

СЛОВНИК УКРАЇНСЬКИХ ГОВІРОК
БУЗЬКО-ІНГУЛЬСЬКОГО МЕЖИРІЧЧЯ

ТОМ 1

А – К

Національна академія наук України
Інститут української мови
Миколаївський національний університет імені В. О. Сухомлинського

Словник українських говірок Бузько-Інгульського
межиріччя

У двох томах

ТОМ 1

А–К

Миколаїв

2016

УДК 81'282 ББК 81.411.4-5

С 48

До 25-ї річниці незалежності України

Автори

Л. С. Спанатій, А. П. Супрун, М. Ф. Тимченко, В. П. Токар

У словнику, який нараховує близько 18000 діалектизмів і їх варіантів (у двох томах), значення тлумачиться українською літературною мовою. Записи говіркових слів подано із 1020 населених пунктів Миколаївської області.

Словник розрахований на дослідників-філологів, викладачів вузів, студентів, етнографів, істориків, краєзнавців, журналістів, письменників, учителів та учнів загальноосвітніх шкіл, гімназій, ліцеїв, колегіумів, а також усіх, хто цікавиться народною мовою.

Науковий редактор – П. Ю. Гриценко, доктор філологічних наук, професор, директор Інституту української мови НАН України

Рецензенти:

Г. Л. Аркушин, доктор філологічних наук, професор Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки;

К. Д. Глуховцева, доктор філологічних наук, професор Луганського національного університету імені Тараса Шевченка;

В. М. Баденкова, кандидат філологічних наук, доцент Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

Рекомендовано до друку вченими радами Інституту української мови Національної академії наук України та Миколаївського національного університету імені В. О. Сухомлинського

За загальною редакцією Л. С. Спанатій, В. П. Токаря

ПРИСВЯЧУЄТЬСЯ

світлій пам'яті

мовознавців-діалектологів

Йосипа Олексійовича Дзензелівського,

Дмитра Трохимовича Кротя,

Василя Петровича Токаря

Передмова

«Словник українських говірок Бузько-Інгульського межиріччя» укладено за розробленою кафедрою української мови програмою для збирання говірок, що охоплює всі сфери життя і діяльності людей: сільське господарство, тваринництво, птахівництво, бджільництво, рибальство, будівництво, транспорт і комунікацію, ткацтво, млинарство, теслярство, ковальство, гончарство, шевство, анатомію, медицину і ветеринарію, метеорологію, астрономію, побут, кулінарію, одяг і взуття, звичаї, ігри, розваги, обряди, повір'я, індивідуальні риси людини тощо (орієнтиром для укладачів була «Програма для збирання матеріалів до Лексичного атласу української мови» Й. О. Дзендзелівського).

Збирання і записування лексичного матеріалу до Словника проходилося понад 40 років:

1. Викладачами кафедри: Д. Т. Кротем, Л. С. Спанатій, А. П. Супрун, М. Ф. Тимченко, В. П. Токарем, наукові праці яких присвячені вивченню діалектної лексики української мови.
2. Студентами філологічного факультету денної форми навчання під час проходження діалектологічної практики.
3. Студентами-заочниками, які виконували контрольні роботи зі «Вступу до мовознавства», «Української діалектології», «Сучасної української літературної мови» на матеріалі лексики свого села.
4. Студентами денної і заочної форм навчання, які виконували курсові роботи з лексикології та діалектології на матеріалі рибальської, виноградарської, вівчарської, гончарської, бджільницької, металообробної, овочівницької, обрядової, народної медицини та іншої лексики свого села.
5. Учителями української мови та літератури, які під час перебування на курсах підвищення кваліфікації виконували реферати на теми, присвячені різним тематичним групам лексики свого села.

СТРУКТУРА СЛОВНИКОВОЇ СТАТТІ

Кожна словникова стаття включає такі елементи:

I. Подається реєстрове слово і вказується на граматичні особливості та стилістичні риси відповідно до правил, прийнятих у «Словнику української мови» (К.: Наук. думка. – 1970. – Т.І. – С.8) та «Інструкції для укладання діалектних словників» (Львів. – 1992. – 45 с.).

Фонетичні і словотворчі варіанти реєстрового слова подано за алфавітом як окремі словникові статті, наприклад:

АРПА'Ж [арпáж^ш], -у, ч., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка.
Див. **АРПАЖІ'КА**, **АРПА'ЖКА**, **АРПА'ЧИК**.

II. Значення заголовного слова здебільшого розкривається описово, часто наявним у літературній мові відповідником-синонімом, у меншій мірі – комбінованим способом:

ВЕРБА' [ве^нрба́], -и, ж. Загальна назва різних порід дерев.

ВАЛА'ШАТИ [валáшати], -аю, -аєш, недок., перех. Каструвати.

ВГУ'РНИЙ [ўгúрний], -а, -е. Впертий, зухвалий, норовистий.

ГОРІ'ЗНО [гор'ízно], присл. Лежати догори лицем. Горілиць.

Якщо слово має кілька значень, то відділяються вони одне від одного арабськими цифрами, після чого по порядку розкривається кожне значення чи його відтінок. Наприклад:

БАРАНДУ'ШІ [барандúш'і], мн., бот. (*Galanthus nivalis* L.).

1. Маленька квіточка, яка розцвітає ранньою весною білим цвітом.
Білий пролісок. Підсніжник.

2. Пролісок, який має квіточку лілово-синього кольору.

Слова-омоніми подаються в окремих статтях із позначкою в дужках біля кожного слова арабськими цифрами його порядкового номера. Як-от:

БА'БКА [ба́б^пка] (1), -и, ж. М'ясиста середина кавуна.

БА'БКА [ба́б^пка] (2), -и, ж., орн. (*Pelecanus onocrotalus*). Птах пелікан.

БА'БКА [ба́б^пка] (3), -и, ж., бот. (*Rúgus* L.). Сорт груш. Див. **БА'БА** –

3).

БА'БКА [ба́б'ка] (4), -и, ж., бот. (*Tilletia* L.). Грибковий паразит багатьох культурних рослин. Сажка.

БА'БКА [ба́б'ка] (5), -и, ж., іхт. (*Neogobius kessleri kessleri* Gunthrer). Тоненький темно-коричневого кольору бичок (риба).

БА'БКА [ба́б'ка] (6), -и, ж., кул. Коричнева плівка на пряженому молоці.

БА'БКА [ба́б'ка] (7), -и, ж., бот. (*Plantago major* L.). Рослина подорожник.

БА'БКА [ба́б'ка] (8), -и, ж., бот. (*Leccinum scabrum*). Гриб підберезник.

БА'БКА [ба́б'ка] (9), -и, ж. 1. Кільце, за допомогою якого скріплюється коса з кісям.

2. Маточина в колесі воза.

3. Стоячок у витушці; коник.

БА'БКА [ба́б'ка] (10), -и, ж., риб. Поплавок на рибацькій сіті. Див.

ГАЛАГА'Н.

БА'БКА [ба́б'ка] (11), -и, ж. Бічна ніша біля отвору печі.

БА'БКА [ба́б'ка] (12), -и, ж. Дротяна петелька гаплика.

БА'БКА [ба́б'ка] (13), -и, ж., бот. (*Phaseolus vulgaris*). Грубозерниста квасоля.

Іноді подається опис будови, величини і форми названого предмета, з якого матеріалу зроблений, як готується (якщо це кулінарний виріб) або ж опис здійснення певного народного обряду, наприклад:

ПАВУ'К [паву́к], -а, ч. Риболовна снасть, зроблена із двох навхрест з'єднаних дугоподібних залізних або дерев'яних прутів, до яких прикріплюється сітка, що трохи звисає; у сітку кладуть на дно приманку і на довгій жердині опускають її тросом, який намотується і розмотується барабаном, установленим на борту човна, у воду; коли риба зійдеться на приманку, рибалка потихеньку, а іноді й швидко, підіймає з води сітку,

намотуючи трос на барабан, а рибу виймає підсакою.

БАХКАНЦІ' [бахкан'ц'і], -ів, мн. Попкорн. Кукурудза, яка під час підсмажування тріскається і, бахкаючи, розвертається.

ДАНЦ [данц], -а, ч., етногр. Обрядовий танець під час весілля, коли молодий приходять за молодою. У цей час грає спеціальна музика, і молодий із своїми рідними та близькими створюють коло і рухаються за обертом сонця. У свою чергу молода із своїми рідними і подружками утворюють друге коло, яке також рухається, але в протилежному напрямку. Коли молодий і молода стануть один проти одного, усі зупиняються. Тоді підходить батько молодої, з'єднує руки молодих, чим підтверджує, що згоден віддати дочку в руки молодого. Після цього створюється одне загальне коло, і всі знову продовжують виконувати танець. Після танцю молодий забирає молоду і садить за столом біля себе.

Коли один і той же предмет має ряд діалектних назв, то всі вони подаються за алфавітом як окремі словникові статті. Але після першого за алфавітом слова подаються всі його синоніми. Як-от:

БА'БА [ба́ба] (1), -я, ч. М'ясиста серцевина кавуна. Див. **БАБА'Й**, **БА'БКА**, **БА'РИНЯ**, **БО'ЦИК**, **ВОВК**, **ВО'ВЧИК**, **ВОВЧО'К**, **ДІД**, **ДІ'ДИК**, **ДІД МОРО'З**, **ДУША'**, **ДУ'ШКА**, **ЖУЧО'К**, **ЗА'ЙЧИК**, **КАЧА'Н**, **КО'КОШ**, **МОСКВА'**, **М'ЯКУ'ШКА**, **ПАВУ'К**, **ПИТУ'Х**, **ПІТУ'Х**, **ПИТУШО'К**, **СЕРДЕ'ЧКО**, **СЕ'РЦЕ**, **ЧОРТ**, **ЧО'РТИК**.

III. Ілюстративний матеріал здобуто з живого мовлення жителів сіл Миколаївської обл.

У Словнику ілюстрації подаються здебільшого одним реченням, коли ж заголовне слово має широке значення і виступає назвою ряду предметів, то наводиться два, а іноді й три приклади, як-от:

БАКА'Й [бака́й], -я, ч. Вибіна на дорозі, яма, калюжа. *Після дощу на дорозі утворилося багато бакаїв (5 Микол.) Під час війни на вигоні бомбою вирито великий бакай (870 Новоодес.).*

ВЕРБА' [ве^нрба́], -и, ж. Загальна назва дерева будь-якої породи. *Біля*

школи посадили різні верби: осики, клени, дубки, шовковиці і берестки (83 Башт.) У цьому році на нашій вербі вродили дуже рясно груші (107 Березан.).

Речення дібрано так, щоб сповна розкрити семантику реєстрового слова.

IV. Географічний довідник складається з назв населених пунктів, у яких зафіксоване заголовне слово з тим чи іншим значенням.

Населені пункти передано цифровими позначеннями, уживаними у довіднику «Миколаївська область. Адміністративно-територіальний поділ» (Одеса, 1978).

Написання цифрових позначень через тире, наприклад, 9–12, означає, що слово також вживається у всіх проміжних населених пунктах (9, 10, 11, 12).

ГРАФІКА

Перед укладачами Словника закономірно виникло питання, як подавати лексичний матеріал – фонетичною транскрипцією чи звичайною діючою орфографією. Ми дотримувалися такого правила: вихідну форму слова в заголовку передавали засобами звичайної орфографії, а в квадратних дужках – фонетичну транскрипцію його.

Слід відзначити, що матеріал для Словника збирався понад 40 років.

За цей час у житті нашого народу відбулися величезні зміни, які закономірно знайшли своє відображення і в лексиці мовців Бузько-Інгульського межиріччя. Тому чимало слів, колись поширених, тепер уже не вживаються, наприклад: *гектарник*, *гектарниця* (колгоспник чи радгоспник, які доглядали за певною ділянкою поля).

Формування українських степових говірок Бузько-Інгульського межиріччя тісно пов'язано з історією його заселення. Освоєння земель півдня України відбувалося ще на початку II половини XVIII століття, головним чином за рахунок переселенців з різних районів Лівобережжя та Правобережжя (Подільська, Волинська, Полтавська, Чернігівська губернії). Саме це, як зазначає відомий історик В. Кабузан, обумовило переважання

українців у цьому регіоні. На потужність української колонізації вказує також Н. Шушляннікова, оскільки дві третини населення краю склали українці, а етнічні групи, які переселялися на південь, піддавалися природній асиміляції українцями. Протекціоністська політика царського уряду сприяла масовому припливу в різні періоди на південь України, у тому числі і на Миколаївщину, болгар, молдован, сербів, німців, греків, євреїв, вірмен, поляків та інших народів. Цей потік регулювався розгалуженою системою державних пільг і заборон.

Так, у 1808 – 1809 роках іммігрантами із західнонімецьких земель були засновані колонії: Катериненталь (с. Катеринівка), Ватерлоо (нині Веселинівський, Миколаївський райони); Березанські колонії (по річці Березань: Карлсруе (с. Степове), Раштадт, Ландау (с. Широколанівка) та ін.).

На території сучасної Миколаївської області з 70-х років XVIII століття почали розселятися болгар (с. Димове, с. Щербове, с. Тернівка).

Із дозволу Новоросійського губернатора з 1778 року на землі сучасної Миколаївщини переселялися євреї. За указом Катерини II від 21 грудня 1791 року їм було надано право громадянства в Катеринославському намісництві та Таврійській губернії, дозволялося проживати в містах, займатися ремісництвом та торгівлею. Багато євреїв проживало у Вознесенську, Очакові, Голті та інших населених пунктах області. На території Миколаївщини євреями було засновано кілька землеробських колоній (Нагартана, Ефінгар, Добре).

Помітне місце в колонізації краю посідали греки. Після тривалої перерви, пов'язаної з припиненням життя в Ольвії, уродженці сонячної Еллади з'являються на території Миколаївщини в II половині XVIII століття. Грецьким емігрантам надавалися всілякі пільги, виділялися земельні наділи та надавалася грошова допомога. Крім торгівлі, традиційною сферою діяльності греків було мореплавство.

Вихідці з Польщі з'явилися на Миколаївщині з кінця XVIII ст. Крім Миколаєва, вони оселялися в сільській місцевості (с. Кирилівка

Снігурівського району, с. Новопавлівка Баштанського району, с. Мазурове Кривоозерського району та ін.). Кількість поляків на території області значно збільшилася внаслідок їх насильницького переселення після придушення польських повстань 1830 – 1831 та 1863 – 1864 років. Польське населення проживає в с. Касперівка, Новопетрівка, Карлівка, Калинівка та інших населених пунктах Миколаївщини.

Компактним місцем проживання чехів на Миколаївщині є село Богемка Владіївського району. У серпні 1905 року в долині безіменної притоки річки Чичиклії в Ананіївському повіті Херсонської губернії Російської імперії (нині Владіївський район Миколаївської області) між селами Новопавлівка та Доброжанівка нащадки чеських емігрантів заснували село Богемку.

У повоєнний період національний склад населення Миколаївщини значно розширився завдяки поселенню тут представників народів Кавказу, Середньої Азії, інших регіонів – азербайджанців, грузинів, дагестанців, вірмен, узбеків, киргизів, таджиків, туркменів, абхазців та інших. Значна їх частина оселилася на Миколаївщині після проходження військової служби, вступивши у змішані шлюби з місцевими жінками. Дехто залишився тут після закінчення миколаївських вищих закладів освіти або приїхав згідно з розподілом з інших республік. У 1980 – 90-ті роки з появою так званих «гарячих точок» через небезпечні умови для проживання сюди переселилися чеченці, курди, турки-месхетинці. Останні компактно проживають у Баштанському районі Миколаївської області. Багато етнічних груп мешкає у різних куточках нашого краю (за дослідженнями сучасних миколаївських краєзнавців, істориків, працівників музеїв, архівів: М. Багмета, П. Тригуба, В. Шкварця, О. Хаєцького, М. Каймаразова, В. Димитрової, В. Сабалдашова, М. Мірошниченко, Т. Астапенка). Див. Миколаївщина багатонаціональна: З історії етнічних спільнот регіону / упор.: Л. Каймаразова, І. Гармашів., О. Гриневич, А. Шилова. – Миколаїв: Атол, 2005. – 330 с.

Не могло не відбитися на українських степових говірках Бузько-Інгульського межиріччя й переселення жителів Західної України

(Закарпатська, Івано-Франківська, Львівська, Тернопільська, Чернівецька обл.) на Миколаївщину, особливо в Первомайський, Кривоозерський, Казанківський, Братський, Веселинівський і Баштанський райони, що відбувалося в 50-х і 70-х роках ХХ століття. Це спричинило появу в степових говірках Миколаївщини багатьох лексем із говірок південно-західного наріччя.

Отже, формування українських степових говірок Бузько-Інгульського межиріччя бере початок із ХVІІІ століття. Їх основу становлять середньонаддніпрянські говірки з вкрапленнями говірок північного і південно-західного наріч. У різний час українські степові говірки Бузько-Інгульського межиріччя зазнали певного впливу білоруських, російських, болгарських, частково – сербських, чеських, грецьких, німецьких та інших говірок.

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ

- абр. – абревіатура
анат. – анатомія
астр. – астрономія
бдж. – бджільництво
бот. – ботаніка
буд. – будівництво
вет. – ветеринарія
виг. – вигук
виногр. – виноградарство
вівч. – вівчарство
вказ. – вказівний
вульг. – вульгарне слово
гонч. – гончарство
див. – дивіться
дієпр. пас. – дієприкметник пасивний
дієпр. мин. час. – дієприкметник минулого часу
док. – доконаний вид
ент. – ентомологія
етногр. – етнографія
ж. – жіночий рід
жарт. – жартівливе слово
займ. – займенник
збільш. – збільшувальний
збірн. – збірне слово
здрібн. – здрібнілий
зменш. – зменшувальний
зменш.-пестл. – зменшувально-пестливий
знач. – значення
зневажл. – зневажливе слово

зоол. – зоологія
іхт. – іхтіологія
ковал. – ковальство
кул. – кулінарія
лайл. – лайливе слово
мед. – медицина
метеорол. – метеорологія
мисл. – мисливство
міф. – міфологія
млин. – млинарство
мн. – множина
насел. п. – населений пункт
недок. – недоконаний вид
незм. – незмінна форма
неперех. – неперехідне дієслово
одн. – однина
орн. – орнітологія
перех. – перехідне дієслово
пестл. – пестливий
прикм. – прикметник
присв. – присвійний
присл. – прислівник
присудк. сл. – присудкове слово
риб. – рибальство
с. – село
с. – середній рід
с.-ще – селище
сmt – селище міського типу
спол. – сполучник
ствердж. – стверджувальний

тс – те саме (значення)

тк. – ткацтво

теслю – теслярство

ч. – чоловічий рід

част. – частка

числ. – числівник

фраз. – фразеологізм

УМОВНІ СКОРОЧЕННЯ НАЗВ РАЙОНІВ

Арбузин. – Арбузинський	Жовтн. – Жовтневий
Башт. – Баштанський	Казан. – Казанківський
Березан. – Березанський	Кривоозер. – Кривоозерський
Березнег. – Березнегуватський	Микол. – Миколаївський
Брат. – Братський	Новобузьк. – Новобузький
Веселин. – Веселинівський	Новоодес. – Новоодеський
Вознесен. – Вознесенський	Очак. – Очаківський
Врад. – Владіївський	Первомай. – Первомайський
Доман. – Доманівський	Снігур. – Снігурівський
Слан. – Сланецький	

СПИСОК

**населених пунктів у порядку їх нумерації,
у яких записаний лексичний матеріал**

Миколаївський район

2. смт. Велика Корениха	4. смт. Тернівка
3. с. Мала Корениха	5. с. Матвіївка

Вознесенський район

7. с. Зелений Гай	8. с. Пряме

Арбузинський район

10. смт. Арбузинка	27. с. Новокрасне
11. с. Вишневе	28. с. Любоїванівка
12. с. Кавуни	29. с. Новоселівка
14. с. Осикова Балка	31. с. Колос Добра
15. с. Полянка	32. с-ще Костянтинівка
16. смт. Костянтинівка	33. с. Мар'янівка
17. с. Бузьке	34. с. Шкуратове
18. с. Агрономія	35. с. Садове

19.	с. Зелений Берег	36.	с. Виноградний Яр
20.	с. Новий Ставок	37.	с. Зелена Поляна
21.	с. Благодатне	38.	с. Новомихайлівка
22.	с. Воєводське	39.	с. Семенівка
23.	с. Корабельне	40.	с. Булацелове
24.	с. Новогригорівка	41.	с. Іванівка
25.	с. Рябоконеве	42.	с. Остапівка
26.	с. Шевченко	43.	с. Панкратове

Баштанський район

44.	сmt. Баштанка	75.	с. Виноградівка
45.	с-ще Андріївка	77.	с. Новомар'ївка
46.	с. Зелений Яр	78.	с. Новоіванівка
47.	с. Трудове	79.	с. Київське
48.	с. Шевченко	80.	с. Солдатське
49.	с. Добре	81.	с. Новопавлівка
50.	с. Новобратське	82.	с. Зелений Клин
51.	с. Новоєгорівка	83.	с. Новосергіївка
52.	с. Єрмолівка	85.	с. Зелений Гай
53.	с. Братське	86.	с. Новогорожене
55.	с. Новоолександрівка	87.	с. Тарасівка
56.	с. Новоукраїнка	88.	с. Піски
58.	с. Інгулка	89.	с. Костянтинівка
59.	с. Степанівка	90.	с. Плющівка
61.	с. Катеринівка	91.	с. Новогеоргіївка
62.	с. Новопетрівка	92.	с. Одрадне
63.	с. Новофонтанка	94.	с. Привільне
64.	с. Костичі	95.	с. Зелений Яр
65.	с. Доброкам'янка	97.	с. Новобірзулівка
66.	с. Лобріївка	99.	с. Свобода
67.	с. Леніне	100.	с. Старогорожене

68.	с. Архангельське	101.	с. Христофорівка
69.	с. Лисянка	102.	с. Добра Криниця
70.	с. Михайлівка	103.	с. Мар'янівка
71.	с-ще Лоцкине	105.	с. Явкіне
74.	с. Мар'ївка	106.	с. Червоний Став

Березанський район

107.	сmt. Березанка	132.	с. Кімівка
108.	с. Андріївка	133.	с. Калабатине
109.	с. Малахове	134.	с. Суходіл
110.	с. Марківка	135.	с. Чапаївка
112.	с. Анатолівка	136.	с. Яблуня
113.	с. Бесарабка	137.	с. Коблеве
114.	с. Червона Українка	140.	с. Краснопілля
115.	с. Василівка	141.	с-ще. Крутоярка
117.	с. Красне	142.	с. Лимани
118.	с. Михайлівка	143.	с. Вікторівка
119.	с. Новоселівка	144.	с. Матіясове
120.	с. Данилівка	145.	с. Андрієво-Зорине
121.	с. Новоподілля	149.	с. Шмідтівка
122.	с. Подимове	150.	с. Рибаківка
124.	с. Дмитрівка	151.	с. Лугове
125.	с. Богданівка	152.	с. Ташине
126.	с. Ганнівка	154.	с. Новопетрівка
127.	с. Єлизаветівка	156.	с. Тузли
128.	с. Журівка	158.	с. Новofедорівка
130.	с. Олександрівка	159.	с. Федорівка

Березнегуватський район

160.	сmt. Березнегувате	187.	с. Маліївка
161.	с. Іванівка	188.	с. Нововолодимирівка

162. с. Калачеве	189. с. Новосергіївка
163. с. Костомарівка	190. с. Червоний Став
166. с. Біла Криниця	191. с. Мурахівка
167. с. Новогригорівка	193. с. Велике Артакове
169. с. Висунськ	194. с. Кавказ
170. с. Василівка	195. с. Калинівка
172. с. Семенівка	196. с. Тернівка
173. с. Калуга	198. с. Новоочаків
174. с. Соколівка	199. с. Петропавлівка
175. с. Лепетиха	200. с. Новосевастополь
176. с. Білоусове	201. с-ще Добре
177. с. Веселе	202. с. Тетянівка
178. с. Кам'яне	203. с. Новоукраїнка
180. с. Токареве	205. с. Романівка
182. с. Любомирівка	206. с. Федорівка
183. с. Веселий Кут	207. с. Сергіївка
184. с. Новопетрівка	208. с. Зелений Гай
185. с. Пришиб	209. с. Новомирівка
186. с. Яковлівка	211. с. Озерівка

Братський район

212. смт. Братське	249. с. Олексіївка
213. с. Антонове	250. с. Миколаївка
216. с. Кам'януватка	251. с. Єгорівка
217. с. Новоолексіївка	252. с. Красноярка
218. с. Озеринівка	255. с. Петропавлівка
219. с. Ганнівка	257. с. Новокостянтинівка
221. с. Воронине	259. с. Новопетрівка
222. с. Дарниця	260. с. Трудолюбівка
223. с. Єлизаветівка	261. с. Новомар'ївка
224. с. Мостове	262. с. Обухівка

225. с. Новофедорівка	263. с. Новоолександрівка
227. с. Григорівка	264. с. Макарове
228. с. Антонівка	266. с. Соколівка
232. с. Тимофіївка	267. с. Улянівка
234. с. Кам'яно-Костувате	268. с. Сергіївка
236. с. Прищепівка	269. с. Михайлівка
238. с. Костувате	271. с. Шевченко
239. с. Володимирівка	273. с. Вікторівка
240. с. Лісове	274. с. Іллічівка
245. с. Крива Пустош	275. с. Микільське
246. с. Антонопіль	276. с. Петрівське
247. с. Кудрявське	

Веселинівський район

278. смт Веселинове	301. с. Калинівка
279. с. Звенигородка	303. с. Петрівка
280. с. Кременівка	305. с. Миколаївка
281. с-ще Кудрявцівка	307. с. Новоіллінка
282. с. Бондарівка	308. с. Подолянка
283. с. Виноградівка	309. с. Степанівка
284. с. Воронівка	312. с. Новосвітлівка
285. с. Зелене	313. с. Дальнє
286. с. Колосівка	314. с. Поділля
287. с. Кутузівка	315. с. Григорівка
288. с. Михайлівка	317. с. Новогригорівка
289. с. Новомиколаївка	318. с. Новосілка
290. с. Новопавлівка	320. с. Покровка
292. с. Катеринівка	321. с. Варюшине
293. с. Весняна Квітка	322. с. Поріччя
294. с. Новокатеринівка	323. с. Градівка
295. с. Кубряки	324. с. Ставки

296.	с. Гамове	328.	с. Староолексіївка
297.	с. Іванівка	329.	с. Федорівка
298.	с. Луб'янка	330.	с. Штукар
299.	с. Бузоварове	331.	с. Широколанівка
300.	с. Іванівка	332.	с. Піщаний Брід

Вознесенський район

333.	сmt. Олександрівка	356.	с. Дорошівка
334.	с. Веселй Роздол	357.	с. Новогригорівка
335.	с. Кременчук	359.	с. Прибужани
336.	с. Трикратне	360.	с. Глюгове
337.	с. Білоусівка	361.	с. Криворучко
338.	с. Новоукраїнка	362.	с. Манне
339.	с. Троїцьке	364.	с-ще Мартинівське
340.	с. Бузьке	366.	с-ще Новосілка
341.	с. Воронівка	367.	с. Очаківське
342.	с-ще Вознесенське	371.	с. Таборівка
343.	с. Григорівське	372.	с. Трикрати
346.	с. Солдатське	373.	с. Актове
347.	с. Степове	374.	с. Вільний Яр
348.	с. Трудове	375.	с. Зелений Яр
350.	с. Дмитрівка	377.	с. Щербані
351.	с. Бакай	378.	с. Шевченко
353.	с. Новобілоусівка	380.	с. Яструбинове
354.	с. Рюмівське	381.	с. Андрійчикове
355.	с-ще Тімірязівка	382.	с. Новопристань

Врадіївський район

383.	сmt. Владіївка	406.	с. Новогригорівка
384.	с. Великовеселе	407.	с. Іванівка
387.	с. Нововасилівка	409.	с. Захарівка
388.	с. Новоолексіївка	410.	с. Новомиколаївка

389.	с. Гуляницьке	411.	с. Краснопіль
390.	с. Йосипівка	412.	с. Великий Лан
392.	с. Новостепанівка	413.	с. Зимницьке
393.	с. Тарасівка	414.	с. Краснівка
394.	с. Филимонівка	415.	с. Кумарі
396.	с. Доброжанівка	416.	с. Новопавлівка
397.	с. Богемка	417.	с. Біляєве
398.	с. Мар'янівка	418.	с. Ковалівка
399.	с. Михайлівка	420.	с. Федорівка
401.	с. Новоселівка	421.	с. Шевченко
402.	с. Пилипівка	422.	с. Сирове
404.	с. Адамівка	423.	с. Болгарка
405.	с. Мала Врадіївка		

Доманівський район

424.	сmt Доманівка	457.	с. Антонівка
425.	с. Баришівка	462.	с. Мостове
426.	с. Забари	465.	с. Миколаївка
427.	с. Зброшкове	466.	с. Новоумань
428.	с. Казаринське	469.	с. Чернігівка
429.	с. Каштанівка	470.	с. Шевченко
432.	с. Богданівка	471.	с. Олександрівка
434.	с. Калинівка	475.	с. Крута Гора
435.	с. Куйбишівка	476.	с. Новосеменівка
436.	с. Мар'ївка	478.	с. Прибужжя
437.	с. Петрівка	480.	с. Анетівка
439.	с. Володимирівка	481.	с. Жовтневе
441.	с. Новоселівка	485.	с. Суха Балка
442.	с. Олександрівка	486.	с. Довга Могила
443.	с. Шевченко	487.	с. Іванівка
445.	с. Зелений Яр	489.	с. Лідіївка

447. с. Великівка	490. с. Фрунзе
448. с. Вікторівка	491. с. Олександродар
449. с. Зелений Гай	497. с. Щасливка
451. с. Макарівка	498. с. Володимирівка
453. с. Козубівка	499. с. Іванівка
455. с. Новокантакузівка	500. с. Кузнецове
456. с. Маринівка	501. с. Трудолюбівка

Сланецький район

502. смт Сланець	524. с. Федосіївка
503. с. Братолюбівка	525. с. Шевченкове
504. с. Велідарівка	526. с. Куйбишівка
505. с. Великосербулівка	527. с. Улянівка
506. с. Григорівка	528. с. Малоукраїнка
508. с. Малосербулівка	529. с. Возсіятське
509. с. Михайлівка	530. с. Дружелюбівка
510. с. Нововолодимирівка	531. с. Маловозсіятське
511. с. Водяно-Лорине	532. с. Садове
512. с. Новомиколаївка	533. с. Нововасилівка
513. с. Семенівка	535. с. Іванівка
514. с. Возсіятське	538. с. Самогордівка
515. с. Ковалівка	542. с. Ясногородка
516. с. Калинівка	543. с. Бугорок
517. с. Богодарівка	545. с. Крутоярка
519. с. Водяне	548. с. Півні
520. с. Кам'янка	549. с. Покровка
522. с. Новоолександрівка	

Жовтневий район

550. смт Воскресенське	575. с. Лупареве
551. смт Первомайське	576. с. Мішково-Погорілове
552. с-ще Засілля	577. с-ще Горохівка

553. с-ще Квітневе	580. с. Новомиколаївка
554. с. Комсомольське	581. с-ще Водник
555. с. Новоселівка	582. с. Костянтинівка
557. с. Бармашове	583. с. Оленівка
558. с-ще Грейгове	584. с. Пересадівка
559. с. Воровське	585. с. Михайло-Ларине
561. с. Червоне	586. с. Прибузьке
562. с. Калинівка	587. с-ще Степова Долина
568. с. Котляреве	588. с. Українка
569. с. Зелений Гай	589. с. Шевченкове
570. с. Миколаївське	591. с-ще Луч
572. с. Шевченкове	592. с. Мирне
573. с. Лимани	593. с. Новогригорівка
574. с. Галицинове	

Казанківський район

594. смт Казанка	628. с. Лагодівка
595. с. Лазарівка	629. с. Бурячки
596. с. Чабанка	630. с. Мар'янівка
597. с. Великоолександрівка	631. с. Новоселівка
598. с. Андріївка	634. с. Миколаївка
600. с. Романівка	637. с. Тарасівка
601. с. Тимофіївка	638. с. Тернове
602. с. Весела Балка	640. с. Михайлівка
604. с. Любомирівка	641. с. Козлівка
605. с. Миргородка	642. с. Кротівка
606. с. Новоолександрівка	644. с. Новолазарівка
608. с. Володимирівка	645. с. Веселий Гай
609. с. Лісове	646. с. Вознесенка
610. с. Новосілля	650. с. Новофедорівка
612. с. Білівка	652. с. Новогригорівка

613.	с. Дмитрівка	660.	с. Привілля
616.	с. Нововасилівка	661.	с. Скобелеве
617.	с-ще. Новоданилівка	665.	с. Садове
620.	с. Сергіївка	667.	с. Троїцько-Сафонове
621.	с. Каширівка	668.	с. Лозове
622.	с. Великофедорівка	669.	с. Павлівка
624.	с. Малофедорівка	671.	с. Виноградівка

Кривоозерський район

676.	сmt Криве Озеро	690.	с. Курячі Лози
677.	с-ще Червоний Орач	691.	с. Красненьке
678.	с. Багачівка	692.	с. Очеретня
679.	с-ще Климівка	693.	с. Луканівка
680.	с. Мала Багачівка	694.	с. Берізки
681.	с. Миколаївка	695.	с. Мазурове
683.	с. Бурилове	696.	с. Михалкове
685.	с. Велика Мечетня	697.	с. Мала Мечетня
686.	с-ще Іванівка	698.	с. Голоскове
687.	с-ще Купріянівка	699.	с. Секретарка
688.	с. Тернувате	700.	с. Тридуби
689.	с. Токарівка	701.	с. Сорочинка

Миколаївський район

702.	сmt Ольшанське	732.	с. Новогригорівка
703.	с. Морозівка	733.	с. Новоселівка
704.	с. Сапетня	734.	с. Трихати
705.	с. Тернувате	736.	с. Нечаяне
706.	с. Кир'яківка	737.	с. Іванівка
707.	с-ще Весняне	738.	с. Лук'янівка
708.	с. Кам'яна Балка	739.	с. Мефодіївка
711.	с. Сливине	740.	с. П'ятихатки
712.	с. Ковалівка	743.	с. Петрівка

713.	с. Андріївка	744.	с-ще Зелений Яр
714.	с. Новоандріївка	745.	с. Карликівка
717.	с. Ясна Поляна	746.	с. Новоселівка
718.	с-ще Комсомольське	747.	с-ще Радсад
720.	с-ще Маловарварівка	749.	с. Новобогданівка
721.	с. Сеньчине	750.	с. Стара Богданівка
722.	с. Соколівка	751.	с. Улянівка
723.	с. Крива Балка	752.	с. Зелений Гай
724.	с. Безводне	753.	с. Степове
727.	с. Новомихайлівка	755.	с. Шостакове
728.	с. Подимове	756.	с. Корчине
731.	с. Кринички		

Новобузький район

759.	с. Добра Воля	794.	с. Веселий Поділ
760.	с. Жовтневе	797.	с. Павлівка
762.	с. Новосілля	798.	с. Привільнянське
763.	с. Петрівка	799.	с. Новомихайлівка
765.	с. Баратівка	800.	с. Анастасівка
766.	с. Антонівка	801.	с. Григорівка
767.	с. Вівсянівка	802.	с. Катеринівка
768.	с. Ганнівка	804.	с. Новопоплавка
769.	с. Майорівка	805.	с. Богомази
770.	с. Мала Ганнівка	806.	с. Єфремівка
771.	с. Новопетрівка	807.	с-ще Поплавка
773.	с. Березнегуватське	809.	с. Шевченкове
776.	с. Кам'яне	810.	с. Новохристофорівка
777.	с. Миролобівка	812.	с. Пархомівка
778.	с. Новогригорівка	813.	с. Чернігівка
780.	с. Новосілка	814.	с. Новоюр'ївка
782.	с. Вільне Запоріжжя	815.	с. Білоцерківка

783. с. Діброва	816. с. Максимівка
786. с. Нововасилівка	817. с. Новокостянтинівка
787. с. Новоданилівка	818. с. Розанівка
788. с. Новоселівка	819. с. Варварівка
789. с. Новофедорівка	820. с. Новоантонівка
790. с. Показне	822. с. Софіївка
791. с. Ростовець	823. с. Володимирівка
792. с. Симонівка	826. с. Улянівка
793. с. Новомиколаївка	

Новоодеський район

828. с. Криворіжжя	850. с. Ясна Поляна
829. с. Баловне	851. с. Кандибине
830. с. Бузьке	852. с. Новоінгулка
831. с. Добрянкa	853. с. Новокрасівське
832. с. Веселе	854. с. Новоматвіївське
833. с. Антонівка	857. с. Новопетрівське
834. с. Карлівка	858. с. Зайве
835. с. Київське	859. с. Себине
836. с. Олександрівка	860. с. Новосафронівка
837. с. Остапівка	861. с. Зарічне
838. с. Воронцівка	862. с. Кам'янка
840. с. Улянівка	863. с. Підлісне
841. с. Червоноволодимирівка	864. с. Новомиколаївка
842. с. Гур'ївка	865. с. Новопавлівка
843. с. Костянтинівка	866. с. Сухий Єланець
844. с. Піски	868. с. Новошмідтівка
845. с. Димівське	869. с. Суворівка
846. с. Артемівка	870. с. Троїцьке
847. с. Гребеники	871. с. Михайлівка
848. с-ще Дільниче	

Очаківський район

873. с. Дмитрівка	891. с. Парутине
875. с. Матросівка	892. с. Дніпровське
876. с. Острівка	893. с. Каталине
877. с. Кам'янка	894. с. Прибузьке
878. с. Баланове	895. с. Солончаки
879. с. Володимирівка	896. с. Покровка
880. с. Нове	897. с. Василівка
882. с. Лиманне	898. с. Покровське
883. с. Козирка	899. с-ще Рівне
884. с. Михайлівка	900. с. Березань
886. с. Чернігівка	901. с. Благодатне
887. с. Куцуруб	903. с. Осетрівка
888. с. Іванівка	905. с. Шевченко
889. с. Покровка	906. с. Чорноморка
890. с. Яселка	

Первомайський район

907. смт Підгородна	934. с. Мигія
908. с. Болеславчик	935. с. Гаївське
910. с. Станіславчик	939. с-ще Іванівка
911. с. Грушівка	940. с. Львів
912. с. Довга Пристань	941. с. Соколівка
914. с. Зелена Левада	942. с. Синюхин Брід
915. с. Кам'яна Балка	943. с. Софіївка
917. с-ще Кам'яний Міст	944. с-ще Бандурка
918. с. Катеринка	945. с. Богословка
919. с. Новоандріївка	946. с. Степківка
920. с. Петрівка	948. с. Зелені Кошари
921. с. Полтавка	949. с-ще Садибне
923. с. Кінецьпіль	950. с. Степове

924. с. Забари	951. с. Тарасівка
925. с. Кам'яний Міст	952. с. Анатолівка
926. с. Кримка	953. с. Бандурка
927. с. Коломіївка	955. с. Лозуватка
928. с. Кумарі	958. с. Шевченко
930. с. Лиса Гора	959. с. Чаусове
931. с. Новопавлівка	960. с. Мічуріне
932. с. Лукашівка	961. с. Підгір'я
933. с-ще Єрмолаївка	

Снігурівський район

963. с. Баратівка	994. с. Шмідтове
964. с-ще Галаганівка	995. с. Нововасилівка
965. с. Гречанівка	996. с. Афанасіївка
966. с. Новософіївка	997. с. Галаганівка
970. с. Василівка	998. с. Єлизаветівка
971. с. Безіменне	999. с. Новокондакове
972. с. Євгенівка	1000. с. Юр'ївка
974. с. Павлівка	1002. с. Новопетрівка
975. с. Тамарине	1003. с. Бурханівка
976. с. Горохівське	1005. с. Куйбишеве
978. с. Виноградне	1006. с. Любимівка
980. с-ще Садове	1007. с. Любине
981. с. Киселівка	1008. с. Олександрівка
982. с. Вавилове	1010. с. Михайлівка
983. с. Максимівка	1011. с. Новотимофіївка
984. с. Кобзарці	1012. с. Першотравневе
985. с-ще Веселий Кут	1016. с. Трудолубівка
986. с. Новопавлівське	1017. с. Червона Зірка
989. с. Богородицьке	1019. с. Червона Долина
993. с-ще Центральне	1020. с. Покровське

А

АБА'ЗА [абáза], -и, ж., метеорол. Сильний північно-східний або східний вітер коло берегів Чорного моря. Див. **АБА'ЗІЯ**. *Подує абаза, буде сильний шторм, а це небезпечно для рибаків* (137, 150 Березан.).

АБА'ЗІЯ [абáз'їа], -ії, ж., метеорол. Сильний північно-східний або східний вітер коло берегів Чорного моря. *Абазія, або абаза – небезпечний вітер, бо влітку часто здійснює шторм у морі, а взимку приносить сильний мороз* (137, 150 Березан.; 891, 906 Очак.).

АБА'ЗЬ [абáз'], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. Див. **АБА'Р**, **АБА'СЬ**, **АББА'**, **АБУ'ЗЬ**. *«Абазь, дітки, до кошари! Абазь!» – вигукувала дівчина, заганняючи ягнят* (68, 69, 70, 81, 82, 101, 102, 103 Башт.; 144, 145 Березан.; 184, 186 Березнег.; 257, 259, 271 Брат.; 278, 279, 280, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 340, 354, 355, 372, 373 Вознесен.; 448, 451, 456, 457, 478 Доман.; 516, 517, 522, 526, 527 Єлан.; 554, 555, 568, 569, 573, 574 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 833, 834, 864, 865 Новоодес.; 873, 891, 893, 894 Очак.; 917, 918, 949, 950 Первомай.; 970, 972, 981, 982, 993, 994, 1012 Снігур.).

АБА'Р [абáр], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. *«Абар, капосні, в сарай! Абар!» – вигукувала хазяйка, заганняючи ягнят у сарай* (144, 145, 156, 158 Березан.; 877, 878, 883, 884 Очак.; 996, 997, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

АБА'СЬ [абáс'], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. *Сестричка, заганняючи ягнят у двір, вигукувала: «Абась, миленькі! Абась!»* (185, 186, 203 Березнег.; 404, 405 Влад.; 439, 441 Доман.; 514, 515 Єлан.; 557, 558, 576, 577 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 790, 791, 819, 820 Новобузьк.; 901, 903 Очак.; 926, 927, 930, 931 Первомай.).

АБАЧА'НИ [абачáни], мн. Назва тих людей, що живуть на протилежній стороні ставка від центру села. *Абачани добираються у центр села греблею, а літом – човнами. Ще один абачанин цього літа переселився в центр села. Абачанки приїхали на базар човнами* (981 Снігур.).

АБАЧА'НИН [абачáнин], див. **АБАЧА'НИ**.

АБАЧА'НКА [абача́нка], див. **АБАЧА'НИ**.

АББА' [аб:á], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. *«Абба, миленькі, абба, дурненькі, до гурту!»* – вигукувала бабуся, заганяючи ягнят у кошару (930, 931 Первомай.).

АБИ'Р [абі́р], виг. Вигук, яким відганяють овець. *«Абир, кляті! Абир до гурту!»* – покрикував чабан на овець, які відстали від отари (150, 151 Березан.).

АБИРКО'СА [абирко́са], -и, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris* Lam). 1. Дерево абрикоси. *Наші абиркоси весною дуже рясно зацвіли, а врожай малий* (18, 19 Арбузин.; 44, 46 Башт.; 124, 127 Березан.; 198, 199 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 695, 696 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 940, 941 Первомай.).

2. Плоди дерева абрикоси (насел. п. див. **АБИРКО'СА**).

АБИРКО'СІВКА [абирко́с'іўка], -и, ж. Наливка з абрикос. *Ідучи в гості до кумів, ми взяли бутылочку власної абиркосівки* (насел. п. див. **АБИРКО'СА**).

АБИРКО'СНИЙ [абирко́сній], -а, -е. Абрикосовий. *Абиркосні кісточки діти збирають і здають на заготівельний пункт* (насел. п. див. **АБИРКО'СА**).

АБИРКО'СОВИЙ [абирко́совий], -а, -е. Абрикосовий. *Абиркосовий сік наші діти люблять пити, тому ми його щороку готуємо* (насел. п. див. **АБИРКО'СА**).

АБИ'С [абі́с], спол. Аби. Див. **АБИ'СЬ**. *Прийду сьогодні додому вечером, абис була гарна погода* (693, 694 Кривоозер.; 668, 669 Казан.).

АБИ'СЬ [абі́с'], спол. Аби. *Візьмемо все, що треба, абись було за що купляти і в що брати* (35, 36 Арбузин.; 700, 701 Кривоозер.; 869 Новоодес.).

АБУ'ЗЬ [абу́з'], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. *Абузь, кляті, з огороду! Абузь в кошару, щоб вас лихий забрав!* (478, 480 Доман.; 678, 680, 681 Кривоозер.).

А'ВА [áва], -и, ж, риб. 1. Подвійна рибацька сітка. *Ава складається з двох сіток; перша – з великими очами, друга – з маленькими; сітку ставлять на кілках, риба заплутується у сітці* (150 Березан.).

2. Човен, з якого ставлять авочні сітки. *Хлопці попливли авою ставити на ніч сіті, а ранком сіті знімуть і виберуть рибу* (150 Березан.).

АВДО'ТЬКА [аўдот'ка], -и, ж. 1. Усяка дрібна риба. *Біля очерету ловляться одні авдотьки, тому попливемо на глибину, там беруться ляці* (144, 150 Березан.; 883, 887, 891 Очак.).

2. Птах одуд (Урира ероps). *У посадці під вечір обізвалася авдотька, мабуть, там десть її гніздо* (331, 332 Веселин.; 573, 574 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 690, 691, 692 Кривоозер.; 712, 713, 714 Микол.; 793, 797, 798 Новобузьк.; 851, 854 Новоодес.).

АВІ'ЗНИК [ав'ізник], -а, ч., риб. Рибак, який ловить рибу сітками – авами. Див. **А'ВЩИК**. *Авізники збираються поставити ави вечером, щоб ніхто не бачив* (150 Березан.).

АВО'СЬКА [авос'ка], -и, ж. Господарська сумка-сітка. *На всякий випадок я завжди ношу з собою у портфелі авоську* (10, 11, 18, 21, 22, 35, 36, 39, 41 Арбузин.; 44, 45, 52, 53, 64, 65, 90, 92, 101, 105 Башт.; 107, 108, 112, 113, 132, 133, 135, 152, Березан.; 160, 161, 166, 169, 187, 188, 207 Березнег.; 212, 213, 238, 239, 261, 262, 268, 269 Брат.; 278, 279, 280, 292, 294, 298, 299 Веселин.; 333, 335, 336, 350, 353, 359, 360 Вознесен.; 383, 384, 387, 404, 405, 422, 423 Влад.; 424, 425, 445, 462, 466 Доман.; 502, 503, 504, 505, 508, 533 Єлан.; 557, 558, 559, 568, 569 Жовтн.; 594, 595, 596, 621, 622, 624 Казан.; 676, 677, 685, 690 Кривоозер.; 702, 703, 705, 706, 731, 736 Микол.; 760, 773, 782 Новобузьк.; 828, 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 883, 884, 891 Очак.; 911, 926, 927, 946 Первомай.; 963, 964, 981, 982, 993, 995 Снігур.).

А'ВОЧНИЙ [авочний], -а, -е. Прикм. до **А'ВА**. *Авочні сіті, або просто ави, ми ставимо, як годиться, на ніч* (150 Березан.).

АВРЯ'К [аўр'ак], -а, ч., вівч. Племінний баран. *Із першої отари чабани вибрали лише п'ять авряків, яких направлять у племінну отару* (737, 738

Микол.; 845, 846 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

АВУ'ЛЯ [аву́л'а], виг. Вигук, яким відганяють гусенят. *Авуля, маленькі, з огороду! Авуля, капосні, до води!* (550, 558, 573, 580 Жовтн.).

АВУ'ТА [аву́та], виг. Вигук, яким відганяють качок. *«Авута, кляті, з огороду! Авута!»* – покрикувала бабуся, кидаючи на качок грудочки землі (101, 102, 103 Башт.; 118, 119, 124, 125 Березан.; 337, 339, 340 Вознесен.; 462, 465, 471 Доман.; 731, 733 Микол.; 829, 851, 852 Новоодес.).

АВУ'Ш [аву́ш], виг. Вигук, яким відганяють курей. *Проганяючи курей з огороду, сусідка покрикувала: «Авуш, прокляті! Авуш, з городу!»* (362, 364 Вознесен.; 462, 471 Доман.; 891, 893 Очак.).

А'ВЩИК [а́ўщик], -а, ч., риб. Рибалка, який ловить рибу авами. *Наші авщики закидають сіті пізно вечером, щоб ніхто не бачив, а вибирають ранком* (137, 150 Березан.).

А-ГА-ГА' [а/га/га́], виг. Вигук, яким відганяють голубів. *А-га-га, до голуб'ятні! А-га-га, миленькі! Пора вже відпочивати!* (21, 22, 24 Арбузин; 94, 95 Башт.; 124, 125, 133, 135 Березан.; 169, 170, 195, 196 Березнег.; 337, 339, 341 Вознесен.; 415, 422, 423 Врад.; 462, 466 Доман.; 526, 527, 529, 531, 532 Єлан.; 550, 568, 569, 570, 572 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 723, 724, 731, 732 Микол.; 814, 815, 816, 822, 823 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 963, 965, 981, 982 Снігур.).

А-ГА'Й-ГА'Й [а/га́й/га́й], виг. Вигук, яким відганяють птахів. *Бігаючи з хлудиною, сусідка проганяла тав, які сіли на її городі, і покрикувала: «А-гай-гай, кляті!»*(18, 19, 21, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 49, 74, 75, 101, 103 Башт.; 118, 119, 142, 143 Березан.; 234, 236, 238, 239 Брат.; 282, 283 Веселин.; 350, 351, 356 Вознесен.; 407, 409 Врад.; 456, 457, 478 Доман.; 529, 530, 531 Єлан.; 550, 573, 574, 576, 577 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 703, 705, 751, 752 Микол.; 804, 805, 806 Новобузьк.; 861, 862 Новоодес.; 930, 931 Первомай.; 996, 998, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

АГАРЯ'КА [агар'ака], -и, ч., лайл. Бешкетник. *Наші малі агаряки сьогодні обірвали в огороді увесь горох* (68, 69, 90 Башт.; 175, 176, 187, 188

Березнег.; 356, 359, 360, 372, 373 Вознесен.; 845, 846, 851, 852 Новоодес.).

АГЕ'Й [агéй], виг. Вигук, яким завертають корів. *Агей, біла, куди пішла! Агей! Назад, клята тварюко! Агей, назад!* (35, 36, 39, 40, 41 Арбузин.; 68, 69, 70, 79, 80 Башт.; 120, 124, 127, 144, 145 Березан.; 245, 246, 247 Брат.; 292, 294 Веселин.; 346, 347, 350, 355 Вознесен.; 439, 441, 466 Доман.; 533, 535 Єлан.; 584, 585, 586, 587 Жовтн.; 693, 694, 695, 696 Кривоозер.; 751, 752, 753, 755 Микол.; 842, 843, 864, 865 Новоодес.).

А'ГЕЛ [áге^л], -а, ч. Неслухняний, розбишакуватий хлопець. *Ну й агели наші хлоп'ята, обнесли до бубки шовковицю, ще й гілки пообламували* (35, 38 Арбузин.; 49, 51, 68, 69, 83 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 200, 202 Березнег.; 213, 218 Брат; 372, 373, 374 Вознесен.; 399, 401, 402. Врад.; 529, 530, 531 Єлан.; 577, 579, 580 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 815, 816 Новобузьк.; 829, 845, 846 Новоодес.).

АГИ' [агі́], виг. 1. Вигук, яким виражають осуд, неприязнь, ворожість. Див. **АГГ'Й**. *Дід подивився на безладдя у дворі, плюнув і тихо промовив своє осудливе і докірливе «аги»* (842, 844 Новоодес.; 877, 878, 887 Очак.; 911, 926, 927, 932 Первомай.).

2. Вигук, яким відганяють качок. *«Аги, кляті, з огороду!» – вигукувала сусідка, проганяючи качок з городу* (946, 948 Первомай.).

АГИ'КАТИ [агі́кати], -аю, -аєш, недок. Часто повторювати «аги». *Ну чого ти агикаєш? Не можеш доброго слова сказати людині?* (насел. п. див. **АГИ'** – 1).

АГИ'КНУТИ [агі́кнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **АГИ'КАТИ**. *У відповідь на запитання дід тільки сердито агикнув і махнув рукою* (насел. п. див. **АГИ'** – 1).

АГИ'ЛЛЯ [агіл':а], виг. Вигук, яким відганяють свійську птицю, зокрема гусей. Див. **АГИ'ЛЬ**, **АГИ'СЬ**. *Підганяючи гусей, дівчинка помахувала лозиною і покрикувала: «Агилля, гусоньки, агилля!»* (29, 33 Арбузин.; 49, 51, 52, 55 Башт.; 115, 118, 119, 120 Березан.; 250, 251 Брат.; 298,

299, 305, 307 Веселин.; 337, 339, 372 373, 375 Вознесен.; 411, 412 Врад.; 505, 506, 508 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 608, 610, 667, 668, 669 Казан.; 690, 691, 692, Кривоозер.; 745, 746; Микол.; 804, 805, 807 Новобузьк.; 857 Новоодес.; 952, 953 Первомай.; 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

АГИ'ЛЬ [агіл'], виг. Вигук, яким відганяють свійську птицю, зокрема гусей. *Агиль, капосні! Знову полізли в огород пастися. Агиль, кляті! Агиль!* (39, 40, 41 Арбузин.; 45, 46, 47, 105, 106 Башт.; 112, 113, 132, 133, 135 Березан.; 175, 176, 177, 198, 199 Березнег.; 356, 359, 361, 362 Вознесен.; 424, 425, 427, 478, 490, 491 Доман.; 502, 503, 504 Єлан.; 697, 698 Кривоозер.; 706, 708, 731, 734 Микол.; 832, 833, 834, 857, 859 Новоодес.; 883, 887, 888, 906 Очак.; 995, 996, 998, 1008, 1010 Снігур.).

АГИ'СЬ [агіс'], виг. Вигук, яким відганяють свійську птицю. *«Агись, бісові вилупки, з огороду!»* – гримала хазяйка, виганяючи курчат з городу (118, 119, 124, 125 Березан.; 183, 185, 186 Березнег.; 396, 397 Врад.).

АГИ'Ш [агіш], виг. Вигук, яким відганяють курей. *Агиш, мої зозулясті, агиш на сідало, бо вже скоро й сонце зайде! Агиш!* (11, 12, 21, 22, 25, 26 Арбузин.; 52, 53, 55, 101 102, 103 Башт.; 108, 109, 118, 119, 140, 141 Березан.; 173, 174, 203, 205, 206 Березнег.; 245, 247 Брат.; 292, 294, 298, 299, 303 Веселин.; 335, 336, 356 Вознесен.; 404, 405, 406 Врад.; 425, 428, 453, 455, 478 Доман.; 557, 558, 559, 562, 573, 574 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 693, 694, 695, 696 Кривоозер.; 704, 705, 712, 713, 752, 753 Микол.; 773, 776, 782, 786, 787 Новобузьк.; 829, 830, 831, 842, 844 Новоодес.; 873, 875, 899, 900, 903 Очак.; 911, 917, 918, 932, 933 Первомай.; 970, 972, 989, 993, 994, 1012, 1016 Снігур.).

АГИ'ШКАТИ [агішкати], -аю, -аеш, недок. Вигукувати «агиш». *Дівчинка агишкала на квочку з курчатами, заганяючи їх у сарай на сідало* (насел. п. див. АГИ'Ш).

АГИ'ШКНУТИ [агішкнути], -ну, -неш, док. Вигукувати «агиш». *Піди, доцю, та агишкни на курей, щоб повилізали кляті з огороду* (насел. п. див. АГИ'Ш).

АГГ' [аг'і́], виг. Тьху. *Агі на тебе! Чи ти чермлена, чи бликоти наїлася, що таку дурницю верзеш!* (314, 315, 317 Веселин.; 342, 343, 346 Вознесен.; 399, 401, 402 Влад.; 683, 699 Кривоозер.).

АГГ'Й [аг'й́], виг. Виражає подив, осуд, обурення, неприязнь. *Агій, яка ти сьогодні нафуфурена! Мабуть, зібралася іти в клуб на танці?* (74, 75, 90, 92, 101, 102, 103 Башт.; 173, 174 Березнег.; 356, 371, 377, 378 Вознесен.; 392, 393 Влад.; 432, 434, 436, 439, 442 Доман.; 512, 513, 524, 525, 542, 545 Єлан.; 589, 592, 593 Жовтн.; 634, 637 Казан.; 699, 700, 701 Кривоозер.; 951, 952, 953 Первомай.; 976, 978, 989, 993 Снігур.).

А-ГГ'ЛЛЯ [а/г'л':а], виг. Вигук, яким підганяють гусей. Див. **АГГ'ЛЬ**. *А-гілля, гусоньки, на став, бо вже час гуляти вам давно настав! А-гілля, миленькі!* (44, 45, 52, 53, 74, 75 Башт.; 112, 113, 142, 143 Березан.; 187, 189, 203, 205, 206 Березнег.; 227, 228, 250, 251 Брат.; 322, 323, 329, 330 Веселин.; 340, 372, 373 Вознесен.; 432, 434, 436 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 634, 640, 641 Казан.; 690, 691, 692 Кривоозер.; 703, 704, 705 Микол. 782, 786, 787, 790 Новобузьк.; 851, 852, 861, 862, 870, 871 Новоодес.; 883, 887, 892, 893, 905 Очак.; 911, 917, 918, 919, 944, 948 Первомай.; 981, 982, 984, 1008, 1010 Снігур.).

АГГ'ЛЬ [аг'л'л'], виг. Вигук, яким підганяють гусей. *Дочка так сильно покрикувала «агіль» на гусей, що вони аж бігли додому* (насел. п. див. **А-ГГ'ЛЛЯ**).

АГЛИЧА'НКА [агли'ч'анка] -и, ж. Совкова лопата. *Старший син узяв агличанку і пішов прочищати від снігу дорішки* (576, 577 Жовтн.; 706, 708, 723, 727 Микол.; 829, 830, 831 Новоодес.).

АГО-О'Й [аго/о́й], виг. Вигук, яким підганяють овець. *Молодий чабан, який гнав овець у поле, голосно покрикував „Аго-ой! Бир, бир-р!”* (137, 144, 150, 151, 152 Березан.).

АГО'СЬ [аг'о́с'], займ. вказ. Ось. *Агось і наші хлопці та дівчата нарешті вже повертаються додому* (731, 734 Микол.; 773, 782, 783 Новобузьк.).

АГРОНОМУВА'ТИ [агрономувáти], -ую, -уєш, недок. Працювати агрономом. *Наш старший син уже десять років агрономує в артілі, а це обрали його директором* (16, 17, 18, 19, 21, 29, 33 Арбузин.; 61, 62, 65, 66, 78, 79 Башт.; 124, 125, 132, 133, 151 Березан.; 182, 183, 186 Березнег.; 227, 228, 268, 269 Брат.; 282, 284, 305, 308 Веселин.; 340, 341, 356, 359 Вознесен.; 415, 417, 418 Влад.; 449, 451 Доман.; 542, 543, 545, 549 Єлан.; 580, 582, 586, 587 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 678, 680, 683 Кривоозер.; 712, 713, 714 Микол.; 773, 776, 782, 790, 791 Новобузьк.; 842, 844, 846, 847 Новоодес.; 873, 883, 884, 887, 888 Очак.; 944, 945, 946, 949, 952 Первомай.; 970, 971, 984, 985, 1002, 1005, 1008 Снігур.).

АГРОНО'МША [агронóмша], -і, ж. 1. Жінка-агроном. *Років десять тому до нас у село приїхала працювати молода агрономша і до цього часу агрономує* (насел. п. див. **АГРОНОМУВА'ТИ**).

2. Дружина агронома. *Наша агрономша працює в школі вчителькою у молодших класах* (18, 21, 22, 33 Арбузин.; 52, 53, 68, 69, 70, 71, 83 Башт.; 115, 118, 119, 142, 143, 152 Березан.; 166, 167, 182, 183, 198, 199 Березнег.; 238, 239, 247, 249 Брат.; 292, 293, 294, 312 Веселин.; 340, 350, 353, 355, 356, 359 Вознесен.; 407, 410, 411, 412, 416 Влад.; 462, 465, 466 Доман.; 512, 513 Єлан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 628, 629, 630 Казан.; 676, 777, 683, 699 Кривоозер.; 712, 713, 714 Микол.; 804, 805, 806 Новобузьк.; 861, 862, 866, 868 Новоодес.; 877, 878, 899, 901 Очак.; 939, 940 Первомай.; 970, 974, 978, 980, 993, 1008 Снігур.).

АГРОНО'МШИН [агронóмшин], -а, -е. Належний жінці-агроному. *Агрономшина машина зараз стоїть у гаражі на ремонті, тому агрономша їздить мотоциклом* (насел. п. див. **АГРОНОМУВА'ТИ**).

А'ГРЕС [ágreⁿc], -у, ч., бот. (*Grossularia reclinata* L.). 1. Ягідна кущова рослина агрус. *У кінці огороду у нас росте три кущі агресу і три кущі червоної смородини* (112, 113 Березан.).

2. Плоди агрусу. *Уже почав поспівати агрес, ми вчора пробували* (49, 51 Башт.).

А'ГРЕСІВКА [ágreⁿc'їўка], -и, ж. Агрусова наливка. *Наша мама щороку готує і вишнівку, й абрикосівку, й агресівку, і слив'янку* (112, 113 Березан.).

А'ГРЕСОВИЙ [ágreⁿсовий], -а, -е. Агрусовий. *Учора син викорчував два старих агресових кущі, бо вони почали засихати* (112, 113 Березан.).

А'ГРУСНИК [áгрусник], -а, ч. Місце, де росте агрус. *В агруснику, який знаходиться на рипах, росте дикий агрус, він майже не родить* (88, 89 Башт.).

АГУ'ЛІ [агу́л'і], виг. Вигук, яким відганяють голубів. Див. **АГУ'ЛЬ**. *Агулі, кляті, з огороду! Агулі, на своє сідало! Агулі, капосні* (10, 12, 16, 17, 18 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 112, 113, 124, 128, 150 Березан.; 173, 174, 184, 185 Березнег.; 234, 236 Брат.; 335, 336, 372, 373 Вознесен.; 404, 405, 406 Влад.; 434, 436, 462 Доман.; 517, 533, 535 Єлан.; 558, 573, 574, 575, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 685, 686, 700, 701 Кривоозер.; 705, 712, 713 Микол.; 760, 762 Новобузьк.; 851, 853, 866, 869 Новоодес.; 907, 930, 931 Первомай.; 976, 978, 981, 982 Снігур.).

АГУ'ЛЯ [агу́л'а], виг. Вигук, яким відганяють гусенят. *«Агуля, капосні, із грядки! Агуля!» – покрикувала бабуся, відганяючи гусенят* (29, 33 Арбузин.; 52, 53, 90, 92, 101, 102, 103 Башт.; 115, 118, 119 Березан.; 175, 176, 177, 200, 202 Березнег.; 263, 264, 266 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337, 338, 359, 360 Вознесен.; 416, 417, 418 Влад.; 478, 480, 485, 490, 491 Доман.; 542, 543, 545 Єлан.; 562, 568, 569, 580, 582 Жовтн.; 608, 610, 613, 616 Казан.; 685, 686, 687, 699 Кривоозер.; 737, 738, 747, 749 Микол.; 782, 786, 787, 822, 823 Новобузьк.; 829, 832, 833, 864, 868 Новоодес.; 878, 879, 891, 892, 893 Очак.; 932, 933, 940, 941 Первомай.; 970, 972, 996, 997, 999, 1010, 1011 Снігур.).

АГУ'ЛЬ [агу́л'], виг. Вигук, яким відганяють голубів. *«Агуль, на своє місце! Агуль!» – вигукував хлопчина, заганняючи голубів у голуб'ятню* (16, 17, 35, 36, 39 Арбузин.; 44, 45, 47, 79, 80, 101, 102 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 169, 170, 191, 195, 196 Березнег.; 216, 218, 245, 246, 250 Брат.; 279, 280, 320, 321, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 350, 353, 354, 356 Вознесен.; 383,

384, 399, 400, 404, 405 Влад.; 424, 425, 429, 471, 478 Доман.; 526, 527, 533, 535 Єлан.; 550, 557, 558, 559, 574, 575, 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 644, 645, 667, 668, 669 Казан.; 676, 677, 695, 696, 699 Кривоозер.; 706, 708, 723, 724, 731, 734 Микол.; 818 Новобузьк.; 829, 840, 841, 842, 843; Новоодес.; 946, 948 Первомай.; 972, 974, 981, 982, 1008, 1010, 1012 Снігур.).

АГУ'Ш [агуш], виг. Вигук, яким відганяють лошат. *Агуш, маленьке, агуш! Агуш, від воза! Ще встигнеш тягати воза* (58, 59 Башт.; 144, 145 Березан.; 320, 321 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 595, 616, 617 Казан.; 685, 686, 687 Кривоозер.).

АДЕ'Н [аден], -а, -е. 1. Числ. Один. *Купила адне відро яблук* (322 Веселин.; 404, 405 Влад.; 676, 677 Кривоозер.).

2. Займ. Якийсь. *Аден хлопчина прийшов до сина в гості* (914, 915 Первомай.).

АДЗИ'ЗЬКИ [адзіз'ки], виг. Зась, дзуськи. *Адзизьки! Ти не хотів мені вступити, коли я просив. А тепер я тобі не вступлю й копійки* (773, 778 Новобузьк.; 873, 876 Очак.).

АДИ'-АДИ'-НО [аді/аді/но], виг. Дивись-дивись. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ади, ади-но, яка велика і чорна хмара насувається з півночі* (10, 11 Арбузин.; 329, 330 Веселин.; 416 Влад.; 436 Доман.; 678 Кривоозер.; 907 Первомай.).

АДИ'-МОЙ [аді/мої], виг. Означає приємне здивування. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ади-мой, звідки ти взявся? Ми сьогодні тебе й не чекали додому* (29 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 322 Веселин.; 397, 401 Влад.; 676, 677, 690, 692 Кривоозер.; 917, 918 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

АДІТЬ [адіт'], виг. Дивіться. Вживається вихідцями із західних областей України. *Адіть, адіть, що там робиться: всі люди туди спішать, пішли й ми* (21, 26 Арбузин.; 101 Башт.; 257 Брат.; 312 Веселин.; 423 Влад.; 436 Доман.; 683, 699 Кривоозер.).

АЄ' [айе́], присл. Так, звичайно, безумовно. Вживається вихідцями із

західних областей України. *Ви підете в склеп? Ає, бо, кажуть, що сьогодні привезли файні речі* (231, 234 Брат.; 407, 409 Влад.; 683, 695, 696 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

А'ЄР [áйер], -у, ч., бот. (*Acorus calamus* L.). Рослина айр; лепеха; татарське зілля. *Пологи нашої балки густо заросли аєром та щирлицею* (439, 442, 448, 449 Доман.; 503, 504 Єлан.; 873, 875, 903, 906 Очак.).

АЗІЯ'Т [аз'ійáт], -а, ч., зневажл. Запальний, грубий чоловік. *От азіят! Спересердя в друзки розбив такий красивий глечик* (35, 36, 37, 38 Арбузин.; 68, 69 Башт.; 150, 151 Березан.; 216, 218 Брат.; 312, 314, 315 Веселин.; 340, 350, 353, 356 Вознесен.; 412, 413, 415 Влад.; 514, 515 Єлан.; 576, 577 Жовтн.).

АЗІЯ'ТКА [аз'ійáтка], -и, ж., зневажл. *То така азіятка, що коли на неї щось найде, то ні в чому не стримується, кричить, бігає, як несамовита, усе підряд б'є* (насел. п. див. **АЗІЯ'Т**).

АЗІЯ'ТСЬКИЙ [аз'ійáтс'киї], -а, -е. Азіатський. *То неврівноважена людина, має азіятський характер, тому з ним не слід мати ніяких справ* (насел. п. див. **АЗІЯ'Т**).

АЙБИРКО'СА [айбиркóса], -и, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris* Lam.). 1. Дерево абрикоси. *У нас айбиркоси вже п'ять років не родять* (337, 348 Вознесен.).

2. Плоди дерева абрикоси. *Уже айбиркоси поспіли, падають на землю* (337, 348 Вознесен.).

АЙБИРКО'СІВКА [айби^еркóс'іўка], -и, ж. Горілка, настояна на абрикосах; абрикосівка. *На празники у нас завжди є вишнівка, айбиркосівка і слив'янка* (насел. п. див. **АЙБИРКО'СА**).

АЙБИРКО'СНИЙ [айби^еркóсний], -а, -е. Абрикосний. *За селом на косогорі виросла густа айбиркосна посадка* (насел. п. див. **АЙБИРКО'СА**).

АЙБИРКО'СОВИЙ [айби^еркóсовий], -а, -е. Абрикосовий. *На зиму для дітей заготувала десять літрових баночок айбиркосового соку* (насел. п. див. **АЙБИРКО'СА**).

А'ЙБО [áйбо], част. Чи. Вживається вихідцями із західних областей України. *Айбо не захворіла ваша ненька, що не виходить на вулицю?* (299, 300 Веселин.; 550 Жовтн.; 845, 860 Новоодес.).

А'Й-БО [áй/бо], виг. Їй-бо. *Ай-бо правду кажуть про Миколу, бо сама чула від своєї сусідки* (773, 778 Новобузьк.).

А'ЙМА [áйма], -и, ж. Відро. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми айму і піди витягни з колодязя свіженької води* (752, 753 Микол.).

А'ЙНО [áйно], част. ствердж. Так. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Айно, я все літо працював на тракторі, то й заробив чимало і хліба, і грошей* (314, 315, 329, 330 Веселин.; 436, 437 Доман.; 736, 738 Микол.; 911, 939, 940 Первомай.).

А'ЙСА [áйса], -и, ж., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). Лелека. *Болотом поважно ходять довгоногі айси, ловлять жаб, а потім несуть здобич у гніздо* (88, 89 Башт.; 426, 428 Доман.).

А'ЙСБЕРГ [áйсберг^x], -а, ч., виноград. Сорт винограду. *Айсберг у нас чомусь не прижився, але в деяких господарствах його культивують* (773, 778 Новобузьк.; 845, 860, 862 Новоодес.).

А'ЙТА [áйта], виг. Вигук, яким повертають запряжених коней праворуч. *Айта, чала, айта до конюшні, там нап'єшся води і відпочинеш* (271, 273 Брат.).

АКА'ЦИ [акáци], -ів, мн. Збірна назва різних порід дерев. Див. **АКА'ЦІЯ, ВЕРБА', ВЕРБИ'ЧКА**. *Понад дорогою ми посадили різні акаци: бересточки, клени, абрикоси, оріхи і шовковиці* (2, 3, 747, 749 Микол.; 845, 860, 862 Новоодес.; 932, 933, 934 Первомай.).

АКА'ЦІЯ [акáц'ія], -ії, ж. Збірна назва різних порід дерев. *У нашій лісопосадиці ростуть різні акації: берестки, клени, абрикоси, бузина, шовковиця й оріхи. На наших акаціях цього року рясно вродили абрикоси. На акаціях уже досягають сливи* (16, 17, 32, 41 Арбузин.; 426, 428 Доман.; 935,

939 Первомай.).

АКА'ЦІЯ ПОЛЬОВА' [акáц'і́я пол'ова́], -її, ж., бот. (*Melilotus officinalis* (L.) Pall.). Рослина буркун лікарський. *Трав'янисту і медоносну рослину буркун лікарський у нас усі називають польовою акацією* (10, 11, 12, 35, 37 Арбузин.).

АКА'Ч [акáч], виг. Вигук, яким відганяють качок. *Акач, кляті, з огороду! Акач, на своє місце! Акач, кляті!* (133, 135, 137 Березан.; 346, 347, 356 Вознесен.).

АКЕ'З [акéз^с], виг. Вигук, яким відганяють кіз. *«Акез, капосна, від дерева!» – відганяла дівчина козу, яка обгризала дерево* (320, 321 Веселин.; 471, 475, 478 Доман.; 678, 680 Кривоозер.).

АКИ'Ш [акі́ш], виг. Вигук, яким відганяють курей. Див. **АКИША'**. *«Акиш, з огороду! Акиш!» – кричала сусідка, виганяючи курей з огороду* (16, 17, 22, 24, 35, 36, 39, 40, 41 Арбузин.; 44, 45, 61, 62, 68, 69 Башт.; 329, 330 Веселин.; 340, 346 Вознесен.; 434, 436 Доман.; 573, 574, 586 Жовтн.; 634, 640, 641, 667, 668 Казан.; 690, 691 Кривоозер.; 736, 737, 738, 751, 752 Микол.; 799, 800, 814, 815 Новобузьк; 829, 830, 831, 845, 846 Новоодес.; 883, 884, 891, 893, 894 Очак.; 911, 926, 927, 946, 948 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 981, 982 Снігур.).

АКИША' [акі'ша́], виг. Вигук, яким відганяють курей. *«Акиша, кляті, з грядок!» – проганяла хазяйка курей* (насел. п. див. **АКИ'Ш**).

АКИ'ШКАТИ [акі́шкати], -аю, -аєш, недок. Викрикувати «акиш». *Бабуся сидить та акишкає, а кури лізуть, не звертаючи на неї увагу* (насел. п. див. **АКИ'Ш**).

АКИ'ШКНУТИ [акі́шкнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **АКИ'ШКАТИ**. *Мама голосно акишкнула, і всі кури повибігали з грядок* (насел. п. див. **АКИ'Ш**).

АКІ'З [ак'і́з^с], виг. Вигук, яким відганяють кіз. Див. **АКЕ'З**, **АКО'З**. *«Акіз, клята, від дерева! Акіз!» – покрикувала дівчинка на козу* (448, 451

Доман.; 514, 515, 517, 533, 535 Єлан.; 842, 843, 868, 869 Новоодес.).

АКО'З [акóз^с], виг. Вигук, яким відганяють кіз. *«Акоз, ненаситна, додому! Акоз!»* – лаяла козу сусідка (16, 17, 39, 40 Арбузин.; 68, 69, 81, 82, 105, 106 Башт.; 132, 133, 137, 150, 151 Березан.; 268, 269, 273, 274 Брат.; 320, 321 Веселин.; 356, 359, 361 Вознесен.; 432, 434, 453 Доман.; 526, 527, 533, 535 Єлан.; 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 690, 693 Кривоозер.; 706, 708, 712, 713, 731, 733, 734 Микол.; 773, 778 Новобузьк.; 829, 851, 852, 860, 862 Новоодес.; 883, 884, 891, 892, 893 Очак.; 926, 927, 939, 940 Первомай.; 981, 982, 995, 999, 1012, 1016 Снігур.).

АКО'ЗЬ [акóз'^л], виг. Вигук, яким відганяють кіз. *Відганяючи козу від копиці сіна, дівчина покрикувала: «Акозь, капосна!»* (21, 35, 36 Арбузин.; 94, 97, 101, 103 Башт.; 144, 145, 150, 156, 158 Березан.; 160, 161, 163 Березнег.; 213, 216, 257, 259 Брат.; 350, 353, 355 Вознесен.; 557, 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 724, 751, 753 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 845, 846, 860, 862 Новоодес.; 883, 886, 899, 901 Очак.; 930, 931 Первомай.; 963, 965, 970, 972, 974 Снігур.).

АКО'СЬ [акóс'^л], виг. Вигук, яким відганяють лоша. *Відтягуючи лоша від вимені кобили, батько ласкаво промовляв: «Акось, миленьке! Акось!»* (16, 17, 22, 24 Арбузин.; 74, 75, 81, 82, 94, 95 Башт.; 160, 162, 163 Березнег.; 227, 228, 257, 259 Брат.; 331, 332 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 448, 449 Доман.; 526, 527 Єлан.; 558, 559, 568, 569, 573, 574 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 706, 708, 731, 734 Микол.; 882, 883 Очак.; 851, 852, 857 Новоодес.; 926, 930 Первомай.; 981, 982, 995, 999, 1008 Снігур.).

АКО'Т [акóт], виг. Вигук, яким відганяють котів. *«Акот, акот! Іди геть!»* – сердилася бабуся на кота, який снував під ногами (16, 17 Арбузин.; 144, 145 Березан.; 268, 269 Брат.; 356, 372, 373 Вознесен.; 486, 487, 495 Доман.; 545, 549 Єлан.; 616, 617, 634 Казан.; 690, 692 Кривоозер.; 891, 893, 894 Очак.; 935, 940 Первомай.).

АКРА'З [акрáз^с], присл. Якраз. *Тільки ми зайшли в кінозал і сіли, акраз і почалося кіно* (312, 313 Веселин.).

А'КРУС [áкрус], -у, ч. бот. (*Grossularia reclinata* L.). Рослина агрус і її плоди (965,966 Снігур.).

А'КРУСІВКА [áкрус'іўка], -и, ж. Наливка або настоянка з агрусу; агрусівка. *Агрусівка кислувата, тому чоловіки частенько розбавляють її горілкою* (насел. п. див. **А'КРУС**).

А'КРУСОВИЙ [áкрусовий], -а, -е. Агрусовий. *Старі агрусові кущі почали вже засихати, тому треба їх викопати і посадити нові* (насел. п. див. **А'КРУС**).

АКСЮ' [акс'у́], виг. Вигук, яким відганяють поросят. Див. **АКУ'ЦЬ**. *Аксю, миленькі мої, в загороду! Аксю!* (693, 694, 699 Кривоозер.; 782, 783, 818, 819 Новобузьк.; 911, 926, 927 Первомай.).

А'КУТ [áкут], виг. Вигук, яким відганяють телят. *Акут, акут, капосне, від дерева, бо це зламаєш його!* (212, 216, 218 Брат.; 320 Веселин.; 384, 389 Влад.; 478 Доман.).

АКУ'ЦЬ [аку́ц'], виг. Вигук, яким відганяють поросят. *Акуць, ненажери, від корита! Акуць!* (424, 425, 429 Доман.).

АКУ'Ш [аку́ш], виг. 1. Вигук, яким відганяють кіз. *Відганяючи козу з грядки, бабуся сердито покрикувала: «Акуш, клята, бодай ти здохла!»* (22, 24 Арбузин.; 396, 397, 398 Влад.; 478 Доман.; 550, 568, 576 Жовтн.).

2. Вигук, яким відганяють лоша́т. *Акуш, дурненьке, від ясел! Акуш!* (331, 332 Веселин.; 416, 417 Влад.; 678, 680 Кривоозер.).

АЛАЛА'КАННЯ [алала́кан':а], -я, с. Галасування. *Із жіночого алалакання не розбереш, що їх так сильно схвилювало* (насел. п. див. **АЛАЛА'КАТИ**).

АЛАЛА'КАТИ [алала́кати], -аю, -аєш, недок. Галасувати разом, гуртом. *Після виступу бригадира жінки як почали алалакати, то притихли тільки ввечері* (11, 12, 18, 19 Арбузин.; 52, 55, 69, 70 Башт.; 187, 191 Березнег.; 343, 346, 347 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 462, 466 Доман.; 505, 506, 526, 527 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 569 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 683, 699

Кривоозер.; 712, 713, 731, 732, 751, 752 Микол.; 818, 819, 823, 826 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 877, 878, 891, 892, 894 Очак.; 907, 911, 917, 918 Первомай.; 981, 982, 995, 998 Снігур.).

АЛАЛА'КНУТИ [алалáкнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **АЛАЛА'КАТИ**. *Микола спересердя так алалакнув, що всі притихли і посідали на свої міста* (насел. п. див. **АЛАЛА'КАТИ**).

АЛКА'Ш [алка́ш], -а, ч. П'яниця. *Зберуться вечером алкаші біля буфету, п'ють, хто вино, хто горілку, галасують до півночі* (10, 11, 16, 17, 32 Арбузин.; 45, 46, 66, 71, 101, 103 Башт.; 124, 125, 150, 151 Березан.; 183, 184, 186 Березнег.; 212, 213, 218, 219, Брат.; 309, 312, 330 Веселин.; 337, 339, 340 Вознесен.; 594, 595, 596 Казан.; 731, 751, 753 Микол.; 786, 789 Новобузьк.; 829, 842, 870, 871 Новоодес.; 873, 876, 887, 888 Очак.; 907, 911 Первомай.; 963, 964 Снігур.).

АЛУ'Ч [алуч], виг. Вигук, яким відганяють телят. Див. **АЛУ'ЧКИ**, **АЛУ'ШКИ**. *«Алуч, Лисько, в сарай! Алуч!»* – вигукувала хазяйка, заганяючи бичка в сарай (101, 102 Башт.; 156, 158 Березан.; 516, 517, 526, 527 Єлан.; 550, 558, 559, 576, 577 Жовтн.; 678, 680 Кривоозер.; 760, 773, 776 Новобузьк.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 899, 900, 905 Очак.; 926, 927, 930, 931 Первомай.; 993, 994, 1012, 1016 Снігур.).

АЛУ'ЧКИ [алучки], виг. Вигук, яким відганяють телят. *«Алучки, моя миленька, на своє місце!»* – промовляла бабуся до своєї телички (насел. п. див. **АЛУ'Ч**).

АЛУ'ШКИ [алу́шки], виг. Вигук, яким відганяють телят. *Алушки, малятка, додому! Алушки, рідненькі, алушки!* (573, 574, 580, 582 Жовтн.; 680, 681, 686, 688 Кривоозер.; 818, 819 Новобузьк.).

АЛЮ'РКА [ал'урка], -и, ж. Легкова машина, мотоцикл із коляскою, якими швидко їздять. *Сідай на свою алюрку і гайда в РТС за запчастинами до комбайна* (88, 89, 94, 97 Башт.).

АЛЯ' [ал'á], виг. Вигук, яким цькують собак. *«Аля, Сірко! Аля!»* –

нацьковував дід собаку, показуючи рукою на огород (105, 106 Башт.; 245, 246 Брат.; 550, 562 Жовтн.; 974, 975, 981, 983 Снігур.).

АЛЯЛЯ' [ал'ал'á], виг. 1. Вигук, яким передають галасування, гамір. *Та розкажіть толком, у чому справа, бо з вашого аляля не розбереш нічого* (насел. п. див. **АЛЯЛЯ'КАТИ** – 1).

2. Вигук, яким наспівують мелодії. *Він не співав пісні, бо не знав, а тільки аляля та аляля* (насел. п. див. **АЛЯЛЯ'КАТИ** – 1).

АЛЯЛЯ'КАННЯ [ал'ал'áкан'а], -я, с. 1. Галасування. *Чого це наші жінки підняли таке несамовите алялякання?* (насел. п. див. **АЛЯЛЯ'КАТИ** – 1).

2. Дія за знач. **АЛЯЛЯ'КАТИ** – 2. *От надійло вже твоє алялякання. Все аляля та аляля. Ну, заспівав би чи що* (насел. п. див. **АЛЯЛЯ'КАТИ** – 2).

АЛЯЛЯ'КАТИ [ал'ал'áкати], -аю, -аєш, недок. 1. Галасувати, кричати. *Перестаньте алялякати всі гуртом, розкажіть, у чому справа* (10, 11, 18, 19, 21, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 52, 53, 74, 75, 101, 102 Башт.; 120, 121, 124, 127, 128 Березан.; 175, 176, 182, 184, 185 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 456, 457, 462, 465 Доман.; 551, 552, 584, 585 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 678, 679, 685, 686 Кривоозер.; 703, 705 Микол.; 804, 805, 822 Новобузьк.; 828, 845, 846 Новоодес.; 926, 927, 932, 933 Первомай.; 1008, 1010, 1012, 1016 Снігур.).

2. Дія, що передає наспівування мелодії вживанням вигука **АЛЯЛЯ'**. (21, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 58, 59, 74, 77 Башт.; 144, 145, 150, 151 Березан.; 175, 176, 198, 199 Березнег.; 407, 409 Влад.; 478, 480 Доман.; 505, 506, 514, 515 Єлан.; 550, 557, 558, 562 Жовтн.; 667, 669 Казан.; 703, 704 Микол.; 782, 783, 788 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 911, 943, 945 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

АЛЯЛЯ'-ТРАЛЯЛЯ' [ал'ал'á/трал'ал'á], виг. Вигукове словосполучення, яким зневажливо передають наспівування мелодії. *Тільки й чути «аляля-траляля», а путнього нічого не співають* (10, 11, 21, 22, 24, 35, 38 Арбузин.; 44, 45, 101, 102, 105 Башт.; 124, 125, 142, 143, 145, 150 Березан.;

341, 350, 353 Вознесен.; 425, 428 Доман.; 542, 545, 549 Єлан.; 550, 552, 580, 582 Жовтн.; 595, 596, 650, 652 Казан.; 751, 752 Микол.; 804, 805 Новобузьк.; 828, 860, 861 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 911, 930, 931 Первомай.; 970, 972 Снігур.).

АЛЯПУВА'ТИЙ [ал'апува́тиї], -а, -е. Погано зроблений. *Цей спальний гарнітур якийсь аляпуватий, тому не будемо його брать* (52, 53 Башт.; 112, 113, 144, 145 Березан.; 207, 209 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 505, 506 Єлан.; 550, 568, 569 Жовтн.; 736, 737, 738 Микол.; 842, 843 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 963, 964 Снігур.).

АЛЯПУВА'ТО [ал'апува́то], присл. Погано зроблено. *Зробив ти цей стіл у кухню якось аляпувато* (насел. п. див. **АЛЯПУВА'ТИЙ**).

АЛЬВА' [ал'ва́] (1), -и, ж. Халва. Див. **ІЛЬВА**. *Піду в магазин та візьму дітям альви, бо просили, щоб купила* (512, 513, 522, 525 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731 Микол.; 842, 843 Новоодес.; 891, 893, 894 Очак.).

А'ЛЬВА [а́л'ва] (2), -и, ж., бот. (*Cydonia oblongamill*). Дерево айва і його плоди. *Альва у нас не дуже розповсюджена, тому й купити важкувато та й дорого* (576, 577 Жовтн.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.).

АЛЬВА'РНА [ал'ва́рна], -и, ж., бот. (*Vitis vinifera* L.). Сорт білого винограду. *З альварни ми виробляємо столове біле вино, воно приємне на смак і корисне* (762, 773, 822 Новобузьк.; 934, 946, 948 Первомай.).

А'ЛЬВОВИЙ [а́л'вовий], -а, -е. Айвовий. *У нашому овочевому магазині завжди продається альвовий сок* (насел. п. див. **А'ЛЬВА**).

АЛЬО' [ал'о́], виг. Уживається при звертанні до особи під час телефонної розмови у значенні: «Слухаю! Слушайте! Алло!». *«Альо! Альо! Альо! – це говорить Микола Бондаренко, – мені потрібний Олег Григорович»* (10, 11, 16, 18, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 58, 59, 94, 95 Башт.; 107, 108, 124, 125 Березан.; 337, 339, 341, 356 Вознесен.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 502, 503, 526, 527 Єлан.; 550, 557, 558, 562 Жовтн.; 594, 595, 667, 668 Казан.; 703, 704, 736, 737 Микол.; 760, 822, 823 Новобузьк.; 828, 842, 843 Новоодес.; 877, 883,

891, 892 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 963, 964 Снігур.).

АЛЬО'КАННЯ [ал'óкан':а], -я, с. Алокання. *Із кімнати чулося тихе альокання, видно, син до когось двонив по телефону* (насел. п. див. **АЛЬО'**).

АЛЬО'КАТИ [ал'óкати], -аю, -аєш, недок. Алокати. *Дочка набрала якийсь номер телефона і почала голосно альокати* (насел. п. див. **АЛЬО'**).

АМАРЕ'ЛЬКА [амарéл'ка], -и, ж. Плід вишні. *Сьогодні на вечерю зварила дітям варенички з амарельками* (908, 910, 911 Первомай.).

АМБА'Р [амба́р], -а, ч. Магазин. *Вживається вихідцями із західних областей України. Піди, дочко, в амбар і купи кілограмів п'ять-шість солі, будемо солити вогірки* (227, 228, 231, 232 Брат.; 396, 398, 415 Влад.; 943, 944 Первомай.).

АМБА'РНИЙ [амба́рний], -а, -е. Магазинний. *Ми користуємося амбарним хлібом; самі печемо хліб тільки перед святками* (насел. п. див. **АМБА'Р**).

АМБРАЗУ'РА [амбразу́ра], -и, ж., жарт. Вічко у дверях. *Хтось постукав у двері, подивився в амбразуру – нікого в коридорі не видно* (44, 45, 101, 103 Башт.; 107, 108, 124 Березан.).

АМЕРИКА'НКА [аме^нрика́нка], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Сорт картоплі. *Картопля американка у нас завелася давно, зразу після війни* (150, 151, 156, 158, 159 Березан.; 413, 414, 422 Влад.; 685, 688, 699 Кривоозер.; 829, 842, 843 Новоодес.).

АНБА'Р [анба́р], -а, ч. Амбар. *В анбарі ми зберігаємо зерно і різний корм для свиней, корів і птиці* (598, 601 Казан.; 683, 685, 688, 689 Кривоозер.; 768, 769 Новобузьк.; 861, 862 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

АНГЕЛЕНЯ'ТКО [ангеле^н'н'áтко], -а, с. Немовля. Див. **АНГЕ'ЛИК**. *Ангеленятко розкрилося і спить, закинувши ручки за голову* (насел. п. див. **АНГЕ'ЛИК**).

АНГЕ'ЛИК [ангéлик], -а, ч. Немовля. *Наш ангелик чогось прихворів сьогодні, треба нести до лікаря* (11, 12 Арбузин.; 46, 47, 58, 59 Башт.; 526,

527 Єлан.; 970, 972 Снігур.).

А'НГРУС [áнгрус], -у, ч., бот. (*Grossularia reclinata* L.). Рослина агрус і її плоди. Вживається вихідцями із Львівської області. *Сьогодні обрізав засохлі гілочки ангрису і поколов об колючки руки. Ангрис діти обірвали, не давши доспіти* (706, 711, 731 Микол.; 828, 842, 843 Новоодес.).

А'НГРУСІВКА [áнгрус'іўка], -и, ж. Наливка або настоянка на агрусі; агрусівка. *Мама щороку готує ангрисівку, а подає її у великі свята* (насел. п. див. **А'НГРУС**).

А'НГРУСОВИЙ [áнгрусовий], -а, -е. Агрусовий. *Рвала ангрис і ангрусовими колючками поколола руки, і тепер вони сверблять* (насел. п. див. **А'НГРУС**).

АНДАРА'К [андарáк], -а, ч. Тепла спідниця. Вживається вихідцями із Чернігівської області. *Дочка пошла на зиму теплий андарак із чорного сукна* (830 Новоодес.).

А'НДРУС [áндрус], -у, ч., бот. (*Grossularia reclinata* L.). Рослина агрус і її плоди. *На схилі балки росте дикий андрис, але він майже не родить* (893, 894 Очак.).

А'НДРУСОВИЙ [áндрусовий], -а, -е. Агрусовий. *У садку у нас росте один андрисовий куц, та й той почав засихати* (насел. п. див. **А'НДРУС**).

АНДРУ'ТИ [андрúти], -ів, мн., кул. Вафлі або тонкі коржі, з яких готують домашні торти. Вживається вихідцями із західних областей України. *Спекла оце андрити, а тепер буду готувати торти гостям, які приїдуть вечером* (97, 99 Башт.; 292, 294, 332 Веселин.; 569, 572 Жовтн.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 870, 871 Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

АНИ'СИМІВКА [аніси^ем'іўка], -и, ж., бот (*Malus domestica* Borch). Сорт яблук. *Анисимівка – це пізній сорт яблук, тому вони можуть зберігатися майже всю зиму* (21, 22, 24 Арбузин.; 222, 223 Брат.; 389, 390, 392 Влад.; 946, 949 Первомай.).

АНИЧУ'ТІНКУ [ан'ічúт'інку], присл. Анітрохи. *Ми анічутінку вас не*

злякалися, бо добре знали, де ви сховалися (49, 51, 101, 102 Башт.; 112, 113, 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 380, 353, 355 Вознесен.; 562, 568, 569, 572 Жовтн.; 661, 665, 668, 669 Казан.; 723, 724, 731, 733 Микол.; 793, 819, 822, 826 Новобузьк.; 845, 846, 860, 862 Новоодес.; 883, 884, 901, 903 Очак.; 996, 997, 1008, 1016 Снігур.).

АНШЕЛЕ'СЬ [ан'шелес'], присудк. сл. Вживається для вираження значення «ніщо не шелестить». *Було скрізь тихо-тихо, ніде анішелесь, тільки пташки зрідка перегукувалися* (573, 574, 576, 577 Жовтн.; 712, 713, 745, 746, 751, 753 Микол.; 835, 836, 861, 862 Новоодес.; 873, 876, 893, 894 Очак.).

АНТА'БА [анта́ба], -и, ж. Залізна скоба. *Купив сьогодні у скоб'яному магазині два десятки антаб, щоб кріпити крокви* (137, 150, 151 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 356, 359 Вознесен.; 447, 448, 465, 466 Доман.; 535, 538 Єлан.; 690, 692 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 804, 806, 818, 819 Новобузьк.).

АНТА'БКА [анта́б^пка], -и, ж. Зменш. до **АНТА'БА**. *Слижі стелі треба кріпити до сволюка антабками, щоб міцніше трималися* (насел. п. див. **АНТА'БА**).

АНТИМЕ'ТР [антиме́тр], -а, ч., ковал. Малий молот коваля. *Антиметр – це малий молот, яким коваль доводить поковку до заданої форми* (331, 332 Веселин.; 405, 406 Врад.).

АНТО'Т [анто́т], -а, -е, вказ. займ. Той. Вживається вихідцями із північних областей України. *Антоту глинянку, що стоїть, мабуть, років сто, ми розвалимо, а на її місці поставимо нову хату з ракушечника* (866, 868 Новоодес.; 946, 948 Первомай.).

АНЦИБЕ'ЙЛОТ [анцибе́йлот], -а, ч., лайл. Розбишака. Див. **АНЦИБОЛО'Т**, **АНЦИБОЛО'ТНИК**, **АНЦИБОРЯ'КА**. *Росте такий анцибейлот, що вже зараз ніякої управи на нього немає, а що буде потім, – страшно навіть уявити* (891, 892, 894 Очак.).

АНЦИБОЛО'Т [анци́болот], -а, ч., лайл. Розбишака. Слово анциболот вживається у ряді слов'янських мов із значенням «чорт, антихрист». *От*

анциболоти, от кляті чортяки! Вночі обнесли яблуньку, ще й гілки пообламували (94, 95, 97, 99 Башт.).

АНЦИБОЛО'ТКА [анци'болотка], -и, ж., лайл. Розбишака. *Росте не дівчина, а справжня анциболотка, на яку ніякої управи немає* (насел. п. див. **АНЦИБОЛО'Т**).

АНЦИБОЛО'ТНИЙ [анциболотний], -а, -е. Прикм. до **АНЦИБОЛО'Т**. *Такі вже анциболотні хлопці, що тільки й жди від них якоїсь капості* (насел. п. див. **АНЦИБОЛО'Т**).

АНЦИБОЛО'ТНИК [анциболотник], -а, ч., лайл. Розбишака. *Ти, синку, не водися з отими анциболотниками, бо батько як узнає, буде лаяти* (49, 51, 52, 55 Башт.; 128, 130, 158, 159 Березан.; 883, 884, 901, 903 Очак.).

АНЦИБОРЯ'КА [анцибор'ака], -и, ж., лайл. Розбишака. *Он до тебе вже прителіпалися анциборяки і зуть гуляти на вулицю* (997, 998 Снігур.).

А'НЦУГ [анцуг^x], -а, ч. Костюм. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш дідусь ще зберігає свій старий костюм, якого називає анцугом* (331, 332 Веселин.).

АНЧА'УС [анчаус], -а, ч., іхт. (*Engraulis* L.). Невелика срібляста рибка з великим ротом, круглим черевцем і майже прямою спинкою. Анчоус; хамса. *Літом у нас в лимані добре ловиться анчаус; це така дрібна рибка* (142, 144, 150 Березан.; 873, 887, 906 Очак.).

АПИ'ЛЯ [апіл'а], виг. Вигук, яким відганяють качок з каченятами. Див. **АПУ'ЛІ**, **АПУ'ЛЯ**, **АПУ'ЛЬ**. *Апиля, дітоньки, до ставу! Апиля, миленькі, до водички, там вам буде добре* (580, 581, 583 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 747, 749 Микол.).

АПУ'ЛІ [апұл'і], виг. Вигук, яким відганяють качок з каченятами. *«Апулі, капосні, до води!»* – покрикувала хазяйка на качку, яка не хотіла йти на воду (101–103 Башт.; 137, 150, 156, 158, 159 Березан.; 580, 583 Жовтн.).

АПУ'ЛЯ [апұл'а], виг. Вигук, яким відганяють качок з каченятами. *«Апуля, дітоньки, апуля!»* – говорила бабуся до каченят, виражаючи їх до

води (342, 343, 346, 347 Вознесен.; 621, 622 Казан.; 810, 812, 813 Новобузьк.).

АПУ'ЛЬ [ап'ул'], виг. Вигук, яким відганяють качок з каченятами. *«Апуль, капосні! Апуль!»* – покрикувала бабуся на каченят, які наскочили на молоду капусту (16, 17, 22, 24, 35, 37 Арбузин.; 49, 52, 74, 75, 101, 102, 105 Башт.; 120, 121 Березан.; 216, 218 Брат.; 278–280, 320, 321 Веселин.; 340, 353, 354, 356, 372, 373 Вознесен.; 424, 425, 436, 437, 478 Доман.; 526, 527, 542, 545 Єлан.; 550, 558, 559, 562, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 634, 650, 652, 660 Казан.; 676, 677, 700, 701 Кривоозер.; 723, 724, 731, 734 Микол.; 790, 791, 805, 806 Новобузьк.; 829, 845, 846, 860, 862, 866 Новоодес.; 873, 876, 883, 886, 891, 893, 894 Очак.; 946, 949, 952, 953 Первомай.; 972, 974, 996, 997, 1012, 1016 Снігур.).

АРА'Ш [ар'аш], -а, ч. Дишло воза при кінній упряжці. *Араш біля гарби треба замінити, бо до нього ніяк коней запрягати* (424, 425, 427 Доман.; 503, 504 Єлан.).

АРБА' [арб'а], -и, ж. Гарба. *Учора син привіз із поля повну арбу свіжої соломи для корови і теляток* (16, 17, 21, 22, 24 Арбузин.; 49, 51, 101, 102, 105 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 271, 273 Брат.; 320, 321, 329, 330 Веселин.; 377, 378 Вознесен.; 383, 407, 409 Влад.; 580, 583 Жовтн.; 783, 791 Новобузьк.; 828, 842, 843, 851 Новоодес.; 963, 964, 981, 982, 1012, 1016 Снігур.).

АРБА'Ж [арб'аж^ш], -у, ч., бот. (*Allium* сера L.). Дрібна цибуля-сіянка. Див. **АРБАЖЕ'ЙКА**, **АРБАЖІ'ЙКА**, **АРБАЖІ'КА**, **АРБА'ЖИК**, **АРПА'Ж**, **АРПА'ЖИК**, **АРПАЖЕ'ЙКА**, **ІРПА'Ж**. *Купила на базарі арбажу, то буду вже сіяти* (10, 11, 16, 17, 22, 24 Арбузин.; 44, 48, 68, 69, 88, 89 Башт.; 107, 108, 112, 113, 124 Березан.; 173, 174, 187, 189 Березнег.; 250, 251 Брат.; 298, 299, 320 Веселин.; 335, 336, 356 Вознесен.; 396, 398, 399 Влад.; 424, 425, 445, 447 Доман.; 503, 504 Єлан.; 550, 557, 558, 562 Жовтн.; 594, 595, 608, 610 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 703–705, 712, 713, 747, 749 Микол.; 760 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 907, 911, 912 Первомай.; 963, 964, 981–983, 1008, 1010 Снігур.).

АРБАЖЕ'ЙКА [арб'аж'ейка], -и, ж., бот. (*Allium* сера L.). Дрібна

цибуля-сіянка. *Ми завжди весною висаджуємо дві-три грядки арбажсейки* (573, 574 Жовтн.; 676, 677, 693, 694 Кривоозер.; 828, 857, 859, Новоодес.).

АРБА'ЖИК [арба́жик], -а, ч., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Наш арбажик після дощуку, який пройшов у середу, дружно зійшов* (насел. п. див. **АРБА'Ж**).

АРБАЖІ'ЙКА [арбаж'ї́ка], -и, ж., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Дочка часто вечорами поливає грядочку, де росте арбажійка* (78, 80 Башт.; 268, 269 Брат.; 693, 694 Кривоозер.; 858, 859 Новоодес.).

АРБАЖІ'КА [арбаж'і́ка], -и, ж., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Арбажіку, яку будемо висадювати, ми вже перебрави і зволожили* (383, 389, 390 Влад.; 891, 893, 894 Очак.).

АРБА'Н [арба́н], -а, ч., Легкий візок для їзди. *Бригадир сів у свій арбан і поїхав у поле, де комбайни косять пшеницю* (268, 269 Брат.).

АРБИ'Ч [арбі́ч], -а, ч. Їздовий, що править арбою-котигною. *Запитай арбича, якою дорогою краще їхати на дальній степовий тік* (39, 40 Арбузин.; 166, 167 Березнег.; 436, 437 Доман.; 706, 731, 736 Микол.).

А'РБУЗ [а́рбуз^с], -а, ч., бот. (*Citrullus Schrad*). Кавун. *Арбузи цього року у нас уродили добре, тому вторгуємо грошенят* (10, 11, 16–19, 39, 40 Арбузин.; 49, 51, 52, 102, 103 Башт.; 350, 353 Вознесен.; 448, 451, 453 Доман.; 550, 568, 569, 573, 580 Жовтн.; 2, 3, 5, 723, 751, 752 Микол.; 760, 762, 804, 806 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.; 963, 964, 1008, 1010, 1012, 1016 Снігур.).

АРБУЗИ'ННЯ [арбузі́н'а], -я, с. Огудина кавунів. *На баштані все арбузиння вже згребли, так що можна вже й орати поле* (насел. п. див. **А'РБУЗ**).

АРБУЗИ'ЩЕ [арбузі́шче], -а, с. Збільш. до **А'РБУЗ**. *Оце купив таке арбузище, що вистачить на всю нашу компанію* (насел. п. див. **А'РБУЗ**).

АРБУЗО'ВИЙ [арбузо́вій], -а, -е. Кавуновий. *Відібране арбузове насіння для посатки зберігається в коморі* (насел. п. див. **А'РБУЗ**).

АРГО'НІЯ [арго́н'ія], -її, ж., бот. (*Dahlia pinnata* Cav). Трав'яниста

декоративна рослина жоржина. *На клумбі біля дитячого садочка посадили чорнобривці, аргонії, півники і рози* (16, 17, 29, 39, 41 Арбузин.; 52, 53, 74, 75 Башт.; 132, 133, 135 Березан.; 287, 289 Веселин.; 340, 346, 348 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 514, 515, 530, 531 Єлан.; 576, 577 Жовтн.; 707, 705 Микол.; 765, 766, 768, 769, 773, 778 Новобузьк.; 833–836 Новоодес.; 930, 931 Первомай.; 995, 996, 1008, 1010 Снігур.).

АРИ'КАННЯ [арікан':а], -я, с. Гарикання. *Материне безперестанне арикання у мене вже у вухах двенить і спати не дає* (насел. п. див. **АРИ'КАТИ**).

АРИ'КАТИ [арікати], -аю, -аєш, недок. Гарикати. *Перестань, будь добра, арикати, бо вже надоїло слухати одне і те ж увесь день* (828, 845, 846, 860, 862 Новоодес.).

АРИ'КНУТИ [арікнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **АРИ'КАТИ**. *Батько прийшов з роботи чогось сердитий, бо так арикнув на сина, що той аж присів з переляку* (насел. п. див. **АРИ'КАТИ**).

АРИ'Ш [аріш] (1), -а, ч. Дишель воза, гарби. Див. **АРА'Ш**. *Зрубав оце в посадці бересточок, щоб зробити ариши до воза, бо старий тріснув* (768, 769 Новобузьк.).

АРИ'Ш [аріш] (2), виг. Вигук, яким відганяють овець. *Чабан, підганяючи овець, які відстали від отари, покрикував на них: «Ариши! Ариши!»* (150, 151 Березан.; 435, 436 Доман.; 512, 513 Єлан.; 589, 593 Жовтн.; 640, 643 Казан.; 736–738 Микол.; 778, 780, 818, 819 Новобузьк.; 893, 894 Очак.).

АРИ'ДНИК [ар'ід'ник], -а, ч. 1. Чорт. *Аридник – фантастична істота, що має вигляд людини з козячими ногами, хвостом і ріжками; нею лякають малих дітей* (329, 330 Веселин.; 416, 420 Влад.; 436, 437 Доман.; 889, 890 Очак.).

2. Уживається як лайка. *Ти йому говориши одне, а він тобі, аридник проклятий, инше; нікого і нічого не хоче слухати* (насел. п. див. **АРИ'ДНИК** – 1).

АРІЯ'КА [ар'ійа́ка], -и, ч., лайл. 1. Розбишака. *От кляті аріяки, вночі обірвали геть чисто всю яблуню, ще й гілки обламали* (695, 696, 700, 701 Кривоозер.).

2. Чорт. *Не балуйся, синку, бо прийде аріяка, забере тебе в торбу і понесе в ліс* (407, 409 Влад.).

А'РМА [а́рма], -и, ж., бот. (*Dieffenbachia* L.). Хатня квітка, яка перед дощем випускає на листочках краплі. Див. **КАПРИ'ЗКА**. *Наша арма, яка стоїть у великій хаті на вікні, заплакала, видно, на дощ* (704, 705 Микол.; 822, 823 Новобузьк.).

АРНАВУ'ТА [арнаву́та], -и, ж., бот. (*Triticum* L.). Яра пшениця арнаутка. Див. **АРНАВУ'ТКА**, **АРНАУ'Т**, **АРНАУ'ТА**, **АРНО'ВКА**. *Яра пшениця арнавута має тверде і біле зерно, з якого виробляють високоякісну муку для хліба* (723, 724, 727 Микол.).

АРНАВУ'ТКА [арнаву́тка], -и, ж. бот. (*Triticum* L.). Яра пшениця арнаутка. *Арнавутку ми посіємо весною на пару, надіємося, що буде добрий урожай* (насел. п. див. **АРНАВУ'ТА**).

АРНАУ'Т [арнау́т], -у, ч. бот. (*Triticum* L.). Яра пшениця арнаутка. (*Triticum*L.). *Яра пшениця арнаут – одна з найкращих серед злакових за всіма своїми якостями* (102, 103 Башт.).

АРНАУ'ТА [арнау́та], -и, ж., бот. (*Triticum* L.). Яра пшениця арнаутка. *Ми сіємо цінні сорти пшениці, до яких відноситься й арнаута* (18, 19, 22, 24, 35, 36 Арбузин.; 448, 451 Доман.; 580-582 Жовтн.; 870, 871 Новоодес.; 911, 918, 919, 943 Первомай.).

АРНО'ВКА [арноу́ка], -и, ж., бот. (*Triticum* L.). Яра пшениця арнаутка. *На весну ми приготували арновку, щоб посіяти на великому клину поля* (107, 108, 110, 144, 145 Березан.).

АРО'ЗІЯ [ароз'і́я], -її, ж. Глибокий яр. *В арозії, що знаходиться за селом, після дощу довго стоїть вода, бо туди стікає вона з усіх полів* (782 Новобузьк.).

АРПА'Ж [арпа́ж^ш], -у, ч., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Арпаж ми висіваємо завжди рано, у другій половині квітня* (11, 12, 18, 29, 35, 36 Арбузин.; 44, 45, 49, 51, 58, 102, 103 Башт.; 160, 161, 175, 203, 205 Березнег.; 234, 236 Брат.; 278, 279, 292, 294, 295 Веселин.; 436, 445 Доман.; 505, 508, 526, 527 Єлан.; 552, 554, 562, 573, 574, 576, 577 Жовтн.; 594, 595, 667, 668 Казан.; 706, 718, 723, 724, 751 Микол.; 760, 768, 769, 790, 792 Новобузьк.; 828, 833, 834, 842, 843, 860, 862 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 932, 935 Первомай.; 972, 974, 981, 983 Снігур.).

АРПАЖІ'ЙКА [арпаж'ї́ка], -и, ж. бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Арпажійка дружно пішла рости, скоро будемо їсти молоду цибульку* (58, 59 Башт., 436, 437 Доман.; 762 Новобузьк.; 932, 933 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

АРПАЖІ'КА [арпаж'і́ка], -и, ж., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Сьогодні купила на базарі баночку арпажіки, щоб посадити на городі* (58, 59 Башт.; 432, 433 Доман.; 816, 817 Новобузьк.; 927, 930 Первомай.).

АРПА'ЖКА [арпа́ж^шка], -и, ж. бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Перед тим, як садовити арпажку, ми її перебрали і зволожили* (16, 17 Арбузин.; 68, 69 Башт.; 266, 267 Брат.; 833–835 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

АРПА'ЧИК [арпа́чик], -а, ч., бот. (*Allium sera* L.). Дрібна цибуля-сіянка. *Земля на грядці вже прогрілася, тому будемо садовити арпачик, щоб була молода цибуля* (331, 332 Веселин.).

АРСЕМІ'Д [арсе^м'ід^т], -у, ч., бот. (*Lycium barbarum* L.). Дереза. *Арсемід дуже розрісся, поліз на наш огород, треба його знищити зовсім* (894 Очак.; 934 Первомай.).

АРТА'ЧИТИСЯ [арта́чи^стис'а], -чуся, -чишся, недок. Упиратися в чомусь, відмовлятися. *Ну чого ти артачися? Пішли разом з нами, трохи повеселимося, відпочинемо* (16, 17 Арбузин.; 49, 58, 59, 101, 102 Башт.; 109, 110, 150, 151 Березан.; 203 Березнег.; 335, 336, 346, 347 Вознесен.; 384, 388, 415 Влад.; 557, 558, 562, 584, 585 Жовтн.; 706, 711, 731, 732 Микол.; 760, 762 Новобузьк.; 828, 832, 833, 840, 841 Новоодес.; 883, 884, 905 Очак.; 911, 946,

948 Первомай.; 1002, 1003, 1006, 1010, 1011 Снігур.).

АРТИЗА'НКА [артиза́нка], -и, ж. Артезіанський колодязь – глибока свердловина для забирання глибинної води. *У минулому році у нас просвердлили артизанку, і тепер ми з неї беремо воду* (335, 336, 342, 343 Вознесен.; 478, 481 Доман.; 706, 731, 734 Микол.; 760, 822, 823 Новобузьк.).

А'РХНУТИ [а́рхнути], -ну, -неш, док. Втекти. *Сторож крикнув, і всі хлоп'ята архнули із саду аж у балку* (198, 199 Березнег.).

АРЦА'БИ [арца́би], -ів, мн., буд. Одвірки. *Сьогодні син поставив у сараї нові арцаби і двері, бо старі не зачинялися* (993, 994, 1012, 1016 Снігур.).

АРЧА'ВИТИ [арча́вити], -влю, -виш, недок. Гаркавити. *Наш сусід ще змалку арчавить і до цього часу не вибалакався* (591, 593 Жовтн.; 822, 823, 826 Новобузьк.).

АРШ'В [арш'іў], -а, ч., виногр. Інструмент, яким пасинкують виноградну лозу. Секатор. *Жінки забрали свої аршіви і пішли пасинкувати виноград* (573, 574 Жовтн.; 888, 889 Очак.).

АРЯ' [ар'а́], виг. 1. Вигук, яким підганяють овець. *Чабан, вимахуючи своїм довгим бато́гом, підганяв овець, покрикуючи: «Аря, кляті! Аря!»* (137, 144, 145, 150, 151 Березан; 166, 167 Березнег.; 268, 269, 271 Брат.; 305, 308 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 462, 465 Доман.; 522, 524, 525, 545 Єлан.; 584–586 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 790, 791 820, 822, 823 Новобузьк.).

2. Вигук, яким цькують собак. *Нацьковуючи собаку, хлопчина голосно покрикував: «Аря, Сірко! Аря!»* (471, 475, 490, 491 Доман.; 516, 517, 542, 546 Єлан.; 970, 972, 995, 999, 1008, 1010 Снігур.).

АР'Я'Н [ар'я́н], -у, ч. 1. Сметана-ряжанка. *На сніданок хазяйка подала трактористам гарячі коржі і глечик холодного ар'яну* (185, 186 Березнег.).

2. Кисле молоко. *Снідали ми яєшню, жарену на салі, а запили холодненьким ар'яном* (888, 889 Очак.).

АР'Я'НИЦЯ [ар'я́ниц'а], -і, ж. Посудина для ар'яну. *Ар'ян із двох*

гличиків я злила в ар'яницю, щоб краще відстоявся (насел. п. див. **АР'ЯН** – 1).

АРЯ'-ЧУ-ЧУ' [ар'áчу/чú], виг. Вигук, яким відганяють свиней. *Аря-чу-чу, проклята! Аря-чу-чу, капосна, всю грядку розрила своїм рилом* (90, 92, 94, 97 Башт.; 132, 133, 136 Березан.; 350, 351, 356 Вознесен.; 398, 399, 402 Влад.; 439, 441, 443 Доман.; 542, 545, 549 Єлан.; 586, 588 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 773, 778, 822, 823 Новобузьк.; 829, 833, 834, 870, 871 Новоодес.).

АСВА'ЛЬТ [асвáлт], -у, ч. Асфальт. *На дорозі потріскався асвальт, там почали утворюватися вибоїни* (10, 11, 16, 17, 22, 24 Арбузин.; 44, 48, 68, 69, 88, 89 Башт.; 107, 108, 112, 113, 124 Березан.; 173, 174, 187, 189 Березнег.; 250, 251 Брат.; 298, 299, 320 Веселин.; 335, 336, 356 Вознесен.; 396, 398, 399 Влад.; 424, 425, 445, 447 Доман.; 503, 504 Єлан.; 550, 557, 558, 562 Жовтн.; 594, 595, 608, 610 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 703–705, 712, 713, 747, 749 Микол.; 760 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 907, 911, 912 Первомай.; 963, 964, 981–983, 1008, 1010 Снігур.).

АСВА'ЛЬТІВКА [асвáлт'іўка], -и, ж. Асфальтова дорога. *Коли виїдемо на асвальтівку, тоді прибавимо швидкості* (насел. п. див. **АСВА'ЛЬТ**).

АСВА'ЛЬТОВИЙ [асвáлт'овий], -а, -е. Асфальтовий. *Найкраща дорога з асвальтовим покриттям, але вона дорога* (насел. п. див. **АСВА'ЛЬТ**).

АСВАЛЬТУВА'ТИ [асвал'тувáти], -ую, -уєш, недок. Покривати асфальтом. *Дорогу, яка іде через наше село, весною вже почали асвальтувати* (насел. п. див. **АСВА'ЛЬТ**).

А'СМА [áсма], -и, ж., мед. Хвороба астма; задишка. *У нашого дідуся, мабуть, асма, бо вночі часто кашляє і аж задихається* (22, 24, 39, 41 Арбузин.; 44, 51, 52, 53, 75 Башт.; 112, 113, 120, 137, 150, 156, 158, 159 Березан.; 185, 186, 200, 202 Березнег.; 238, 239, 266, 267, 271, 275 Брат.; 314, 315, 322, 323, 330 Веселин.; 359, 361 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 514, 515, 517, 520, 542 Єлан.; 558, 559, 562, 568, 569 Жовтн.; 616, 617, 634 Казан.; 723, 724, 751-753 Микол.; 819, 820, 826 Новобузьк.; 830, 831, 851, 854 Новоодес.; 877–879, 903, 905 Очак.; 918, 919, 952, 953, 955 Первомай.; 981-

983, 993, 994, 996, 997, 1008, 1010 Снігур.).

АСМА'ГА [асма́га], -и, ж. Спрага. *День був дуже жаркий, і люди в полі сильно страждали асмагою* (124, 125 Березан.; 200, 202 Березнег.).

АСМА'ТИК [асма́тик], -а, ч. Астматик. *Наш дідусь – астматик, бо вночі часто кашляє, а потім задихається* (насел. п. див. **А'СМА**).

А'СТРА [áстра], -и, ж. бот. (Aster). Рослина айстра. *На шкільній клумбі зараз цвітуть різні квіти, а серед них і різнобарвні астри* (407, 410 Врад.; 478, 480 Доман.).

АСФА'ЛЬТІВКА [асфа́лт'іўка], -и, ж. Асфальтова дорога. *Коли виберемося на асфальтівку, тоді поїдемо бистріше і спокійніше* (16-18, 21, 22, 24, 35, 38 Арбузин.; 52, 53, 55, 58, 59, 68, 69, 74, 75, 105, 106 Башт.; 132, 133, 135 Березан.; 173, 174, 187, 189 Березнег, 371, 377, 378 Вознесен.; 407, 409 Врад.; 456, 457 Доман.; 562, 580, 582, 584, 585, 586, 588 Жовтн.; 678, 680, 685, 686, 699 Кривоозер.; 723, 724, 731, 734 Микол.; 857, 859, 862, 870, 871 Новодес.; 996, 998, 999 Снігур.).

АСЬО'К [ас'о́к], виг. Вигук, яким відганяють лошат. *«Асьок, капосні, від копиці! Асьок!» – покрикував їздовий на лошат, які зупинилися біля копиці сіна* (822, 823 Новобузьк.).

АТА' [ата́], виг. Вигук, яким повертають запряжених коней праворуч. *«Ата, милі, ата!» – вигукував їздовий, повертаючи коней на широку дорогу* (49, 51, 101–103 Башт.; 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 212, 213, 216, 218 Брат.; 298–301 Веселин.; 424–428 Доман.; 558, 559, 568, 569, 580, 583 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 790–792 Новобузьк.).

АТАМА'Н [атама́н], -а, ч., вівч. Старший чабан. Див. **АТАГА'С**. *Наш атаман – людина розумна і справедлива, ніколи нікому поганого слова не скаже* (305, 307 Веселин.; 404, 406 Врад.; 497, 498 Доман.; 762, 763 Новобузьк.).

АТАГА'С [атага́с], -а, ч., вівч. Старший чабан. *Наш атагас порадив знати отари в дальню балку, бо там трава краща* (737–739 Микол.; 893, 894 Очак.).

АТА'СЬ [atás'], виг. Вигук, яким відганяють качок і каченят. *«Атась, миленькі, до річки! Атась!»* – вигукувала пташниця (16, 17, 35, 36 Арбузин.; 101–103 Башт.; 108, 109, 144, 145, 150, 151 Березан.; 331, 332 Веселин.; 353–355 Вознесен.; 396–398 Влад.; 435, 436, 448, 449, 478 Доман.; 526, 527, 529, 531 Єлан.; 554, 555, 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 678, 680 Кривоозер.; 747, 749, 750 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 851, 852, 860, 862 Новоодес.; 883, 884, 891, 893 Очак.; 940, 941, 946, 950 Первомай.; 981, 983, 996, 997, 1008, 1010 Снігур.).

АТЕ' [até], виг. 1. Вигук, яким повертають коней вліво. *Їздовий, повертаючи коней вліво, покрикував: «Ате, гніді! Ате!»* (17 Арбузин.; 436 Доман.).

2. Вигук, яким підкликають свиней до корита. *«Ате, мої замазури, до корита! Ате!»* – підкликала бабуся поросят до корита (105 Башт.).

АТЕРИ'НКА [атє^ирінка], -и, ж. іхт. (Scardinius). Невелика рибка типу краснопірки. *Сьогодні вловив вудочкою п'ять атеринок, три скумбрії і з десяток бичків* (150 Березан.).

АТО' [ató], част. Авжеж. *«Ти виконав, синку, домашнє завдання?»* – питає мати сина. – *«Ато, мамо, і віри уже вивчив»* (329, 330 Веселин.).

АТО'РА [atóра], -и, ж. Полова. Вживається вихідцями із Вінницької області. *Усю атору, яку син привіз із польового току, занесли у сарай* (35, 37, 38 Веселин.).

АТПРУ'СЬ [атпру́с'], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. Див. **АТПРУ'СЬКИ**. *Атпрусь, маленькі, на своє місце! Атпрусь, рідненькі, в кошару* (49–51 Башт.; 137, 144, 145, 158, 159 Березан.; 201, 202 Березнег.; 250, 251 Брат.; 298, 299, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 350, 353 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 434, 442, 448, 451, 455, 456 Доман.; 529, 530, 531 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 946, 948 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

АТПРУ'СЬКИ [атпру́с'ки], виг. Вигук, яким відганяють ягнят. *Атпруськи, капосні, із шкоди! Атпруськи, кляті, до кошари! Атпруськи!* (16,

17, 22, 24, 35, 36 Арбузин.; 101–103, 105, 106 Башт.; 124, 125 Березан.; 268, 269, 271 Брат.; 350, 353, 372, 373 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 448, 451, 471, 475 Доман.; 514, 515 Єлан.; 573–575, 584, 585 Жовтн.; 851, 852, 860, 862, 866, 868 Новоодес.; 899–901 Очак.; 981, 983, 998, 999 Снігур.).

АТРУ'СЬ [атру́с'], виг. Вигук, яким відганяють кролів. *Атрусь, чортенята, в свої нори! Атрусь, кляті, на свої місця!* (18, 19, 21, 35, 36 Арбузин.; 74, 75, 81, 82, 94, 97, 101, 102 Башт.; 144, 145, 158, 159 Березан.; 205–208 Березнег.; 234, 257, 271, 273 Брат.; 320, 321 Веселин.; 340, 350, 355 Вознесен.; 396, 398, 407, 409 Влад.; 436, 437, 448, 449, 478 Доман.; 517, 519 Єлан.; 550, 557, 558, 568, 573, 574, 576, 580 Жовтн.; 731, 734, 751, 753 Микол.; 773, 778, 822, 823 Новобузьк.; 840, 841, 851, 860, 862 Новоодес.; 883, 884, 891, 892 Очак.; 930, 931, 946 948 Первомай.; 963, 981, 982, 984, 1002, 1003 Снігур.).

АТЯ' [ат'а́], виг. Вигук, яким повертають коней праворуч. *Хлопчина, що правив кіньми, натягнув вішки і голосно покрикував: «Атя, кляті! Атя!»* (144, 145 Березан.; 667, 668 Казан.; 912, 914 Первомай.).

АТЯ'-НО [ат'а́/но], виг. Вигук, яким поганяють коней. *Їздовий, підганяючи коней, похлискував батою і покрикував: «Атя-но, булані! Атя-но!»* (278–280 Веселин.; 413, 414 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

АТЬ-А'ТЬ [ат'/а́т'], виг. Вигук, яким підганяють ягнят. *Ать-ать, мої маленькі! Ать-ать додому, до кошари!* (49, 51, 101–103 Башт.; 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 212, 213, 216, 218 Брат.; 298–301 Веселин.; 424–428 Доман.; 558, 559, 568, 569, 580, 583 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 790–792 Новобузьк.).

АУ' [ау́], виг. Вигук, яким перекликаються, виражаючи: «Я тут». *У лісі то справа, то зліва діти голосно покрикували: «Ау! Ау!»* (10, 11, 18, 21, 22, 35, 36 Арбузин.; 44, 45, 49, 52, 58, 61, 69, 70 Башт.; 112, 113, 120, 124, 127 Березан.; 166, 169, 170, 173, 175, 176 Березнег.; 227, 228, 245, 247 Брат.; 329, 330, 332 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 389, 390, 393, 396 Влад.; 432, 434, 436 Доман.; 548, 549 Єлан.; 558, 559, 562 Жовтн.; 634 Казан.; 695, 696 Кривоозер.;

752, 753 Микол.; 814, 815 Новобузьк.; 830, 831, 870, 871 Новоодес.; 883, 884, 891, 894 Очак.; 930, 931 Первомай.; 981, 982, 995, 996 Снігур.).

А'УШ [áуш], виг. Вигук, яким відганяють курчат. *«Ауш, кляті, з грядки!»* – покрикувала хазяйка, виганяючи курчат з огороду (101–103 Башт.; 550, 552, 554 Жовтн.; 706, 723, 724, 755 Микол.).

АФИ'НА [афіна], -и, ж., бот. (*Ribes rubrum* L.). Порічка. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **АФИНЯ'К**. *Я щороку готую варення з афин, воно корисне, виліковує різні простуди* (356 Вознесен.).

АФИНЯ'К [афи^ен'ак], -а, ч., бот. (*Ribes rubrum* L.). Порічка. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми нарвали ціле відро афиняків* (331, 332 Веселин.; 700, 701 Кривоозер.).

АХА'НИ [ахáni], -ів, мн., риб. Спеціальні ставні сіті ловити рибу. *Колись аханами ми ловили червону рибу, а тепер – яка попадеться* (142, 143, 150 Березан.; 883, 905 Очак.).

А'ХИ [áхи], виг. Множинна форма вигука «ах», що вживається у сполученні з «ох» у значенні іменників, і виражають докір або співчуття тому, хто охає та ахає. *Тут ваші ахи та охи нічого не допоможуть. Треба працювати, і тільки працювати* (10, 11, 39, 42 Арбузин.; 58, 59, 69, 70 Башт.; 173, 174 Березнег.; 238, 239 Брат.; 295, 297, 329, 330 Веселин.; 340, 356 Вознесен.; 436, 437 Доман.; 683, 690–692 Кривоозер.; 783, 791, 792 Новобузьк.).

АХЛАМО'Н [ахламо́н], -а, ч. Дурень. *Чого це сюди приперся отой ахламон; він же нічого не розбирається в цих справах* (823, 826 Новобузьк.).

АХУ'ТУ [ахúту], виг. Вигук, яким підкликають кішок і кошенят. *«Ахуту, ахуту, мої миленькі!»* – скликала бабуся кошенят, наливаючи в мисочку молока (245, 246, 247 Брат.; 398, 399 Врад.).

АЦИ'РА [аціра], виг. Вигук, яким підганяють або відганяють ягнят. *Заганяючи ягнят в кошару, вівчар покрикував: «Ацира, миленькі! Ацира!»* (183, 185 Березнег.; 234, 240, 250 Брат.; 342, 343, 347, 348 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 731, 743 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 963, 972, 974, 1012, 1016

Снігур.).

АЦІ́БА [ац'і́ба], виг. Вигук, яким відганяють собак. *«Аці́ба, Шарик! Аці́ба!»* – покрикував хлопчина на пухнасту собачку (16, 17 Арбузин.; 209, 211 Березнег.; 335, 336, 347, 348 Вознесен.; 436, 437 Доман.; 562, 568, 569 Жовтн.; 693, 699 Кривоозер.; 703, 704, 706, 711 Микол.; 760, 762 Новобузьк.; 891, 893, 894 Очак.; 911, 930, 931 Первомай.; 996, 997, 1008 Снігур.).

АЦІ́ПА [ац'і́па], виг. Вигук, яким відганяють курчат. *«Аці́па, кляті, з огороду! Аці́па!»* – покрикувала бабуся на курчат, які зайшли на город (183, 185, 186 Березнег.; 212, 213, 214 Брат.; 337–339 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 478, 480 Доман.; 505, 506 Єлан.; 557, 558, 568 Жовтн.; 640–642 Казан.; 822, 823 Новобузьк.; 883, 886 Очак.; 1008, 1010 Снігур.).

АЦЮ́' [ац'ю́'], виг. Вигук, яким відганяють свиней, поросят. *«Ацю́, Ряба! Ацю́!»* – покрикувала хазяйка, виганяючи свиню з сарая (10, 11, 39, 41 Арбузин.; 44, 45, 49, 52, 68, 69 Башт.; 124, 125, 150, 156, 158 Березан.; 245, 247, 271, 273 Брат.; 320, 331, 332 Веселин.; 340, 350, 353, 355 Вознесен.; 396, 399 Влад.; 436, 439, 441, 485 Доман.; 516, 517 Єлан.; 562, 568, 569, 574, 575, 584, 585 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 695, 696, 700, 701 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 829, 842, 866 Новоодес.; 911, 926, 927 Первомай.; 974, 975, 993, 994, 1012 Снігур.).

АЦЯ́' [ац'я́'], виг. Вигук, яким підкликають свиней, поросят. *«Аця́, аця́, мої миленькі! Аця́!»* – вигукувала свинарка до поросят, наливаючи в коритце пійло (436, 437, 456 Доман.; 514, 515, 517 Єлан.; 574, 575 Жовтн.; 893, 894 Очак.; 930, 931, 946 Первомай.; 998, 999, 1008, 1010 Снігур.).

АЦЬ [ац'], виг. Вигук, яким відганяють поросят. Див. **АЧ**, **АЧА'Ч**, **АЧУ'**, **АЧУ'К**. *«Аць, ненаситні! Аць!»* – вигукувала хазяйка, відганяючи від коритця поросят (203, 205 Березнег.; 261, 262, 268 Брат.; 346, 347 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 475, 476 Доман.; 550, 552, 553 Жовтн.; 640, 641 Казан.; 697, 698, 700 Кривоозер.; 804, 805 Новобузьк.).

АЧ [ач], виг. Вигук, яким відганяють поросят. *«Ач, дурненькі! Ач!»* – умовляла бабуся поросяток, щоб насипати їм пійла (372, 373 Вознесен.; 416–

418 Врад.; 447, 448 Доман.; 505, 508, 509, 513 Єлан.; 576, 577, 586, 588 Жовтн.; 5, 702, 703 Микол.).

АЧА'Ч [ач'а́ч], виг. Вигук, яким відганяють поросят. *Ачач, кляті, від коритця! Ачач! Дайте хоча налити їжі, ненаситні!* (124, 125, 137, 144, 145 Березан.; 558, 559, 562 Жовтн.; 899, 901, 903 Очак.; 1003, 1005 Снігур.).

А'ЧИ [áчи], виг. Вигук, яким цькують собак. Див. **АЧКИ'**. *«Ачи, Рекс! Ачи!»* – нацьковував хлопчина собаку на кішку, яка сиділа біля дерева (350, 353, 355, 356 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 503, 504 Єлан.).

А'ЧІП [áч'і́п], виг. Вигук, яким відганяють собак. *Ачп, проклятий, у бутку! Ачп, скажений, на своє місто! Ачп!* (28, 29 Арбузин.; 133, 134 Березан.; 471, 476 Доман.; 814, 816, 817 Новобузьк.; 833, 837 Новоодес.; 877, 883, 886 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

АЧКИ' [ачкі́], виг. Вигук, яким цькують собак. *Володимир, нацьковуючи собаку, грізно покрикував: «Ачки, Піра! Ачки!»* (65, 66, 71, 90, 92, 101, 102 Башт.; 227, 228 Брат.; 320, 321 Веселин.; 341, 356 Вознесен.; 412, 413 Врад.; 533, 535 Єлан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 608, 609 Казан.; 786, 787, 800, 801 Новобузьк.; 868, 869 Новоодес.; 911, 952, 953 Первомай.; 981, 983, 1010, 1011 Снігур.).

АЧУ' [ачу́], виг. Вигук, яким відганяють свиней. *Ачу, кляті ненажери! Ачу, в сарай, кляті! Щоб ви, ненажери, полопалися!* (16, 17, 39, 40, 42 Арбузин.; 52, 53, 101, 103 Башт.; 118, 119, 124, 125 Березан.; 184–186 Березнег.; 268, 269 Брат.; 404–406 Врад.; 487, 489 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 550, 584, 585 Жовтн.; 634, 640 Казан.; 690, 692, 697, 698 Кривоозер.; 773, 777, 791, 792 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.; 877, 878, 883, 887 Очак.; 926, 927, 939, 940, 941 Первомай.; 1010, 1011, 1019, 1020 Снігур.).

АЧУ'К [ачу́к], виг. Вигук, яким відганяють свиней. *«Ачук, до корита!»* – відганяла хазяйка свиню, яка розляглася серед двору (695, 696, 700, 701 Кривоозер.; 894 Очак.; 984, 985 Снігур.).

АШПАРА'ТУС [ашпара́тус], -а, ч., бот. (*Malus domestica* Borch). Зимовий сорт яблук. *Яблука ашпарагус у нас у чулані зберігаються аж до*

самої весни (828, 832, 833 Новоодес.; 926, 927 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

АШУ'Г [ашу́г], виг. Вигук, яким відганяють диких птахів. *Ашуг, кляті, з огороду! Ашуг, щоб ви повиздыхали, кляті! Ашуг з огороду!* (669, 671 Казан.; 804, 805, 822, 823 Новобузьк.; 860, 862, 864, 865 Новоодес.; 995, 996, 1010, 1011 Снігур.).

АШУ'К [ашу́к], -а, ч., мисл. Порода мисливської собаки. *Хороший ашук у мого брата, з таким собакою можна ходити на полювання* (353, 355 Вознесен.; 822, 826 Новобузьк.; 932 Первомай.).

А-Я'-Я' [а/йá/йá], виг. Вигук, яким виражають докір. *А-я-я! І як тобі не стидно таке витворяти!* (21, 22, 35, 39 Арбузин.; 61, 62, 69, 70 Башт.; 212, 223, 227, 228 Брат.; 282, 283, 329, 330 Веселин.; 337–339 Вознесен.; 432, 436 Доман.; 600, 601, 634 Казан.; 685, 688 Кривоозер.; 783, 791, 792 Новобузьк.; 984, 985, 934 Снігур.).

АЯ' [айá] (1), ствердж. частка. Авжеж. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ая, сьогодні я прийду до вас обов'язково, але тільки вечером* (21, 35, 36 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 404, 405 Врад.; 693, 694 Кривоозер.).

АЯ' [айá] (2), виг. Виражає радість або злорадство. *Ая, спіймалися! Тепер ви від мене нікуди вже не втечете!* (337, 339 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 568, 569, 580 Жовтн.; 830, 834, 835 Новоодес.)

Б

БА [ба], незм. 1. Розмовне скорочення слова «баба», яке вживається при звертанні. *Ба, пішли в лавку купимо кеті. Ба, дозволь нам піти на річку скупатися* (10, 11, 18, 35, 36 Арбузин.; 49, 51, 68-70, 94, 95, 101 Башт.; 124, 125, 143, 150, 151 Березан.; 166, 167, 184–186 Березнег.; 222, 223, 268, 269 Брат.; 346, 347, 371 Вознесен.; 424, 427, 449, 451 Доман.; 562, 574, 575, 584, 585 Жовтн.; 667, 668 Казан.; 683, 686, 688 Кривоозер.; 703, 704, 751, 752 Микол.; 773, 776 Новобузьк.; 828, 845, 846 Новоодес.; 873, 877, 883, 891, 892 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

БА'БА [ба́ба] (1), -и, ж. М'ясиста середина кавуна. Див. **БАБА'Й**,

БА'БКА, БА'РИНЯ, БО'ЦИК, ВОВК, ВО'ВЧИК, ВОВЧО'К, ДІД, ДІ'ДИК, ДІД МОРО'З, ДУША', ДУ'ШКА, ЖУЧО'К, ЗА'ЙЧИК КАЧА'Н, КО'КОШ, МОСКВА', М'ЯКУ'ШКА, ПАВУ'К, ПИТУ'Х, ПІТУ'Х, ПИТУШО'К, СЕРДЕ'ЧКО, СЕ'РЦЕ, ЧОРТ, ЧО'РТИК. *Баба – найсолодша частина кавуна, тому її люблять усі їсти, особливо діти (342, 346, 347 Вознесен.; 558, 559, 576, 577 Жовтн.; 706, 737, 739 Микол.; 762, 773, 782 Новобузьк.; 828; 829, 834, 835 Новоодес.).*

БА'БА [ба́ба] (2), -и, ж., орн. (*Pelecanus onocrotalus*). 1. Птах пелікан. *У нас на косі пеліканів усі називають здавна бабами, а чому, ніхто не знає (896, 898 Очак.).*

2. Сіра чапля, орн. (*Ardea cinerea*). *Сірі чаплі, або, як у нас називають їх, баби, сіли на озері, бо там багато жаб (49, 55 Башт.; 759, 766, 822 Новобузьк.; 857, 859 Новоодес.; 899, 901 Очак.).*

БА'БА [ба́ба] (3), -и, ж., бот. (*Pyrus L.*). 1. Сорт груш. *Груші, які в нас називають бабами, уже починають поспівати (608, 610 Казан.).*

2. Грубозерниста квасоля. (*Phaseolus vulgaris L.*). *Квасоля „баба” довго вариться, тому її треба на ніч замочувати, щоб розм'якла (44, 46, 74, 75, 102, 103 Башт.; 342, 343, 356 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 514, 515 Єлан.; 580, 582, 583 Жовтн.; 676–678, 680, 699 Кривоозер.; 892–894, 860, 862 Новоодес.; 926, 927, 930, 931 Первомай.).*

3. Кульбаба. (*Taraxacum officinale Wigg.*). *Баба уже відцвіла і розкидала свій пух по всьому полю (10, 12, 16, 18, 39, 40 Арбузин.).*

4. Грибковий паразит багатьох культурних рослин; зона, сажка. (*Tilletia*). *На кукурузі завелася баба, треба якось її виводити, бо попсиє качани (384, 387 Влад.; 425, 429 Доман.; 703, 704 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.).*

5. Гриб-боровик. (*Boletus edulis L.*). *Учора були в лісі і назбирали трохи грибів, попадалися і рижики, і баби (829, 842, 844 Новоодес.).*

БА'БА [ба́ба] (4), -и, ж. Підвищене місце в полі. *На бабі, що знаходиться коло лісосмуги, дуже багато росте ромашок (690, 691, 693, 694*

Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

БА'БА [ба́ба] (5), -и, ж. Збиті докупи два покоси трави. *Скошену траву склали у баби, щоб зручніше було збирати на гарбу* (911, 912 Первомай.).

БА'БА [ба́ба] (6), -и, ж. Лежак. *Полізу на горище, почищу сажу в бабі, а ти приготуй глини, щоб змазати бабу* (298, 300 Веселин.).

БА'БА-БРА'НКА [ба́ба/бра́нка], -и, ж. Стара жінка, яка приймає дітей під час пологів. *До баб-бранок тепер дуже рідко звертаються, бо єсть роддом* (384, 387 Влад.; 435, 436 Доман.; 892, 893 Очак.).

БАБА'ЄЦЬ [баба́йе'ц'] (1), -я, ч. Зменш.-пестл. до **БАБА'Й** – 1). *Давай, синку, ручку я перев'яжу бабаєць, щоб загоювалася скоріше вава* (насел. п. див. **БАБА'Й** – 1).

БАБА'ЄЦЬ [баба́йе'ц'] (2), -я, ч. Зменш.-пестл. до **БАБА'Й** – 2). *А дороженьким внучкам розріжемо бабаєць кавуна, щоб були слухняні* (насел. п. див. **БАБА'Й** – 2).

БАБА'ЄЦЬ [баба́йе'ц'] (3), -я, ч. Зменш.-пестл. до **БАБА'Й** – 3). *Прив'яжи човна за бабаєць, щоб хвилі не зірвали і не занесли в річку* (насел. п. див. **БАБА'Й** – 3).

БАБА'ЄЦЬ [баба́йе'ц'] (4), -я, ч. Зменш.-пестл. до **БАБА'Й** – 4). *Перестань плакати, синку, бо почує бабаєць, прийде, візьме в торбу і понесе з собою* (насел. п. див. **БАБА'Й** – 4).

БАБА'Й [баба́й] (1), -я, ч. Великий палець. Див. **БАБА'К**, **БАБА'Н**. *Син розбив на лівій руці бабай і мізиний палець, тепер не ходить на роботу* (160–162 Березнег.).

БАБА'Й [баба́й] (2), -я, ч. М'ясиста середина кавуна. *Бабай кавуна завжди найсолодший, тому його їдять завжди останнім* (342, 346, 347 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 594, 595 Казан.; 773, 776 Новобузьк.).

БАБА'Й [баба́й] (3), -я, ч. Один із двох виступів на носовій частині човна, до якого прикріплюють якірний або причалювальний канат. *Якір прив'яжи за бабай морським вузлом, щоб не загубити у лимані* (573, 574

Жовтн.; 883, 887 Очак.).

БАБА'Й [баба́ї] (4), -я, ч. Страховище, чорт. *Цить, синку, бо бабай уже дивиться у вікно і розв'язує торбу* (102, 103 Башт.; 185, 186 Березнег.; 989, 993 Снігур.; 550, 584, 585 Жовтн.; 706, 751, 752 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 911, 912 Первомай.; 984, 989 Снігур.).

БАБА'ЙКА [баба́йка], -и, ж. Весло, яким гребуть, на відміну від кормового весла, яким правлять. *Сідайте, хлопці, беріть бабайки і гребіть на середину лиману* (574, 575 Жовтн.; 747, 749 Микол.).

БАБА'К [баба́к], -а, ч. Великий палець. *Ударив випадково молотком по бабаку, а тепер дуже болить* (383, 384, 389, 390 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

БАБАКУ'ЛЯ [бабаку́ля], -і, ж., бот. (*Taraxacum officinale* Wigg). Кульбаба. *Бабакулі вже відцвіли, і вітер розніс їхній пух по всьому полю* (845, 846, 860, 862 Новоодес.).

БА'БА-КУ'ЦА [ба́ба/ку́ца], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. *Після уроків діти зібралися на шкільному стадіоні і почали гратися у баби-куци* (74, 81 Башт.; 144, 145 Березан.; 320, 321 Веселин.; 424, 425, 429 Доман.; 516, 517, 526, 527 Єлан.; 574, 576 Жовтн.; 866, 868 Новоодес.; 963, 964 Снігур.).

БАБА'Н [баба́н], -а, ч. Великий палець руки. *Коли запитали Колю, як склав екзамен, він тільки показав бабана правої руки* (1002, 1005 Снігур.).

БАБА'НА [баба́на], -и, ж. 1. Стара вівця, непридатна до парування. *Лікар вибракував з отари всіх бабан, і сьогодні всіх їх відправили на бойню* (917, 918, 923, 924 Первомай.).

2. Переносн. Стара баба. *Сусідська бабана ще зранку кудись пошкандибала з торбою за плечима* (насел. п. див. **БАБА'НА – 1**)

БАБАНО'К [бабано́к], -а, ч. Зменш. до **БАБА'Н**. *Твій, синку, бабанок такий, як мій мизиний пальчик* (963, 964 Снігур.).

БАБА'НЯ [баба́н'а], -і, ж. Зменш.-пестл. форма до **БА'БА**. *До нас у гості приїхала бабаня, привезла різних гостинців* (105 Башт.).

БАБА'НЬКА [баба́н'ка], -и, ж. Зменш.-пестл. форма до **БА'БА**.

Бабанька, що приїхала до нас у гості, саме збирається від'їздити
(105 Башт.)

БАБАРУ'НКА [бабару́нка], -и, ж., ент. (Coccinellidae Latreille). Комаха сонечко. *Звідкілясь налетіло дуже багато бабарунок, які вже позалазили і в хати* (940, 941 Первомай.).

БАБА'СА [баба́са], -и, ж. Згруб.-зневаж. форма до **БА'БА**. *Дорогою пройшла якась стара бабаса, питала, як пройти до сільради* (68 Башт.).

БАБАСА'ЛИ [бабаса́ли], -ів, мн. Плечі. *Йди, синку, до мене, я візьму тебе на бабасали і підемо в гості до бабусі і дідуся* (44, 46, 47 Башт.; 245, 249 Брат.; 584, 585 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.).

БАБА'ХНУТИ [баба́хнути], -ну, -неш, док., перех. Добре випити (вина, горілки). *Зібрались мужики вечером після роботи, бабахнули по стакану горілки і розійшлися* (44, 46, 58, 59 Башт.; 118, 119, 150 Березан.; 173, 174 Березнег.; 213, 218 Брат.; 299, 300 Веселин.; 337–339, 340, 356 Вознесен.; 425, 427, 462, 465 Доман.; 551, 552 Жовтн.; 594, 598, 601 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 760, 806, 809, 812, 813 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843, 857, 859 Новоодес.; 883, 884, 887, 891, 892 Очак.; 911, 926, 927, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 999, 1000 Снігур.).

БАБЕ'ТА [бабе́та], -и, ж. Модна зачіска молодих дівчат. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наша старша дочка замість косичок зробила вже модну зараз бабету* (329, 330 Веселин.; 404, 405 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 704, 705 Микол.; 943, 944, 952 Первомай.).

БАБЕ'ТКА [бабе́тка], -и, ж. Зменш. до **БАБЕ'ТА**. *Уже й наша дочка, наслідуючи старших подруг, зробила й собі бабетку* (насел. п. див. **БАБЕ'ТА**).

БАБЕ'ТОЧКА [бабе́точка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **БАБЕ'ТА**. *Молоді дівчатка поробили модні бабеточки і ходять хизуються* (насел. п. див. **БАБЕ'ТА**).

БАБЕ'ХА [бабе́ха], -и, ж. Зневажл. Стара баба. *От уперта бабеха,*

стойть на своєму, хоч ти кілок на голові теши (228, 232, 245, 247 Брат.; 295, 297, 317 Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 392, 393, 396, 415 Влад.; 426, 428 Доман.; 514, 515, 517 Єлан.; 683, 685, 688 Кривоозер.).

БА'БЗДА [ба́бзда], -и, ж., іхт. (*Neogobius kessleri kessleri* Gunthrer). Риба бичок. *Сьогодні бралися одні бабзди, але вловили і на юшечку, та й підсмажити буде ще* (39 Арбузин.; 822, 823 Новобузьк.; 857, 870 Новоодес.).

БА'БИ [ба́би], -ів, мн. Скупчення криги під час весняного льодоходу. *Вдалині виднілися на лимані великі баби з ламаного льоду, які повільно сунулися вниз* (573, 574 Жовтн.; 2, 3, 747, 749 Микол.; 884, 886, 891 Очак.).

БА'БИНІ ВО'ШІ [ба́би^н'і во́ш'і], -ей, мн., бот. (*Videns tripartita*). Рослина череда. *Оті бабині воші можуть поглушити всю рослинність у нашій балці* (685, 686, 688 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

БА'БИНІ ЗУ'БИ [ба́би^н'і зу́би], -ів, мн., бот. (*Tribulus terrestris* L.). Трава якірці. *На галявині ростуть найрізноманітніші трави, а серед них і реп'яшки, і бабині зуби* (951, 952, 961 Первомай.).

БА'БИТИСЯ [ба́би^т'ис'а], -иться, недок. Набрякати і морщитися від довгого перебування у воді (про пальці рук). Див. **БАБІ'ТИ**, **БА'БНИТИСЯ**, **БА'БЧИТИСЯ**. *Сьогодні цілий день прала різне шмаття, вже руки почали бабитися* (185, 186 Березнег.; 292, 305, 308, 329 Веселин.; 439, 441 Доман.; 558, 559 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

БА'БИЦЯ [ба́би^ц'а], -і, ж. Зневажл. до **БА'БА**. *Одна якась стара бабиця ходила і розпитувала, де тут жив якийсь Дмитро* (671 Казан.; 860, 862, 866, 869 Новоодес.).

БА'БІ [ба́б'і], -ів, мн., кул. Оладки. *На вечерю мама подала гарячі бабі із сметаною і парене молоко* (266, 267 Брат.; 505, 508 Єлан.).

БАБІВЩИ'НА [ба́б'іу́щ'іна], -и, ж. Майнова спадщина, що залишилася після баби. **БАБОВЩИ'НА**. *Брати всю бабівщину подарували церкві, бо баба була віруючою і так наказувала зробити* (90, 91 Башт.; 132, 133 Березан.; 184-186 Березнег.; 356, 359, 361 Вознесен.; 517, 519, 526, 527

Єлан.; 558, 574, 586, 587 Жовтн.; 751-753 Микол.; 842–844 Новоодес.; 903, 905, 906 Очак.; 963, 981, 982, 998, 999 Снігур.).

БАБІ'ТИ [баб'іти], -ію, -єш, недок. Набрякати і морщитися від довгого перебування у воді (про пальці рук). *Півдня перу різне шмаття, і руки почали вже бабіти, мабуть, зроблю перерву* (49, 88, 89, 101, 103 Башт.; 337, 339, 350, 356 Вознесен.; 706, 708, 736, 737 Микол.; 810, 812, 818, 820 Новобузьк.; 851, 860, 862 Новоодес.; 998, 999, 1010, 1011 Снігур.).

БА'БКА [баб'ка] (1), -и, ж. М'ясиста середина кавуна. *Бабку розрізаного кавуна завжди їдять останню, бо вона найсолодша* (342, 343 Вознесен.; 562, 574 Жовтн.; 706, 736, 737 Микол.; 773, 776 Новобузьк.; 828, 845, 846, 860 Новоодес.).

БА'БКА [баб'ка] (2), -и, ж. орн. (*Pelecanus onocrotalus*). 1. Птах пелікан. *Пелікани, а у нас їх називають баби чи бабки, гніздяться більше всього на косі, а на промисел літають і в інші місця* (896–898 Очак.).

2. Сіра чапля. (*Ardea cinerea*). *Сірі бабки увесь день пасуться на озері* (765, 766 Новобузьк.).

БА'БКА [баб'ка] (3), -и, ж., бот. (*Rugus* L.). Сорт груш. *Бабки – дуже смачні груші, але родять не так рясно, як інші* (608–610 Казан.).

БА'БКА [баб'ка] (4), -и, ж., бот. (*Tilletia* L.). Грибковий паразит багатьох культурних рослин. Зона. Сажка. *Бабка більше всього заводиться на кукурузі, і боротися з нею дуже важко* (356, 357 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 424, 425, 429 Доман.; 703, 704 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 829, 842, 843 Новоодес.; 926 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

БА'БКА [баб'ка] (5), -и, ж., іхт. (*Neogobius kessleri kessleri* Gunthrer). Тоненький темно-коричневого кольору бичок (риба). *Сьогодні ловилися на вудочку бабки та верховодки, а путньої риби й не бачив* (58 Башт.; 574, 575, 584 Жовтн.; 883, 887 Очак.).

БА'БКА [баб'ка] (6), -и, ж., кул. Коричнева плівка на пряженому молоці. *Дітям дуже подобається бабка, яка утворюється на молоці, пряженому у глечиках* (424, 427, 428 Доман.; 676, 677, 690, 692 Кривоозер.; 2,

3, 5 Микол.).

БА'БКА [ба́б'ка] (7), -и, ж., бот. (*Plantago major* L.). 1. Рослина подорожник. *Бабка – це бесстебла рослина з пучком широких листків, яка широко використовується у народній медицині при лікуванні всяких ран* (29, 33 Арбузин.; 49, 50 Башт.; 108, 109 Березан.; 312, 313 Веселин.; 436, 437 Доман.; 604, 605 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 828 Новоодес.; 873, 875, 891, 893 Очак.; 911, 912 Первомай.; 993, 994 Снігур.).

2. Козельки. (*Tragopogon major* Jacq). *У нашій балці завжди багато росте бабок, яких ми любили їсти у дитячі роки* (10–12, 19, 35, 39 Арбузин.; 404, 405 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

БА'БКА [ба́б'ка] (8), -и, ж., бот. (*Leccinum scabrum*). Гриб підберезник. Вживається вихідцями з Рівненської області. *Сьогодні у Матвійівському лісі ми назбирали повне відро грибів, серед яких багато бабок* (5 Микол.; 823, 826 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.).

БА'БКА [ба́б'ка] (9), -и, ж. 1. Кільце, за допомогою якого скріплюється коса з кіссям. *Ми сьогодні так завзято косили траву для корів, що аж лопнула бабка* (557, 558, 562, 584, 585 Жовтн.).

2. Маточина в колесі воза. *У колесах гарби уже постиралися бабки, треба їхати до ковалів, щоб відремонтували* (49, 51, 58, 59 Башт.).

3. Стоячок у витушці; коник. *Бабка нашої витушки не стоїть рівно, а хилиться набік, тому ніяк змотувати пряжу* (751, 753 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 860, 862 Новоодес.).

БА'БКА [ба́б'ка] (10), -и, ж., риб. Поплавок на рибацькій сіті. Див. **ГАЛАГА'Н**. *Біля великої сітки зірвалося кілька бабок, треба ставити нові, а немає з чого їх зробити* (137, 144, 145, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731, 734 Микол.).

БА'БКА [ба́б'ка] (11), -и, ж. Бічна ніша біля отвору печі. *У бабку, яка знаходиться біля отвору печі, вигрібають з печі попіл і жар* (45, 48 Башт.; 676, 677, 685, 686, 688 Кривоозер.).

БА'БКА [ба́б'ка] (12), -и, ж. Дротяна петелька гаплика. *Біля кожуха, в*

якому дід ходить на сторожування, порвалася бабка і ніяк застібатися (424, 425, 427 Доман.; 860, 862 Новоодес.).

БА'БКА [баб'ка] (13), -и, ж., бот.(Phaseolus vulgaris). Грубозерниста квасоля. *Квасоля бабка вариться довго, бо велика, тому її треба замочувати, щоб розм'якла* (102, 103 Башт.; 383, 384 Влад.; 514, 515 Єлан.; 676, 677, 693, 694 Кривоозер.; 842, 860, 861 Новоодес.).

БА'БКИ [баб'ки], -бок, мн., розм. Гроші. *Якщо хочеш мати добрі туфлі, плати бабки і бери, будеш довго носити* (22, 24 Арбузин.; 44, 45, 52, 53, 74, 77, 90, 91 Башт.; 112, 113, 124, 125, 150, 151 Березан.; 161, 163, 166, 167, 184, 186 Березнег.; 217, 218, 250, 251 Брат.; 350, 351, 356 Вознесен.; 404–406 Влад.; 432, 434, 432, 441 Доман.; 562, 576, 577 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 706, 707, 736, 738 Микол.; 814, 815, 826 Новобузьк.; 829, 838, 840, 841 Новоодес.; 946, 949 Первомай.; 963, 972, 974 Снігур.).

БА'БКИ ПІДБИ'ТИ [баб'ки п'ідбіти], фраз. Підвести підсумок; підсумувати. *Увесь день продавали яблука і груші, а вечером підбили бабки – уторгували чимало* (насел. п. див. **БА'БКИ**).

БА'БКОВЕ ЛИ'СТЯ [баб'кове ліст'а], -я, с., бот. (Laurus Nobilis). Лавровий лист. Див. **Б'БКОВИЙ ЛИСТ**. *Перед тим, як знімати з плити борщ, вкинеш бабкове листя і горошковий перець* (2, 3, 5 Микол.; 823, 826 Новобузьк.).

БАБКУВА'ТИЙ [баб'кува́тиї], -а, -е. Зморшкуватий; старкуватий. *Постарів наш батько, обличчя стало бабкуватим, недобачає і недочуває* (644, 645 Казан.; 713, 714 Микол.; 818–820 Новобузьк.; 873, 875, 876 Очак.).

БА'БЛЯТИ [бабл'ати], -яю, -яєш, недок., перех. Бруднити; бабрати. *Перестань своїми грязними руками бабляти скатертину, піди на кухню і помий руки з милом* (18, 19, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 68-70 Башт.; 175, 176 Березнег.; 213, 217, 218 Брат.; 342, 350, 353 Вознесен.; 384, 387, 389, 390 Влад.; 462, 465, 466 Доман.; 528–530 Єлан.; 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 595, 596, 668, 669 Казан.; 683, 693, 694 Кривоозер.; 706, 707, 736, 737 Микол.;

804–806 Новобузьк.; 829, 842, 843, 851, 863, 864 Новоодес.; 883, 884 Очак., 930, 931, 934 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

БА'БЛЯТИСЯ [ба́бл'атис'а], -яюся, -яешся, недок. Бовтатися руками в чому-небудь брудному. *Ну чого ти увесь день бабляєшся в отій калюжі? Вилазь та піди в душ і скупайся* (насел. п. див. **БА'БЛЯТИ**).

БА'БНИК [ба́бник] (1), -а, ч. Чоловік, який любить залицятися до жінок. Бабій. Див. **БАБОДУ'Р, БАБОНЮ'Х**. *Володимир – чоловік спокійний, але бабник, дуже вже любить із жінками розважатися* (10, 11, 16, 18, 22, 41 Арбузин.; 52, 55, 71, 101, 102 Башт.; 115, 118, 144 Березан.; 160, 161 Березнег.; 234, 236, 245 Брат.; 356, 357, 359 Вознесен.; 383, 384, 415 Влад.; 445, 448, 462, 471 Доман.; 503, 504 Єлан.; 550, 557, 573, 574, 584 Жовтн.; 594–596 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 703–705, 723, 724 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 911, 917–919 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 981, 995, 996 Снігур.).

БА'БНИК [ба́бник] (2), -а, ч. Стільчик, на якому прикріплена бабка для klepanня коси. *Принеси бабник, буду kleпати косу, бо вже затупилася* (554, 555, 574, 575 Жовтн.; 683, 695, 696 Кривоозер.).

БА'БНИТИСЯ [ба́бнитис'а], -иться, недок. Набрякати і морщитися від довгого перебування у воді (про пальці рук). *Сьогодні цілий день прала шмаття, і пальці рук почали вже бабнитися* (156, 158, 159 Березан.).

БАБОВЩИ'НА [бабоўшчіна], -и, ж. Майнова спадщина, що залишилася після баби. *Треба всю бабовщину порівно розділити між собою без будь-яких суперечок* (35, 39 Арбузин.).

БАБОДУ'Р [бабоду́р], -а, ч. Чоловік, який любить залицятися до жінок. Бабій. *Микола такий бабодур, що липне до молодичок, як шевська смола* (759, 765, 766, 788, 792 Новобузьк.; 911, 926, 927 Первомай.).

БАБО'ЄЦЬ [бабо́йе'ц'] (1), -я, ч., іхт. (*Neogobius kessleri kessleri* Gunthrer). Риба бичок. *Сьогодні наш молодий рибачок уловив чимало бабойців* (137, 150 Березан.; 574, 575 Жовтн.; 887, 891, 906 Очак.).

БАБО'ЄЦЬ [бабо́йе'ц'] (2), -я, ч. Здрібн. до **БАБО'Й**. *Один бабоєць з правого боку човна зламався, треба поставити новий* (насел. п. див. **БАБО'Й**).

БАБО'Й [бабо́ї], -я, ч. Дерев'яний виступ на борту рибацького човна (їх чотири, по два з кожного боку), до якого прив'язують човен на стоянці, а під час рибальства прикріплюють сіті. *Бабої на човні для того, щоб прив'язувати човен на причалі, а під час ловлі до них прикріплюють сіті* (150 Березан.; 731, 747, 749 Микол.; 887, 906 Очак.).

БАБО'К [бабо́к], -а, ч., риб. Поплавок на великій рибацькій сіті. Галаган. *Бабки для рибацьких сіток зараз роблять із легкого пластмасового матеріалу* (101, 102 Башт.; 142, 144 Березан.; 584 Жовтн.).

БАБОНЮ'Х [бабон'у́х], -а, ч. Бабій, баболюб. *Микола такий бабонюх, що зразу опиниться серед жінок* (397, 398 Врад.; 427, 428, 445, 447 Доман.; 683, 697, 698 Кривоозер.).

БАБО'ХА [бабо́ха], -и, ж., бот. (*Phaseolus vulgaris*). Грубозерниста квасоля. *Бабоха – це крупнозерниста квасоля, яку ми вирощуємо спеціально для пісного борщу* (21, 22, 24, 29 Арбузин.; 68, 69, 101, 103 Башт.; 342, 343, 346 Вознесен.; 456, 457, 462, 466 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 573, 574 Жовтн.; 678, 680, 695, 696 Кривоозер.; 767, 768 Новобузьк.; 845, 846 Новоодес.; 1012, 1016 Снігур.).

БА'БОЧКА [ба́бочка] (1), -и, ж., ент. (*Lepidoptera* Linnaeus). Великий денний метелик махоон. *У сатку ми сьогодні наловили багато різнобарвних бабочок для нашої шкільної колекції* (490, 491 Доман.).

БА'БОЧКА [ба́бочка] (2), -и, ж., ент. (*Lepidoptera*). Метелик. *Ці бабочки дуже поширені скрізь, їх називають і метеликами, і мотилями* (22, 24 Арбузин.; 144, 145 Березан.; 175, 176 Березнег.; 424, 428, 429 Доман.; 667, 669 Казан.; 703, 705 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 883, 886, 891, 893 Очак.).

БА'БОЧКА [ба́бочка] (3), -и, ж., ент. (*Cordulegaster annulatus*). Хижа комаха з довгим тонким тілом і двома парами великих прозорих крил, що літає над водою. Кодрулегастер кільчастий. *Бабочок, що літають над водою,*

зловити практично майже неможливо (29, 33, 35, 38, 39, 42 Арбузин.; 49, 51, 90, 92, 105 Башт.; 115, 124 Березан.; 245, 249 Брат.; 298, 299, 329 Веселин.; 340, 341, 342, 356, 357 Вознесен.; 485, 486, 497 Доман.; 584, 585 Жовтн.; 594, 595, 634 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 810, 811 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.; 893, 894 Очак.; 911, 912 Первомай.; 963, 964, 970, 974, 1008, 1010 Снігур.).

БА'БОЧКА [ба́бочка] (4), -и, ж. Жіноча кофточка з оборочками. *Дочки на свято ми справили з голубого шовку нову красиву бабочку* (606 Казан.).

БА'БОЧКОЮ ІТИ' [ба́бочкойу іті́], фраз. Пливти так під вітрилами при попутному вітрі, щоб вітрила були перпендикулярно до напрямку вітру. *Коли ми бабочкою ішли, то довелося всім зависнути з правого борту, щоб не перекинувся парусник* (573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 883, 884, 906 Очак.).

БАБРУ'НА [бабру́на], -и, ж., ент. (Coccinellidae Latreille). Комаха сонечко. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Бабруна – корисна комаха, вона знищує усяких шкідників виноградного листя* (317, 318 Веселин.; 404, 405 Влад.).

БАБУ'ЛЯ [бабу́л'а], -і, ж. Пестл. до **БА'БА**. *До нас у гості приїжджала бабуля, привезла багато різних гостинців* (16, 17 Арбузин.; 49, 51-53, 102, 103, 105 Башт.; 120, 121, 126, 127 Березан.; 160, 161 Березнег.; 245, 249 Брат.; 337, 339 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 424, 425, 447, 448 Доман.; 503, 504, 526, 527 Єлан.; 557, 558, 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 703, 705, 736, 737 Микол.; 759 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 907, 908, 939 Первомай.; 981, 998, 999, 1010, 1011 Снігур.).

БАБУ'РА [бабу́ра], -и, ж., бот. (*Gyromitra esculenta* (L.) Pers.). Гриб строчок звичайний. Див. **СМО'РЖ**. *У нас на косі ростуть і гриби, серед них поширена бабура – це строчок звичайний* (823 Новобузьк.; 896–898 Очак.).

БАБУРЯ'КА [бабур'а́ка], -и, ж. Згруб.-зневажл. форма до **БА'БА**. *Приходила якась стара бабуряка і питала, де знаходиться хата голови сільради* (699 Кривоозер.).

БАБУСЕ'НЦІЯ [бабусе́нці́йа], -ії, ж. Жартівлива форма до **БАБУ'СЯ**.

Наша бабусенція кожного літа збирає і сушить різні трави від всяких хвороб (712, 713, 731, 736, 737 Микол.; 765, 766, 786, 787 Новобузьк.).

БАБУ'СЬКА [баб'ус'ка], -и, ж. Пестл. до **БАБУ'СЯ**. *Як була я у бабуськи в гостях, то ходили в ліс по гриби (16, 17, 33, 35, 38 Арбузин.; 44, 45, 49, 51, 58, 59 Башт.; 107, 109, 112, 113, 115, 120, 128, 130 Березан.; 166, 167 Березнег.; 219, 222, 224, 232, 245 Брат.; 282, 284, 298, 299 Веселин.; 340, 341, 346–348 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 432, 434, 449, 451, 478 Доман.; 505, 506, 529, 531 532 Єлан.; 550, 557, 558, 562, 589, 591 Жовтн.; 595, 596, 605, 606 Казан.; 676, 677, 683, 691, 692 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 765, 766, 807, 809, 820, 822 Новобузьк.; 829–831, 834, 835, 866, 868 Новоодес.; 877, 878, 882, 884, 899, 900 Очак.; 907, 926, 927 Первомай.; 970, 972, 981, 982, 1002, 1003 Снігур.).*

БА'БУШКА [бабушка], -и, ж. Пестл. до **БА'БА**. *Наша бабушка завжди на свята пече пироги то з сиром, то з потріпкою, а літом – з вишнями і сливами (10, 11, 21, 22, 24-26 Арбузин.; 44-46, 49, 51, 52, 53, 101, 103 Башт.; 107-109, 142, 143, 144, 145 Березан.; 175, 176, 203, 205 Березнег.; 212, 213, 234, 236, 251 Брат.; 298, 299, 305 Веселин.; 340, 350, 353, 356, 357 Вознесен.; 420, 421 Влад.; 445, 448, 449, 478, 480, 497, 498 Доман.; 503, 504, 516, 517 Єлан.; 552, 553, 562, 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 2, 3, 5, 703, 704 Микол.; 760, 814, 815, 822, 826 Новобузьк.; 828, 829, 832–834, 866, 868 Новоодес.; 873, 875, 877, 878, 883, 886, 891, 901 Очак.; 911, 932 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 984, 998, 999 Снігур.).*

БА'БЦЯ [баб'ц'я], -і, ж. Пестл. до **БА'БА**. *Наша бабця трохи прихворіла і зараз лежить в постелі (44 45 Башт.; 173, 187 Березнег.; 456, 462 Доман.; 502, 503 Єлан.; 550, 557 Жовтн.; 703–705 Микол.; 760 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).*

БАБЧИ'СТИЙ [баб'ч'истий], -а, -е. Покритий зморшками. *Засумував наш сусід, аж почорнів і постарів, лице стало бабчисте (насел. п. див. **БА'БЧИТИСЯ**).*

БА'БЧИТИСЯ [баб'читис'я], -иться, недок. Набрякати і морщитися від

довгого перебування у воді (про пальці рук). *Уже руки почали бабчитися, а прати ще багато* (21, 22, 35, 36, 39, 41 Арбузин.; 44, 46, 58, 59, 71 Башт.; 115, 118, 119, 128, 130 Березан.; 200, 202, 205, 206 Березнег.; 227, 228, 271, 274 Брат.; 278-280, 312, 313 Веселин.; 340, 350, 351, 355, 356, 359 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 439, 441, 475, 476 Доман.; 514, 515 Єлан.; 550, 554, 555 Жовтн.; 634, 652 Казан.; 699, 700 Кривоозер.; 736, 737 Микол.; 773, 776, 810, 812 Новобузьк.; 830, 832, 833 Новоодес.; 893, 894, 906 Очак.; 907, 911, 943, 945, 956 Первомай.; 966, 978, 980, 995, 996, 999 Снігур.).

БА'Б'ЯЧИЙ ПРОКЛЬО'Н [ба́бйачий прокл'о́н], -а, ч., бот. (*Viscum album*). Рослина, яка паразитує на багатьох деревах. Омела біла. Див. **ІМЕ'ЛА**. *Жінки проклинають імелу, тому й прозвали її баб'ячим прокльоном* (823, 826 Новобузьк.; 896-898 Очак.).

БА'ВЕЛКА [ба́ве^ллка], -и, ж. Різнокольорові нитки для вишивання. *Оце нарешті купила бавелки у магазині, щоб вишити дочці кофту до свят* (487, 489 Доман.; 542 Єлан.).

БА'ВИТИ [ба́вити], -влю, -виш, недок., перех. Гаяти, барити. Вживається вихідцями із західних областей України. *Не бав, сину, часу, займайся ділом, бо скоро вже й вечір* (278, 279, 286, 287 Веселин.; 404, 405 Влад.; 678, 680 Кривоозер.; 917, 918 Первомай.).

БА'ВИТИСЯ [ба́витис'а], -люся, -вишся, недок. Гаятися, баритися. *Якщо син бавиться з поля, то для нього завжди стоїть у печі приготовлена вечеря* (насел. п. див. **БА'ВИТИ**).

БАВІ'ЛА [бав'іла], -и, ж. Ненька. *Бавілою у нас є бабуся, вона любить свою внучку, і внучка її любить* (38, 39 Арбузин.).

БАВУ'СИНА [баву́сина], -и, ж. Остюк. *У ячменю велика бавусина, до того ж ще й дуже колюча* (851, 852 Новоодес.).

БА'ГА [ба́га], -и, ж. Виноградник. Вживається переважно у тих населених пунктах, у яких проживають молдовани. *Ми щороку розширюємо свою багу за рахунок столових сортів винограду* (425, 426 Доман.).

БАГАТИ'НСЬКИЙ [багаті́нс'киї], -а, -е. Багатирський. *Ми люди прості, не багатинські, живемо, як всі живуть, нікому не завидуємо* (767, 769 Новобузьк.; 911 Первомай.).

БАГАТОДІ'ТНИК [багатоді́тник], -а, ч., бот. (*Dryopteris filix-mas*). Рослина папороть. *Серед тих трав, які збирає і сушить наша бабуся, є й багатодітник, а для чого він, не знаю* (191 Березнег.).

БАГАЧИ'ХА [багачі́ха], -и, ж. Багачка. *Зараз уже є і біднячки, і багачихи, такий час настав. Та вони були й раніше* (175, 176 Березнег.; 350, 356, 357 Вознесен.; 860, 862 Новоодес.).

БАГЛА'Й [багла́ї], -я, ч. Ледар. *Щодня вечером збираються баглаї біля магазину, п'ють і теревенять до півночі* (212, 216, 218 Брат.; 404, 405 Влад.).

БАГЛАЮВА'ТИЙ [баглаюва́тий], -а, -е. Ледарюватий. *Поменше язиком мели, краще працюй, бо люди подумують, що ти баглаюватий* (насел. п. див. **БАГЛА'Й**).

БАГНИ'НА [багні́на], -и, ж. Багно. *Ідіть гуляйте, та тільки не лізьте у всяку багнину* (17 Арбузин.; 245, 247 Брат.; 407, 409 Влад.; 678, 680 Кривоозер.)

БАГНИ'ТИ [багні́ти], -ню, -ниш, недок., перех. Замазувати у багно. *Не лізь у грязь, не багни ботинки і штани* (10, 11, 29, 32 Арбузин.; 90, 92 Башт.; 185, 186 Березнег.; 436, 437 Доман.; 568, 586 Жовтн.; 828, 863 Новоодес.).

БА'ГНИТИСЯ [ба́гни^етис'а] (1), -нюся, -нишся, недок. Бажати, дуже хотіти. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **БА'ГНУТИСЯ**. *Не треба багнитися того, що не під силу нам зараз купити* (678, 680 Кривоозер.; 943, 944 Первомай.).

БАГНИ'ТИСЯ [багні́тис'а] (2), -нюся, -нишся, недок. Бруднитися. *Невже ти не розумієш, що одягнувши новенькі штани, не можна багнитися* (насел. п. див. **БАГНИ'ТИ**).

БА'ГНУТИСЯ [ба́гнутис'а], -нуся, -нешся, недок. Хотітися. *Якщо тобі*

багнеться, то можеш приїздити, завжди будеш дорогим гостем (насел. п. див. **БАГНІТИСЯ**).

БАГНЮ'К [багн'ук], -а, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Болотяна чагарникова рослина з дурманячим запахом. Багно. Див. **БАГО'Н**, **БАГО'ННИК**, **БАГУ'Н**, **БАГУ'ЛЬНИК**, **БЛОЩИ'ННИК**, **БЛОЩИ'ЦЯ**, **БРЕДУ'Н**. *Увесь берег ставка густо заріс багнуком, ніде навіть і скупатися в жару* (44, 45 Башт.; 187, 189 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 436, 442 Доман.; 893, 894 Очак.; 995, 996, 1002 Снігур.).

БАГНЯ'НКА [багн'анка], -и, ж. Болотиста місцевість; мочарі. *За селом – низина, там починається багнянка, яка тільки літом висихає* (424, 425, 429, 478, 480 Доман.).

БАГО'Н [багон], -у, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Рослина багно. *Рослина багон використовується у медицині для виготовлення якихось цінних ліків* (425, 426 Доман.; 580, 581 Жовтн.; 773, 776 Новобузьк.; 901, 903 Очак.).

БАГО'ННИК [багон:ик], -а, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Рослина багно. *Усе наше болото, яке знаходиться за селом, густо заросло багонником та осокою* (261, 262 Брат.; 422, 423 Влад.; 691, 692 Кривоозер.).

БАГО'Р [багор], -а, ч. Одна із складових частин обода колеса. Див. **БАГРО'**. *Обід коліс наших возів і гарб складається з кількох частин, або багрів* (44, 46, 69, 70, 101, 103 Башт.; 203, 205 Березнег.; 257, 259 Брат.; 329, 330 Веселин.; 412, 413 Влад.; 448, 451 Доман.; 533, 535 Єлан.; 580, 582, 583 Жовтн.; 822, 826 Новобузьк.; 891, 893, 901, 903 Очак.; 930, 931 Первом.; 970, 972, 982, 984 Снігур.).

БАГРО' [багро́], -а, с. Одна із складових частин обода колеса. *Багро виготовляють із міцного дерева, бо на обід колеса припадає велике навантаження* (105, 106 Башт.; 320, 321 Веселин.; 426, 429, 439 Доман.; 511, 512 Єлан.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 963, 965 Снігур.).

БАГРЯ'НКА [багр'анка], -и, ж. Назва слив за їх кольором. *Сливи багрянки – твердуваті, але солодкі і з приємним запахом* (907 Первомай.).

БАГУ'ЛЬНИК [багу́л'ник], -а, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Рослина багно. *Багульник росте скрізь, де тільки болотисте місце, приваблюючи деяких птахів своїм запахом* (52, 56 Башт.; 324, 329 Веселин.; 359, 362 Вознесен.; 436, 437 Доман.; 685, 688, 689 Кривоозер.; 928, 930 Первомай).

БАГУ'Н [багу́н], -а, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Рослина багно. *Коли нанюхаєшся багуну біля озера, де він росте, то аж дурманієш від його запаху* (18, 19, 29 Арбузин.; 133, 135 Березан.; 341, 356 Вознесен.; 804–806 Новобузьк.).

БАДА'К [бада́к] (1), -а, ч., бот. (*Lédum palústre* L.). Рослина багно. *Хоча бадак і має неприємний запах, але використовується у медицині для виготовлення ліків* (88, 89 Башт.).

БАДА'К [бада́к] (2), -а, ч. Баняк. Див. **БАДЯ'К**. *Для наших механізаторів у полі завжди варять повний бадак борщу* (894 Очак.).

БАДДЯ' [бад'а́], -і, ж. Кадіб із перерізаної на дві частини впоперек діжки. Переріз. *Баддю я виставив на сонце і налив води, щоб вимокав неприємний запах* (101–103 Башт.; 175–176 Березнег.; 299, 300, 314, 315 Веселин.; 678–680 Кривоозер.).

БАДЕ'ГА [баде́га], -и, ж., зневажл. Торгівельна точка, де продають спиртні напої на розлив. *Наші сусіди частенько забігають у бадегу, щоб випити там вина чи горілки* (128, 130, 152, 154, 156 Березан.; 384, 387, 389 Влад.; 557, 558 Жовтн.; 5, 702, 703, 705 Микол.; 828, 833, 834 Новоодес.).

БАДЕ'ЙКА [баде́йка], -и, ж. Невелика посудина для води. *Принеси з колодязя свіженької води і налий у бадейку, яка стоїть у коридорі в кутку* (676–680 Кривоозер.).

БАДЕ'НЧИК [баде́нчик], -а, ч. Глиняник. *Сестра розвела білої глини у баденчику і почала підмазувати у катрашці плиту* (930, 931 Первомай.).

БАДЗО'НЯ [бадзо́н'а], -і, ж., кул. Страва на зразок вінегрету. *Бадзоня готується так: відварена квасоля, смажена з цибулею дрібно поріzana картопля тушкуються разом з квашеною капустою й огірками, потім усе приправляється тертим перцем* (942 Первомай.).

БА'ДИК [ба́дик], -а, ч. Лопаточка з довгим держаком, якою очищують полицю та лемеші плуга. Істик. *Без бадика працювати ніяк, бо лемеші та полиці плуга дуже заліплюються* (133–135, 154 Березан.; 341, 356 Вознесен.; 550, 562 Жовтн.; 773, 778 Новобузьк.).

БАДИЛИ'ННЯ [бадилі́н'а], -я, с., збірн. Бадилля. Стебла і листя трав'янистих і коренеплідних рослин. Див. **БАДИЛЯ'НКА**. *Зберіть на огороді все бадиління, бо зранку почнемо орати* (16, 17 Арбузин.; 420, 421 Влад.; 685–687, 697 Кривоозер.; 917, 918 Первомай.).

БАДИЛЯ'НКА [бадил'анка], -и, ж. Бадилля картоплі. Картоплиння. *Усю бадилянку треба зібрати, щоб не заважала орати поле* (830, 831 Новоодес.; 893, 894 Очак.).

БАДІ'ЙКА [бад'ійка], -и, ж. Цебро, яким витягають журавлем воду з криниці. Баддя. *Бадійка не знімається з журавля, з неї переливають воду у відро* (49, 51 Башт.; 203, 205 Березнег.; 274, 275 Брат.; 760, 762, 826 Новобузьк.; 851, 852, 853 Новоодес.; 899, 903, 905 Очак.; 970, 972 Снігур.).

БА'ДІК [ба́дік], -а, ч. Молодший брат. Вживається вихідцями із західних областей України. *Мій бадік ходить у третій клас, а бадіка – уже студент педагогічного інституту* (331, 332 Веселин.; 396, 398 Влад.; 435, 436 Доман.; 830, 842, 843 Новоодес.; 897, 888 Очак.; 940, 941 Первомай.).

БА'ДІКА [ба́діка], -и, ч. Старший брат. *Мій бадіка уже скоро буде два роки, як служить в армії* (322, 323 Веселин.; 401, 402 Влад.; 436, 437 Доман.; 845, 846 Новоодес.; 908 Первомай.).

БАДО'Г [бадо́г^х], -у, ч. Листове залізо. Жерсть. *Ми купили тонку бадоду, щоб перекрити катражку і погрібник* (356 Вознесен.; 439, 442, 478 Доман.).

БАДО'НЯ [бадо́н'а], -і, ж. Калюжа, бакай. Див. **БАДЮ'РА**. *У бадоні, яка знаходиться за нашим огородом, увесь день порсаються каченята* (580, 583, 592, 593 Жовтн.).

БАДРАЖА'Н [бадража́н], -а, ч., бот. (*Solanum melongena*). Рослина

баклажан і її плід. *Кожної весни ми висадюємо бадражани на великій площі* (829 Новоодес.).

БА'ДРИК [ба́дрик], -а, ч., ент. (Coccinellidae Latreille). Комаха сонечко. *Бадрики – корисні комахи, вони знищують тлю на винограді* (926,927 Первомай.).

БАДРУ'РА [бадру́ра], -и, ж. Духовка. *Відкрийте бадруру, щоб теплий дух пішов у хату й обігрів* (584, 585 Жовтн.; 661, 665 Казан.; 804, 805 Новобузьк.).

БАДЮ'РА [бад'у́ра], -и, ж. Вибоїна на дорозі. *Дорога до райцентра дуже погана, бадюри не дають спокійно їхати* (580, 582 Жовтн.).

БАДЮ'ШКА [бад'у́шка], -и, ж. Велика чашка. *Налий молока в мою бадюшку, вип'ю і піду в контору* (644, 645 Казан.).

БАДЯ' [бад'а́] (1), -і, ч. 1. Дядько. *Вживається вихідцями із західних областей України. Наш бадя уже два роки працює бригадиром тракторної бригади* (286, 287 Веселин.; 469, 470 Доман.; 568, 569 Жовтн.).

2. Старший брат. *Мій бадя оженився і збудував недалеко від нас собі хату* (44, 45, 63 Башт.; 333 Вознесен.; 436 Доман.; 702 Микол.; 828 Новоодес.).

БАДЯ' [бад'а́] (2), -і, ж. 1. Широка криниця. *Внизу викопана бадя, з якої ми літом беремо жерельну воду* (284, 286 Веселин.; 773, 778 Новобузьк.; 948 Первомай.).

2. Великий бідон. *Цього літа наш дідусь накачав меду із своїх вуликів повну бадю* (407, 409 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

3. Велике дерев'яне цебро для витягання води з колодязя. *Баддя. Біля журавля степового колодязя бадя не знімається, вона завжди висить* (22, 24 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 857, 859 Новоодес.).

4. Кадіб із перерізаної на дві частини впоперек бочки. *Переріз. Я перерізав бочку і зробив із неї дві баді, одну для свині, другу – для корови* (38 Арбузин.; 456, 457 Доман.; 552, 554 Жовтн.; 751, 753 Микол.).

5. Шанька. *Коней годуватимеш в дорозі, тому візьми бадю з вівсом* (97,

99 Башт.; 511, 513 Єлан.).

БАДЯ' [бад'а́] (3), -і, ж., буд. Кам'яний фундамент хати. *Бадю для нової хати вже заклали, а тепер будемо ставити стінки* (963, 970, 974 Снігур.).

БАДЯ'К [бад'а́к], -а, ч. Казан. *У полі завжди варять великий бадяк борщу, щоб всім вистачило* (55, 56 Башт.; 576, 577 Жовтн.; 760, 823 Новобузьк.; 996, 997 Снігур.).

БА'ЄЦЬ [ба́йе'іц'], -я, ч. Юнак. *У нашого старшого сина росте бравий баєць, уже в школу ходить* (773, 776 Новобузьк.; 863, 865 Новоодес.).

БА'ЖАНКА [ба́жанка], -и, ж. Бажання. *Ти хочеш, щоб всяка твоя бажанка за всяких умов здійснювалася* (18, 19 Арбузин.; 85, 87 Башт.; 337, 339 Вознесен.; 576, 577 Жовтн.; 678, 680, 683, 688 Кривоозер.).

БАЖІ'ТИ [баж'і́ти], -ію, -ієш, недок. Дуже хотіти. Див. **БА'ГНУТИСЯ**. *Ти бажієш, щоб тобі зразу все купили і подали на блюдиці* (353 Вознесен.; 415 Влад.; 901, 903 Очак.).

БАЗ [баз] (1), -у, ч. 1. Ферма для великої рогатої худоби. Див. **БА'ЗА**. *У нашому відділенні побудували новий великий баз для корів* (305 Веселин.; 387, 388 Влад.; 435, 436 Доман.; 502, 504 Єлан.; 747, 749 Микол.; 793, 797 Новобузьк.; 883, 886, 890 Очак.).

2. Загорода для овець. Кошара. *Літній баз для овець розташований у балці, а зимовий – біля села* (158, 159 Березан.; 346, 347 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 860, 862 Новоодес.).

БАЗ [баз] (2), -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris* L.). Бузок. *У нашому палісаднику уже розцвів баз і вечорами дуже приємно пахне* (908, 910 Первомай.).

БА'ЗА [ба́за], -и, ж. 1. Ферма для великої рогатої худоби. *Наша старша дочка уже рік працює на тваринницькій базі дояркою* (175–177, 182, 184 Березнег.; 554, 555 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 793, 794 Новобузьк.; 866, 868 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 1012, 1017 Снігур.).

2. Загорода для овець. Кошара. *На дальній базі знаходяться дорослі вівці, а біля села – молодняк* (74, 77 Башт.).

БАЗИ'Н [базі́н], -у, ч. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. Див. **БАЗИ'НА, БАСЕ'ЙНА, БАСЕ'ЙНЯ, БАСИ'Н, БАСИ'НА, БАСИ'НЯ**. *У наш базин щомісяця ми завозимо водовоз свіжої води* (102, 103 Башт.).

БАЗИ'НА [базі́на], -и, ж. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *Цього літа ми зробили нову базу, бо стара була мала і неглибока* (44, 95, 97 Башт.).

БАЗІ'НКА [базі́нка], -и, ж., бот. (*Fragaria Duch*). Рослина полуниця і її плоди. Див. **БАЗІЮ'МКА, БАЗІЮ'НКА**. *Діти назбирали мисочку базінок, і я зварила їм на обід вареничків* (278–280, 282, 283 Веселин.).

БАЗІ'НКОВИЙ [базі́нковий], -а, -е. Полуничний. *Базінкове варення дуже корисне, тому я зварила три літрових баночки* (насел. п. див. **БАЗІ'НКА**).

БА'ЗНИК [бáз'ник], -а, ч. бот. Бузкова зарість. *Базник – це густий чагарник з великими волоттями запаших квітів* (478, 480, 485 Доман.; 520, 522 Єлан.; 637, 638 Казан.; 778, 780 Новобузьк.).

БАЗО'К [бáз'ок], -а, ч., риб. Крило ставного невода, яке направляє рух риби в матню невода. *Очевидно, заблудила якась велика рибина, що порвала правий базок ставника* (150 Березан.).

БА'ЗІЮ-БА'ЗІЮ [бáз'у/бáз'у], виг. Вигук, яким кличуть ягнят. Див. **БАЗЬ-БАЗЬ**. *Дідусь підкликав ягнят, ласкаво примовляючи: «Базю-базю, миленькі! Базю-базю!»* (16, 17, 21, 40, 41 Арбузин.; 68, 69, 101, 103 Башт.; 132, 133, 152, 154 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 261, 262, 271 Брат.; 312, 313 Веселин.; 340, 350, 355 Вознесен.; 415, 416 Влад.; 475, 476, 478 Доман.; 533, 555 Єлан.; 558, 562, 584, 585 Жовтн.; 640, 641 Казан.; 766, 804, 805 Новобузьк.; 677, 700, 701 Кривоозер.; 834, 835, 860, 862, 866, 888 Новоодес.; 892, 893 Очак.; 911, 930, 931 Первомай.; 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БАЗІЮ'МКА [бáз'умка], -и, ж., бот. (*Fragaria Duch*). Рослина полуниця і її ягоди. *Треба вечером добре полити базюмки, бо велика жара, і вони*

можуть посохнути (320, 321 Веселин.; 404, 405 Влад.; 918, 919 Первомай.).

БАЗЮ'МКОВИЙ [баз'умкові], -а, -е. Полуничний. *З базюмковим варенням зимою будемо пити чай і пекти пироги* (насел. п. див. **БАЗЮ'МКА**).

БАЗЮ'НКА [баз'унка], -и, ж., бот. (*Fragaria Duch*). Рослина полуниця і її ягоди. *В огороді ми посадили велику грядку базюнок, бо вони смачні і дуже корисні* (203, 205 Березнег.).

БАЗЮ'НКОВИЙ [баз'унковий], -а, -е. Полуничний. *На базюнковій грядці хтось вночі потоптався і пошкодив геть чисто всю грядку* (203, 205 Березнег.).

БАЗЬ-БА'ЗЬ [баз'/бáз'], виг. Вигук, яким кличуть ягнят, козлят. *«Базь-базь, моє рідненьке! Базь-базь!»* – кликала дівчина козлятко, яке паслося біля двору (49, 51 Башт.; 175, 176, 191 Березнег.; 337-339 Вознесен.; 621, 622, 624 Казан.; 737, 739, 751, 753; Микол.; 840, 841, 851, 852, 854 Новоодес.).

БАЇ'ЛЬНИЦЯ [байіл'ниц'а], -і, ж. Знахарка. Вживається вихідцями із західних областей України. *До байільниць ми тепер давно вже не ходимо, та й вони вже перевелися, їх уже немає* (278, 280, 300 Веселин.).

БА'ЙБА [баїба], -и, ж. Весло. *Сідай спереди на байби і гребі, а я буду правити човна* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

БАЙБА'РА [баїбара], -и, ж. Довгий батіг пастухів. *У нашого старшого пастуха така довга байбара, що дістає метрів на десять* (261, 262 Брат.).

БАЙБА'РЗІ [баїбарзі], присл. Байдуже, все одно, однаково. Вживається вихідцями із західних областей України. *Мені байбарзі, чи ти приїдеш літом у гості, чи не приїдеш, ми не будемо сердитися* (227, 228, 232 Брат.; 278, 280, 295–297 Веселин.; 415, 416 Влад.).

БАЙБАРИ'С [баїбаріс], -у, ч., бот. (*Berberis amurensis*). 1. Колюча чагарникова рослина з їстівними кислуватими ягодами червоного кольору. Барбарис. *Байбарис у нас росте в чагарнику на схилі великої балки, яка знаходиться недалеко від села* (69, 70, 101, 102 Башт.; 112, 113, 144, 145

Березан.; 169, 172, 173, 174 Березнег.; 389, 393, 394 Влад.; 439, 441, 443 Доман.; 542, 545, 549 Єлан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 685, 688, 689 Кривоозер.; 738, 739 Микол.; 773, 776, 791, 792 Новобузьк.; 863-865 Новоодес.; 899-901 Очак.).

2. Цукерка, яка за формою і смаком нагадує ягоду барбарису. *Діти попросили конфет, так я купила їм байбарисів, нехай смокчуть* (насел. п. див. **БАЙБАРИ'С** – 1).

БАЙБАРИ'СОВИЙ [байбарісовий], -а, -е. Барбарисовий. *Байбарисові ягоди – кислуваті, але приємні на смак, тому всі їх люблять їсти* (насел. п. див. **БАЙБАРИ'С** – 1).

БАЙБА'ЧИТИ [байбачити], -чу, -чиш, недок. Гребти веслами. *Я буду байбачити, а ти сідай за рульове весло і прав лодку на острів* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

БАЙБА'С [байбас], -а, ч. Дурень. *Куди це так поспішаєш, як байбас на весілля? Чи може сам женишся?* (759, 766, 767, 810, 812, 822 Новобузьк.; 829, 833, 851, 852 Новоодес.).

БАЙБУ'ЗИ [байбузи], присл. Невідомо куди. *Наші хлопці ще зранку подалися байбузи, а коли повернуться, я не знаю* (823, 826 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.).

БА'ЙБУР [байбур], -а, ч., зневажл. Здоровило. *Виріс такий байбур, що скоро до стелі будеш діставати, а ведеш себе, як мала дитина* (132, 133, 135, 152, 154 Березан.; 187, 189 Березнег.).

БАЙДА' [байда́], -и, ж. 1. Причеп до трактора. *Трактори возили з поля великі байди із свіжою соломою* (29, 33 Арбузин.; 44, 45, 49, 83, 85 Башт.; 140, 142, 143 Березан.; 340, 356 Вознесен.; 447, 451, 478 Доман.; 529, 531 Єлан.).

2. Великий човен. Байдак. *Наші хлопці сіли в байду і попливли в лиман ловити рибу* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 883, 887, 906 Очак.).

3. Великий шматок хліба. Див. **БАЙДА'К** – 2. *Син відрізав байду хліба, намазав маслом і побіг до хлопців гуляти* (150, 151 Березан.; 238, 239 Брат.).

БАЙДА'К [баїда́к], -а, ч. 1. Ледар. *Доки ти, байдак нещасний, будеш байдикувати? Пора б уже і на роботу іти* (191,195,196 Березнег.).

2. Великий шматок хліба. *Узяв такого байдака хліба, що й не піднесеш* (61–63 Башт.; 261, 262 Брат.; 392, 393, 420, 421 Влад.; 520, 522, 525 Єлан.).

БАЙДЕ'РКА [баїде́рка], -и, ж. 1. Плюшевий жіночий короткий осінній одяг типу піджака. *Сьогодні надворі вітер, тому треба запинатися й одягати байдерку* (383, 404, 405 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 712, 713 Микол.).

2. Кофта. *Ідучи в клуб, сестра одягла шовкову байдерку, яку мама пошила їй до дня народження* (261, 262 Брат.; 485, 487, 489 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 1010, 1011 Снігур.).

БА'ЙДУ'ЖЕ [баїду́же], присл. Добре, непогано. Вживається здебільшого у відповідях на запитання про стан здоров'я та ін. *Як здоров'я? – Байдуже. Вже поправився і, як бачиш, ходю потихеньку* (259, 260 Брат.; 418, 420 Влад.; 683, 697, 698 Кривоозер.; 966 Снігур.; 910, 970 Первомай.).

БА'ЙДУР [баїду́р], -а, ч., зневажл. Здоровило. *Ну ти й байдур! Цілий день пролежав і нічого й на макове зерня не зробив* (487, 497, 498 Доман.; 533, 535 Єлан.; 582, 583, 586 Жовтн.; 751–753 Микол.).

БА'ЙДУША [баїду́ша], -і, ж. Жіночий жакет. *Нова байдуша, яку мама пошила з розового шовку, дочці дуже до лиця* (335, 336 Вознесен.; 580, 582 Жовтн.; 737, 738 Микол.; 800-802 Новобузьк.; 840, 841, 860, 862, 863 Новоодес.).

БА'ЙДУШКИ [баїду́шки], -шок, мн., кул. Картопляні котлети; деруни. *Сьогодні діти їли вечером байдушки із сметаною, а заживали пареним молоком* (238, 239 Брат.; 317, 318 Веселин.; 398, 399 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

БА'ЙКАТИ [баїкати]. Див. **БАЙКУВА'ТИ**.

БАЙКУВА'ТИ [баїкува́ти], -ую, -уеш, недок. Говорити. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Баби як почнуть байкати то про се, то про те, то й до півночі не переслухаєш. Сиділи на вулиці і байкували з*

сусідкою (222, 223 Брат.; 404, 405 Влад.; 685–687 Кривоозер.).

БАЙЛО'ВКА [байлоўка], -и, ж. Ремінець, мотузок, кілочок або металеве кільце, яким скріплюють ярмо з війям. *У нашого ярма байлівка геть зовсім порвалася, треба її замінити* (18, 19, 35, 38 Арбузин.; 79, 80 Башт.; 268, 269 Брат.; 398, 399 Влад.; 576, 577 Жовтн.; 690–692 Кривоозер.).

БАЙЛО'ГА [байло́га], -и, ж. Тяга, у яку запрягають волів. *Зробили нову байлогу до гарби, якою завтра будемо возити солому* (838, 840, 841 Новоодес.).

БАЙЛУВА'ТИ [байлува́ти], -ую, -уєш, недок. Прив'язувати. *Байлувати корову будеш на ніч, а зараз нехай стоїть не прив'язаною* (насел. п. див. **БАЙЛО'ВКА**).

БАЙНЕ'Т [байне́т], -а, ч. Довгий ніж, яким колють свиней. Вживається вихідцями із західних областей України. *Піди до сусідів і візьми байнет, завтра ранком будемо колоти свиню* (676–678, 680, 683 Кривоозер.).

БАЙНО'К [байно́к], -а, ч. Казанок. *У байноку варилася картопля на сніданок для трактористів і комбайнерів* (58, 59 Башт.; 356 Вознесен.; 863, 864 Новоодес.).

БАЙНУВА'ТИ [байнува́ти], -ую, -уєш, недок. перех. Щось важке тягти. *Ми з годину байнували гарбу з соломною через балку, бо там погана дорога* (558, 559, 562 Жовтн.; 835, 836 Новоодес.).

БАЙРА'М [байра́м], -у, ч. Гулянка. *Закінчивши орати поле, трактористи влаштували байрам, на який запросили всіх механізаторів* (61, 62 Башт.; 144, 145, 150, 156, 158 Березан.; 169, 170, 175, 176, 186 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 557, 562 Жовтн.; 630, 631 Казан.; 712–714, 739, 740 Микол.; 773, 776, 778, 779 Новобузьк.).

БАЙСА'НКА [байса́нка], -и, ж. Посудина для гасу. Балцанка. *Купила на базарі нову байсанку для керосину, бо стара почала текти* (94, 95 Башт.; 439, 441, 442 Доман.; 529, 531 Єлан.; 877, 878 Очак.).

БАЙСТРУ'К [байстру́к] (1), -а, ч. 1. Позашлюбний син. Байстриук. *Хоча*

Микола і байструк, а хлопець хороший, роботящий, один з найкращих механізаторів у бригаді (829, 835, 836 Новоодес.; 877–879 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

2. Неслухняна дитина. *Наш байструк як побіг ранком, то ще не приходив й обідати (383, 384, 389 Влад.; 678-680 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).*

3. Наріжна балка будівлі. *Ми всі байструки добре просмолили, щоб не підгнивали по вуглах стін (695, 696 Кривоозер.).*

4. Пагін виноградний, який довго не плодоносить. *Цьому байструку вже три роки, але не плодоносить, тому його відрізав, щоб не смоктав соку (407, 410 Влад.)*

БАЙСТРУ'ЧКА [баїстру'чка], -и, ж. Позашлюбна дівчина. Байстручка. *Сусідський хлопчина – байструк, так він й оженився на байстручці, і живуть щасливо (насел. п. див. БАЙСТРУ'К – 1).*

БАЙЦА'НКА [баїца́нка], -и, ж. Металева посудина для гасу. Балцанка. Див. **БАЙЦА'НКА, БАЙСА'НКА, БАЛЬЗА'НКА, БАЛЬСА'НКА, БАЦА'НКА, БАРЦА'НКА.** *Візьми, сину, байцанку і піди на базу та купи гасу, бо вже нічим варити їжу (52, 53 Башт.).*

БА'ЙЦЕЛ [баїце'л], -а, ч. Зневажл. Хлопець. *Сусідські байцели у нашому садку вже всі яблука пообривали (333, 335, 336 Вознесен.; 860, 862 Новоодес.).*

БАКА'ЇСТИЙ [бакаїістий], -а, -е. Вибоїстий. Див. **БАКАЮВА'ТИЙ.** *Тією дорогою ми не поїдемо, бо вона дуже вже бакаїста (насел. п. див. БАКА'Й).*

БАКА'Й [бакаї], -я, ч. Вибоїна, яма з водою на дорозі; калюжа. *Після дощу, який пройшов уночі, на дорозі утворилося багато бакаїв (234, 236 Брат.; 371, 377, 378 Вознесен.; 415, 420, 421 Влад.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 712-714, 751, 753 Микол.; 829, 832–834 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 970, 972, 995 Снігур.).*

БАКА'Л [бакáл], -а, ч. Бокал. *Гості дружно підняли бакали за здоров'я господаря* (10–12, 35, 36 Арбузин.; 88, 89, 101, 102 Башт.; 124, 125 Березан.; 173 Березнег.; 245, 249 Брат.; 353, 354 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 552, 553 Жовтн.; 736, 738 Микол.; 828, 842 Новоодес.; 893, 894 Очак., 1002, 1003 Снігур.).

БАКАЮВА'ТИЙ [бакайува́тиї], -а, -е. Вибістий. *Шлях, дорога, на якій є бакаї. Ми довго будемо добиратися до села цією бакаюватою дорогою* (насел. п. див. **БАКА'Й**).

БАКАЮ'РА [бакайу́ра], -и, ч. Збільш. до **БАКА'Й**. *Треба об'їзати, бо там такий бакаюра, що не проїдемо нашою машиною* (насел. п. див. **БАКА'Й**).

БА'КІЛ [ба́к'іл], -а, ч., буд. Одна з поперечин між стовпами стіни, на які заплітається лоза або очерет, щоб потім обмазати глиною. Ригель. *До бакілів уже заплели лозу, тепер будемо обмазувати глиною* (278–280 Веселин.; 407, 409 Влад.; 983 Снігур.).

БАКЛАЖА'НА [баклажа́на], -и, ж., бот. (*Solanum melongena*). Баклажан. *Ми вирощуємо баклажану для консервування, для ікри і, звичайно, на продаж* (101, 103 Башт.; 917–919 Первомай.).

БАКЛАЖА'НКА [баклажа́нка], -и, ж. Посудина, у якій беруть воду або молоко в поле. *Усі жінки, які йдуть у поле полоти, беруть з собою баклажанки з молоком або з водою* (342, 343, 346, 348 Вознесен.; 562, 591, 592 Жовтн.; 773, 805, 806, 818 Новобузьк.)

БАКЛА'Н [бакла́н], -а, ч., бот. (*Solanum melongena*). Баклажан. *Завтра з тих бакланів, що принесла з поля, буду готувати ікру на зиму* (552, 553, 555 Жовтн.; 608, 610, 661 Казан.; 800, 802 Новобузьк.).

БА'КСА [ба́кса], -и, ж. Невисока шафа з висувними шухлядами, у якій зберігають білизну. Комод. *Усю білизну, сорочки і кофти ми зберігаємо у баксі, а верхній одяг – у гардероні* (634, 644, 645 Казан.).

БАКЧА' [бакча́], -і, ж. Баштан. Див. **БАКЧА'Н**, **БАКША'**. *Бригадир*

поїхав машиною на бакчу, щоб узяти арбузів механізаторам на обід (773, 780, 822 Новобузьк.; 866, 869 Новоодес.; 893, 901, 903 Очак.).

БАКЧА'Н [бакча́н], -а, ч. Баштан. *Бакчан у нас великий і врожай у цьому році добрий. Уторгували чимало за кавуни і дині* (894, 899, 900 Очак.; 1003, 1006 Снігур.).

БАКЧА'НОВИЙ [бакча́новий], -а, -е. Баштанний. *На бакчановому полі вже зібрали всі дині й кавуни, можна й орати* (насел. п. див. **БАКЧА'Н**).

БА'КЧОВИЙ [ба́кчовий], -а, -е. Баштанний. *Бакчове поле трактористи вже зорали, а засіємо його весною кукурузкою* (насел. п. див. **БАКЧА'**).

БАКША' [бакша́], -і, ж. Баштан. *Наш дідусь кожного літа сторожує на бакші, там він усе літо живе, додому приходить рідко* (993, 994 Снігур.).

БА'КШОВИЙ [ба́кшовий], -а, -е. Баштанний. *На бакшовому полі наступної весни ми посіємо просо або ж ячмінь* (насел. п. див. **БАКША'**).

БАЛАБА'ЙКА [балаба́йка], -и, ж. Балалайка. *Деякі умільці на балабайці можуть грати навіть класичні твори* (21, 22, 24 Арбузин.; 58, 59, 65, 66 Башт.; 124, 125 Березан.; 350, 351, 356 Вознесен.; 422, 423 Врад.; 522, 524, 525 Єлан.; 598, 600, 601 Казан.; 678, 680, 683 Кривоозер.).

БАЛАБА'ЙКОВИЙ [балаба́йковий], -а, -е. Балалайковий. *Треба піти в музичний магазин, щоб купити кілька балабайкових струн* (насел. п. див. **БАЛАБА'ЙКА**).

БАЛАБА'Н [балаба́н], -а, ч., бот. (*Phaseolus vulgaris*). Грубозерниста квасоля. *Квасоля балабан – велика, крупна, добра на смак і родить у нас добре* (107, 108, 112, 113 Березан.; 425, 427, 432, 434 Доман.; 509, 510, 513 Єлан.; 706, 707 Микол.; 829, 830 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 982, 983 Снігур.).

БАЛАБА'НКА [балаба́нка], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum*). Сорт картоплі. *Ми посадили в огороді картоплю балабанку, вона у нас добре родить* (558, 562 Жовтн.; 703, 704 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

БАЛАБО'Л [балабо́л], -а, ч. Базікало. *Що отой дурнуватий балабол*

верзе, ніяк не можу зрозуміти (насел. п. див. **БАЛАБО'ЛИТИ**).

БАЛАБО'ЛИТИ [балабо́лити], -лю, -лиш, недок. Базікати. *Зійдуться вечером жінки, як почнуть балаболити, до півночі будуть сидіти* (10–12, 41, 42 Арбузин.; 44, 46, 61, 62, 101, 103 Башт.; 112, 113, 152, 154 Берзан.; 161, 162 Березнег.; 257, 259 Брат.; 145, 149 Березан.; 558, 562, 574, 576, 577 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 676, 677, 683 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 765–768 Новобузьк.; 829, 870, 871 Новоодес.; 875, 876, 906 Очак.; 940, 941, 946 Первомай.; 963, 964, 970, 974, 978 Снігур.).

БАЛАБО'ЛКА [балабо́лка], -и, ж. Балакуча жінка. *Наша сусідка така балаболка, що всіх переговорить, усіх перекричить* (насел. п. див. **БАЛАБО'ЛИТИ**).

БАЛАБО'Н [балабо́н], -а, ч. 1. Бубонець. *Діти увесь день ходять вулицею і балабонять у свої балабони* (68–70 Башт.; 128, 130 Березан.; 250, 251 Брат.; 292, 293 Веселин.; 845, 848 Новоодес.).

2. Базіка, балагур. *Як почне отой балабон балабонити, то й до півночі не переслухаєш* (22, 26, 35, 37, 39–41 Арбузин.; 49–51, 52, 53, 69, 70 Башт.; 109, 110, 115, 118 Березан.; 161, 162, 169, 170 Березнег.; 219, 222, 223 Брат.; 337, 339, 340 Вознесен.).

БАЛАБО'НИТИ [балабо́нити], -ню, -ниш, недок. 1. Бубніти в бубон. *Микола грав на гармошці, а Петро балабонив у балабон увесь вечір* (насел. п. див. **БАЛАБО'Н** – 1).

2. Базікати. *Як почне отой балабон балабонити, то й до півночі не переслухаєш* (насел. п. див. **БАЛАБО'Н** – 2).

БАЛАБО'НКА [балабо́нка], -и, ж. Балакуха. *Як почне ота балабонка балабонити, то й до ранку не переслухаєш* (насел. п. див. **БАЛАБО'Н** – 2).

БАЛАБО'ШКИ [балабо́шки], -шок, мн. Бахрома. *Будеш гладити скатертину, добре поросправляй балабошки* (822, 826 Новобузьк.).

БАЛАБУ'СТА [балабу́ста], -и, ж. Жінка. *Зібралися старі балабусти біля двору й алялякають весь вечір* (830 Новоодес.).

БАЛА'БУХА [бала́буха], -и, ж., кул. Невелика хлібина. Див. **БАЛА'БУШ**. *На стіл покладали ще гарячу, тільки-тільки спечену балабуху* (44, 46, 47 Башт.; 112, 113, 124, 125 Березан.; 207, 208 Березнег.; 245, 247 Брат.; 329, 330 Веселин.; 456, 457 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 683, 693, 694 Кривоозер.).

БАЛА'БУШ [бала́буш], -а, ч., кул. Невелика хлібина. *До вечері мама спекла балабуш з нової муки, яку сьогодні привезли з млина* (52, 53, 94, 95 Башт.; 195, 196 Березнег.; 271, 273 Брат.; 292, 294 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 829, 842, 843 Новоодес.; 877, 878, 887, 888 Очак.).

БАЛА'БУШКА [бала́бушка], -и, ж. 1. Зменш. до **БАЛА'БУХА**. *Коли ми полуднували, то до молока подали свіжі балабушки з маслом* (насел. п. див. **БАЛА'БУХА**).

2. Брунька, бутон квітки. *На вишні балабушки вже напухли, скоро будуть розпускатися* (16, 17, 21, 22 Арбузин.).

БАЛАГА'Н [балага́н] (1), -а, ч. Причеп до трактора. *На тік для працівників бригадир привіз трактором повний балаган кавунів* (49, 51 Башт.; 185, 186 Березнег.; 227, 228 Брат.; 329, 330 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 995, 999 Снігур.).

БАЛАГА'Н [балага́н] (2), -а, ч. 1. Накритий брезентом тимчасовий навіс, у якому справляють весілля або проводи в армію. *Нап'яли такий балаган, що вміститься до ста чоловік* (58, 59, 62, 63 Башт.; 175, 176 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 432, 434 Доман.; 828, 833–835 Новоодес.).

2. Критий тільки зверху навіс для зберігання сіна, соломи. *Нап'яли новий балаган для полови, щоб не підмочили дощі* (107, 108 Березан.; 245, 247 Брат.; 320, 322 Веселин.).

БАЛАГА'НИТИ [балага́нити], -ню, -ниш, недок. Базікати. *Зібралися вечером жінки біля двору і балаганили про вчорашні події* (11, 12, 18, 19, 33 Арбузин.; 52, 53, 74, 77, 86, 87, 101 Башт.; 108, 110, 115, 120, 158, 159

Березан.; 169, 170, 185, 186 Березнег.; 216, 218, 232 Брат.; 283, 284 Веселин.; 337, 339, 340, 356 Вознесен.; 399, 401 Влад.; 434, 435, 448, 451 Доман.; 514, 515 Єлан.; 557, 558, 576, 577 Жовтн.; 598, 600, 602, 605 Казан.; 690, 692-694, 699 Кривоозер.; 706, 707, 712, 713, 736, 737 Микол.; 765, 768, 794, 797, 810, 813 Новобузьк.; 845, 846, 860, 862, 870, 871 Новоодес.; 875, 876, 887, 888, 893, 894 Очак.; 911, 912, 918, 919, 930, 931, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 981, 982, 996, 997, 1010, 1011 Снігур.).

БАЛАГУ'РА [балагу́ра], -и, ж. 1. Великий віз із глибоким ящиком. *Провіяне і висушене зерно з току возили в амбар балагурами і бестарками* (29, 33, 35, 36 Арбузин.; 52, 53, 58, 59, 88, 89, 94, 95 Башт.; 142, 145, 158, 159 Березан.; 191, 195 Березнег.; 350, 351 Вознесен.; 580, 582 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 744, 745 Микол.; 804, 805 Новобузьк.; 845, 846 Новоодес.; 893, 894 Очак.; 981, 983 Снігур.).

2. Накритий віз-фургон. *Біля кузні стояла циганська балагура* (58 Башт.).

3. Критий тільки зверху навіс для сіна, соломи, полови. *Всю балагуру наповнили сіном для корови* (46, 47 Башт.; 187, 189 Березнег.; 505, 506 Єлан.; 554, 555 Жовтн.).

БАЛА'Й [бала́й], присл. Нашвидку. *Балай зварила тільки макаронний суп, бо поспішала на ферму доїти корів* (350, 353, 356 Вознесен.; 834, 835 Новоодес.).

БАЛАЙДА' [балайда́], -и, ч. і ж. Неспокійна людина. *Сусід у нас такий балайда, що увесь день то з кимсь лається, то на когось кричить* (81, 82 Башт.; 861, 862 Новоодес.).

БАЛА'КАЙЛО [балака́йло], -а, ч., зневажл. Базіка. Див. **БАЛА'КАЛО**. *Як почне балакайло теревені правити, то й до вечера не переслухаєш* (279, 280, 312 Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 416, 418 Влад.; 453, 455 Доман.).

БАЛА'КАЛО [балака́ло], -а, ч., зневажл. Базіка. *От балакало виступав у клубі; годину говорив і нічого конкретного не сказав* (514–517 Єлан.; 690, 692, 693 Кривоозер.; 940, 941, 946, 949 Первомай.).

БАЛА'КАНКА [балáканка], -и, ж. Балакання; говорільня. *Як почалася звечора балаканка про наші завдання, то закінчилася аж опівночі* (112, 113, 132, 133 Березан.).

БАЛА'КЕР [балáке^нр], -а, ч. Глечик. *Піди, дочко, в погріб, візьми балакер з молоком та будемо сідати вечеряти* (188, 189, 194 Очак.; 1002, 1003, 1005 Снігур.).

БАЛАКЛІ'Й [балаклі'ї], -я, ч. Балакучий чоловік. Балакун. *Пішли додому, бо отого балаклія і до півночі не переслухаєш* (49, 51 Башт.; 184, 186 Березнег.).

БАЛА'МКАННЯ [балáмкан':а], -я, с. Дзвоніння. *Уперше на своєму віку я почув сьогодні баламкання церковних дзвонів* (насел. п. див. **БАЛА'МКАТИ**).

БАЛА'МКАТИ [балáмкати], -аю, -аєш, недок. 1. Бити в дзвін, рельсу, подаючи певні сигнали. *Наша куховарка вже баламкає в рельсу, зве на обід* (773, 776, 780 Новобузьк.; 830, 846, 848 Новоодес.).

2. Голосно говорити. *Сиділи чоловіки під деревом у тіні й баламкали про се, про те* (830, 846, 848 Новоодес.).

БАЛА'МКАТИСЯ [балáмкатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Гойдатися на чомусь. *Миколка баламкався на гілці так сильно, що й відчахнув її* (120, 122 Березан.; 359, 361 Вознесен.).

БАЛАМУ'Т [баламу́т], -у, ч., іхт. (Scomber). 1. Скумбрія. *Учора ми сітками вловили чимало баламуту* (137, 150 Березан.; 573, 584 Жовтн.; 2, 3 Микол.; 873, 883, 887, 891 Очак.).

2. Великий вареник. Вживається вихідцями із Житомирської області. *З'їв три баламути з сиром і наївся* (346, 347 Вознесен.; 845, 846, 848 Новоодес.).

БАЛАМУ'ТКА [баламу́тка], -и, ж. Міцна самогонка. *Мужики перед вечером випили по стакану баламутки і зовсім сп'яніли* (150 Березан.).

БАЛА'Н [балáн], -а, ч. Загальна назва будь-якої білої тварини; білан. У

нашій отарі зібрано тільки баланів (456, 457, 478 Доман.; 533, 535 Єлан.).

БАЛАНДА' [баландá], -и, ж. 1. Пійло для скотини. *Корову ми завжди напуваємо баландою, щоб більше давала молока (456, 457 Доман.; 503, 505, 506 Єлан.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 829, 842, 829, 842, 843 Новоодес.).*

2. Розповідь, жарт, анекдот. *Посідають мужики в бесідці вечером, заведуть баланду і травлять до півночі (731, 732, 747, 749 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 887, 898, 906 Очак.).*

БАЛАНДИ'СТИКА [баландістика], -и, ж. Розповіді смішних історій, жартів, анекдотів. *Отак наша баландистика продовжувалася до пізньої ночі (насел. п. див. БАЛАНДА' – 2).*

БАЛАНЧІ' [баланч'і], -ів, мн. Шашки. *У клубі хлопці вечорами грають і в баланчі, тобто шашки, і в шахмати, але в більшості у доміно (407, 409 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 524, 525 Єлан.).*

БАЛАХТА'РКА [балахтáрка], -и, ж. Крайня частина села, розташована біля степу. *Дівчата і хлопці з балахтарки добре співають хороших пісень (448, 449 Доман.; 516, 517 Єлан.; 693, 694 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).*

БАЛБА'КАТИ [балбáкати], -ає, недок. Видавати характерні для індиків звуки Див. **БА'ЛБАТИ, БАЛБА'ТАТИ**. *Сидять гиндики в холотку біля сарая і потихеньку балбакають (404, 405 Влад.).*

БАЛБА'ТАТИ [балбáтати], -ає, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Індики, немов чогось сердиті, сидять спокійно і про щось балбакають (94, 97 Башт.; 205, 206 Березнег.; 422, 423 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 939, 940, 941 Первомай.).*

БА'ЛБАТИ [бáлбати], -ає, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Ходять індюки по двору і все балбають, виражаючи своє недоволення (212, 216, 218 Брат.; 398, 399 Влад.).*

БАЛБЕ'РА [балбéра], -и, ж., риб. Поплавок на великій рибацькій сіті. *Поплавки до великих рибацьких сіток, або балбери, робляться з лехких*

штучних матеріалів (887, 888 Очак.).

БАЛБЕ'РКА [балб'єрка], -и, ж., риб. Зменш. до **БАЛБЕ'РА**. *Біля однеї сіті зірвалося кілька балберок, треба прикріпити нові (887, 888 Очак.).*

БАЛБЕ'ШКА [балб'єшка], -и, ж. 1. Головка соняшника. *Ми сьогодні нарізали в огороді цілий мішок сояшникових балбешок (550, 580, 582 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.).*

2. Зневажл. Голова. *Ти подумай своєю балбешкою, до чого довів людину своїми дурними жартами (102, 103 Башт.; 158, 159 Березан.; 184–186 Березнег.; 350, 353 Вознесен.).*

БАЛГА'Н [балг'ан], -а, ч. 1. Сарай для сіна чи соломи. *У балгані лежало запашне польове сіно, яке ми заготували на зиму для корів (11, 18, 22 Арбузин.; 52, 55 Башт.; 187, 189 Березнег.; 245 Брат.; 456 Доман.; 542, 545 Єлан.; 685, 688 Кривоозер.; 894 Очак.).*

2. Накритий брезентом тимчасовий навіс, у якому справляють весілля або проводи в армію. *У балгані всю ніч веселилася молодь, проважаючи однокласника в армію (29, 33, 39, 40, 42 Арбузин.; 45–47 Башт.; 118, 119 Березан.; 175, 176 Березнег. 250, 251 Брат.; 404, 405 Влад.; 686, 688, 689 Кривоозер.; 866, 868 Новоодес.).*

БАЛДА' [балд'а], -и, ч., зневажл. Дурень. *От балда! Третій раз розказую, як треба зробити, і ніяк не втокмачу (10–12, 22, 25, 39, 41, 42 Арбузин.; 45, 46, 49, 51, 58, 59, 65, 66 Башт.; 112, 113 Березан.; 175, 176 Березнег.; 238, 239 Брат.; 282, 284, 298–300 Веселин.; 356, 359, 361 Вознесен.; 597, 598, 605, 606 Казан.; 766, 767, 773, 778 Новобузьк.; 901, 903 Очак.; 978, 993, 994 Снігур.).*

БАЛДИ'ЖКА [балд'іж^шка], -и, ж., анат. Верхня частина ноги півня. Див. **БАЛДИ'ШКА**, **БУЛДИ'ШКА**. *Коли зваримо курочку чи півника, то балдижку завжди віддаємо батькові (343, 346, 347, 357 Вознесен.; 574, 575, 580, 582 Жовтн.; 706, 707 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 984, 985 Снігур.).*

БАЛДИ'КАТИ [балд'ікати], -аю, -аєш, недок. Варнякати. *Перестань*

балдикати, бо вже надоїло слухати твої теревені, які ти верзеш (245, 249 Брат.; 397–399 Влад.; 552, 553 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 703, 705 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БАЛДИ'ШКА [балдішка], -и, ж., анат. Верхня частина ноги півня. *Шкода, що в курки тільки дві балдишки, комусь доведеться їсти і крильця та обсмоктувати реберця* (132, 133, 144, 145, 156, 158 Березан.; 432, 434, 478, 480 Доман.; 529–531 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 804–806 Новобузьк.).

БА'ЛІЙКА [бáл'ї́ка], -и, ж. Кухлик. *Набери, синку, балійку свіженької водички і понеси батькові напитися* (329, 330 Веселин.; 407, 409 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

БА'ЛІЯ [бáл'ї́я], -ї, ж. Кадіб із перерізаної на дві частини впоперек діжки. Переріз. *Я перерізав упоперек діжку і зробив дві балії для різних господарчих потреб* (751, 752 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 884, 886, 901, 903 Очак.).

БА'ЛКА [бáлка], -и, ж. 1. Дно річки або ставка. *Наш ставок біля греблі глибокий, як пірнеш, то й балки не дістанеш* (346–348 Вознесен.; 227, 228, 245 Брат.; 384, 387 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 533, 535 Єлан.; 678–680 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

2. Город у низині чи близько біля ставка, озера. *У балці у нас росте вся городина для домашнього вжитку* (383, 404, 405 Влад.; 690–692, 699 Кривоозер.; 907, 908, 910 Первомай.).

3. Гайок, малий лісок. *У велику спеку наші діти ходять гратися у балку, яка росте за селом, там завжди прохолода* (731, 734 Микол.; 833–835 Новоодес.).

4. Ставок, розташований у балці. *Наша дітвора увесь день купається у балці, на березі граються до самого вечора* (312, 313 Веселин.; 337 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 512, 513 Єлан.; 634 Казан.; 752, 753 Микол.; 866, 868 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 911, 912 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

БАЛО'К [балóк] (1), -а, ч. Глибока балка у степу. *Балок перегатили греблею і зробили величенький і глибоченький ставочок* (261, 262, 271 Брат.;

407, 409 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

БАЛО'К [балóк] (2), -а, ч. Дерев'яна балія. Вагани. Див. **БАЛЬЧО'С**. *Батя змайстрував новий балок для прання білизни і всяких потреб* (44, 46, 48 Башт.; 261, 262 Брат.; 356, 357 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 465, 466 Доман.; 697, 698 Кривоозер.).

БАЛО'К [балóк] (3), -а, ч., буд. Одна з поперечних балок стелі, один кінець якої кладуть на стіну, а другий – на сволок. *Один балок виявся чомусь коротким і не дістає до сволока* (245, 247 Брат.; 678, 680 Кривоозер.; 940, 941, 946 Первомай.).

БАЛО'Н [балóн], -а, ч. Бутель на три літри. *На зиму закатала десять балонів помідор і п'ять балонів огірків* (462 Доман.; 529–531 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 703–705 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

БАЛСА'НКА [балса́нка], -и, ж. Металева посудина для гасу. Балцанка. *Балсанка з гасом завжди стоїть у сараї, щоб ніхто не перекинув* (18, 19, 35, 36 Арбузин.; 49, 52, 53 Башт.; 118, 119 Березан.; 166, 167, Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.; 448, 449 Доман.; 516, 517, 529, 531 Єлан.).

БАЛТ [балт], -а, ч., тк. Одна з двох великих рам ткацького верстата. *У нашому верстаті зламався балт, і ми не можемо на ньому ткати* (329, 330 Веселин.; 456, 457 Доман.; 533, 535 Єлан.; 697, 698, 699 Кривоозер.; 893, 894 Очак.).

БА'ЛТА [ба́лта], -и, ж. Сокира. *Візьми балту і порубай гілки, щоб витопити в грубі, бо в хаті вже холоднуvато* (418, 420 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 951–953 Первомай.).

БАЛУ'ХА [балу́ха], -и, ж. Дівчина-пустунка. *З онуки виросте велика балуха, якщо будете так їй у всьому потурати* (261, 262 Брат.; 407, 409 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БАЛЮВА'ТИ [бал'ува́ти], -юю, -юєш, недок. Пирувати, справляти бал. *Став, жінко, на стіл все, що в тебе там є. Якщо вже балювати, так балювати* (101–103 Башт.; 124, 125, 130 Березан.; 191, 195 Березнег.; 350, 353, 356 Вознесен.; 557, 558, 562, 584, 585 Жовтн.; 706, 712, 713 Микол.; 845,

846, 870, 871 Новоодес.).

БАЛЮ'РА [бал'у́ра], -и, ж. Вибоїна на дорозі; баюра. *Одну балюру об'їхали вдало, так у другу вскочили* (324, 329, 330 Веселин.; 416, 417 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БАЛЯНДРА'С [бал'андрас], -а, ч. Базіка. *Бачив на своєму віку різних базік, але такого баяндраса зустрічаю вперше* (5, 751–753 Микол.; 845, 846, 849 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

БАЛЯ'СИНА [бал'асина], -и, ж., ковал. 1. Коваadlo. *Коваль брав кусок розпеченого заліза, клав на баясину і кував* (58, 59 Башт.; 456 Доман.; 857, 859 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 998, 999 Снігур.).

2. Важкий предмет (найчастіше камінь), яким нагнічують сир у ворочку, щоб видавити сироватку. *Візьми баясину нагніти сир, нехай стече сироватка* (634, 640, 642 Казан.; 804–806 Новобузьк.).

3. Прилад, яким утрамбовують ґрунт. *Треба дістати ще дві-три баясини на клаку, щоб було чим трамбувати* (47, 48 Башт.; 357, 359 Вознесен.; 840, 841, 851 Новоодес.).

БАЛЯСИ'НКА [бал'асінка], -и, ж. Ворочок для віджимання сиру. *Вилий з глечиків сир у баясинку, щоб стікала сироватка* (981, 983 Снігур.)

БАЛЬ [бал'], -ю, ч. Центнер. Вживається вихідцями із Львівської області. *Цього літа заробили по п'ять балів пшениці та по три сотні грішми* (342, 343 Вознесен.; 574, 575 Жовтн.; 642, 644 Казан.; 833, 835 Новоодес.).

БАЛЬБО'ХА [бал'бо́ха], -и, ж. Калюжа. *Каченята цілий день бовталися у бальбосі, яка утворилася після дощу* (397, 398 Влад.; 447, 448, 451 Доман.; 526, 527 Єлан.; 568, 569 Жовтн.).

БАЛЬЗА'НКА [бал'зánка], -и, ж. Металева посудина для гасу. Балцанка. *Гас вилий із каністри у бальзанку і винеси в чулан або в пригребок* (10, 11, 35, 38 Арбузин.; 46, 48 Башт.; 353, 355, 356 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 634 Казан.; 731, 734 Микол.; 828, 829, 851 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

БА'ЛЬКА [ба́лка], -и, ж. Важіль колодяного журавля. *До бальки*

колодязного журавля прикріплене на цепку цебро, яким витягають воду (676, 677, 693, 694 Кривоозер.).

БАЛЬМАКИ' [бал'макі], -ів, мн., зневажл. Очі. *Чого це ти витріщив свої бальмаки і дивишся, як баран на нові ворота? Не бачив іноземної машини?* (183, 185, 186 Березнег.; 359, 361 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.).

БА'ЛЬНЯ [бал'н'а], -і, ж. Душ; купальня. *Ми зробили собі бальню, і все літо в ній тепер умиваємося і купаємося* (90, 92 Башт.; 337, 339 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 833, 834 Новоодес.).

БАЛЬО'К [бал'ок] (1), -а, ч. Невелика гулянка; невеликий бал. *Зобралися сусіди у дворі на бальок і провели увесь вихідний день – співали, випивали, танцювали* (101–103 Башт.; 132, 133, 142, 143 Березан.; 350, 351, 356 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 712, 713, 751–753 Микол.; 851, 852, 860–862 Новоодес.; 877–879 Очак.; 970, 974, 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БАЛЬО'К [бал'ок] (2), -а, ч., буд. 1. Сволок. *Нарешті я купив і привіз дерева на бальок, крокви і слижі нової хати, яку будую для сина* (22, 24, 25 Арбузин.; 46–48 Башт.; 169, 170 Березнег.; 337, 339, 340 Вознесен.; 456, 457, 462, 465 Доман.; 586–588 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 804–804 Новобузьк.; 1002, 1003 Снігур.).

2. Важіль на зводі колодязного журавля. *Чим довший бальок колодязного журавля, тим легше витягати з колодязя цебро з водою* (49, 51 Башт.; 109, 110, 118, 119, 129 Березан.; 175, 176 Березнег.).

БАЛЬО'Н [бал'он], -а, ч. М'яч. Вживається вихідцями із західних областей України. *Хлоп'ята увесь день граються на шкільному стадіоні великим червоним бальоном* (22, 24, 39, 40 Арбузин.; 216, 218 Брат.; 282, 283, 314, 315, 330 Веселин.; 399, 401 Врад.; 456, 457 Доман.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 917, 918 Первомай.; 353, 354 Вознесен.).

БАЛЬСА'НКА [бал'санка], -и, ж. Посудина для гасу. Балцанка. *Візьми у сараї бальсанку з гасом і налий у керогас, бо буду готувати дітям вечерю* (10–12, 39, 41, 42 Арбузин.; 94, 95 Башт.; 219, 223, 245, 247 Брат.; 329, 330

Веселин.; 383, 404, 405 Влад.; 445 Доман.; 503, 504, 514, 515 Єлан.; 695, 696 Кривоозер.; 901, 903, 905 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.).

БАЛЬЦЯ'НКА [бал'ц'анка], -и, ж. Балцанка. *Наша бальцянка почала протікати, бо на підлозі, де вона стоїть, п'ятно від гасу* (22, 24, 26 Арбузин.; 101–103 Башт.; 245, 247 Брат.; 335, 336, 340 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 737, 738, 740 Микол.; 800, 801 Новобузьк.; 830, 831, 860, 862 Новоодес.).

БАЛЬЧО'С [бал'чос], -у, ч. Дерев'яні вагани. Вживається вихідцями із західних областей України. *Намочила шмаття для прання повний бальчос, тепер треба його у щось перекласти* (676, 677, 697, 698, 700 Кривоозер.).

БАМА'ГА [бамáга], -и, ж. 1. Папір. *Дай мені листочок чистої бамаги, я напишу листа синові, який служить в армії* (68–70, 74, 101, 102 Башт.; 550, 554, 555, 557, 562 Жовтн.; 595, 596, 634 Казан.; 818, 819 Новобузьк.).

2. Документ; розписка. *Піди до бригадира, нехай напише бамагу, тоді ї видам тобі все, що треба* (насел. п. див. **БАМА'ГА** – 1).

БАМА'ЖКА [бамáж^шка], -и, ж. 1. Зменш. до **БАМА'ГА**. *Накрий глечик з молоком хоч якоюсь бамажкою, щоб ніщо в глечик не залізло* (насел. п. див. **БАМА'ГА** – 1).

2. Документ, розписка. *Заскочу в контору, попідписую всякі бамашки і через годину прийду додому* (насел. п. див. **БАМА'ГА** – 1).

БАМБА'К [бамбáк], -а, ч., ент. (*Melolontha melolontha*). Хрущ травневий. *Вечорами літають бамбаки, іноді, капосні, сідають прямо на голову* (49, 51, 78–80 Башт.).

БАМБЕ'РА [бамбéра] (1), -и, ж., бот. (*Fragaria Duch*). Рослина полуниця і її ягоди. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Діти назбирали мисочку бамбер, а я зварила для них вареничків* (162, 163 Березнег.; 238, 239 Брат.; 300, 301, 309 Веселин.).

БАМБЕ'РА [бамбéра] (2), -и, ж., риб. Гілочка, яку чіпляють рибаки до ставного невода, щоб було видно, де він знаходиться. *На берег привезли*

бричку хмизу на бамбери до ставних неводів (137, 144, 145, 150 Березан.; 573–575 Жовтн.).

БАМБЕ'Т [бамбѐт], -а, ч. Диван. Див. **БАМБЕ'ТЕЛЬ**. *Старий бамбет ми віддали сусідам, бо не вписується в інтер'єр з новими меблями (759, 760, 762, 763 Новобузьк.; 873, 875, 876 Очак.).*

БАМБЕ'ТЕЛЬ [бамбѐте^ил'], -я, ч. Диван. *Наш синок спить на бамбетелі, а дочка – на своїй маленькій кроваті (346, 347 Вознесен.; 845, 846 Новоодес.; 887, 888 Очак.).*

БАМБО'РОК [бамбóрок], -а, ч. Відро. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми, синочку, бамборок і витягни з колодязя свіженької водички (29, 33 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 279, 280 Веселин.; 416, 417 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 908, 910, 911 Первомай.).*

БАМБУ'ЛЬКА [бамбúл'ка], -и, ж. Іграшка, яку вішають на новорічну ялинку. *Сьогодні вечером тато поставить ялинку, і ми будемо вішати бамбульки, конфети й горіхи (74, 75, 77 Башт.; 120, 124, 125 Березан.; 356, 357 Вознесен.; 562, 568 Жовтн.).*

БАМБУ'РИТИСЯ [бамбúритис'а], -иться, недок., метеорол. Хмаритися. *На заході в небі бамбуриться, може, й до нас хмари дійдуть та принесуть дощ (245, 249 Брат.; 329, 330 Веселин.; 335, 336, 340 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 568, 569 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.).*

БАНА'К [банáк], -а, ч. Горщик; казан; баняк. Вживається вихідцями із західних областей України. *Купила оце на базарі новий банак для борщу і кілька глиняних мисочок (683, 685–687 Кривоозер.; 917–919, 943, 944 Первомай.).*

БАНАЛЮ'КИ [банал'úки], -ів., мн. Дурниці. Вживається вихідцями із західних областей України (791, 792, 810, 812 Новобузьк.).

БАНАЛЮ'КИ ПЛЕ'СТИ [банал'úки плѐсти], фраз. Говорити дурниці. *Наші хлопці уміють баналюки плести, затуркають кого хочеш (791, 792, 810, 812 Новобузьк.).*

БАНДЕРО'ЛИТИ [бандерóлити], -лю, -лиш, недок. Приймати і

видавати на пошті бандеролі. *Ти будеш сьогодні бандеролити, а я видаватиму посилки, а завтра поміняємося* (337, 338 Вознесен.; 425, 429 Доман.; 557, 562 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 702, 703, 706 Микол.; 828, 829 Новоодес.).

БА'НДЗА [ба́ндза], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. Див. **БАНДУ'РА**, **БАНДУ'РКА**, **МАГДИБУ'РКА**. Вживається вихідцями із західних областей України. *Всю бандзу, яку викопали в городі, ми перебрали і занесли в льох* (389, 392 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

БАНДИ'ЛО [банді́ло], -а, ч. Розбишака; бандит. *Сусідський хлопчина – справжній бандило, вечорами частенько лазить у наш садок* (557, 558, 562, 576 Жовтн.; 703, 704, 731, 732, 747, 749 Микол.; 828, 832–834, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 876, 887, 888 Очак.).

БАНДУ'РА [банду́ра], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. Вживається вихідцями із Закарпаття. *Сьогодні подали на вечерю бандуру з квашеною капустою й огірками* (40, 41 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 387, 388, 404, 405 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 939, 940, 941 Первомай.).

БАНДУ'РКА [банду́рка], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Зменш.-пестл. до **БАНДУ'РА**. *На друге на обід приготували молоденьку бандурку з огірочками* (насел. п. див. **БАНДУ'РА**).

БАНДУРЧА'НИК [бандурча́ник], -а, ч., кул. Картопляник. *Дочка приготувала сьогодні на обід суп із грибами і бандурчаники* (насел. п. див. **БАНДУ'РА**).

БАНДУРЧА'НКА [бандурча́нка], -и, ж. Стебла і листя бандурки. Картоплиння. *Бандурчанку згребли в купи, але бригадир не дозволяє палити* (насел. п. див. **БАНДУ'РА**).

БАНДЮ'КА [банду́ка], -и, ч., зневажл. Бандюга. *Чого ти ходиш розхристаний, як бандюка з великої дороги?* (335, 336 Вознесен.; 553, 554, 562, 576, 577 Жовтн.; 706, 731, 732 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

БАНЕЛЮ'КИ [бане^нл'у́ки], -ів, мн. Дурниці. Див. **БАНАЛЮ'КИ**.

БАНЕЛЮ'КИ ПЛЕ'СТИ [бане^нл'уки плéсти], фраз. Говорити дурниці. *Дід як почне банелюки плести, то й до півночі не переслухаєш* (690, 692 Кривоозер.).

БАНЄ'К [бан'ék], -а, ч. Казан; баняк. Вживається вихідцями із західних областей України. *Вимий, дочко, банєк, будемо в ньому варити на обід борщ* (10, 11 Арбузин.; 222, 223, 245 Брат.; 399, 400, 404, 405 Влад.; 678–680, 699 Кривоозер.; 937, 940, 941 Первомай.).

БА'НИТИ [бáнити], -ню, -ниш, недок., перех. 1. Мити. *Мама банила малих дітей і прала все їхнє шмаття* (10–12, 16–19, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 49, 51, 69, 70, 74, 77 Башт.; 112, 113, 132, 133, 158, 159 Березан.; 161, 162, 175, 176, 191, 195 Березнег.; 213, 216, 227, 228 Брат.; 281–283, 314, 315 Веселин.; 335, 336, 340, 357, 359 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 439, 441, 478, 480 Доман.; 512, 513, 529–531 Єлан.; 553, 554, 557, 562, 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 597, 598, 616, 617, 667–669 Казан.; 678–680, 690, 692 Кривоозер.; 712–714, 747, 749 Микол.; 765–767, 799–801 Новобузьк.; 828, 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 876, 893, 894 Очак.; 917–919, 942 Первомай.; 970–972, 981–983, 1010, 1011 Снігур.).

2. Сильно лаяти. *За що ти, сусідочко, так сильно банила свого старшого сина?* (насел. п. див. **БА'НИТИ** – 1).

БА'НИТИСЯ [бáни^стис'а], -нюся, -нишся, недок. Митися. *Після роботи хлопці пішли в душ банитися, а потім сядуть вечеряти* (насел. п. див. **БА'НИТИ**).

БАНІТУВА'ТИ [бан'ітува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Сильно сварити. Вживається вихідцями із західних областей України. *Не було такого дня, щоб наша стара сусідка та когось не банітувала* (16–18, 21, 29 Арбузин.; 68–70, 81, 82 Башт.; 166, 167, 185, 186 Березнег.; 238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 341, 346, 347 Вознесен.; 389, 392, 418, 420 Влад.; 432, 434, 465, 466 Доман.; 503, 504 Єлан.; 678–680, 695, 696 Кривоозер.; 703, 704 Микол.; 857, 859 Новоодес.; 908, 910, 912 Первомай.).

БАНІЧО'К [бан'ічо́к], -а, ч. Кухлик з довгою ручкою. Див.

БАНЯЧО'К. *Візьми, синку, банічок і принеси свіженької водички напитися* (39, 40 Арбузин.; 232 Брат.; 415 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

БА'ННИЦЯ [ба́н:и'ц'а], -і, ж., кул. Пиріг із сиром. *Наша бабуся частенько пече банниці – це пироги з сиром* (822, 823 Новобузьк.).

БА'ННИЙ [ба́н:иї], -а, ч. Сумний. Вживається вихідцями із західних областей України. *Син прийшов з роботи дуже банний, видно, щось не клеїться з трактором* (10, 11 Арбузин.; 245, 247 Брат.; 412, 413 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 946, 948 Первомай).

БА'ННІСТЬ [ба́н':іс'т'], -і, ж. Сум. *Щось, видно, неприємне трапилось, що син упав у банність* (насел. п. див. **БА'ННИЙ**).

БА'ННО [ба́н:о], присл. Сумно. *Після такої тяжкої втрати у всіх на душі дуже банно* (насел. п. див. **БА'ННИЙ**).

БАНТ [бант], -у, ч., буд. Поперечна перекладина між кроквами; бантина. Див. **БА'НТА, БАНТИ'НЯ, БА'НТИЦЯ, БАНЧО'СИ.** *На всіх бантах хати ми порозвішували кукурузу в качанах, щоб сушилася* (10, 11, 35, 36, 38 Арбузин.; 44, 45, 69, 70, 101, 103 Башт.; 185, 186 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 350, 353, 356 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 877, 878, 893, 894 Очак.).

БА'НТА [ба́нта], -и, ж., буд. Бантина. *Вечером кури заходять у сарай, сідають на банти і там сплять всю ніч* (102, 103 Башт.; 322, 323 Веселин.; 475, 476 Доман.; 526, 527 Єлан.; 558, 561 Жовтн.; 866, 869 Новоодес.; 1012, 1016 Снігур.).

БАНТИ' [банті́], -ів, мн. Горизонтальна планка, що сполучає передні загнуті частини полозів саней. *Банти сполучають і скріплюють передні загнуті частини полозів саней, щоб вони не розходилися в сторони* (85, 86, 94, 95, 97 Башт.; 132, 133, 136 Березан.; 184–186 Березнег.; 580, 583 Жовтн.; 829, 842, 843 Новоодес.; 963, 964 Снігур.).

БА'НТИНА [ба́нтина], -и, ж. 1. Мотузка, на яку вішають одяг. Жердка. Див. **БАНТО'К.** *Сестричка зняла теплу кофту й акуратно повісила на*

бантину, на якій знаходиться її одяг (245, 247 Брат.; 384, 387 Врад.; 456, 457 Доман.).

2. Місце в сараї, де вночі сплять кури. *Вечером мама позаганяла всіх курей у сарай, а вони самі позлітали на бантини, де завжди сплять (634, 640 Казан.; 873, 876, 883 Очак.; 970–972 Снігур.).*

3. Поперечка, що сполучає чепіги плуга. *До бантини плуга я прикріпив істик, щоб був під руками, коли треба буде почистити леміш (678, 680 Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 899, 901 Очак.; 996, 997, 999 Снігур.).*

БАНТИ'НЯ [бантін'а], -і, ж., буд. Бантина. *На бантинях хатніх крокв ми завжди сушимо кукурузу в качанах, бо на горищі тепло (268, 269 Брат.; 926, 927 Первомай.).*

БА'НТИЦЯ [бантиц'а], -і, ж., буд. Бантина. *На бантицях хатнього горища наш тато завжди сушить тютюн, який він вирощує (299, 300 Веселин.; 399, 401 Врад.; 695, 696 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 845, 846 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 963, 964 Снігур.).*

БАНТО'К [бантók], -а, ч. 1. Мотузка, на яку вішають одяг. Жердка. *Щоб не м'явся одяг, ми його вішаємо на банток, який знаходиться у малій хаті (894, 895 Очак.).*

2. Жердина, якою пригнічують копу, щоб вітер не розносив соломи чи сіна. *Вибери добру жердину на банток і придави копицю сіна, щоб вітер не розніс (693, 694, 697, 698 Кривоозер.).*

БАНТУ'РА [банту́ра], -и, ж. Духовка. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **БРАЙТУ'РА, БРАТУ'РА, БРЕДУ'РА**. *У бантурі смажиться картопля на вечерю, а на плиті в каструлі гріється вода (61, 62 Башт.; 238, 239 Брат.; 314, 315 Веселин.; 412, 413 Врад.; 683, 690, 692 Кривоозер.).*

БАНУВА'ТИ [банувáти], -ую, -уєш, недок. Вживається вихідцями із Закарпатської області. 1. Сумувати, журитися. *Дочка стала дуже банувати за своїм старшим сином, який поїхав кудись далеко на заробітки (88, 89*

Башт.; 222, 223 Брат.; 416, 418 Влад.; 552, 554 Жовтн.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 940, 941 Первомай).

2. Жаліти. *Наш син дуже банує свою дружину, ми не чули, щоб він колись погане слово їй сказав* (128, 130 Березан.; 257, 259 Брат.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 877, 879 Очак.; 926, 927 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

БАНУВА'ТИСЯ [банува́тис'а], -уюся, -уєшся, недок. Журитися, сумувати. *Ми довго за старшим сином, який загинув на війні десь аж у Німеччині, банувалися* (насел. п. див. **БАНУВА'ТИ** – 1).

БА'НУС [ба́нус], -у, ч., кул. Кукурудзяна каша. Див. **БА'НУШ**. *Наші сусіди, що приїхали із Закарпатської області, часто готують кукурузяну кашу і називають її банус* (340, 341 Вознесен.).

БА'НУШ [ба́нуш], -а, ч., кул. Кукурудзяна каша. *На вечерю зварю дітям бануш, вони його завжди з великим апетитом їдять* (273, 274 Брат.; 404, 405 Влад.).

БА'НЧИТИСЯ [ба́нчитис'а], -чуся, -чишся, недок. Морщитися, м'якнути. *Цілий день прала різне шмаття, і руки вже стали банчитися* (350, 353 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 723, 724 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БАНЧО'СИ [банчо́си], -ів, мн., буд. Поперечка крокви. Бантина. *Ми вже приготували дерево на крокви, банчоси і лати* (335, 336 Вознесен.).

БА'НЮЧКА [ба́н'учка], -и, ж., бот. (*Solanum lycopersicum*). Сорт продовгуватого за формою помідора. Див. **БА'НЬОЧКА**, **СЛИ'ВКИ**. *Помідори банючки схожі на сливи, тільки трохи більші* (298–300 Веселин.; 346, 347 Вознесен.).

БА'НЯ [ба́н'а], -і, ж. Кар'єр. *За селом у нас баня, де добувають ракушняк для всякого будівництва* (1012, 1016 Снігур.).

БАНЯ'К [бан'а́к], -а, ч. 1. Скляний бутель на п'ять літрів. *На зиму замаринувала огірків п'ять баняків і п'ять – помідор і закатала кришками* (11, 12 Арбузин.).

2. Ночви; балія. *Налий у баняк теплої води і помий дитину перед тим,*

як покласти в постіль (62, 63 Башт.; 132, 133, 158, 159 Березан.; 333, 334 Вознесен.; 840, 841 Новоодес.).

3. Великий казан. *Допоможи зняти баняк з вогню, ти бери його за одну ручку, а я – за другу* (90, 92 Башт.; 271, 275 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 637, 638 Казан.).

4. Зневажл. Голова. *Перш ніж зробити щось, ти спершу добре подумай своїм баняком, що з цього вийде* (10, 11, 16, 17, 22, 26 Арбузин.; 58, 59, 65, 69 Башт.; 112, 113, 124, 125, 144, 145 Березан.; 212, 222 Брат.; 337–339 Вознесен.; 447, 451 Доман.; 562, 568, 569 Жовтн.; 667–669 Казан.; 706, 708 Микол.; 804, 805, 807 Новобузьк.; 829, 830, 860–862 Новоодес.).

БАНЯЧО'К [бан'ачок], -а, ч. Кухлик. *Візьми банячок і принеси бабусі свіженької водички, бо їй хочеться пити* (187, 188 Березнег.; 372, 373 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 845–847 Новоодес.).

БА'НЬКА [бан'ка] (1), -и, ж., бот. (*Tagetes L.*). Рослина чорнобривець. *Дочка кожної весни садовить квіти, серед яких єсть і баньки, і жоржини, і гладіолуси* (46–48 Башт.; 118, 119 Березан.; 191, 195 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 833–835 Новоодес.).

БА'НЬКА [бан'ка] (2), -и, ж. Банка. *Муку висип у велику баньку, а крупу – у маленьку; а баньку з керосином винеси в чулан* (83, 85 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 528–531 Єлан.; 678–680 Кривоозер.; 830, 831 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

БАНЬКА'НЬ [бан'кán'], -я, ч. Банькатий, витрішкуватий чоловік. Див. **БАНЬКА'Ч**. *Приходив якийсь банькань, питав, де зараз знаходиться ваш старший син* (268, 269 Брат.; 401, 402 Влад.; 693, 694 Кривоозер. 940, 941 Первомай.).

БАНЬКА'ТИТИ [бан'кátити], -ачу, -атиш, недок. Витріщувати очі. *Чого це ти, йолопе, банькатиш, немов зроду не бачив красивої дівчини?* (238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 448, 449, 451 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 731, 734, 752 Микол.; 834–836 Новоодес.; 946, 948 Первомай.).

БАНЬКА'Ч [бан'кáč], -а, ч. Банькатий, витрішкуватий чоловік. *Отой*

банькач так кумедно розглядав усі ваші вироби, що аж смішно було дивитися (731, 732 Микол.; 833–835 Новоодес.; 877, 879 Очак.; 984, 985 Снігур.).

БАНЬО'К [бан'ок], -а, ч. Горщик; казан; баняк. Вживається вихідцями із західних областей України. *Зварила на обід дітям борщу і баньок пшоняної каші, так вони не схотіли їсти* (320, 321 Веселин.; 346–348 Вознесен.; 418, 420, 421 Влад.; 471, 475 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 935, 939, 940, 941 Первомай.).

БА'НЬОЧКА [бáн'очка] (1), -и, ж., бот. (*Rúpus*). Народна назва сорту слив. *Підемо в посадку рвати баньочки, вони вже почали поспівати, це точно* (286–288 Веселин.; 389, 392 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 946, 949 Первомай.).

БА'ПКА [ба́пка], -и, ж. Дно водоймища. *Банка нашого ставка покрита мулом, тому в ньому ми дуже рідко купаємося* (245, 247, 249 Брат.; 396. 398, 399 Влад.).

БАРА'БА [барáба], -и, ж. Малий хлопчик. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наш бараба ще ходить у дитячий садок, а скоро піде вже в школу* (40, 41 Арбузн.; 227, 228 Брат.; 412, 413, 415 Влад.).

БАРАБА'Н [бараба́н] (1), -а, ч. Склепіння печі. Див. **КАБА'Н**. *Сьогодні помазала барабан і черінь печі, бо вже зовсім полуцилися* (16, 17 Арбузин.; 94, 97 Башт.; 333, 336, 346, 347 Вознесен.; 550, 554, 555 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.).

БАРАБА'Н [бараба́н] (2), -а, ч., тк. Брус у ткацькому верстаті, через який натягується полотно. *Через барабан ткацького верстата натягується полотно, щоб не було ніяких недоліків* (261, 262 Брат.; 407, 409 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

БАРА'-БАРА' [барá/барá]. Вигук, яким відганяють або підганяють овець. *Підганяючи отару овець, чабани голосно покрикували: „Бара-бара!”* (46, 47 Башт.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

БАРАБОЛИ'НА [бараболі́на], -и, ж. Картоплина. *Три-чотири таких*

бараболини вистачить на борщ (10.11, 21 Арбузин.; 52, 53, 88, 89, 94, 95 Башт.; 187, 189, 191, 195 Березнег.; 245, 247 Брат.; 288, 289 Веселин.; 333, 336, 342 Вознесен.; 432, 434, 485, 486 Доман.; 550, 552, 554 Жовтн.; 594, 595, 634 Казан.; 676, 677, 685, 686 Кривоозер.; 706, 707 Микол.; 845, 846, 860–862 Новоодес.; 873 Очак.; 943, 944 Первомай.; 975, 994 Снігур.).

БАРАБОЛИ'ННЯ [бараболін'а], -я, с., зб. Гичка бараболі. Картоплиння. *Треба згребти все барабоління, бо завтра зранку почнемо орати огород* (насел. п. див. **БАРАБОЛИ'НА**).

БАРАБОЛИ'СЬКО [бараболіс'ко], -а, с. Поле, на якому росла бараболя. Картоплище. Див. **БАРАБОЛИ'ЩЕ**. *Бараболісько вже зорали, заволочили, завтра будемо сіяти озиму пшеницю* (насел. п. див. **БАРАБОЛИ'НА**).

БАРАБОЛИ'ЩЕ [бараболішче], -а, с. Картоплище. *Бараболіще треба заволочити, бо завтра зранку почнемо орати* (насел. п. див. **БАРАБОЛИ'НА**).

БАРАБОЛІ'НИК [барабол'іник], -а, ч. кул. Млинець з тертої бараболі. Картопляник. Див. **БАРАБОЛЯ'НИК**. *Оце натерла бараболі і приготую дітям на вечерю свіженьких бараболіників* (245, 247 Брат.; 407, 409 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 943, 944 Первомай.).

БАРАБО'ЛЯ [барабол'а], -і, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). 1. Картопля. *На низу огороду цього року ми зібрали великий урожай бараболі* (насел. п. див. **БАРАБОЛИ'НА**).

2. Топінамбур. (*Helianthus tuberosus*). *Коренеплоди бараболі використовуються як корм худобі, бо дуже корисні* (29, 30 Арбузин.; 120, 121 Березан.).

БАРАБОЛЯ'НИК [барабол'анік], -а, ч., кул. Картопляник. *Наша бабуся частенько готує нам бараболяники, які ми дуже любимо* (71, 88 Башт.; 356, 359 Вознесен.; 550, 580 Жовтн.).

БАРАБО'ЛЬНИК [барабол'ник], -а, ч., кул. Картопляник. *Зараз*

начищу барабольки, потру і приготую на вечерю барабольники (685–687 Кривоозер.).

БАРАБУЛИ'НА [барабуліна], -и, ж., Картоплина. *Одна така барабулина заважить, мабуть, з півкілограма, а може, й більше* (насел. п. див. **БАРАБОЛИ'НА**).

БАРАБУЛИ'ННЯ [барабулін'а], -я, с., збірн. Картоплиння. *Барабуління ніяка тварина не їсть, тому ми його спалюємо* (насел. п. див. **БАРАБУЛИ'НА**).

БАРАБУЛИ'ЩЕ [барабулішче], -а, с. Поле, на якому росла картопля. *Ми ходили на барабулище, там росте дуже багато пасльону* (насел. п. див. **БАРАБУЛИ'НА**).

БАРАБУ'ЛЯ [барабу́л'а], -і, ж. Картопля. *Завтра зранку почнемо копати в огороді барабулю, тому ніхто нікуди не їдьте* (насел. п. див. **БАРАБУЛИ'НА**).

БАРАБУ'ЛЬКА [барабу́л'ка] -и, ж., іхт. (*Mullus barbatus*). Вид дрібної риби з різнокольоровими плавцями і лускою. *У цю пору ловиться в морі одна барабулька, а порядна риба піде трохи пізніше* (137, 142, 144, 150 Березан.; 873, 883, 887, 906 Очак.).

БАРАМБО'ЛЯ [барамбо́л'а], -і, ж. 1. Картопля. *Цього року барамболя вродила добре, в огороді ми накопали чотири мішки* (747, 749, 750 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

2. Рослина топінамбур. (*Helianthus tuberosus*). *Барамболя використовується на корм худобі і для добування цукру та спирту* (83, 85 Башт.).

БАРА'Н [барáн] (1), -а, ч. 1. Пристрій біля колодязя, яким витягають відро з водою. *На баран накручено довгий трос, до якого наглухо прикріплене відро, щоб витягати ним воду з колодязя* (29, 33 Арбузин.; 81, 82, 95, 97 Башт.; 142, 144, 145, 158 Березан.; 266, 267 Брат.; 329, 330 Веселин.; 340, 357 Вознесен.; 447, 449 Доман.; 586–588 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.; 738, 739

Микол.; 903, 905 Очак.).

2. Лебідка на борту рибацького човна, якою підтягують і підіймають сіті з рибою. *Сіті з рибою рибаки підтягають і підіймають на човна бараном* (150 Березан.).

3. Пристрій для суцання цівок. *У нас ще зберігається ткацький баран, яким сукають цівки для ткання полотна* (90, 91 Башт.).

БАРА'Н [баран] (2), -а, ч. Дерев'яний стовп з гаками, на яких сушать горшки, глечики. Див. **РОЗСО'ХА, РОЗТОРО'ПА, СОХІ'Р**. *Повішай горшки і глечики на баран, нехай сушаться на сонці* (46, 48 Башт.; 337, 338 Вознесен.; 884, 886 Очак.; 907, 910 Первомай.).

БАРА'Н-БАРА'Н-ДУК [баран/баран/дук]. Примовка в дитячій грі, під час якої злегка стукаються лобами. *Іди, синку, до мене та зіграємо в баран-баран-дук* (10, 15, 37, 38 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 127, 128, 130 Березан.; 184–186 Березнег.; 238, 240 Брат.; 335, 336 Вознесен.; 412, 413 Врад.; 428, 429 Доман.; 580–582 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

БАРА'НДУЛА [барандула], -и, ж., бот. (*Galanthus nivalis* L). Підсніжник. Див. **БАРА'НДУШІ**. *Квіти барандули хоча й не пахучі, зате дуже красиві* (29, 30 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 416, 417 Врад.).

БАРА'НДУШІ [барандуш'і], -ів, мн., бот. (*Galanthus nivalis* L).

1. Маленька лісова квіточка, яка розцвітає ранньою весною білим цвітом. Підсніжник. *Навесні, як тільки починає таяти сніг, ми ходимо в ліс рвати барандуші* (44, 46, 68–70 Башт.; 217, 218, 245, 247 Брат.; 356 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 502–504 Єлан.; 570, 572 Жовтн.; 718, 722 Микол.; 768, 769, 793, 794 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.).

2. Пролісок, який має квіточку синього кольору, бот. (*Scilla bifolia*). *У нас є барандуші лілово-синього кольору, вони розцвітають ще коли сніг лежить* (314, 315, 317 Веселин.; 356, 357, 359 Вознесен.; 877, 879 Очак.).

БАРАНИ' [барані] (1) мн., бот. (*Morus*). Дерево шовковиця і її плоди. *Діти нарвали біля дороги баранів і позамазувалися по самі вуха* (11, 12, 21, 22, 35, 38 Арбузин.).

БАРАНИ' [барані́] (2), -ів, мн. Великі хвилі на воді. *Подув із заходу великий вітер, у лимані піднялися барани, ловити рибу ніяк* (137, 150 Березан.; 574, 575 Жовтн.; 883, 906 Очак.).

БАРА'НІЙ ГОРОХ [баран'і́й горóх], -у, ч., бот. (*Cicer arietinum*). Рослина нут. *Сьогодні бараній горох ми вже скошили, а як висохне, перевеземо на ферму* (191, 195 Березнег.; 299, 300 Веселин.; 469, 470 Доман.; 642, 643 Казан.; 778, 779 Новобузьк.; 845, 847 Новоодес.; 989, 993 Снігур.).

БАРА'НКА [баранка], -и, ж., кул. Бубличок. *Купила в магазині кілограм баранок до чаю, а тепер треба взяти ще печива* (16, 17, 21, 29 Арбузин.; 68-70, 74, 77 Башт.; 124, 125, 156, 158, 159 Березан.; 166, 167 Березнег.; 227, 228 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 439, 442, 443 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 747, 749, 750 Микол.; 845-847 Новоодес.).

БАРАНО'К [баранóк], -а, ч., кул. Бубличок. *Купила внучкові баранок, він любить його, нехай поласує* (642, 644-645 Казан.).

БАРАНЦІ' [баранці́] (1), -ів, мн., бот. (*Potentilla arenaria* Borkh). 1. Перстач пісковий. *Баранці жовто-зеленим килимом застали увесь схил балки* (109,110 Березан.; 333, 335, 336 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 857, 859 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 989, 981 Снігур.).

2. Рослина якірці, бот. (*Tribulus terrestris* L.). *Баранці мають розгалуджені лежачі стебла, на яких тьма колючок* (144, 145 Березан.; 504 Слан.).

БАРАНЦІ' [баранці́] (2), -ів, мн., кул. Попкорн, підсмажена в печі або в духовці кукурудза, яка, тріскаючись, розвертається. Див. **БАРА'ШИКИ, БАХКАНИ', БАХКАНЦІ', БУХКАНЦІ', ПУ'КАНКИ**. *Наша бабуся, коли витопить у печі, насмажить нам кукурузяних баранців* (45, 46 Башт.; 315, 317 Веселин.; 453, 455 Доман.; 617, 620 Казан.).

БАРА'НЧИК [баранчик] (1), -а, ч. 1. Гайка з привареним до неї крючком, яка утримує колесо на осі воза. *Повідкручуй баранчики, познімай колеса і помаж осі дьогтем* (29, 31 Арбузин.; 245, 249, 250 Брат.; 329, 330 Веселин.; 416, 417 Влад.; 456, 457 Доман.; 745, 746 Микол.; 870, 871

Новоодес.; 899–901 Очак.).

2. Закрутка для замикання дверей, дверцят, хвіртки. *Поверни баранчик, щоб не відкривалася хвірточка* (184, 185 Березнег.; 350, 351, 356 Вознесен.; 667–669 Казан.; 780, 782, 788, 791 Новобузьк.).

3. Защіпка на віжках, поводи. *Біля віжок обірвався один баранчик, треба негайно пришити* (52, 55, 58, 59 Башт.; 207–209 Березнег.; 353, 354 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.).

4. Якірець, яким витягають із колодязя затонулі відра. Кішка. *Принеси баранчик, щоб витягти відро з колодязя, бо зірвалося* (278–280, 322 Веселин.).

5. Розвилистий стовп, на якому сушать горшки, глечики. *Помий, дочко, глечики і повісь їх сушити на баранчик* (46, 48 Башт.; 337–339 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 712–714 Микол.; 860, 862, 864 Новоодес.; 887, 888, 906 Очак.).

6. Місце, де була зав'язь кавуна. *Навіть на великому кавуні зберігається баранчик – залишки зав'язі* (29, 31, 33 Арбузин.; 424, 425, 428 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 743, 745, 746 Микол.; 829–831, 842, 843 Новоодес.).

7. Відросток лози винограду, за допомогою якого виноград чіпляється до опори. *Баранчики так обплутали дріт, що їх і не розкрутиш* (112, 113 Березан.; 887, 888, 893 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

БАРА'НЧИК [баранчик] (2), -а, ч., орн. (*Lanius excubitor* Linnaeus). Птах сорокопуд сірий. *Баранчик – це невеликий хижий птах із загнутим дзьобом і кіхтями* (404, 405 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 917-919 Первомай.).

БАРАНЧУ'К [баранчук], -а, ч. Дурень. *Ну що ти йому скажеш, коли воно баранчук і нічого не хоче розуміти* (981, 982 Снігур.).

БАРА'НЯЧІ ДУ'ШІ [баран'ач'і дүш'і], мн., бот. (*Galanthus nivalis* L.). Підсніжники. *Ранньою весною ми ходимо в наш лісок рвати баранячі душі, – це перші весняні квіти* (828,860 Новоодес.).

БАРАХЛИ'ТИ [барахліти], -ить, недок. Перебої в роботі мотора машини, трактора та ін. *Мотор почав барахлити, очевидно, свічі закидало*

маслом (10–12, 18, 19, 39, 40 Арбузин.; 44–46, 62, 63, 88, 89 Башт.; 107–109, 112, 113, 124, 125, 150, 151 Березан.; 160–162, 166, 167, 198, 199 Березнег.; 213, 216, 218, 238, 239 Брат.; 298–300 Веселин.; 337, 340, 346, 347 Вознесен.; 396–398 Влад.; 432, 434, 453 Доман.; 502–504 Єлан.; 557, 558, 562, 568 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677, 683, 685, 686 Кривоозер.; 702–705, 747, 749 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 877–879, 891–894 Очак.; 907, 908, 911, 926, 927, 928, 930, 931 Первомай.; 963–966, 981–983 Снігур.).

БАРДА'К [барда́к], -а, ч. Безладдя, безпорядок, розгардіяш. *У вас тут у кладовці такий бардак, що не розбереш, де що лежить* (10–12, 18, 19 Арбузин.; 45, 46, 58, 59, 94, 95 Башт.; 144, 145, 158, 159 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 245, 247 Брат.; 412–414 Влад.; 424, 425, 429 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 550, 557, 568, 569 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 702–704, 736–738 Микол.; 828, 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 911, 912 Первомай.).

БАРДА'КА [барда́ка], -и, ж., бот. (*Prúnus*). Сорт слив. *Наша бардака цього літа так уродила, що й гілки гнуться* (822, 823 Новобузьк.).

БАРДА' [барда́], -и, ж. Сокира. Див. **БАРДА'Ш**, **БАРДИ'НА**, **БА'РДИЦЯ**. *Чи не маєте барди?* (11, 16, 18, 19 Арбузин.; 250, 251 Брат., 398, 399, 401 Влад., 685–688 Кривооз., 917–919 Первомай.).

БАРДА'Ш [барда́ш], -а, ч. Велика сокира. Вживається вихідцями із західних областей України. *Піду в майстерню погострити на точилі свого бардаша, бо вже дуже затупився* (11, 16, 18, 19 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 398, 399, 401 Влад.; 685–688 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БАРДИ'ГА [барди́га], -и, ж. Великий кусок хліба. Вживається вихідцями із західних областей України. *Син відбатував бардигу хліба і побіг до хлопців на вулицю гуляти* (282, 283, 292–294 Веселин.; 441, 442 Доман.; 529, 531 Єлан.).

БАРДИ'НА [барди́на], -и, ж. Сокира. *Візьму бардину в поле, щоб порубати хмиз для вогнища, на якому буду варити обід* (насел. п. див. **БАРДА'**).

БА'РДИЦЯ [ба́рдиц'а], -і, ж. Сокира. *Ти своєю бардицею так вправно орудуєш, що можна й позавидувати* (насел. п. див. **БАРДА'**).

БА'РДИЩЕ [ба́рдищ'е], -а, с. Топорище. *У бардки треба замінити бардище, бо розкололося і ніяк рубати дров* (насел. п. див. **БАРДА'**).

БА'РДКА [ба́рдка], -и, ж. Зменш. до **БАРДА'**. *Принеси з сарая бардку, я буду рубати хмиз, щоб витопити в грубі* (насел. п. див. **БАРДА'**).

БАРЗ [барз], присл. Дуже сильно. *Наш син барз хотів бути студентом університету, і він ним став* (185, 186 Березнег.; 234, 236 Брат.; 407, 409 Влад.).

БАРИ'ГА [ба́ріга], -и, ч., зневажл. Спекулянт. Див. **БАРИ'ЖНИК, БАРИШВНИ'К**. *На товкучці у бариг можна купити будь-яку запасну частину до автомашини* (10–12, 29, 33 Арбузин.; 52, 55, 68–70 Башт.; 120, 121, 152, 154 Березан.; 200, 201 Березнег.; 212, 222 Брат.; 337, 339, 340 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 580, 582 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 731, 732, 734 Микол.; 765–767 Новобузьк.; 833–835 Новоодес.; 877–879 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.)

БАРИ'ЖНИК [ба́ріж^шник], -а, ч., зневажл. Спекулянт. *Барижники на товкучці торгують усім, чим тільки можна заробити гроші* (насел. п. див. **БАРИ'ГА**).

БАРИ'ЖНИЦЯ [ба́ріж^шниц'а], -і, ж., зневажл. Спекулянтка. *Барижниці на товкучці продають в основному жіночий одяг фабричного виробництва* (насел. п. див. **БАРИ'ГА**).

БАРИКО'Н [барико́н], -а, ч. Покривало. *Сьогодні у нашому магазині купила красивий барикон дочці на лішко* (552, 554 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

БАРИ'ЛКА [ба́рілка], -и, ж. Бочечка для води або вина. *Коло хати в холодочку стояла барилка із свіжою жерельною водою* (22 Арбузин.; 236 Брат.; 418 Влад.).

БА'РИНЯ [ба́ри^ен'а], -і, ж., бот. (*Allium*). 1. Кущова цибуля. *Бариня,*

яку ми посадили на грядці, уже зійшла, думаю, що будемо з цибулькою (81, 82, 90 Башт.; 166, 167 Березнег.; 628, 630, 634 Казан.; 706, 708, 711 Микол.; 773, 778, 780 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

2. Сорт груш, бот. (*Pyrus*). *Бариня* – пізні груші, вони довго зберігаються, аш до Нового року поспівають (439, 441, 449, 451 Доман.; 533, 535 Єлан.).

3. М'ясиста середина кавуна. *Бариня кавуна* – найсолодша, її ми завжди віддаємо дітям (924, 925, 932–934 Первомай.).

4. Рослина глід, бот. (*Crataegus L.*). *Дерево глід у нас чомусь називають баринею* (557, 558 Жовтн.; 737, 738 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 896–898 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

5. Російський танець. *Петро на весіллі в сусіда так уже завзято витанцьовував бариню* (943–945 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

6. Зневажлива назва зманіженої жінки. *Ти диви, яка бариня! Не хоче пішки йти у райцентр* (16, 17, 19 Арбузин.; 88, 89, 101, 103 Башт.; 127, 130 Березан.; 334–336, 340 Вознесен.; 557, 562, 570 Жовтн.; 595, 650, 652 Казан.; 702–704 Микол.; 800, 801, 804 Новобузьк.; 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 899, 901 Очак.).

БАРИШІВНИ'К [баріш'іўнік], -а, ч. Спекулянт. *Наш сусід був баришівником, і його жінка була також баришівницею; обоє попалися і десь сидять у тюрязі* (10, 11, 35, 36 Арбузин.; 173, 174 Березнег.; 250, 251 Брат.; 350, 353, 356 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 516, 517 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 863–865 Новоодес.).

БАРИШІВНИ'ЦЯ [баріш'іўніц'а], -і, ж. Спекулянтка. *Баришівниці увесь день товчуться на барахолці* (насел. п. див. **БАРИШІВНИ'К**).

БАРИШІВНИ'ЦЬКИЙ [баріш'іўніц'кий], -а, -е. Спекулятивний. *Баришівницькі ціни на ходові товари на базарі завжди високі* (насел. п. див. **БАРИШІВНИ'К**).

БА'РКА [б'арка] (1), -и, ж. Штельвага. Див. **БА'РОК**. *Барка використовується у парокінній упряжці воза* (65, 66 Башт.; 216, 218 Брат.);

354, 355 Вознесен.; 901, 903 Очак.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).

БА'РКА [ба́рка] (2), -и, ж. Бочка. *Сьогодні купили на базарі невелику барку, щоб засолити на зиму помідори* (550, 5512 Жовтн.).

БАРКА'Н [барка́н], -а, ч. Паркан; огорожа з дощок. *Від вулиці син поставив новий баркан і пофарбував зеленою краскою* (68-70, 101, 103 Башт.; 340, 356, 357 Вознесен.; 456, 457, 478, 480 Доман.; 512, 513 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 731, 733, 734 Микол.; 822, 826 Новобузьк.; 866, 870, 871 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 972, 974 Снігур.)

БАРМАКИ' [бармакі́], -ів, мн. Залізні вила з густими і тупими на кінцях ріжками для набирання картоплі, буряків. *Картоплю, буряки, моркву накидають бармаками, бо їхні ріжки тупі і не псують овочі* (46, 47, 74, 77 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 298–300 Веселин.; 350, 353, 356, 357 Вознесен.; 465, 466, 475, 476 Доман.; 516, 517, 533, 535 Єлан.; 554, 555, 562, 592, 593 Жовтн.; 608-610 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 706, 708, 736–738 Микол.; 773, 778, 780 Новобузьк.; 845–847, 860, 861 Новоодес.; 873, 875, 899–901 Очак.; 911, 912 Первомай.; 981-983, 1002, 1003 Снігур.).

БАРМАЧІ' [бармач'і́], -ів, мн. Дерев'яні вила з п'ятьма ріжками. *Візьми на тік бармачі, бо ними дуже добре накидати полуку* (963, 964 Снігур.).

БАРМОТА'ТИ [бармота́ти], -ить, недок. Видавати характерні для індиків звуки. Див. **БОЛБОТА'ТИ**, **БУЛЬБОТІ'ТИ**. *Сиділи під тином гиндики і потихеньку бармотали, відпочиваючи* (118, 119, 128, 130 Березан.).

БАРМУВА'ННЯ [бармува́н'а], -я, с. Прикрашання. *Дівчата закінчили своє бармування, а тепер сидять і когось дожидають* (насел. п. див. **БАРМУВА'ТИ**).

БАРМУВА'ТИ [бармува́ти], -ую, -уеш, недок., перех. Прикрашати, чепурити. *Перед тим, як іти на гуляння, дівчата довго бармували одна одну* (278–280 Веселин.; 490, 491 Доман.; 529–531 Єлан.; 568, 569 Жовтн.).

БАРМУВА'ТИСЯ [бармува́тис'а], -уюся, -уєшся, недок. Прикрашатися, чепуритися. *Готуючись іти в клуб, дівчата довго перед зеркалом бармувалися* (насел. п. див. **БАРМУВА'ТИ**).

БА'РОК [ба́рок], -а, ч. 1. Штельвага воза. *Барок – це довгий брусок з двома орчиками на кінцях для парокінної упряжки воза* (350, 351, 356 Вознесен.; 453, 455, 471, 475 Доман.; 512, 513 Єлан.; 562, 568, 576, 577 Жовтн.; 723, 724, 731, 733, 734 Микол.; 860–861, 870, 871 Новоодес.; 893, 894 Очак.; 972, 974, 993, 1002, 1003 Снігур.).

2. Орчик воза. *Барок – це дерев'яний або залізний валок, до якого прикріплюються посторонки в упряжці* (676, 678-680 Кривоозер.; 736-738 Микол.; 845-847 Новоодес.; 877-879 Очак.; 917-919 Первомай.; 989, 991, 1010, 1011, 1016 Снігур.).

БАРСУ'К [барсу́к], -а, ч.,зоол. (*Meles meles*). Хижий лісовий звірок борсук. *У нашому лісі водяться різні звірки, серед них є також і барсуки* (35–38, 41, 42 Арбузин.; 74, 75, 77, 101, 102 Башт.; 115, 118, 119 Березан.; 250, 251 Брат.; 407, 409, 410 Влад.; 516, 517, 520 Єлан.; 568, 569, 572 Жовтн.; 690–692 Кривоозер.; 747, 749, 750 Микол.; 860-862 Новоодес.; 932, 933 Первомай.; 997-999 Снігур.).

БАРСУКО'ВИЙ [барсуко́вий], -а, -е. Борсуковий. *Барсукове хутро, як і з лисиці, добре ціниться, але треба уміти його обробляти* (насел. п. див. **БАРСУ'К**).

БАРСУ'ЧИЙ [барсу́чий], -а, -е. Борсуковий. *Зимою на свіжому снігу ми не раз бачили барсучі сліди* (насел. п. див. **БАРСУ'К**).

БАРСУЧИ'ЩЕ [барсучі́шче], -а, ч. Збільш. до **БАРСУ'К**. *Якось ми бачили, як до лісу біг здоровенний барсучище* (насел. п. див. **БАРСУ'К**).

БА'РСЬКЕ МИ'ЛО [ба́рс'ке мі́ло], -а, с. Туалетне мило. *Оце купила в магазині два бруски барського мила умиватися* (79, 80 Башт.).

БА'РТКА [ба́ртка], -и, ж. Маленька сокира. *Вживається вихідцями із Закарпатської області. Син узяв свою бартку і пішов лагодити тин, бо*

відпали в одному місці дошки (314, 315 Веселин.).

БА'РХАТКА [бáрхатка], -и, ж. Жіночий одяг (кофта, хустка). *Дочка запнулася новою красивою бархаткою і пішла в магазин (252, 255 Брат.; 416, 417 Влад.).*

БА'РХАТЦІ [бáрхатц'і], -ів, мн., бот. (*Tagetes* L.). Декоративна рослина чорнобривці. *Бархатці мають красиві і запашині квіти різних кольорів (550 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 846, 847 Новоодес.).*

БАРЦА'НКА [барца́нка], -и, ж. Бляшана посудина для гасу. Балцанка. *Як завжди, гас для всяких домашніх потреб ми зберігаємо у барцанці (892 Очак.).*

БАС [бас] (1), -а, ч. Смуга на тілі людини чи тварини від сильного удару (батоном, палкою); басаман. Див. **БАСАМУ'ГА**, **БАСЕЙМА'Н**, **БА'СМА**, **БАСМА'Н**. *Від сильного удару батоном на спині теляти залишився синій бас (68, 69, 71 Башт.; 203, 205 Березнег.; 353, 355 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 558, 559, 562, 568, 569 Жовтн.; 751-753 Микол.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 993, 995–997 Снігур.).*

БАС [бас] (2) -а, ч., буд. Горизонтальний димохід, що лежить нагоріщі. Лежак. *Полізу на горище та обмажу бас, бо вже потріскався (158, 159 Березан.; 982, 993 Снігур.).*

БАСАБА'НКА [басаба́нка], -и, ж. Стрічка. *Мама ранком нарядила доньку, заплела басабанки в коси і повела перший раз у перший клас (591, 592 Жовтн.).*

БАСА'ГИ [баса́ги], мн. Сакви. Див. **БЕСА'ГИ**. *Приходив син у гості, взяв із собою здоровенні басаги всяких харчів (74, 77 Башт.).*

БАСАЛА'Й [басала́й], -я, ч. Безпутний чоловік. *Ну ти й басалай, не можеш нічого путнього зробити навіть з такої хорошої дошки (823, 826 Новобузьк.).*

БАСАМА'НИТИ [басамáнити], -ню, -ниш, недок., перех. 1. Бити, роблячи смуги на тілі людини чи тварини. *Хіба ж можна так сильно басаманити бідну тварину? (202, 205 Березнег.; 356, 357 Вознесен.; 580, 582*

Жовтн.; 737–739 Микол.).

2. Взагалі робити смуги на будь-чому (наприклад, під час мазання білою глиною). *Погано помазала стіни, не треба басаманити* (насел. п. див. **БАСАМА'НИТИ** – 1).

БАСАМУ'ГА [басаму́га], -и, ж. 1. Смуга на тілі людини чи тварини від сильного удару. *Басамуги, нанесені ударами палки, ще й досі не зійшли із шкіри корови* (156, 158, 159 Березан.; 203, 206 Березнег.; 342, 343, 346, 347 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 580–582 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 857, 858 Новоодес.).

2. Шита золотом або сріблом тасьма. *Кофту знизу підшила басамугою, яку днями купила в магазині* (278–280 Веселин.).

БАСЕЙМА'Н [басе^німáн], -а, ч. 1. Смуга на тілі людини чи тварини від сильного удару. *Перечепилася, упала й так ударилася об одвірок, що залишився на стині великий басейман* (44, 45, 58, 59 Башт.; 834-836 Новоодес.).

2. Одяг, пошитий із смугастої матерії. *Ідучи вечером у клуб, сестра запнула новим красивим басейманом* (70, 72 Башт.).

3. Смуга на стіні будівлі, утворена внаслідок недоброякісного мазання. *Не вмієш, дочко, білити, бо робиш пропуски, басеймани, нерівно кладеш глину* (58, 59 Башт.; 425, 427 Доман.).

БАСЕЙМА'НИСТИЙ [басе^німáнистий], -а, -е. Смугастий. *Після твого мазання стіни хати дуже вже таки басейманисті* (насел. п. див. **БАСЕЙМА'Н**).

БАСЕ'ЙНА [басе́йна], -и, ж. 1. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *Учора син привіз свіжої води з артезіана і налив повну басейну* (39, 41 Арбузин.; 333, 334 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 580, 582 Жовтн.; 634, 640, 641 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 891–893 Очак.; 917–919 Первомай.).

2. Неглибока, викопана або природна яма, у яку прибуває джерельна вода, криниця. *У балці є природна басейна, у якій завжди свіжа жерельна*

вода (449 Доман.; 586 Жовтн.).

БАСЕ'ЙНЯ [басéйн'а], -і, ж. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *У басейню ми щомісяця привозимо повний водовоз свіжої жерельної води* (188, 189 Березнег.; 471, 475 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 747, 749 Микол.; 851, 852, 866, 868 Новоодес.).

2. Викопана або природна неглибока яма, у яку прибуває джерельна вода, криниця. *З басейні, що знаходиться у балці, ми часто беремо свіжу жерельну воду для пиття* (35, 36 Арбузин.).

БАСИ'ЛО [басíло], -а, ч. Чоловік з грубим голосом. *То таке басило, що не завжди хочеться з ним і розмовляти* (16, 17 Арбузин.; 329, 330 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 455, 456 Доман.).

БАСИ'Н [басíн], -а, ч. 1. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *Басин ми зробили недавно, а до цього ми зберігали воду у закопаних бочках* (97, 99 Башт.; 842–844 Новоодес.).

2. Водопій для скотини, влаштований біля криниці. *У балці біля вербичок є басин, у якому ми напуваємо корів* (83, 85 Башт.; 185, 186 Березнег.).

БАСИ'НА [басíна], -и, ж. 1. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *У наших південних селах без басин не можна, бо влітку у колодязях не вистачає води* (10, 11, 16, 17, 35, 38 Арбузин.; 49, 51, 94, 97, 105, 106 Башт.; 115, 118, 119, 142, 143 Березан.; 166, 167, 173, 174, 187–189 Березнег.; 238, 239, 250, 251, 261 Брат.; 298–300, 314, 315, 317 Веселин.; 333–335, 340 Вознесен.; 404, 405 Врад.; 439, 441, 442 Доман.; 508, 506, 509 Єлан.; 558, 559, 576, 577, 580 Жовтн.; 640, 641 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 712–714, 723, 724 Микол.; 760, 762, 765–768 Новобузьк.; 828, 829, 866, 868, 869 Новоодес.; 873, 875, 887, 888, 901, 903 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 970–972, 989, 993 Снігур).

2. Викопана або природна неглибока яма, у яку прибуває джерельна вода. Криниця. *Недалеко від Маланчиної хати є невеличка басина, з якої ми беремо воду* (16, 17 Арбузин.; 101, 102 Башт.; 207, 208 Березнег.; 478, 480

Доман.).

БАСИ'НОВИЙ [басіновий], -а, -е. Прикм. до **БАСИ'НА**. *Басинову ляду ми завжди закриваємо, щоб не попадало у басину листя* (насел. п. див. **БАСИ'НА** – 2).

БАСИ'НЯ [басін'а], -і, ж. 1. Обцементований колодязь для зберігання привозної або дощової води. *Ми привозимо у басиню воду з річки, а з неї беремо для всяких потреб* (189 Березнег.; 584, 585 Жовтн.; 644, 645 Казан.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

2. Неглибока викопана або природна яма, у яку прибуває джерельна вода. Криниця. *У басині, з якої ми беремо воду, завжди холодна вода* (189 Березнег.; 292, 294 Веселин.; 465, 466 Доман.).

БАСИ'СТ [басіст], -а, ч. Гравець на музичному інструменті басі. *Знайш, доброго басиста для оркестру дуже важко знайти* (337, 339 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.).

БА'СКА [баска], -и, ж. Жіноча блузка спеціального фасону. *Внучка одягла нову баску, модну спідницю і поїхала в город* (562, 568, 569 Жовтн.; 833–835 Новоодес.).

БАСКАЛА'ЧИТИ [баскал'ачити], -чу, -чиш, недок. Говорити; базікати. *Жінки на вулиці до пізнього вечора про щось баскалчили* (562, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 736–738 Микол.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.).

БАСКАЛИ'ЧИТИСЯ [баскалі'читис'а], -чуся, -чишся, недок. Упиратися, комизитися. *Пішли скоріше, чого ти баскаличисся, як упертий осел на мотузі* (337, 338 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 558, 559, 562 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 828, 840, 841 Новоодес.).

БАСЛЯ'НКА [басл'анка], -и, ж. Бляшана посудина для гасу. Балцанка. *Гас ми тримаємо у баслянці, яка завжди стоїть у погрібнику* (667–669 Казан.).

БА'СМА [басма], -и, ж. Смуга на тілі від удару. Басаман. *Вечером, у темноті, ударилася лобом об одвірки так, що й басма набігла* (278–280 Веселин.).

БАСМА'Н [басма́н], -а, ч. Басаман. *Від ударів на тілі кабана до цього часу не зійшли басмани* (насел. п. див. **БА'СМА**).

БАСТРЮ'К [бастр'у́к], -а, ч. Байстриук. *Дочка нагуляла дитину, батьки виховують бастрюка, а вона кудись подалася* (350, 353, 356 Вознесен.; 445, 447, 448 Доман.; 529–531 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 723, 724 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 832–834 Новоодес.; 873, 875, 887, 888 Очак.).

БАСТРЮ'ЧКА [бастр'у́чка], -и, ж. Байстриючка. *Сусідська бастриючка цього року уже пішла в перший клас* (насел. п. див. **БАСТРЮ'К**).

БАСТУ'НЯ [басту́н'а], -і, ж., анат., зневажл. Ніс. *Не сунь свою бастуню туди, куди тебе не запрошували* (678–680 Кривоозер.).

БАСУРМА'Н [басурма́н], -а, ч. Бешкетник. *От кляті басурмани! Цієї ночі обнесли всю грушу, не залишили їй однієї грушки* (833–836 Новоодес.).

БАСЬКИ' [бас'кі́], -ів., мн. Розпуклі бруньки на гілках дерев. *На абрикосах вже почали роспукуватися баськи, дай Боже, щоб не було заморосків* (1012, 1016 Снігур.).

БАТА'ТИ [бата́ти], -аю, -аєш, недок., перех. Батувати; різати, сікти. *Не треба батати кавуна такими великими скибками, що однією рукою і не вдержиш* (61, 62, 68-70, 72 Башт.; 112, 113, 124, 125 Березан.; 175–177 Березнег.; 286, 287, 298–300 Веселин.; 350, 353 Вознесен.; 415, 422, 423 Влад.; 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 628, 630, 634 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 751-753 Микол.; 810, 812, 814 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.; 893, 894 Очак.).

БАТЕ'Й [батéї], -я, ч. Пужално. *Піду в посадку та виріжу добру хлудину, щоб зробити батей до батога* (398, 399 Влад.).

БАТЕ'ЛЬНИЦЯ [батéл'ниц'а], -і, ж., тк. Бительниця. *Обробляючи льон, наша бабуся дуже вправно орудує на бательниці* (35, 36, 38 Арбузин.; 79, 80 Башт.; 216, 217 Брат.; 448, 451 Доман.; 568, 569, 574, 575 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 857, 858 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 951–953 Первомай.;

1003, 1005 Снігур.).

БАТЕ'ЛЬНЯ [бат'ел'н'а], -і, ж. Бительня. *Розставляйте у сараї бательні, бо завтра зранку почнемо знову бити коноплі* (18, 19, 22, 24 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 250, 251 Брат.; 412–414 Влад.; 542, 545 Єлан.; 712–714, 738, 739 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БАТІГ [бат'іг^x], -а, ч. 1. Металева заготовка певної форми для обробки в кузні. *Заклади у горно три батоги, з яких будемо робити лемеші для полівки* (828, 863, 865 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

2. Пужално, батожилно. *З гілки клена зробив новий батіг, бо той поламався зовсім* (45, 46 Башт.; 191, 193, 195 Березнег.; 212, 214 Брат.; 456, 457 Доман.; 634, 640 Казан.; 930, 940, 941 Первомай.).

БАТІЖКИ' [бат'іж^шкі], -ів, мн., бот. (*Cichorium intybus* L.). Багаторічна трав'яниста рослина. Петрові батоги. *Батіжки – дуже корисна рослина, з неї виготовляють штучне кофе* (10, 11, 18, 19 Арбузин.; 257, 260 Брат.; 384, 387, 407, 409 Влад.).

БАТІЖНИЙ [бат'іж^шній], -а, -е. Який в'ється. *Батіжна квасоля в'ється вверх по жердині і спіє на ній чимало стрючків* (628, 630 Казан.; 773, 778, 780 Новобузьк.).

БАТІЖНИК [бат'іж^шник], -а, ч. Держак батога; пужално. Див. **БАТОЖИ'ЛО, БАТОЖИ'ЛЬНИК, БАТОЖИ'СЬКО**. *Від сильного удару поламався батіжник, треба новий вистругати* (68–70 Башт.; 132, 133 Березан.; 184, 186 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 497–499 Доман.; 529–531 Єлан.; 580, 582, 583 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 851–853 Новоодес.; 883, 884, 887 Очак.; 995–997 Снігур.).

2. Калюжниця болотна. (*Caltha palustris*). *Увесь берех заріс батіжником так, що ніде у річці й скупатися* (45, 46, 101, 102 Башт.; 158, 159 Березан.).

БА'ТКА [бат'ка], -и, ж. Виткана кольорова смуга на підстилках, доріжках. *По краях доріжок виткані сині і зелені батки, які прикрашають підстилки* (350, 351, 353 Вознесен.; 845, 846 Новоодес.).

БАТОЖИ'ЛО [батожіло], -а, с. Пужално. *До такого батого потрібне таке батожило, щоб було як розмахнутися* (74, 75, 77 Башт.; 209, 211 Березнег.; 359, 361 Вознесен.).

БАТОЖИ'ЛЬНИК [батожіл'ник], -а, ч. Пужално. *Батіх у тебе довгий і батожильник міцний та замашний* (282, 283, 288 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.).

БАТОЖИ'СЬКО [батожіс'ко], -а, с. Пужално. *Я завжди вирізаю батожисько з молоденької акації або вишеньки* (16, 17, 39, 40 Арбузин.; 46, 47 Башт.; 184-186 Березнег.; 266, 267 Брат.; 329, 330 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 471, 475 Доман.).

БАТОЖКИ' [батож^шкі], -ів, мн., бот. (*Scabiosa arvensis*). Рослина свербіжниця. *Батожки – це трав'яниста або кущова рослина, квітки якої зібрані в кошик* (456, 457 Доман.).

БАТО'К [баток], -а, ч. Кусок, шматок (хліба, сала). *Син зняв довгий баток сала – від самої шиї і до хвоста* (760, 762 Новобузьк.; 860, 862 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БАТО'НЧИК [батончик], -а, ч. Сорт помідор, названий за формою плоду. Див. **СЛИ'ВКА**. *Помідори батончики мають продовгувату форму, як батон, тому їх так і називають* (576, 577, 584, 585 Жовтн.).

БАТОШКИ' [батошкі], мн., бот. (*Scabiosa arvensis*). Польова трав'яниста або кущова рослина свербіжниця. *Квітки батошок зібрані в кошик світло-бузкового кольору* (320, 321 Веселин.; 354, 355 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 568, 569, 572 Жовтн.).

БАТУ'ГА [бату́га], -и, ч. Великий батіг. Див. **БАТУ'РА**. *Візник махнув батугою, і коні рвонули з усієї сили бігти* (350, 351 Вознесен.; 447–449 Доман.; 512, 513 Єлан.).

БАТУ'ЛИ [бату́ли], -ів, мн. Саморобні гумові калоші на валянки. Див. **БА'ХЛИ**. *Під час війни наш дядько робив з резини батули на валянки* (68–70 Башт.; 112, 113, 152, 154 Березан.; 169, 171, 172, 191, 195 Березнег.; 346–348,

356, 357 Вознесен.; 441–443, 456, 457 Доман.; 533, 535 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 667–669 Казан.; 703–705, 745, 746 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.).

БАТУ'РА [бату́ра], -и, ч. Великий плетений батіг пастухів. Див. **БАТУ'ГА**. *У нашого старшого пастуха такий батюра, що дістає метрів на десять* (45, 46, 74, 75, 77 Башт.; 175, 176, 184, 185 Березнег.; 337–339, 356 Вознесен.; 456, 457, 478, 480 Доман.; 528–531, 538 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 640, 641, 650, 652 Казан.; 731, 732, 736–738 Микол.; 814, 815, 822, 823 Новобузьк.; 840, 841, 857–859 Новоодес.; 877–879, 887, 888 Очак.; 995–998 Снігур.).

БАТУРЯ'КА [батур'ака], -и, ч. Збільш. до **БАТУ'РА**. *Володимир сплів собі такого батуряку, що найдовший від усіх* (насел. п. див. **БАТУ'РА**).

БАТУ'ТА [бату́та], -и, ж. Сорт молдавського червоного винограду. *З батуту робиться добре столове червоне вино. Батута – смачний виноград, але у нас погано родить, тому ми його не культивуємо* (156, 158, 159 Березан.; 372–374 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 883, 884 Очак.).

БАТЯ'Р [бат'ар], -а, ч. Хлопець. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наш батяр уже почав ходити до дівчат, мабуть, скоро приведе й невістку* (245, 247, 250 Брат.; 416, 417 Врад.; 685–687 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БАТЯРУВА'ТИ [бат'арувати], -ую, -уєш, недок. Парубкувати. *Доки ти, сину, будеш батярувати? Пора б уже, мабуть, й оженитися* (насел. п. див. **БАТЯ'Р**).

БАТЯРУ'ГА [бат'ару́га], -и, ч. Збільш. до **БАТЯ'Р**. *Виріс уже добрий батяруга, скоро головою й до стелі діставатиме* (насел. п. див. **БАТЯ'Р**).

БАУ'Л [бау́л], -а, ч. Торба. *Приїдуть у суботу наші студенти, наберуть повні баули різних харчів на півмісяця і поїдуть в інститути* (292–294 Веселин.).

БА'УС [бау́с], -а, ч. Вусик виноградної лози. *Виноградні пагони,*

підростаючи, чіпляються своїми вусиками, або, як у нас говорять, баусами за упори і пнуться вверх (287, 288, 314, 315, 317 Веселин.).

БАХИ'ЛИ [бахіли], -ів, мн. Рибальські чоботи з високими халявами. *Рибаки одягли вінциради, на ноги понатягали бахили і пішли до своїх баркасів, щоб відправлялись ловити рибу (137, 150 Березан.; 573–575 Жовтн.; 873, 883, 887 Очак.).*

БА'ХКАВКА [бáхкаўка], -и, ж., бот. (*Colectea aborescens* L.). Рослина пузирник деревовидний. *Рослину пузирник деревовидний ми називаємо бахкавкою, бо її пузирики, лопаючись, бахкають (11, 12, 36, 38 Арбузин.; 261, 262 Брат.).*

БАХКАНИ' [бахкані́], -ів, мн. Попкорн. Кукурудза, яка під час підсмажування тріскається і, бахкаючи, розвертається. *О, які великі і розкішні у вас бахкани! Ставте на стіл і будемо їх їсти (39–41 Арбузин.; 245, 247, 249 Брат.; 398, 399, 401 Влад.; 908, 910, 911 Первомай.).*

БАХКАНЦІ' [бахкан'ці́], -ів, мн. Попкорн. Кукурудза, яка під час підсмажування тріскається і, бахкаючи, розвертається. *Гарячі свіжі бахканці всі люблять їсти, не тільки діти, бо вони смачні (29, 31, 33 Арбузин.; 45–47, 81, 82, 83, 86 Башт.; 128, 130 Березан.; 184–186, 198 Березнег.; 245, 247, 250, 251 Брат.; 418, 420, 421 Влад.; 453, 455 Доман.; 535, 538 Єлан.; 690, 692 Кривоозер.; 860–862 Новоодес.; 935, 939, 940 Первомай.; 1008, 1010 Снігур.).*

БА'ХКАТИ [бáхкати], -аю, -аеш, недок. перех. Підсмажувати на черені печі чи в духовці кукурудзу, щоб вона, “тріскаючись” (бахкаючи), розверталася. *Поставлена в духовку кукуруза бахкає добре, бахканців буде багато (29, 31, 33, 39, 40 Арбузин.; 45, 46, 81, 82, 85, 87 Башт.; 127, 130 Березан.; 191, 194, 195 Березнег.; 245, 247, 259, 260 Брат.; 329, 330 Веселин.; 359, 361 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 471, 475 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 842, 844 Новоодес.; 899, 901 Очак.; 917–919 Первомай.; 1008, 1010 Снігур.).*

БА'ХЛИ [бáхли], -ів, мн. Глибокі саморобні гумові калоші на валянки. *Зараз уже ніхто не робить і не носить бахлів, бо в магазинах продається*

красиве і модне взуття (685–688 Кривоозер.; 706, 708 Микол.; 943–945 Первомай.).

БАХМА'РИТИСЯ [бахма́ритис'а], -иться, недок., метеорол. Хмаритися. *Уже четвертий день в небі бахмариться, а дощу як не було, так і немає* (21, 22, 24, 29 Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.; 292–294 Веселин.; 398, 399, 404, 405 Влад.; 685–688 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 845, 846 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 932, 933 Первомай.).

БА'ХРА [ба́хра] (1), -и, ж., тк. Фабричне біле полотно. *Набрала в магазині бахри на підодіяльники, простині і наволочки, а пошью сама* (173, 174 Березнег.; 350, 351, 356 Вознесен.; 576, 577 Жовтн.; 712-714 Микол.; 829, 842-844 Новоодес.).

БА'ХРА [ба́хра] (2), -и, ж. Обід колеса. *Бахра колеса буває двох типів – суцільна або складена з окремих частин* (678–680, 695, 696 Кривоозер.; 907, 908, 911 Первомай.).

БАХРО'ВИЙ [бахро́вій], -а, -е. Полотняний. *Бахрові підодіяльники і простині після прання зробилися ще білішими, ніж були* (насел. п. див. **БА'ХРА – 1**).

БА'ХУР [ба́хур], -а, ч. Малюк, хлопчисько. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наші бахурі просипаються дуже рано і зразу давай їм сніданок* (29, 31 Арбузин.; 94, 95 Башт.; 227, 228 Брат.; 416–418 Влад.; 586, 587 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 943, 944 Первомай.).

БАХУРНЯ' [бахурн'а́], -і, ж., збірн. Дітвора. *Бахурня щодня збирається на майдані і грають, хто в футбол, хто у волейбол, або в інші дитячі ігри* (насел. п. див. **БА'ХУР**).

БАХУРУВА'ТИ [бахурува́ти], -ую, -уєш, недок. Товаришувати. *Наш син із сусідським хлопцем почав бахурувати ще в дитячому садочку, і продовжується дружба уже двадцять років* (насел. п. див. **БА'ХУР**).

БАХЧА' [бахча́], -і, ж. Баштан. Див. **БАКЧА'**. *Наш дідусь на колгоспній бахчі все літо сторожує* (94, 95, 105, 106 Башт.; 120, 121, 135, 136

Березан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 703–705 Микол.; 829, 842–844 Новоодес.; 873, 875, 876, 901, 903 Очак.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

БАХЧО'ВИЙ [бахчóвий], -а, -е. Баштанний. *На бахчовому полі восени посіємо озиму пшеницю* (несел. п. див. **БАХЧА'**).

БАЦ [бац], -а, ч. Старий чабан. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш бац зібрав до себе в хату всіх ватаганів на якусь важливу бесіду* (320, 322, 323 Веселин.; 465, 466 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.).

БАЦАМА'Н [бацама́н], -а, ч., мед. 1. Велика пухлина. *На шиї виріс такий бацаман, що й голови не повернеш* (268, 269 Брат.; 393, 394 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

2. Повна дитина. *Викохали такого бацамана, що й не піднімеш* (422, 423 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БАЦА'Н [баца́н], -а, ч., бот. (*Phaseolus vulgaris* L.). Грубозерниста квасоля. *Квасоля бацан – грубозерниста, велика, довго розварюється, тому господарки рідко її використовують* (759, 762, 804, 805 Новобузьк.).

БАЦА'НКА [баца́нка], -и, ж. Бляшана посудина для гасу. Балцанка. *Бацанку з гасом треба винести в чулан, щоб ніхто тут її не перекинув* (545, 548 Єлан.).

БА'ЦАТИ [ба́цати], -аю, -асш, недок. Танцювати. *У суботу біля клубу молодь до півночі бацала якісь бугі-вугі* (81, 82, 101, 102 Башт.; 107, 108, 150 Березан.; 160–162, 207, 208 Березнег.; 333–335, 340 Вознесен.; 424–427 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702–705 Микол.; 829 Новоодес.).

БАЦМА'ТИЙ [бацма́тий], -а, -е. Товстий. *О, ваш синок добре підріс і став такий бацматий, що й не піднімеш* (747, 749, 750 Микол.; 829, 833–835 Новоодес.; 877–879 Очак.; 995–997 Снігур.).

БАШМА'К [башма́к], -а, ч. Див. **БАШМАКИ'**.

БАШМАКИ' [башмакі́], -ів, мн. Черевики. *Скинь оті старі башмаки і не човгай, як старий дідуган* (44–46, 68–70 Башт.; 112, 113, 124, 125, 150, 151 Березан.; 166, 167, 173, 174 Березнег.; 278–280 Веселин.; 346–348, 356 Вознесен.; 465, 466, 471, 475 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 550, 552–554, 557

Жовтн.; 597, 598 Казан.; 706–708, 736–738 Микол.; 799–801, 822, 823 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875, 876, 883, 884 Очак.; 963, 964, 981–983 Снігур.).

БАШТАНИ'СЬКО [баштаніс'ко], -а, с. Баштанище. *Завтра треба зібрати гудину на баштаниську, щоб трактористи зорали на пар* (11, 16, 17, 29 Арбузин.; 238, 239, 261, 262 Брат.; 404, 405, 416–418 Влад.; 678–680, 697, 698 Кривоозер.; 917–919, 951–953 Первомай.).

БАШТА'НЦІ [баштан'ці], -ів, мн., бот. (*Tribulus terrestris*). Рослина якірці. *Баштанці – це трава, що має лежачі розгалужені стебла й парноперисті листки з дрібними жовтими квіточками* (90, 92, 101–103 Башт.; 132, 133, 152, 154 Березан.; 175, 176, 191, 195, 196 Березнег.; 346–348 Вознесен.; 576, 577, 584, 585, 589 Жовтн.; 640–642, 661 Казан.; 712–714, 745, 746 Микол.; 765, 766, 782, 783 Новобузьк.; 851, 852, 863–865 Новоодес.).

БАШТА'РКА [баштарка], -и, ж. Безтарка. *Машини були зайняті, так ми возили зерно від комбайнів баштарками* (1012, 1016 Снігур.).

БАШТАРМАКИ' [баштармакі], -ів, мн. Дерев'яні вила з п'ятьма ріжками. *Бригадир привіз баштармаки, якими дуже зручно відкидати полову від молотарки* (61–63, 83, 85 Башт.; 120, 121, 152, 154 Березан.; 173, 174 Березнег.; 340, 350, 351, 356, 359 Вознесен.; 497–499 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 554, 555, 580, 582, 583 Жовтн.; 736–738 Микол.; 833–835, 860, 862 Новоодес.; 887, 888, 905 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

БАЮ'К [байук], -а, ч., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Жук-гноювик. *Баяк живе в гною, риє нори в землі, запасуючи в них гній, яким увесь час живиться* (1012 Снігур.).

БА'Я [байа], ствердж. частка. Так. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Бая, ми завтра підемо з хлопцями раненько на річку ловити рибу* (29, 33 Арбузин.; 245, 249 Брат.; 404, 405, 415 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

БАЯДЕ'РКА [байадерка], -и, ж. В'язана кофта певного фасону. *Наша дочка зимою сама зв'язала собі красиву баядерку і спідницю* (706, 708

Микол.; 843 Новоодес.).

БАЯ'Н [бай'ан], -а, ч., риб. Велика корзина для свіжої риби. *Прибули вже рибалки і з човнів вивантажували повні баяни свіжої риби, яку вночі вловили* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 842, 844 Новоодес.).

БАЯНІ'СТА [байан'іста], -и, ч. Баяніст. Вживається вихідцями із західних областей України. *Біля клубу молодий баяніста грав, а дівчата і хлопці увесь вечір танцювали і співали* (213, 216 Брат.; 409, 410 Врад.; 683, 697, 698 Кривоозер.).

БГА'НОК [бга'нок], -а, ч. Пакунок. *Передала дочці, яка вчиться у технікумі, невеличкий бганок усяких дівочих речей* (413, 414 Врад.).

БДЖІЛЬНИ'К [бдж'іл'нік], -а, ч., бдж. Пасіка. Див. **БДЖОЛЯ'НИК**, **БДЖО'ЛЬНЯ**. *Наш бджільник знаходиться біля саду, а як дерева відцвітуть, перевозимо його в поле* (250, 251 Брат.; 329, 330 Веселин.; 456, 457 Доман.; 528, 529, 531 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 712–714 Микол.; 838, 863, 864 Новоодес.; 899–901, Очак.; 989, 993 Снігур.).

БДЖОЛИ'ЦЯ [бджоліц'а], -і, ж., бот. (*Lamium album* L.). Кропива. *Коли переходили рівчак, натрапили на бджолицю, об яку пожалили ноги* (11, 12, 18, 19, 22, 24 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 413 Врад.; 685–688 Кривоозер.).

БДЖОЛО'ВНИК [бджолоўник], -а, ч. Пасічник. *Бджоловник з ранньої весни до пізньої осені знаходиться на пасіці* (292–294 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 439, 441, 443 Доман.).

БДЖОЛОВО'Д [бджоловод], -а, ч., бдж. Той, хто розводить бджіл. Бджоляр. *Наш дідусь – бджоловод, він усе літо проводить на своїй пасіці, яку перевозить то в одне, то в друге місце* (245, 247, 249 Брат.; 346–348 Вознесен.; 416, 417 Врад.; 478, 480 Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 634, 661 Казан.; 751–753 Микол.; 851, 852, 866, 868, 869 Новоодес.).

БДЖОЛОВО'ДЕЦЬ [бджоловодец'], -я, ч., бдж. Бджоляр. *Наш сусід – старий бджоловодець, він має більше десятка вуликів та й бджоли в нього якісь особливі* (261, 262 Брат.; 422, 423 Врад.; 471, 475 Доман.; 514, 515 Єлан.; 568, 569, 586 Жовтн.; 731–733 Микол.; 860–862 Новоодес.).

БДЖОЛО'ВКА [бджолоб'юка], -и, ж. 1. Спеціальний кошик для збирання рою, що вилетів з вулика, або для пересадки рою у новий вулик. *Як вилетить молодий рій із вулика, то ми ловимо його у бджоловку, а потім садовимо у новий вулик* (132, 133, 144, 145, 158, 159 Березан.; 195, 196 Березнег.; 359, 361, 371 Вознесен.; 441–443 Доман.; 533, 535 Єлан.; 755, 756, Микол.; 840, 841, 860–862 Новоодес.).

2. Птах бджолоїдка. *Бджолоїдка – хитра пташка, вона підлітає до вулика і спокійнісінько клює бджіл, які вилазять з нього* (822, 823, 826 Новобузьк.; 863, Новоодес.; 965 Снігур.).

БДЖОЛЯ'НИК [бджол'анік], -а, ч., бдж. 1. Омшаник, у якому зимою зберігаються вулики з бджолами. *У бджолянику всю зиму підтримується така температура, щоб бджоли не померзли* (46, 47 Башт.; 200, 201 Березнег.; 843, 844 Новоодес.).

2. Пасіка. *Наш бджоляник весною знаходиться біля колгоспного саду, а потім перевозимо до поля, де росте гречка* (10, 11 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 416, 417 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БДЖОЛЯНИКУВА'ТИ [бджол'аникувати], -ую, -уєш, недок. Пасічникувати. Див. **БДЖОЛЯ'РИТИ**, **БДЖОЛЯРУВА'ТИ**. *Наш дідусь кожного літа бджоляникує на колгоспній пасіці* (156, 158, 159 Березан.; 207, 208, 211 Березнег.; 346, 347 Вознесен.).

БДЖОЛЯ'РИТИ [бджол'арити], -рю, -риш, недок. Пасічникувати. *Наш дідусь, скільки я пам'ятаю, увесь час бджолярить на громадській пасіці* (278–280 Веселин.; 422, 423 Влад.; 690–692, 695, 696 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 860, 862, 863 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 963, 964, 984 Снігур.).

БДЖОЛЯРУВА'ТИ [бджол'арувати], див. **БДЖОЛЯ'РИТИ**.

БДЖО'ЛЬНЯ [бджол'н'а], -і, ж., бдж. Пасіка. *Ми сьогодні ходили на бджольню, там наш дідусь угощав нас медом* (693, 694, 697, 698 Кривоозер.; 917-919, 940, 941 Первомай.).

БЕБЕ'ШКА [бебешка], -и, ж. 1. Короткий жіночий теплий одяг. *Одягни, дочко, свою бебешку, бо надворі сьогодні похолодніло* (683, 690–692

Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.; 953, 955 Первомай.).

2. Фуфайка. *Син одяг свою стару бебешку і пішов на ферму возити сіно для корів* (250, 251 Брат.; 409, 410 Влад.; 582 Жовт.).

БЕ'БИК [б'эбик], -а, ч. Дитячий нічний горшок. *Пішли, синку, сядемо на бебик, бо вже пора й спатки лягати* (16, 17, 21, 35, 36 Арбузин.; 47, 48, 58, 59, 83, 85, 90, 92 Башт.; 191, 194, 195 Березнег.; 245, 247 Брат.; 372–374 Вознесен.; 399, 401, 402 Влад.; 432, 434, 435 Доман.; 514, 515 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 706, 708, 745, 746 Микол.; 835–837, 864, 865 Новоодес.; 873, 875, 877–879 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.; 972, 974, 989, 993, 1010, 1011 Снігур.).

БЕ'БЛЯТИ [б'эбл'ати], -яю, -яєш, недок., перех. Бруднити, бабрати. *Не лїзь, доцю, в глину, не бебляй рук; тут ми і без тебе обійдемося* (45, 46, 74, 75, 77, 90, 92 Башт.; 132, 133, 152, 154 Березан.; 195, 199 Березнег.; 342, 343, 356, 357 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 580, 582, 583 Жовтн.; 712–714 Микол.; 838, 840, 841, 857, 858 Новоодес.).

БЕ'БЛЯТИСЯ [б'эбл'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Бовтатися руками у чому-небудь рідкому, брудному. Див. **БА'БЛЯТИСЯ**. *І де ти ото ходив і в чому беблявся, що прийшов грязний, як чорт безрогий?!* (насел. п. див. **БЕ'БЛЯТИ**).

БЕВЗ [беўз], -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris* L.). Бузок. Див. **БЕЗ**, **БЕ'УЗ**, **БОЗ**, **БУЗ**. *Біля криниці росте розкішний куц бевзу. Бевз уже почав цвісти, розпускаючи приємний запах* (576, 577, 592 Жовтн.; 642, 644 Казан.; 751–753 Микол.; 782, 786 Новобузьк.; 833–835 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

БЕ'ВКА [б'эўка], -и, ж. 1. Пійло для тварин. *Опівдні сестра, як і наказано було, змішала бевку з дерті і понесла поросятам* (132, 133, 150, 151 Березан.; 175, 176, 200, 201 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 334–336, 341 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 755, 756 Микол.; 773, 776 Новобузьк.; 848, 850 Новоодес.).

2. Рідка недоброякісна страва. *Це не суп, а якась бевка: картопля*

розварилася, лапша розлізлася, смаку – ніякого; винеси його свиням (насел. п. див. **БЕ'ВКА** – 1).

БЕ'ВКО [беўко], -а, с. Грязюка. Див. **БЕВКОТНЯ'**. *Після дощу на вулиці таке бевко, що в ботинках і не пройдеши* (412, 413 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.).

БЕВКОТНЯ' [беўкот'н'а], -і, ж. Грязюка. *На дорозі зараз така бевкотня, що не ідеши, а пливеши* (насел. п. див. **БЕ'ВКО**).

БЕГЕ'ЙМА [бегейма], -и, ч., ж., зневажл. Лінива людина. *От бегейма так бегейма! Увесь день сьогодні проспав у садку* (150 Березан.; 261, 262 Брат.; 398, 399 Влад.).

БЕ'ГЕР [бегер], -а, ч. Колода. *На складі на підкладених кругляках лежали різних розмірів бегери* (85, 87 Башт.; 568, 569 Жовтн.).

БЕГЕ'РА [бегера], -и, ж. Довга товста палиця. *Винеси, сину, всі підстилки, що лежать на підлозі, і вибий пилку з них бегерою* (278-280, 314, 315 Веселин.).

БЕГЕ'РЯ [бегер'а], -і, ж. Лихо; лиха година. *Під час війни ми пережили таку бегерю, що важко і згадувати* (29, 33, 35, 37 Арбузин.; 404, 406 Влад.).

БЕ'ДЗВІН [бедзв'ін], -а, ч. Ручні ваги; безмін. *Візьми бедзвін і зваж, скільки сала ми зняли із заколеного кабанчика* (661, 671 Казан.; 802, 804 Новобузьк.).

БЕ'ДЗІ [бедзі], -ів, мн., кул. Оладки з тертої картоплі. Деруни. Див. **БЕ'ЗІ, ТЕРТЮХИ'**. *На вечерю мама приготувала бедзі і свіженьку сметану-ряжанку* (227, 228 Брат.; 329, 330 Веселин.; 337, 339, 341 Вознесен.; 415, 416 Влад.).

БЕ'ДРАК [бедрак], -а, ч., ент. (*Melolontha larva*). Личинка хруща. *Бедраки мають вигляд світло-кремового скрученого в кільце черв'яка, якого часто виорюють з ґрунту* (866, 868, 869 Новоодес.).

БЕ'ДРИК [бедрик], -а, ч., ент. (*Coccinellidae Latreille*). Комаха сонечко. *Бедрик – це хижа комаха з довгим тонким тілом і двома парами великих*

прозорих крил, яка літає над водою (829, 830, 842, 843 Новоодес.).

БЕЗ [без] (1), -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris*). Бузок. *На нашому кутку села без біля кожної хати росте (90, 91 Башт.; 184, 186 Березнег.; 287–289 Веселин.; 333–336 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 661, 665 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 702, 703, 705, Микол.; 928, 929 Первомай.; 997–999 Снігур.)*

БЕЗ [без] (2), -у, ч. Прийменник без у знач. іменника. *Борц будеш їсти із сметаною чи з безом? Тоді я подам аджуку (10, 11, 24, 26 Арбузин.; 85–87 Башт.; 120, 121 Березан.; 187, 189 Березнег.; 582, 583 Жовтн.).*

БЕЗАЛА'БЕРНИЙ [безала́бе^нрний], -а, -е. 1. Погано влаштований, не прибраний. Див. **БЕЗЛА'БЕРНИЙ**. *Чомусь, друзі мої, ваше життя безалаберне, дуже погано влаштоване (41 Арбузин.; 51, 71, 74, 81, 82 Башт.; 142–144 Березан.; 183, 184 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 552–554, 557, 576, 577 Жовтн.; 703–705, 712–714 Микол.; 851, 852, 860–862 Новоодес.).*

2. Незграбна, повільна в рухах людина. *Ти такий безалаберний чоловік, що не можеш і для себе щось путнє зробити (насел. п. див. БЕЗАЛА'БЕРНИЙ – 1).*

БЕЗАЛА'БЕРНО [безала́бе^нрно], присл. Погано влаштовано, не прибрано. *Безалаберно, друже мій, ти відносишся до свого здоров'я: це дуже погано (насел. п. див. БЕЗАЛА'БЕРНИЙ).*

БЕЗДЕ'РЕВО [безде́рево], -а, с., бот. (*Sambucus nigra* L.). Бузина чорна. Див. **БУЗНЯ'К**. *Бездерево, або бузняк, у нас поширене і росте скрізь: і в посадках, і в лісках (731, 733 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 896–898 Очак.).*

БЕЗДІТКИ'НЯ [бе^нздіткі́н'а], -і, ж. Бездітна жінка. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **БЕЗДІТНИЦЯ**, **БЕЗДІТУ'ХА**. *Сестра моя – бездіткиня, хоча й дітей не мають, але живе з чоловіком добре (212, 213, 216 Брат.; 409, 410 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 952, 953, 955 Первомай.).*

БЕЗДІТНИЦЯ [бе^нздітні́ця], -і, ж. Бездітна жінка. *Наша сусідка –*

бездітниця, але вони усиновили сироту, в якого померли батьки (644, 646 Казан.; 759, 760, 768, 769 Новобузьк.; 835, 836, 840, 841 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БЕЗДІТУ'ХА [бе^нзд'ітуха], -и, ж. Бездітна жінка. *Погано бути бездітухою, і головне, що й лікарі не виліковують цю хворобу (989 Снігур.).*

БЕ'ЗДНО [бездно], -а, с. Прірва. *За багато років весняна вода вирила в кінці балки глибоке бездно (16, 17 Арбузин.; 83, 85, 87 Башт.; 207, 208 Березнег.; 317, 318 Веселин.; 359, 361 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 529–531 Єлан; 580, 581 Жовтн.; 630, 631, 634 Казан.; 751–753 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 951–953 Первомай.).*

БЕЗДО'НКА [бе^нздонка], -и, ж., бдж. Підставка для вулика. *Щоб вулики не підмокали під час сильного дощу, їх поставили на бездонки (266, 267 Брат.; 422, 423 Влад.; 678–680 Кривоозер.).*

БЕ'ЗДОРОЖ [бездорож^н], -і, ж. Бездоріжжя. *Після дощу така бездорож, що ні пройти, ні проїхати возом, хіба що верхи на коні (133, 135, 158, 159 Березан.; 340, 356 Вознесен.; 835–837, 870 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 998, 999 Снігур.).*

БЕЗЕ'СНИЙ [бе^нзєсний], -а, -е. Безсовісний, безстидний. Див. **БЕЗЕ'ЦНИЙ**. *Коли людина говорить одне, а робить зовсім друге, то вона безесна (398–400 Влад.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 845–847 Новоодес.; 877–879 Очак.; 940, 941 Первомай.).*

БЕЗЕ'СНИК [бе^нзєсник], -а, ч. Безстидник. *Що ти з нього візьмеш, коли він з дитинства безесник, бо в нього і батько, і мати такі (насел. п. див. БЕЗЕ'СНИЙ).*

БЕЗЕ'СНИЦЯ [бе^нзєсниц'а], -і, ж. Безстидниця. *Наші дівчата – безесниці, носять такі спідниці і кофти, які нічого не закривають, що слід би закрити (насел. п. див. БЕЗЕ'СНИЙ).*

БЕЗЕ'СНО [бе^нзєсно], присл. Безстидно. *От людина! Безесно бреше всім підряд ще й посміхається, вважаючи всіх за дурачків (насел. п. див. БЕЗЕ'СНИЙ).*

БЕЗЕ'ЦНИЙ [бе^нз'эцниї], -а, -е. Безстидний. *Що за люди пішли такі безецні, нікого не стидяться, не бояться* (249 Брат.; 404, 405 Влад.).

БЕЗЕ'ЦНИК [бе^нз'эцник], -а, ч. Безстидник. *Не будь дурним і безецником, одягайся так, як порядні люди, і йди в клуб* (насел. п. див. **БЕЗЕ'ЦНИЙ**).

БЕЗЕ'ЦНИЦЯ [бе^нз'эцниц'а], -і, ж. Безстидниця. *Оті молоді безецниці носять спідниці, які ї пупа не прикривають* (насел. п. див. **БЕЗЕ'ЦНИЙ**).

БЕЗЕ'ЦНО [бе^нз'эцно], присл. Безстидно. *Чого це ти так безецно ведеш себе, люди ж сміються над тобою, як над дурачком* (насел. п. див. **БЕЗЕ'ЦНИЙ**).

БЕ'ЗІ [б'эз'і], -ів, мн., кул. Оладки з тертої картоплі. Див. **БЕ'ДЗІ**. *Безі готують із тертої картоплі або з печеної, добавляючи трохи муки, щоб картопля не розсипалася* (324, 329, 330 Веселин.).

БЕЗКЕ'ТТЯ [без^ск'эт':а], -я, с. Глибока западина із стрімкими краями. *З того боку села таке безкеття, що ніяк спуститися до річки, треба обходити* (751-753 Микол.; 864, 865, 868 Новоодес.; 899, 901 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

БЕЗКЛЕ'ПКА [без^скл'эпка], -и, ж., зневаж. Дурна жінка. *Ну й безклепка! Як ляпне щось своїм дурним язиком, то воно ї на вуха не налазить* (49–51 Башт.; 490, 491 Доман.; 533, 535 Єлан.; 554, 555 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

БЕЗКЛЕ'ПКО [без^скл'эпко], -а, ч. Дурень. Див. **БЕЗКЛЕ'ПЧЕНКО**. *Не посилає отого безклепка на пшеничне поле, бо все перепортить* (насел. п. див. **БЕЗКЛЕ'ПКА**).

БЕЗКЛЕ'ПНИЙ [без^скл'эпниї], -а, -е. Дурнуватий. Див. **БЕЗКЛЕ'ПОЧНИЙ**, **БЕЗКЛЕ'ПУШНИЙ**. *Чи ти безклепний з дитинства, що цього не розумієш, чи недавно здурів?* (насел. п. див. **БЕЗКЛЕ'ПКА**).

БЕЗКЛЕ'ПОЧНИЙ [без^скл'эпочниї], -а, -е. Розумово обмежений. Дурнуватий. *Мабуть, хлопець безклепочний, якщо пішов на такий ганебний вчинок* (439, 442, 443 Доман.).

БЕЗКЛЕ'ПУШНИЙ [без^склéпушній], -а, -е. Розумово обмежений. Дурнуватий. *Що то він робить? Чи він безклепушний, що таке витворяє?* (693, 694 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

БЕЗКЛЕ'ПЧЕНКО [без^склéпченко], -а, ч. Дурень. *Ну й помічник мені попався! Ледачий та ще й безклепченко* (173, 174 Березнег.; 562, 576, 577 Жовтн.; 745, 746, 755, 756 Микол.; 840, 841, 860, 861 Новоодес.).

БЕЗКО'НКА [без^скóнка], -и, ж. Візок, тачка на двох колесах. *Ми з огороду вдвох за день перевезли на безконці всю картоплю, що накопили* (359, 361, 366 Вознесен.; 568, 569 Жовтн.; 744–746 Микол.; 833–835 Новоодес.).

БЕЗЛА'БЕРНИЙ [безлáбе^нрній], -а, -е. 1. Погано влаштований. *Порядок у вас безлаберний, та й самі ви всі безлаберні люди* (94, 97 Башт.; 191, 195 Березнег.; 453, 455 Доман.; 529–531 Єлан.; 713, 714, 745 Микол.; 838, 840 Новоодес.).

2. Незграбна, повільна в рухах людина. *І в кого ти вдався такий безлаберний, ходиш, як вайло* (238, 239 Брат.; 422, 423 Врад.; 485, 486 Доман.; 533, 535 Єлан.; 690–692, 699 Кривоозер.; 866, 868, 869 Новоодес.).

БЕЗЛА'БЕРНО [безлáбе^нрно], присл. Погано влаштовано, без будь-якого порядку. *Живете ви, хлопці, базлаберно, ніхто ні про що не думає і не турбується* (насел. п. див. **БЕЗЛА'БЕРНИЙ**).

БЕЗЛИ'ЧНИЙ [бе^нзлічний], -а, -е. Безсоромний, безстидний. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *То такий безличний чоловік, що у вічі неправду скаже* (207–209 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 350, 353, 359 Вознесен.).

БЕЗЛИ'ЧНИК [бе^нзлічник], -а, ч. Безстидник. *Чого це ти, безличнику, сидиш увесь день дома? Люди он працюють!* (насел. п. див. **БЕЗЛИ'ЧНИЙ**).

БЕЗЛИ'ЧНИЦЯ [бе^нзлічниц'а], -і, ж. Безстидниця. *От безличниці! Ну хоча б старих людей посоромилися. Так ні! Ні на що не звертають уваги* (насел. п. див. **БЕЗЛИ'ЧНИЙ**).

БЕЗЛЮ'ДЕНЬ [бе^нзл'уден'], -я, ч. Відлюдник. Див. **БЕЗЛЮ'ДОК**.

Наш сусід такий безлюдень, що всіх боїться, від всіх ховаїться, нікуди не ходить (989 Снігур.).

БЕЗЛЮ'ДОК [бе^нзл'удок], -а, ч. Відлюдник. *Не сиди увесь час дома, не будь безлюдком, бо люди ще сміятимуться з тебе* (465, 466, 469 Доман.; 516, 517 Єлан.; 851-853 Новоодес.).

БЕЗМЕ'Н [безм'ен], -а, ч. Ручна пружинна вага. Безмін. Кантор. *У нашого безмена, мабуть, лопнула пружина, бо зовсім нічого не важить* (845, 846 Новоодес.; 877, 878, 887 Очак.; 1010, 1011, 1016 Снігур.).

БЕ'ЗНА [б'єзна], -и, ж. Безодня. *І куди дівся наш великий сікач? Пропає, як у безну канув безслідно* (35, 36, 39-41 Арбузин.; 132, 133, 137, 150, 151 Березан.; 278-280 Веселин.; 424, 425, 448, 449 Доман.; 558, 559, 584, 585 Жовтн.; 997, 998 Снігур.; 745, 746 Микол.; 845-847, 857 Новоодес.; 888, 906 Очак.; 978, 980 Снігур.).

БЕЗНО' [бе^нзнó], -а, с. Грязюка. *На вулиці після дощу таке безно, що й не пройдеши до магазину, щоб щось купити* (562, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 833-835 Новоодес.).

БЕЗО'ДНІЙ [бе^нзóдн'їй], -я, -є. Бездонний. *Наш колодязь такий безодній, що в ньому вода ніколи не замерзає* (50, 51 Башт.; 441, 442, 448, 449 Доман.; 514, 515 Єлан.; 644, 646 Казан.).

БЕЗО'НКА [бе^нзóнка], -и, ж., вівч. Вівця, що передчасно покотилася. Див. **БЕЗУ'МКА**. *У нашій отарі є три безонки, які на першому році покрилися* (18, 19, 21, 39, 41 Арбузин.; 238, 239, 245 Брат.).

БЕЗОПА'СКА [бе^нзопáска], -и, ж. Станкова бритва. *Я вже давно бриюся тільки безопаскою, дуже зручно і швидко* (10-12, 16, 17 Арбузин.; 44-46 Башт.; 112, 113 Березан.; 160, 161, 173, Березнег.; 219, 222 Брат.; 337, 340, 341 Вознесен.; 392-394 Врад.; 465, 466 Доман.; 508-510 Єлан.; 706, 708 Микол.; 357-359 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БЕЗО'СТКА [бе^нзóстка], -и, ж., бот. Безоста пшениця. Див. **БЕЗОСТЮ'ЧКА**. *Безостку ми вже вирощуємо кілька років і врожаї одержуємо хороші* (723, 724, 727 Микол.; 848, 850, 868, 869 Новоодес.).

БЕЗОСТЮ'ЧКА [бе^изост'у́чка], -и, ж., бот. Безоста пшениця. *Безостючку вигідно вирощувати, бо вона трошки раніше інших сортів пшениці досягає* (901, 903 Очак.).

БЕЗПЕРЕ'Ч [без^сперéч], присл. Безперестанку. *От балакуха! Увесь вечір може безпереч говорити про все, що на ум збрєде* (441–449 Доман.; 528–531 Єлан.; 586–588, 557–559 Жовтн.; 893, 894 Очак.).

БЕЗПРИ'В'ЯЗНО [бе^и з^спріу́язно], присл. Утримання великої рогатої худоби не на прив'язі і не в приміщеннях. *Наші телятка вільно пасуться у балці, і взагалі ми їх тримаємо безприв'язно* (576, 577, 584, 585 Жовтн.; 667–669 Казан.; 737, 738, 751–753 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 832–834, 864, 868 Новоодес.).

БЕЗПРИХИ'ЛЬНИЙ [без^сприхіл'ній], -а, -е. Безпритульний. *На старість у нас ніхто безприхильний не залишиться, бо всі ми можемо забрати до себе кого завгодно* (187–189 Березнег.; 346–348 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 520, 522 Єлан.; 751–753 Микол.; 829, 843–844, 860 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 998, 999 Снігур.).

БЕЗПРИЧА'ЛЬНИЙ [без^спричál'ній], -а, -е. Берег, де немає причалів, або до якого не можна причалитися човном. *Острів Березань – безпричальний, до нього не можна причалитися човном, бо берег крутий, а у воді підводні камені* (150 Березан.).

БЕЗПУ'ТИЦЯ [без^спу́тиця], -і, ж., метеорол. Погана погода; негода. *Сьогодні ми нікуди не поїдемо, бо така безпутиця, що й до райцентру не доберемося* (166, 167 Березнег.; 340, 350, 353 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 573, 574, 582, 583 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 712–714 Микол.; 818–820 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.).

БЕЗРА'ДНИЙ [безра́дній], -а, -е. Безпорадний. *Дитя ще безрадне, воно навіть само ще не може вдержати пляшечку з молочком* (74, 75, 77 Башт.; 173, 174 Березнег.; 432, 436, 437 Доман.; 514, 515 Єлан.; 634, 644, 645 Казан.; 745, 746 Микол.; 810, 812, 813 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.).

БЕЗРО'ЖКА [бе^изрój^шка], -и, ж. Безрога тварина. *Наша безрожка*

добре знає свій двір і завжди сама заходить (337–339 Вознесен.; 552, 553 Жовтн.; 989, 993 Снігур.).

БЕЗСНІ'ЖИЦЯ [бе^н:с:н'їжиц'а], -і, ж., метеорол. Місце, з якого вітер здув сніг. Див. **ЗМЕ'ТИЦЯ**, **ЗМЕ'ТИЩЕ**. *На тому місці, де зимою була безсніжниця, озима пшениця вимерзла* (187–189 Березнег.; 343, 346–348 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 505, 506 Єлан.; 644, 645 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 793, 794, 797 Новобузьк.; 917–919 Первомай.).

БЕЗСОРО'МА [бе^н:с:орóма], -и, ч., ж. Безсоромна людина. *Ти, дочко, – безсорома, бо ходиш у такій спідниці, яка нічого не закриває і не гріє* (135, 136 Березан.; 498, 499 Доман.).

БЕЗСОРО'МНИЦЯ [бе^н:с:орóмниц'а], -і, ж., бот. (*Platanus orientalis* L.). Платан, який щовесни міняє кору. *Цей вид платана люди називають безсоромницею, бо він щовесни міняє кору* (2, 3, 5 Микол.; 851–853 Новоодес.; 877–879 Очак.; 995–997 Снігур.).

БЕЗСТЕ'БЛИЙ [бе^н:с:тéблій], -а, -е. Рослина, яка не має стебла. *Буряк і морква – рослини безстеблі, бо в них плоди знаходяться у землі* (16–18 Арбузин.; 78–80 Башт.; 132, 133, 144, 145 Березан.; 162, 165, 166, 175, 176, 187–189 Березнег.; 268, 269 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 334–336, 340 Вознесен.; 392–394, 415 Врад.; 443, 445 Доман.; 502–504 Єлан.; 550, 580, 582, 583 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 690–692 Кривоозер.; 731–733 Микол.; 814–816 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.; 877–879 Очак.; 943–945 Первомай.; 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БЕЗСТИ'ЖИЙ [бе^н:с:тíжій], -а, -е. Безстидний. *Ну й безстижа ж ти дівчина! Хіба ж можна так до старших відноситися* (10, 11, 16–18 Арбузин.; 222, 224, 225 Брат.; 341, 346, 347, 356 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 505, 506 Єлан.; 568, 569, 582, 583 Жовтн.; 600, 601, 608 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.; 970, 972, 974 Снігур.).

БЕЗУ'МКА [бе^н:зúмка], -и, ж. 1. Жінка, яка діє надто нерозсудливо. *Чи ти зроду така безумка, що таке ото витворяєш?* (150, 151 Березан.; 441–

443 Доман.; 528–530 Єлан.; 553–555 Жовтн.; 644, 645 Казан.; 799–801 Новобузьк.).

2. Вівця, яка передчасно покотилася. *У моїй отарі є вівці-безумки, які на першому році покрилися* (150, 151 Березан.; 200–202 Березнег.; 359, 361 Вознесен.; 864, 865 Новоодес.).

БЕЗУ'НКА [бе^нзунка], -и, ж. Вівця, яка передчасно покотилася. *У нашій отарі є дві безунки, які пердчасно покрилися* (499, 500 Доман.).

БЕЗУСТИ'ДНИЙ [бе^нзустідний], -а, -е. Безстидний, безсоромний. *І в кого воно пішло таке безустидне хлоп'я? Очевидно, на вулиці набралось таких дурних звичок* (22, 24 Арбузин.; 216–218 Брат.; 341, 350, 351, 356 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 580–582 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

БЕЗУСТИ'ДНИК [бе^нзустідник], -а, ч. Безстидник. *До чого вже безустидники наші хлопці! Прямо на вулиці обнімають дівчат і нікого не встидаються* (насел. п. див. **БЕЗУСТИ'ДНИЙ**).

БЕЗУСТИ'ДНИЦЯ [бе^нзустідниц'а], -і, ж. Безстидниця. *Ти вже стала такою безустидницею, що не встидаєшся ні старших, ні чужих людей* (насел. п. див. **БЕЗУСТИ'ДНИЙ**).

БЕЗУСТИ'ДНО [бе^нзустідно], присл. Безстидно, безсоромно. *Невже тобі не безустидно витворяти таке при батькові і при матері! Зразу ж перестань балуватися!* (насел. п. див. **БЕЗУСТИ'ДНИЙ**).

БЕЗХЛ'БИЦЯ [без^схл'биц'а], -і, ж. Мука, що використовується як дерть. *Треба купити пару мішечків безхлібиці, бо вже нічим годувати поросяток* (184–186 Березнег.; 372–374, 380 Вознесен.; 851, 852, 864, 865 Новоодес.).

БЕЗЧА'СНИЙ [бешчасний], -а, -е. Нещасний. *Наша дочка безчасна, чомусь погано живе з чоловіком, сердяться, споряються, гризуться* (74, 75, 77 Башт.; 198, 199 Березнег.; 250, 251 Брат.; 359–361 Вознесен.; 399, 401 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 848, 850 Новоодес.; 901, 903 Очак.);

946, 948 Первомай.).

БЕ'ЙБАС [бе́йбас], -а, ч., зневажл. Ледар, вайло. Бельбас. *Чи ти, бейбасе, не розумієш, що необхідно негайно відвезти зерно, бо скоро піде дощ* (124, 125, 130, 132, 133 Березан.; 184–186, 210, 211 Березнег.; 357, 358 Вознесен.; 485–487 Доман.; 640, 641 Казан.; 799–801 Новобузьк.).

БЕ'ЙКАННЯ [бе́йкан'а], -я, с. Дія за знач. **БЕ'ЙКАТИ**. *З посадки доносилося голосне і дружне бейкання наших мисливців* (насел. п. див. **БЕ'ЙКАТИ**).

БЕ'ЙКАТИ [бе́йкати], -аю, -аєш, недок. Кричати на звіра під час полювання. *Мисливці на полюванні гуртом голосно бейкають, щоб вигнати звірків із своїх схованок* (930, 931, 939, 940 Первомай.).

БЕ'ЙКАТИСЯ [бе́йкатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Тягтися, плентатися. Вживається вихідцями із Закарпатської обл. *Йди швидше, а то бейкаєшся, немов три дні нічого не їв і не пив* (22, 24 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 407, 409, 410 Влад.; 685, 686, 688, 699 Кривоозер.; 731–733 Микол.; 840, 841, 864, 865 Новоодес.; 875, 876, 899–901 Очак.; 939–941 Первомай.; 989, 993, 1002, 1003 Снігур.).

БЕКЕ'Ш [бекéш], -а, ч. Чоловічий одяг бекеша. *Ми купили овечих шкір і пошили батькові на зиму новий бекеш, щоб не мерз на чергуванні* (712–714 Микол.; 860–862 Новоодес.; 887–890 Очак.; 984, 985 Снігур.).

БЕКМЕ'З [бекме́з^с], -у, ч., кул. Повидло, зварене з кавунів. Бекмес. *З побитих кавунів, яких син привіз із баштану, зварила цілу банку бекмезу для дітей* (589, 592, 593 Жовтн.; 703–705, 751, 752 Микол.; 845–847 Новоодес.).

БЕКОТА'ННЯ [бе^нкота́н'а], -я, с. Бекання. *Ще здалеку доносилося овече бекотання: то з поля ішла отара овець* (насел. п. див. **БЕКОТА'ТИ**).

БЕКОТА'ТИ [бе^нкота́ти], -тить, недок. Видавати звуки, властиві вівці, козі. Бекати. *У кошарі вівці почали дружно бекотати, треба піти подивитися, що там таке сталося* (61–63, 70, 72 Башт.; 124, 125, 152, 154 Березан.; 187–189 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 432, 434, 435, 439, 441

Доман.; 516, 517, 518 Єлан.; 550, 558 Жовтн.; 640–642 Казан.; 745, 746, 755 Микол.; 832–835, 860, 861 Новоодес.; 893, 894, 903, 905 Очак.; 995–997, 1019, 1020 Снігур.).

БЕЛЕБЕ'НЯ [белебѐн'а], -і, ж. Белебень. *Вирубали на горбі дерева, і утворилася белебенья, на якій вітер прошиває до самих кісток* (115, 118, 119 Березан.; 877–879 Очак.).

БЕЛЕБО'НИТИ [белебѐнити], -ню, -ниш, недок. Варнякати, базікати. *Сиділи жінки біля двору і весь вечір белебонили про вчорашні події, які відбулися на зборах* (132, 133, 142, 143 Березан.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БЕЛЕ'Й [белѐй], -ю, ч., ент. (Melolontha). Личинка хруща; борозняк. *Ми сьогодні копали огород, так белеїв, з яких плодяться хрущі, викопали тьму* (1002, 1003 Снігур.).

БЕЛЕНД'ТИ [беленд'іти], -ію, -ієш, недок. Базікати. *Зібралися жінки біля двору й увесь вечір беленділи то про се, то про те* (227, 228, 232 Брат.; 416, 417, 420, 421 Врад.; 439, 441, 442 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 695, 696, 700, 701 Кривоозер.; 736-738 Микол.; 851, 852, 864, 865 Новоодес.; 911, 912, 943–945 Первомай.).

БЕЛЬО'К [бе^нл'ѐк], -а, ч., буд. Одна з поперечних балок стелі. *Один кінець белька кладуть на стіну, а другий – на сволок* (278–280 Веселин.).

БЕЛУ'ХИ [бе^нл'ухи], -ів, мн., анат. Зневажлива назва очей людини. Див. **БЕ'ЛЬКИ, БЕ'НІ**. *Чого ти витріщив свої белухи, немов зроду не бачив американської машини?* (448, 449, 451 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.).

БЕЛЬГ'ЙКА [бе^нл'г'йка], -и, ж., мисл. Вид мисливської рушниці. *Я вже привик до своєї бельгійки і ні на яку іншу рушницю її ніколи не промінюю* (68–70, 88, 89 Башт.; 191, 195, 196 Березнег.; 350, 353, 354 Вознесен.; 562, 582, 583 Жовтн.).

БЕЛЬКА'ТИЙ [бе^нл'катиї], -а, -е. Витрішкуватий. *Сусідський хлопчина такий белькатий, як сова, а бачить погано, нещодавно приписали очки*

(насел. п. див. **БЕ'ЛЬКИ**).

БЕ'ЛЬКИ [б'ел'ки], мн., зневажл. Очі. *Чого ти витріщив свої б'ельки і дивишся на машину, як баран на нові ворота* (424, 425, 427, 447, 448 Доман.; 712–714 Микол.; 840, 841, 857, 858 Новоодес.).

БЕЛЬКОТА'ННЯ [б'е'л'котан'а], -я, с. Гелготіння. *Чогось наші індіки зняли б'елькотання, очевидно, щось трапилося в сараї* (насел. п. див. **БЕЛЬКОТА'ТИ**).

БЕЛЬКОТА'ТИ [б'е'л'котати], -ить, недок. Видавати звуки, властиві для індіків. *Якщо індіки в сараї почали голосно б'елькотати, значить, виникла якась небезпека* (497–499 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.; 576, 577 Жовтн.).гг

БЕЛЬКОТНЯ' [б'е'л'котн'а], -і, ж. Гелготіння. *Індіки зняли таку б'елькотню, що мама побігла до них узнати, що сталося* (насел. п. див. **БЕЛЬКОТА'ТИ**)

БЕЛЬМА'ТИЙ [б'е'л'матій], -а, -е. Який має б'ільмо. Див. **БЕЛЬМО'**. *Приходив до тебе якийсь б'ельматий хлопчина, питав, коли ти сьогодні будеш дома* (насел. п. див. **БЕЛЬМО'**)

БЕЛЬМО' [б'е'л'мó], -а, с. Б'ільмо. *У сина на лівому оці з'явилося невеличке б'ельмо, яке не проходить, треба іти в лікарню* (101–103 Башт.; 187–189 Березан.; 586–588 Жовтн.).

БЕ'ЛЬЦИ [б'ел'ци], мн. Б'ильця ліжка. *Син скинув сорочку і поклав її на б'ельци ліжка, щоб ми забрали її випрати* (789, 790, 791 Новобузьк.).

БЕ'МБАТИ [б'ембати], -аю, -аеш, недок., зневажл. Говорити. *Якщо ти нічого не знаєш, то не бембай дурниць, які й на коліно не налазять* (529, 531, 532 Єлан.; 568–570 Жовтн.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 877–879 Очак.; 970–972 Снігур.).

БЕ'МКАТИ [б'емкати], -аю, -аеш, недок. Стукати. *Піди, сину, подивися, хто там бемкає у сінешні двері, і скажи, що тата немає ще з роботи* (29, 31 Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.; 396, 397, 404, 405 Врад.; 533, 535, 538 Єлан.;

678–680, 690, 691 Кривоозер.; 917–919, 940, 941 Первомай.).

БЕНДЮ'Г [бе^нд'уґ^х], -а, ч. Причеп до трактора. *Хлопці причетили бендюг до трактора і цілий день возять гній на своє поле* (166, 167 Березнег.; 333–336 Вознесен.; 436, 437, 453, 455 Доман.; 516, 517 Єлан.; 580–582 Жовтн.; 731–734 Микол.; 829, 842–844 Новоодес.; 970, 972, 984, 985 Снігур.).

БЕНЗИ'ЛЬ [би^ензіл'], -і, ж. Щітка для біління стін. *Як будеш білити в хаті стіни, то візьми нову бензиль, вона добре кладе глину і не робить смуг* (678–680, 697, 698 Кривоозер.).

БЕНЗИ'НКА [би^ензінка], -и, ж. Запальничка. Див. **ЗАЖИГА'ЛКА**. *Орли, у кого є бензинка, дайте припалити цигарку, бо в мене вийшли сірники* (52, 55, 79, 80 Башт.; 175, 176, 198 Березнег.; 346–348 Вознесен.).

БЕ'НІ [бéні] (1), -ів, мн., кул. Вареники. *Ми варимо бені, в залежності від пори року з різною начинкою: сиром, картоплею, капустою, вишнями, сливами* (751, 752 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

БЕ'НІ [бéні] (2), -ів, мн., зневажл., анат. Очі. *Я його питаю, де був, а він тільки витріщив свої бені, кліпає і нічого не каже* (227, 228, 232 Брат.; 384, 387, 388 Влад.; 690–692 Кривоозер.).

БЕНКЕ'ТИ [бенкéти], -ів, мн. Мереживо на рукавах святкової жіночої сорочки. *Дочка одягла сорочку з вставками і бенкетами, файно розшиту, і пішла в клуб* (685, 686 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

БЕНТЕ'ГА [бентéга], -и, ж. Збентеженість, тривога, хвилювання. *Закралася в душу бентега за сином, переживаю, а він нічого не пише* (16, 17, 22, 24, 39, 41 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 411–413 Влад.).

БЕНЧ [бенч], -а, ч., ент. (Bombus). Джміль. *Бенчі зараз дуже злі, страшенно кусаються, мабуть, погода впливає* (668, 669 Казан.; 989, 993 Снігур.).

БЕНЬ-БЕ'НЬ [бен'/бéнь], виг. Вигук, яким підкликають бичків. *Бень-бень, лобатий! Бень-бень до мене, бень-бень, я дам хлібця* (74, 75, 77 Башт.; 142–145 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 359–361, 380, 381 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 576, 577, 584,

585 Жовтн.; 712–714 Микол.; 832–835 Новоодес.).

БЕ'НЬКАРТ [бѐн'карт], -а, ч. Бешкетник. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш маленький бенькарт до пізнього вечора не спить, усе бешкетує* (314, 315, 317, 318 Веселин.; 416–418 Влад.; 693, 694, 697, 698 Кривоозер.).

БЕНЬКА'ТИЙ [бе^н'катиї], -а, -е. Витрішкуватий. Див. **БЕНЬКА'Ч**. *Чого це, сину, ранком приходив до тебе той бенькатий парубійко?* (насел. п. див. **БЕ'НЬКИ**).

БЕНЬКА'Ч [бе^н'кач], -а, ч. Витрішкуватий. *Хлопчина він хороший, чемний і чесний, а що бенькач, то не біда* (573–575 Жовтн.).

БЕ'НЬКИ [бѐн'ки], мн., вульг. Очі. Баньки. *Чого це ти витріщив свої беньки і дивишся, як баран на нові ворота?* (10, 11, 21, 39, 41 Арбузин.; 52, 53, 55, 79, 80, 101, 102 Башт.; 151, 152, 154 Березан.; 160, 163, 198, 199 Березнег.; 219, 222, 223 Брат.; 359–361 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 551–553, 562, 582, 583 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 737–739 Микол.; 851–853 Новоодес.; 887–890 Очак.; 981, 982, 1002, 1003 Снігур.).

БЕРБ'ЯНИ'ЦЯ [бе^р'бйаниц'а], -і, ж. Висока вузька дерев'яна діжечка, у якій перевозять молоко із ферми на молочарню. *З нашої ферми кожного ранку вивозять на молочарню повну берб'яницю свіжого молока* (29, 31, 33 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 292–294 Веселин.; 412–414 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

БЕР-БЕ'Р [бер/бѐр], виг. Вигук, яким кличуть ягнят. *Бер-бер, мої миленькі, на своє місце! Бер-бер, рідненькі!* (586, 587 Жовтн.; 745, 746, 755, 756 Микол.; 860–862, 868, 869 Новоодес.).

БЕРВЕНО' [бе^р'ве^н'но], -а, с. Колода. *Діди посідають вечером на бервені біля нашого двору і допізна ведуть розмови* (191, 194, 195 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 342, 343, 346, 347 Вознесен.).

БЕРВЕ'НЧАСТИЙ [бервѐнчастий], -а, -е. Зроблений з колод. *Зруб у нашого колодязя бервенчастий, його зробив ще наш дідусь* (насел. п. див.

БЕРВЕНО').

БЕ'РДА [б'ерда] (1), -и, ж., тк. Бердо; деталь ткацького верстата. *Берда – це така деталь ткацького верстата, яка нагадує гребінь, тільки у рамиці* (74, 75, 77, 94, 95, 97 Башт.; 200–202 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 350, 353, 354, 356 Возн.; 424, 425, 429, 478, 480, Доман.; 568, 569 Жовтн.; 731, 732, 734 Микол.; 860–862 Новоодес.; 877–879 Очак.; 989, 993 Снігур.).

БЕ'РДА [б'ерда] (2), -и, ж. Скелястий стрімкий схил; берег. *До ставка спускатися від нас важко, бо дуже стрімка берда* (616, 617 Казан.).

БЕРДА'Н [бе'рд'ан], -а, ч. Мисливська рушниця-берданка. *На полювання ми ходили вдвох; я – з берданом, а сусід – з бельгійкою* (52, 53, 55 Башт.).

БЕРДЕ'ЧКО [бе'рд'ечко], -а, с. Одна з двох поперечних планок у бороні. *Бердечка борони сполучають поздовжні бруски із зубами* (278–280 Веселин.).

БЕРДО' [бе'рд'о'], -а, с. Ляда. *Піди, сину, закрий бердо погребя, щоб ніщо туди не влізло вночі* (29, 31, 40, 41 Арбузин.; 44–46 Башт.; 173, 174 Березнег.; 359, 361, 372–374 Вознесен.; 842, 843 Новоодес.).

БЕРДЯ' [бе'рд'я'], -і, ж., тк. Рухома рама ткацького верстата. *Треба справити верстат, бо бердя чомусь важко ходить і погано тчеться полотно* (49–51 Башт.; 372–374 Вознесен.).

БЕРЕ'БЕШКИ [бер'ебешки], мн. Дитяча гра в крем'яхи. Див. **БЕ'ЦИКИ**. *Дівчатка весною з великою охотою грають у беребешки і класи* (678–680, 699 Кривоозер.; 118, 119 Березан.).

БЕРЕГ'ВКА [берег'іўка], -и, ж., орн. (Arus arus). Берегова ластівка; стриж. Див. **БЕРЕГУ'ЛЬКА**. *Берегівка чомусь кружляє на одному місці, мабуть, там її гніздо* (137, 141, 144, 150 Березан.; 573–575 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 760 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.).

БЕРЕГОВИ'Й [береговій], -ого, ч. Підручний кінь, запряжений з лівого боку у парі з борозенним. *Берегового коня тримай за вуздечку, бо*

йому важко іти і може звертати набік (911 Первомай.).

БЕРЕГОВИНА' [береговина́], -и, ж. 1. Прибережна смуга землі. Див. **БЕРЕГОВИ'СЬКО, БЕРЕГОВИ'ЩЕ**. *На береговині ми щороку накошуємо багато сіна для корови і телятка* (58, 59 Башт.; 200–202 Березнег.; 731, 732 Микол.; 831, 832 Новоодес.).

2. Трава, накошена на прибережних землях. *Береговина – цінний корм, тому ми її даємо тільки високопродуктивним коровам і молодняку* (насел. п. див. **БЕРЕГОВИНА'** – 1).

БЕРЕГОВИ'СЬКО [береговіс'ко], -а, с. Прибережна смуга землі. *Піди на береговисько і подивися, чи не зірвалося наше телятко з пакола* (58, 59 Башт.; 573–575, 584 Жовтн.; 706, 731 Микол.).

БЕРЕГОВИ'ЩЕ [береговішче], -а, с. Прибережна смуга землі. *На береговищі ми випасаємо молодняк, бо його смуга у нас невелика* (2, 3, 5 Микол.; 842, 844 Новоодес.).

БЕРЕГУ'ЛЬКА [берегу́лка], -и, ж. орн. (Arus arus). Берегова ластівка. *Сьогодні з самого ранку берегульки дружно літають, видно, на зміну погоди* (насел. п. див. **БЕРЕГ'ВКА**).

БЕРЕ'ЖА [берéжа], -і, ж. Жеребна кобила. *Лиску не запрягай у гарбу, бо вона бережа, скоро приведе нам лошатко* (829, 830 Новоодес.).

БЕРЕЖА'НИ [бережа́ни], мн. Люди, які живуть на узбережжі річки чи лиману. *Усі бережани мають човни і ловлять рибу. Один бережанин приходив, щоб купити корову. Бережанки частенько приходять до нас на базар* (61–63 Башт.; 142, 143 Березан.; 573–575 Жовтн.; 2, 3, 5 Микол.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.; 883, 887 Очак.).

БЕРЕЖА'НИН [бережа́нин], див. **БЕРЕЖА'НИ**.

БЕРЕЖА'НКА [бережа́нка], див. **БЕРЕЖА'НИ**.

БЕРЕЖНИ'К [береж^шнік], -а, ч. Охоронець лісу; лісник. *Коли ми жили на заході, я кілька років працював бережником* (21, 22, 24, 29, 31 Арбузин.; 50, 51 Башт.; 261, 262 Брат.; 346–348 Вознесен.; 404, 405 Влад.;

683, 685–687 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БЕРЕЖНІ'ШЕ [береж^шн'іше], присл. Пливти човном ближче до берега. *Якщо хочеш ловити бички, то держися бережніше, бо вони не йдуть на глибину* (насел. п. див. **БЕРЕЖНІ'ШИЙ**).

БЕРЕЖНІ'ШИЙ [береж^шн'ішиї], -а, -е. Який знаходиться ближче до берега. *Ми будемо вибирати рибу з бережнішого ставника, а ви – з мористішого* (137, 142, 144, 150 Березан.; 573-575 Жовтн.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.; 889, 887, 906 Очак.).

БЕРЕЖНЯ'К [береж^шн'ак], -а, ч., метеорол. Вітер, який дує з берега, з півдня. *Подув довгожданий бережняк, і на кілька днів наступить прохолода* (142, 143, 150, 151 Березан.; 875, 876, 883, 884, 891, 892 Очак.)

БЕРЕЖНЯЧО'К [береж^шн'ачок], -а, ч., метеорол. Пестл. до **БЕРЕЖНЯ'К**. *Як подме бережнячок, то прогонить нестерпну спеку, і настане прохолода* (насел. п. див. **БЕРЕЖНЯ'К**).

БЕРЕ'ЗА [берéза] (1), -и, ж. Дерев'яний шевський гвіздочок. *Шевські гвіздочки, якими прибивають підошву до взуття, робляться із берези, тому їх так і називають* (107–109 Березан.)

БЕРЕ'ЗА [берéза] (2), -и, ж., бот. (*Lucium barbarum* L.). Дерева. Кущова рослина повій звичайний. *Увесь крутий схил нашої балки щороку густо заростає березою і полином* (11–12, 22, 24 Арбузин.; 49–51 Башт.; 329, 330 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 412–414 Влад.; 456, 457 Доман.; 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 640–642 Казан.; 799–801 Новобузьк.; 864, 865 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.).

БЕРЕ'ЗКА [берéз'ка], -и, ж.1. (*Lucium barbarum* L.). Дерева. Кущова рослина повій звичайний. *Березка – це повій звичайний, росте на сухих схилах балок, урвищ* (насел.п.див. **БЕРЕ'ЗА** – 2).

2. Хвощ польовий. (*Equisetum arvense* L.). *Березка – це трав'яниста лікарська рослина із зеленими гіллястими стеблами і лускатими листочками* (268, 269 Брат.; 407, 409 Влад.).

3. Плетуха звичайна, бот. (*Calystegia serium*). *Березка має витке стебло і завжди в'ється по всіх кущах і парканах* (628, 630, 631, 634 Казан.; 712–714, 755, 756 Микол.; 789, 791, 814–816 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.; 887, 888, 893, 894 Очак.; 934, 935 Первомай.; 996, 1002, 1003 Снігур.).

БЕРЕЗОВИ'К [березовік], -а, ч. Березовий гай. *У березовик ми літом ходимо відпочивати, бо там завжди прохолода і свіже повітря* (88, 89, 94, 95 Башт.; 432, 434, 448, 451 Доман.; 576, 577, 582, 583 Жовтн.).

БЕРЕ'МЕНА [берéмена], -ої, ж. Вагітна жінка. *Наша невісточка – беремена, тому на роботу зараз уже не ходить* (10, 11, 16, 17, 21, 22 Арбузин.; 52, 53, 74, 75, 77, 81, 82 Башт.; 112, 113, 120, 121 Березан.; 182, 183, 191, 195 Березнег.; 227, 228, 245, 247 Брат.; 278–280 Веселин.; 334–336, 340 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 424, 425, 445, 447 Доман.; 514, 515, 533, 535 Єлан.; 552, 553, 557, 562, 568, 569 Жовтн.; 595, 596, 608, 610 Казан.; 676, 677, 683, 699 Кривоозер.; 723, 724, 731–733 Микол.; 765, 766, 773, 776 Новобузьк.; 829, 840, 841 Новоодес.; 873, 875, 883, 884 Очак.; 911, 917–919 Первомай.; 963, 964, 981, 983, 997–999 Снігур.).

БЕРЕСТИЮ'К [берест'ук], -а, ч., бот. (*Ulmus rumila* L.). Бересток. *Великі берестюки, які росли у посадці, наші мудреці позрубували на будівництво ферми* (50, 51 Башт.; 200–202 Березнег.; 350, 353, 354 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.; 591–593 Жовтн.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.).

БЕРЕСТЯ'К [берест'ак], -а, ч. Тоненька гілочка будь-якого дерева. *У посадці син нарізав берестяків, щоб відгородити садок, у який іноді заходить чужа скотина* (10, 11, 18, 19 Арбузин.; 227, 228, 261, 262 Брат.; 404, 405 Влад.).

БЕРЕСТЯ'НКА [берест'анка], -и, ж., орн. (*Fringilla coelebs*). Птах зяблик. *Берестянка – це лісовий співучий птах, досить строкатого забарвлення* (529–531, 535 Єлан.; 683, 685–687 Кривоозер.; 937, 939–941 Первомай.).

БЕРЕ'ТА [берéта], -и, ж. Головний убір берет. *Зараз у кожного*

чоловіка є берета, бо пішла у них мода (132, 133, 150, 151 Березан.; 456, 457, 465, 466 Доман.; 557, 562, 568, 569 Жовтн.; 703-705 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

БЕРИ'-БЕРИ' [бирі́/бирі́], виг. Вигук, яким цькують собак. *Нацьковуючи собаку, сусід вигукнув: «Бери-бери, Рябко! Бери-бери, Рябко!»* (90, 92 Башт.; 209, 211 Березнег.; 367, 357 Вознесен.; 972, 974 Снігур.).

БЕ'РІГ [бe'ri'g^x], -а, ч. Берег. *Коли ми прийшли на беріг річки, надворі вже було зовсім темно* (234, 236 Брат.; 404, 405 Врад.; 685-687 Кривоозер.; 943-945 Первомай.).

БЕРІ'ЗКА [бe'ri'z'ka], -и, ж., виногр. Сорт винограду з довгою лозою, яка тягнеться вгору. *Виноград берізка тягнеться вгору, тому для неї потрібно робити високі упори* (346–348 Вознесен.; 552-554 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 995-997 Снігур.).

БЕРІ'ЗНИК [бe'ri'z'nik], -а, ч. Зарості молоді берези; березняк. *Біля ставка за кілька років розрісся великий беріжник, туди ми ходимо літом відпочивати* (161, 162 Березнег.; 372–374 Вознесен.).

БЕ'РКО [бe'rko], -а, с. 1. Відро. *Візьми пусте берко і витягни з колодязя свіжої води* (752, 753 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

2. Прізвисько товстої неповороткої людини. *От уже берко, поки повернеться, то й день, дивись, пройде* (83, 85 Башт.; 573, 574 Жовтн.; 845, 846 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

БЕ'РЛИЦЯ [бe'rli'ca], -і, ж. Шапка з овечої шкіри. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Мабуть, треба одягнути берлицю, бо надворі сьогодні і вітер, і морозно* (298–300 Веселин.; 337, 339, 340 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 840, 841 Новоодес.).

БЕРЛІ'Г [бe'rl'i'g], -у, ч. Лігво; берлога. *Свиня як свиня, вона завжди знайде для себе берліг* (693, 694 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

БЕРЛЯКИ' [бe'rl'a'ki], -ів., мн. Калоші. *Треба, мабуть, взути берляки, бо пройшов дощ і стало грязько* (312, 313 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 833–835 Новоодес.).

БЕ'РЦЕ [б'ерце], -я, с. 1. Кладка через струмок, канаву, рівчак. *Унизу через річку збудували вже міцне берце* (830, 831 Новоодес.).

2. Складова частина борони. *Берце – одна з поперечних планок борони, що сполучає поздовжні бруски із зубами* (94, 97 Башт.; 448, 449 Доман.; 517, 519 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 751–753 Микол.).

3. Кілок для укріплення рибальських снастей. *Поставлені рибальські снасті закріплюються берцем, щоб не зняла їх хвиля або течія* (137, 142, 144, 150 Березан.).

БЕРЬ [бер'], -і, ж. Кладка. *Через рівчак, яким завжди тече вода, зробили берь, щоб переходили люди* (573–575 Жовтн.; 743, 744 Микол.; 861, 862 Новоодес.).

БЕСА'ГИ [бе^иса́ги], -ів, мн. 1. Подвійні торби; сакви. *Хлоп'ята ходять по лісу і збирають жолуді у невеликі бесаги* (10, 11, 21, 22, 24 Арбузин.; 49–51, 94, 95, 97 Башт.; 198, 199 Березнег.; 257, 259 Брат.; 286–288 Веселин.; 359, 355 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 490, 491 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 744–746 Микол.; 832–834, 864, 865 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 946, 948 Первомай.; 1002, 1003 Снігур.).

2. Переносне. Великі кишені. *У тебе такі бесаги в штаних, що півмішка яблук можеш узяти* (10, 11, 35–37 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 245, 247 Брат.; 295, 297 Веселин.).

БЕТЕ'ЖНИЙ [бетéж^шний], -а, -е. Хворий. Вживається вихідцями із Закарпаття. *Син прийшов з роботи бетежний, бо змарнів і не захотів навіть вечеряти* (29, 31 Арбузин.; 223, 225, 266, 267 Брат.).

БЕ'ТКА [б'етка], -и, ж. Однокінний візок на двох колесах. Бідка. *Бригадир запряг свою бетку і поїхав у поле до механізаторів, які зараз обробляють кукурузяне поле* (35, 37 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 404, 405 Влад.; 940, 941, 951–953 Первомай.).

БЕТО'Н [бе^ито́н], -а, ч. орн. (*Larus argentatus*). Чайка. *Над лиманом зграйками літають бетони, видивляються, де є для них пожива* (137, 142, 144, 150 Березан.; 883, 884, 887, 891, 892, 906 Очак.).

БЕТО'НКА [бе^нто́нка], -и, ж. Дорога, вимощена бетонними плитами. *Бетонка веде до селища Константи́вка, де зараз будується Південно-Українська АЕС* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 44–46, 48 Башт.; 161–163 Березнег.).

БЕ'ТТЯ [бeг^т:a], -я, с., збірн. Бадилля картоплі. *Восени все беття ми зрібаємо з поля і спалюємо, бо воно ні для чого не годиться* (353, 355, 356 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 529–531 Єлан.).

БЕТЯ'Г [бе^тг'аг], -у, ч. Сміття. *На подвір'ї лежала велика купа бетягу, яку будівельники не встигли прибрати* (158, 159 Березан.; 261, 262 Брат.; 407, 409, 410 Влад.; 681, 683, 685 Кривоозер.; 911, 940, 941 Первомай.).

БЕ'УЗ [беу́з], -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris*). Бузок. Див. **БЕВЗ**. *У нашому палісаднику беуз уже зацвів і вечорами дуже приємно пахне* (690, 692, 695, 696 Кривоозер.).

БЕ'ЦИК [бе́цик], -а, ч. 1. Товстий хлопчина. Див. **БЕЦЬКО'**. *О, то Ваш синочок уже такий бецик, що й на руках не вдержує* (346, 347, 357, 359 Вознесен.; 432–434 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.; 568–570 Жовтн.; 737–739 Микол.; 845–847 Новоодес.).

2. Переносне. Велика рибина. *Сьогодні йшли карасі, і я вловив двох бециків та з десяток малих* (137, 142, 144, 150 Березан.; 873, 883, 887 Очак.).

БЕ'ЦИКИ [бе́цики], -ів, мн. Дитяча гра в крем'яхи. *Біля сусідського двору діти щодня граються в бецики і в класі* (257, 259, 261, 262 Брат.; 384, 387, 388 Влад.; 678–681 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 835–837 Новоодес.; 911, 917–919 Первомай.).

БЕЦЬКО' [бе^цк'о́], -а, ч. Опецькуватий хлопець; товстун. *Наш бецько має добрий апетит, щодня гуляє, грається з дітьми, що не попросиш, принесе* (78–80 Башт.; 166, 167, 184–186 Березнег.; 350, 353, 354, 356 Вознесен.; 432–434 Доман.; 511–513 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 723, 724, 727 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 877–879 Очак.; 984, 985, 989, 993 Снігур.).

БЕЦЬКУВА'ТИЙ [бе^цк'ува́тій], -а, -е. Опецькуватий. *У нашій старшій сестри синок такий бецькуватий, не йде, а котиться* (насел. п. див. **БЕЦЬКО'**).

БЕШ [беш], -у, ч., мед. Хвороба бешиха. *Чи ти, сину, беш десь прихватив, чи, може, чимсь іншим захворів* (292–294 Веселин.; 347, 348 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 514, 515 Єлан.; 568–570 Жовтн.).

БЕ'ШЕНИЙ [бéше^ний], -а, -е. Скажений; хворий на сказ (про собаку). Див. **БІ'ШЕНИЙ**. *У нас на вулиці з'явилася якась бешена собака, так її застрелили, а тіло спалили* (22, 24, 39, 40 Арбузин.; 83, 85, 87 Башт.; 132, 133, 144, 145 Березан.; 169, 170, 198, 199 Березнег.; 357, 359–361 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 667–669 Казан.; 706, 711, 751–753 Микол.; 804, 805 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 877–879 Очак.; 970, 972, 974 Снігур.).

БЕШКЕТУ'Н [бе^ншке^нту^н], -а, ч. Бешкетник. *Наш малий бешкетун чогось не помирився з сусідським хлопчиком і почав битися* (751–753 Микол.; 829, 842, 843, 848, 850 Новоодес.).

БЕШКЕТУ'ХА [бе^ншке^нту^{ха}], -и, ж. Бешкетниця. *Що там наша мала бешкетуха сьогодні натворила?* (насел. п. див. **БЕШКЕТУ'Н**).

БЕ'ШТАТИ [бéштати], -аю, -аєш, недок., перех. Ганити, ляяти. Вживається вихідцями із західних областей України. *За щось наша мати дуже вже бештала старшу дочку Олену* (331, 332 Веселин.; 334–336 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.).

БЖОЛА' [бжолá], -и, ж. Бджола. *Наші бжолли добре перезимували, тепер вивеземо їх у поле, нехай трудяться* (10–12, 39, 41 Арбузин.; 83, 85, 101, 103 Башт.; 133, 135, 137, 142, 144, 145 Березан.; 203, 205 Березнег.; 238, 239, 271, 275 Брат.; 286, 287, 298, 299 Веселин.; 350, 353, 356, 372, 373 Вознесен.; 404, 405, 415 Влад.; 448, 451 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.; 552, 553, 557, 562, 568, 569 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677, 690, 692, 700, 701 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 804–807 Новобузьк.; 829–831, 860–862 Новоодес.; 877–879, 883, 884, 887, 888 Очак.; 917–919 Первомай.; 963, 964, 998, 999, 1010, 1011 Снігур.).

БЖОЛИ'НИЙ [бжолі^ний], -а, -е. Бджолиний. *Ми накачали восени з чотирьох вуликів повний битон бжололиного меду* (насел. п. див. **БЖОЛА'**).

БЖОЛОЛО'ВКА [бжололоб'юка], -и, ж., бдж. 1. Спеціальний кошик чи коробка для збирання рою, що вилетів з вулика, або для його пересадки в інший вулик. *Як вилетить молодий рій із вулика, то ми його ловимо бжололовкою* (39–41 Арбузин.; 83, 85 Башт.; 142, 143 Березан.; 184–186 Березнег.; 580, 582 Жовтн.; 630, 631, 634 Казан.; 751, 752 Микол.; 810, 812 Новобузьк.; 845, 846 Новоодес.; 877–879 Очак.).

2. Птах-бджолоїдка. (*Merops apiaster*). *Бжололовка прямо жере нещасних бжіл* (29, 31 Арбузин.; 79, 80 Башт.; 120, 121, 125 Березан.; 200–202 Березнег.; 268, 269 Брат.; 346, 347 Вознесен.).

БЖОЛЯ'НИК [бжол'анік], -а, ч., бдж. 1. Омшаник, у якому зимою зберігають вулики з бджолами. *У бжолянику всю зиму підтримується така температура, щоб бжолі не померзли* (45, 46 Башт.; 582, 584 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

2. Пасіка. *У нас постійний бжоляник, він знаходиться біля саду* (16, 17 Арбузин.; 257, 259, 260 Брат.; 389, 390 Влад.).

БЖОЛЯ'Р [бжол'ар], -а, ч., бдж. Пасічник. *Наш бжоляр доглядає пасіку уже, мабуть, років п'ятнадцять* (насел. п. див. **БЖОЛА'**).

БЖОЛЯ'РИТИ [бжол'арити], -рю, -риш, недок., бдж. Пасічникувати. *Щоб бжолярити, треба добре знати бжіл, усі їхні звички* (насел. п. див. **БЖОЛА'**).

БЖУК [бжук], -а, ч., ент. Жук-гнійовик. *Бжук живе в гною, риє нори в землі, заносючи в них гній, яким живиться* (471, 475, 476 Доман.; 866, 868, 869 Новоодес.).

БЗДУН [бздун], -а, ч., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Чорний жук, який водиться у сирих ямах, льохах. Див. **БЗДЮХ, БЗДЮХА', СМЕРДЮ'ЧКА**. *У погребі завелися бздуні, треба почистити погріб і потравити всяку нечисть* (529–531 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 833–835 Новоодес.).

БЗДЮХ [бзд'ух], -а, ч., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Чорний жук, який водиться у сирих ямах і льохах. *Бздюхи водяться у льохах і ямах з картоплею та буряками* (61–63 Башт.; 191, 195, 196 Березнег.; 337–339 Вознесен.; 441–

443 Доман.; 511–513 Єлан.; 640–642 Казан.; 804–806 Новобузьк.).

БЗДЮХА' [бзд'ухá], -а, ж., ент. (*Geotrupes stercorarius*). 1. Чорний жук, що водиться у сирих ямах і льохах. *Бздюха, коли її займеш, піднімає свій зад і починає сильно смердіти* (314, 315, 317 Веселин.; 372–374, 380 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 526, 527 Єлан.; 634, 644, 645 Казан.; 814–816 Новобузьк.).

2. Комаха кровососка кінська. (*Hippobosca*). *Бздюха паразитує на конях та великій рогатій худобі* (10, 11, 29, 31 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 175, 176, 183 Березнег.; 213, 216, 261, 262 Брат.; 353–355 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 485, 486 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.; 558, 559, 576, 577 Жовтн.; 678–680, 699 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 930, 931 Первомай.; 981–983, 998, 999 Снігур.).

БЗИ'КАТИСЯ [бзі'катис'а], -ється, недок. Стрибати від укусів гедзя (про тварин). *Корова почала бзикатися, видно, кляті гедзі сильно кусають* (329, 330 Веселин.; 337–339 Вознесен.; 432, 436, 437 Доман.; 552–554 Жовтн.; 829, 842, 843 Новоодес.).

БЗЮ-БЗЮ' [бз'у/бз'у́], виг. Вигук, яким відганають овець. “*Бзю-бзю, кляті!*” – викрикував чабан, підганяючи овець до отари (150, 151 Березан.).

БИ'БА [бі'ба], -и, ж., мед. Фурункул. *Биба – це гостре гнойне запалення волосяного мішечка жирової залози та оточуючої клітковини* (250, 251 Брат.; 398, 399 Влад.).

БИ'ДЗАТИСЯ [бідзатис'а], -ється, недок. Гедзатися; збуджено бігати, стрибати від укусу гедзя (про тварин). *Сьогодні мухи так кусають корів, що вони несамовито бидзаяються* (712–714 Микол.; 845–847 Новоодес.).

БИДЛИ'ВИЙ [би^едлі'вій], -а, -е. Такий, що б'ється рогами (про корову, бика). *Наша корова бидлива, і чужих жінок не підпускає, щоб її доїли* (68–70 Башт.; 175, 176 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 514, 515, 533, 535 Єлан.; 580–582 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 989, 993 Снігур.).

БИДЛУВА'ТИ [би^едлува'ти], -ує, недок. Стан корови, коли вона виявляє статеву охоту. *Наша корова почала бидлувати, тому треба вести на*

ферму до бика (424, 425, 428 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 786–788 Новобузьк.).

БИ'ЙНИЦЯ [бі'йниц'а], -і, ж., тк. Бительня. *Внеси, сину, у сарай бийницю, я сьогодні буду бити коноплі, бо немає вже пряжі* (268, 269 Брат.; 298–300 Веселин; 392–394 Влад.; 465, 466 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 678–680 Кривоозер.; 731, 732 Микол.).

БИК [бик], -а, ч. Димохід на горищі хати; лежак. *Треба на горищі обмазати бик, бо потріскалася глина і пропускає дим* (191, 194, 195 Березнег.; 334–336 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 552–554, 557 Жовтн.; 703–705 Микол.; 911, 946, 948, 949 Первомай.).

БИ'КА-БИ'КА [бі'ка/бі'ка], виг. Вигук, яким підкликають молодих бичків. *Бика-бика, рідненький! Бика-бика, гарненький, іди сюди, я дам водиці напитися* (359–361 Вознесен.; 568–570, 576, 577 Жовтн.; 851, 852, 870, 871 Новоодес.; 877–879 Очак.).

БИ'ЛЕНЬ [білен'], -я, ч. Бияк ціпа. *Треба до ціпа приробити новий, замашиніший билень, бо цим погано обмолочувати снопи* (68–70, 79, 80 Башт.).

БИЛЕ'ЦЬ [би'лэц'], -я, ч. Щабель драбини. *У драбини поламався один билець, тому ніяк по ній лазити на горище* (340, 356, 357 Вознесен.; 845–847 Новоодес.; 970, 972, 974 Снігур.).

БИ'ЛО [біло] (1), -а, с. Поздовжній валок борони, у якому закріплені зуби. Див. **БИ'ЛЬЦЕ**. *До била борони кріпляться зуби, які рихлять землю* (187–189 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 441–443 Доман.; 526, 527 Єлан.; 864, 865 Новоодес.).

БИ'ЛО [біло] (2), -а, с. Стебло кукурудзи. *З била кукурузи обібрали листки, а ними зимою будемо топити в печі* (95, 97 Башт.; 380, 381 Вознесен.; 399, 401 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 951–953 Первомай.).

БИ'ЛЬЦЕ [біл'це], -я, с. Поздовжній валок борони, у якому закріплені зуби. *Бильце борони чогось зігнулося, а виправити можна тільки в кузні* (88, 89, 101–103 Башт.; 978, 980 Снігур.).

БИ'НДА [бінда], -и, ж. Стрічка, яку дівчата вплітають у коси. *Сестра,*

ідуци в клуб, вплела в коси красиві голубі бинди (39–41 Арбузин.; 90, 92 Башт.; 227, 228, 232 Брат.; 292, 294 Веселин.; 362, 364 Вознесен.; 398–401 Влад.; 487, 489 Доман.; 552–554, 558, 559 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 751–753, 755, 756 Микол.; 830, 831, 860–862 Новоодес.; 908, 910, 911 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

БИ'НДАС [біндас], -а, ч. Клиноподібна сокира, якою колють дрова. Колун. *Син узяв биндас і пішов у сарай колоти дрова для плити* (439, 441 Доман.).

БИ'НДОВИЙ [біндовий], -а, -е. Прикм. до **БИ'НДА**. *Купила биндової матерії, щоб дочці зробити нові бинди в коси* (насел. п. див. **БИ'НДА**).

БИНДЮ'ГА [би'нд'уга], -и, ж. Розвора, якою подовжують віз. *Якщо треба щось довге везти, то биндюгою розворюють воза, тобто подовжують* (191, 195 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 432, 434, 435 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.).]

БИНЯ-БИ'НЯ [бін'а/бін'а], виг. Вигук, яким кличуть телят. Див. **БИНЬ-БИНЬ**. *Биня-биня, іди, рідненька, до мене! Биня-биня, дам хлібця пожувати* (514, 515 Єлан.).

БИНЬ-БИНЬ [бин'/бін'], виг. Вигук, яким кличуть телят. *Бинь-бинь, мій миленький! Бинь-бинь! Іди напитися водички* (514, 515 Єлан.).

БИР-БИ'Р [бир/бір], виг. Вигук, яким підкликають ягнят та овець. Див. **БИ'РА-БИ'РА, БИРГ-БИ'РГ, БИ'РЯ-БИ'РЯ, БИРЬ-БИ'РЬ**. „*Бир-бир, мої маленькі!*” – підкликала бабуся ягнят, простягаючи їм пучок травички (133, 135, 144, 145, 158, 159 Березан.; 877–879 Очак.).

БИ'РА-БИ'РА [біра/біра], виг. Вигук, яким підкликають ягнят та овець. *Покрикуючи «бира-бира», хлопчина підкликав молоду овечку, щоб завести її у сарай* (644, 645 Казан.; 814–816 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.; 981–986, 993 Снігур.).

БИРІ-БИ'РІ [бір'і/бір'і], виг. Вигук, яким підкликають ягнят та овець. «*Бирі-бирі, маленькі! Бирі-бирі!*» – закликала хазяйка овець у кошару (94, 95, 97 Башт.; 133, 135 Березан.; 640, 641 Казан.; 868, 869 Новоодес.; 1010, 1011,

1016 Снігур.).

БИ'РКАТИСЯ [бі́ркатис'а], -ється, недок. Стан, коли вівця виявляє статеву охоту. *Ще одна наша вівця почала биркатися, треба вести в отару до барана* (144, 145 Березан.; 356, 357 Вознесен., 864, 865 Новоодес.; 899, 901 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

БИРКИ'ЦЬНУТИСЯ [биркі́цнудис'а], -нуся, -нешся, док. Перекинутися, перевернувшись через голову. Див. **БИ'РКНУТИСЯ**. *Біг і через щось перечебився та так биркицьнувся, що трохи ребра не поламав* (424–426 Доман.; 527, 529–531 Єлан.; 562, 570, 574 Жовтн.; 634, 640, 641 Казан.; 702, 703, 706 755, 756 Микол.; 815, 816 Новобузьк.; 845, 846, 860–862 Новоодес.).

БИ'РКНУТИСЯ [бі́ркнудис'а], -нуся, -нешся, док. Перекинутися, перевернувшись через голову. *Коли біг до машини, то перекинувся і так биркнувся, що разів три перевернувся* (238, 239, 261, 262 Брат.).

БИРКО'СА [бі'р'кóса], -и, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris*). Дерево абрикоси і її плоди. *Надворі потеплішало, і наші биркоси вже почали рясно цвісти* (71, 74 Башт.; 751, 752 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БИРКУЛЬО'З [бі'р'кул'óз], -у, ч., мед. Туберкульоз. *Коли син хворів на биркульоз легенів, то з місяць лежав у лікарні* (10–12, 39, 41 Арбузин.; 78–80, 88, 89 Башт.; 245, 247, 249 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 416, 417 Влад.; 425, 427 Доман.; 690–692 Кривоозер.).

БИРЮЧО'К [бі'р'учóк], -а, ч. Однорічний бичок. *Ми думаємо свого бирючка продати, бо він нам зовсім непотрібний, у нас ще є телічка* (568, 569 Жовтн.).

БИ'РЯ-БИ'РЯ [бі́р'а/бі́р'а], виг. Вигук, яким кличуть овець та ягнят. *«Биря-биря, рідненькі! Биря-биря, додому!»* – кликала хазяйка своїх овець з отари (74, 75, 77 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 198, 199 Березнег.; 731, 732, 734 Микол.; 834–836 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

БИРЬ-БИ'РЬ [бир'/бі́р'], виг. Вигук, яким кличуть овець, ягнят. *«Бирь-бирь, рідненькі!»* – вигикувала бабуся, скликаючи ягнят (105, 106 Башт.; 135, 136 Березан.; 184–186 Березнег.; 346, 347, 356, 367 Вознесен.; 582, 589

Жовтн.; 835, 836 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БИСА'ГИ [би°са́ги], див. **БЕСА'ГИ**.

БИСТРЕ'ЦЬ [би°стрéц'], -я, ч. Бистринь. Та частина річки, де вода швидко тече. *Попливемо на бистрець, щоб за течією потім іти аж до самого села* (18, 19 Арбузин.; 219, 223 Брат.; 404, 405 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

БИСЬ [бис'], част. Би. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Що бись робила, аби сьогодні не приїхала до нас ранком?* (314, 315, 317 Веселин.; 398, 399 Влад.; 465, 466 Доман.; 697, 698 Кривоозер.).

БИСЬ-БИ'СЬ [бис'/біс'], виг. Вигук, яким кличуть телят. *«Бись-бись, моє миленьке! Бись-бись!»* – кликала бабуся телятко (312 Веселин.).

БИ'ТЕЛЬ [бітел'], -я, ч. Бияк, бич ціпа. *Від ціпа відірвався битель, і тепер нічим молотити горох* (81, 82 Башт.).

БИ'ТИСЯ [бітис'а], недок. Стан, коли корова виявляє статеву охоту. *Наша корова почала битися, треба вести на ферму до бика-целентала* (94, 97, 101–103 Башт.; 132, 133, 158, 159 Березан.; 173, 174 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 427–429 Доман.; 516–519 Єлан.; 554, 555, 584, 585 Жовтн.; 667–669 Казан.; 751–753 Микол.; 778, 780 Новобузьк.; 851, 852, 863–865 Новоодес.; 899–901 Очак.; 995–997 Снігур.).

БИТІ'ЛЬНЯ [би°т'іл'н'а], -і, ж. Бительня, якою обробляють коноплі, льон. *У нас в сараї стоїть битільня, якою обробляють коноплі* (404, 405 Влад.; 678–680 Кривоозер.).

БИ'ТКА [бітка], -и, ж. 1. Бительня. *Сьогодні наша мама цілий день биткою обробляла коноплі* (142–145 Березан.; 207, 208 Березнег.; 357, 359 Вознесен.; 448, 449 Доман.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 706, 707 Микол.; 832–834 Новоодес.; 965, 966 Снігур.).

2. Палка, якою б'ють м'яч, коли грають у гилки. *У Петра така замашна битка, що він нею найдалше б'є м'яча* (835, 836 Новоодес.).

БИ'ТНИЦЯ [бітниц'а], -і, ж. Бительня. *Справ, сину, битницю, бо чогось мечик дуже хитається* (592, 593 Жовтн.; 616, 617 Казан.).

БИТО'К [би'тoк], -а, ч., виногр. Сорт синього винограду. *Виноград биток – синюватого кольору і дуже приємний на смак* (107-109, 150, 151 Березан.; 989, 993 Очак.).

БИТО'Н [би'тoн], -а, ч. Бідон. *Щодня ми завозимо у дитячий садок один битон ранішнього молока* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 52, 53, 58, 59 Башт.; 112, 113 Березан.; 337, 339 Вознесен.; 551–553 Жовтн.; 747, 749, 750 Микол.; 832–835 Новоодес.; 887–890 Очак.; 970, 972, 974 Снігур.).

БИТОНЯ'РА [би'тон'а́ра], -и, ч. Збільш. до **БИТО'Н**. *Такого битоняру з молоком сам не піднімеш, потрібна поміч* (насел. п. див. **БИТО'Н**).

БИТУ'ШЕЧКИ [биту'ше'чки], мн. Здріб. до **БИТУ'ШКИ**. *Нашій школярці на зиму ми купили нові битушечки* (насел. п. див. **БИТУ'ШКИ**).

БИТУ'ШКИ [би'ту'шки], мн. Биті валянки. *Надворі випав хороший сніг, тому взувай битушки* (875, 976 Очак.; 996–998 Снігур.)

БИ'ЦКАТИСЯ [біцкaтис'а], -ається, недок. Гедзатися, збуджено бігати, стрибати від укусів гедзя. Див. **БИ'ЦЬКАТИСЯ**. *Корови бицкаються, бо гедзі сильно кусають* (383, 404, 405 Врад.; 678–680 Кривоозер.).

БИ'ЦЮ-БИ'ЦЮ [біц'ю/біц'ю], виг. Вигук, яким підкликають бичків. Див. **БИЦЬ-БИ'ЦЬ**. *„Бицю-бицю, мій маленький! Бицю-бицю до мене, мій рідненький!”* (16, 17, 39–41 Арбузин.; 44, 45, 81, 82, 105, 106 Башт.; 112, 113, 142, 143, 158, 159 Березан.; 166, 167, 175, 176 Березнег.; 245, 249 Брат.; 281–283 Веселин.; 334–336, 340 Вознесен.; 396–399 Врад.; 448, 449, 456, 457, 478 Доман.; 550, 562, 576, 577 Жовтн.; 693, 694, 697, 698 Кривоозер.; 723, 724, 727 Микол.; 832–834 Новоодес.; 899–901 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 976, 979, 980, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

БИЦЬ-БИ'ЦЬ [биц'/біц'], виг. Вигук, яким підкликають бичків. *«Биць-биць, капосний, додому!»* – підзивала бабуся бичка (насел. п. див. **БИ'ЦЮ-БИ'ЦЮ**).

БИ'ЦЬКАТИСЯ [біц'кaтис'а], -ається, недок. Брикатися від укусів гедзів. *Корови того бицькаються, що їх сильно кусають гедзі* (152, 154

Березан.; 295, 297 Веселин.; 860, 861 Новоодес.).

БИЧ [бич], -а, ч. *Стовбур соняшника. Сояшники ми скошили комбайнами, а на полі одні бичі стоять* (478, 481 Доман.; 514, 515 Єлан.; 587, 588 Жовтн.; 745, 740 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БИЧА'К [би^сч'ак], -а, ч. *Батіг. У всіх пастухів були довгі і міцні бичаки, щоб завертати корів* (829, 842, 844 Новоодес.).

БИЧЕ'ШНИК [биче́шник], -а, ч. *Рибалка, який ловить бички волоком. Див. БИ'ЧНИК. Наші бичешники приловчилися брати волоком бички і на глибині лиману* (137, 142, 144, 150 Березан.; 873, 883, 887 Очак.).

БИЧИВИ'НА [бичиві́на], -и, ж. *Пужално. Піду в посадку і виріжу нову бичивину батога, бо стара переламалася* (74, 75, 77 Башт.; 175, 176, 185 Березнег.).

БИЧИВНИ'К [бичиу́нік], -а, ч. *Побережжя. На бичивнику стоїть довгий ряд човнів наших сільських рибалок* (137, 142–145, 150 Березан.; 573–575 Жовтн.).

БИЧИ'ЛНО [бичі́лно], -а, с. *Пужално. У батога зламалося бичилно, треба у посадці нове вирізати* (292–294 Веселин.; 529–531 Єлан.).

БИЧКОВА' СІТКА [бичкова́ с'ітка], -и, ж. *Рибальська сітка, якою ловлять бички. Бички ловлять спеціальною бичковою сіткою, яка має дрібні очії* (137, 142, 144, 150 Березан.; 883, 887, 891 Очак.).

БИЧКУВА'ТИ [бичкува́ти], -ую, -уєш, недок. *Пасти молодняк (бички, телички). Наш син усе літо бичкував і заробив чимало хліба і грошей* (187–189 Березнег.; 238–240 Брат.; 295, 297 Веселин.; 396, 397 Врад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

БИ'ЧНИК [бі́чник], -а, ч. *Рибалка, який ловить бички. Наші бичники вже повертаються з річки, подивимося, що там вони вловили* (584, 586 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 906 Очак.).

БИ'ЧЕ О'КО [бі́че о́ко], -а, с., орн. (*Troglodytes troglodytes* Wren). *Птах волове око. Биче око – дуже маленький співучий птах, якого важко й*

помітити на дереві (16, 17 Арбузин.).

БИЧО'ВКА [бичо́ўка], -и, ж. Мотузка. *Візьми, сину, бичовку і піди прив'яжи корову до стовпа (41, 51, 53, 55 Башт.; 191, 194, 195 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 552–554 Жовтн.)*

БИЧО'К [бичо́к] (1), -а, ч., буд. Лежак на горищі для виходу диму. *Кожного літа в бичку ми трусимо сажу, щоб не загорілася (90–92 Башт.; 516, 517 Єлан.; 751, 752, 755 Микол.; 845, 846 Новоодес.).*

БИЧО'К [бичо́к] (2), -а, ч., іхт. (*Gobio fluviatilis*). 1. Дрібна річкова риба піскар. *Піскарі – маленькі, але схожі на бичків, тому їх також звать бичками (22, 24 Арбузин.; 107–109 Березан.; 356, 357 Вознесен.; 448, 449 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 851, 852 Новоодес.; 899–901 Очак.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).*

2. Прісноводна риба з товстою головою і широким лобом. Головень. (*Neogobius kessleri kessleri Gunthrer*). *Головня ми також називаємо бичком, бо й він має товсту голову і широкий лоб (584, 586 Жовтн.).*

3. Річкова риба щипавка. (*Sobitis taenia*). *Бичок – це маленька річкова рибка з довгим тілом ясно-жовтого кольору (562, 584 Жовтн.).*

БИЧУ'К [бичу́к], -а, ч. Коротка частина ціпа; бияк. *Бичук старого ціпа може скоро відірватися, бо вже майже перетерлася капиця (312, 313 Веселин.; 512, 513 Єлан.; 573–575 Жовтн.; 731, 732, 734 Микол.; 833–835 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 995–997 Снігур.).*

БИ'ШКИ [бішки], виг. Вигук, яким відганяють телят. *«Бишки, бишки, капосне!» – покрикувала хазяйка, заганняючи телятко в хлів (372–374 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.).*

БИЯ'К [бийа́к], -а, ч. Клиноподібна сокира, якою колють дрова. Колун. *Син узяв бияк і пішов у сарайчик колоти дрова для кабиці (268, 269 Брат.; 407, 409, 410 Влад.; 690–692 Кривоозер.).*

БИЯ'НКА [бийа́нка], -и, ж. Праник. *Замашною биянкою добре вибивати шмаття, яке переш на ріці (830, 831 Новоодес.).*

БІ'БКОВИЙ ЛИСТ [бі'бковий лист], а, ч., бот. (*Laurus nobilis*).

Лавровий лист. Див. **БА'БКОВЕ ЛИ'СТЯ**. *Піди, дочко, в магазин і купи пачечку бібкового листа і пахучого перцю* (337, 339, 342, 343 Вознесен.; 712–714 Микол.; 834–836 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 984, 985 Снігур.).

БІ'БЛЯШКИ [б'ібл'ашки], -шок, мн. Маленькі кульки овечого, козячого, заячого посліду. Бібки. Див. **БІ'Б'ЯШКИ**. *Пройшла вулицею отара овець, залишаючи дрібні бібляшки та куряву* (105, 106 Башт.; 354, 355 Вознес.; 478, 480 Доман.; 576, 577 Жовтн.).

БІ'БЛЯШОК [б'ібл'ашок] (1), -а, ч., див. **БІ'БЛЯШКИ**.

БІ'БЛЯШОК [б'ібл'ашок] (2), -а, ч. Брунька. *Ніби ще й тепла не було, а бібляшки на абрикосах вже набрунилися* (245, 247, 249 Брат.; 700, 701 Кривоозер.).

БІ'Б'ЯШКИ [б'іб'йашки], -шок., мн. Маленькі кульки овечого, козячого, заячого посліду. *Усі овечі біб'яшки збери у відро і винеси на огород, це хороше добриво* (586, 587 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 339–341 Вознес.).

БІ'Б'ЯШОК [б'іб'йашок], -а, ч. див. **БІ'Б'ЯШКИ**.

БІ'ГА [б'іга], -и, ж. Кирка. Вживається вихідцями із Тернопільської області. *Цю купу щепеню без лома і біги не розколунаєш, тому ідіть за інструментом* (644, 646 Казан.; 823, 826 Новобузьк.).

БІГА'Р [б'ігар], -я, ч. Палиця, гирлига. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш дідусь зробив собі красивий бігар і завжди ходить з ним* (685–687 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БІ'ГМЕ' [б'ігме'], присл. Чесно. *Бігме, мої дорогі, ми раді вашому приїзду до нас у гості* (49, 50 Башт.; 329, 330 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 751, 753 Микол.; 866, 868 Новоодес.).

БІГУ'Н [б'ігун] (1), -а, ч., млин. Верхній млиновий камінь. Верхняк. *Бігун ми вчора насікли, і тепер він зерно меле значно краще, ніж було до цього* (22, 26 Арбузин.; 101–103 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 292–294 Веселин.; 335, 336, 350, 353, 355, 356 Вознесен.; 439, 441–443 Доман.; 747, 749 Микол.; 857, 858, 860, 861 Новоодес.; 877–879 Очак.; 995–997 Снігур.).

БІГУН [б'ігун] (2), -а, ч. Пристрій, за допомогою якого дітей учать ходити. Див. **БІГУНО'К**. *Синку треба вже купити бігун, щоб скоріше навчився ходити* (10, 11, 21, 22, 26 Арбузин.; 68–70, 83, 85 Башт.; 120, 121, Березан.; 205, 206 Березнег.; 250, 251 Брат.; 298, 299 Веселин.; 357, 359 Вознесен.; 416, 417, 420, 421 Влад.; 456, 457 Доман.; 558, 559 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 851, 852 Новоодес.; 908, 910, 911 Первомай.).

БІГУНЕ'ЦЬ [б'ігунец'] -я, ч. Розлад шлунка. *Після такої їди може напасти й бігунець, або й взагалі можна захворіти* (346, 347 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.; 951, 952 Первомай.).

БІГУНКИ' [б'ігункі] (1), -ів, мн. Пристрій, за допомогою якого вчать дітей ходити. *Купили синкові бігунки, щоб він сам поскоріше вчився ходити* (133, 135 Березан.; 191, 194, 195 Березнег.).

БІГУНКИ' [б'ігункі] (2), -ів, мн. Спеціальне взуття спортсменів-бігунів. *Студенти-спринтери взували бігунки і випробовували їх, чи не муляють* (335, 336 Вознесен.).

БІГУНО'К [б'ігунок] (1), -а, ч., див. **БІГУНКИ'** – 2.

БІГУНО'К [б'ігунок] (2), -а, ч. Пристрій, за допомогою якого вчать дітей ходити. *А бігунок добре допоміг синку вчитися самостійно ходити* (887, 888 Очак.)

БІГУ'ХА [б'ігуха], -и, ж. Річка, у якій тече вода. Протилежне мертвовод. *Наша річка – бігуха, а весною вона широко розливається і заливає низинні луки* (984, 985 Снігур.).

БІГЦЬО'М [б'ігц'ом], присл. Бігом, бігцем. *Трактористи бігцьом дібралися до тракторного стану дуже швидко, бо щодня тренуються* (667–669 Казан.; 773, 778, 780 Новобузьк.).

БІГУС [б'ігус], -у, ч., кул. 1. Тушкована капуста з м'ясом. Див. **БІКУС**. *На вечерю приготували бігус із свіжиною. Бігусом у нас називають звичайну тушковану капусту з м'ясом* (383, 404, 405 Влад.; 465, 466 Доман.; 533, 535 Єлан.; 570, 572 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 851, 852, 860

Новоодес.; 911, 912, 926, 927 Первомай.).

2. Вінегрет з овочів. *Бігус ми готуємо з різних овочів: квашеної капусти, огірків, картоплі, буряків, моркви* (198, 199 Березнег.).

БІДА' [б'іда́], -и, ж. Самогонка. *Сьогодні поставила запарку, щоб до іменин зробити біду для гостей, які обов'язково прийдуть* (432, 434 Доман.; 533, 535 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 706, 707 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

БІДА'КА [б'іда́ка], -и, ч. Убога людина. Бідак. *Син наш – нещасний бідака; на роботі нічого не ладиться, жінка бросила, а він ще й п'є добре* (90, 92, 94, 95 Башт.; 118, 119, 133, 135 Березан.; 340, 356, 357 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 712–714 Микол.; 851, 852, 860, 862 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 981, 982 Снігур.).

БІДИ'ТИ [б'іді́ти], -ую, -уєш, недок. Бідувати. Див. **БІДНУВА'ТИ**. *Говорили ж тобі, не виходь за нього заміж, бо будеш увесь вік бідити, так не послухала* (29, 31, 33 Арбузин.; 217, 218 Брат.; 404, 405 Врад.; 685–687 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БІДНУВА'ТИ [б'іднува́ти], -ую, -уєш, недок. Бідувати. *Той, хто добре працює, ніколи у нас не біднував і не біднує, тим більше зараз* (436, 437 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 553–555 Жовтн.; 712–714 Микол.).

БІДО'К [б'ідо́к], -а, ч. Посудина для гасу. Бідончик. *Бідок з гасом винеси у пригребницю і постав так, щоб ніхто не перекинув* (475, 476 Доман.; 533, 535 Єлан.; 845, 846, 848 Новоодес.).

БІДУ'ЛЯ [б'іду́ля], -і, ч., ж. Бідолаха. *Як заболіло серце у нашої бабулі, злягла і більше, бідуля, не піднялася* (115, 118, 119 Березан.; 191, 195, 196 Березнег.; 359–361 Вознесен.; 703–705 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

БІДЯ'К [б'ід'ак], -а, ч. Бідняга, бідолаха. *Сусід наш, бідяк, дуже сумує за жінкою, яка нещодавно померла від простуди* (101, 102, 105, 106 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 471, 475, 476 Доман.; 640, 642, 644 Казан.; 793, 794, 797 Новобузьк.).

БІ'ЖКИ [б'іж'ки], присл. Бігом. *Біжки ми дібралися до автобусної станції за півгодини і встигли сісти на автобус* (49–51, 101–103 Башт.; 161–

163 Березнег.; 346, 347, 371 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 723, 724, 727 Микол.; 833-835 Новоодес.; 873, 875, 901, 903 Очак.).

БІЗ [б'із^с], -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris*) Бузок. *Наш біз у палисаднику уже розрісся так, що треба розрідити, бо вже поліз і на квіти* (94, 95, 97 Башт.; 227, 238, 239 Брат.; 356, 357 Вознесен.; 389, 390, 401, 402 Влад.; 456, 457 Доман.; 940, 941 Первомай.).

БІЗНИК [б'із^сник], -у, ч. Чагарник із бузку. *Діти ходили в бізник і наламали гілочок бізнику, щоб уквітчати хату перед святом* (22, 24 Арбузин.; 268, 269, 273 Брат.; 420, 421 Влад.; 685–687 Кривоозер.).

БІКА [б'іка], -и, ч. Бугай. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Вулицею два хлопці вели на міцних налигачах здорового біка на ферму* (261, 262 Брат.; 416, 417 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 951–953 Первомай.).

БІКУС [б'ікус], -у, ч., кул. Тушкована капуста з м'ясом. *На друге гостинна хазяйка подала бікус із бараниною та помідори, змащені свіжою олією* (731, 732, 734 Микол.; 835–837, 860, 862 Новоодес.).

БІЛА КОНОПЛЯ [б'іла конопл'а], -і, ж., бот. (*Cannabis*). Стебло коноплі, яке не дає насіння. *Білі коноплі не дають насіння, але з них виробляють добре волокно на пряжу* (362, 364 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 490, 491 Доман.; 685–687 Кривоозер.; 629 Казан.; 842–844 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.).

БІЛА'Н [б'ілан], -а, ч., виногр. (*Vitis vinifera*). Сорт білого винограду. Див. **ПЛАВА'Й**. *Білан – хороший виноград, з нього ми робимо кисле домашнє вино і сік для дітей* (963, 964, 970, 972, 984 Снігур.).

БІЛА'НЯ [б'ілан'а], -і, ж. Біла курка. *Усі інкубаторські курочки, як правило, білані і несуть маленькі яйця* (562, 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 712–714 Микол.).

БІЛА РИ'БА [б'іла ріба], -и, ж., іхт. (*Rutilus heckelii*). Риба тараня або рибець. *Сьогодні ранком уловив з піввідра бичків, а також з десяток білої риби* (873, 883, 887, 891, 896, 906 Очак.).

БІЛИЗНА' [б'ілизна́], -и, ж., тк. Недолік на полотні. *Коли обірветься нитка основи при тканні полотна, то на ньому утворюється білизна* (52, 53 Башт.; 200, 201 Березнег.).

БІЛИЗНИ'НА [б'іліз'ніна], -и, ж. Натільний одяг; білизна. *Сьогодні випрала і вже висушила всю білизнину, а завтра буду гладити* (101–103 Башт.; 185, 186 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 838, 840, 841 Новоодес.; 899–901 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

БІЛИ'ЗНЯ [б'ілізн'а], -і, ж., іхт. (*Aspius aspius*). Хижа риба жерех. *Білизня більше всього ловиться у гирлі Дніпра і при виході в Чорне море в Дніпровському лимані* (137, 142, 144, 150 Березан.; 873, 883, 887, 896, 897 Очак.).

БІ'ЛИК [б'ілік], -а, ч. 1. Білий пес. *Наш білик не прив'язаний, вільно бігає по двору і нікого чужого у двір не впускає* (576, 577, 582, 583 Жовтн.)

2. Білий гриб боровик. *Ми ходили у неділю в ліс і назбирали з відро різних грибів, серед них є й білики* (829, 842, 843 Новоодес.).

БІЛИ'ЦЯ [б'іліц'а] (1), -і, ж., зоол. (*Sciurus*). Білка. *Вживається вихідцями із Закарпатської області. Зараз у Карпатах розвелось багато білиць, і ми часто виходили на полювання* (216–218 Брат.; 383, 404, 405 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БІ'ЛИЦЯ [б'ілиц'а] (2), -і, ж., бот. (*Solanum tuberosum*). Картопля. *Ми заготували на зиму всіх овочів: капусти, білиці, буряків, моркви і помідор* (407, 409, 410 Влад.; 690–692 Кривоозер.).

БІЛ'БО'К [б'іл'ібок], -а, ч. Білок яйця, збитий з цукром, яким змащують верх здобного печива, паски, торта. Див. **БІЛОБО'К**. *Перед тим, як будеш ставити торт у духовку, змаж білібоком і притрусси пудрою* (362, 364 Вознесен.).

БІЛ'ВКА [б'іл'іўка], -и, ж. Міцне біле вино. *Випив чашку білівки перед обідом і вже трохи зашуміло в голові, видно, набирає міцності* (124, 125, 127 Березан.; 169, 170, 172 Березнег.; 359–361 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.).

БІЛЛЯ [б'іл':а], -я, с. Біла глина, якою білять стіни. *Дочка вже приготувала білля, щоб завтра білувати хату знадвору, бо дощ обмив* (751, 753 Микол.).

БІЛОБО'К [б'ілоб'ок], -а, ч. Білок яйця, збитий з цукром, яким змащують верх здобного печива, паски, торта. *Ми вже спекли паски, помазали верхи білобоком, притрусили пудрою і наклали лампасьє* (362, 364, 371 Вознесен.).

БІЛОБРИ'СИЙ [б'ілобр'ісиї], -а, -е. Білявий. *В обід чогось до сина приходив білобрисий сусід, довго з ним говорив* (133, 135, 144, 145 Березан.; 172, 175, 176, 183, 184 Березнег.; 337, 339, 340 Вознесен.; 568, 569 Жовтн.; 634, 644, 650 Казан.; 706-708, 736, 737, 755 Микол.; 769, 771, 778, 780 Новобузьк.; 828, 846 Новоодес.; 877–879, 901, 903 Очак.; 995–997 Снігур.).

БІЛОГРУ'ДИК [б'ілогру'дик], -а, ч., орн. (*Sterna hirundo*). Крячок річковий. *Біля очерету постійно літає білогрудик, видно, там десь його гніздечко* (191, 195, 196 Березнег.; 346, 348 Вознесен.; 745, 746 Микол.; 832–834 Новоодес.; 877–879 Очак.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).

БІЛОДЕ'ННИЙ [б'ілод'ен:иї], -а, -е. При денному світлі. *Увесь білоденний час дочка була на горищі, мазала лежак і димар* (41, 42, 43 Арбузин.; 44, 51 Башт.; 207, 208 Березнег.; 350, 351, 356 Вознесен.; 731, 732 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

БІЛОДЕ'ННО [б'ілод'ен:о], присл. Вдень. *Білоденно зараз знахожуся на роботі в полі, а вечором трошки займаюся своїми ділами* (насел. п. див. **БІЛОДЕ'ННИЙ**).

БІЛОЗО'РИЙ [б'ілоз'орії], -а, -е. Білявий. *Малі діти – білозорі, а як підростають, то чубчики потроху чорнішають* (840, 841 Новоодес.; 888–890 Очак.; 972, 974, 984 Снігур.).

БІЛОКАЧА'НКА [б'ілокач'анка], -и, ж., бот. (*Brássica olerácea*). Сорт капусти. Див. **БІЛОКАЧА'ННА**. *Днями син привіз півбестарки білокачанки, і я нашаткувала повну дішку* (112, 113, 132, 133 Березан.; 191, 195, 196

Березнег.; 342, 343, 357, 359 Вознесен.; 478, 480, 487, 489 Доман.; 621, 622, 624 Казан.; 712–714 Микол.; 778, 780, 788, 789 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.; 877–879 Очак.; 981–983, 1012, 1016 Снігур.).

БІЛОКАЧА'ННА [б'ілокач'ан:а], -ої, ж., бот. (*Brassica oleracea*). Сорт капусти. *Білокачанна – осіння капуста, саме її шаткують, заготовляючи на зиму* (насел. п. див. **БІЛОКАЧА'НКА**).

БІЛОРІ'ПА [б'ілор'іпа], -и, ж., бот. (*Brassica rapa*). Ріпа, що має біле забарвлення. *У нас в огороді грядочка білоріпи, щоб зимою було чим дітям забавлятися* (23, 33, 39, 41 Арбузин.; 213, 216, 268, 269 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 416–418 Влад.; 485, 486 Доман.; 678–680 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 857, 858 Новоодес.; 884, 886 Очак.; 946, 948, 949 Первомай.; 1002, 1003 Снігур.).

БІЛОРО'ТИКИ [б'ілор'ітики], -ів, мн., бот. (*Capsella bursa-pastoris*). Квіти грицики. *Білоротики, які цвітуть білими квіточками, широко використовуються в медицині* (586, 587 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 851, 852, 857, 858 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БІЛОТО'К [б'ілот'ок], -а, ч. Білок яйця. Див. **БІЛТО'К**. *Мама вилила з яйця білоток у стаканчик, щоб зробити з нього якусь мазь для обличчя* (412, 413 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БІЛОЦВІ'Т [б'ілоц'в'іт], -у, ч., бот. (*Narcissus*). Квіти лісовий нарцис. Див. **БІЛО'ШМА**. *Діти ходили сьогодні в лісок і там нарвали білоцвіту* (61, 62 Башт.; 169, 170, 172 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.; 393, 394, 396 Влад.; 485–487 Доман.; 591–593 Жовтн.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 834–836 Новоодес.).

БІЛО'ШМА [б'ілошма], -и, ж., бот. (*Narcissus*). Лісовий нарцис. *Білошма росте в лісах і заростях* (737–739 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.).

БІЛПУ'Х [б'ілп'ух], -у, ч., бот. (*Tussilago farfara*). Рослина мати-й-мачуха. *Рослину мати-й-мачуха у нас на Кінбурнській косі називають білух, або підбій* (896–898 Очак.).

БІЛТО'К [б'ілтóк], -а, ч. Білок яйця. *Білток яйця мама вилила на сковоротку, а з жовтка зробила глазуру* (891, 892 Очак.).

БІЛУ'ШКА [б'ілу́шка], -и, ж. Чашка. *Наш син кожного ранку випиває білушку свіжого молока і йде на роботу* (667–669 Казан.; 801–804, 810 Новобузьк.).

БІЛЮ'К [б'іл'у́к], -а, ч., бот. (*Boletus edulis*). Гриб боровик. *Ходили в неділю в ліс, назбирали трошки різних грибів, попадалися їм білюки* (439, 441, 442 Доман.; 529–531 Єлан.; 582, 583 Жовтн.).

БІЛЯ'ВЕЦЬ [б'іл'аве^нц'], -я, ч. Світловолосий або білолиций хлопчина. *Змалку син був білявець, як і всі малі діти, а з роками чуб почав чорніти* (612, 613, 616 Казан.; 810, 812, 813 Новобузьк.).

БІЛЯ'К [б'іл'а́к], -а, ч. 1. Білий метелик. (*Pieris brassicae*). *Зараз у полі багато літає великих і маленьких біляків, які нікого не бояться* (350, 351, 353, 356 Вознесен.; 743, 745, 746 Микол.; 835–837 Новоодес.; 877–879 Очак.; 965, 966, 984 Снігур.).

2. Білі плями на воді лиману чи моря. *Сьогодні увесь берег моря у біляках – то припливли з моря медузи* (137, 142, 144, 150 Березан.; 873, 883, 887, 891 Очак.).

БІЛЯ'НКА [б'іл'а́нка], -и, ж. Біла хата. *Вважай, що ми прийшли додому, бо он і наша білянка видніється в кінці вулиці* (576, 577, 584, 585 Жовтн.; 712–714 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

БІЛЯ'С [б'іл'а́с], -а, ч. Кавун з білим кольором м'якоті. *Біляси завжди солодші від червоних кавунів, тому їх називають сахарними* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 238, 239 Брат.).

БІЛЬ [б'іл'], -і, ж. Риб'яча луска. *Жінки обчищали з риби біль, а чоловіки тим часом готували вогнище, щоб зварити юшки* (101–103 Башт.; 124, 125, 144, 145 Березан.; 175, 176 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 582, 583, 586 Жовтн.; 640–642 Казан.; 731–733 Микол.; 810, 811, 818, 819 Новобузьк.; 829, 842–844 Новоодес.; 873, 875, 883, 884, 893, 894 Очак.; 963, 964, 996, 997 Снігур.).

БІЛЬМА'Й [б'іл'маї], -я, ч. Людина з витрішкуватими очима. *Чогось отой рижий більмай увесь час поглядає в нашу сторону, немов щось запримітив* (829–831 Новоодес.; 1010, 1011, 1016 Снігур.).

БІЛЬМА'К [б'іл'мак], -а, ч. Людина з більмом на оці. *Хоча наш бригадир і більмак на одне око, а все бачить дуже добре* (10, 11, 35, 36, 38 Арбузин.; 108–110 Березан.; 245, 247 Брат.; 384, 387, 390, 392 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 873, 875, 876 Очак.).

БІЛЬМА'ТИЙ [б'іл'ма́тиї], -а, -е. Булькати́й, витрішкува́тий. *Чого отой більматий хлопець увесь час дивиться на дівчат, які стоять біля дверей?* (115, 118, 119 Березан.; 901, 903, 905 Очак.).

БІЛЬМА'Ч [б'іл'ма́ч], -а, ч. Людина з витрішкуватими очима. *Оттой більмач як витріщить свої очі, то хлопці аж присідають від страху* (29, 33, 35, 36 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 245, 247 Брат.; 407, 409, 410 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 939, 940, 941 Первомай.).

БІ'МБЕР [б'імбер], -у, ч. Самогон. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми купили вина для жінок, для чоловіків зварили бімберу, думаємо, вистачить на весілля* (10, 11, 36, 38 Арбузин.; 222, 223 Брат.; 404, 405 Влад.).

БІ'РФА [б'ірфа], -и, ж. Одна з двох бічних частин ящика воза; полудрабок. *Добре скріпи бірфи гарби, щоб не розійшлися в дорозі, бо тоді вивалиться все сіно* (685–687 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

БІСИНА' [б'іси́на], -и, ж., бот. (*Lucium barbarum*). 1. Дереза. *Увесь крутий схил яру ми обсадили бісиною, щоб весняна вода його не розмивала* (932, 933 Первомай.).

2. Рослина блекота. *Що ви робите, бісові діти! Ви що бісини пооб'їдалися? Покладіть сокиру на місце!* (74, 75, 77 Башт.; 346, 348, 356 Вознесен.; 582, 583 Жовтн.; 751–753 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

БІСЦЬО'М [б'ісц'ом], присл. Бігом. *Біжи бісцьом до мамі на роботу, нехай негайно іде додому* (49, 50 Башт.; 187–189 Березнег.; 350, 351, 353 Вознесен.; 439, 441–443 Доман.; 568, 569, 572 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 845–

847 Новоодес.; 887–889 Очак.; 981, 982 Снігур.).

БІТИ [б'іти], -ів, мн. Чоботи. *Сьогодні, мабуть, взую свої біти, бо надворі після зливи грязь, усі дороги розкисли* (22, 24, 26 Арбузин.; 223, 225 Брат.; 412, 413 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БІЦІГЛІ [б'іц'ігл'і], -ів, мн. Велосипед. Вживається вихідцями із західних областей України. *Сідай, синку, на свої біциглі, їдь до батька в поле і передай йому листа від брата* (232, 250 Брат.; 418, 420 Влад.; 917, 919, 927 Первомай.).

БІЦУ'К [б'іц'ук], -а, ч. Коротка частина ціпа; бияк. *Треба прив'язати біцук, бо вчора відірвався, а другого ціпа у нас немає* (829, 842 Новоодес.).

БІШЕНИЙ [б'ішениї], -а, -е. Скажений; який сказився (про собаку). *Якось весною у селі з'явився бішений собака, так ми його застрелили й спалили* (10, 11, 39, 41 Арбузин.; 49, 90, 92, 101, 102 Башт.; 133, 135, 156, 158, 159 Березан.; 198, 199, 205, 206 Березнег.; 257, 259, 260 Брат.; 312, 313 Веселин.; 340, 356, 357 Вознесен.; 384, 387, 388 Влад.; 448, 449, 451 Доман.; 554, 555, 562, 580, 581 Жовтн.; 736–738 Микол.; 842, 843, 868, 869 Новоодес.; 963, 965, 970, 972, 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БЛА'ВАТЕНЬ [бл'аватен'], -я, ч., бот. (*Centaurea*). Волошки; блават. Див. **БЛА'ВУТ**. *На схилах нашої балки густо росте блаватень* (99, 100 Башт.).

БЛА'ВУТ [бл'авут], -у, ч., бот. (*Centaurea*). Волошки; блават. *А в житі, яке посіяне за кукурузяним полем, блавут росте синіми квіточками* (81, 82 Башт.).

БЛАГОМА'ТНИЙ [благом'атниї], -а, -е. Дурнуватий; пришелепуватий. *Чи ти благоматний, чи зовсім дурний, що таке витворяєш при чужих людях?* (456, 457 Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 580, 582, 586 Жовтн.).

БЛАЖНИ'Й [блажнії], -а, -е. Молочний. *Усе блажне стоїть у погребі в глечиках, якщо хочеш їсти, іди бери сам* (насел. п. див. **БЛАЖНЯ'**).

БЛАЖНЯ' [блажн'а], -і, ж. Молочні продукти (молоко, сметана). *Коли*

здоїш корову, блажню розіллеш у глечики і винесеши у погріб, щоб не скисло (644, 645, 650, 652 Казан.; 786–788 Новобузьк.).

БЛАКА'РКО [блака́рко], -а, с. Скло. Вживається вихідцями із західних областей України. *У причілковому вікні у двох шибках розбилися блакарки, треба якось уставити* (261, 262 Брат.; 398-401 Влад.).

БЛАТО'К [блато́к], -а, ч., тк. Бердо ткацького верстата. *Блаток – це деталь ткацького верстата, яка нагадує гребінь у раміці* (29, 33 Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.; 416, 417, 420 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БЛАХВА'Н [блахва́н], -а, ч. Металевий лист, на якому печуть пироги, коржі. Вживається вихідцями із західних областей України. *Син зробив новий великий блахван пекти пироги, бо старий нікуди не годився* (685, 686, 688 Кривоозер.; 926, 927, 940, 941 Первомай.).

БЛЕЗНО' [бле^нзно́], -а, с. Сучок у дощі. *Відклади в сторону цю дошку, бо в ній є велике блезно* (334–336 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 851, 852, 860, 861 Новоодес.).

БЛЕ'ЇТИ [бле́йіти], -єю, -єїш, недок. Говорити дурницю, неправду. *Не блей, чоловіче недобрый, не блей! Говори так, як воно було насправді* (10, 11, 29, 31 Арбузин.; 389, 390, 415 Влад.; 683, 697, 698 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БЛЕ'ЙКА [бле́йка], -и, ж. Чутка; брехня. *По селу пройшла блейка, що приїхали до нас якісь знамениті артисти, то всі пішли в клуб* (насел. п. див. **БЛЕ'ЇТИ**).

БЛЕ'КІТ [бле́к'іт], -у, ч., бот. (*Nyoscyamus niger*). Отруйна рослина блекота. Див. **БЛЕКУ'Н**. *Цвіт блекоту трохи солодкуватий, але ним легко можна отруїтися, якщо не насмерть, то похворієш* (68–70 Башт.; 173, 174, 198, 199 Березнег.; 341, 346, 347 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 830, 831, 860–862 Новоодес.; 552–554 Жовтн.; 727, 728 Микол.; 875, 876, 906 Очак.; 996–998 Снігур.).

БЛЕКРО'ТКА [бле^нкротка], -і, ж. Хвороба винограду. *Щоб блекротка*

не навідалася до нашого винограду, ми кожної весни оббризуємо його хімікаліями (124, 125, 127, 132–134 Березан.; 832–834 Новоодес.; 887–890 Очак.; 981–983 Снігур.).

БЛЕКУ'Н [бле^н'кун], -а, ч., бот. (*Hyoscyamus niger*). Рослина блекота. Блекун – отруйна рослина, тому ми її знищуємо, щоб ніде й поблизу огороду її не було (334–336 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 562, 568–570, 584, 585 Жовтн.; 712–714, 755, 756 Микол.; 866, 868, 869–871 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БЛЕ'НЬКАТИ [блєн'кати], -аю, -аєш, недок. Ходити без діла; вештатися. *Наш дід цілий день сьогодні бленькає: то піде в сад, то до вуликів загляне; не сидить і хвилини* (227, 228 Брат.; 392–394 Влад.; 690–692, 699 Кривоозер.).

БЛЕ'СКА [блєска], -и, ж., риб. Блешня. Див. **БЛЕСНЯ'**. *Щось на мою блеску риба не береться, мабуть, перейду на черв'ячки* (574, 575 Жовтн.).

БЛЕСНЯ' [бле^н'с'н'а], -і, ж., риб. Блешня. *Я на блесню сьогодні ранком узяв величезну щуку, яка лякала всю рибу* (137, 142, 144, 150 Березан.; 573–575, 584, 586 Жовтн.; 2, 3, 5, 747, 749 Микол.; 873, 876, 883, 887, 891, 906 Очак.).

БЛЕШ [блеш], -у, ч. Більмо. Див. **БЛЕЩ**. *У нашого молодшого сина на лівому оці з'явився блеш, треба везти в лікарню аж в город* (1010, 1011 Снігур.).

БЛЕЩ [блешч], -у, ч. Більмо. *Кажуть, що в деяких спеціалізованих лікарнях зараз знищують блещ на рогівці ока* (101–103 Башт.; 184–186, 198 Березнег.).

БЛЕ'ЯННЯ [блєйан'а], -я, с. Бекання. *З кошари доносилося голосне бляння овець, які, очевидно, захотіли вже їсти* (насел. п. див. **БЛЕ'ЯТИ**).

БЛЕ'ЯТИ [блєйати], -ю, -їш, недок. Бекати. *Вівці почали голосно бляти, очевидно, в кошарі щось трапилося, треба їти дивитися* (216–218 Брат.; 399, 401 Влад.; 576, 577, 582, 583, 586 Жовтн.; 630, 631 Казан.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 860–862

Новоодес.).

БЛИГШЕ [блігше], присл. Ближче. *Чим ближше до свята, тим веселіше стає на душі, бо відпочинемо і трохи повеселимося* (416–418 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

БЛИЗНЕЦЬ [бле^нзнец'], -я, ч. Близнюк. *Микола і Володимир – близнеці, але зовсім різні хлопці і на вигляд, і за характером* (88, 89 Башт.; 582, 583, 586 Жовтн.; 667–669 Казан.; 712–714 Микол.; 810, 812 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 899, 901, 905 Очак.).

БЛИЗНЯК [бли^нз'як], -а, ч. Близнюк. *Завтра із міста до нас у гості приїздить із своєю дружиною мій близняк* (10–12, 22, 41, 42 Арбузин.; 101–103 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 175, 176 Березнег.; 271, 273 Брат.; 350, 353, 354 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 424, 425, 428 Доман.; 584, 585, 592 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 699–701 Кривоозер.; 738, 739, 751, 753 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 908, 910, 911 Первомай.; 976, 978 Снігур.).

БЛИЗНЯТА [бли^нз'ята], мн. Два зліплені докупі череп'яні горщики з великим угорі вухом. Близнюки. *Дочка принесла батькові обід у поле у близнятах і компот у флязі* (299, 300 Веселин.; 340, 346, 347 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.; 568, 569, 580 Жовтн.; 751–753 Микол.; 857–859 Новоодес.; 981, 983 Снігур.).

БЛИЗНЯЧКА [бли^нз'ячка], -и, ж. Близнючка. *Моя сестра – близнячка, а заміж вийшла раніше на цілий рік* (насел. п. див. **БЛИЗНЯК**).

БЛИЗОРУКИЙ [бли^нзор'укий], -а, -е. Короткозорий. *Близорукий сусід, коли ми зустрілися у лавці, мене не впізнав* (101–103 Башт.; 200–202 Березнег.; 342, 343 Вознес.; 485–487 Доман.; 706, 707 Микол.; 866, 868 Новоодес.; 899–901, 906 Очак.; 1010, 1011, 1016 Снігур.).

БЛИКАВКА [блікаўка], -и, ж. Каганець, який слабо горить. Див. **БЛИКАЛКА**, **БЛИМАЛО**, **БЛИСКУ'Н**, **БЛИКУ'Н**. *Заправ гасом бликавку і піди в чулан та набери огірків і помідор на вечерю* (342, 343, 356 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 573–575, 586, 587 Жовтн.; 628, 630, 631

Казан.; 712–714 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 845, 846 Новоодес.).

БЛИ'КАЛКА [блікалка], -и, ж., риб. Спеціальне рибальське знаряддя, за допомогою якого взимку ловлять рибу. *Приготуй, синку, бликалку, сьогодні вечером підемо ловити рибу* (888–890 Очак.).

БЛИ'КАННЯ [блікан'а], -я, с. Блимання очима. *Постійне дідове бликання дивує тих, хто його не знає і вперше бачить* (насел. п. див. **БЛИ'КАТИ**).

БЛИ'КАТИ [блікати], -аю, -аєш, недок. Блимати очима. *Ми запитали хлопця, де знаходиться бригада, а він тільки бликав очима і нічого не говорив* (44, 45, 50, 51, 58, 62 Башт.; 112, 113, 142–144 Березан.; 337, 339, 340, 356 Вознесен.; 432, 434, 490, 491 Доман.; 516, 517, 519 Єлан.; 552–554, 557 Жовтн.; 634, 650, 652 Казан.; 703, 704, 706, 708 Микол.; 766, 767, 804, 807 Новобузьк.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 970, 972, 1010, 1011 Снігур.).

БЛИ'КНУТИ [блікнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **БЛИ'КАТИ**. *У відповідь на запитання бригадир так бликнув, що більше ніхто нічого в нього не питає* (насел. п. див. **БЛИ'КАТИ**).

БЛИКУ'Н [блікун], -а, ч. Каганець. *Засвіти мені, сину, бликун, я полізу в погріб, щоб узяти капусти й огірків до вечері* (847, 848, 864, 865 Новоодес.; 989, 993 Снігур.).

БЛИ'МАЛКА [блімалка], -и, ж. Каганець. *Бери блималку і йди в чулан та шукай там свої чоботи, які хотів завтра взути* (132, 133, 152, 154 Березан.; 183, 184, 198, 199 Березнег.; 346, 347 Вознес.).

БЛИ'МАЛО [блімало], -а, с. Каганець. *Справ оте чортове блимало, щоб хоч трохи краще світило, бо нічогісінько не бачу* (105, 106 Башт.; 227, 228, 250, 251 Брат.; 314, 315 Веселин.; 398, 399, 401 Врад.; 424–426, 465, 466 Доман.; 529–531 Єлан.; 568, 569, 580, 583 Жовтн.; 602, 605, 606 Казан.; 712–714 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.; 877–879 Очак.).

БЛИ'МКАТИ [блімкати], -аю, -аєш, недок. Блимати. *Ми його*

питаємо, що він за сьогоднішній день зробив, а він тільки блимкає очима та чухається (737–739 Микол.; 835–837 Новоодес.; 877–879, 901, 903 Очак.; 996–998, 1010, 1011 Снігур.).

БЛИН [блин], -а, ч., кул. Оладок. *Печи, жінко, блини, бо на обід прийде кум з кумою, а я приготую нашої фірменної оковитої* (10–12, 18, 19, 39, 41 Арбузин.; 44–46, 74, 75, 81, 82, 101–103 Башт.; 112, 113, 124, 125, 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 191, 193, 195, 207, 208 Березнег.; 227, 228, 245, 247 Брат.; 315, 317, 329, 330 Веселин.; 337–339, 356, 359, 360 Вознесен.; 396, 397, 413, 414 Врад.; 439, 441, 471, 475, 476 Доман.; 502–504, 526, 527 Єлан.; 557, 558, 568, 569, 573, 574 Жовтн.; 594–596, 628, 630, 631 Казан.; 676, 677, 685–688 Кривоозер.; 702–704, 706, 708, 736, 737 Микол.; 759, 760, 793, 794, 814, 815 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843, 851, 852 Новоодес.; 877–879, 891, 892 Очак.; 930, 931, 940, 941, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 981, 995, 996 Снігур.).

БЛИ'СКА [бліска], -и, ж., орн. (*Motacilla alba alba* Linnaeus). Плиска біла. *Блиска – це невеликий перелітний птах, який живе біля водойм* (68, 70 Башт.).

БЛИ'СКАВЕЦЬ [бліскавец'], -я, ч., ент. (*Firefly larva*). Жучок світляк. Див. **БЛИЩА'К**. *Блискавці – це невеличкі жучки, які блищать у темряві, перелітаючи з дерева на дерево* (478, 480 Доман.; 512, 513, 526 Єлан.; 576, 577, 586 Жовтн.; 745, 746, 755, 756 Микол.; 846, 847, 870, 871 Новоодес.).

БЛИ'СКАВКА [бліскаўка], -и, ж., риб. Блешня. Див. **БЛИ'СКОТКА**, **БЛИ'СТКА**, **БЛИЩА'ЛКА**, **БЛИЩА'ЧКА**. *На блискавку береться головним чином щука, бо вона хижа риба і ковтає блискавку* (22, 24 Арбузин.; 58, 101, 102 Башт.; 142, 144, 150 Березан.; 478, 480 Доман.; 584, 585, 587 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.).

БЛИ'СКОТКА [бліскотка], -и, ж., риб. Блешня. *Блискотку найкраще чіпляти до спінінга, щоб була можливість швидко тягнути* (873, 882, 883, 903, 905 Очак.).

БЛИСКУ'Н [бли'скун], -а, ч. Каганець. *Налий гасу у блискун, бо почав*

затухати, а тут якраз треба піти в сарай (83, 85, 86 Башт.; 860–862 Новоодес.).

БЛИ'СНУТИ [бліснути], -ну, -неш, док., перех. З великою силою ударити. *Конюх так блиснув батогом гнідого коня, що той аж здригнувся від несподіванки* (39, 41 Арбузин.; 44–46, 58, 59, 79, 80, 94 Башт.; 115, 118, 133, 135, 142 Березан.; 173, 174, 191, 193, 195 Березнег.; 250, 251 Брат.; 305, 308, 309 Веселин.; 340, 341, 357, 359 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 568, 572 Жовтн.; 685, 687 Кривоозер.; 723, 724, 727 Микол.; 834–836 Новоодес.; 877–879, 899, 900 Очак.; 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БЛИ'СТКА [блісткѧ -и, ж., риб. Блешня. *Сьогодні купив у магазині кілька блисток, завтра піду ловити на них рибу* (68–70 Башт.; 320, 321 Веселин.; 372, 373 Вознес.; 550, 562 Жовтн.; 712 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

БЛИ'ЦЬКАТИ [бліц'кати], -аю, -аєш, недок. Блукати без діла; тинятися. *Чого ти увесь день блицькаєш з місця на місце, сядь та хоч трохи посидь і відпочинь* (350, 351, 353 Вознесен.; 860, 861, 870, 871 Новоодес.).

БЛИЩА'К [бли'шч'ак], -а, ч., ент. (Firefly larva). Жук світляк. *Невгамовні блищаки увесь вечір літають і світяться у темряві, як фосфорові* (866, 868, 869 Новоодес.; 884, 886, 893, 894 Очак.; 997–999 Снігур.).

БЛИЩА'ЛКА [бли'шч'алка], -и, ж., риб. Блешня. *На блищалку ловиться в основному щука, бо вона хижа риба* (894 Очак.).

БЛИЩА'ЧКА [бли'шч'ачка], -и, ж., риб. Блешня. *Я купив кілька блищачок, а на яку з них буде братися риба, подивимося* (44, 45 Башт.).

БЛІДНИЦЯ [блі'дниц'а], -і, ж., бот. (Polygonatum odoratum). Рослина білоцвіт весняний. *Блідниця росте в лісах і заростях, весною вона розпускається жовтуватими квіточками* (68–70 Башт.; 439, 441 Доман.; 835–837 Новоодес.; 887, 888, 905 Очак.; 984, 985, 1008, 1010 Снігур.).

БЛІХІ'ВКА [блі'х'і'ўка], -и, ж. Кухоль. Вживається вихідцями із західних областей України. *Пити так захотілося, що залпом випив аж дві бліхівки води* (238, 239 Брат.; 404, 405 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 932, 933

Первомай.).

БЛО'ДЕР [блóдер], -а, ч. Духовка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Картоплю з м'ясом я поставила у блодер, щоб умлівала* (29, 33 Арбузин.).

БЛО'КВА [блóква], -и, ж. 1. Левада, заплавні луки. Див. **БЛУ'КВА** – 2). *Корову ми виганяємо в громадську череду, яка все літо випасається на блокві* (478, 480 Доман.; 514, 515 Єлан.).

2. Город, що знаходиться за селом. *На своїй блокві, яка знаходиться за селом, ми посадили картоплю і буряки* (234, 236 Брат.; 387, 388 Влад.).

БЛОКО'ВНЯ [блокóўн'а], -і, ж., тк. Бокова стінка ткацького верстата. *Ми зараз нічого не тчемо, бо у нашого верстата поламані обидві блоковні* (697, 698 Кривоозер.; 948, 949 Первомай.).

БЛОЩИ'ННИК [блошчїн'ик], -а, ч., бот. (*Ledum palustre*). Болотяна рослина з дурманячим запахом багна, стебла якої часто обсідають болотні блощиці, що й дало підставу називати її блощинником або блощицею. *По обох берегах нашої річки густо росте болотяний блощинник* (108, 109 Березан.; 207, 208 Березнег.; 362, 364 Вознесен.).

БЛОЩИ'ЦЯ [блошчїц'а], -і, ж., бот. (*Ledum palustre*). Рослина багно. *На стеблах цієї рослини купчаться болотні блощиці, тому її і називають блощицею* (693, 694, 699 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

БЛУДИ'ТИ [блудїти], -дю, -диш, недок. Робити помилки; помилятися. *У вирішенні цієї арифметичної задачі ти десь блудиш, тому й результат неправильний* (94, 97 Башт.; 335, 336 Вознес.; 441–443 Доман.; 835–837 Новоодес.; 878, 879, 900, 901 Очак.; 997–999 Снігур.).

БЛУДЛИ'ВА РІ'ЧКА [блудліва р'їчка], див. **БЛУДНА' РІ'ЧКА**.

БЛУДНА' РІ'ЧКА [блудна́ р'їчка], -и, ж. Річка, яка то з'являється, то зникає. *Наша річка – блудна, вона то з'являється весною, або коли дощ піде, то зникає, бо висихає* (346, 347 Вознесен.; 866, 868, 869 Новоодес.).

БЛУ'ДОМ [блúдом], присл. Блукаючи. *Блудом ходив з годину, поки знайшов хлопців у лісопосадці за вечерею* (200–202 Березнег.; 845–847

Новоодес.).

БЛУЗНИЦЯ [блузніц'а], -і, ж. Спідниця. *Ідучи в клуб на збори, сестра одягла нову блузницю і шовкову кофточку* (485–487 Доман.; 582, 583, 587 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 778, 780, 782 Новобузьк.).

БЛУКА'ТИСЯ [блукáтис'а], -аюся, -аєшся, недок. 1. Ходити чи їздити без певної мети чи напрямку; тинятися. *Блукалися ми сьогодні з півдня по степу, немов неприкаяні* (407, 409, 410 Врад.).

2. Гедзатися. *Сьогодні жарко, і корови блукаються, неначе подуріли, не прилягли на тирлі й на годину* (441, 442 Доман.).

БЛУКА'ЮЧА РІ'ЧКА [блукáйуча р'ічка], див. **БЛУДНА' РІ'ЧКА**.

БЛУ'КВА [блúква], -и, ж. 1. Город за селом на низинній місцевості, де садять різні овочі. Див. **БЛО'КВА**– 2). *На блуквах ми садимо ранню капусту, огірки, помідори і цибулю* (162, 163, 182, 184 Березнег.; 630, 631 Казан.; 800–802 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 887–889 Очак.; 984, 985 Снігур.).

2. Вигін, на якому пасуть молодняк. *Телятко вивела на блукву, прив'язала, там воно пасеться увесь день* (930, 931 Первомай.).

БЛЮВАКИ' [бл'увакі], -ів, мн. Блювотина. *Як мені вже надоїло витирати блюваки отих курців, що харкають* (184–186 Березнег.; 428, 429 Доман.).

БЛЮ'ДКО [бл'уд'ко], -а, с. Блюдце. *Постав стакан на блюдо і неси на стіл, бо чай дуже гарячий* (678–680 Кривоозер.).

БЛЮ'ЗКА [бл'уз'ка], -и, ж. Блузка. *Треба піти та одягти блюзку, бо надворі вже холоднувато* (946, 948 Первомай.).

БЛЯД [бл'ад^т], -у, ч., тк. Бердо. Див. **БЛЯДО'К**, **БЛЯТ**, **БЛЯТО'К**. *Бляд – це важлива деталь ткацького верстата, на яку намотують ткани* (191, 195, 196 Березнег.; 359, 361, 362 Вознесен.).

БЛЯ'ДА [бл'áда], -и, ж., тк. Ляда ткацького верстата. *Бляда – це рухома рама в ткацькому верстаті, у яку вкладається бердо* (424, 425 Доман.; 860–862 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

БЛЯДО'К [бл'адóк], -а, ч., тк. Деталь ткацького верстата; бердо. *Блядок ткацького верстата схожий на гребінь у невеликій рамці* (29, 33 Арбузин.; 169, 170, 172 Березнег.; 227, 228 Брат.; 342, 343 Вознес.; 398, 399, 401 Влад.; 471, 475 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 911, 912, 914 Первомай.).

БЛЯСК [бл'аск], -у, ч. Блиск. Яскраве сяння, світіння. Вживається вихідцями із західних областей України. *Від розкішної люстри по всій залі розливався приємний бляск світла* (586, 587 Жовтн.).

БЛЯТ [бл'ат], -а, ч., тк. 1. Бердо ткацького верстата. *До нашого ткацького верстата зараз потрібний новий блят* (245, 247 Брат.; 359, 361 Вознес.; 412, 413, 415 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 835, 836 Новоодес.; 924, 925, 942 Первомай.; 1019, 1020 Снігур.).

2. Чавунна плаха з конфорками, яка накриває кухонну плиту. *Блят плити тріснув посередині, треба замінити, бо ніяк варити страву* (584, 585 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 851, 852, 860 Новоодес.).

БЛЯТО'К [бл'атóк], -а, ч., тк. 1. Бердо ткацького верстата. *Треба замінити бляток ткацького верстата, бо із-за нього часто рвуться нитки* (173, 174 Березнег.; 630, 631 Казан.; 786–788 Новобузьк.; 863–865 Новоодес.; 989, 993 Снігур.).

2. Чавунна плаха з конфорками, яка накриває кухонну плиту. *Вугілля так горіло, що аж бляток був увесь червоний від жару* (584, 585 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 903, 905 Очак.)

БЛЯ'ХА [бл'áха], -и, ж. 1. Металевий лист із загнутими краями, на якому печуть пироги. *Розкладай, дочко, пироги на бляху і будемо ставити у ніч* (29, 33, 40 Арбузин.; 222, 223, 225 Брат.; 329, 330 Веселин.; 389, 390, 392 Влад.; 453, 455 Доман.; 678–680 Кривоозер.; 834–836 Новоодес.; 908, 910, 911, 942 Первомай.).

2. Чавунна плаха з конфорками, яка накриває кухонну плиту. *Оце купили на плиту нову бляху, бо стара лопнула* (213, 216, 234, 236 Брат.; 362, 364 Вознесен.; 399, 401, 402 Влад.; 505, 506 Єлан.; 576, 577 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.).

БЛЯ'ХІВКА [бл'ах'іўка], -и, ж. Кухоль. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми, синку, бляхівку і принеси свіжої водички напитися* (29, 33 Арбузин.; 312, 313 Веселин.; 371 Вознесен.; 413, 414 Влад.; 939, 940 Первомай.).

БЛЯХО'ВАНИЙ [бл'ах'ованій], -а, -е. Покритий бляхою. *Відділ кадрів знаходиться там, де бляховані двері* (насел. п. див. **БЛЯХУВА'ТИ**).

БЛЯХУВА'ТИ [бл'ахувати], -ую, -уєш, недок., перех. Оббивати чи покривати щось залізом (бляхою). *Завтра зранку із сусідом почнемо бляхувати дах на будинку* (39, 40, 42 Арбузин.; 278–280 Веселин.; 413, 414 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БЛЯХМА'Н [бл'ахман], -а, ч. Туман перед очима. Вживається вихідцями із Закарпатської області. (292, 294 Веселин.; 422 Влад.).

БЛЯХМАНА' ПУСТИ'ТИ [бл'ахманá пустіти], фраз. Замилити очі. *Ти говори нам правду, і тільки правду, а не пускай бляхмана* (292, 294 Веселин.; 422 Влад.).

БЛЯША'Н [бл'ашан], -а, ч. Великий казан або велика каструля. *На свайбі у наших сусідів мама варила голубці у двох бляшанах* (21, 26 Арбузин.; 317, 318 Веселин.; 407, 409, 410 Влад.; 685, 686, 688, 699 Кривоозер.).

БЛЯША'НКА [бл'ашанка], -и, ж., риб. Блешня; металева блискуча рибка з гачком, яку використовують як принаду для риби. *На бляшанку береться хижка риба, наприклад, щука, йорш* (934, 942 Первомай.).

БЛЯ'ШКА [бл'ашка], -и, ж. 1. Металева формочка для випікання різних виробів. *Дістала дві бляшки, щоб випекти на свято пасочок і для себе, і для сина* (314, 315 Веселин.; 416, 417 Влад.; 441, 442, 455 Доман.; 697, 698 Кривоозер.).

2. Металева посудина для гасу. Балцанка. *Візьми бляшку і піди купи гасу для керогазу, бо нічим і борщу зварити* (90, 91 Башт.; 195, 196 Березнег.; 712-714 Микол.).

3. Пряжка на поясі. *Брат до нового пояса зробив красиву модну бляшку із якорем* (356, 357 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 558, 559 Жовтн.).

БОБАЛЬКИ' [бобал'кі], мн. Овечий послід; бібки. *Пройшла велика отара овець, залишивши після себе на дорозі бобальки* (901, 903 Очак.).

БО'БИК [бóбик] (1), -а, ч. Легковий автомобіль спеціального призначення, як правило, з брезентовим верхом. *Чомусь так склалося, що в бобику їздить наше місцеве начальство* (11, 12, 16, 17 Арбузин.; 44, 45, 52, 53 Башт.; 107, 108, 124, 125 Березан.; 160, 162, 166, 167, 187 Березнег.; 212, 213, 238, 239 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–336 Вознес.; 383, 384, 389 Влад.; 424, 425, 439 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 596–598 Казан.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 706, 712 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 917, 918 Первомай.; 963, 964 Снігур.).

БО'БИК [бóбик] (2), -а, ч., бот. (*Vicia sativa*). Кормова бобова рослина вика. *Бобик ми щороку висіваємо, бо це цінна кормова рослина для скота* (550, 582, 583 Жовтн.).

БОБИЛЮВА'ТИ [бобил'увати], -юю, -юєш, недок. Жити неодруженим, одинаком. *До яких пір ти будеш бобилювати, пора б уже давно оженитися, як усі нормальні люди* (112, 113 Березан.; 173, 174 Березнег.; 333–334 Вознес.; 963–965 Снігур.).

БОБИ'Р [бобі́р], -я, ч., іхт. (*Gymnocephalus cernuus*). Дрібна прісноводна риба йорж. Див. **БУБИ'Р**. *Жадні бобирі скльовують наживку на вудочці і заважають ловити рибу* (58, 101 Башт.; 142, 144 Березан.; 478 Доман.; 584, 586 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 883, 887 Очак.).

БОБИРЬО'К [бобир'о́к], -а, ч. Зменш.-пестл. до **БОБИ'Р**. *Зловився бобирьок, а поплавок так ниряв, неначе клював великий короп* (насел. п. див. **БОБИ'Р**).

БОБИ'СТИЙ [бобі́стй], -а, -е. Бобовий. *Крупнозернисту квасолу у нас називають бобистою, бо вона велика, як боби* (866, 868 Новоодес.).

БО'БКА [бóб^пка], -и, ж. Чоловіча літня сорочка з короткими рукавами. *Сьогодні одягну на роботу бобку, бо надворі дуже жарко* (16, 17, 29, 31 Арбузин.; 44, 45, 52, 55, 83, 85 Башт.; 107, 108, 115, 124 Березан.; 245, 247

Брат.; 278–280 Веселин.; 333–335 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 424, 425 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 676, 677, 685, 686, 699 Кривоозер.; 702–705 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 891, 892 Очак.; 942, 946, 948 Первомай.; 963, 964, 995, 996 Снігур.).

БОБО'ЄЦЬ [бобóйе'ц'], -я, ч., іхт. (*Neogobius kessleri kessleri* Gunthrer). Риба бичок. *Сьогодні наші хлопці ранком наловили бобойців і зварили юшку* (8, 340 Вознес.; 5, 702 Микол.).

БО'БОЧКА [бóбочка], -и, ж. Зменш. до **БО'БКА**. *У літню пору чоловіки носять бобочки, бо вони зручні* (насел. п. див. **БО'БКА**).

БОБО'ШКА [бобóшка], -и, ж. Дрібна сушена таранька. *Сусід приніс низочку бобошки, і чоловіки пили з нею пиво* (2, 3, 5 Микол.).

БОБРА'К [бобрáк], -а, ч., бот. (*Nymphaea alba*). Біле латаття. *У заплаві річки розрісся бобрак, треба взяти човна і поплисти нарвати* (860, 862 Новоодес.).

БОВГА'Р [боўгáр], -я, ч. Вівчар. *Наш бовгар дуже рано встає, щоб вигнати овець пастися* (475, 476 Доман.; 529, 531 Єлан.).

БОВГА'РКО [боўгáрко], -а, ч. Пастух. *Наш молодший син зараз працює бовгарком, пасе з дідом вівці* (насел. п. див. **БОВГА'Р**).

БО'ВДУР [бóўдур] (1), -а, ч. Дерев'яна довбня. *Принеси бовдур, будемо забивати наколи, щоб обгородити садок* (74, 75, 90, 92 Башт.; 184–186 Березнег.; 350, 355 Вознес.; 499, 500 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 857, 858 Новоодес.).

БО'ВДУР [бóўдур] (2), -а, ч. Стовп диму, клуб туману, хмар. *У котельні топили мазутом, тому з труби валили бовдури чорного диму* (315, 317 Веселин.; 512, 513 Єлан.; 644, 645, 661, 665 Казан.; 745, 746 Микол.; 799–801 Новобузьк.).

БО'ВДУРИ [бóўдури], -ів, мн., метеорол. Чорна дощова хмара. *Із сходу насуваються бовдури, може, зрештою, і в нас піде дощ* (49, 51 Башт.; 586–588 Жовтн.; 640–642 Казан.; 731, 733, 734 Микол.; 760, 762 Новобузьк.; 829,

830, 864, 865 Новоодес.).

БО'ВДУРИТИСЯ [б'оўдуритис'а], -иться, недок. Хмаритися. *Ще зранку у небі почало бовдуритися, а дощу як не було уже з місяць, так і немає* (насел. п. див. **БО'ВДУРИ**).

БО'ВКАЛО [б'оўкало], -а, с. Дзвіночок, який вішають вівцям на шию. Див. **ТРО'НКА**. *Дві вівці загубили вночі свої бовкала, треба вішати нові* (693, 694 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

БОВКУ'Н [б'оўкун], -а, ч., риб. Бовт, яким заганяють рибу в сіті. Див. **БОВКУ'Н, БО'ВТАЛО, БОВТУ'Н, БОВТУ'Р, БОВТУ'ХА**. *Зробив нового бовкуна, щоб заганяти рибу в сіті, бо старий уже не годиться* (101, 102 Башт.).

БОВТ [боўт] (1), -а, ч. Магазин. Вживається вихідцями із західних областей України. *Сьогодні у наш сільський бовт привезли багато красивих меблів* (322, 323, 329 Веселин.; 418, 421 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.).

БОВТ [боўт] (2), -а, ч. Зіпсоване пташине яйце. Бовтун. Див. **БО'ВТЕНЬ, БОВТО'К, Б'ОВТЮХ, БОВТЬ**. *Серед яєчок, які підклала квочці, виявився один бовт, звідки він узявся, не можу уявити* (362, 364, 371 Вознес.; 498, 499 Доман.; 535, 538 Єлан.).

БО'ВТАЛО [б'оўтало], -а, с., риб. Рибачке знаряддя, яким заганяють рибу в сіті. *Тепер бери бовтало і гони рибу з річки в сітку, а я з іншого краю буду бовтати* (101 Башт.; 142, 144 Березан.; 163, 173 Березнег.; 340, 356 Вознес.; 478 Доман.; 514 Єлан.; 584, 586 Жовтн.; 702, 706, 712 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 887 Очак.).

БОВТА'К [боўт'ак], -а, ч. Поклад. *У сараї примостила старе решето, поклада бовтак, щоб курка там неслась* (551, 552 Жовтн.).

БО'ВТЕНЬ [б'оўте^н'], -я, ч. Зіпсоване, засиджене пташине яйце. Бовтун. *Серед яєчок, які підклали квочці, виявився один бовтень* (320, 321 Веселин.; 335, 336 Вознес.; 428, 429 Доман.; 851, 852 Новоодес.).

БО'ВТИШ [боўтиш], -а, ч. Зіпсоване пташине яйце. Бовтун. *З якої причини з'являються бовтиші серед яєчок, що підкладаємо квочці?* (475, 476 Доман.).

БОВТО'К [боўто́к], -а, ч. Бовтун. *З десятка покладених яєць вилупилося сім курчат, а три яйця – бовтки* (52, 55 Башт.; 175, 176 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 346, 347 Вознес.; 441–443 Доман.; 557, 562, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 644, 645 Казан.; 744–746 Микол.; 799–801 Новобузьк.; 845, 847, 848 Новоодес.; 900, 901, 903 Очак.; 972, 974 Снігур.).

БОВТУ'Н [боўту́н], -а, ч. 1. Балакучий чоловік; базіка. *Петро такий бовтун, що всі секрети і таємниці розбовтає всім* (39, 40 Арбузин.; 90–92 Башт.; 120, 121 Березан.; 166, 167 Березнег.; 557, 558, 580 Жовтн.; 605, 606 Казан.; 703–705 Микол.; 765, 766, 804, 805 Новобузьк.; 832, 833, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 903, 905 Очак.).

2. Рибальське знаряддя бовт. *Одним бовтуном загнати рибу в сіті погано, треба двома або трьома* (912, 942 Первомай.).

БОВТУ'Р [боўту́р], -а, ч., риб. Рибальське знаряддя бовт. *Бери бовтура і добре бовтай з правої сторони, щоб риба пішла у сітку* (906 Очак.).

БОВТУ'ХА [боўту́ха], -и, ж., риб. Рибальське знаряддя бовт. *Щоб загнати рибу в сітку, треба добре побовтати бовтухою* (415, 416 Влад.; 676, 685, 693 Кривоозер.; 926, 928 Первомай.).

БОВТУ'ШКА [боўту́шка] (1), -и, ж., риб. Здрібн. до **БОВТУ'ХА**. *Не забудь завтра взяти на рибалку бовтушку, щоб загнати рибу в сітку* (насел. п. див. **БОВТУ'ХА**).

БОВТУ'ШКА [боўту́шка] (2), -и, ж. Паличка з дірчастим кружком на нижньому кінці, якою збивають масло у масничці. *Масло збивають у масляниці спеціальною бовтушкою, яку нам зробив сусід* (860–862 Новоодес.).

БО'ВТЮХ [боўт'ух], -а, ч. 1. Зіпсоване засиджене куряче яйце. Бовтун. *Яїчка так довго лежали, що з них утворилися бовтюхи* (94, 95 Башт.; 203, 205, 206 Березнег.; 342, 343 Вознес.; 833–836 Новоодес.; 997–999 Снігур.).

2. Яйце, яке кладеться у певному місці, щоб курка там неслася. Поклад.

У старі ясла в сараї підклала бовтюха, щоб курка там неслася (822, 823 Новобузьк.).

БОВТЯ'К [боўт'ак], -а, ч. Зіпсоване, засиджене куряче яйце. Бовтун. *Бовтяки, які з'явилися під квочкою, я повиймала і замінила свіжими яйцями (1008, 1010 Снігур.).*

БОВТЬ [боўт'], -я, ч. Зіпсоване засиджене куряче яйце. *З чотирьох яєчок вилупилися курчата, а двоє виявилися бовтями (759, 810, 812 Новобузьк.).*

БОВЩ [боўшч], -у, ч., кул. Борщ. *Мама на обід приготувала бовщ і макарони з котлетами (436, 437 Доман.).*

БОГА'Р [бога́р], -а, ч. Поле. *Дальній богар, який знаходиться за посадкою, ми відвели під озиму пшеницю (490, 491 Доман.; 535, 538 Єлан.).*

БОГОЛА'ДЗ [богола́дз], -а, ч. Пуголовок. *В озері зараз розвелось багато боголадзів, з яких вилупляться жаби (478 Доман.).*

БОГОРО'ДИЦЯ [богороди́ц'а], -і, ж., бот. (Thymus). Чебрець. Див. **БОГОРО'ДСЬКА ТРАВА, ТИМ'Я'Н.** *Богородиця – пахуча трава, бабуся наша її сушить і кладе біля ікони Богородиці (810, 812 Новобузьк.).*

БОГОРО'ДСЬКА ТРАВА' [богород'с'ка трава́], -и, ж., бот. (Thymus). Чебрець. *Богородська трава – це степова багаторічна трав'яниста рослина із зеленими листочками (804–806 Новобузьк.).*

БО'ГУЛЬ [бо́гул'], -я, ч. Залізне кільце на маточині колеса – рифа. *Коли пересихають колеса, то богулі спадають з маточин, і тоді випадають стиці (442, 443 Доман.; 586, 587 Жовтн.).*

БОДА'ТИ [бодати́], -ає, недок. Бити рогами, ногами (про корову, бика). *Чужих наша корова бодає рогами, а як хочуть доїти, – ногами (10, 11, 39–41 Арбузин.; 83, 85, 94, 97 Башт.; 120, 121 Березан.; 200–202 Березнег.; 228, 232 Брат.; 305, 309, 312 Веселин.; 346, 347, 357 Вознес.; 462, 465, 469 Доман.; 522, 524, 525 Єлан.; 551–554, 557 Жовтн.; 644, 645, 650, 652 Казан.; 703–705 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 829, 838, 840, 841 Новоодес.; 873, 875, 877–879 Очак.; 935, 939, 940 Первомай.; 963–965, 970, 972, 1008, 1010*

Снігур.).

БОДА'ТИСЯ [бодáтис'а], -ається, недок. Битися рогами, ногами. *Будь обережним, бо біла корова бодається, може так ударити ногами, що й перекинешся* (насел. п. див. **БОДА'ТИ**).

БОДА'ШНИК [бодáшник], -а, ч., орн. (*Carduelis carduelis*). Щиглик. *Бодашник – це невеликий співучий птах роду горобцеподібних досить* (866, 868, 869 Новоодес.).

БОДИ'ЛКИ [бодíлки] мн. Рештки зрізаних стебел кукурудзи, соняшників на полі. *Кукурузу вже скошили і вивезли, на полі залишилися одні бодилки. Бодилки соняха підуть на топливо для ферм* (95, 97 Башт.).

БОДЛИ'ВИЙ [бодлі́вий], -а, -е. Який б'ється ногами і рогами. Битливий. *Проходь спокійно, наша корова смирна, не кусається, не брикається, не бодлива* (насел. п. див. **БОДА'ТИ**).

БО'ДНАР [бóднар], -я, ч. Бондар. *Я відніс бодню до боднаря, щоб замінив дві клепки, які тріснули* (90, 92 Башт.; 191, 195 Березнег.; 261, 262 Брат.; 412, 413 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

БО'ДНІ [бóд'н'і], -ів, мн. Рогові шпичаки на ногах у півня. Див. **ШПО'РИ**. *У нашого старого півня дуже великі і розкішні бодні на ногах* (10, 11, 21, 29 Арбузин.; 337, 339 Вознес.; 441–443 Доман.; 529–531 Єлан.; 832–835 Новоодес.).

БОДЯ'ГА [бод'áга], -и, ж. Морська піна. *Подув південний вітер, зняв хвилі і на берег гонить бодягу разом із медузами* (137, 150 Березан.; 883, 887, 896 Очак.).

БО'ЖА КОРО'ВКА [бóжа коро́ўка], -и, ж., ент. (*Coccinella septempunctata*). Комаха сонечко. *Звідкись налетіли божі коровки, та такі слабкі, що й не знімаються* (22, 24 Арбузин.; 44–46, 58, 59, 94, 95, 101, 102 Башт.; 107–109, 156, 158 Березан.; 184–186, 200, 201 Березнег.; 278–280 Веселин.; 341, 350, 353, 354, 356 Вознес.; 424, 425 Доман.; 502–504 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 703–705, 736, 737 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873,

877 Очак.; 963, 964, 981, 982, 989, 993, 994 Снігур.).

БО'ЖИЙ ВО'ЛИК [бóжій во́лик], -а, ч., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Вид невеликих жуків. *Божі волики живуть у щілинах під великими деревами або серед каміння* (315, 317, 318 Веселин.; 487, 489 Доман.; 568, 572 Жовтн.; 864, 865 Новоодес.).

БОЖИ'ЦЯ [божіц'а], -і, ж. Ікона Божої Матері. *У кімнаті нашої бабусі висить божниця, до якої вона щодня молиться* (95, 97 Башт.; 353, 354 Вознес.).

БО'ЖІ КРИ'ЛЬЦЯ [бóж'і кри́л'ц'а], мн., бот. (*Hypericum perforatum*). Рослина звіробій. *Літом наша бабуся заготовляє божі крильця, а зимою варить з них ліки, коли болить живіт* (700, 701 Кривоозер.).

БОЗ [боз^с], -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris*). Бузок. *Ранкове повітря було переповнене пахощами бозу, який росте у нашому палісаднику* (529, 531, 532 Єлан.; 834–836 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

БО'ЗНИК [бóз^сник], -а, ч., Місце, де росте бузок. *Біля нашої хати розрісся розкішний бозник, від якого ідуть п'янки запахи* (насел. п. див. **БОЗ**).

БОЗНЯ'К [боз^сн'ак], -а, ч., бот. (*Sambucus nigra* L.). Бузина чорна. *У посадці ростуть різні дерева, серед них і бозняк, це бузина чорна* (896–898 Очак.).

БО'ЇСКО [бóйіско], -а, с. Сарай для різних господарських потреб. *У боїску ми зберігаємо сіно і полову для корови та телят, а також різний реманент* (212, 213 Брат.; 299–301 Веселин.; 418, 420, 421 Влад.).

БО'ЇЩЕ [бóйішче], -а, с. Сарай для худоби. *У боїщі в нас знаходиться вся домашня скотина: корова, телятко і свиня* (29, 31, 33 Арбузин.; 690, 692 Кривоозер.).

БО'ЇТИ [бóйіти], боїть, недок. Кипіти. Вживається вихідцями із західних областей України. *Клади, дочко, картоплю, вода в каструлі вже боїть* (297 Веселин.).

БО'ЙКИЙ [бóйкії], -а, -е. Жвавий, швидкий, спритний. *Микола – хлопець бойкий, що не доручиш, завжди виконає* (10, 11, 21, 35, 36 Арбузин.);

44, 45, 49, 51, 101, 102 Башт.; 112, 113, 128, 130 Березан.; 169, 170 Березнег.; 245, 247, 249 Брат.; 337, 339, 356 Вознес.; 445, 447, 465, 466 Доман.; 557, 562 Жовтн.; 634, 650, 652 Казан.; 743, 745, 755 Микол.; 773, 776, 810, 812 Новобузьк.; 838, 840, 841 Новоодес.; 873, 875, 877 Очак.).

БО'ЙКО [бо́йко], присл. Жваво, спритно, швидко. *Хлопці бойко взялися за роботу, надіюся, що швидко все зроблять* (насел. п. див. **БО'ЙКИЙ**).

БОЙО'К [бойо́к], -а, ч. Товкачик. *Бери ступу, насипай ячменю і товчи його бойком* (981, 982 Снігур.).

БО'ЙСКО [бо́йско], -а, с. Підлога в стодолі. *Мужики увесь день мостили бойско у стодолі, щоб корові тепліше було лежати* (693, 694 Кривоозер.).

БО'ЙНЯ [бо́йн'а], -і, ж. 1. Олійниця. *Сьогодні батько привіз із бойні свіжу олію, то я насмажила на ній картоплі* (10, 11 Арбузин.; 404, 405 Влад.; 471, 475 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 845, 846 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

2. Діжка для сала. *Ми закололи до Великодня свиню, сало засолили в бойні, а м'ясо – заморозили* (447, 448, 451 Доман.).

БОЙЧА'К [бойча́к], -а, ч. Обід сита; обичайка. *Бойчак великого сита розклеївся і пропускає борошно, треба його справити* (35, 36 Арбузин.).

БОК [бок], -у, ч. Околот. *Ми вже приготували бок, щоб восени перекрити сарайчик, бо криша на ньому протікає* (762, 763 Новобузьк.).

БОКАЛА' [бокала́], -и, ж. Глибина. *Будемо висипати сітку з наших двох човнів на бокалі, там частенько гуляє рибець* (115, 137, 142, 150 Березан.; 873, 883, 887, 906 Очак.).

БОКАРВА'Н [бокарва́н], -а, ч., мед. Карбункул. *Бокарван – це скупчення на невеликій ділянці шкіри кількох чиряків* (74, 75 Башт.; 162, 163 Березнег.; 292–294 Веселин.; 465, 466 Доман.; 516, 520 Слан.).

БОКАСУВА'ТИ [бокасува́ти], -ую, -уєш, недок. Кричати. *Наш бригадир сьогодні чогось дуже сердитий, на всіх бокасує і лається* (409, 410 Влад.; 475, 476 Доман.; 524, 525 Слан.; 592, 593 Жовтн.; 835-837 Новоодес.).

БОКОВИ'НА [боковіна], -и, ж., буд. Бічна стіна хати. Причілок. *Сьогодні пошпарувала боковину хати, а завтра буду білувати* (558, 559 Жовтн.).

БОКО'ВКА [бокóўка], -и, ж. Маленька бокова кімната у хаті. *Наш старший син увесь час спить у боковці, а літом – надворі* (52, 53, 55 Башт.; 161, 162, 203, 205 Березнег.; 337–339 Вознес.; 550, 552–554, 576, 577 Жовтн.; 641, 642 Казан.; 575, 576 Жовтн.; 793, 794 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

БОКО'ВНЯ [бокóўн'а], -і, ж., тк. Бічна рама ткацького верстата. *Боковня ткацького верстата чогось дуже розшаталася, треба якось закріпити* (81, 82, 95, 97 Башт.; 329, 330 Веселин.; 424, 425, 429 Доман.).

БОКОВУ'ШКА [боко^увúшка], -и, ж. Бічна кімнатка у хаті. *У боковушці завжди спить тато, коли приходить з нічної зміни* (44, 45 Башт.).

БОКОЛА'З [бокола́з^с], -а, ч., іхт. (Carassius). Маленький карасик. *Весною й восени добре ловляться у нас і боколази (так зємо ми карасиків)* (896–898 Очак.).

БОКУВА'ТИ [бокува́ти], -ую, -уєш, недок. Ухилятися від чого-небудь. *Сусідка бокує чогось від мене, видно, розсердилася, бо не хоче й розмовляти* (329, 330 Веселин.; 436, 437, 442 Доман.; 542, 545 Єлан.; 562, 570, 572 Жовтн.; 685–687 Кривоозер.; 851, 852, 860, 861 Новоодес.; 946, 948, 950 Первомай.; 989, 993 Снігур.).

БОКУВА'ТИЙ [бокува́тий], -а, -е. Набокуватий. *Купила на базарі новий горщик, а він виявився якимсь бокуватим* (668, 669, 671 Казан.; 793, 794, 816 Новобузьк.).

БОЛГА'Н [болга́н], -а, ч. 1. Сарай. *Вугілля і дрова знаходяться у болгані в засторонку, ждуть зими, а зараз топимо різним хмизом* (52, 56 Башт.; 208, 209 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 475, 476 Доман.; 542, 545 Єлан.; 864, 865 Новоодес.)

2. Землянка. *Син викопав болган, у якому буде тримати кролів, бо вони риють нори* (676, 677, 695, 696 Кривоозер.).

БОЛДИ'ШКА [болдішка], -и, ж., ковал. Ковальський підкладний інструмент, яким обгинають поковку, коли роблять петлі чи крючки. *Для таких крючків візьми меншу болдишку, бо ця велика* (52, 55 Башт.; 217, 218 Брат.; 476, 491 Доман.; 568, 572 Жовтн.; 846, 847 Новоодес.; 940, 941 Первомай.).

БО'ЛІЗНИЙ [б'ол'ізній], -а, -е. Хворобливий. *Синок такий болізний, що треба добре берехти, щоб не стало гірше* (22, 24 Арбузин.; 102, 103, 105 Башт.; 212, 213, 216, 218 Брат.; 413, 414 Влад.; 424, 425, 478 Доман.; 584, 585 Жовтн.; 690, 691, 699 Кривоозер.; 943, 945 Первомай.).

БОЛІ'ЗНЬ [бол'із'н'], -і, ж. Хвороба. *Приключилася якась болізь, і тепер синові треба лягати в больницу* (насел. п. див. **БО'ЛІЗНИЙ**).

БОЛО'НКА [болонка], -и, ж. Куртка з болоньї – штучного матеріалу, який почали виготовляти в італійському місті Болоньї. *Сьогодні купила в нашому магазині нову болонку ходити на ферму* (88, 89, 94, 101 Башт.; 108–110, 120, 132, 133 Березан.; 161, 162 Березнег.; 333–335 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 502–504 Єлан.; 551, 552, 557, 562 Жовтн.; 644, 645 Казан.; 703–705 Микол.; 799–801 Новобузьк.; 834–836 Новоодес.; 877–879 Очак.).

БОЛОТІ'ННИК [болот'ін:ик], -а, ч. Дитина, яка багато бродить по болоті. Див. **БОЛО'ТНИК**. *Не будь болотінником, перестань увесь день бродити по болоті, як довгоногий черногуз* (350, 353, 354 Вознес.; 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 835, 836 Новоодес.).

БОЛО'ТНИК [болотник] (1), -а, ч., бот. (*Typha angustifolia*). Болотна кушова рослина. Рогіз. *По берегах нашого ставка щороку густо росте болотник, із-за якого ніяк у ставку купатися* (282, 283 Веселин.; 485, 486 Доман.; 533, 535 Єлан.; 723, 724 Микол.; 804–806 Новобузьк.).

БОЛО'ТНИК [болотник] (2), -а, ч., орн. (*Motacilla alba alba* Linnaeus).
1. Плиска жовта. *Болотник – це невеликий перелітний птах строкатого забарвлення, який живе біля водойм* (353–355 Вознес.; 554, 555, 557 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 860–862, 865 Новоодес.).

2. Переносне. Дитина, яка багато бродить по болоті. *От болотники! Увесь день бродять по болоті і приходять додому грязні, як чорти болотяні* (насел. п. див. **БОЛО'ТНИК** – 1).

БОЛО'ТНИЦЯ [болотни^ц'ця], -і, ж., бот. (*Caltha palustris*). Рослина калюжниця. *Болотниця росте на берегах різних водоймищ із стоячою водою – ставків, болот* (299–301 Веселин.; 340, 372–374 Вознес.; 456, 457, 475, 480 Доман.; 514, 515, 526 Єлан.; 568, 569, 580, 581 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 995–997 Снігур.)

БОЛО'ТЯНЕ О'КО [болот'ане око], -а, с. Та частина болота, яка не заросла травою. *Хлопці човном пробираються на болотяне око і там вудочками ловлять рибу* (191, 193 Березнег.).

БОЛО'ТНИК [болотник], -а, ч., міф. Болотяний чорт. *Перестань пхикати, бо почує болотник, прийде і забере тебе з собою в болото* (10, 11, 35, 36, 41, 42 Арбузин.; 223, 225, 245, 247 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337, 339 Вознес.; 412, 413 Врад.; 439, 441, 487, 489 Доман.; 529, 531, 538 Єлан.; 576, 577 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 751–753 Микол.; 860–862 Новоодес.; 952, 953, 955 Первомай.; 984, 986, 997-999 Снігур.).

БОЛО'ТЯНКА [болот'анка] (1), -и, ж., орн. (*Motacilla alba alba* Linnaeus). Плиска біла. *Болотянка завжди гніздиться у болотяних заростях, і її легко вислідити, куди вона сідає* (37, 39 Арбузин.; 257, 259, 260 Брат.; 407, 409, 410 Врад.; 427, 429 Доман.; 158, 159 Березан.).

БОЛОТЯ'НКА [болот'анка] (2), -и, ж., бот. (*Caltha palustris*). Рослина калюжниця болотна. *Увесь берег нашого болота щороку густо заростає болотянкою, думали якось почистити болото* (372, 373 Вознесен.; 751–753 Микол.).

БОЛТ [болт], -а, ч., риб. Рибачський бовт. *Бери, дружище, болт і сильно бий ним по воді, щоб риба йшла у сітку* (58 Башт.; 142, 144 Березан.; 584 Жовтн.; 829, 830, 842 Новоодес.; 887, 906 Очак.).

БОЛТОРІ'ЗКА [болторі^з'зка], -и, ж. Гвинторіз. *Болторізкою слюсарі нарізають зовнішню різьбу на болтах та різних стрижнях* (828, 851

Новоодес.; 899 Очак.; 963, 964 Снігур.).

БОЛТУ'Н [бо'лтун] (1), -а, ч. Зіпсоване, засиджене яйце. Бовтун. *Підкладала під квочку всі свіжі яйця, і все ж виявився один болтун* (133, 135 Березан.; 340, 346, 347 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 522, 524 Єлан.; 712–714 Микол.; 845–847 Новоодес.).

БОЛТУ'Н [бо'лтун] (2), -а, ч. Базіка, балакун. *У нас сусід такий болтун, що за вечір наговорить сім мішків гречаної вовни* (10–12, 39, 41 Арбузин.; 44–46, 52, 53, 81, 82 Башт.; 107–109, 115, 118, 150, 152, 154 Березан.; 160–162, 166, 167, 169, 170 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 371 Вознес.; 384, 389 Влад.; 424–427 Доман.; 502–504, 514, 515 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677, 685–687 Кривоозер.; 702–704, 706, 712 Микол.; 759, 804, 805 Новобузьк.; 828, 829, 852 Новоодес.; 873, 876, 883, 891–893 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 963, 964, 995–998 Снігур.).

БОЛТУ'ХА [бо'лтуха], -и, ж. Жінка-базіка. *Не слухай отієї придуркуватої болтухи, бо вона вам наговорить сім мішків гречаної вовни* (29, 31, 33 Арбузин.; 158, 159 Березан.; 245, 247, 249 Брат.; 292, 294 Веселин.; 731, 732 Микол.; 845, 846 Новоодес.; 899–901 Очак.).

БОЛУХА'ТИЙ [бо'лухатій], -а, -е. Банькатий, витрішкуватий. *Чого ти витріщив очі, немов болухатий, і дивишся, як сова у темну ніч* (328, 329 Веселин.; 441, 442 Доман.; 522, 525 Єлан.; 832–835 Новоодес.).

БОЛЯ'К [бол'ак], -а, ч. Хвороба, болячка. *Напали на старого боляки, то поперек заболів, то ноги почало крутити* (107–109 Березан.; 200–202 Березнег.; 356, 357 Вознес.; 424, 425, 429 Доман.; 502–503 Єлан.; 828, 830 Новоодес.).

БОЛЯЧКУВА'ТИЙ [бол'ачкуватій], -а, -е. Хворобливий. *Наш внучок чогось болячкуватий, то в нього температура, то животик болить, то ще якась болячка пристане* (101, 102 Башт.; 191, 193, 195 Березнег.; 965, 966 Снігур.).

БОЛЬБО'КА [бол'бóка], -и, ж. Калюжа. *Пройшов великий дощ, і на*

дорогах з'явилися больбоки, через які й не проїдеш машиною (845, 847, 870, 871 Новоодес.).

БОЛЬЗЯ'Н [бол'з'ан], -а, ч. Вечорниці. *Молодь тепер на всякі бользяни збирається у клубі, там вони і співають, і танцюють, і паруються (36, 38 Арбузин.).*

БО'ЛЬКО [б'ол'ко], присл. Болісно. *Очевидно, на зміну погоди у ногах чогось болько, все крутить і ниє (насел. п. див. БОЛЬНИ'Й).*

БОЛЬНИ'Й [бол'ній], -а, -е. Хворий. *Наш дідусь зараз больний, і вже з тиждень лежить у больниці (10–12, 18, 19, 35, 36 Арбузин.; 44–46, 58, 59, 101–103 Башт.; 112, 113, 124, 125, 150 Березан.; 160–162, 175, 176 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–335, 341 Вознес.; 383, 404, 405 Влад.; 424–426, 456, 457 Доман.; 502–504 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702–704, 706, 747, 749 Микол.; 759, 760, 793 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 891–893 Очак.; 907, 908, 910, 911 Первомай.; 963, 964, 993, 994, 1008, 1010, 1011 Снігур.).*

БОЛЬНИ'ЦЯ [бол'ніц'а], -і, ж. Лікарня. *У нашому селі цього літа збудували нову больницю, у якій будуть працювати лікарі з міста (насел. п. див. БОЛЬНИ'Й).*

БОЛЬЦЯ'НКА [бол'ц'анка], -и, ж. Посудина для гасу. *Больцянку з гасом винеси в чулан і постав так, щоб ніхто її не перекинув (301 Веселин.).*

БОЛЬША'К [бол'ш'ак], -а, ч. Центральна дорога до великого населеного пункту. *Як виїдете на большак, він і доведе вас аж до самої Баштанки (44–46, 52, 53, 83, 85 Башт.; 107–109, 124, 125 Березан.; 187–189 Березнег.; 334–336 Вознесен.; 424–427 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 706, 707, 745, 746 Микол.; 829, 830, 840, 841 Новоодес.).*

БОМАЗЕ'Я [бомаз'ейа], -ї, ж. Тканина байка. *Набрала оце в лавці бомазейі дітям на сорочки, а собі – на кофту (44–46, 74, 75, 77 Башт.; 124, 125, 133, 135 Березан.; 173, 174 Березнег.; 356, 359, 361, 371 Вознес.; 424, 425, 429 Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 703–705, 736–738 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.).*

БОМАЗЕ'ЙКА [бомазе́йка], -и, ж. Пестл. до **БОМАЗЕ'Я**. *Пошила синкові сорочечку з бомазейки, бо це ж він іде вже в школу (насел. п. див. БОМАЗЕ'Я).*

БО'МБА [бо́мба] (1), -и, ж. Ніша в погребі для картоплі, буряків, моркви, діжки з квашениною. Див. **МІ'НА**. *Уся картопля не вмістилася в погребі у бомбі, ще мішок стоїть у пригребвиці (558, 559, 582, 583 Жовтн.; 712, 713 Микол.).*

БО'МБА [бо́мба] (2), -и, ж., бот. (*Langermania gigantea* (Pers.) Rostk). Кулястий гриб-порхавка. *Гриб бомба швидко росте в теплу дощову погоду, а досягаючи, наповнюється бурим пилом (667-669 Казан.; 809, 810, 812 Новобузьк.).*

БОМБА'К [бомба́к] (1), -а, ч., мед. Чиряк. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Десь простудився, і на шиї вискочив бомбак, ніяк і голови повернути (299, 300 Веселин.).*

БОМБА'К [бомба́к] (2), -а, ч., тк. Пряжа, яка використовується для домотканого полотна. *Бомбак ми закупаємо в різних місцях України, з якого виготовляємо полотно (700, 701 Кривоозер.).*

БОМБА'КОВИЙ [бомба́ковий], -а, -е. Домотканий. *Дідусеві на літо ми пошили штани і сорочку із бомбакового полотна (700, 701 Кривоозер.).*

БОМБЕ'Т [бомбе́т], -а, ч. Диван, лава. Вживається вихідцями із західних облстей України. Див. **БОМБЕ'ТЕЛЬ**, **БОМТЕ'ЙЛЬ**. *Прийшовши з роботи, дочка прилягла на бомбеті та й заснула (22, 24 Арбузин.; 222, 223, 245, 249 Брат.; 398, 399, 401 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).*

БОМБЕ'ТЕЛЬ [бомбе́тел'], -я, ч. Диван, лава. *Проходьте у велику кімнату, сідайте на бомбетель і будемо розмовляти (35, 37, 38 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 329, 330 Веселин.; 407, 409, 410 Влад.; 475, 476 Доман.; 548, 549 Єлан.; 678–680 Кривоозер.; 926, 927, 940, 941 Первомай.).*

БОМБО'Н [бомбо́н], -а, ч. Цукерка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Купила оце своєму внучкові файних бомбонів, нехай*

забавляється (55, 56 Башт.; 314, 318, 320 Веселин.; 346, 347 Вознес.; 497, 498 Доман.; 524, 525 Єлан.).

БОМБО'РИТИ [бомбóрити], -рю, -риш, недок. Голосно говорити. *Біля контори жінки про щось дружно бомборили, махаючи руками* (350, 353 Вознес.; 830, 831 Новоодес.).

БО'МБОЧКА [бóмбочка], -и, ж., бот. (*Phaseolus vulgaris*). Грубозерниста квасоля. *Ми посадили в огороді і квасолю бомбочку, і горох стрючковий* (700, 701 Кривоозер.).

БОМЖ [бомж^ш], -а, ч. Жебрак. *Останнім часом на вулицях з'явилися бомжі, які проходу не дають* (44, 45 Башт.; 107, 108 Березан.; 333–335 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 702–704, 706 Микол.; 828 Новоодес.).

БОМЖИ'ХА [бомжі́ха], -и, ж. Жебрачка. *Бомжихи сидять і старцюють на кожному кутку вулиці* (насел. п. див. **БОМЖ**).

БО'МКИБИ'ТИ [бóмки біти], фраз. Нічого не робити; тинятися; ледарювати. *Чого це ти, сину, цілий день бомки б'єш, нічого не робиш, а тільки тиняєшся з вугла у вугол?* (238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.).

БО'МОК [бóмок], -а, ч., ент. (*Vombus*). Джміль. *У дуплі однієї старої акації завелися бомки, треба їх викурити звідти, щоб не плодилися* (257, 259 Брат.; 399, 401 Влад.; 690-692 Кривоозер.; 930, 931 Первомай.).

БОМТЕ'ЙЛЬ [бомтéйл'], -я, ч. Диван. *У великій хаті стояли старовинні меблі: дубовий шкаф, масивний стіл і бомтейль* (16, 17, 21 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 422, 423 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

БО'РГОМ [бóргом], присл. У борг, набір. *Ми набрали у нашому магазині боргом меблів на п'ятсот карбованців* (209, 211 Березнег.).

БОРДЮ'Г [борд'у́г], -а, ч., анат. 1. Сечовий міхур свині. *Коли будеш патрошити свиню, то найперше вирізей жовч і бордюг, щоб не обгадити м'ясо* (49–51, 74, 75, 77 Башт.; 124, 125, 133, 135, 158, 159 Березан.; 335, 336, 340, 357, 359 Вознесен.; 550, 557, 576, 577 Жовтн.; 640, 641, 642 Казан.; 737–

739 Микол.; 801, 802, 809 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.).

2. Іграшка із вим'ятого і надутого свинячого сечового міхура. *Дідусь зробив дітям бордюг, і вони тепер увесь день ним граються у малій хаті* (насел. п. див. **БОРДЮ'Г** – 1).

БО'РЗИЙ [бóрзиї], -а, -е. Прудкий, швидкий. *Наш собака такий борзий, що й машину переганяє, якщо його розізлять* (52, 55 Башт.; 144, 145 Березан.; 184–186 Березнег.; 342, 343, 356 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 514, 515 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 667–669 Казан.; 723, 724, 731, 732 Микол.; 814–816 Новобузьк.; 828, 870, 871 Новоодес.; 877–879 Очак.; 963, 964, 970, 971 Снігур.).

БО'РЗО [бóрзо], присл. Прудко, швидко. *Пасажирський поїзд, яким ми їхали в місто, борзо наближався до станції* (насел. п. див. **БО'РЗИЙ**).

БОРІ'ДКА [бор'ід'ка], -и, ж. Гострий кінець сокири. *Борідка топора вже так затупилася, що нічого не втешеш* (184, 185 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 357, 359 Вознесен.; 412–414 Влад.; 456, 457 Доман.; 676, 677, 693, 694 Кривоозер.; 830, 831, 857, 858 Новоодес.; 943-945 Первомай.).

БОРКА'Н [борк'ан], -а, ч., бот. (*Daucus*). Морква. *Покриши боркан, буряк і капусту для борщу, а картоплю я вже почистила* (257, 260 Брат.; 387, 388 Влад.; 427, 429, 441 Доман.; 533, 535 Єлан.).

БОРКУ'ХА [бо'рк'уха], -и, ж. Буркотлива жінка. Буркотуха. *Ну й боркуха ж ваша баба, постійно бурчить, не змовкає ні на хвилину* (439, 441, 442 Доман.; 529-531 Єлан.).

БОРМОТА'ТИ [бормот'ати], -тю, -отиш, недок. Бурмотати. *Запитай, чого він хоче, бо щось бормоче, а що, нічого не розбереш* (340, 346, 347, 356 Вознес.; 712–714, 751, 752 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 877–879, 883, 884 Очак.; 984, 985, 1010, 1011 Снігур.).

БОРМОТУ'Н [бормо'ту'н], -а, ч. Буркотливий чоловік. Буркотун. *Старший бормотун щось бубнів про це, але я нічогісінько не зрозумів* (851, 852 Новоодес.; 873, 875, 887, 888, 906 Очак.).

БОРМОТУ'ХА [бормо^уту́ха] (1), -и, ж. Буркотлива жінка. Буркотуха. *Стара бормотуха увесь день бурчала та дорікала, що я не схотіла купити платок* (насел. п. див. **БОРМОТУ'Н**).

БОРМОТУ'ХА [бормо^уту́ха] (2), -и, ж. Вино низької якості. *Вечором мужики вип'ють якоїсь бормотухи і стоять під ларком варнякають* (44, 45 Башт.; 132, 133, 135 Березан.; 160–162 Березнег.; 333-335, 340 Вознесен.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702–705, 712–714 Микол.; 828, 829, 851, 852 Новоодес.).

БОРМУ'С [бо^урму́с], -а, ч. Просторе жіноче пальто. Бурнус. Див. **БУРМУ'С**. *Одягни, дочко, бормус і добре прикривай дитину полами, бо надворі сильний вітер* (2, 3, 5 Микол.; 447, 449 Доман.; 814, 815 Новобузьк.; 865, 868, 869 Новоодес.; 998, 999, 1008, 1010 Снігур.).

БОРНИ'ЧКА [борні́чка], -и, ж., бдж. Пасічниковий ніж для очищення вощини. *У кожного пасічника є борничка, якою він очищає вощину* (409, 410 Влад.).

БОРО'ВНИК [боро́ўник], -а, ч., бот. (*Boletus edulis*). Гриб-боровик. *У неділю ходили в ліс, збирали гриби, знайшли кілька боровників* (227, 228 Брат.; 399, 401, 415 Влад.).

БО'РОГ [бо́рог], -а, ч. Навіс для сіна у вигляді даху на чотирьох стовпах. *Під борогом у нас знаходиться не тільки сіно, а й полова* (156, 158, 159 Березан.; 465, 466, 469 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 866, 868, 869 Новоодес.).

БОРОДА' [борода́], -и, ж. 1. Водорості, ракушки, які налипли на корпус судна, катера, човна. *Ми щороку осінню чистимо корпус катера, бо обростає бородою* (137, 142, 144, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.).

2. Пропуск при косінні. *Комбайнер, що косив вночі пшеницю, залишив кілька борід, які довелося знімати косою* (191, 193, 195 Березнег.; 984, 985, 996, 999 Снігур.).

БОРОДА'ВИЦЯ [борода́виц'а], -і, ж., мед. Бородавка. *Одну бородавицю, яка виросла на спині, удалося знищити якоюсь маззю, а маленьких я не займаю* (156, 158, 159 Березан.; 877–879 Очак.)

БОРОДА'ВКА [борода́ўка], -и, ж. Випуклість на вимені корови, яка схожа на п'яту дійку. Див. **БОРОДІ'ВКА, БОРО'ДОЧКА**. *Бородавка на вимені корови відрізняється від дійки тим, що вона менша* (191, 195, 196 Березнег.; 989, 993, 994 Снігур.).

БОРОДА'ВНИК [борода́ўни́к], -а, ч., бот. (*Chelidonium majus*). Рослина чистотіл, яка використовується у народній медицині. *Бородавник – це багаторічна трав'яниста рослина, якою виводять бородавки* (11, 12, 28, 35, 36 Арбузин.; 169, 170, 195, 196 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 398, 399, 401 Влад.; 552–554 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 732, 737, 738 Микол.; 863–865 Новоодес.).

БОРОДА'Ч [борода́ч], -а, ч., перенос. Дурень. *У народі часто кажуть: “Був у батька один син, та й той бородач”* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 695, 696 Кривоозер.).

БОРОДИ'ЧКА [бороді́чка], -и, ж., бот. (*Solanum lycopersicum*). Помідор. *Червоні бородички ми відвозимо на завод, де з них роблять томат, і на базар, щоб уторгувати свіжу копійку* (29, 33, 39, 42 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 335, 336, 356 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 706, 707 Микол.; 828, 840, 841 Новоодес.; 907, 908, 911 Первомай.).

БОРОДІ'ВКА [бороу́д'іўка], -и, ж. 1. Бородавка. *У дочки на спині є три невеликих бородівки, хочемо їх якомсь вивести, бо можуть вирости* (683 Кривоозер.).

2. Випуклість на вимені корови, схожа на п'яту дійку. *Бородівка іноді заважає доїти корову, бо близько сидить до дійок і береш не дійку, а бородівку* (250, 251 Брат.; 448, 451 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 875, 876 Очак.; 939–941 Первомай.).

БОРОДО'К [бородо́к], -а, ч., ковал. Ковальське знаряддя, яким пробивають дірочки у підкові для ухналів. *Ковалі, коли кують підкови, то*

дірочки для ухналів пробивають спеціальним бородком (329, 330 Веселин.; 359, 361 Вознесен.; 751–753 Микол.; 832–834 Новоодес.).

БОРО'ДОЧКА [бородочка], -и, ж. Випуклість на вимені корови, схожа на п'яту дійку. *У нашої корови є бородочка на вимені, і я вже звикла до неї, вона не заважає доїти* (101–103 Башт.; 144, 145 Березан.; 166, 167, 184, 186 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.).

БОРОЗДА' [борозда́], -и, ж. Борозна. *Бригадир тракторної бригади проклав першу борозду, а за ним вирушили орати всі трактористи* (11, 12, 18, 19, 39, 40 Арбузин.; 68–70, 94, 97, 101–103 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 173, 174, 203, 205 Березнег.; 238, 239, 245 Брат.; 312, 313 Веселин.; 337, 339, 350, 353, 355, 356 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 427–429 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 550, 557, 562, 576, 577 Жовтн.; 667–669 Казан.; 676, 677, 683 Кривоозер.; 703–705, 706 Микол.; 773, 776, 822, 823 Новобузьк.; 828, 842, 843 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 963, 964, 981–983 Снігур.).

БОРОЗДИ'ТИ [бороздіти], -дю, -диш, недок., перех. Прокладати борозну. *Як і належить, бригадир почав першим бороздити, а за ним пішли всі трактористи* (насел. п. див. **БОРОЗДА'**).

БОРОЗДОВИ'Й [бороздовій], -а, -е. Борозенний. Див. **БОРОЗНІ'Й**. *Бороздовому коню значно важче, ніж підручному, бо він іде бороздою* (насел. п. див. **БОРОЗДА'**).

БОРОЗНА' [борозна́], -и, ж., етногр. Свято після закінчення сівби. *Після закінчення осінніх польових робіт у селі влаштували свято борозни, на яке приїхало і районне начальство* (219, 223, 257, 259 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 418, 420, 421 Влад.).

БОРОЗНИ'К [борозні́к], -а, ч., ент. (*Melolontha*). Личинка хруща. *Коли орали в нас город, то виорали чимало борозників, яких ми вибирали з ріллі і знищували* (188, 189, 203, 205 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 456, 457, 465, 466 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.).

БОРОЗНІ'Й [борозн'ій], -я, ч. Запряжений у парі кінь, який під час

оранки йде борозною. *Борозній більше заморюється під час оранки, ніж його упряжний, бо йде борозною* (10, 11, 22, 24 Арбузин.; 445, 448, 451 Доман.; 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 676, 677, 695, 696 Кривоозер.; 860–862 Новоодес.; 943–945 Первомай.).

БОРОЗНЯ'К [бороз'н'ак], -а, ч., бот. (*Boletus edulis*). Гриб-боровик. *Під час відпустки ми поїдемо в ліс і назбираємо всяких грибів: і маслюків, і борозняків, і рижиків* (455 Доман.; 582, 583 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 840, 841 Новоодес.).

БОРО'К [борок], ч. Зменш. до **БІР**. *Ми були у борку і бачили там багато тав'ячих гнізд, з яких уже виглядають тавенята* (52, 55 Башт.; 200–202 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 350, 351, 353 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 634, 640, 641 Казан.; 765–767 Новобузьк.; 995–997 Снігур.).

БОРОНА' [борона́], -и, ж., астр. Екваторіальне сузір'я. *Навіть ясної ночі сузір'я Борону знайти важко, бо воно складається всього з трьох зірок* (669, 671 Казан.; 778, 780 Новобузьк.).

БОРО'ЧОК [борочок], -а, ч. Зменш-пестл. до **БОРО'К**. *У вихідні дні ми часто ходимо у борочок відпочивати, там чисте повітря і приємна прохолода* (насел. п. див. **БОРО'К**).

БОРОШЕ'ННИК [борошén:ик], -а, ч., млин. Канал, яким борошно висипається з-поміж млинових каменів. Див. **БОРОШНИ'ЦЯ**. *Борошенник іноді забивається, і тоді мірошник легесенько його прочищає* (58, 83, 94 Башт.; 115,120 Березан.; 281, 292 Веселин.; 432, 439, 456 Доман.; 505, 514 Єлан.; 731, 736 Микол.; 829, 851, 857 Новоодес.; 873, 877, 899 Очак.; 963, 970 Снігур.).

БОРОШНИ'ЦЯ [борошніц'а], -і, ж., млин. Канал, яким борошно висипається з-поміж млинових каменів. *З-під млинових каменів борошно висипається у борошницю, а з борошниці – у мучник* (234, 236 Брат.; 399, 401 Влад.).

БОРОШНОМЕ'Л [борошноме́л], -а, ч. Мірошник. *Наш дідусь уже років двадцять п'ять працює у млині борошномелом* (278–280 Веселин.; 415,

416 Врад.; 685, 690 Кривоозер.).

БОРОШНЯ'К [борошн'ák], -а, ч., млин. Короб, у який надходить змелене борошно. Мучник. *З-під млинових каменів борошно висипається у борошняк* (568 Жовтн.).

БОРОШНЯ'НИК [борошн'áник], -а, ч., млин. Мучник. *У борошняник надходить з-під млинових жорен змелене борошно* (934, 943 Первомай.).

БОРОШНЯ'НКА [борошн'áнка], -и, ж., кул. Лемішка. *Борошнянку, засмажену салом, уже приготувала, бо скоро наші прийдуть з поля* (427–429, 478 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

БОРТА' [борта́], -и, ж. Дупло в дереві. *У бортах часто гніздяться дикі бджоли, тому будь обережним і не лізь туди, бо будеш мати неприємність* (439, 441 Доман.).

БО'РТИК [бо́ртик], -а, ч., бдж. Вулик-дуплянка, встановлений вертикально. Див. **БО'РТНЯК**, **БОРТОВИ'К**. *На пасіці у нашого дідуся є різні вулики – і рамові, і бортики вертикальні* (268, 269 Брат.).

БО'РТНЯК [бо́ртн'ак], -а, ч., бдж. Вулик-дуплянка. *Зараз поширені рамкові вулики, але у старих пасічників можна побачити і бортняки* (584, 585, 587 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 751, 753 Микол.; 814–816 Новобузьк.; 868, 869 Новоодес.).

БОРТОВА' Я'МА [бортова́ йáма], -и, ж. Довга канава, у яку для зберігання у зимовий період засипають картоплю, буряки, моркву, прикриваючи соломною, а зверху пригнічуючи землею. Див. **БУРТ**. *Картопля для весняної посадки у нас зберігається у бортових ямах, які знаходяться в огородній бригаді* (676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

БОРТОВИ'К [бортові́к], -а, ч., бдж. Вулик-дуплянка. *Вулик-бортовик має свої особливості і переваги перед іншими вуликами, про що добре знають старі пасічники* (911 Первомай.).

БОРТЯНИ'ЦЯ [борт'ані́ц'а], -і, ж., бдж. Утеплене приміщення для зберігання у зимовий період вуликів із бджолами. *Нашу бортяницю, яка*

знаходиться у сараї, син утеплив, щоб зимою бджоли не померзли (551–553, 580, 581 Жовтн.).

БОРУ'ЛЯ [бо'рул'а], -і, ж. Бурулька. Див. **БОРУ'ЛЬБАШКА**, **СОСУ'ЛЬКА**. *На криші вдень тане сніг, і під стріхою намерзло багато боруль* (298–300 Веселин.; 356, 357, 359 Вознесен.; 478, 480, 481 Доман.; 533, 535 Єлан.; 562, 586–588 Жовтн.; 731–733 Микол.; 842–844, 857 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БОРУ'ЛЬБАШКА [бо'рул'башка], -и, ж. Бурулька. *Ми позбивали із стріхи всі борульбашки, які намерзли вночі* (597, 598, 601 Казан.).

БОРУ'ШКАННЯ [бо'рушкан':а], -я, с. Борюкання. *Виходьте, хлопці, надвір, бо вже надоїло ваше борюкання в хаті* (насел. п. див. **БОРУ'ШКАТИСЯ**).

БОРУ'ШКАТИСЯ [бо'рушкатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Борюкатися. *Наші хлоп'ята сьогодні увесь день борюшкалися на траві* (830, 831 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

БО'РШЕ [бóрше], присл. Швидше. Вживається віхідцями із західних областей України. *Давай борше, сину, збирайся, бо ще запізнимося до автобуса* (29, 33 Арбузин.; 223, 225, 245 Брат.; 292, 294 Веселин.; 404, 405 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 932, 933 Первомай.).

БОРЯ'К [бор'ак], -а, ч. Бір; лісок. *У нашому боряку, що знаходиться у балці, ростуть дикі яблуні і груші* (18, 19, 22, 26 Арбузин.).

БОРЬ-БОРЬ [бор'/бóр'], виг. Вигук, яким кличуть биків. «*Борь-борь, бешкетник! Борь-борь!*» – кликав скотар бика, тримаючи у руці качан кукурузи (насел. п. див. **БО'РЯ**).

БОСОВИКИ' [босовикі́], -ів, мн. Личаки. *Зараз рідко хто плете і ходить у босовиках, бо в магазинах продаються дуже красиві кімнатні тапочки* (133, 135 Березан.; 877, 878, 889, 890 Очак.).

БОСОЛА'ПКА [босола́пка], див. **БОСОЛА'ПКИ**.

БОСОЛА'ПКИ [босола́пки], -пок, мн. Босоніжки. *У босолапках літом*

дуже зручно ходити, бо вони лехкі, і ноги в них не потіють (10, 11, 21, 22 Арбузин.; 222, 223, 225, 227, 228 Брат.; 412–414 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БОСЯКА' [бос'акá], присл. На босу ногу; босоніж. Див. **БОСЯКО'М**. *Коли пішов дощ, ми пороззувалися і йшли з поля додому босяка* (10–12, 39–41 Арбузин.; 52, 53, 55, 74, 75, 77, 81, 82 Башт.; 112, 113, 156, 158, 159 Березан.; 169, 170, 176, 174–176 Березнег.; 261, 262, 268, 269 Брат.; 298–300 Веселин.; 340, 341, 356, 372–374 Вознесен.; 399, 401 Влад.; 436, 437, 448, 449, 478, 480 Доман.; 529–532 Єлан.; 557, 558, 562, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 731–734 Микол.; 768, 769, 773, 776 Новобузьк.; 828, 840, 841 Новоодес.; 993, 994 Снігур.; 930, 931, 940, 941 Первомай.; 981, 983, 995, 996 Снігур.).

БОСЯКО'М [бос'акóм], присл. На босу ногу; босоніж. *Після дощу ми ходили вулицею босяком, бо була велика грязюка* (насел. п. див. **БОСЯКА'**).

БО'ТА [бóта], -и, ж. Каркас човна. *На березі лежить бота, то наші хлопці роблять собі нового човна* (137, 142, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 842, 844 Новоодес.; 883, 887 Очак.).

БОТА'ЛО [ботáло], -а, с. Дзвіночок, який вішають чабани вівцям на шию, щоб їх легко розшукувати у темряві. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ТРО'НКА**. *У двох молодих овечок загубилися ботала, треба поприв'язувати нові* (314, 315 Веселин.).

БОТВА' [ботвá], -и, ж. Стебла і листя коренеплодних рослин. Ботвина. *Уже два тижні стоїть немилосердна жара, ботва картоплі уже пожухла* (22, 25 Арбузин.; 94, 95, 97 Башт.; 200, 201 Березнег.; 219, 222, 223 Брат.; 359, 361, 371 Вознесен.; 485, 486, Доман.; 516, 517 Єлан.; 576, 577, 586–588 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 995–997, 1010, 1011 Снігур.; 877–879, 901, 903 Очак.; 952, 953, 955 Первомай.).

БОТЕ'Й [ботéї], -я, ч., вівч. Отара овець. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наш дідьо і там по гірських полонинах пас ботеї, і тут пасе, бо любить се* (332, 323 Веселин.; 456, 457, 475, 476 Доман.; 505,

506, 508 Єлан.).

БО'ТКА [бо́тка], -и, ж., тк. Середня потовщена частина веретена. *На ботку, середню частину веретена, намотується більшість пряжі* (156, 158, 159 Березан.; 222, 225 Брат.; 312, 313 Веселин.; 617, 620 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 793, 794 Новобузьк.; 857, 858 Новоодес.; 908, 910, 911 Первомай).

БОЦ [боц], -а, ч. Сердита, надута людина. *От боц, надувся, як сич на погану погоду, і нічого від нього не доб'єшся* (877, 878 Очак.).

БОЦА'Н [боца́н], -а, ч, бот. (*Phaseolus vulgaris*). Грубозерниста квасоля. *Квасоля боцан – крупнозерниста, ми її висіваємо у себе в огороді* (900, 901, 903 Очак.).

БО'ЦИК [бо́цик], -а, ч. М'ясиста середина кавуна. *Боцик кавуна – найсолодша його частина, тому його завжди віддають дітям* (132, 133, 135 Березан.).

БО'ЦМАН [бо́цман], -а, ч., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). 1. Лелека. Див. **БОЦЮ'Н**, **БОЦЯ'Н**, **БО'ЦЬО**. *Усе літо боцмани ходять по нашому болоті і ловлять жаб* (52, 53, 79, 80 Башт.).

2. Великий на зріст хлопчина. *Сусідський хлопчина такий боцман, що за обідом за дорослого справиться* (751, 753 Микол.).

БОЦЮ'Н [боц'ю́н], -а, ч., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). Лелека; чорногуз. *Наші боцюни вже прилетіли з теплих країв і лагодять своє гніздо* (198, 199 Березнег.; 305, 307 Веселин.; 334–336 Вознесен.; 442, 443 Доман.; 511, 513 Єлан.; 644, 645 Казан.; 799–801 Новобузьк.; 848, 850 Новоодес.).

БО'ЦЯ [бо́ц'а], -і, ж. Погано випечений хліб. Див. **БОЦЬ**. *У народі завжди говорять про такий хліб: “Візьміть боця, що спекла ваша доця”* (287, 288, 300, 301 Веселин.; 428, 429, 453, 455 Доман.).

БОЦЯ'Н [боц'я́н], -а, ч., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). Лелека. *Боцяни, кажуть, приносять щастя людям, тому їх ніхто не чіпає і гнізд їхніх не руйнує* (939, 940 Первомай.).

БОЦЬ [боц'], -я, ч. Погано випечений хліб. *Сьогодні боць не удався,*

мабуть, ніхто його й не їстиме, такий він гливкий (52, 55 Башт.; 184–186 Березнег.; 586, 587 Жовтн.).

БО'ЦЬО [бо́ц'о], -я, ч., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). Лелека. У посадці, на високому дереві, звив весною гніздо боцьо, і вже в ньому є малята (685–688 Кривоозер.).

БОЧІ'ВЛЯ [бо́ч'іўл'а], -і, ж. Бочка. *Цього року ми заквасили капусту в новій бочівлі, яку син купив у бондаря* (678–680 Кривоозер.; 907, 911 Первомай.).

БО'ЧКА [бо́чка], -и, ж., риб. Плетене з верболозу знаряддя у вигляді бочки, яким ловлять рибу. *Хлоп'ята взяли свою бочку і пішли на річку ловити нею рибу для юшки* (828 Новоодес.; 883 Очак.).

БОЧКО'РИ [бо́чкóри], -ів, мн. Взуття. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Мабуть, взую свої старі бочкори, бо вночі пройшов дощ і дороги розмокли* (322, 323 Веселин.).

БОЧКУВА'ТИ [бо́чкува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Бити корів, телят по боках. *Не смій, сину, так бочкувати корову, бо вона ж скоро отелиться* (342, 343 Вознесен.; 828, 848 Новоодес.; 984, 986 Снігур.).

БОЧО'НОЧКА [бо́чо́ночка], -и, ж., зоол. (*Pelophylax ridibundus*). Маленьке жабенятко. *У криниці, яку недавно викопали в балці, уже плавають бочоночки* (101–103, Башт.; 830, 831 Новоодес.).

БОЯ'РИЧ [бойáрич], -а, ч., ент. (*Papilio machaon*). Великий денний метелик махаон. *Ми ходили в поле і зловили там боярича для нашої шкільної колекції метеликів* (203, 205 Березнег.; 810, 812 Новобузьк.; 1002, 1003 Снігур.).

БОЯ'РИШНИК [бойáришник], -а, ч., бот. (*Crataegus*). Рослина глід і її плоди. *Пішли в лісопосадку і нарвемо бояришника, він уже почав поспівати* (424, 425 Доман.).

БРА [бра]. Розмовне скорочення слова «брате», яке вживається при звертанні. *Ти, бра, заходь до мене, обговоримо, як краще влаштувати цю справу* (10, 11, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 83, 85 Башт.; 115, 118, 119 Березан.);

162, 163, 166 Березнег.; 245, 247, 249 Брат.; 278–280 Веселин.; 398, 401 Влад.; 441–443 Доман.; 690–692 Кривоозер.; 942, 946, 948 Первомай.).

БРАВКО' [браўко́], -а, ч. Бравий хлопчина. *Мій старший брат такий бравко, що всіх захистить, на кого нападають розбишаки* (52, 53, 55 Башт.; 120, 121, 132, 133 Березан.; 384, 387 Влад.; 568, 569 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 702–704 Микол.; 762, 763 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 932, 933 Первомай.).

БРА'ДЛО [бра́дло], -а, с. Обмолочена солома. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Учора син привіз із току гарбу брадла для корови і телятка, але треба ще сіна* (399, 401 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

БРАДРУ'РА [брадру́ра], -и, ж. Духовка. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **БРАЙТУ'РА, БРАТУ'РА, БРЕДУ'РА**. *Відкрий, дочко, брадруру, щоб теплий дух ішов на хату, бо чогось холоднувато в кімнаті* (322, 323 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 404–406 Влад.).

БРАЗНА' [бразна́], -и, ж. Борозна. *Між нивами проорали глибоку бразну, щоб було добре видно, де чия* (278–280 Веселин.).

БРАЗЬ-БРА'ЗЬ [браз'/бра́з'], виг. Вигук, яким підкликають ягнят. *Бразь-бразь, мої маленькі! Бразь-бразь, мої рідненькі! Ідіть до мене* (238, 239, 245 Брат.; 693 Кривоозер.; 952, 953, 955 Первомай.).

БРАЙТУ'РА [брайту́ра], -и, ж. Духовка. *Постав картоплю у брайтуру, щоб умлівала, бо скоро наші прийдуть з роботи* (331, 332 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 475, 476 Доман.).

БРАК [брак], -у, ч., мед. Гній, що утворюється в ранах. *Рана загноїлася, і звідти тече брак – жовтувато-зелена рідина* (1016 Снігур.).

БРА'КОВА ЛОПА'ТА [бра́кова лопáта], -и, ж. Совкова лопата. Див. **БРАКО'ВКА, БРА'ЧКА**. *Син узяв бракову лопату і пішов прочищати дорішки, бо вночі замело їх снігом* (насел. п. див. **БРАКО'ВКА**).

БРАКО'ВКА [брако́ўка], -и, ж. Совкова лопата. *Батько копав канавку*

для фундаменту, а син підчищав землю браковкою і викидав (162, 163 Березнег.; 478, 480, 485 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 744, 745 Микол.; 830, 831, 840, 841 Новоодес.; 972, 974, 989, 993 Снігур.).

БРАНДЕБУ'РКА [бранде^нбурка], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum*). Картопля. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наші сусіди, які переїхали із Закарпаття, картоплю називають брандебуркою* (315, 317 Веселин.; 412, 413 Влад.).

БРАНДЕ'ЛІ [брандел'і], -ів, мн., бот. (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams). Квіти шафран сітчастий. Див. **БРАНДУ'ША, БРИНДУ'ША**. *Бранделі ми завжди вирощуємо у себе в квітнику, а займається ними дочка* (835, 836, 863 Новоодес.).

БРАНДУ'ША [брандуша], -і, ж., бот. (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams). Шафран сітчастий. *Дочка нарвала брандушів і поставила у великій хаті на стіл у красивій вазі* (52, 55 Башт.; 281, 282 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 456, 457 Доман.; 516, 517 Єлан.; 568, 570 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 846, 847, 870, 871 Новоодес.; 875, 876 Очак.; 930, 931 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

БРА'НЕЦЬ [бра^нець], -я, ч., бот. (*Cannabis sativa*). Чоловічі стебла конопель, які не дають насіння. Плоскінь. *Ми пройшли полем і повиривали увесь бранець, щоб краще росли коноплі* (634, 640, 642 Казан.; 804–806 Новобузьк.).

БРА'НКА [бранка], -и, ж. Хвіртка в огорожі. *На ніч ми закриваємо бранку, щоб ніщо не залазило в огород і в сад* (320, 321 Веселин.).

БРАСКО'Й [браскої], -я, ч., зоол. (*Bufo viridis*). Велика зелена жаба, яка дуже стрибає. *Влітку хлопці ловили в озері браскої, щоб ними годувати лелек, які змостили гніздо на даху ферми* (845–847 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.)

БРАТА'Н [братан], -а, ч. Племінник по батькові. **БРАТА'НЕЦЬ, БРАТА'НИЧ, БРАТНЯ'К**. *Мій братан, який недавно був у нас у гостях, зараз вчиться в університеті* (49, 51, 52, 55, 90, 92 Башт.; 133, 135, 142, 143

Березан.; 350, 353, 356, 359, 361 Вознесен.; 568, 569, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 706–708 Микол.; 830, 831, 851, 852, 860, 861 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 984, 985, 998, 999 Снігур.).

БРАТА'НИЦЯ [братáниц'а], -і, ж. Племінниця по батькові. *Моя братаниця – старша від мене, вона працює на фермі дояркою уже чотири роки* (насел. п. див. **БРАТА'Н**).

БРАТВА'НКА [братвáнка], -и, ж. 1. Велика сковорода. *Мати на братванці смажила свіжу рибу, яку син приніс із рибалки* (127, 130 Березан.; 173, 175 Березнег.; 752, 753 Микол.; 835–837 Новоодес.).

2. Форма для випікання хліба. *Дочка сьогодні спекла хліб у двох братванках, щоб було днів на три-чотири* (71, 74 Башт.; 187–189 Березнег.; 981, 982, 993, 994 Снігур.).

БРАТЕ'ЛЬНИК [братéл'ник], -а, ч. Брат; товариш. *Ну, брательник, пішли зі мною на лиман, будемо оцією сіткою ловити рибу* (582, 583 Жовтн.; 650. 652, 667, 669 Казан.; 723, 727 Микол.; 793, 794, 797 Новобузьк.; 829, 860–862 Новоодес.)

БРАТЕ'НИК [братéник], -а, ч. Братів син. *Сестра взяла братеника у школу, щоб побачив, як там гарно, і щоб з великим бажанням пішов учитися* (517, 520, 522 Єлан.).

БРАТЕ'НИЦЯ [братéниц'а], -і, ж. Братова дружина. *Моя братениця вже видужала і скоро вийде на ферму на роботу* (517, 520, 522 Єлан.).

БРАТИ'ЗНА [браті́зна], -и, ж. Спадщина після брата. Див. **БРАТІВЩИ'НА, БРАТОВИ'ЗНА, БРАТОВЩИ'НА**. *Усю братизну, яка залишилася після смерті мого брата, ми віддали його теці* (383, 404, 405 Влад.; 678–681, 683 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

БРА'ТИКИ [бра́ти^еки], -ів, мн., бот. (*Viola tricolor*) Один з видів польової фіалки. Братки. Див. **ЗОЗУ'ЛИНІ ЧЕРЕВИ'ЧКИ**. *Братики у нас ростуть біля причілкового вікна, щоб вечорами у великій хаті їх пахоці було чути* (195, 196, 202 Березнег.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 706, 708, 737–739

Микол.; 1010, 1011 Снігур.).

БРАТИ'ХА [браті́ха], -и, ж. Братова дружина. *Братиха частенько до нас заходить, бо вона недалеко від нас живе на нашій вулиці* (415, 422, 423 Влад.; 693, 694, 700, 701 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БРАТИ'ШКА [браті́шка], -и, ж. Фамільярне до **БРАТ**. Див. **БРАТУ'ШКА**. *Мої братишки по службі на флоті зараз розбрелися по всій Україні і зібратися, очевидно, не зможемо* (132, 133, 144, 145 Березан.; 586–588 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БРАТІВЩИ'НА [брат'і́щчі́на], -и, ж. Спадщина після брата. *Усю братівщину, яка залишилася після старшого брата, ми віддали на відбудову церкви* (101–103 Башт.; 184–186 Березнег.; 356, 357, 359 Вознесен.; 475, 476, 478 Доман.; 502–504 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 630, 631 Казан.; 745, 746 Микол.; 810, 812 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 883, 884, 899, 901 Очак.; 963, 964, 1002, 1003 Снігур.).

БРАТНЯ'К [братн'áк], -а, ч. Племінник по батькові. *Мій братняк такий веселий і дотепний, що ніколи не журиться, на все дивиться, посміхаючись* (227, 228 Брат.; 387, 388 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 939-941 Первомай.).

БРАТНЯ'ЧКА [братн'áчка], -и, ж. Дочка материного брата. *Наша братнячка, яка вчиться у школі, перейшла у десятий клас з відмінними оцінками* (насел. п. див. **БРАТНЯ'К**).

БРАТО'ВИ [брато́ви], -их, мн. Брати. *Зустрілися братови, сидять і все про щось говорять, бо давно не бачилися, а різних справ накопичилося багато* (16, 17, 39, 41 Арбузин.; 227, 228, 250, 251 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 398, 401 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

БРАТОВИ'ЗНА [братові́зна], -и, ж. Спадщина після брата. *Ми на братовизну не претендуємо, тому у її розподіл не втручаємося* (35, 36, 38 Арбузин.; 213, 216 Брат.; 317, 318 Веселин.; 392–394 Влад.; 475, 476 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 835, 836, 848 Новоодес.; 908, 910, 911 Первомай.).

БРАТО'ВКА [братоўка], -и, ж. Братова дружина; братова. *Старший брат з братовкою заходили провідати маму, яка простудилася і захворіла* (498, 499 Доман.; 524, 525 Єлан.; 860, 863 Новоодес.).

БРАТОВИЩИ'НА [братоўшчіна], -и, ж. Спадщина після брата. *Братовищину, яка залишилася після його смерті, ми розподілили між сестрами його дружини* (156, 158, 159 Березан.; 899, 901, 903 Очак.).

БРАТУЛЮВА'ТИ [братул'увати], -юю, -юєш, док. Вітати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Братулюю Вас, вельмишановні гості, і запрошую всіх Вас до господи за святковий стіл* (409, 410 Врад.; 690, 692, 699 Кривоозер.).

БРАТУ'РА [брату́ра], -и, ж. Духовка. *Ми змурували у хаті лежанку, в якій є братура, щоб гаряче повітря швидко зогрівало кімнату* (299, 300, 312, 313 Веселин.; 346, 347 Вознесен.).

БРАТУ'ШКА [брату́шка], -и, ч. Фамільярне до **БРАТ**. *Мій молодший братушка зараз навчається у кораблебудівельному інституті* (74, 75, 77 Башт.; 340, 356, 359 Вознесен.; 498–500 Доман.; 533, 535 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 706–708 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

БРА'ЧКА [бра́чка], -и, ж. Совкова лопата. *Син узяв брачку і почав підкидати на купу пісок, який розгребли кури* (94, 95, 97 Башт.; 120, 121, 152, 154 Березан.; 175, 176, 198, 199 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.; 453, 455, 475, 476 Доман.; 514, 515 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 731, 732, 743 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.; 877–879 Очак.).

БРА'ЧКИ [бра́чки], -чок, мн. Рогач. *Готуючись накривати стіл, мама брачками витягла з печі казан з борщем* (44, 45 Башт.; 107–109 Березан.; 333–335 Вознесен.; 448, 451 Доман.; 877, 878 Очак.).

БРА'ЧНА ЛОПА'ТА [бра́чна лопáта], -и, ж. Совкова лопата. *Хлопці взяли брачні лопати і пішли розчищати каток, щоб кататися на коньках* (насел. п. див. **БРА'ЧКА**).

БРА'ЧЧИКИ [бра́ч:ики], -ів, мн., бот. (*Viola tricolor*). Трикольорова

фіалка; братки. *У нашому палісаднику вже почали розквітати брачкики, наповнюючи вечірню тишу приємним запахом* (292-294 Веселин.; 372-374 Вознесен.).

БРЕ [бре], Скорочена і злагіднена форма розмовного слова **БРЕХА'ТИ**. *От бре, клятий хлопець! Бре й очима не моргне* (11, 16, 17, 21, 22 Арбузин.; 52, 53, 74, 75, 79, 80 Башт.; 108, 109, 152, 154 Березан.; 169, 170, 172, 175, 176, 191, 196 Березнег.; 333–335, 346, 347 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 447, 449, 451 Доман.; 505, 506, 516, 520 Єлан.; 552, 554, 582, 583 Жовтн.; 597, 598, 628, 630 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 706–708, 723, 724, 736, 737 Микол.; 765–767, 804–806 Новобузьк.; 828, 829, 860–862 Новоодес.; 873, 875, 884, 886, 893, 894 Очак.; 911, 914, 917, 918 Первомай.; 963, 964, 1010, 1011 Снігур).

БРЕД [брэд^т], -у, ч. Марення. *У сина сьогодні вечером піднялася висока температура, почався навіть бред* (10, 11, 18, 19, 39, 40 Арбузин.; 62, 63, 88, 89 Башт.; 112, 113, 142, 143 Березан.; 227, 228 Брат.; 300, 301 Веселин.; 341, 357, 359 Вознесен.; 393, 394 Влад.; 427–429 Доман.; 533, 535 Єлан.; 557, 562 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 706, 708, 743, 744 Микол.; 810, 812 Новобузьк.; 835–837 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

БРЕ'ДЕНЬ [брэден^т], -я, ч., риб. Волок. *Нам дозволили сьогодні ловити рибу у ставку невеличким бреднем, який ми принесли з собою* (58, 74 Башт.; 115, 124, 142, 144 Березан.; 573, 574, 584 Жовтн.).

БРЕДЕНЬО'К [брэ^нде^нн'ок], -а, ч., риб. Зменш.-пестл. до **БРЕ'ДЕНЬ**. *Зайти б оце у ставочок з бреденьком та пройти з ним хоч впоперек разів два- три!* (насел. п. див. **БРЕ'ДЕНЬ**).

БРЕ'ДІТИ [брэд'іти], -дю, -диш, недок. Марити. *У хворого сина вечером піднялася температура, і він почав бредіти* (насел. п. див. **БРЕД**).

БРЕДУ'Н [брэ^ндун], -а, ч., бот. (*Ledum palustre*). Болотна рослина багно. *Увесь берег заріс бредуном, який воняє своїм дурманячим запахом* (576, 586 Жовтн.; 842, 843 Новоодес.; 963, 995, 996 Снігур.; 751, 752 Микол.).

БРЕДРУ'РА [брэ^ндрура], -и, ж. Духовка. *У бредрурі зараз вариться*

бульба з м'ясом, умліває борщ, а на плиті гріється у казані вода (27, 28 Арбузин.; 392, 393 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 924, 925 Первомай.).

БРЕ'ЗГАТИ [брéзгати], -аю, -аеш, недок. Гидувати. *Якщо не брезгаєте, то сідайте з нами обідати, чим Бог послав* (16, 17, 35, 37 Арбузин.; 44, 45, 90, 91 Башт.; 115, 118, 150 Березан.; 278–280 Веселин.; 333–335, 340 Вознесен.; 462, 465, 476 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 702–704, 706 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 877–879, 899, 901, 903 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

БРЕЗГЛИ'ВИЙ [бре^нзглівий], -а, -е. Гидливий. Див. **БРЕ'ЗГУВАТИ**. *Хлопець він хороший, лагідний, тільки трохи брезгливий* (насел. п. див. **БРЕ'ЗГАТИ**).

БРЕЗГЛИ'ВО [бре^нзгліво], присл. Гидливо. *Прийшов до столу отой мацапура, брезгливо подивився на їду і пішов* (насел. п. див. **БРЕ'ЗГАТИ**).

БРЕ'ЗГЛИЙ [брéзглий], -а, -е. Набряклий, опухлий. Брезклий. *Чогось у тебе брезгле обличчя, небритий, мабуть, учора добряче випив* (342, 343 Вознесен.; 466, 470 Доман.; 644, 650 Казан.; 778, 780 Новобузьк.; 984, 985, 996, 998 Снігур.).

БРЕ'ЗГУВАТИ [брéзгувати], -ую, -уєш, недок. Гидувати. *Сідайте з нами обідати, якщо не брезгуєте нашої їжі і нашої компанії* (насел. п. див. **БРЕ'ЗГАТИ**).

БРЕЗЕНТОВИ'К [бре^нзе^ннтовік], -а, ч. Плащ із брезенту. *Сторожу видали брезентовик, бо вже осінь, і часто ідуть дощі* (137, 142, 144, 150 Березан.; 187–189 Березнег.; 340, 346, 347 Вознесен.; 562, 576, 577 Жовтн.; 706, 707 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

БРЕЙЦА'РА [бре^нїцара], -и, ж. Залізне кільце, яким прикріплюється загнутий кінець герлиги. *Наш старий чабан якось говорив: «Якщо немає брейцари, то вже то й не терлига»* (377, 378 Вознесен.; 866, 868, 869 Новоодес.).

БРЕМАРІ' [бре^нмар'ї], -ів, мн. Плоскогубці. Див. **БРЕМЕРІ'**. *Візьми*

бремарі, бо щипцями нічого не зробиш із цією загвоздкою, яка сім разів закручена (107, 108 Березан.; 160–162 Березнег.; 424, 425 Доман.; 502–504 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 594–596 Казан.; 736, 737 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 828 Новоодес.).

БРЕМЕРІ' [бре^име^ир'і], -ів, мн. Плоскогубці. *Купив у магазині нові бремері, у яких ручки обтягнуті ізоляційним матеріалом* (10, 11, 35, 38 Арбузин.; 44, 45, 52, 55, 101–103 Башт.; 107, 108, 124, 130 Березан.; 234, 238, 239 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–336, 340 Вознесен.; 580, 582, 583 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 926, 927, 940, 941 Первомай.; 963, 964, 995–997, 1010, 1011 Снігур.).

БРЕМЕРЦІ' [бре^име^ирц'і], -ів, мн. Зменш. до **БРЕМЕРІ'**. *Ну й красиві бремерці ти десь дістав, кращих я ще ніде і ні в кого не бачив* (насел. п. див. **БРЕМАРІ'**).

БРЕХЛО' [бре^ихл'о], -а, ч. Людина, яка завжди говорить неправду; брехун. *У нас сусід такий брехло, що завжди все бреше, все перевертає по своєму, а правду зроду не говорив* (10–12, 18, 19, 39, 41 Арбузин.; 68–70, 101–103 Башт.; 112, 113, 142, 143, 152, 154 Березан.; 191, 193, 195, 198 Березнег.; 227, 228, 250, 251, 263, 266 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–336, 340, 371 Вознесен.; 383, 384, 389, 390 Влад.; 445, 447, 448, 456, 457 Доман.; 502–504, 514, 515 Єлан.; 551–554, 557, 576, 577 Жовтн.; 594–596, 644, 645 Казан.; 676, 677, 690–692 Кривоозер.; 702–704, 706, 731, 732, 747, 749 Микол.; 760, 762, 765–767, 799–801 Новобузьк.; 828, 845–847, 870, 871 Новоодес.; 873, 875, 877–879, 891–894 Очак.; 930, 931, 935, 939 Первомай.; 963, 964, 989, 993, 994 Снігур.).

БРЕ'ХЛЯ [брéхл'а], -і, ж. Брехуха. *Не треба вірити отій дурній брехлі, яка меле своїм язиком таке, що й на коліна не налазить* (насел. п. див. **БРЕХЛО'**).

БРИ-БРИ' [бри/бр'і], виг. Вигук, яким кличуть ягнят. *«Бри-бри, мої миленькі! Бри-бри!»* – кликала дівчина ягнят, простягаючи їм жмут свіженької травички (58, 59 Башт.; 169, 170 Березнег.; 346, 347, 362, 364

Вознесен.; 840, 841 Новоодес.).

БРИ'ВА [брíва], -и, ж. Брова. *Дівчата, збираючись у клуб на танці, напудрились, намазали губи і підкрасили бриви* (101–103 Башт.; 268, 269 Брат.; 299, 300 Веселин.; 418, 420, 421 Врад.; 695, 696 Кривоозер.).

БРИ-ГАЙДА' [бри/гайда́], виг. Вигук, яким підганяють овець. *Підганяючи овець, чабан помахував батогом і вигукував: «Бри-гайда, лінивці!»* (52, 53 Башт.; 115, 118, 156, 158, 159 Березан.; 337–339, 350, 353, 356 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 621, 622, 624 Казан.; 703, 704, 733, 734 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 863, 864 Новоодес.; 900, 901 Очак.).

БРИЗЬ [бриз^с], виг. Вигук, яким відганяють кішку. Див. **БРИСЬ**. *Ану бризь з лежанки! Розляглася, як бариня; бризь ловити мишей, лінівка!* (68–70, 91, 92 Башт.; 120, 121, 124, 127 Березан.; 200–202 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 568, 569, 589, 591 Жовтн.; 702, 703, 718, 722 Микол.; 830, 831, 857, 858 Новоодес.; 875, 876, 900, 901, 903, 905 Очак.; 970, 972, 995–997 Снігур.).

БРИЇ' [бри'йі], -їв, мн. Підведена червоною або іншою фарбою смуга на стіні, яка відокремлює стіну від підлоги. *Візьми, дочко, червону глину і добре наведи бриї в літній кухні, бо чогось вони померкли* (333, 335, 336 Вознесен.; 731, 732, 734 Микол.; 832, 833, 836 Новоодес.).

БРИКА'ТИСЯ [бри'катис'а], -ається, недок. Стан, коли вівця виявляє статеву охоту. *Дві овечки в нашій отарі почали брикатися, значить, потягнуло до баранів* (227, 228, 238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 416, 418, 420 Врад.; 685–687 Кривоозер.).

БРИКУ'Н [бри'кун], -а, ч. Пустун. *А наш малий – брикун, жвавий хлопчина, любить бігати, пустувати* (65, 66 Башт.; 124, 127 Березан.).

БРИЛЬ [брил'], -я, ч., бдж. Спеціальна сітка, яку пасічник надягає на обличчя для захисту від бджіл. *Пасічник надів бриль і пішов знімати кришки вуликів, щоб подивитися, як наповнилися вощени медом* (10, 11, 21, 22, 24, 39 Арбузин.; 52, 53, 55, 71 Башт.; 124, 125, 142, 143 Березан.; 173, 174, 187–189 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 475, 476, 485, 486 Доман.; 520, 522 Єлан.; 568, 570, 572 Жовтн.; 612, 613, 628, 630 Казан.; 683, 697, 698 Кривоозер.; 743, 744

Микол.; 768, 770 Новобузьк.; 832–834, 870, 871 Новоодес.; 887, 888, 893, 894 Очак.; 935, 939, 942 Первомай.; 965, 966, 1002, 1003 Снігур.).

БРИ'НДЗА [бріндза], -и, ж. Сир з овечого молока. *Ми з великою охотою їмо свіжу бриндзу, яку готують наші чабани* (52, 56 Башт.; 152, 154, 158, 159 Березан.; 203, 205 Березнег.; 212, 213, 218 Брат.; 295, 297 Веселин.; 422, 423 Влад.; 617, 620 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 847, 848, 850 Новоодес.; 877, 879, 901 Очак.; 926, 927, 940, 941 Первомай.; 1002, 1003, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

БРИНДЗО'ЛІ [бри'ндз'олі], -ів, мн. Чоботи-витяжки. *Бриндзолі гарні тим, що в мокру погоду не пропускають воду і ніде не муляють* (333, 335, 336 Вознесен.).

БРИНДЗЯ'НКА [бри'ндз'анка], -и, ж. Посудина для бринзи. *Дерев'яна бриндзянка з бриндзою стоїть у погребі у правій дучці* (насел. п. див. **БРИ'НДЗА**).

БРИ'НДИТИСЯ [бріндитис'а], -дюся, -дишся, недок. Гарно одягатися і прикрашатися. *Наша дочка вже почала бриндитися, як іде в клуб гуляти, скоро й кавалера, мабуть, заведе* (731, 732, 734 Микол.; 851, 852, 860, 862 Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

БРИНДУ'ША [бри'ндуша], -і, ж., бот. (*Crocus reticulatus* Steven ex Adams). Квіти шафран сітчастий. *Як тільки зійде сніг, ми зразу ж ідемо в ліс по бриндуші, які в цей час уже розквітають* (16, 17, 29, 31, 41, 42, Арбузин.; 90, 92 Башт.; 118, 119 Березан.; 245, 247, 249 Брат.; 384, 387, 388 Влад.; 439, 441, 453, 455 Доман.; 516, 522, 524 Єлан.; 685, 686, 697, 698 Кривоозер.; 829, 835–837 Новоодес.; 883, 884, 901, 903, 905 Очак.; 951–953 Первомай.).

БРИНДЗЯ'НИЙ [бри'ндз'аній], -а, -е. Прикм. до **БРИ'НДЗА**. *Бриндзяну сироватку ми віддаємо ягняткам або ж теляткам, вони її охоче п'ють* (насел. п. див. **БРИ'НДЗА**).

БРИНДЗЯ'НКА [бри'ндз'анка], -и, ж. Бочечка для зберігання бринзи. *Приготовлену бриндзу ми присолюємо і складаємо у бриндзянку, яка стоїть у*

погребі (насел. п. див. **БРИ'НДЗА**).

БРИНТА'ЛЬ [бри'нтáл'], -я, ч. Великий товстий саморобний гвіздок. *Колись забив наш дідусь бринталь у сволок, то ми й вішаємо на нього шапки* (917, 918, 939–941 Первомай.).

БРИСЬ [брис'], виг. Вигук, яким відганяють кішок. „*Брись, капосна, від столу! Брись!*” – відганяла бабуся кішку, яка винюхувала поживу на столі (10, 11, 24, 39, 40, 42 Арбузин.; 45, 46, 52, 53, 55, 88, 89 Башт.; 115, 118, 119, 144, 145, 152, 154 Березан.; 163, 164, 176, 177, 191, 193 Березнег.; 213, 216, 268, 269, 273, 275 Брат.; 282, 283, 305, 309, 322, 323 Веселин.; 350, 351, 356, 359, 361 Вознесен.; 392–394 Влад.; 456, 457, 465, 466, 478 Доман.; 542, 545, 548, 549 Єлан.; 554, 555, 557, 562, 582, 583 Жовтн.; 595, 596, 640–642 Казан.; 685–688 Кривоозер.; 712–714, 731, 732 Микол.; 804–806, 816, 817 Новобузьк.; 845–847, 864, 865 Новоодес.; 873, 875, 883, 884, 891, 892 Очак.; 923–925, 930, 931 Первомай.; 965, 966, 989, 981, 1010, 1011 Снігур.).

БРИСЬ-БРИ'СЬ [брис'/брис'], виг. Вигук, яким відганяють овець і ягнят. «*Брись-брись, до гурту!*» – підганяв чабан овець, які відстали від отари (16–19, 21 Арбузин.; 52, 55, 62, 63, 90, 91, 101–103 Башт.; 108, 109, 112, 113, 124, 125, 127, 158, 159 Березан.; 169, 170, 173, 184, 185, 187, 188, 209, 211 Березнег.; 215, 216, 219, 222, 234, 236, 263, 266 Брат.; 292–294 Веселин.; 341, 357, 359, 372–374 Вознесен.; 398–401 Влад.; 462, 465, 466, 485, 486 Доман.; 516, 519, 526, 527 Єлан.; 558, 559, 568, 569, 576, 577, 584 Жовтн.; 616, 617, 667–669 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 718, 722, 731–733 Микол.; 762, 763, 778, 780 Новобузьк.; 832–835, 863, 864 Новоодес.; 883, 884, 899–901, 906 Очак.; 939, 940, 941 Первомай.; 970, 972, 974 Снігур.).

БРИТВА'НКА [бри'твáнка], -и ж. Скворода. *Беріть бритванку із картоплею, смаженою на салі, капусту й огірки і вечеряйте на здоров'я* (372–374 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 520, 522, 524 Єлан.).

БРИ'ТОВ [брíтоў], -а, ч. Бритва. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Треба б піти в парикмахерську, щоб погострити бритов, бо вже важко бритися* (38 Арбузин.; 225 Брат.; 942 Первомай.).

БРИТУ'РА [бри'ту́ра], -и, ж. Духовка. *Поклади у бритуру порізаний білий хліб, щоб сушився на сухарі до чаю* (18 Арбузин.).

БРИ'ЦАТИСЯ [бри́цатис'а], -ається, недок. Гедзатися. *Сьогодні жарко, тедзі, як скажені, сильно кусаються, і корови брицаються, як неприкаяні* (58, 59 Башт.; 963 Снігур.).

БРИЦЬ-БРИ'ЦЬ [бриц'/бри́ц'], виг. Вигук, яким відганяють овець. *Ану бриць-бриць, кляті! Чого скупчилися, капосні, біля дерева! Бриць-бриць!* (58, 59 Башт.; 158, 159 Березан.; 195, 196, 198 Березнег.; 356, 361, 362, 371 Вознесен.; 447, 449, 475, 476 Доман.; 712–714 Микол.; 835, 836, 863, 864 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 1012, 1016 Снігур.).

БРИЧ [брич], -а, ч. Бритва. *Я зараз бриюся електричкою, а свій старий брич заховав на всякий випадок* (416 Влад.; 699 Кривоозер.).

БРИ'ЧКА [бри́чка], -и, ж., бот. (*Plantago lanceolata*). Рослина подорожник. *Рослина бричка широко використовується у народній медицині, тому наша бабуся її заготовляє на зиму* (845, 846 Новоодес.).

БРИ'ШКИ-БРИ'ШКИ [бри́шки/бри́шки], виг. Вигук, яким підкликають козу. *«Бришки-бришки, моя рідненька!»* – підкликала бабуся козу, щоб подоїти (860, 861, 868, 869 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

БРІ-БРІ [бр'і/бр'і́], виг. Вигук, яким підкликають овець. *«Брі-брі, мої миленькі! Брі-брі!»* – кликала хазяйка овець, щоб заходили у двір (198, 202 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 840, 841 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

БРІХ [бр'іх], -у, ч., анат. Живіт. *Ти тугіше підтягуйся ременем, бо вже відпустив такий брих, як у вагітної жінки* (989 Снігур.).

БРОВ [броў], -і, ж. Брова. *Зачепився об суху гіллячку, коли пробирався через посадку, і розсік бров* (44, 45 Башт.; 160, 161 Березнег.; 340, 356 Вознесен.; 760 Новобузьк.; 963, 964 Снігур.).

БРО'ВЕРКА [бро́ве'рка], -и, ж. Верхній довгополий чоловічий одяг з відлогою. Бурка. *Броверка з довгими полами, тому під час вітру у ній тепло, та й відлога захищає голову* (911 Первомай.).

БРОДЯ'К [брод'ак], -а, ч., риб. Волок. *Ранком наші хлопці ловили*

бродяком у ставку рибу, принесли з піввідра карасиків та окунців (972, 974 Снігур.).

БРОЖИ'ЧКА [брожічка], -и, ж., ент. (Odonata). Метелик з довгими вузькими крилами. *У полі ми сьогодні вловили аж п'ять брожичок для нашої шкільної колекції метеликів (773, 776, 823, 826 Новобузьк.).*

БРОНЗІ'ВКА [бронзі'ївка], -и, ж., ент. (Cetonia aurata). Жук оленка золота. Див. **БРОНЗОВИ'К, БРОНЗО'ВКА**. *Вечором біля озера літають бронзівки, які наносять шкоду деревам (731–733 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 897–899 Очак.)*

БРОНЗОВИ'К [бронзовік], -а, ч., ент. (Cetonia aurata). Жук оленка золота. *Бронзовики – шкідливі жуки, тому їх весною травлять, щоб не плодилися і не розмножувалися (842–844 Новоодес.).*

БРОНЗО'ВКА [бронзо'ївка], -и, ж., ент. (Cetonia aurata). Жук оленка золота. *Цього року чортові бронзовки налетіли на наш сад і нанесли великої шкоди деревам (751–753 Микол.).*

БРОСТЬ [брос'т'], -і, ж. Гроно, кетяг. *На старому куці виноград уродили великі брості і, як завжди, солодкий виноград (706, 708 Микол.; 851, 852, 860, 862 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 984, 986, 1010, 1011 Снігур.).*

БРО'ХАЛО [бро'хало], -а, с., риб. Бовт. *Бери брохало і гони рибу до сітки, яку ми поставили біля очерету (568, 584 Жовтн.).*

БРО'ХКАТИ [бро'хкати], -аю, -аєш, недок. Важко йти по глибокому снігу, болоті. *Брохати. З годину ми брохкали по снігу, поки дібралися до ферми (198, 199 Березнег.).*

БРОЯКИ' [бройакі], -ів, мн. Пороги на річці Південний Буг. *На річці Буг біля села Мигія є такі брояки, що човном не пропливеш (16 Арбузин.; 432 Доман.; 934 Первомай.).*

БРУДНУ'ЛЯ [брудну'ля], -і, ч., ж. Замазура. *Дочко, умийся та причешися, а то ходиш чогось увесь день бруднулею (257, 259 Брат.; 292–294 Веселин.; 383, 387, 388 Влад.; 676, 677, 690–692 Кривоозер.; 946, 949, 950 Первомай.).*

БРУКОВИ'ЦЯ [бруковіц'а], -і, ж. Бруківка. *Коли виїдемо на бруковицю, вважай, що ми вже дома, бо до села зовсім близько* (102, 103 Башт.; 195 Березнег.; 848, 850 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

БРУМКОТА'ТИ [брумкотати], -тять, недок. Дія на позначення крику індиків. *По двору ходили набурмосені індики і брумкотали, виражаючи своє незадоволення* (829, 842–844 Новоодес.).

БРУНТ [брунт], -у, ч. Коштовне намисто. *На день народження дочки ми купили у ювелірному магазині красивий брунт* (695, 696, 699 Кривоозер.; 943, 945 Первомай.).

БРУНЬКУВА'ТИЙ [брун'куватий], -а, -е. Дерево, яке має багато бруньок. *Весною яблуня була брунькувата, повинна б зацвісти рясно, от тільки б не вдарили приморозки* (94, 95, 97 Башт.; 175, 176, 195, 196 Березнег.; 354–356 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 833–835 Новоодес.).

БРУСНИ'К [бруснік], -а, ч. Почеплена на пояс дерев'яна посудина, у якій косарі тримають брусок для гостріння коси. Кушка. Див. **БРУСНИ'ЦЯ**. *Приготуй, сину, на завтра коси, бруски та брусники, ранком поїдемо косити траву* (39, 41 Арбузин.; 52, 53, 55 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 170, 172, 184, 186 Березнег.; 250, 251 Брат.; 372–374 Вознесен.; 456, 457, 469, 470 Доман.; 608, 610 Казан.; 699–701 Кривоозер.; 723, 727, 731, 733 Микол.; 800–802, 818, 819 Новобуьк.; 834–836, 864, 865 Новоодес.; 899–901 Очак.; 930, 931, 940, 941 Первомай.; 984, 985, 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

БРУСНИ'ЦЯ [брусніц'а], -і, ж. Кушка. *Треба зробити нову брусницю, бо в старій вода протікає і брусок сухий* (16, 17, 21 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 398–401 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 926, 927, 940, 941 Первомай.).

БРУСНИ'ЧКА [бруснічка], -и, ж. Зменш. до **БРУСНИ'ЦЯ**. *Гарна в тебе брусничка, акуратна, води не пропускає, та й брусочок добрий* (насел. п. див. **БРУСНИ'ЦЯ**).

БРУСНИЧО'К [брусніч'ок], -а, ч. Зменш. до **БРУСНИ'К**. *Позич мені на завтра брусничка з бруском, бо нашого діти кудись діли* (насел. п. див.

БРУСНИ'К).

БРУСНУВА'ТИ [бруснува́ти], -ую, -єш, недок., перех. Об'їдати молоді паростки. *Наша коза забралася в садок і почала бруснувати молоді деревця* (840, 841, 863, 864 Новоодес.).

БРУСО'К [брусóк], -а, ч. Скатертина. *Скоро прийдуть гості, тому накрий у світлиці стіл новим бруском* (16, 17 Арбузин.).

БРУСЯ'НКА [брус'анка], -и, ж. Торба, з якої годують у дорозі коней. Див. **ОБРУСЯ'НКА**. *Насип у брусянку вівса, щоб погодувати у дорозі коня* (189 Березнег.).

БРУСЬ [брус'], виг. Вигук, яким відганяють овець. „*Брусь від стогу, капосні ненажери! Брусь!*” – відганяв хлопчина овець від стішка із сіном (835–837 Новоодес.).

БРУТ [брут], -а, ч. Шина на ободі колеса. *Брут на задньому колесі безтарки злетів, треба їхати в кузню, щоб натягнули* (788, 789, 810, 812 Новобузьк.).

БРЮ'КИ [бр'у́ки], мн. Штани. *Купили в магазині синові нові брюки і теплу сорочку* (10–12, 18, 19, 39–41 Арбузин.; 44–46, 52, 53, 58, 59, 90, 91, 101–103 Башт.; 107–109, 115 118, 124, 125, 150 Березан.; 160–162, 173, 174, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 219, 222, 250, 251 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–336, 340, 356, 371 Вознесен.; 383, 384, 396, 397 Влад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 502–504, 516, 517 Єлан.; 551–553, 557, 558 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702–705, 731, 732 Микол.; 759, 760, 765, 766 Новобузьк.; 828, 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 877, 878, 891, 892 Очак.; 907, 908, 911, 942 Первомай.; 963, 964, 989, 993, 994 Снігур.).

БРЮКО'ВКА [бр'укóўка], -и, ж., бот. (*Brassica parobrassica*). Бруква. *М'ясисті корені брюковки вживаються і як їжа, і як корисний корм для худоби* (278–280 Веселин.).

БРЮХА'ТИЙ [бр'уха́тиї], -а, -е. Пузатий. *Наша теличка вже брюхата, мабуть, скоро отелиться, треба добре слідкувати* (насел. п. див.

БРЮ'ХО).

БРЮХА'Ч [бр'ухáč], -а, ч. Чоловік, який має великий живіт. *Коли сідає отой брюхач у машину, то й скати осідають, такий він важкий* (79, 80 Башт.; 187–189 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 533, 535 Єлан.; 562, 582, 583 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 965, 966, 981, 982 Снігур.).

БРЮ'ХО [бр'ухо], -а, с., анат. Живіт. *Відростив уже таке брюхо, що за ним і землі під собою не бачить* (10, 11, 13, 18, 19, 21, 39–41 Арбузин.; 44–46, 52, 53, 58, 59, 74, 75, 77, 90, 91, 101–103, 105 Башт.; 107–109, 115, 118, 124, 125, 132, 133, 137, 150, 151 Березан.; 160–162, 166, 167, 173, 174, 198, 199, 207, 208 Березнег.; 227, 228, 245, 247, 250, 251 Брат.; 278–280, 314, 315, 317 Веселин.; 333–336, 340, 356, 359, 371, 380 Вознесен.; 383, 384, 396, 397, 422, 423 Влад.; 424, 425, 456, 457, 462, 465, 466 Доман.; 502–504, 512, 513, 516, 517 Єлан.; 551–553, 557, 558, 562, 586, 587 Жовтн.; 594–596, 634, 650, 652 Казан.; 676, 677, 690, 691 Кривоозер.; 702–705, 723, 724, 747, 749 Микол.; 759, 760, 765, 766, 782, 786, 789 Новобузьк.; 828, 829, 851, 852, 860, 861 Новоодес.; 873, 875, 877, 878, 891, 892, 901, 903, 906 Очак.; 907, 908, 911, 932, 933, 942 Первомай.; 963, 964, 989, 993, 994, 1010, 1011 Снігур.).

БРЮЧНИ'Й [бр'учній], -а, -е. Прикм. до **БРЮ'КИ**. *Купив пояс, а він виявився широкуватий, не влазить у брючні петельки* (насел. п. див. **БРЮ'КИ**).

БРЮ'ШКО [бр'ушко], -а, с. Зменш. до **БРЮ'ХО**. *У тебе вже, бачу, і брюшко стало відростати, як став начальником* (насел. п. див. **БРЮ'ХО**).

БРЮШНИ'Й [бр'ушній], -а, -е. Прикм. до **БРЮ'ХО**. *Щось заболіло у мене у брюшній порості, треба, мабуть, іти в лікарню* (насел. п. див. **БРЮ'ХО**).

БРЮШНЯ'К [бр'ушн'ак], -а, ч., мед. Черевний тиф. *Якось наш тато захворів на брюшняк, то в нас тут був прямо переполох* (132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 424, 425, 429 Доман.; 901, 903, 905 Очак.).

БРЯ'ЖКА [бр'аж^шка], -и, ж. Застібка ременя. Пряжка. *А я дістав*

металеву пластинку і в майстерні сам зробив собі модну бряжку (35 Арбузин.; 143, 152 Березан.; 259, 260 Брат.; 420, 421 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 878, 879 Очак.; 918, 919, 921 Первомай.).

БРЯНЧА'ТИ [бр'анча́ти], -чить, недок. Займатися на світ; світати. *Пора вставати, уже брянчить надворі, бо ще запізнимося на автобус, то буде нам* (94, 95, 97 Башт.; 187, 188, 198, 199 Березнег.; 970, 972, 978, 980 Снігур.).

БРЯНЬ [бр'ан'], -і, ж., бот. (Písum). Горох. *Хлоп'ята допалися в огороді до брянї, все вирвали й огудину витовкли* (948 Первомай.).

БРЬО'ХКАННЯ [бр'о́хкан':а], -я, с. Дія за знач. **БРЬО'ХКАТИ**. *Коли вже підсохне, бо так набридло це щоденне брьохкання по грязюці* (насел. п. див. **БРЬО'ХКАТИ**).

БРЬО'ХКАТИ [бр'о́хкати], -аю, -аєш, недок. Важко іти по снігу чи болоті. *Піди подивися, хто там брьохкає до нас городом у такий час* (16, 17, 29, 31 Арбузин.; 52, 53, 55 Башт.; 268, 269 Брат.; 329, 330 Веселин.; 337, 339, 350, 353, 356 Вознесен.; 586–588 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 737–739 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 838, 840, 841 Новоодес.; 939, 940, 942 Первомай.).

БУ'БАН [бу́бан], -а, ч. Бубон. *На свайбі бубанищик так уже вправно вибивав у бубан, що всі дивувалися* (81, 82, 85 Башт.; 152, 154 Березан.; 271, 273 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 359, 361, 362 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 428, 429, 469, 470 Доман.; 570, 572 Жовтн.; 708, 711 Микол.; 863–865 Новоодес.; 891–893 Очак.; 972, 974, 978 Снігур.).

БУБА'НЩИК [буба́нщик], -а, ч. Гравець на бубні. Бубняр. *Щоб бути добрим бубанищиком, треба вчитися у спеціалістів* (860–862 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

БУБА'Р [буба́р], -я, ч., іхт. (Gymnoserphalus serpius). Риба йорж. *Сьогодні клювали і ловилися одні бубарі, інша риба, мабуть, залягла на дно* (271, 272 Брат.; 383, 384, 415 Влад.).

БУБЕ'НЧИК [бубе́нчик], -а, ч., вівч. Дзвіночок, який вішають на шию

вівцям. Див **ТРО'НКА**. *Щоб не заблудилися вівці у темноті, їм вішають на шию бубенчики* (187, 189 Березнег.; 966, 980 Снігур.).

БУБЕ'НЩИК [бубѐншчик], -а, ч. Гравець на бубні. Бубняр. *Біля клубу грав гармоніст, а бубенищик так вибивав у бубан, що забивав гармошку* (340, 356, 371 Вознесен.).

БУБИ'Р [бубі́р], -я, ч., іхт. (*Gymnoserphalus cernuus*). Маленька головата риба типу бичка. Іноді бубирями називають йоржів і піскарів. Див. **БОБИ'Р**. *У нашій річці розвелось дуже багато всяких бубирів, від яких користі ніякої* (17, 21 Арбузин.; 61, 62 Башт.; 132, 133 Березан.; 198 Березнег.; 594–596 Казан.; 804, 805, 814 Новобузьк.; 877, 888 Очак.; 917–919 Первомай.; 963, 1002, 1003 Снігур.).

БУБИРЕ'ЦЬ [буби́рѐц'], -я, ч., іхт. (*Gymnoserphalus cernuus*). Зменш. до **БУБИ'Р**. *Як тільки закинеш вудочку, кляті бубирці моментально скльовують наживку* (насел. п. див. **БУБИ'Р**).

БУБИ'РЧИК [бубі́рчик], -а, ч., іхт. (*Gymnoserphalus cernuus*). Зменш.-пестл. до **БУБИРЕ'ЦЬ**. *Оцей малесенький бубирчик так тягнув поплавок, неначе пудовий короп* (насел. п. див. **БУБИ'Р**).

БУБИРЬО'К [буби́р'о́к], -а, ч., іхт. (*Gymnoserphalus cernuus*). Зменш.-пестлю. до **БУБИ'Р**. *На крючок попався маленький бубирьок, а смикав поплавок, немов здорова риба* (насел. п. див. **БУБИ'Р**).

БУ'БІН [бу́б'ін], -а, ч. Бубон. *З тебе такий музикант, що вмієш грати тільки на бубні, та й то для баранів* (529 Єлан.).

БУБНА'Р [бубна́р], -я, ч. Бубняр. *З тебе вийде хорошиий бубнар, тільки треба повчитися у когось з бубнарів* (193, 195 Березнег.; 818, 820 Новобузьк.; 998, 999 Снігур.).

БУБНІ'СТ [бубн'іст], -а, ч. Бубняр. *Сьогодні увесь вечір Володимир грав на гармошці, а бубніст Петро вибивав на бубані* (407, 409, 410 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 920, 921 Первомай.).

БУБНІ'ТИ [бубн'іти], -іє, недок. Набрякати, бубнявіти. *Абрикоси від*

безперервних дощів почали бубніти і лопатися (727, 728 Микол.; 828, 851 Новоодес.).

БУБНУВА'ТИ [бубнува́ти], -ую, -уєш, недок. Грати на бубні. *Колю запросили на свайбу бубнувати, а грати на баяні буде Гриша* (751, 753 Микол.).

БУБНЯ'РЩИК [бубн'а́рщик], -а, ч. Бубняр. *Щоб бути добрим бубнярищиком, треба вчитися у якогось вчителя* (994 Снігур.).

БУБО'НЧИК [бубо́нчик], -а, ч. 1. Дзвіночок, який вішають чабани на шиї вівцям, щоб їх легше розшукувати в темряві. *Дідусь наробив сам бубончиків і повішав їх вівцям на шиї* (12, 18, 19 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 420, 421 Влад.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.).

2. Кулька, яку пришивають як прикрасу до жіночих беретів, рукавиць, шнурків і т. ін. *Купили дочці нові червоні чобітки з бубончиками біля халяв* (53, 55 Башт.; 193, 195 Березнег.; 984, 986 Снігур.).

БУБУ'Н [бубу́н], -а, ч. Людина, яка невиразно, в'яло і тихо говорить. Мимрій. *Щось бубнів отой старий бубун, а що і про що, ніхто не зрозумів* (487, 489 Доман.).

БУБУР'ШОК [бубур'ішок], -а, ч. Кулька овечого посліду. *Пройшла отара овець, залишивши на дорозі бубурішки* (61, 62, 68–70 Башт.; 118, 119 Березан.; 184, 186, 195 Березнег.; 802, 804 Новобузьк.).

БУБУ'ХНУТИ [бубу́хнути], -ну, -неш, док. Упасти. *Петро не втримався за гілку і бубухнув на землю й сильно забився* (27, 28, 33, 41, 42 Арбузин.; 81, 82, 97, 100 Башт.; 120, 121 Березан.; 166, 167, 173, 174 Березнег.; 227, 228, 268, 269 Брат.; 320–323 Веселин.; 334–336 Вознесен.; 412, 413, 415 Влад.; 441–443 Доман.; 505, 506, 526 Єлан.; 551–553, 586, 587 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 690, 692 Кривоозер.; 731, 733, 734 Микол.; 773, 776, 793, 794 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.; 873, 876, 883, 884 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 995–997 Снігур.)

БУГА'Й [буга́й], -я, ч., ент. (*Oryctes nasicornis*). Великий бурий жук з рогом на голові. Одноріжок. *У жука бугая на голові один здоровенний ріг, як*

у бика (90, 92 Башт.; 580, 582 Жовтн.; 731, 733 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БУГАЙО'ВЕ МОЛОКО' [бугайо́ве молоко́], -а, с. Виготовлена з конопляного насіння біла рідина. *Пісне молоко, виготовлене з конопляного насіння, жартома у нас називають бугайовим молоком* (828 Новоодес.).

БУГА'ЛТЕРША [буга́лтерша], -і, ж. 1. Працівниця бухгалтерії. Бухгалтерка. *Старша бугалтерша у нашому господарстві працює уже більше десяти років* (18, 19, 35, 36 Арбузин.; 62, 63 Башт.; 115, 118 Березан.; 227, 228 Брат.; 389, 390 Влад.; 497–499 Доман.; 522, 525 Єлан.; 554, 555, 580, 582 Жовтн.; 686–688 Кривоозер.; 706, 707 Микол.; 782, 786, 787 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 877, 878, 883, 884 Очак.).

2. Дружина бухгалтера. *Молода бугалтерша працює учителькою в школі у молодших класах* (11, 12, 36, 38 Арбузин.; 78–80, 101–103 Башт.; 173, 174 Березнег.; 341, 346–348 Вознесен.; 445, 447, 453 Доман.; 562, 589, 591 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 736–738 Микол.; 832–834, 848, 850 Новоодес.; 943–945 Первомай.; 981–983 Снігур.).

БУГО'Р [буго́р], -а, ч. Кладовище. *Бабуся наша часто ходить на бугор поправляти могилку старшого сина* (342, 343 Вознесен.; 550 Жовтн.).

БУГО'РЧАСТИЙ [буго́рчастий], -а, -е. Бугристий, бугруватий. *Ота бугорчаста земля нехай буде в нас пастівником для худоби* (29, 33 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 416, 417 Влад.; 690, 691 Кривоозер.).

БУДА'НЯ [буда́н'а], -і, ж. Посудина, у якій збивають масло. Див. **БУДЕ'ЙКО**. *Мама взяла буданю, налила вершкової сметани і почала збивати масло* (322, 323 Веселин.; 357, 359 Вознесен.; 448, 449, 451 Доман.; 529, 531 Єлан.).

БУДЕ'ЙКО [буде́йко], -а, с. Посудина, у якій збивають масло. Вживається вихідцями із західних областей України. *У будійчику збивають масло із вершкової сметани, яку збирають із глечиків* (562, 568, 569 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БУДЕ'ЙЧИК [буде́йчик], -а, ч. Посудина для сметани і масла. У будейчику, який стоїть у погребі, зберігається сметана для різних потреб

(377, 378 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.).

БУДЕЛЕ'ВЧИК [буделéўчик], -а, ч. Посудина, у якій збивають масло. *Як зіб'єш масло, буделевчик вимєєш і поставиш сушитися на сонці* (828 Новоодес.).

БУДЕ'ЛИЧКО [будéли'чко], -а, с. Посудина для різних потреб. Див. **БУДЕ'ЙЧИК**. *Налий, дочко, цуценяті в буделичко борщу, накриши хліба і вистав на вулицю* (71, 74 Башт.; 350, 353 Вознесен.; 840, 841 Новоодес.).

БУДЗ [будз], -у, ч. Свіжий овечий сир. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Чабан подоїв овечок і дуже швидко зробив свіжий будз* (441, 442, 475 Доман.; 529–531 Єлан.).

БУДЗИГУ'НИ [будзи'гúни], -ів, мн. Так прозивають жителі с. Семенівки жителів сусіднього с. Іванівки Арбузинського району. *Ви бачили таке? Будзигуни сьогодні вже почали сіяти ярі культури* (39 Арбузин.).

БУДЗИГУ'НИН [будзигúнин], див. **БУДЗИГУ'НИ**.

БУДЗИГУ'НКА [будзигúнка], див. **БУДЗИГУ'НИ**.

БУ'ДЗИК [бúдзик], -а, ч. Годинник із дзвінком. Будильник. *Мені треба рано йти завтра на роботу, тому заведи будзик на шість годин* (245, 247 Брат.; 697, 698 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

БУДЗИНА' [будзи'на́], -и, ж., бот. (*Sambucus* L.). Бузина. *У нас у посадці ростуть різні дерева: і берестки, й акація, і будзина різних видів* (193 Березнег.; 587 Жовтн.; 869 Новоодес.).

БУДЗІВНИ'К [будзі'ўнік], -а, ч. Ворочок для відкидання сиру. *Злий з глечиків сир у будзівник, нехай віддушується, а вечером сир винеси в погріб* (278–280 Веселин.).

БУ'ДИК [бúдик], -а, ч. Будильник. *Заведи будик і постав стрілки на шість годин ранку* (424, 425, 429 Доман.).

БУ'ДКА [бúд'ка], -и, ж. 1. Літня кухня у вигляді невеликого будиночка, що стоїть у дворі. *Літом ми варимо їжу, снідаємо, обідаємо і вечеряємо у будці* (372, 373 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 509, 510 Єлан.; 835–

837 Новоодес.).

2. Комора. *Піди, дочко, в будку і візьми сметану та молоко до вечері* (1016 Снігур.).

3. Зневажл. Обличчя. *Видно, добре тобі в теці живеться, бо найв за півроку добру будку* (44, 45 Башт.; 107, 108, 150 Березан.; 160–162 Березнег.; 333–336 Вознесен.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702–705, 731, 736 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

БУДЮ'-БУДЮ' [буд'у/буд'у́], виг. Вигук, яким скликають курей. *„Будю-будю, рідненькі! Будю-будю!” – вигукувала бабуся, скликаючи курей на сідало* (439, 441, 442 Доман.).

БУДЯ'К [буд'ак], -а, ч., бот. (*Aloé arboréscens*) 1. Хатня квітка столітник; алое. *У великій хаті на вікнах у розкішних вазонах росли калачики, будяки і кактуси* (981, 993, 1012, 1016 Снігур.).

2. Рослина чортополох; татарник *Отой будяк покрив увесь пустир, нікуди й теляти вивести, щоб попаслося* (10–12, 39, 41 Арбузин.).

3. Рослина нетреба колюча. *Нетреба – колюча рослина, тому її і називають у народі будяком* (245, 247 Брат.; 404, 405 Влад.).

БУЗ [буз], -у, ч., бот. (*Syringa vulgaris*). Бузок. *У нашому палісаднику росте два великих куці бузу, які мають різні кольори квіток* (346, 347, 356 Вознесен.; 465, 466, 469 Доман.; 752, 753 Микол.).

БУЗА' [буза́], -и, ж. Дурниця. *Усе, що ти тут говориш нам цілу годину, – буза, не варта ламаного гроша* (44, 45, 81, 82, 101–103 Башт.; 112, 113, 132, 133, 150, 152 Березан.; 333–336 Вознесен.; 551–553, 557 Жовтн.; 702–704 Микол.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 877–879 Очак.).

БУЗИ'МКА [бузі́мка], -и, ж. Однорічна теличка. Бузимок. Див. **БУЗИ'НКА, БУ'ЗІВКА**. *Наша бузимка вже добре підросла, наступного року піде в череду* (320, 321 Веселин.; 377, 378 Вознесен.; 617, 620 Казан.; 769, 771, 810, 812 Новобузьк.; 834–836 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

БУЗИ'НКА [бузі́нка], -и, ж. Однорічна теличка. *Свою бузинку ми віддаємо синові, щоб вигодував собі корову* (568, 569 Жовтн.).

БУЗІ'ВКА [буз'іўка], -и, ж. Однорічна теличка. *Свою бузівку ми не будемо ні різати, ні продавати, а вигодуємо корову для сина* (44, 45, 83, 85, 90 Башт.; 329, 330, Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 550, 573, 574 Жовтн.; 731, 733, 734 Микол.; 835, 836, 864, 865 Новоодес.; 878, 879, 899, 901 Очак.).

БУЗІ'ВОК [буз'івок], -а, ч. 1. Однорічний бичок.; бузимок. *Свого бузівка ми щодня виводимо пастися на вигін* (насел. п. див. **БУЗІ'ВКА**).

2. Невелика головаста риба; бичок. *Я сьогодні однією вудочкою з двома гачками наловив бузівків на добру юшку* (169 Березнег.).

3. Малий хлопчина. *О, гарненький виріс у вас бузівок, уже й ходити сам навчився* (135, 136, 156, 158, 159 Березан.; 965, 966, 984 Снігур.).

БУ'ЗНИК [бу́зник], -а, ч. Місце, де росте бузок. *У нашому бузнику росте буз, який цвіте різними кольорами* (434–436 Доман.; 529–531 Єлан.; 591–593 Жовтн.; 616, 617 Казан.; 731–733 Микол.; 765, 766, 793, 794 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.).

БУ'ЗЬКА [бу́з'ка], -и, ж., бот. (*Fragaria Duch*). Лісова ягода. *Сьогодні діти ходили в ліс і трохи назбирали бузьки, вгостили і мене та бабусю* (8, 346, 347 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 545, 548 Єлан.; 863, 864 Новоодес.).

БУ'ЗЬКАЛО [бу́з'кало], -а, с., орн. (*Strix*). Сова. *Вечером, коли зайшло сонце, десь далеко і сумно покрикував бузькало* (292, 294 Веселин.).

БУ'ЗЬКІВ [буз'к'іў], -ова, -ове. Прикм. до **БУ'ЗЬКО**. *На старому амбарі знаходиться бузькове гніздо, в якому щороку гніздяться бузьки* (насел. п. див **БУ'ЗЬКО'**).

БУ'ЗЬКО [бу́з'ко], -а, ч., орн. (*Black Stork*). Лелека. *Увесь день ходять по болоті бузьки і ловлять жаб, якихносять у гнізда, щоб погодувати пташат* (101–103 Башт.; 178, 180 Березнег.; 340, 342, 343 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 860, 861 Новоодес.; 877, 879 Очак.).

БУ'ЗЬОК [бу́з'ок], -а, ч., орн. (*Black Stork*). Лелека. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш бузьок уже прилетів з теплих*

країв і почав поправляти своє гніздо (16, 17 Арбузин.; 51 Башт.; 216, 218 Брат.; 320, 321 Веселин.; 413, 414 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.; 1012 Снігур.).

БУЙ [буї], -я, ч., риб. Поплавок галаган. *Один буй зірвався із сітки, треба приробити новий, на жаль, немає матеріалу (142, 144 Березан.).*

БУК [бук] (1), -а, ч. Ціпок, палиця. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми, сину, бук і прожени з огороду чиєсь чуже теля (29, 33 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 399, 401, 418 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).*

БУК [бук] (2), -а, ч. Жлукто. *Приготуй бук і воду, будемо випарювати білизну та інше шмаття (1012 Снігур.).*

БУ'КАР [букар], -я, ч. Трилемішний плуг. Букер. Див. **ПУ'КАР**. *У нашій бригаді до цього часу ще зберігається старий плуг букар (71, 74 Башт.; 195, 196 Березнег.).*

БУКА'РИТИ [букарити], -рю, -риш, недок., перех. Орати. *Ми щороку букаримо огороди всім членам нашої бригади безплатно (насел. п. див. БУ'КАР).*

БУ'КАРТ [букарт], -а, ч. Позашлюбна дитина (хлопчик). *Догулялася, поки не привела букарта; тепер виховує безбатченка сама (290 Веселин.).*

БУКА'ТА [буката], -и, ж. Кусок, шматок. *Син відрізав букату хліба, намазав маслом, узяв два огірки і побіг до хлопців (441, 442 Доман.; 505, 508, 509 Єлан.).*

БУ'КОВ [букоў], -а, ч. Плід бука. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми привезли із Закарпаття буков, щоб посадити тут, може, виростуть (245, 247 Брат.; 318 Веселин.; 392 Влад.).*

БУ'КСА [букса] (1), -и, ж. Металева втулка в середині маточини колеса. Див. **БУ'КША**. *У правому задньому колесі стерлася букса, необхідно їхати в кузню, щоб відремонтували (193, 195, 196 Березнег.; 996–998, 1010, 1011 Снігур.).*

БУ'КСА [букса] (2), -и, ж. Стусан. *Хлопці, зразу ж перестаньте*

балуватися, бо намну вуха і дам букси (44, 45, 52, 58 Башт.; 166, 167, 175 Березнег.; 557, 558, 568 Жовтн.; 706, 707, 712, 713 Микол.; 828 Новоодес.).

БУ'КСАТИ [б'уксати], -аю, -аєш, недок. Бити, лупцювати. *Якщо ти ще хоч раз прийдеш додому отаким грязним, буксати буду і не пуцу гуляти* (насел. п. див. **БУ'КСА** – 2).

БУ'КСАТИСЯ [б'уксатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Битися. *От шибеники кляті! Як тільки зійдуться, так і починають буксатися* (насел. п. див. **БУ'КСА** – 2).

БУКУР'ІЯ [букур'і́я], -ії, ж. Ремінь, пояс. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Принеси мені букурію, я підпережуся, щоб вітер не піддував так сильно* (262 Брат.; 279 Веселин.; 418 Влад.).

БУ'КША [б'укша], -і, ж. Металева втулка в середині маточини колеса. *Якщо букуша зітреться і кришиться, тоді колесо погано крутиться на осі* (21, 22, 24 Арбузин.; 61–63, 68, 69, 81 Башт.; 173, 174 Березнегув.; 346, 347 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 552, 553 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 731, 732, 734 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.).

БУЛДИ'ГА [булді́га], -и, ж. Верхня, потовщена частина ноги птахів. *У нашого старого півня здорові і товсті-товсті булдиги, тому він і бігає добре* (49, 51, 74, 75, 77, 90, 92 Башт.; 112, 113, 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 169, 172, 175, 178 Березнег.; 292-294 Веселин.; 441, 442, 453, 455 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 712–714, 745, 746 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.; 877–879, 887, 888 Очак.).

БУ'ЛКА [б'улка] (1), -и, ж. 1. Дитяча гра, під час якої гравці намагаються загнати палицею дерев'яну кульку (булку) в ямку. Свинка. *Дитяча гра в булку схожа на трав'яний хокей, тільки тут заганяють ключкою дерев'яну кульку в ямку, а не у ворота* (299, 300 Веселин.; 392 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

2. Дерев'яна кулька величиною з кулак, яку гравці намагаються загнати у дучку. *Нам у емтеєсівській майстерні виточили з грушевого дерева гарні булки, якими ми граємося* (насел. п. див. **БУ'ЛКА** – 1).

БУ'ЛКА [бу́лка] (2), -и, ж. Старша невістка. *Наша булка – це жінка старшого сина, часто приходиться до нас у гості із внучком* (257, 259 Брат.; 398, 399, 415 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

БУЛЮ'МКАТИ [бул'умкати], -ю, -єш, недок. Дія, що означає крик індиків. *У птичнику весело кудкудакали кури і сумовито булюмкали індики* (828, 833, 835 Новоодес.; 877, 879, 901, 903 Очак.; 940, 941, 945 Первомай.; 984, 986 Снігур.).

БУЛЯ'НИК [бул'áник], -а, ч., кул. Картопляник. Див. **БУЛЬБЕ'НИК**. *На сніданок мама приготувала буляники, а до них поставила сметану і молоко* (52, 55 Башт.; 372–374, 380 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 621, 622, 624 Казан.; 792, 804-806 Новобузьк.).

БУ'ЛЬБА [бу́л'ба], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. Див. **БАРАБО'ЛЯ, БАНДУ'РА, БУР'ШКА, БУ'РКА, КАМПЕ'РА, КРО'МЦІ**. *Сьогодні будемо вечеряти бульбу із смаженою рибою й огірками* (10, 11, 21, 35, 38 Арбузин.; 78–80, 88, 89 Башт.; 142, 143 Березан.; 191, 193, 196 Березнег.; 223, 225, 245, 247 Брат.; 312, 313 Веселин.; 350, 354, 362, 377, 378 Вознесен.; 389, 392 Влад.; 553, 554, 574, 575 Жовтн.; 690–692, 699 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 830, 838, 870, 871 Новоодес.; 877, 878, 893, 894 Очак.; 907, 908, 926, 927 Первомай.; 965, 966, 998, 999 Снігур.).

БУЛЬБА'СТИЙ [бул'ба́стий], -а, -е. Схожий за формою на бульбу. *Його бульбастий ніс уже посинів від надмірного вживання самогонки* (124, 125, 133, 135 Березан.; 305, 309 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 751, 753 Микол.; 845–847 Новоодес.; 873, 875, 889, 890 Очак.).

БУЛЬБА'ШКА [бул'ба́шка], -и, ж. Брунька. *Пригріло сонечко, і на наших абрикосах уже з'явилися бульбашки* (582, 583 Жовтн.).

БУЛЬБЕ'НИК [бул'бе́ник], -а, ч., кул. Картопляник. Див. **БУЛЯ'НИК**. *Начисть бульби, потри на терці, я спечу дітям на вечерю бульбеників* (245, 247, 249 Брат.; 417, 418, 420 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.).

БУ'ЛЬБОВИЙ [бу́л'бовий], -а, -е. Картопляний. *На обід дочка зварила*

бульбовий суп на м'ясному бульйоні і вареники з сиром (насел. п. див. **БУ'ЛЬБА**).

БУЛЬБО'НА [бул'бóна], -и, ж. Пляж. Вживається вихідцями із Чернігівської області. *Наші діти у погожі дні увесь час проводять на бульбоні* (2; 3 Микол.).

БУЛЬБО'НЧИК [бул'бóнчик], -а, ч. Зелений пагін картоплі. *Картопля, яку ми посадили в огороді, уже викинула бульбончики* (697 Кривоозер.).

БУЛЬБОТІ'ТИ [бул'бот'і́ти], -ить, недок. Дія, що означає крик індиків. Див. **БУЛЬКОТІ'ТИ, БУМКОТА'ТИ**. *У сараї чогось голосно почали бульботіти індики, хоча до ранку ще досить далеко* (11, 12, 21, 22 Арбузин.; 68, 69, 101–103 Башт.; 108, 109 Березан; 207, 208 Березнег.; 266, 267 Брат.; 357, 359 Вознесен.; 412, 413, 415, Влад.; 475, 476 Доман.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 743, 744 Микол.; 851, 852, 864, 865 Новоодес.; 883, 884, 886 Очак.; 989, 993 Снігур.).

БУЛЬКОТА' [бул'котá], -и, ж., бот. (*Hyoscyamus niger* L.). Отруйна рослина блекота. *Чого це ти ведеш себе так, неначе зранку булькоти наївся* (422, 423 Влад.; 692, 694 Кривоозер.).

БУЛЬКОТІ'ТИ [бул'кот'і́ти], -тить, недок. Дія, що означає крик індиків. *Поки не чіпали індиків, усі вони мовчали, а зачепили – почали голосно булькотіти* (857, 858 Новоодес.).

БУМ [бум], -у, ч. Місце збору людей. *Люди зійшлися на бум, щоб послухати кандидата в депутати* (398, 401 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.)

БУМБА'К [бумбáк], -а, ч., ент. (*Melolontha melolontha*). Жук хрущ. *Вечорами бумбаки у садку прямо на голову сідають* (926, 927 Первомай.).

БУМБУ'РИТИСЯ [бумбúритис'а], -иться, недок., метеорол. Хмаритися. *У небі вже другий день бумбуриться, а дощу як не було, так і немає* (644, 645, 668, 669 Казан.; 778, 780, 810, 812 Новобузьк.).

БУМБУРУ'ЗД [бумбуру́зд], -у, ч. Брунька на стеблі винограду. *З'явилося чимало бумбуруздів на пагонах винограду, можливо, буде добрий урожай* (97, 99 Башт.).

БУМКОТА'ТИ [бумкотáти], -чуть, недок. Дія, що означає крик індиків. *Скупчилися в холодку індики і стиха бумкотять, виражаючи своє незадоволення* (407, 409, 410 Влад.; 678, 680, 681 Кривоозер.).

БУ'НДА [бунда] (1), -и, ж.. Жіноче плаття або спідниця, зібрані у талії. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **БУ'НТА**. *Ми подарували нашій дорогенькій бабусі на свято нову бунду, яку вона завжди носить* (228, 232, 259, 260 Брат.; 322, 323 Веселин.; 392,393, 415 Влад.; 685, 686, 699 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

БУ'НДА [бунда] (2), -и, ж. Комора. *У бунді, яка знаходиться у другій половині хати, ми зберігаємо все, що приготували для зими* (768, 769 Новобузьк.).

БУ'НДЯ [бунд'а], -і, ж. Невеликий будиночок у полі. *У бунді кожного ранку бригадир овочівників проводить нараду з ланковими* (475, 476 Доман.; 535, 538 Єлан.).

БУ'НКА [бунка], -и, ж., ент. (*Coccinella septempunctata*). Комаха сонечко. *Бунки – дуже корисні комахи, вони поїдають на виноградних листах тлю* (1010, 1011 Снігур.).

БУНТ [бунт] (1), -у, ч. Місце на току, де зсипають зерно, привезене від комбайнів. Див. **БУРА'В**. *Сьогодні возили зерно від комбайнів на бунт три машини і не встигали* (576, 577, 586, 587 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 834, 835, 837 Новоодес.).

БУНТ [бунт] (2), -а, ч., тк. В'язка ручайок вичесаного волокна. *В'язка кількох ручайок вичесаного волокна складає бунт* (1016 Снігур.).

БУ'НЬО [бун'о], невідм. Дід; прадід. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Нашому буньо вже вісімдесят вісім років, він добре себе почуває, ходить, читає* (412, 413, 415 Влад.; 683, 695, 696 Кривоозер.).

БУРА'В [бура'ў], -а, ч. Місце на току, де зсипають привезене від комбайнів зерно. *Сьогодні за день на бурав ми зсипали вже біля тисячі центнерів пшениці* (346, 347 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 582, 583 Жовтн.).

БУРАВО'К [бураво'к], -а, ч. 1. Валок скошеного сіна, пшениці. *Покіс. Сьогодні будемо перевертати буравки сіна, щоб не попріло і скоріше сушилося* (45, 46, 48 Башт.; 552, 553, 587 Жовтн.; 755, 756 Микол.; 848, 849 Новоодес.).

2. Горизонтальна частина димаря на горищі. *Лежак. Дочка сьогодні обмазала на горищі буравок, бо потріскався і пропускав дим* (115, 118, 119 Березан.; 185, 186, 200, 202 Березнег.; 551–553, 557, 558 Жовтн.; 702–704 Микол.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

БУРА'К [бура'к], -а, ч., бот. (Béta). Буряк. *Сьогодні всі наші жінки зранку вийшли у поле полоти бураки* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 94, 95, 97 Башт.; 156, 158 Березан.; 189, 209, 211 Березнег.; 250, 251, Брат.; 295, 297 Веселин.; 343, 356, 362 Вознесен.; 396, 399 Влад.; 432 Доман.; 517, 520 Єлан.; 569, 574, 562 Жовтн.; 608, 610, 634 Казан.; 690, 691 Кривоозер.; 727 Микол.; 771 Новобузьк.; 866 Новоодес.; 963, 964, 972, 974 Снігур.).

БУРАКО'ВИЙ [бурако'вій], -а, -е. Буряковий. *Для борщу у нас завжди є бураковий квас і квашені бураки* (насел. п. див. **БУРА'К**).

БУРАКОВИ'ННЯ [бураковін'а], -я, с., зб. Бурякова гичка. Буряковиння. *Із буракового поля все бураковиння вивезли на ферму для скоту* (насел. п. див. **БУРА'К**).

БУРАКОВИ'ЩЕ [бураковішче], -а, с. Поле, на якому росли буряки. *На цьому річному бураковищі думаємо весною посадити соняшник або кукурузу* (насел. п. див. **БУРА'К**).

БУРАКОВІ'ТИ [бураков'іти], -іє, недок. Ставати темно-червоним із синюватим відтінком. *Від несподіванки тракторист спершу побілів, а потім почав бураковіти* (насел. п. див. **БУРА'К**).

БУРАЧКО'ВИЙ [бурачко'вій], -а, -е. Фіолетово-червоний. *У великій*

хаті на столі стояли квіти червоного, синього, жовтого і бурачкового кольорів (насел. п. див. **БУРА'К**).

БУРБЕ'ЛИТИ [бурбеліти], -лю, -лиш, недок., перех. Багато наливати. *Закрий кран, бо вода вже півдня бурбелить у басейн, скоро через верх потече* (16, 17, 19, 21, 39, 41 Арбузин.; 68, 69, 74, 75, 88, 89 Башт.; 112, 113, 118, 119 128, 130, 133, 134 Березан.; 166, 167, 169, 170, 172 Березнег.; 227, 228, 250, 251 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 340, 341, 359, 360 Вознесен.; 384, 387, 415 Влад.; 439, 441, 447, 448 Доман.; 533, 535 Єлан.; 554, 555, 576, 577 Жовтн.; 650, 652, 661, 665 Казан.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 712, 713, 731, 733, 734 Микол.; 793, 794, 814, 815 Новобузьк.; 842, 844, 864, 865 Новоодес.; 877, 879, 903, 905 Очак.; 930, 931 Первомай.; 995–997, 1010, 1011 Снігур.).

БУРБОНІ'ТИ [бурбоні'ти] (1), -ить, недок. Бурхливо кипіти. *Притуши трошки вогонь у плиті, бо борщ бурбонить так, що скоро й википить* (52, 55, 90, 92 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 350, 354, 356 Вознесен.; 456, 457, 478, 480 Доман.; 529–531 Єлан.; 551–553, 576, 577 Жовтн.; 723, 724, 727, 743, 744 Микол.; 883, 834, 836, 879, 882, 889, 890 Очак.).

БУРБОНІ'ТИ [бурбоні'ти] (2), -ню, -ниш, недок. Бубніти. *Сидить стара на призьбі, щось шиє чи поре і бурбонить собі під ніс, виражаючи якесь незадоволення* (175, 176, 198 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 667–669 Казан.; 804–806 Новобузьк.; 860, 861 Новоодес.).

БУРБУЛЯ'Х [бурбул'ах], див. **БУРБУЛЯ'ХИ**.

БУРБУЛЯ'ХИ [бурбул'ахи], -ів, мн. Овечий послід. *Треба підмести двір, бо капосні вівці багато залишили бурбуляхів* (71, 74 Башт.; 219, 222, 223 Брат.; 399, 401 Влад.; 678, 680, 681 Кривоозер).

БУРДЕ'Й [бурдєй], -я, ч. 1. Землянка, пристосована для тимчасового житла. *Чабани під час негоди готують їжу і ночують у бурдеї, який викопали на схилі яру* (429, 432, 434, 465, 466, 469 Доман.; 502–504, 512, 513, 535, 538 Єлан.).

2. Благенька халупка. *На краю лісу стоїть бурдей, у якому збираються мисливці під час полювання* (228, 232, 259, 260 Брат.; 413, 414 Влад.; 690–692

Кривоозер.; 939-941 Первомай.).

БУРДЕ'ЙКА [бурдѣйка], -и, ж. Благенька халупка. *Літом ми розвалили стару бурдейку, щоб вона й очей більше не муляла ні нам, ні людям (насел. п. див. БУРДЕ'Й – 2).*

БУ'РДИ'ТИСЯ [бурдітис'а], -иться, недок. Зсідатися, скисати. *Винесіть битони з молоком у холодне місце, бо скоро почне бурдитися (552–554 Жовтн.; 644, 645, 650 Казан.; 712-714 Микол.; 773, 777, 793, 794 Новобузьк.; 848, 850, 860, 862 Новоодес.).*

БУРДОХЛИ'СТ [бурдохліст], -а, ч. 1. Чоловік, який багато п'є води. *Ну ти й бурдохлист, за півдня випив піввідра води і ще іде пити (704, 705, 747, 749 Микол.; 832–835; 851,852 Новоодес.; 873, 875, 883, 884, 899–901 Очак.; 965, 966, 1010, 1011 Снігур.).*

2. Пісна страва. *На вечерю зварила бурдохлист, бо немає вже й кусочка м'яса, а курочки не хочеться різати (132, 133, 152, 154 Березан.; 875, 876, 901, 903 Очак.).*

БУРДОХЛИ'СТКА [бурдохлістка], -и, ж. Жінка, яка багато п'є води. *Повези, діду, отим бурдохлисткам води, бо вже давно гукають вас (насел. п. див. БУРДОХЛИ'СТ – 1).*

БУРДЮ'Г [бурд'уг^x], -а, ч., анат. 1. Сечовий міхур свині, вівці. Див. **БУРДЮ'К**. *Виймаючи нутроці кабана, будь обережним, щоб не розрізати бурдюга (71, 74 Башт.; 334, 336, 372, 373 Вознесен.; 441, 443, 475, 476 Доман.; 535, 538 Єлан.; 751, 753 Микол.; 834–836 Новоодес.).*

2. Пузир із висушеного сечового міхура свині, яким граються діти. *На вигоні діти увесь день граються бурдюгом – то у волейбол, то в баскетбол (насел. п. див. БУРДЮ'Г – 1).*

3. Шанька, з якої годують коней у дорозі. *Син, вирушаючи в дорогу, взяв бурдюг з вівсом, щоб погодувати коней (706, 708 Микол.).*

БУРДЮ'К [бурд'ук], -а, ч. 1. Сечовий міхур свині, вівці. *З бурдюка зарізаної свині дідусь зробив пузир, яким діти граються як волейболом (193,*

195 Березнег.; 616, 617, 634 Казан.; 773, 776, 810, 812 Новобузьк.; 877–879, 889, 890 Очак.; 963, 964, 1010, 1011 Снігур.).

2. Рептух, з якого годують коней у дорозі. *Ідучи в дорогу, батько набрав вівса у бурдюк, з якого буде годувати коня* (424, 425, 441, 442 Доман.; 838, 840, 841 Новоодес.).

БУРДЮШКУВА'ННЯ [бурд'ушкува́н':а], -я, с. Дія за значенням **БУРДЮШКУВА'ТИСЯ**. *Після дощів, які пройшли на минулому тижні, почалося активне бурдюшкування пшенички* (насел. п. див. **БУРДЮШКУВА'ТИСЯ**).

БУРДЮШКУВА'ТИСЯ [бурд'ушкува́тис'а], -ується, недок. Колоситися. *Зараз усі злакові почали бурдюшкуватися, дай Боже, щоб не було ніяких неприємностей* (16, 17 Арбузин.; 245, 247, 249 Брат.)

БУРИ'ВІТЕР [бурів'ітер], -а, ч., орн. (*Falco tinnunculus*). Хижий птах борівітер. *Бурівітер – це хижий птах, який живиться переважно мишами і великими комахами* (552, 554 Жовтн.).

БУРИ'ЛО [бури́ло], -а, ч., риб. 1. Різновид тралу, яким ловлять бички. *Бурило – це трал, який всмоктує воду, а разом з нею і рибу, що залягла на дні* (142, 150 Березан.; 873, 882 Очак.).

2. Волокуша, якою ловлять рачків (креветок). *Літом, під час канікул, діти ловили своїм бурилом креветок, а я їх варила* (137, 142, 150 Березан.).

БУРИ'ЛЬНИЙ ДУБ [бури́л'ній дуб], -а, ч., риб. Рибоцький баркас із бурилом. *Бурильний дуб – це рибоцький баркас, оснащений бурильним тралом* (137, 144, 150 Березан.).

БУ'РИТИ [бу́рити] (1), -ить, недок. Текти, литися. Див. **БУРУ'НИТИ**. *Дішка зовсім розсохлася, налили води, а вода бурить з неї, як з решета* (61–63, 79, 80, 95, 97 Башт.; 126, 127, 135, 136, 152, 154 Березан.; 187, 189, 198, 199 Березнег.; 341, 356, 372–374 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 520, 522, 542 Єлан.; 562, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 731, 732, 752, 753 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 833–835 Новоодес.; 873, 875, 876, 883, 884 Очак.).

БУ'РИТИ [б'урити] (2), -рю, -риш, недок. Хвилювати. *Не треба бурити матір, вона і так дуже переживає, нехай заспокоїться* (412, 413, 415 Влад.; 685–687, 699 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БУ'РИТИСЯ [б'уритис'а] (1), -итися, недок. Литися. *Піди добре заткни чіп у бочці, бо вода буриться, скоро витече і не буде чим і губів помочити* (насел. п. див. **БУ'РИТИ** – 1).

БУ'РИТИСЯ [б'уритис'а] (2), -рюся, -ришся, недок. Хвилюватися. *Перестань буритися і плакати, візьми себе в руки, сльозами горю не допоможеш* (насел. п. див. **БУ'РИТИ** – 2).

БУРІ'ВКИ [бур'іўки], -вок, мн., бот. (*Vaccinium myrtillus* L.). Чорниці. Вживається вихідцями із західних областей України. *У нас на базарі вже продаються бурівки, правда, ще дорогуваті, але ж єсть* (398–401 Влад.; 690–692, 699 Кривоозер.; 952, 953 Первомай).

БУРІ'ШКА [бур'ішка], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Накопала оце в огороді молоденької бурішки, зварю дітям на вечерю* (292, 294 Веселин.).

БУ'РКА [б'урка] (1), -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. *Відварену молоду бурку будете їсти з огірками та помідорами* (322 Веселин.).

БУ'РКА [б'урка] (2), -и, ж. Тепла спідниця. *Дочка на зиму пошила нову бурку, бо стара вже не гріє так, як треба* (407, 409 Влад.).

БУ'РКАЛО [б'уркало], -а, с. Глибока яма у річці, лимані. *Я знаю, де біля коси є буркала, в яких завжди залягають бички* (574, 575, 584 Жовтн.; 883, 887 Очак.).

БУ'РКИ [б'урки], -рок, мн. Шиті валянки. *Битих валянок ми не виробляємо, у магазинах не продають, тому шиемо бурки* (10, 11, 16, 17, 35, 38 Арбузин.; 45, 48, 52, 53, 74, 75, 77 Башт.; 125, 127, 130 Березан.; 170, 172 Березнег.; 263, 264 Брат.; 314, 315 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 456, 457 Доман.; 551–554, 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 594–596, 608, 610

Казан.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 702–705, 723, 724 Микол.; 759, 762, 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 843, 851, 852 Новоодес.; 877–879, 893, 894 Очак.; 907, 908, 911, 926, 927 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 1002, 1003 Снігур.).

БУРКИ ШИТИ [бурки шіти], фраз. Піднімати на сміх. *Бригадир як почав бурки шити, то трактористи порозбігалися від сорому* (514, 515 Єлан.).

БУРКО'ВКА [буркоўка], -и, ж. Дорога бруківка. *До райцентру проклали бурковку, тепер нею їздять автобуси, лехкові і вантажні машини* (22, 24, 35, 38 Арбузин.; 83, 85, 94, 97 Башт.; 213, 216 Брат.; 314, 315 Веселин.; 389, 392 Влад.; 475, 476 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 952, 953, 955 Первомай.).

БУРКУЛЬО'З [буркул'оз], -у, ч., мед. Туберкульоз легень. *І треба ж такої напасті: простудився син і прихватив буркульоз, тепер лежить у лікарниці* (156, 158, 159 Березан.).

БУРКУ'ХА [бурку́ха], -и, ж. Буркотуха; буркотлива жінка. *Наша баба така буркуха, що весь день бурчить, а чого хоче, мабуть, і сама не знає* (101, 103 Башт.; 133, 135, 150 Березан.; 346, 348 Возенсен.; 448, 451 Доман.; 517, 520 Єлан.).

БУРМАКИ' [бурмакі], -ів, мн. Дерев'яні вила з п'ятьма ріжками. Див. **БАРМАКИ'**. *Бурмаками відгортають від молотарки полову, а також дрібну соломку* (250, 251 Брат.).

БУРМИ'ЛО [бурміло], -а, ч. Чоловік з грубим голосом. *Отой бурмило як скаже щось голосно, так аж люди здригаються від його голосу* (10, 11, 22, 26 Арбузин.; 52, 55, 83, 85 Башт.; 107, 108, 115, 118, 119, 152, 154 Березан.; 191, 193, 196 Березнег.; 350, 351, 356, 359 Вознесен.; 389, 392, 420, 421 Влад.; 487, 489 Доман.; 535, 538 Єлан.; 554, 555, 576, 577 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 723, 727 Микол.; 773, 776, 786, 787 Новобузьк.; 828, 860, 861 Новоодес.; 877, 879, 891, 893 Очак.; 911, 917, 918 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 1010, 1011 Снігур.).

БУРМОНІТИ [бурмон'іти], -ню, -ниш, недок. Бурмотати; мимрити.

Сидить старий на присьбі та все бурмонить собі під ніс, видно, про щось роздумує (74, 75, 77 Башт.; 184, 186 Березнег.; 346, 348, 357 Вознесен.).

БУРМО'СИТИ [бурмо́сити], -ою, -ошиш, недок. Насуплювати брови, хмуритися. *Син сердився, бурмосив брови і надував губи, лаявся, а чого, ніхто толком не знав* (166, 167 Березнег.; 359, 361 Вознесен.; 471, 475, 476, 490, 491 Доман.; 589, 592, 593 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 747, 749 Микол.; 793, 794 Новобузьк; 863–865 Новоодес.; 997, 998 Снігур.).

БУРМОТУ'Н [бурмоту́н], -а, ч. Буркотун. *Увесь день щось бурмоче старий бурмотун, а про що, ніяк не добереш* (238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.).

БУРМОТУ'ХА [бурмоту́ха], -и, ж. Буркотуха. *Стара бурмотуха ніяк не вгамується, бурчить, виражаючи своє незадоволення* (насел. п. див. **БУРМОТУ'Н**).

БУРМУ'С [бурму́с], -а, ч. Верхній теплий жіночий одяг з широкими полами. Бурнус. *Колись бурмуси носили всі жінки, у яких були малі діти, а тепер вони давно вже не в моді* (383, 404, 405 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 943–945 Первомай.).

БУРСУ'К [бурсу́к], -а, ч., зоол. (*Meles meles*). Хижий лісовий звір борсук. *Бурсуки у нас водяться, але їх мало, бо винищили* (16, 17, 35, 37 Арбузин.; 68–70, 81 Башт.; 245, 247, 271, 274 Брат.; 299, 301, 314, 315, 317 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 407, 410 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 845–847 Новоодес.; 878, 879, 887, 888 Очак.; 911, 926, 927, 949, 950 Первомай.; 976, 978, 1002, 1003 Снігур.).

БУРСУКО'ВИЙ [бурсуко́вий], -а, -е, Борсуковий. *Бурсукове хутро – цінне, але де ж ти його дістанеш, коли бурсуків немає* (насел. п. див. **БУРСУ'К**).

БУРТ [бурт], -у, ч. Довга канава, у яку для зберігання у зимовий період засипають картоплю, буряки, прикриваючи соломною і землею. Кагат. Див. **БОРТОВА' Я'МА**. *У буртах ми зберігаємо картоплю для того, щоб садовити, тому аж весною розкриваємо бурти* (45, 46, 58, 69, 70, 101–103

Башт.; 175, 176, 198 Березнег.; 297 Веселин.; 341, 357, 359, 371 Вознесен.; 475, 476, 485, 486 Доман.; 576, 577, 589, 591 Жовтн.; 712–714, 731, 733 Микол.; 829, 842–844 Новоодес.).

БУРТА'К [бурта́к], -а, ч. Різновид жіночого зимового одягу. Див. **БУ'РТКА**. *У буртаку добре виходити в непогоду, коли дує сильний вітер, або в мороз* (399, 401 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 939, 940 Первомай.).

БУ'РТКА [бу́ртка], -и, ж. Жіночий зимовий одяг. *Надворі піднявся великий вітер, і невістка одягла буртку, запнулася великим платком і пішла в контору* (насел. п. див. **БУРТА'К**).

БУРТОВИ'Й [буртові́й], -а, -е. Прикм. до **БУРТ**. *Всю буртову картоплю ми перебрали, пересушили і підготували для посадки* (насел. п. див. **БУРТ**).

БУРТОВА' Я'МА [буртова́ я́ма], -и, ж. Кагат. *У буртовій ямі ми зберігаємо всю зиму картоплю для посадки і буряки кормові для скота* (насел. п. див. **БУРТ**).

БУРУ'БЛЯКИ [буру́бл'аки], -ів, мн. Овечий послід; бібки. Див. **БУРБУЛЯ'ХИ, БУРУ'БЛЯХИ, БУРУБ'Я'ХИ, БУРУ'БУХИ**. *Треба вже вичистити кошару, бурубляки вивезти в поле і порозкидати* (16, 17 Арбузин.; 74, 75, 88, 89 Башт.; 279, 280 Веселин.; 394, 396 Влад.; 441, 442, 443 Доман.; 533, 538 Єлан.; 617, 620 Казан.; 727, 728 Микол.; 793, 794 Новобузьк.; 998, 999, 1008, 1010 Снігур.).

БУРУ'БЛЯХИ [буру́бл'ахи], -ів, мн. Овечий послід; бібки. *Змести оті всі бурубляхи і винести на огород, щоб не валялися по двору* (187, 188, 200, 202 Березнег.; 362, 364, 371 Вознесен.; 558, 559, 562 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 832–835 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

БУРУ'БЛЯШКИ [буру́бл'ашки], -шок, мн. Зменш до **БУРУ'БЛЯХИ**. *От капосні ягнята, пройшли через двір і вже й бурубляшки залишили* (насел. п. див. **БУРУ'БЛЯХИ**).

БУРУ'БУХИ [буру́бухи], -ів, мн. Овечий послід. *Син змів бурубухи*

овечі і вивіз на огород, щоб удобрити землю (860, 861 Новоодес.)

БУРУ'БУШКА [бур'убушка], -и, ж. Брунька. *Цього року рання весна, бо абрикоси вже й бурубушки викинули (480 Доман.)*

БУРУ'БУШКИ [бур'убушки], -шок, мн. Зменш. до **БУРУ'БУХИ**. *Скоріше заганяй овець у сарай, щоб по двору не наслідили бурубушків (860, 861 Новоодес.).*

БУРУ'Б'ЯХИ [бур'уб'яхи], -ів, мн. Овечий послід; бібки. *Проїшла вулицею отара овець, залишивши після себе буруб'яхи (22, 26 Арбузин.; 83, 85, 101–103 Башт.; 135, 136 Березан.; 185, 186 Березнег.; 268, 269, 271, 273 Брат.; 288–290 Веселин.; 340, 346, 347 Вознесен.; 420, 421 Врад.; 445, 447 Доман.; 526, 527, 535 Єлан.; 568, 569, 589, 591 Жовтн.; 731, 733, 751, 753 Микол.; 851, 852, 870, 871 Новоодес.; 891–893 Очак., 911, 912, 942 Первомай.; 970, 971, 999, 1000 Снігур.).*

БУРУ'Б'ЯШКИ [бур'уб'яшки], -шок, мн. Зменш. до **БУРУ'Б'ЯХИ**. *Овечі буруб'яшки ми вивозимо в поля, бо вони – хороше добриво (насел. п. див. **БУРУ'Б'ЯХИ**).*

БУРУВА'ТИ [бурува́ти], -ую, -уєш, недок. Хвилювати. *Син цілий день бурує нас своєю поведінкою, бо чогось сердиться, ні до кого не говорить (678, 680, 681 Кривоозер.).*

БУРУВА'ТИСЯ [бурува́тис'а], -уюся, -уєся, недок. Хвилюватися. Див. **БУ'РИТИСЯ**. *Не треба так сильно буруватися, все пройде, все минеться, все буде добре (насел. п. див. **БУРУВА'ТИ**).*

БУРУ'ЛЬБАШКА [бур'ул'башка], -и, ж. Бурулька. *Треба позбивати всі бурульбашки, які понамерзали, бо попсують всю стріху (238, 239 Брат.; 295, 297 Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 387, 388 Врад.; 469, 470 Доман.; 851, 852, 864, 865 Новоодес.).*

БУРУ'НИТИ [бур'унити], -ить, недок. Швидко і сильно текти (про воду). *Піди закрій кран на кухні, бо вода бурунить так, що може все залити (133, 135, 152 Березан.; 161, 162, 173, 174 Березнег.; 471, 475, 476 Доман.;*

628, 630, 631 Казан.; 787–789 Новобузьк.).

БУРУ'НИТИСЯ [бур'унитис'а], -иться, недок. Швидко і сильно текти. *Після дощу, який пройшов ранком, рівчаком вода буруниться увесь день* (насел. п. див. **БУРУ'НИТИ**).

БУРУНДУ'К [бурундук], -а, ч. Похмура, непривітна, мовчазна людина. *Знову щось трапилося з бурундуком, що несподівано пішов, нічого не сказавши* (845–847, 866, 868 Новоодес.).

БУРХА'ЙЛО [бурхайло], -а, ч., метеорол. Сильний вітер; буря. *Вночі був такий бурхайло, що поваляв тини, позносив криші з сараїв, поваляв дерева* (16, 17, 38, 39 Арбузин.).

БУ'РЧУ-БУ'РЧУ [бурчу/бурчу], виг. Вигук, яким передражнюють того, хто плаче. *Ну, давай сильніше! Бурчу-бурчу, бо давно вже не ревла. Ну, бурчу-бурчу!* (350, 353, 354, 356 Вознесен.).

БУРЧУ'Н [бурчун], -а, ч. Буркотун. *Ти не знаєш, чого це старий бурчун сьогодні увесь день бурчить, нічого нікому не говорячи* (52, 53, 88, 89, 101, 103 Башт.; 191, 193, 195 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 341, 372–374 Вознесен.; 441, 442, 449, 451, Доман.; 535, 538 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 630, 631 Казан.; 751, 753 Микол.; 793, 794 Новобузьк.; 835–836 Новоодес.; 1002, 1003, 1008, 1010 Снігур.).

БУРЧУ'ХА [бурчуха], -и, ж. Буркотуха. *Стара бурчуха знову чимсь незадоволена, бо сидить, бурчить та косо поглядає* (насел. п. див. **БУРЧУ'Н**).

БУРЯ'К [бур'ак], -а, ч., бот. (*Amaranthus*). 1. Трава щириця. *У нашій балці ростуть різні трави, серед них є буркун, буряк, козельки, мишій* (184, 186, 200, 201 Березнег.; 346, 347, 357 Вознесен.)

2. Зневажливе. Дурна голова. *Ти подумай добре своїм буряком, чи можна в таку погоду сіяти пшеницю?* (61, 62, 68, 70 Башт.; 161–163 Березнег.; 810, 812, 822, 823 Новобузьк.; 981, 982 Снігур.).

БУРЯКІ'ВКА [бур'ак'іўка], -и, ж. Самогонка, зварена з буряків. Див.

БУРЯЧА'НКА, БУРЯЧИ'ХА, БУРЯ'ЧКА. *Зараз буряківку майже не п'ють, рідко хто й варить, бо є у кожного своє вино* (46, 48, 81, 82 Башт.; 112, 113, 133, 134 Березан.; 723, 724, 727 Микол.; 835, 836, 866, 868, 869 Новоодес.; 889, 890, Очак.; 998, 999 Снігур.; 207–209 Березнег.; 335, 336, 342 Вознесен.).

БУРЯКОВИ'ЩЕ [бур'аковішче], -а, с. Поле, з якого зібрано буряки. Див. **БУРЯЧИ'НИЩЕ, БУРЯ'ЧНИК, БУРЯЧНИ'ЩЕ.** *Буряковище трактористи вже сьогодні зорали і заволочили* (61, 62, 69, 70, 94, 95, 97, Башт.; 115, 118, 119, 140, Березан.; 175, 176 Березнег.; 286, 287, 289 Веселин.; 342, 343, 357, 359 Вознесен.; 436, 437, 441, 442 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 551-553 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 727, 728 Микол.; 801, 802 Новобузьк.; 860, 862 Новоодес.; 900, 901 Очак.; 997, 998 Снігур.).

БУРЯЧА'НКА [бур'ачанка], -и, ж. 1. Самогонка, зварена з буряків. *На весіллі чоловіки пили в основному бурячанку, а ми – домашнє вино* (322 Веселин.; 428, 429 Доман.; 517, 520 Єлан.).

2. Страва з цукрового буряка, яка має кислувато-солодкий смак і подається у чашках. Вживається вихідцями із Львівської області. *Бурячанку подають гарячу, у чашках, як третє блюдо до обіду* (383, 405 Врад.).

БУРЯЧИ'НИЩЕ [бур'ачінішче], -а, с. Поле, з якого зібрано буряки. *Ми сьогодні вже зорали все бурячинище, весною посадимо кукурузу* (665 Казан.; 826 Новобузьк.).

БУРЯЧИ'ХА [бур'ачіха], -и, ж. Самогонка, зварена з буряків. *Вечорами мужики вип'ють вонючої бурячихи і сидять теревені правлять* (828 Новоодес.).

БУРЯ'ЧКА [бур'ачка], -и, ж. Самогонка, зварена з буряків. *Ваша бурячка – міцна, аж горить, але дуже вже вонюча* (554, 555, 582, 583 Жовтн.; 708, 755 Микол.).

БУРЯЧКИ' [бур'ачкі], -ів, мн, бот. (*Sédum ácre* L.). Рослина очиток їдкий. *Бурячки – це лікарська і медоносна рослина, що має лежачі стебла* (550 Жовтн.).

БУРЯ'ЧНИК [бур'ачник], -а, ч. Поле, з якого зібрано буряки. *З бурячника ми вже вивезли і буряки, і гичку, можна вже орати* (91, 92 Башт.; 158, 159 Березан.; 198, 199 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 341, 357, 359 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 526, 527 Єлан.; 592, 593 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 893, 894 Очак.).

БУРЯЧНИ'ЩЕ [бур'ачнішче], -а, с. Поле, з якого зібрано буряки. *Усі жінки пішли на бурячницю чистити буряки, щоб вивезти на завод* (81, 82 Башт.; 558, 559 Жовтн.).

БУСТРИ'ЛА [бустріла], -и, ж. Засохла стеблина бур'яну. *Піди, сину, на огород, повиривай та попали оті бустрили, що стирчать* (259 Брат.).

БУСУРМА'НИТИСЯ [бусурманитис'а], -иться, недок., метеорол. Хмаритися. *Уже третій день у небі бусурманиться, а дощу як не було, так і немає* (335, 336, 342, 343 Вознесен.; 640, 641, 650, 652 Казан.; 801, 802, 804 Новобузьк.; 833–835, 851, 852 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

БУ'СЬОК [бўс'ок], -а, ч., орн. (Black Stork). Лелека. Вживається вихідцями із Рівнеської області. *Малі буськи, що сидять у гнізді, уже починають помахувати крилами* (322, 323 Веселин.; 422, 423 Врад.; 441, 442 Доман.; 845, 846 Новоодес.; 877, 878 Очак.).

БУТАЛІ'Н [бутал'ін], -у, ч. Гуталін. *Треба купити у магазині коричневого буталіну, бо вже немає чим чистити туфлі* (85, 87 Башт.; 347 Вознесен.).

БУТВИ'ННЯ [бутвін'а], -я, с., збірн. Бурячиння. *Син привіз із буряковища машину бутвиння для корови, телички* (90, 92 Башт.; 184, 186 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 745, 746 Микол.; 860, 862, 870, 871 Новоодес.; 970, 972, 989, 993 Снігур.).

БУТЕ'ЛЬКА [бутел'ка], -и, ж. Пляшка. *У погребі стоять бутельки з виноградним соком для дітей, зимою ми будемо їх виймати* (335, 336 Вознесен.; 738, 739 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 984, 985 Снігур.).

БУТЕЛЬО'К [бутел'л'ок], -а, ч. Сулія, трилітрова банка. *Купила чотири бутельки для виноградного соку, думаю, треба ще для томату* (16, 17, 21, 22,

39, 41 Арбузин.; 52, 55, 61, 62, 83, 85 Башт.; 120, 121, 124, 125, 144 Березан.; 162, 163, 166, 167 Березнег.; 217, 218, 245, 247 Брат.; 281, 282 Веселин.; 337, 339, 340 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 558, 559, 562, 576, 577 Жовтн.; 703–705, 712–714 Микол.; 833, 834, 863, 864 Новоодес.; 900, 901, 903 Очак.; 930, 931, 944, 945, 952 Первомай.; 963, 964, 995–998 Снігур.).

БУТЕ'Н [бут'єн], -а, ч., анат. Нутрощі зарізаної свині, корови та ін. *З бутену заколеної свині будемо робити потрібку для пирогів, а також для холодцю* (83, 85 Башт.; 478, 480 Доман.).

БУТЕ'Р [бут'єр], -у, ч., кул. Начинка для пирогів. *Купила оце на базарі свинячу печінку, зроблю бутер, щоб спекти для дітей пиріжечків* (857, 858, 861, 862 Новоодес.).

БУ'ТИ [бу'ти], -ів, мн. Чоботи. *Треба, мабуть, взути старі бути, бо надворі після дощу розвезло дороги* (690, 692, 695 Кривоозер.; 932, 933, 946, 948 Первомай.).

БУТИ'ЛКА [бут'іл'ка], -и, ж. Пляшка. *Куплю дітям бутилку молока та по булочці на вечерю* (10–12, 16, 17, 21, 22, 29, 31 Арбузин.; 44, 45, 49, 51, 81, 82, 101–103 Башт.; 107–109, 120, 121, 132, 133 Березан.; 160–162, 173, 174, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 227, 228 Брат.; 278–280, 295, 298 Веселин.; 334–335, 340, 341 Вознесен.; 383, 384, 389, 415 Врад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 502–504, 526, 527 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 703–705, 712, 713 Микол.; 759, 765, 766 Новобузьк.; 828, 832–834, 845, 846 Новоодес.; 877–879, 906 Очак.; 907, 908, 911, 912 Первомай.; 963, 964, 981, 983, 993, 994 Снігур.).

БУТІ'ТИ [бут'іти], -ить, недок. Ревіти (про велику рогату худобу). *Коли блиснула блискавка, а потім грякнув грім, корови спершу притихли, а потім почали бутіти* (372–374 Вознесен.).

БУ'ТЛИК [бу'тлик], -а, ч. Резервуар лампи, у який наливають гас. *У бутлику вже немає гасу; налий, бо лампа скоро зовсім погасне, і будеш очима світити* (10, 11 18, 19, 22, 26 Арбузин.; 49, 51, 68–70, 74, 75, 77, 95, 97 Башт.; 169, 170, 175, 176, 187–189 Березнег.; 227, 228, 232 Брат.; 278–280, 298, 299

Веселин.; 333–336, 340, 356 Вознесен.; 384, 387, 388 Влад.; 424, 428, 453, 455 Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677, 683 Кривоозер.; 702–705, 731, 732 Микол.; 760, 765, 766 Новобузьк.; 828, 845, 846 Новоодес.; 873, 877, 878, 887, 888 Очак.; 907, 908, 911, 932, 933 Первомай.; 963–965, 970, 981 Снігур.).

БУ'ТЛЯ [бу́тл'а], -і, ж. Великий необплетений бутель. *Із власного винограду ми зробили дві бутлі вина, щоб було чим зустрічати свята* (49, 51, 90, 92, 101, 102 Башт.; 124, 125, 132, 133, 150, 151 Березан.; 169, 172, 198, 199, 200, 202 Березнег.; 281–283, 312, 313 Веселин.; 337, 339, 357, 359 Вознесен.; 424, 425, 441–443 Доман.; 520, 522, 533, 535 Єлан.; 554, 555, 573–575, 584, 585 Жовтн.; 667–669 Казан.; 706, 707, 731, 732, 736 Микол.; 804, 807, 809 Новобузьк.; 829, 842–844, 851, 852, 857, 858 Новоодес.; 875, 876, 893, 894 Очак.; 965, 966, 995–997, 1010, 1011 Снігур.).

БУТОВИ'ННЯ [бутові́н':а], -я, с. Паростки пророслої картоплі. *Полізу в погріб та переберу картоплю, бо почала вже проростати; обберу бутовиння* (926, 927 Первомай.).

БУТУРА'Н [бутура́н], -а, ч., мед. Нежить; запалення слизової оболонки носа. *Учора простудився в полі, і тепер мучить бутуран, хоч не виходь на люди* (439, 441, 442 Доман.).

БУФР [буфр], -а, ч. Скриня. Вживається вихідцями із західних областей України. *Усе своє дівоче шмаття дочка склала в буфр і закрила, щоб ніхто нічого не взяв* (312 Веселин.; 357, 359 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.).

БУХАНЦІ' [бухан'ц'і́], -ів, м. Попкорн. Кукурудзяні пластівці. *Мама вийняла з духовки лист з буханцями і поставила дітям на стілець* (261, 262 Брат.; 412, 413 Влад.; 939–941 Первомай.).

БУХИ'КА [бухі́ка], -и, ж., мед. Кашель. *Син простудився на роботі і прихватив бухику, тепер лежить дома, лікується* (64, 65, 78–80 Башт.; 184, 186 Березнег.; 300, 301 Веселин.; 350, 353, 354 Вознесен.).

БУХИ'КАЛО [бухі́кало], -а, ч. Чоловік, який сильно і часто кашляє.

Як почне бухкати старий бухкало, то не дасть нормально і поспати (10, 11, 22, 26, 35, 37 Арбузин.; 61-63, 88, 89 Башт.; 107–109, 152, 154 Березан.; 178, 179 Березнег.; 213, 216 Брат.; 346, 347 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 478, 480 Доман.; 514, 515 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 723, 724, 755 Микол.; 773, 776, 812, 813 Новобузьк.; 830, 831, 863, 864 Новоодес.; 887, 888, 906 Очак.; 930, 931, 942 Первомай.; 963–965, 995, 996, 999 Снігур.).

БУХКАНЦІ' [бухканц'і], -ів, мн. Попкорн. Розвернута під час піджарювання кукурудза. *Ми часто зимовими вечорами посідаємо біля теплої груби і ласуємо бухканці* (617, 620 Казан.; 738, 739 Микол.; 801, 802, 804 Новобузьк.; 835, 836 Новоодес.; 991, 992, 997–999, 1010, 1011 Снігур.).

БУ'ХТА [б'ухта], -и, ж. Збірка на жіночому одязі вище талії. *Дочці пошили нове плаття з бухтами в талії, а також модну шовкову кофточку* (21, 23, 25 Арбузин.; 112, 113, 152, 154 Березан.; 169, 170, 172, 184, 186 Березнег.; 250, 251, 266, 267 Брат.; 456, 457 Доман.; 616, 617, 620 Казан.; 790–792, 800, 801 Новобузьк.; 832, 833, 836 Новоодес.; 883, 886 Очак.; 924, 925 Первомай.; 984, 985, 995–997 Снігур.).

БУХТІ'ТИ [бухт'іти], (1), -ить, недок. Бродити (про кисле молоко). *Молоко, яке ми вечером залишили в бідонах, скисло і почало вже бухтіти* (342, 343, 346, 347 Вознесен.; 471, 475, 478, 480 Доман.; 520, 522 Єлан.; 568, 569, 587 Жовтн.; 605, 606 Казан.; 703–705, 744, 745 Микол.; 804, 805, 807 Новобузьк.; 838, 840, 841 Новоодес.; 963, 965, 1010, 1011 Снігур.).

БУХТІ'ТИ [бухт'іти] (2), -ить, недок. Глухо звучати. *Чую, вночі щось бухтить, немов у барабан б'є, а потім стихло на кілька хвилин і знову почало бухтіти* (120, 121 Березан.; 200–202 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 851, 852 Новоодес.).

2. Сильно кашляти. Бухкати. *Візьми випий якихось ліків, попар горло, бо так усю ніч будеш бухтіти* (22, 26 Арбузин.; 68–70 Башт.; 125, 127, 135, 136 Березан.; 166, 167, 191, 194, 195 Березнег.; 340, 356, 377, 378 Вознесен.; 398–401 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 706, 708 Микол.; 833–835 Новоодес.;

877, 879 Очак.).

БУЦ [буц] (1), -а, ч., кул. Невдало спечений хліб; гливкий. Див. **БУЦЕ'НИК, БУ'ЦИК**. *Це не хліб, а буц, яким можна і чоловіка убити, як каменем* (39, 41 Арбузин.; 118, 119 Березан.; 551–553, 557 Жовтн.; 706, 708, 743, 744 Микол.; 834, 835, 870, 871 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.).

БУЦ [буц] (2), -а, ч. Сердитий, розгніваний чоловік. *От буц, ходить, ні на кого не дивиться, ні з ким не розмовляє і надувся, як сич* (16, 17 Арбузин.; 404-406 Влад.; 690, 692 Кривоозер.)

БУЦЕ'НИК [буц'єник], -а, ч., кул. Невдало спечений хліб. *Навіщо ти поклала на стіл оцей буцєник? Хто його буде їсти?* (насел. п. див. **БУЦ** – 1).

БУ'ЦИЙ [б'уцій], -а, -е. Такий, що б'є, коле рогами. Див. **БОДЛИ'ВИЙ**. *Наш бичок – буций, тому близько не підходь, бо ще вдарить* (697, 698 Кривоозер.).

БУ'ЦИК [б'уцик] (1), -а, ч., кул. Невдало спечений хліб. *Спекли таких буциків, що годяться тільки коники ліпити* (насел. п. див. **БУЦ** – 1).

БУ'ЦИК [б'уцик] (2), -а, ч. Гудзик. Вживається вихідцями із західних областей України. *Приший біля костюма буцика, бо скоро вже відірветься* (268, 269 Брат.; 413, 414 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

БУ'ЦИК [б'уцик] (3) -а, ч. Жіночий черевик. *Принеси, дочко, мої буцики, я обуся та схожу в сарай, щоб забрати яйчка* (847, 850 Новоодес.; 883, 886 Очак.).

БУЦКУВА'ТИЙ [буцкува'тії], -а, -е. Товстуватий, повний. *Отой буцкуватий хлопчина сам піднімає мішок із зерном на плечі* (693, 694 Кривоозер.)

БУ'ЦМАН [б'уцман], -а, ч., анат. Великий палець. *Твій, синочку, буцман менший за мій мізинець, а мізинчик твій – зовсім малий* (893, 894 Очак.).

БУЦМА'ТИЙ [буцма'тії], -а, -е. Товстий. *Наш внук уже виріс, став*

буцматим хлопцем і сильним (184, 186 Березнег.; 582, 583 Жовтн.; 712–714 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

БУЦУГА'Р [буцуга́р], -а, ч. Товстяк. *Наш сусід такий буцугар, що в легкову машину не влазить* (208, 209 Березнег.).

БУЧ [буч], -а, ч., риб. Рибальська конусоподібна снасть з вузьким входом і широким дном. *Батько сплів із лози два буча і збирається поставити вечером на річці* (142 Березан.; 887 Очак.).

БУ'ЧКА [бучка], -и, ж. Палиця. Див. **БУЧО'К** – 3. *Пастухи увесь день ходять з бучками, бо треба ж корів чимось підганяти* (322 Веселин.; 341 Вознесен.; 465, 466 Доман.).

БУЧО'К [бучо́к], -а, ч. 1. Головка соняшника. *Ще тільки почало розвиднятися, а ми вже пішли зрізати бучки* (90, 92 Башт.).

2. Сухе стебло соняшника. *Бучки в печі горіли добре. Солону обклали бучками, щоб вітер її не розносив* (90, 91 Башт.; 315, 317 Веселин.).

3. Палиця, лозина. *Наш дідусь завжди ходить із своїм бучком, який служить йому за гирлигу* (97, 99 Башт.; 331, 332 Веселин.; 350, 353 Вознесен.; 416, 417 Влад.; 554, 555 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.).

БУ'ШЛА [бу́шла] (1), -и, ж., одн., орн. (*Ardea cinerea* L.). Сіра чапля. *Бушла – це довгоногий болотяний птах з великим дзьобом і довгою шиєю* (863 Новоодес.).

БУ'ШЛА [бу́шла] (2), -и, ж., бот. (*Scirpus sylvaticus*). Комиш. *Увесь берег заріс бушлою, ніяк і підійти до води, щоб порибалити* (85, 87 Башт.; 542 Єлан.; 842, 844 Новоодес.).

БУШЛА'К [бушла́к], -а, ч. Чоловічий одяг бушлат. *Бушлак – найкращий одяг, я в ньому завжди хожу на роботу* (335, 336 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 548, 549 Єлан.; 580, 582 Жовтн.; 755, 756 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

БУ'ШЛЯ [бу́шля], -і, ж., одн., орн. (*Ciconia nigra* Black Stork). Лелека. *Вживається вихідцями із західних областей України. Бушля походила по воді, а потім знялася і полетіла із здобиччю у дзьобі* (372, 373 Вознесен.; 870, 871

Новоодес.; 963, 965, 998, 999 Снігур.).

БУЯ'К [буй'ак] (1), -а, ч. Бик. *На фермі в окремому приміщенні стоїть такий буяк, що від одного погляду його млієш* (392, 393 Врад.; 676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

БУЯ'К [буй'ак] (2), -а, ч., млин. Молоток для насікання млинових каменів. *Мельник періодично насікає млинові камені спеціальним буяком* (68–70 Башт.; 112, 113 Березан.; 178, 180 Березнег.; 350, 354 Вознесен.; 475, 476, 478 Доман.; 558, 559 Жовтн.; 706, 708 Микол.).

БУЯ'НКА [буй'анка], -и, ж., бот. (*Cannabis ruderalis* Janisch). Буйна коноплина, що виросла окремо. *У коноплиці попадаються і буянки, які відрізняються від інших рослин висотою* (552, 554 Жовтн.).

БЧОЛА' [бчол'а], -и, ж., бдж. Бджола. *Наш дідусь, скільки я пам'ятаю, щороку вивозить своїх бчол у степ* (83, 85 Башт.; 238, 239 Брат.; 312, 313 Веселин.; 422, 423 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

БЧОЛИ'НИЙ [бчол'иний], -а, -е. Бджолиний. *Коли ми приходимо до дідуся в гості, він завжди угощає нас бчолиним медом* (насел. п. див. **БЧОЛА'**).

БЮ'РДИ [б'урди], -ів, мн., тк. Підножки ткацького верстата. *Наш верстат чогось почав сильно хитатися, мабуть, треба поправити бюрди* (514, 515 Єлан.; 845, 846 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 984, 985, 1010, 1011 Снігур.).

БЯЛУ'ШКА [б'алу'шка], -и, ж. Чашка. Див. **БІЛУ'ШКА**. *Ідучи ранком на роботу, син завжди випиває бялушку свіженького молока* (667–669 Казан.; 769, 771 Новобузьк.).

Б'Я'ШКИ-Б'Я'ШКИ [б'я'шки/б'я'шки], виг. Вигук, яким кличуть ягнят. *«Б'яшки-б'яшки, мої рідненькі! Б'яшки-б'яшки!»* – кликала дівчина ягнят, простягаючи кусочок хліба (198, 199 Березнег.)

В

ВА'БЕРДЯ [ва́бе^нрд'а], -і, ж., тк. Рухома рама ткацького верстата. *Коли щось тчемо, то вабердя щільно стискує поперечні нитки основи* (112–114 Березан.; 372, 373 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 509, 510 Єлан.).

ВА'ВКАННЯ [ваўкан':а], -я, с. Нявчання. *Припини оте своє вавкання, бо вже надоїло слухати і у вухах бринить* (насел. п. див. **ВА'ВКАТИ**).

ВА'ВКАТИ [ваўкати], -аю, -єш, недок. Дія, що означає нявчання кішки. *Кошенятка лазять та вавкають, видно, бідненькі, їстоньки просять* (120, 122 Березан.; 239, 240 Брат.; 301, 303 Веселин.; 462, 471 Доман.; 637, 638 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 812, 813 Новобузьк.).

ВАГА' [вага́], -и, ж. 1. Важіль криничного журавля. *На журавлі відірвалася вага, і тепер важко витягати з колодязя цебро з водою* (401, 402, Влад.; 697, 698, 700 Кривоозер.).

2. Штельвага. *Вага – це довгий брусок з двома гачками на кінцях для парокінної упряжки гарби* (67,68 Башт.; 529,531 Єлан.).

ВАГАНИ' [вагані́], -ів, мн. Ночви. *Намочи у ваганах усі сорочки, щоб відмокли, бо завтра зранку почнемо прати* (16, 17, 21, 22, 33, 34 Арбузин.; 49, 51, 58, 59, 71, 72, 90, 92 Башт.; 124, 125, 132, 133, 142, 143, 156, 158, 159 Березан.; 173, 174, 176, 177, 207, 208 Березнег.; 245, 246 Брат.; 281, 284, 298, 299 Веселин.; 356, 357, 377, 378 Вознесен.; 384, 387, 420, 422 Влад.; 439, 441, 456, 457, 500, 501 Доман.; 505, 506, 508, 514, 515 Єлан.; 551-553, 573, 574, 584, 585 Жовтн.; 595, 596, 644, 645 Казан.; 678–680, 690, 691 Кривоозер.; 703, 704, 706, 733, 734 Микол.; 765, 766, 789, 791, 792 Новобузьк.; 834, 835, 840, 841, 863, 864 Новоодес.; 878, 879, 901, 903 Очак.; 911, 912, 917, 918, 934, 935 Первомай.; 984, 985, 1002, 1005 Снігур.).

ВАГІВНИ'К [ваг'іўнік], -а, ч. Вагар. Див. **ВАГОВИ'К**. *Наш сусід – інвалід війни, але увесь час працює вагівником, літом – на току, зимою – в амбарі* (49, 51, 52 Башт.; 335, 336 Вознесен.; 432, 434, 445, 447 Доман.).

ВАГІВНИ'ЦЯ [ваг'іўніц'а], -і, ж. 1. Вагарка. Див. **ВАГО'ВКА**. *Вагівниця швидко зважувала машини із зерном і виписувала квитанції* (насел. п. див. **ВАГІВНИ'К**).

2. Підіймальний важіль криничного журавля. *У степового колодязя зламалася ваговиця журавля, треба нову ставити* (101–103 Башт.; 184, 186 Березнег.).

ВАГОВИ'К [ваговік], -а, ч. Вагар. *Наш дідусь увесь час на току, бо він працює ваговиком, зважує зерно, яке відправляють на елеватор* (736, 737 Микол.; 851, 854 Новоодес.).

ВАГОВИ'ЦЯ [ваговіц'а], -і, ж. 1.Т Підіймальний важіль криничного журавля. *Біля журавля степового колодязя вже поставили нову ваговицю і нове відро* (851, 852 Новоодес.; 984, 985, 1006, 1007 Снігур.).

2. Важіль, яким підважують щось важке. *Щоб підважити машину, у якої зламалося колесо, потрібна якась солідна ваговиця* (101, 102 Башт.; 299–301 Веселин.; 478, 480 Доман.; 745, 746 Микол.; 866, 868 Новоодес.; 981, 982 Снігур.).

ВАГО'ВКА [вагоўка], -и, ж. Вагарка. *Пора б уже і їхати, так ваговка ще не прийшла з обіду і нікому зважити машину із зерном* (738, 739, 744 Микол.; 729, 842, 844 Новоодес.).

ВАЖКИ' [важ^шкі], -жок, мн. Віжки. *Бери в руки важки і вчися правити кіньми, на старість буде як знахідка* (478, 481 Доман.; 506, 509 Єлан.; 580, 582 Новоодес.; 911, 917, 918 Первомай.).

ВАЖО'К [важók], -а, ч. 1. Дерев'яний валок у воза, до якого прикріплюються посторонки. Барок. *У важка безтарки стерлися кінці, тому посторонки часто спадають* (101–103 Башт.; 203, 205 Березнег.; 273, 275 Брат.; 340, 356 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 448, 451, 478, 480 Доман.; 533, 535 Єлан.).

2. Прилад для перевірки вертикального положення лінії. *Ватерпас показує і горизонтальне, і вертикальне положення предмета, а важок – тільки вертикальне* (166, 167 Березнег.; 271, 273, 275 Брат.; 347, 348, 353, 355

Вознесен.; 487, 489 Доман.; 516, 517 Єлан.; 558, 562, 568, 572, 584, 585 Жовтн.; 712–714, 723, 724 Микол.; 845, 846, 860, 861 Новоодес.; 930, 931, 952, 953 Первомай.; 963, 964, 995–997 Снігур.).

ВАЗО'НА [вазо́на], -и, ж. Кімнатна квітка, що вирощується у якійсь посудині. Див. **ВАЗО'НИК, ВАЗО'НОК, ВАЗО'НКА**. *Біля вікна на табуреті стояла розкішна вазона з червоними квіточками* (503, 504 Єлан.; 550, 580, 581 Жовтн.; 704, 705 Микол.; 861, 862 Новоодес.).

ВАЗО'НИК [вазо́ник], -а, ч. Кімнатна квітка, що вирощується у якійсь посудині. *Ми свій вазоник весною виносимо на подвір'я, щоб краще ріс* (79, 80 Башт.; 119, 120, 127 Березан.; 312, 313 Веселин.; 372–374 Вознесенен.; 486, 487 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 877, 878 Очак.).

ВАЗО'НКА [вазо́нка], -и, ж. Кімнатна квітка, що вирощується у якійсь посудині. *Пішов дощик, і дочка винесла всі вазонки, щоб покropив їх дощик* (насел. п. див. **ВАЗО'НА**).

ВАЗО'НОК [вазо́нок], -а, ч. Кімнатна квітка, що вирощується у якійсь посудині. *Весною ми свій вазонк пересадили у більший горщик, щоб краще ріс* (678, 680 Кривоозер.).

ВАЗО'НЯ [вазо́н'а], -і, ж. Великий хлів. *У нашій вазоні працює всього-навсього десять чоловік, бо все механізовано* (55, 56 Башт.; 194, 195 Березнег.; 976, 978 Снігур.).

ВАКА'Р [вака́р], -я, ч. Пастух. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наші вакарі рано виганяють скотину пасти, бо зранку трава свіжа, та їй не так жарко* (292, 294 Веселин.; 422, 423 Влад.).

ВАКА'ЦІЯ [вака́ц'ія], -ії, ж., бот. (*Robinia pseudoacacia* L.). Акація. *Наша вакація вже розцвіла, тому їй обліпили її бджоли* (322, 323 Веселин.; 384, 385 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

ВАЛ [вал] (1), -у, ч. Загальна назва всякої пряжі. *Приготувала всякого валу стільки, що вистачить пряди на всю зиму і мені, і дочці* (10, 11, 21, 22 Арбузин.; 227, 228 Брат.; 399, 401 Влад.; 685–687 Кривоозер.; 703, 704 Микол.; 832, 833 Новоодес.; 943, 944 Первомай.).

ВАЛ [вал] (2), -а, ч. 1. Підіймальний важіль криничного журавля. *На журавлі степового колодязя лопнув вал, і майстри зараз його міняють* (676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 940, 940 Первомай.).

2. Сільськогосподарське знаряддя для ущільнення ґрунту, руйнування ґрунтової кірки. Коток. *Після посіву кукурузи ми ущільнили ґрунт валом, щоб зерно міцно лежало* (191, 193, 195 Березнег.; 245, 247 Брат.; 356, 357 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 441, 442, 465, 466 Доман.; 512, 513 Єлан.; 695, 969 Кривоозер.; 860, 861, 864, 865 Новоодес.; 930, 931 Первомай.; 970, 971, 982, 983 Снігур.).

ВАЛА'НЧИК [валанчик], -а, ч. Оздоблення на головному уборі у вигляді кульки на шнурку. *Дочка зробила до свого берета новий валанчик із червоного шовку і прикріпила його красивим шнурком* (67, 68, 71, 72, 132, 133, 150, 151 Березан.; 184, 186 Березнег.; 350, 353, 356 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 524, 525, 533, 535 Єлан.; 550, 557, 558, 580, 581 Жовтн.; 703, 704 Микол.; 883, 884 Очак.; 996, 997 Снігур.).

ВА'ЛАХ [валах], -а, ч. 1. Кастрований баран. *Наші валахи все літо пасуться по балках, і в село їх приганяють аж восени* (10–12, 33, 34 Арбузин.; 71, 72, 101–103 Башт.; 268, 269 Брат.; 372–374 Вознесен.; 445, 447 Доман.; 514, 515, 526, 527 Єлан.; 558, 559, 568, 569 Жовтн.; 620, 621 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 799, 800 Новобузьк.; 829, 830, 835, 836 Новоодес.; 883, 886 Очак.; 932, 933 Первомай.; 978, 981 Снігур.).

2. Кастратор. *Наш валах уже повалашав усіх баранів, а зараз готується до якоїсь нової роботи у другій бригаді* (173, 174 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 465, 466 Доман.; 868, 869 Новоодес.).

3. Вайлуватий чоловік. *Не посилайте у село за запасними частинами отого валаха, бо поки сходить – сонце зайде* (62, 63, 90, 92 Башт.; 175, 176 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.; 873, 877, 879 Очак.).

ВАЛАХУВА'ННЯ [валахуван'ня], -я, с. Кастрування. *Сьогодні наш валашар увесь день займався валахуванням кабанчиків, ще й на завтра є робота* (насел. п. див. **ВАЛАХУВА'ТИ**).

ВАЛАХУВА'ТИ [валахувáти], -ую, уєш, недок., перех. Каструвати кабанів. *Наш ветеринар добре напрактикувався валахувати молоденьких кабанчиків* (насел. п. див. **ВА'ЛАХ** – 1).

ВА'ЛАШАННЯ [валáшан'а], -я, с. Кастрування. *Валашання баранів – справа складна і відповідальна, тому нею у нас займається ветеринар* (насел. п. див. **ВАЛА'ШАТИ**).

ВАЛАША'Р [валашáр], -а, ч. Кастратор. Див. **ВАЛАШ'Й**. *Наш валашар, із своєю роботою справляється добре, скарг ніяких ніколи не було* (870, 871 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

ВАЛА'ШАТИ [валáшати], -аю, аєш, недок., перех. Каструвати. *Наш старий ветеринар дуже швидко і справно валашає молоденьких баранців* (101, 103 Башт.; 335, 336 Вознесен.; 445, 447 Доман.; 526, 527 Єлан.; 568, 569, 586, 587 Жовтн.; 616, 617, 641, 642 Казан.; 802 Новобузьк.; 830, 835, 836, 870, 871 Новоодес.).

ВАЛА'ШАТИСЯ [валáшатис'а], -аюся, недок. Гуляти, тинятися. *Чи ти довго будеш сьогодні валашатися? Закривати двері на крючок чи рано прийдеш?* (150 Березан.; 903, 905 Очак.).

ВАЛАШ'Й [валаш'ій], -я, ч. Кастратор. *Наш сусід працює чабаном, і коли відсутній ветеринар, він працює ще й валашієм* (116–118 Казан.; 801, 802 Новобузьк.).

ВАЛАШКУВА'ННЯ [валашкувáн'а], -я, с. Кастрування. *Восени ми щороку проводимо валашкування молодих кабанців* (насел. п. див. **ВАЛАШКУВА'ТИ**).

ВАЛАШКУВА'ТИ [валашкувáти], -ую, -уєш, недок., перех. Каструвати. *Молодих баранців ми обов'язково валашкуємо, щоб вони краще росли* (124, 125, 133, 134 Березан.; 315, 317 Веселин.; 497, 498 Доман.; 720, 721, 723 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

ВАЛА'ШКА [валáшка], -и, ж. Молода вівця. *Млоденьких валашок ми тримаємо в окремій кошарі аж до наступної весни* (335, 336 Вознесен.; 616, 617 Казан.; 822, 823 Новобузьк.).

ВАЛА'ШНИК [валáшник], -а, ч. Кастратор. *Наш валашник – прекрасний спеціаліст, валашає баранчиків в одну мить* (550, 580, 581 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ВАЛА'ШОК [валáшок], -а, ч., вівч. Молодий баран. *В отарі є кілька валашків, яких збираємося ближчим часом валашати* (насел. п. див. **ВАЛА'ШКА**).

ВАЛЕ'ЦЬ [валéц'], -я, ч., с.-г. Коток. *Вальцем ущільнюють ґрунт після оранки або руйнують ґрунтову кірку* (102, 103 Башт.; 195, 196 Березнег.).

ВА'ЛИК [ва́лик], -а, ч., с.-г. Та частина граблів, у якій закріплюються зуби. *Валик граблів розколовся і почали випадати зубці* (47, 48 Башт.; 125, 126, 152, 154 Березан.; 198, 199 Березнег.; 292–294 Веселин.; 377, 378 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 535, 538 Єлан.; 630, 631 Казан.; 751–753 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 851–853 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 998–1000 Снігур.).

ВА'ЛІВ [ва́ліў], -а, ч. Корито для свиней. *Вживається вихідцями із Закарпатської області. Налий, дочко, у валів пійло, бо пацята вищатъ, видно, хочуть їсти* (312, 313 Веселин.; 409 Врад.).

ВАЛІВО'КИЙ [вал'івóкій], -а, -е. Людина з великими очима. *Хоч Володимир і валівокий, як сова, а бачить дуже погано, бо хворі очі* (411 Врад.).

ВАЛІ'ЗА [вал'іза́], -и, ж. Корзина. *Возьми, дочко, валізу і позбирай в огороді огірки, ми їх засолимо у великій каструлі* (71, 72 Башт.; 171, 178 Березнег.; 298–300 Веселин.; 356 Вознесен.; 487, 488 Доман.; 838, 840 Новоодес.; 975, 976 Снігур.).

ВА'ЛНИЦЯ [ва́лниц'а], -і, ж., млин. Масивна дерев'яна вісь, що проходить крізь центр водяного колеса. *На валниці тримається водяне*

колесо, яке приводить у дію весь млин (156, 158 Березан.; 350, 353, 356 Вознесен.; 845–847 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

ВА'ЛОВ [ва́лоў], -у, ч. Жолоб біля колодязя, з якого напувають скот. Див. *Хлоп'ята витягують відром воду з колодязя і виливають у валов, з якого п'ють корови (27, 28 Арбузин.; 263, 267 Брат.; 329, 330 Веселин.; 409, 410 Влад.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.).*

ВАЛОВИ'НА [валові́на], -и, ж. тк. 1. Загальна назва пряжі. *У нас ще багато валовини, думаю, що вистачить і на килим, і на дорішки (335, 336 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 517, 520 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 703–705 Микол.; 860–862 Новоодес.).*

2. Грубе полотно. *Валовина – це грубе полотно, яке тчеться з ниток найгіршого татунку (124, 125, 135, 136 Березан.; 223, 225 Брат.; 278–280 Веселин.; 426, 428, 429 Доман.; 526, 527 Єлан.; 573–575 Жовтн.; 678, 680 Кривоозер.; 731, 732, 734 Микол.; 860–862 Новоодес.; 893, 894 Очак.; 926, 927 Первомай.; 1003, 1005, 1012 Снігур.).*

ВАЛОВИ'СЬКО [валові́с'ко], -а, с. Клуби диму. *Ранком із димарів сільських хат потягнулися валовиська чорного диму (124, 125, 137, 150, 151 Березан.; 182, 183 Березнег.; 307–309 Веселин.; 353, 354 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 573, 574, 576, 577 Жовтн.; 706, 708, 731, 733 Микол.; 857, 858 Новоодес.).*

ВАЛО'К [вало́к], -а, ч. 1. Пристрій для відтягування соломи і полови від молотарки на скирту. Волокуша. *Сьогодні син увесь день своїм трактором тягав на току валок із соломю та половию на скирти (568, 569, 580, 582 Жовтн.; 706, 708, 721, 722 Микол.; 833, 834, 840, 841 Новоодес.).*

2. Приймальний важіль колодязного журавля. *На журавлі колодязя, який знаходиться на фермі, короткий валок, тому важкувато витягати воду (685–688 Кривоозер.).*

3. Коток, яким ущільнюють ґрунт. *Щоб вітер не здував розпушену плугами землю, посіви ми добре укатали валками (396, 398, 401 Влад.; 456, 457, 465, 469 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).*

4. Праник, яким вибивають білизну під час прання. *На кладці біля води якась жінка валком вибивала білизну, а потім полоскала* (471, 475 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.).

5. Орчик. *До валка воза прикріпи посторонки, а потім уже будеш гнздати коня* (584, 585, 588 Жовтн.; 737, 738, 749, 750 Микол.; 851, 852, 863, 864 Новоодес.).

ВАЛОО'КИЙ [валоо́киї], -а, -е. Окастий. *На людину, що має великі очі, у нас кажуть булькатий, банькатий або валоокій* (278–280, 329, 330 Веселин.).

ВАЛУВА'ННЯ [валува́н'а], -я, с. Дія за знач. **ВАЛУВА'ТИ**. *Із сусідньої вулиці доносилося жіноче валування і несамовитий плач* (насел. п. див. **ВАЛУВА'ТИ**).

ВАЛУВА'ТИ [валува́ти], -ую, -уєш, недок. Голосно кричати (про людей). *Біля машини, що зупинилася, жінки сильно валували, мабуть, щось трапилося* (16, 17 Арбузин.; 71, 72 Башт.; 112, 113, 142, 143 Березан.; 335, 336, 371 Вознесен.; 616, 617, 667–669 Казан.; 812, 813 Новобузьк.; 846–848 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

ВАЛЮВА'ТИ [вал'ува́ти], -юю, -юєш, недок., перех. 1. Перетирати товчене конопляне сім'я перед тим, як видавлювати олію. *Спершу будемо валювати насіння, а потім уже вичавлювати олію* (238, 239, 263, 264 Брат.; 413, 414 Врад.; 952, 953 Первомай.).

2. Обробляти сукно в ступі, щоб було густішим. *Сукно валюють у ступі, щоб воно було густішим, не пропускало вітру й холоду* (278, 280 Веселин.; 418, 420 Врад.; 678, 680 Кривоозер.).

ВА'ЛЮШНИК [ва́л'ушник], -а, ч., орн. (*Scolopax rusticola*). Вальдшнеп. *Вийшовши ранком на полювання, я до обіду підстрелив три валюшники* (10, 11, 22, 35, 36 Арбузин.; 58, 59, 105, 106 Башт.; 120, 121, 133, 134 Березан.; 261, 262 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 350, 351, 355 Вознесен.; 424–426, 453, 455 Доман.; 676, 677, 690–692 Кривоозер.; 720, 721 Микол.; 863–865 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 911–914 Первомай.).

ВАЛЯ'ВА [вал'áва], -и, ж. Звалені й лежачі стовбури дерев. *За три дні ми вчотирьох попиляли в нашому лісі всі валяви, а тепер будемо перевозити* (4, 5 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

ВАЛЯ'НЦЯТИСЯ [вал'áнц'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Водитися з кимсь, дружити. *Ти, будь добрий, не валяняйся з отими розбишаками, бо заробиш від батька на горіхи* (335, 336, 340 Вознесен.; 498–500 Доман.).

ВА'ЛЬКИ [вáл'ки], -ів, мн. Одноразова допомога на будівництві. Див. **ВАЛЬКУВА'ТИ**. *Нас просив сусід прийти на вальки, він буде нову хату для старшого сина* (35, 36 Арбузин.; 52, 55 Башт.; 335, 336 Вознесен.; 448, 449, 451 Доман.; 506, 509 Єлан.; 838, 840, 841 Новоодес.; 912, 914, 930, 931 Первомай.).

ВАЛЬКИ'Р [вал'кір], -а, ч. Бічна кімната. Див. **ВАНКУ'Р**. *Старший син увесь час спить у валькирі, там його одяг, книги і всяке причандалля* (10, 11, 16, 17, 22, 24 Арбузин.).

ВАЛЬКО' [вал'кó], -а, ч. Повільний у рухах чоловік. *Поки отой валько принесе води, то ми й захлянемо тут від спраги* (18, 19, 21, 42, 43 Арбузин.; 67-70, 90, 92, 97 Башт.; 112, 113, 124, 125, 142, 143 Березан.; 175, 176 Березнег.; 227, 228, 259, 260 Брат.; 341, 346, 348 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 465, 466 Доман.; 685, 687 Кривоозер.; 718, 720 Микол.; 835–837 Новоодес.; 875, 876 Очак.; 911, 918, 920 Первомай.; 970, 972, 981, 982 Снігур.).

ВАЛЬКУВА'ННЯ [вал'кувáн':а], -я, с. Дія за знач.**ВАЛЬКУВА'ТИ**. *До нашого брата на валькування збираються багато людей – усі родичі, сусіди, друзі* (насел. п. див. **ВАЛЬКУВА'ТИ**).

ВАЛЬКУВА'ТИ [вал'кувáти], -ую, -уєш, недок., перех. Одноразова допомога на будівництві. *У брата ми валькували до обіду – носили розчин, подавали цеглу, місили глину* (169, 170, 175–177 Березнег.; 273, 275 Брат.; 305, 308 Веселин.; 333–335 Вознесен.; 409, 410 Брат.; 465, 466 Доман.; 685, 688 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 857, 858 Новоодес.; 943, 944 Первомай.; 995-997 Снігур.).

ВАЛЬКУВА'ТИЙ [вал'кува́тиї], -а, -е. Незграбний, вайлуватий. Див. **ВАЛЬКО'**. *Цікаво б знати, чи отой валькуватий Микола і біля жінки такий неповороткий та вайлуватий?* (насел. п. див. **ВАЛЬКО'**).

ВА'ЛЬНИЦЯ [ва́л'ниц'а], -і, ж., млин. 1. Підшипник водяного колеса. Вживається вихідцями із західних областей України. *Вальниця має вигляд поздовжнього рівчака, в якому крутиться кінець вала водяного колеса млина* (384, 387 Врад.; 678–680 Кривоозер.).

2. Дерев'яна вісь водяного колеса. *Вальниця – це масивна дерев'яна вісь, яка проходить крізь центр водяного колеса* (32, 33 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 384, 385, 387 Врад.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 926,927 Первомай.).

ВАЛЬО'К [вал'о́к], -а, ч. 1. Праник. *Дочка так сильно вибивала вальком дорішки, що бризки розліталися в усі сторони* (35, 36, 39, 41 Арбузин.; 71, 72, 94, 95 Башт.; 169, 170, 182, 183 Березнег.; 341, 356 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 840, 841 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

2. Потовщена частина гребного весла, яка врівноважує коротке плече весла. *На короткому плечі весла робиться вальок, щоб урівноважити його з гребним* (150 Березан.; 873 Очак.).

3. Будівельний стіновий матеріал у вигляді коротких брусків, виготовлених з глини з домішкою соломи, полови. *Вальків ми нарobili ще весною, висушили, а тепер будемо ставити стіни* (21, 22, 24 Арбузин.; 101–103 Башт.; 234,236 Брат.; 320,321 Веселин.; 337, 338 Вознесен.; 413, 414 Врад.; 453,455 Доман.; 733, 734 Микол.; 830, 831, 860, 861 Новоодес.; 932, 933 Первомай.).

4. Необпалена цегла. *На цегляному заводі вальків наформували багато, висушили, а обпалити нічим* (198, 199 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 441, 442, 453 Доман.; 751–753 Микол.; 845–847 Новоодес.).

5. Орчик. *До валька брички прикріплюються посторонки в упряжці* (993, 994 Снігур.).

ВА'НГОР [ва́нгор], -а, ч., іхт. (*Anguilla anguilla*). Риба вугор. *У сусідньому селі в озері водяться вангори, а в нас їх немає* (415 Врад.).

ВА'НДРИ [в'андри], -ів, мн. Мандри. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш старший син як пішов у вандри минулого року, то досі не повернувся додому* (33, 34 Арбузин.; 227,228 Брат.; 322, 323 Веселин.; 389, 390, 411, 412 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 939, 940 Первомай.).

ВАНДРІВЕ'ЦЬ [вандр'ів'ець'], -я, ч. Мандрівник. *Наші юні вандрівці сьогодні вже повернулися з походу додому* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВАНДРІ'ВКА [вандр'іўка], -и, ж. Мандрівка. *Діти вже повернулися з вандрівки у Севастополь, де вони були цілий тиждень* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВАНДРІВНИ'Й [вандр'іўній], -а, -е. Мандрівний. *Через село проходили якісь вандрівні чоловіки, розпитували, як дістатися до моря* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВАНДРІВНИ'К [вандр'іўнік], -а, ч. Мандрівник. *Ніхто з наших вандрівників у Крим додому ще не повернувся* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВАНДРІВНИ'ЦЯ [вандр'іўніц'а], -і, ж. Мандрівниця. *Як повернеться ваша вандрівниця додому, нехай зайде у школу, там її хочуть бачити* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВАНДРУВА'ТИ [вандрува́ти], -ую, -уєш, недок. Мандрувати. *Закінчиться навчальний рік, і ми підемо втрьох вандрувати вздовж моря аж до Одеси* (насел. п. див. **ВА'НДРИ**).

ВА'НІВКА [в'ан'іўка], -и, ж. Ночви. Див. **ВАНЯ'НКА**. *У ванівці гріється на сонці вода, щоб вечером скупати в ній дитину* (292–294 Веселин.; 420, 421 Влад.; 695, 296 Кривоозер.).

ВАНКУ'Р [ванку́р], -у, ч. Бічна кімната. Ванькир. *У ванкурі спить бабуся, там тепло, ніхто їй не заважає, і вона нікому не надоїдає* (676, 677 Кривоозер.).

ВА'ННА [ва́н:а], -и, ж. Ночви. *Внеси, дочко, ванну, налий гарячої води, будемо замочувати білизну* (71, 72, 105, 106 Башт.; 125, 127 Березан.; 339, 340 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 702, 703 Микол.; 845, 846 Новодес.).

ВАНТА'ЖІВКА [ванта́ж'іўка], -и, ж. Вантажна машина. Див. **ВАНТА'ЖКА**. *Наш батько їздить на п'ятитонній вантажівці уже більше десяти років* (187, 188 Березнег.; 314–317 Веселин.; 359, 366, 367 Вознесен.; 465, 469 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 706–708 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 995–997 Снігур.).

ВАНТА'ЖКА [ванта́ж^шка], -и, ж. Вантажна машина. *Три вантажки возять щоденно помідори з поля в город і не можуть всіх вивезти* (628, 630 Казан.; 790, 791, 799, 800 Новобузьк.; 838, 840 Новоодес.; 873, 875, 889, 890 Очак.).

ВАНЯ'НКА [ван'а́нка], -и, ж. Ночви. *Уже другий день кисне у ванянци шмаття, а випрати ніколи* (238, 239 Брат.; 318, 330 Веселин.; 398, 399, 404–406 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

ВАПРИ'НА [вапρί́на], -и, ж., бот. (*Grossularia reclinata* L.). Агрус. *Агрус ми називаємо крижовником, а наші сусіди, які приїхали із Закарпаття, – ваприною* (699 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

ВАР [вар], -у, ч., кул. Узвар. *Після обіду ми завжди п'ємо вар, який мама готує з різних сухих фруктів* (35, 36 Арбузин.; 315, 317 Веселин.; 333–335 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 696, 698 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

ВАРАКУ'ЗИТИ [вараку́зити], -зю, -зиш, недок. 1. Говорити дурниці. *Отой пришелепкуватий таке сьогодні варакузив, що гідко було й слухати* (822, 823, 826 Новобузьк.; 828, 836, 837 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 981, 982 Снігур.).

2. Незграбно писати. *Коли ти навчишся нормально писати? Варакузиш якісь каракулі, що нічого не розбереш* (196, 197 Веселин.; 364, 366 Вознесен.).

ВА'РГА [ва́рга], -и, ж., зневажл., анат. Губа. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наша баба чогось уже сердиться, бо надула свої варги* (28, 29 Арбузин.; 55, 56 Башт.; 184, 185, 207, 208 Березнег.; 216, 217

Брат.; 292–294 Веселин.; 340, 371 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 554, 555 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 940, 941 Первомай.; 989, 993, 994 Снігур.).

ВАРГА'НИТИ [варгáнити], -ню, -ниш, недок., перех. Варити, готувати їжу. *Я ходила в лавку по рибу на вечерю, а дочка варганила картоплю* (80, 81, 102, 103, 105 Башт.; 198, 199 Березнег.; 576, 577 Жовтн.; 702-704 Микол.; 978,994 Снігур.).

ВАРГА'ТИЙ [варгáтиї], -а, -е. Губатий. Див. **ВАРГА'СТИЙ**. *Приходив і питає тебе якийсь варгатий парубійко, сказав, що заїде вечером* (насел. п. див. **ВА'РГА**).

ВАРГА'СТИЙ [варгáстиї], -а, -е. Губатий. *Ну й варгастий отой хлопчина, як верблюду* (171, 172 Башт.; 307, 308 Веселин.; 499, 500 Доман.; 847, 848 Новоодес.).

ВА'РГИ [ва́рги], -ів, мн. Гриби. *Сьогодні ранком ходили в ліс, назбирали з кошик варгів* (829, 842 Новоодес.).

ВАРГО'НІЯ [варгóн'їя], -ії, ж., бот. (*Dahlia pinnata* Cav.). Жоржина. Див. **АРГО'НІЯ**. *Дочка щороку вирощує в огородчику різні варгонії, чорнобривці* (542, 543 Єлан.).

ВАРДЗЬО'ХИ [вардз'óхи], мн., зневажл., анат. Рот. *Чого ти розкрив свої вардзьохи, немов зроду не бачив іномарки?* (617 Казан.).

ВАРЕ'ЙКА [варéйка], -и, ж. Сплетена з лози корзина з ручками. *Помідори в полі ми збирали у варейки, а потім перекладали у ящики* (35, 36 Арбузин.).

ВАРЕ'НИК [варéник], див. **ВАРЕ'НИКИ**.

ВАРЕ'НИКИ [варéники], -ів, мн., зневажл. Губи. *Чим це ти незадоволений, що надувся, відкотилив свої вареники?* (105 Башт.; 309 Веселин.; 356 Вознесен.).

ВАРЕ'НИЧОК [варéничок], -а, ч., бот. (*Kochia scoparia* L.). Однорічна рослина віниччя. *Піди, синку, нарви сухих вареничків та зроби віник, щоб замітати двір* (21 Арбузин.; 245 Брат.; 453 Доман.; 529, 531 Єлан.).

ВАРЕ'НУХА [варéнуха], -и, ж. 1. Зварені шматочки тіста, змішані з яйцями і сиром. *Приготувала тобі на вечерю варенуху, ти ж її дуже любиш* (4, 5, 706 Микол.; 829, 830 Новоодес.).

2. Фруктовий кисіль. *А закусити бери сливи, або варенухою запий, якщо хочеш* (822, 823 Новобузьк.).

3. Самогонка. *Випили чоловіки варенухи по гранчаку, закусили і тепер сидять у холодку про щось розмовляють* (279, 280, 309 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

ВА'РЕХА [váре^иха], -и, ж. Велика дерев'яна ложка; ополоник. Див. **ВА'РЕШКА**, **ВА'РІЖКА**. *Візьми, дочко, вареху і будеш вибирати вареники з каструлі в макітру* (88, 89 Башт.; 160, 161 Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 702, 703 Микол.; 963, 964 Снігур.).

ВА'РЕШКА [váре^ишка] (1), -и, ж. Рукавиця. *Треба, мабуть, узяти варешки, бо надворі сьогодні похолодало* (278-280 Веселин.; 851, 852 Новоодес.).

ВА'РЕШКА [váре^ишка] (2), -и, ж. Велика дерев'яна ложка; ополоник. *Наша бабуся завжди користується тільки дерев'яною варешкою* (насел. п. див. **ВА'РЕХА**).

ВАРЗА'Р [варзár], -у, ч., кул. Прісний пиріг. Див. **ДЩИМА'НИ**, **ПЛАЦИ'НДА**, **ПЛАЦИ'НДРА**. *У нас варзарі готують так: замішують тісто, розкачують тоненькі коржі; на один коржик накладають начинку з гарбуза, а на другий – сиру. Потім складають їх і печуть* (333, 334 Вознесенен.; 456, 457 Доман.).

ВАРЗЯ'КАТИ [варз'ákати], -аю, -асш, недок., перех. і неперех. Варнякати, базікати, теревенити. *Що ти варзякаєш про людину, про яку зовсім нічого не знаєш* (129, 130 Березан.; 185, 186 Березнег.; 878, 879 Очак.; 985, 986 Снігур.).

ВАРИ'ВНЯ [варіўн'а], -і, ж. Кухня в хаті. *Ми у варивні не тільки готуємо їду, а й обідаємо та снідаємо* (830 Новоодес.).

ВАРИНКУВА'ТИЙ [варі^енкува́тиї], -а, -е. Який має грижу. *Володимир – хороший хлопець, чесний трудяга, на жаль, варинкуватий* (551, 552, 562 Жовтн.).

ВАРИ'ХА [варі́ха] (1), -и, ж. Сметана, ряжанка. Див. **ВАРЯ'НА**. *На вечерю невістка подала гарячі оладки і свіжу вариху та молоко* (891-893 Очак.).

ВАРИ'ХА [варі́ха] (2), -и, ж., млин. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. Див. **ВАРИ'ШНЯ**, **ВА'РНЯ**. *Якщо треба прокрутити жорна, тоді зачіпляють варихою їх і прокручують* (101 Башт.; 462, 478 Доман.; 533 Єлан.).

ВАРИ'ШНЯ [варі́шн'а], -і, ж., млин. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. *Варишнею зачіпляють жорна і прокручують їх перед тим, як пустити млин* (10, 18 Арбузин.; 271 Влад.).

ВАРІВНИ'К [вар'і́внік], -а, ч. Горщик. Вживається вихідцями із західних областей України. *Обідати будете борщ, він стоїть у варівнику, і вареники із сметаною* (250, 251 Брат.).

ВА'РІЖКА [ва́р'іж^шка], -и, ж. Велика дерев'яна ложка; ополоник. Див. *Борщ у миски будеш розливати варіжскою, а картоплю накладати ложкою* (296, 297 Веселин.; 439, 442 Доман.).

ВАРІЯ'Т [вар'і́й'ят], -а, ч. Розбишака. Див. **ВАР'Я'Т**. Вживається вихідцями із західних областей України. *От капосні варіяти, вночі обірвали грушу, та ще й гілки пообламували* (383, 384 Влад.).

ВА'РНЯ [ва́рн'а], -і, ж., млин. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. *Щоб прокрутити жорно, то користуються палицею з варнею* (156 Березнег.; 887 Очак.).

ВАРУ'НОК [вару́нок], -у, ч., кул. Суп з галушечками. *На сніданок на швидку руку мати приготувала варунок* (752, 759 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

ВАРЦА'Б [варца́б^п], -у, ч., буд. 1. Одвірки. *Варцаб до сінешніх дверей уже готовий, а завтра зроблю і до кімнатних* (71, 72 Башт.; 245, 246 Брат.; 300, 301 Веселин.; 409 Влад.; 465, 466 Доман.; 690, 692 Кривоозер.).

2. Віконна рама. *Один віконний варцаб треба переробити, бо трохи перекошений* (74–77 Башт.; 346, 347 Вознесен.; 586, 587 Жовтн.; 727, 728 Микол.).

ВАРЧА'ТИ [варча́ти], -чу, -чиш, недок. Нявкати. *Перестань, будь добрий, варчати, бо ще всіх котів і кішок покликаєш у двір* (877, 878 Очак.).

ВА'РЮШКИ [ва́р'ушки], -шок, мн. Рукавиці. *На зиму дочка вив'язала нам усім теплі варюшки* (353, 355 Вознесен.).

ВАРЯ'НА [вар'ána], -и, ж. Сметана, ряжанка. *Сьогодні ми будемо вечеряти вареники із свіжою варяною, яку приготувала бабуся* (828, 829 Новоодес.).

ВАР'Я'Т [варйáт], -а, ч. Розбишака. *Вживається вихідцями із західних областей України. Чи він недавно з глузду з'їхав, чи змалку такий вар'ят?* (411, 413 Влад.).

ВАР'Я'ТКА [варйáтка], -и, ж. Розбишакувата дівчина. *Ярослава така вар'ятка, що ї хлопці-однолітки її бояться і не займають* (342, 343 Вознесен.; 465, 466 Доман.).

ВАСА'Г [васа́г^x], -у, ч. Кузов воза, саней. Віз із ящиком. Див. **ВАСА'Ж**. *Набери васаг кукурузи і відвези свиням на ферму* (21 Арбузин.; 212, 213 Брат.; 292, 294 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 475, 476 Доман.; 695, 696 Кривоозер.).

ВАСА'Ж [васа́ж^ш], -а, ч. Кузов воза. *Став васаж на воза і гайда на баштан за кавунами для механізаторів* (16, 17 Арбузин.; 120, 121 Березан.).

ВАСЕРВА'ГА [васе́рва́га], -и, ж., буд. Ватерпас; рівень. *Майстер узяв васервагу і звірив, чи рівно поставлені віконні варцаби* (465, 466 Доман.; 530, 532 Єлан.).

ВАСЬ-ВА'СЬ [вас'/вас'], виг. Оклик, яким кличуть свиней, поросят. *Підкликаючи поросят до корита, мати вигукувала: „Вась-вась, мої миленькі! Вась-вась”* (58, 89 Башт.; 160, 162, 163 Березнег.; 343, 344 Вознесен.; 561, 562 Жовтн.; 312-314 Веселин.; 836, 837 Новоодес.; 997–1000 Снігур.).

ВАТ [ват], -у, ч., тк. Прутик, на якому крутиться цівка у верстаті. *У верстата ват поламався, тому і не тчемо сьогодні* (58, 56 Башт.; 834, 835 Новоодес.).

ВАТНЯ'НИЙ [ват'н'аній], -а, -е. Ватний, ватяний. *Ідучи чергувати на ферму, батько одягає ватняні штани і кожух* (561, 562 Жовтн.; 752, 753 Микол.).

ВАТО'ВАНКА [ватóванка], -и, ж. Фуфайка. Див. **ВАТУВА'НКА, ВАТЬВА'НКА**. *Син, ідучи сьогодні в нічну зміну на тік, узяв із собою стару ватованку* (35, 37 Арбузин.; 411, 412 Влад.; 497, 498 Доман.; 841, 842 Новоодес.).

ВАТО'ВАНЦІ [ватóванц'і], -ів, мн. Ватяні штани. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наш дідусь всю зиму ходить у ватованцях, які йому колись купили у магазині* (35, 37 Арбузин.).

ВА'ТОШНИЙ [ва́тошний], -а, -е. Пошитий, зроблений із вати; ватний. *Мама купила в магазині нове ватошне одіяло і віддала його дочці* (33, 34 Арбузин.; 245, 246 Брат.; 335, 336 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 512, 513 Єлан.; 703, 705 Микол.; 845, 846 Новоодес.).

ВА'ТРА [ва́тра], -и, ж. 1. Вогнище, багаття. Вживається вихідцями із західних областей України. *Холодними осінніми вечорами хлопці розпалюють ватру і гріються* (16, 17 Арбузин.; 61, 62, 90, 91, 102, 103 Башт.; 176–178 Березнег.; 246, 247 Брат.; 278, 279 Веселин.; 354, 355 Вознесен.; 489, 490 Доман.; 528, 529 Єлан.; 589, 591, 592 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 833, 834, 836 Новоодес.; 911, 928 Первомай.).

2. Попіл, залишений там, де горіло багаття. *На місці великого вогнища залишилася ватра і недогорілі цурпалки* (404, 405 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

3. Літня плита, збудована у дворі. *Наколи дров і розтопи ватру, почнемо готувати вечерю, бо скоро наші з поля прийдуть* (412, 413 Врад.).

ВА'ТРИТИСЯ [ва́тритис'а], -иться, недок. Горіти. *Якщо у грубі перестало ватритися, то закрий каглу, щоб теплий дух ішов на хату* (насел. п. див. **ВА'ТРА**).

ВА'ТРИЩЕ [ва́тришче], -а, с. Вогнище, багаття. *Вечером діти розпалюють на вигоні ватрище і довго граються біля нього* (насел. п. див. **ВА'ТРА**).

ВАТУВА'НКА [ватува́нка], -и, ж. Ватянка, фуфайка. *Ми ще літом пошили батькові на зиму нову ватуванку ходити на роботу* (35, 38 Арбузин.; 943, 944 Первомай.).

ВА'ТУШНИЙ [ва́тушній], -а, -е. Ватяний. *Мама сама пошла на зиму ватушине одіяло і підодіяльник* (102, 103 Башт.).

ВАТЬВА'НКА [ват'ва́нка], -и, ж. Фуфайка, ватянка. *Сьогодні надворі вже холодно, тому взувай чоботи й одягай ватьванку* (497, 498 Доман.).

ВАХЛЮ'К [вахл'у́к], -а, ч. 1. Дикий кабан. *Унас у ліску водяться вовки, вахлюки та інші дикі тварини* (434, 435 Доман.).

2. Неповоротка, малотямуща людина; вахлак. *Той вахлюк поки повернеться та подивиться, то й сонце навколо Землі оббіжить* (195, 196, 207, 209 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 706, 708 Микол.).

ВАХРИ'ТИ [вахри́ти], -рю, -риш, недок. Фарбувати (губи, обличчя). *Перед тим, як іти в клуб, дівчата почали одна одній вахрити губи, щоки* (161–163 Березнег.; 644, 645 Казан.; 762, 763, 812, 813 Новобузьк.; 974, 975, 984, 985 Снігур.).

ВАХРИ'ТИСЯ [вахри́тис'а], -рюся, -ришся, недок. Фарбуватися. *Якщо дочка почала вже вахритися перед тим, як іти в клуб, то чекай старостів* (насел. п. див. **ВА'ХРИ'ТИ**).

ВАХРУВА'ТИ [вахрува́ти], див. **ВАХРИ'ТИ**.

ВАХРУВА'ТИСЯ [вахрува́тис'а], див. **ВАХРИ'ТИСЯ**.

ВА'ЦЬКАТИ [вац'кати], -аю, -аєш, недок., перех. Незграбно мазати глиною стіни. *Ти вацькала стіни так, як корова хвостом, наробила басамуг* (58, 59, 94, 95 Башт.; 198, 199 Березнег.; 432, 434 Доман.; 533, 535 Єлан.; 984, 985 Снігур.).

ВБАМБУ'РИТИ [ўбамбу'рити], -рю, -риш, док., перех. Ударити. *Навіщо ти так сильно вбамбуриш по ребрах безневинну скотину?* (221, 222 Брат.; 409, 410 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

ВВА [ўва], виг. Вигук, яким зупиняють волів. *«Вва, круторогі! Приїхали!»* – вигукнув дідусь і почав розвантажувати гарбу (49, 51 Башт.; 366, 367 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 712–714 Микол.).

ВГІРО'К [ўг'ірок], -а, ч. Огірок. *Яка причина, що в цьому році вгирки повсюдно погано вродили?* (759, 760 Новобузьк.).

ВГУ'РНИЙ [ўгурній], -а, -е. Впертий, зухвалий, норовистий. *Наш син такий вгурний, щоб ти йому не сказав, а зробить по-своєму* (58, 59 Башт.; 173, 174 Березнег.; 284–286 Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 436, 437 Доман.; 570, 572, 574, 575 Жовтн.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 738, 739 Микол.; 853, 854 Новоодес.; 930, 931, 940, 941 Первомай.).

ВГУ'РНО [ўгурно], присл. Вперто, зухвало, норовисто. *Дуже вже вгурно ти себе ведеш, нікого не хочеш слухати, все робиш тільки по-своєму* (насел. п. див. **ВГУ'РНИЙ**).

ВДІВА'ЧКА [ўд'івачка], -и, ж. Одяг. Див. **ВДЯГА'ЛО, ВДЯГА'ЧКА**. *Візьми в поле яку-небудь теплу вдівачку, бо може бути холодно* (21, 22, 24, 35, 36 Арбузин.; 52, 53, 69, 70 Башт.; 113–115, 124, 125 Березан.; 173, 174, 185, 186 Березнег.; 249, 250 Брат.; 337, 339, 361, 362, 364 Вознесен.; 404, 407, 409 Влад.; 453, 455 Доман.; 580–582 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 845–847 Новоодес.; 877–879 Очак.).

ВДО'БНИЙ [ўдóбній], -а, -е. Зручний, добре пристосований (про меблі, посуд, тканину тощо). *Пошила новий халат, може, не дуже красивий, але вдобний* (71, 72, 90, 91 Башт.; 150, 151 Березан.; 169, 170 Березнег.; 335, 336

Вознесен.; 439, 441 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702, 703, 723, 724, 727, 728 Микол.; 963, 964 Снігур.).

ВДО'БНО [ўдóбно], присл. Зручно. *Мені дуже вдобно тепер не ходити на роботу, бо є час і вдома чимсь зайнятись* (насел. п. див. **ВДО'БНИЙ**).

ВДОВА' [ўдова], -и, ж., бот. (*Viola odorata* L.). Квітка фіалка. Див. **МОРО'З, СИ'НЄ МО'РЕ**. *Фіалку у нас усі чомусь називають здавна вдовою, а чому – ніхто не знає* (640, 641, 668, 669 Казан.; 822, 823, 826 Новобузьк.).

ВДО'ВКА [ўдóўка], -и, ж., бот. (*Scabiosa arvensis* L.). Свербішниця. Див. **ВДО'ВУШКА**. *Вдовка – це трав'яна або кущова рослина із світло-бузковими квітками, зібраними в кошик* (271, 274 Брат.).

ВДО'ВУШКА [ўдóвушка], -и, ж., бот. (*Scabiosa arvensis* L.). Рослина свербішниця польова. *Вдовушка он у нас росте у балці, її ніхто не косить і не рве* (424, 425 Доман.; 570, 572 Жовтн.).

ВДОГО'НКУ [ўдогóнку], присл. Навздогін. *Вийшовши в поле, ми кинулися вдогонку за бригадиром* (981, 982 Снігур.).

ВДОПИРА'ТИ [ўдопирáти], -аю, -аєш, недок. Відчиняти, відпирати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Вдопираю двері і бачу: стоїть мій син, грязний по самі вуха і пхикає* (393 Влад.; 683 Кривоозер.).

ВДРА'ПАТИ [ўдрáпати], -аю, -аєш, док. Втекти. *За нами гналися якісь хлопці, а ми все-таки вдрапали додому* (17, 18, 42, 43 Арбузин.; 44–46 Башт.; 125, 126, 152, 154 Березан.; 166, 167, 195, 196 Березнег.; 234, 236 Брат.; 359, 360 Вознесен.; 413, 414 Влад.; 441, 442 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.).

ВДРЕ'БЕЗГИ [ўдрéбе^изги], присл. Вдрузки, на дрібні кусочки. Див. **ВДРИЗГ, ВДРИ'ЗГИ**. *Бахнув горщик об землю так, що розлетівся вдребезги* (183, 185 Березнег.).

ВДРИЗГ [ўдризг], присл. Розбити на дрібні кусочки. Вдрузки. *От капосний хлопець, упустив тарілку, і вона розбилася вдризг* (234, 236 Брат.;

322, 323 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 411, 412 Влад.; 584, 585 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 311, 312 Первомай.).

ВДРИ'ЗГИ [ўдрі́зги], присл. Розбити на дрібні кусочки. Вдрузки. *Упала чашка із столу і розлетілася вдризги* (245, 246 Брат.; 33, 335 Вознесен.; 475, 476, 485, 486 Доман.; 678, 680 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 860–862 Новоодес.).

ВДЯГА'ЛО [ўд'ага́ло], -а, с. Одяг. *Візьми, дочко, з собою якесь вдягало, бо надворі дощ почав накрапати* (28, 29 Арбузин.; 129, 130 Березан.; 249, 250 Брат.; 282, 283 Веселин.; 409, 410 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 743, 744 Микол.; 860–862 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 950, 951 Первомай.).

ВДЯГА'ЧКА [ўд'ага́чка], -и, ж. Одяг. *Дочка накинула на плечі якусь вдягачку і побігла до сусідки* (39, 41 Арбузин.; 61, 62, 69, 70 Башт.; 124, 125 Березан.; 223, 224 Брат.; 356, 357 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 512, 513 Єлан.; 637, 638 Казан.; 889, 890 Очак.).

ВЕ'ДЛІЧКИ [вэдл'ічки], -чок, мн. Виделки. Вживається вихідцями із західних областей України. *На стіл кожному поклали ложку, ніж і ведлічку, як належить у порядних людей* (330, 331 Веселин.; 940, 941 Первомай.).

ВЕДМЕ'ДИК [ведме́дик], -а, ч. Саморобний хмільний напій (суміш вина і самогону). *Зроби на вечір ведмедика, прийдуть гості, треба буде випити* (182, 183 Березнег.; 249, 250 Брат.; 920, 921 Первомай.; 1019, 1020 Снігур.).

ВЕДМЕ'ЖА Я'ГОДА [ведме́жа яга́ да], -и, ж., бот. (*Rubus idaeus* L.). Багаторічна чагарникова рослина з кисло-солодкими запашними ягодами темно-червоного кольору. Малина. *Малина, або ведмежа ягода, у нас росте в кінці огороду* (896–898 Очак.).

ВЕДМЕ'ЖКА [ведме́ж^шка], -и, ж. Жіночий одяг з широкими полами, щоб ними закутувати малу дитину. *Одягай, дочко, свою теплу ведмежку, добре закутай дитину і йди, бо надворі вітер* (67–70 Башт.).

ВЕЙЦЕ' [вейце́], -я, с. Яйце. *У посадці ми знайшли якоїсь пташки гніздо і в ньому лежало маленьке вейце* (676, 677 Кривоозер.).

ВЕ'ЛАХ [в'елах], -а, ч. Домоткане рядно із різнокольоровими смугами для покриття ліжка. *У нашої бабусі ще зберігається старовинний велах, яким вона накриває ліжко* (1012 Снігур.).

ВЕ'ЛЕТЕНЬ [в'еле^итен'], -я, ч., овоч. Сорт помідор великих розмірів. *Помідори велетні – м'ясисті і дають великий урожай* (58, 59 Башт.; 333–335 Вознесенен.; 453, 455 Доман.; 702–704 Микол.; 833–835 Новоодес.).

ВЕ'ЛИК [в'елик], -а, ч. Велосипед. Див. **ВЕ'ЛЮ**. *Син щодня після школи бере свій велик і їде на вигін кататись* (58, 59, 62, 63, 105, 106 Башт.; 124, 125, 127, 129, 158, 159 Березан.; 221, 222, 232, 244 Брат.; 337, 339, 371 Вознесен.; 384, 385, 389 Врад.; 448–451 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 720, 721 Микол.; 833–835 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 939, 940 Первомай.).

ВЕЛИ'КА ЧА'ШКА [ви^еліка ча'шка], -и, ж. Велика миска, призначена для різних побутових потреб. *Налий теплої води у велику чашку і помий ноги перед сном* (822, 823 Новобузьк.).

ВЕ'ЛИКОДУ'ШНИЧАТИ [в'еликоду'шничати], -аю, -аєш, недок. Проявляти велику добродушність. *Якщо будеш вести себе погано, ми не будемо великодушничати і церемонитися з тобою* (44, 45, 49, 101, 102 Башт.; 120, 121, 124, 125, 152, 154 Березан.; 836, 837, 846–848 Новоодес.; 878, 879, 893, 894 Очак.; 995–997 Снігур.).

ВЕЛИ'ЧКА [ви^елічка], -и, ж. орн. (*Lanius excubitor*). Сорокопуд сірий. *Величка – це хижа пташка із загнутим зьобом і кіхтями* (69, 70 Башт.; 267 Брат.).

ВЕ'ЛІН [в'ел'ін], -у, ч. Фата. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ВЕ'ЛЬОН**. *До весілля для молодої пошили дуже гарний велін і голубе шовкове плаття* (78, 79 Башт.; 195, 196 Березнег.; 322, 323 Веселин.; 416, 417 Врад.; 485, 486 Доман.; 676, 677, 699 Кривоозер.).

ВЕ'ЛЮ [в'ело], -а, с. Велосипед. *Син сів на вело і кудись поїхав, а коли приїде, не сказав нікому* (67–70 Башт.; 107–109, 133–135 Березан.; 340, 341 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 731–733 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 877–879 Очак.).

ВЕ'ЛЬОН [вél'он], -у, ч. Фата. *На тому тижні дочка виходить заміж, треба готувати вельон* (324, 328 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 586, 587 Жовтн.; 946–945 Первомай.).

ВЕЛЬО'Р [вел'ор], -а, ч. Фотографія. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ярослава подарувала мені на пам'ять свій невеличкий вельор з підписом* (984, 985 Снігур.).

ВЕНГЕ'Р [венгér], -а, ч., іхт. (*Anguilla anguilla*). Риба вугор. *Учора в озері спіймався один венгер, такий в'юнкий і пискучий* (424, 425 Доман.).

ВЕНГЕ'РКА [венгérка], -и, ж. 1. Сорт слив. Угорка. *У слив венгерок кісточки легко відділяються від м'якоті, тому ми їх консервуємо* (44, 45, 58, 59 Башт.; 126, 127, 150 Березан.; 160, 161 Березнег.; 333, 334, 342 Вознесенен.; 424, 425 Доман.; 502–504 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 702–704 Микол.).

2. Чоловіча зачіска. *Зараз у моді чоловічі зачіски венгерка і канадка* (10, 11 Арбузин.; 44, 45, 10, 102 Башт.; 107, 708, 150 Березан.; 160–161 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334 Вознесен.; 424–425 Доман.; 550, 558 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 2–5, 702 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

ВЕНГЕ'РЯ [венгér'а], -і, ж. Дитячий танок. *На святковому вечері у дитячому садку діти танцювали венгерю* (78, 79 Башт.; 561, 562 Жовтн.).

ВЕНГУ'ЛЬ [венгúл'], -я, ч., зоол. (*Bufo bufo*). Велика сіра жаба. *У нашому озері розвелися венгулі – це великі сірі жаби* (695, 696 Кривоозер.).

ВЕ'НТЕЛЬ [вénте^л'], -я, ч., риб. Ятір. Див. **ВЕ'НТЕР**. *Брат поставив на ніч два вентелі, завтра ранком подивимося, що вловилося* (550, 584, 586 Жовтн.).

ВЕ'НТЕР [вénте^р'], -а, ч., риб. Ятір. *Вентер має форму лійкоподібної корзини, у яку риба заїде легко, але не вийде* (133, 137 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 747, 748 Микол.).

ВЕРА'ШКА [ве^рáшка], -и, ж., риб. Верша. *Наш дідусь сплів із лози дві верашки, які ми сьогодні поставили у ставку* (676, 678 Кривоозер.).

ВЕРБА' [ве^нрба́], -и, ж. Загальна назва різних порід дерев. *Біля школи учні посадили різні верби: акацію, клени, берестки і шовковицю* (10, 11 Арбузин.; 44, 45, 82, 83 Башт.; 107, 108 Березан.; 182, 183 Березнег.; 334, 336 Вознесен.; 514, 515 Єлан.; 586 Жовт.; 745 Микол.; 847, 848 Новоодес.; 914, 915 Первомай.; 981, 983 Снігур.).

ВЕРБИ'НА [ви^нрбіна], -и, ж. Одне дерево будь-якої породи. *Піди в посадку і зрубай вербину на держак до сани* (насел. п. див. **ВЕРБА'**).

ВЕРБИ'НЕЦЬ [ви^нрбінец'], -я, ч. Зарість верб або верболозу. Вербник. Див. **ВЕРБОВИ'К**. *У нас за селом розрісся великий вербинець, там літом діти граються* (946 Первомай.).

ВЕРБЛЮ'ЖКА [ви^нрбл'уж^шка], -и, ж., бот. (*Corispermum pallasii* Steven). Кущова трав'яниста рослина верблюдка. *На тому потрісканому від спеки солончаку росте тільки курай та верблюжка* (58, 59 Башт.; 156–159 Березан.; 340, 359 Вознесен.; 386, 387 Жовтн.; 731, 372 Микол.; 301, 303 Очак.).

ВЕ'РБНИК [вэ^нрбник], -а, ч. Посадка, лісок з різних (фруктових і нефруктових) дерев. Див. **ВЕ'РБНЯК, ВЕРБОЛІ'З**. *У вербнику, що за озером, ростуть клени, дубки, акація, абрикоси, шовковиця* (33, 34 Арбузин.; 94, 95 Башт.; 182, 183 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 514, 515 Єлан.; 745, 746 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 941, 942 Первомай.; 999, 1000 Снігур.).

ВЕ'РБНИЦЯ [вэ^нрбниц'а], -і, ж., етногр. Період, коли розпускається верба; на цей час припадають християнські свята – вербна субота, вербна неділя, а в Закарпатті це свято звать вербниця. *Після вербниці починається справжня весна: сонце гріє, усе цвіте, люди веснують* (320, 321 Веселин.).

ВЕРБНЯ'К [ве^нрбн'ак], -а, ч. Лісок, посадка з різних (фруктових і нефруктових) дерев. *Пішли у вербняк, там зараз почав розпускатися баз, наламаємо базу* (300, 301 Веселин.; 465, 466 Доман.; 836, 837 Новоодес.).

ВЕРБОВИ'К [ве^нрбові́к], -а, ч. Зарості верб або верболозу. Вербник. *Літом у вербовику прохолода, туди ми інколи ходимо відпочивати* (188, 189 Башт.).

ВЕРБОЛІ'З [ве^нрболі́з^с], -у, ч. Посадка з різних порід дерев. *У верболозі, що за балкою, ми нарвали кислиць* (234 Брат.; 462 Доман.; 693 Кривоозер.).

ВЕРБОЛО'З [ве^нрболóз], -у, ч., бот. (*Salix acutifolia* Willd). Невелике дерево верболіз. *Верболоз – це деревце, на блискучих гілочках якого вузьке листя* (101, 103 Башт.; 216, 217 Брат.; 424, 425 Доман.; 551-553 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 703, 704, 706, 733, 734 Микол.; 851, 853 Новоодес.; 939, 940 Первомай.).

ВЕ'РВА [вѐрва], -и, ж. Сила, здоров'я, енергія. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Немає вже тепер у мене тої верви, яка у молодості була* (33 Арбузин.; 247 Брат.; 322 Веселин.; 411 Влад.).

ВЕРВЕ'ЛА [ве^нрвѐла], -и, ч. Здоровило. Див. **ВЕРГЕ'ЛА**. *І чого отой вервела сів сперед всіх? Із-за нього нічого не видно на сцені* (268, 269 Брат.; 312 Веселин.; 499, 500 Доман.).

ВЕРВЕ'ЧКА [ве^нрвечка], -и, ж. Петля на одязі для застібання гудзиків. *Треба на костюмі обметати вервечки, бо розтріпалися* (314, 315 Веселин.).

ВЕРГЕЛА' [ве^нрге^нла́], -и, ч., зневажл. Високий на зріст чоловік. Здоровило. *Микола такий вергела, що на голову вищий за всіх у нашому селі* (259, 260 Брат.; 411, 412 Влад.; 524, 525 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 833–835 Новоодес.; 946, 948 Первомай.).

ВЕ'РГУЛЬ [вѐргул'], -я, ч. Вінегрет. *Спартолила вергуль з огірків, помідор, цибулі й бурячків до оселедців на вечерю* (409 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

ВЕРЕБЕ'Й [веребѐй], -я, ч., орн. (*Passer domesticus*). Горобець. *Якось взимку веребей залетів до нас у хату, випустили його аж весною* (244, 263, 264 Брат.; 315, 317 Веселин.).

ВЕРЕДЛИ'ВЕЦЬ [вередлівец'], -я, ч. Вередун. *Малий, а такий вередливець, що нічого не хоче їсти, крім молочної каші* (94, 97 Башт.; 187–189, 196 Березнег.; 346–348 Вознесен.; 976, 978 Снігур.).

ВЕРЕДУ'ЛЯ [вередул'а], -і, ж. Вередлива дівчина. Вередуха. Див. **ВЕРЕ'ДЯ**. *Наша молода вередуля знову взялася за своє* (22, 23, 35, 36 Арбузин.; 44–46, 105, 106 Башт.; 124, 125 Березан.; 198–200 Березнег.; 343, 344 Вознесен.; 568, 569 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 842, 843 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 981–983 Снігур.).

ВЕРЕ'ДЯ [веред'а], -і, ж. Вередлива дівчина. Вередуха. *На примхи нашої вереді ми не звертаємо уваги, і вона менше капризує* (184, 185 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 475, 476, 485, 486 Доман.; 533, 535, 538 Врад.; 580, 581 Жовтн.; 650, 652 Казан.; 744–746 Микол.; 766, 767 Новобузьк.).

ВЕРЕ'ЙКА [верейка], -и, ж. Кругла корзина з лози. *Діти у верейки збирали в саду яблука і зносили до машини* (107–109 Березан.; 878, 879 Очак.).

ВЕРЕМИ'ГА [вереміга], -и, ч. Чоловік з причудами. *От уже веремига, ні з сього ні з того та втне щось недобре, викине якогось коника* (173, 174 Березнег.).

ВЕРЕ'НЯ [верен'а], -і, ж. 1. Доріжка, підстилка на підлогу. *Простели біля кроваті вереню, щоб босими ногами не ставати на холодну підлогу* (342, 343 Вознесен.; 424, 425, 429 Доман.).

2. Полотнище, яким носять сіно, полову. *Заніс корові на ніч повну вереню свіжого сіна* (101–103 Башт.; 584, 585 Жовтн.).

ВЕРЕ'СКЛЯ [верескл'а], -і, ж. Криклива дитина. *І в кого вдалася ота верескля, реве всю ніч і не втихає й на хвилину* (182, 183 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 465, 466, 478 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 605, 606 Казан.; 723, 724, 731, 732 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 833–835 Новоодес.; 102, 1003, 1008, 1010 Снігур.).

ВЕ'РЕТ [верет], -а, ч. Домоткане рядно. *Із старого верета зробила доріжки і заслала ними підлогу у веранді* (156–159 Березан.; 713, 714 Микол.; 900, 901, 903 Очак.).

ВЕРЕ'ТА [верéта], -и, ж. 1. Домотканий різнокольоровий килим. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Диван, що стоїть у світлиці, заслали новою веретою* (132, 133 Березан.; 176, 177 Березнег.; 278, 279, 331, 332 Веселин.; 485, 486 Доман.; 520, 522 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 830, 831 Новоодес. 878, 879 Очак.; 984-986 Снігур.).

2. Простирадло з домотканого полотна. *Сам спить надворі, і щоб не кусали комарі, він накривається веретою* (322, 323 Веселин.).

3. Матрац, набитий соломою. *У моїй вереті вся солома потерлася на трину, треба замінити* (751, 752 Микол.).

ВЕРЕТЕ'НИТИ [веретéнити], -ню, -ниш, недок. Говорити неправду. *Що ти веретениш? Це ж було зовсім не так, як ти зараз розповідаєш* (335, 336 Вознесен.; 502–504 Єлан.; 562, 586, 587 Жовтн.; 706, 707, 731, 733 Микол.; 832–835 Новоодес.).

ВЕРЕТЕ'НИЩЕ [веретéнищче], -а, с., тк. Пристрій, у який вкладається веретено з пряжею для зручнішого змотування ниток. *Вклавши веретено у веретенище, змотують нитки на мотовило або в клубок* (411, 412 Врад.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.).

ВЕРЕТЕ'НЦЕ [веретéнце], -я, с., бот. (*Eguisetum arvense* L.). Рослина хвощ польовий. *Рослина веретенце використовується в медицині для виготовлення ліків* (202, 203 Березнег.; 524, 525 Єлан.).

ВЕРЕТІ'ЛКА [верет'ілка] (1), -и, ж., тк. Пристрій, у який вкладається веретено з пряжею для зручного змотування з нього ниток на мотовило чи в клубок. Див. **ВЕРЕТІ'ЛЬНИЦЯ, ВЕРЕТІ'ННИЦЯ**. *Встав веретено у веретілку і змотуй потихеньку нитки у клубок* (182, 183 Березнег.; 292–294 Веселин.).

ВЕРЕТІ'ЛКА [верет'ілка] (2), -и, ж., зоол. (*Anguis fragilis* Linne). Ящірка веретільниця. Див. **ВЕРЕТІ'ЛЬНИК, ВЕРЕТІ'НКА, ВЕРЕТІ'ННИК**. *Веретілка – це ящірка, тільки безнога, вона трохи схожа на змію* (261, 262 Брат.; 308, 309 Веселин.; 448, 449, 478, 480 Доман.; 526, 527 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 720, 721 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.).

ВЕРЕТІ'ЛЬНИК [верет'іл'ник], -а, ч., зоол. (*Anguis fragilis* Linne) Безнога ящірка веретільниця. *Веретільник – це безнога ящірка, яка дуже схожа на змію* (857, 858 Новоодес.).

ВЕРЕТІ'ЛЬНИЦЯ [верет'іл'ниц'а], -і, ж., тк. Пристрій, у який вкладається веретено з пряжею для зручного змотування ниток на мотовило чи в клубок. *Веретільниця використовується для того, щоб зручніше змотувати нитки у клубок* (88, 89 Башт.; 584, 585 Жовтн.; 731, 733 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

ВЕРЕТІ'НКА [верет'і'нка], -и, ж., зоол. (*Anguis fragilis* Linne). Безнога ящірка веретільниця. *У посадці ми зловили для нашої шкільної колекції ящірку веретінку* (424, 425 Доман.).

ВЕРЕТІ'ННИК [верет'і'нник], -а, ч., зоол. (*Anguis fragilis* Linne). Безнога ящірка. *Веретінник – це ящірка, але без ніг, тому схожа на змію* (409 Влад.; 942 Первомай.).

ВЕРЕТІ'ННИЦЯ [верет'і'нниц'а], -і, ж., тк. Пристрій, у який вкладається веретено для зручнішого змотування з нього ниток на мотовило чи в клубок. *Син сам зробив мені веретінницю, щоб зручніше змотувати нитки із веретена у клубок* (185, 186 Березнег.; 407, 409 Влад.; 485, 486 Доман.; 930, 931 Первомай.).

ВЕРЕ'ТО [верето], -а, с. Домоткане рядно. *Зверх верета ліжко ми застилаємо ще голубим красивим покривалом* (389, 390 Влад.; 685, 687 Кривоозер.).

ВЕ'РЕХ [vérex], -а, ч., буд. Верх; дах будівлі. *Верех нової хати ми вже поставили, укрили, залишилося дещо доробити* (829 Новоодес.).

ВЕРЕ'Я [верейа], -ї, ж. Рядно. *Будеш надворі лягати спати, то візьми верею, щоб укритися* (341, 356, 357 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.; 997–999 Снігур.).

ВЕРЗИ'ЛО [вирзіло], -а, ч. Здоровило. *Отой верзило мішок із зерном бере на плечі, як подушку* (21, 28, 29 Арбузин.; 49–51, 85, 86, 101, 103 Башт.; 112, 113, 132-134 Березан.; 173, 174, 198, 199 Березнег.; 268, 269 Брат.; 299-301 Веселин.; 333–335 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 441–443 Доман.; 502-504

Єлан.; 551–553 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702–704 Микол.; 758, 759, 773 Новобузьк.; 827, 828, 845, 847 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 963, 964 Снігур.).

ВЕРЗУ'Н [ви^ерзу́н] (1), -а, ч. Людина, яка багато говорить, верзе. *Не слухай отого верзуна, він вам наговорить сім мішків гречаної вовни* (125, 126, 140, 141 Березан.; 222, 223 Брат.; 411, 412 Врад.; 683, 690–692 Кривоозер.; 877, 878 Очак.; 917–920 Первомай.).

ВЕРЗУ'Н [ви^ерзу́н] (2), див. **ВЕРЗУНИ'**.

ВЕРЗУНИ' [ви^ерзу́ні], -ів, мн. Постоли. *Надворі доцить, тому, мабуть, взую на роботу свої старі верзуни* (834, 835, 840, 841 Новоодес.; 911, 926, 927, 934 Первомай.).

ВЕРИ'ЗА [ви^ері́за], -и, ж., іхт. (*Rutilus frisii*). Риба, яка живе в мулі. Див. **ВЕРИ'ЗУБ**. *Ми сьогодні наловили веризи і зварили з неї юшку* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 882 Очак.).

ВЕРИ'ЗУБ [ве^ирі́зуб], -а, ч., іхт. (*Rutilus frisii*). Риба, яка живе в мулі. *У нас веризуб, чи вериза, водиться, але риба дуже добра, бо живе в мулі* (насел. п. див. **ВЕРИ'ЗА**).

ВЕ'РІЯ [ве́р'і́я], -ї, ж. Стовп, на який навішуються і на якому повертаються ворота, хвіртка. *Верія наших воріт похилилася набік, і тепер ворота не закриваються* (158, 159 Березан.; 227, 228 Брат.; 282, 283 Веселин.; 418, 420 Врад.; 683, 399 Кривоозер.; 879, 880, 882 Очак.).

ВЕ'РСНИК [ве́рсник], -а, ч. Ровесник. *Із сусідом ми версники – разом у школу пішли, разом в армії служили, тепер разом живемо* (81, 82 Башт.; 576, 577 Жовтн.; 712–714 Микол.).

ВЕ'РСНИЦЯ [ве́рсниц'а], -і, ж. Ровесниця. *Наші ланкові – версниці, вони народилися восени, разом у садочок ходили, вчилися разом, разом і заміж вийшли* (насел. п. див. **ВЕ'РСНИК**).

ВЕРТА'ЛЮ [верта́ло], -а, с. Кінець ниви, де повертають плуг для оранки в зворотному напрямку. *Дійдемо до вертала, повернемо плуг і підемо в посадку відпочити* (860, 861 Новоодес.).

ВЕРТЕ'ГА [верте́га], -і, ж. Макітра, у якій розтирають мак і пшоно для різних кулінарних потреб. *У вертезі ми розтираємо мак і пшоно для різних кулінарних потреб* (478 Доман.).

ВЕРТИ'ГУЗ [вирти́гуз], -а, ч., зневажл. Непосида. *Ну й вертигуз, не посидить спокійно й хвилини на одному місці* (22, 23, 39, 41 Арбузин.; 65, 66, 85, 86 Башт.; 160–162 Березнег.; 250, 251 Брат.; 308, 309 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 441–443 Доман.; 512, 513 Єлан.; 685–687 Кривоозер.; 920, 921 Первомай.; 970–972 Снігур.).

ВЕРТИ'ГУЗКА [вирти́гузка], -и, ж., орн. (*Rutilus frisii*). 1. Птаха плиска біла. *Вертигузка – це невеликий перелітний птах з довгим рухливим хвостом* (119 Березан.).

2. Непосидюча дівчина. *Чого ти, вертигузко, шниряєш по хаті із кутка в куток? Присядь та посидь хоч трохи* (насел. п. див. **ВЕРТИ'ГУЗ**).

ВЕРТЛЮ'Г [вертл'ю́г], -а, ч. Широкий рухомий брус із двома ручицями на передку воза. *Вертлюг дає можливість повертати передок воза у потрібному напрямку* (16, 17, 35, 38 Арбузин.; 74–76 Башт.; 112, 113, 120, 121, 127, 130 Березан.; 175, 176, 184, 185 Березнег.; 259, 260 Брат.; 346–348 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 439, 441 Доман.; 550, 562, 576, 577 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 713, 714, 727, 728 Микол.; 805–807 Новобузьк.; 846–848 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 930, 931, 940 Первомай.; 996–998 Снігур.).

ВЕРТЛЮ'Х [вертл'ю́х], -а, ч. Пристрій у коші млина, за допомогою якого регулюють подачу зерна на жорна. *Повертаючи вертлюх, ми регулюємо подачу зерна на жорна* (101 Башт.; 207 Березнег.; 980 Снігур.).

ВЕРТЛЯ'НИК [вертл'я́ник], -а, ч., кул. Вареник. *Сьогодні на вечерю я вам приготую вертляники з вишнями* (58, 59 Башт.).

ВЕРТУНИ'ЦЯ [ве'ртуни'ця], -і, ж., зоол. (*Angusfragilis* Linne). Ящірка веретільниця. *Ящірка вертуниця схожа на гадюку, бо не має ніг* (911 Первомай.).

ВЕРТУ'НКА [ви'рту'нка], -и, ж., евф. Жартівлива назва лисиці. *Одна вертунка внадилася на птахоферму, так ми прислідили і підстрілили* (107, 108 Березнег.; 745 Микол.).

ВЕРТУ'Т [ви'рту'т], -у, ч., кул. Печиво вертута. Див. **ВЕРТУ'ШКА** – 1. *Вертут готується просто: на тонкий коржик накладається сир і скручується в трубку* (634 Казан.; 780 Новобузьк.).

ВЕРТУ'ХА [ви'рту'ха], -и, ж., тк. Витушка. *Син вніс вертуху, бо сьогодні буду перемотувати нитки у клубки* (90, 92 Башт.; 199 Березнег.).

ВЕРТУ'ШКА [ви'рту'шка] (1), -и, ж., кул. Печиво вертута. *На вечерю дітям приготувала вертушки з солодким сиром* (36, 37 Арбузин.; 216, 217 Брат.; 384, 385 Влад.; 676, 677 Кривоозер.; 914, 915 Первомай.).

ВЕРТУ'ШКА [ви'рту'шка] (2), -и, ж. 1. Пристрій, на стоячки обертального перехрестя якого накладаються мотки пряжі, щоб перемотувати нитки в клубки. Витушка. *На перехрестя вертушки надіваються мотки пряжі, щоб перемотувати її у клубки* (10, 11 Арбузин.; 169, 170, 198 Березнег.; 268, 269 Брат.; 307, 308 Веселин.; 340, 341 Вознесен.; 401, 402 Влад.; 499, 500 Доман.; 863, 864 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

2. Закрутка; дерев'яний брусок, що обертається на вбитому в одвірок гвіздку для замикання дверей, хвіртки. *Справ, сину, вертушку біля хвіртки, бо вже не закриває і не держить хвіртки* (195, 196 Березнег.; 965, 966 Снігур.).

ВЕ'РТЮХ [в'ерт'ух] (1), -а, ч. Вир. *Не пливить туди, бо там такі вертюхи, що зразу затягнуть у воду* (829, 842 Новоодес.).

ВЕ'РТЮХ [в'ерт'ух] (2), -а, ч. Пристрій, що регулює подачу зерна з коша на млинові камені. *Вертюх сам автоматично регулює подачу зерна із коша на млинові камені* (212, 213 Брат.; 292, 298 Веселин.; 462, 478 Доман.; 702, 706 Микол.).

ВЕРТЯ'ЛКА [ве^ирт'álка], -и, ж., тк. Одна з двох перехресть витушки. *На вертялки витушки надівається пряжа, яку змотують у клубки* (851, 852 Новоодес.).

ВЕРТЯ'НИК [ве^ирт'áник], -а, ч., кул. Вареник. Див. **ВЕРТЛЯ'НИК**. *Наша мама готує вертяники і з сиром, і з картоплею, і з капустою, і з вишнями* (372–374 Вознесен.; 427, 428, 476 Доман.; 731, 733 Микол.; 860, 862 Новоодес.).

ВЕРТЯ'ЧКА [ве^ирт'áчка], -и, ж., вівч. Хвороба овець естраз. *Є дві хвороби, при яких вівці крутяться. Перша – вертячка; вона виникає від того, що в лобних пазухах овець з'являється чиряк, який діє на мозок, і вівця вертиться. Ця хвороба виліковується або проходить сама. Друга хвороба – кручак, вона не виліковується* (58, 59 Башт.; 150, 151 Березан.; 184, 185 Березнег.; 437, 438 Доман.; 727, 728 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 982, 983 Снігур.).

ВЕРХИ' [ви^ерхі́], -ів, мн., риб. Верхня частина рибацької сітки з поплавками. *Ми довго ішли по мілкому обережніше, бо верхи сітки було видно* (142, 150 Березан.; 573–575 Жовтн.; 873, 887, 891 Очак.).

ВЕ'РХНИК [вe^рхник], -а, ч. 1. Верхній млиновий камінь. Верхняк. Див. **ВЕ'РХНИК, ВЕ'РШНИК, ВЕРШНЯ'К**. *Треба насікти верхник, бо вже пази стерлися і погано мелеться зерно* (16, 18 Арбузин.; 49, 52 Башт.; 166, 169, 187 Березнег.; 261, 271 Брат.; 333, 337 Вознесен.; 396, 404 Влад.; 424, 456, 462 Доман.; 550, 551, 557 Жовтн.; 702, 706, 731 Микол.; 829, 830, 851 Новоодес.; 963, 970, 995 Снігур.).

2. Кришка маснички. *Накрій масничку верхником, а тоді і збивай масло, щоб не оббрикатися* (255, 259 Брат.; 315, 317 Веселин.; 412, 413 Влад.; 434, 435 Доман.; 693, 694 Кривоозер.).

ВЕРХНИ'НА [ви^ерхні́на], -и, ж. Вершкова сметана. *Збирай, дочко, верхнину в будейчик, будемо збивати масло, бо вже вийшло* (162, 163 Березнег.).

ВЕРХОВА' ХА'ТА [ве^нрховá хáта], -и, ж. Хата, у якої покрівля на кроквах. *У наших селах зараз уже будуть тільки верхові хати, бо є дерево на крокви* (58, 59 Башт.; 125, 126 Березан.; 198, 199 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 499, 500 Доман.; 745, 746 Микол.; 864, 865, 870, 871 Новоодес.).

ВЕРХО'ВЕЦЬ [ве^нрхóвец'], -я, ч. Вершник. Див. **ВЕРХОВИ'К**. *Дивимося, аж їде до нас якийсь верховець, придивилися, а то наш бригадир* (298, 299 Веселин.; 405, 406 Влад.).

ВЕРХОВИ'К [ве^нрхові́к], -а, ч. Вершник. *Додому з поля ми добиралися довго, а верховики кіньми приїхали рано* (61, 62, 102, 103 Башт.; 350, 353, 356 Вознесен.; 498, 499 Доман.; 542, 543 Єлан.; 562, 582, 583 Жовтн.; 5, 747, 750 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ВЕРХОВИ'ЦЯ [ве^нрхові́ця], -і, ж., іхт. (*Leucaspius delineatus*). Дрібна прісноводна риба верховодка. Див. **ВЕРХОВО'ДИЦЯ**. *Верховиця – не промислова риба з кількох причин: як за смаком, так і за поширеністю* (478 Доман.).

ВЕРХО'ВКА [ве^нрхóўка], -и, ж., метеорол. Свіжий вітер на Чорному морі, як правило, північний, тобто верховий. *Подме верховка, стихнуть хвилі біля берега, і можна виходити в море ловити рибу* (137, 150 Березан.).

ВЕРХО'ВНИК [ве^нрхóўник], -а, ч. Вершник. *Верховники, що їхали із степу в село, направилися до річки, щоб скупати коней* (829 Новоодес.).

ВЕРХОВО'ДИЦЯ [ве^нрховóдиц'я], -і, ж., іхт. (*Leucaspius delineatus*). Риба верховодка. *Сьогодні ловилася тільки верховодиця, а таранька і рибець не клювали* (21, 216, 218 Брат.; 341, 371 Вознесен.; 573–575 Жовтн.; 2, 3, 5 Микол.; 842, 844 Новоодес.; 873, 883, 906 Очак.).

ВЕРХУ'ШКА [ви^нрхúшка] , -и, ж. 1. Вершина чогось (дерева і т.ін.). *У посадці на самій верхушці дерева пташка вимостила гніздо* (144, 145, 152, 154 Березан.; 166, 167, 175, 176 Березнег.; 278–280 Веселин.; 350, 351, 356 Вознесен.; 438, 439, 490, 491 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 601, 602, 608, 609 Казан.; 712, 713, 723, 724 Микол.; 812–814 Новобузьк.; 846, 847, 857, 858 Новоодес.; 995–997 Снігур.).

2. Кришка маснички. *Накрій масничку верхушкою, а потім уже збивай масло, колоти* (723, 724 Микол.; 860–862 Новоодес.).

ВЕ'РЧИК [вѐрчик], -а, ч. Клубок ниток, нарядений із перших конопель. *Сьогодні вже напяла верчик ниток, завтра, думаю, напяду більше, час буде* (58, 59 Башт.; 191, 193, 195 Березнег.; 341, 350, 351, 354 Вознесен.; 640, 641 Казан.; 731, 733, 737, 738 Микол.; 812, 813, 822, 823 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

ВЕРШАЛА' [вѐршалá], мн., буд. Верхня частина покрівлі. *Вершала криші зробили з комишу і добре вишили, щоб ніякий вітер не розтріпав* (184, 186 Березнег.; 257, 260 Брат.; 315, 317 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 4040, 405 Влад.; 456, 457 Доман.; 615–617 Казан.; 800-802 Новобузьк.; 970–972 Снігур.).

ВЕ'РШЕНЬ [вѐршен'], -я, ч., ковал. Накладний ковальський інструмент, яким заокруглюють поковку зверху. *У ковалів є такі поковки, які вони заокруглюють і вершнем, і сподком* (67, 69 Башт.; 112, 120, 124 Березан.; 166, 169, 191 Березнег.; 356, 371 Вознесен.; 432, 453, 455 Доман.; 533, 542 Єлан.; 655, 667, 671 Казан.; 786, 787 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 985, 986 Снігур.).

ВЕ'РШКА [вѐршка] (1), -и, ж., орн. (*Lanius minor* Gm). Пташка, яка поїдає бджіл. *Он клята вершка літає біля пасіки, придивляється до пчіл, щоб поживитися* (340, 341 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 580, 584, 585 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВЕ'РШКА [вѐршка] (2), -и, ж., риб. Рибальська снасть верша. *Вершка плететься із лози і має форму лійкоподібної корзини* (142, 144, 150 Березан.; 573-575 Жовтн.; 702, 706, 734 Микол.).

ВЕ'РШНИК [вѐршник], -а, ч., млин. Верхній млиновий камінь. *Вершник жорен мірошник сьогодні вже насік, а завтра насіче спідник* (90, 91 Башт.; 350, 355 Вознесен.; 478, 497 Доман.; 551, 553, 557 Жовтн.; 718, 723 Микол.; 851, 857, 860 Новоодес.).

ВЕРШНЯ'К [ве^иршн'ак], -а, ч. 1. Верхній млиновий камінь. *І вершняк, і спідник ми недавно насікали, тому вони й мелють зараз добре* (67, 71, 74 Башт.; 166, 169, 173 Березнег.; 845, 851, 870 Новоодес.).

2. Верхній брус одвірок, віконної рами. *На вершняк одвірок ми кладемо сірники, щоб діти не діставали їх* (195, 196 Березнег.; 516, 517 Єлан.; 552, 553 Жовтн.; 720, 721 Микол.; 998, 999 Снігур.).

3. Спеціально викладений верх скирти, який захищає її від замокання під час дощу. *Вершняк скирт ми викладаємо з комишу, щоб сіно не замокало під час дощу* (142, 143 Березан.).

ВЕРШО'К [ве^ирш'ок], -а, ч., тк. Нижній гострий кінець веретена. *Верхній загострений кінець веретена зветься шпіньюкою, середня потовщена частина – пузцем, а нижній гострий кінець – вершком* (234, 236 Брат.; 307, 308 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 733, 734 Микол.; 846, 847 Новоодес.; 946, 948 Первомай.).

ВЕСЕ'ЛИК [вес'елик], -а, ч., орн. (*Ciconia ciconia*). Лелека. Вживається вихідцями із Волинської області. *Веселик наш уже давно прилетів, своє гніздо поправляє для подруги* (255, 257 Брат.; 308, 309 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 586, 587 Жовтн.; 5, 702 Микол.;)

ВЕСЕ'ЛИЦЯ [вес'елиц'а], -і, ж. Веселка, райдуга. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Дощ перестав, розійшлися хмари, і веселиця почала пити воду з річки* (312, 313 Веселин.; 422, 423 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

ВЕСЕ'ЛКА [вес'елка], -и, ж. 1. Копистка. *Візьми, дочко, веселку і розмішай тісто, бо вже почало сходити* (35, 37 Арбузин.; 227, 228 Брат.; 315, 317 Веселин.; 453, 455 Доман.; 912, 914 Первомай.).

2. Качеля, гойдалка. *Пішли, синочку, до нашої веселки та трохи погойдаємося* (324 Веселин.; 424, 425 Доман.).

ВЕСЕЛУ'ХА [ве^исе^ил'уха], -и, ж. Товкачик, яким мнуть варену картоплю на пюре. *Мама відварила картоплю і веселухою почала товкти, щоб зробити пюре* (335, 336 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 721, 722 Микол.).

ВЕСЕЛЬЧА'К [ве^нсе^нл'ч'ак], -а, ч. Веселун. *Біля дівчат увесь вечір крутився якийсь весельчак, розказував веселі історії* (829, 842, 843, 851, 853 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 996, 997, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВЕСІ'ЛЬНИК [ве^нс'іл'ник], -а, ч. Учасник весілля. *На весіллі кожний весільник щось дарує молодим, більше всього – гроші* (490, 491 Доман.; 616, 617, 622, 624 Казан.; 713, 714, 751, 753 Микол.; 812, 813, 819, 820 Новобузьк.; 829, 835, 836 Новоодес.; 873, 875, 893, 894 Очак.).

ВЕСІ'ЛЬНИЦЯ [ви^нс'іл'ниц'а], -і, ж. Учасниця весілля. *Весільниці до півночі співали весільні співанки, жартували і танцювали* (насел. п. див. **ВЕСІ'ЛЬНИК**).

ВЕСІ'ЛЬНІ ЗВИВА'НКИ [ви^нс'іл'н'і звив'а нки], мн., етногр. Весільні пісні, що виконуються під час зивання вінків для молодої перед весіллям. Див. **ВЕСІ'ЛЬНІ СПИВА'НКИ**. *Увесь вечір напередодні весілля доччині подружки плели вінки і співали весільні зиванки* (432, 438, 439, 442 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 717, 718, 727, 728 Микол.; 845–847 Новоодес.).

ВЕСІ'ЛЬНІ СПИВА'НКИ [ви^нс'іл'н'і сп'ів'анки], мн., етногр. Весільні пісні, що виконуються під час зивання вінків для молодої перед весіллям. *Здалеку доносилися дівочі весільні співанки – то готувалися до весілля* (166, 169, 170 Березнег.; 350, 356, 359 Вознесен.; 574, 575, 580, 581 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 860-861 Новоодес.).

ВЕСЛО' [весл'о], -а, с. Перевесло. *З покошеної пшениці робили снопи, перев'язуючи їх веслом, і складали у копи* (535, 538 Єлан.; 645, 646 Казан.).

ВЕСНІ'ВКА [ви^нсн'іўка], див. **ВЕСНІ'ВКИ**.

ВЕСНІ'ВКИ [ви^нсн'іўки], мн. Веснянки, ластовиння. Див. **ВЕСНУ'ШКИ**. *Веснівки – це жовтувато-бурі або коричневі плями на обличчі, які з'являються весною* (71, 72, 94, 95 Башт.; 182, 183, 198, 199 Березнег.; 465, 466 Доман.; 505, 506 Єлан.; 568–570 Жовтн.; 738–740 Микол.; 851–853, 870, 871 Новоодес.; 985, 986, 989 Снігур.).

ВЕСНУ'ШАСТИЙ [ви°снўшастий], -а, -е. Веснянкуватий, укритий веснянками. Див. **ВЕСНУ'ШКУВАТИЙ**, **ВЕСНУ'ШЧАТИЙ**, **ВЕСНЯ'НЧАТИЙ**. *У нашого сусіда красива дочка, тільки дуже вже веснушаста* (514, 515 Єлан.).

ВЕСНУ'ШКА [ви°снўшка], див. **ВЕСНУ'ШКИ**.

ВЕСНУ'ШКИ [ви°снўшки], -шок, мн. Веснянки, ластовиння. *У сестрички вже з'явилися на обличчі веснушки, значить, уже прийшла весна* (10, 11, 39, 41 Арбузин.; 52, 53, 69, 70, 101, 103 Башт.; 112, 113, 144, 145, 152, 154 Березан.; 184–186 Березнег.; 266–268 Брат.; 278–280 Веселин.; 366, 367 Вознесен.; 407, 409, 410 Врад.; 448, 449, 451 Доман.; 512, 513 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 723, 724, 731, 734, 751, 752 Микол.; 829, 830, 842, 843, 857, 858 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 917–919 Первомай.; 995–997, 1012, 1016 Снігур.).

ВЕСНУ'ШКУВАТИЙ [ви°снўшкуватий], -а, -е. Укритий веснянками, веснянкуватий. *Веснушкуваті хлопці, мабуть, весною драли ластів'ячі гнізда, тому й з'явилися веснушки* (насел. п. див. **ВЕСНУ'ШКИ**).

ВЕСНУ'ЩАСТИЙ [ви°снўшчастий], -а, -е. Веснянкуватий; укритий веснянками. *Як тільки наступає весна, зразу ж моя сестричка стає веснушчастою, немов драла ластів'ячі гнізда* (424, 425, 428 Доман.).

ВЕСНЯ'НИК [ве°сн'анік], -а, ч., метеорол. Південний теплий вітер. *Весною весняник, на радість людям, тепло приносить, а літом – спеку* (257, 259 Брат.; 315, 317 Веселин.).

ВЕСНЯ'НКА [ве°сн'анка], -и, ж. 1. Весняна куртка. *Пошла дочці нову веснянку ходити на роботу, бо у ватянці вже жаркувато* (628, 630 Казан.; 745, 746 Микол.; 822–826 Новобузьк.; 851, 853 Новоодес.).

2. Посіяна весною пшениця. *Ми посіяли й озиму пшеницю, й веснянку, думаємо, що будемо з хлібом* (61–63 Башт.; 205, 206 Березнег.; 377, 378 Вознесен.).

ВЕСНЯ'НКИ [ве^нсн'анки], мн., бот. (*Bulbocodium vernum* L.). Рожеві проліски. *Дочка нарвала букетик перших весняних квітів – рожевих веснянок* (61, 62 Башт.; 372–374 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 863, 864 Новоодес.).

ВЕСНЯ'НЧАСТИЙ [ве^нс'н'анчастий], -а, -е. Веснянкуватий. *У нашого сусіда три дівчини і всі веснянчасті, але красиві, як пави* (124, 125, 133, 135 Березан.; 301, 303 Веселин.; 436, 437 Доман.; 889, 890 Очак.).

ВЕ'СТА [в'єста], -и, ж. Жіноча безрукавка, вишита українським орнаментом. *Дочка до свят пошла і вишила собі нову красиву весту* (69, 70 Башт.).

ВЕЧЕРО'ВИЙ [ве^нче^нр'овий], -а, -е. Вечірній. *Був уже пізній вечеровий час, коли ми виїхали з дому на станцію* (120, 121, 124, 125 Березан.; 337, 3338 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 744–746 Микол.; 849, 850 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

ВЕЧІ'РКА [ви^ч'ірка], -и, ж. Вечірня зоря. Див. **ВЕЧОРНИ'ЦЯ**. *Уже й вечірка засвітилася на небі, а наших з поля все ще немає* (105, 106 Башт.; 182–184 Березнег.; 347, 348 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 519, 520 Єлан.; 723, 724, 731, 732 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 981, 982, 1012, 1016 Снігур.).

ВЕЧІ'РНИКИ [ви^ч'ірники] (1), -ів, мн., етногр. Обрядова вечірка молоді напередодні весілля; дівич-вечір. *Подруги молоді зібралися на вечірники, сидять і співають різні пісні* (298, 299 Веселин.; 419, 420 Влад.; 690, 691 Кривоозер.).

ВЕЧІ'РНИКИ [веч'ірники], -ів, мн., бот. (*Matthiola bicornis* L.). Квіти матіола; нічна фіалка. Див. **ВЕЧІ'РНІЙ ЗА'ПАХ**. *Зріж, дочко, вечірники, добре полий, вони ще раз розцвітуть* (36, 37 Арбузин.; 207, 208 Березнег.; 250, 251 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 485, 486 Доман.).

ВЕЧІ'РНИЦІ [ви^ч'ірниці], мн. Вечірні гуляння, танці молоді. *Молодь кожної суботи і неділі збирається на вечірниці, там вони гуляють, співають, танцюють* (37, 38 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 322, 323 Веселин.; 456, 457 Доман.).

ВЕЧІРНИЙ ЗАПАХ [ви^чі́рн'її за́пах], -у, ч., бот. (*Matthiola bicornis* L.). Квіти матіюла; нічна фіалка. *Наша дочка щороку перед вікнами садовить квіти, й обов'язково сіє вечірній запах* (28, 29 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 383, 384 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 939–941 Первомай.).

ВЕ'ЧКА [в'эчка], -и, ж. Вівця; овечка. *Наша молода вечка сьогодні вже окотилася, привела двоє ягнят* (829, 830 Новоодес.).

ВЕЧОРНИ'ЦЯ [ве^чорні́ця], -і, ж. Вечірня зоря. *Уже в небі засвітилася вечорниця, а жара не спадає* (234, 236 Брат.; 393, 394 Влад.; 441, 442 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 833, 834, 836 Новоодес.; 920, 921 Первомай.).

ВЕЧОРНИ'ЧИТИ [ве^чорні́чити], -чу, -чиш, недок. Ходити на вечірні гуляння. *Дівчата й хлопці збираються біля клубу і вечорничать до півночі* (39, 41 Арбузин.; 234, 236 Брат.; 314, 315 Веселин.; 447–449 Доман.; 533, 535 Єлан.; 640, 641 Казан.; 822, 823 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.).

ВЕ'ШТА [в'эшта], виг. Но. Оклик, яким поганяють коней. Вживається вихідцями із західних областей України. *Дядько цьвохнув батогом, крикнув „вешта!”, і коні зразу ж рушили з місця* (329, 330 Веселин.; 404–406 Влад.; 678–680 Кривоозер.).

ВЕ'ШТАЛЕЦЬ [в'эшталец'], -я, ч. Чоловік, що любить без діла вештатися; швендя. Див. **ВЕ'ШТАНЕЦЬ**. *Наш неспокійний вешталець уже кудись подався винюхувати, що де робиться* (552–554 Жовтн.; 745, 748 Микол.).

ВЕ'ШТАНЕЦЬ [в'эштанец'], -я, ч. Швендя. *Вештанець прибіг додому пообідати і знову кудись почимчикував* (188, 189 Березнег.; 526, 527 Єлан.; 976, 978 Снігур.).

ВЖЕ'НКА [ўжэ́нка], -и, ж., бот. (*Lucium barbarum* L.). Дереза. *Вженка на схилі балки вже добре розрослася і тепер буде захищати ставок від замулювання* (892, 894 Очак.).

ВЖЕРЕБИ'ТИСЯ [ўжери^бі́тис'а], -иться, док. Народити лоша. *Наша кобила вже вжеребилася, привела лошатко, яке завжди біля неї, нікуди не відходить* (372–374 Вознесен.).

ВЖИ'КНУТИ [ўжікнути], -ну, док. Видати звук, характерний для мотора, стартера машини. *Машина вжикнула стартером і рвонула з місця на асфальтну дорогу* (112, 113, 132, 133 Березан.; 415, 417, 418 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 882, 883 Очак.; 952, 953 Первомай.).

ВЖИ'ЩЕ [ўжішче], -а, с. Мотузок, яким утримують сіно на возі. *Візьми вжище і добре перев'яжи сіно на гарбі, щоб не розтрусилося по дорозі* (350, 353 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 851–853 Новоодес.).

ВЗА'ВТРА [ўзаўтра], присл. Завтра. *Взавтра по телевізору будуть показувати нове цікаве кіно* (10, 11, 18, 19 Арбузин.; 61, 62 Башт.; 119 Березан.; 271 Брат.; 415 Влад.; 678, 680 Кривоозер.; 340, 341 Первомай.).

ВЗАГГ'Н [ўзаг'ін], присл. Спосіб оранки, при якому починають від краю орати і йдуть до середини поля. *Навісними плугами до трактора можна орати і взагін, і всклад* (55, 56 Башт.; 124, 125 Березан.; 366, 367 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 752, 753 Микол.; 847, 848 Новодес.; 889, 890 Очак.).

ВЗА'ДІ [ўзад'і], присл. Позаду, ззаду. *Наш старший син поставив собі хату взаді нас і тепер там живе* (409, 410 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

ВЗА'МОК [ўзамок], присл. Спосіб зварювання металу в кузні. *Оці дві поковки добре розігрій і звари та обов'язково взамок* (551, 557, 584 Жовтн.; 712, 723 Микол.; 829, 832 Новоодес.).

ВЗБА'НЧИК [ўзбанчик], -а, ч. Бідончик, дзбанок. *Візьми взбанчик і принеси з ферми свіжого молока для дитини* (342, 343 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 751, 752 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВЗВОД [ўзвод^Т], -у, ч. Похилий вхід у льох. Пригребиця. *У взводі погреб обвалилися східці, їх треба полагодити, бо ще хтось упаде* (81, 82 Башт.; 184, 186 Березнег.; 340, 341, 359 Вознесен.; 727, 728 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

ВЗДУ'ХВИНА [ўздўхвина], -и, ж., анат. Частина тіла тварин між ребром і сідничними кістками. *Відрубай з туші вздухвину і відвези комбайнерам і трактористам у поле* (28, 29 Арбузин.; 78–80 Башт.; 398, 399 Влад.; 475, 476 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 702–704, 743, 744 Микол.; 845–847 Новоодес.; 911, 932, 933 Первомай.).

ВЗУВА'ЛО [ўзува́ло], -а, с. Взуття. *Принеси мені яке-небудь взувало, бо земля дуже гаряча і пече в ноги* (22, 24 Арбузин.; 69, 70 Башт.; 10, 110 Березан.; 401, 402 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 706, 708 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 900, 901, 903 Очак.; 930, 931, 942 Первомай.).

ВЗУВА'ЧКА [ўзува́чка], -и, ж. Взуття. *Ішла в поле і не взяла з собою ніякої взувачки, а тепер каюся* (21, 22, 24 Арбузин.; 44–46, 90, 92, 101, 103 Башт.; 112, 113, 124, 125, 150, 152 Березан.; 169, 170, 208, 209 Березнег.; 244–246 Брат.; 297, 298, 301 Веселин.; 337, 339, 340 Вознесен.; 469, 470 Доман.; 530, 532 Єлан.; 568–570, 573, 574 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 833-835 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 923, 924 Первомай.; 985, 986 Снігур.).

ВЗЯ'ТКА [ўз'ятка], -и, ж., бдж. 1. Здобич, яку беруть бджоли з квіток медоносних рослин. Взятко. *Кожна бджола з раннього ранку летить за взяткою, а без неї не повертається у вулик* (18, 19, 33, 34 Арбузин.; 49, 50, 61, 62, 74, 77, 101–103 Башт.; 112, 113, 126–128, 152 Березан.; 173, 174 Березнег.; 245, 246 Брат.; 295, 297 Веселин.; 366, 367 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 516, 517 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 712–714 Микол.; 805–807 Новобузьк.; 830, 831 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 911, 917-919 Первомай.; 997, 999 Снігур.).

2. Хабар. *За взятки у нас карають, але це не допомагає, під всяким соусом взятки беруть і дають* (10, 11, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 65, 66, 101, 102 Башт.; 107–110, 132, 133 Березан.; 160–162, 173, 174 Березнег.; 212, 213, 244, 245 Брат.; 337, 339, 377, 378 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 424, 425, 428 Доман.; 502-504 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 594–596 Казан.; 690, 692 Кривоозер.; 702, 703, 706, 712, 713 Микол.; 758–760 Новобузьк.; 827, 828, 832, 833 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 907, 911, 942 Первомай.; 963, 964, 993, 994, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВЗЯ'ТОЧНИК [ўз'яточник], -а, ч. Хабарник. *Зараз багато розвелось всяких взяточників, і немає на них ніякої управи* (насел. п. див. **ВЗЯ'ТКА** – 2).

ВЗЯ'ТОЧНИЦЯ [ўз'áточниц'а], -і, ж. Хабарниця. *Навіщо ви тримаєте бухгалтером у своїй конторі запеклу взяточницю?* (насел. п. див. **ВЗЯ'ТКА** – 2).

ВИБА'ВЛЮВАТИ [вйбаўл'увати], -юю, -юєш, недок. Див. **ВИ'БАВИТИ**.

ВИ'БАВИТИ [вйбавити], -влю, -виш, док., перех. Виняньчити. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наша дорога бабуся вже вибавила чотирьох внуків і дві внучки* (26, 27 Арбузин.; 216, 217, 232 Брат.; 279, 280, 309 Веселин.; 393, 394 Влад.; 485, 486 Доман.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 920, 921 Первомай.).

ВИ'БАНДЮВАТИ [вйбанд'увати], див. **ВИБА'НДЮВАТИ**.

ВИБА'НДЮВАТИ [вйба́нд'увати], -юю, -юєш, недок. Вимагати. *Учитель завжди вибандює повної відповіді на поставлене запитання* (83, 84 Башт.; 570, 572 Жовтн.; 713, 714 Микол.).

ВИ'БАЙЛОВАНІЙ [вйбайлованій], -а, -е. Викопаній. *Вибайлована канава виявилася тепер нікому непотрібною, засипається* (насел. п. див. **ВИ'БАЙЛУВАТИ**).

ВИ'БАЙЛУВАТИ [вйбайлувати], -ую, -уєш, док., перех. Викопати. *Ми з сином за один день вибайлували новий погріб, глибокий і просторий* (315, 317 Веселин.; 389, 392, 415 Влад.; 635, 696 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

ВИ'БАНДЮЖИТИ [вйбанд'ужити], -жу, жиш, док., перех. Висварити. *Сторож добре вибандюжив отих хлопців, що лазили в садок, щоб нарвати яблук* (640, 641 Казан.; 745, 746 Микол.; 777, 778 Новобузьк.; 863, 864 Новоодес.).

ВИ'БАНЕНІЙ [вйбаненій], -а, -е. Вимитий. *Дочка лягла вибанена і розчесана, треба тільки вкрити* (насел. п. див. **ВИ'БАНИТИ**).

ВИ'БАНИТИ [вйбанити], -ню, -ниш, док., перех. Вимити. *Діжку я вибанила кип'ятком і залила водою, щоб не розсохлася* (10, 11, 16, 17, 19, 20, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 49, 50, 61, 69, 70, 83–85 Башт.; 112, 113, 129, 130 Березан.; 169, 170, 184, 186, 198, 199 Березнег.; 227, 228, 244, 245, 247 Брат.;

278-280 Веселин.; 340, 341, 347, 348, 356 Вознесен.; 383–385 Влад.; 465, 466 Доман.; 524, 525 Єлан.; 573–575, 584, 585 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 752, 754 Микол.; 830, 831, 863–865 Новоодес.; 883, 884, 894, 895 Очак.; 920, 921, 939–941 Первомай.; 970, 972, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'БАНИТИСЯ [в'ібанитис'а], -нюся, -нишся, недок. Вимитися, викупатися. *У душі вода за день нагрілася, і ми так гарно вибанилися, що аж лехше стало на душі* (насел п. див. **ВИ'БАНИТИ**).

ВИ'БАНИТУВАТИ [в'ібан'ітувати], -ую, -уєш, док, перех. Висварити. *Бригадир сьогодні добре вибанітував тих трактористів, що запізнилися на роботу* (18, 19, 22, 24 Арбузин.; 166, 167, 182, 183 Березнег.; 245, 46, 271, 273 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 344, 346, 347 Вознесен.; 389, 392, 420, 421 Влад.; 456, 457 Доман.; 678–680 Кривоозер.; 703, 705, 706 Микол.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 920, 921, 939, 940 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

ВИ'БАТЬКУВАТИ [в'ібат'кувати], -ую, -уєш, док., перех. Висварити. *Батько добре вибатькував сина за те, що почав частенько прикладатися до чарки* (335, 336 Вознесен.; 469, 470, 478 Доман.; 712-714 Микол.; 833, 835, 836 Новоодес.).

ВИ'БЕЙКАТИСЯ [в'ібейкатис'а], див. **ВИБЕ'ЙКУВАТИСЯ**.

ВИБЕ'ЙКУВАТИСЯ [в'ібейкуватис'а], -уюся, -уєшся, недок.; **ВИ'БЕЙКАТИСЯ**, -аюся, -аєшся, док. 1. Вибиратися з болота. *Поки вибейкалися з того болота на дорогу, то й чоботи порвали* (322, 323 Веселин.; 398, 399 Влад.; 441, 442 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 926, 927, 940 Первомай.).

2. Заляпуватися болотом. *Де це ти так вибейкався, що на чорта безрогого став схожий?* (182, 183, 208, 209 Березнег.; 259, 260 Брат.; 331, 332 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 732, 733 Микол.; 833–835 Новоодес.; 995–997 Снігур.).

3. Бовтатися, хилитатися, качатися. *Відро на цепу колодязного журавля вибейкується день і ніч, і ніхто його не прив'яже* (693, 694 Кривоозер.; 733, 734 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

ВИБИВА'Ч [вибива́ч], -а, ч. Той, хто грає, вибиває на бубоні. *Отой вибивач так уже вителенькував на бубоні, що й гармошку заглушив* (526, 528 Єлан.).

ВИБИВА'ЧКА [вибива́чка], -и, ж. Палка, якою вибивають килими. *Винеси дорішки й килим і добре вибий вибивачкою пилуку* (10, 11, 21, 26, 27 Арбузин.; 61, 63, 90, 91, 100 Башт.; 125, 126, 130 Березан.; 222, 223 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 512, 513 Єлан.; 600, 601, 634 Казан.; 738, 739 Микол.; 777, 778 Новобузьк.; 842, 844 Новоодес.; 879, 880 Очак.; 917, 918 Первомай.).

ВИ'БЛИЙ [вїблїй], -а, -е. Високий. *Край села знаходиться вибла козацька могила, а на ній тригонометрична вишка* (383–385 Влад.; 678–680, 699 Кривоозер.; 932, 933, 952, 953 Первомай.).

ВИ'БОЛІТИ [вїбол'їти], -ію, -єш, док. Одужати. *Наш синок уже виболів, з лікарні прийшов додому, зараз поправляється* (44, 45, 52, 53, 74, 75, 77, 90, 91, 101, 102 Башт.; 108, 112, 113, 124, 125, 144, 145 Березан.; 144, 166, 167, 169, 170, 187, 188, 200, 201, 208, 209 Березнег.; 238, 239 Брат.; 278–280 Веселин.; 342, 350, 355, 359 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 502–504, 522 Єлан.; 557, 576, 577 Жовтн.; 595, 650, 652, 667 Казан.; 685, 686 Кривоозер.; 702, 713, 714, 747 Микол.; 800, 801, 805, 807 Новобузьк.; 827, 828, 830, 860 Новоодес.; 879, 892, 894 Очак.; 932, 933, 940, 941 Первомай.; 996, 998, 1002, 1003 Снігур.).

ВИ'БРАНДИТИ [вїбрандити], див. **ВИБРА'НДЮВАТИ**.

ВИБРА'НДЮВАТИ [вїбра́нд'увати], -юю, -юєш, недок.; **ВИ'БРАНДИТИ** [вїбра́ндити], -дю, диш, док., перех. і неперех. Сварити. *За що це так ваша сусідка вибрандювала вашого чоловіка?* (678, 680, 690, 691 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 834, 836, 864, 865 Новоодес.; 911, 926, 927 Первомай.).

ВИ'БРИНДИТИ [вїбриндити], див. **ВИБРИ'НДЮВАТИ**.

ВИ'БРИНДИТИСЯ [вїбриндитис'а], див. **ВИБРИ'НДЮВАТИСЯ**.

ВИБРИ'НДЮВАТИ [вибр'інд'увати], -дюю, дюєш, недок.;
ВИ'БРИНДИТИ [вibr'індити], -дю, -диш, док., перех. і неперех. Вибагливо одягати, чепурити. *Чи не на гулянку ти так вибриндюєш, дочко?* (829, 830, 842 Новоодес.; 918, 919, 946, 948 Первомай. 972, 974, 998, 999 Снігур.).

ВИБРИ'НДЮВАТИСЯ [вibr'інд'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок. Вибагливо одягатися, чепуритися. *До вечора ще ой як далеко, а дівчата вже почали вибриндюватися, як на весілля* (насел. п. див. **ВИБРИ'НДЮВАТИ**).

ВИ'БРУДОК [в'ібрудок], -а, ч. Недоношений плід, викидень. *Ну й невісточка у нас. Не хоче мати дітей і вже другий раз викидає вибрудок* (101, 103 Башт.; 184, 186 Березан.).

ВИ'ВАЛАШЕНИЙ [в'івалашеній], -а, -е. Кастрований. *Молоді баранці вже всі вивалашені, через день-два випустимо їх в отару* (насел. п. див. **ВИ'ВАЛАШАТИ**).

ВИ'ВАЛАШАТИ [в'івалашати], див. **ВИВАЛА'ШУВАТИ**.

ВИВАЛА'ШУВАТИ [вивал'ашувати], -ую, уєш, недок. Каструвати. *Наш ветеринар дуже швидко і вправно вивалашує молодих баранців* (71, 72 Башт.; 288, 289 Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 445, 447 Доман.; 533, 535 Єлан.; 568, 569, 591, 592 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 752, 753 Микол.; 799–801 Новобузьк.; 836, 837 Новоодес.; 996–998, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'ВАЛОК [в'івалок], -а, ч. Пташине яйце, знесене в м'якій оболонці без шкаралупи. Виливок. *Ряба курка знесла вивалок, так я його зразу ж на сковорідку* (49, 51, 79, 80, 101, 102 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 299–301 Веселин.; 354, 355, 371 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 529, 531 Єлан.; 551-553, 558 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 751-753 Микол.; 800–802 Новобузьк.; 827, 828, 842, 843, 860, 861 Новоодес.; 893, 894 Очак.; 976, 978, 984, 985 Снігур)

ВИВБИРА'ТИСЯ [ви'їбир'атис'а], -аюся, -аєшся, недок. Одягатися. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Дочка як почне вивбиратися,*

перед дзеркалом крутиться, то з годину (329, 330 Веселин.; 412, 413, 415 Влад.; 678, 680, 681 Кривоозер.).

ВИ'ВЕРИЦЯ [віве^ириц'а], -і, ж. Білка; вивірка. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми були в лісу і бачили вивериць, які скакали по деревах* (322, 323 Веселин.; 398, 399 Влад.; 685, 687 Кривоозер.; 926, 927, 940 Первомай.).

ВИ'ВЕРТ [віверт], -а, ч. Вивернуте вітром дерево. Див. **ВИ'ВОРОТ**, **ВИ'ВОРОТЕНЬ**. *Ми зібрали у ліску й посадиці всі виверти і вивезли для різних господарських потреб* (10, 11, 21, 22, 24 Арбузин.; 61–63, 101, 102 Башт.; 182, 183 Березнег.; 227, 228 Брат.; 296, 297 Веселин.; 356, 357, 359 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 522, 526 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 727, 728 Микол.; 832, 833, 847, 848 Новоодес.; 926, 927 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'ВИХНЕННЯ [вівихнен':а], -я, с., мед. Вивих. *Вивихнення – це зміщення суглобних кінців кісток, яке робить неможливим нормальну діяльність суглобів* (299, 300 Веселин.).

ВИ'ВІД [вів'ід] (1), -а, ч. Димар. Див. **ВИ'ВОД**. *Вивід над дахом треба обмазати, бо вже потріскався, ще розвалиться або впаде* (35, 36 Арбузин.; 67, 68, 78, 80 Башт.; 198-200 Березнег.; 238, 239 Брат.; 320, 321 Веселин.; 340, 341, 372, 373 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 554, 555, 586, 587 Жовтн.; 733, 734 Микол.; 830, 840, 841 Новоодес.; 840, 841, 952, 953 Первомай.; 970, 971, 981, 982 Снігур.).

ВИ'ВІД [вів'ід] (2), -у, ч., етногр. Весільний старовинний обряд, при якому молоду виводять до гостей як на оглядини. *Коли почався вивід молоді, всі гості дружно встали і вітали* (690, 692 Кривоозер.).

ВИ'ВІЗ [вів'із], -у, ч. Ділянка дороги, що має підйом. Узвіз. *Коли під'їхали до вивозу, всі встали з бричок і почали їх підпихати* (342, 343, 362, 364 Вознесен.; 861, 862 Новоодес.).

ВИ'ВОД [вівод], -у, ч. Димар. *Ми вивод общикотурили добре, щоб ні вітри, ні дощі його не руйнували* (58, 59 Башт.; 137, 150 Березан.; 175, 176

Березнег.; 329, 330 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 456, 466 Доман.; 849, 850 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 998, 999 Снігур.).

ВИ'ВОРОТ [віворот], -у, ч. Вивернене вітром дерево. *Мабуть, недавно був сильний вітер, бо лежить багато виворотів у лісопосатці* (99, 100 Башт.; 314, 315 Веселин.; 346, 347, 371 Вознесен.; 453, 455 Доман.).

ВИ'ВОРОТЕНЬ [віворотен'], -я, ч. Вивернене вітром дерево. *Син привіз виворотня, поріжимо на дрова* (10, 11, 21, 22, 24 Арбузин.; 61–63, 101, 102 Башт.; 182, 183 Березнег.; 227, 228 Брат.; 296, 297 Веселин.; 356, 357, 359 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 522, 526 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 727, 728 Микол.; 832, 833, 847, 848 Новоодес.; 926, 927 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'ВОРОТЬ [віворот'], -і, ч. Вивернене вітром дерево. *Вивороті у нас не залежуються, ми їх вивозимо, бо кожному потрібно в господарстві дерево* (101, 103 Башт.).

ВИ'В'ЯЗКА [віўйаз'ка], -и, ж. Жіноча прикраса типу кольє. Вживається вихідцями із Сумської області. *Дівчаткам позаплітали в коси красиві стрічки, наділи вив'язки і повели в школу* (336 Вознесен.).

ВИ'ГА [віга], -и, ж., бот. (*Vicia*). Кормова бобова рослина вика. *Плоди виги, як і всіх бобових, мають форму довгих стручків* (137 Березан.; 268, 269 Брат.; 317, 318 Веселин.; 438, 439 Доман.; 731, 732 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВИГАЛА'ЙКУВАТИ [вигалайкувати], -ую, уєш, недок. Викрикувати. *Що там трапилося, що сусідка почала так вигалайкувати?* (120, 121, 140, 141 Березан.; 182, 183 Березнег.; 337, 339, 364 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 745, 746 Микол.).

ВИ'ГАРНІТИ [вігарніти], -ію, -ієш, док. Стати гарною, красивою. *Ваша дочка вигарніла, скоро й свати, мабуть, прийдуть* (10, 11, 26 Арбузин.; 129, 130 Березан.; 250, 251 Брат.; 282, 283 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 441, 442 Доман.; 727, 728 Микол.; 832–834 Новоодес.; 873, 875, 301, 303 Очак.).

ВИГЕ'ЙКУВАТИ [виге́йкувати], -ую, -уєш, недок. Викрикувати «гей». *Пастухи гнали із степу череду та все вигейкували на корів* (336, 337, 347, 348 Вознесен.; 398, 399 Врад.; 470, 471 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 713, 714 Микол.; 333, 834, 836 Новоодес.).

ВИГЕ'ЦЬКУВАТИ [виге́цькувати], -ую, уєш, недок. Підкидати дитину; гуцати. *Не треба так довго вигецькувати, бо дитині може зробитися погано* (628, 630, 631 Казан.; 723, 724 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 849, 850 Новоодес.).

ВИ'ГИДИТИСЯ [вігидитис'а], -дюся, -дишся, док. Забруднитися. *Де ти був цілий день, вигидився по самі вуха?* (132, 133, 141, 142 Березан.; 342, 343, 366, 367 Вознесен.; 561, 562, 584, 585 Жовтн.; 640–642 Казан.; 720, 721 Микол.; 810, 812, 813 Новобузьк.; 860, 861 Новоодес.; 878, 879, 893, 894 Очак.).

ВИ'ГИЛИТИ [вігилити], див. **ВИГИ'ЛЮВАТИ**.

ВИГИ'ЛЮВАТИ [вигі́л'увати], -юю, -юєш, недок. 1. Багато чогось з'їсти або випити. *Син так проголодався за день, що вигилив цілий глечик молока з пирогами* (10, 12, 18, 19 Арбузин.; 44, 45, 61–63 Башт.; 112, 113, 117, 118, 150 Березан.; 161–163 Березнег.; 216, 217 Брат.; 312, 313 Веселин.; 347, 348 Вознесен.; 387, 388, 415 Врад.; 441–443 Доман.; 514, 515 Єлан.; 621, 622, 624 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 787, 788, 793, 794 Новобузьк.; 846, 848 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 917-919 Первомай.; 972, 974, 981, 982 Снігур.).

2. Щось велике збудувати. *Наш сусід вигилив такий дім, що вистачить і для сина, і для дочки* (150, 156 Березан.; 342, 343 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 720, 721, 747, 749 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

ВИ'ГЛАС [віглас], -а, ч. Непосидючий чоловік. *Петро якийсь виглас, все ходить, нишпорить, не посидить дома й години* (207–209 Березнег.).

ВИГЛА'СЮВАТИ [вигла́с'увати], -юю, юєш, недок. Співати першим голосом у хорі дівчат. *У нас найкраще вигласює Маринка, у неї сильний і приємний голос* (932, 933 Первомай.).

ВИ'ГЛЯДИ [вігл'ади], -ів, мн. Оглядини. *Батько й мати пішли до моїх майбутніх тестя й тещі на вигляди* (762 Новобузьк.).

ВИ'ГЛЯДКА [вігл'адка], -и, ж. Дзеркало. *Вживається вихідцями з Волинської області. Щось наша дочка частенько стоїть перед виглядкою, видно, уже час настав* (830, 831 Новоодес.).

ВИ'ГНАНКА [вігнанка], -и, ж. Край села. *Старшому синові, який оженився, ми поставили хату на вигнанці, але це недалеко* (842, 843 Новоодес.).

ВИ'ГНАТИ ОГО'НЬ [вігнати ог'онь], гонч. Закінчити випалювання посуду в горні. *Увесь посуд, який заклали в піч, уже випалили, будемо виганяти огонь* (6, 8 Вознесен.).

ВИ'ГОДА [вігода], -и, ж. Пічурка біля комина печі. *Вигода – це невеличка ніша між комином і бічною стіною, де зберігаються сірники та сіль* (676,677, 693, 694 Кривоозер.).

ВИ'ГОДНИЙ [вігодний], -а, -е. Вигідний. *Приходьте у вигідний для вас час у контору, там і поговоримо про все, що вас турбує* (101–103 Башт.; 112, 113, 132, 133, 150, 156 Березан.; 160, 161, 196, 170, 175 Березнег.; 333, 334, 342, 343 Вознесен.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 702, 703, 718, 720, 747, 749 Микол.; 834, 835, 851, 852 Новоодес.).

ВИ'ГОН [вігон], -у, ч. Вигін. *Телятко вивела на вигон і прип'яла, щоб там попаслося до вечора* (135, 136 Березан.; 198, 199 Березнег.; 900, 901 Очак.; 985, 986 Снігур.).

ВИГО'ЦЮВАТИ [виг'оц'увати], -ую, -уеш, недок. Танцювати. *На свайбі гості так уже вигоцювали, що всі були в захопленні* (175, 176 Березнег.; 216, 217 Брат.; 288, 289 Веселин.; 366, 367, 371 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 737, 738, 740 Микол.; 853, 854 Новоодес.; 920, 921, 924 Первомай.).

ВИ'ГРАБАТИ [віграбати], див. **ВИГРА'БАТИ**.

ВИГРА'БАТИ [виграба́ти], -аю, аєш, недок. Вигрібати, вигортати. *Дочка виграбає попіл з печі кочергою, а син виносить* (100 Башт., 849 Новоодес.; 978 Снігур.).

ВИГРІБА'Ч [вигр'іба́ч], -а, ч. Коцюба, кочерга. *Візьми, дочко, вигрібач і вигреби з печі попіл та винеси його на смітник* (359, 360 Вознесен.).

ВИ'ГРЯК [вігр'ак], -у, ч. Удар грому. *Велика чорна хмара наближається до нас, уже чути сильні вигряки грому* (337, 339 Вознесенен.; 448, 449 Доман.; 752, 753 Микол.; 849, 850 Новоодес.).

ВИ'ДАНИЦЯ [віданиц'а], -і, ж. Дівчина шлюбного віку. Відданиця. *Дочка вже виросла, вже виданиця, тільки за кого ж вона вийде* (424, 425 Доман.; 512, 513 Єлан.; 604–606 Казан.; 799, 800, 812, 813 Новобузьк.).

ВИДЕ'ВЦЕ [виде́ўце], -я, с. Виделка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Привчай дитину змалку брати їжу з тарілки видецем, а не руками* (221 Брат.; 320 Веселин.; 404, 405 Врад.; 687, 688 Кривооозер.).

ВИДЖЕНДЖЕ'РЮВАТИСЯ [виджене́р'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок. Вибагливо одягатися і чепуритися. Див. **ВИДЖУДЖУ'ЛЮВАТИСЯ**. *Якщо дівчата почали видженджерюватися, то це буде годину, не менше* (998, 999 Снігур.).

ВИДЖУДЖУ'ЛЮВАТИСЯ [виджуджу́л'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок.; **ВИДЖУДЖУ'ЛИТИСЯ**, -люся, -лишся, док. Вибагливо одягатися і чепуритися. *Перед тим, як іти в кіно, дівчата довго виджуджулюються перед дзеркалом* (845, 846 Новоодес.).

ВИДЗИГА'НКА [видзигáнка], -и, ж. Швидка, непосидюча і балакуча жінка. *Увесь день шниряє по селу ота видзиганка, скрізь заглядає, до всього приглядається* (335, 336 Вознесен.; 475, 476, 489, 490 Доман.; 751–753 Микол.; 833–835 Новоодес.).

ВИДЗИГО'РА [видзигóра], -и, ж. Висока худа жінка. *От уже видзигора так видзигора: худа, як тріска, висока, як телеграфний стовп* (940, 941 Первомай.).

ВИДЗИГО'РНИЙ [видзигорній], -а,-е. Високий і худий. *І в кого він удався такий видзигорний: високий, худий ще й рижий* (990, 941 Первомай.).

ВИ'ДИБЦЮВАТИ [в'идибц'увати], -юю,-юєш, док. Видибати, видибуляти. *Диви, наш синок уже сам видибцював з хати на вулицю* (44, 45, 75, 101, 102 Башт.; 562, 568, 569 Жовтн.; 712–714 Микол.; 845, 847, 848 Новоодес.).

ВИ'ДІЛ [в'ід'іл], -у, ч. Частина землі, виділена для вирощування певної породи дерев. *Сьогодні ми були у тому виділі, де ростуть поруч дуб і гледичія* (849, 850 Новоодес.).

ВИ'ДІТИ [в'ід'іти], -дю, -джу, -диш, недок. Бачити. *Скоро, мабуть, зовсім нічого не буду видіти без окулярів* (58, 59 Башт.; 182, 183 Березнег.; 227 Брат.; 281, 282 Веселин.; 366, 367 Вознесен.; 392, 393 Врад.; 465, 466 Доман.; 584, 585, 592, 593 Жовтн.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 706, 707 Микол.; 827, 828, 870, 871 Новоодес.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

ВИ'ДЛЕЧКО [в'ідлечко], -а, с. Виделка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Накриваючи стіл, дочка поставила файні тарілки, ложки, видлечка і ножі* (398, 399, 415 Врад.; 678, 680 Кривоозер.).

ВИ'ДЛЮ [в'ідлю], -а, с. Зворотна сторона руки. *Ударив з розмаху так видлом, що аж щока почервоніла* (61, 62 Башт.; 554, 555 Жовтн.; 713, 714 Микол.).

ВИ'ДМА [в'ідма], присл. Завидна. *Повернулися наші чоловіки з роботи ще видма і зразу ж полягали спати* (773, 823 Новобузьк.).

ВИДНИ'ХА [видніха], -и, ж., зоол. Видра. *Видниха – це хижий ссавець родини куніцевих з цінним хутром темно-бурого кольору* (864, 866, 868 Новоодес.).

ВИ'ДОБРИТИ [в'идобрити], -рю, -риш, док., перех. Удобрити, угноїти. *Ми ще весною видобрили поле під помідори, так що урожай повинен бути добрий* (250, 251 Брат.; 292, 294 Веселин.; 914, 915 Первомай.).

ВИ'ДРА [відра], -и, ж. Virізана або вибита частина металу при пробиванні поковки. *Поприбирай видри з підлоги, бо й ходити скоро буде ніде* (695, 696 Кривоозер.; 799 Новобузьк.; 940 Первомай.).

ВИДРИ'МБУВАТИ [видрімбувати], -ую, -уєш, недок. Вигравати на музичному інструменті. *Увесь вечір хлопці видримбували то на гітарі, то на балалайці* (354, 355 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 524, 525 Єлан.; 554, 555, 558 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 837, 838 Новоодес.).

ВИ'ДРЯ [відр'а], -і, ж. Зневажлива назва худої і пронириливої жінки. *Куди це вже побігла так рано ота видря?* (453, 455 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 733, 734 Микол.; 832-834 Новоодес.; 911, 917, 918 Первомай.).

ВИДУ'МЛИВИЙ [видумливий], -а, -е. Вигадливий. *Занадто вже видумливий ваш внук Петя* (58, 59, 81, 82 Башт.; 333, 335 Вознесенен.; 470, 471 Доман.; 732, 733 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

ВИ'ЖАРКА [віжарка], -и, ж. Підсмажений чи висмажений кусок сала. Шкварка. *На вечерю приготувала картоплю з вижарками і помідори* (438, 439 Доман.; 509, 510 Єлан.; 667, 668 Казан.; 789, 800, 802 Новобузьк.).

ВИ'ЖЛУКАНИТИ [віжлуканити], -ню, -ниш, док., перех. Жадібно і багато випити. *Прийшовши з поля, син зразу ж вижлуканив повну чашку молока* (695, 696 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 836, 837 Новоодес.; 917–919 Первомай.).

ВИ'ЖУХЛИЙ [віжухлий], -а, -е. Пожовклий, зів'ялий від спеки. *Сонце немилосердно щодня пече, дощі були давно, вижухла трава годиться тільки для овець* (насел. п. див. **ВИ'ЖУХНУТИ**).

ВИ'ЖУХЛИТИ [віжухлити], -лю, -лиш, док., перех. Багато випити води. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Так захотів пити, що без передишки вижухлив повний куваль води* (329, 330 Веселин.).

ВИ'ЖУХНУТИ [віжухнути], -не, док. Пожовтіти, зів'янути від спеки. *Від спеки трава скрізь вижухла й скотину ніде пасти* (55, 56 Башт.; 562, 568, 569 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

ВИЗДО'ХА [виздо́ха], -и, ж., бот. (*Tagetes patula* L.). Декоративна квітка чорнобривець. *Дехто у нашому селі квіти чорнобривці називає по-іншому – виздоха* (441, 442 Доман.; 505, 508 Єлан.).

ВИЗИ'КА [визи́ка], -и, ж. Висока худа жінка. *Визика знайшла собі пару – Миколу, такого ж високого і худого, як сама* (883, 892 Очак.).

ВИ'ЙКА [вй́ка], -и, ж. Складений удвоє кусок тканини чи шкіри, яким підтримують нитку, щоб вона не різала пальців, коли звивають нитки в клубки. *Як будеш змотувати нитки в клубки, обов'язково візьми вийку, щоб підтримувати нитку* (10, 11, 40, 41 Арбузин.; 105, 106 Башт.; 193, 195, 196 Березнег.; 227, 228, 273, 274 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 380–382 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 497, 498 Доман.; 551–553 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 845, 846 Новоодес.; 934, 935 Первомай.; 989 Снігур.).

ВИКАБЕ'ЛЮВАТИСЯ [викабел'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок. Викаблучуватися. *Чого отой хлопець викабелюється, немов трохи пришепелкуватий?* (342, 343 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 434, 435 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 845–847 Новоодес.; 943–945 Первомай.; 995–997 Снігур.).

ВИ'КАНУДИТИ [віканудити], -дю, -джу, диш, док., перех. Настирливо випросити, виканючити. *Насилу виканудив у мамі грошей на марки і відкритки* (79, 80, 86, 87, 94, 95 Башт.; 124, 125, 135, 136 Березан.; 161, 162 Березнег.; 359–361 Вознесен.; 434, 435, 453 Доман.; 702–704 Микол.; 836, 837, 860-862 Новоодес.).

ВИКАХИ'КУВАТИ [викахікувати], -ую, -уєш, неперех. 1. Стиха покашлювати. *Сидить старенький дідусь під деревом, викахикує та щось бурмоче собі під ніс* (94, 95 Башт.; 162, 163, 185, 186 Березнег.; 362, 364 Вознесен.; 736–738 Микол.; 970, 971 Снігур.).

2. Покашлюючи, викликати когось. *Он твої дружки вже викахикують на вулиці, викликають кудись іти* (10, 11, 28, 29 Арбузин.; 49, 50 Башт.; 107, 108 Березан.; 356, 357 Вознесен.; 470, 471 Доман.; 678, 680, 699 Кривоозер.).

ВИ'КАЧОК [вікачок], -а, ч. Невеликий хліб із залишків тіста. *Вишкребла макітру, а з залишків спекла викачок, якого діти тут же з'їли* (298, 299, 301 Веселин.; 411, 412 Врад.; 680, 681 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

ВИ'КИДИШ [вікидиш], -а, ч. Викидень; недоносок. Див. **ВИ'КИДОК**. *Десь, видно, підірвалася дівчина, будучи вагітною, бо трапився викидиш* (10, 11, 34, 39, 41 Арбузин.; 44, 45, 52, 53, 86, 87 Башт.; 107, 108, 124, 125, 150 Березан.; 166, 167, 187, 188, 190 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 336, 356, 357 Вознесен.; 383, 384 Врад.; 424–426 Доман.; 514, 515 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 594–596 Казан.; 685–687 Кривоозер.; 706, 707, 731, 732 Микол.; 758–760, 782, 783 Новобузьк.; 827, 828, 842, 850 Новоодес.; 873, 875, 891 Очак.; 907, 908, 939, 940 Первомай.; 963, 964, 993, 994, 1008, 1010 Снігур.).

ВИ'КИДОК [вікидок], -а, ч. Викидень; недоносок. *Не спромоглася наша невістка народити дитину, і от стався викидок* (22, 24 Арбузин.; 88, 89 Башт.; 120, 121 Березан.; 198, 200 Березнег.; 271, 273 Брат.; 409, 416 Врад.; 478, 480 Доман.; 574, 575 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 860, 861 Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

ВИ'КІЛЬЧЕНИЙ [вік'іл'чений], -а, -е. Насіння злакових та овочевих культур, яке викинуло кільчики. *Передивися картоплю, відбери викільчену, і ми її завтра посадимо в огороді* (насел. п. див. **ВИ'КІЛЬЧИТИСЯ**).

ВИ'КІЛЬЧИТИСЯ [вік'іл'читис'а], -иться, док. Прорости, викинути кільчики. *Горох, який ми посадили в городі на минулому тижні, уже викільчився* (120–122 Березан.; 166, 167, 195, 196, 20 Березнег.; 307, 308 Веселин.; 337, 338, 366, 367 Вознесен.; 441–443 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 712–714 Микол.; 833–835 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 974, 975, 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'КЛАНДАТИ [вікландати], -аю, -аєш, док., перех. Випрохати. Див. **ВИ'КАНУДИТИ**, **ВИ'КЛЯНЧИТИ**. *Внук викландав у бабуні грошей і побіг з хлопцями в клуб у кіно* (120, 121, 125, 126 Березан.; 166, 167, 175, 177

Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 875, 876, 894, 895 Очак.; 985, 986, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'КЛЮЧКУВАТИ [вікл'учкувати], -ую, -уєш, док., перех. Вив'язати. *За місяць я виключувала собі плаття із тої шерсті, яку купила в магазині* (314, 315, 329, 330 Веселин.; 356, 357, 371 Вознесен.; 436, 437 Доман.).

ВИ'КЛЯНЧИТИ [вікл'анчити], -чу, -чиш, док., перех. Випрохати. *Володя виклянчив у матері гроші і побіг у лавку купувати конфетки* (44–46, 61, 62 Башт.; 112, 113, 133, 134 Березан.; 161–163, 182, 183 Березнег.; 227, 228 Брат.; 278–280 Веселин.; 346–348 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 505, 508 Єлан.; 568–570 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 712–714 Микол.; 800–802 Новобузьк.; 833, 835, 836 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 946, 948, 949 Первомай.; 963, 964, 1006, 1007 Снігур.).

ВИКРУ'ЧУВАЛКА [викру'чувалка], -и, ж. Пристрій пральної машини, яким віджимають випране шмаття. *Подивись, сину, чого це викручувалка пральної машини стала погано віджимати випране* (58, 59, 81, 82 Башт.; 574, 586, 587 Жовтн.).

ВИ'КУПКА [вікупка], -и, ж. Позашлюбна дочка. *Викупка нашої сусідки – дівчина хороша, і весною виходить заміж* (266, 267 Брат.; 697, 698 Кривоозер.; 940 Первомай.).

ВИ'КУПОК [вікупок], -а, ч. Позашлюбний син. *Степан хоч і викупок, а хлопець розумний, ловкий, бравий і роботящий* (насел. п. див. **ВИ'КУПКА**).

ВИКУ'ЧУВАННЯ [вiku'чун'а], -я, с. Дія за знач. **ВИКУ'ЧУВАТИСЯ**. *Будемо добре слідкувати за вуликами, щоб не прогавити викучування бжіл* (923, 925 Первомай.).

ВИКУ'ЧУВАТИСЯ [вiku'чун'а], -ується, недок. Вилітати роєм з вулика. *Якщо бджоли викучуються з вулика, то їм там стало жарко і тісно* (923, 925 Первомай.).

ВИЛА'МУВАТИСЯ [вил'амуватис'а], -уюся, -уєся, недок. Викаблучуватися, хизуючись. *І чого ото він виламується, як порося на орчику? Думає, що всім воно нравиться* (10, 11, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 71,

72, 101, 102 Башт.; 112, 113, 132, 133, 150, 152 Березан.; 161–163, 175, 176, 191, 193 Березнег.; 278–280 Веселин.; 333–335, 350 Доман.; 502–504, 514, 515 Єлан.; 551–553, 557, 558 Жовтн.; 594–596, 621, 622 Казан.; 676, 677, 685, 686 Кривоозер.; 702–705, 718, 720, 747, 749 Микол.; 758–760, 773, 782 Новобузьк.; 827, 828, 842, 843, 870 Новоодес.; 873, 875, 891, 899, 900 Очак.; 907, 911, 917, 918, 939, 940 Первомай.; 962–964, 985, 986, 1012, 1016 Снігур.).

ВИЛИГА'СИ [вилігáси], -ів, мн., кул. Коржики, варені в маслі. *На вечерю мама приготувала вилигаси, а їли їх з пареним молоком* (334, 335, 359, 360 Вознесен.; 505 Єлан.; 595, 596, 660, 661 Казан.; 773, 778, 782 Новобузьк.).

ВИ'ЛІТНИТИСЯ [віл'ітнитис'а], -нюся, -нишся, док. Легко одягтися. *Надворі вже стало тепло, дівчата, ідучи в клуб, вилітнилися* (169, 170, 175, 176 Березнег.; 282, 283, 315, 317, 329, 330 Веселин.; 337, 339, 340, 350, 353 Вознесен.; 432, 434, 441–443, 456, 457, 478, 480 Доман.; 562, 568–570, 582, 583 Жовтн.; 706, 707, 718, 720, 747, 749 Микол.; 832–834, 851–853, 866, 868 Новоодес.; 970–972, 980, 981, 1017, 1020 Снігур.).

ВИ'ЛКИ [вілки], мн. Рогач. *Казанок з борщем будеи виймати з печі малими вилками* (44, 45 Башт.; 173, 174 Березнег.; 308, 309 Веселин.; 436, 437, 485, 486 Доман.; 744, 745 Микол.).

ВИ'ЛКО [вілко], -а, с. Виделка. *Вимий, дочко, вилко й ложку і поклади на стіл, батько буде обідати* (771, 804, 806 Новобузьк.).

ВИ'ЛОЖКА [вілож^шка], -и, ж. Жіноча зачіска. *Маруся замість коси зробила красиву вилочку до свят* (10–12, 28, 29 Арбузин.; 49, 50, 67, 68, 101, 103 Башт.; 108, 109, 120, 122, 209, 211 Березнег.; 223, 224, 244 Брат.; 296, 297 Веселин.; 346–348 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 447–449 Доман.; 551–553, 558, 576, 577 Жовтн.; 678–680, 685–687 Кривоозер.; 706, 707, 731, 732, 747, 749 Микол.; 827, 828, 848, 850, 868, 869 Новоодес.; 878, 879, 883, 884, 899, 900 Очак.; 907, 911, 932, 933, 939, 940 Первомай.; 962–964, 985, 986, 993 Снігур.).

ВИ'ЛОМКА [віломка], -и, ж. Кар'єр. *У виломці, яка знаходиться за нашим селом, видобувають ракушечник* (993 Снігур.).

ВИ'ЛОЧНИК [вілочник], -а, ч. Держаквил або рогача. Рогачилно. *Вилочник біля ручки обгорів і почав випадати, тому негайно поправ, бо ще перекину якийсь горщик* (44, 45, 81, 82, 105 Башт.; 167 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 497, 498, 500 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 702, 703, 755, 756 Микол.; 845–847, 864 Новоодес.; 974, 975, 1002, 1003 Снігур.).

ВИ'ЛОШНИК [вілошник], -а, ч. 1. Рогач, яким саджають хліб у піч. *Вилошник для виймання хліба стоїть у кочерешинику* (135, 136, 156, 158, 159 Березан.; 337, 338, 372–374 Вознесен.; 529, 531, 532 Єлан.; 630, 631, 667–669 Казан.; 800, 802, 815, 816 Новобузьк.; 970, 971 Снігур.).

2. Держак рогача. Рогачилно. *Вилошник так уже обгорів, що на ньому й рогач уже не держиться* (331, 332 Веселин.; 453, 455 Доман.).

ВИ'ЛУПАТИЙ [вілупатий], -а, -е. Витрішкуватий. *Чого це до тебе сьогодні ранком приходив отой вилупатий тракторист?* (586, 587 Жовтн.).

ВИ'ЛЬНИК [віл'ник], -а, ч. Держак рогача абовил. *У нашого рогача короткий вильник, не дістає до кінця печі* (44–46, 61, 62 Башт.; 362, 364, 377, 378 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 542, 543 Єлан.; 812–814 Новобузьк.).

ВИ'ЛЬОН [віл'он], -а, ч. Фата. Вживається вихідцями із західних областей України. *Я вже п'ять років зберігаю свій вильон як пам'ять про весілля* (322, 323 Веселин.; 412, 413 Влад.; 424–427 Доман.).

ВИ'ЛЬЧИК [віл'чик], -а, ч., буд. Місце, де сходиться покрівля даху. *Треба поправити вильчик криші, бо вітер зірвав захисну дошку* (346, 347 Вознесен.; 527, 532 Єлан.; 630, 631 Казан.).

ВИ'МАГОМ [вімагом], присл. Насильно, з великою настирливістю. *Я вимагом добилася, щоб привезли з поля гарбу свіжої соломи* (173, 174 Березнег.; 359, 360 Вознесен.; 434, 435 Доман.; 704, 705 Микол.; 847, 848 Новоодес.; 1006, 1007 Снігур.).

ВИ'МАНТИТИ [вімантити], -тю, -чу, -чиш, док., перех. Виманити, видурити, вимантачити. *Це не хлопець нормальний, а якийсь циган, обов'язково щось у когось вимантить* (99, 100 Башт.; 301–303 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 731–733 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

ВИ'МАСЛАТИ [вімаслати], -аю, -аєш, док., перех. Видоїти корову. *Коли вимаслаєш корову, молоко проціди, розлий у глечики і постав у льох* (55, 56 Башт.).

ВИ'МАЧКУВАТИ [вімачкувати], -ую, -уєш, док., перех. Вимазати, побілити стіну, хату. *Сьогодні вимачкувала кухню, а завтра приймуся за коридор* (690, 692 Кривоозер.).

ВИ'МЕНЖУВАТИ [віме^нжувати], -ую, -уєш, док., перех. Виміняти, з вигодою щось купити. *Оце вименжував у хлопців складаного ножика і запальничку* (26, 27 Арбузин.; 83, 84 Башт.; 124–126 Березан.; 189, 190 Березнег.; 212, 213 Брат.; 322, 323 Веселин.; 347, 348, 356 Вознесен.; 489, 490 Доман.; 558, 559 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 706, 708 Микол.; 849, 850 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 949, 950 Первомай.).

ВИ'МЕРЗИТИ [віме^нрзити], -злю, -зиш, док., перех. Висварити. *Мотря так вимерзила свою сусідку, що тій і в очі стидно тепер дивитися* (693, 694 Кривоозер.).

ВИ'МНЯ [вімн'а], -і, с. Вим'я. *Перед тим, як доїти корову, хорошенько вимий вимня* (18, 19, 41, 43 Арбузин.; 61–63, 78, 79 Башт.; 112, 113, 140, 140 Березан.; 176, 177, 185, 186, 200, 201 Березнег.; 244, 245, 255, 257 Брат.; 289, 290, 324, 328 Веселин.; 335, 336, 356, 357, 380–382 Вознесен.; 411, 412 Влад.; 441–443 Доман.; 511–513 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 644, 645, 671 Казан.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 818, 820, 826 Новобузьк.; 829, 830, 866, 868, 869 Новоодес.; 878, 879, 889, 890 Очак.; 923–925 Первомай.; 965, 966, 984–986 Снігур.).

ВИМОКА'ЧКА [вимокачка], -и, ж. Промокальний папір. *Дай мені вимокачку вимокати кляксу в зошиті* (74, 75, 77 Башт.; 205, 206, 208, 209 Березнег.; 302, 303 Веселин.; 364, 366 Вознесен.; 438, 439 Доман.; 981, 982 Снігур.).

ВИМО'ЦУВАТИ [вимоцувати], -ую, -уєш, недок., перех. Чистити, вимивати взуття. *Біля входу є корито з водою, там учні вимоцують своє взуття* (71, 72 Башт.; 342, 343 Вознесен.; 845, 846 Новоодес.).

ВИНА'ЧУВАТИСЯ [винáчуватис'а], -уюся, -уєшся, недок. Викаблучуватися, хизуючись, виламуватися. *І чого отой Грицько виначується? Думає, що комусь це нравиться* (833, 834 Новоодес.).

ВИНБА'Р [винбáр], -а, ч. Амбар. *Усе зерно завезли у винбар, там воно не буде псуватися, бо є вентиляція* (94, 95, 97 Башт.).

ВИНГУ'Л [вингúл], -у, ч. Річка Інгул. *Ріка Вингул весною біля нашого села широко розливається* (58, 64, 74 Башт.; 550, 584 Жовтн.).

ВИ'НЕС [вінес], -а, ч. Останнє, найменше, яйце, знесене куркою. Зносок. Див. **ВИ'НЕСОК, ВИ'НОСОК**. *Винес – завжди найменше яйце, бо воно останнім несеться куркою* (524, 525 Єлан.; 667–669 Казан.; 800, 802 Новобузьк.; 864, 865 Новоодес.).

ВИ'НЕСОК [вінесок], -а, ч. Останнє, найменше, яйце, знесене куркою. Зносок. *Як трапляється винесок, то я його завжди варю внучку, бо воно маленьке* (568, 569 Жовтн.).

ВИНО' [винó], -а, с. Виноград. *У цьому році у нас вино вродило добре, так що вистачить на все – і на сок, буде що й продати* (150, 152 Березан.; 377, 378 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 873, 875, 883, 891 Очак.).

ВИНОБРА'ННЯ [винобрáн'а], -я, с. Збір винограду. *На винобрання ми запрошуємо учнів шкіл, студентів, пенсіонерів, робітників з Очакова* (878, 879, 883, 884, 891 Очак.).

ВИНОПО'ЛЬКА [винопóл'ка], -и, ж. Магазин, у якому продають вино і горілку. *У винопольці наші люди зрідка що купляють, бо в кожного є своє вино* (44, 45 Башт.; 191, 195 Березнег.; 340, 346, 347 Вознесен.).

ВИ'НОСОК [віносок], -а, ч. Останнє, найменше, яйце, знесене куркою. Зносок. *Виносок – завжди найменше яйце, та й лежить воно останнім* (834, 835 Новоодес.).

ВИ'НЮШИТИ [він'ушити], -шу, -шиш, док., перех. Винюхати. *Пускай свого собаку, він слід зайця винюшить швидко* (392, 393 Влад.; 695, 699 Кривоозер.; 914, 915, 923, 925 Первомай.).

ВИПА'ДОК [випа́док], -а, ч., тк. Частина основи тканиня, що провисає через слабе натягування. *Якщо буває випадок, то ми тоді тугіше натягуємо основу тканиня* (37, 38 Арбузин.; 90, 92 Башт.; 299, 300 Веселин.; 441, 442 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 939, 940, 942 Первомай.).

ВИ'ПАЛИТИ [віпалити], -лю, -лиш, док. Зварити їжу; витопити. *Сьогодні я випалила рано, бо дітям нічого було їсти, як ішли на роботу* (387, 388 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 911, 917, 918, 934 Первомай.).

ВИ'ПАНТРУШИТИ [віпантрушити], -шу, -шиш, док., перех. Витіпати коноплі. *Усю коноплю, яку ви приготували, я сьогодні випантрушила і склала в чулан* (398, 399 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

ВИ'ПАСОК [віпасок], -а, ч. Вигін. *Наше телятко все літо пасеться на випаску, там добра травичка, та й недалеко відганяти* (424, 425, 428 Доман.).

ВИ'ПАТРОШЕНИЙ [віпатрошений], -а, -е. Випотрошений. *Випатрошених курчат обшмалили добре, а я прийду і буду готувати обід* (насел. п. див. **ВИ'ПАТРОШИТИ**).

ВИ'ПАТРОШИТИ [віпатрошити], -у, -иш, док., перех. Вийняти нутроці (потрохи) зарізаній птиці. Випотрошити. *Оббілуєш зайця, випатрошиши, а готувати буду я сам, цього я нікому не довіряю* (49, 50, 71, 72 Башт.; 166, 167 Березнег.; 356, 357, 364, 366 Вознесен.; 469–471 Доман.; 723, 724 Микол.; 845, 846, 870, 871 Новоодес.).

ВИ'ПАЦЬКАНИЙ [віпац'каний], -а, -е. Забруднений. *Де ти лазив, що прийшов випацьканим по самі вуха?* (насел. п. див. **ВИ'ПАЦЬКАТИ**).

ВИ'ПАЦЬКАТИ [віпац'кати], -аю, -аєш, док., перех. Вимазати, забруднити. *І де тебе чорти носили, штани й сорочку так випацькав, що й не відперу* (33, 34 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 207–209 Березнег.; 308, 309

Веселин.; 359, 361, 362 Вознесен.; 40, 405, 415 Влад.; 475, 476 Доман.; 678–680 Кривоозер.).

ВИ'ПАЦЬКАТИСЯ [в'іпац'катис'а], -аюся, -аєшся, док. Вимазатися, забруднитися. *Не встиг вийти з хати, як уже випацькався, як дика свиня* (насел. п. див. **ВИ'ПАЦЬКАТИ**).

ВИПЕ'НДРЮВАТИСЯ [вип'єндр'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок. 1. Викаблуватися, виламуватися. *Чого це він перед дівчатами так випендрюється?* (21, 22, 24 Арбузин.; 45, 46, 88, 89 Башт.; 109, 110, 129, 130 Березан.; 173, 174, 198–200 Березнег.; 227, 228 Брат.; 346, 347, 356 Вознесен.; 413, 414 Влад.; 497, 498 Доман.; 512, 513 Єлан.; 678–680 Кривоозер.; 727, 728, 755, 756 Микол.; 835, 836 Новоодес.; 900, 901, 903 Очак.; 946, 948 Первомай.; 997–999 Снігур.).

2. Показуючи свій норов, впіратися. *Ти до нього так і с'як, а воно випендрюється, упрямиться. Ну, я його й почастувала качалкою* (529, 531, 532 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 812, 813, 815 Новобузьк.).

ВИПИВО'Н [випив'он], -у, ч., Випивка. *Аби випивон був, а закусь завжди знайдеться* (18, 19, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 58, 59, 101–103 Башт.; 112, 113, 133, 135, 150 Березан.; 169, 170, 187, 188 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 356 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 727, 728 Микол.; 851, 853 Новоодес.).

ВИПИВО'ХА [випив'оха], -и, ч. П'яниця. *Випивохи з чайної і не вилазять, мабуть, і ночували б там* (10, 11, 39, 40 Арбузин.; 44, 45 Башт.; 173, 174 Березнег.; 222, 223 Брат.; 380, 382 Вознесен.; 551–553, 558 Жовтн.; 702, 703, 747, 749 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

ВИПЛУГА'НИТИСЯ [виплуг'анитис'а], -нюся, -нишся, док. Вийти; виїхати. *З дому виплуганилися рано-рано, а в поле приїхали, як сонце уже зійшло* (118, 119 Березан.; 205, 206, 211 Березнег.; 377, 378 Вознесен.; 573–575 Жовтн.; 706, 707, 751–753 Микол.; 829, 842, 843, 864, 865 Новоодес.; 875, 876, 901, 905, 906 Очак.; 997, 998, 1000 Снігур.).

ВИПОЛ'ЧКУВАТИ [випол'ічкувати], -ую, -уєш, недок. Бити по обличчю. *У сварці хлопці виполічкували один одного так, що аж щоки були червоні* (21, 28, 29 Арбузин.; 49–51, 81, 82 Башт.; 175, 176, 205, 206 Березнег.; 227, 228, 273–275 Брат.; 315, 317 Веселин.; 371, 377, 378 Вознесен.).

ВИ'ПОЛОСКИ [віполоски], -ів, мн. Брудна вода після прання і полоскання білизни. *Не виливай виполоски під дерева й на огород, бо вони шкідливі для всіх рослин* (350, 353, 364, 366 Вознесенен.).

ВИПОМИНА'ТИ [випомина́ти], -аю, -аєш, недок., перех. Нагадувати, напоминати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Багато разів ми своєму синові випоминали, що треба хату будувати* (312, 313 Веселин.; 404, 405 Влад.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

ВИПО'ЦУВАТИ [випо́цувати], -ую, -уєш, недок., перех. Вимочувати масні плями з одягу. *Дочка випоцувала жирні плями з плаття, а мати присипала їх сіллю* (85, 86 Башт.; 308, 309 Веселин.; 333, 335 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 352, 353 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ВИ'ПРИЩИТИСЯ [віприщитис'а], -щиться, док. Вилізти із землі (про гриби). *Гриби після дощу рясно виприщилися, і різні, завтра підемо збирати* (4, 5, 747, 749 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

ВИ'ПРЯДКИ [віпр'адки], -ів, мн. Сходини жінок зимовими вечорами розважатися. *За звичкою сходини жінок називають випрядками, бо ми дивимося телевізор, розважаємося* (101, 103 Башт.).

ВИ'ПУСТ [віпуст], -у, ч. Вигін. *Свого бичка маленького ми на день відводимо на випуст, припинаємо, і він там пасеться собі* (320, 321 Веселин.; 418–420 Влад.; 685–687 Кривоозер.).

ВИПУ'ЦУВАТИ [випу́цувати], -ую, -уєш, недок., перех. Вичищати. *Батько з сином заходилися випуцувати сарай, а мати почала білити* (292–294 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 836, 837 Новоодес.).

ВИ'ПХАНКА [віпханка], -и, ж. Дальній куток села. *Наш молодший син оженився і поставив собі хату на випханці* (26, 27, 41, 42 Арбузин.; 45, 46, 74, 75, 77 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 169, 170, 206–208 Березнег.; 216,

217 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 556, 557, 371 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 470, 471 Доман.; 524, 525 Єлан.; 667–669 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 702, 705, 752, 753 Микол.; 819, 820 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.; 878, 879, 899, 900 Очак.; 917, 919 Первомай.; 963, 964 Снігур.).

ВИ'РЛО [вірло], -а, с. 1. Ручка барабана, за допомогою якого витягують відро з водою з колодязя. *Хлопець ще до вирла не дістає, коли воно знаходиться зверху, а хоче крутити барабан* (71, 72 Башт.; 333, 335, 356, 357 Вознесен.).

2. Довга жердина криничного журавля, до якої прикріплюється відро. *Усі розійшлися, а відра з вирла не зняли, ще хтось забере* (981, 983 Снігур.).

3. Кінний привід; дишель кінного привода. *Коні крутять вирло, від якого приводиться в рух соломоріска* (118, 119 Березан.; 287, 288 Веселин.; 366, 367 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 887, 888 Очак.).

ВИ'РОБА [віроба], -и, ж. Місце, де видобували пісок, камінь. Кар'єр. *У старі вироби, які знаходяться за селом, хлопці ходять гратися то в футбол, то в жмурки* (840, 841 Новоодес.).

ВИ'РУТИТИСЯ [вірутитис'а], -тюся, -тишся, док. Виспатися. *Цілий тиждень робив від зорі до зорі, а вчора вирутився за всі дні* (10, 11, 18–20, 31, 41 Арбузин.; 44–46, 61, 62, 101–103 Башт.; 107–109, 124, 125, 140, 141, 150 Березан.; 161–163, 187, 188, 208, 209, 21 Березнег., 234, 236, 274–276 Брат.; 278–280, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 372–374 Вознесен.; 383–385 Влад.; 434, 435, 456, 457 Доман.; 524, 525, 533, 535, 538 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 621, 622, 624, 660, 661 Казан.; 689, 700, 701 Кривоозер.; 706–708, 747, 749, 750 Микол.; 762, 763, 787–789 Новобузьк.; 845–847, 860–862 Новоодес.; 883, 884, 891–893 Очак.; 911, 917, 918 Первомай.; 963–965, 993, 994 Снігур.).

ВИ'Р'Я [ви□ р'я], -я, с. Вирій. *Дикі гуси і качки уже почали відлітати у вир'я, значить, настає осінь* (1012, 1016 Снігур.).

ВИ'РЯХАТИСЯ [вір'ахатис'а], див. **ВИРЯ'ХУВАТИСЯ**.

ВИРЯ'ХУВАТИСЯ [вир'ахуватис'а], -уюся, уешся, недок.;

ВИ'РЯХАТИСЯ [вір'ахатис'а], -аюся, -аешся, док.; **ВИ'РЯХУВАТИСЯ**

[вір'ахуватис'а], -уюся, -уєшся, док. 1. Гарно, вибагливо одягнутися, вирядитися. *Наші дівчата так виряхувалися, що куди тобі, і пішли в клуб* (44, 45, 94, 95 Башт.; 184, 186, 207, 209 Березнег.; 350, 351, 353 Вознесен.; 561, 562 Жовтн.; 718, 720 Микол.; 830, 831, 857, 858 Новоодес.).

2. Вийти після довгого збирання. *Наші сусіди довго збиралися поїхати в гості до сина, аж сьогодні оце нарешті виряхувалися* (112, 113, 142, 143 Березан.; 137, 140 Вознесен.; 712–714 Микол.; 836, 837 Новоодес.; 878, 879, 889, 890 Очак.).

ВИ'САДКИ [вісадки], -ів, мн. Малі діти. *Дочка вийшла заміж, обсіли висадки, і вона тепер не робить у полі* (169, 170 Березнег.; 354, 355 Вознесен.; 995–997 Снігур.).

ВИ'СВІТЛИТИ [віс'в'ітлити], -лю, -лиш, док., перех. Прибрати в хаті. *У хаті встигла висвітлити, а в коридорі завтра приберу* (752, 753 Микол.).

ВИ'СКАРКИ [віскарки], -ів, мн. Шкварки. Вживається вихідцями із Житомирської області. *Увесь здір заколеної свині перетопила на смалець, а вискарки склала у макітерку* (346–348 Вознесен.; 453, 455 Доман.).

ВИ'СКАТИ [віскати], -аю, -аєш, недок. Свистіти. *Перестань вискати в хаті, бо це гріх, і мама буде лаяти* (409, 410 Влад.; 690, 691 Кривоозер.; 960, 961 Первомай.).

ВИ'СКОЧКИ [віскочки], присл. Підстрибом, злегка підстрибуючи. *Хлоп'ята вийшли із школи і вискочки подалися до берега грати в футбол* (362, 364 Вознесен.; 743, 744, 746 Микол.; 833–835 Новоодес.).

ВИ'СЛОБОНИТИ [віслобонити], -ню, -ниш, док. Вивільнити. *Корівник уже вислобонили, можна приступати до ремонту* (81, 82 Башт.; 150, 156 Березан.; 312, 313 Веселин.; 485, 486 Доман.; 720 Микол.; 846, 847 Новоодес.; 889, 890 Очак.).

ВИ'СЛОБОНИТИСЯ [віслобонитис'а], -нюся, -нишся, док. Вивільнитися. *Як управимося з капустою, тоді тільки машини вислобоняться* (насел. п. див. **ВИ'СЛОБОНИТИ**).

ВИСЛЮ'ГА [висл'уга], -и, ж., зневажл. Назва жінки легкої поведінки. *До кого це подалася ота вислюга?* (97, 100 Башт.; 704, 705 Микол.).

ВИ'СОЧИТИ [вісочити], -чу, -чиш, док. Вислідити. *Літом ми височили, де лисиця вирила нору, і зловили її* (342, 343 Вознесен.; 416, 417 Влад.; 690, 691 Кривоозер.).

ВИ'СПА [віспа], -и, ж. Піщана коса на річці. *Приїжджаючи на літні канікули, ми перепливали човном на виспу і там відпочивали* (573–575 Жовтн.).

ВИ'СТУП [віступ], -а, ч. Лопата. Заступ. *Візьми, синку, виступ і прорий канавку, щоб вода стікала* (199 Березнег.; 332 Веселин.; 489 Доман.; 849, 850 Новоодес.).

ВИ'ТАЛУВАТИ [віталувати], -ую, -уєш, док. Витолочити. *Корова вечером зайшла на огород і геть чисто виталувала увесь горох* (413, 414 Влад.; 475, 476 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.).

ВИ'ТАРАНИТИ [вітаранити], -ню, -ниш, док. Вибрати рибу із ставних неводів. *Ми ставники витаранюємо дважди: рано утром і вечером* (150 Березан.).

ВИ'ТЕНЬ [вітен'], -я, ч. Клочаний плетений батіг. *У Миколи довгий-предовгий витень на короткому пужалні* (580, 581 Жовтн.; 630, 631 Казан.; 731, 733, 746 Микол.; 759, 762 Новобузьк.; 857, 858 Новоодес.).

ВИТЕ'НЬКУВАТИ [вítěн'кувати], -ую, -уєш, недок. Виспівувати (про соловейка). *Пізно вечером у куцах бузку голосно витенькував соловейко* (398, 399 Влад.; 441, 442 Доман.; 685–687 Кривоозер.; 923, 926, 927 Первомай.).

ВИТЕРЕ'НЬКУВАТИ [вítě^нрэн'кувати], -ую, -уєш, недок. Веселитися, грати на музичному інструменті. *Щось наші сусіди ще зранку почали витеренькувати, мабуть, приїхали гості* (892, 893 Очак.).

ВИТИРА'ЛЬНИК [вिति^рал'ник], -а, ч. Рушник. *Біля умивальника на кілочку завжди висить витиральник* (300, 301 Веселин.; 333, 335, 336

Вознесен.; 434, 435 Доман.; 548, 549 Єлан.; 604–606 Казан.; 777, 778 Новобузьк.).

ВИ'ТИЦЯ [вітиц'а], -і, ж. Вита, кручена свічка. *Наша бабуся зробила велику витицю і пішла ранком у церкву* (868, 869 Новоодес.).

ВИ'ТИЧИТИ [вітичити], див. **ВИТИ'ЧУВАТИ**.

ВИТИ'ЧУВАТИ [витічувати], -ую, -уєш, недок.; **ВИ'ТИЧИТИ** [вітичити], -чу, -чиш, док., перех. Ставити тички, щоб по них вилися молоді пагони винограду. *Сьогодні витичили першу ділянку, а завтра почнемо другу* (337, 339, 340 Вознесен.; 737–739 Микол.; 900, 901, 903 Очак.).

ВИ'ТКА [вітка], -и, ж. Волоть, колосок проса. *Після дощу витки проса добре налилися, пригріє сонечко, почнуть і досягати* (320, 321 Веселин.; 381, 382 Вознесенен.; 478, 480 Доман.; 731, 733 Микол.; 833, 834 Новоодес.).

ВИТКИ' [виткі́], -ів, мн. Кільця, якими прив'язується люшня до полудрабка. Налюшник. *Витками прив'язується люшня до полудрабка воза чи гарби* (102, 103 Башт.; 182, 183 Березнег.; 329, 330 Всеселин.; 346, 348 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 930, 940, 942 Первомай.; 965, 966 Снігур.).

ВИ'ТОК [віток], -у, ч. Початок річки, верхів'я. Див. **ВИ'ТОКА**. *Виток нашого Бугу знаходиться десь аж у Хмельницькій області* (10, 11, 18–20, 31, 41 Арбузин.; 44–46, 61, 62, 101–103 Башт.; 107–109, 124, 125, 140, 141, 150 Березан.; 161–163, 187, 188, 208, 209, 21 Березнег., 234, 236, 274–276 Брат.; 278–280, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 372–374 Вознесен.; 383–385 Влад.; 434, 435, 456, 457 Доман.; 524, 525, 533, 535, 538 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 621, 622, 624, 660, 661 Казан.; 689, 700, 701 Кривоозер.; 706–708, 747, 749, 750 Микол.; 762, 763, 787–789 Новобузьк.; 845–847, 860–862 Новоодес.; 883, 884, 891–893 Очак.; 911, 917, 918 Первомай.; 963–965, 993, 994 Снігур.).

ВИ'ТОКА [вітока], -и, ж. Початок річки, верхів'я. *Витока нашої річки знаходиться десь далеко, але в неї впадає чимало приток* (314, 318 Веселин.).

ВИ'ТОЛОКА [вітолока], -и, ж. Витолочений худобою посів. Див. **ВИ'ТОЛОЧКА**. *Витолоку ми переорали, заново посіяли, тільки вже иншу*

культуру (533, 535 Єлан.; 667–669 Казан.; 752, 753 Микол.; 786–788 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.).

ВИ'ТОЛОКТИ [вітолокти], -тю, -чу, чиш, док., перех. Витолочити посіви, городину, траву. *Не розумію, як можна витолочити город, на якому, крім картоплі, нічого більше немає* (71, 74, 101–103 Башт.; 162, 163, 175, 176 Березнег.; 342–344 Вознесен.; 392, 393, 422, 423 Влад.; 465, 466, 499-501 Доман.; 542, 543, 545 Єлан.; 562, 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 640, 641, 655 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 767, 769, 793, 794 Новобузьк.; 996, 997 Снігур.).

ВИ'ТОЛОЧКА [вітолочка], -и, ж. Витолочений худобою посів. *Витолочку, яка сталася з вини пастухів, ми переоремо і пересіємо, а винуватців оштрафуємо* (насел. п. див. **ВИ'ТОЛОКА**).

ВИ'ТОЧКИ [віточки], -ів, мн. Трина; дрібні відходи з уламків стебел і колосків під час молотьби. *Усі виточки від віялок ми зібрали і відвезли з току курям на ферму* (372–374 Вознесенен.; 439, 441, 492 Доман.; 743, 744 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ВИ'ТРАТУВАТИ [вітратувати], -ую, -уєш, док., перех. Витоптати, витолочити. *Діти сьогодні геть чисто всю клубнику витратували в огороді* (700, 701 Кривоозер.).

ВИТРЕБЕ'НЬКУВАТИ [вitre^н'бён'кувати], -ую, -уєш, недок. Невміло грати на музичному інструменті. Див. **ВИТРИ'НЬКУВАТИ**. *Ну, хоч би вмів грати, а то витребенькує, як осел на бубоні* (683, 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 833–835 Новоодес.; 952, 959, 960, 961 Первомай.).

ВИТРИ'НЬКУВАТИ [витрін'кувати], -ую, -уєш, недок. Невміло грати на музичному інструменті. *Зібралися біля двору хлопці і весь вечір витринькували на гітарі* (33, 335, 364, 366 Вознесен.; 447–449 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 640, 641, 655 Казан.; 720, 721 Микол.; 799–801 Новобузьк.).

ВИТРИ'ШКУВАЧ [вир'ішкувач], -а, ч. Людина з витрішкуватими очима. *Ей, ви, витрішкувачі, чого це ви позалазили на забор! Злізьте, бо буду бити!* (185, 186 Березнег.).

ВИТРИЩА'КИ [вiтp'ішчáки], -ів, мн. Іти на весілля без запрошення (дивитися, як проходить весілля, але не брати участі в гулянні). Вживається вихідцями із Рівненської області. *Іду на витрищаки, подивлюсь, як у них проходить весілля* (4, 5, Микол.).

ВИТУ'ХА [виту́ха], -и, ж. Квасоля з витким стеблом. *Квасолю – витуху треба витичувати, щоб стебло вилося на тичках* (22, 23, 39, 41 Арбузин.; 44, 45, 101–103 Башт.; 132–134, 152, 154 Березан.; 191, 193, 195 Березнег.; 227, 228 Брат.; 295, 296, 329, 330 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 485, 486 Доман.; 568, 569, 591–593 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 724, 752, 753 Микол.; 829, 842, 844, 860, 861 Новоодес.; 883, 884, 891, 892 Очак.; 932, 933 Первомай.; 981, 982, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВИТУ'ШКА [виту́шка], -и, ж. Косарка з ручним скиданням зжатого стебла. Лобогрійка. *Витушкою ми зараз зернових не косимо, лише скошуємо окремі місця, де не проходять комбайни* (353, 355 Вознесен.; 752, 753 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ВИТЯЖНА' ПІСНЯ [вiт'аж^шна́ п'іс'н'а], -і, ж. Протяжна, голосна пісня. *Наші жінки часто збираються вечорами і співають свої витяжні пісні* (58, 59 Башт.; 359, 361 Вознесен.).

ВИ'ТЯЗЬ [вiт'аз'], -я, ч., ент. (*Papilio machaon*). Великий денний метелик махаон. *Ми спіймали двох витязів для нашої шкільної колекції метеликів* (478, 481 Доман.; 863, 864 Новоодес.).

ВИ'ТЬОПАТИ [вiт'опати], -аю, -аєш, док. Багато з'їсти чогось рідкого. *В обід син витьопав повну миску борщу, ще й добавки просив* (10, 11, 34, Арбузин.; 55, 56, 74, 75, 77 Башт.; 112–114, 140, 141, 156, 158, 159 Березан.; 161, 162, 175–177, 198, 200 Березнег.; 212, 213, 245, 246 Брат.; 281–283, 298, 299, 314, 315, 317 Веселин.; 333–335, 342, 343, 364, 366 Вознесен.; 384–385, 404, 405, 416, 417 Влад.; 424–426, 456, 457, 500, 501 Доман.; 502–504, 524, 525 Єлан.; 551–553, 562, 587, 588 Жовтн.; 594–596, 621, 622, 624, 667–669 Казан.; 678–680, 690–692, 700, 701 Кривоозер.; 702–704, 706, 707, 736–738, 747, 749 Микол.; 773, 776, 782, 783, 822, 823 Новобузьк.; 828, 836, 837, 860–

862 Новоодес.; 873, 875, 887, 888, 903, 905, 906 Очак.; 907, 911, 926, 927, 952, 953, 959–961 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 993, 994 Снігур.).

ВИ'ФРАЄРИТИСЯ [віфраєритис'а], -рюся, -ришся, док. Вишукано одягтися. *Наш Микола вифраєрився, немов на святковий парад* (702, 706, 736 Микол.; 827, 828, 851, 852 Новоодес.; 883, 884, 899, 900 Очак.; 963, 964, 993 Снігур.).

ВИ'ХАЛКА [віхалка], -и, ж. Колиска, підвішена на вервечках до стелі. *Вихалку колише дівчина, присипаючи свого меншого братика* (329, 330 Веселин.).

ВИ'ХВАТЕНЬ [віхватен'], -я, ч., кул. Корж, спечений на сковороді. *На снідання хазяйка нам подала гарячі вихватні і свіже молоко* (10, 11, 22, 24 Арбузин.; 61, 62, 90, 92 Башт.; 135, 136 Березан.; 182, 183 Березнег.; 259, 260, 273 Брат.; 312, 313 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 384, 385, 389, 390 Влад.; 447, 448, 485, 486 Доман.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 830, 831, 849, 850 Новоодес.; 891, 893, 906 Очак.; 951, 955 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

ВИ'ХВАТОМ [віхватом], присл. Уривком. *Готуючи вечерю, я вихватом ще й попросувала дітям штанці та сорочечки* (166, 167 Березнег.; 350, 351, 356 Вознесен.; 737, 738, 747, 749 Микол.; 847, 848, 863, 864 Новоодес.; 972, 974, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'ХВАТЬКО [віхват'ко], -а, ч. Вискочка; чоловік, який намагається звернути на себе увагу, добивається успіхів, не маючи для цього ніяких підстав. *Сьогодні на зборах придуркуватий вихват'ко разів три вискакував з якимись пропозиціями, над якими тільки сміялись* (101–103 Башт.; 112, 113, 132, 133 Березан.; 169, 170, 195, 196 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 718, 720 Микол.; 832, 833 Новоодес.; 899, 900, 903 Очак.; 995–997, 1002, 1003 Снігур.).

ВИХИМЕ'РЮВАТИ [вихи^емер'увати], -юю, -юєш, недок. Витворяти якісь штучки. *Щось Степан вихимерював, викидав коники, але на нього не звертали уваги* (58, 59, 101–103 Башт.; 135, 136, 150 Березан.; 207–209

Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 436, 437, 448, 449 Доман.; 554, 555, 582, 583 Жовтн.; 731, 732, 747, 750 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 876, 877 Очак.; 970, 971, 995–997 Снігур.).

ВИХИМЕ'РЮВАТИСЯ, [вихи^еме́р'уватис'а] -ююся, -юєшся, недок. Виламуватися, викаблучуватися. *От задавака, вихимерюється перед дівчатами, думає, що воно їм подобається* (насел. п. див. **ВИХИМЕ'РЮВАТИ**).

ВИ'ХЛЮСКАТИ [віхл'юскати], -аю, -аєш, док., перех. Вихлюпати. *Поки доніс відро, то половину води вихлюскав, якої не вистачить, щоб залити казанок* (18, 20, 39, 41 Арбузин.; 67–69, 90, 92 Башт.; 124, 125, 152, 154 Березан.; 191, 193, 195 Березнег.; 249, 250 Брат.; 308, 309 Веселин.; 340, 341, 346–348 Вознесен.; 404–405 Влад.; 499, 500 Доман.; 548, 549 Єлан.; 552, 576, 577 Жовтн.; 628–630 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 732, 734 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 860–862 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 974, 975, 985, 986 Снігур.).

ВИ'ХЛЬОБАНІЙ [віхл'обаній], -а, -е. Вихлебтаній. *Уся похльобка, яку ви недавно вилили поросятам, уже вихльобана, а корито перевернуте вверх дном* (насел. п. див. **ВИ'ХЛЬОБАТИ**).

ВИ'ХЛЬОБАТИ [віхл'обати], -аю, -аєш, док., перех. Вихлебтати. *Наш собака прибіг вечером дуже голодний, бо вихльобав увесь казанок помий* (35, 37 Арбузин.; 83, 84, 86 Башт.; 108, 109, 140, 141 Березан.; 234, 236 Брат.; 329, 330, 332 Веселин.; 341–343 Вознесен.; 498, 499 Доман.; 727, 728 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.).

ВИ'ХОДОК [віходок], -а, ч. 1. Виводок курчат. *Один виходок уже підріс добре, а другий – ще маленький* (498, Доман.).

2. Клозет. *Наш виходок знаходиться в сатку, туди веде кам'яна дорішка* (308, 309 Веселин.; 413, 414 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

ВИ'ХОДКА [віход'ка], -и, ж. Дитяча коляска. *Поштовхай, покатай виходку, може, дитина швидше засне* (562 Жовтн.).

ВИ'ХОПЕЦЬ [віхопец'], -я, ч., кул. Корж, спечений на сковороді. *Хліб уже зачерствів, так я до обіду спекла вихонець* (678–680 Кривоозер.; 944, 945, 958, 959 Первомай.).

ВИ'ХОР [віхор], -а, ч. Швидкий у рухах чоловік. *Ну й вихор ваи Дмитро! Не вслідиш, куди пішов, звідки і коли з'явився* (99, 100 Башт.; 129, 130 Березан.; 207–209 Березнег.; 342, 343 Вознесен.; 573–575, 587, 588 Жовтн.; 718, 720 Микол.; 832–834 Новоодес.; 873, 875, 887, 888 Очак.; 963, 964, 981, 982 Снігур.).

ВИ'ХУДІЛИЙ [віхуділій], -а, -е. Схудлий. *Який ти, сину, прийшов вихуділий за місяць роботи на жнивах* (насел. п. див. **ВИ'ХУДІТИ**).

ВИ'ХУДІТИ [віхудіти], -ію, -ієш, док. Схуднути. *Під час хвороби наш старший син так вихудів, що аж постарів* (55, 56 Башт.; 574, 575 Жовтн.; 753 Микол.; 863 Новоодес.).

ВИ'ЦВІТ [віц'віт], -у, ч. Цвіт. *Як тільки сонечко пригріє, так зразу ж абрикоси викидають вицвіт* (322, 323 Веселин.; 485, 486 Доман.).

ВИЦЮ'НДРЮВАТИСЯ [виц'юндруватис'а], -ююся, -юєшся. Задаватися, викаблучуватися. *Хлопець вицюндрюється перед дівчатами, виламується, хоче звернути на себе увагу* (842, 844 Новоодес.).

ВИ'ЦЯПАНИЙ [віц'апаний], -а, -е. Здоєний. *Якщо корова вже вицяпана, то заводь її у сарай, прив'ялуй і дай на ніч сіна* (насел. п. див. **ВИ'ЦЯПАТИ**).

ВИ'ЦЯПАТИ [віц'апати], -аю, -аєш, док. Здоїти корову. *Піди, дочко, вицяпай корову, а молоко проціди, розлий у глечики і постав їх у погріб* (78, 79, 105, 106 Башт.; 353, 355 Вознесен.; 497, 498 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 621, 622, 624 Казан.; 755, 756 Микол.; 800–802 Новобузьк.).

ВИ'ЧІЧКОВАННИЙ [віч'ічкований], -а, -е. Розмальований. *Хата у нашого сусіда файно вичічкована, помальована, а над танком – голубок і сонце вирізьблені* (насел. п. див. **ВИ'ЧІЧКУВАТИ**).

ВИ'ЧІЧКУВАТИ [віч'ічкувати], -ую, -уєш, док., перех. Розмалювати чічками (квітами). Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Двері хати бабуся файно вичічкувала, пофарбувала жовтою та синьою фарбами* (18, 20, 21, 37, 38 Арбузин.; 216, 217, 249, 250 Брат.; 299, 300, 329, 330 Веселин.; 389, 392, 398, 399 Влад.; 693, 694, 697, 698 Кривоозер.; 911, 923, 924 Первомай.).

ВИ'ШАР [вішар], -а, ч., метеорол. Вітер, який дме з півночі. *Учора вечером несподівано подув вишар, і зразу прохолодою запахло* (133, 135, 144, 145 Березан.; 356, 357 Вознесен.).

ВИ'ШВИГАТИ [вішвигати], -аю, -аєш, док., перех. Побити. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *За віщо ви ранком вишвигали сина, що цілий день плакав?* (322, 323 Веселин.; 407, 709 Влад.; 690–692 Кривоозер.).

ВИШ-ВИШ [виш/віш], виг. Вигук, яким відганяють голубів. *Помахуючи жердиною, хлопчина вигукував до голубів: „Виш-виш, миленькі! Виш-виш!”* (972, 974 Снігур.).

ВИШЕНИ'ЦЯ [више^нніц'а], -і, ж., бот. Вишня-дичка. *Ми були в лісі, побачили вишеницю, на якій ростуть дрібненькі ягідки* (416, 417 Влад.).

ВИ'ШКА [вішка], -и, ж. 1. Горище. *Зв'язані вінки кукурудзи винеси сушитися на вишку і повісь їх на бантині* (329, 330 Веселин.; 437, 439 Доман.; 851, 853, 854 Новоодес.).

2. Сідало для курей. Підря. *Курей загони на вишку і закрій сарай, щоб не вийшли* (46, 47, 78, 79 Башт.).

ВИ'ШКВАРКА [вішкварка], -и, ж. Вискочка. *Звідки взялася ота вишкварка, що зразу хоче всіма командувати?* (161, 163 Березнег.; 371, 377, 378 Вознесен.; 551, 552, 558 Жовтн.; 702, 703, 747, 749 Микол.; 828, 829, 850 Новоодес.; 995–997 Снігур.).

ВИ'ШКВАРОК [вішкварок], -а, ч. Вискочка. *От вишкварок! На тиждень доручили бути старшим, а він уже ставить із себе велике цабе* (неасел. п. див. **ВИ'ШКВАРКА**).

ВИ'ШКИ [вішки], мн. 1. Горище. *Усі качани ми позв'язували у вінки і винесли на вишки сарая на всю зиму* (278–280 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 553, 554 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

2. Сідало для курей; підря. *Вишки для курей у нас знаходяться в сараї, там ночують і качки* (101–103 Башт.; 169, 170, 175, 176 Березнег.; 502–504 Слан.; 630, 631 Казан.; 804 Новобузьк.; 997–999 Снігур.).

ВИ'ШКІЛЕНИЙ [вішк'ілений], -а, -е. Привчений, навчений. *А наші молоді спортсмени добре вишкілені, коли виступали на змаганнях, то всі захоплювалися ними* (насел. п. див. **ВИШКІ'ЛЮВАТИ**).

ВИ'ШКІЛИТИ [вішк'ілити], див. **ВИШКІ'ЛЮВАТИ**.

ВИШКІ'ЛЮВАТИ [вішк'ілювати], -юю, -юєш, недок.; **ВИ'ШКІЛИТИ** [вішк'ілити], -лю, -лиш, док., перех. Навчати, привчати. *Дітей треба вишкілювати розумно, поступово виробляти терпіння і настирливість* (112, 113, 124, 125, 132, 133 Березан.; 184, 186, 198–200 Березнег.; 314, 315, 317 Веселин.; 340, 341, 356, 357, 359, 361 Вознесен.; 555, 557, 558, 576, 577 Жовтн.; 702, 703, 712, 717, 751, 752 Микол.; 829, 842, 843, 870, 871 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

ВИ'ШКРІБОК [вішкр'ібок], -а, ч. Невеликий хліб, спечений із залишків тіста, вишкребленого з дна та стінок діжі чи макітри. Вишкребок. *Останнім посадили в піч вишкрібок, він невеликий, то й спечеться швидше за інші* (35, 38 Арбузин.; 274–276 Брат.; 380, 381 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 860, 862 Новоодес.).

ВИ'ШМОРГНУТИ [вішморгнути], -ну, -неш, док. 1. Швидко щось висмикнути, витягти. *Щоб не замотався шнур, ми його швидко вишморгнули із колеса* (18–20 Арбузин.; 90–92 Башт.; 208, 209 Березнег.; 250, 251 Брат.; 422, 423 Влад.; 685–687, 699 Кривоозер.; 722, 723 Микол.; 866, 869 Новоодес.).

2. Швидко вийти, вибігти; вишмигнути. *Тракторист швидко вишморгнув з майстерні і побіг у гараж* (34 Арбузин.; 61–63 Башт.; 156, 158, 159

Березан.; 227, 228 Брат.; 320, 321 Веселин.; 498–500 Доман.; 529–531 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 883, 884 Очак.).

ВИ'ШМУЛЬГАНІЙ [вішмул'ганиї], -а, -е. Відшліфований. *Жердина колодязного журавля гладенька, бо за багато років вишмульгана тисячами роботящих рук* (насел. п. див. **ВИ'ШМУЛЬГАТИ**).

ВИ'ШМУЛЬГАТИ [вішмул'гати], -аю, -аєш, док. Витерти, відшліфувати. *Сотні чобіт, ботиків, туфель за роки підлогу вже вишмульгали, треба фарбувати* (71, 74 Башт.; 347, 348, 356 Вознесен.; 456, 457, 465, 466 Доман.; 712–714 Микол.; 829, 830 Новоодес.).

ВИ'ШМУЛЬГАТИСЯ [вішмул'гатис'а], -аюся, -аєшся, док. Витертися, відшліфуватися. *Лавочка вишмульгалася вже так, що стала гладенька, як скло* (насел. п. див. **ВИ'ШМУЛЬГАТИ**).

ВИШНИ'НА [вишніна], -и, ж. 1. Одна ягода вишні. *На крайньому дереві я вже зірвав одну спілу вишнину, яка росла на нижній гілці* (334, 336 Вознесен.; 499–501 Доман.; 702, 703 Микол.; 863–865 Новоодес.).

2. Взагалі ягоди вишні. *Для дітей зварила кисіль з вишнин* (насел. п. див. **ВИШНИ'НА** – 1).

ВИ'ШНІ [вішні], мн., кул. Кисіль із вишень. *Трошки було крохмалю, так я зварила вишні і розлила в чашечки, щоб охолонув* (485, 486 Доман.; 548, 549 Єлан.; 644, 645 Казан.; 812, 813 Новобузьк.).

ВИШНЯ'К [вишн'ак], -а, ч., кул. Компот із свіжих вишень. *Випийте вишняку холодного, він добре утоляє жажду* (335, 336 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 717, 718 Микол.).

ВИШНЯ'Р [вишн'ар], -а, ч., орн. (Kostoluza). Птах костолуза. *Уже прилетів у садок вишняр і клює ягоди, треба якось клятого лякати* (74, 77 Башт.; 184, 186 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 755, 756 Микол.; 1010, 1011 Снігур.).

ВИШОХО'ТЬ [вишохо́т'], -і, ж. Жердина з причепленою на кінці ганчіркою, якою ганяють голубів. *Зробив нову і довгу вишохоть, щоб ганяти голубів* (404, 405, 415 Врад.).

ВИ'ШПАРУВАТИ [вішпарувати], -ую, -уєш, док., перех. Добре висварити. *Олена вишпарувала свого чоловіка так, що він збіг з дому* (346, 347 Вознесен.; 393, 394 Врад.; 436, 437 Доман.; 687–689 Кривоозер.; 722, 723, 747, 749, 750 Микол.; 845–847 Новоодес.; 943–945 Первомай.).

ВИ'ШТАПУВАТИ [віштапувати], -ую, -уєш, док., перех. Добре висварити. *Сусідка добре виштапувала бригадира, бо не дав соломи* (10, 14, 15, 39, 40 Арбузин.; 105, 106 Башт.; 124, 125 Березан.; 205, 206 Березнег.; 245–247 Брат.; 331, 332 Веселин.; 401, 402 Врад.; 485, 486 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 690–692 Кривоозер.; 723, 724, 755, 756 Микол.; 832, 833, 868, 869 Новоодес.; 883, 884, 901, 903 Очак.; 939, 940, 960, 961 Первомай.; 996, 997, 1010, 1011 Снігур.).

ВИ'ШУРГАНІЙ [вішурганій], -а, -е. Витертий. *Твої штани на колінах уже вишургані так, що аж блищать* (насел. п. **ВИ'ШУРГАТИ**).

ВИ'ШУРГАТИ [вішургати], -аю, -аєш, док., перех. Витерти. *Тиждень, як надів нові штани, і вже вишургав їх так, що схожі на тряпку* (416, 418, 420 Врад.; 695, 696 Кривоозер.).

ВИ'ЩА ПЕ'РІЯ [вішча пє́р'ія], -ії, ж. Ліва сторона вулиці. Див. **ПЕ'РІЯ, НИ'ЖЧА ПЕ'РІЯ**. *Магазин знаходиться по цій вулиці на вищій перії, а на нижчій перії – дитячий садок* (923, 925 Первомай.).

ВИ'ЩА ХА'ТА [вішча ха́ та], -и, ж. Простора світла кімната; світлиця. *Дорогих гостей ми завжди приймаємо у вищій хаті, там і меблі нові, і заслана підлога* (573, 574 Жовтн.).

ВИ'Я [ві́йа], -і, ж. Шия. *Серед гусей виділяється одна гуска з довгою виєю і великими крилами* (660, 661 Казан.).

ВИ'ЯШКИ [ві́йашки], мн., тк. Витушка, на перехрестя якої надівають пасмо ниток, а потім змотують їх у клубки. *Пасмо ниток надіваємо на*

вияшки для того, щоб краще було змотувати їх у клубки (393, 394 Врад.; 693, 694 Кривоозер.).

ВІ'БКИ [в'іб'ки], мн. Овечий послід; бібки. *Усі вібки з сарая, де містяться вівці, винесла на огород і розтрусила* (67–69 Башт.; 173, 174, 198, 199 Березнег.; 298–300 Веселин.; 337, 338 Вознесен.; 497–499 Доман.; 751–753 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 946, 948 Первомай.).

ВІВ [в'іў], -а, ч. Скорочена назва слова вівчар. *Наш старший вів уже двадцять років пасе вівці, знає всі повадки овець* (700, 701 Кривоозер.).

ВІ'ВКАННЯ [в'іўкан':а], -я, с. Дія за знач. **ВІ'ВКАТИ**. *Знадвору он уже чути вівкання, це, мабуть, тебе вже кличуть дружки гуляти* (насел. п. див. **ВІ'ВКАТИ**).

ВІ'ВКАТИ [в'іўкати], -аю, -аєш, недок. Гукати, кликати, посвистуючи. *Чого ти вівкаєш під вікном? Не можеш покликати по-людськи?* (184, 186, 209, 211 Березнег.; 307, 308 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 997–999 Снігур.).

ВІ'ВСИК [в'іўсик], -а, ч., бот. (*Avena fatua* L.). Вівсюг. Див. **ВІВСЮ'ГА**, **ВІВСЮ'К**. *Вівсик – це дикий овес, він подібний до вівса, але це бур'ян* (478, 480, 500, 501 Доман.).

ВІВСИ'СЬКО [в'іўсіс'ко], -а, с. Поле, на якому ріс овес. Див. **ВІВСЯ'К**, **ВІВСЯНИ'СЬКО**, **ВІВСЯНИ'ЩЕ**, **ВІВСЯ'НКА**. *Сьогодні наші трактористи вже почали зранку орати вівсисько* (413, 413 Врад.; 453, 455 Доман.; 678–680 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 932, 933 Первомай.).

ВІВСО' [в'іўсо́], -а, с. Овес. *На тому полі, де росте вівсо, працює три агрегати* (58, 59 Башт.; 142 Березан.; 198 Березнег.; 217, 218 Брат.; 302, 303 Веселин.; 424, 425 Доман.; 751, 753 Микол.; 849, 850 Новоодес.; 893 Очак.; 984, 985 Снігур.).

ВІВСЮ'ГА [в'іўс'уга], -и, ж., бот. (*Avena fatua* L.). Дикий овес. Вівсюг. *Вівсюга, або дикий овес, сам розповсюджується, і з ним боротися важко*

(33, 34 Арбузин.; 81, 82, 100 Башт.; 173 Березнег.; 415 Влад.; 678, 680 Кривоозер.; 919, 921 Первомай.).

ВІВСЮ'К [в'іўс'ўк], -у, ч., бот. (*Avena fatua* L.). Дикий овес. Вівсюг. *Вівсюк подібний до вівса, але це бур'ян і дуже шкідливий, тому з ним борються всіма засобами* (67, 68 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 202, 203 Березнег.; 333, 335 Вознесен.; 497, 498 Доман.; 706, 707 Микол.; 830, 831 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 1019, 1020 Снігур.).

ВІВСЯ'К [в'іўс'ак], -а, ч. Поле, на якому скошили овес. Вівсище. *На вівсяк сьогодні зранку виїхало три агрегати, за день вони зорять і заволочат усе поле* (320, 321 Веселин.).

ВІВСЯНИ'СЬКО [в'іўс'аніс'ко], -а, с. Поле, на якому ріс овес. *Вівсянисько вже вчора зорали, заволочили, а що будемо там сіяти, не знаю* (401, 402 Влад.; 456, 457 Доман.; 678, 680 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

ВІВСЯНИ'ЦЯ [в'іўс'аніц'а] (1), -і, ж., бот. (*Festuca valesiaca* Gaudin). 1. Трава костриця. *Навколо ставка ростуть різні трави, цвіте вівсяниця, тимофіївка, біла ромашка* (90, 91 Башт.; 144, 145 Березан.; 292–294 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 733, 734 Микол.; 836, 837 Новоодес.; 889, 890 Очак.).

2. Вівсяна солома. *Солому вівсяницю ми зберігаємо як дуже цінний корм для корів* (353, 354, 356 Вознесенен.; 447, 448 Доман.; 717, 718, 752, 753 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

ВІВСЯНИ'ЦЯ [в'іўс'аніц'а] (2), -і, ж., орн. (*Emberiza citrinella*). Птаха вівсянка. *Уже прилетіли у наш гайок вівсяниці, бо вечером голосно защебетали* (35, 36 Арбузин.; 372, 373 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 434–436 Доман.; 695, 696 Кривоозер.).

ВІВСЯНИ'ЩЕ [в'іўс'анішче], -а, с. Вівсище. *Вівсянище ми вже давно зорали і заволочили, щоб посіяти озиму пшеницю* (35, 37, 38 Арбузин.; 94, 95, 105, 106 Башт.; 124–126 Березан.; 335, 336, 371 Вознесенен.; 516, 517, 548, 549 Єлан.; 745, 746 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 851–853 Новоодес.).

ВІВСЯ'НКА [в'іўс'áнка], -и, ж., бот. (*Festuca valesiaca* Gaudin). 1. Злакова кормова рослина вівсяниця. *У нас на півострові добре росте вівсянка, там ми випасаємо все літо скотину* (896–898 Очак.).

2. Гроно винограду з довгими маленькими ягодами, яке нагадує китицю вівса. *Вівсянкою називають ще гроно з довгими маленькими ягодами, яке нагадує китицю вівса* (873, 875, 876 Очак.).

3. Поле, на якому скошено овес; вівсище. *Вівсянку ми вже зорали і заволочили, тепер вирішуємо, чим засіяти* (366, 367 Вознесен.; 424, 425, 427 Доман.; 845, 847 Новоодес.).

ВІВЧА'РНИК [в'іўчáрник], -а, ч. Кошара; приміщення для овець. *Хлопці загнали овець у вівчарник і закрили ворота, щоб вівці не повилазили* (94, 95 Башт.; 299, 300 Веселин.; 337, 3338 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 860, 862 Новоодес.).

ВІВЧЕНЯ' [в'іўче^н'á], -яти, с. Ягня. *Одне вівчення чогось прихворіло, нічого не їсть і соски не хоче брати* (268, 269 Брат.; 278–280 Веселин.).

ВІВША'НИК [в'іўшáник], -а, ч., бдж. Приміщення для зимівлі бджіл. *Вулики зимою ми тримаємо у вівшанику, там тепло і бжололи не мерзнуть* (298, 299 Веселин.).

ВІГА'Н [в'ігáн], -а, ч. Сукня. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Олеся пошила на зиму новий теплий віган з дуже файного матеріалу* (422, 423 Врад.).

ВІДБА'ТАНИЙ [в'ідбáтаний], -а, -е. Відбатований, відрізаний. *Відбатаний кусок хліба поклади у шафу, щоб не черствів* (насел. п. див. **ВІДБАТА'ТИ**).

ВІДБАТА'ТИ [в'ідбатáти], -аю, -аєш, док., перех. Відбатовувати, відрізати. *Ти відбатав собі таку скибку кавуна, що й не вдержиш однією рукою* (18–20, 39, 40 Арбузин.; 45, 46, 52, 53, 94, 95, 97 Башт.; 124, 125, 132, 133, 152, 154 Березан.; 166, 167, 198, 199 Березнег.; 238, 239, 273–275 Брат.; 287, 288 Веселин.; 350, 351, 353 Вонесен.; 396, 397, 415 Врад.; 465, 466 Доман.; 542, 543 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 628–630 Казан.; 685–687, 699 Кривоозер.;

713, 714, 747, 749, 750 Микол.; 805, 806, 818-820 Новобузьк.; 845–847, 860, 861 Новоодес.; 884, 886, 893, 894 Очак.; 930, 931, 946, 949, 951 Первомай.; 981, 982, 996, 997, 1008, 1010 Снігур.).

ВІДБИВА'ТИ [в'ідбивáти], -аю, -аєш, недок. Відлучити, припинити годувати дитину груддю; не допускати маля домашньої тварини, щоб воно ссало. *Ми своє теля вже відбили від корови, бо корова пішла в череду* (90, 92 Башт.; 432, 435 Доман.; 586, 587, 593 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

ВІДБИВА'ТИСЯ [в'ідбивáтис'а], -ається, недок. Стан, коли кобила виявляє статеву охоту. *Гніда кобила сьогодні ранком почала відбиватися, треба вести до жеребця* (90, 91 Башт.; 173, 174 Березнег.; 356, 359, 360 Вознесен.; 863, 864 Новоодес.).

ВІДБИ'ТИ [в'ідбі́ти], -ю, -єш, док., перех., див. **ВІДБИВА'ТИ**.

ВІДБІ'РНИК [в'ідб'і́рник], -а, ч., тесл. Вид рубанка для вистругування пазів. Фальцгебель. *Відбірником вистругують пази на дошках, брусках, щоб запускати в них краї іншої дошки* (31, 32, 37, 38 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 124–126 Березан.; 261, 262, 274, 276 Брат.; 299, 300 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 743, 744 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 873, 875, 892, 894 Очак.; 939, 940 Первомай.).

ВІДБОМБО'РИТИ [в'ідбомбо́рити], -рю, -риш, док. Голосно і грубо відказати. *Дід так відбомборив, що всі почули і пристиджені пішли додому* (706, 708 Микол.; 830, 851, 853 Новоодес.).

ВІДБУ'КСАТИ [в'ідбу́ксати], -аю, -аєш, док. Відлупцювати. *Будеш ще балуватися, відбуксаю так, що до нових віників пам'ятатимеш* (156, 158, 159 Березан.; 175, 176 Березнег.; 366, 367, 380, 382 Вознесен.; 733, 734 Микол.; 834, 835 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВІДВА'Р [в'ідва́р], -у, ч., кул. Юшка з дрібної риби; відварена риба. *Наші рибакі, прийшовши додому, частенько готують собі відвар* (34 Арбузин.; 137, 150 Березан.; 333, 359 Вознесен.; 456, 478 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.).

ВІДВІ'Й [в'ідв'і́й], -ю, ч. 1. Відходи зерна після молотьби та віяння. Відвіїни. *Увесь відвій ми направляємо на птахоферму курям* (227, 228, 232 Брат.; 282, 283, 329, 330 Веселин.; 346, 347, 362, 364 Вознесен.; 412–414 Влад.; 453, 455, 470, 471 Доман.; 690, 692 Кривоозер.; 736–738 Микол.; 857, 859 Новоодес.).

2. Пісне молоко, відділене від вершків за допомогою сепаратора. Відвійки. *Відвій молока ми віддаємо поросяті або ж теляті, вони охоче п'ють* (10, 21, 22, 26, 27 Арбузин.; 101–103 Башт.; 107, 109 Березан.; 329, 330 Веселин.; 404, 405, 415 Влад.; 470, 471 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 912–914 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 883, 886, 906 Очак.).

ВІДВІНУВА'ННЯ [в'ідв'інува́н':а], -я, с. Відділення. *Для відвінування старшого сина ми побудували нову хату* (насел. п. див. **ВІДВІНУВА'ТИ**).

ВІДВІНУВА'ТИ [в'ідв'інува́ти], -ую, -ує, док., перех. Відділити сина чи дочку на власне господарювання. Вживається вихідцями із західних областей України. *Восени ми відвінували старшого сина у нову хату, яку збудували край села* (308, 309 Веселин.; 407, 709, 410 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

ВІДВО'ДКА [в'ідво́дка], -и, ж., бдж. 1. Штучно створений рій шляхом виділення в окремий вулик частини бджіл із малою маткою. Відводок. *Штучну відводку ми помістили в зарані приготовлений вулик і поставили в кінці пасіки* (195, 196 Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 475, 476 Доман.).

2. Частина бджолоїної сім'ї, яка шукає місце для поселення всього відведеного рою. *Бжолоїна відвотка, яка сама вилетіла з вулика, сама й шукає собі місце для поселення* (33, 34 Арбузин.; 133, 135 Березан.; 227, 228 Брат.; 312, 313, 324 Веселин.; 398, 399 Влад.; 490, 491, 499–501 Доман.; 586–588 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 744, 745 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВІДВОРО'Т [в'ідво́рот], -а, ч. Манжет на сорочці. *Застебни відворот сорочки, бо рукав замажеш у глину* (16, 17 Арбузин.; 120, 121 Березан.; 268, 269 Брат.; 409, 410 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 743, 744 Микол.).

ВІДВО'ХНУТИ [в'ідв'охнути], -не, док. Стати вологим. *Сіль у глечуку відвохнула, видно, на дощ, треба б її просушити* (245, 246 Брат.; 320, 321 Веселин.; 411, 412 Влад.; 441, 442 Доман.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 940, 941, 959, 960 Первомай.).

ВІДГЕ'ПАТИ [в'ідг'епати], -аю, -аєш, док., перех. 1. Набити. *Ще раз полізеши у шкоду, то відгепаяю так, що будеш пам'ятати до нових віників* (28, 29 Арбузин.; 61–63 Башт.; 125–127 Березан.; 222, 223, 259, 260 Брат.; 302, 303 Веселин.; 416, 417 Влад.; 475, 476 Доман.; 688, 689 Кривоозер.; 733, 734 Микол.; 833–835 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

2. Відрубати. *Заморився, поки відгепав корінь від стовбура викопаного дерева* (191, 193, 195 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 447–449 Доман.; 505, 508 Єлан.; 644–646 Казан.; 787–789 Новобузьк.).

ВІДГЕПЕ'ЦЬКАТИ [в'ідгеп'ец'кати], -аю, -аєш, док., перех. Набити. *За яку таку шкоду ти сьогодні відгепецькав хлопця?* (296, 297 Веселин.; 342, 343, 356, 357 Вознесенен.; 456, 457 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 644–646 Каазан.; 727, 728 Микол.; 799–801 Новобузьк.; 847, 848 Новоодес.).

ВІДДАВА'ТИСЯ [в'ід:ав'атис'а], -ається, недок. Стан, коли сука виявляє статеву охоту. *Наша сучка зараз віддається, тому біля неї ціла тічка псів* (946, 948 Первомай.).

ВІДДЗЯ'ПИТИ [в'іддз'ап'ити], -ю, -иш, док., перех. Сильно відкрити (вікно, двері). *Навіщо ти так віддзяпила сінешні двері, всі кури будуть у хаті* (61–63 Башт.; 337, 338, 356, 357 Вознесен.; 561, 562, 576, 577 Жовтн.; 712–714, 731, 732 Микол.; 851, 852, 864, 865 Новоодес.).

ВІ'ДДИХ [в'ід:их], -у, ч. Відпочинок. *Закінчимо копати траншею і зробимо маленький віддих* (31, 32 Арбузин.; 292–294 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 548, 549 Єлан.; 616, 617 Казан.; 812, 813 Новобузьк.; 917–919 Первомай.).

ВІДДІ'Й [в'ід:'ій], -ою, ч. 1. Доїння корів. *Віддій корів на нашій фермі завжди розпочинається у чітко визначений час* (183, 184 Березнег.; 312, 313

Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 456, 457, 470, 471 Доман.; 514, 515, 548, 549 Єлан.; 660, 661 Казан.; 791, 792 Новобузьк.).

2. Надоєне молоко. *Увесь вранішній віддїй відвезли на молочарню* (288, 289 Веселин.; 353, 354 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 745, 746 Микол.; 834–836 Новоодес.).

ВІДДНИ'ЩЕ [в'ід:нішче], -а, с. Спеціальна підстилка (із соломи, хмизу) під великими кладками снопів, сіна. *Хлопці привезли повну гарбу сухого хмизу для відднища копиці сіна* (981, 983 Снігур.).

ВІДДУ'ШНИК [в'ід:ушник], -а, ч. Невеликий отвір у стелі погребу для виходу пари і поганого повітря. Віддушина. *Віддушник на ніч треба закривати, щоб ніяка тварина не залізла у погріб* (324, 328 Веселин.).

ВІДЖА'РОК [в'ідж'арок], -а, ч. Підсмажений чи висмажений кусок сала. Вишкварок. *Люблю їсти віджарки, та ще й із свіжим, теплим хлібом* (383, 384 Влад.).

ВІДКАБЕТУВА'ТИ [в'ідкабе^ттува́ти], -ую, -уєш, док., перех. Відрізати. *Хлопчина відкабетував товсту скибку кавуна, взяв кусок хліба і сів полуднувати* (124, 125 Березан.; 900, 901 Очак.).

ВІДКАБЛУ'ЧИТИ [в'ідкабл'учити], див. **ВІДКАБЛУ'ЧУВАТИ**.

ВІДКАБЛУ'ЧУВАТИ [в'ідкабл'учивати], -ую, -уєш, недок.; **ВІДКАБЛУ'ЧИТИ** [в'ідкабл'учити], -чу, -чиш, док., перех. Викидати якісь штуки. *Якийсь приїдешній дядько відкаблучував такі номери, що всі здивувалися* (191, 193, 195 Березнег.; 995–997 Снігур.).

ВІДКА'З [в'ідка́з], -у, ч. Відмова. *Просили в бригадира підводу, щоб привезти соломи, але одержали відказ* (18–20 Арбузин.; 44–46, 78, 49 Башт.; 124–126, 152, 154 Березан.; 182, 183, 186 Березнег.; 266, 267, 271 Брат.; 298, 299, 305, 307 Веселин.; 380–382 Вознесен.; 413, 414 Влад.; 487, 489 Доман.; 516, 517, 526, 527 Єлан.; 551–553 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706 Микол.; 782, 783, 822, 823 Новобузьк.; 828, 830 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 907, 911, 923 Первомай.; 963, 964, 993 Снігур.).

ВІДКАЗА'ТИ [в'ідказ'ати], див. **ВІДКА'ЗУВАТИ**.

ВІДКАЗА'ТИСЯ [в'ідказáтис'а], див. **ВІДКА'ЗУВАТИСЯ**.

ВІДКА'ЗУВАТИ [в'ідкáзувати], -ую, -уєш, недок.; **ВІДКАЗАТИ** [в'ідказáти], -азю, -ажу, -ажеш, док. Відмовляти. *Ми просили виділити додатковий трактор для вивезення з поля капусти, але нам відказали* (насел. п. див. **ВІДКА'З**).

ВІДКА'ЗУВАТИСЯ [в'ідкáзуватис'а], -уюся, -уєшся, недок.; **ВІДКАЗА'ТИСЯ** [в'ідказáтис'а], -азюся, -ажуся, -ажишся, док. Відмовлятися. *Ми відказалися купляти помідори за таку високу ціну, яку вони правили* (насел. п. див. **ВІДКА'ЗУВАТИ**).

ВІДКИ [в'ідкі], присл. Звідки. *Відки приїхали оті люди, що сидять у сільраді?* (383, 384 Врад.; 432, 434 Доман.; 678-680 Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 833–835 Новоодес.; 907, 911 Первомай.).

ВІДКИ'НУТИ КОНЬКИ' [в'ідкінути кон'кі], фраз. Простягнути ноги. Померти. *Так безславно і несподівано чоловік відкинув коньки. Ніхто спершу й не повірив, що помер* (198, 199 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 551–553, 557, 584, 586 Жовтн.; 606, 607, 747, 749 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

ВІДКИСЬ [в'ідкис'], присл. Відкілясь, невідомо звідки. *Відкись приїхав якийсь ревізор, хоче познайомитися з нашою бухгалтерією* (67–69 Башт.; 207, 209 Березнег.; 259, 260 Брат.; 288-290 Веселин.; 356, 359 Вознесен.; 497, 498 Доман.; 562, 568, 569, 580, 581 Жовтн.; 594–596 Казан.; 702, 708, 736, 738 Микол.; 760, 793, 794 Новобузьк.; 838, 851, 852 Новоодес.; 964, 995, 996 Снігур.).

ВІДКІ'С [в'ідк'іс], -у, ч. Веранда. *Я спати буду у відкосі, бо в хаті сьогодні дуже жарко* (580, 581 Жовтн.).

ВІДКЛЕПА'ТИ [в'ідкле^ппáти], -аю, аєш, док. Багато пройти. *Хлопці пішком відклепали кілометрів десять, то нехай відпочивають* (61, 63 Башт.; 124, 125, 150 Березан.; 184, 186 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 372–375

Вознесен.; 453, 455 Доман.; 550, 580, 581 Жовтн.; 727, 728 Микол.; 860,861 Новоодес.).

ВІДКОСТИ'ТИ [в'ідкостіти], -остю, -остиш, док., перех. Відрубати, відрізати. *Віктору після аварії чуть не відкостили праву ногу аж по коліно* (33, 34 Арбузин.; 101–103 Башт.; 160, 161 Березнег.; 261, 262 Брат.; 350, 351, 355 Вознесен.; 702, 703, 747, 749 Микол.; 828, 850 Новоодес.; 963, 964, 995–997 Снігур.).

ВІДКРИВА'ЧКА [в'ідкрива́чка], -и, ж. Інструмент для відкривання консервних банок, пляшок. *Подай відкривачку розкупорити банку з огірками, бо цей ключ не бере* (25, 27 Арбузин.; 67–69 Башт.; 144, 145 Березан.; 255, 257 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 702-704, 720, 721 Микол.; 842, 843, 864, 865 Новоодес.; 889, 890, 903, 905 Очак.).

ВІДКУ'ДАСЬ [в'ідкúдас'], присл. Відкілясь, невідомо звідки. *Відкудась приїхали покупці, щоб закупити наші кавуни* (424-426 Доман.; 582, 583 Жовтн.).

ВІДЛУПА'СИТИ [в'ідлупасити], -асю, -асиш, док., перех. Відлупцювати. *Бичка, який заліз у шкоду, хлопці так відлупасили, що більше туди й не поткнеться* (14, 15, 31, 32 Арбузин.; 67, 68, 74, 75, 77 Башт.; 112, 113, 142, 143, 152, 154 Березан.; 187, 188 Березнег.; 227, 228, 261, 262 Брат.; 292-294 Веселин.; 333–335, 362, 364 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 439, 441, 442 Доман.; 542, 543, 545 Єлан.; 551, 552, 573, 574, 591, 593 Жовтн.; 640, 641 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 744–746 Микол.; 815, 816 Новобузьк.; 833, 834, 864, 865 Новоодес.; 878–880 Очак.; 952, 953, 958, 959 Первомай.; 970–972, 1010, 1011, 1019, 1020 Снігур.).

ВІДМА'СКА [в'ідма́ска], -и, ж., тк. Клейка рідина з борошна для змащування ниток основи. Див. **ВІДМА'СТКА**. *Відмаску ми робимо із пшеничного борошна, добавляючи трохи крохмалу* (335, 336, 350, 353 Вознесен.; 404–406 Влад.; 424, 425, 428 Доман.; 526, 527 Єлан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 612, 613, 616, 617 Казан.; 678–680 Кривоозер.; 788–790 Новобузьк.).

ВІДМА'СТКА [в'ідма́стка], -и, ж. Клейка рідина з борошна для змащування ниток основи. *Відмастка ткачам потрібна для змащування ниток основи, а робиться вона з борошна* (16, 17, 33, 34 Арбузин.; 175, 177 Березнег.; 245–247 Брат.; 298–300 Веселин.; 409, 410 Врад.; 448, 449, 451 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 717, 718 Микол.; 842, 843 Новоодес.; 924, 928 Первомай.).

ВІДМА'ЩУВАТИ [в'ідма́щувати], -ую, -уєш, недок., перех., тк. Натирати нитки основи клейкою рідиною. *Щоб нитки основи не кошлатилися під час ткання полотна, їх відмащують клейкою рідиною, виготовленою із борошна* (насел. п. див. **ВІДМА'СТКА**).

ВІДМИ'ЧКА [в'ідмі́чка], -и, ж. 1. Певної форми гачок для відмикання замка, засува та ін. Відмикачка. *Оксен своєю відмичкою відімкне будь-який замок, відкриє навіть сейф* (44–46 Башт.; 166, 167, 205, 206 Березнег.; 333, 334, 356, 357 Вознесен.; 551, 553, 557 Жовтн.; 702, 703, 736, 737 Микол.; 828 Новоодес.; 963–966 Снігур.).

2. Пластинка з важільцем, якою зачиняють двері. Клямка. *З дверей випала відмичка, і їх ніяк тепер відчинити* (135, 136, 152, 154 Березан.; 183–186 Очак.).

ВІДМОТУ'ЗИТИ [в'ідмоту́зити], -зю, -зиш, док., перех. Сильно побити мотузком. *Петро добре відмотузив свого меншого сина, щоб не куриєв* (366, 367, 371 Вознесен.; 485, 486, 500, 501 Доман.; 712–714 Микол.; 845–847 Новоодес.).

ВІ'ДНИК [в'ідні́к], -а, ч. Поличка, стілець для відра з питною водою. *Постав відро із свіжою водою на відник і накрій кришкою, щоб ніщо туди не впало* (88, 89 Башт.; 582, 583 Жовтн.; 712–714 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

ВІДНІМА'ТИ [в'ідн'іма́ти], -аю, -аєш, недок.; док., перех. Відлучити; припинити годувати дитину груддю, а телят – ссати корову. *На третьому місяці ми вже пора віднімати теля від корови, бо заби́рало багато молока* (552, 553 Жовтн.).

ВІДНІ'РОК [в'ідн'ірок], -а, ч. Другий, запасний вихід із нори крота. *Буду розкопувати нору, а ти дивися, щоб крім не втік через віднірок* (644–646 Казан.; 768, 769 Новобузьк.).

ВІДНЯ'ТИ [в'ідн'яти], -у, -еш, док., перех. Відлучити; припинити годувати дитину груддю, а телят – ссати корову. *На третьому місяці ми вже відняли теля від корови, бо забирало багато молока* (552, 553 Жовтн.).

ВІ'ДНЬО [в'ід'н'о], -я, с. Кошик. *Бери відньо і перенось ним полову у сарай, бо скоро буде дощ* (892, 893 Очак.).

ВІДО'К [в'ідок], -а, ч. Листівка. *Учора одержали від сина відок, в якому повідомляє, що скоро приїде в гості* (974, 975 Снігур.).

ВІДПА'ДОК [в'ідпадок], -у, ч. Водяний потік, що відокремлюється від основного русла річки. Рукав. *Був колись відпадок Бугу, але зараз замулився, тільки весною оживає* (261, 262 Брат.).

ВІДПАНА'ХАНІЙ [в'ідпанáханиї], -а, -е. Відрізаний. *Один відпанаханий кусок хліба з'їв за обідом, а другий – узяв із собою* (насел. п. див. **ВІДПАНА'ХАТИ**).

ВІДПАНА'ХАТИ [в'ідпанáхати], -аю, -аєш, док., перех. Відрізати великий кусок. *Син відпанахав кусок хліба, взяв сала, огірків і пішов у садок* (10, 11, 18, 19 Арбузин.; 45–47, 61, 62 Башт.; 124, 126, 152, 154 Березан.; 200, 201 Березнег.; 238–240 Брат.; 301, 303 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 412–414 Влад.; 432, 434 Доман.; 558, 559, 591–593 Жовтн.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 731–733 Микол.; 828, 842 Новоодес.; 893, 894, 899, 900 Очак.; 918–920 Первомай.).

ВІДПАЯ'ТИ [в'ідпайати], -яю, -яєш, док. Різко щось сказати, відповісти. *Микола увесь вечір приставав, так я йому так відпаяла, що він аж скривився* (702, 703, 706, 707, 749 Микол.; 828, 851, 852, 870, 871 Новоодес.).

ВІДПЛЕ'СОК [в'ідплéсок], -у, ч. Мілкий глухий (без витоку) рукав річки. *У відплексу річки, який літом пересихає, діти ловлять рибу* (19, 27 Арбузин.).

ВІДРЕП'ЖИТИ [в'ідреп'іжити], -жу, -жиш, док. Гостро відповісти. *Він так відрепіжив бригадиру, що той більше не буде до нього чіплятися* (335, 336 Вознесен.; 425, 427 Доман.; 712, 713 Микол.; 851, 852, 860 Новоодес.).

ВІДРІЗНИКИ [в'ідрізники], -ів, мн., тк. Кінці ниток основи, які не можна доткати. *Кінці ниток основи, які не можна доткати, відрізають, тому їх і звать відрізниками* (173, 175 Березнег.; 356, 357 Вознесен.; 497, 498 Доман.; 554, 555 Жовтн.; 706, 707 Микол.).

ВІДРО'ЙОК [в'ідройок], -а, ч., бдж. Виділений рій із бджолоїної сім'ї. *Я приготував два вулики для молодих відройків* (287, 288, 301 Веселин.; 362, 364 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 533, 535 Єлан.; 604, 605 Казан.; 755, 756 Микол.; 805–807 Новобузьк.).

ВІДСВАДЬБУВА'ТИ [в'ідсвад'бува́ти], -ую, -уєш, док. Провести час на весіллі; провести весілля. *Три дні уже відсвадьбували, погуляли, а тепер – у поле до роботи* (45, 46 Башт.; 333, 335, 371 Вознесен.; 424, 425, 428 Доман.; 580, 582 Жовтн.; 594–596 Казан.; 702–704 Микол.; 800–802 Новобузьк.; 832–834 Новоодес.).

ВІДСОБА'ЧИТИ [в'ідсобачити], -чу, -чиш, док., перех. Відрізати, відірвати. *Відсобачив таку скибку кавуна, що й не вдержиш однією рукою* (11, 12, 18, 20 Арбузин.; 55, 56 Башт.; 150, 156, 158 Березан.; 350, 351, 353 Вознесен.; 561, 562, 580, 581 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 743–745 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.; 939–941 Первомай.).

ВІДСУРГА'НИТИ [в'ідсурганити], -ню, -ниш, док., перех. Відвезти. *Ви можете їхати додому, а мені треба ще відсурганити мішки із зерном у млин* (65, 66 Башт.; 132, 133, 135, 137 Березан.; 177, 178 Березнег.; 340, 356, 357 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 550, 552, 554, 586, 587 Жовтн.; 712–714, 751, 752 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ВІ'ДТАЛЬ [в'ідтал'], -і, ж., метеорол. Відлига. *Опівдні пригріло сонечко, і почалася відталь, потекли ручайки з-під снігових кучугур* (21, 37, 38 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 124–126, 132, 133 Березан.; 184, 186, 207–209 Березнег.; 222, 223 Брат.; 282, 283, 320, 321 Веселин.; 333–335, 377, 378

Вознесен.; 401, 402, 416–418 Влад.; 487, 489, 499–501 Доман.; 529–531, 548, 549 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 690–692 Кривоозер.; 718, 720, 721 Микол.; 829, 833, 834, 842, 843 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 907, 908, 958, 959 Первомай.; 1002, 1003, 1019, 1020 Снігур.).

ВІДТАРА'ХКАТИ [в'ідтарáхкати], -аю, -аєш, док., перех. Швидко відвезти; відтарабанити. *Іздовий швидко відтарахкав на бригаду в поле все кухарчине причандалля* (156, 158, 159 Березан.; 184–186 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 685–687 Кривоозер.; 727, 728, 745, 746 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.; 877, 878, 889, 890 Очак.; 948, 949 Первомай.; 995, 996, 1010, 1011 Снігур.).

ВІДТАРТА'ТИ [в'ідтартáти], -аю, -аєш, док., перех. Відвезти. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми оцим візком швидко відтартаємо кавуни на польову кухню* (320, 321 Веселин.; 384Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

ВІДТУ'ЛЕНИЙ [в'ідту́лений], -а, -е. Відчинений, відкритий. *Двері були відтулені, і в сіни зайшли кури, ховаючись від дощу, який лив, як з відра* (насел. п. див. **ВІДТУЛИ'ТИ**).

ВІДТУЛИ'ТИ [в'ідтулі́ти], -лю, -лиш, док., перех. Відкрити; відчинити. *Відтули двері і вікна, нехай прохолоджується і провітрюється кімната* (28, 29 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 404, 406 Влад.; 950, 951 Первомай.).

ВІДФУТБО'ЛИТИ [в'ідфутбóлити], -лю, -лиш, док., перех. 1. Ударити від себе ногою м'яч чи іншу якусь річ. *Гриша відфутболив портфеля, що лежав біля самої штанги* (10, 14, 15 Арбузин.; 85, 87, 101–103 Башт.; 144, 145, 150, 156 Березан.; 203, 205 Березнег.; 212, 213, 234, 236 Брат.; 342, 343, 377, 378 Вознесен.; 582, 583, 586, 587, 591 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 702, 703, 718, 720 Микол.; 800–802 Новобузьк.; 832, 833, 853, 854 Новоодес.; 876, 877 Очак.).

2. Відхилити скаргу, якусь пропозицію, передавши на розгляд іншим інстанціям. *Ми подали скаргу в облвиконком, так вони її відфутболили, передавши на розгляд нашим бюрократам* (485, 486 Вознесен.; 385, 386 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 743–745 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

ВІДЧИХВО'СТИТИ [в'ідчихвóстити], -остю, -остиш, док. 1. Добре висварити. *Бригадир добре відчихвостив трактористів за те, що, орючи, нарobili огріхів* (67, 68, 83–85 Башт.; 118–120 Березан.; 205, 206 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 340, 346–348 Вознесен.; 470, 471, 475, 476 Доман.; 582, 583, 586, 587 Жовтн.; 736–738 Микол.; 833, 834, 836 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 963, 964 Снігур.).

2. Побити, відшмагати. *Не лізьте, хлопці, на баштан, бо сторож спіймає і так відчихвостить батогом, що запам'ятає на все життя* (28, 29 Арбузин.; 238, 239, 271, 273 Брат; 278–280 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 550, 580, 581 Жовтн.; 594–596 Казан.; 712–714 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 923–925 Первомай.).

3. Відламати, відчахнути гілку. *От кляті анциболоти! Рвали яблука і відчихвостили велику гілку, на якій росло багато яблук* (44, 45 Башт.; 160–162 Березнег.; 502–504 Єлан.; 621, 622, 624 Казан.; 747, 749, 750 Микол.; 782, 783, 786, 788 Новобузьк.; 996–998, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВІДЧУБУ'ЧИТИ [в'ідчубúчити], -чу, -чиш, док., перех. Щось смішне сказати чи дивне зробити. *Наш сусід відчубучив не хату, а справжній палац з великими вікнами і світлими кімнатами* (340, 342, 343 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 568, 569, 591–593 Жовтн.; 597, 598, 650, 652 Казан.; 737–739 Микол.; 800–802, 818, 820 Новобузьк.; 829, 832, 833, 842, 843 Новоодес.).

ВІДШМАЛЯ'ТИ [в'ідшмал'ати], -яю, -яєш, док. 1. Сильно побити. *Хлопці крали кавуни, сторож зловив і відшмаляв своїм батогом так, що більше не будуть лазити* (74, 75, 77, 105, 106 Башт.; 144, 145, 152, 154 Березан.; 166, 167, 184–186 Березнег.; 322, 323 Веселин.; 341, 346–348 Вознесен.; 412–414 Влад.; 497, 498 Доман.; 690–692 Кривоозер.; 703, 705 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.).

2. Багато пройти. *За дві години ми відшмаляли більше десяти кілометрів степом* (39, 40 Арбузин.; 128, 130, 150 Березан.; 184, 185, 198, 199 Березнег.; 156, 157, 499–501 Доман.; 505–508 Єлан.; 586–588 Жовтн.; 660, 661, 665 Казан.; 800, 802, 819, 820 Новобузьк.; 879, 880, 882 Очак.).

ВІДШПАНДО'РИТИ [в'ідшпандóрити], -рю, -риш, док. 1. Сильно побити, відшмагати. *Не займай малого, бо відшпандорю тебе так, що до нових віників будеш пам'ятати* (65, 66, 101–103 Башт.; 108, 109, 140, 141 Березан.; 191, 193, 205, 206 Березнег.; 356, 357, 362, 364 Вознесен.; 498, 499 Доман.; 550, 576, 577 Жовтн.; 712–714 Микол.; 832–834, 861, 862 Новоодес.; 899–901 Очак.; 1010, 1011, 1019, 1020 Снігур.).

2. Багато пройти пішки. *За день ми відшпандорили двадцять п'ять кілометрів, уся наша команда прийшла у повному складі* (35, 37, 38 Арбузин.; 90, 91 Башт.; 268, 269, 275, 276 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337–339 Вознесен.; 529–531 Єлан.; 613, 616, 617 Казан.; 804–806 Новобузьк.; 952, 953 Первомай.).

ВІДЮ'ГА [в'ід'уга], -и, ж. Відьма. Див. **ВІДЮ'ХА**. *Приснилося чи привидилося, що якась відюга зайшла у хату і почала господарювати* (356, 359, 360 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 554, 555, 582, 583 Жовтн.; 703, 704, 706, 745, 746 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

ВІДЮ'ХА [в'ід'уха], -и, ж. Відьма. *Наша сусідка каже, що, мабуть, якась відюха доїть її корову, бо немає молока* (524, 525 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 773, 777, 778 Новобузьк.).

ВІДЬМА'Ч [в'ід'мáч], -а, ч. Чоловік, що займається чаклунством; чаклун. *По сусідству з нами живе відьмач, який щось там гадає і чаклує, а баби вірять йому* (105, 106 Башт.; 425–429 Доман.; 866, 868, 869 Новоодес.).

ВІДЬМА'ЧКА [в'ід'мáчка], -и, ж. Чаклунка. *В оці важкі часи вилізли на поверхню всякі шарлатани, чаклуни, відьмачки, які дурять людей і на цьому наживаються* (насел. п. див. **ВІДЬМА'Ч**).

ВІЗО'К [в'ізо́к] (1), -а, ч., астр. Сузір'я Мала Ведмедиця. *Сьогодні небо безхмарне, і дуже добре видно Во́за і Ві́зка* (372 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 513 Єлан.).

ВІЗО'К [в'ізо́к] (2), -а, тк., ч. Прилад, на якому прядуть нитки; прядка. *Наша бабуся іноді виймає свого старого візка і пряде вовну, щоб в'язати то рукавиці, то носки* (695, 696 Кривоозер.).

ВІ'ЗРА [в'ізра], -и, ж. Тканина вільвет. *Сьогодні набрала у нашому магазині візри, щоб пошити дочці кофту* (892, 893 Очак.).

ВІЗЬБА' [в'із'ба́], -и, ж. Возовиця. *Настала косовиця, а за нею прийшла візьба, така пора, що ніколи і вгору глянути* (49, 51 Башт.; 322, 323 Веселин.; 475, 476 Доман.; 697, 699 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 930, 946 Первомай.).

ВІЙКУВА'ТА [в'і́кува́та], -ої, ж. Легковажна в поведінці жінка. *Чого ти, сину, водишся з тією війкуватою дівкою? Тобі що мало порядних дівчат?* (329, 330 Веселин.; 404, 406 Врад.; 923, 926 Первомай.).

ВІЙМ [в'і́м], -у, ч. Віялка. *На гармані кипіла робота: торохкотіли війми, одна за одною відходили машини із зерном* (156, 158, 159 Березан.; 314, 315, 317 Веселин.; 453, 455 Доман.; 853, 854 Новоодес.; 878–880 Очак.).

ВІ'ЙО [в'і́йо], -а, с. Дишель воза, гарби. Війя. *До гарби поставили нове війо, бо старе зимою зняли до безтарки* (216, 217, 260, Брат.; 298–300, 305, 308, 309 Веселин.; 384, 387, 388 Врад.; 678–680 Кривоозер.).

ВІЙТ [в'і́т], -а, ч. Голова сільради. Вживається вихідцями із західних областей України, де до 1939 р. так називали голову волосної управи. *Приїхала з Тернопільщини моя рідна сестра, вона хоче до нас переїхати, так ми ходили до війта* (33, 34, 42 Арбузин.; 685–687 Кривоозер.; 943, 944 Первомай.).

ВІ'КИ [в'і́ки], мн.. анат. Повіки очей. *У хлопця чогось мимовільно смикалися віки, здавалося, що він комусь моргав* (65, 66, 101–103 Башт.; 109, 110, 144, 145 Березан.; 175, 176, 200, 201 Березнег.; 268, 269, 275 Брат.; 312, 313 Веселин.; 350, 351, 353, 356, 357 Возсен.; 424, 425, 478, 480 Доман.; 552, 575, 576, 577 Жовтн.; 667, 669, 671 Казан.; 707, 708, 731–733 Микол.; 773, 776, 677 Новобузьк.; 830, 831, 851, 852 Новоодес.; 875, 876, 887, 888 Очак.; 995–997, 1012, 1017 Снігур.).

ВІКНИ'НА [в'і́кні́на], -и, ж. Вікно. *Ану виглянь, дочко, у вікнину і подивися, хто там зайшов у двір, що так гавкає собака* (852, 853 Новоодес.).

ВІКНИ'ЩЕ [в'ікнішче], -а, с. Віконна рама; лутки. *У хатині треба замінити вікнище, бо погнило і вже не держиться у ньому рама* (552, 554 Жовтн.; 744, 745 Микол.).

ВІКНО' [в'ікно́], -а, с. 1. Ляда, якою закривають вхід у погріб. *Вікно, через яке влазимо в погріб, вдень відкриваємо, щоб погріб провітрювався* (524, 525 Єлан.; 608, 609 Казан.; 752, 753 Микол.; 818–820 Новобузьк.).

2. Вихідний день серед тижня. *У мене вікно у середу, а дочка не йде на роботу у четвер, тому в нас є з ким бути дітям* (281, 283 Веселин.; 346–348 Вознесен.; 437, 439, 451 Доман.; 845, 846 Новоодес.).

3. Вільна від водоростей поверхня водоймища (болота, ставка, затоки). Гало. *На болоті є вікно, де немає водоростей, там ми й ловимо рибу* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 383, 384 Влад.; 676, 678, 680 Кривоозер.; 911, 912 Первомай.).

ВІ'КО [в'іко], -а, с. 1. Обруч сита. *Віко у сита розклеїлося, і борошно, яке просіваєш, висипається не просіане* (21, 28 Арбузин.; 61–63 Башт.; 124, 125 Березан.; 475, 476, 487, 489 Доман.; 860, 862 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

2. Вічко плетеної частини рибацької сітки. *У рибаків є сіті з різними віками, щоб ловити рибу різної величини* (137, 144, 150 Березан.; 873, 887, 906 Очак.).

ВІКО'НИ [в'іко́ни], мн. Віконниці. *Піди позакривай вікони, бо надворі починається дощ і, мабуть, буде сильним* (163 Березнег.; 864, 865 Новоодес.; 1003, 1005 Снігур.).

ВІКО'ННИЦЯ [в'ікон:иц'а], -і, ж. Верхня частина віконної рами. *В одній віконній рамі віконниця погнила і прогнулася, тому треба міняти раму* (604–606 Казан.; 797, 798, 826 Новобузьк.).

ВІ'ЛЬГА [в'іл'га], -и, ж., орн. (Oriolus). Пташка вивільга. *Вільга – співуча пташка середнього розміру з прямим і гострим дзьобом* (353, 355 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.).

ВІЛЬГО'ТНИЙ [в'іл'готній], -а, -е. Вологий. *Наша сіль стала вільготною, значить, погода зміниться, можливо, на дощ* (972, 974 Снігур.).

ВІЛЬНЕ МОЛОКО' [в'іл'не молоко́], -а, с. Кисле молоко. *Ідучи на роботу, батько з'їв кілька пиріжків і випив чашку вільного молока* (893, 894 Очак.).

ВІЛЬХОВИ'НА [в'іл'ховіна], -и, ж. Зарослі вільхи; вільшняк. *Пішли туди, де вільховина, там зараз прохолода, трохи відпочинемо від спеки* (187, 188, 200, 201 Березнег.; 985, 986 Снігур.).

ВІЛЬЦЕ' [в'іл'ц'е́] (1), -я, с., етногр. Виріб з тіста, спечений на вишневій гілці з нагоди одруження сина чи видання заміж дочки. Див. **ДІВУВА'ННЯ**, **ПАРУБКУВА'ННЯ**. *Перед молодим і молодою на столі стояли у вазонах вільця, випечені на вишневих гілочках* (542, 548, 549 Єлан.).

ВІЛЬЦЕ' [в'іл'ц'е́] (2), -я, с., бот. (*Ipomoea tricolor* Cav.). Рослина кручені паничі. *Вільце – це однорічна витка декоративна рослина з великими лійкуватими квітками* (923, 930 Первомай.).

ВІЛЬША' [в'іл'ша́], -і, ж. Вільховий лісок. *Зараз жарко, немилосердно сонце пече, і діти пішли гратися у вільшу* (984, 985 Снігур.).

ВІМ [в'ім], -у, ч. Віялка. Див. **ВІЙМ**. *На току вім увесь день очищає вимолочене зерно, щоб відправити його в заготзерно* (94, 97, 105, 106 Башт.).

ВІНЕ'ЦЬ [в'іне́ц'], -я, ч., буд. 1. Розкішна гілочка, що ставиться зверх будівлі на ознаку закінчення будівництва. Див. **ВІНО'К**. *Наш сусід сьогодні поставив на нову хату вінець, значить, будуть справляти входи* (16, 17, 33, 34 Арбузин.; 83, 90, 101–103 Башт.; 184, 186, 206, 211 Березнег.; 213, 216 Брат.; 305, 308, 309 Веселин.; 353–355 Вознесен.; 448, 449, 485, 486 Доман.; 533, 535 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 723, 724, 755, 756 Микол.; 828, 836, 837, 863, 864 Новоодес.; 907, 908, 911 Первомай.; 981, 982, 999, 1012, 1016 Снігур.).

2. Верхня дерев'яна балка в стіні, паралельна до сволюка, на яку ставлять крокви. Платва. *На вінець ставлять крокви будівлі, тому він робиться із міцного дерева* (573–575 Жовтн.; 712–714 Микол.).

ВІНЕЧИННЯ [в'іне^нчин':а], -я, с., бот. (*Sorghum*). Сорго звичайне. *Із стебел цього проса плетуть віники, тому його і звать вінечиння* (706, 708, 752, 753 Микол.).

ВІНИКИ [в'іники], -ів, мн., бот. (*Kochia scoraria* L.). Рослина віниччя. *Треба повиривати всі віники, обмолотити і скласти, щоб посохли* (11, 12, 31, 32, 41, 43 Арбузин.; 80–83, 85 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 246, 247, 274, 276 Брат.; 312, 313, 331, 332 Веселин.; 353, 354 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 550, 576, 577, 587 Жовтн.; 727, 728 Микол.).

ВІНИЧНЕ ПРО'СО [в'іничне про'со], -а, с., бот. (*Sorghum bicolor* L. Moench). Злакова рослина з волосистим суцвіттям, подібна до проса, з якої виготовляють віники. Сорго. *З віничного проса ми плетемо віники і продаємо їх на базарі* (268, 269 Брат.; 320, 321 Веселин.; 340, 346, 347 Вознесен.; 745, 746 Микол.; 846–848 Новоодес.).

ВІНКИ' [в'інкі'], -ів, мн., етногр. Обрядова вечірка молоді напередодні весілля. Див. **ВІНКОПЛЕ'ТИ, ВІНКОПЛЕТІ'ННЯ**. *Збираючись на вечірку перед весіллям, дівчата плетуть вінки для нареченої, тому й вечірка ця зветься вінки* (257, 259 Брат.; 424, 425 Доман.).

ВІНКІ'Р [в'інк'ір], -у, ч. Літня кухня; кухня. Вживається вихідцями із західних областей України. *Літом ми щороку у вінкірі варимо їжу, снідаємо й вечеряємо всі* (315, 317 Веселин.).

ВІНКОПЛЕ'ТИ [в'інкоплéти], -ів, мн., етногр. Обрядова вечірка молоді напередодні весілля. Вінкоплетини. *Напередодні весілля подруги збираються у молоді на вінкоплеті, де співають, жартують, плетуть вінки* (33, 34 Арбузин.).

ВІНКОПЛЕТІ'ННЯ [в'інкоплет'ін':а], -я, с., етногр. Вінкоплетини. *На вінкоплетіння збираються подруги молоді, увесь вечір співають пісні, плетуть вінки* (33, 34 Арбузин.; 939, 940, 942 Первомай.).

ВІНО'К [в'іно́к], -а, ч., етногр. 1. Розкішна гілочка, що ставиться зверху будівлі на ознаку її закінчення. *Сусід закінчив будувати хату, бо на криші*

поставив вінок (107–109 Березан.; 478, 481 Доман.; 745, 746 Микол.; 828, 851, 853 Новоодес.; 892, 894, 899, 900 Очак.).

2. Відзначення кінця жнив; обжинки. *Учора ми закінчили жнива і справили вінок, а тепер починаємо готуватися до осінніх польових робіт* (1012, 1016, 1019 Снігур.).

ВІНУВА'ТИ [в'інува́ти], -ую, -уєш, недок. 1. Відділяти сина на самостійне господарювання. *Скоро сина будемо вінувати, вже хату збудували, купили корову* (308, 309 Веселин.; 407, 409, 410 Врад.; 678–680 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

2. Давати подарунки молодим під час весілля. *Гості для молодих вінували набір посуду, ложок, вилок, ножів* (16, 17 Арбузин.; 320, 321 Веселин.; 700, 701 Кривоозер.).

ВІНЦЕРА'ДА [в'інцера́да], -и, ж. Плащ із спеціального матеріалу. *Вінцераду одягають чоловіки весною і восени, коли сира погода* (137, 142, 144, 150 Березан.; 573–575, 584 Жовтн.; 706, 747, 749 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.).

ВІ'НЧИК [в'інчик], -а, ч. Димар. *Вінчик на криші треба підправити, бо дощі сильно пошкодили* (44–47 Башт.).

ВІНЧУВА'ТИ [в'інчува́ти], -ую, -уєш, недок. Вітати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Після роботи підемо всі разом вінчувати нашого дорогого ювіляра* (278–280 Веселин.; 401 Врад.).

ВІ'НЯЧЧЯ [в'ін'ач'а], -я, с., бот. (*Kochia scoriata* L.). Рослина віниччя. *Віняччя у нас росте у балці, звідти ми беремо його для віників* (10, 11, 26, 27 Арбузин.; 67–69, 99, 100 Башт.; 678–680 Кривоозер.; 452, 453 Первомай.).

ВІР [в'ір], -у, ч. Тин, огорожа. *Біля віру ми посадили такі квіти, які обплели його* (62, 63, 88 Башт.; 152 Березан.; 572 Жовтн.; 877, 878 Очак.).

ВІРВЕ'ЧКА [в'ірвечка], -и, ж. Петля, пришита до верхнього одягу, за яку його вішають. Вішалка. *Приший біля мого пальта вірвечку, бо відірвалася і ніяк вішати* (31, 32 Арбузин.; 289, 299 Веселин.; 413, 414 Врад.).

ВІРЕ'ЙКА [в'іре́йка], -и, ж. Кошик. *Підмети двір, збери все сміття у віреюку і винеси його куди-небудь* (99, 100 Башт.; 184, 186, 205, 206 Березнег.; 333–335 Вознесен.).

ВІ'РНИЙ [в'і́рний], -а, -е. Красивий. *Дочка у вас, кумасю, така вже вірна, ну прямо як лялечка* (759, 768, 770 Новобузьк.).

ВІ'РХА [в'і́рха], -и, ж., метеорол. Буря. *Надворі піднялася така скажсена вірха, що божого світу не видно* (127 Березан.; 893, 894 Очак.).

ВІРЯ'К [в'і́р'ак], -а, ч. Жеребець. *У нас був колись віряк, тримали як плідника, а тепер коней дуже мало і жеребці не потрібні* (829, 842 Новоодес.).

ВІСА' [в'іса́], -ів, мн. Ваги. *Біля ферми у нас є стаціонарні віса, на яких зважують машини із зерном* (10, 11, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 90, 91, 101–103 Башт.; 107–109, 150, 152, 154 Березан.; 161–163, 203, 205 Березнег.; 213, 216 Брат.; 278–280 Веселин.; 333–335, 340 Вознесен.; 383, 384 Врад.; 432, 439 Доман.; 502–504 Єлан.; 551–553, 557, 558 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 702, 703, 706, 747, 749 Микол.; 760, 799–801 Новобузьк.; 828, 860, 862, 870, 871 Новоодес.; 873, 883, 884, 899, 900 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 993 Снігур.).

ВІСІМНА'ДЦЯТКА [в'ісі́мна́дц'атка], -и, ж., риб. Мотузок із 18 ниток, що йде на рибацькі сіті. *Ми взяли у складі тридцять п'ять метрів вісімнадцятки, щоб в'язати нові сітки* (39, 41 Арбузин.; 132–135 Березан.; 432, 434 Доман.; 847, 850 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 923, 925 Первомай.).

ВІСКРИ'ВИЙ [в'іскрі́вий], -а, -е. Сопливий, шмаркатий. *У дитини, мабуть, щось з носом негаразд, бо дуже вже віскривий, треба вести в больницу* (33, 34 Арбузин.; 227, 228 Брат.; 282, 283 Веселин.; 404–406 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

ВІСНИ'Й НІЖ [в'існі́й н'іж], -а, ч., тесл. Столярний струг. Див. **ВІ'СНИК**. *Вісним ножем роблять підготовку колод до розпилювання на дошки чи брусья* (насел. п. див. **ВІ'СНИК**).

ВІСНИК [в'існик], -а, ч., тесл. Теслярський інструмент з двома ручками для грубої обробки деревини струганням. Струг. *Вісником, як правило, знімають кору з деревини, обстругують усякі сучки* (74, 75, 77, 102, 103 Башт.; 130, 137, 144, 145 Березан.; 350, 353, 355 Вознесен.; 552, 553, 587, 589 Жовтн.; 613, 616, 617 Казан.; 706, 707, 731-733 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.; 899, 900, 903 Очак.).

ВІСНУВА'ТИЙ [в'існува'тій], -а, -е. Рябий. *Обличчя у пасічника було віснувате, але ласкаве і привабливе, чим він нас зачарував краще, ніж медом* (61–63 Башт.; 586, 587 Жовтн.; 712–714 Микол.).

ВІСПА [в'іспа], -и, ж. Високе відкрите місце; белебень. *На віспі постійно вітер дує, все змітає, тому там ніколи нічого не сіяли і не сіють зараз* (751, 753 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ВІСПА'К [в'іспа'к], -а, ч. Віспяний шрам на обличчі; віспина. *Брат ще в дитинстві перехворів віспою, і з того часу віспаки покрили все його обличчя* (644, 645 Казан.; 818, 820 Новобузьк.).

ВІСПЛЯ'ВИЙ [в'іспля'вій], -а, -е. Покритий шрамами від віспи. Віспуватий. Див. **ВІСПЛЯ'НИЙ**. *Коли в чоловіка віспляве обличчя, то невелика біда, а от коли в дівчини, – то дуже погано* (215, 217, 218 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 445, 447 Доман.; 529–531 Єлан.; 630, 631, 660, 661 Казан.; 731–733 Микол.; 799–801 Новобузьк.; 852, 854 Новоодес.).

ВІСПЛЯ'ЯНИЙ [в'іспля'яній], -а, -е. Віспуватий. *Обличчя в хлопця трохи віспляне, але людина він хороша, роботяща* (428, 429 Доман.).

ВІСПЯ'НКА [в'ісп'анка], -и, ж. Віспяний шрам на обличчі. *Після хвороби на обличчі у сина залишилися віспянки* (428, 429 Доман.).

ВІСТА [в'іста], виг. Оклик, яким повертають запряжених коней ліворуч. *Їздовий вигукнув: «Віста! Віста!», – і коні повернули ліворуч* (331, 332 Веселин.; 371 Вознесен.; 485, 486 Доман.).

ВІ'СТРО [в'істро], -а, с. Гострий край полотна коси. Вістря. *Вістро коси швидко тупиться, тому косарі завжди беруть брусок, щоб точити* (829, 842 Новоодес.).

ВІСТРЯ'К [в'істр'ак], -а, ч. Лезо сокири; вістря. *Піди в майстерню і вигостри на точилі вістряк сокири, бо вже затупився* (107, 108, 140, 141 Березан.; 362, 364 Вознесен.; 497–499 Доман.; 745, 746 Микол.; 846, 847, 870, 871 Новоодес.).

ВІСТЮ'К [в'іст'ук], -а, ч. Остюк. *Узлакових рослин – пшениці, жита, ячменю і вівса – вістюки різні* (462, 465 Доман.; 727, 728 Микол.; 850 Новоодес.).

ВІСТЬ [в'іст'т'], -і, ж. Вісь воза. *Вісті вашого воза треба змазати, бо дуже скриплять, немов хазяїна немає* (853, 854 Новоодес.).

ВІСУ'НЯ [в'ісун'а], -і, ж., зоол. (*Rana ridibunda*). Жаба-ропуха. *На березі ставка грілися на сонці жаби, то ми підкралися і впіймали одну здоровенну вісуню* (105 Башт.).

ВІСЬДО' [в'іс'дó], присл. Тут. Вживається вихідцями із Чернігівщини. *Вісьдо збудуємо собі нову хату, а трохи осторонь – сарай для худоби і курник* (759, 762 Новобузьк.).

ВІСЬО'ЛКА [в'іс'ólка], -и, ж. Копистка. *Коли мама варила варення, то увесь час помішувала його вісьолкою, щоб не пригоріло* (44, 45, 71 Башт.).

ВІСЬО'РКИ [в'іс'órки], -ів, мн. Серги. Вживається вихідцями із Закарпаття. *На день народження тато купив дочці файні вісьорки, а мама – новенькі мешти* (676, 677 Кривоозер.).

ВІ'ТРИТИ [в'ітрити], -ить, недок. Винюхувати (про собаку). *Собака ходить обережно та все щось вітрить, видно, бере якийсь слід* (418, 420 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

ВІ'ТРИТИСЯ [в'ітритис'а], -иться, недок. Стан, коли сука виявляє статеву охоту. *Наша сука вітриться, треба вести до пса, але спершу розузнати, якої породи* (22, 24, 25 Арбузин.; 69, 70, 99, 100 Башт.; 205, 206

Березнег.; 380, 382 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 562, 576, 577 Жовтн.; 738–740 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 998–1000, 1017, 1019 Снігур.).

ВІТРІ'ВКА [в'ітр'іўка] (1), -и, ж., буд. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху з фронтоном. Див. **ВІТРЯ'К**, **ВІТРЯНИ'ЦЯ**, **ВІТРЯ'НИК**. *Вітрівка прибивається до кінців лат двосхилого даху з фронтоном для того, щоб вітер не зривав боків покрівлі* (27, 28 Арбузин.; 940, 941, 942 Первомай.).

ВІТРІ'ВКА [в'ітр'іўка] (2), -и, ж. Чоловіча сорочка-безрукавка. *Купила оце у нашому магазині чоловікові і синові на літо вітрівки* (160–162 Березнег.; 333, 335, 340 Вознесен.; 723, 724, 752, 753 Микол.; 981, 983, 982, 1002 Снігур.).

ВІТРОВИ'К [в'ітровік], -а, ч. Бічне скло в автомашині, яке, повертаючи на осі, можна поставити так, щоб вітер обдував водія або пасажирів. *Поверніть, будь ласка, вітровик так, щоб обдував нас, бо в машині душнуvато* (55, 56 Башт.; 173, 174 Березнег.; 337, 338, 362, 364 Вознесен.; 486, 487, 489 Доман.; 551–553 Жовтн.; 702, 703, 736–738 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 963, 964 Снігур.).

ВІТРО'ВКА [в'ітроўка], -и, ж. Куртка з матеріалу, що не продувається вітром. *Одягну вітровку, бо надворі піднявся сильний вітер, можу простудитись* (356, 357, 371 Вознесен.; 557, 562, 573, 574 Жовтн.; 702, 706, 731, 732 Микол.).

ВІТРОВПО'Р [в'ітроўпóр], -у, ч. Лісосмуга. *Дівчата пішли відпочивати у вітровпор, там все-таки холодок* (984, 985 Снігур.).

ВІТРОГІ'Н [в'ітрог'ін], -у, ч. Баркас із вітрилами. *Сьогодні наші рибаки привезли повний вітрогін всякої риби* (896–898 Очак.).

ВІТРОЛО'М [в'ітролóм], -у, ч. Повалені бурєю дерева; бурелом. *Поїдемо в ліс, там після бурі чимало вітролому, наберемо для господарства* (29, 33, 34 Арбузин.; 191, 193, 195 Березнег.; 278–280 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 478, 481, 486 Доман.; 718, 720, 747, 749 Микол.; 857, 858, 868, 869 Новоодес.; 995–997 Снігур.).

ВІТРЯ'К [в'ітр'ак], -а, ч., буд. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху з фронтонами, щоб вітер не задував боків *Треба замінити вітряк правого причілка, бо вітер може знести черепицю з криші* (22, 24, 25 Арбузин.; 64, 65, 81, 82, 94, 97 Башт.; 107, 109, 152, 154 Березан.; 183–185 Березнег.; 257, 259, 263 Брат.; 324, 329, 330 Веселин.; 340, 359, 361, 371 Вознесен.; 456, 457, 500, 501 Доман.; 550, 557, 586, 587 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 702, 706, 731 Микол.; 801, 802, 814–816 Новобузьк.; 863–865 Новоодес.; 873, 875, 887, 888 Очак.; 911, 930, 931, 946, 950 Первомай.; 970, 971, 1002, 1003 Снігур.).

ВІТРЯ'НИК [в'ітр'анік], -а, ч., буд. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху, щоб вітер не зривав боків покрівлі *Полагодили вітряник, покрасили, тепер не буде дощова вода потрапляти на горище* (234, 238, 239 Брат.; 312, 313 Веселин.; 411, 412, 414 Влад.; 690–692 Кривоозер.; 939, 940 Первомай.).

ВІТРЯНИ'ЦЯ [в'ітр'аніц'а], -і, ж. 1. Буря. *Надворі піднялася така вітряниця, що й світу божого не видно* (331, 332 Веселин.; 417, 418, 420 Влад.; 685–687 Кривоозер.).

2. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху, щоб вітер не заривав боків покрівлі. *Під час бурі відірвало вітряницю і зірвало декілька черепиць* (16, 17 Арбузин.; 335, 336 Вознесен.; 432, 434, 435 Доман.; 863–865 Новоодес.).

ВІТРЯЧО'К [в'ітр'ачок], -а, ч. Ножі у м'ясорубці. *У м'ясорубці так затупився вітрячок, що зовсім не ріже нічого: ні м'яса, ні цибулі* (112, 113, 135, 136 Березан.; 356, 357, 371 Вознесен.; 712–714 Микол.; 997–999 Снігур.).

ВІ'ТЦЕ [в'ітце], -я, с. Дишель; війя. *У гарбі, якою збираються возити сіно, треба поставити нове вітце, бо старе зняли* (683, 685–687 Кривоозер.; 912, 914, 923 Первомай.).

ВІХ [в'іх], -а, ч., бот. (*Cicuta* L.). Отруйна рослина віха, що росте на болотах. *Віх – отруйна рослина, вона небезпечна для тварин, то вони її і не їдять* (88, 89, 94, 97 Башт.; 124, 125, 132-134 Березан.; 900, 901, 903 Очак.).

ВІХА' [в'іхá], -и, ж. Святкова ялинка. *Сьогодні діти увесь день прикрашали новорічну віху конфетами, мандаринами і різними бамбульками та іграшками* (552–554 Жовтн.; 702, 731, 733 Микол.; 827, 828, 830 Новоодес.).

ВІ'ХАЛО [в'іхало], -а, с., метеорол. Завірюха, віхола. *Ще ранком піднялося таке віхало, що світу божого не видно, всі стежки й доріжки позамітало* (61, 62 Башт.; 216, 218 Брат.; 372–374 Вознесен.; 453, 455, 490, 491 Доман.; 743, 744 Микол.; 830, 838, 840 Новоодес.).

ВІ'ХЛО [в'іхло], -а, с. Розвилистий стовп, на якому сушать горщики, глечики. *Дочка помила горщики та глечики і повісила їх на віхло, щоб сушилися на сонці* (261, 262 Брат.; 299, 300, 322, 323 Веселин.; 409, 410 Влад.; 471, 475 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 863, 865 Новоодес.).

ВІХТЮВА'ТИ [в'іхт'увáти], -юю, -юєш, док., перех. Мазати стіни віхтем. *Завтра зранку почну віхтювати стіни хати, а під вечір і побілю їх* (16, 17, 21, 25, 26 Арбузин.; 45–47, 52, 74, 75, 77 Башт.; 108–110, 140, 141 Березан.; 184, 185, 191, 195, 196 Березнег.; 213, 216 Брат.; 314, 315, 317, 324 Веселин.; 342, 343, 361, 362 Вознесен.; 418, 421 Влад.; 462, 469, 470 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 584, 585, 592, 593 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 727, 728, 739, 740 Микол.; 782, 783, 788, 789 Новобузьк.; 829, 833, 835, 864, 865 Новоодес.; 887, 888, 892, 894 Очак.; 912, 914, 943–945 Первомай.; 981–983, 998–1000 Снігур.).

ВІ'ЦА [в'іца], -и, ж. Палиця. *Син вирізав у посадці довгу-предовгу віцу, щоб ганяти гусей від ставка* (439, 442 Доман.; 529, 531 Єлан.).

ВІ'ЦЮ-ВІ'ЦЮ [в'іц'у/в'іц'у], виг. Вигук, яким підкликають ягнят. *«Віцю-віцю, мої рідненькі! Віцю-віцю!»* – підкликала бабуся ягнят, які розбрелися по двору (74, 75, 77 Башт.; 187, 188, 190 Березнег.; 1003, 1005, 1007 Снігур.).

ВІЧЕ'ЛКА [в'ічелка], -и, ж. Совок-лопата, якою віють вимолочене зерно. *Простели брезент, бери вічелку і йди перевій зерно, що в мішку* (485, 487 Доман.; 522, 524 Єлан.).

ВІЧКО' [в'ічкó], -а, с. 1. Отвір, через який влазять у погріб. *Треба закривати вічко на ніч, щоб у погріб не налазили жаби* (553, 554 Жовтн.; 713, 714 Микол.; 860, 862 Новоодес.).

2. Одна з петель начиння (начильниці) ткацького верстата, через кожну з яких пропускається нитка основи. *Через вічка ткацького верстата пропускається нитка основи* (64, 65 Башт.; 257, 259 Брат.; 296, 297 Веселин.; 449, 451 Доман.; 739, 740 Микол.; 852, 854 Новоодес.).

ВІЧМІ'НЬ [в'ічм'ін'], -ю, ч. Ячмінь. *Вічменю ми вирощуємо багато, вистачає і для себе, і для продажу державі* (303 Веселин.).

ВІ'ШАЛО [в'ішало], -а, с. Вішалка для одягу. *Прибий, сину, у коридорі вішало для щоденного і робочого одягу* (289, 290 Веселин.; 453, 455 Доман.; 580, 582 Жовтн.).

ВІ'ШТА [в'ішта], виг. Окрик, яким поганяють коней. *Но! Їздовий сів на безтарку, натягнув віжки, крикнув: «Вішта, гніді!», – і коні зрушили з місця* (425, 429 Доман.; 727, 728 Микол.).

ВІЩИ'ТИ [в'ішчіти], -щить, недок. Віщувати. *Сонце пищить – зиму віщить, а яка вона буде – побачимо* (322, 323 Веселин.; 401, 402 Влад.; 475, 476 Доман.).

ВІЯ [в'ія], -ї, ж. Дишель у воловому возі, гарбі. *У воловому возі припрягають волів до вії – спеціального дишла* (65 Башт.).

ВІ'ЯЛКА [в'ійалка], -и, ж. 1. Лопата-совок, якою віють на вітрі вимолочене зерно. Див. **ВІ'ЯЧКА**. *Подув легенький вітерець, тому бери віялку, а я візьму зерно і підемо віяти* (389, 399 Влад.; 486, 487 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 561, 562, 586–588 Жовтн.; 604–606 Казан.; 743–745 Микол.; 759, 760, 807, 809 Новобузьк.; 845–847 Новоодес.).

2. Одна з двох перехресть витушки. *Надівай пасмо на віялки, будемо змотувати пряжу у клубки* (10, 11, 37, 38 Арбузин.; 145, 149, 154 Березан.; 259, 260 Брат.; 328–330 Веселин.; 407, 409, 410 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

ВІ'ЯЛЬНИЦЯ [в'ійал'ниц'а], -і, ж. Віялка. *Віяльниця, яка стоїть на току, зламалася, треба ремонтувати* (215, 218 Брат.).

ВІ'ЯТИ [в'ійати], -ію, -ієш, недок., перех. Переганяти молоко через сепаратор. *Пішли, дочко, в катражку, будемо віяти молоко, поки не скисло* (628, 630, 667, 668 Казан.; 706, 708 Микол.; 805–809 Новобузьк.; 828, 829, 845–847 Новоодес.).

ВІ'ЯЧКА [в'ійачка], -и, ж. Лопата, якою віють вимолочене зерно. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Зерно, коли віють на вітрі, можна підкидати віячкою, а можна просто сипати з відра* (27, 28 Арбузин.; 278–280 Веселин.; 392, 394 Влад.; 688, 689 Кривоозер.; 939, 940 Первомай.).

ВКАЗІ'ВКА [ўказ'іўка], -и, ж. Годинникова стрілка. *Вказівка нашого стінного годинника чомусь збита і невірно показує час* (591, 593 Жовтн.).

ВКО'ЛЮВАТИ [ўкóл'увати], -юю, -юєш, недок. Важко працювати. *У жнива комбайнери вколювали з раннього ранку до пізнього вечора без відпочинку* (10–12, 35–37 Арбузин.; 44, 45, 101–103 Башт.; 150, 156, 158, 159 Березан.; 198, 199 Березнег.; 333–335, 371 Вознесен.; 432, 434, 456, 457, 471 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 702, 712–714 Микол.; 828, 845–847 Новоодес.; 873, 876, 883 Очак.; 963, 964, 989, 993, 995 Снігур.).

ВКОТИ'ТИСЯ [ўкотітис'а], -иться. Народити малят (про овець, кіз, кішок та ін.). *На цьому тижні у нашій кошарі дві вівці вкотилися. Наша кішка вкотилася і привела шестеро киценят* (328–330 Веселин.; 389, 390, 420, 421 Влад.; 485, 486, 489 Доман.; 685, 687, 689 Кривоозер.; 940, 941, 959, 960 Первомай.).

ВКО'ЧЕ [ўкóче], присл. Коли-небудь. *Вкоче і ми заживемо добре, але для цього треба ще потрудитися* (510 Єлан.).

ВМА'ЗАТИ [ўма́зати], -азю, -ажу, -ажуш, док. Ударити. *Батько вмазав долонею по щоці сина, щоб більше не брехав.* (21, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 45, 48, 65, 66, 74, 75 Башт.; 112, 113, 120, 121, 133, 134 Березан.; 161, 162, 166, 167, 184, 186 Березнег.; 263, 264, 266 Брат.; 288, 289, 320, 321 Веселин.; 340, 356, 357, 380–382 Вознесен.; 384, 387, 415 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 512,

513, 533, 535, 538 Єлан.; 550, 557, 576, 577 Жовтн.; 597, 598, 605, 606, 660, 661 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 706, 707, 743–745 Микол.; 818–820 Новобузьк.; 851–854, 860, 862 Новоодес.; 877–879, 901, 903 Очак.; 943–945, 959, 960 Первомай.; 965, 966, 981–983, 1012, 1016 Снігур.).

ВМАЛАМУ'РИТИ [ўмаламу́рити], -рю, -риш, док., перех. Багато з'їсти. *Прийшовши з роботи, син швидко вмаламури́в велику миску борщу, а потім прийнявся за друге* (16, 17, 24–26 Арбузин.; 67–69, 94, 95 Башт.; 124–126, 144, 145 Березан.; 187–189, 200–202 Березнег.; 212, 213, 263, 266 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 377, 378 Вознесен.; 411–413 Влад.; 497–500 Доман.; 514, 515, 548, 549 Єлан.; 550, 558, 559 Жовтн.; 640–642, 661, 665 Казан.; 676, 677, 700, 701 Кривоозер.; 702, 703, 706, 731, 732 Микол.; 799–802, 818, 819 Новобузьк.; 845–847, 866, 868, 869 Новоодес.; 877–879, 889, 890 Очак.; 951–953 Первомай.; 963–966, 995–997 Снігур.).

ВМАСТИ'ТИ [ўмасти́ти], -астю, -ащу, -астиш, док. Під час гри в карти підкинути супернику карту в масть. *Залишилося дві карти – одна козирна і король бубновий, і мені вмасти́ли під короля* (16, 17, 31, 32 Арбузин.; 44, 45, 101–103 Башт.; 132, 133, 150 Березан.; 333, 335, 377, 378 Вознесен.; 552, 554 Жовтн.; 702, 706, 747, 749 Микол.; 828 Новоодес.).

ВМЕГЕ'ЛИТИ [ўмеге́лити], -лю, -лиш, док., перех. Багато з'їсти. *От поїв, так поїв. Вмегели́в миску вареників з сиром і випив чашку молока* (45, 47, 48, 81, 82 Башт.; 132–134, 156, 158, 159 Березан.; 161–163, 198, 199 Березнег.; 227, 228 Брат.; 278–280 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 383–385 Влад.; 425–427 Доман.; 568–570 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 718, 720, 747, 749 Микол.; 82, 828, 851–853 Новоодес.; 873, 875, 906 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.; 998–1000, 1008, 1010 Снігур.).

ВМІ'ТИТИ [ўм'ітити], -ітю, -иш, док. Догадатися. *Я не вмі́тив, що ви приїхали вже додому, тому й не приходив до Вас у гості* (693, 694 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

ВНАКИ'ДКУ [ўнакі́д'ку], присл. Наопашки; накинути на плечі, не всуваючи рук у рукави. *Син одягнув пальто внакидку і вийшов з хати*

подивитися, хто там стукає у хвіртку (173, 174 Березнег.; 342, 343, 356 Вознесен.; 551–553 Жовтн.; 702, 706, 731 Микол.; 963, 964 Снігур.).

ВНУТРІ' [ўнутрі́], присл. Всередині. *У нас внутрі сарая до цього часу стоїть старий ткацький верстат* (166, 167 Березнег.; 333, 350, 353 Вознесен.; 562, 568–570 Жовтн.; 718, 720, 747, 749 Микол.; 828 Новоодес.; 989, 993, 994, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВО [во], виг. Оклик, яким виражають, показуючи великий палець руки, велике задоволення, щось значне, добре. *Андрій, показуючи великий палець правої руки, радісно сказав: «Во, яка річ!»* (10–12, 39, 41–43 Арбузин.; 45–47, 85, 87 Башт.; 120–122 Березан.; 198, 199 Березнег.; 261, 262, 274–276 Брат.; 333, 334, 371 Вознесен.; 550, 576, 577 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 706, 708, 736–738 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 877–879 Очак.; 930, 931, 940, 941 Первомай.; 964, 995, 996 Снігур.).

ВОБІ'Д [воб'ід'т], -у, ч. Обід. *Наші приїхали із станції додому якраз на вобід, як кажуть, з корабля на бал* (416, 417 Влад.).

ВО'БРУС [вобрус], -а, ч. Скатертина. Див. **О'БРУС**. *Стіл був засланий новеньким вобрусом з красивими квітами* (33, 34 Арбузин.; 697, 698 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

ВО'БРУЧ [вобруч], -а, ч. Шина на ободі колеса. *Вобруч переднього колеса почав спадати, треба поїхати в кузню і натягнути* (685, 687 Кривоозер.).

ВОВЕ'С [вовес], -а, ч., бот. (*Avenafatua* L.). Овес. *Наші зранку поїхали вовес косити для корів, бо нічим їх годувати* (261, 262 Брат.; 320, 321 Веселин.).

ВОВК [воўк], -а, ч. 1. М'ясиста середина кавуна. Див. **БАРА'Н**, **ВО'ВЧИК**, **ВОВЧО'К**, **ДІД**, **ДІД МОРО'З**, **ЗА'ЙЧИК**, **ЧОРТ** та ін. *Батько розрізав кавун на скибки, а сину віддав вовка, щоб великий виріс* (10, 11, 31–33, 35, 37, 38 Арбузин.; 44–46, 61, 63, 94, 97 Башт.; 127, 128, 130, 150, 152, 154 Березан.; 175–177, 203, 205 Березнег.; 213, 245, 246 Брат.; 292–294, 322, 323 Веселин.; 342, 343, 372–375 Вознесен.; 396, 397, 415 Влад.; 550, 558, 559, 591–593 Жовтн.; 640–642 Казан.; 690–692 Кривоозер.; 723, 724, 731–734

Микол.; 773, 776, 822, 823, 826 Новобузьк.; 832–834, 846, 847 Новоодес.; 877–879, 894, 895 Очак.; 912, 914, 946, 948 Первомай.; 970–972, 984, 985, 995, 996 Снігур.).

2. Грибковий паразит на кукурудзі та інших рослинах. Сажка. *Вовк, що паразитує на рослинах, має вигляд чорних пухирчастих наростів* (478 Доман.).

ВОВНЯ'К [воўн'ак], див. **ВОВНЯКИ'**.

ВОВНЯКИ' [воўн'акі], -ів, мн. Вовняні шкарпетки. Вживається вихідцями із західних областей України. *Підлога дуже холодна, тому треба надівати вовняки, щоб не простудитися* (312 Веселин.; 415 Врад.).

ВОВНЯ'НКА [воўн'анка], -и, ж. Одяг, вив'язаний із вовни. *Мама мені вив'язала на зиму нову вовнянку, бо стара вже порвалася* (166, 167 Березнег.; 1002, 1003 Снігур.).

ВО'ВСІ [воўс'і], присл. Зовсім. *Ми вовсі забули, що сьогодні свята субота, і роботу треба кінчати раніше* (551–553 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 828, 842 Новоодес.; 963, 964, 993 Снігур.).

ВОВСЯНИ'ЩЕ [воўс'анішче], -а, с. Вівсище. *Вовес уже скошили, тепер треба вовсянище зорати і заволочити* (81, 92 Башт.).

ВО'ВЧА ПА'СТКА [воўча па́стка], -и, ж. Вікно у болоті, затягнуте кашкою і цвітом. *Отам, де вовча пастка, завжди найбільше водиться риба* (829, 842 Новоодес.).

ВО'ВЧА ТАБА'КА [воўча табá ка], -и, ж., бот. (*Langermania gigantea*). Гриб-порхавка. *Гриб порхавку у нас називають вовчою табакою, бо він наповнюється бурим пилом* (107–109 Березан.).

ВО'ВЧІ Я'ГОДИ [воўч'і йá годи], мн., бот. (*Frangula Mill*). Чагарникова рослина з отруйними ягодами, яка використовується в медицині для виготовлення ліків. Крушина. *Вовчі ягоди мають темно-червоні ягідки, з яких виготовляють різноманітні ліки* (88, 89 Башт.; 266, 267 Брат.; 315, 317 Веселин.; 401, 402 Врад.; 487, 489 Доман.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 737, 739 Микол.; 847, 848, 851 Новоодес.; 917, 918 Первомай.).

ВОВЧО'К [воўчо́к] (1), -а, ч., ент. (*Melolontha*). 1. Личинка хруща, яка має вигляд скрученого в кільце черв'яка, що його виорюють з ґрунту. Борознюк *Личинку хруща, яку виорюють, називають вовчком, бо вона скручена в кільце як вовчок* (216, 261, 262 Брат.; 295, 297 Веселин.; 447–449 Доман.; 568, 569, 576, 577, 584 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 731–733, 751, 753 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 911, 926, 927, 930 Первомай.).

2. Жук-гноювик. *Вовчок живе в гною, риє нори в землі, заповнюючи їх гноєм, яким живиться* (364, 366 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 712, 713, 727, 728 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 923, 924 Первомай.).

ВОВЧО'К [воўчо́к] (2), -а, ч. Дитяча іграшка-дзига. *Купила синові вовчок, і він тепер щодня ним грається, розкручує* (18–20, 31, 32 Арбузин.; 46–48, 71, 78 Башт.; 150, 156, 158 Березан.; 160, 161, 198, 199 Березнег.; 212, 213 Брат.; 333, 335, 356, 371 Вознесен.; 424, 425, 462 Доман.; 551, 552, 562 Жовтн.; 594–596 Казан.; 702, 703, 731, 736 Микол.; 759, 760, 782, 804 Новобузьк.; 828, 845, 846 Новоодес.; 873, 878, 879, 899 Очак.; 907, 908, 911, 928 Первомай.; 963, 964, 993 Снігур.).

ВОВЧУ'К [воўчу́к], -а, ч. Молодий вовк. *Восени наш батько і сусід убили здорового сірого вовка і молодого вовчука* (562, 586, 587 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВОВЧУ'Р [воўчу́р], -а, ч. Мисливський пес певної породи, схожий на вовка. *Микола має доброго вовчура, з ним він завжди ходить на полювання і на зайців, і на птицю* (322 Веселин.; 366 Вознесен.; 469 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 863, 865 Новоодес.).

ВОВШУ'ЛА [воўшу́ла], -и, ж., буд. Стовп у стіні будівлі. *Вовшула, на якій тримається бокова стіна сарая, вже підгнила, і стіна скоро завалиться* (1012, 1016 Снігур.).

ВОГІРО'К [вог'іро́к], -а., ч., бот. Огірок. Див. **ВОГУРЕ'ЦЬ**, **ВОГУРО'К**. *Наші вогірки рясно зацвіли, можна сподіватися на добрий урожай* (312, 313 Веселин.; 416, 417 Врад.; 486, 487 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 940, 942 Первомай.; 984, 985 Снігур.).

ВОГІРЧИ'ННЯ [вог'ірчін':а], -я, с. Огудина огірків. *Вогірчиння з усього поля згребли і склали в купи, а що з ними робити далі, не знаємо, бо палити агроном забороняє* (насел. п. див. **ВОГІРО'К**).

ВО'ГЛИЙ [в'оглий], -а, е. Вогкий. *Поки земля вогла, давай посадимо цибульку, редисочку й огірочки* (329, 330 Веселин.; 333, 335, 356, 357 Вознесен.; 420, 421 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 915, 920, 921 Первомай.).

ВОГЛУВА'ТИЙ [воглува́тий], -а, -е. Вогкуватий. *Зараз земля після дощу воглувата, якраз така, щоб садовити огородину* (насел. п. див. **ВО'ГЛИЙ**).

ВОГНЕВИ'К [вогни'вік], -а, ч., мед. Фурункул. *Вогневик – це гостре гнійне запалення волосяного мішечка і сальної залози* (424, 425 Доман.).

ВО'ГНИВО [в'огниво], -а, с. Сталева пластинка і кремій для викресування вогню. Кресало. *Сірників немає, тому користуємося вогнивом, тобто кресалом* (695, 696 Кривоозер.; 923, 925 Первомай.).

ВО'ГНИК [в'огник], -а, ч., бот. (Balsaminaceae). Декоративна садова і кімнатна рослина бальзамін, яка має яскраві квіти. *У палисаднику розцвіли вже вогники* (505, 508, 524, 525 Єлан.; 584, 585, 589 Жовтн.; 641, 642 Казан.; 738-740 Микол.; 810, 813 Новобузьк.; 846, 847 Новоодес.).

ВОГО'НЮ [вог'он'ю], присл. Спосіб оранки поля – від країв до середини. Вживається вихідцями із Чернігівської області. *Нову ділянку трактористи почали орати вогоню, тобто від країв до середини* (37, 38 Арбузин.; 234, 236 Брат.; 308, 309 Веселин.; 441, 442 Доман.).

ВОГОРО'Д [вогор'од^Г], -у, ч. Город. *Ми свій вогород ще восени зорали і заволочили, щоб земля проїнялася вологою* (301, 303 Веселин.; 453 Доман.).

ВОГУРЕ'ЦЬ [вогур'ец'], -я, ч., бот. Огірок. *Один дуже великий вогурець ми залишили на насіння* (320, 321 Веселин.).

ВОГУРО'К [вогур'ок], -а, ч., бот. Огірок. *Оцей вогурок чомусь гіркий, треба його, мабуть, почистити* (398, 401 Влад.).

ВОДА'РНЯ [водáрн'а], -і, ж. Приміщення, де знаходиться насос, що качає воду з річки на поле. *Наш син літом працює у водарні, де качають воду з річки на поле* (359, 382 Вознесенен.).

ВО'ДВУД [вóдвуд^т], -а, ч., орн. (Урира еорps). Одуд. Див. **ВО'ДУД**. *За балкою у густій посадці звив гніздо водвуд* (Веселин.).

ВО'ДВУДКА [вóдвуд^тка], -и, ж., орн. (Урира еорps). Одудиця. Див. **ВО'ДУДКА**. *Водвудка увесь день сидить на яйцях, а водвуд носить їй їжу* (388, 389 Веселин.).

ВОДИ'ЛЮ [воді́ло], -а, с. Брусок парокінного воза, на кінцях якого укріплені орчики. *До водила парокінного воза кріпляться орчики, за які коні тягнуть воза* (299, 301 Веселин.).

ВО'ДКА [вóд^тка], -и, ж. Горілка. *У нашому магазині завжди продається водка і вино* (10–12, 27, 28 Арбузин.; 44, 45, 49, 50, 71Башт.; 107–109, 132, 133, 150, 156, 158, 159 Березан.; 160, 161, 166, 175, 176, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 261, 262, 271, 274, 276 Брат.; 278–280, 298, 299 Веселин.; 333–335, 340, 371 Вознесен.; 383, 384, 389, 396, 415, 416 Влад.; 424, 425, 453, 455 Доман.; 502–504, 533, 542 Єлан.; 551–553, 557, 558, 584 Жовтн.; 594–596, 667 Казан.; 676, 677, 683 Кривоозер.; 702, 703, 706, 747, 749 Микол.; 760, 799, 804, 822 Новобузьк.; 828, 851, 852, 866 Новоодес.; 877–879, 899, 906 Очак.; 907, 908, 910, 911, 939 Первомай.; 963, 964, 989, 993 Снігур.).

ВО'ДНИК [вóдник], -а, ч., орн. (*Sterna hirundo*). Водяний птах крячок річковий. *Водник – це річковий крячок, у нього спина і крила сірі, черевце і хвіст – білі, а дзьоб червоний* (383, 384 Влад.; 676, 677, 700, 701 Кривоозер.; 912, 914 Первомай.).

ВОДОВЕ' КО'ЛЕСО [водовé ко́лесо], -а, с., млин. Водове колесо, яке крутиться під дією води, що тече з лотків, і приводить у рух увесь водяний млин. Див. **ВОДОВОРО'Т**. *Водове колесо приводить у рух увесь млин* (17, 32 Арбузин.; 101 Башт.; 584, 586 Жовтн.).

ВОДОВО'ЗЕЦЬ [водовóзец'], -я, ч. Той, хто возить у поле воду водовозкою. *Водовозець розвозить питну воду для тих, хто працює в полі* (88, 89, 94, 95 Башт.; 337, 339, 371 Вознесен.; 737, 738, 746 Микол.; 833–835 Новоодес.).

ВОДОВО'ЗНЯ [водовóз'н'а], -і, ж. Візок з бочками або діжками для перевезення води. *Наша водовозня під'їжджає до кожного гурту, щоб напоїти людей, рівно через годину* (насел. п. див. **ВОДОВО'ЗЕЦЬ**).

ВОДОВОРО'Т [водоворóт] (1), -у, ч., млин. Водяне колесо, яке крутиться під дією води з лотків, і приводить у рух увесь водяний млин. *Водоворот млина заклинило, вода шуміла, ревла, сердилась, але зрушити його не могла* (340, 359 Вознесен.).

ВОДОВОРО'Т [водоворóт] (2), -у, ч. Глибоке місце в річці, лимані, де закручує і втягує вода. Ковбаня; вир. *За косою є водоворот, де крутиться вода, і все, що туди попадає, втягує* (10, 11, 17, 39 Арбузин.; 58, 101, 102 Башт.; 137, 142, 144, 150 Березан.; 169, 173, 182 Березнег.; 212, 245 Брат.; 298, 320, 322 Веселин.; 340, 341, 350, 356, 359, 371, 372 Вознесен.; 445, 449, 456, 478 Доман.; 511, 514 Єлан.; 550, 562, 573–575, 584, 586 Жовтн.; 702, 706, 747, 749 Микол.; 765, 769, 818, 822, 826 Новобузьк.; 829, 830, 842 Новоодес.; 873, 883, 887, 891, 906 Очак.; 917, 926, 928, 959 Первомай.; 963, 966, 995, 996, 1008 Снігур.).

ВОДОКА'Т [водокáт], -а, ч. Особа, яка працює на водокачці. *Наш старший син працює водокатом на водокачці уже три роки* (333, 340, 341, 359 Вознесенен.; 383, 384, 389 Влад.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 942, 946, 948 Первомай.).

ВОДОКРУ'Т [водокрúт], -у, ч. Вир. *На річці є сильний водокрут, ми раз попали туди човном, то насилу вирвалися* (61–63 Башт.; 332 Веселин.; 372 Вознесен.).

ВОДОЛА'З [водолáз^с], -а, ч., орн. (*Ciconia ciconia*). Лелека. Див. **ВОДЯ'НИК, ОЧЕРЕ'ТНИК**. *З раннього ранку і до вечора ходять по озеру*

водолази і ловлять жаб (223, 224 Брат.; 404–406 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 942, 948, 949 Первомай.).

ВОДОЛА'ЗНИК [водола́з'ник], -а, ч. Людина, що виконує певні роботи під водою. Водолаз. *Водолазники уже з місяць щось шукають на дні річки* (573, 574, 584 Жовтн.).

ВОДОЛЮ'БКА [водол'уб'ка], -и, ж., ент. (*Dytiscus marginalis* L.). Водяний жук-водолюб. Див. **ВОДЯ'Н**. *Водолюбка – це чорний овальної форми водяний жук роду твердокрилих* (10, 11, 33, 34 Арбузин.; 81, 82, 105 Башт.; 217, 218 Брат.; 298–300 Веселин.; 428, 429, 471 Доман.; 702, 718, 720, 731 Микол.; 829, 830, 838, 842, 843 Новоодес.; 912, 914, 959 Первомай.).

ВОДОТО'КА [водото́ка], -и, ж. Місце, де збирається і протікає весняна і дощова вода. *Після дощу діти бр'юхаються у водотоці, пускають кораблики* (49, 51 Башт.).

ВОДОТО'П [водото́п], -у, ч. Поле, яке під час весняної повені затоплюється водою. *Коров ми зараз виганяємо пастися на водотоп, там піднялася добра трава* (58, 59 Башт.).

ВОДОХРЕ'СТЯ [водохрeс'т'а], -я, с. Церковне свято Водохреща. Див. **ВОДОХРЕ'ЩА**. *Водохрестя в нас провели на річці, де зібралося дуже багато людей* (456, 457 Доман.).

ВО'ДУД [вóдуд], -а, ч., орн. (Урира еорс). Одуд. Див. **ВО'ДВУД**. *Тихим вечором десь у посадці кує водуд* (35, 36 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 372–374 Вознесен.; 413, 414 Влад.).

ВО'ДУДКА [вóдудка], -и, ж, орн. (Урира еорс). Одудиця. *Вечером десь у посадці водуд з водвудкою голосно перегукувалися* (насел. п. див. **ВО'ДУД**).

ВОДЯ'Н [вод'ан], -а, ч., ент. (*Dytiscus marginalis* L.). Великий чорний водяний жук-водолюб. Див. **ВОДОЛЮ'БКА**, **ВОДЯНИ'Й ХРУЩ**. *Водян – це чорний овальної форми великий водяний жук-водолюб* (16, 17 Арбузин.; 64, 65, 74, 75, 77 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 173, 174 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278–282 Веселин.; 340, 341, 372, 373 Вознесенен.; 421 Влад.; 427, 429, 453,

455 Доман.; 550, 584, 585 Жовтн.; 678–680 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 830, 842 Новоодес.; 889, 890, 906 Очак.; 952, 953 Первомай.; 970, 972, 995–997 Снігур.).

ВОДЯНА' Я'ЩІРКА [вод'анá йá щч'ірка], -и, ж. (*Triturus vulgaris*). Хвостата земноводна тварина, схожа на ящірку. Тритон. *Водяні ящірки живуть у воді, але гніздяться на сухому місці, як правило, у прибережній траві* (19, 20, 40 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 409, 410 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 911, 917–919 Первомай.).

ВОДЯНИЙ ХРУЩ [вод'аній хрущч], -а, ч., ент. (*Dytiscus marginalis* L.). Жук-водолюб великий. *Водяний хрущ – це чорний овальної форми жук, який літає увесь час над водою* (21, 22, 24 Арбузин.; 213, 218 Брат.; 333, 335, 336 Вознесен.; 416, 417 Влад.; 680, 681 Кривоозер.).

ВОДЯ'НИК [вод'áник], -а, ч., орн. (*Sterna hirundo*). 1. Водяний птах крячок річковий. *Водяник завжди знаходиться у воді, там він ловить собі їжу* (478, 480 Доман.; 580, 581 Жовтн.; 706, 747, 749, 750 Микол.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.).

2. Лелека. *Водяники увесь день бродять по болоті і ловлять жаб* (223, 224 Брат.; 442, 443 Доман.; 842, 844 Новоодес.).

3. Водяний жук-водолюб. *У нашому ставку розвелось багато чорних жуків-водяників* (144, 150 Березан.; 340, 341, 359 Вознесен.; 502, 503, 511 Єлан.; 628, 630, 634 Казан.; 762, 763 Новобузьк.).

4. Діжечка або відро для питної води, що стоїть, як правило, у сінях на табуретці. *У водянику, що стоїть у сінях, завжди свіжа вода для пиття* (314, 315 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 434, 435 Доман.; 846, 848 Новоодес.).

ВОДЯНІ'ТИ [вод'ан'іти], -іє, недок. Наповнюватися, набиратися водою (про фрукти та овочі). *Від безперервних дощів абрикоси почали водянити і лопатися* (45, 46, 48 Башт.; 112, 114, 130 Березан.; 288, 289 Веселин.; 411, 413, 415 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 877, 878 Очак.; 919–921 Первомай.).

ВОДЯ'НКА [вод'анка], -и, ж. 1. Глиняний посуд у вигляді глечика, у якому тримають у полі воду для пиття. *Ідучи в поле на роботу, дівчата взяли дві водянки, бо зараз жарко* (261, 262 Брат.).

2. Жук-водолюб. *Водянка – це великий чорний, овальної форми, водяний жук роду твердокрилик* (101–103 Башт.; 584, 585 Жовтн.; 706, 747, 749 Микол.).

ВОДЯ'РА [вод'ара], -и, ж., зневажл. Горілка. *От безумці, напилися водяри і ходять по вулиці та горлапаняють дурних пісень* (124, 125, 127 Березан.; 187, 188 Березнег.; 899, 901, 903 Очак.; 995, 996 Снігур.).

ВО'ЄДНА [в'ойедна], -ої, ж., займ. Сама, одна. Вживається вихідцями із західних областей України. *Усе життя моя старша сестра Настя прожила в'єдна, бо заміж не вийшла* (308, 309 Веселин.).

ВОЖА'К [вожак], -а, ч., етногр. Весільний ритуальний танець молодого і молоді. *Молодий і молода в присутності всіх гостей танцювали вожак* (413, 414 Врад.; 687, 688 Кривоозер.).

ВОЖЖИ'НА [вож'їна], -и, ж. Одна віжка. *Одна вожжина перервалася, треба буде вечером зшити* (39, 41 Арбузин.; 83, 85, 86 Башт.; 238, 239 Брат.; 342, 343, 346 Вознесен.; 441–443 Доман.; 727, 728 Микол.; 850, 864, 865 Новоодес.).

ВО'ЖЖІ [в'ож'ї], -ів, мн. Віжки. *Бери в руки вожжі і прав кіньми, а я поправлю мішки, щоб не випали з безтарки* (11, 12, 18–20 Арбузин.; 49, 51, 58, 59, 83, 85, 86 Башт.; 107–109, 124, 125, 152, 154 Березан.; 166, 167, 175, 176, 198, 199 Березнег.; 223–225, 263, 264 Брат.; 288, 290, 328–330 Веселин.; 361, 362, 380–382 Вознесенен.; 506, 508, 515 Єлан.; 550, 557, 558, 589, 592, 593 Жовтн.; 595, 596, 644–646 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 702–704, 718, 720 Микол.; 762, 763, 804–806 Новобузьк.; 828, 851–853, 870, 871 Новоодес.; 873, 875, 883, 886, 899, 901 Очак.; 907, 908, 911, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 989, 993, 1010, 1011 Снігур.).

ВО'ЖКИ [в'ожки], мн. Віжки. *Наш шорник зробив для бригадирової упряжки нові красиві вожки* (552, 553 Жовтн.).

ВОЖО'Г [вожог^х], -а, ч. Опіль. Див. **ОЖО'Г**. *Візьми, дочко, возжог і помішай жар у печі, а потім поставиш казан з водою* (940 Первомай.).

ВО'ЗДУХ [вóздух], -у, ч. Повітря. *Піду на вулицю прогуляюся перед сном та подихаю свіжим воздухом* (10–12, 21, 41, 43 Арбузин.; 44, 45, 64, 65, 86, 87, 101–103 Башт.; 112, 113, 124, 126, 127, 150 Березан.; 161–163, 169, 170, 200, 201, 207, 211 Березнег.; 213, 250, 251 Брат.; 281, 283, 314, 315, 317, 329, 330 Веселин.; 333, 335, 346, 347, 359, 360, 371 Вознесен.; 384, 404–406, 422, 423 Влад.; 424, 425, 478, 480, 490, 491 Доман.; 503, 504 Єлан.; 551–553, 557 Жовтн.; 594–596, 628, 629 Казан.; 678–680, 699 Кривоозер.; 702, 703, 706, 731, 732 Микол.; 759, 760, 804–806, 810 Новобузьк.; 828, 860, 861 Новоодес.; 873, 876, 883, Очак.; 907, 908, 911, 946, 948 Первомай.; 963, 964, 981–983, 993, 994 Снігур.).

ВОЗДУ'ШНИЙ [воздúшний], -а, -е. Повітряний. *На великій висоті є такі воздушні ями, в яких і літаки провалюються* (насел. п. див. **ВО'ЗДУХ**).

ВОЗДУ'ШНИК [воздúшник], -а, ч. Отвір у стелі погребя або кагата для виходу пари і поганого повітря. Віддушина. *Воздушник погребя, коли зимою великі морози, ми трохи прикриваємо* (966 Снігур.).

ВОЗІ'ВНЯ [воз'іўн'а], -і, ж. Нижня дошка у возі або гарбі. Див. **ВОЗО'ВНЯ**. *Треба десь дістати добру дошку для возівні, бо у моєму возі зламалася* (475, 476 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

ВО'ЗІР [вóз'ір], -у, ч. Вікно. Вживається вихідцями із західних областей України. *Діти дивилися у возір на комбайни, які проходили вулицею* (262 Брат.; 315, 317 Веселин.; 687, 688, 699 Кривоозер.).

ВОЗНЯ' [воз'н'а́], -і, ж. Навіс для возів. *Не всі вози, безтарки і гарби ховаємо на зиму у возню, бо не поміщаються* (81, 82 Башт.).

ВОЗОВІ'Д [возов'ід^т], -у, ч. Налигач. *Візьми, синку, возовід і прив'яжи корову, щоб не ходила по двору* (455 Доман.).

ВОЗО'ВНЯ [возоўн'а], -і, ж. 1. Навіс для возів. *Наша возовня знаходиться у дворі бригади, там знаходяться всі наші безтарки (257, 259 Брат.; 690, 691 Кривоозер.).*

2. Нижня дошка у возі або гарбі. *Возовня у моєму возі міцна, витримає будь-який вантаж (31, 32 Арбузин.).*

ВОЗО'К [возо́к], -а, ч., астр. Сузір'я Мала Ведмедиця. *Сузір'я Віз і Возок знаходяться поруч і починаються від Полярної зірки (29 Арбузин.; 252 Брат.).*

ВОЙЛА'К [воїла́к], див. **ВОЙЛАКИ'**.

ВОЙЛАКИ' [воїлакі́], -ів, мн. Два зв'язаних кулики соломи для покрівлі будівель. Околот. *Ми вже приготували більше сотні войлаків, щоб укрити сарай (963, 965 Снігур.).*

ВОК [вок], -а, ч., дит. Вовк; щось страшне. Див. **ВО'КА**. *Перестань пхикати, бо як почує вок, прийде і забере з собою в ліс (68, 69 Башт.; 140, 141 Березан.; 169, 170, 200, 201 Березнег.; 292, 294 Веселин.; 350, 351, 353 Вознесен.; 485–487 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 743, 745, 746 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 995, 996, 1010, 1011 Снігур.).*

ВО'КА [во́ка], -и, ж., дит. Вовк; щось страшне. *Вока – звір злий і сердитий, неслухняних дітей забирає з собою у нору (404–406 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).*

ВОКНО' [вокно́], -а, с. Вікно. *До причільного вокна підійшли хлопці і почали виспівувати щедрівки (95, 105 Башт.; 187, 188, 190 Березнег.; 702, 706 Микол.; 993, 1012, 1016 Снігур.).*

ВО'КО [во́ко], -а, с., анат. Око. *Наш сусід погано бачить на одне воко, тому носить спеціальні окуляри (94, 95 Башт.; 187, 188, 198 Березнег.; 838, 840, 868 Новоодес.; 985, 986 Снігур.).*

ВО'КОЛОТ [во́колот], -у, ч. Сніп обмолоченої соломи, що використовується для вшивання покрівлі. Околот. *Звели новий сарай для худоби, а вкривати доведеться очеретом або вшивати воколотом (94, 97, 99 Башт.; 187, 189, 190, 199 Березнег.; 972, 974 Снігур.).*

ВОКУНЕ'ВИЙ [вокуне́вий], -а, -е. Окуневий. *Зловили волочком вокунців і зварили на обід вокуневу юшечку* (насел. п. див. **ВО'КУНЬ**).

ВО'КУНЬ [вóкун'], -я, ч., іхт. (*Perca fluviatilis*). Окунь. *У нашому ставку водиться різна риба, більше всього карасі, вокуні і коропи* (91, 92 Башт.; 184, 186, 200 Березнег.; 362, 364 Вознесен.; 970, 972 Снігур.).

ВО'ЛЕ [вóле], -а, с., анат. Воло. *У нашої сусідки велике воле, вона ходить у лікарню, лікується, але ніщо не допомагає* (1012 Снігур.).

ВО'ЛИК [вóлик] (1), -а, ч., риб. Невелика сіть, якою ловлять рибу два рибаки, ідучи вбхід. Волочок. *Ми протягнули понад берегом волика і вловили десяток невеликих рибин* (79 Башт.; 580, 582, 583 Жовтн.; 706, 708, 733, 734 Микол.; 863–865 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

ВО'ЛИК [вóлик] (2), -а, ч., ент. (*Sinodendron cylindricum*). Жук-одноріжник. *Волик – це великий бурий жук з одним рогом на голові* (61, 62 Башт.; 340, 341 Вознесен.; 465, 466, 469 Доман.).

ВО'ЛИК [вóлик] (3), -а, ч. Корінець, хвостик гарбуза. *Великі і малі кабаки зносили в кути, беручи їх за волики* (79, 80 Башт.; 120, 121, 140, 141 Березан.; 356, 357 Вознесен.; 752, 753 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.; 889, 890 Очак.).

ВОЛИ'НЕЦЬ [волі́нець], див. **ВОЛИ'НЦІ**.

ВОЛИ'НИТИ [волі́нити], -ню, -ниш, недок. Свідоме чи несвідоме зволікання справи; зволікати, затримувати. *Доки вони там будуть волинити з вирішенням питання про будівництво гаража?* (18, 20, 27, 28 Арбузин.; 67, 68, 86 Башт.; 127, 130 Березан.; 169, 173, 175, 176, 178 Березнег.; 412, 413 Влад.; 465, 469, 470 Доман.; 552, 553, 562 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 736–738 Микол.; 864, 865, 870, 871 Новоодес.; 877–879 Очак.; 911, 923, 924 Первомай.; 970, 972, 1002, 1003, 1005 Снігур.).

ВОЛИ'НКА [волі́нка] (1), -и, ж. Тяганина, зволікання. *Уже більше року продовжується волинка з будівництвом мосту через річку* (насел. п. див. **ВОЛИ'НИТИ**).

ВОЛИ'НКУ ТЯГНУ'ТИ [волі́нку т'агну́ти], фраз. Тяганина, зволікання. *Доки ви будете тягнути волинку про будівництво пошти у нашому селі?* (насел. п. див. **ВОЛИ'НИТИ**).

ВОЛИ'НКА [волі́нка] (2), див. **ВОЛИ'НЦІ**.

ВОЛИ'НЦІ [волі́нці], -ів, мн. Жителі або вихідці з Волині. Волиняни. *На нашій фермі працюють волинці. Один волинець приїхав до нас давно, а жінки-волинки стали доярками* (238Брат.; 359, 360, 364, 366 Вознесен.; 441, 442, 466, 469 Доман.; 712, 713, 747, 749 Микол.; 828, 853, 854 Новоодес.).

ВОЛИ'НЩИК [волі́нщик], -а, ч. Той, що зволікає з вирішенням справи. *Якщо наша справа попаде в руки якомусь волинщику, вважай усе пропало* (551, 552, 558 Жовтн.; 702, 703, 736, 737 Микол.; 828, 860 Новоодес.; 963, 993, 994 Снігур.).

ВОЛИ'НЩИЦЯ [волі́нщиця], -і, ж. Жінка, яка зволікає з вирішенням справи. *Ти така волинщиця, що ми тобі нічого не будемо доручати* (насел. п. див. **ВОЛИ'НЩИК**).

ВОЛІ'Й [волі́й], -ію, ч. Олія. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ВОЛІ'Я**. *У нас зараз є свіжий волій, ми в понеділок тільки збили* (676, 677 Кривоозер.).

ВОЛІ'Я [волі́йя], -ії, ж. Олія. *Учора збили волії, тепер є на чому смажити і картоплю, і змащувати овочі* (31, 32 Арбузин.; 216, 217 Брат.; 321 Веселин.; 677 Кривоозер.; 919 Первомай.).

ВО'ЛО [во́ло], -а, с., зневажл. Товсте підборіддя. *На казенних харчах від'їв таке воло, що й голову не поверне* (584, 585, 592 Жовтн.; 706, 707 Микол.).

ВОЛОБУ'Й [волобу́й], -я, ч. Високий худий чоловік. *Отой волобуй як устане, то рукою і неба дістане, не те що якусь стріху* (101, 103 Башт.).

ВОЛО'ВА МО'РДОЧКА [воло́ва мо́рдочка], -и, ж., бот. (*Malus domestica* L.). Сорт яблук. *Яблука волова мордочка – великі за розміром, пахучі і дуже смачні* (448, 449 Доман.).

ВОЛО'ВЕ О'КО [волóве óко], -а, с., виногр. Сорт винограду. *Волове око – білий виноград, з якого виробляють столове вино* (61, 63 Башт.; 144, 145, 150, 156, 158 Березан.; 303 Веселин.; 456, 457, 487, 489 Доман.; 576, 577, 586 Жовтн.; 634, 644, 671 Казан.; 755, 756 Микол.; 800-802 Новобузьк.; 851, 853, 854 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

ВОЛО'ВЕ СЕ'РЦЕ [волóве сé рце], -я, с., бот. (*Lycopers sicum* sp). Сорт помідор. *Цього року помідори волове серце у нас добре вродили, значно краще, ніж інші сорти* (184, 186 Березнег.; 328–330 Веселин.; 439, 441, 453, 455 Доман.; 582, 583, 591–593 Жовтн.; 718, 720, 745, 746 Микол.; 845–847 Новоодес.; 976, 978, 993 Снігур.).

ВОЛО'ВИЙ ЯЗИ'К [волóвий йазі́к], -а, ч., бот. (*Symphytum officinale* L.). Трав'яниста рослина живокіст. Див. **ОКО'ПНИК**. *Підсушений корінь волового язика прикладають до ран, щоб вони скоріше зажили* (896–898 Очак.).

ВОЛОВО'Д [волóвóд^т], -а, ч. Налигач. *Візьми, сину, воловод і прив'яжи корову до ясел, щоб не ходила по двору* (409, 410 Врад.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.).

ВОЛОГ'ІД [волóг'ід^т], -у, ч., бот. (*Anchusa officinalis* L.). Рослина воловик лікарський. Див. **МЕДУНИ'ЦЯ ПОЛЬОВА'**. *Вологід – лікарська рослина, з якої виготовляють багато різних ліків* (896–898 Очак.).

ВОЛО'ГІКА ХМІЛЬНА' [волóг'іка хм'і́льна], -и, ж., бот. Рослина, яка росте на Кінбурнській косі. *У нас ростуть такі квіти: ляпричник (любка) болотний, точечник клопоносний, льон багаторічний, вологіка хмільна, жовтий та фіолетовий коров'як, ірис степовий, лютики і проліски* (896–898 Очак.).

ВОЛО'К [волóк] (1), -а, ч., кул. Страва. Вживається вихідцями із західних областей України. *Волок готується із зелених листочків молодих бурячків і зеленої цибулі, а заправляється салом* (322, 323 Веселин.).

ВО'ЛОК [вóлок] (2), -а, ч. Пристосування, на якому вивозять у поле безколісний плуг. Див. **ВОЛО'КА, ПІДВОЛО'КА**. *Волок, щоб вивезти у поле плуг, ковалі зробили із грубих кілків* (11, 14, 27, 28 Арбузин.; 308, 309 Веселин.; 407, 410 Влад.; 465, 466, 469 Доман.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 727, 728 Микол.).

ВОЛО'КА [воло́ка], -и, ж. Пристосування, на якому вивозять у поле безколісний плуг. *Плуги вивозили у поле тракторами на волоках, які зробили наші ковалі* (65, 66, 71 Башт.; 132, 133, 152, 154 Березан.; 184, 186, 203, 205 Березнег.; 268, 269 Брат.; 320, 321 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 396, 398, 399 Влад.; 432, 434 Доман.; 584, 585, 589, 591 Жовтн.; 731-733 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.; 997–999 Снігур.).

ВОЛОКНО' [волокну́], -а, с., мед. Гнійне запалення у тканинах пальця. Панарицій. *Почав наривати великий палець лівої руки, кажуть, що це волокно* (350, 353 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 712-714 Микол.; 773, 776, 777 Новобузьк.; 829, 842, 843 Новоодес.).

ВОЛОПА'С [волопа́с], -а, ч., астр. Зоряне скупчення Волосожар. Див. **ВОЛОСА'Р**. *Волопас – це велике зоряне скупчення на північному сході від Полярної зірки, де неозброєним оком видно кілька яскравих зірок* (424, 425, 428 Доман.).

ВО'ЛОС [вóлос], -а, ч., мед. Гнійне запалення волосяного мішечка і сальної залози та оточуючої клітковини. Фурункул. *Хвороба волос виникає з різних причин і лікувати її дуже важко* (10, 11, 33, 34 Арбузин.; 182, 183, 206 Березнег.; 346, 347, 361, 362 Вознесен.; 436, 437, 465, 466 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 597, 598, 634, 650, 652 Казан.; 706, 708, 743, 745, 746 Микол.; 799, 800, 822, 823, 826 Новобузьк.; 835, 836, 870, 871 Новоодес.; 951, 952, 955 Первомай.; 970, 972, 997, 998 Снігур.).

ВОЛОСА'Р [волосáр], -а, ч., астр. Сузір'я Волосожар. *Волосар знаходиться недалеко від Полярної зірки, де неозброєним оком видно кілька зірок цього сузір'я* (998, 999 Снігур.).

ВОЛОСА'ТИК [волосáтик], -а, ч. Хлопець, чоловік, який носить довгий чуб. *Наші молоді волосатики вже почали заводити широкі вуса і бороди* (10, 11, 16, 17, 19, 20, 31, 32 Арбузин.; 49, 51, 61, 63, 83, 85 Башт.; 126, 127, 133, 135, 150, 151 Березан.; 175, 176, 198, 199, 208, 211 Березнег.; 213, 217, 218 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 335, 336 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 551, 552, 558 Жовтн.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 733, 734, 747, 749, 750 Микол.; 845, 846, 853, 854 Новоодес.; 877, 879, 903, 905, 906 Очак.; 931, 955, 958 Первомай.; 981, 983, 1006, 1007 Снігур.).

ВОЛОСА'ТКА [волосáтка], -и, ж. Дівчина, яка носить великий чуб. *Волосатки носять на голові цілу копицю ротріпаного і розкуйовдженого волосся* (насел. п. див. **ВОЛОСА'ТИК**).

ВОЛОСКУВА'ННЯ [волоскувáн:'а], -я, с. Дія за знач. **ВОЛОСКУВА'ТИСЯ**. *Під час волоскування пшениці потрібна гарна сонячна погода* (насел. п. див. **ВОЛОСКУВА'ТИСЯ**).

ВОЛОСКУВА'ТИСЯ [волоскувáтис'а], -ується, недок. Період, коли пшениця викидає цвіт. Див. **КОЛОСКУВА'ТИСЯ**. *На нашому дальньому полі пшеничка вже почала волоскуватися, а скоро буде й колос наливатися* (18, 19, 39, 42, 43 Арбузин.; 78, 80 Башт.; 227, 228 Брат.; 404–406 Врад.; 690–692 Кривоозер.; 911, 946, 948 Первомай.).

ВОЛОСНЯ'К [волос'н'áк], -а, ч., бот. (*Asarum europaeum* L.). Рослина копитняк європейський. *Волосняк – це багаторічна трав'яниста квіткова рослина, яка має копитоподібні листочки: використовується в народній медицині, для чого його кореневища відварюють у козиному молоці* (896–898 Очак.).

ВОЛО'ССЯ [волóс': а], -я, с. Приймочки кукурудзи у вигляді пучка кіс на верхній частині качана (на які потрапляє пилок при запиленні). *Качани кукурудзи вже почали викидати своє волосся* (83–85 Башт.; 135, 136 Березан.; 584, 585 Жовтн.; 737, 738, 740 Микол.; 901, 903, 905 Очак.).

ВОЛОСЯ'НКА [волос'анка], -и, ж., орн. Голубка. *Волосянка – це маленька співуча пташка з різнобарвним оперенням* (278–280 Веселин.; 387, 388, 422, 423 Влад.; 475, 476 Доман.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 939, 940, 955, 958 Первомай.).

ВОЛО'ТА [волота], -и, ж. Колосок вівса. *Волоть. Вівсяні волоти вже почали добре наливатися, дасть Бог, буде гарний урожай* (829, 842 Новоодес.).

ВОЛО'ТКА [волотка], -и, ж. 1. Колосок вівса. *Волотки вівса вже почали наливатися, тому скоро будемо косити овес на зелений корм скоту* (101–103 Башт.).

2. Суцвіття проса; *волоть. Волотки проса великі і рясні, добре наливаються, а значить, буде хороший урожай* (35, 36, 38 Арбузин.; 156, 158, 159 Березан.; 268, 269 Брат.; 372, 373, 375 Вознесенен.; 420, 421 Влад.; 678–680 Кривоозер.; 731, 732, 734 Микол.; 835–837 Новоодес.; 889, 890, 901, 905 Очак.; 919, 921 Первомай.).

ВОЛОХА'Ч [волохач], -а, ч., бот. (*Amaranthus* sp). Бур'ян щириця. *Волохач має колосовидні або волотовидні суцвіття, тому його і називають так – волохач* (424, 425 Доман.).

ВОЛОЦЮ'ГА [волоц'уга], -и, ж., бот. (*Phaseolus* sp). Сорт квасолі з витким стеблом. *Для квасолі волоцюги забиваються кілочки, по яких її стебло в'ється* (71, 72 Башт.; 587, 588 Жовтн.; 719, 720 Микол.).

ВОЛОЧА'Й [волочай], -ю, ч., бот. (*Euphorbia* sp). Рослина молочай. *Ми дважди випололи огород, щоб не заростав волочаєм* (702, 704, 706, 708 Микол.).

ВОЛОЧИ'ЛО [волочило], -а, ч. Волоцюга. *Чого ти, сину, водишся з отим волочилом? Він і тебе розбестить* (68 Башт.).

ВОЛО'ЧКИ [волочки], -ів, мн. Шнурки до взуття. *Оце сьогодні купила нарешті в магазині чорні волочки для ботинок* (758, 759 Новобузьк.).

ВОЛОЧО'К [волочок], див. **ВОЛО'ЧКИ**.

ВОЛО'ШКА [волóшка], -и, ж., бот. (*Scabiosa arvensis* L.). Рослина свербіжниця, яка кольором своїх квіточок, зібраними в кошик, нагадує волошки. *Є волошки, які ростуть серед озимих культур, а є польові волошки, їх називають ще свербіжницею* (234, 236, 264 Брат.; 337, 339, 353, 354 Вознесен.; 751–753 Микол.; 860, 861, 866, 868, 869 Новоодес.).

ВОЛОШНЯ' [волошн'á], -і, ж., риб. Прив'язана до вудлища довга міцна нитка (з волосин коня, шовку, капрону), на кінці якої прикріплений риболовецький гачок. Волосінь. *Біля вудлиць я замінив волошню, прив'язав нові гачки* (917–918, 926, 959 Первомай.).

ВОЛУ'ВОК [волу́вок], -а, ч. Олівець. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ручку, пера, резинку і волувок син завжди носить у пеналі* (33, 34 Арбузин.; 401, 402 Влад.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 939, 940, 942 Первомай.).

ВОЛШЕ'БНИК [волшéбник], -а, ч. Чаклун. *Як тільки тугувато стає в житті, зразу ж з'являються різні вошебники і колдуні* (490, 491 Доман.; 702, 703, 752, 753 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.).

ВО'ЛЯ [во'л'а], -і, ж., мед. Пухлина щитовидної залози при базедовій хворобі. Воло. *У нашої бабусі на горлі велика воля, яка звисає аж до грудей* (328, 329 Веселин.; 946, 948 Вознесенен.; 439, 441, 443 Доман.).

ВОЛЯ'ЧЕ СЕ'РЦЕ [вол'áче се'рце], -я, с., бот. (*Lycopers sicum* sp). Сорт помідор. *Помідори воляче серце – крупні, м'ясисті і, головне, придатні для консервування* (27, 28 Арбузин.; 312, 313 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 434, 436, 437 Доман.; 832–834 Новоодес.).

ВОЛЬГА' [вол'гá], -и, ж., орн. (*Oriolus oriolus*). Пташка вивільга. *Вольга – співуча пташка середніх розмірів досить своєрідного забарвлення* (283, 285, 286 Веселин.).

ВОЛЬГО'ТА [вол'гóта], -и, ж. Пільга. *Наш дідусь – учасник Великої Вітчизняної війни, тому має деякі вольготи* (22, 23, 25 Арбузин.; 257, 259, 260 Брат.).

ВО'ЛЬТМА [вóлтма], -и, ж. Сорт картоплі. *Картопля вольтма до нас звідкись завезена; у нас вона родить добре* (486, 487 Доман.; 505, 508, 509 Єлан.).

ВОМПИ'ТИСЯ [вомп'ітис'а], -плюся, -пишся, недок. Вагатися, соромитися. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ви, куме, не вомп'іться, будьте, як дома, випивайте і добре закусуйте* (322, 323 Веселин.; 361, 362 Вознесен.).

ВОН [вон], виг. Наказ відійти від когось чи чогось, покинути, залишити когось чи щось, піти звідкись. Геть. *Або світи, або вон лети. Вон з нашої хати, щоб я і твого духу більше не бачив* (21, 22, 24, 26 Арбузин.; 44, 45, 71 Башт.; 124, 125, 133, 135 Березан.; 219, 221, 222 Брат.; 350, 351, 353 Вознесен.; 695, 696 Кривоозер.; 743, 745, 746 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.).

ВОНІТУВА'ТИ [вон'ітува́ти], -ую, -уєш, недок. Блювати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Із глинища пішов такий неприємний запах, що я почав вонітувати і втік* (678–680, 699 Кривоозер.; 951, 953, 955 Первомай.).

ВО'НКА [вóнка], присл. Вийти надвір, за межі чого-небудь. *Чоловіки вийшли вонка покурити на свіжому повітрі і поговорити про свої справи* (439, 441 Доман.).

ВОНЮ'ЧКА [вон'у́чка], -и, ж, етн. (*Geotrupes stercorarius*). Жук-гнойовик. *Треба добре вичистити сарай, щоб оті вонючки не розводилися* (907, 911 Первомай.).

ВОНЯ'ЧИЙ [вон'а́чий], -а, -е. Смердючий. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Файна чічка, але дуже вже воняча* (183, 185, 186 Березнег.; 970–972 Снігур.).

ВОПА'Л [вопа́л], -у, ч. Кольорові нитки для вишивання. *Дочка купила різного вопалу, бо хоче вишити собі гарну кофту* (312, 313, 331, 332 Веселин.).

ВОР [вор], -а, ч. Злодій. *Днями якісь вори залізли в кошару і вкрали дві вівці* (10, 12, 14, 15, 24, 25 Арбузин.; 47, 48, 83, 105, 106 Башт.; 118, 119, 152, 154 Березан.; 173, 174, 189, 190 Березнег.; 257, 259, 260 Брат.; 295, 297, 322, 323 Веселин.; 340, 371, 377, 378 Вознесен.; 383, 384, 407, 410 Влад.; 424, 425, 478, 480 Доман.; 502–504 Єлан.; 552, 553, 557, 582, 583 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 702, 703, 706, 736, 737 Микол.; 759, 762, 763, 810, 813 Новобузьк.; 828, 845–847 Новоодес.; 873, 876, 883, 899, 900, 906 Очак.; 907, 911, 939, 940, 942 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 989, 993 Снігур.).

ВОРА'КА [вор'ака], -и, ж. 1. Ворина, дрючок, жердина. *У нас за хатою лежать довгі вораки від старого сараю, з яких думаємо зробити загорожу* (678, 680, 681 Кривоозер.).

2. Загорожа, тин із таких дрючків. *Син півдня поправляв вораку, що від правого сусіда, бо похилилася в один бік* (384, 387, 388 Влад.; 453, 455 Доман.; 685, 687, 688 Кривоозер.).

ВОРА'ТИ [вор'ати], -рю, -реш, недок., перех. Орати. *Готуйся, хазяєчко, завтра будемо вогород ваш ворати, а почнемо ранком* (315, 317, 318 Веселин.).

ВОРГ'ІНІЯ [ворг'ін'ія], -ії, ж., бот. (*Dahlia ariculata* L.). Жоржина. *Кожної весни біля хати розцвітають червоні воргінії, які дочка висаджує у квітнику* (312, 313 Веселин.; 453, 455 Доман.).

ВОР'Є' [вор'є], с. Тин. Вживається вихідцями із Житомирщини. Див. **ВУР'Є'**. *Цього літа ми думаємо поставити від вулиці нове вор'є, краще, ніж старе* (366 Вознесен.).

ВОРИ'ЛО [вор'ило], -а, с., тк. Верхній вал у ткацькому верстаті. *На ворило ткацького верстата навивається під час ткання основа полотна* (101, 103 Башт.; 366, 367 Вознесен.).

ВОРИ'ЦЯ [вор'іц'а], -і, ж. Злодійка. *Сторожі нашої артілі вночі затримали воріцю, яка крапа дині й кавуни* (39, 34 Арбузин.; 247, 249 Брат.; 413, 414 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

ВОРІТНЯ' [вор'ітн'а́], -і, ж. Ворота стодоли. *Відкривайте скоріше ворітню, та будемо заносити збіжжя, щоб дощ не замочив* (184, 185 Березнег.; 517, 519 Єлан.).

ВОРІТЦЯ'ТА [вор'ітц'ата], мн. Хвіртка в огорожі. *Піди закрий ворітцята, щоб кури не лізли в огород, бо виклюють всю городину* (188, 189, 205, 206 Березнег.; 652 Казан.; 1002, 1003, 1010, 1011 Снігур.).

ВОРІ'Х [вор'іх], -у, ч., бот. (*Juglans regia* L.). Дерево горіх та його плід. *У нашому садку росте всього-на-всього один воріх. Ми нарвали із свого дерева півмішка воріхів* (268, 269 Брат.; 302, 303 Веселин.; 865 Новоодес.; 1006, 1007 Снігур.).

ВОРІ'ХОВИЙ [вор'іховий], -а, -е. Горіховий. *У нашій посадці ростуть клени, шовковиці, дубки і воріхові дерева* (насел. п. див. **ВОРІ'Х**).

ВОРКО'ТЯ [ворко́т'а], -і, ж. Буркотуха. *Стара воркотя ніяк не вгамується, чи сидить, чи ходить, але воркотить, виявляючи своє незадоволення* (418, 420 Врад.).

ВОРКУ'Н [ворку́н], -а, ч., орн. (*Columba livia*). Голуб певної породи. *Наші воркуни вже всі позліталися додому і посідали на свої гнізда* (44, 45, 47, 88, 89 Башт.; 335, 336, 356, 357 Вознесен.; 562, 568, 569, 586, 587 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 712, 713, 717 Микол.; 766, 767, 814, 816 Новобузьк.; 847, 848, 870, 871 Новоодес.).

ВО'РНИК [во́рник], -а, ч., етногр. Юнак, який на завітчаному коні їздить з калачем і запрошує гостей на весілля. *До сусідів під'їхали ворники і запрошують на весілля* (99, 100 Башт.; 337, 339, 356, 377, 378 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 505, 508, 509 Єлан.; 613, 616, 617 Казан.; 713, 714, 745, 746 Микол.; 860, 862 Новоодес.).

ВОРОБЕ'Й [воробéй], -я, ч., орн. (*Passer domesticus*). Горобець. *Ти знаєш, що воробей не ходить по землі, як всі інші птахи, а тільки скакає* (10, 14, 15, 32, 33 Арбузин.; 130, 140, 141, 152, 154 Березан.; 191, 193, 195, 209, 211 Березнег.; 250, 251, 255 Брат.; 322, 323 Веселин.; 398, 399, 401 Врад.; 465,

466, 469 Доман.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 899, 901, 903 Очак.; 951, 953, 955 Первомай.; 963, 965, 966, 993 Снігур.).

ВОРОВИ'ТИЙ [воровітиї], -а, -е. Злодійкуватий. *Найголовніше для нас – не допустити в колектив воровитих людей* (18, 21, 22, 31, 32 Арбузин.; 697, 698, 700 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

ВОРО'ВКА [вороўка], -и, ж. 1. Жінка-злодійка. *Якась воровка із сусіднього села зайшла на наше поле і почала рвати помідори* (насел. п. див. **ВОР**).

2. Бджола, яка краде мед чужої сім'ї. *Є бжолі-трудівниці, а є й воровки, які крадуть мед у чужої сім'ї* (10, 12, 14, 24, 25 Арбузин.; 49, 50, 83, 85, 94, 97 Башт.; 124, 126, 127, 152, 154 Березан.; 173, 174, 203, 206 Березнег.; 257, 259, 260, 271, 273 Брат.; 305, 307 Веселин.; 346–348, 371 Вознесен.; 404–406, 415 Влад.; 428, 429, 469, 470 Доман.; 526, 527 Єлан.; 550, 562, 582, 583 Жовтн.; 595, 596, 640–642 Казан.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 706–708, 733, 734 Микол.; 777, 778, 780 Новобузьк.; 829, 842, 843, 863–865 Новоодес. 877–879, 906 Очак.; 930, 931, 946, 950 Первомай.; 970–972, 998, 999 Снігур.).

ВОРОЖБЕ'Й [ворожбеї], -я, ч. Знахар, ворожбит. *Щоб вилікувати гідку хворобу, ми водили дитину і до ворожбея* (268, 269 Брат.).

ВОРОЖНИ'К [ворожнік], -а, ч. Ворожбит. Вживається вихідцями із Бойківщини. *Я не ворожник, що буду гадати, як там комусь колись буде* (766, 768, 769 Новобузьк.).

ВОРО'ЗКА [воро́зка], -и, ж. Один з чотирьох мотузочків, на яких підвішують колиску. Вервечка. Див. **ВОРО'СКА**. *Дитяча колиска висить на чотирьох воровках, прикріплених до сволака* (105, 106 Башт.; 582, 583 Жовтн.).

ВО'РОК [во́рок], -а, ч. 1. Невелика торбина. *У суботу приїхала дочка-студентка, взяла добрий ворок харчів і поїхала* (238, 239 Брат.; 353, 355 Вознесен.; 744, 745 Микол.).

2. Мішок. *У сінях висить великий ворок з пшеницею нового врожаю* (314, 315, 317 Веселин.; 462, 469, 470 Доман.; 851, 853, 854 Новоодес.).

3. Башлик плаща. *Накинь, сину, на голову ворок плаща, бо починається дощ* (416, 417 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 911, 942 Первомай.).

4. Матня невода, яка має вигляд довгого мішка, куди потрапляє риба під час лову. *У ворок збирається вся риба, яка потрапляє у невод, а з ворока ми вибираємо на березі* (573, 574, 584 Жовтн.; 747, 749 Микол.).

ВОРО'КИ [воро́ки], -ів, мн. 1. Дерев'яні ворота. *Відкривай вороки, щоб машина з вугіллям заїхала у двір і розвантажилася* (364, 366, 367 Вознесен.; 466, 469, 470 Доман.).

2. Тин, огорожа. *У дворі на вороках висіли глечики й горшки і сушилися проти сонця* (695, 696 Кривоозер.; 912, 914 Первомай.).

ВОРОНЕ'ЦЬ [воронéц'], -я, ч., бот. (*Hypericum perforatum* L.). Трав'яниста рослина звіробій. *Звіробій має специфічний колір листя і за цією ознакою рослину й називають воронцем* (404–406 Влад.; 683, 700, 701 Кривоозер.).

ВОРО'НКА [воро́нка] (1), -и, ж., орн. (*Coracias garrula*). Ракша. *Воронка – це перелітний птах, який має блискуче строкате оперення* (278–280 Веселин.).

ВОРО'НКА [воро́нка] (2), -и, ж. 1. Велика лійка. *Шофер вантажівки взяв воронку і почав наливати бензин у бак машини* (18, 21, 22, 35, 39 Арбузин.; 44, 45, 49, 52, 71, 94, 101 Башт.; 127, 132, 133, 150 Березан.; 166, 169, 187, 188, 203, 205 Березнег.; 213, 250, 257 Брат.; 305, 307, 312, 314 Веселин.; 333, 335, 340, 359, 371 Вознесен.; 384, 415 Влад.; 424, 425 Доман.; 550, 552, 553, 558 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 736, 737 Микол.; 799, 801, 802 Новобузьк.; 828, 829 Новоодес.; 963, 964, 994 Снігур.).

2. Канал, яким борошно висипається з-поміж млинових каменів. *Із воронки борошно висипається вже у мішки тих хазяїв, які привезли зерно* (18, 21, 22, 39 Арбузин.; 107, 108 Березан.; 212, 213, 227 Брат.; 389, 396, 404 Влад.; 439 Доман.; 678, 683, 685 Кривоозер.; 907, 911, 928, 942 Первомай.).

ВОРОНОЧА'ЛИЙ [вороноча́лий], -а, е. Кінь чорно-жовтої масті. *Запрягай у бідку вороночалоного коня, він швидко ходить і сильніший від усіх інших* (432, 434, 435 Доман.; 828, 830, 851 Новоодес.).

ВОРО'СКА [воро́ска], -и, ж. Один з чотирьох мотузочків, на яких підвішують колиску. Вервечка. *Вороски, на яких висить колиска, ми зробили із капронового шнура* (83, 86 Башт.; 322, 323 Веселин.; 487, 489 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 733, 734 Микол.; 918, 920 Первомай.).

ВО'РОТ [во́рот], -а, ч. Комір. Див. **ВОРОТНИ'К**. *Узяли хлопця за ворот і вивели, як поважного пана, із клубу, щоб не бешкетував* (505, 508, 509 Єлан.; 551–553, 558 Жовтн.; 594–596 Казан.; 702, 703, 706, 718, 720 Микол.; 750, 759, 760, 804 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.).

ВОРОТИ'ЛО [вороти́ло], -а, с., тк. 1. Верхній вал ткацького верстата. *На воротило ткацького верстата навивається основа ткання* (10, 11, 27, 28 Арбузин.; 65, 66, 85, 87 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 266, 267, 275, 276 Брат.; 279, 280 Веселин.; 407, 410 Влад.; 466, 469, 470 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 743, 744 Микол.; 851, 854 Новоодес.; 894, 895 Очак.; 926, 927 Первомай.).

2. Нижній вал ткацького верстата. *Нижній вал ткацького верстата також називається воротилом, але на нього навивається зіткане полотно* (350, 351, 353 Вознесен.; 516, 519, 520 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 712–714 Микол.; 782, 783, 786 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.).

3. Витушка. *На стоячки воротила накладається пряжа, щоб змотати її у клубки* (184, 186, 198 Березнег.; 998–1000 Снігур.).

ВОРОТІ'Й [вороті́й], -я, ч. Вир. *На річці є таке місце, де сильний воротій, затягує у воду все, що туди попадає* (418, 420 Влад.; 690, 691 Кривоозер.; 934 Первомай.).

ВОРОТНИ'К [воротні́к], -а, ч. Комір. *Давай поправлю воротник сорочки, бо чогось зібгався* (10, 12, 15, 39, 41 Арбузин.; 65, 66, 88, 89, 99, 100 Башт.; 108, 109, 130, 140 Березан.; 169, 170, 178, 180, 205, 206 Березнег.; 219, 221, 266, 267 Брат.; 299, 300, 322, 323, 329, 330 Веселин.; 356, 357, 372, 373, 380,

382 Вознесен.; 399, 401, 402, 422, 423 Врад.; 436, 449, 451 Доман.; 505, 506, 508, 542, 543 Єлан.; 551–553, 558, 562, 580 Жовтн.; 595, 596, 630, 631, 667–669 Казан.; 676, 677, 690, 692, 695, 696 Кривоозер.; 702, 704, 712–714, 731, 733 Микол.; 765, 766, 768, 810, 812 Новобузьк.; 828, 830, 845, 846, 860, 861 Новоодес.; 887, 878, 883, 884, 899, 900 Очак.; 911, 917–919, 959, 961 Первомай.; 963, 964, 970, 972, 993 Снігур.).

ВОРТНИ'ЦЯ [вортніц'а], -і, ж. Ворота подвір'я. *Коли ми під'їхали машиною до кумового подвір'я, то вортниця вже була відкрита* (22, 24 Арбузин.; 101, 103, 105 Башт.; 312, 313 Веселин.; 485, 486 Доман.; 589, 592, 593 Жовтн.; 751, 753 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.).

ВОРО'ТО [ворóто], -а, с. Стовп, на який навішуються і на якому повертаються ворота. *Веря. Ми поставили нове ворото, бо старе підгнило і ворота не закривалися* (278–280 Веселин.).

ВОРО'ТЦЯ [ворóтц'а], мн. Хвіртка. *Зачини воротця, щоб на огород ніщо не залізло і не витоптало огородину* (176, 178 Березнег.; 568, 570, 572 Жовтн.; 1012, 1016 Снігур.).

ВО'РОХ [вóрох], -а, ч. Ворочок; торбинка для віджимання сиру. *Вилий із глечиків у ворох перекип'ячений кисляк, нехай стікає сироватка* (866, 868, 869 Новоодес.).

ВОРОЧА'ТИ [ворочáти], -аю, -аєш, недок. Повертати. *Доведеться, мабуть, ворочати назад, бо на такому колесі до току не доїдемо* (11, 12, 18, 20 Арбузин.; 64, 65 Башт.; 335, 336, 347, 348 Вознесен.; 551–553, 558 Жовтн.; 702, 704, 718, 720 Микол.; 828, 870, 871 Новоодес.; 970, 972, 993, 995 Снігур.).

ВОРОЧА'ТИСЯ [ворочáтис'а], -аюся, -аєшся, недок. Повертатися. *Не хочеться з півдороги ворочатися додому, але доведеться* (насел. п. див.

ВОРОЧА'ТИ).

ВОРОЧКИ' [ворочкі́], -ів, мн. 1. Вервечки для колиски. *Треба прив'язати до колиски ворочки, щоб підвісити до сволака* (456, 457 Доман.; 745, 746 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

2. Мотузки, якими тягають солому від молотарки на скирту. *Порвалися ворочки, і тепер нічим тягати солому від молотарки на скирту* (700, 701 Кривоозер.).

ВОРОЧКУВА'ТИЙ [ворочкува́тиї], -а, -е. Подібний до ворочка (торбинки, у якій віджимають сир). *Пошла наволочку, а вона вийшла ворочкувата – і коса, і нерівна* (432, 434, 435 Доман.; 834, 835 Новоодес.).

ВОРУША'ЛЮ [воруша́ло], -а, с. Ожіль. *Візьми ворушало та вигорни з груби попіл і підклади ще дров* (399, 401, 402 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 932, 933, 942 Первомай.).

ВОРЧА'ННЯ [ворча́н':а], -я, с. Бурчання. *З хати чути було бабине ворчання* (насел. п. див. **ВОРЧА'ТИ**).

ВОРЧА'ТИ [ворча́ти], -чу, -чиш, недок. Бурчати. *Наша старенька бабуся частенько проявляє свій характер, ходить і ворчить* (10–12, 31, 32 Арбузин.; 45, 46, 89, 90 Башт.; 120, 122, 150 Березан.; 239, 240Брат.; 333, 334, 342, 343 Вознесен.; 553, 554, 562, 568 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706, 747, 750 Микол.; 827, 828, 838, 851 Новоодес.; 873, 875, 887, 888, 899, 900 Очак.; 911, 917–919, 942 Первомай.).

ВО'РЧИК [во́рчик] (1), -а, ч. Торбинка, у якій відкидають сир. Ворочок. *Принеси, дочко, ворчик із сиром, будемо ліпити варенички на вечерю* (315, 317, 318 Веселин.; 412, 413 Влад.; 487, 489, 491 Доман.).

ВО'РЧИК [ворчик] (2), -а, ч. Дерев'яний валок, до якого прикріплюють посторонки в упряжці. Орчик. *До ворчика прикріплюються посторонки, які й тягнуть воза* (35, 37 Арбузин.; 79, 80 Башт.; 152, 154 Березан.; 217, 218 Брат.; 278, 279, 320, 321 Веселин.; 356, 357, 359 Вознесен.; 469, 470, 490, 491 Доман.; 587, 588 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 940, 941, 946, 949 Первомай.).

ВОРЧУ'Н [во́рчу́н], -а, ч. Буркотун; людина, яка бурчить, говорить тихо і невиразно. *Хоча дідусь і ворчун, але він не злий, а доброзичливий* (27, 28 Арбузин.; 191, 193, 195 Березнег.; 261, 262 Брат.; 342, 346 Вознесен.; 580, 582, 583 Жовтн.; 919, 920, 953 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

ВОРЧУ'ХА [во'рчу́ха], -и, ж. Буркотуха. *Стара наша - ворчуха, що може цілий день ворчати чогось, на когось сердитися* (насел. п. див. **ВОРЧУ'Н**).

ВОРЮ'ГА [вор'ю́га], -и, ч. Злодюга. *Спіймали вчора ворюг на гарячому, тепер їм суду не минути* (насел. п. див. **ВОР**).

ВОСА'Ж [воса́ж^ш], -а, ч. Кузов воза. *Повний восаж привезли кавунів для механізаторів, які зараз працюють на збиранні врожаю* (486, 487 Доман.).

ВОСИ'КА [восі́ка], -и, ж., бот. (*Populus tremula* L.). Дерево осика. *Наша восика цього року дуже рано випустила листя, значить, буде тепла весна* (11, 14 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 322, 323 Веселин.; 405, 406 Влад.; 688, 689 Кривоозер.; 918, 919 Первомай.).

ВОСИ'КОВИЙ [восі́ковий], -а, -е. Осиковий. *Восикові дерева зрідка ростуть і в нашій лісопосадці* (насел. п. див. **ВОСИ'КА**).

ВОСИ'ЧИНА [восі́чина], -и, ж. Осичина. *У лісопосадці одна восичина виросла вище всіх дерев, і на ній птахи звили гніздо* (насел. п. див. **ВОСИ'КА**).

ВОСИ'ЧНИК [восі́чник], -а, ч. Посадка, лісок з осик. *Діти часто ходять гратися у восичник, бо там і прохолода, і травичка хороша росте* (насел. п. див. **ВОСИ'КА**).

ВОСІ'НКА [восі́нка], -и, ж. Жіночий осінній теплий одяг. Осінка. *Дочка одягла нову восінку і пішла в лавку, щоб купити риби* (328, 330 Веселин.).

ВОСК [воск], -у, ч. Віск. *Зараз воск дорогий, бо з нього роблять багато різних свічок* (10, 14, 31, 33, 39, 42 Арбузин.; 44, 45, 49, 58, 83, 101 Башт.; 107, 109, 132, 133, 150 Березан.; 166, 169, 175, 198 Березнег.; 219, 227, 228, 263, 271 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 335, 342, 343 Вознесен.; 396, 404 Влад.; 424, 425, 428 Доман.; 528, 530, 532 Єлан.; 552, 553, 562, 584, 586 Жовтн.; 594–596, 608, 609 Казан.; 702, 704, 706, 718, 720 Микол.; 760, 773, 782 Новобузьк.; 827, 828, 851, 853, 854 Новоодес.; 873, 875, 899, 901, 905, 906 Очак.; 907, 910, 911, 942 Первомай.; 963, 964, 985, 993, 1008, 1010 Снігур.).

ВОСКІВНИ'К [воск'іўнік], -а, ч. Той, що добуває віск з вощини. Воскобійник. Див. **ВОСКОБО'ЙНИК, ВОСКОБО'ЙЩИК, ВОСКОВИ'К, ВОСКОЛИ'В, ВОСКОТО'ПНИК**. *Восківники виробляють воск із вощини, яка поступає із пасік* (37, 38 Арбузин.; 65, 66 Башт.; 156, 158 Березан.; 257, 259 Брат.; 356, 359 Вознесен.; 550, 562, 589 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.).

ВОСКОБИ'ТНЯ [воскобіт'н'а], -і, ж. Приміщення або підприємство, де добувають віск із вощини. Воскобійня. Див. **ВОСКОБО'ЙНЯ, ВОСКОЛИ'ТНЯ, ВОСКОТО'ПКА**. *На воскобитні виробляють віск із вощини, яка надходить із нашої пасіки* (67–69, 101, 102 Башт.; 580, 582, 583 Жовтн.; 713, 714, 751, 753 Микол.; 845–847, 860, 861 Новоодес.).

ВОСКОБО'ЙНИК [воскобо́йник], -а, ч. Чоловік, який добуває віск із вощини або працює у воскобійні. Воскобійник. *Воскобійники зараз мають багато роботи, бо церкви повідкривалися і зріс попит на віск* (10, 11, 14, 33, 34 Арбузин.; 55, 56, 94, 95, 97 Башт.; 145, 149, 152, 154 Березан.; 183, 185, 203, 205 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278, 279 Веселин.; 333, 334, 359 Вознесен.; 384, 389 Врад.; 424, 426, 427 Доман.; 526, 527 Єлан.; 551–553, 562, 568 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 678, 680, 683 Кривоозер.; 702, 705, 706, 731, 736 Микол.; 759, 760, 773, 782 Новобузьк.; 828, 829, 842, 866 Новоодес.; 873, 875, 883, 894, 899, 900, 906 Очак.; 907, 910, 911, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 993 Снігур.).

ВОСКОБО'ЙНИЦЯ [воскобо́йниц'а], -і, ж. Жінка, яка добуває віск із вощини або працює у воскобійні. Воскобійниця. *Наша мама зараз працює на воскобойні воскобойницею* (насел. п. див. **ВОСКОБО'ЙНИК**).

ВОСКОБО'ЙНЯ [воскобо́йн'а], -і, ж. Приміщення або підприємство, де виробляють віск із вощини. Воскобійня. *У нас на воскобойні працює всього п'ятнадцять чоловік* (насел. п. див. **ВОСКОБО'ЙНИК**).

ВОСКОБО'ЙЩИК [воскобо́йщик], -а, ч. Воскобійник. *Воскобойщики зараз у пошані і добре заробляють, бо потрібний віск* (760, 765 Новобузьк.).

ВОСКОВИ'К [воскові́к] (1), -а, ч. Спеціальний лист воскових комірок меду, ячок, перги та бджіл. Стільник. *У восковик бджоли зносять мед, відкладають яєчка і вироцують потомство* (94, 97, 101, 102 Башт.; 586, 587 Жовтн.; 745, 746, 752, 753 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВОСКОВИ'К [воскові́к] (2), -а, ч. Той, хто добуває віск з вощини або працює у воскобійні. Воскобійник. *Восковики виробляють віск із вощини, переробляють його на стільники, свічки* (350, 353, 355 Вознесен.; 713, 714, 717 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ВОСКОВИ'НА [воскові́на], -и, ж. Комірка з воску в стільнику, у яку бджола відкладає мед, яєчка і пергу. *Восковина – одна з комірок у восковику, куди бджоли відкладають мед* (58, 59 Башт.; 142, 143 Березан.; 331, 332 Веселин.; 469, 470 Доман.; 727, 728 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

ВОСКОДА'ВИНИ [воскода́вини], -ів, мн. Залишки після вироблення воску з вощини. *Воскодавину, що залишаються після вироблення воску з вощини, ідуть для виготовлення різних побутових речей* (101–103 Башт.; 175, 176 Березнег.; 271, 273, 275 Брат.; 340, 356, 357 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 582, 583, 587, 588 Жовтн.; 727, 728, 752, 753 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 981, 982, 1005, 1006 Снігур.).

ВОСКОЛИ'В [восколі́ў], -а, ч. Воскобійник. *Восколив добуває віск із вощини і виробляє з нього стільники для вуликів* (68–70 Башт.; 337, 338, 371 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 589, 592, 593 Жовтн.; 641, 642 Казан.; 718, 720 Микол.; 793, 794, 797 Новобузьк.; 861, 862 Новоодес.).

ВОСКОЛИ'ТНЯ [восколі́тн'а], -і, ж. Воскобійня, де добувають віск із вощини. *Із пасіки вощину відправляють у восколитню, де вощину перетоплюють на віск і виготовляють з нього стільники* (насел. п. див.

ВОСКОЛИ'В).

ВОСКОТО'ПКА [воскотоп́ка], -и, ж. Воскобійня. *У воскотопці виробляють чистий віск, перетоплюючи вощину, яка надходить із пасіки* (10, 11, 22, 24, 26 Арбузин.; 90, 92, 97, 99 Башт.; 107, 108, 156, 159 Березан.; 189, 190, 211 Березнег.; 257, 259, 268, 269 Брат.; 340, 341, 353, 354, 371 Вознесен.;

424, 428, 429 Доман.; 550, 584, 585 Жовтн.; 703, 705, 733, 734 Микол.; 860, 861, 870, 871 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 924, 925 Первомай.; 995, 997, 999 Снігур.).

ВОСКОТО'ПНИК [воскотопник], -а, ч. Воскобійник. *У нашій воскотопці працюють і воскотопники, і воскотопниці з великим стажем* (насел. п. див. **ВОСКОТО'ПКА**).

ВОСКОТО'ПНИЦЯ [воскотопниц'а], -і, ж. Воскобійниця. *Наші воскотопниці виготовляють з воску не тільки стільники, а й різноманітні свічки* (насел. п. див. **ВОСКОТО'ПКА**).

ВОСОКА' [восокá], -и, ж., бот. (Cárex). Осока. *По обох сторонах каналу в низинних місцях розрослися комиш і वोкока* (312, 313 Веселин.).

ВОСЬМА'КА [вос'ма́ка], -и, ж. Гральна карта вісімка. *Твою бубнову восьмаку я б'ю бубновою десяткою, а жирову восьмаку б'ю козирною восьмакою* (10, 11, 34, 39, 42 Арбузин.; 58, 59, 86 Башт.; 112, 114, 140, 141 Березан.; 184, 186 Березнег.; 346, 361, 362 Вознесен.; 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 713, 714, 751, 753 Микол.; 848, 851, 853, 854 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 952, 953, 955, 958 Первомай.; 976, 980, 989, 993 Снігур.).

ВОСЬМ'РКА [вос'м'і́рка], -и, ж., гонч. Одиниця гончарського рахунку. *Восьмірка у гончарів означає вісім штук будь-яких виробів за одиницю* (6, 8 Вознесен.).

ВОТА'ВА [вота́ва], -и, ж. Отава. *Вотава вже піросла після дощу, через тиждень можна й косити* (83, 85 Башт.; 203, 206 Березнег.; 380, 382 Вознесен.; 580, 582 Жовтн.; 755 Микол.; 986 Снігур.).

ВОТЕРА'ВНИК [воте^враўник], -а, ч. Рушник. *Вживається вихідцями із західних областей України. Біля рукомийника завжди висить чистий вотеравник, щоб втиратися* (398, 399 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

ВО'ТІ [вот'і], присл. Ось тут. *Воті висить твій піджачок, а воті – кашкет і кашне* (29 Арбузин.; 322, 323 Веселин.).

ВОЦЕ'ПКИ [воце□пки], -ів, мн. Обмолочені снопи. *Воценки ми приготували для того, щоб укрити ними скирти соломи* (415 Врад.).

ВОЦЕ'ПОК [воц'эпок], див. **ВОЦЕ'ПКИ**.

ВОЧЕРЕ'Т [вочер'эт], -у, ч., бот. (*Phragmites australis* (Cav.) Trin. ex Steud.). Очерет. *Канал за три роки обріс вочеретом та високою так, що й не пройдеши* (33, 34 Арбузин.; 266, 267 Брат.; 695, 699 Кривоозер.; 918, 919 Первомай.).

ВОЧЕРЕ'ТНИЙ [вочер'этній], -а, -е. Очеретяний. *У нас був вочеретний тин, а в цьому році поставили з дощок* (насел п. див. **ВОЧЕРЕ'Т**).

ВОШВА' [вошва́], -и, ж., збірн. Дрібна блідо-зелена паразитична комаха, яка живиться соком рослин; часто утворюються великі колонії особливо на листі капусти. Капустяна попелиця. *На капусту напала вошва, а як з нею боротися, ніхто не знає толком* (227, 228 Брат.; 359, 361 Вознесен.; 864, 865 Новоодес.).

ВОШКОЛУ'ПИТИСЯ [вошколупитис'а], -плюся, -пишся, недок. Дуже повільно щось робити; вовтузитися. *Доки ти будеш вошколупитися біля тієї бочки?* (37, 38 Арбузин.; 65, 66, 105, 106 Башт.; 127, 130 Березан.; 329, 330 Веселин.; 342, 343, 346, 348 Вознесен.; 586, 588 Жовтн.; 712, 714, 717 Микол.; 834–836 Новоодес.; 879, 880, 882 Очак.; 930, 931, 940, 941 Первомай.).

ВО'ЩА [во́шча], -і, ж., бдж. Вощина. *Воща – це воскова основа стільника, в якому бджоли роблять комірочки для меду і ячок* (69, 70 Башт.; 320, 321 Веселин.; 366, 367 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 580, 582 Жовтн.; 727, 728, 745 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ВОЩЕ'ЧИНА [вошч'эчина], -и, ж., бдж. Залишки після виготовлення воску з вощини. Див. **ВОСКОДА'ВИНИ**. *Вощечина, що залишається після вироблення воску з вощини, використовується для виготовлення різних побутових речей* (97, 99, 100 Башт.; 268, 269 Брат.; 339, 340, 372–374 Вознесен.; 529–531 Єлан.; 568, 569, 589, 591, 592 Жовтн.; 616, 617, 620 Казан.; 739, 740 Микол.; 814, 816 Новобузьк.; 853, 854 Новоодес.).

ВПЕ'РВЕ [ўпéрве], присл. Вперше. *У цьому році вибори депутатів вперве проводилися на багатопартійній основі* (21, 33, 34 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 356, 357 Вознесен.; 551-553, 558 Жовтн.; 737, 739, 740 Микол.; 845–847, 857, 858 Новоодес.).

ВПЕРВИНУ' [ўпервину́], присл. Вперше. *Не впервину ми сіємо цей сорт кукурудзи у нашому господарстві* (478, 480, 481 Доман.).

ВПЕРЕГО'НИ [ўперегóни], присл. Наввипередки, вперегін. *Школярі їхали велосипедами вперегони майже до самої школи* (32, 33 Арбузин.; 69, 70 Башт.; 239, 240 Брат.; 415, 417, 418 Влад.; 685, 687 Кривоозер.; 948–950 Первомай.).

ВПЕРЕ'ДНІШЕ [ўперéдн'іше], присл. Спершу; перед цим. *Впередніше сюди переїхав наш вуйко, а потім і ми* (28 Арбузин.; 61, 63 Башт.; 198, 199 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 462, 465 Доман.; 693, 694 Кривоозер.).

ВПЕРЕ'К [ўперéк], присл. Упоперек. *Вперек дороги викопали каналу для труби і ніяк не збираються її засипати* (322, 323 Веселин.; 471, 475, 476 Доман.; 718, 720, 722 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.).

ВПЕ'РТЮХ [ўпéрт'ух], -а, ч. Упертий чоловік. *То такий впертюх, що ти йому хоч і кілок на голові теши, але не переконаєш* (584, 585 Жовтн.; 703, 704 Микол.).

ВПЛИН [ўплин], присл. Вплав; пливучи по воді. *Ми вплин перебралися через річку і пішли додому відпочивати* (533, 535, 538 Єлан.).

ВПО'ЛУДЕНЬ [ўпóлуден'], присл. Опівдні. *До лісу ми дібралися тільки вполудень і зразу ж розпочали тиляти дерева* (35, 37 Арбузин.; 219, 22, 223 Брат.; 292, 294 Веселин.; 413, 414 Влад.).

ВПОРОСИ'ТИСЯ [ўпоросі́тис'а], -иться, док. Народити поросят. *Наша льоха впоросилася, у неї шестеро поросят* (90, 92 Башт.; 568, 570, 572 Жовтн.; 743, 745 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ВПО'РУВАТИ [ўпорува́ти], -ую, -уєш, недок.; **ВПОРУВА'ТИ** [ўпорува́ти], -ую, -уєш, док., перех. Робити, працювати, обробляти. *Ледве встигла до заходу сонця впорувати цибулю і часник* (822, 826 Новобузьк.).

ВПОРУВА'ТИ [ўпорува́ти], див. **ВПО'РУВАТИ**.

ВПО'СЛІ [ўпос'л'і], присл. Після; через деякий час. *Із гостей вполі всіх приїхав брат з дружиною, який живе у місті* (175, 176, 178 Березнег.; 250, 251 Брат.; 380, 382 Вознесен.; 745, 746 Микол.).

ВПРА'ВДІ [ўпраўд'і], присл. Справді. *Ми вправді тільки-тільки приїхали від батьків додому* (208, 209, 211 Березнег.; 738, 740 Микол.; 970, 972, 974 Снігур.).

ВПРА'ВДУ [ўпраўду], присл. Справді. *Ми вправду сьогодні нікуди з дому не підемо, бо захворіла дитина* (940, 941 Первомай.).

ВПРОГОЛО'ДКУ [ўпроголо́дку], присл. Впроголодь; без достатньої кількості їжі. *Під час війни жили ми впроголодку, бо їжа дуже важко діставалася* (630, 631, 642 Казан.; 760, 762 Новобузьк.).

ВПУ'ГАНІЙ [ўпуганій], -а, -е. Важко одягнений. *Сьогодні надворі тепло, а ти прийшов такий впуганий, немов зібрався на Північний полюс їхати* (насел. п. див. **ВПУ'ГАТИСЯ**).

ВПУ'ГАТИ [ўпугати], див. **ВПУ'ГУВАТИ**.

ВПУ'ГАТИСЯ [ўпугатис'а], див. **ВПУ'ГУВАТИСЯ**.

ВПУ'ГУВАТИ [ўпугувати], -ую, -уєш, недок.; **ВПУ'ГАТИ** [ўпугати], -аю, -аєш, док., перех. Важко одягати. *Навіщо ти дитину так впугала, що вона їй не повернеться, а йти зовсім не може* (263, 267 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 356, 357, 374, 375 Вознесен.; 384, 387, 388 Врад.; 456, 457, 469, 470 Доман.; 505, 508, 509 Єлан.; 550, 552, 553, 573, 574, 576, 577 Жовтн.; 616, 617, 620 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 743, 745, 746 Микол.; 799, 801, 802 Новобузьк.; 829, 830, 842, 843 Новоодес.; 923, 924, 942, 943 Первомай.).

ВПУ'ГУВАТИСЯ [ўпугуватис'а], -уюся, -уєся, недок.; **ВПУ'ГАТИСЯ** [ўпугатис'а], -аюся, -аєся, недок. Надмірно важко одягтися. *Ти впугалася, як*

опудало, важко іти, а добиратися ж далеченько (насел. п. див. **ВПУ'ГУВАТИ**).

ВП'ЯТЬ [ўпйат'], присл. Знову. *Ти вп'ять записи́вся сьогодні в школу? Дуже довго ти добирався* (45, 47, 49, 50, 74, 75, 77 Башт.; 124, 125, 140, 141, 156, 158, 159 Березан.; 191, 193, 195, 203, 205, 206 Березнег.; 317, 318, 322, 323 Веселин.; 342, 343, 346, 347 Вознесен.; 432, 434, 465, 466, 469 Доман.; 551-553, 558, 584 Жовтн.; 702, 703, 706, 718, 720, 747, 749, 750 Микол.; 828, 829, 842, 843, 851, 853 Новоодес.; 873, 875, 883, 884, 899, 900 Очак.; 963, 964, 970, 972, 993, 994, 1012, 1016 Снігур.).

ВРАЗ [ўраз], -а, ч., анат. Жіночий орган, де розвивається зародок дитини. Матка. *Враз – це той жіночий орган, де розвивається зародок дитини* (312, 314, 315, 317 Веселин.; 350, 351, 353 Вознесен.; 424, 425, 439 Доман.; 702, 704, 706, 747, 749, 750 Микол.; 828, 845, 846, 860, 862 Новоодес.).

ВРЕД [ўред], -а, ч. Шкода. *Град, який пройшов минулого тижня, наніс великий вред нашим посівам* (112, 113, 140, 141, 150 Березан.; 263, 266 Брат.; 324, 329, 330 Веселин.; 333, 335, 336, 340, 350 Вознесен.; 428, 429, 462, 471, 476 Доман.; 562, 568, 570, 573, 574 Жовтн.; 702, 704, 705, 731, 732, 747, 749 Микол.; 832, 833, 835, 842, 844 Новоодес.; 877, 878, 891, 892, 899, 901, 906 Очак.; 963, 964, 966, 976, 978, 993 Снігур.).

ВРЕ'ДНИЙ [ўредній], -а, е. Капосний, шкідливий. *Ну ти ж і вредний! І в кого ти такий капосний вдався?* (насел. п. див. **ВРЕД**).

ВРЕ'ДНИК [ўредник], -а, ч. Шкідник. *Ах ти ж такий малий вредник! Чого ж це ти поліз на грядку з горохом?* (насел. п. див. **ВРЕД**).

ВРЕ'ДНИЦЯ [ўредниц'а], -і, ж. Шкідниця. *І ти, вредниця мала, теж полізла рвати горох!? То я й тобі зараз намну вуха* (насел. п. див. **ВРЕД**).

ВРЕ'ДНО [ўредно], присл. Шкідливо. *Відомо ж, що тобі курити цигарки вредно для здоров'я, у тебе ж хворі легені* (насел. п. див. **ВРЕД**).

ВРЕКТИ' [ўректі́], -чу, -еш, док. Зурочити. *От клята баба, своїм відьомським поглядом вrekла малу дитину* (418 Врад.).

ВРЕМ'Я [ўрём'я], -я, с. Час. *У наше врем'я уже ніхто не носить ні сиряків, ні кобеняків* (10, 11, 18, 19, 31, 32 Арбузин.; 44, 45, 48, 49, 71, 101–103 Башт.; 108, 109, 112, 114, 132, 133, 143, 144, 150 Березан.; 160, 162, 163, 182, 183, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 257, 261 Брат.; 278–280, 305, 307 Веселин.; 333, 335, 342, 343, 371 Вознесен.; 383, 384, 389, 404, 405 Врад.; 424, 427, 429, 490, 491 Доман.; 502–504, 514, 515, 542, 543 Єлан.; 551–553, 562, 580, 581 Жовтн.; 594–596, 667, 668 Казан.; 678, 680, 683, 697, 698 Кривоозер.; 702, 704, 706, 731, 736, 737, 747, 749 Микол.; 760, 799, 800, 810, 812 Новобузьк.; 828, 830, 831, 857, 858 Новоодес.; 873, 877, 879, 891, 893 Очак.; 907, 908, 911, 942, 946, 951 Первомай.; 963, 964, 965, 993, 994 Снігур.).

ВРЕМ'ЯНКА [ўрем'янка], -и, ж. Хата для тимчасового проживання. *Наші сусіди покищо живуть у врем'янци, бо хату ще не закінчили будувати* (10, 11, 18 Арбузин.; 45, 46, 88, 89 Башт.; 109, 110, 150 Березан.; 333, 337, 359 Вознесен.; 424, 425, 427, 478 Доман.; 554, 557, 584, 585 Жовтн.; 702, 704, 736, 747, 749 Микол.; 850, 870, 871 Новоодес.; 899, 900, 906 Очак.; 993, 995, 996 Снігур.).

ВРЕП'ЖИТИ [ўреп'жити], -жу, -жиш, док., перех. Це слово може вживатися замість дієслів ударити, зіграти, затанцювати, побігти, зміст яких розкривається контекстом. *Вреп'жив коня батоном так, що той аж здригнувся. Гармоніст вреп'жив польку, і всі дружно пішли танцювати. Петро так майстерно вреп'жив гопачка, що всіх здивував. Від сорому Микола вискочив із хати і вреп'жив невідомо куди* (10, 11, 16, 17, 39, 40, 42, 43 Арбузин.; 44, 45, 47, 48, 101–103 Башт.; 107, 108, 110, 124, 126, 150 Березан.; 160, 162, 175, 177, 203, 205, 206 Березнег.; 212, 213 Брат.; 303, 322, 323 Веселин.; 340, 341, 356, 357 Вознесен.; 404, 405, 422, 423 Врад.; 456, 457, 462, 465, 466 Доман.; 554, 555, 558, 589, 591 Жовтн.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 706, 707, 731, 733 Микол.; 832, 834, 836, 837 Новоодес.).

ВРИ'ВОК [ўр'івок], -а, ч. Мотузок. *Найдіть якогось вривка зав'язати лантух з картоплею, щоб поставити на воза* (340, 353, 355 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 840, 841 Новоодес.).

ВРІЗНИКИ' [ўр'ізникі́], -ів, мн., тк. Кінці ниток основи, які не можна доткати. *Врізники – це залишки ниток основи, яких не можна доткати* (35, 36, 38 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 364, 366, 367 Вознесен.; 478, 480, 481 Доман.; 652, 660 Казан.; 744, 745, 755, 756 Микол.; 804–806 Новобузьк.; 845, 846, 860, 862 Новоодес.; 917-919 Первомай.).

ВРО'ДІ [ўр'оді́], спол. Ніби, нібито, немов. *Удає, вроді нічого не знає про вчорашню подію* (108, 109, 150 Березан.; 342, 346 Вознесен.; 502-504, 542 Єлан.; 828, 832, 833 Новоодес.).

ВРОДЛИ'ВКА [ўродліўка], -и, ж. Красуня, вродливиця. *Ваша менша дочка – вродливка і, здається, збирається виходити вже заміж* (10–12, 27, 28 Арбузин.; 55, 56, 88, 89, 101–103 Башт.; 120, 122, 143, 144, 150 Березан.; 198, 199, 203, 205, 206 Березнег.; 268, 269 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 469, 470 Доман.; 514, 515 Єлан.; 552, 562, 584, 585 Жовтн.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 706, 707, 747, 749 Микол.; 834, 835, 851, 853 Новоодес.; 879, 880, 882 Очак.; 952, 953 Первомай.; 963, 965, 993, 999, 1000 Снігур.).

ВРОЗДВО'ЖКУ [ўроздв'ожку], присл. Без верхнього одягу. *Зайшли ранком до Володимира, а він зустрів нас ще вроздвожку, в одних трусах* (274, 275 Брат.; 364, 366 Вознесен.).

ВРО'ЗМАХ [ўр'озмах], присл. З усього розмаху. *Григорій врозмах ударив кулаком один раз, і дошка відлетіла* (10, 12, 18, 20, 35, 37 Арбузин.; 62, 63 Башт.; 584, 585, 591 Жовтн.; 708, 711 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

ВРО'ЗРУБ [ўр'озруб^п], присл., ковал. Спосіб ковальського зварювання металу. *Метал у кузні ми зварюємо двома способами – врозруб і встик* (64, 65 Башт.; 356, 357 Вознесен.; 434, 435 Доман.; 847 Новоодес.).

ВРОСТА'ННЯ [ўростан'н': а], -я, с. Дія за знач. **ВРОСТА'ТИ**. *Після дощу пішло активне вростання огородини, особливо цибулі і редиски* (926, 927 Первомай.).

ВРОСТА'ТИ [ўростáти], -аю, -аєш, недок. Виростати; рости. *Ваш старший син востає, вже з дівчатами дружить, дивись, скоро й женитися буде* (926, 927 Первомай.).

ВРУБЕ'ЛЬ [ўрубéл'], -я, ч. Рубель для прасування білизни. *Бери, дочко, врубель і качалку і починай прасувати білизну* (372, 373, 375 Вознесен.; 752, 753 Микол.).

ВРУ'НЮВАННЯ [ўру́н'уван':а], -я, с. Кущування посівів. *Під час врюнювання пшениці пішов, на наше щастя, хороший обложний дощ* (насел. п. див. **ВРУ'НЮВАТИСЯ**).

ВРУ'НЮВАТИСЯ [ўру́н'уватис'а], -юється, недок. Кущування посівів (жита, пшениці). Пор. **ВРУ'НИТИ, ВРУ'НИТИСЯ**. *Після дощу пшениця почала дружно врюнюватися* (456, 457 Доман.; 743, 745, 746 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

ВСЕБІ'Ч [ўсеб'іч], присл. У всі боки. *Ми розширили своє поливне поле у всебіч, бо для цього склалися хороші умови* (759, 760 Новобузьк.).

ВСЕЙ [ўсеї], вся, все. Увесь. *Ми в цьому році всей огород засадили картоплею* (247, 249 Брат.; 322, 323 Веселин.).

ВСЕОДНО' [ўсеодно́], присл. Однаково. *Нам всеодно, хто там буде працювати, аби тільки користь була з цього* (829, 842, 844, 870, 871 Новоодес.).

ВСЕРІ'ВНО [ўсер'іўно], спол. протиставн. Однак, проте, але. *Що б ви нам не казали, всерівно ми підемо в гості до кумів* (554, 557, 558, 559 Жовтн.; 736, 738, 740 Микол.).

ВСИ'ПЛИЩЕ [ўсіплищче], -а, с. Приміщення або посудина для зберігання зерна. *Ми стару бабусину скриню поставили у чулан для всиплища* (773, 776, 780 Новобузьк.).

ВСІГДА' [ўсігдá], присл. Завжди. *Ми всігда добре дружили з нашими сусідами* (12, 14, 15, 41, 43 Арбузин.; 45, 47, 88, 89 Башт.; 137, 142, 143, 150 Березан.; 217, 218 Брат.; 333, 336, 362, 364 Вознесен.; 424, 425, 427, 462, 465

Доман.; 551–553, 558, 584, 585 Жовтн.; 718, 720, 722, 736, 737 Микол.; 828 Новоодес.; 877, 878 Очак.).

ВСКАЧКИ' [ўскачкі], присл. Дуже швидко їхати на коні. Навскач. *Наші хлопці поїхали вскачки напувати коней і навперегонки* (845, 847 Новоодес.).

ВСКО'РОСТІ [ўскóрос'т'і], присл. Незабаром. *Вскорості прийдуть з роботи батько й син, тому готуй вечерю* (342, 343, 346 Вознесен.; 562, 568, 570, 572 Жовтн.; 713, 714, 744, 746 Микол.; 838, 840, 853, 854 Новоодес.).

ВСТЕ'ЛЬКА [ўстéл'ка], -и, ж. Устілка. *Щоб було тепліше ногам, у чоботи вставив товсті шерстяні встельки* (183, 185 Березнег.; 985, 986 Снігур.).

ВСТИД [ўстид], -у, ч. Сором. Вживається вихідцями із західних областей України. *То ж великий встид так поступати молодій дівчині, як ти це зробила* (396, 398 Влад.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 910, 911, 925 Первомай.).

ВСТИ'ДНИЙ [ўстідній], -а, -е. Стидний. *Встидний ти вчинок зробив, і не хочеш цього визнати, а це дуже погано* (насел. п. див. **ВСТИД**).

ВСТИ'ДНО [ўстідно], присл. Стидно. *І тобі, дочко, ото не встидно ходити з отим вар'ятом?* (насел. п. див. **ВСТИД**).

ВСТИДОМИ'РНИК [ўстидомі́рник], -а, ч. Безстидник. *Чого ви, встидомирники, розляглися, а машини годину вже ждуть, поки навантажите зерном?* (322, 323 Веселин.).

ВСТИДОМИ'РНИЦЯ [ўстидомі́рниц'а], -і, ж. Безстидниця. *От встидомирниці! Носять юбки, які нічого, крім пупа, не прикривають* (322, 323 Веселин.).

ВСТИК [ўстик], присл., ковал. Спосіб ковальського зварювання металу. *Метал у кузні ми зварюємо двома способами – врозруб і встик* (64, 65 Башт.; 356, 357 Вознесен.; 845, 860 Новоодес.).

ВСТРІЧ [ўстр'іч], присл. Назустріч. *Підходжу до лавки, а зустріч мені ідуть кум і кума з дітьми* (417, 418 Влад.).

ВСУ'ЧИТИ [ўсúчити], -чу, -чиш, док. Дати. *За погане ставлення до своїх обов'язків всучили догану і вигнали з роботи* (10, 11, 14, 29, 40, 42 Арбузин.);

44, 45, 48, 71 Башт.; 132, 133, 140, 141, 150 Березан.; 281, 282 Веселин.; 333, 335, 336, 377, 378 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 550, 573, 577 Жовтн.; 702, 704, 706, 747, 749, 750 Микол.; 828, 829, 851, 853, 854 Новоодес.; 873, 875, 899, 900, 906 Очак.; 917, 919, 921 Первомай.; 995, 996, 998 Снігур.).

ВСЮНО'ШНА [ўс'унóшна], -ої, ж. У православних християн – церковна служба, що правиться цілу ніч під Великдень. Всеношна. *Наша бабуся під Великдень завжди ходить до церкви на всюношну* (822, 823, 826 Новобузьк.).

ВТАКОВИ'ТИ [ўтаковіти], -влю, -виш, док., перех. Умостити, всадовити. *Підождіть, дайте втаковити бабуся, а тоді й рушайте їхати* (150, 156, 158 Березан.; 371, 377, 378 Вознесен.; 727, 728 Микол.; 834, 836 Новоодес.).

ВТАКОВИ'ТИСЯ [ўтаковітис'а], -влюся, -вишся, док. Умоститися, усістися. *Жінки швидко втаковилися в кузові машини і дали команду відправлятися в дорогу* (насел. п. див. **ВТАКОВИ'ТИ**).

ВТАЛА'ПАТИ [ўталáпати], -аю, -аєш, Увійти неждано. *Сиділи, займалися своїми справами, коли це неждано-негадано вталапали сусіди* (39, 41, 43 Арбузин.; 90, 92 Башт.; 124, 126, 127 Березан.; 267 Брат.; 745, 746 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ВТАЛА'ПАТИСЯ [ўталáпатис'а], -аюся, -аєшся, док. 1. Неждано увійти. *Ні з сього ні з того вталапалися в хату якісь синові знайомі і почали теревенити* (насел. п. див. **ВТАЛА'ПАТИ**).

2. Вплутатися у якусь неприємну справу. *Вталапався у таку халепу, що не знаю, як і виплутатися* (343, 346, 348 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 533, 535 Єлан.; 832, 833, 835 Новоодес.).

ВТЕЛИ'ТИСЯ [ўте^илітис'а], -литься, док. Народити теля (про корову). *Учора наша корова втелилася і привела й цього року теличку* (356, 357 Вознесен.; 445, 448 Доман.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 845, 846, 848 Новоодес.; 943, 944 Первомай.).

ВТЕЛІ'ЩИТИ [ўте^ил'ішчити], -щу, -щиш, док., перех. 1. Дати комусь щонебудь, звичайно, поганої якості або непотрібне. Втелющити. *Замість нових*

запасних частин до трактора тобі втеліщили відновлені старі (134, 135 Березан.; 878, 879 Очак.).

2. Втуплювати очі, погляд, зір. *Чого ти втеліщив свої баньки, немов зроду не бачив автомашини* (94, 95, 97 Башт.; 587, 588 Жовтн.).

ВТЕЛІ'ЩИТИСЯ [ўте^л'іщчитис'а], -щуся, -щишся, док. 1. Неждано ввійти. *Сиділи собі в хаті, займалися своїми справами, аж тут втеліщився сусід* (926, 927, 942 Первомай.).

2. Вплутатися, встряти у якусь неприємну справу. *Здуру втеліщився у таку неприємність, що аж самому стидно* (597, 598, 601 Казан.; 810, 812 Новобузьк.).

3. Втуплюватися очима, поглядом. *Чого ти втеліщився, як баран на нові ворота, у той автомобіль?* (124, 126 Березан.).

ВТЕ'РЯНИЙ [ўтєр'аний], -а, -е. Загублений. *Гаманець з грішми, втераний позавчора, несподівано знайшовся* (насел. п. див. **ВТЕРЯ'ТИ**).

ВТЕРЯ'ТИ [ўтер'ати], -яю, -яєш, док., перех. Загубити. *Багато дечого ми втерали за своє безпутне життя, але його вже ніколи не вернеш* (35, 37 Арбузин.; 252, 255 Брат.).

ВТИ'НОК [ўтінок], -а, ч. Гвинтівка з укороченим стволом і прикладом. Обріз. *Хлопці знайшли у балці втинок, правда, іржавий і без затвора* (55, 56 Башт.).

ВТИРА'ЛЕЧКО [ўтир'алечко], -а, с. Рушничок. Див. **ВТИРА'ЛЬНИК, ВТИРА'НЕЦЬ, ВТИРА'НИК**. *Понеси батькові до умивальника чисте втиралечко, бо те вже не зовсім чисте* (173, 174 Березнег.).

ВТИРА'ЛЬНИК [ўтир'ал'ник], -а, ч. Рушник. *Усі першокласники принесли в школу втиральники, щоб після уроку помити і витерти руки* (45, 47, 48 Башт.; 335, 336, 372, 374, 375 Вознесен.; 432, 434, 436 Доман.; 580, 582, 583 Жовтн.; 723, 724, 743, 745 Микол.; 845, 847, 848 Новоодес.).

ВТИРА'НЕЦЬ [ўтира́нец'], -я, ч. Рушник. *Втиранець висить на кілочку біля рукомийника, а мило лежить на табуретці* (насел. п. див. **ВТИРА'ЛЬНИК**).

ВТИРА'НИК [ўтира́ник], -а, ч. Рушник. *Приготуй у поле чистий втираник і мило, бо там доведеться не раз умиватися й утиратися* (насел. п. див. **ВТИРА'ЛЬНИК**).

ВТИХАРЯ' [ўтихар'á], присл. Спідтиха, тишком. *Хлопці втихаря підкралися до саду, залізли і почали рвати яблука* (16, 17, 35, 39 Арбузин.; 45, 46, 71, 101, 105 Башт.; 108, 110, 150, 152 Березан.; 160, 162, 166, 198, 199 Березнег.; 212, 219, 227 Брат.; 333, 336, 342, 343, 371 Вознесен.; 411, 415, 416 Влад.; 424, 425, 490 Доман.; 551, 552, 580 Жовтн.; 702, 706, 747, 749 Микол.; 828, 829, 863 Новоодес.; 899, 900 Очак.).

ВТОВЩИНУ' [ўтоўшчину́], присл. Завтовшки. *Ми купили деревину втовщину з метр, з якої думаємо напиляти широких дощок* (866, 868, 869 Новоодес.).

ВТОР [ўтор], -у, ч., гонч. Лінія, що окреслює дно посудини у вигляді обручика. *Щоб правильним було дно посудини, не тонким і не товстим, ми дотримуємося втору* (6–8 Вознесен.).

ВТОРА'К [ўтора́к], -а, ч., бдж. Другий рій бджіл. Див. **ВТОРИ'ЧНИЙ, ВТОРИ'Й**. *Батько відділив вторака в окремих вулик і поставив у садку* (18, 21, 35, 39 Арбузин.; 47, 48, 65, 66, 90, 92 Башт.; 109, 110, 130, 156, 158, 159 Березан.; 208, 209, 211 Березнег.; 259, 260, 271, 273, 275 Брат.; 283, 284, 303, 320, 321 Веселин.; 354, 355, 377, 378 Вознесен.; 401, 402 Влад.; 435, 436, 499, 501 Доман.; 584, 585, 589, 593 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 723, 727, 728 Микол.; 845, 847, 848 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 911, 926, 927, 942 Первомай.; 970, 972, 998, 1000, 1005, 1006 Снігур.).

ВТОРИ'Й [ўторі́й], -ого, ч., бдж. Другий рій бджіл. *Вторий рій ми відділили порівняно недавно, тому він ще слабкий, але сили набирає* (насел. п. див. **ВТОРА'К**).

ВТОРИ'ЧНИЙ [ўторі́чний], -ого, ч., бдж. Другий рій бджіл. *Не прозівайте вторичного, добре слідкуйте і приготуйте вулик* (64, 65 Башт.; 133, 135, 137 Березан.; 361, 371, 372 Вознесен.; 883, 884 Очак.).

ВТУ'ЛОК [ўту́лок], -а, ч. Металева труба в маточині колеса. Втулка. *У задньому лівому колесі безтарки зовсім стерся втулок, і колесо скрипить* (273, 275, 276 Брат.; 372, 373, 375 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 745, 746 Микол.; 850 Новоодес.).

ВТУ'РИТИ [ўту́рити], -рю, -риш, док., перех. Ударити. *Чийсь собака зайшов у двір, то батько так його втурив палкою, що він аж заскавучав* (584, 585 Жовтн.).

ВТЮ'РИТИСЯ [ўт'у́ритис'а], див. **ВТЮ'РЮВАТИСЯ**.

ВТЮ'РЮВАТИСЯ [ўт'у́р'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок.; **ВТЮ'РИТИСЯ** [ўт'у́ритис'а], -юся, -ишся, док. *Закохуватися. По всьому видно, що мій брат втюрився в Ганусю по самі вуха* (10, 16, 18, 31, 32 Арбузин.; 49, 50, 71, 94, 97 Башт.; 127, 141, 150 Березан.; 191, 193, 195, 196 Березнег.; 340, 341, 371, 380, 382 Вознесен.; 424, 425, 427 Доман.; 502, 504, 505, 526 Єлан.; 552, 553, 558, 559, 589, 591 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 702, 703, 731, 733, 736 Микол.; 799, 800, 802 Новобузьк.; 828, 829, 857, 859 Новоодес.; 899, 900, 906 Очак.; 939, 941, 959 Первомай.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

ВТЬО'ПАТИСЯ [ўт'о́патис'а], -аюся, -аєшся, док. *Закохатися. Микола так втьопався у Маринку, що ходить сам не свій* (10, 11, 22, 23, 31, 32 Арбузин.; 49, 50, 78, 80, 105 Башт.; 107, 110, 152, 156 Березан.; 173, 174, 187, 188 Березнег.; 227, 228, 250, 252, 255 Брат.; 333, 337, 340 Вознесен.; 562, 568, 569 Жовтн.; 712, 713, 731, 732, 736 Микол.; 828, 830, 832, 833, 860, 861 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 910, 911, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 993, 994, 1002, 1003 Снігур.).

ВУБО'РА [вубо́ра], -и, ж. Обора; подвір'я. *У вуборі стоїть підвода з мішками нової пшениці* (322, 323 Веселин.; 417, 418 Врад.; 700, 701 Кривоозер.).

ВУБЦА'С [вубц'ас], див. **ВУБЦА'СИ**.

ВУБЦА'СИ [вубц'аси], -ів, мн. Каблуки. *Треба підбити вубцаси на ботиках, бо вже зовсім стерлися* (687, 688 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.).

ВУВТУВА'ТИСЯ [вуўтува́тис'а], -уюся, -уєшся, недок. Вовтузитися. *Ну перестань вувтуватися? Сядь та посиди, хоч трохи відпочинь та заспокойся* (695, 696 Кривоозер.).

ВУГА'Р [вуг'ар], -у, ч. Чад. Див. **УГАР**. *Ти рано закрила грубу, в хату піде вугар, і ми всі почадіємо* (414, 415 Врад.).

ВУГЛОВИ'Й [вуглові́й], -а, -е. Кутовий. *За вугловим п'ятиповерховим будинком починалася центральна площа* (насел. п. див. **ВУ'ГОЛ**).

ВУГЛЯ'К [вугл'ак], -а, ч. Велика вуглина. *Побий, сину, оті великі вугляки, бо дрібних немає і нічим топити* (150, 152, 154 Березан.; 312, 313 Веселин.; 475, 476 Доман.; 714, 717 Микол.; 868, 869 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

ВУ'ГОЛ [в'угол], -а, ч. Кут. *Лопати і граблі занеси в сарай і постав у вугол, щоб не попадали* (10, 11, 18, 19, 39, 41, 43 Арбузин.; 44, 45, 49, 50, 83, 86, 87 Башт.; 112, 113, 142, 143, 150, 152, 154 Березан.; 166, 167, 198, 199, 209, 211 Березнег.; 127, 128, 266, 267 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 335, 340, 371, 377, 378 Вознесен.; 389, 392, 396 Врад.; 445, 447, 451, 471, 475 Доман.; 502–504, 542, 543 Єлан.; 550, 552, 553, 589, 591, 592 Жовтн.; 595, 596, 650, 652 Казан.; 683, 685, 699 Кривоозер.; 702, 705, 706, 736, 738, 747, 749 Микол.; 782, 789, 790, 792 Новобузьк.; 828, 830, 857, 858 Новоодес.; 873, 875, 899, 900, 905, 906 Очак.; 907, 910, 911, 942, 951, 952 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 993, 1006, 1007 Снігур.).

ВУ'ГОЛЬ [в'угол'], -я, ч. Вугілля. *Увесь вуголь, який син учора привіз, занесли у сарай і накрили соломною* (45, 47, 101, 103 Башт.; 108, 109, 137, 140, 141 Березан.; 166, 167, 200, 201 Березнег.; 333, 335, 356, 357 Вознесен.; 553, 554, 562, 568, 584, 585 Жовтн.; 702, 703, 747, 749, 750 Микол.; 828, 830, 860, 862, 870, 871 Новоодес.; 883, 886, 894, 895 Очак.; 995, 998, 1000, 1005, 1006 Снігур.).

ВУГО'ЛЬНИК [вугóл'ник], -а, ч., буд. Кутова балка будови. *На вугольники хати вибрали товсте і міцне дерево, щоб довго стояло* (807, 809 Новобузьк.).

ВУГО'Р [вугóр], -я, ч., мед. Невеликий горбочок на шкірі обличчя, що виникає внаслідок закупорення сальної залози. Вугор (вугра). *У тата на обличчі з'явилися вугрі, і мама всі їх видавила до одного* (49, 51, 79, 80, 101, 103 Башт.; 117, 118, 120, 121, 156 Березан.; 219, 221, 245, 246, 275, 276 Брат.; 279, 280, 298, 300 Веселин.; 377, 378 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 490, 491 Доман.; 683, 688, 689 Кривоозер.; 721, 722 Микол.; 840, 841, 860, 861 Новоодес.; 891, 893, 895 Очак.; 993, 994 Снігур.).

ВУ'ДВУД [вуд'вуд], -а, ч., орн. (Урира еорс). Одуд. *Деся у посадці сумно гуде вудвуд, а що віщує, ніхто не знає* (35, 37 Арбузин.; 697, 698 Кривоозер.; 923, 924 Первомай.).

ВУДВУ'ДКА [вуд'вуд'ка], -и, ж., орн. (Урира еорс). Одудка. *Вудвуди вимостили у посадці гніздечко і вудвудка вже сидить на яєчках* (насел. п. див. **ВУ'ДВУД**).

ВУ'ДИНА [вудина], -и, ж. Огудина. *У червні на вудині з'явилися жовті цвіточки, а потім маленькі пуп'янки огірочків* (10, 11, 25, 26, 33, 34 Арбузин.; 64, 66, 88, 89 Башт.; 245, 247, 249 Брат.; 301, 322, 323 Веселин.; 372, 374, 375 Вознесен.; 384 Влад.; 424, 427, 487, 489 Доман.; 505, 508, 509 Єлан.; 554, 586, 588 Жовтн.; 634, 671 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 713, 714, 717 Микол.; 810, 812, 813 Новобузьк.; 833, 834, 864, 865 Новоодес.; 880, 882 Очак.; 952, 953, 955 Первомай.; 984, 985 Снігур.).

ВУДИ'ННЯ [вудін':а], -я, с., збірн. Огудина. *Поміж кукурузою розіслалося вудиння кабаків та огірків* (насел. п. див. **ВУ'ДИНА**).

ВУ'ДЛИСЬКО [вудлис'ко], -а, с. Вудлище. *У тебе таке довге вудлисько, що й не вдержити однією рукою, коли закинеш вудку* (137, 142, 150 Березан.; 573, 574, 584 Жовтн.; 747, 749, 750 Микол.).

ВУДЬ-ВУ'ДЬ [вуд'/в'уд'], виг. Вигук, яким кличуть голубів. „Вудь-вудь, мої миленькі, вудь-вудь, голубоньки!” – вигукувала мама, скликаючи голубів (650, 652 Казан.; 762, 763 Новобузьк.).

ВУ'ЖЕЛКА [в'уже^ллка], -и, ж. Лозина підганяти гусей. *Махаючи вужелкою, дівчина гнала від води гусей додому* (10, 11, 24, 26 Арбузин.; 266, 267 Брат.).

ВУ'ЖИТИСЯ [в'ужитис'а], -иться, недок. Кривуляти, проходити зигзагом (стежка, дорога, річка). *Стежечка, якою ми йшли до сусіднього села, вужилася поміж численних ярків* (377, 378 Вознесен.; 456, 457, 498, 500 Доман.; 704, 705, 744, 746 Микол.; 846, 847, 853, 854 Новоодес.).

ВУЖИ'ЩЕ [вужішче], -а, с. Міцний довгий мотуз, яким ув'язують рубель на возі при перевезенні снопів, соломи, сіна. Див. **ВУ'ЖКА**. *Щоб не порвалося вужище, яким ув'язали рубель на гарбі, ми його тричі обмотали* (16, 17, 24, 26 Арбузин.; 67, 68, 86, 87, 105, 106 Башт.; 144, 149, 156, 158, 159 Березан.; 203, 205, 206 Березнег.; 268, 269 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 350, 353, 356, 357 Вознесен.; 396, 398 Влад.; 448, 451, 485, 486 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 568, 569, 586, 587 Жовтн.; 628, 630, 631 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 849, 850, 870, 871 Новоодес.; 883, 884, 906 Очак.; 930, 931 Первомай.; 970, 971, 984, 985 Снігур.).

ВУ'ЖКА [в'уж^шка], -и, ж. Міцний довгий мотуз, яким ув'язують рубель на возі при перевезенні снопів, соломи, сіна. *Сіно на гарбі ми добре придавили рублем й міцно ув'язали вушкою, щоб не розтрусилося дорогою* (314, 315, 317, 318 Веселин.).

ВУЗВА'Р [вузв'ар], -у, ч., кул. Узвар. *А потім подали вузвар із сушених фруктів і пироги* (322, 323 Веселин.; 398, 401, 402 Влад.; 690, 691 Кривоозер.; 959, 961 Первомай.).

ВУЗДИ'КА [вuzд'іка], -и, ж. бот. Квітка гвоздика. *Наші вуздики у квітнику вже почали розквітати* (64, 66 Башт.; 372, 373, 375 Вознесен.; 466, 469 Доман.).

ВУЗДИ'КОВИЙ [вудзіковий], -а, -е. Гвоздиківий. *Із нашого квітника чути вуздиковий запах* (насел. п. див. **ВУЗДИ'КА**).

ВУЗДИ'ЛА [вудзіла], мн. Вудила. *Ми взяли вуздечку з добрими вуздилами, бо це лихі коні* (273, 275 Брат.; 420 Влад.; 428, 429 Доман.; 678, 680 Кривоозер.).

ВУЗРА'ЛЬ [вудзірал'], -ю, ж., кул. Локшина. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми самі робимо собі вузраль із білого борошна, а тісто замішуємо на молоці і яйцях* (412, 414, 415 Влад.; 690, 691 Кривоозер.).

ВУЙ [вуй], -я, ч. Дядько по батькові або матері. Вживається вихідцями із західних областей України. *Скоро в гості приїде наш вуй, який живе у Львівській області* (16, 17, 31, 33, 42, 43 Арбузин.; 246, 247 Брат.; 329, 330 Веселин.; 364, 366 Вознесен.; 384, 411, 412 Влад.; 441, 442 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 713, 714 Микол.; 940, 941 Первомай.).

ВУ'ЙКІВ [вуйк'іў], -а, -е, Належний вуйкові. *Вуйків старший син, який учився в інституті, зараз служить в армії* (насел. п. див. **ВУЙ**).

ВУ'ЙКО [вуйко], -а, ч. Дядько по батькові або матері. *Цього літа до нас у гості приїздив наш вуйко, який живе у Львівській області* (насел. п. див. **ВУЙ**).

ВУ'ЙНА [вуйна], -и, ж. Тітка; материна сестра або дружина материного брата. Див. **ВУ'ЙЧИНА**. *Наша вуйна живе рядом з нами, а її два хлопці ходять у ту ж школу, що і я* (насел. п. див. **ВУЙ**).

ВУ'ЙОШ [вуйош], -а, ч. Пальто. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Син одягнув свій святковий вуйош і пішов кудись гуляти* (246, 247 Брат.).

ВУ'ЙЧИ'НА [вуйчіна], -и, ж. Тітка. *Наша вуйчина частенько заходить до нас у гості, та ми й до неї ходимо* (насел. п. див. **ВУЙ**).

ВУЛИЧА'НИ [вulicháни], мн. Люди, які живуть на одній вулиці. *Наші вуличани живуть дружно, завжди допомагають один одному. Якщо якийсь вуличанин щось будує, то ми йому допомагаємо. Вуличанки часто*

збираються вечорами і співають (10, 11, 18, 20 Арбузин.; 250, 255 Брат.; 296, 297 Веселин.; 416, 418 Влад.; 436 Доман.; 685, 686, 688, 689 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 853, 854 Новоодес.; 907, 910, 911, 942 Первомай.).

ВУЛИЧА'НИН [вуличáнин], див. **ВУЛИЧА'НИ**.

ВУЛИЧА'НКА [вуличáнка], див. **ВУЛИЧА'НИ**.

ВУ'ЛИШНИК [в'улишник], -а, ч. Хлопчина, який увесь час перебуває на вулиці. *Оті кляті вулишники вдень ходять та видивляються, а вночі обривають яблука та груші* (144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 372, 373, 375 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 505, 508, 510 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 602, 604, 605 Казан.; 712–714 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ВУ'ЛІЙ [вул'і́й], -я, ч., бдж. Вулик. *У мого старшого брата завжди є мед, бо в нього п'ятнадцять вуліїв* (64, 65 Башт.; 266, 267 Брат.; 449, 451 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 652, 660 Казан.; 810, 812, 813 Новобузьк.).

ВУЛЮ'-ЛЮ' [вул'у́/л'у́], виг. Вигук, яким скликають голубів. *«Вулю-лю, миленькі, вулю-лю, рідненькі!»* – вигукувала мама, скликаючи голубів (910, 911, 959, 960 Первомай.).

ВУЛЬ-ВУ'ЛЬ [вул'/в'ул'], виг. Вигук, яким скликають голубів. *Бабуся, висипаючи зерно з мисочки, почала скликати голубів: «Вуль-вуль, миленькі! Вуль-вуль!»* (39, 41, 42 Арбузин.; 61, 63, 94, 97 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 191, 193, 196 Березнег.; 217, 218 Брат.; 340, 341 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 466, 469, 470 Доман.; 528, 529, 531 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 718, 720, 721 Микол.; 815, 817 Новобузьк.; 833, 835, 836 Новоодес.; 875, 876 Очак.; 932, 933 Первомай.; 995, 996, 998 Снігур.).

ВУ'ЛЬКА [в'ул'ка], -и, ж., бот. (*Triticum* sp.). Безоста пшениця. *Вулька – пшениця цінного сорту, але вимагає особливого догляду* (320, 321 Веселин.).

ВУ'МНИЙ [в'умний], -а, -е, зневажл. Розумний. *Ти диви, який він вумний! Хоче всіх обдурити, незаконно привласнюючи громадське добро* (16, 17, 24, 25, 39, 41 Арбузин.; 45, 48, 52, 55, 79, 80 Башт.; 126, 127, 130 Березан.; 173, 174, 200, 201 Березнег.; 222, 224, 225 Брат.; 350, 351, 353 Вознесен.; 411, 413,

414 Врад.; 485, 486 Доман.; 551, 553, 568, 589, 591 Жовтн.; 683, 685, 687, 688 Кривоозер.; 703, 704, 706, 736, 738 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.; 899, 901, 903, 906 Очак.; 951, 953, 955 Первомай.; 963, 964, 981, 983 Снігур.).

ВУ'МНИК [вумник], -а, ч., зневажл. Розумник. *І де ти взявся такий вумник, що хочеш над всіма верховодити?* (насел. п. див. **ВУ'МНИЙ**).

ВУ'МНИЦЯ [вумниц'а], -і, ж., зневажл. Розумниця. *От вумниця! Таке зморозила, що й на коліна не налазить, не те, що на вуха* (насел. п. див. **ВУ'МНИЙ**).

ВУР-ВУ'Р [вур/вур], виг. Вигук, яким підкликають голубів. *Скликаючи голубів, син голосно вигукував: «Вур-вур, миленькі! Вур-вур!»* (16, 17, 24, 25, 37, 35 Арбузин.; 264, 266, 267 Брат.; 308, 309 Веселин.; 466, 469, 470 Доман.; 745, 746, 753, 755, 756 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 942, 946, 948 Первомай.).

ВУРДА' [вурда́], -и, ж. Біла рідина, виготовлена із конопляного насіння. Пісне молоко. *Із конопляного насіння виготовляють вурду, яку в нас часто називають пісним молоком* (27, 28 Арбузин.; 257, 259, 260 Брат.; 377, 378 Вознесен.; 436, 437, 469, 470 Доман.; 739, 740, 744, 745 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 946, 948, 949 Первомай.).

ВУРДЯ'НИК [вурд'яник], -а, ч. Посуд, у якому готують вурду. *Внось у хату вурдяник, будемо готувати вурду, бо вже вся вийшла* (насел. п. див. **ВУРДА'**).

ВУРЗИ'ГА [вурзіга], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Кропива. Див. **ВУРЗИ'КА**. *Доріжка обросла так вурзитою, що ніяк і пройти, щоб не обжалитися* (930, 931 Первомай.).

ВУРЗИ'КА [вурзіка], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Кропива. *Син ускочив у вурзику й обжалив сильно ноги, тепер дуже сверблять* (422, 423 Врад.).

ВУР'Є' [вурйе́], -я, с. Загорожа. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш сад з усіх сторін обгороджений вур'єм, щоб ніхто і ніщо не залазило* (32, 34 Арбузин.; 224, 225 Брат.; 416, 418 Врад.; 690, 691, 699 Кривоозер.).

ВУРІ'Х [вур'іх], -а, ч., бот. (*Juglans regia*L.). Горіх. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми восени нарвали цілий мішок вуріхів, вистачить на всю зиму дітям забавлятися* (225 Брат.; 399, 401 Врад.; 699 Кривоозер.; 942 Первомай.).

ВУ'РКА [вур'ка], -и, ч. Вуркаган. *Якісь вурки обірвали грушу, та ще й гілки обламали* (52, 55, 56 Башт.; 132, 133, 135, 150 Березан.; 161, 163, 173, 174 Березнег.; 706, 712, 713 Микол.; 828, 829, 842 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 963, 964 Снігур.).

ВУ'РЛЬОП [вурл'оп], -у, ч. Солдатська відпустка. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **УРЛЬОП**. *Син отримав вурльоп і приїхав додому погостити на два тижні* (24 Арбузин.; 677 Кривоозер.).

ВУРЧА'К [вурч'ак], -а, ч. Рівчак. *У вурчак заїхала гарба з соломою, тепер треба брати трактора, щоб витягти* (986 Снігур.).

ВУ'СТАВКА [вустаўка], -и, ж. Вшита вставка на плечах жіночої сорочки. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Дочка одягла нову сорочку з красивими вуставками на плечах* (322, 323 Веселин.).

ВУ'СТІ [вус'ті], -ей, мн. Отвір печі. *Вусті печі, коли витопили, закриваємо металевую заслонкою* (39, 40, 42 Арбузин.; 221, 223, 224 Брат.; 324 Веселин.; 401, 402 Врад.; 453, 455 Доман.; 700, 701 Кривоозер.).

ВУ'СТІЛКА [вус'тілка], -и, ж. Підстилка з шкіри, повсті, тканини, соломи, яку кладуть під ступню у взуття. Устілка. *Оце купив у магазині дві пари теплих вустілок на зиму* (94 Башт.; 240, 245 Брат.; 371, 372, 374 Вознесен.; 442, 443 Доман.; 864, 865 Новоодес.).

ВУСТЮ'К [вус'т'ук], -а, ч. Остюк. *У простій пшениці вустюки великі, а в арнаутки – маленькі* (22, 23, 25 Арбузин.; 234, 236 Брат.; 308, 309 Веселин.; 466, 467 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 907, 911 Первомай.).

ВУСТЮКУВА'ТИЙ [вус'т'укуватій], -а, -е. 1. Який має довгі або густі остюки. *Проста пшениця – вустюкувата, а є пшениця безоста* (насел. п. див. **ВУСТЮ'К**).

2. Який має домішку остюків (про хліб, борошно). *Погано провіяли зерно, тому борошно вустюкувате, і хліб з нього недобрий* (насел. п. див. **ВУСТЮ'К**).

ВУ'СТЯ [вус'т'а], -і, ж. Місце злиття рік. *З вустя, де зливаються ріки Буг та Інгул, починається широкий Бузько-Інгульський лиман* (731, 733 Микол.).

ВУСТЯ'К [вус'т'ак], -а, ч. Остюк. *За комір позалазили вустяки і кусаються, кляті, так, що ніякої ради не даси* (420, 421 Врад.).

ВУТА'ВА [вута́ва], -и, ж. Отава. *Наша корова все літо пасеться внизу, там у цьому році виросла велика вутава* (412, 413 Врад.).

ВУТА'К [вута́к], -а, ч., орн. (Anatidae). Качур; селезень. *Гордий вутак ішов попереду, ведучи за собою вутку і вутяток* (94, 97, 99 Башт.; 245, 247, 275, 276 Брат.; 340, 356, 357, 371 Вознесен.; 422, 423 Врад.; 427, 428 Доман.; 573, 575, 586, 587 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 743, 745, 746 Микол.; 832, 833, 836 Новоодес.; 912, 914 Первомай.).

ВУТЕНЯ' [вуте^н'а́], -яти, с., орн. Каченя. *Сьогодні одне вутеня десь загубилося і ніяк не можу його знайти* (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУ'ТІ-ВУ'ТІ [вут'і/вут'і], виг. Вигук, яким кличуть качок. Див. **ВУТЬ-ВУ'ТЬ**. *Скликаючи качок і каченят, дівчина вигукувала: “Вуті-вуті, миленькі! Вуті-вуті!”* (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУ'ТІНКА [вут'інка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **ВУ'ТКА**. *Одна наша вутінка чогось прихворіла, то я її занесла у хату, нехай буде у теплі* (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУ'ТКА [вутка], -и, ж., орн. Качка. *Ми зараз держимо на хазяйстві дванадцять вуток і два десятки вутенят* (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУ'ТОК [вуток], -а, ч., орн. (Uruba eops). Одуд. *Вуток – це невеликий птах із довгим чубом, тонким, загнутим донизу, дзьобом і яскравим строкатим забарвленням* (868 Новоодес.).

ВУТЮ'Г [вут'уг], -а, ч. Праска. *Купила в магазині електричний вутюг, бо старий щось почав погано грітися* (399, 401 Врад.).

ВУТЯ' [вут'á], -яти, с. Каченя. *Одне вутя десь покалічило ніжку, тому сьогодні сидить дома в клітці* (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУ'ТЯ-ВУ'ТЯ [в'ут'а/в'ут'а], виг. Вигук, яким кличуть качок і каченят. *«Вутя-вутя, до бережка!»* – кликала дівчинка своїх качок і каченят, які плавали по воді (насел. п. див. **ВУТА'К**).

ВУТЬ-ВУ'ТЬ [вут'/в'ут'], виг. Вигук, яким кличуть качок і каченят. *«Вуть-вуть до двору!»* – скликала бабуся каченят, які розбрелися (насел. п. див. **ВУ'ТЯ-ВУ'ТЯ**).

ВУ'ХА [в'уха], мн., тк. Шарніри, укріплені на нижній задній поперечниці, з якими сполучаються задні кінці підніжки ткацького верстата. *Вуха сполучають задні кінці підніжки ткацького верстата* (79, 80 Башт.; 257, 259, 260 Брат.; 351, 353, 355 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 688, 689 Кривоозер.; 738, 740 Микол.; 847, 848 Новоодес.; 946, 948, 950 Первомай.).

ВУХА'НКА [вухáнка], -и, ж. Шапка-вушанка. Див. **ВУХА'НЯ**. *Купила синочку нову вуханку на зиму, бо стара вже малувати* (695, 696 Кривоозер.).

ВУХА'НЯ [вухáн'а], -і, ж. Шапка-вушанка. *Пора надівати вуханю, бо надворі сьогодні добрий мороз* (911 Первомай.).

ВУХА'ТНИЦЯ [вухáтниц'а], -і, ж. Кастрюля з вушками. *Борщ мати зварила у вухатниці, а картоплю – у казанку* (982, 983, 1010, 1011 Снігур.).

ВУХА'Ч [вухáч], -а, ч. Людина з великими або відстовбурченими вухами. Вухань. *Володимир хоч і вухач, але хлопець глухуватий ще з дитинства* (49, 50, 71, 74, 97, 99 Башт.; 184, 186 Березнег.; 271, 273 Брат.; 324, 328, 330 Веселин.; 407, 409, 410 Влад.; 465, 469, 470 Доман.; 505, 508, 510 Єлан.; 628, 630, 631 Казан.; 723, 724, 727 Микол.; 773, 776, 778 Новобузьк.; 835, 836 Новоодес.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ВУ'ХО [в'ухо], -а, ч. 1. Ручка лопати, сапи, грабель, у яку вставляється держак. *Вухо лопати розпалося, то держак випадає, і зовсім ніяк буде копати* (83, 85, 86 Башт.; 112, 113, 124, 125, 133, 134 Березан.; 175, 176, 209, 211 Березнег.; 268, 269 Брат.; 372, 373, 375 Вознесен.; 465, 466, 471, 475

Доман.; 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 713, 714, 717 Микол.; 829, 833, 835, 836 Новоодес.; 875, 876, 893, 895 Очак.; 976, 978, 980, 999, 1000 Снігур.).

2. Кільце, яким прикріплюється люшня до полудрабка. Налюшник. *За допомогою вуха прикріплюється люшня до полудрабка* (203, 205, 206 Березнег.; 257, 259, 260 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 718, 720, 721 Микол.; 847, 848, 850 Новоодес.; 1012, 1016, 1017 Снігур.).

ВУ'ЧЕНЬ [в'учен'], -я, ч. Учень. *Вучні старших класів нашої школи вийшли у поле, щоб вибирати качани кукурудзи* (29, 32 Арбузин.; 252, 255 Брат.; 700, 701 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

ВУЧИ'ТЕЛЬ [вуч'ител'], -я, ч. Учитель. *Вчителі нашої школи живуть у власних будинках, які їм збудувала артіль* (насел. п. див. **ВУ'ЧЕНЬ**).

ВУЧИ'ТЕЛЬКА [вуч'ител'ка], -и, ж. Учителька. *Учителька заходила сьогодні до нас, щоб провідати хвору доню, яка не ходить у школу* (насел. п. див. **ВУ'ЧЕНЬ**).

ВУЧИ'ТИ [вуч'іти], -чу, -чиш, недок., перех. Учити. *Син з самого ранку засів вучити уроки, бо на сьогодні багато задали* (насел. п. див. **ВУ'ЧЕНЬ**).

ВУЧИ'ТИСЯ [вуч'ітис'а], -чуся, -чишся, недок. Учитися. *Наш внучок вучиться в школі відмінно, кожного року одержує похвальні грамоти* (насел. п. див. **ВУ'ЧЕНЬ**).

ВУША'К [вущ'ак], -а, ч., буд. 1. Верхня перекладина над дверима. *Син так виріс, що заходячи у хату, мусить пригинатися, щоб не вдаритися об вушак* (456, 457 Доман.; 683, 685, 687, 688 Кривоозер.; 934, 935, 959, 961 Первомай.).

2. Боковий брус одвірок, до якого навішуються двері. *Вушак одвірок має дві скаби, на які навішуються сінешні двері* (24, 26 Арбузин.; 263, 266 Брат.; 390, 392, 394 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 738, 740 Микол.; 860, 862, 870, 871 Новоодес.; 932, 933 Первомай.).

3. Стовп плоту, до якого прикріплюються ворота. *На вушак плоту потрібне міцне дерево, бо до нього кріпляться масивні ворота* (83, 86, 105,

106 Башт.; 107, 108, 144, 145, 149 Березан.; 299, 300, 320, 321 Веселин.; 350, 353, 356, 357 Вознесен.; 478, 480, 481 Доман.; 558, 559, 580, 581 Жовтн.; 688, 689, 699 Кривоозер.; 708, 711, 743, 744 Микол.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 891, 893, 899, 900, 903 Очак.; 953, 955, 958 Первомай.).

ВУШАКИ' [вушакі́], -ів, мн., буд. Одвірки. *Через вузькі вушаки ми не могли внести в хату гардероб, тому довелося його розбирати* (456, 457 Доман.; 634, 637, 638 Казан.; 814, 815, 817 Новобузьк.).

ВУША'Н [вуша́н], -а, ч. 1. Глиняний посуд з вушком для води. *Внучок узяв вушан і приніс бабусі свіженької водички, щоб напилася* (35, 37, 38 Арбузин.; 250, 252, 255 Брат.).

2. Хатня діжечка для питної води. *Воду для пиття ми тримаємо у вушані, який стоїть у сінях на табуретці* (598, 600 Казан.; 814, 816 Новобузьк.).

ВУША'ТКА [вуша́тка], -и, ж. Шапка-вушанка. *Одягай, сину, вушатку, бо сьогодні надворі вже холодно, щоб не відморозив вуха* (418 Влад.; 678, 680 Кривоозер.).

ВУ'ШКИ [вúшки], мн., кул. 1. Смажене в смальці або олії здобне печиво. Вергуни. *Вушки робляться так: з'єднуються навхрест чотири кінці ромбика розкатаного тіста і варяться в маслі* (216, 218 Брат.; 342, 343, 346 Вознесен.; 703, 705, 706 Микол.).

2. М'ясні вареники. *Вушки – менші за звичайні вареники, і ліпляться вони децю по-іншому* (690, 692 Кривоозер.).

ВУ'ШЛИЙ [вúшлий], -а, -е. Хитрий. *Не будь таким вушлим, зараз нікого вже так просто не обведеш* (23, 25 Арбузин.; 246, 247 Брат.; 404, 405 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

ВУЩІ'НКА [вушч'інка], -и, ж. Стрічка. *У дівчаток в розкішні косички були вплетені червоні вуцінки* (597, 598 Казан.).

ВУЯ'Ж вуйа́ж^{III}], -а, ч. Чоловічий одяг з грубої вовни. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми, дочко, отой старий батьків вуяж і простели його біля порога, щоб витирати взуття* (340, 353, 354 Вознесен.).

ВУЯ'К [вуй'ак], -а, ч. Рядно. *Простели на підлогу вуяк, нехай діти на ньому сидять і граються* (366, 367 Вознесен.).

ВУЯ'НКА [вуй'анка], -и, ж. Тітка; сестра матері або дружина матиного брата. *Моя вуянка – дуже добра, вона часто до нас заходить і приносить гостинці* (415, 422, 423 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

ВХЛЯ'СТИ [ўхл'асти], -ну, -неш, док. Зголодніти. *Ми за день так вхляли на роботі, що вже ні їсти, ні пити не хочеться* (456, 457 Доман.; 514, 515 Єлан.; 609, 610 Казан.; 800, 801 Новобузьк.).

ВХОДО'КАТИ [ўходо'кати], -аю, -аєш, док., перех. 1. Убити. *Кляту лисицю, яка частенько навідувалася на ферму, нарешті входокали сторожі* (135, 136, 144, 145, 150 Березан.; 166, 167, 187, 189, 190 Березнег.; 216, 218 Брат.; 372, 373, 375 Вознесен.; 453, 455, 486, 489 Доман.; 511, 513, 548, 549 Єлан.; 552, 554, 576, 577 Жовтн.; 713, 714, 717, 731, 733, 734 Микол.; 845, 846, 863, 864 Новоодес.; 877, 879, 880 Очак.; 963, 964, 989, 993, 994 Снігур.).

2. Виморити. *Дайте хоч трохи відпочити, бо ви нас так входокали, що вже всі кістки болять* (529, 531, 532 Єлан.; 621, 622, 624 Казан.; 799, 800, 802 Новобузьк.).

3. Багато витратити. *На новий гарнітур ми входокали всі гроші, які збирали цілий рік* (44, 45, 64, 65, 88, 89 Башт.; 126, 129, 130 Березан.; 184, 186, 198, 199 Березнег.; 356, 357, 371 Вознесен.; 478, 480, 481 Доман.; 562, 568, 570, 572 Жовтн.; 706, 707, 743, 744, 746 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 901, 903, 906 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

ВХОДО'КАТИСЯ [ўходо'катис'а], -аюся, -аєшся, док. Виморитися. *За день діти так входокалися, що сплять, як убиті, і не добудилися, щоб встали* (насел п. див. **ВХОДО'КАТИ** – 2).

ВХО'ДЧИНИ [ўход'чини], мн. Новосілля. *Наш сусід учора справляв входчини у нову хату, на яких було півсела* (90, 91 Башт.; 580, 581, 583 Жовтн.).

ВЧЕ'ПА [ўчэпа], -и, ж., буд. Балка, на яку ставлять крокви; платва. *Вчена* – це верхня балка, що лежить паралельно до сволюка, на яку ставлять крокви (718, 720, 722 Микол.; 829, 842, 841 Новоодес.).

ВЧЕП'РИТИСЯ [ўчеп'іритис'а], -рюся, -ришся, док. Вчепитися, вхопитися за щось. *Чого ти вчепірюся за рукав так, що чуть не відірвав його?* (16, 17, 22, 24, 25, 39, 40, 42 Арбузин.; 52, 53, 74, 75, 77, 94, 97 Башт.; 112, 113, 127, 130 Березан.; 169, 170, 172, 182, 184, 185 Березнег.; 227, 228, 250, 251 Брат.; 334, 335, 340, 366, 367 Вознесен.; 384, 387, 411, 412 Влад.; 432, 435, 436, 471, 475, 476 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 602, 605, 606 Казан.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 737, 738, 747, 749 Микол.; 782, 783, 786 Новобузьк.; 832, 833, 857, 858 Новоодес.; 877, 878, 880, 901, 903 Очак.; 908, 910, 939, 940, 955, 958 Первомай.; 995, 996, 1002, 1003 Снігур.).

ВЧУДИ'ТИ [ўчудіти], -дю, -диш, док. Щось незвичайне зробити, чудне чи смішне сказати. *Важко сказати, що може наш бригадир вчудити, від нього можна всього ждати* (10, 11, 18, 19, 39, 41, 42 Арбузин.; 45, 47, 55, 56, 90 Башт.; 118, 119, 156, 158, 159 Березан.; 176, 177, 195, 196 Березнег.; 261, 262, 268, 269 Брат.; 324, 328, 330 Веселин.; 340, 341, 359, 361, 362 Вознесен.; 411, 413, 414, 422, 423 Влад.; 445, 447, 448, 462, 465 Доман.; 512, 513 Єлан.; 551, 553, 557, 580, 582, 583 Жовтн.; 597, 598, 644, 646 Казан.; 677, 678, 680, 681 Кривоозер.; 718, 720, 722 Микол.; 801, 802, 818, 820 Новобузьк.; 828, 845, 846, 860, 861 Новоодес.; 873, 875, 884, 886, 899, 900 Очак.; 926, 927 Первомай.; 995, 996, 999, 1000, 1003, 1005 Снігур.).

ВШИРИНУ' [ўширину́], присл. Завширшки. *Сарай ми збудували великий* – двадцять п'ять метрів вдовжину і десять метрів вширину (743, 745, 751, 753 Микол.; 851, 852, 854 Новоодес.).

ВШНИ'ПИТИСЯ [ўшніпитис'а], -плюся, -пишся, док. Сильно вдивлятися. *Син вшніпівся в книжку, ніяк не відірвеш, щоб сів та повечеряв* (33, 34, 40 Арбузин.; 58, 59, 78, 80 Башт.; 108, 109, 132, 133, 135 Березан.; 173, 174, 200, 202 Березнег.; 333, 336, 340, 356, 357 Вознесенен.; 550, 576, 577 Жовтн.; 703, 705, 747, 749, 750 Микол.; 845, 846, 848, 863, 865 Новоодес.;

884, 886, 901, 903, 906 Очак.; 917, 919, 920 Первомай.; 995, 998, 999, 1006, 1007 Снігур.).

ВШТИ'ВИЙ [ўштíвиї], -а, -е. Ввічливий. *Ваш зять такий вшитивий хлопчина, завжди всіх привітає, поговорить, розпитає про здоров'я* (621, 622, 624 Казан.; 786, 788, 789 Новобузьк.).

ВШТИ'ВО [ўштíво], присл. Ввічливо. *Проходячи мимо двору, біля якого сиділи на лавці люди, бригадир вшитиво поклонився, вітаючи всіх, і пішов собі далі* (насел. п. див. **ВШТИ'ВИЙ**).

ВШТРИ'БА [ўштрíба], присл. Підстрибуючи. *Діти гралися, змагаючись, хто скоріше добіжить вштриба до дерева, а звідти до гурту* (35, 36, 38 Арбузин.).

В'Ю'КИ [ўйўки], -ів, мн. Дві торби, з'єднані одним полотнищем, які перекидаються через плече або через спину. Сакви. *Узявши в'юки на плечі, дочка сама пішла на вокзал* (22, 24, 25 Арбузин.; 239, 240 Брат.).

В'Ю'НКА [ўйўнка], -и, ж., зоол. (Serpentes). Змія. *У посадці ми зустріли велику в'юнку, яка швидко поповзла у гущавину* (435, 436 Доман.; 743, 744 Микол.).

В'ЮНО'К [ўйўно́к] (1), -а, ч. бот. (Ipomoea tricolor Cav). 1. Квіти кручені паничі. *Рослина в'юнок – витка однорічна декоративна рослина із великими лійкуватими квітками* (45, 46, 48 Башт.; 562, 570, 572 Жовтн.; 751–753 Микол.).

2. Рослина плетуха звичайна. *В'юнок – це польова трав'яниста рослина з виткими стеблами* (71, 74 Башт.; 350, 353 Вознесен.).

В'ЮНО'К [ўйўно́к] (2), -а, ч., іхт. (Padogobius bonelli). Риба бичок чорного кольору. *Сьогодні ранком уловив з десяток в'юнків у річці, а також два карасики* (64, 65 Башт.).

В'ЯЗ [ўйяз^с] (1), -а, ч. Грибкове захворювання злакових. Головня. *Коли на злакові рослини нападає в'яз, то зерно перетворюється у чорний пил* (552, 554 Жовтн.).

В'ЯЗ [ўйяз'] (2), -а, ч., бот. (*Ulmus*). Листяне дерево берест. *В'яз – це листяне дерево з коричнево-сірою корою й овальними, на кінці загостреними листками* (350, 353, 354 Вознесен.; 702, 704 Микол.).

В'ЯЗА'ЛЬЩИК [ўйязал'шчик], -а, ч., В'язальник. *В'язальщики і в'язальщиці не встигали в'язати снопи за косаркою* (81 Башт.; 198 Березнег.; 550 Жовтн.).

В'ЯЗА'ЛЬЩИЦЯ [ўйязал'шчиц'а], -і, ж. В'язальниця. *Мало охочих жінок іти у в'язальщиці, бо це дуже важка робота* (насел. п. див. **В'ЯЗА'ЛЬЩИК**).

В'Я'ЗАНКА [ўйязанка], -и, ж. Власноручно зв'язана якась річ (кофта, спідниця, сукня, шарф і т. ін.). *Сестра одягнула свою в'язанку, якою вона пишається, бо сама вив'язала, і пішла в магазин* (22, 24, 25 Арбузин.; 65, 66 Башт.; 130, 142, 143, 150 Березан.; 207, 209, 211 Березнег.; 340, 341, 372, 373, 375 Вознесен.; 435, 437Доман.; 552, 554, 568, 570 Жовтн.; 702, 703, 713, 714, 717 Микол.; 845, 846, 848, 863, 865 Новоодес.; 883, 886, 903, 905, 906 Очак.; 963, 964, 995, 996, 998 Снігур.).

В'ЯЗА'Ч [ўйязач], -а, ч. Чоловік, що в'яже снопи. В'язальник. *Із чоловіків в'язачі не гірші, ніж жінки, і все ж це не чоловіча робота* (24, 26 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 133, 134, 156, 158, 159 Березан.; 205, 206 Березнег.; 213, 268, 269 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 342, 346, 359, 360 Вознесен.; 389, 390, 411, 412, 414 Врад.; 486, 487, 489 Доман.; 574, 575, 582, 583 Жовтн.; 688, 689, 700, 701 Кривоозер.; 723, 724, 751, 753 Микол.; 830, 831, 850 Новоодес.; 875, 876 Очак.; 964, 966, 997, 999, 1000 Снігур.).

В'ЯЗА'ЧКА [ўйязачка], -и, ж. В'язальниця. *Наші молоді в'язачки встигають в'язати снопи за косарками, і ніхто не відстає* (насел. п. див. **В'ЯЗА'Ч**).

В'ЯЗЕ'НЬ [ўйязен'], -я, ч., іхт. (*Leucis cusidus*). Риба в'язь. *У нашій річечці водиться різна риба – карась, короп, окунь, в'язень, попадається щука* (45, 46, 58 Башт.; 137, 144, 150 Березан.; 257 Брат.; 312 Веселин.; 359 Вознесен.; 702, 706 Микол.; 873, 887, 906 Очак.).

В'ЯЗЕ'ЦЬ [ўйязэц'], -я, ч. В'язальник. *Хоча з тебе в'язець нікудишній, але на безриб'ї, кажуть люди, і рак риба* (529, 531 Єлан.).

В'Я'ЗИ [ўйязи], -ів, мн. Планки, що сполучають копили полозів саней. *В'язи, які сполучають копили полозів саней, робляться із тонкого гнучкого дерева* (10, 11, 25, 26, 39, 41 Арбузин.; 61, 63, 81, 82, 99, 100 Башт.; 121, 122, 152, 154 Березан.; 264, 271, 273, 275 Брат.; 335, 336, 356, 357 Вознесен.; 447, 449, 451 Доман.; 718, 720, 722 Микол.; 832, 833, 838, 840 Новоодес.; 899, 901, 905 Очак.; 919, 921, 923, 925 Первомай.).

В'ЯЗІ'Й [ўйяз'ї], -я, ч. В'язальник. *Наші в'язії сьогодні добре попрацювали, все пов'язали у снопи і склали в копи* (366, 367 Вознесен.).

В'ЯЗІ'ЛЬНИК [ўйяз'їл'ник], -а, ч. В'язальник. *В'язільники, закінчивши в'язати снопи, знесли їх і склали в копи, щоб сушилися* (35, 37, 38 Арбузин.; 238, 240 Брат.; 361, 362 Вознесен.).

В'ЯЗІ'ЛЬНИЦЯ [ўйяз'їл'ниц'а], -і, ж. В'язальниця. *Серед в'язільниць багато жінок похилого віку, бо вони ще добре знають цю роботу* (насел. п. див. **В'ЯЗІ'ЛЬНИК**).

В'Я'ЗКА [ўйязка], -и, ж. Шкіряний шнурок, яким з'єднані капиці держака і бич ціпа. *Ув'язь. Капиці держака і бич ціпа з'єднуються за допомогою шкіряної в'язки* (398, 401, 402 Влад.; 685, 687, 689, 699 Кривоозер.; 917, 919, 920 Первомай.).

В'ЯЗО'К [ўйязок] (1), -а, ч. 1. *Ув'язь ціпа. Шкіряний в'язок, що з'єднує бич ціпа з держаком, часто протирається, тому треба мати запас в'язків* (71 Башт.; 207, 208, 211 Березнег.; 240 Брат.; 337, 339 Вознесен.; 995, 996, 998 Снігур.).

2. Горизонтальний поперечний брусок, що сполучає копили в санях. *Насад. В'язок, що сполучає копили саней, робиться з міцного дерева, бо на нього припадає велике навантаження* (126, 127 Березан.; 364, 366, 381, 382 Вознесен.; 737, 739, 740 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.).

3. Горизонтальна планка, що сполучає передні загнуті частини полозів. *В'язок, який сполучає копили полозів саней, робиться із тонкого і гнучкого*

дерева (79, 80, 90, 91 Башт.; 191, 193, 194 Березнег.; 305, 307, 309 Веселин.; 346, 348 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.).

4. Одна з двох рейок, що мають петлі на кінцях і з'єднують вгорі полудраби воза (драбини гарби) спереду і ззаду. Крижівниця. *В'язок* – це рейка із петлями на кінцях, яка з'єднує вгорі полудрабки гарби (32, 34 Арбузин.; 86, 87 Башт.; 184, 185 Березнег.; 584, 585 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 866, 868, 869 Новоодес.; 996, 998, 999 Снігур.).

В'ЯЗО'К [ўйязо́к] (2), -а, ч., анат. Складова частина хребта. *В'язок* поєднує складові хребці хребта людини в один міцний орган, на якому тримається весь тулуб (465, 469, 470 Доман.; 847, 848, 852, 854 Новоодес.).

В'ЯЗЬ [ўйяз'], -і, ж. 1. Ув'язь ціпа. Див. **В'Я'ЗКА**, **В'ЯЗО'К**. *В'язь* – це шкіряний шнурок, за допомогою якого з'єднуються капиця держака і бич ціпа (203, 205, 206 Березнег.; 356, 357 Вознесен.; 580, 582, 583 Жовтн.; 721, 722, 751, 753 Микол.).

2. Планка із тонкого гнучкого дерева, що сполучає копили полозів саней. *В'язь*, що сполучає копили полозів саней, робиться із гнучкого дерева (65, 66, 105, 106 Башт.; 140, 141, 150 Березан.; 257, 259, 260 Брат.; 359, 361, 362 Вознесен.; 418, 421 Влад.; 554, 555, 588 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 731, 733, 734 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 942, 946, 948, 949 Первомай.).

В'Я'ЗЬМО [ўйяз'мо], -а, с. Перевесло. *Пшеничні снопи в'язуть в'язьмами*, які скручуються із соломи, або робляться із шпагату (586, 587 Жовтн.; 634, 637, 638 Казан.; 744, 746 Микол.; 800, 802 Новобузьк.; 845, 846, 848 Новоодес.).

В'Я'ЛОВІ ЧО'БОТИ [ўйя́лов'і чо́боти], мн. Чоботи, пошиті з бичачої шкіри. *Ідучи на гулянку, син взув свої в'ялові чоботи, одягнув твинчик, а вушанку на голову* (2, 3, 747, 749, 750 Микол.; 861, 862 Новоодес.).

В'ЯТЕРИ'НА [ўйяти́рина], -и, ж., риб. Ятір. *Син поставив на ніч дві в'ятерини, щоб уловити для празника риби* (64, 65 Башт.; 173, 174 Березнег.; 359, 371 Вознесен.; 829, 842, 843 Новоодес.).

В'Я'ТІР [ўй'ят'ір], -а, ч., риб. Ятір. *У нас є всього один в'ятір, та й той трохи порваний* (169 Березнег.; 573, 574, 584, 586 Жовтн.; 706, 747, 749, 750 Микол.).

Г

ГАБЕ'ЛКО [габ'елко], -а, с. Мала дитина. *Доччин габелко чогось учора прихворів і всю ніч плакав, то вона понесла його в лікарню* (16, 17 Арбузин.; 71, 74 Башт.; 364, 366, 367 Вознесен.).

ГАБЕ'ЛОК [габ'елок], -а, ч.1. Мала дитина. *Ваш габелок за місяць добре виріс, уже лазить, скоро й ходити буде* (866, 868, 869 Новоодес.).

2. Мале теля. *Ми свого габелка думаємо перед Новим роком зарізати на м'ясо* (703, 704 Микол.).

3. Великий сом. *Я знаю лежаки у річці, де залягають соми, там учора я взяв габелка кілограмів на п'ять* (75,77 Башт.).

ГАРБУЗЯ'К [гарбуз'ак], -а, ч. Гілка. *Вітер, який знявся вночі, наламав у посадці багато гарбуз'яків* (417, 418 Врад.).

ГАБУ'Н [габ'ун], -а, ч. Палка, кий. *Микола, помахуючи своїм габуном, зганяв до гурту бичків* (704, 705 Микол.).

ГА'ВИНА [га'віна], -и, ж. Місце, пропущене при сіянні вручну. *Сіючи в огороді просо, син наробив чимало гавин, тепер треба їх засівати* (738, 740 Микол.; 851, 852, 854 Новоодес.).

ГА'ВІДЬ [га'від'], -і, ж. Збірна назва свійських птахів. *Ми тримаємо всяку гавідь, бо потрібні ж яйця і м'ясо* (848,850 Новоодес.).

ГА'ВКАЛО [га'ўкало], -а, ч. Собака. *От чортівий гавкало! Увесь день гавка і не перестає, щоб йому заціпило* (552, 553, 559, 561, 584, 586 Жовтн.; 751, 753 Микол.).

ГА'ВОРОН [га'ворон], -а, ч., орн. (*Corvus corax* L.). Крук. *Гаворон – це великий хижий птах, що живе переважно в лісі* (101, 103 Башт.; 187, 188, 190 Березнег.; 1006, 1007 Снігур.).

ГА'ВСТУК [гаўстук], -а, ч. Краватка. *Якщо вже ти одів нову сорочку, то візьми і новий гавстук* (27, 28 Арбузин.; 404, 405 Влад.; 687, 688 Кривоозер.).

ГАВЧА'ТИ [гаўча́ти], -чить, недок. Гавкати. *Піди подивися, чого це наш Рябко так сильно гавчить, мабуть, хтось прийшов чужий* (398, 399, 401 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 713, 714 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ГА'ВЧИК [гаўчик] (1), -а, ч. Собака. *Наш гавчик зірвався з цепу і кудись забіг, немає у дворі з самого ранку* (694, 695, 699 Кривоозер.).

ГА'ВЧИК [гаўчик] (2), -а, ч., бот. (*Linum austriacum*). Бур'ян, льонок звичайний. *Уся наша широка балка заросла гавчиком і різною лободою* (14, 15 Арбузин.).

ГА'В'ЯЗ [гаўйяз], -у, ч., бот. (*Lycium barbarum* L.). Рослина дреза. *Увесь схил балки густо обсадили гав'язом* (36, 38 Арбузин.).

ГА-ГА-ГА' [га/га/га́], виг. Звуконаслідування, що відтворює крик гусей. *«Гуси, гуси, – га-га-га!» – йдіть додому!»* (16, 17, 32, 34 Арбузин.; 45, 47, 61, 79, 80 Башт.; 115, 117, 118, 150, 151 Березан.; 166, 167, 173, 175, 176, 180, 182 Березнег.; 219, 222, 224 Брат.; 335, 336, 361, 362 Вознесен.; 744, 745 Микол.).

ГА'ГИ [га́ги], -ів., мн. Вид ковзанів. *Дівчата ковзаються на снігурочках, а хлопці – на гагах* (53, 55 Башт.).

ГА'ГРИС [га́грис], -у, ч., бот. (*Grossularia rechinata* L.). Кущова рослина агрус і її плоди. Див. **ГА'ГРУС**. *У нас росте в кінці огороду гагрис звичайний, а є гагрис калірований* (697, 698 Кривоозер.).

ГА'ГРИСОВИЙ [га́грисовий], -а, -е, Агрусовий. *Гагрисовий компот – кислуватий, але приємний на смак* (697, 698 Кривоозер.).

ГА'ГРУС [га́грус], -у, ч., бот. (*Grossularia rechinata* L.). Кущова рослина агрус і її ягоди. *За хатою у нас росте три куці калірованого гагрису* (32, 33 Арбузин.; 908 Первомай.).

ГА'ГРУСОВИЙ [га́грусовий], -а, -е. Агрусовий. *Гагрусові кущі не бояться морозу, але ми прикриваємо їх на зиму корзинами* (насел. п. див. **ГА'ГРУС**).

ГАДА'ЛКА [гада́лка], -и, ж. Чаклунка. *Наша бабуся ходила до гадалки, щоб погадала, що її жде в близькому майбутньому* (161,162,189,190 Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 552, 557, 559 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

ГАДАРА'К [гадара́к], -а, ч. Ключка, якою витягають відро з водою із неглибокої криниці. *Унизу викопана криниця, з якої воду витягають гадараком, бо вода близько* (690, 691 Кривоозер.).

ГА'ДИТИ [га́дити], -дю, -диш, недок. Паскудити. *Вижені курей із сіней, бо як почнуть там гадити, то й до кімнати діти понаносять* (10, 11, 18, 20 Арбузин.; 44, 45, 49, 51, 71, 74, 94, 95 Башт.; 108, 110, 120, 121, 132, 133, 150 Березан.; 161, 162, 173, 174, 191, 193, 196 Березнег.; 212, 213, 216, 217 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 341, 373, 377, 378 Вознесен.; 383, 384, 387 Влад.; 424, 425, 428, 456, 457, 471, 475 Доман; 502–504 Єлан.; 551, 553, 562, 580, 583 Жовтн.; 595, 596, 608, 609 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706, 707, 718, 720 Микол.; 759, 760, 762 Новобузьк.; 828, 830, 831, 838, 852, Новоодес.; 873, 875, 899, 900 Очак.; 907, 910, 911, 939, 941 Первомай.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).

ГА'ДОСНИЙ [га́досний], -а, -е. Паскудний, брудний. *Принесла дочка бутельок соку, а він виявився таким гадосним, що ніхто не схотів його пити* (насел. п. див. **ГА'ДИТИ**).

ГА'ДРА [га́дра], -и, ж. Гадюка. *У балці хлопці вбили і порубали на куски здоровенну гадру* (135, 136, 150 Березан.).

ГА'ДРЕС [га́дрес], -а, ч. Адреса. *Наш старший син служить в армії, може й гадрес його вам дати* (27, 28 Арбузин.; 246, 247 Брат.).

ГАДЮ'ЧКА [гад'ю́чка], -и, ж. Спирт-сирець. *Чоловіки здуру вчора випили гадючки і тепер погано почувають* (747, 749 Микол.).

ГАДЮ'ШНИК [гад'ушник], -а, ч., іхт. (*Neogobius melanostomus*). Бичок (риба) чорного кольору. *Проти мису й біля острова ловляться здорові гадюшники* (137, 142, 150 Березан.).

ГАДЬ [гад'], -і, ж. Гаддя. *Не йдїть у той лісок, там водиться всяка гадь* (377, 378 Вознесен.).

ГАЗ [газ], -у, ч. Гас. *Сьогодні купила в магазині бальзанку газу для примусу і для керогазу* (32, 33 Арбузин.; 228, 232, 239, 240 Брат.; 286, 287, 289, 290 Веселин.; 398, 399, 401, 402 Влад.; 678, 680, 681, 699 Кривоозер.; 915, 917, 918, 920 Первомай.).

ГАЗІ'ВКА [газі'ўка], -и, ж. Косинка з тонкого шовку. Див. **ГА'ЗКА**, **ГАЗОВИ'К**. *Накинй на голову газівку, бо надворі піднявся вітерець* (10, 11 Арбузин.; 71, 74 Башт.; 552, 553, 558 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГА'ЗКА [га́зка], -и, ж. Шовкова хустка. *Дочка купила в магазині нову синю газку і зразу ж нею і запнулась* (14, 15 Арбузин.; 264, 266 Брат.; 687, 688 Кривоозер.; 942, 943 Первомай.).

ГАЗОВИ'К [газові́к], -а, ч. Шовкова хустка. *Запнись, дочко, хоч газовиком, бо надворі вітерець* (39, 40 Арбузин.; 61, 62 Башт.; 342, 343, 346 Вознесен.; 453, 455 Доман.).

ГАЗО'Н [газо́н], -а, ч. Автомобіль марки ГАЗ. *Наш сусід уже десять років працює шофером на газоні* (10, 11, 31, 32 Арбузин.; 44, 45, 49, 71, 101, 102 Башт.; 160, 161, 173, 175, 198 Березнег.; 333, 334, 350, 353, 359 Вознесен.; 554, 555, 562, 580, 581 Жовтн.; 702, 704, 718, 720 Микол.; 828, 851, 857, 858 Новоодес.; 963, 964, 989, 993 Снігур.).

ГАЇ'НА [гайі́на], -и, ж., орн. (*Gallus domesticus*). Курка. *Наші молоденькі гаїни весною вже почали дружно нестися* (863, 865 Новоодес.).

ГА'ЇТИ [гайі́ти], -гає, недок. Вівця виявляє статеву охоту. *Наші молоді овечки вже почали гайти, треба піти до вівчарів та взяти барана* (676, 677 Кривоозер.).

ГАЙБИРКО'С [гайбирк'ос], -и, ч., бот. (*Armeniaca vulgaris* L.). Фруктове дерево абрикоса і його плоди. *Гайбиркос цієї весни почав рано цвісти і рясно, дай Боже, щоб не було хоч заморозків* (892, 893, 895 Очак.).

ГАЙБИРКО'СА [гайбирк'оса], -и, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris* L.). Фруктове дерево абрикоси і її плоди. *Гайбиркоса, яку ми посадили цієї весни, прийнялася і вже випустила листочки* (892, 894, 895 Очак.).

ГАЙ-ГА'Й [гай/гай], виг. Оклик, яким відганяють птахів. *«Гай-гай, кляті, здвору! Гай-гай!»* – вигукувала сусідка, проганяючи галок (31, 33, 34 Арбузин.; 74, 75, 77, 95, 97 Башт.; 145, 149, 156, 158, 159 Березан.; 183, 185, 200, 202, 209, 211 Березнег.; 219, 221, 222, 240, 245 Брат.; 288, 289 Веселин.; 340, 341, 371, 380, 381 Вознесен.; 439, 441, 443, 475, 476 Доман.; 554, 555, 580, 582, 583 Жовтн.; 616, 617, 620 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 704, 705, 744, 755, 756 Микол.; 804, 805, 807, 809 Новобузьк.; 834, 835, 837, 860, 861 Новоодес.; 877, 878, 880, 903, 905, 906 Очак.; 932, 933, 942, 946, 948, 950 Первомай.; 995, 996, 998, 1008, 1010, 1011 Снігур).

ГАЙДА' [гайда], виг. Оклик, яким відганяють домашніх тварин. *«Гайда додому, кляті! Гайда!»* – підганяла дівчинка телятко, яке щипало травичку (552, 553 Жовтн.).

ГАЙДА'Й [гайдаї], -я, ч. Погонич. *Наш молодий гайдай увесь день возив безтаркою зерно* (854 Новоодес.).

ГАЙДА'КАТИ [гайдакати], -аю, -аєш, недок. 1. Багато і часто викрикувати «Гайда!». *Перестань, будь добрий, гайдакати, бо вже надоїло слухати* (18, 20, 29 Арбузин.; 68, 70, 81, 82 Башт.; 117, 118 Березан.; 305, 307, 308 Веселин.; 390, 392, 393 Влад.; 434, 436, 439 Доман.; 751, 753 Микол.; 845, 847, 848 Новоодес.).

2. Голосно говорити, кричати. *Зійшлися вечірком жінки і почали гайдакати на всю вулицю* (49, 50, 78, 79 Башт.; 337, 338, 371 Вознесен.; 712, 714, 717 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.).

ГАЙДАЛА'КАТИ [гайдалакати], -аю, -аєш, недок. Голосно говорити, кричати. *От жінки, гайдалакають на всю вулицю, ніяк не втихомиряться*

(39, 40, 42 Арбузин.; 115, 117, 118 Березан.; 175, 176, 178, 180 Березнег.; 399, 401, 402 Влад.; 445, 447, 449, 451 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 917, 919, 920 Первомай.).

ГАЙДАМА'КА [гайдама́ка], -и, ч. Ледачий чоловік. *От гайдамака, пролежав увесь день, нікому нічого не хоче й допомогти* (926, 927 Первомай.).

ГАЙДАРА'К [гайдарáк], -а, ч., бот. (*Cannabis sativa* L.). 1. Буйна коноплина, що виросла окремо. Див. **ГАЙДУ'К**, **ГАЙДУ'Н**, **ГАЙДУ'Р**, **ГА'НДАЛЬ**. *Гайдараки виростають на цілий метр вище від інших коноплин* (22, 24, 26 Арбузин.; 67, 69, 70 Башт.; 108, 110 Березан.; 356, 357 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 733, 734, 755, 756 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 901, 903, 905 Очак.; 923, 925 Первомай.).

2. Високий на зріст чоловік. *Виріс такий гайдарак, що й до стелі головою дістає* (102, 103 Башт.; 191, 193, 194 Березнег.; 250, 252, 255 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 435, 437, 439 Доман.).

ГАЙДА'РИКИ [гайда́рики], -ів, мн. Дерев'яні вила з п'ятьма-шістьма ріжками. *Візьміть на тік гайдарики, щоб відкидати від молотарки полову* (456, 457 Доман.).

ГАЙД-ГА'ЙД [гайд/га́йд], виг. Оклик, яким відганяють свиней. *«Гайд-гайд, капосні, в сарай!»* – покрикувала хазяйка, заганяючи свиней у хлів (16, 17 Арбузин.; 264, 266, 267 Брат.; 695, 696 Кривоозер.; 946, 948, 950 Первомай.).

ГАЙДУ'К [гайду́к], -а, ч., бот. (*Cannabis sativa* L.). 1. Буйна коноплина, що виросла окремо. *Посеред нашого коноплиця вигнався одинокий гайдук* (329, 330 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 752, 753 Микол.; 846, 848, 850 Новоодес.).

2. Високий на зріст чоловік. *От гайдук, високий аж до неба, а придуркуватий, що й не треба* (259, 260 Брат.; 293, 294 Веселин.; 343, 346, 347 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.).

ГАЙДУ'Н [гайдун], -а, ч. орн. (*Elanus caeruleus*). 1. Шуліка. *Над птахофермою сьогодні ранком довго кружляв гайдун, але низько не спускався* (32, 33 Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.).

2. Буйна коноплина, що виросла окремо. *І де він узявся, отой гайдун, що виріс посеред конопляного поля* (396, 397 Влад.).

ГАЙДУ'Р [гайдур], -а, ч., бот. (*Cannabis sativa L.*). Буйна коноплина, що виросла окремо. *За хатою звідкись узявся гайдур і виріс уже аж під саму стріху* (46, 47 Башт.; 187, 188, 190 Березнег.; 273, 274, 276 Брат.; 312, 313 Веселин.; 364, 366 Вознесен.; 568, 570, 572 Жовтн.; 602 604, 605 Казан.; 738, 739 Микол.; 883, 884, 886 Очак.; 965, 966, 976, 978 Снігур.).

ГА'ЙДУРА [гайдур], -и, ж. і ч. р. Марнотрат, марнотратка. *Зібралися гайдурі, байдикують, нічого не хочуть робити, тільки п'ють самогонку* (373, 375 Вознесен.).

ГА'ЙДУРІ [гайдур'і], -ів, мн. Рідко посіяні коноплі спеціально для насіння. *Агроном був дуже задоволений, бо посіяні гайдурі зійшли добре* (18, 19 Арбузин.; 264, 266, 267 Брат.; 417, 418, 420 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 918, 920, 921 Первомай.).

ГА'ЙМАНЕЦЬ [гаїманец'], див. **ГАЙМАНЦІ'**.

ГА'ЙМАНКА [гаїманка], див. **ГАЙМАНЦІ'**.

ГАЙМАНЦІ' [гаїман'ці'], -ів, мн. Переселенці з інших областей. *У нашому радгоспі для гайманців побудували хороші будинки. Новий гайманець працює у нас шофером, а гайманка – в огородній бригаді* (570, 577 Жовтн.).

ГАЙМУВА'ТИ [гаїмувати], -ую, -уєш, недок., перех. Гальмувати. *З'їжджаючи у балку, гарбу треба гаймувати, щоб не перекинулася* (1012 Снігур.).

ГАЙНУВА'ТИ [гаїнувати], -ую, -уєш, недок. Гуляти. *У народі кажуть, хто гайнує, той зимою голодує* (74, 75, 77 Башт.; 176, 177, 191, 193, 194 Березнег.; 996, 997, 999 Снігур.).

ГА'ЙСТЕР [га́йстер], -а, ч., орн. (*Ciconia ciconia*). Лелека, чорногуз. *Летить гайстер до свого гнізда, витягнувши довгу шию* (377, 378 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 744, 746 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ГАЙСТЕРЯ'КА [гайсте^ир'ака], -и, ч. 1. Збільш. до **ГА'ЙСТЕР**. *Ходять гайстеряки по болоті, ловлять жаб, ні на кого не звертаючи ніякої уваги* (насел. п. див. **ГА'ЙСТЕР**).

2. Великий гусак, півень. *Отой старий гайстеряка забив молодого півника насмерть* (842, 843 Новоодес.).

ГА'ЙСТРА [га́йстра], -и, ж., бот. (*Aster*). Айстра. *У нас перед хатою і в палісадничку ростуть гарні гайстри* (31, 32 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 697, 698 Кривоозер.; 912, 914 Первомай.).

ГАЙСТУРЯ'К [гайстур'ак], -а, ч., бот. (*Cirsium arvense*). 1. Великий високий будяк. *Біля самої силосної ями вигналися два високих колючих гайстуряки* (178, 180, 182 Березнег.; 343, 346, 347 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 713, 714, 717 Микол.; 834,835 Новоодес.).

2. Високий на зріст чоловік. *От гайстуряк! Виріс і високий, і ледачий в придачу* (252, 255 Брат.; 505, 508 Єлан.).

ГАЙСТУРЯ'КА [гайстур'ака], -и, ч., зневажл. Високий на зріст чоловік. *Гайстуряка отой без драбини пообриває всі груші з цього дерева* (252, 255 Брат.; 505, 508 Єлан.).

ГАЙСУ'ХА [гайсу́ха], -и, ж. Непосида. *Наша гайсуха не любить залишатися без діла, вона постійно щось робить, вештається* (102, 103 Башт.; 163 Березнег.).

ГАЙТА' [гайта́], виг. Оклик, яким повертають запряжених коней праворуч. *Дід крикнув: «Гайта!» – і коні самі повернули на дорогу, яка веде додому* (331, 332 Веселин.; 362, 364, 366 Вознесен.; 435, 437, 439 Доман.).

ГАК [гак], -а, ч. Довга жердина з гаком на кінці, якою витягають затонулі відра з неглибокої криниці. *Принеси гак, бо відро зірвалося з жучка і затонуло* (189, 190 Березнег.).

ГАКУВА'ТИ [гакува́ти], -ую, -уеш, недок. Стерегти. *Иди, куди тобі треба, а я буду тут гакувати свого внука* (315, 317, 318 Веселин.).

ГАЛ [гал], -у, ч. Чиста від водоростей частина водоймища. Див. **ГА'ЛО**. *Випливемо човном на гал і там закинемо свої вудочки, бо тут водорості заважають* (58, 83, 101, 103 Башт.; 184, 186, 203 Березнег.; 356, 359 Вознесен.; 471, 478, Доман.; 502, 511, 529 Єлан.; 574, 575, 584, 586 Жовтн.; 747, 749, 750 Микол.; 829, 830, 842 Новоодес.).

ГАЛАГА'Н [галага́н], -а, ч., риб. Поплавок на великій рибальській сіті. *Зараз галагани до рибальських сіток ми робимо із пласмасового матеріала, вони легенькі і дешеві* (18, 32 Арбузин.; 137, 142, 144, 150 Березан.; 340, 341, 359, 371 Вознесен.; 573, 574, 584, 586 Жовтн.; 2, 3, 5, 747, 749 Микол.; 829, 830, 842 Новоодес.).

ГАЛАГУ'ДИ [галагу́ди], -ів, мн. Назва жителів с. Степківки Первомайського району. *Ніхто з нас не знає, чому люди сусідніх сіл нас називають галагудами* (946, 948 Первомай.).

ГАЛАЙДА' [галайда́], -и, ж. і ч. 1. Неспокійна людина, метушлива. *От галайда, увесь час крутиться, вертиться, вештається, не присяде і на хвилинку* (27, 28 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 266 267 Брат.; 364, 366 Вознесен.; 926, 927, 942 Первомай.).

2. Висока ростом людина. *Ну й галайда, як устане, то й неба дістане* (34 Арбузин.; 224, 225 Брат.; 308, 309 Веселин; 469, 470 Доман.).

3. Бездомна людина. *Став справжнім галайдою, не має де жити, немає рідних* (44, 45, 71, 74 Башт.; 173, 174 Березнег.; 535, 538, 542 Єлан.; 551, 552, 558 Жовтн.; 718, 720 Микол.).

4. Мантачка, якою гострять косу. *Галайда – це вузька дощечка, покрита смолою з піском або ж цементною масою* (144, 145 Березан.).

ГАЛА'ЙКАННЯ [галайкан'а], -я, с. Дія за знач. **ГАЛА'ЙКАТИ**. *Жіноче галайкання, як завжди, було чути до півночі* (насел. п. див. **ГАЛА'ЙКАТИ**).

ГАЛА'ЙКАТИ [галáйкати], -аю, -аєш, недок. Голосно розмовляти. Галакати. *Доки ви будете галайкати? Кінчайте, бо вже скоро північ буде* (340, 341, 343, 346, 348 Вознесен.; 462, 465, 466, 487, 489 Доман.; 505, 506, 508, 542, 543 Єлан.; 554, 557, 562, 568, 570 Жовтн.; 712, 713, 717, 752, 753 Микол.; 832, 833, 835, 845, 846 Новоодес.; 984, 985, 995, 996, 998, 1006, 1007 Снігур.).

ГАЛА'ЙСВІТА [галáйс'в'іта], присл. Невідомо куди, дуже далеко. Див. **ГАЛА'СВІТА**. *Минулого року син пішов галайсвіта і до цього часу не повернувся* (453, 455 Доман.; 520, 522 Єланец.; 634 Казан.).

ГАЛАМА'ГАТИ [галама́гати], -аю, -аєш, недок. Базікати. *Не галамагай дурниць, хлопче, і думай, коли щось говориш* (398, 399 Брат.).

ГАЛАМАТНЯ' [галамат'н'á], -і, ж. Сильний крик, галас із метушнею і безладним рухом. *Під час землетрусу у домі піднялася така галаматня, що важко було розібратися* (268, 269 Брат.).

ГАЛА'НА [галána], -и, ж., зневажл. Неохайна жінка, задрипанка. *Ти, дочко, дома ходиш, як галана, зовсім не дбаєш про свій одяг* (377, 378 Вознесен.).

ГАЛАПА'ЙДА [галапа́йда], -и, ж. Балакуча жінка. *Не слухайте оту галапайду. Вона меле язиком безперестанку, що на язик трапиться* (920, 921 Первомай.).

ГАЛА'СВІТА [галás'в'іта], присл. Невідомо куди, дуже далеко. *Наш сусід зайшов галасвіта, уже три роки від нього ні слуху ні духу* (32, 33 Арбузин.; 64, 66 Башт.; 524, 525 Єлан.; 617, 620, Казан.; 768, 770, 771 Новобузьк.; 952, 953 Первомай.).

ГАЛАТИ'Н [галатін] (1), -а, ч. Півень голландської породи. *Наш галатин перескочив через тин і направився до сусідських курей* (490, 491 Доман.; 517, 519 Єлан.).

ГАЛАТИ'Н [галат'ін] (2), -а, ч. 1. Високий товстий чоловік. *Ну й галатин виріс! Він і бика як візьме за роги, то голову зверне* (62, 63 Башт.; 347, 359 Вознесен.; 436, 439 Доман.; 718, 720 Микол.).

2. Непосидючий і балакучий чоловік. *От галатин, вічно кудись поспішає, шниряє по всіх усюдах* (180, 182 Березнег.; 972, 974 Снігур.).

ГАЛАТИ'НКА [галат'інка] (1) -и, ж. Курка голландської породи. *Наші галатинки добре несуться, досить м'ясисті кури* (487, 489 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.).

ГАЛАТИ'НКА [галат'інка] (2), -и, ж. 1. Висока товста жінка. *Ота галатинка будь-якого чоловіка в бараній ріг скрутить* (насел. п. див. **ГАЛА'ТИН** – 2).

2. Непосидюча жінка. *Не будь галатинкою, не крутись, як дзига, і не сігай як коза* (насел. п. див. **ГАЛАТИ'Н** – 2).

ГАЛАТИНУВА'ТИЙ [галатинуватий], -а, -е. Високий і товстий. *Наш бригадир чоловік галатинуватий: і високий, і товстенький, і силу має* (насел. п. див. **ГАЛАТИ'Н** – 2).

ГАЛАТІЙО'Н [галат'ійон], -а, ч. Дурень. *Чого отой галатійон прийшов? Він розуміється в цій справі так, як баран в аптеці* (449, 451 Доман.).

ГАЛ-ГА'Л [гал/г'ал], виг. Оклик, яким кличуть гусей. *«Гал-гал-гал, гусоньки!»* – гукала сестра, посипаючи їм зерно (24, 25 Арбузин.; 222, 223, 224 Брат.; 361, 362, 371 Вознесен.; 436, 439 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 721, 722 Микол.).

ГАЛДЕ'ЛІ [галд'ел'і], -ів. мн. Карниз для штор. *Купили в магазині нові красиві галделі для штор до дверей* (584, 585 Жовтн.).

ГАЛИ'НЬ [гал'ін'], -і, ж. Місце, де вітер здув сніг. *Отам, де галинь, вимерзне озима пшениця, і доведеться весною пересівати* (589, 591, 593 Жовтн.).

ГА'ЛИЦЯ [га́лиц'а], -і, ж., риб. Сітка з вічками 30x30 мм, якою ловлять тарань, кефаль. *Галицею ми ловили зараз тарань, скумбрію, а кефалі вже давно немає* (137, 142, 150 Березан.; 873, 883, 887, 900 Очак.).

ГА'ЛІ [га́л'і], -і, ж. Пісня-веснянка. *Дівчата сиділи біля двору і співали на різні голоси веселі галі* (1012 Снігур.).

ГА'ЛО [га́ло], -а, с. Чиста від водоростей частина водоймища. *Ловити рибу поїдемо на гало, там немає ніякого кушніру* (315, 317, 318 Веселин.; 399, 401, 402 Влад.; 453, 455 Доман.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 911, 918 Первомай.).

ГАЛУ'СКА [галу́ска], -и, ж. Колосок вівса. *Овес після дощів почав викидати галуски, є надія, що буде добрий урожай* (372, 373 Вознесен.).

ГА'ЛУХ [га́лух], -а, ч., кул. Кілька галушок, які під час варіння збилися в одну грудку. *Варила галушки, а наварила один великий галух* (189, 190 Березнег.; 222, 224 Брат.; 283, 285, 286 Веселин.; 690, 691, 699 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.; 997, 998 Снігур.).

ГАЛУШЕ'ЛІ [галушéл'і], -ів., мн., кул. Голубці. Див. **ГАЛУШІ'**, **ГАЛУШКИ'**. *Приготувала сьогодні на обід галушелі з рисом і м'ясом* (424, 425, 449, 451, 487, 489 Доман.; 503, 504, 509, 510 Єлан.).

ГАЛУШІ' [галуш'і́], -ів., мн., кул. Голубці. *На вечерю мама приготувала галуші з рисом, м'ясом і морквою* (333, 339 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 520, 522, 524 Єлан.).

ГАЛУШКИ' [галушкі́], -ів., мн., кул. Голубці. *Є галушки полтавські, а є наші. Це те, що називаєте голубцями* (745, 746 Микол.).

ГАЛЯ' [гал'а́], виг. Вживається як заклик іти. *Галя! до річки, хлопці, купатися, загорати* (127 Березан.; 259, 260 Брат.; 683, 688 Кривоозер.; 911, 923, 925 Первомай).

ГАЛЯ'ВИНА [гал'авина], -и, ж. Місце, де вітер здув сніг. *Вночі був сильний вітер і поздував сніг, наробивши чимало галявин* (33, 34 Арбузин.; 64,

65 Башт.; 184, 186 Березнег.; 246, 247 Брат.; 752, 753 Микол.; 847, 848 Новоодес.).

ГАЛЯНИ'ЩЕ [гал'анішче], -а, с. Халява чобота. *Купив чоботи ходити на роботу із кирзовими галянищами на товстих резинових підошвах* (41, 43 Арбузин.; 101, 103, 105, 106 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 263, 264, 266 Брат.; 144, 145, 149 Березан.; 713, 714, 717 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.; 964, 965, 981, 982, 1002, 1003 Снігур.).

ГАЛЯПУВА'ТИ [гал'апува́ти], -ую -уєш, недок. Швидко бігти. *Діти галяпують по вулиці сюди й туди, кричать, як навіжені, і зупинити їх ніхто не хоче* (166, 167 Березнег.; 335, 396, 340, 341 Вознесен.; 895, 896 Очак.; 997, 998, 1000 Снігур.).

ГАЛЯ'РА [гал'ара], -и, ж. Причеп для трактора. *Григорій причепив галяру і поїхав на весь день возити полову на ферму* (422, 423 Влад.).

ГАЛЯСА'ТИ [гал'асати], -ає, недок. Дуже сильно кипіти. *Кукуруза в казані вже галясає з годину, можна, мабуть, і знімати* (305, 308, 309 Веселин.; 384, 375 Влад.; 687, 689, 699 Кривоозер.).

ГАЛЯ'ТА [гал'ата], -и, ж. Відро. *Візьми, сину, галяту, принеси свіженької води з криниці* (205, 206 Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 449 Доман.).

ГА'ЛЬБА [гál'ба], -и, ж. Великий кухоль, бокал. *Володимир випив дві гальби пива і пішов додому вечеряти* (329, 330 Веселин.; 398, 399 Влад.).

ГАЛЬБУВА'ТИ [гал'бува́ти], -ую -уєш, недок., перех. Пити пиво гальбою. *Чоловіки розсілися навколо бочки з пивом і гальбують* (насел. п. див. **ГА'ЛЬБА**).

ГА'ЛЬВА [гál'ва] (1), -и, ж. Місце, пропущене при сіянні вручну. *Коли сіяв вручну траву, то пропустив одно місце, тепер велика гальва* (320, 321 Веселин.).

ГА'ЛЬВА [гáл'ва] (2), -и, ж. Міцний мотуз, яким скріпляють ярмо з дишлем. *Гальва – це міцний мотуз, ремінь, кілок, або металеве кільце, яким скріпляють ярмо з дишлем* (949, 950 Первомай.).

ГАЛЬВА' [гал'ва́], -и, ж. Халва. *Сьогодні у наш магазин привезли гальву, різні конфети* (700, 701 Кривоозер.).

ГАЛЬ-ГА'ЛЬ [гал'/гáл'], виг. Вигук, яким відганяють хижих птахів. *„Галь-галь, кляті!” – покрикувала сусідка, проганяючи галок, які сіли на огороді* (298, 299, 300 Веселин.).

ГА'ЛЬКА [гáл'ка], -и, ж. Обшита мереживом жіноча сорочка. *Купила різних кружев, щоб обшити собі нову святкову гальку* (409, 410 Врад.; 676, 677 Кривоозер.).

ГАМАЗЕ'Й [гамазéї], -я, ч. Магазин. *Була в гамазеї, купила ще маєчку і труси для внука* (234, 236, Брат.; 356, 357, 362, 364 Вознесен.; 721, 722 Микол.; 864,865 Новоодес.).

ГАМА'К [гамáк], -а, ч. Гаманець. *Поклавили гроші у свій гамак, дідусь пішов потихеньку у лавку* (553, 554 Жовтн.; 755, 756 Микол.).

ГАМАНО'К [гаманóк], -а, ч. Гаманець для грошей. *Щоб не носити гроші в кишені, купив у магазині файний шкіряний гаманок* (49, 50 Башт.; 162, 163, 200, 202 Березнег.; 296, 297 Веселин.; 353, 354, 366, 367 Вознесен.; 475, 476, 487, 489 Доман.; 737, 739, 740 Микол.; 833, 834, 836 Новоодес.).

ГАМА'ШИ [гамáш'і], -ів, мн. 1. Резинові саморобні галоші. *У нашого дідуся ще зберігаються старі-престарі гамаші, у яких ходили піл час війни* (505, 508, 509 Єлан.; 586, 588 Жовтн.).

2. Рейтузи. *Одягай, дочко, теплі гамаші, бо надворі сьогодні дуже холодно* (315,317 Веселин.; 466, 469, 470 Доман.; 727, 728 Микол.).

ГА'МБА [га́мба], виг. Вживається із значенням «кінець». Амба. *Якщо попалася твоя дворняжка собаколовам, то там їй і гамба* (389, 390, 393 Врад.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 918, 919 Первомай.).

ГАМБА'Р [гамба́р], -а, ч. Амбар. *Усе зерно у нас зберігається в гамбарі, звідти ми його беремо для всяких потреб* (21, 27, 28 Арбузин.; 223, 225 Брат.).

ГАМБА'РАС [гамба́рас], -у, ч. Клопіт, морока. *Ми не будемо більше тримати поросят, навіщо нам той гамбарас* (948, 950 Первомай.).

ГАМБА'РНИЙ [гамба́рний], -а, -е. Амбарний. *Прийшов комірник у гамбар, а гамбарний ключ забув дома* (насел. п. див. **ГАМБА'Р**).

ГА'МІШНИЙ [га́м'ішній], -а, -е. Кусливий (про собаку). *Наш собака гамішний, тому не дуже з ним жартуй, бо покусав* (829, 842 Новоодес.).

ГАМЛИ'К [гамлі́к], -а, ч. Молоток. *Дай мені гамлик і гвіздки, я піду приб'ю дошку на причілку, бо вітер відірвав* (94, 97 Башт.).

ГА'МОЗ [га́моз], -у, ч. Картопля, яка проросла і непридатна для вжитку. *Треба перебрати картоплю, ту, що для вжитку, у мішки, а гамоз піде свиням* (278–280, 208, 209 Веселин.).

ГА'МОЗНИЙ [га́мозний], -а, -е. Непридатний для споживання. *Гамозну картоплю треба відібрати і винести в сарай для свиней* (насел. п. див. **ГА'МОЗ**).

ГАМОРИ'ТИ [гаморі́ти], -рю, -риш., недок. Галасувати, кричати. *Наші сусідські діти увесь вечір гаморять на вулиці, бігають, граються* (302, 303, 308, 309 Веселин.; 351, 353, 354 Вознесен.; 466, 469, 470 Доман.; 517, 519, 522 Єлан.).

ГА'МРИ [га́мри], -ів, мн. Ходулі. *Діти поробили собі гамри і граються, хто швидше дійде на них до берега* (383, 384, 387 Врад.; 676, 677 Кривоозер.).

ГАМУ'ЗИТИСЯ [гаму́зитис'а], -зюся, -зишся, недок. Вовтузитися. *Доки ти будеш гамузитися у тому чулані? Виходь, та будемо обідати* (926, 927 Первомай.).

ГАМУ'ЛА [гаму́ла], -и, ж. Вино низького сорту. Див. **ГАМУ'ЛКА**. *Купили чотири бутилки гамули, бо кращого вина ніде немає* (10, 11, 16, 18

Арбузин.; 44, 45, 49, 101, 102 Башт.; 107, 108, 112, 137, 150 Березан.; 160, 161, 163, 175, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 216, 234, 236, 263 Брат.; 278–280, 298, 299, 314, 315 Веселин.; 333, 335, 340, 359, 371, 377 Вознесен.; 383, 384, 389, 404, 405, 415, 416 Влад.; 424, 425, 439, 453, 456, 457, 462 Доман.; 502–504, 526, 528 Єлан.; 551–553, 557, 558, 562 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706, 718, 720, 731, 736, 747, 749, 750 Микол.; 758, 759, 765, 773, 783, 799, 800 Новобузьк.; 827, 828, 830, 851, 857, 860 Новоодес.; 899, 900, 906 Очак.; 907, 910, 911, 915, 917 Первомай.; 963, 970, 993, 994 Снігур.).

ГАМУ'ЛИТИ [гаму́лити], -лю, -лиш, недок. Пити самогонку або вино низької якості. *Після роботи збираються мужики і починають гамулити* (насел. п. див. **ГАМУ'ЛА**).

ГАМУ'ЛКА [гаму́лка], -и, ж. Вино низькому сорту. *Зійшлися, випили по стаканчику гамулки і розійшлися* (насел. п. див. **ГАМУ'ЛА**).

ГАНДАЛЯ'КАТИ [гандал'а́кати], -аю, -аєш, недок. Базікати, теревенити. Див. **ГАНДАЛЯ'ПАТИ**. *До яких пір ви будете гандалякати, як базарні баби* (32, 33 Арбузин.; 78, 80 Башт.; 184, 186 Березнег.; 161, 162 Брат.).

ГАНДАЛЯ'ПАТИ [гандал'а́пати], -аю, -аєш, недок. Базікати, теревенити. *Закрий свою дурну вершу! Досить тобі гандаляпати дурниці на все село* (216, 218, 245, 246 Брат.; 322, 323 Веселин.; 399, 401, 402 Влад.; 448, 449, 451 Доман.; 678, 680, 699 Кривоозер.; 920, 921, 923, 925 Первомай.).

ГА'НДАЛЬ [га́ндаль], -і, ж., бот. (*Cannabis sativa* L.). Буйна коноплина, що виросла окремо. *Гандалі ми знищуємо, бо вони не придатні для волокна* (186, 189 Березнег.; 364, 366, 367 Вознес.; 568, 570, 572 Жовтн.; 644, 645, 650, 652 Казан.; 794, 797, 798 Новобузьк.).

ГЕНДЕ'ЛИК [ге^ндэ́лик], -а, ч., зневаж. Буфет, у якому продають пиво. *Біля генделика вже зібралися любителі пива* (182, 184, 185 Березнег.; 963, 964 Снігур.).

ГАНДРАБА'СТИЙ [гандраба́стий], -а, -е. Незграбний, неповороткий. Див. **ГАНДРАБА'ТИЙ**. *Поки гандрабастий Микола сходить в магазин, то й сонце зайде* (340, 341 Вознес.).

ГАНДРАБА'ТИЙ [гандраба́тий], -а, -е. Незграбний. *І в кого ти такий гандрабатий удався? Те ти впустиш, те ти звалиш* (301, 303, 307, 308 Веселин.; 466, 469, 470 Доман.).

ГАНЕ'БИТИ [гане́бити], -блю, -биш, недок., перех. Ганити, гудити. *До яких пір Ви будете мене ганебити при чужих людях? І я цього не заслужила* (404, 405, 422, 423 Влад.; 690, 691, 700, 701 Кривоозер.; 917, 918, 920 Первомай.).

ГАНТЕЛИ'ТИ [ганте́літи], -лю, -лиш, недок. Сильно стукати. Див. **ГАТЕ'ЛИТИ**. *У хаті ще не сплять, тому перестань гантелити у вікно* (554, 555 Жовтн.; 704, 705, 743, 744 Микол.).

ГА'НУС [га́нус], -у, ч., бот. (*Carum carvi* L.). Рослина кмин. *У нас у балці ростуть різні трави, серед них і ганус* (550, 576, 577 Жовтн.).

ГАНЧІРНИК [ганч'і́рник], -а, ч. Невеликий тин біля літньої кухні, на якому сушать горшки, глечики. *Помий, дочко, горшки та глечики і повісь на ганчірник, щоб висушилися на сонці* (766, 767 Новобузьк.).

ГА'НУШНИК [гану́шник], -а, ч. Збирач утильсировини. Ганчірник. *Не будь ганушником, повикидай оті всі старі речі, щоб вони і місця не займали* (497, 498 Доман.).

ГАНЯ'ЙЛО [ган'а́йло], -а, ч. Погонич. *Ганяйлами на безтарках літом у нас хлопчаки, бо не вистачає людей* (424, 425, 429 Доман.).

ГАНЯ'ЛО [ган'а́ло], -а, с. Шест, яким ганяють голубів. *Бери ганяло і махай, щоб голуби вище піднімалися і не сідали* (703, 704 Микол.).

ГА'ПКА [га́пка], -и, ж. Дротяна петелька. Див. **ГАПЛИ'ЧКА**. *Біля кожушка порвалася гапка і тепер ніяк застебнутися, а надворі вітряно* (101, 103 Башт.; 140, 141 Березан.; 184, 185 Березнег.; 299, 300 Веселин.; 374, 375

Вознесен.; 436, 437 Доман.; 589, 591 Жовтн.; 668, 669 Казан.; 752, 753 Микол.; 768, 770, 801, 802 Новобузьк.; 848, 850 Новоодес.; 998, 999 Снігур.).

2. Довга жердина з крючком, якою витягають відра з водою з неглибокої криниці. *Наш колодязь не дуже глибокий, тому воду витягаємо гапкою, яка завжди лежить тут же* (455 Доман.).

3. Дрібна риба. *Рибаки, коли готують юшку, спершу відварюють гапку і викидають її, а потім закладають їстівну рибу* (137, 142, 150 Березан.; 873, 883, 887 Очак.).

4. Плоскодонний човен. *Під час хвиль гапка легко перевертається, а лотка тримається значно краще* (2, 3, 747, 749 Микол.).

ГАПЛИ'К [гаплі́к], виг. Вживається із значенням, близьким до слів амба, гамба, капут, кінець, смерть. *Оце тобі, гадино, й гаплик! Уже більше не будеш повзати, зміюко* (346, 347 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 718, 720 Микол.; 853, 854 Новоодес.)

ГАПЛИ'ЧКА [гаплі́чка], -и, ж. Дротяна петелька одягу. *Обметай гапличку, бо розтріпалася і погано застібати кожуха* (10, 11, 22, 23, 36, 37 Арбузин.; 74, 75, 77, 90, 92 Башт.; 107, 108, 135, 136 Березан.; 195, 196 Березнег.; 216, 218, 266, 267 Брат.; 354, 355 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 587, 588 Жовтн.; 699 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 861, 862 Новодес.; 883, 884 Очак.; 940, 941 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

ГАРА' [гара́], -и, ж. Безтарка. *Син запряг коня в гару і поїхав у поле возити кукурузу* (920 Первомай.).

ГАРА'ЗД [гара́зд], -у, ч. Достаток. *Наша молодша донька живе із своїм чоловіком у повнім гаразді* (331, 332 Веселин.).

ГАРА'П [гара́п], -а, ч. Довгий батіг, гарапник. Див. **ГАРА'ПА**. *Микола сплів собі із тонких ремінців довгий гарап, щоб завертати корів* (58, 59 Башт.; 582, 583, Жовт.; 723, 724 Микол.).

ГАРА'ПА [гара́па], -и, ж. Гарапник. *Бери свою гарапу і йди на ніч пасти коней, бо більше нікому, всі зайняті* (830, 831 Новоодес.).

ГАРА'СИВКА [гарасиўка], -и, ж. Стрічка. *Тканина була порізана на гарасивки* (322, 323 Веселин.; 399, 401, 402 Влад.; 448, 449, 451 Доман.; 678, 680, 699 Кривоозер.; 920, 921, 923, 925 Первомай.).

ГАРБА' [гарба́] (1), -и, ж., астр. Сузір'я Віз (Велика Ведмедиця). *У хорошу зоряну ніч на небі Гарбу дуже легко знайти, дивлячись на північ* (16, 17 Арбузин.; 227, 228 Брат.; 371 Вознесен.; 437, 439 Доман.; 948 Первомай.).

ГАРБА' [гарба́] (2), -и, ж. Невеликий візок на двох колесах. *Усю картоплю, яку викопали в огороді, батько і син вивезли гарбою* (553, 554, 576, 577 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ГАРБАЖІ'ЙКА [гарбаж'ї́йка], -и ж, бот. (*Allium* сераL.). Цибуля-сіянка. Див. **ГАРБАЖИ'КА**. *Сьогодні мама посадила гарбажійку в огороді* (11, 12, 16, 17, 25, 26 Арбузин.; 81, 82, 88, 89, 94, 97 Башт.; 112, 114, 132, 133, 156, 158, 159 Березан.; 182, 183, 185, 186 Березнег.; 252, 255, 264, 266, 267 Брат.; 278, 279 Веселин.; 335, 336, 371 Вознесен.; 383, 384, 396, 397, 407, 409 Влад.; 439, 441, 443, 449, 451, 490, 491 Доман.; 558, 559, 573, 574, 587, 588 Жовт.; 736, 738, 740 Микол.; 863, 864, 870, 871 Новоодес.; 880, 882, 899, 900 Очак.; 917, 918, 934, 935, 942, 946, 948 Первомай.; 963, 965, 976, 978, 980 Снігур.).

ГАРБАЗІ'ЙКА [гарбаз'ї́йка], -и, ж. Здрібн. до **ГАРБАЗІ'Я**. *Купила на базарі гарбазійки відро, бо не вистачало до нового врожаю* (насел. п. див. **ГАРБАЗІ'Я**).

ГАРБАЗІ'Я [гарбаз'ї́я], -її, ж. Велика цибуля. *Гарбазія – це велика цибуля, салатна, бо вона не дуже гостра* (676, 677, 678, 680, 690, 691 Кривоозер.; 944, 945, 948, 999 Превомай.; 999 Снігур.).

ГАРБА'РКА [гарба́рка], -и, ж. 1. Велика совкова лопата. Грабарка. *Батько гарбаркою розчищав від снігу доріжку до колодязя* (364, 366 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 535, 538 Єлан.; 580, 581 Жовтн.; 860, 861 Новоодес.).

2. Віз, яким возять землю. *Учора батько привіз глини до хати аж десять гарбарок* (101, 102 Башт.; 193, 195 Березнег.).

ГА'РБАТИСЯ [га́рбатис'а], -єшся, недок. Гребтися. *У нашому огороді сусідські кури увесь день гарбалися, склювали горох (550, 573, 574, 576, 577, 586, 587 Жовтн.; 712, 713 Микол.; 861, 862 Новоодес).*

ГАРБИ'Ч [гарбіч], -а, ч. Їздовий. *Син сьогодні і вчора працював гарбичем у полі, звозив соломку на тік, де її скиртували (245, 247, 257, 259 Брат.).*

ГАРБИ'Й [гарб'ій], -я, ч., метеорол. Південний вітер, який дує з моря. *Коли дує гарбій, біля берега скупчується кефаль, а як – пунент, то за Тендрою добре ловиться ставрида (896, 898 Очак.).*

ГАРБО'ВИЙ [гарбо́вій], -а, -е. Горбкуватий. *Узяв учасок, а він виявився трохи гарбовий, необхідно бульдозером розрівняти (1012, 1016 Снігур).*

ГАРБО'ВКА [гарбо́ўка], -и, ж, тк. Потовщене місце на нитці. *Коли прядуть нитки, то внаслідок недогляду буває гарбовка – це потовще місце на нитці (105, 106 Башт.).*

ГАРБУ'З [гарбу́з^с], -а, ч., бот. (*Citrullus vulgaris*). Кавун. *Цього року гарбузи і дині добре вродили і рано поспіли (10, 11, 16, 17, 32, 34 Арбузин.; 88, 89, 99, 100, 101, 102 Башт.; 150, 156, 158, 159 Березан.; 198, 199 Березнег.; 259, 260 Брат.; 320, 321 Веселин.; 380, 382 Вознесен.; 404, 405, 415 Влад.; 478, 480 Доман.; 505, 508, 526, 527 Єлан.; 552, 553, 558, 562 Жовтн.; 677, 678, 680 Кривоозер.; 723, 724, 747, 749 Микол.; 833, 834, 846, 860 Новоодес.; 877, 879 Очак.; 942, 946, 948 Первомай.; 963, 964, 993, 994 Снігур.).*

ГАРБУ'ЗИКИ [гарбу́зики] (1), -ів, мн., бот. (*Tribulus terrestris*). Рослина якірці. *На гарбузиках, що ростуть у квітнику, наш маленький внучок поколов ніжки (67, 68, 70 Башт.; 107, 109, 152, 154 Березан.; 178, 180, 182 Березнег.; 356, 357 Вознес.; 441, 443 Доман.; 733, 734 Микол.; 847, 848 Новоодес.; 903, 905, 906 Очак.; 998, 999 Снігур.).*

ГАРБУ'ЗИКИ [гарбу́зики] (2), -ів, мн. Насіння гарбузів, яке використовується як ласощі. *Хлоп'ята набрали гарбузиків повні кишені і ходять лузають (32, 34 Арбузин.; 274, 276 Брат.; 918, 921 Первомай).*

ГАРБУЗИ'ННЯ [гарбузі́н':а], -я, с. Огудина з кавунів. *Після того, як зібрали всі кавуни, ми згребли гарбузиння і почали орати поле* (насел. п. див. **ГАРБУЗИ'ЩЕ**).

ГАРБУЗИ'ЩЕ [гарбузі́шче], -а, с. Поле, на якому росли гарбузи (кавуни). *Наші трактористи гарбузище вже зорали, готуємося там посіяти озиму пшеницю* (насел. п. див. **ГАРБУ'З**).

ГАРБУ'ЗНИК [гарбу́зник], -а, ч. Стебла і листя кавунів. Кавуняччя. *Увесь гарбузник з поля зібрали* (883, 886, 891 Очак.).

ГАРБУЗО'ВИЙ [гарбузо́вій], -а, -е. Кавунячий. *Усе гарбузове насіння збери і поклади на сонце сушитися* (насел. п. див. **ГАРБУ'З**).

ГАРБ'Я'КА [гарб'я́ка], -и, ж., зневажл. Спина. *Дали раз по гарб'яці, щоб більше такого не робив* (33, 34 Арбузин.; 259, 260 Брат.).

ГАРГУ'ЛЯ [гаргу́л'а], -і, ж. Високоросла жінка. *Наша молода гаргуля добре грає в баскетбол, її запрошують у збірну команду* (107, 109 Березан.).

ГАРГЕ'ПА [гарге́па], -и, ж. Вайлувата жінка. *От гаргена, поки повернеться та розвернеться, то сто разів можна закурити* (478, 480 Доман.).

ГА'РЗА [га́рза], -и, ж. 1. Сарай. *Усі старі речі, які зараз уже не потрібні, винеси в гарзу і склади в куток* (892, 893 Очак.).

2. Літня кухня. *Літом ми готуємо їжу в гарзі, там ми і їмо, а зимою переходимо в хату* (894, 895 Очак.).

ГА'РИ [га́ри], -ів, мн. Короткі вантажні сани. *Ми на одні гари склали мішки із зерном і відвезли у млин* (127 Березан.).

ГАРКИ' [гаркі́], -ів, мн. Граблі. *Дівчата на току відкидали гарками соломі і полову від молоторки* (315, 317 Веселин.).

ГАРЛАПА'Н [гарлапа́н], -а, ч. Крикливий чоловік. Крикун. Горлопан. *Чого це розкричався на всю вулицю отой придуркуватий гарлапан* (822, 823, 826 Новобуз.).

ГАРЛАПА'НКА [гарлапа́нка], -и, ж. Крикуха. *О, вже завелась та гарлапанка* (822, 823, 826 Новобузьк.).

ГАРМАКИ' [гармакі́], -ів, мн. Дерев'яні вила з ріжками. *Гармаками добре відкидати полову від молотарки, або накидати полову на гарбу* (61, 63 Башт.; 346, 347 Вознесен.; 435, 437, 439 Доман.; 713, 714 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ГАРМА'Н [гарма́н], -а, ч. 1. Город на тому місці, де був гарман (тік). *На гармані у цьому році ми посадили картоплю, цибулю* (31, 33 Арбузин.; 68, 70 Башт.; 140, 141 Березан.; 324, 328 Веселин.; 333, 335 Вознес.; 427, 428 Доман.; 838, 840 Новоодес.).

2. Будівля, у якій зберігають і молотять збіжжя. *Ми своє збіжжя звезли у гарман, щоб не мочив дощ* (360, 364, 366 Вознесен.; 863 Новоодес.).

3. Заміс глини. *Завезли глини, солону і замісили гарман, щоб накидати стелю нової хати* (156, 157 Берез.; 301, 303 Веселин.).

ГАРМАНУВА'ТИ [гарманува́ти], -ую, -уєш, недок. 1. Замішувати великий заміс глини. *Спершу заміс гарманували двома парами коней, а потім закінчували всі, хто тут був* (150, 158, 159 Березан.; 301, 303 Веселин.).

2. Бігаючи витоптувати посіви, огородину. *Дітворя гарманувала на огороді, чим нанесли чимало шкоди* (41, 42 Арбузин.; 101, 102, 61, 77, 178 Башт.; 180 Березнег.; 372, 373 Вознесен.; 456, 457, 475 Доман.; 948, 949 Первомай.).

ГАРМИ'ДЕР [гармі́дер], -а, ч. Старий вантажний або легковий автомобіль. *Дорогою проторохтів якийсь гармидер, викидаючи клуби чорного диму* (843, 844 Новоодес.).

ГАРНЕ'ЦЬ [гарне́ць], -я, ч. Глечик. *Корову здоїла, зварила молошну кашу, а один гарнець молока поставила у погріб* (27, 28 Арбузин.; 222, 224, 225 Брат.; 942, 943 Первомай.).

ГАРНИ'ЦЬ [гарні́ць], -я, ч. Стара міра. *Сьогодні у млині змололи два гарниці молоді пшениці* (69, 70 Башт.; 364, 366 Возн.; 456, 457 Доман.; 863, 865 Новоодес.).

ГАРНІТУ'РА [гарн'іту́ра], -и, ж. Гарнітур. *Купили нову гарнітуру для старшого сина, який перейшов жити у свою хату* (74, 102, 103 Башт.).

ГАРТІ'ВКА [гарт'і́йка], -и, ж., буд. Обпалена цегла. *Гартівка зараз дорога, бо дуже дороге вугілля, яким обпалюють цеглу* (120, 121 Березан.; 331, 332 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 487, 489 Доман.).

ГАРЦА'БИ [гарца́би], -ів, мн. Одвірки або лутки. Див. **АРЦА'БИ**. *У сараї гарцаби вже погнили, їх треба замінити, бо двері не закриваються* (156, 158, 159 Березан.; 160, 162, 163, Березнег.; 529, 531, 532 Єлан.; 697, 698 Кривоозер.; 951, 952 Первомай.).

ГАРЦИ'КАТИ [гарці́кати], -аю, -аєш, недок. Перекидатися, швидко перевертатися через голову або через бік. *Діти довго гарцикали на балці, де росла густа трава* (478, 480 Доман.).

ГАРЦЮ'ЛА [гарц'у́ла], -и, ж., анат. Горло. *Спотів на роботі, а потім випив холодної води і гарцюла тепер заболіла* (964, 966 Снігур.).

ГАРЦЮВА'ТИ [гарц'увáти], -юю, -юєш, недок Пустувати. *Перестаньте, хлопці, гарцювати, бо позаганяю на піч і там сидить до вечора* (630, 631 Казан.; 778, 780 Новобузьк.).

ГА'СКА [га́ска], -и, ж. Гасова лампа. Гасниця. Див. **ГАСО'К**. *Гаскою зараз люди зрідка користуються, бо є електрика* (456, 457 Доман.).

ГА'СЛЮ [га́сло], -а, с. Гас. *Син купив каністру гасла для керогаза, так що є чим готувати їжу* (68, 69 Башт.).

ГАСО'К [гасо́к], -а, ч. Гасова лампа, гаснище. *Перегоріла лампочка, то ми при гаску вечеряли і снідали* (263, 264 Брат.).

ГАТЕ'ЛИТИ [гатéлити], -лю, -лиш, недок. Бити, стукати. *Хтось так гателів у вікно, що чуть шибок не повибивав* (22, 23, 25 Арбузин.; 64, 65, 71, 74 Башт.; 169, 170, 172 Березнег.; 257, 259, 263 Брат.; 487, 489 Доман.; 706 Микол.; 832, 835 Новоодес.).

ГА'ТІ [гáт'і], -ів, мн. Гуцульські штани. Див. **ГА'ЧІ**. *Син купив у Коломиї нові файні гати* (27, 29 Арбузин.; 252, 255 Брат.; 282, 283 Веселин.; 387, 388 Влад.; 912, 914 Первомай.).

ГА'ТНИК [гáтник], -а, ч. Сажалка, де утримують і розводять рибу. Див. **ГАТО'К**. *У гатнику ми тримаємо наловлену рибу, звідси беруть свіжу, живу рибу на продаж* (478 Доман.; 584 Жовтн.).

ГАТО'К [гатóк], -а, ч. Сажалка. *Гаток ми зробили на березі річки, відгородивши сіткою невелику затоку* (439 Доман.; 584, 586 Жовтн.).

ГАТЯ' [гат'á], виг. Окрик, яким повертають запряжених коней праворуч. *«Гатя, булані, гатя!» – вигукнув візник, і коні самі повернули праворуч* (45, 47, 64, 66 Башт.; 115, 117, 119 Березан.; 176, 177, 180, 205, 206 Березнег.; 234, 236, 247, 269 Брат.; 301, 303, 312, 313 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 434, 436, 437 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 713, 714, 717 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.; 894, 895 Очак.; 981, 983, 1010, 1011 Снігур.).

ГАТЬ [гат'], виг. 1. Окрик, яким повертають запряжених коней праворуч. *«Гать, гать!» – вигукнув їздовий, повертаючи коней праворуч до двору* (205, 206 Березнег.; 359, 360 Вознес.; 972, 974 Снігур.).

2. Окрик, яким цькують собак. *«Гать, гать, Сірко!» – вигукував сторож, нацьковуючи собаку на непрошених гостей* (83, 85, 86 Башт.).

ГА'ХНУТИ [гáхнути], -ну, -неш, док., перех. Добре випити. *Зібралися після роботи мужики, по стакану горілки гахнули і розійшлися по хатах* (161, 162 Березнег.; 333, 335, 342, 343 Вознесен.; 428, 429, 441 Доман.; 706, 707, 718, 720, 747, 750 Микол.; 828, 830, 851 Новоодес.; 981, 982 Снігур.).

ГАЦА' [гаца́], виг. Окрик, яким відганяють ягнят. *«Гаца, капосні, в сарай! Гаца!» – покрикував дідусь на ягнят, заганяючи їх у сарай* (942 Первомай.).

ГАЧА' [гача́], -і, ж. Ложка. *Подавай, дочко, гачі на стіл та будемо їсти свіженький борщ з молодю капустою* (292, 294 Веселин.).

ГА'ЧИТИ [гáчити], -чу, -чиш, недок., перех. *Ловити рибу гаками-самодурами. Я вже приготував свої самодури, завтра зранку підемо гачити рибу* (58, 64, 67 Башт.; 137, 142, 144, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

ГА'ЧИ [гáч'і], -ів, мн. Штани. *Сьогодні син купив у магазині нові файні гачі* (228, 232 Брат.; 322, 323 Веселин.; 690, 692 Кривоозер.; 944, 945 Первомай.).

ГА'ЧКА [гáчка], -и, ж. Жінка легкої поведінки. *Ота гачка вже третього чоловіка міняє, мабуть, і з цим довго не проживе* (993, 994 Снігур).

ГА'ЧНИК [гáчник], -а, ч. Очкур, яким стягують штани (гачі) (232 Брат.; 690, 692 Кривоозер.; 944, 945 Первомай.).

ГАЧО'К [гачóк], -а, ч. 1. Кочерга. *Марійко, принеси мені гачок із кухні* (88, 89 Башт.; 252, 255 Брат.; 752, 753 Микол.).

2. Довга жердина з гаком, якою витягають з криниці затонулі відра. Див. **ГАК**. *Принеси гачок, бо відро зірвалося з жучка і затонуло в колодязі* (49, 50, 101, 102 Башт.; 587, 588 Жовтн.).

ГАЧУ'ГА [гачу́га], -и, ж, бот. (*Picea* sp.). Ялинка. *У нас на галявині виросла розкішна гачуга, яку посадив минулого року тато* (322, 323 Веселин.; 409, 410 Врад.; 690, 692 Кривоозер.).

ГА'ШЛЯ [гáшл'а], -і, ж. Коротка куртка. *Син одягнув свою нову гашлю і подався на вулицю до хлопців гуляти* (996, 998 Снігур.).

ГВА [гва], виг. Вигук, яким поганяють запряжених волів. „*Гва, крутогори! Гва!*” – *поганяв їздовий своїх волів* (404, 405, 417 Врад.; 676, 690, 691 Кривоозер.).

ГВИНТ [гвинт], -а, ч. Гвинтівка. *Літом наші хлопці знайшли в посадці старий гвинт з патронами* (71, 74 Башт.; 175, 176, 185, 186 Березнег.).

ГВІЗДА'РНЯ [гв'іздáрн'а], -і, ж., ковал. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти у кузні саморобні гвіздки. Див. **ГВОЗДИ'ЛЬНЯ**, **ГВОЗДИ'НЯ**, **ГВОЗДІ'ВКА**, **ГВОЗДІВНИ'ЦЯ**, **ГВОЗДІ'ВНЯ**. *Гвіздарню ми самі зробили з хорошої сталі* (424, 425, 428 Доман.).

ГВОЗДИ'ЛЬНЯ [гвозділ'н'а], -і, ж. 1. Лапка, якою витягають забиті гвіздки. *Візьми, сину, гвоздильню і повитягай з дошки усі гвіздки* (21, 37, 39 Арбузин.; 69, 70, 91, 92 Башт.; 209, 205, 206, Березнег.; 257, 260, 269 Брат.; 447, 449, 451 Доман.; 700, 701, Кривоозер.; 734, 739 Микол.; 926, 927 Первомай.)

2. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти у кузні саморобні гвіздки. *Ми маємо у кузні гвоздильню і самі виготовляємо такі гвіздки, які нам потрібні* (22, 24, 26 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 112, 114, 144, 145 Березан.; 162, 163, 184, 186 Березнег.; 261, 262, 274, 276 Брат.; 279, 280, 320, 321 Веселин.; 350, 351, 354, 355 Вознесен.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 516, 522, 524 Єлан.; 550, 552, 553, 576, 577, 589, 591 Жовтн.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 704, 705, 747 Микол.; 828, 842, 843, 854 Новоодес.; 899, 901, 903, 906 Очак.; 946, 948 Первомай.; 993 Снігур).

ГВОЗДИ'НЯ [гвоздін'а], -і, ж., ковал. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти у кузні саморобні гвіздки. *Без гвоздині у кузні не можна працювати, бо завжди комусь потрібні якісь гвіздки* (86 Башт.).

ГВОЗДИ'ЧКИ [гвоздички], мн, бот. (*Tagetes* sp.). Квіти чорнобривці. *Гвоздички – це декоративні рослини із запашними квіточками* (271, 273, 275 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 424, 425, 428 Доман.).

ГВОЗДІ'ВКА [гвозд'іўка], -и, ж., ковал. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти у кузні гвіздки. *Гвоздівка у нас давня, ще з перших повоєнних років, коли все доводилося самим виготовляти* (90, 91 Башт.; 432, 434 Доман.; 713, 714 Микол.; 838, 840 Новоодес.).

ГВОЗДІВНИ'ЦЯ [гвозд'іўніц'а], -і, ж., ковал. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти у кузні саморобні гвіздки. *подавай мені гвоздівницю, є замовлення на гвіздки, то будемо робити* (350, 351, 354, 355 Вознесен.).

ГВОЗДІ'ВНЯ [гвозд'іўн'а], -і, ж., ковал. Металева пластинка з дірками, щоб виготовляти саморобні гвіздки. *У кожній кузні обов'язково є гвоздівня, щоб виготовляти гвозді* (424, 425, 428 Доман.).

ГЕБА'НОК [геба́нок], -а, ч. Фуганок. *Бери гебанок і добре вирівняй дошку, щоб не було щілин, коли приб'єш* (946, 948 Первомай.).

ГЕ'БЕЛЬ [гéбел'], -я, ч. Рубанок, гейбель. *Дошку обстругали гебелем, а тепер вирівняємо фуганком, щоб не було ні сучка ні задоринки* (46, 47 Башт.; 282, 283 Веселин.; 384, 387, 415 Влад.; 441, 442 Доман.; 690, 692 Кривоозер.; 721, 722 Микол.; 833, 834, 836 Новоодес.; 923, 925, 942 Первомай.).

ГЕ'БЗАТИСЯ [гéбзатис'а], -аєшся, недок. Збуджено бігати, стрибати від укусу гедзя (про тварин). Гедзатися. *Корови на тирлі сьогодні дуже гебзалися* (184, 185 Березнег.; 964 Снігур.).

ГЕ'ВЕЛ [гéвел], -а, ч. Здоровило. *Оті гевели і трактора з плугом потягнуть, не те що якусь-там тритонку* (616, 617, 620 Казан.; 801, 802 Новобузьк).

ГЕ'ВКАТИ [гéўкати], -ають, недок. Видавати характерні для гусей звуки. Гегати. *Гуси в сараї гевкають, пора їх випускати на воду* (234, 236 Брат.; 322, 330 Веселин.; 418, 420 Влад.; 680, 681 Кривоозер.).

ГЕДВА'Б [гедва́б], -у, ч. Тканина шовк. *Цей гедваб, що ти сьогодні купила, схожий на той, що колись у нас продавався* (31, 32 Арбузин.; 239, 240 Брат.).

ГЕ'ЙБИ [гéйби], част. Ніби, немов, неначе. *Я до нього говорю, а він гейби нічого не чує* (40, 41 Арбузин.; 217, 218 Брат.; 918, 920 Первомай.).

ГЕЙС [гéйс], виг. Окрик, яким повертають волів ліворуч. *«Гейс, рябі, гейс!» – покрикував погонич на своїх волів* (16, 17 Арбузин.; 68, 70 Башт.; 176, 178, 180 Березнег.; 362, 364, 373 Вознес.; 587, 588 Жовт.; 752, 753 Микол.; 835, 837 Новоодес.).

ГЕ'ЙША [гéйша] (1), -і, ж. Жінка легкої поведінки. Потіпаха. *Не дарма на ту дівчину в селі кажуть гейша, я тебе прошу, не водися з нею* (551, 552 Жовтн.).

ГЕ'ЙША [гéйша] (2), -і, ж. 1. Кошик, виплетений з лози або рогози. *На базар я завжди хожу з гейшою, бо вона легка і дуже зручна* (184, 185 Березнег.; 964 Снігур.).

2. Накидка без рукавів. *Дочка накиннула гейшу, бо надворі моросить, і кудись пішла* (2, 3, 5 Микол.).

ГЕ'ЙШІ [гéйш'і], -ів, мн. Буклі. *Накрутила на голові такі гейші, що аж смішно, коли дивишся* (703, 705 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

ГЕКТА'РНИК [гекта́рник], -а, ч. Працівник артілі, який особисто сам обробляє і доглядає певну ділянку овочів. *Усі поля огірків, помідор, салатного перцю і капусти доглядають гектарники і гектарниці* (14, 15 Арбузин.; 101-103 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 259, 269 Брат.; 337-339 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 738, 740, 753 Микол.; 851, 853 Новоодес.; 949,950 Первомай.).

ГЕКТА'РНИЦЯ [гекта́рниц'а], -і, ж. Жінка, яка сама обробляла і доглядала певну ділянку овочів (насел. п. див. **ГЕКТА'РНИК**).

ГЕЛЕКЕ'ЙКА [гелеке́йка], -и, ж., бот. (*Fagopyrum esculentum*). Гречка. *Уже зацвіла наша гелекейка, завтра збираємося туди перевезти вулики* (356, 357 Вознес.; 746 Микол.).

ГЕЛЕ'ПНУТИ [гелéпнути], -ну, -неш, док. Ударити, гепнути. *Кажу ж тобі по-доброму замовчи, бо як гелену по горбу, то й зігнешся* (175, 176, 184, 186 Березнег.; 372, 373, 375 Вознесен.; 723, 724, 727 Микол.; 851, 852, Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

ГЕЛЕ'ПНУТИСЯ [гелéпнутис'а], -нуся, -нишся, док. Ударитися, гепнутися (насел. п. див. **ГЕЛЕ'ПНУТИ**).

ГЕЛЕ'ТА [гелéта], -и, ж. Діжка. *Син ще весною купив дві гелети, і ми в одній засолили огірки, а в другій – помідори* (259, 260 Брат.).

ГЕЛЛЯ' [гел':á], -я, с. Гілля. *На яблуні гелля пообвисало так, що треба попідпирати, щоб не пообламувалося* (1008, 1010, 1011 Снігур.).

ГЕ'ЛЬБА [гéл'ба], -и, ж. Великий кухоль. Див. **ГА'ЛЬБА**. *Чоловіки випили біля лотка по гел'бі свіженького тива* (21, 22, 24 Арбузин.; 251, 252, 255 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 404, 405 Влад.; 685, 686, 697 Кривоозер.; 923, 924 Первомай.).

ГЕЛЬ-ГЕ'ЛЬ [гел'/гел'], виг. Вигук, яким кличуть гусенят. *«Гель-гель, мої маленькі, додому! Гель-гель!»* – вигукувала бабуся, підганяючи гусенят (22, 24, 26 Арбузин.).

ГЕЛЬМА'К [гел'ма́к], -а, ч., бот. (*Ulmus pumila* L.). Бересток. *За селом здавна ростуть гельмаки, хто і коли їх посадив, невідомо* (439, 441, 442 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.).

ГЕ'МБЕЛЬ [гембел'], -я, ч. Комерція, гендель, клопіт. *Гембель цього разу не вдався для Миколи, бо повернувся додому без грошей* (32, 39 Арбузин.; 140, 141, 150 Березан.; 259, 260 Брат.; 278, 279 Веселин.).

ГЕ'МЕР [гемер], -а, ч., ковал. Великий ковальський молот. *Щоб бити гемером, треба не тільки добру силу мати, а й велике уміння* (207, 208 Березнег.; 915, 917 Первомай.).

ГЕ'НГЕР [генге^нр], -а, ч. Коток, яким ущільнюють ґрунт. *Генгером ми ущільнюємо ґрунт після посіву* (829, 842, 843 Нооодес.).

ГЕ'НДЕ [генде], присл. Он там. *Генде бачу ваші гиндики щодня пасуться біля посадки* (234, 236 Брат.; 322, 330 Веселин.; 418, 420 Врад.; 680, 681 Кривоозер.).

ГЕНДЕ'ЛИК [гендэ́лик], -а, ч. Невеликий пивний кухоль. *Хлопці випили по одному генделику пива і пішли додому* (314, 318 Веселин.; 337, 338 Вознесен.; 441, 443 Доман.; 846, 847 Новодес.).

ГЕ'НДЕЛЬ [гендел'], -я, ч. Химера. *Танцюючи, Володимир викинув такого генделя, що всі попадали і качалися від сміху* (312, 313 Весел.; 413 Врад.; 478, 480 Доман.; 697, 698 Кривоозер.).

ГЕ'НДЗЕЛЬ [гендзе^нл'], -я, ч. Бутель. Див. **ГЕ'НДЗЕР**, **ГЕ'НДЗЮР**. *На свята перед гостями хазяїн поставив повний гендзель домашнього вина* (401, 402, 422, 423 Врад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 926, 927, 940 Первомай.).

ГЕ'НДЗЕР [гендзе^нр], -а, ч. Бутель. *Купила оце на базарі новий гендзер* (112, 113 Березан.; 879, 880 Очак.).

ГЕ'НДЗЮР [г'эндз'ур], -а, ч. 1. Бутель. *Обідаючи, чоловіки висмоктали гендзюр вина, ще й мало було* (333, 335, 336 Вознес.; 469, 470 Доман.).

2. Гусак. *Наш гендзюр уже старий, треба замінити його молоденьким, щоб гуси краще неслися* (322, 323 Веселин.; 398, 399 Влад.; 487, 489 Доман.).

ГЕ'НДЗЯТИСЯ [г'эндз'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Довго щось робити; вовтузитися. Див. **ГЕ'НЗЯТИСЯ**. *Доки ти будеш гендзятися біля тієї корзини* (257, 259, 260 Брат.; 690, 692 Кривоозер.; 948, 949 Первомай.).

ГЕ'НДІО [г'энд'іо], част. Ось. *Гендіо прийшов і наш батько з роботи, то будемо сидати вечеряти* (99 Башт.; 573, 574 Жовтн.).

ГЕ'НДО [г'ендо], част. вказ. Онде, там. *Гендо біля стіни стоять вила і граблі, то занеси на ніч їх у сарай* (32, 34 Арбузин.; 227, 228 Брат.).

ГЕ'НЗЯТИСЯ [г'енз'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Щось довго робити, вовтузитися. *Дід цілий день гензявся біля безтарки, а справити так і не зміг* (257, 260 Брат.; 292, 294 Веселин.; 396, 397 Влад.; 456, 457 Доман.; 690, 692 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

ГЕ'НТО [г'енто], присл. Тоді; колись. *Генто Ви були у нас в гостях, то забули свої теплі рукавиці* (407, 410 Влад.; 687, 689 Кривоозер.).

ГЕ'НТОЙ [г'ентої], -а, е. Он той. *Гентой хлопчина стоїть біля дверей, ранком чогось приходив до нашого батька* (19, 20 Арбузин.; 264, 266 Брат.).

ГЕНЬБЛЮВА'ТИ [ген'бл'увати], -юю, -юєш, недок. Зневажати. *Ти, дочко, погано робиш, що так геньблюєш своїми шкільними подругами* (101, 103 Башт.).

ГЕ'ПА [г'епа], -и, ж., анат. Зад. *Сядь, сиди тихо і смирно, а то й по гепі надаю, як будеш балуватися* (35, 38 Арбузин.; 222, 223, 225, Брат.; 298, 299 Веселин.; 350, 353, 355 Вознес.; 390, 392 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 917, 918, 920 Первомай).

ГЕПА'К [г'епа́к], -а, ч. Удар по задниці. *Не слухався, то й одержав гепака, а будеш балуватися, намну вуха* (насел. п. див. **ГЕ'ПА**).

ГЕПЕ'ЦЬКУВАТИ [гепец'кувати], -ую, -уєш, недок., перех. Бити. *За що ти сина гепецькувала вчора вечірком так, що він кричав на всю вулицю* (133, 135 Березан.; 340, 346, 347 Вознес.; 453, 455 Доман.; 514, 515 Єлан.; 713, 714, 717 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

ГЕ'ПСОМ [гепсом], присл. Гамузом. *Зібрали все гепсом і відвезли синові, який перейшов жити у нову хату* (45, 46 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 340, 341 356, 357 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 542, 543 Єлан.; 568, 569, 591, 593 Жовт.; 703, 704, 731, 732, 734 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 970, 972, 974, 993, 994 Снігур.).

ГЕРА'СІВКА [ге^нрас'іўка], -и, ж. Тасьма. *Купила в магазині зеленої і червоної герасівки, щоб обшити дочці плаття до свята* (401, 402 Влад.; 683, 687, 688 Кривоозер.).

ГЕ'РБУВАТИ [гербувати], -ую, -уєш, недок. Гребувати, зневажати. *Не відмовляйтеся, покушайте ще й цих пиріжечків, бо мама подумає, що Ви гербуєте* (27, 28 Арбузин.; 99, 100 Башт.; 161, 163, 184, 185 Березнег.; 359, 364, 366, 371 Вознес.; 428, 429, 486 Доман.; 520, 522, 526 Єлан.; 576, 577, Жовтн.; 721, 722, 731, 734 Микол.; 864, 865, 870, 871 Новоодес.; 948, 949, 950 Первомай.; 995, 997, 998 Снігур.).

ГЕ'РБУЛЬ [гербул'], -я, ч. Великий кавун. *Купила на трасі такий гербуль, що ледь донесла* (52, 55 Башт.; 205, 206 Березнег.; 580, 582, 583 Жовтн.; 965, 966 Снігур.).

ГЕ'РПАТИ [гєрпати], -ає, недок. Видавати характерні для гусей звуки. *Гуси чомусь так герпають, треба подивитися, що там сталося* (22, 23, 25 Арбузин.; 411, 412, 414 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 911, 912, 914 Первомай.).

ГЕРГЕ'КАТИ [гергєкати], -ає, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Ходять по двору гиндики, надувшись, та все гергекають, виражаючи своє незадоволення* (667, 669 Казан.; 804, 805, 807 Новобузьк.).

ГЕРГЕ'ЛЯ [гергел'а], -і, ж. Висока на зріст жінка. Див. **ГЕРГО'ЛЯ**. (173, 174, 198, 199 Березнег.; 337, 339, 371 Вознесен.; 704, 705, 731, 732, 734 Микол.; 860, 861 Новоодес.).

ГЕРГЕ'ПА [гергéпа], -и, ч. і ж. р., зневаж. Велика, незграбна людина. *Ну й гергена, поки повернеться та роздивиться, то й півдня пройде* (22, 23, 25 Арбузин.; 234, 236, 250 Брат.; 335, 336, 346, 347 Вознесен.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.).

ГЕРГЕ'ПИЩЕ [гергéпищче], -а, ч. і ж. Збільш. до **ГЕРГЕ'ПА**. *Ходить гергепище по току і ніяк не знайде, що робити* (насел. п. див. **ГЕРГЕ'ПА**).

ГЕРГЕ'РА [гергéра], -и, ч. і ж. р. зневаж. Велика незграбна людина. Див. **ГЕРГЕ'ПА**. *Пошли гергеру за чим-небудь, то й до вечора не принесе* (185, 186 Березнег.).

ГЕРНІ'В [ге^нрні'ў] , -у, ч. Великий горщик, у якому варять страву. *Готуючись до весілля, зварили для гостей великий гернів борщу і каструлю картоплі з м'ясом* (411, 413 Влад.; 683, 685 Кривоозер.).

ГЕРО'К [герóк], -а, ч. Жакет. *Одягни, сину, герок, щоб не простудився* (587 Жовт.).

ГЕРУ'Н [ги^ру́н], -а, ч. Надбитий горщик, глечик. *Не викидай геруна, він ще пригодиться нам для солі* (331, 332 Веселин.).

ГЕ'РШКИ [гéршки], -ів, мн. Холодець. Див. **ГИ'ЖКИ**. *На Новий рік мама зварила гершки* (312, 313 Веселин.).

ГЕ'СТКА [гéстка], -и, ж. Підплічка жіночого одягу. *До кофточки пішла нову шовкову гестку, щоб плечі не пріли* (161–162, 195–196 Березнег.: 7, 8, 333, 334 Вознесен.; 383–384, 415 Влад.; 432, 434, 435 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 693, 694 Кривоозер.; 743, 745 Микол.).

ГЕ'ТО [гéто], част. Це. *Гето все ми купили синові до дня народження* (552 Жовтн.).

ГЕ'ТОТ [гéтот], -а, -о, вказ. займ. Цей. *Гетот костюм ми пошили синові до дня народження* (552 Жовтн.).

ГЕ'ТТЯ [гét':a], виг. Вигук, яким повертають запряжених коней праворуч. *Під'їхавши до двору, їздовий вигукував: «Геття, геття, гніді!»* (67, 68, 70 Башт.; 346, 347 Вознесен.; 586, 587 Жовтн., 752, 753 Микол.).

ГЕЦА'К [геца́к], -а, ч. Вибоїна на дорозі. *Дорогу, що веде в райцентр, треба ремонтувати, бо там багато вже гецаків* (83, 85, 86 Башт.; 162, 163 Березнег.; 350, 361 Вознесен.; 704, 705, 713, 714 Микол.; 833, 834 Новоодес.; 877 Очак.).

ГЕ'ЦЬКАТИ [гéц'кати], -аю, -аєш, недок., перех. Підкидати вгору дитину. Гецати. *Не гецькай так дитину, щоб нічого не трапилося* (222, 223 Брат.; 384, 387 Влад., 690, 691 Кривоозер.; 932, 933, 942 Первомай.).

ГИ'БІТИ [гіб'іти], -ію, -ієш, недок. Зазнавати труднощів від нестачі чого-небудь, страждати. *Не гібій на морозі, дитинко, заходь у хату* (300, 301 Веселин.; 350, 351, 354 Вознесен.; 396, 398, 399 Влад.; 462, 465, 466 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 568, 570 Жовтн.).

ГИ'БЛИЙ [гіблій], -а, -е. Непридатний, негодящий, який приводить до загибелі. *Садовити картоплю у суху землю – то гиле діло* (10, 15, 21 Арбузин.; 45, 47, 71, 72 Башт.; 120, 121, 134 Березан.; 182, 184, 185 Березнег.; 257, 259, 260 Брат.; 359, 360 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 465, 466 Доман.; 552, 553, 557, 558 Жовтн.; 736, 737, 739 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 963, 964 Снігур.).

ГИ'БНУТИ [гібнути], -ну, -неш, недок. Гинути. *Від великої спеки вся городина почала гібнути* (насел. п. див. **ГИ'БЛИЙ**).

ГИБРИ'КО [гібрі́ко], -а, с., кул. Печиво. *Бабуся на неділю спекла нам гібрико – це такі невеличкі солодкі коржики* (162, 163 Березнег.).

ГИДЖА' [гиджа́], виг. Вигук, яким цькують собак. Див. **ГИ'ЖА**. *«Гиджа, Шарик! Гиджа!» – викрикував сусід, цькуючи собаку* (354, 355, 371 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 506, 508, 510 Єлан.; 550, 576, 577, 586 Жовтн.).

ГИДЗИЛА' [гидзилá], -и, ж. Вузол, торба з грішми. Див. **ГИЗИЛА'**. *Взяла гидзилу і поїхала в город скупитися* (31, 32, 34 Арбузин.; 160, 161, 170, 172 Березнег.; 340, 341 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 695, 696 Кривоозер., 851, 852 Новоодес.).

ГИДЗИЛЯ'КА [гидзил'áка], -и, ж. Збільш. до **ГИДЗИЛА'**. *Не прибідняйся, виймай свою гидзиляку і плати гроші* (насел. п. див. **ГИДЗИЛА'**).

ГИДОМИ'РНИЙ [гидомі́рний], -а, е. Гидкий. *Які гидомірні яблука вродили в цьому році на молодій яблуні* (160, 162, 163, 201, 202, Березнег.; 359, 361, 362 Вознесен.; 706, 707, 731, 733, 734 Микол.; 833, 835, 836 Новоодес.).

ГИДОМИ'РНИК [гидомі́рник], -а, ч. Поганець (насел. п. див. **ГИДОМИ'РНИЙ**).

ГИДОМИ'РНИЦЯ [гидомі́рниц'а], -і, ж. Поганка. (насел. п. див. **ГИДОМИ'РНИЙ**).

ГИ'ЖА [гі́жа], виг. Оклик, яким цькують собак. „*Гижа, Рябко! Гижа!*” – *нацьковував хлопчина собаку, показуючи рукою в садок* (478, 480 Доман.).

ГИ'ЖКИ [гі́ж^шки], мн., кул. Холодець. Див. **ГЕ'РШКИ**. *На свято зварила гижки з молодого півника і спекла пироги* (14, 15 Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.; 307, 309 Веселин.; 392, 394 Влад.; 439, 441 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 910, 911, 940, 941 Первомай.).

ГИЗИЛА'[гизилá], -и, ж. Торба з грішми. *Старі бабусі люблять гроші носити в гизилі* (69, 70 Башт.; 340, 341 Вознесен.; 721, 722 Микол.).

ГИ'КАВИЙ [гі́кавій], -а, -е. Заїкуватий. *У сусіда син чогось трохи гикавий, але хлопчина дуже хороший* (105, 103 Башт.; 195, 196, Березн.; 356, 357 Вознесен.).

ГИ'КАЛКА [гі́калка], -и, ж. Гикавка. *Від несподіваної зустрічі з дівчиною у хлопця почалась гикалка* (18, 20, 22, 24, 39, 40 Арбузин.; 71, 74

Башт.; 377, 378, 344, 346 Вознес.; 696, 698 Кривоозер.; 752, 753, 724, 727 Микол.; 840, 841 Новоодес.).

ГИ'КАЛО [гікало], -а, ч. Заїка. *Треба мати добре терпіння, щоб вислухати отого гикала* (471, 475, 476 Доман.; 860, 861 Новоодес.).

ГИКА'ТИЙ [гика́тій], -а, -е. Заїкуватий. *Змалку хлопець був гикатим, а потім вибалакався* (88, 89 Башт.; 553, 554 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГИКРА' [гикра́], -и, ж. Ікра. *Наша мама щороку робить гикру із синіх баклажанів і кабачків* (39, 40, 42 Арбузин.; 257, 260 Брат.; 320, 321, 324 Веселин.; 693, 694 Кривоозер.).

ГИКРИ'НА [гикри́на], -и, ж. Ікрина. *Мама рибу так випотрошила, що ні однієї гикрини не пропало* (насел. п. див. **ГИКРА'**).

ГИКРИ'СТИЙ [гикри́стий], -а, -е. Ікристий. *Зараз риба гикриста, тому й забороняють її ловити* (населен. п. див. **ГИКРА'**).

ГИЛЛЯ'КА [гил'я́ка], -и, ж. і ч. р. Велика на зріст людина. *Виріс такий гилляка, що як устане, то й неба дістане* (10, 11 Арбузин.; 78, 80 Башт.; 166, 167 Березнег.; 271, 273, 275 Брат.; 342, 343 Вознесен.; 551, 552, 582, 583 Жовтн.; 712, 713, 717 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.; 965, 966, 981, 982, 993, 994 Снігур.).

ГИЛТА'ТИ [гилта́ти], -аю, -аєш, недок., перех. Глитати. *Качки гилтають не тільки траву, а й маленькі камінці* (16, 17, 35, 37 Арбузин.; 216, 218, 259, 260 Брат.; 911, 912, 914, 940. 942 Первомай.).

ГИ'ЛЬМА [гіл'ма], -и, ж. Великий казан. *Для тих, хто прийде на толоку, зваримо гильму борщу і відтушимо картоплі з м'ясом* (407, 409 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

ГИЛЬМА'К [гил'ма́к], -а, ч. Берет. *Надворі піднявся сильний вітер, тому накинь на голову платок або надінь гильмак* (453, 455 Доман.).

ГИЛЬНЯ'К [гил'н'я́к], -а, ч. Сухі гілки. *У суботу син привіз повний прицеп гильняку, а тепер ребає його на дрова* (35, 36, 38 Арбузин.; 264, 266 Брат.).

ГИНА'ЧЕ [гинáче], присл. Інакше. *Наші сусіди – люди приїжджі, вони гиначе й говорять, ніж ми* (насел. п. див. **ГИ'НЧИЙ**).

ГИНДИ'К [гинді́к], -а, ч. орн. (*Meleagris gallopavo*). Індик. *Ми маємо десять гиндиків, а гусей та курей значно більше* (22, 24, 31, 32 Арбузин.; 217, 218, 239, 240, 246 Брат.; 283, 285, 286, 288, 322, 323 Веселин.; 396, 397, 411, 414, 415 Влад.; 427, 429, 485, 489 Доман.; 678–680, 700–701 Кривоозер.; 911, 912, 914, 951 Первомай.).

ГИНДИ'ЧАЧИЙ [гинді́чачий], -а, -е. Індичий. *Мама вже збрала дванадцять гиндичачих яєчок* (насел. п. див. **ГИНДИ'К**).

ГИНДИ'ЧИЙ [гинді́чий], -а, -е. Індичий. *Наш татко дуже любить гиндиче м'ясо* (насел. п. див. **ГИНДИ'К**).

ГИНДИ'ЧИНА [гинді́чина], -и, ж. М'ясо індиків. *На гобід мама зварила борщ і картоплю з гиндичиною* (насел. п. див. **ГИНДИ'К**).

ГИНДИ'ЧКА [гинді́чка], -и, ж. Індичка. *Наша гиндичка прийшла із своїм виводком на гобід* (насел. п. див. **ГИНДИ'К**).

ГИНДЮ'К [гинд'у́к], -а, ч. Індик. *Треба замінити гиндюка, бо він уже старий* (41, 42 Арбузин.; 252, 255 Брат.; 417, 418, 420 Влад.; 923, 924. 933 Первомай.).

ГИНДЮ'ЧИНА [гинд'у́чина], -и, ж. М'ясо індиків. *Пішли, куме, до мене в гості та попробуємо свіженької гиндючини* (насел. п. див. **ГИНДЮ'К**).

ГИНДЮ'ЧКА [гинд'у́чка], -и, ж. Індичка. *Наша молода гиндючка вже знесла четверо яїчок* (насел. п. див. **ГИНДЮ'К**).

ГИНДЮ'ЧИЙ [гинд'у́чий], -а, -е. Індичий. *Наш татко дуже любить гиндюче м'ясо* (насел. п. див. **ГИНДИ'К**).

ГИ'НЧИЙ [гінчій], -а, -е. Інший. *Гинчий чоловік може б і не згодився продати корову за таку ціну* (19, 20 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 329, 330, Веселин.; 422, 423 Влад.; 697, 689 Кривоозер.; 918, 919, 921 Первомай.).

ГИНЬГИРИ'ЦЯ [гин'гири́ця], -і, ж. Кукурудза. *Сьогодні я наламала качани молодой гиньгирици і дітям зварила* (279, 280 Веселин.).

ГИРГА'ЧКА [гирга́чка], -и, ж, анат. Виступ на гортані (адамове яблуко). *Гиргачка розміщена на горлі людини* (69, 70, 81, 82, Башт.; 713, 714, 717 Микол.).

ГИ'РГИКИ [гір'гики], -ів, мн. Порода гусей. Вживається вихідцями із Львівської області. *Наші гиргики уже несуться* (315, 317 Веселин.).

ГИР-ГИ'Р [гир/гір], виг. Вигук, яким змальовують сварку. *Чого ви сьогодні весь день гир-гир та гир-гир? Перестаньте гиркатися* (32, 33 Арбузин.; 64, 65, 79, 80 Башт.; 175, 177, 180, 181 Березнег.; 337 Вознесен.).

ГИРДЗИЛА' [гирдзи́ла], -и, ж., анат. Шия. *На світанку півень витяг свою довгу гирдзилу і голосно заспівав* (1008, 1010, 1011 Снігур.).

ГИРЖА' [гиржа́], -і, ж. Іржа. *На амбарі залізу кришу гиржа зовсім з'їла, треба перекривати* (35, 36, 38 Арбузин.; 234, 236, 238 Брат.; 298, 300, 301 Веселин.; 396, 397, 399 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

ГИРЖА'ВИЙ [гиржа́вий], -а, -е. Іржавий. *Криша на фермі гиржава, під час дощу протікає, треба перекривати* (насел. п. див. **ГИРЖА'**).

ГИРЖА'ВИНА [гиржа́вина], -и, ж. Іржавина. *Плуги і борони покрилися гиржавиною, треба їх почистити і змастити якимсь мастилом* (насел. п. див. **ГИРЖА'**).

ГИРЖА'ТИ [гиржа́ти], -ить, недок. Іржати. *Коні в конюшні гиржать, очевидно, їсти і пити вже хочуть* (33, 34, 39, 41 Арбузин.; 64, 66 Башт.; 263, 264, 266 Брат.; 284, 285, 287 Веселин.; 418, 420, 421 Влад.; 683, 684, 699 Кривоозер.; 952, 953, 955 Первомай.).

ГОНЧА'К [гонча́к], -а, ч., гонч. Нижня частина гончарського круга. *Верхня частина гончарного круга – верхняк, а нижня – спідняк, або гончак* (156, 158 Березан.; 994, 996 Снігур.).

ГОНЧА'РНИК [гонч'арник], -а, ч. Спеціальний тин у дворі, на якому сушать горшки, глечики. *Помий горшки й глечики і повісь сушитися на гончарник* (576, 577, 587, 588 Жовтн.).

ГОПА'К [гоп'ак], див. **ГОПАКИ'**

ГОПАКИ' [гопак'і], -ів, мн. Легке взуття. *Синок, граючись, десь заніс мої гопакі, і немає в що взутися* (5 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 891 Очак.).

ГО'ПКА [г'опка], -и, ж., кул. 1. Страва на зразок лемішки, приготовлена з пшеничної муки. Вживається вихідцями із західних областей України. *Сьогодні ранком поспішала, тому на сніданок зварила гопку* (29, 33, 34 Арбузин.).

2. Каша з кукурудзяного борошна. Мамалига. *Учора змололи кукурузу, тепер буде з чого варити гопку* (354, 355 Вознесен.).

ГОПОЛО'НИК [гопол'оник], -а, ч. Ополоник. *Насип гополоником борщу у маленький горщик і постав на плиту, щоб грівся* (697, 698 Кривоозер.).

ГОПУ'ДАЛО [го^уп'удало], -а, с. Опудало. *Поставили в городі гопудало з мітлюю, а горобці, кляті, все рівно лізуть* (396, 398 Врад.; 700, 701 Кривоозер.).

ГОРА' [гор'а], -и, ж. Горище. *Усю кукурузу в качанах, яку зібрали в городі, ми знесли на гору хати* (81, 82, 101, 102 Башт.; 142, 143 Березан.; 278, 279, 322, 323 Веселин.; 333, 335 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 505, 508 Єлан.; 553, 554 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 868, 869 Новоодес.; 883, 886 Очак.).

ГОРА'К [гор'ак], -а, ч. Бугор на тілі людини чи тварини. *У корови на спині вискочив великий горак, а від чого – не знаю* (259, 260 Брат.; 380, 382 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 847, 848 Новоодес.).

ГОРА'ТИ [гор'ати], -рю, -риш, недок., перех. Орати. *Сьогодні наші трактористи почали горати соняшниччище* (33, 34 Арбузин.; 264, 266 Брат.; 384, 387 Врад.; 700, 701 Кривоозер.; 911, 914 Первомай.).

ГОРА'Ч [горáч], -а, ч. Орач. *Наші горачі рано виїхали в поле, щоб горати* (насел. п. див. **ГОРА'ТИ**).

ГОРБ [горб^п], -а, ч. Кладовище. *Бабусяще ранком пішла на горб, щоб поправити могилку дідуся* (550 Жовтн.).

ГОРБА'КА [горба́ка], -и, ч. Великий горб. *Нам треба б розорати всі оті горбаки серед поля, там же добра земля* (706, 708 Микол.).

ГОРБАНЬКО' [горбан'ко́], -а, ч. Горбата людина; горбань. *А однісінький горбанько добре вчиться, одержав похвальну грамоту і золоту медаль* (718, 720 Микол.; 832, 835 Новоодес.).

ГОРБА'ТКА [горба́тка], -и, ж. Чай. Вживається вихідцями із західних областей України. *У лавці є горбатка, піди купи пачок зо дві* (292, 294 Веселин.).

ГОРБА'ТТЯ [горба́т':а], -я, с. Потовщене місце на нитці. Див. **ГОРБО'ВКА, ГОРБУВА'ННЯ, ГОРДУБА'НЯ, ГОРДУЗА'НЯ**. *Горбаття на нитці більше всього буває від недогляду ткачихи* (144, 145 Березан.).

ГОРБИ'ЛЬ [горбі́л'], -я, ч. Обапіл. *Усі колоди розпиляли, дошки підуть на підлогу, а горбилі – на дрова* (101, 102 Башт.; 108, 110 Березан.; 166, 167 Березнег.; 333, 334, 336 Вознесен.).

ГОРБИ'НА [горбі́на], -и, ж., бот. (*Sorbus*). Дикоросле дерево горобина і її плоди. *У посадці, що проходить побіля балки, росте гльод, горбина й абрикоси. На деревцях уже червоніла горбина* (71, 72 Башт.; 198, 199 Березнег.; 995, 996 Снігур.).

ГОРБИ'ННИЙ [горбі́н:ій], -а, -е. Горобинний. *З горбинних ягід можна не тільки компот готувати, а й наливку* (насел. п. див. **ГОРБИ'НА**).

ГОРБО'ВКА [горбо́ўка], -и, ж., тк. Потовщене місце на нитці через певний проміжок. *Часто трапляється, що на нитці утворюється горбовка – потовщене місце* (10, 11, 22, 23, 32, 34 Арбузин.; 52, 55, 56 Башт.; 127, 129, 130 Березан.; 203, 205, 206 Березнег.; 271, 273 Брат.; 278, 279, 299, 300 Веселин.; 356, 372, 373 Вознесен.; 407, 409, 410 Врад.; 490, 491 Доман.; 529,

531, 532 Єлан.; 554, 555, 582, 583 Жовтн.; 617, 620 Казан.; 690, 691 Кривоозер.; 703, 704 Микол.; 782, 786 Новобузьк.; 851, 853, 854 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 1012, 1016, 1019 Снігур.).

ГОРБОЦВІ'Т [горбоц'в'іт], -у, ч. Різновид мережива. *Купила сьогодні в магазині горбоцвіту, щоб обшити дочці сорочечку* (16, 17 Арбузин.).

ГОРБУВА'ННЯ [горбуван'а], -я, с., тк. Потовщене місце на нитці. *Горбування на нитці буває з різних причин, але більше всього через недогляд* (234, 236 Брат.).

ГОРБУ'ЛЯ [горбул'а], -і, ж. Обапіл. *Горбуля – це опукла з одного боку дошка, що залишилася після розпилювання колоди* (425, 425, 429 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 650, 652 Казан.).

ГОРБУ'ШКА [горбушка], -и, ж. Перший кусок хліба, відрізаний від цілої хлібини. Окраєць. *Порізавши свіжу хлібину, батько відклав горбушку синові* (10, 11, 16, 17, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 67, 68, 101, 102 Башт.; 107, 108, 132, 133 Березан.; 182, 183, 185 Березнег.; 212, 213, 216 Брат.; 298, 299 Веселин.; 333, 334 Вознесен.; 424, 426, 462, 465, 466 Доман.; 551, 552, 557, 562 Жовтн.; 702, 704, 732, 733 Микол.; 828, 830, 831, 845, 847 Новоодес.; 899, 900 Очак.; 963, 964, 989, 993 Снігур.).

ГОРГО'ЛЯ [горгол'а], -і, ж. Висока і худа жінка. *У кіно горголю завжди садовлять збоку, бо вона заслоняє екран* (176, 177 Березнег.; 357, 359 Вознесен.).

ГОРДЖІ'Р [гордж'ір], -у, ч. Сарай для свиней. *Ми вже утеплили на зиму свій горджір, щоб свині не мерзли* (441, 442 Доман.; 530, 532 Єлан.).

ГОРДІ'В [горд'іў], незмін. Бочка. Вживається вихідцями із Закарпатської обл. *Ми поставили у льох новий гордів для квашенини, а щозаквасимо, подивимося* (278, 279 Веселин.).

ГОРДО'ЛИЙ [гордо́лій], -а, -е. Гордий. *І в кого воно таке гордоле вдалося, як іде, ні на кого не дивиться* (162, 163 Березнег.)

ГОРДУБА'НЯ [гордубан'а], -і, ж, тк. Потовщене місце на нитці. *Гордубані більше всього бувають через недогляд за прядінням ниток* (35, 38

Арбузин.; 101, 103 Башт.; 268, 269 Брат.; 424, 427 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 923, 924 Первомай.).

ГОРДУЗА'НЯ [гордуза́н'а], -ж., тк.. Потовщене місце на нитці. *Гордузані на нитках дуже впливають на якість витканого полотна* (946, 948 Первомай.).

ГОРДУ'ЛЯ [гоʹрдул'а], -і, ж. Горда дівчина, жінка. Гордячка. *Ти диви, таке мале, ще пішком під стіл ходить, а вже гордуля* (246, 247, 249 Брат.; 413, 414, 416, 417 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 953, 955 Первомай.).

ГОРДУ'Н [гоʹрдун], -а, ч. Гордий чоловік. Гордяк. *Чоловік він майстровитий, але великий гордун, за що його й не люблять* (353, 354 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 551, 553, 554 Жовтн.; 739, 740 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

ГОРДУ'НЯ [гоʹрдун'а], -і, ж. Гордячка. Див. **ГОРДУ'ЛЯ**. *То не біда, що жінка гордуня, аби була не вередлива* (насел. п. див. **ГОРДУ'Н**).

ГОРДЯ'КА [горд'ака], -и, ч. Гордий чоловік. Гордяк. *То йде до контори такий гордяка, що не з усіма й здоровкається* (71, 72 Башт.; 173, 174 Березнег.; 337, 339 Вознесен.).

ГО'РЕН [го́ре^н], -а, ч. Гончарська піч; горно. *Гончар почав закладати свої вироби для випалювання горен* (97 Башт.; 487 Доман.).

ГОРЕНА'СТ [горе^нна́ст], -у, ч., орн. (*Phoenicurus phoenicurus*). Птаха горихвістка. *Горенаст – невеликий співучий птах з хвостом жовтогарячого кольору* (80 Башт.).

ГОРИ'ЛА [го́рила], -и, ч. і ж., переносн. Людина високого зросту. *Отой горила, мабуть, і за горами все бачить із своєї висоти* (356, 371 Вознесен.; 706, 707 Микол.; 828, 830 Новоодес.).

ГОРИ'ХВІСТ [го́рихв'іст], -а, ч., орн. (*Phoenicurus phoenicurus*). Птаха горихвістка. *Птах горихвіст має хвіст жовтогарячого кольору, а сам схожий на дрозда* (107, 109, 140, 141 Березан.; 187, 189, 190 Березнег.; 353,

355, 371 Вознесен.; 427, 428 Доман.; 745, 746, 752, 753 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 985, 986 Снігур.).

ГОРИ'ШКА [горішка], присл. Угору; вверх. *Зараз моя черга бити м'яч горишка, а після мене буде бити Коля* (551, 552 Жовтн.).

ГОРИ'ЩА [горішча], -і, ж. Горище. *Горищу на зиму ми завжди утепляємо, щоб тепліше було в хаті* (67, 68 Башт.; 364, 366 Вознесен.).

ГОРІ' [гор'і] (1), присл. Угорі, вверху. *Диви, горі на дереві якась птичечка гніздечко притулила на гілочці* (183, 185, 186 Березнег.; 1012, 1016 Снігур.).

ГОРІ' [гор'і] (2), незмін., метеорол. Горішний вітер. *Сьогодні зранку подув горі, і зразу ж стало холоднувати* (142, 143, 150 Березан.).

ГОРІ'ВКА [гор'іўка], -и, ж. Горілка. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *На свято для гостей купила пляшку горівки і пляшку дорогого вина* (314, 315, 317, 318 Веселин.; 398, 399, 401, 402 Врад.; 677, 678, 680, 681 Кривоозер.; 911, 912, 942, 946, 948, 949 Первомай.).

ГОРІВЧА'НИЙ [гор'іўчаний], -а, -е. Горілчаний. *Усі горівчані пляшки збери і віднеси здай, щоб не валялися* (насел. п. див. **ГОРІ'ВКА**).

ГОРІ'ДНИК [гор'ід'ник], -а, ч. Квітник. Див. **ГОРІ'ДЧИК**. *Збираюся сьогодні вечором виполоти горідник, бо вже увесь заріс бур'яном* (558, 559, 562 Жовтн.; 845, 847 Новоодес.).

ГОРІ'ДНОМ [гор'ід'ном], присл. Догори дном. *Давай перевернемо лодку горідном, щоб вилити воду, вимити, бо набралось багато гязі* (568, 569 Жовтн.; 755, 756 Микол.).

ГОРІ'ДЧИК [гор'ід'чик], -а, ч. Квітник. *У горідчику, в якому господарює дочка, щороку ростуть різні квіти* (83, 84, 86 Башт.; 238, 239, 264, 266 Брат.; 314, 315, 317, 318 Веселин.; 342, 343, 346, 347 Вознесен.; 550, 576, 577 Жовтн.; 731, 732, 734 Микол.; 832, 833, 835, 836 Новоодес.).

ГОРІЗНА'К [гор'із'нак], присл. Горілиць. Див. **ГОРІЗНА'Ч**, **ГОРІ'ЗНО**, **ГОРІЗНЯ'**, **ГОРІНИ'ЦЬ**, **ГОРІЧЕ'РВА**, **ГОРОЛИ'ЦЬ**,

ГОРОЛИЧКИ. *Якщо ти ляжеш спати горізнак, то обов'язково будеш хроніти* (58, 59 Башт.; 132, 133, 135 Березан.; 166, 167 Березнег.; 357, 358, 364, 366, 367 Вознесен.; 434, 435, 437 Доман.; 580, 582, 583 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 724, 727, 728 Микол.; 835, 836 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 952, 955, 958 Первомай.; 997, 998, 1000 Снігур.).

ГОРІЗНАЧ [гор'ізнáч], присл. Горілиць. *Лежачи пізнім вечором горізнач, цікаво спостерігати зоряне небо* (996, 997, 999 Снігур.).

ГОРІЗНО [гор'ізно], присл. Горілиць. *Лежачи горізно, я спостерігав, як падають метеорити, залишаючи червону смугу* (252, 255 Брат.; 322, 323 Веселин.; 390, 392, 393 Влад.; 686, 687, 689 Кривоозер.; 923, 924 Первомай.).

ГОРІЗНЯ [гор'із'н'а], присл. Горілиць. *Люблю вечором, лежачи горізня, дивитися, як хмари клубочуться в небі* (723, 724 Микол.).

ГОРІЛКО [гор'ілко], -а, с. Самогон. *Наша сусідка уміє гнати міцне горілко, яке не поступається казенці* (329, 330 Веселин.).

ГОРІЛЬ [гор'іл'], -і, ж. Покришка. *Візьми горіль і накрій казан, щоб швидше закипав борщ* (838, 840 Новоодес.).

ГОРІНИЦЬ [гор'ініць], присл. Горілиць. *Полягали ми на пляжі горіниць, розкинувши руки і ноги, щоб загоріли груди і живіт* (156, 158, 159 Березан.; 191, 193, 195 Березнег.; 853, 854 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 1003, 1005, 1006 Снігур.).

ГОРІНЬ [гор'ін'], -і, ж. Різнокольорові нитки для вишивання. *Вживається вихідцями з Волинської області. У лавку привезли горінь, треба піти та купити кілька моточків* (4, 5 Микол.).

ГОРІХ [гór'іx], -а, ч. Пропуск в оранці при сіянні і косінні поля. Огріх. *Комбайнери, що косили вночі, зробили кілька горіхів* (22, 25 Арбузин.; 88, 89 Башт.; 356, 371 Вознесен.; 731, 732, 734 Микол.; 828, 830, 831 Новоодес.).

ГОРІХОВИ'ННЯ [гор'іховін':а], -я, с. Горіхове листя. Див. **ГОРІШИ'ННЯ.** *Усе горіховиння ми згребли і пригорнули землею, щоб гнило й удобряло ґрунт* (337, 338 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.).

ГОРІ'ХОВНИК [гор'іхоўник], -а, ч., кул. Печиво з горіховим зерном. *Бабуся на свята нам завжди пече і маковників, і горіховників, та ще й медом помаже* (344, 346, 347 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.; 713, 714, 717 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.).

ГОРІЧЕ'РВА [гор'ічёрва], присл. Догори животом. Горілиць. *Хлопці лежать на березі горічерва та смагнуть на сонці свої животи* (731, 732, 734 Микол.).

ГОРІШИ'ННЯ [гор'ішін':а], -я, с. Горіхове листя. *Ми кладемо у гардероб і комод горішиння, щоб не заводилася міль* (124, 125, 129 Березан.; 175, 176, 178 Березнег.; 335, 336, 350, 351 Вознесен.; 889, 890 Очак.; 981, 982 Снігур.).

ГОРІ'ШКИ [гор'ішки], мн. Овечий послід. Бібки. *Вичисти кошару, а овечі горішки винеси на огород та розкидай* (94, 95, 97 Башт.).

ГОРІ'ШНИК [гор'ішник] (1), -а, ч. 1. Посадка з горіхових дерев. *У горішнику дівчата зараз збирають горіхи, бо вони вже доспіли* (685, 686, 688 Кривоозер.; 752, 753 Микол.).

2. Той, що рве, краде горіхи. *Капосні горішники вже обнесли понад дорогою всі горіхи* (377 Вознесен.).

ГОРІ'ШНИК [гор'ішник] (2), -а, ч., орн. (Troglodytes). Птах волове очко. *Горішник любить луцтити горішки, тому його так і називають* (582, 583, 587, 588 Жовтн.; 743, 744, 746 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.).

ГОРІШНЯ'К [гор'ішн'ак], -а, ч., метеорол. Північний вітер. *Вранці подув горішняк, і одразу ж похолодало* (137, 142, 144, 145, 150 Березан.; 873, 875, 891, 893, 906 Очак.).

ГОРІ'ШОК [гор'ішок], -а, ч. Бляшаний ковпачок на машинці гасової лампи. *Горішок машинки гасової лампи треба замінити, бо згорів* (574 Жовтн.).

ГОРЛА'Н [горла́н], -а, ч. Той, що голосно кричить, горланить. Горлань. Див. **ГОРЛАПА'Н, ГОРЛАПА'НЬ**. *Чого там отой горлан, як*

несамовитий, на все своє горло горланить (409, 410, 415, 417, 418 Влад.; 697, 698 Кривоозер.).

ГОРЛА'НКА [горла́нка], -и, ж. Жінка, яка голосно горланить, кричить. Див. **ГОРЛАПА'НКА**. *Прийшла одна якась горланка і давай на все горло кричати, що їй хтось не дав чогось* (насел. п. див. **ГОРЛА'Н**).

ГОРЛАПА'Н [горлапа́н], -а, ч. Той, що голосно кричить, горланить. Горлань; горлопан. *Горлапан Микола і правдою, і неправдою, а більше всього горлянкою доб'ється свого* (10, 11, 29, 41, 42 Арбузин.; 49, 51, 71, 72, 101, 102, 105 Башт.; 108, 109, 120, 121, 150 Березан.; 166, 167, 198, 199 Березнег.; 227, 228, 232 Брат.; 350, 353, 355 Вознесен.; 384, 385 Влад.; 448, 449, 451 Доман.; 562, 568, 570, 572 Жовтн.; 704, 705, 736, 737 Микол.; 828, 83, 831, 851, 853 Новоодес.; 877, 878, 880 Очак.; 918, 919, 920, 921 Первомай.; 963, 964, 966 Снігур.).

ГОРЛАПА'НИТИ [горлапа́нити], -ню, -ниш, недок. Горлати; горланити. *Ну, чого ви горлапаните? Говоріть тихіше і спокійніше, та не всі разом* (насел. п. див. **ГОРЛАПА'Н**).

ГОРЛАПА'НКА [горлапа́нка], -и, ж. Та, що голосно кричить, горланить. *До того вже розійшлася стара горлапанка, що кричала і лаялася поганими словами при всіх людях* (насел. п. див. **ГОРЛАПА'Н**).

ГОРЛАПА'НЬ [горлапа́н'], -я, ч. Той, що голосно кричить, горланить. Горлань, горлопан. *Ну що ти скажеш отому дурному горлапаню* (10, 12, 14 Арбузин.; 71, 72 Башт.; 152, 54 Березан.; 238, 240 Брат.; 934, 937 Первомай.).

ГОРЛА'Ч [горла́ч], -а, ч., іхт. (*Neogobius melanostomus*). Різновид бичка. *Сьогодні вловив лише з десяток горлачів, а то йшла різна дрібнота* (553, 554 Жовтн.).

ГОРЛОВИ'НА [горлови́на], -и, ж. Передня частина похилого входу в погріб. Пригребиця. *Сьогодні зранку дівчата заходилися мазати горловину погребя* (81, 82 Башт.; 120, 121 Березан.; 346, 347 Вознесен.; 743, 745, 746 Микол.; 860, 861 Новоодес.; 879, 880, 882 Очак.).

ГОРМОРО'ЖА [гормор'ожа], -і, ж. Частина села на підвищенні. *На горморозжі завжди вітерок віє, сніг зносить, і там холодно* (942, 949, 950 Первомай.).

ГОРН [горн], -а, ч. Поличка для гасової лампи. *Прибий горн у погребі, бо ніде поставити лампи* (177, 178 Березнег.).

ГОРНЕ'ЦЬ [горне'ць], -я, ч. Горщик. Вживається вихідцями із західних областей України. *Була оце на базарі і купила горнець варити кашу* (16, 17 Арбузин.; 219, 222, 223 Брат.; 292, 294, 312, 313 Веселин.; 700, 701 Кривоозер.; 939, 940 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

ГОРНЄ' [горн'є], -єти, с. Кухоль. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ГОРНЄ'ТКО, ГОРНЯ'**. *Ранком син випив лише горнє молока і побіг на роботу* (18, 19, 21, 31, 32 Арбузин.; 222, 223, 268, 269 Брат.; 292, 294, 314, 315, 317, 318 Веселин.; 384, 385, 404, 405 Врад.; 685, 686, 688, 697, 698 Кривоозер.; 930, 931, 940, 941 Первомай.).

ГОРНЄ'ТКО [горн'єтко], -а, с. Полив'яний кухлик. *Принеси, синочку, горнетко свіженької водички, бо дуже захотілося пити* (насел. п. див. **ГОРНЄ'**).

ГО'РНО [го'рно], -а, с. 1. Спільна робота родичів та сусідів при будівництві хати. Толока. *Завтра ранком підемо до сусіда на горно, він ставить хату для старшого сина* (273, 275 Брат.; 278, 279 Веселин.; 441, 442 Доман.).

2. Великий заміс глини. *Ми вже приготували горно глини, щоб накладати горище у новій хаті* (насел. п. див. **ГО'РНО** – 1).

ГОРНОДУ'Б [горноду'б^п], -а, ч. Дитяча гра горидуб. Див. **ГОРОДУ'Б**. *Наші холці і дівчата літом часто грають на вигоні горнодуба* (175, 176 Березнег.; 2, 3, 5 Микол.).

ГОРНЯ' [горн'а], -яти, с. 1. Кухоль. *Візьми горня і принеси свіжої води напитися* (49, 50 Башт.; 182, 183, 185 Березнег.; 333, 335, 340, 341 Вознесен.; 462, 465, 466, 469 Доман.; 522, 524, 525, 542 Єлан.; 553, 554, 568, 569 Жовтн.;

706, 707, 744, 745 Микол.; 827, 828, 842, 843 Новоодес.; 984, 985, 1008, 1010, 1011 Снігур.).

2. Глечик. *Перелий молоко із відра у горнята і постав у піч, щоб спарилося* (238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 678, 680, 681 Кривоозер.).

ГОРОБЕ'Й [гороб'єй], -я, ч., орн. (*Passer domesticus*). Горобець. *Горобей у стрісі мостить гніздечко, бо носить туди пір'я* (189, 190 Березнег.; 964, 965 Снігур.).

ГОРОБИ'ННИК [гороб'їн:ик], -а, ч., бот. Болотна трава рогіз широколистий. *Увесь правий берег ставка густо заріс горобинником та осокою* (90, 92 Башт.; 581, 582 Жовтн.).

ГОРО'БЛИК [гороб'лик], -а, ч., орн. (*Passer domesticus*). Горобець. *На нашій старій акації гороблики увесь вечір цвірінчать* (223, 224, 252, 255 Брат.; 911, 912 Первомай.).

ГОРОБЛЯ'ТКО [горобл'átko], -а, с. Горобенятко. *Із гнізда випало жовтороте гороблятко, то ми його знову помістили в гніздо* (насел. п. див. **ГОРО'БЛИК**).

ГОРОВИ'Й ВІ'ТЕР [горовій в'іте'р], -у, ч., метеорол. Вітер, який дме з півночі. *Якщо подув горовий вітер, то, як правило, буде холодно* (160, 161, 163 Березнег.).

ГОРО'ДЖЕНКА [городже'нка], -и, ж. Огорожа, пліт. *У городженці зробили дірку і вилазять з двору на вулицю* (516, 517 Єлан.).

ГОРО'ДЕЦЬ [горо́дец'], -я, ч. Квітник. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *У городці дочка посадила різні квіти: чорнобривці, айстри, півони і гладіолуси* (282, 283 Веселин.; 409, 410 Влад.).

ГОРОДІ'ЛЬНЯ [город'іл'н'а], -і, ж. Огорожа. *Ми від сусідів поставили кам'яну городільню, щоб ніщо не лазило в наш огород* (47, 48 Башт.; 173, 174 Березнег.; 498, 499 Доман.; 505, 508 Єлан.).

ГОРО'ДНИК [городник], -а, ч. Штикова лопата. *Батько і мати взяли городники і пішли в огород копати картоплю* (18, 21, 27, 28 Арбузин.; 133,

135 Березан.; 238, 239 Брат.; 329, 330 Веселин.; 399, 401 Врад.; 485, 487, 489 Доман.; 558, 561, 589, 592 Жовтн.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 747, 749, 750 Микол.; 878, 879 Очак.; 932, 933 Первомай.).

ГОРОДНИК [городнік], -а, ч. Квітник. *У городнику, який знаходиться біля хати від вулиці, цвітуть квіти все літо* (97, 99 Башт.; 340, 341, 362, 364 Вознесен.).

ГОРОДСЬКА ТРАВА [гороц'ка травá], -и, ж., бот. (*Thymus vulgaris* L.). Чебрець. *Особливо вечером приємно пахнуть городська трава і фіалка* (896–898 Очак.).

ГОРОДУБ [городуб^п] (1), -а, ч. Дитяча гра горидуб, горюдуб. Див. **ГОРНОДУБ**. *Хлоп'ята та дівчата увесь день грають на поляні у городуба, ловитки та м'яча* (132, 133, 135 Березан.).

ГОРОДУБ [городуб^п] (2), -а, ч., бот. (*Artemisia vulgaris*). Трав'яниста рослина чорнобиль. *Трава городуб у нас росте на схилі балки, а також на пустирі, який знаходиться за селом* (870, 871 Новоодес.).

ГОРОДЧИК [город'чик], -а, ч. 1. Огорожа, паркан. Див. **ГОРОДЬБА**, **ГОРОЖНЯ**. *У неділю батько і син поставили новий городчик, щоб ніщо не лізло в огород* (169, 170 Березнег.; 333, 335 Вознесен.; 1002, 1003, 1005 Снігур.).

2. Палісадник. *У городчику ми завжди садимо квіти з ранньої весни і до пізньої осені* (930, 931 Первомай.).

ГОРОДЬБА [город'ба], -и, ж. Огорожа. *Цього літа син поставив від вулиці нову городьбу, бо стара вже валилася* (830 Новоодес.).

ГОРОЖНЯ [горожн'á], -і, ж. Огорожа. *У кінці огороду у нас стоїть плетена з верболозу горожня* (822, 823 Новобузьк.).

ГОРОЛИЦЬ [горолиць], присл. Горілиць. *Не лежи довго горолиць на сонці, бо буде боліти голова і піде кров з носа* (22, 25, 26 Арбузин.; 213, 215, 217 Брат.; 314, 318 Веселин.; 453, 455 Доман.).

ГОРОЛИ'ЧКИ [гороли́чки], присл. Горілиць. *Хлоп'ята полягали на пісок коло річки горолички, щоб краще загоріти* (насел. п. див. **ГОРОЛИ'ЦЬ**).

ГОРО'ФЛЯНИЙ [горо́фл'аний], -а, -е. Гороховий. Див. **ГОРО'ХВЯНИЙ**. *Ми любимо горофляний суп і мама нам частенько його варить* (156, 158, 159 Березан.; 873, 875 Очак.).

ГОРО'ФЛЯНКА [горо́фл'анка], -и, ж. Гороховиння; горохова солома. *Горофлянку ми пускаємо на підстилку скоту, а також топимо нею у грубах* (насел. п. див. **ГОРО'ФЛЯНИЙ**).

ГОРО'Х [горо́х], -у, ч., бот. (*Pisum sativum* L.). Вика. *Ця кормова бобова рослина має плоди за формою довгих стручків, тому її і називають горохом* (678, 680, 681 Кривоозер.).

ГОРОХОВИ'НА [горохові́на], -и, ж. Горохова солома. Гороховиння. Див. **ГОРОХОВИ'НЯ**, **ГОРОХВІ'ННЯ**, **ГОРОХВЯ'НКА**, **ГОРОХІВНИ'К**, **ГОРОХІВ'Я'НКА**, **ГОРОХЛИ'ННЯ**, **ГОРОХЛЯ'НКА**, **ГОРОХОВИ'НА**, **ГОРОХОВИ'ННЯ**, **ГОРОХІВНИ'ЦЯ**, **ГОРОХВИ'ЦЯ**, **ГОРОША'НКА**. *Гороховину ми зібрали для підстилки корові і телятам* (331, 332 Веселин.; 465, 466, 469 Доман.).

ГОРОХВИ'НЯ [горохві́н'а], -і, ж. Горохова солома. *Горохвиня годиться тільки для підстилання, бо ніяка худобина її не їсть* (695, 696 Кривоозер.).

ГОРОХВИ'СЬКО [горохві́с'ко], -а, с. Горохвище. Див. **ГОРОХОВИ'ЩЕ**. *Горохвисько ми сьогодні вже зорали і підготували для посіву озимої пшениці* (74, 75, 77 Башт.; 183, 185, 186 Березнег.; 353, 354, 371 Вознесен.; 485, 486, 487 Доман.; 524, 525, 533, 535, 538 Єлан.; 587, 588 Жовтн.; 816, 817, 820 Казан.; 752, 753 Микол.; 777, 778, 780 Новобузьк.; 863, 864 Новоодес.; 976, 978, 980 Снігур.).

ГОРОХОВИ'ЩЕ [горохові́шче], -а, с. Горохвище. *Гороховище – хороший попередник для злакових рослин – пшениці, жита, ячменю* (271, 273 Брат.; 312, 313 Веселин.; 466, 469 Доман.).

ГОРОХВІ'ННЯ [горохв'ін':а], -я, с. Горохова солома; горохвиння. *Усе горохвіння з горохового поля ми зібрали і відвезли до свинарника* (833, 834, 845, 846 Новоодес.).

ГОРОХВЯ'НИЙ [горохв'аній], -а, -е. Гороховий. Див. **ГОРОХЛЯ'НИЙ, ГОРОХЯ'НИЙ**. *Ми дуже любимо горохвяний суп, який готує наша бабуся* (49, 50, 83, 84, 86 Башт.; 173, 174, 198, 199 Березнег.; 287, 288, 290, 308, 309 Веселин.; 357, 358, 364, 366, 371 Вознесен.; 462, 465, 466, 469 Доман.; 505, 508, 509, 526, 527 Єлан.; 550, 568, 570, 572, 576, 577 Жовтн.; 595, 596, 637, 638 Казан.; 702, 703, 705, 743, 745 Микол.; 810, 812, 813 Новобузьк.; 838, 840, 841 Новоодес.; 981, 982, 1006, 1007, 1019, 1020 Снігур.).

ГОРОХВЯ'НКА [горохв'анка], -и, ж. Горохова солома. Горохвиння. *Всю горохвянку ми відвезли на свиноферму, там її використовують для підстилки свиням* (насел. п. див. **ГОРОХВЯ'НИЙ**).

ГОРО'ХІВКА [горóх'іўка], -и, ж., ент. (*Bruchus pisorum* L.). Зерноїд гороховий. *Жучок горохівка – це шкідлива комаха, яка поїдає стручки гороху* (678, 680 Кривоозер.).

ГОРОХІВНИ'К [горох'іўнік], -а, ч. Горохова солома. Горохвиння. *Син привіз гарбу горохівника, будемо ним зимою підстилати корові* (35, 36, 38 Арбузин.; 265, 266 Брат.).

ГОРОХІВНИ'ЦЯ, [горох'іўніц'а], -і, ж. Горохова солома. *Горохівницю ніяка скотина не їсть, бо вона дуже груба і не має споживчих речовин* (350, 353, 354 Вознесен.)

ГОРОХЛІ'ННЯ [горохлін':а], -я, с. Горохова солома. Горохвиння. *Усе горохління ми з поля вивезли і заскиртували біля ферми* (58, 59, 94, 95, 97 Башт.; 261, 262, 273, 274 Брат.; 396, 397 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 864, 865 Новоодес.; 934, 935, 937 Первомай.).

ГОРОХЛЯ'НИЙ [горохл'аній], -а, -е. Гороховий. *У нас є горохвяна мука, з якої мама нам пече коржі* (71, 72 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 562, 568, 569 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 989, 993, 994 Снігур.).

ГОРОХЛЯ'НИК [горохл'анік], -а, ч., кул. Корж, пиріг з тертим горохом. *Горохляники – смачні, особливо, коли вони свіженькі, гаряченькі* (насел. п. див. **ГОРОХЛЯ'НИЙ**).

ГОРОХЛЯ'НКА [горохл'анка], -и, ж. Горохова солома. *Зелену горохлянку добре їсть уся скотина – і корови, і коні, і вівці* (31, 32 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 183, 184, 186 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 364, 367 Вознесен.; 498, 499, 501 Доман.; 570, 572, 589, 591 Жовтн.; 678, 680, 699 Кривоозер.; 727, 728 Микол.; 848, 849 Новоодес.; 917, 919, 920 Первомай.; 976, 978, 980 Снігур.).

ГОРОХНЯ'НКА [горохн'анка], -и, ж. Горохова солома. *Зелену горохнянку ми даємо коровам на ніч, щоб більше давали ранком молока* (448 Доман.).

ГОРОХОВИ'ЛКО [гороховілко], -а, с. Гороховище. *З гороховилка усе горохвиння зібрали ще зеленою масою худобі* (27, 28 Арбузин.; 67, 68 Баштан.; 188, 189 Березнег.; 222, 223, 225 Брат.; 292, 294 Веселин.; 340, 341, 371 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 697, 698 Кривоозер.; 743, 745, 746 Микол.; 830, 831, 870, 871 Новоодес.; 940, 941 Первомай.; 1002, 1003, 1005 Снігур.).

ГОРОХОВИ'ЦЯ [гороховіц'я], і, ж. Горохова солома. *Привіз гарбу гороховиці, щоб було топити у печі і грубі* (851, 852, 854 Новоодес.).

ГОРОХОВІ'ННЯ [горохов'ін'я], -я, с. Горохова солома. Горохвиння. *Сьогодні ранком на ферму завезли для коров зелене гороховіння* (505, 508 Єлан.).

ГОРОХО'ВНИК [горохоб'нік], -а, ч. Горохова солома. Горохвиння. *Зелений гороховник – дуже хороший корм для скоту, кращого й не знайдеш* (899, 900 Очак.).

ГОРОХОЇ'Д [горохойі́д^т].-а, ч. ент. (*Bruchus pisorum* L.). Жук зернівка горохова. Див. **ГОРОХОЇ'ДКА**. *Буває, коли на горохове поле нападає горохойд, тоді об'являємо аврал і йдемо нищити* (261, 262 Брат.; 340, 341 Вознесен.).

ГОРОХОЇ'ДКА [горохойі́д^тка], -и, ж., ент. (*Bruchus pisorum* L.). Зернівка горохова. *З горохойдкою боротися важко, бо немає добрих хімічних засобів* (526, 527 Єлан.).

ГОРОХЯ'НИЙ [горох'а́ній],-а, е. Гороховий. *Всю горохяну соломі ми взяли на тік і склали в окрему скирту* (4, 5 Микол.).

ГОРОША'НКА [гороша́нка], -и, ж. Горохова солома. *Я свою горошанку склала в копичку, хай лежить, може, ще на щось пригодиться* (853, 854 Новоодес.).

ГОРО'ШЕЦЬ[горо́шець], -я, ч., бот. (*Pisum sativum* L.). Кормова бобова рослина вика. *Горошець – дуже цінна кормова бобова рослина, тому ми його сіємо щороку* (2, 3, 747, 749, 750 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

ГОРОШИ'ЛЬНИК [гороші́л'ник], -а, ч. Горохова солома. *Увесь горошильник ми заскирдували на польовому току, кому потрібний, хай беруть* (822, 826 Новобузьк.).

ГОРОШИ'НЯ [гороші́н'а],-я, с. Горохова солома. *Завтра привезу машину горошиня, будете ним топити зимою в грубі* (33, 34 Арбузин.;94, 95 Башт.; 337, 338 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 718, 720, 722 Микол.;866, 868, 869 Новоодес.).

ГОРО'ШКИ [горо́шки], мн. Овечий послід; бібки. *Пройшли двором вівці і вже залишили свої горошки* (184, 186 Березнег.; 1010, 1011 Снігур.).

ГОРІШКО' [гор'і́шкó], -а, ч., ент. (*Bruchus pisorum* L.). Жук зернівка горохова. *Горошко – це паразитичний жук, який поїдає горох, чим приносить шкоду* (926, 927 Первомай.).

ГОРО'ШКУВАТИЙ [горо́шкуватий], -а, -е. Який має форму гороху. *Від сильної перевтоми у нього на лобі виступили горошкуваті крапліпоту*

(21, 39, 41, 42 Арбузин.; 52, 53, 55 Башт. ; 175, 176, 178 Березнег.; 342, 343, 346, 348 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 995, 996, 998 Снігур.).

ГОРО'ШНИК [горóшник], -а, ч. Гороховище. *На горошнику восеними посіємо озиму пшеничку, щоб вона добре вродила* (359, 360 Вознесен.).

ГОРСЕ'Т [горсét], -а, ч. Розшита жіноча безрукавка. Корсет. *Дочка сама пошила собі горсет, який кращий за магазинний* (207, 209, 211 Березнег.; 364, 366 Вознесен.; 582, 583 Жовтн.; 713, 714 Микол.; 840, 841 Новоодес; 974, 975 Снігур.).

ГО'РСИК [горсік], -а, ч. Корсет. Див. **ГОРСЕ'Т**. *Надворі холоднуvато сьогодні, тому піддінь горсик або кофтину* (насел. п. див. **ГОРСЕ'Т**).

ГО'РСТКА [гóрстка], -и , ж , бот. (*Prunus* sp.). Сорт слив. *У нашому саду ростуть сливи горстки, вони рано поспівають і приємні на смак* (71, 72 Башт.; 550, 551 Жовт.; 747, 749 Микол.).

ГО'РСТЬ [гóрст'], -і, ж. Горстка. *У сусідки взяла горстьчорнобривців, щоб посадити у квітнику* (44, 45, 47 Башт.; 551, 552, 557, 562 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 827, 828, 851, 852 Новоодес.).

ГОРТА'НКА [гортáнка], -и, ж. анат. Кадик, випнута хрящова частина гортані. *Чогось гортанка у тебе видається. Чи не ознака це якоїсь хвороби?* (342, 343, 346 Вознесен.; 466, 469, 470 Доман.).

ГОРУ'БКА [го'руб^пка], -и, ж., бот. (*Barbaréa vulgáris*). Рослина свиріпа. *По балці горубка такрозрослася, що заглушила всі трави* (374 Вознесен.).

ГОРУ'ШКА [го'рушка] (1), -и, ж., бот. (*Barbaréa vulgáris*). Рослина суріпиця. *Насіння горушки використовується для виробництва мастил* (843 Новоодес.).

ГОРУ'ШКА [го'рушка] (2), -и, ж., кул. Корж. *Бабуся помазала горушку маслом, розламала навпіл і дала дітям* (930, 931 Первомай.).

ГОРЦЕМА'Н [горце^нма́н], -а, ч., гонч. Великий череп'яний горщик, у якому варили страву для великої кількості людей. Див. **ГОРЦЕМА'Н**. *Куховарки у полі варять борщ у горцемані для всієї бригади* (10, 11, 18, 19, 29

Арбузин.; 227, 228, 232 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 439, 441 Доман.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 923, 924 Первомай.).

ГО'РЦИК [г'орцик], -а, ч. Жилет. *Наш дідусь усе літо носить горцик, який мама пошила ще восени* (517, 519 Єлан.).

ГОРЧА'Р [горч'ар], -а, ч., гонч. Гончар. Див. **ГОРШЕ'ЧНИК**, **ГОРЩЕ'ЧНИК**, **ГОРШКОЛ'П**, **ГОРЩЕ'ЧНИК**, **ГОРШКОЛ'П**. *Горчарі зараз у великій пошані, бо горчарні вироби всі хочуть мати* (1012, 1016 Снігур.).

ГОРЧЕ'ШНИК [горч'ешник], -а, ч. Пристосування, на якому сушать глиняний посуд. *На горчешнику сушилися проти сонця горшки і глечики, які ще ранком повісила хазяйка* (383, 384, 405, 406 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

ГО'РЧИК [г'орчик], -а, ч. 1. Один із двох горизонтальних валків у воза, до яких прикріплюють посторонки в упряжці. Орчик. *Горчики роблять із міцного дерева і приковують до штельваги по обидва боки дишля* (22, 24, 25 Арбузин.; 251, 252, 255 Брат.; 312, 313 Веселин.).

2. Мотузка. *На вулиці паслося невеличке поросятко на довгому горчику* (292, 294, 307, 309 Веселин.; 486, 487 Доман.).

ГОРЧУ'ХА [го'рчу'ха], -и, ж. Ганчірка. *Горчухою виймають з печі або беруть гарячі горшки чи каструлі* (424, 425 Доман.).

ГО'РШЕ [г'орше], присл. Гірше. *Горше ніколи, мабуть, не було нам, як минулого року, коли помер наш тато* (насел. п. див. **ГО'РШИЙ**).

ГОРШЕ'ЧНИК [горш'ечник], -а, ч., гонч. Гончар. *Наш сусід – горшечник, він виготовляє і випалює різний глиняний посуд* (586, 587 Жовтн.).

ГО'РШИЙ [г'оршиї], -а, -е. Гірший. *Минулий рік був для нас горший за всі попередні* (44,45 Башт.; 144, 150 Березан.; 551, 552 Жовтн.; 702, 703, 705 Микол.).

ГОРШКОЛ'П [горшкол'іп], -а, ч., гонч. Гончар. *Горшколіпи зараз мають роботу, бо всі купляють горшки і миски* (424, 426 Доман.).

ГОРЩ [горшч], -у, ч., гонч. Великий череп'яний горщик, у якому варять страву для великої кількості людей. Див. **ГОРЩЕМА'Н**. *Наша мама завжди варила на обід горщ борщу, бо в нас була велика сімня* (41, 42 Арбузин.).

ГОРЩЕМА'Н [горшче'ман], -а, ч. Великий череп'яний горщик. *Як були іменини у нашого тата, то мама зварила горщеман голубців для нас і для гостей* (101, 102 Башт.; 2, 3 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

ГОРЩЕ'ЧНИК [горшч'ечник], -и, ч., гонч. Гончар. *Наш дідусь працював колись горщечником, виробляв різний посуд із глини* (274, 275 Брат.; 471, 475 Доман.).

ГО'РЩИК [г'орщик], -а, ч. 1. Казан. *Борщ зварила у великому чавунному горщику* (82 Башт.; 550, 576, 577 Жовтн.).

2. Глечик. *Розлий молоко в горщики і винесли в погріб, щоб відстоялося* (613, 616 Казан.; 788, 789 Новобузьк.).

ГОРЩІ'ВКА [го'ршч'іўка], -и, ж., гонч. Глина, приготовлена для ліплення глиняних виробів. *Дідусь приготував горщівку і буде ліпити нам півники, що свистять* (883 Очак.).

ГОРЮ'Н [го'р'у́н] (1), -а, ч. Упійманий у грі м'яч, який ще не впав на землю. *Ми грали на вигоні в гилки, і я спіймав аж чотири горюни, це найбільше від усіх* (175, 176 Березнег.; 357, 358 Вознесен.; 466, 469 Доман.).

ГОРЮ'Н [го'р'у́н] (2), -а, ч. Горщик. *Тріснув чомусь горюн, у якому варимо борщ, треба новий купляти* (35, 37, 38 Арбузин.; 215, 217, 218 Брат.; 417, 418 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

ГОРЮ'ЧЕ [го'р'у́че], -ого, с. 1. Пальне. *Заправте машину горючим і маслом, щоб вистачило, бо дорога довга* (10, 11, 18, 19, 21, 29 Арбузин.; 44, 45, 49, 58, 101, 102 Башт.; 107, 108, 112, 132, 133, 150 Березан.; 161, 162, 166, 169 Березнег.; 112, 113, 127, 134 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 337, 350, 356 Вознесен.; 383, 384, 389, 396, 415 Влад.; 424, 425, 432, 439 Доман.; 502, 503 Єлан.; 551, 552, 558, 584 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 704, 706, 731 Микол.; 759, 760, 765, 804 Новобузьк.; 828, 829, 830, 838,

842 Новоодес.; 873, 875, 883, 899, 906 Очак.; 907, 911, 942, 946 Первомай.; 963, 964, 970, 993, 995 Снігур.).

2. Спиртний напій. *Ідучи в ліс відпочивати, ми запаслися горючим і багатою закускою, щоб вистачило на весь день для всіх* (насел. п. див.

ГОРЮ'ЧЕ – 1).

ГОСЕЛЕ'ДЕЦЬ [госелéде^иц'], -я, ч. Оселедець. *Купила оце в лавці кіло госеледців на вечерю своїм хлопцям* (31, 32 Арбузин.; 264, 265 Брат.; 322, 333 Веселин.).

ГОСЕ'ЛЬНЯ [госéл'н'а], -і, ж. Гусінь. *Госельня в посадці об'їла всі абрикоси, треба її знищити, бо перекинеться і в село* (31, 32 Арбузин.; 264, 265 Брат.).

ГОСІ'НКА [гос'інка], -и, ж. Жіночий осінній жакет. Див. **ОСІ'НКА**. *Дочка пошила собі до дня народження нову госінку і нову юпку* (389, 392 Влад.; 676, 677, 690, 691 Кривоозер.; 911, 912, 914 Первомай.).

ГО'СІНЬ [гóс'ін'], -і, ж. Осінь. *Госінь у цьому році, мабуть, буде суха, без дощів, а це погано для озимих* (насел. п. див. **ГОСІ'НКА**).

ГОСЛГ'Н [госл'ін], -у, ч. Ослін. *Діти посідали на гослін і ждали, поки подадуть їм вечерю* (259, 260 Брат.; 312, 313 Веселин.).

ГОСОКА' [госока́], -и, ж., бот. (*Sagex* sp.). Осока. *Госока – болотна рослина, вона має довгі, до того ж гострі листки* (697, 698 Кривоозер.).

ГОСПОДА'РКА [господáрка], -и, ж. Господарство. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми всю свою господарку, обгородили, щоб чужі кури не лазили* (312, 313 Веселин.).

ГОСТЕ'ЦЬ [гостéц'], -я, ч., мед. Ревматизм. Див. **ГО'СТРИЦЬ**. *Гостець мучить діда, видно, погода зміниться, це в нього завжди так* (257, 259, 260 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 404, 405, 415 Влад.).

ГОСТИ'НЕЦЬ [гостінец'], -я, ч. Шлях, дорога. Вживається вихідцями із західних областей України. *Оцей гостинець доведе вас аж до самого села, а там уже розпитаєте, де живе ваш родич* (10, 11, 22, 24, 35, 36 Арбузин.;

219, 221, 222, 261, 262 Брат.; 292, 294, 331, 332 Веселин.; 389, 390, 411, 412 Влад.; 676, 677, 685, 686, 688 Кривоозер.; 926, 927, 940, 941 Первомай.).

ГО'СТІ [г'ос'т'і], -ей, мн., мед. Менструація. *Невістка на роботу сьогодні не піде, бо в неї з'явилися гості* (10, 11, 21, 29, 35, 37 Арбузин.; 44, 46, 52, 55, 101, 102 Башт.; 118, 119, 152, 154 Березан.; 162, 163, 178, 180, 182 Березнег.; 240, 245, 261, 262 Брат.; 350, 351 Вознесен.; 387, 388, 416, 417 Влад.; 427, 429 Доман.; 503, 504 Єлан.; 570, 572, 584, 585 Жовтн.; 668, 669, 671 Казан.; 683, 685 Кривоозер.; 706, 708, 711 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 828, 829, 860, 861 Новоодес.).

ГОСТРЕ'ЦЬ [гостр'ец'], -я, ч. Гострий край полотна коси. *Якщо гострець коси затупився, то косити дуже важко, тому треба гострити* (62, 63, 86, 87 Башт.; 554, 555, 582, 583 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГОСТРИ'ЛЬНИК [гостр'іл'ник], -а, ч. Той, що гострить сапи, лопати. *Понесу до гострильника свою сапу, бо вже дуже затупилася, вашко полоти* (67, 69, 70 Башт.; 177, 178, 180 Березнег.; 364, 366, 371 Вознесен.).

ГО'СТРИЦЬ [г'остриц'], -ю, ч., мед. Ревматизм. *У нашого дідуся гостриць у ногах, тому йому вашко ходити* (424, 428 Доман.).

ГОСТРІ'Й [гостр'і́й], -ю, ч., мед. Шлункова хвороба гастрит. *У нашого батька гострій шлунка, тому для нього готую окрему їду, дієтичну* (4, 5 Микол.; 821, 828 Новоодес.).

ГОСТРІ'ШИНА [гостр'і́шина], -и, ж. Острішина. *Треба поправити гострішину з причілка, бо вітер може зірвати увесь бік криші* (695, 696 Кривоозер.).

ГОСТРОУ'МНИЙ [гостроу́мний], -а, -е. Дотепний, який уміє розповідати смішні історії, анекдоти, жарти. *Такий гостроумний, що біля нього завжди збираються чоловіки* (32, 33 Арбузин.; 222, 224, 225 Брат.).

ГОСТРУ'Н [гостру́н], -а, ч. Людина, що вміє дотепно, влучно сказати. Дотепник. *Тому гоструну не попадайся на язик, бо так скаже, як прив'яже* (101, 103 Башт.; 550, 551 Жовтн.).

ГОСТРЯ' [гостр'а́], -і, ж. Лезо сокири. *Гостря сокири уже дуже затупилася, треба погострити на точилі* (480, 481 Доман.).

ГОСТРЯ'К [гостр'а́к] (1), -а, ч. Людина, гостра на влучні вислови. *Цей гостряк завжди знайде щось гостре і влучне сказати* (162, 166 Березнег.; 333, 340, 341 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 702, 703, 718, 720 Микол.).

ГОСТРЯ'К [гостр'а́к] (2), -а, ч., іхт. (*Perca fluviatilis*). Прісноводна хижа риба родини окуневих зеленувато-жовтого кольору із парними червоними поплавками. Окунь. *Сьогодні зранку клювали і гостряки, то спіймав і їх з десяток* (150 Березан.; 906 Очак.).

ГОСТЮ'К [гос'т'у́к], -а, ч. Остюк. *Гостюки поналізали в сорочку і тепер сильно кусаються* (678, 680 Кривоозер.).

ГОСЬ-ГОСЬ [гос'/гос'], виг. Вигук, яким кличуть гусей. *Скликаючи гусей, бабуся ласкаво зверталася: «Гось-гось, гусоньки!»* (35, 36 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 550, 576, 577 Жовтн.; 713, 714, 717 Микол.).

ГОТА'ВА [готáва], -и, ж. Трава, що відростає на місці скошеної. Отава. *Після дощу добре підросла й готава, скоро будемо косити* (677, 678, 680 Кривоозер.).

ГОТА'РА [готáра], -и, ж. Отара. *Скоро наші чабани й готару пригонять, а ми ще не приготувалися зустрічати* (398, 399 Врад.).

ГО'ТОШ [го́тош], -а, ч., млин. Млиновий гриб. *Готош – це такий пристрій, у шість вертикальних зубів якого заходять пальці палечного колеса, повертаючи веретено, а разом з ним і верхній камінь млина* (71, 101 Башт.).

ГОТУ'ЛІ [готу́лі], -ів, мн., бот. (*Cydonia* sp.). Дерево айва і його плід. *З готуль, які зібрали у нашому садку, ми завжди готуємо варення* (441, 442 Доман.; 572, 573 Жовтн.).

ГОЦ [гоц], -а, ч. Ковдра; покривало. *Сьогодні купила в магазині новий гоц, щоб дочка застилала ліжко* (404, 405, 415 Врад.; 685, 687, 688 Кривоозер.).

ГОЦ-ГО'Ц [гоц/го́ц], виг., дит. Вигук, яким супроводжують підстрибування малої дитини. *Що не гоц, то все вище. Іди до мене, синку, та будемо гоц-гоц* (366, 367 Вознесен.; 404, 405 Врад.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 745, 746 Микол.; 866, 868 Новоодес.).

ГОЦА' [гоца́], виг., дит. Підстрибувати, стоячи на місці. Гопати. *Іди, синку, до мене, будемо гоца, та все вище і вище* (90, 92 Башт.; 175, 176 Березнег.; 156, 158 Березан.; 462, 465, 497 Доман.; 836, 837 Новоодес.).

ГО'ЦАТИ [го́цати], -аю, -аєш, недок. 1. Підкидати на руках, на колінах дитину. Гуцати. Див. **ГОЦЮ'КАТИ, ГОЦЮЦЮ'КАТИ**. *Наш синок дуже вже любить гоцати на колінах у батька* (84, 86, 102, 103 Башт.; 178, 180 Березнег.; 340, 341 Вознесен.; 478, 481 Доман.; 704, 705 Микол.).

2. Танцювати. *Молодь кожної суботи і в неділю довго гоцає у клубі то під баян, то під радіолу* (61, 63 Башт.; 333, 336, 356 Вознесен.; 551, 552, 562 Жовтн.; 702, 703, 736, 738 Микол.; 828, 830, 831 Новоодес.).

ГОЦ-ГО'Ц-ГО'ЦА-ЦА' [гоц/го́ц/го́ца/ца́], виг., Вигук, яким супроводжують танець. *«Гоц-гоц-гоца-ца!»* – доносилося із сусіднього двору, де справляли весілля (74, 75, 77 Башт.; 166, 167, 175, 176 Березнег.; 357, 358, 372, 373 Вознесен.; 558, 559, 580, 582, 583 Жовтн.; 713, 714, 717 Микол.; 860, 862, 870, 871 Новоодес.).

ГО'ЦІ [го́ці], виг., дит. Вигук, яким супроводжують підстрибування малої дитини на колінах. Див. **ГОЦ-ГО'Ц**. *Іди до мене, мій рідненький, і будемо гоці, іди гоці, гоці, мій маленький* (713, 714, 733, 734 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.).

ГО'ЦКА [го́цка], -и, ж., кул. М'ята картопля; пюре. *На сніданок приготували гоцку, до якої подали огірки і квашені помідори* (263, 265 Брат.; 295, 297 Веселин.; 417, 418 Врад.; 436, 437 Доман.).

ГОЦЮ'КАТИ [го^уц'укати], -аю, -аєш, недок., перех. Гуцати, гуцикати. Див. **ГО'ЦАТИ**. *Прийшовши з роботи, батько завжди гоцюкає свого синочка, підкидає і жартує* (353, 354 Вознесен.; 407, 409 Врад.; 466, 469, 470

Доман.; 690, 691, 699 Кривоозер.; 706, 708, 711 Микол.; 846, 847, 850 Новоодес.).

ГОЦЮЦЮ'КАТИ [гоц'уц'укати], -аю, -аеш, недок., перех. Підкидати на руках, на колінах дитину. Гуцати. *Стара жінка сиділа біля ліжка і гоцюцюкала на колінах малу дитину* (насел. п. див. **ГОЦЮ'КАТИ**).

ГОЧО'К [гочок], -а, ч. Відгороджене у сараї місце для свиней. *Син відгородив у сараї гочок для поросят, щоб не лізли туди, де стоїть корова* (222, 224, 225 Брат.; 298, 299 Веселин.; 398, 399 Влад.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

ГРАБА'К [граб'ак], -а, ч., орн. (Сгех сгех). Птах деркач. *Грабак – це невеликий перелітний птах, який відзначається характерним скрипучим криком* (683, 685, 695, 696 Кривоозер.).

ГРАБА'ЛКА [граб'алка], -и, ж. Велика совкова лопата. Грабарка. *Уночі випав сніг, і брат розчищав грабалкою доріжку до сарая* (498, 499 Доман.; 520, 522 Єлан.).

ГРАБА'РКА [граб'арка], -и, ж. Граблі. *Ми вже посадили картоплю, заволочили грабаркою, тепер треба гарного дощукі* (88, 89 Башт.; 205, 206 Березнег.; 439, 441 Доман.; 542, 543 Єлан.; 788, 789 Новобузьк.).

ГРАБЕ'ЛНИК [граб'елник], -а, ч. Граблище. *До граблів треба краще прикріпити грабелник, бо спадає* (102, 103 Башт.; 200, 201 Березнег.; 582, 583 Жовтн.; 1012, 1016 Снігур.).

ГРАБЕ'ЛЬНИЦЯ [граб'ел'ниц'а], -і, ж. Жінка, яка згрібає скошену траву на сінокосі. *Грабельниці все сіно, яке ми накопили, згребли і склали на гарбу* (860, 861, 868, 869 Новоодес.).

ГУНДЕ'Р [гунд'ер], -у, ч., риб. Дерев'яний пакіл, забитий у дно лиману для кріплення ставного невода. *Рибалки нашого господарства поставили гундері для ставного невода біля Рибаківки* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 883, 909 Очак.; 908, 910 Первомай.).

ГУНДЖЯ'-ГУНДЖЯ' [гундж'á/гундж'á], виг. Вигук, яким цькують собак. *«Гунджя-гунджя, Орлик! Гунджя-гунджя!»*– нацьковував сусід свого Орлика (822, 823 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.).

ГУНДО'С [гундóс], -а, ч. Гугнявий чоловік. Див. **ГУНДЯ'Й, ГУ'НЯ**. *Гундос розповідав, як він збирався вчора їхати з кумом на рибалку* (10, 12, 39, 41 Арбузин.; 49, 50, 76, 77, 101, 103 Башт.; 107, 108, 156, 159 Березан.; 185, 186, 191, 193 Березнег.; 239, 240, 261, 262 Брат.; 373, 374 Вознесен.; 441, 442 Доман.; 526, 527 Єлан.; 522, 523, 570, 572 Жовтн.; 723 Микол.; 827, 828, 848, 849 Новоодес.; 894, 895, 906 Очак.; 923, 924 Первомай.; 970, 971 Снігур.).

ГУНДО'СИЙ [гундóсиї], -а, ч. Гугнявий. *Не посилайте до дітей гундосого, бо з нього будуть сміятися* (насел. п. див. **ГУНДО'С**).

ГУНДО'СИТИ [гундóсити], -сю, -шу, -иш, недок. Гугнявити; говорити в ніс. *Що і про що він гундосив, ніхто нічого не розібрав* (насел. п. див. **ГУНДО'С**).

ГУНДЯ'Й [гунд'ái], -я, ч. Гугнявий чоловік. *Приходив якийсь гундяй і цікавився, чи немає вільної вакансії на місто шофера вантажної машини* (88,89 Башт.; 587, 588 Жовтн.).

ГУНДЯ'ЙКА [гунд'áйка], -и, ж. Гугнява жінка. *Гундяйка баба-лепетуха хоче працювати в огородній бригаді* (насел. п. див. **ГУНДЯ'Й**).

ГУНЖИ'РИК [гунжі́рик], -а, ч. Сарай для курей. *Заганяй курей у гунжирик, бо вже й сонце заходить, а вони ще гуляють* (416, 418 Влад.; 641, 642 Казан.; 952 Первомай.).

ГУ'НІ [гун'ні], -ів, мн. Вагани. *Налий, дочко, у гуні води, щоб грілася на сонці, а вечором скупаєш дитину* (399, 401 Влад.).

ГУ'НТЕЛЬ [гунтел'], -я, ч. Собака. *Загони гунтеля в бутку і прив'яжи, щоб не гасав по двору* (329, 330 Веселин.).

ГУНУ'К [гуну́к], -а, ч. Унук. *Бабуся пішла ранком до гунука в гості, бо давно вже в них не була* (439, 441 Доман.; 529, 530 Єлан.; 861, 862 Новоодес.).

ГУНУ'КА [гуну́ка], -и, ж. Унука. *Наша гунука закінчила якісь курси і зараз працює на птахофермі* (насел. п. див. **ГУНУ'К**).

ГУНЦВО'Т [гунцвóт], -а, ч., лайл. Собачий син; шельма. Вживається вихідцями із західних областей України. *Що він витворює, отой гунцвот! Доки ми будемо все це терпіти* (331, 332 Веселин.; 413, 414 Врад.; 695, 696 Кривоозер.; 924, 925 Первомай.).

ГУ'НЯ [гун'а], -і, ч. і ж. 1. Гугнява людина. *Треба лікувати дочку, поки ще маленька, бо виросте і буде гуня* (101, 102 Башт.; 193, 194 Березнег.; 343, 346 Вознесен.; 486, 487 Доман.; 744, 745 Микол.; 836, 837 Новоодес.).

2. Вайлувата жінка, дівчина. *Ну й гуня, поки повернеться, роздивиться, то й сонце зайде* 551, 552, 558, 584 Жовтн.; 594 – 596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 704, 706, 731 Микол.; 759, 760, 765, 804 Новобузьк.; 828, 829, 830, 838, 842 Новоодес.; 873, 875, 883, 899, 906 Очак.; 907, 911, 942, 946 Первомай.; 963, 964, 970, 993, 995 Снігур.).

ГУНЯ'ВИТИ [гун'авити], -влю, -виш, недок. Гугнявити. *Що в тебе там у носі причепилося, що ти почав так гунявити* (насел. п. див. **ГУ'НЯ – 1**).

ГУ'НЬКА [гун'ка], -и, ж. 1. Гугнява жінка, дівчина. *Наша стара сусідка така гунька, що все в ніс говорить ще з дитинства* (насел. п. див. **ГУ'НЯ – 1**).

2. Вайлувата жінка, дівчина. *То така гунька, що поки повернеться та роздивиться, то й сонце зайде* (насел. п. див. **ГУ'НЯ – 2**).

ГУНЬКА'ТИЙ [гун'ка́тий], -а, -е. Гугнявий. *То не біда, що трохи гунькатий, зате хлопець роботящий і серйозний* (насел. п. див. **ГУ'НЯ – 1**).

ГУ'РА [гу́ра], -и, ж. Хлів. *У гурі стоїть корова з телям, там також знаходяться дві свині і дві вівці* (875, 876 Очак.).

ГУРА'Н [гурáн], -а, ч., метеорол. Буря. *Зранку піднявся такий гуран, що й світу білого не видно* (974 Снігур.)

ГУРДА' [гурда́], -и, ж. Біла рідина, виготовлена з конопляного насіння. Пісне молоко. *Свіжа гурда, яку ми виготовляємо із конопляного насіння, смачна і дуже корисна, особливо для старих людей* (401, 402 Врад.).

ГУ'РДИТИ [гу́рдити], -дю, -джу, -диш, недок. 1. Виготовляти з конопляного насіння пісне молоко (гурду). *Ми зранку гурдили, буде для нас на сьогодні* (392 Врад.; 699 Кривоозер.; 942 Первомай.).

2. Кип'ятити кисле молоко, щоб відкинути сир. *Сьогодні гурдила кисле молоко, щоб відкласти сиру для вареників* (693, 694 Кривоозер.).

ГУРДУЗА'ННЯ [гурдуза́н':а], -і, с., тк. Потовщене місце на нитці. *Якщо неухважно ткати нитки, то можна наробити чимало всяких гурдузань* (830 Новоодес.).

ГУРДЯ'НИЙ [гурд'я́ний], -а, -е. Вурдяний з гурди. *Сьогодні діти снідали гурдяну кашу, а запили кислим молоком* (насел. п. див. **ГУРДА'**).

ГУ'РЖА-ГУ'РЖА [гу́ржа/гу́ржа]. Вигук, яким цькують собак. *„Гуржа! Гуржа, Рябко!“* – нацьковував син собаку на чужих овець, які зайшли в огород (568 Жовтн.).

ГУРІ'Й [гур'і́й], -я, ч. Курка-гермафродит; курій. *Був якийсь і в нас один гурій, так я його зарізала, бо яка з нього користь* (676, 677, 687, 688 Кривоозер.).

ГУ'РКА [гу́рка], -а, ж. Запічок. *Зимомо наш дідусь як залізе на гурку, то спускається тільки пообідати та повечеряти* (47, 48, 75, 76 Башт.).

ГУ'РКАВКА [гу́ркаўка], -и, ж., орн. (*Streptopelia turtur*). Горлиця. *Гуркавки поселилися у посадці, там вони гніздяться і плодяться* (678, 680, 699 Кривоозер.; 944, 945 Первомай.).

ГУ'РКАТИ [гу́ркати], -ає, недок. 1. Хрюкати. *Піди, сину, в хлів і подивися, чого свиня гуркає, якщо хоче їсти, то насип у корито* (75, 76 Башт.; 372, 373, 375 Вознесен.; 554, 555, 576, 577 Жовтн.).

2. Стан, коли свиня виявляє статеву охоту. *Свиня гуркає, значить, треба привести кнура* (320, 321 Веселин.).

ГУРКІТНЯ' [гурк'іт'н'á], -і, ж. Хрюкання. *Свині у хліві підняли гуркотню, видно, вже їсти захотіли* (насел. п. див. **ГУ'РКАТИ**).

ГУРМА' [гурма́], -и, ж. Юрба, юрма, гурт. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ГУРМИ'СЬКО**. *У клубі, очевидно, яесь цікаве кіно, бо зібралася велика гурма людей* (322, 323 Веселин.).

ГУРМА'Н [гурма́н] (1), -а, ч. 1. Заміс глини. Див. **КРА'СА**. *Сусіди замісили великий гурман глини, щоб накладати стелю у новій хаті* (74, 77 Башт.; 362, 364, 359 Вознесен.; 415, 417 Врад.; 680, 691, 693, 694 Кривоозер.; 918, 919 Первомай.).

2. Гурт людей, якмй зібрався будувати хату чи накладати стелю у новій хаті. *Накладати стелю у новій хаті до сусідів зійшовся великий гурман з нашої вулиці* (61, 62 Башт.; 188, 189 Березнег.; 284, 285 Веселин.; 861, 862 Новоодес.).

ГУРМА'Н [гурма́н] (2), -а, ч., орн. (*Calidris minuta*). Птах кулик. *Птаха кулика у нас жартома називають гурманом, бо він любить їсти молюски* (896–898 Очак.).

ГУ'РМИСЬКО [г'урмис'ко], -а, с. Великий гурт людей. *У наших сусідів яесь свято, бо зібралося велике гурмиско людей* (322, 323 Веселин.).

ГУ'РМУС [г'урмус], -у, ч. Перегній; гумус. *Для покращення врожаю ми здобрюємо ґрунт різним гурмусом, який привозимо із ферми* (840, 841 Новоодес.).

ГУРОЖА'Й [гурожа́й], -аю, ч. Урожай. *Цього літа ми зібрали добрий гурожай зернових* (700, 701 Кривоозер.).

ГУРО'К [гуро́к], -а, ч. Огірок. *Гурки ми посадили внизу городу, ботам вохко* (10, 11, 39, 40 Арбузин.; 156, 158, 159 Березан.; 342, 343 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 502, 503, 512, 513 Єлан.; 552, 553, 558 Жовтн.; 744, 745, 752 Микол.; 833, 834 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 942 Первомай.; 984, 1017 Снігур.).

ГУРТО'ВКА [гуртоўка], -и, ж. 1. Кімната чи будинок, де ночують приїжджі. *Гуртовка для приїжджих знаходиться в центрі села біля правління* (582 Жовтн.; 854 Новоодес.).

2. Гуртова робота в полі. *Уся дівоча ланка пішла в поле на гуртовку – полоти помідори* (932, 933 Первомай.).

ГУРЯ'К [гур'ак], -а, ч., мед. Вугор на шкірі обличчя. *Гуряки виникають внаслідок закупорення сальної залози* (101, 102 Башт.; 350, 356 Вознесен.).

ГУСА'К [гусак], -а, ч. 1. Трилітровий бутель. *Ми наробили з вишень міцного вишняку і розлили його в три гусаки* (685, 687 Кривоозер.).

2. Зігнута Г-подібна труба, по якій вводяться електропроводи в хату. *Щоб провести електрику в хату, потрібний стовп і гусак* (75, 76 Башт.; 188, 189 Березнег.).

ГУСЕ'ЛЬНИЦЯ [гусел'ниц'а], -і, ж., ент. Личинка метелика. *У посадці розвелось багато гусельниць, треба її потравити, щоб не перекинулася у сад* (299, 300 Веселин.; 516, 517 Єлан.; 572, 574 Жовтн.; 829, 842 Новоодес.).

ГУ'СЕНЬ [гусен'], -і, ж., ент. (Gruca). Гусениця. *Клята гусень обжирає у посадці абрикоси так, що тільки голі гілочки стирчать* (424, 425, 428 Доман.).

ГУСИ'НЯ [гусін'а], -і, ж., орн. (Anser). Гуска. *Гусак і гусиня повели свій виводок доводи на щоденну прогулку* (105, 106 Башт.; 112, 113 Березан.; 342, 343 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 892, 893 Очак.).

ГУ'СІ-ГУ'СІ [гус'і/гус'і], виг. Вигук, яким кличуть гусей. *Скликаючи гусей, бабуся голосно вигукувала: „Гусі-гусі, гусенята”* (75, 76 Башт.; 118, 119, 143, 144 Березан.; 169, 170 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 554, 555, 582 Жовтн.; 604, 605 Казан.; 787, 788 Новобузьк.; 901, 903 Очак.).

ГУСІ'Й [гус'ій], -я, ч., орн. (Anser). Гусак. *Ведучи свою сім'ю гуляти, гусій завжди іде перший* (833, 834 Новоодес.).

ГУ'СІЛЬКИ-ГУ'СІЛЬКИ [гус'іл'ки/гус'іл'ки], виг. Вигук, яким скликають гусенят. *Гусільки-гусільки, гилька додому, рідненькі! Гусільки-гусільки* (517, 520 Єлан.; 608, 610 Казан.; 805, 806 Новобузьк.).

ГУ'СКА [гуска] (1), -и, ж. Дерев'яний черпак, яким вичерпують воду з човна. Шполик. *Не забудь узяти гуску вичерпувати воду, бо човен трохи десь протікає* (101, 102 Башт.).

ГУ'СКА [гуска] (2), -и, ж., мед. Мозоль. *Гуску, яка була у мене між пальцями лівої ноги, я вивів якоюсь маззю за тиждень* (74, 75 Башт.; 439, 443 Доман.; 846, 847 Новоодес.).

ГУ'СКА [гуска] (3), -и, ж., бот. (*Nymphaea alba* L.). Латаття біле. Вживається вихідцями із Рівненської області. *У заплаві річки розрослися білі гуски і вже почали цвісти* (415 Врад.; 695 Кривоозер.).

ГУ'СКА [гуска] (4), -и, ж., тк. Нижній гострий кінець веретена. *Нижній кінець веретена гострий, як у гуски шия, тому його й називають гускою* (24, 25 Арбузин.; 268, 269 Брат.; 289, 290 Веселин.; 420 Врад.; 640 Казан.; 928 Первомай.).

ГУ'СКА [гуска] (5), -и, ж. Тупий кінець яйця. *Тупий кінець яйця, як правило, називається гускою, а чому – не знаю* (372, 373 Вознесен.; 970, 972 Снігур.).

ГУ'СКИ [гуски], мн., етногр. Дівич-вечір. *Напередодні весілля подруги молодії збираються на гуски, де співають, жартують, плетуть вінки* (490 Доман.).

ГУСЛІ'НКА [гусл'інка], -и, ж. Сметана-ряжанка. Див. **ГУСЛЯ'НКА**. *На вечерю до вареників зробила макітерку свіжої гуслінки* (292, 294 Веселин.).

ГУСЛЮВА'ТИ [гусл'увати], -юю, -юєш, недок. Грати на музичному інструменті. Вживається вихідцями із західних областей України. *Що музики гуслюють, те й дівчата танцюють* (322, 323 Веселин.).

ГУСЛЯ'НКА [гусл'анка], -и, ж. Сметана-ряжанка. *На вечерю мама подала синам пироги і свіжу гусянку* (401 Врад.; 690, Кривоозер.).

ГУСЛЯ'Р [гусл'ар], -а, ч. Скрипаль. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш гусяр добре грає на гусях, тобто на скрипці, мабуть, дець учився* (322, 323 Веселин.).

ГУСЛЯ'ТИ [гусл'ати], -яю, -яєш, недок. Грати на музичному інструменті. Вживається вихідцями із західних областей України. *Біля клубу до півночі гусяли, танцювали і співали пісень* (насел. п. див. **ГУСЛЯ'Р**).

ГУ'СТА [густа], -ої, ж., кул. Товчена картопля; пюре. Вживається вихідцями із західних областей України. *На сніданок подали густу з квашеною капустою й огірками* (329 Веселин.).

ГУСТИ'РЯ [густір'а], -і, ж., бот. (Aster). Квітка айстра. *Наші густирі в городчику вже починають дружно розцвітати* (21, 22 Арбузин.).

ГУСТЮ'К [гус'т'ук], -а, ч. Остюк. *Дуже погано ви провіяли зерно, бо багато всяких густюків* (207, 208, 211 Березнег.).

ГУСЮ'-ГУСЮ' [гус'у/гус'у], виг. Вигук, яким скликають гусей. *«Гусю-гусю, миленькі, додому! Гусю-гусю!»* – скликала бабуся своїх гусей (62, 63 Башт.; 194, 195 Березнег.; 298, 299, 301, Веселин.; 353, 354 Вознесен.; 442, 443, 485, 486 Доман.; 529, 531 Єлан.; 582, 583, 587, 588 Жовтн.; 744, 745, 752, 753 Микол.; 834, 835 Новоодес.; 976, 978, 980 Снігур.).

ГУ'СЯ-ГУ'СЯ [гус'а/гус'а], виг. Вигук, яким скликають гусенят. *«Гуся-гуся, рідненькі! Гуся-гуся!»* – скликала хазяйка своїх гусенят (69, 70, 94, 95 Башт.; 126, 127, 129 Березан.; 289, 290, 302 Веселин.; 342, 343, 356 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 846, 847 Новоодес.; 894, 895 Очак.).

ГУСЯ'ТНИК [гус'атник], -а, ч., бот. (Polygonum aviculare L.). Спориш звичайний. *Гуси дуже люблять щипати спориш, тому його й називають гусятником* (685, 687, 699 Кривоозер.).

ГУ'СЯЧА ТРАВА' [гус'ача травá], -и, ж., бот. (*Polygonum aviculare* L.).
Спориш звичайний. *Багато різних трав у нас на Кінбурнській косі росте, серед них і гусяча трава* (896–898 Очак.).

ГУ'СЯЧІ ЛА'ПКИ [гус'ач'і ла́пки], мн., бот. (*Potentilla anserine* L.). 1.
Трав'яниста рослина капустка. *Ота низина заросла гусячими лапками, тому там пасуться гуси з усього села* (74, 75, 77 Башт.; 191, 193, 194 Березнег.; 342, 343 Вознесен.; 554, 555 Жовтн.).

2. Бот. (*Achillea millefolium*). Польова трав'яниста рослина деревій. *За формою лепестків квітки деревій у нас називають гусячими лапками* (10, 12, 39, 41 Арбузин.; 247, 249 Брат.).

ГУСЬ [гус'], -і, ж. Гуска. *Одна гусь чогось прихворіла, треба, мабуть, занести її в хату, щоб у теплі побула* (44, 45, 83 Башт.; 173, 175, 198 Березнег.; 366, 367 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 550, 551 Жовтн.).

ГУСЬ-ГУ'СЬ [гус'/гус'], виг. Вигук, яким скликають гусей. *Біла берега жінки, кличучи своїх гусей, голосно викрикували: „Гусь-гусь, рідненькі”* (75, 76, 83, 84 Башт.; 144, 145, 149 Березан.; 184, 185 Березнег.; 448, 449, 490, 491 Доман.; 512, 513 Єлан.; 558, 559, 574, 575, 584 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 702, 706, 718, 720 Микол.; 758, 759, 765 Новобузьк.; 827, 828 Новоодес.; 872, 873 Очак.; 962, 963, 995 Снігур.).

ГУТА'ЛКА [гутáлка], -и, ж. Гойдалка. *Діти увесь день проводять на гуталці, гойдаються поперемінно, змагаються, хто довше буде гойдатися* (846 Новоодес.).

ГУТІ'РКА[гут'ірка], -и, ж. Розмова. *Сидять жінки біля забору і ведуть жсваву гутірку про свої жіночі справи* (456, 458 Доман.; 517, 519, 520 Єлан.; 553, 554 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГУ'ТОР [гúтор], -а, ч., орн. (*Gallus domesticus*). Дикий півень. Вживається вихідцями із західних областей України. *Отой старий ваш півень співає так, як співають гутори у нас в горах* (292, 294 Веселин.; 415 Влад.; 699 Кривоозер.).

ГУТО'РИТИ [гутóрити], -ю, -иш, недок. Розмовляти. *Усе село ще гуторить про Петрове весілля, яке відбулося на тому тижні* (456, 457 Доман.; 520, 522 Єлан.; 554, 555 Жовтн.; 845, 846 Новоодес.).

ГУ'ХО [гúхо], -а, с., анат. Вухо. *Наш дідусь на праве гухо зовсім глухий, тому ми до нього розмовляємо голосно* (911, 912 Первомай.).

ГУЦ-ГУ'ЦІ [гуц/гúц'і], виг., дит. Підстрибувати, стоячи на місці. Гопати. Див. **ГУ'ЦІ-ГУ'ЦІ**. *Давай на руці і будемо гуц-гуці* (35, 36, 38 Арбузин.; 90, 91 Башт.; 134, 135 Березан.; 173, 174 Березнег.; 238, 239 Брат.; 392, 393 Влад.; 687, 688 Кривоозер.; 860, 861 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 942 Первомай.; 1012, 1013 Снігур.).

ГУ'ЦІ-ГУ'ЦІ [гúц'і/гúц'і], виг. Гопати. *Ну, давай, синочку, гуці-гуці, щоб ти скоріше здоровим виріс* (158, 159 Березан.).

ГУ'ЦЯЛКА [гúц'алка], -и, ж. Гойдалка. Вживається вихідцями із західних областей України. *На паску між двома високими берестами зробили гуцялку для дітей* (331, 332 Веселин.; 411, 412 Влад.; 686, 687 Кривоозер.).

ГУЦЬ [гуц'], -і, ч., тк. Вузол на нитці, який утворився з невеликого кусочка твердого лика, що потрапив у нитку під час сукання. *Якщо під час сукання потрапить хоч невеличкий кусочок лика, то на нитці утворюється гуць* (27, 28 Арбузин.).

ГУЦЬ-ГУ'ЦЬ [гуц'/гúц'], виг., дит. Підстрибувати, стоячи на місці. Гуцати. *Давай, синку, будем гуць-гуць, щоб ти великий і сильний виріс* (74, 77 Башт.; 278, 279 Веселин.; 343, 344 Вознесен.; 469, 470 Доман.; 702, 703, 706 Микол.; 833, 834 Новоодес.).

ГУЧ [гуч], виг. 1. Вигук, яким відганяють лоша. Див. **ГУЧА'**, **ГУ'ЧКИ**, **ГУШ**. *Гуч, кляте, від кобили! Гуч! От жадне, ніяк не насититься* (18, 22, 24 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 397, 398 Влад.; 448, 449 Доман.; 580, 581 Жовтн.; 2, 3, 747 Микол.; 830, 831 Новоодес.; 930, 931 Первомай.).

2. Вигук, яким цькують собак. *«Гуч, Рябко, гуч!»*– нацьковував сусід собакуна курей, які залізли в огорог (24, 26 Арбузин.; 245, 246 Брат.; 412, 413 Врад.).

ГУЧА' [гуча́], виг. Вигук, яким відганяють лошат. *„Гуча, гуча, на своємісце!”* – відганяв їздовий лошатко, яке не відходило від кобили (101, 103 Башт.; 866, 868 Новоодес.).

ГУЧКИ [гучки], виг. Вигук, яким відганяють лоша. *«Гучки, капосні, гучки!»*– викрикував сердито конюх, відганяючи лошат від ясел із зерном (187, 188 Березнег.; 354, 355 Вознесен.; 424, 426 Доман.; 840, 841 Новоодес.).

ГУШ [гуш], виг. Оклик, яким відганяють лошат. *Ану гуш від воза! Гушна своє місце! Гуш, капосне, гуш* (90, 91 Башт.; 144, 145 Березан.; 424, 426 Доман.; 753 Микол.).

ГУША [гúша], -і, ж. Воло птаха. *Клюнувши їжу, індик піднімав голову і надимав свою червону гушу* (377, 378 Вознесен.).

ГУЩА'ВА [гушча́ва], -и, ж. Гущавина. Див. **ГУЩА'ВНИК**, **ГУЩА'К**. *Увесь день діти граються у посадці, ховаючись від сонця у гущаві дерев* (74, 78 Башт.; 580, 581 Жовтн.; 850 Новоодес.).

ГУЩА'ВНИК [гушча́ўник], -а, ч. Гущавина. *У гущавнику посадки птахи вимостили кілька невеликих гніздечок* (683, 690, 692 Кривоозер.).

ГУЩА'К [гушча́к], -а, ч. Гущавина. *Ми якось зайшли гущак лісу, там побачили кілька гнізд із пташатами* (866, 868, 869 Новоодес.).

Г

ГА'БА[га́ба], -и, ж. Хвиля. *Сьогодні на лимані піднялася велика габа і заважає ловити рибу* (322 Веселин.; 422, 423 Врад.; 699 Кривоозер.).

ГАБЗУВА'ТИ [габзува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Лаяти, неславити, паплюжити. *Старий пасічник габзував хлопців, які, беручи мед, пошкодили вулики* (329, 330 Веселин.).

ГА'БЛІ [га́бл'і], -ів, мн. Залізні вила з трьома-чотирма ріжками. *Залізними таблями добре брати великі навильники соломи чи сіна* (10, 11, 22, 23, 35, 36 Арбузин.; 49, 50, 88, 89 Башт.; 107, 108, 149, 150, 158, 159 Березан.;

188, 189, 200, 201 Березнег.; 261, 262, 268, 269 Брат.; 292, 294, 322, 323 Веселин.; 380, 382 Вознесен.; 415, 422, 423 Влад.; 432, 434, 447, 449 Доман., 506, 509 Єлан., 551, 552, 580, 581, 584 Жовтн.; 608, 609 Казан.; 678, 680, 685, 686, 697, 698 Кривоозер.; 702, 703, 718, 720 Микол.; 818, 819 Новобузьк.; 830, 831, 861, 862 Новоодес.; 875, 876, 883, 884 Очак.; 912, 914, 930, 931, 943, 944 Первомай.; 970, 971, 995, 998 Снігур.).

ГА'ВА [га́ва], -и, ж., іхт. (*Huso huso ponticus*). Риба білуга. *Давно вже наші рибачи не ловили тав у цій частині моря. Гави іноді доходять лиманом та річкою до нашого села* (10, 16, 17 Арбузин.; 74 Башт.; 478 Доман.; 573, 579, 584 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 883, 906 Очак.).

ГА'ВІР [гав'ір], -у, ч., бот. (*Carex* sp.). Осока. *Увесь берег нашого ставка щороку густо заростає тавором, тому у ставку ніяк купатися* (39 Арбузин.; 216 Брат.).

ГА'ВРОШ [гаўрош], -а, ч. Вид чоловічої зачіски. *Син зробив зараз дуже модну молодіжну зачіску таврош* (32, 33 Арбузин.; 64, 66 Башт.; 424, 425 Доман.; 917, 918 Первомай.).

ГАВРЯ'Х [гаўр'ах], -а, ч., зоол. (*Spermophilus beldingi*). Ховрах. *Гавряхи зараз добре працюють, носять зерно у свої схованки* (415, 420 Влад.).

ГАВРЯШО'К [гаўр'ашок], -а, ч. Ховрашок. *Уже повилазили з нірок тавряшки, бо вечорами піднімають свист* (415, 420 Влад.).

ГАДЖУ'ГА [гаджуга], -и, ж., бот. (*Picea* sp.). Молода ялинка. *Вживається вихідцями із західних областей України. Ми посадили в кінці огороду дві молоденькі таджуги, які привезли із Прикарпаття* (398, 401, 402 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 952, 955, 958 Первомай.).

ГАДЗИ'ЛА [гадзіла], -и, ж. Гаманець. *Вийми свою тадзилу і плати гроші, нічого прибіднюватися і пити за чужий рахунок* (118, 119, 156 Березан.).

ГА'ЗДА [газда], -и, ч. Господар. *У нас кажуть: «Який тазда, такий і тин, по хаті видно, що живе добрий тазда»* (10, 16, 35, 36 Арбузин.; 47, 48 Башт.; 191, 193 Березнег.; 245, 247 Брат.; 281, 282, 329, 330 Веселин.; 342,

343, 377, 378 Вознесен.; 412, 413 Влад.; 480, 491 Доман.; 569, 570, 576, 577 Жовтн.; 676, 677, 688, 689 Кривоозер.; 745, 746, 751, 752 Микол.; 822, 833, 835 Новоодес.; 942, 949, 950 Первомай.).

ГАЗДИ'НИТИ [газдíнити], -ню, ниш, недок. Господарювати (про газдиню). *Наша мати завжди газдинить сама і біля розсади, і біля всієї огородини* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДИ'НЯ [газди́н'я], -і, ж. Господиня. *Добра газдиня завжди знайде чим пригостити своїх гостей* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДИ'ТИ [газдíти], -джу, -диш, недок. Господарювати. *Наш старший син відвінувався і тепер уже газдить із своєю молодого дружиною* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДІ'ВСТВО [газд'іўство], -а, с. Господарство. *Наше газдівство – це невелике, але ми й цим дуже задоволені* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДІ'ВСЬКИЙ [газд'іўс'кій], -а,-е. Господарський. *Наш новий бригадир – газдівський чоловік, у нього скрізь порядок* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДУВА'ННЯ [газдува́н'ня], -я, с. Господарювання. *До самостійного газдування потрібний хист і велике бажання* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЗДУВА'ТИ [газдува́ти], -ую, -уєш, недок. Господарювати. *Ми відвідували старшого сина, і він тепер самостійно газдує* (насел. п. див. **ГАЗДА**).

ГАЛАГА'Н [галага́н] (1), -а, ч., риб. Поплавок на великій рибацькій сіті. *На великих рибацьких сітях прикріплюють великі полавки галагани, які підтримують сітку у перпендикулярному положенні у воді* (32, 33 Арбузин.; 58 Башт.; 142, 150 Березан.; 169 Березнег.; 340, 355 Вознесен.; 407 Влад.; 424, 428 Доман.; 574, 575, 584, 586 Жовтн.; 676, 699 Кривоозер.; 702, 706, 747, 749 Микол.; 758 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 883, 887, 891, 906 Очак.).

ГАЛАГА'Н [галага́н] (2), -а, ч. Грубозерниста квасоля. *Квасолю галаган ми вперше у цьому році посадили й урожай був добрий* (102, 103 Башт.).

ГАЛА'Н [галáн], -а, ч., орн. (Leghorn). Півень голландської породи. *Ми придбали півня галана для розплоду, що з цього вийде, побачимо* (насел. п. див. **ГАЛАНИ'**).

ГАЛАНИ' [галані́], -ів, мн. Загальна назва курей голландської породи. *Учора на птахоферму завезли курей галанів, які відзначаються плодовитістю* (16, 17 Арбузин.; 64, 66, 74, 75 Башт.; 373, 374 Вознесен.; 415, 416 Влад.; 432, 434, 436 Доман.; 509, 510 Єлан.; 554, 555, 584, 585 Жовтн.; 634 Казан.; 747, 749 Микол.; 767, 768 Новобузьк.; 935, 937 Первомай.).

ГАЛА'НКА [галáнка], -и, ж. 1. Курка голландської породи. *Наші галанки вже почали нестися, а як часто, ще подивимось* (насел. п. див. **ГАЛАНИ'**).

2. Круглої форми груба, обтягнута жерстю. *Галанка – хороша груба, економна щодо палива, довго і добре гріє* (767 Новобузьк.).

ГАЛБА'НА [галба́на], -и, ж., бот. (*Vitis* sp.). Сорт молдавського винограду. *Наша галбана цього року вродила добре, так що будемо і з виноградом, і з вином* (124 Березан.; 879 Очак.).

ГА'ЛИШ [га́лиш], -а, ч., іхт. Вид промислової морської риби. *Галиш зрідка ловиться і тільки на виході в море із лиману, і в певний період* (137, 150 Березан.; 906 Очак.).

ГАЛУ'НКА [галу́нка], -и, ж. Розмальоване великоднє зварене яйце. *На свято мама зварила і пофарбувала двадцять галунок, що вистачило і нам, і для гостей* (16, 17 Арбузин.; 55, 56 Башт.; 203, 205 Березнег.; 287, 288 Веселин.; 456, 457 Доман.; 829, 842 Новоодес.; 1012, 1016 Снігур.).

ГА'МБИЦЯ [га́мбиц'а], -і, ж. Гудзик. *У синка біля кожушка відірвалася велика гамбиця, треба пришити, бо не застібається пола* (322, 323 Веселин.; 413, 414 Влад.).

ГА'МБИЧКА [га́мбичка], -и, ж. Зменш. до **ГА'МБИЦЯ**. *Купила в магазині десяток гамбичок до нової кофти, яку пошила на свята* (насел. п. див. **ГА'МБИЦЯ**).

ГА'НКИ [га́нки], -ів, мн. Ганок. *Щоб нікому не заважати своїми розмовами, дівчата вийшли в танки* (185, 186 Березнег.; 1012, 1016 Снігур.).

ГА'НОК [га́нок], -у, ч. Поріг. *Виходячи з хати, перечепилася через високий танок, упала і сильно забила ногу* (670 Казан.).

ГАНЧ [ганч], -у, ч. Недолік, дефект. Гандж. *Ми не зразу помітили, що пальто, яке купили у магазині, має ганч* (27, 28 Арбузин.; 44, 46 Башт.; 432, 434 Доман.; 751, 752 Микол.; 947, 948 Первомай.).

ГА'НЧОВИЙ [га́нчовий], -а, -е. Ганджовий. *Наша стара лопата штикова вже зовсім ганчова, нею нічого не вкопаєш* (насел. п. див. ГАНЧ).

ГАНЧУВА'ТИ [ганчува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Бракувати. *Якщо ти будеш усе так ганчувати, то в нашому магазині зроду нічого не купиш* (насел. п. див. ГАНЧ).

ГАРА'ТА [гара́га], -и, ж. Тичка, до якої підв'язують виноградні пагони, стебла помідор. *Ми сьогодні увесь день забивали тарати і підв'язували помідори* (432, 434, 436 Доман.; 533, 535 Єлан.; 553, 554 Жовтн.).

ГАРД [га́рд], -у, ч. 1. Огорожа з каменю. *Огород від вулиці був огорожений високим гардом* (31, 32 Арбузин.; 259, 260 Брат.; 387, 388 Влад.; 683, 684, 688 Кривоозер.; 910, 911, 914 Первомай.).

2. Загата для ловлі риби. *Запорозькі козаки ставили в річці гарди-загати для риболовлі, чому й острови довкола села понині звать Гардовими* (16, 17 Арбузин.).

3. Кам'яна доріжка. *Син привіз каменю і виклав уздовж двору новий гард* (198 Березнег.).

ГАРДИ'НА [га́рдіна] (1), -и, ж. Карниз для занавіски на вікно (гардини). *У магазині купила дерев'яну гардину до вікна у кімнату* (766, 767 Новобузьк.).

ГАРДИ'НА [га́рдіна] (2), -и, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Квітка жоржина. *Наші гардини в садку вже скоро розцвітуть* (804, 805 Новобузьк.).

ГА'РДОВИЙ [гáрдовий], -а, -е. Загороджений, загачений. *Запорозькі козаки ставили в річці гарди-загати для риболовлі, чому й острови довкола села понині звать Гардовими* (16, 17 Арбузин.).

ГАРДУВА'ТИ [гардува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Загачувати річку, ставити гарди. *Ми гардуємо річку камінцями, щоб риба збиралася, а тоді вже вибираємо рибу сітями* (16, 17 Арбузин.).

ГЕ'ВГАТИ [гéўгати], -ає, недок. Видавати характерні для гусей звуки. *Ходять по двору гуси табунцем, тевгають, немов чимсь незадоволені* (550, 551, 576, 577 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГЕ'ГАТИ [гéгати], -аю, -аєш, недок. Реготати, сміятися. *Коли Володимир розказував про зустріч із високим начальством, то всі тегали, аж за животи бралися* (83, 84, 101, 102 Башт.; 133, 135, 150, 151 Березан.; 191, 193 Березнег.; 568, 569, 584, 585 Жовтн.; 736, 737 Микол.; 864, 865 Очак.).

ГЕ'ДЗАНЬ [гéдзан'], -я, ч., ент. (Tabanus). Гедзь. Див. **ГЕДЗО'К**, **ГЕ'ЗЬ**, **ГЕДЗУ'Н**. *Гедзань – це велика комаха, яка висисає кров тварин, особливо корів* (676, 677, 685, 699 Кривоозер.).

ГЕ'ДЗЕНЬ [гéдзен'], -я, ч., ент. (Tabanus). Комаха кровососка кінська. *Гедзень дуже сильно кусає коней і корів, від чого вони бігають і стрибають* (678, 680, 681 Кривоозер.; 926, 927, 944, 645 Первомай.).

ГЕДЗО'К [гe^ндзók], -а, ч., ент. (Tabanus). Гедзь. *Сів гедзок корові на ранку і так ужалив, що вона почала бігати і стрибати* (970, 972, 981, 983, 1008 Снігур.).

ГЕДЗУ'Н [гe^ндзун], -а, ч., ент. (Tabanus). Гедзь. *От кляті гедзуни, не дають коровам спокійно відпочити та жуйку пожувати* (101, 102 Башт.; 448, 451 Доман.; 512, 513 Єлан.).

ГЕЗА'ТИСЯ [гезáтис'а], -ається. Див. **ГЕ'ЗКАТИСЯ**. Збуджено бігати, стрибати від укусу гедзя. *Гедзатися. Корови почали тезатися, видно, знову кляті тезі покусали і роз'ятрили ранки* (16, 17 Арбузин.; 150, 151 Березан.; 203, 205 Березнег.; 257, 259 Брат.; 413, 414, 420 Влад.; 700, 701 Кривоозер.;

744, 745 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 946, 948 Первомай.; 1003, 1005, 1006 Снігур.).

ГЕ'ЗКАТИСЯ [г'эзкатис'а], див. **ГЕЗА'ТИСЯ**.

ГЕЗЬ [г'ез'], -я, ч., ент. (Tabanus). Гедзь. *Корови не можуть лежати і спокійно жувати жуїку, бо їх сильно кусають гезі* (16, 17 Арбузин.; 49, 50 Башт.; 205, 206 Березнег.; 259, 260 Брат.; 322, 323 Веселин.; 426, 427 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 861, 862 Новоодес.; 948, 949 Первомай.).

ГЕ'ЛГАТИ [г'элгати], -ає, недок. Видавати характерні для гусей звуки. *Зібралися гуси в тіні за сараєм і телгають собі, немов про щось говорять* (58, 59, 81 Башт.; 129, 130 Березан.; 331, 332 Веселин.; 372, 373, 375 Вознесен.; 486, 487 Доман.; 503, 504 Єлан.; 551, 552, 557, 586 Жовтн.; 998, 999 Снігур.).

ГЕЛГОТА'ТИ [гелгот'ати], див. **ГЕ'ЛГАТИ**.

ГЕЛГОТІ'ТИ [гелгот'іти], див. **ГЕ'ЛГАТИ**.

ГЕ'МБА [г'емба], -и, ж., зневажл. Губа. *Баба чогось сердиться, надула свої темби і ні з ким не говорить* (10, 11, 21, 22, 30, 37, 41 Арбузин.; 52, 55, 61, 62 Башт.; 185, 186 Березнег.; 234, 236, 245, 246, 259, 260 Брат.; 292, 294, 320, 321 Веселин.; 353, 355, 364, 366 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 478, 480, 490, 491 Доман.; 517, 519 Єлан.; 552, 553, 573, 574 Жовтн.; 634 Казан.; 676, 677, 699 Кривоозер.; 723, 724, 731, 734 Микол.; 773, 776 Новобузьк.; 830, 831, 849, 850 Новоодес.; 923, 925, 937 Первомай.; 985, 986 Снігур.).

ГЕМБА'НЯ[гемб'ан'а], -і, ж. Губата жінка. *Ота тембаня як надує свої темби, то аж смішно стає* (35 Арбузин.; 55, 61 Башт.; 245, 246 Брат.; 676 Кривоозер.).

ГЕМБА'НЬ [гемб'ан'], -я, ч. Губатий чоловік. *Гембань як поцілує, то дівчата аж в'януть від задоволення* (насел. п. див. **ГЕ'МБА**).

ГЕМБА'ТИЙ [гемб'атій], -а, е. 1. Губатий. *Хоч хлопець і тембатий, зате розумом багатий* (насел. п. див. **ГЕ'МБА**).

2. Товстий пиріжок чи вареник. *О, яких тембатиx вареників ти сьогодні налітила. Таких багато не з'їси* (насел. п. див. **ГЕ'МБА**).

ГЕМБА'Ч [гемба́ч], -а, ч. Губатий чоловік. Губань. Див. **ГЕМБА'НЬ**. *Отой тембач як розкриє свою вершу, то всіх перекричить і завжди буде зверху* (61, 62 Башт., 234, 236, 246 Брат.; 490, 491 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 723, 724 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

ГЕМБА'ЧКА [гемба́чка], -и, ж. Губата жінка. Див. **ГЕМБА'НЯ**. *Хоча й тембачка, але ж дівчина красива і приваблива, та ще й голосочок, як у соловейка* (насел. п. див. **ГЕМБА'Ч**).

ГЕ'МБИТИСЯ [гембитис'а], -блюся, -бишся, недок. Пишатися, задаватися. *Подумаєш, яке велике цебе! Став шофером начальника і вже тембється* (69, 70 Башт.; 259, 260 Брат.; 320, 321 Веселин.; 447, 448 Доман.; 695, 696 Кривоозер.).

ГЕМБА'ЧИТИСЯ [гемба́читис'а], -чуся, -чишся, недок. Пишатися, задаватися. Див. **ГЕ'МБИТИСЯ**. *Перестань тембачитися! Веди себе, як нормальна людина, не задавайся* (173, 174 Березнег.; 342, 343 Вознесен.; 723, 724 Микол.).

ГЕМБЛЮВА'ТИ [гембл'увати], -юю, -єш, недок. Зневажати. *Не будь дуже гордим, не темблюй родичами, вони ще тобі знадобляться* (18, 20, 27, 28 Арбузин.; 258, 259, 260 Брат.; 416, 417 Врад.).

ГЕРГЕ'ЛЯ [гергел'а], -і, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. Див. **ГЕРГО'НА, ГЕРГО'НІЯ, ГОРГО'НІЯ, ГОРДІ'НА**. *У нашому палісаднику ми вирощуємо різні тертелі і гладіолуси* (584, 585 Жовтн.).

ГЕРГІ'НА [гергі́на], -и, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *У нас любляють гергини, і в багатьох дворах ви можете їх побачити* (67, 68 Башт.; 178, 181 Березнег.; 366, 367 Вознесен.; 989, 993 Снігур.).

ГЕРГІ'НІЯ [гергі́ні́я], -ї, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. Див. **ГЕРГЕ'ЛЯ**. *Ми щороку у своєму квітнику вирощуємо гергінії різних сортів* (33, 34 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

ГЕРГО'ЛЯ [герг'ол'а], -і, ж. 1. Висока на зріст жінка. Див. **ГОРГО'ЛЯ**. *Дочка виросла такою герголею, що й до стелі скоро буде діставать* (702, 703 Микол.; 861, 862 Новоодес.).

2. Висока дівоча зачіска. *Марина зробила на голові таку герголю, що всі задивляються* (589, 591 Жовтн.).

ГЕРГО'НІЯ [герг'он'ія], -ї, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *Гергонії, які ми посадили з дочкою у палісаднику, вже почали цвісти* (97, 99 Башт.; 499, 501 Доман.; 535, 538 Єлан.).

ГЕРГО'СКИ [гер'г'оски], мн. Плечі. Див. **ГЕРГО'ХИ**, **ГЕРГО'ТІ**. *Іди, синку, до мене, сядеш на гергоски і поїдемо в гості до бабусі Каті* (175, 176, 178 Березнег.; 845, 846, 848 Новоодес.).

ГЕРГО'ХИ [герг'охи], мн. Плечі. *Діти завжди радіють, коли сідають батькові на гергохи, щоб покататися* (238, 239, 245, 247 Брат.; 329, 330 Веселин.).

ГЕРГО'ШІ [гер'г'ош'і], -ів, мн. Плечі. *Син узяв на свої широкі гергоші мішок картоплі і поніс як сніп* (24, 25, 33, 34, 41, 43 Арбузин.; 264, 265, 267, 271 Брат.; 398, 399, 401 Влад.; 683, 684, 687, 688, 695, 696 Кривоозер.; 923, 924, 940, 941 Первомай.).

ГЕРГУ'ЛЬ [герг'ул'], -я, ч. 1. Гусак. Див. **ГЕ'РГУН**. *Наш гергуль усіх своїх гусок і гусенят завжди захищає, ідучи першим* (10, 11, 31, 32 Арбузин.; 227, 228, 268, 269 Брат.; 298, 299, 302, 303 Веселин.; 359, 360, 364 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 441, 442 Доман.; 676, 678, 680 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

2. Високий чоловік. *Знову пішов той гергуль у правління з'ясовувати, коли йому видадуть гроші* (насел. п. див. **ГЕРГУ'ЛЬ** – 1).

ГЕРГУ'Н [герг'ун], -а, ч., орн. (*Anser*). Гусак. *Наш старий гергун уже повів свій виводок до води, а повернувся аж ввечері* (422, 423 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

ГЕРД [герд^т], -а, ч. Жіноча прикраса, виплетена з бісера у вигляді орнаментної стрічки. Див. **ГЕРДА'Н**. *Отой красивий герд у вигляді*

українського орнаменту дочка сама зробила (35, 37, 38 Арбузин.; 250, 251 Брат.; 404, 405 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 943, 945 Первомай.).

ГЕРДА'Н [герда́н], -а, ч. Жіноча прикраса. *Коли одінуть дівчата намисто або тердани, стрічки вплетуть у коси, згадую молодість свою* (насел. п. див. ГЕРД).

ГЕРДА'НЕЦЬ [герда́нець], -я, ч. Зменш.-пестл. до ГЕРДА'Н. *Дочка зробила новий терданець із різнокольорового бісеру на шовкових нитках* (насел. п. див. ГЕРД).

ГЕРДА'НИК [герда́ник], -а, ч. Зменш.-пестл. до ГЕРДА'Н. *Твій новий терданик у вигляді українського орнаменту всім дівчатам сподобався* (насел. п. див. ГЕРД).

ГЕ'ДЗАТИСЯ [гедзатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Соватися, йорзатися. *Чого ти гедзаєшся, мов несамовитий! Сиди спокійно і не йорзайся* (257, 259, 260 Брат.; 417, 418, 420 Влад.; 685, 686, 689 Кривоозер.)

ГЕРИ'ЛЯ [ге'ріл'а], -і, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *У квітнику пломеніють різнокольорові терилі, айстри та чорнобривці* (350, 353, 359, 360 Вознесен, 462, 466 Доман.; 731, 733, 734 Микол.).

ГЕЦЬ [гец'], -я, ч., ент. (*Tabanus*). Гедзь. *Проклятий тець так укусив корову, що вона почала бігати і брикатися* (35, 37 Арбузин.; 189, 190 Березнег.; 374, 375 Вознесен.; 411, 412 Влад.).

ГЕ'ЦЬКАТИСЯ [гедц'катис'а], -ається, недок. Збуджено бігати, стрибати від укусів гедзя. *Геці кусають корів і вони тецькаються, не находячи собі місця* (насел. п. див. ГЕЦЬ).

ГИЛА' [гилá], -и, ж., мед. 1. Грижа. *У дядька Петра гила, тому йому не можна щось важке нести чи підіймати* (22, 24, 25, 36, 38 Арбузин.; 52, 53, 55 Башт.; 120, 122 Березан.; 224, 225, 245, 246 Брат.; 723, 724 Микол.; 827, 828, 857, 858 Новоодес.; 899, 900, 903 Очак.).

2. Сажка на качанах кукурудзи. *На качанах кукурудзи з'явилася гила, треба б пройти та позривати її* (188, 189 Березнег.; 377, 378 Вознесен.; 842, 844 Новоодес.).

3. Нарости на корінні деяких рослин. *Гила – це нарости на корінні рослин, які заважають їм рости і плодитися* (200, 201 Березнег.).

4. Закручена на голові жіноча коса. *Поправ на голові гилу, бо як розпатлається в дорозі, то й не закрутиш* (52, 53 Башт.).

ГИ'ЛАВИЙ [гілавиї], -а, -е. Прикм. до **ГИЛА'**. *Гилавий чоловік повинен берегтися від надмірних фізичних перевтом* (насел. п. див. **ГИ'ЛА**).

ГИЛУ'Н [гилу́н], -а, ч. Чоловік або самець тварин з одним ядром. *Наш молодий бичок – гилун, тому будемо його різати на м'ясо* (10, 11, 14 Арбузин.; 144, 145, 158, 159 Березан.; 160, 162, 163 Березнег.; 243, 244, 246 Вознесен.; 396, 397, 399 Влад.; 424, 426, 456, 457 Доман.; 597, 598, 600 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 804, 807, 809 Новобузьк.; 878, 879 Очак.; 947, 948, 950 Первомай.).

ГИРГИЛЯ'КА [гиргил'ака], -и, ч. і ж. Високоросла людина. *Володимир такий гиргиляка, що виділяється від усіх тут присутніх хлопців* (52, 55, 56 Башт.).

ГИРГИ'ЛЯ [гиргіл'а], -і, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *Наші гиргилі, що ростуть у палисаднику, уже розцвіли різними квітами* (44, 45, 88, 89 Башт.; 189, 190 Березнег.; 562, 568 Жовтн.; 834, 835 Новоодес.).

ГЛИ'ТАТИ [глігати], -аю, -аєш, недок., перех. Похапцем ковтати. Глитати. *Не спіши, не глигай, як голодний собака, пережовуй добре, бо ще захворієш* (120, 121 Березан.).

ГЛЯГ [гл'аг], -а, ч. Спеціальна речовина, зроблена із шлунку молодого теляти, якою прискорюють скисання овечого молока для бринзи. Див. **ГЛЯ'ГАН**. *Чабан здоїв овечок, укинув у молоко гляг, щоб швидше скисло для бринзи* (90, 91 Башт.; 160, 161, 163 Березнег.; 356, 357 Вознесен.).

ГЛЯ'ГАН [гл'аган], -а, ч. Спеціальна речовина, зроблена із шлунку молодого теляти, якою прискорюють скисання овечого молока для бринзи. *Гляган прискорює скисання овечого молока, тому він єсть у кожного чабана* (насел. п. див. **ГЛЯГ**).

ГЛЯ'ГАНКА [гл'аганка], -и, ж., кул. Овечий сир; бринза. *Вівчарі, які пасуть громадську отару, подоїли овець і зробили гляганку для всіх пастухів.* (насел. п. див. **ГЛЯГ**).

ГЛЯ'ГАТИ [гл'агати], -аю, -аєш, недок., перех. Прискорювати скисання овечого молока гляганом. *Подоївши овець, вівчарі злили молоко у велику каструлю і почали його глягати* (насел. п. див. **ГЛЯГ**).

ГЛЬО'ГАННЯ [гл'оган'а], -я, с. Дія за знач. **ГЛЬО'ГАТИ**. *Загула машина, і кури, що паслися у дворі, припинили своє гльогання, прислухаючись до гулу* (насел. п. див. **ГЛЬО'ГАТИ**).

ГЛЬО'ГАТИ [гл'огати], -аю, -аєш, недок., перех. Дзьобати зерно. *Кури увесь день пасуться на токовищі, гльогають зерно, яке залишилося* (29, 30 Арбузин.; 224, 225, 262, Брат.; 402, 403 Влад.; 471, 475, 476 Доман.; 690, 691 Кривоозер.; 945, 935, 937 Первомай.).

ГОГА'ТИЙ [гога́тий], -а, е. Крупнозернистий. *Наша тогата квасоля, яку ми посадили в огороді, дуже добре вродила* (261, 262 Брат.; 447, 449 Доман.; 699 Кривоозер.).

ГОГОРИ'ТИСЯ [гогорі́тис'а], -юся, -ишся, недок. Гордитися, пиндючитися, високо нестися. *Одів новий костюм і ходить тогориться, немов свиня на орчику* (31, 32 Арбузин.; 101–103 Башт.; 353, 354 Вознесен.; 497, 498, 500 Доман.).

ГОГОШИ'ТИСЯ [гогоші́тис'а], -уся, -ишся, недок. Задаватися, гордитися. *Серед молоді нашого кутка найбільше тогошиться Василь, бо він бачите, вже працював помічником комбайнера* (42, 43 Арбузин.; 264, 265, 267 Брат.; 287, 288, 290 Веселин.; 418, 419, 421 Влад.).

ГОГО'ШКИ [гого́шки], -ів, мн. Зернята соняшникового насіння. *Бабуся налузала внучкові тогошок, щоб забавлявся і не хникав* (497, 498, 500 Доман.).

ГОЛА'НКА [гола́нка], -и, ж. Круглої форми груба, оббита жерстю. Див. **ГАЛА'НКА**. *У нашій старій школі до цього часу ще зберігається голанка* (597, 598 Казан.; 779, 776, 777 Новобузьк.).

ГОЛБА'НА [голба́на], -и, ж., виногр. (*Vitis* sp.). Сорт білого молдавського винограду. Див. **ГОЛБІ'НА**. *Голбана – хороший сорт білого винограду, з нього ми виготовляємо вино* (934, 935 Первомай.).

ГОЛБІ'НА [голб'і́на], -и, ж., виногр. (*Vitis* sp.). Високоврожайний сорт молдавського винограду. *У голбіни ягоди жовто-зеленого або ж янтарно-жовтого кольору* (328, 329 Веселин.).

ГОЛДА'НА [голда́на], -и, ж. (*Prunus* sp.). Сорт слив. *Сьогодні купила відро голдани, щоб зварити ще й сливове варення* (4, 5 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ГОЛДА'НКА [голда́нка], -и, ж. Сорт помідор. *Голданки – один з найкращих сортів помідор, які ми вирощуємо у своєму господарстві* (333, 334 Вознесен.; 834, 835, 837 Новоодес.).

ГО'ЛЫ'ГАТИ [го́л'гати], -аю, -аєш, недок., перех. Багато і жадібно пити воду. Див. **ГО'ЛЫ'КАТИ**. *Що ти сьогодні таке снідав, що увесь день голькаєш воду* (830, 831 Новоодес.).

ГОЛЬ-ГО'ЛЬ [гол'/го́л'], виг. Звуконаслідування, яким передають ковтання рідини. Див. **ГО'ЛЫ'КАТИ**. *Із сіней чулося тихе „голь-голь”, то син, прийшовши з роботи, пив воду* (10, 14 Арбузин.; 71, 72 Башт.; 245, 246, 249 Брат.; 372, 373, 375 Вознесен.; 439, 441, 443 Доман.; 550, 551, 580, 581 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.; 702, 703, 706 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 946, 947, 949 Первомай.).

ГО'ЛЫ'КАННЯ [го́л'кан':а], -я, с. Дія за значенням **ГО'ЛЫ'ГАТИ**. *Із сіней чулося тихо голькання, то хтось прийшов і жадібно пив воду* (насел. п. див. **ГОЛЬ-ГО'ЛЬ**).

ГО'ЛЫ'КАТИ [го́л'кати], -аю, -аєш, недок., перех. Жадібно пити воду. *Чого ти так голькаєш ту воду, наче три дні не пив* (насел. п. див. **ГОЛЬ-ГО'ЛЬ**).

ГО'ЛЬКНУТИ [г'ол'кнути], -ну, -неш, недок., перех. Однокр. до **ГО'ЛЬКАТИ**. *Дай хоч разок толькнуну свіженької водички, бо вже у горлі пересохло* (насел. п. див. **ГОЛЬ-ГО'ЛЬ**).

ГОЛЬКОТА'ТИ [гол'котати], -ить, недок. Видавати властиві індику звуки. *Біля берега у траві паслися сусідські індики і безперервно толькотали* (101,103 Башт.).

ГО'МБА [г'омба], -и, ж. Гудзик. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Біля нового піджачка вже відірвалися дві томби, треба пришити, бо ні в чому іншому іти в клуб* (29, 30 Арбузин.).

ГОМБИ'ТИСЯ [гомбітис'а], -блюся, -бишся, недок. Задаватися, високо нестися. *Не томбися своїм новим костюмом, бо є набагато краці, ніж у тебе* (447, 448, 453 Доман.; 550, 551 Жовтн.; 602 Казан.).

ГО'МБИЦЯ [г'омбиц'а], -і, ж. Гудзик. *Син дуже захотів, щоб я пришила до нового піджачка військові томбиці* (322, 323, 329 Веселин.; 415 Влад.).

ГО'МБИЧКА [г'омбичка], -и, ж. Зменш. до **ГО'МБИЦЯ**. *Як ти розстібаєшся і застібаєшся, що кожного дня треба пришивати нові томбички* (насел. п. див. **ГО'МБИЦЯ**).

ГО'МБОЧКА [г'омбочка], -и, ж. Таблетка. *Випила дві томбочки, що дочка купила в аптеці, і не так уже й голова болить* (516, 517 Єлан.).

ГОНДЗОЛЯ'К [гондзол'ак], -а, ч. Ком'ях із засохлої грязюки на шерсті тварин. *Треба пообрізувати оті гондзоляки у корови на ногах і на хвості* (364, 366 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 718, 720 Микол.).

ГОРГИ'НА [горгіна], -и, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *У палісаднику зацвіли горгини та такими красивими і розкішними квітками* (27, 28, 39, 42 Арбузин.; 245, 246, 249 Брат.; 700, 701 Кривоозер.; 942, 947, 948 Первомай.).

ГОРГО'ЛИЦЯ [горг'олиц'а], -і, ж. Високоросла жінка. *Сестра виросла такою горголицею, як заходить у хату, то пригинається* (901, 903 Очак.).

ГОРГО'ЛЯ [горго́л'а], -і, ж. Високоросла жінка. *Горголя як узяла хлопців за шиворот, то вони летіли з клубу як груші* (21, 27, 28 Арбузин.; 185, 186 Березнег.; 268, 269 Брат.; 416, 418, 419 Влад.; 498, 499 Доман.; 580, 582, 583 Жовтн.; 683, 684 Кривоозер.; 743, 744, 746 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 951, 952, 955 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

ГОРГО'НІЯ [горго́н'і́я], -ії, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *Ми завжди вирощуємо у нашому городчику, що перед хатою, торгонії* (99, 100 Башт.; 342, 343 Вознесен.; 487, 489 Доман.).

ГОРГО'НЯ [горго́н'а], -і, ж. Висока на зріст жінка. *Горгоня завжди шие сама собі і плаття, і пальто, бо магазинні малі* (849, 850 Новоодес.).

ГОРГО'ПКА [горго́пка], -и, ж., бот. Декоративний гарбузик. Див. **ТАРАКУ'ЦЬКИ**. *Горгонки ми вирощуємо, щоб прикрашати ними кімнати, бо вони ж дуже красиві* (930, 931 Первомай.).

ГОРГО'ШІ [горго́ш'і], -ів, мн. Плечі. *Сідай мені на тортоші і поїдемо до дідуся та бабусі в гості* (858, 859 Новоодес.; 893, 895 Очак.; 985, 986, 994 Снігур.).

ГОРГУ'ЛЯ [горгу́л'а], -і, ж. Висока на зріст жінка. *Дочка виросла такою торгулею, що вища за всіх дівчат у нашому селі* (767, 768, 770 Новобузьк.).

ГОРДІ'НА [горд'і́на], -и, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *У нашому палісаднику щороку ми вирощуємо гордіни різних кольорів* (700, 701 Кривоозер.).

ГОРДІ'НІЯ [горд'і́н'і́я], -ії, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *Гордінія, як і багато інших квітів, більше красива, ніж пахуча* (471, 475, 476 Доман.).

ГРА'БАТИ [гра́бати], -аю, -аєш, недок. Гребти. *Я буду копати, а ти – грабати, так ми швидше закінчимо обробляти грядки* (90, 92 Башт.; 342, 343 Вознесен.; 453, 455 Доман.; 552, 553 Жовтн.).

ГРА'БАТИСЯ [гра́батис'а], -аюся, -аєшся, недок. Гребтися. *Чи ти довго будеш грабатися в тому огороді? Кінчай, та пішли обідати* (насел. п. див. **ГРА'БАТИ**).

ГРАЖДА' [граждá], -и, ж. Огорожа. *Треба поправити гражду, бо сусідські кури через дірку пролазять у наш город* (550, 551 Жовтн.; 718, 720 Микол.).

ГРА'ЛІ [грáл'і], -ів, мн. Залізні вила з чотирма ріжками. *Чоловіки розібрали гралі і пішли на тік працювати* (10, 14, 18 Арбузин.; 51, 55, 56 Башт.; 199, 200 Березнег.; 324, 328, 329 Веселин.; 337, 339, 343, 344 Вознесен.; 424, 426, 427 Доман.; 551, 552, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 690, 692 Кривоозер.; 747, 749 Микол.; 677, 773, 776 Новобузьк.; 832, 833 Наоодес.; 223, 225 Первомай.; 981, 982, 1006, 1007 Снігур.).

ГРАНДЖО'ЛИ [гранджóли], -ів, мн. Низькі сани, які розширюються від передка. Гринджоли. Див. **ГРОМАДЖО'ЛИ**. *Наші сусіди приїхали на таких красивих гранджолах, яких в усьому нашому селі немає* (263, 265, 267 Брат.; 699 Кривоозер.; 939, 940, 942 Первомай.).

ГРАСА' [грасá] (1), -и, ж. 1. Великий заміс глини з соломою для саману, накладання стелі. Див. **ЧАМУ'Р**. *Замісили грасу, будемо робити саман для корівника* (39, 41 Арбузин.; 52, 55, 56 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 238, 239 Брат.; 292, 294 Веселин.; 404, 405, 418, 419 Влад.; 486, 487, 489 Доман.; 559, 561, 562 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 878, 879 Очак.; 907, 908, 942 Первомай.).

2. Гуртова робота на будівництві. Див. **КЛА'КА,ТОЛО'КА**. *Сусід буде ставити нову хату, і на грасу зібралось багато людей* (10, 11, 35, 36, 38 Арбузин.; 44, 45, 69, 70, 101, 103 Башт.; 185, 186 Березнег.; 329, 330 Веселин.; 350, 353, 356 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 425, 456, 457 Доман.; 877, 878, 893, 894 Очак.).

ГРАСА' [грасá] (2), -и, ж. Сапа. *Жінки взяли граси і пішли гуртом грасувати буряки* (308, 309 Веселин.; 418, 420, 421 Врад; 695, 696, 699 Кривоозер.; 952, 953 Первомай.).

ГРАСУВА'ТИ [грасувáти] (1), -ую, -уєш, недок., перех. Місити заміс глини. *На будівництві ферми грасували заміс двома парами коней* (насел. п. див. **ГРАСА'** – 1).

ГРАСУВА'ТИ [грасувáти] (2), -ую, -уєш, недок., перех. 1. Полоти сапою. *Погостри, сину, мою грасу, завтра піду грасувати картоплю* (насел. п. див. **ГРАСА'** – 2).

2. Бродити по грядках, толочити. *Телята розбрелися по городах і почали грасувати все підряд* (302, 303 Веселин.; 685, 686 Кривоозер.).

ГРАТУЛЮВА'ТИ [гратул'увáти], -люю, -люєш, недок., перех. Вітати, поздоровляти. *Прийшли внук і внучка гратулювати рідну бабусю з днем народження* (328, 330 Веселин.; 697, 698, 701 Кривоозер.).

ГРЕНА'ДЛІ [грена́д'л'і], -ів, мн. Приколки, якими скріплюють волосся або прикрашають жіночі зачіски. *Наша молодша дочка зробила нову модну зачіску і тепер їй потрібні нові гренадлі, щоб приколювати волосся* (678, 680, 681 Кривоозер.).

ГРЕНДЗО'ЛЬ [гре^нндзо́л'], -і, ж. Грязь. *Зараз на вулиці така грендзоль, що ні пройти, ні проїхати* (939, 940 Первомай.).

ГРЕ'НЗЯТИ [грéнз'ати], -яю, -яєш, недок., перех. Погано щось робити (шити, вишивати, готувати їжу і т. ін.). *Дочка з тиждень грендзяла собі якусь кофту, та так і залишила, не закінчивши* (765, 770 Новобузьк.).

ГУГЛЮВА'ТИЙ [гугл'увáтиї], -а, -е. Людина з гулями. Див. **ГУГЛЯ'ВИЙ**. *Наш старший син, як і батько, трохи гуглюватий на обличчі* (597, 600, 601 Казан.; 815, 816 Новобузьк.).

ГУ'ГЛЯ [гу́гл'а], -і, ж. Верхній чоловічий одяг. *Чоловіки одягли свої гуглі і гуртом пішли в поле на роботу* (315, 317, 318 Веселин.).

ГУГЛЯ'ВИЙ [гугл'авиї], -а, -е. Людина з гулями. Див. **ГУЛЮВА'ТИЙ**.
Видно, ваш син колись добре застудився, що такий гуглявий на обличчі (91, 92 Башт.; 199, 200 Березнег.; 356, 360, 362 Вознесен.; 475, 476 Доман.).

ГУДЗ [гудз], -а, ч. 1. Гудзик. *У кожуха, в якому я ходжу сторожувати, відірвався один гудз, і не застібається пола* (298, 299 Веселин.; 398, 401 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

2. Вузол. *Зав'язи, будь добра, на нитці гудз, бо я вже недобачаю* (10, 14, 15 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 215, 217 218 Брат.; 284, 285, 287 Веселин.; 372, 373, 375 Вознесен.; 407, 408 Влад.; 424, 426, 462, 468 Доман.; 687, 688, 699 Кривоозер.; 731, 733 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 942, 951, 953, 955 Первомай.).

3. Гуля. *Заходячи в хату, ударився лобом об одвірок і набив гудз, який сильно болить* (409, 410 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

ГУДЗО'К [гудзók], -а, ч. Вузлик. *Син зав'язав на вірьовці так гудзок, що ніхто ніколи не розв'яже* (насел. п. див. **ГУДЗ** – 2).

ГУ'ДЗОЛ [гу'дзол], -а, ч. Вузол. *Щоб не розпліталася вірьовка, зав'язи на кінці невеликий гудзол* (264, 266, 267 Брат.; 315, 317, 318 Веселин.; 917, 919, 920 Первомай.).

ГУДЗОЛЯ'КА [гудзол'ака], -и, ж. Збільш. до **ГУ'ДЗОЛ**. *Ти зав'язав на вірьовці таку гудзоляку, що так просто і не розв'яжеш* (насел. п. див. **ГУ'ДЗОЛ**).

ГУДЗУВА'НЯ [гудзуван'а], -і, ж., тк. Потовщене місце на нитці. *При прядінні ниток часто утворюються гудзовані – це потовщені місця* (271, 273 Брат.).

ГУДЗУВА'ТИ [гудзувати], -ую, -уєш, недок. Міцно зав'язувати вузли. *Ми вдвох будемо підставляти, а ти будеш гудзувати мішки із зерном* (насел. п. див. **ГУДЗ** – 2).

ГУДЗУВА'ТИЙ [гудзуватиї], -а, -е. 1. Вузлуватий. *Батіг у тебе такий гудзуватий, що як удариш, то дошкульно буде* (насел. п. див. **ГУДЗ** – 2).

2. Горбатий. У Петра ніс такий гудзуватий, як і у відомого полковника Кривоноса (44, 46, 47 Башт.; 195, 196 Березнег.; 587 Жовтн.).

ГУДЗУВА'ТИСЯ [гудзува́тис'а], -ується, недок. В'язатися. *Огірочки, що посіяла в огороді, вже почали гудзуватися, то скоро й появляться пуп'янки* (насел. п. див. **ГУДЗ** – 2).

ГУДЗУ'ЛЯ [гудзу́л'а], -і, ж. Гуля. *Ранком ударився об одвірок так, що на лобі вискочила гудзуля, яка болить* (75, 76 Башт.; 169, 170, 172 Березнег.; 337, 339, 340 Вознесен.; 471, 475, 476 Доман.).

ГУ'ДЗЮ-ГУ'ДЗЮ [гу́дз'у/гу́дз'у], виг. Оклик, яким підганяють свиней. *«Гудзю-гудзю, до корита! Гудзю-гудзю, клята!»* – підганяла сусідка ліниву льоху (439, 442, 443 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 550, 551, 569, 572 Жовтн.; 718, 720, 755, 756 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.).

ГУДЗЬ [гудз'], -я, ч. Вузол на нитці. *На нитці зав'язався такий гудзь, що ніяк не розв'яжу, доведеться рвати нитку* (22, 23, 25 Арбузин.; 409, 410 Влад.).

ГУЗ [гуз], -а, ч. 1. Гуля. *На щочі у нашого сина виріс якийсь гуз, і довелося його вирізати* (978, 980 Снігур.).

2. Вузол. *Гуз на нитці під час сукання утворюється внаслідок того, що потрапляє кусочок твердого лика* (478, 480 Доман.; 857, 858 Новоодес.).

ГУЗДКИ' [гуздкі́], -ів, мн. Реп'яхи. *Кінець нашої вулиці заріс гуздками і будьяками, і ніхто їх не знищує* (350, 353, 355 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ГУЗДРА'ТИСЯ [гуздра́тис'а], -аюся, -аєшся, недок. Баритися, запізнюватися. *На вечерю не потрібно гуздратися, бо ризикуєш залишитися без їжі* (551, 552 Жовтн.; 743, 744 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 1006, 1007 Снігур.).

ГУ'ЗИК [гу́зик], -а, ч. Гудзик. *Сьогодні відірвався біля зимового пальта гузик і ніяк полу застібати* (75, 76 Башт.; 185, 186 Березнег.; 243, 244, 246 Вознесен.; 442, 443, 449 Доман.; 580, 582, 583 Жовтн.; 751, 752 Микол.).

ГУ'ЗЮ-ГУ'ЗЮ [гúз'у/гúз'у], виг. Вигук, яким підкликають поросят. *«Гузю-гузю, мої миленькі, пити моню!»* – покликкала бабуся поросяток (514, 515 Єлан.).

ГУ'ЛИЙ [гúлий], -а, -е. Безрогий. *Бичок у нас ще гулий, а коли виростуть ріжки, це ще нікому не відомо* (278, 280 Доман.).

ГУ'ЛЬКА [гúл'ка], -и, ж. Заплетена і закручена на голові коса. *Сестра виклала на голові таку кумедну гульку, що аж смішно дивитися* (851, 853 Новоодес.).

ГУ'ЛЬКОВІ ВИ'ЛА [гúл'ков'і ві ла], мн. Вила з тупими ріжками, якими набирають картоплю, буряки. *На кінцях ріжків цих вил є гульки, щоб не наштрикувати картоплю чи буряки, тому й називаються гулькові* (274, 275 Брат.).

ГУЛЬОМА'ХА [гул'омáха], -и, ж. Велика гуля. *Заходячи в стару хату, не пригнувся і набив на лобі гульомаху об одвірок* (245, 246 Брат.; 411, 413 Влад.; 685, 687 Кривоозер.; 955, 958 Первомай.).

ГУМА'К [гумáк], див. **ГУМАКИ'**.

ГУМАКИ' [гумакі́], -ів, мн. Гумові чоботи. *Одягай, сину, гумаки, бо сьогодні на вулиці велике болото* (676, 678, 680, 681 Кривоозер.; 946, 948, 949 Первомай.).

ГУ'МОВЕЦЬ [гúмовец'], див. **ГУ'МОВЦІ**.

ГУ'МОВЦІ [гúмоўц'і], -ів, мн. Гумові чоботи. Див. **ГУМАКИ'**. *Ідучи на роботу, батько сьогодні взувся у старі свої гумовці, бо на дворі слякоть* (630, 631, 661, 669 Казан.).

ГУРА'ЛЬНЯ [гурáл'н'а], -і, ж. Джерело. *У нас за Варварівкою, на березі Бугу, дуже багато різних гуралень, з яких б'є вода* (733 Микол.).

ГУ'ТА [гúта], -и, ж., бот. (*Cydonia* sp.). Айва. Див. **ГУТУ'ЛЯ**. *У нашому садку росте одна молоденька гута, вона вже почала й плодоносити* (183, 184 Березнег.).

ГУТУ'ЛЯ [гугу́л'а], -і, ж., бот. (*Cydonia* sp.). Айва. *Наш дідусь айву, яка росте за хатою, чомусь завжди називає гутуля* (183, 184 Березнег.).

Д

ДАВИ'Д [дав'ід], -а, ч. Тупий ніж. *Де ти взяв такого давида, що ним нічого не вріжеш?* (691, 692, 697 Кривоозер.).

ДАВИ'ЛЮ [дав'іло], -а, ч. Слюсарний прилад, яким затискують предмет. Лещата. *Затискуй у давило свою сокиру, бери напилек і гостри* (49, 50 Башт.).

ДА'ВІ [дав'і], присл. Якось; сьогодні ранком. *Даві бачила куму на базарі, так вона передавала тобі привіт* (250; 252 Брат.).

ДАВЛЯ'НКА [даўл'анка], -и, ж., кул. Давуча їжа. Див. **ДАВУ'ЧКА**. *Зварила не кашу, а якусь давлянку, вона і в рот не лізе* (550, 551 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 834, 835 Новоодес.; 997, 998 Снігур.).

ДАВЛЯ'ЧКА [даўл'ачка] (1), -и, ж. Терпкі фрукти (яблука, груші та ін.). *Це не яблука, а якісь давлячки, їх і не вкусиш, і не ковтнеш* (331, 332 Веселин.; 337, 338 Вознесен.; 437, 439 Доман.).

ДАВЛЯ'ЧКА [даўл'ачка] (2), -и, ж., мед. Ангіна. *Син десь простудився, і тепер у нього давлячка, третій день лежить дома* (184, 186 Березнег.; 1011 Снігур.).

ДА'ВНЯШНІЙ [даўн'ашн'іі], -я, -є. Давнішній. *У нас мед засахарився, бо дуже давняшній, ще з позаминулого року* (61, 63 Башт.; 112, 113, 133, 135 Березан.; 191, 193, 195 Березнег.; 381, 382 Вознесен.).

ДАВОНУ'ТИ [давону́ти], -ну, -неш, док., перех. *Давонули на ключ так сильно, що гайка зразу й відірвалася* (52, 55, 56 Башт.; 198, 199 Березнег.; 366, 367 Вознесен.).

ДАВУ'ЧКА [давучка], -и, ж. 1. Давуча їжа. *Каша без підливи для мене справжня давучка, і я її не люблю* (74, 75 Башт.).

2. Терпкий фрукт (яблука, груші і ін.). *Нарвали в посадці таких давучок, що після них оскома напала* (75, 77 Башт.; 250, 251, 255 Брат.; 357, 359 Вознесен.; 412, 413, 415 Влад.; 676, 677, 699 Кривоозер.).

ДАЙО'НКА [дайо́нка], -и, ж. Дійниця. *Наші жінки з дайонками пішли на тирло доїти корів* (85, 87 Башт.; 551, 552 Жовтн.; 667, 669, 671 Казан.; 760, 762 Новобузьк.).

ДАК [дак], спол. Так. *Якщо любиш дівчину, дак скажи, не мнися ї не тягни* (160, 161 Березнег.; 356, 371 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 702, 706 Микол.; 828 Новоодес.).

ДАЛЕКОЗО'РКИЙ [дале^ккозо́ркий], -а, -е. Далекозорий, який далеко бачить. Див. **ДАЛЕКОО'КИЙ**, **ДАЛЬНОГЛА'ЗИЙ**, **ДАЛЬНОЗО'РИЙ**, **ДАЛЬНОЗО'РКИЙ**, **ДАЛЬНОО'КИЙ**, **ДАЛЬНОРУ'КИЙ**. *Ти хлопець молодший і далекозоркий, подивися, хто воно ото йде до нас* (432, 434 Доман.; 517, 520 Єлан.; 568, 569 Жовтн.).

ДАЛЕКОО'КИЙ [далеко́:кий], -а, -е. Далекозорий, який далеко бачить. *З роками я стаю далекооким, а от щоб бачити газету, користуюся очками* (10, 14, 37, 38 Арбузин.; 44, 46 Башт.; 268, 269 Брат.; 315, 317 Веселин.; 402, 404 Влад.; 630, 631 Казан.; 782, 783 Новобузьк.).

ДАЛІ'БО [далі́бо], присл. Справді. *Далібо ми підемо сьогодні в гості до нашої рідненької бабусі?* (331, 332 Веселин.).

ДАЛЬНОГЛА'ЗИЙ [дал'ногла́зій], -а, -е. Далекозорий. *Ви люди молоді, дальноглазі, бачите далеко, то слідкуйте, щоб ніхто не заліз у сад* (759, 760 Новобузьк.).

ДАЛЬНОЗО'РИЙ [дал'нозо́рій], -а, -е. Далекозорий. *Те, що з роками люди стають дальнозорими, явище цілком закономірне* (257, 259 Брат.; 451, 453 Доман.).

ДАЛЬНОЗО'РКИЙ [дал'нозо́ркий], -а, -е. Далекозорий. *Ти ще дальнозоркий, то подивися, чи не йдуть наші хлопці з роботи* (342, 343 Вознесен.).

ДАЛЬНОО'КИЙ [дал'но́:кий], -а, -е. Далекозорий. *А подивіться, хто з вас дальноокій, що воно ото за дим іде. Чи не пожар бува?* (39, 41, 42 Арбузин.; 94, 97, 99 Башт.; 580, 581 Жовтн.; 687, 688 Кривоозер.; 848, 850 Новоодес.).

ДАЛЬНОРУ'КИЙ [дал'нору́кий], -а, -е. Далекозорий. *Молодим і я був дальноруким, бачив дуже далеко, а тепер зір уже притупився* (200, 202 Березнег.; 875, 876 Очак.).

ДА'НЕЦЬ [да́нец'] -ю, ч., етногр. Обрядовий танець молодого і молоді під час весілля. *Пішли подивимось, як молодий і молода будуть виконувати данець* (342, 343 Вознесен.; 424, 427, 428 Доман.; 542, 543 Єлан.).

ДА'НІВКА [да́н'їўка], -и, ж., буд. Черепиця. *Придбали данівки покрити хату, яку збудували для старшого сина* (88, 89 Башт.).

ДАНЦ [данц], -а, етногр. Обрядовий танець під час весілля. Він виконується тоді, коли молодий приходить за молодю. Грає спеціальна музика, а молодий із близькими і рідними створюють коло. В свою чергу, молода із своїми подругами і рідними створюють танок, друге коло. Обидва кола рухаються. Коли молодий і молода стають один проти одного, всі зупиняються. Підходить батько молоді, з'єднує руки молодих, чим показує, що віддає свою дочку в руки молодого. Після цього створюється одне загальне коло і всі знову продовжують виконувати танець. Після танцю молодий забирає молоду і садить біля себе. *Я люблю дуже танцювати на свайбі данц*(333, 334 Вознесен.; 425, 428, 429 Доман.; 517, 519 Єлан.).

ДАНЬ [дан'], -і, ж. Обов'язковий державний збір з населення грішми або натурою. Податок. *Ми оце заплатили дань за хату й огород, а тепер ще потрібно платити за електрику* (191, 193 Березнег.).

ДАРАЧКА [дара́чка], -и, ж., тк. Щітка, якою чешуть волокно. *Дарачка – це пристрій у вигляді дерев'яного круга з густо вбитими зубцями для чесання волокна* (678, 680, 681 Кривоозер.).

ДАРЕ'ЛЬНИК [даре́льник], див. **ДАРЕ'ЛЬНИКИ**.

ДАРЕ'ЛЬНИКИ [дерéл'ники], -ів, мн., кух. Кренделі. *Сьогодні на вечерю подали гарячі дарельники з молоком* (587, 588 Жовтн.; 930, 931, 953 Первомай.; 1005, 1006 Снігур.).

ДАРМОВА'ТИ [дармовáти], -ую, -уєш, недок., перех. Віяти зерно дармоєм. Див. **ДАРМО'Й**. *Жінки сьогодні увесь день дармовали в амбарі зерно для помолу* (насел. п. див. **ДАРМО'Й**).

ДАРМО'Й [дармóї], -я, ч. Решето з великими дірками. Див. **ДАРМОЇ'Д**, **ДА'РМОЇЦА**. *Дармой закладаємо у віялку для першого відвіювання полови і необмолоченого зерна* (132, 134 Березан.; 180, 182 Березнег.; 238, 239 Брат.; 340; 341 Вознесен.; 389, 390 Влад.; 443, 444 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 845, 846 Новоодес.; 893, 895 Очак.; 959 Первомай.; 970, 971 Снігур.).

ДАРМОЇ'Д [дармой'ід^т] (1), -а, ч. Велике решето з великими дірками. *На току лежить дармоїд, яким жінки увесь день шеретували ячмінь* (74, 75 Башт.; 338, 339 Вознесен.; 586, 589 Жовтн.).

ДАРМОЇ'Д [дармой'ід] (2), -а, ч., бдж. Трутень. *У вулику треба знищити усіх дармоїдів, бо поїдять увесь мед, який бжолі назбирали* (652 Казан.).

ДА'РМОЇЦА [дáрмойіца], -и, ж. Велике решето з великими дірками. *Усе зерно від молотарки ми перепускаємо через дармоїцу* (838, 840, 841 Новоодес.).

ДА'РНИК [дáрник], -а, ч. Пробійник. *Візьми дарник і пробий у цій пластинці дві дірки, щоб до неї приклепати ручку* (353, 355 Вознесен.).

ДАХА'Р [дарáх], -я, ч. Покрівельник. *Наш батько працює дахарем, він криє будівлі і черепицею, і гонтом, й очеретом* (329, 330 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 582, 583 Жовтн.; 720, 722 Микол.).

ДАХІ'ВКА [дах'іўка], -и, ж. Черепиця. *Ми купили нову дахівку, щоб літом заново перекрити хату* (330, 34 Арбузин.; 222, 224 Брат.; 320, 321, 328 Веселин.; 398, 399, 401 Влад.; 683, 685 Кривоозер.; 923, 924 Первомай.).

ДАШОК [дашóк], -а, ч. Накриття колодязя, зроблене у вигляді двосхилого даху. *Дашок над колодязем потрібний, щоб вітер не наносив різного сміття* (295, 296 Веселин.; 690, 691 Кривоозер.).

ДВАДЦЯТИП'ЯТИВА'ТКА [двадц'атипй'атив'атка], -и, ж. Електрична лампочка у 25 ват. *У коридорі треба вкрутити лампочку, бо від двадцятип'ятиватки нічого не видно* (144, 152 Березан.; 359, 360 Вознесен.; 551, 552 Жовтн.; 702, 706 Микол.).

ДВАДЦЯТИП'Я'ТКА [двадц'атипй'атка] (1), -и, ж. Дошка товщиною 25 мм і гвіздок довжиною 25 мм. *Дошки двадцятип'ятки, які вчора привезли, підуть на настил підлоги. Гвіздки двадцятип'ятки дуже потрібні нашим столярам* (55, 56 Башт.; 364, 366, 367 Вознесен.).

ДВАДЦЯТИП'Я'ТКА [двадц'атипй'атка] (2), -и, ж., гонч. Одиниця гончарського рахунку, що означає 25 виробів на штуку. *А штука означає одну найбільшу за розміром череп'яну посудину* (359 Вознесен.).

ДВАДЦЯ'ТКА [дватц'атка], -и, ж. 1. Мисливська легка рушниця. *Я маю двадцятку, рушниця легенька і б'є добре, кращої їй не треба* (52, 55 Башт.).

2. Мотузка товщиною у 20мм, яка вживається для виготовлення неводів. *Вір'ювка двадцятка потрібна для виготовлення тяглових канатів ставних і кишенькових неводів* (137, 150 Березан.).

3. Риболовна сітка з кільцями у 20 мм. *Двадцяткою ловлять, головним чином дрібну рибу, а велику – сітками з великими очами* (137, 142, 144, 156 Березан.).

4. Дошка довжиною 20мм, а гвіздок довжиною 20мм. *Дошки двадцятки у великій ціні, бо вони йдуть і на підлогу, і на виготовлення меблів. Гвіздки двадцятки вживають теслярі при виготовленні різних меблі* (212, 215, 218 Брат.).

ДВА'ДЦЯТЬП'Я'ТКА [дв'адц'ат'пй'атка], -и, ж., гонч. Одиниця гончарського рахунку. *Одиниця гончарського рахунку, що означає 25 виробів на штуку* (359 Вознесен.).

ДВА'НКА [дв'анка], -и, ж. Виля з двома рїжками. *Жїнки взяли дванки пішли на поле перегортати сіно* (144, 145 Березан.; 469, 470 Доман.; 835, 836 Новоодес.).

ДВЕ'РИЩА [дв'ерішча], мн. Великі двері. *У нашому амбарі такі дверіща, що сам і не відкриєш* (49, 51, 58, 59 Башт.; 112, 113, 128, 132 Березан.; 166, 167, 180, 182 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.).

ДВЕ'РЦІ [дв'ерц'і], мн. 1. Хвїрточка в огорожі. *У квітник ми входимо через дверці, які знаходяться за хатою* (74, 75, 77 Башт.; 328, 330 Веселин.; 497, 498, 500 Доман.; 568, 569, 572 Жовтн.; 713, 714 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

2. Віконниці (зовнішні і внутрішні). *Зимою на ніч ми закриваємо дверці всіх вікон, щоб у хаті було тепліше* (21, 22, 24 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 184, 185, 205, 206 Березнег.; 213, 216, 234, 236 Брат.; 30; 301 Веселин.; 357, 359, 371 Вознесен.; 448, 449, 475, 476 Доман.; 963, 965, 966 Снігур.).

3. Ляда погребя. *Дверці у погріб на день ми відкриваємо, щоб погріб провітрювався* (436, 437 Доман.; 582, 583 Жовтн.).

ДВЕРЦЯ'ТА [дв'ерц'ата], -ят, мн. 1. Віконниці (зовнішні і внутрішні). *У нас на одних вікнах зовнішні дверцята, а біля деяких – внутрішні* (183, 184 Березнег.; 364, 366 Вознесен.; 900, 901, 903 Очак.; 999, 1000 Снігур.).

2. Ляда погребя. *Щоб вночі ніяка погань не залазила в погріб, ми закриваємо дверцята* (490, 491 Доман.; 830, 831 Новоодес.).

ДВІ'ЙНЯ [дв'їн'а], -і, ж. Виля з двома рїжками. Див. **ДВІЙЧАКИ'**, **ДВІЙЧА'ТА**, **ДВІЙЧА'ТКА**, **ДВОЗУ'БЦІ**. *Двійня – це найпростіші виля, якими працюють із соломою і сіном* (997, 998 Снігур.).

ДВІЙЧАКИ' [дв'їчкакі], -ів, мн. Виля з двома рїжками. *Хлопці взяли двійчаки і пішли скиртувати солону* (32, 34 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 227, 228, 232 Брат.; 418, 419 Врад.; 453, 455 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 718, 720 Микол.).

ДВІЙЧА'ТА [дв'їч'ата], -ат, мн. Дворіжкові виля. *Двійчата – лехкі і зручні виля, ними добре накидати на гарбу снопи* (75, 77 Башт.; 132, 133

Березан.; 424, 425, 432, 441 Доман.; 533, 535 Єлан.; 751, 752 Микол.; 833, 834 Новоодес.; 878, 879, 882 Очак.).

ДВІ'РОК [дв'ірок], -а, ч. Одвірок. *Вставили у двірок нові двері, а вони погано зачиняються* (533, 535 Єлан.).

ДВІ'СТА [дв'іста], -и, числ. кільк. Двісті. *У нашій тваринницькій фермі зараз двіста дійних корів* (312, 313 Веселин.; 333, 334 Вознесен.).

ДВОЗМІ'НКА [двозм'інка], -и, ж. Робота у дві зміни. *Наша школа – двозмінка, в першу зміну навчаються молодші класи, а в другу старші* (10, 11, 18, 27 Арбузин.; 44, 45 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 372, 373, 375 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 700; 701 Кривоозер.).

ДВОЗУ'БЦІ [двозубці], -ів, мн. Залізні вила з двома ріжками. Див. **ДВІ'ЙНЯ**, **ДВОЇНІ'СТІ**, **ДВОЗУ'БЧАСТІ**, **ДВОЇ'СТІ**. *Навильник у двозубців незначний, зате вила найзручніші* (723, 724 Микол.; 989, 993 Снігур.).

ДВО'ЙКА [дво́йка], -и, ж., гонч. Одиниця гончарського рахунку. *Двойка означає два предмета гончарського виробу на штуку* (359 Вознесен.).

ДВОЙНЯ' [двоїн'а], -і, ж. Двоє одночасно народжених дітей в одній жінки. Двійнята. Див. **ДВОЙНЯ'ТА**. *Наша старша дочка минулого року народила двійню* (21, 22, 25, 26 Арбузин.; 52, 53, 58, 59 Башт.; 140, 141, 144, 145 Березан.; 221, 222, 224 Брат.; 415, 417, 418, 420 Влад.; 568, 569, 572 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 706, 713, 714 Микол.; 828, 860, 862 Новоодес.; 894, 895 Очак.; 911, 912, 928, 942 Первомац.; 984, 985 Снігур.).

ДВОЙНЯ'ТА [двоїн'ата], -ат, мн. 1. Двоє одночасно народжених дітей в одній жінки. Двійнята. Близнята. Див. **ДВОЙНЯ'**. *Сусідські двійнята уже пішли у цьому році в дитячий садок* (нап. див. **ДВОЙНЯ'**).

2. Два невеликі горщики, з'єднані з боків докупи, з ручкою – кільцем на дотичних вінцях. *Купила на базарі двійнята, щоб носити батькові обід на баштан* (55, 56, 74, 77 Башт.; 178, 180 Березнег.; 475, 476 Доман.; 1005, 1006 Снігур.).

3. Два дерева, що вирости із спільного кореня. У посадці вирости двойнята, на них уже й яблука родять (685, 686, 688 Кривоозер.).

ДВОЙНЯ'ТКА [двоїн'átка], -ят, мн., пестл. до **ДВОЙНЯ'ТА** –1. Сусідські двойнятка дуже схожі одне на одного, іноді важко їх і розрізнити (насел. п. див. **ДВОЙНЯ'**).

ДВОЙНЯ'ШКИ [двоїн'áшки], -шок, мн. Два зліплені до купи горщики. Див. **ДВІЙНЯ'ТА** – 2. У двойняшках добре носити обід дідусеві на роботу, бо є горщок і для першого, і для другого блюда (584, 585 Жовтн.).

ДВОЙЧАКИ' [двоїчакі] -ів, мн. Залізні вила з двома ріжками. Див. **ДВІЙЧАКИ'**, **ДВІЙЧА'ТА**, **ДВОРІ'ЖКИ**, **ДВОРІ'ЖЦІ**. Батько взяв двойчаки і пішов у корівник, щоб почистити стійло (94, 95 Башт.; 312, 314 Веселин.; 733, 734 Микол.; 836, 837 Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

ДВОЙЧА'ТА [двоїча́та], -ат, мн. Залізні вила з двома ріжками. Див. **ДВІЙЧАКИ'**, **ДВОРІ'ЖКИ**, **ДВІЙЧА'ТА**, **ДВОЙЧАКИ'**. До наших двойчат треба приробити новий держак, бо поламався (505, 506 Єлан.; 234, 236 Брат.; 293, 296 Веселин.; 747, 749, 750 Микол.; 989, 993 Снігур.).

ДВОЙЧА'ТКА [двоїча́тка], -ток, мн. Зменш. до **ДВОЙЧА'ТА**. Своїх двойчаток я нікому не віддаю, бо вони дуже зручні (насел. п. див. **ДВОЙЧА'ТА**).

ДВОРІ'ЖКИ [дворі́жки], -жок, мн. Залізні вила з двома ріжками. Своїми дворіжками я найбільше накидаю сіна на гарбу (677, 679, 681 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

ДВО'РНИК [дво́рник], -а, ч. Близький товариш нареченого. Дворником у Петра на свадьбі був наш старший син Юрій (183, 185 Березнег.).

ДВОРО'ГОВЕ КОВА'ДЛО [дворо́гове кова́дло], -а, ковал. Ковадло з двома відрогамі. Див. **ДВОШПА'РКОВА НАКОВА'ЛЬНЯ**. Більше всього нам доводиться працювати на двороговому ковадлі (27, 29 Арбузин.; 217, 218 Брат.; 398, 399 Влад.).

ДВОРО'ЖЦІ [дворо́жц'і], -ів, мн. З природної розсохи дерев'яні вила з двома ріжками для сіна. *Я дворожці собі зробив із гілки, яку вчора вирубав у посадці* (359, 360 Вознесен.).

ДВОХЕТА'ЖКА [двохета́ж'ка], -и, ж. Двоповерховий будинок. *У двохетажці у нас зараз живуть агроном, інженер і вчитель* (52, 55, 56 Башт.; 195, 196 Березнег.; 978, 980 Снігур.).

ДВОЮРІДНЯ'К [двойур'ідн'ак], -а, ч. Двоюрідний брат. *Мій двоюрідняк живе у сусідньому селі, бо він там і працює в школі вчителем* (58, 59 Башт.; 759, 766, 767 Новобузьк.).

ДВОЮРІДНЯ'ЧКА [двойур'ідн'ачка], -и, ж. Двоюрідна сестра. *Моя двоюріднячка минулої осені вийшла за тракториста* (насел. п. див. **ДВОЮРІДНЯ'К**).

ДВОЯ'НИ [двойа́ни], -ів, мн. Залізні вила з двома ріжками. Див. **ДВІЙЧАКИ'**. *Двоянами найкраще сіно чи солону накидати, а от полову – вилами з багатьма ріжками* (44, 45, 47, 94, 95 Башт.).

ДВОЯ'ТА [двойа́та], -ят, мн. Два зліплені докупі невеликі череп'яні горщики. Див. **ДВОЙНЯ'ТА**, **ДВОЯ'ШКИ**. *У нас є двоята, але ми зараз ними вже не користуємося* (723, 724 Микол.).

ДВОЯ'ШКИ [двойа́шки], -шок, мн. Два зліплені докупі невеликі череп'яні горщики. Див. **ДВОЙНЯ'ТА**, **ДВОЯ'ТА**. *Коли виносять у поле обід, то найкраще у двояшках: є і перве, і друге* (18, 19, 37, 38 Арбузин.; 383, 384 Влад.).

ДВУКО'ЛКА [двуко́лка], -и, ж. Двоколка. *Двуколка нашого бригадира стоїть, значить, він ще не виїхав у поле* (278, 279 Веселин.; 861 Новоодес.).

ДВУХСТВО'ЛКА [двухство́лка], -и, ж. Двостволка. *Минулої осені я своєю двухстволкою сплював трьох зайців* (69, 70 Башт.; 552, 553 Жовтн.).

ДГО'РІ [дго́р'і], присл. Догори. *Унав так, що й ноги дгорі задрав і шишку на лобі набив* (559, 581 Жовтн.; 895, 896 Очак.).

ДЕБЕ'ЛЕНЬ [деб'елен'], -я, ч. Людина міцної будови тіла; повний, здоровий. Див. **ДЕБЕЛЯ'К, ДЕБЕЛЯ'КА**. *Ваш син уже такий дебелень, що й за дорослого справиться* (10, 11, 15 Арбузин.; 58, 59 Башт.; 245, 247, 249 Брат.; 422, 423 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.).

ДЕБЕЛЯ'К [де^нбе^нл'ак], -а, ч. Людина міцної будови тіла; повний, здоровий. *Отой дебеляк узяв лантух із зерном на плечі, як іграшку, і поніс в амбар* (166, 167, 205, 206 Березнег.; 337, 339, 364, 366 Вознесен.; 424, 426, 427 Доман.; 551, 552 Жовтн.; 637, 638 Казан.; 782, 783 Новобузьк.).

ДЕБЕЛЯ'КА [де^нбе^нл'ака], -и, ч. Людина міцної будови тіла; повний, здоровий. *То пішли такі дебеляки, що до обіду всю скирту перевезуть на ферму* (насел. п. див. **ДЕБЕЛЯ'К**).

ДЕВЕ'СЛИЙ [де^нв'еслий], -а, е. Здоровий на зріст. *Хлопець виріс девеслий, скоро до стелі головою діставатиме* (550, 551 Жовтн.).

ДЕВ'ЯТИСИ'Л [де^нўйатисіл], -у, ч., бот. (*Inula helenium* L.). Багаторічна трав'яниста рослина оман. *Дев'ятисил – дуже корисна рослина, вона широко використовується у народній медицині* (101, 102 Башт.; 150, 151 Березан.; 371, 380, 381 Вознесеню; 475, 476 Доман.; 570, 572 Жовтн.).

ДЕВ'Я'ТКА [де^нўйатка], -и, ж, тк. Полотно у дев'ять пасом. *Пасмо складається з 30 ниток, а полотно дев'ятка має 270 ниток* (840, 841 Новоодес.).

ДЕ'ГОТЬ [д'егот'], -ю, ч. Дьоготь. *Зараз не так просто і легко дістати дегтю, щоб змазувати осі коліс возів і гарб* (234, 236 Брат.; 676, 677 Кривоозер.).

ДЕГТЯ'РНИЦЯ [де^нгт'арниц'а], -і, ж. Мазниця; посудина для коломазі. *У дегтярниці немає вже коломазі і нічим змазувати колеса* (насел. п. див. **ДЕ'ГОТЬ**).

ДЕЖЕ'НЬ [де^нж'ен'], -я, ч. Кисле молоко. *У погребі в глечуку є свіже молоко, а є й дежень. Вибирай, що будеш пити* (830, 831 Новоодес.).

ДЕЗЬ [дез'], -я, ч., ент. (*Tabanus*). Комаха гедзь. *Корови не могли спокійно стояти, бо їх сильно кусали дезі* (292, 294 Веселин.; 337, 338 Вознесен.; 469, 470 Доман.; 759, 768 Новобузьк.).

ДЕ'КА [дэка] (1), -и, ж. Міра ваги в один грам. *У кожний пиріжок, як ліпила, клала майже деку маку, щоб були смачніші* (331, 332 Веселин.).

ДЕ'КА [дэка] (2), -и, ж. Ковдра. *Візьми теплу деку і вкрий дитину, щоб не холодно було спати* (972, 974 Снігур.).

ДЕ'КА [дэка] (3), -и, ж. Лист, у якому випікають пироги, коржики, сушать фрукти. Див. **ДЕ'КО**. *Щоб випікати пироги, син зробив нову красиву деку* (101, 102 Башт.; 592, 593 Жовтн.; 645, 646 Казан.; 793, 794 Новобузьк.).

ДЕКО' [декó], -а, с. Залізний лист із загнутими краями, у якому випікають пироги, сушать фрукти. *Дочка позичила у сусідки деко, щоб спекти на свято пиріжків* (18, 19, 32, 33 Арбузин.; 44, 46, 81, 82 Башт.; 127, 130 Березан.; 183, 184 Березнег.; 212, 213, 216 Брат.; 295, 296 Веселин.; 372, 373, 375 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 558, 559 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 702, 703, 706 Микол.; 887, 888 Очак.; 923, 924, 942 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

ДЕЛЕЖА'Н [дележа́н], -а, ч. Піч. *Наша молода сусідка у новому дележані випекла такий красивий хліб* (550, 551 Жовтн.).

ДЕЛИ'НА [де^нліна], -и, ж. Колода. *То ті делини нам довго доведеться пиляти на дрова* (21, 29 Арбузин.).

ДЕЛЬ [дел'], -і, ж. Нитка, з якої рибаки в'яжуть сіті. *Мицну дель для в'язання рибацьких сіток ми виготовляємо самі* (137, 142, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

ДЕМИНИ'ЦЯ [де^нминіц'а], -і, ж., мед. Карбункул. *І треба ж приключитися оцій деминиці, коли скупчилось в одному місці кілька чиряків* (752, 753 Микол.).

ДЕ'ННИК [дэ́н:ик], -а, ч. Полотняний рушник. *Біля умивальника, щоб було чим утиратися, завжди висить чистий денник* (94, 95 Башт.; 586, 587 Жовтн.).

ДЕ'ННИЦЯ [д'ен:иц'а], -і, ж., астр. Ранкова зоря. Зоряниця. *Небо було зоряне, а на ньому найяскравіше горіла денниця* (759, 760 Новобузьк.).

ДЕРБА'НКА [де'рба́нка], -и, ж., бот. (*Rosasp*). Троянда. *Навколо школи учні посадили дербанки, які цвітуть різнокольоровими квітками* (261, 262 Брат.; 934, 935 Первомай.).

ДЕ'РВА [д'ерва], -и, ж. Обрив. *Дощова вода, що стікає в балку, утворила дерву, яка щороку збільшується* (1012, 1016 Снігур.).

ДЕ'РГА [д'ерга], -и, ж. 1. Щітка для розчісування вовни, прядива. Див. **ДЕ'РГАВКА, ДЕ'РГАЛКА, ДЕ'РГАНИЦЯ, ДЕ'РГАНКА, ДЕ'РГАЛЬНА ЩІТКА, ДЕ'РГІВКА, ДЕРУ'НКА**. *Вовну наша мама розчісує дергою, це така спеціальна щітка* (101, 103 Башт.; 188, 189 Березнег.; 343, 346 Вознесен.; 485, 486, 489 Доман.).

2. Шкребниця, якою чистять коней, корів. *Доглядаючи корів, доярки щодня чистять їх дергами* (331, 332 Веселин.; 685, 687 Кривоозер.).

3. Рибальська снасть. *Рибальська дерга складається із двох навхрест сполучених тичок, до кінців яких кріпиться сітка; довгим держаком дергу витягують із води, якщо в сіті попала риба* (144, 149 Березан.).

ДЕ'РГАВКА [д'ергаўка], -и, ж. Щітка для розчісування вовни. *Дергавка – це дерев'яний круг з густо вбитими високими залізними зубцями для чисання вовни* (127, 128 Березан.).

ДЕ'РГАЛКА [д'ергалка], -и, ж., тк. Щітка для розчісування вовни, прядива. *Унеси, сину, в сіни нашу дергалку, я буду сьогодні дроти клоччя* (52, 53, 65, 66 Башт.; 185, 186, 189 Березнег.; 356, 357 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 573, 574 Жовтн.).

ДЕ'РГАЛЬНА ЩІТКА [д'ергал'на шч 'ітка], -и, ж. Щітка для розчісування вовни, прядива. *Дергальною щіткою розчісують вовну, прядиво перед тим, як щось прядти чи сукасти* (насел. п. див. **ДЕ'РГАЛКА**).

ДЕРГА'Ч [дергáч], -а, ч., орн. (Срех срех). Птах деркач. *Дергач відзначається характерним скрипучим криком, що відрізняє його від усіх птахів* (550, 551 Жовтн.).

ДЕРГА'ЧКА [де^нргáчка], -и, ж. Спеціальний пристрій, щітка для розчісування вовни, волокна. *Дергачка – це круглої форми щітка із залізними зубцями, які й розчісують вовну чи волокно* (144, 145 Брезан.; 205, 206 Березнег.; 486, 487, 489 Доман.; 580, 581, 583 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.; 1006, 1007 Снігур.).

ДЕРГІ'ВКА [де^нрг'іўка], -и, ж. Щітка для розчісування волокна. *У нашої бабусі є стара дергівка, якою вона розчісує вовну* (816, 817 Новобузьк.).

ДЕРГУ'НКА [де^нргúнка], -и, ж. Щітка для розчісування вовни, волокна. *Працювати на дергунці важко, навіть дуже важко, якщо не навчишся* (39, 42, 43 Арбузин.).

ДЕРЕВИ'ЩЕ [дере^нвішче], -а, с. Труна. *Деревище для діда, який помер, зробили із дубових дощок* (389, 390 Врад.; 685, 687, 688 Кривоозер.).

ДЕРЕВКО' [дереўкó], -а, с. Новорічна ялинка. *На Новий рік ми поставили деревко і прикрасили різними бамбульками* (298, 299 Веселин.; 350, 351, 353 Вознесен.).

ДЕРЕВОКЛЮ'Й [деревокл'ўї], -я, ч., орн. (*Dendrocopos major*). Дятел. *Деревоклюй – дуже корисний птах, бо своїм дзьобом видзьобує багато шкідливих личинок з кори дерев* (166, 167 Березнег.).

ДЕРЕВЦЕ' [дереўцé] -я, с. Гілка, яку прикріплюють зверху даху на ознаку того, що будівництво хати закінчується. *Сусід сьогодні поставив на хаті деревце, це значить, буде справляти входини* (74, 75, 77 Башт.; 177, 178, 180, 182 Березнег.; 432, 434, 435 Доман.; 552, 553 Жовтн.; 713, 714, 717 Микол.; 863, 864, 870, 871 Новоодес.).

ДЕРЕВ'Я'ШКА [дереў'я'ашка], -и, ж. Дерев'яний протез. *Наш дідусь, скільки я пам'ятаю, ходить на дерев'яниці, а іншого протеза не хоче* (74, 75, 77 Башт.; 173, 174, 198, 199 Березнег.; 364, 366, 367 Вознесен.; 439, 441, 445

Доман.; 505, 506, 509 Єлан.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 727, 728 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.; 1008, 1010, 1011 Снігур.).

ДЕРЕНЧА'К [деренча́к], -а, ч., орн. (Crex crex). Невеликий перелітний птах з жовтувато-бурим оперенням, який відзначається характерним скрипучим криком. Деркач. *У лісочку цвірінькали горобці і перегукувалися деренчаки* (142, 143 Березан.; 842, 843 Новоодес.).

ДЕ'РЕС [д́ерес], -у, ч., бот. (Polygonum aviculare L.). Трава спориш. *Усе подвір'я густо заросло дересом, утворивши зелений ковйор* (860, 861 Новоодес.).

ДЕ'РЕШ [д́ереш], -а, ч. Кінь чалої масті. *Запрягай, хлопче, свого дереша і гайда на тік возити зерно від комбайнів* (205, 206 Березнег.; 984, 985 Снігур.).

ДЕРЕША' [дереша́], -ати, с. Лоша чалої масті. *От кляте дереша, від кобили не хоче відставати і на хвилинку* (насел. п. див. **ДЕ'РЕШ**).

ДЕРЕША'ТКО [дереша́тко], -а, Лошатко чалої масті. *Дерешатко за кобилою бігає увесь день і ніколи не відстає* (насел. п. див. **ДЕ'РЕШ**).

ДЕРЕШУВА'ТИЙ [дерешува́тиї], -а, -е. Чалий. *З-під дерешуватого жеребця і лошатка пішли всі дерешуваті* (насел. п. див. **ДЕ'РЕШ**).

ДЕРЖА'ЛО [де^нржа́ло], -а, с. Держак сапи або лопати. *До совкової лопати приробили з молодого дубка нове держало* (79, 80 Башт.; 271, 273, 274 Брат.; 413, 414 Врад.; 475, 476 Доман.; 520, 522 Єлан.; 550, 551, 582, 583 Жовтн.; 702, 704, 705 Микол.; 828, 870, 871 Новоодес.).

ДЕРЖА'НКА [де^нржа́нка], -и, ж. Колодочка ножа; черенка. *Коля сам зробив до ножа красиву держанку із кольорової пластмаси* (101, 103 Башт.; 424, 426 Доман.).

ДЕРИ'ПЛІТ [ди^ріпл'іт], -у, ч., бот. (Lycium barbarum). Багаторічна витка рослина повій. *Від вулиці дерипліт обплутав огорожу так, що й миша не пролізе* (383, 384, 387 Врад.; 695, 696 Кривоозер.).

ДЕРИ'СЛИВА [ди^єріслива], -и, ж. Тернослива. Див. **ДРИСЛИ'ВА**. *Наші дерисливи вже починають поспівати і діти з неї не злазять* (78, 79 Башт.).

ДЕРКА'Ч [де^єркач], -а, ч. Спеціальна тріскачка, деренчало, яким лякають зимою у садку зайців, птахів. *Щоб зайці не залазили у садок і не об'їдали з дерез кори, там постійно деренчить деркач* (120, 121 Березан.; 877, 878 Очак.).

ДЕРКА'ЧКА [де^єркачка], -и, ж. Щітка для розчісування волокна. *Деркачка використовується для первинної обробки вовни* (751, 752 Микол).

ДЕРН [дерн], -у, ч. Поверховий шар ґрунту, вкритий трав'янистими рослинами, густо пронизаний їх корінням. Дерен. Див. **ДЕ'РНИК**, **ДЕРНЯ'К**. *Братську могилу воїнів, що загинули при звільненні нашого села, ми обклали свіжим дерном* (478, 480, 481 Доман.; 866, 868, 869 Новоодес.).

ДЕ'РНИК [дёрник], -а, ч. Дерен. *Ми нарізали свіжого дернику, щоб обкласти могилу дідуся на кладовищі* (261, 262, 268, 269 Брат.; 314, 318 Веселин.; 407 Влад., 409, 41 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 917, 918, 920 Первомай.).

ДЕРНИ'ННЯ [ди^єрнін':а], -я, Збірне до **ДЕРН**. *Біля посадки плуги вивернули такі брили з дернинням, що їх треба розбивати градобоем* (насел. п. див. **ДЕ'РНИК**).

ДЕ'РНИЦЯ [дёрниц'а], -і, ж. 1. Пристрій, на якому мелють відходи зерна на дерть для скоту. *На дерниці наш тато змолів великий мішок відходів для свиней* (471, 475, 476 Доман.).

2. Щітка для чесання волокна. *Ми сьогодні дерницею чесали вовну, щоб напярсти ниток для в'язання* (828, 831, 837 Новоодес.).

ДЕРНЯ'К [де^єрн'ак], -а, ч. Дерен. *Сьогодні нарізали у балці дерняку, щоб обкласти пам'ятник воїнам-односельчанам, що загинули під час війни* (851, 852 Новоодес.).

ДЕРПА'К [де^нрпáк], -а, ч., орн. (Сгех сгех). Птах деркач. *Дернак* відзначається особливим скрипучим криком, характерним тільки для нього (617, 622 Казан.).

ДЕРТІ'ЛКА [де^нрт'ілка], -и, ж. Січкаря. *Сьогодні цілий день чоловіки різали соломуну дертілці для корів* (91, 92 Башт.).

ДЕРТЯ' [дерт'á], -і, ж. Дерть. *Житня і пшенична дертя у нас пішла на відгодівлю свиней* (422, 423 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

ДЕРУ'Н [деру́н], -а, ч., іхт. (*Perca fluviatilis*). Окунь. *Ходив сьогодні зранку на рибалку, вловив з десяток дерунів і три карасики* (706, 747, 749 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ДЕРУ'НКА [деру́нка], -и, ж. Щітка для чесання шерсті, волокна. *Дерункою ми чешемо шерсть для всяких господарських потреб, а вона зараз великі* (94, 95 Башт.).

ДЕРЧА'К [де^нрчáк], -а, ч., орн. (Сгех сгех). Птах деркач. *Птах дерчак* відзначається досить характерним скрипучим криком; він ніби дерчить, тому і звуть дерчак (863, 864, 868 Новоодес.).

ДЕСНА' [де^нсна́], -и, ж., анат. М'ясова тканина, що покриває зубні відростки щелеп і корені зубів. Ясна. *Мої десна здорові, міцні, бо добре тримають зуби і не дають їм хворіти* (10,11, 15, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 58, 59 Башт.; 184, 185 Березнег.; 357, 359, 371 Вознесен.; 550, 551, 584, 585 Жовтн.; 702, 703, 705 Микол.; 834, 836, 837 Новоодес.; 963, 965, 989, 999 Снігур.).

ДЕСЯ'ТКА [де^нс'áтка] (1),-и, ж. Одиниця гончарського рахунку. *Десятка означає – десять гончарних виробів на штуку* (359 Вознесен.).

ДЕСЯ'ТКА [де^нс'áтка] (2), -и, ж., тк. Найкращий ґатунок полотняного чи лляного волокна (828, 831 Новоодес.).

ДЕ'ЦЬКЕ МІ'СЦЕ [дэц'ке м'ісце], -я, анат. Орган зв'язку зародка з материнським тілом під час внутрішньоутробного розвитку людини чи ссавців. Плацента. *Децьке місце жінки, особливо вагітної, треба добре*

оберігати від вразливих впливів (35, 36 Арбузин.; 46, 47, 67, 68 Башт.; 107, 108, 110 Березан.; 219, 221, 223 Брат.; 343, 346, 347 Вознесен.; 465, 466, 469 Доман.; 552, 553, 580, 582, 583 Жовтн.; 683, 685, 699 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 860 Новоодес.; 884, 886 Очак.; 923, 924 Первомай.).

ДЕШЕВІ'НЬ [де^иши^ев'ін'], -і, ж. Дешевозна. Див. **ДЕШЕВНЯ'**. *На базар навезли багато картоплі, і така на неї дешивінь, якої ще ніколи не було* (827, 828, 866, 869 Новоодес.; 877, 878, 888 Очак.).

ДЕШЕВНЯ' [де^ише^иўн'а], -і, ж. Дешевозна. *Восени на всі овочі дешевня, а як настане зима, то й ціни піднімуться* (441, 462 Доман.).

ДЄДИК [д'єдик], -а, ч. 1. Пест. до **ДЄ'ДЯ**. *Мамуню, наш дєдик уже йде з роботи і нам щось несе* (21, 22, 24 Арбузин.; 49, 50; 74, 77 Башт.; 191, 193 Березнег.; 259, 260 Брат.; 292, 294 Веселин.; 424, 425, 429 Доман.; 517, 519, 526, 527 Єлан.; 550, 551, 557, 558 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 718, 720 Микол.; 759, 768, 799 Новобузьк.; 828, 845, 846 Новоодес.; 943, 944 Первомай.; 963, 984, 985 Снігур.).

2. Дядько. *Наш дєдик приходив у гості і приносив нам гостинців* (33, 34 Арбузин.; 263, 264, 266 Брат.).

ДЄ'ДЯ [д'єд'а], -і, ч. 1. Батько. Див. **ДЄ'ДЬО**. *Наш дєдя скоро прийде з роботи, то приготуй, дочко, йому вечерю* (331, 332 Веселин.; 413, 414 Влад.).

2. Дядько. *Ма, дєдя і тьотя ще прийдуть до нас у гості?* (328, 331 Веселин.).

ДЄ'ДЬО [д'єд'о], -я, ч. Батько. *Ма, я піду на вулицю зустрічати дєдя, він скоро йтиме з роботи* (29, 31 Арбузин.).

ДЄТВА [д'єтва], -и, ж., бдж. Бджолиний розплід у стадії личинок. Див. **ДЄ'ТКИ**, **ДІТВА'**, **ДІ'ТКИ**. *Бжולי дуже вже кусючі, коли у вуликах плодиться дєтва, бояться за своє потомство* (359 Вознесен.; 478, 480 Доман.).

ДЄ'ТКИ [д'єтки], мн., бдж. Бджолиний розплід у стадії личинок. *Вулики зараз на особливому режимі і в бжіл, і в нас, бо плодяться дєтки* (29,

31, 42, 43 Арбузин.; 78, 79 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 263, 264, 266 Брат.; 594, 595, 628, 634 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 751, 752 Микол.; 816–820 Новобузьк.; 877, 878, 884 Очак.).

ДЖАГА'Н [джага́н], -а, ч. Кайло. Див. **ДЖАКА'Н**. *Жінки джаганами довбали суху глину, щоб дібратися до піску* (292, 294 Веселин.; 416, 417 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

ДЖАКА'Н [джакáн], -а, ч. Кайло. *Джаканами і ломами мужики довбали каміння для шосейної дороги* (356, 371 Вознесен.; 443, 445 Доман.; 552, 553 Жовтн.).

ДЖАЛУБА'ННЯ [джалубáн':а], -я. Колупання. *Твоє тривале джалубання в глині так і не принесло ніякої користі* (насел. п. див. **ДЖАЛУБА'ТИ**).

ДЖАЛУБА'ТИ [джалубáти], -аю, -аєш, недок., перех. Колупати. *Не джалубай лежанки, бо вона скоро й сама розвалиться* (441, 422 Доман.; 529, 531 Єлан.; 652, 665, 669 Казан.; 793, 794 Новобузьк.).

ДЖЕРГА'Ч [дже^нргáч], -а, ч. Товста і груба тканина; рядно чи доріжка з неї. Дерга. *Усі оті джергачі, що простелені на підлозі, ми самі виткали* (124, 125, 127 Березан.; 899, 90; 903 Очак.).

ДЖЕРЕЛЬЦЕ' [джерел'цé], -я, анат. Тім'ячко у малої дитини. *У нашого маленького внучка джерельце чогось почервоніло, може до лікаря понести?* (298, 299, 301 Веселин.).

ДЖЕРМАЛО' [дже^нрмáло], -а, с., вівч. Щипчики, якими вівчарі витягають з ранок овець черв'яків. *Подай мені джермало, піду он до овечки, яка крутиться, та почищу в неї ранки* (142, 143, 156, 158, 159 Березан.; 191, 193 Березнег.; 887, 888 Очак.).

ДЖЕРМА'ЛИТИ [дже^нрмáлити], -ю, -иш, недок., перех. Чистити рани овець від черв'яків за допомогою джермала. *Бери джермало і йди он до тих овечок, що крутяться, джермалити* (насел. п. див. **ДЖЕРМАЛО'**).

ДЖИГА'Н [джигáн], -а, ч. Чоловік, хлопець розпутної поведінки. *Мені, дочко, стидно людям у вічі дивитися, що ти водишся з отим джиганом* (101, 103 Башт.).

ДЖОГОРИ'ТИСЯ [джогорі́тис'а], -рюся, -ришся, недок. Бадьоритися. *Хоч і важкувато на душі після такої поразки, а він все-таки джогориться, не падає духом* (173, 174 Березнег.; 351, 353 Вознесен.; 995, 996, 998 Снігур.).

ДЖИГУ'Р [джигу́р], -а, ч. Жаба-самець. *На березі ставка хлопці вбили величезного зеленого джигура* (445, 447, 448 Доман.).

ДЖИ'МЧОВИЙ [джі́мчови́й], -а, -е. Джинсовий. *Син просить, щоб купили модні джимчові штани, а де їх можна дістати, ніхто не знає* (173, 175 Березнег.; 976, 978 Снігур.).

ДЖИГО'РЛІ [джигóрлі], -ів, мн., бот. (*Armeniaca vulgaris* Lam). Абрикоси жерделі. *Пішли у посадку, там уже поспіли джигорлі* (436, 437 Доман.; 516, 517 Єлан.).

ДЖІНДЖІ'РКА [дж'індж'і́рка], -и, ж., орн. (*Galerida cristata*). Пташка посмітюха. *Джінджірка – це польова пташка, дуже красива та ще й співуча* (970, 971 Снігур.).

ДЖОЛУБА'ТИ [джолубáти], -аю, -аєш, недок., перех. Колупати. *Не треба долубати пальцем хліб, давай я відріжу скибку, бери і їж* (389, 390, 392 Влад.).

ДЖОЛУБА'ТИСЯ [джолубáтис'а], -аюся, -аєшся, недок. Колупатися. *Перстань джолубатися у тій глині, бо скоро увесь будеш на чорта схожий* (389, 390, 392 Влад.).

ДЖОМ [джом], -у, ч. Викинуті хвилями на берег водорослі. *Вночі був вітерець, і хвилі викинули на берег багато різного джому* (505, 508 Єлан.).

ДЖУДЖУ'ЛИТИ [джуджу́лити], -лю, -лиш, недок., перех. Чепурити; вибагливо і модно одягати. *Доки ти будеш джуджулити ту дитину? Скоріше одягай та пішли, бо запізнимося* (343, 346, 347 Вознесен.; 475, 476 Доман.).

ДЖУДЖУ'ЛИТИСЯ [джуджу'литис'а], -люся, -лишся, недок. Чепуритися; вибагливо і модно одягатися. *Пора вже йти, а ви ще й не одяглися, все джуджулитесь перед дзеркалом* (насел. п. див. **ДЖУДЖУ'ЛИТИ**).

ДЖУ'ЙГА [джуйга], виг. Вигук, яким цькують собак. „Джуйга, Рябко! Джуйга!“ – нацьковував хлопчина собаку, показуючи на кішку (985, 986 Снігур.).

ДЖУ'ФА [джуфа], -и, ж. Виготовлена з конопляного насіння біла рідина. Див. **ВУРДА'**. *Джуру ми вживаємо як пісне молоко, більше всього це буває взимку* (1016, 1017 Снігур.).

ДЗАНДЗА'Р [дзандзар], -у, ч., бот. (*Armeniaca vulgaris Lam*). Дерево абрикоса і її плоди. Див. **ДЗАРДЗУ'ЛА**. *Дзандзари, що ростуть у посадці, уже почали поспівати* (552 Жовтн.).

ДЗАРДЗУ'ЛА [дзардзула], -и, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris Lam*). Дерево абрикоса і її плоди. *Наші дзардзули цього року вродили добре, і ми законсервували десять банок* (934, 935 Первомай.).

ДЗВЕНО' [дзвенó], -а, с. Одна з частин складеного обода колеса. *Кожне дзвено складеного обода колеса кріпиться до шини, щоб колесо не розпалося* (298, 299 Веселин.).

ДЗВЕ'НЬКАННЯ [дзвєнкан':а], -я. Дзенькання. *Недалеко од нас паслася отара, і нам чутно було дзвенькання дзвіночків, що висіли в овець на шиях* (насел. п. див. **ДЗВЕ'НЬКАТИ**).

ДЗВЕ'НЬКАТИ [дзвєн'кати], -аю, -аєш, недок. Дзенькати. *У великій кімнаті нікого не було, лише час від часу дзвенькав годинник* (245, 246, 249 Брат.; 292, 294, 298 Веселин.; 399, 401, 402 Врад.; 676, 677, 681 Кривоозер.; 947, 948 Первомай.).

ДЗВЕ'НЬКІТ [дзвєн'к'іт], -у, ч. Дія за знач. **ДЗВЕНЬКОТІ'ТИ**. *З кузні доносився глухий дзвенькіт молотка і молота* (насел. п. див. **ДЗВЕ'НЬКАТИ**).

ДЗВЕ'НЬКНУТИ [дзвѐн'кнути], -ну, -неш, док. Однокр. до **ДЗВЕ'НЬКАТИ**. *Раптово дзенькнув дзвінок, і всі в кімнаті притихли* (насел. п. див. **ДЗВЕ'НЬКАТИ**).

ДЗВЕНЬКОТІТИ [дзвє^н'н'коті́ти], -отю, -очу, -тиш, недок. Дзвеніти. *Дзвенькотіли колеса підводи, яку тягнула пара гнідих кобил* (насел. п. див. **ДЗВЕ'НЬКАТИ**).

ДЗВІН [дз'в'ін], -у, ч. Обід колеса. *Дзвін дерев'яного колеса складений із кількох багрів* (90, 91 Башт.; 187, 188, 190 Березнег.; 364, 366, 367 Вознесен.; 861, 862 Новоодес.; 995, 996, 999 Снігур.).

ДЗВО'НИКИ [дзвѐники], -ів, мн., бот. (Протоеа sp). Рослина плетуха звичайна, квіточки якої за своєю формою схожі на маленькі дзвіночки. Див. **ДЗВОНКИ'**. *Дзвоники обплели з вулиці всю огорожу* (10, 11, 29, 31 Арбузин.; 78, 79, 88, 89 Башт.; 166, 167, 185, 186 Березнег.; 342, 343, 346 Вознесен.; 462, 465, 469, 470 Доман.; 731, 732, 734 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ДЗВОНКИ' [дзвонкі́], -ів, мн., бот. (Протоеа sp). Рослина плетуха. *Дзвонки ростуть швидко і не бояться ні засухи, ні дощів* (101, 102 Башт.; 191, 193, 194 Берзнег.).

ДЗВОНЯ'К [дзвон'ак], -а, ч. Одна з частин складеного обада колеса. Див. **ДЗВЕНО'**, **ДЗВІН**. *Один дзвоняк чомусь тріснув, треба б замінити його, бо зламається все колесо* (насел. п. див. **ДЗВІН**).

ДЗЕГ [дзег], -а, ч., ент. (Tabanus). Комаха гедзь. *Дзег – це велика муха, яка висисає кров тварин, кусаючи їх у ранки* (212, 213, 216 Брат.; 305, 307, 308 Веселин.; 404, 405 Влад.; 49; 491 Доман.; 923, 924 Первомай.).

ДЗЕ'ГАТИСЯ [дзѐгатис'а], -ається, недок. Збуджено стрибати, бігати від укусів гедзя. *Гедзатися. Сьогодні і жарко, і парко, мухи кусаються, а корови дзегаяться як несамовиті* (насел. п. див. **ДЗЕГ**).

ДЗИГА'ЛКА [дзигалка], -и, ж. Дзига. *Тато зробив нову дзигалку, якою діти забавляються, коли є бажання* (617, 620 Казан.).

ДЗИГАЛО [дзігало], -а, с. Годинник. *Дзигало, що висить на стіні, зупинилося, бо ніхто не завів* (315, 317 Веселин.).

ДЗИГА'Р [дзигар], -а, ч. Годинник. *Заведи стінний дзитар, бо як стане, то можемо запізнитися на автобус* (10, 11, 33, 34 Арбузин.; 94, 95, 97, 100 Башт.; 160, 162, 163 Березнег.; 212, 213 Брат.; 278, 279 Веселин.; 340, 357, 359 Вознесен.; 383, 384, 416, 417 Влад.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 743, 744, 749 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 907, 908 Первомай.).

ДЗИГА'РА [дзигара], -и, ж. Цигарка. Див. **ДЗИГАРЕ'ТА**. *Сьогодні так був зайнятий на роботі, що за увесь день викурих тільки дві дзигари* (568, 569 Жовтн.).

ДЗИГАРЕ'ТА [дзигарета], -и, ж. Цигарка. *Як будеш у магазині, то купиш мені пару пачок дзигарет* (568, 569 Жовтн.).

ДЗИГА'РИК [дзигарник], -а, ч. Зменш. до **ДЗИГА'Р** – 1. *На день народження дочки батько подарив красивий дзигарик на золотій цепочці* (насел. п. див. **ДЗИГА'Р**).

ДЗИГАРО'К [дзигарок], -а, ч. Зменш. до **ДЗИГА'Р**. *Де це ви купили такий файний жіночий дзигарок?* (насел. п. див. **ДЗИГА'Р**).

ДЗИГАТИСЯ [дзігатис'а], -ається, недок. Збуджено стрибати, бігати від укусів гедзя. Гедзатися. Див. **ДЗЕ'ГАТИСЯ**. *Корови сьогодні дзигаються, бо кляті мухи не дають спокою* (320, 323 Веселин.).

ДЗИГЛЮВА'ТИ [дзигл'увати], -юю, -юєш, недок., перх. Чепурити, вибагливо одягати. *Доки ти будеш дзиглювати ту дитину? Кінчай, бо пора вже іти* (329, 330 Веселин.).

ДЗИГЛЮВА'ТИСЯ [дзигл'уватис'а], -ююся, -юєшся, недок. Чепуритися, вибагливо одягатися. *Це дівчата півдня будуть дзиглюватися, поки зберуться іти в клуб* (329, 330 Веселин.).

ДЗИГОНІ'ТИ [дзигон'іти], -ню, -ниш, недок. Дрижати від холоду. *Прийшли хлоп'ята з гулянки, дзигоняють, аж посиніли від холоду* (449, 451 Доман.).

ДЗІМО'ХА [дз'імо́ха], -и, ж., кул. Картопляний суп. *Дітям на вечерю приготувала дзімоху з молоденької картоплі* (551 Жовтн.).

ДЗУ'ГА [дз'у́га], -и, ж., тк. Пристрій у ткацькому верстаті, який затримує зворотний рух навою. *Дзуга в ткацькому верстаті не дає можливість рухатися навою у зворотному напрямку* (490, 491 Доман.).

ДЗЮ'БА [дз'у́ба], -и, ж. 1. Дзьоб птахів. Див. **ДЗЬОБА'К**. *Набільша дзьоба, мабуть, в орла, бо він може схопити і понести будь-якого птаха* (683, 685 Кривоозер.).

2. Кочерга. *Візьми дзьобу і помішай жар у печі, бо зараз поставлю казанок з картоплею* (970, 972 Снігур.).

3. Довгий загострений ніс. *Нашого сусідського хлопця називають дзьобою, бо в нього довгий гострий ніс* (576, 577 Жовтн.).

ДЗЮБА'К [дз'уба́к], -а, ч. Дзьоб. *Ходить півень по двору і все, що падає під ноги, клює своїм дзьобаком* (124, 125 Березан.; 873, 875, 878 Очак.).

ДЗЮБА'Р [дз'уба́р], -я, ч., анат. Наріст на кінчику язика у птахів. *У нашого старого півня виріс великий дзьобар на язичку, і він тепер погано клює їжу* (314, 315, 318 Веселин.; 383, 384, 404, 405 Врад.).

ДЗЮ'БАТИ [дз'у́бати], -аю, -аєш, недок., перех. Полоти. *Піду дзьобати на огороді картоплю, бо вже заросла після дощу бур'яном* (292–294, 324, 328, 329 Веселин.; 411, 412, 414 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

ДЗЮБИ'НА [дз'убі́на], -и, ж. Віспяний шрам на обличчі. Віспина. *Невеликі дзьобини покрили все обличчя, видно, колись хворів на віспу* (101, 103 Башт.; 207, 209, 211 Березнег.).

ДЗЮ'ГЛІ [дз'у́глі], -ів, мн. Вудила, якими гнuzдають коня. *Всунь коневі в рот дзьоглі, бо він норовистий, може ще поносити* (836 Новоодес.).

ДЗЮ-ДЗЮ' [дз'у/дз'у́], виг. Вигук, яким кличуть собак. *«Дзю-дзю, Шарик! Дзю-дзю!»* – кликав хлопчина маленьку собачку (22, 23 Арбузин.).

ДЗЮДЗЮ'РИТИСЯ [дз'удз'уритис'а], -рюся, -ришся, недок. Чепуритися. *Дівчата вже почали дзюдзюритися перед дзеркалом, видно, збираються в клуб іти* (570, 572 Жовтн.; 704, 705 Микол).

ДЗЮРЕНЧА'ТИ [дз'уре^нч'ати], -чить, недок. Дзюрчати. *Піди закрій кран, щоб вода даремно не дзюренчала* (169, 170, 172 Березнег.; 337, 338 Вознесен.; 443, 453, 455 Доман.; 570, 572 Жовтн.).

ДЗЮ'РКА [дз'урка], -и, ж. Дірка. *В даху утворилась невелика дзюрка, тому під час дощу і тече вода* (39, 40, 42, 43 Арбузин.; 263, 266, 267 Брат.; 305, 307, 309 Веселин.; 416, 417, 420 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 907, 908, 939, 940 Первомай.).

ДЗЮ'РКАЛО [дз'уркало], -а, с. Джерело. *У дзюркалі, що знаходиться внизу, завжди свіжа, чиста і холодна водичка* (314, 315, 317 Веселин.; 396, 397, 399, 401 Влад.; 700, 701 Кривоозер.).

ДИВОГЛЯ'Д [дивогл'ад], -у, ч. Видовище. *Коли над річкою висить радуга – ото дивогляд* (337, 356 Вознесен).

ДИВОГЛЯ'ДІЯ [дивогл'ад'іа], -її, ж. Видовище. *На таку дивоглядію, що показували приїжджі артисти, ми дивилися з великим задоволенням* (насел. п. див. ДИВОГЛЯ'Д).

ДИВОГЛЯ'ДНИЙ [дивогл'адній], -а, -е. Видовищний. *У музеї нам показували дивоглядні речі, про які ми зроду нічого не чули* (насел. п. див. ДИВОГЛЯ'Д).

ДИКА'Р [дик'ар], -я, ч. 1. Природний, дикий камінь, що використовують як будівельний матеріал. *Вздовж дороги навезли купи дикарю і піску, літом будуть мостити шосе* (78, 79 Башт.; 173, 174, 198 Березнег.; 333, 335, 336 Вознесен.; 424, 425, 462, 471 Доман.; 550, 551, 553, 557 Жовтн.; 706, 708, 743, 744 Микол.; 861, 862 Новоодес.; 1002, 1003, 1005 Снігур.).

2. Камінь, яким придавлюють кружки в діжці з квашеною капустою, огірками, помідорами. *Візьми дикар і пригніти пружки у бочці з капустою, щоб не псувався верх капусти* (насел. п. див. **ДИКА'Р** – 1).

3. Дикий, не калібрований виноград. *До пагонів молодого дикаря прищеплюємо такий сорт винограду, який вважаємо за потрібне* (322, 323 Веселин.; 356, 359, 360 Вознесен.; 873, 875 Очак.; 963, 989, 993 Снігур.).

ДИКАРІ' [дикар'і], -ів, мн. Курчата, виведені куркою без відома людей. *Наша зозуляста курка ні з сього ні з того привела всоїх дикарів, яких висиділа невідомо де* (94, 95 Башт.).

ДИКИ'ВА [диківа], -и, ж. Пристрій, яким мелють зерно на дерть. *Принесла від сусідки дикиву, щоб змолоти трохи дерті для свині* (329, 330 Веселин.).

ДИКУ'Н [дикун], -а, ч. Дикий кабан. *Дикун налякав мене у лісі до смерті* (923, 934, 942 Первомай.).

ДИКУ'НКА [дикунка], -и, ж. Самиця дикого кабана. *Дикунка пробиралася поміж деревами, ведучи своє маленьке кабанятко* (насел. п. див. **ДИКУ'Н**).

ДИЛЮЧО'К [дил'учок], -а, ч. Брусок, дощечка, дилина. *Оці дилючки відклади окремо, вони всі підуть на огорожу* (322, 323 Веселин.).

ДИЛЬ [дил'], -я, ч. 1. Слиж. *Диль – це поперчна балка стелі, один кінець якої кладуть на стіну, а другий – насволок* (490, 498, 499 Доман.).

2. Одна з двох бічних рам ткацького верстата. *У нашого ткацького верстата один диль чомусь розколовся і треба його замінити* (605, 606 Казан.; 782, 783, 786 Новобузьк.).

ДИМА'РЕЦЬ [димарец'], -я, ч., бдж. Прилад з міхом для обкурювання бджіл. Див **ДИМА'РИК**. *Сидів на стільчику старий пасічник, готуючи димарець, щоб обкурювати бджіл* (насел. п. див. **ДИМА'РИК**).

ДИМА'РИК [димарик], -а, ч., бдж. Прилад з міхом для обкурювання бджіл. Див. **ДИМА'РЕЦЬ**, **ДИ'МНИК**, **ДИ'МНИЦЯ**, **ДИМОКУ'Р**. *Дідусь*

узяв свій димарик і пішов димати бджіл, щоб нікого не покусали (10, 11, 14, 18, 19 Арбузин.; 44, 46, 61, 63 Башт.; 107, 109, 110 Березан.; 193, 195, 169 Березнег.; 227, 228, 232 Брат.; 299, 301, 303 Веселин.; 342, 343, 346 Вознесен.; 411, 413, 415 Влад.; 584, 585 Жовтн.; 676, 677, 700, 701 Кривоозер.; 727, 728, 744, 745 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.; 899, 900 Очак.; 911, 912, 914 Первомай.; 984, 985 Снігур.).

ДИМА'ТИ [димати], -аю, -аєш, недок., перех., бдж. Обкурювати бджіл. *Пасічник почав димати дим ариком бжл, щоб вони нікого не покусали, як буде хазяїнувати біля вуликів (насел. п. див. ДИМА'РИК).*

ДИМЕНІ'ТИ [дименіти], -ію, ієш, недок. Зникати. *Далеко було видно підводу, якою наш батько поїхав у степ, а потім вона почала дименіти (765, 767, 768 Новобузьк.).*

ДИМКА [дймка] (1), -и, ж. Спідниця. *На свято сестра пошила собі нову димку і шовкову кофточку (424, 426, 485, 486 Доман.; 736, 737, 739 Микол.).*

ДИМКА [дймка] (2), -и, ж., бот. (*Allium* сера). Однорічна цибуля, яку висаджують весною. *Цю цибулю, щоб не проростала зимою, тримають у сухому місці – біля димника, іноді її продимлюють, тому вона й зветься димкою (747, 749, 750 Микол.).*

ДИ'МНИК [дймник], -а, ч. 1. Димар над дахом хати. *Полізу на дах та обмажу димник, бо облупився і може ще розвалиться (21, 39, 40, 43 Арбузин.; 101, 102 Башт.; 205, 206, 209, 211 Березнег.; 234, 236, 261, 262 Брат.; 320, 321 Веселин.; 359, 360, 362 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 439, 441, 422 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 551, 552, 574, 575 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 830, 831 Новоодес.; 951, 953, 955 Первомай.; 998, 999 Снігур.).*

2. Прилад для обкурювання бджіл. *Щоб бжолі не кусалися, коли хазяїнують у вуликах, їх обкурюють димником (305, 307 Веселин.).*

3. Скло на гасовій лампі. *На лампі дуже закоптився димник, треба його протерти чистою тряпкою (424, 427, 429 Доман.).*

ДИМНИЦЯ [дiмниц'а], -і, ж., бдж. Прилад для обкурювання бджіл. *Розкури димницю та підемо подивимося, які там справи у наших вуликах* (64, 66 Башт.; 182, 183, 185 Березнег.; 350,353, 355 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 863, 864 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

ДИМОВА' КА'ША [димовá кáша], -і, ж., кул. Пшоняна каша, зварена на відкритому вогні і пропахла димом. *Димову кашу часто готують вівчарі, заправляється вона завжди салом* (704, 705, 731, 734 Микол.).

ДИМОВИ'К [димовiк], -а, ч. Дощаний димар, обмазаний глиною, над дахом хати. *Сьогодні полізу на кришу й обмажу димовик, бо вже облупився* (899, 900 Очак.).

ДИМВИ'ЩЕ [димвiще], -а, с. Пожарище; те, що залишилося після пожежі. *Від скирти соломи, яка загорілася від блискавки, залишилось одне димвище* (347, 356 Вознесен.).

ДИМОКУ'Р [димокóр], -а, ч., бдж. Прилад, яким обкурюють бджіл. *Пасічник, щоб залісти у вулик, почав обкурювати бжil димокуром* (22, 24, 25, 26 Арбузин.; 52, 55, 81, 82 Башт.; 132, 133, 135, 152, 154 Березан.; 185, 186 Березнег.; 271, 273, 275 Брат.; 278, 280 Веселин.; 357, 359 Вознесен.; 407,409, 410 Влад.; 453, 455, 469, 470 Доман.; 528, 529, 531 Єлан.; 551, 552 Жовтн.; 608, 610 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 731, 733, 734 Микол.; 773, 776 Новобузьк.; 845, 846, 848 Новоодес.; 877, 878, 880 Очак.; 930, 931 Первомай.; 963, 965 Снігур.).

ДИНДИ'РА [диндiра], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. Див. **ДИРДИ'РА**. *Коли грають в диндиру, то один з учасників із зав'язаними очима ловить або відшукує інших* (78, 79, 94, 95 Башт.; 207, 208, 211 Березнег.; 366, 367, 371 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 751, 752 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.).

ДИНДИ'РОК [диндiрок], -а, ч. Невелика легкова машина, зроблена з мотоцикла. *Наш дідусь – інвалід війни, йому безплатно видало невеличку машину, такий собі диндилок* (557, 574, 575 Жовтн.).

ДИ'НЯ [діна], -і, ж., бот. (*Cucurbitarero*). Гарбуз. *Мама спекла сьогодні диню, то ми їли її з пирогами, а запивали молоком* (298, 299 Веселин.; 389, 392 Врад.).

ДИРГУЛЕ'ЦЬ [диргул'ець], -я, ч., кул. Холодець. *На кожний Новий рік ми обов'язково варимо диргулець* (899, 900, 903 Очак.).

ДИРДИ'РА [дирдіра], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. *Дирдира – кімнатна гра, при якій один з учасників ловить із зав'язаними очима або відшукує інших учасників гри* (315, 317 Веселин.).

ДИ'РДОСТОЧКА [дірдосточка], -и, ж, тк. Прутик, на якому крутиться цівка у ткацькому човнику. *На дирдосточці крутиться цівка у ткацькому човнику* (207, 209, 211 Березнег.).

ДИ'РЧИК [дірчик], -а, ч. Мотоцикл. *Ще ранком син сів на свого дирчика і кудись поїхав* (21 Арбузин.).

ДИСЬ [дис'], виг. Скорочена форма наказового способу дієслова „дивись”. *Дись, хто там іде до нас так рано. Чи не бригадир бува?* (693, 694, 699 Кривоозер.; 706, 707 Микол.; 911, 912, 914 Первомай.).

ДИ'ХАВИЦЯ [діхавиц'а], -і, ж., мед. Хвороба грудна жаба. *Дихавиця – серцева хвороба, яка проявляється в нападах різкого стискоючого болю за грудиною* (101, 103 Башт.; 184, 185, 189 Березнег.).

ДИ'ХАВКА [діхаўка], -и, ж., анат. 1. М'яке тім'ячко в малій дитини. Див. **ДИ'ХАЛКА**. *Коли малятко хворе, то це дуже помітно на його дихавці* (78, 79 Башт.; 173, 174 Березнег.; 995, 997 Снігур.).

2. Випнута хрящова частина гортані; кадик. *Дихавка, або ж адамове яблуко, показує, у якому стані знаходиться людина* (449, 451 Доман.).

3. Хвороба грудна жаба. *Коли людина хвора на дихавку, то стискаються і болять груди, вашико дихати* (340, 342, 343 Вознесен.).

ДИ'ХАЛКА [діхалка], -и, ж., анат. 1. М'яке тім'ячко в малій дитини. *Дитяча дихалка завжди засвідчить, здорова дитина чи хвора* (877, 883, 888 Очак.).

2. Кадик; адамове яблуко. *Кобила дуже втомилася, бо дихалка сильно впадає і випинається* (10, 11, 29, 31 Арбузин.).

ДИЧ [дич], -і, ч. Дичина. *Були сьогодні на полюванні, децю підбили з дичі* (107, 108, 144, 145 Березан.; 160, 162, 198, 199 Березнег.; 887, 888, 899, 901 Очак.; 963, 1008, 1010 Снігур.).

ДИЧА'К [дича́к], -а, ч. Дичина. *На полювання вийшли рано і до обіду підбили кілька дичаків* (81, 82 Башт.; 551, 553, 576, 577 Жовтн.).

ДИ'ЧКА [ді́чка] (1), -и, ж., бдж. Дика бджола. *Бжоло дички водяться, як правило, у лісі, посадиці у дуплах дерев* (83, 85, 87 Башт.; 342, 343 Вознесен.; 432, 434, 436 Доман.; 586, 587 Жовтн.; 743, 744, 746 Микол.; 827, 828, 863, 864 Новоодес.).

ДИ'ШЕНЬ [ді́шен'], -я, ч. Дишель воза. Див. **ДИ'ШЛЯ**. *Постав дишень у парокінний віз, будемо запрягати коней і їхати в поле* (195, 196 Березнег.).

ДИ'ШЛЯ [ді́шл'а], -і, ж. Дишель воза. *Дишлю, приготовлену до безбарки, візники забрали, щоб поставити до гарби* (866, 868, 869 Новоодес.).

ДІБУГА'Й [ді́буга́й], -ю, ч. Біла рідина, виготовлена з конопляного насіння. Пісне молоко. Див. **ГУРДА'**. *Дібугай – це біла рідина, виготовлена з конопляного насіння, яку вживають взимку замість молока* (337, 338, 340, 371 Вознесен.).

ДІДУ'СИК [ді́дусик], -а, ч. Пест. до **ДІДУ'СЬ**. *Нашому дідусику уже виповнилося сімдесят п'ять років, і відчуває він себе добре* (10, 11 Арбузин.; 44, 45 Башт.; 160, 161 Березнег.; 333, 334 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 580, 582 Жовтн.; 743, 744 Микол.; 828 Новоодес.).

ДІ'ДУХ [ді́дух] (1), -а, ч., бот. (*Leucosium vernum*). Лісова рослина білоцвіт. *Рослина дідух росте у лісах і заростях, а весною цвіте жовтими квіточками* (27, 28 Арбузин.; 271, 273, 274 Брат.; 697, 698 Кривоозер.; 912, 914, 942 Первомай.)

ДІДУХ [д'ідух] (2), -а, ч, ент. (*Gryllotalpa gryllotalpa* L.). Жук вовчок. *Дідух – дуже шкідлива комаха, вона підгризає корені молодих городніх рослин* (1012, 1016 Снігур.).

ДІДУ'ХА [д'ідуха], -и, ж., мед. Хвороба жовтуха. *Дідуха – це жовте забарвлення шкіри, що є ознакою захворювання печінки* (985 Снігур.).

ДІ'ЖНИК [д'іж^шник], -а, ч. Майстер, що виробляє діжки. Бондар. *Діжник зараз у великій пошані, особливо на селі, бо всім дішки потрібні* (838, 840 Новоодес.).

ДІЖУ'РКА [д'іжурка], -и, ж. Чоловіче ватне півпальто. *Одягай, сину, діжурку і шапку, бо на дворі сьогодні великий мороз* (10, 14, 39, 41 Арбузин.; 182, 183 Березнег.; 133, 135, 136 Березан.; 558, 559, 561 Жовтн.; 747, 749, 750 Микол.; 923, 924 Первомай.).

ДІЙНИ'К [д'ійнік], -а, ч. Дійниця, у яку доять корів. *Як розіллеш молоко, то дійник вимий, витри і постав сушитися на сонці* (90, 92 Башт.; 191, 193, 195 Березнег.; 475, 476 Доман.; 903, 905, 906 Очак.).

ДІ'ЙОЧКА [д'ійочка], -и, ж. П'ята нерозвинена дійка у корови. Придоцок. *У нашої корови є також п'ята дійочка, але вона не досяється* (58, 59 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 863, 864 Новоодес.).

ДІ'ЙСЯ [д'ійс'а], присл. Сьогодні. *Дійся була у куми в гостях, тому й не приходила до вас* (278, 280 Веселин.).

ДІКАЛО'Н [д'ікал'он], -у, ч. Одеколон. *Сьогодні у парикмахерській підстригся, побрився ще й діколоном надушився* (576, 577 Жовтн.; 713, 714 Микол.; 845, 846, 848 Новоодес.).

ДІЛА' [д'іла́], мн., мед. Менструація. *Невістка на роботу сьогодні не піде, бо в неї жіночі діла* (10, 11, 14 Арбузин.; 78, 80 Башт.; 132, 133 Березан.; 562, 568, 569 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 704, 705 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 951, 952 Первомай.).

ДІЛЕ'ТКА [д'ілетка], -и, ж. Діжка. *У погребі стоїть три ділетки: одна з капустою, інші дві з огірками і помідорами* (420, 422 Врад.).

ДІЛЖА'Н [д'іл'іж'ан], -а, ч. Чавунна бляха з конфорками, яка накриває кухонну плиту. *Розтопили плиту, нагрівся ділжан, і в хаті зразу стало тепло* (686, 688 Кривоозер.).

ДІЛЬ [д'іл'], -і, ж., риб. Спеціальні нитки, з яких в'яжуть рибальські сіті. *Діль для риболовських сіток ми виготовляємо самі або замовляємо в артїлі, яка цим займається* (137, 142, 149 Березан.; 873, 887, 906 Очак.).

ДІРЯ'ВКА [д'ір'аўка], -и, ж. Головка спілого маку з дірочками. *Серед спілих головок чимало дірявок, то шкідники їх поточили і поїли мак* (88, 89 Башт.).

ДІТВА' [д'ітв'а], -и, ж., бдж. Бджоляний розплід у стадії личинок. *З вуликами треба бути дуже обережними, бо там зараз розплюється дітва* (35, 36, 38 Арбузин.; 234, 236 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 594, 595 Казан.; 818, 819 Новобузьк.; 951, 952, 955 Первомай.).

ДІТВАКУВА'ТИ [д'ітвакув'ати], -ую, -уєш, недок. Дружити в дитинстві, будучи дітьми. *Ає, коли це було, ще як дітваками, коли ходили до школи* (678, 680, 681 Кривоозер.; 946, 948 Первомай.).

ДІТКИ [д'ітки], -ток, мн., бдж. Бджоляний розплід у стадії личинок. *У вуликах зараз плодяться дітки, тому бжолі дуже кусаються* (485, 487, 489 Доман.; 526, 527 Єлан.; 584, 585 Жовтн.; 731, 733 Микол.; 857, 858 Новоодес.).

ДІЦИМА'Н [д'іцим'ан], -а, ч., кул. Великі пироги з прісного тіста, начинені зеленою цибулею. *Гостей, що приїжджали з міста, угощали молошницею і гаряченькими діциманами* (424, 426, 427, 432, 436 Доман.; 502, 503, 516, 542, 543 Єлан.).

ДІЦМАН [д'іцм'ан], -а, ч., кул. Пироги, начинені зеленою цибулею. *Піди, дочко, нарви зеленої цибулі, та спечемо на вечерю свіженьких діцманів* (насел. п. див. ДІЦИМА'Н).

ДІЯМО'НД [д'ійам'онд], -у, ч., бот. (*Vitis* sp.). Сорт винограду. *Хто і коли почав розводити діамонд, не знаю, але і в нас є два куці і родить він добре* (934 Первомай.).

ДЛУБАНИ'НА [длубані́на], -и, ж. Забарна, клопітка робота. *Перебирати цибулю – то така длубанина, що нею може займатися тільки наша бабуся* (94, 95, 97 Башт.).

ДЛУЖА'НИ [длужа́ни], мн. Кукурудзяне бадилля. Див. **ГЛУДЖА'НИ**. *Сьогодні батько привіз для корови велику гарбу длужан* (870, 871 Новоодес.).

ДЛЯ'ВИЙ [д'л'ави́ї], -а, -е. Неквапливий. *Ну чого він такий длявий? Робить усе так повільно, як мокре горить* (85, 86 Башт.).

ДМУ'ХАЛКА [дму́халка], -и, ж., бдж. Прилад для обкурювання бджіл. *Бери дмухалку, надівай сітку і йди дивися, що там є у вуликах* (497, 498, 500 Доман.).

ДМУ'ХАЛО [дму́хало], -а, с., ковал. Ковальський міх. *Працюю швидше дмухало, щоб у горні краще горіло вугілля* (557, 558 Жовтн.).

ДМУ'ХАТИСЯ [дму́хатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Одеколонитися. *Хлопці брилися, дмухалися, а потім одяглися і кудись пішли гуляти* (35, 37, 38 Арбузин.; 44, 47 Башт.; 112, 113 Березан.; 203, 205, 206 Березнег.; 342, 346, 347 Вознесен.; 462, 468 Доман.; 55; 557 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 704 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 963 Снігур.).

ДНИ'СЬКО [дніс'ко], -а, ч., тк. Дошка, у яку закладають гребінь чи кужіль, щоб прясти. Днище. *У днисько закладають гребінь з волокном і прядуть нитки* (22, 24 Арбузин.; 191, 193 Березнег.; 1010, 1011 Снігур.).

ДОБИ'ЧА [добі́ча], -і, ж., бдж. Узяток; здобич, яку беруть бджоли з квіток медоносних рослин. *Увесь день бджоли трудяться,носять свою добичу у вулики, а вночі відпочивають* (61, 62 Башт.; 107, 109, 110 Березан.; 175, 176, 178 Березнег.; 359, 360 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 743, 744 Микол.; 873, 875 Очак.).

ДОБРІ'ЙШИЙ [добр'і́шиї], -а, -е. Вищий ступінь прикм. **ДО'БРИЙ**. *Яблука білий налив – добрійші від усіх інших сортів, їх треба садити* (562, 568, 569 Жовтн.; 713, 714 Микол.).

ДОБРУ'Н [добру́н], -а, ч. Доброзичливець. *Якби всі були такі добруни, як ваш син, то й жити на світі було б набагато краще* (35, 37 Арбузин.; 238, 239 Брат.).

ДОВБА'К [доўба́к], -а, ч., орн. (*Dendrocopos major*). Дятел. Див. **ДОВБА'Ч**. *Довбак – то дуже корисний птах, він вибирає всякі комахи і їх личинки з кори дерев* (261, 262 Брат.; 926, 927 Первомай.).

ДО'ВБАНКА [доўба́нка], -и, ж., бдж. Вулик, видовбаний з колоди. Див. **ДУБЛЯ'К**. *Зараз довбанки рідко зустрічаються, бо куди лехше зробити вулик із дощок* (83, 85 Башт.; 485, 486, 489 Доман.; 751, 752 Микол.; 863, 864 Новоодес.).

ДОВБА'Ч [доўба́ч] (1), -а, ч., орн. (*Dendrocopos major*). Дятел. *Довбач не просто стукає в дерево, а добуває собі потрібний харч* (342, 343, 346 Вознесен.; 478, 480 Доман.).

ДОВБА'Ч [доўба́ч] (2), -а, ч. Довбня. Див. **ДОВБЕ'ШНЯ, ДО'ВБЕНЬ, ДОВБЕ'ХА, ДОВБЕ'ШНЯ**. *Неси сюди довбач і будемо забивати кілки, щоб відгородити садок* (185 Березнег.).

ДО'ВБЕНЬ [доўбен'], -я, ч. Довбня. *Візьми довбень і піди позабивай кілки в тину, бо чогось похилився* (63 Башт.).

ДОВБЕ'ХА [доўбе́ха], -и, ж. Довбня. *Це така довбеха, що не кожний чоловік і підніме, щоб ударити нею* (78, 79, 101, 102 Башт.; 356, 359, 362, 362 Вознесен.; 462, 466, 469, 470 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 558, 559, 561 Жовтн.; 616, 617, 620 Казан.; 712-714 Микол.; 783, 786, 787, 789 Новобузьк.; 863, 865 Новоодес.).

ДОВБЕ'ШКА [доўбе́ха], -и, ж. Зменш. до **ДОВБЕ'ХА**. *Розмахуйся довбешкою і забивай кілки в землю, щоб до них прив'язати живці* (насел. п. див. **ДОВБЕ'ХА**).

ДОГЛЯДА'ЛЬНИК [догл'ада́льник], -а, ч. Доглядач. *Наш малий доглядальник кудись побіг, а корову залишив без нагляду* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 862 Новооде.).

ДОГЛЯДА'ЛЬНИЦЯ [догл'адáл'ниц'а], -і, ж. Доглядачка. *Добре, що у вас вдома є доглядальниця, є кому з малою дитиною побути* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 862 Новоодес.).

ДОГОРИРА'КОМ [догорира́ком], присл. Горілиць. *Не лежи догорираком, бо так ніколи добре не відпочинеш* (342 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 621, 634 Казан.; 712, 723 Микол.; 767, 771 Новобузьк.).

ДОДУ'ТИ [до^удúти], -ує,- уєш, док. Додуматися, догадатися. *Слава Богу, насилу додув, що і до чого треба тепер приліпити* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 559 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 706, 751, 752, 756 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДОЖИ'Н [дожін], -у, ч., етногр. Обжинки. *Дожин ми завжди урочисто відзначаємо всім селом* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЖИ'НКИ [дожінки], мн., етногр. Обжинки. *Ми відзначаємо дожинки всією бригадою, запросивши на святкову вечерю всіх, хто нам допомагав* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДОЇ'ЛКА [дойі́лка], -и, ж. Дійниця. Див. **ДОЇ'ЛЬНИЦЯ**, **ДІ'ЙОНКА**. *Сьогодні в нашому магазині купила новеньку доїлку, бо стара потекла* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДОЇ'ЛЬНИЦЯ [дойі́л'ниц'а], -і, ж. Дійниця. *Молоко з доїльниці процідити, розіллеш у глечики; доїльницю сполоснеш і поставиш сушитися* (271, 273 Брат.; 407 Влад.; 720, 723 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 911 Первомай.).

ДОЇ'ЧКА [дойі́чка], -и, ж. П'ята маленька дійка на задній частині вимені корови. *Доїчка – це нерозвинена дійка, вона за розміром менша від інших і не доїть* (222, 223, 238 Брат.; 105 Башт.; 478 Доман.; 526, 527 Єлан.; 731, 734 Микол.).

ДО'ЙКА [дойка],-и, ж. Доїння. *Дойку корів проводимо за графіком, складеним завідуючим фермою* (61, 62, 105 Башт.; 207, 208 Березнег.; 350, 355

Вознесен.; 449, 451, 478 Доман.; 557, 558, 576, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 946 Первомай.).

2. Дійка, з якої доять молоко. *Спершу всі чотири дойки теплим рушником обмила, а потім почала доїти* (11, 17, 21, 32, 35 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 457, 462 Доман.; 555, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.; 946 Первомай.).

ДОЙНИЦЯ [дойніц'а], -і, ж. Дійниця, у яку доять корів. *Дочка взяла дойницю і пішла на тирло доїти корову* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОЙО'К [дойо́к], -а, ч. Дійка на вимені корови. Вживається вихідцями з Закарпатської області. *Наша корова на один дойок почала чогось погано доїтись* (32 Арбузин.; 103 Башт.; 429 Доман.; 1012 Снігур.).

ДОЙО'НКА [дойо́нка], -и, ж. Дійниця. *Дойонку із свіжим молоком поставила на кухні, щоб там розлити у глечики* (52, 79, 94 Башт.; 160, 161 Березнег.; 295, 298 Веселин.; 515, 526 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 851 Новоодес.).

ДОКАЛАПУЦЯТИ [докалапу́ц'ати], -яю, -яєш, док., перех. Доварити, закінчити готувати їжу. *Иди доїти корову, а я сама докалапуцяю обід* (271, 273 Брат.; 407 Влад.; 718, 723 Микол. ; 822, 823 Новобузьк.; 911 Первомай.).

ДОКОСТУРЯТИ [докостур'ати], -яю, -яєш, док. Дійти на милиці. *Підвези, будь добрий, до зупинки, бо поки докостуряю, то й автобус піде* (120 Березан.; 245, 250 Брат. ; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДОЛГ [долг], -у, ч. Борг. *Свій невеликий долг, що винен банкові, я ліквідую ближчим часом* (112, 113, 150, Березан.; 782, 823 Новобузьк.; 863 Новоодес.; 1012 Снігур.).

ДОЛЬО'К [дол'о́к], -а, ч. Зменш. до ДОЛГ. *У мене є ще невеличкий дольок кумові, збираюся на днях віддати* (насел. п. див. ДОЛГ)

ДОЛИ'НА [доліна], -и, ж. Низ. Біля річки широка долина, щовесни вона заливається водою; там пасуться наші корови (331, 332 Веселин.; 448, 449 Доман.).

ДОЛІВЛИ'ЦЬ [дол'їуліц'], присл. Ниць; обличчям вниз. Наш син завжди спить долівлиць, привчився до цього ще з дитинства (274 Брат.).

ДОЛІЗНА'Ч [дол'ізнач], присл. Лежати обличчям вниз; долілиць. Див. **ДОЛІНИ'ЦЬ**. Лежав щодня на сонці долізнач, то й загоріли груди, живіт, шия (52 Башт.; 396 Влад.; 688 Кривоозер.).

ДОЛІНИ'ЦЬ [дол'ініц'], присл. Лежати обличчям вниз; долілиць. Див. **ДОЛІЗНА'Ч**. Полежав з годину на сонці доліниць і голова заболіла (108, 109 Березан.; 234, 257, 346, 347 Вознесен.; 462, 478 Доман.).

ДОЛО'НЯ [долон'а], -і, ж. Розчищене й утрамбоване місце на току, куди зсипають зерно, привезене від комбайнів. Зерно, привезене від комбайнів, ми зсипаємо на долоню, а там уже його перевівають (448, 470 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДОЛО'НЬ долон'], -і, ж. Долоня. Усе, що ти маси, клади мені на долонь і будемо рахувати (79, 80 Башт.; 409 Влад.).

ДО'ЛЯ [дóл'а], -і, ж. П'ята нерозвинена дійка на задній частині вимені корови. Доля схожа на справжню дійку, але значно менша і не доїться (16 Арбузин.; 407, 409 Влад.).

ДОМ [дом], -у, ч. Дім; будинок. Наш дом стоїть у центрі села, а поставили ми його давно (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДО'МИК [дóмик], -а, ч. бдж. Вулик. Ми ще весною всі домики з бжололами вивезли в лісок (79, 80 Башт.; 409 Влад.).

ДО'МКА [дóмка], -и, ж, бдж. Дошка рамкового вулика. Прилітаючи, бджоли сідають на домку, а звідти уже лізуть у вулик (234 Брат.).

ДОМОГЛЯ'Д [домогл'ад], -а, ч. Швендя. Чи отому домогляду нічого робити, що ходить по селу і заглядає у двори (49 Башт.).

ДОМОТКА'Н [домотк'ан], -у, ч. Тепла спідниця. Див. **ДОМОТКА'НКА**.
Домоткан, що дочка вив'язала літом, пригодився на зиму (32 Арбузин.; 407, 409 Влад.).

ДОМОТКА'НКА [домотк'анка], -и, ж. Тепла спідниця, вив'язана із вовни.
Я всю зиму ходила в домотканці, яку вив'язала із шерсті ще восени (695, 696 Кривоозер.).

ДОМОХАЗЯ'ЙКА [домохаз'айка], -и, ж, бдж. Частина бджолиної сім'ї, що виконує господарські функції. *Господарські функції у вулику виконують сторожі, патрулі, домохазяйки (478, 490 Доман.).*

ДО'МУ [д'ому], присл. Додому, у свій дім. *Уже пізно, піду дому, там уже мене ждуть батько і мати (760 Новобузьк.).*

ДО'НДА [д'онда], -и, ж. Пестливе звернення до дівчини. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ох донда, моя донда! Скільки можна тебе ждати і виглядати (58, 59 Башт.).*

ДО'НДИК [д'ондик], -а,ч. Молодий бичок. *Дондика свого ми припнули на вулиці, щоб пасся і нікуди не забіг, бо він шустрий (706, 711 Микол.).*

ДО'НЕЧКО [д'онечко], -а, с. Тупий кінець яйця. *Коли їмо, я завжди розбиваю яйце з гострого кінця, а сестра з донечка (700, 701 Кривоозер.; 930 Первомай.).*

ДО'ННИК [д'он:ик], -а, ч., бот. (*Melilotus officinalis*). Трав'яниста рослина. *У нас росте трава, яку ми називаємо донником, а схожа вона чи то на пирій, чи то на житницю (896, 897 Очак.).*

ДОНЯР'КА [дон'арка], -и, ж. Бідончик для молока. Вживається вихідцями із Тернопільської області. *Наша дочка щодня купує для дітей донярку свіжого молока (706, 732 Микол.).*

ДОО'КРУЖ [д'о:круж^ш], присл. Навкруги. *Після дощу, який днями пройшов, усе доокруж зазеленіло і радує око (49 Башт.; 576 Жовт.).*

ДОПЕ'РТИ [допéрти], -пру, -преш, док. Додумати зрозуміти. *Пізнавато ти допер своїм пустим кабаком, що це найкраща машина* (700, 701 Кривоозер.; 930 Первомай.).

ДОП'РУ [доп'іру], присл. Тільки що, щойно. Див. **ДОП'РУЧКУ**. *Я допіру приїхала з города* (32 Арбузин.; 407, 409 Влад.).

ДОП'РУЧКУ [доп'іручку], присл. Тільки що, щойно. *Допіручку ми з дочкою прийшли з роботи* (448 Доман.; 845, 846 Новоодес.).

ДОПЛУГА'НИТИСЯ [доплугáнитис'а], -нюся, -нишся, док. Повільно дійти чи доїхати. *Поки доплуганився пішком додому, то й вечір настав* (32 Арбузин.; 407, 409 Влад.).

ДОПР [допр], -у, ч. Тюрма, в'язниця. *За бійку, яку вчинив наш сусід, його судили і посадили на три роки в допр* (101 Башт.).

ДОПРАВДО'ВУВАТИСЯ [допраўдóвуватис'а], -уюся, -уешся, недок. Допитуватися, з'ясовувати. *Перестань доправдовуватися, всерівно у нього ніколи нічого не визнаєш* (331 Весел.; 337, 342 Вознесен.).

ДОПУСКА'Ч [допусkáч], -а, ч., млин. Пристрій, за допомогою якого регулюється подача зерна з кошеля на камені млина. *Допускачем мірошник регулює подачу зерна з кошеля на млинові жорна* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 753 Микол.; 782, 784 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДОРА'ДИТИСЯ [дорáдитис'а], -джуся, -дишся, док. Порадитися. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми дорадилися із своїми братами переїхати до вас жити* (322, 330 Веселин.).

ДОРА'З [дорáз], присл. Зразу, дуже скоро, негайно. Вживається вихідцями із Закарпатської обл. Див. **ДОРА'ЗУ**. *Як влаштуєшся у місті на роботу, дораз напиши нам листа* (449 Доман.; 685, 698 Кривоозер.).

ДОРАЗ'У [дорáзу], присл. Зразу. *Підожди хвилинку, доразу винесу з хати все, що треба в дорогу* (79 Башт.; 299 Веселин.; 531 Єлан.).

ДОРО'БАЛО [дорóбало], -а, ч. Великий, незграбний чоловік. *Ну такий не повороткий, таке доробало, що тільки дивуєшся, у кого він удався* (314 Весел.; 439, 491 Доман.).

ДОРОГУ'ША [дорогúша], -і, ч. і ж. Фамільярне до дорогий. Дорога, люба, мила людина. *Привіт, дорогуша! Ти надовго приїхала в гості?*(11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Врад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДО'СКА [дóска], -и, ж. Дошка. *Бр'ювна, які літом привезли з лісу, ми попиляли на доски і послали з них у хаті пол* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Врад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751,752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДО'СТА [дóста], присл. Досить. *Доста з мене й того, що я натерпілася за чотири роки війни* (79 Башт.; 299 Веселин.; 528 Єлан.).

ДОСТЯ'МНИЙ [дост'ámний], -а, я. Всезнаючий. *Питайте про це нашого діда, він у нас людина достямна, все добре знає* (152, 154 Березан.).

ДОСТОГИ'БЕЛІ [достогíбел'і], присл. Дуже багато. *Ми вчора були в посадці, там шовковиці достогибелі, і ніхто її не рве* (449 Доман.; 685, 698 Кривоозер.).

ДОСУРГА'НИТИ [досургáнити], -ню, -ниш, док. перех. Щось важке донести чи дотягти. *Набрав картоплі повний мішок і насилу досурганив додому* (448 Доман.; 845, 846 Новоодес.).

ДОСУРГА'НИТИСЯ [досургáнитис'а], -нюся, -нишся, док. З великими труднощами дійти, доїхати. *У таку погоду насилу досурганився із степу додому (насел. п. див. ДОСУРГА'НИТИ).*

ДОТАРАБА'НИТИ [дотарабáнити], -ню, -ниш, док. перех. Щось важке донести, довести чи притягнути. *І як ви дотарабанили до ферми таку гарбу з сіном, вона ж несправна (79 Башт.; 299 Веселин.; 508 Єлан.).*

ДОТАРАБА'НИТИСЯ [дотарабáнитис'а], -нюся, -нишся, док. З великими труднощами дібратися, доїхати. *Зламалося заднє колесо в горби, то ми насилу дотарабанилися додому (насел. п. див. ДОТАРАБА'НИТИ).*

ДОТАРАГУ'НИТИ [дотарагúнити], -ню, -ниш, док.,перех. Щось важке донести, довести чи притягнути. Див. **ДОТАРАБА'НИТИ**. *Набирайте соломи стільки, скільки зможете дотарагунити цією горбою (448 Доман.; 845, 846 Новоодес.).*

ДОТАРАГУН'ИТИСЯ [дотарагúнитис'а], -нюся, -нишся, док. З великими труднощами дібратися, доїхати. Див. **ДОТАРАБА'НИТИСЯ**. *Грязюка така, що насилу дотарагунилися із степу додому (49 Башт.; 576 Жовтн.).*

ДОТАРГА'НИТИ [дотаргáнити], -ню, -ниш, док. Щось важке донести, довести чи притягнути. *Увесь спотів, поки дотарганив додому візок з буряками для скотини (491 Доман.; 522 Єлан.).*

ДОТАРГА'НИТИСЯ [дотаргáнитис'а], -нюся, -нишся, док. З великими труднощами доїхати, дібратися. *Учора затрималися на току, тому пізно ввечором дотарганилися додому (49 Башт.; 576 Жовтн.).*

ДОТЕЛЕБЯ'НИТИ [дотелеб'áнити], -ню, -ниш, док.,перех. Щось важке донести, довести чи притягнути. *І ти ото сама такий мішок капусти дотелебянила аж з поля? (491 Доман.; 522 Єлан.).*

ДОТЕЛЕМБА'СИТИ [дотелембáсити], -ашу, -асю, -асиш, док., перех. Щось важке донести, довести чи дотягнути. *Насилу вдвох дотелембасили до річки отой важкений волок (49 Башт.; 576 Жовтн.).*

ДОТЕЛЕМБА'СИТИСЯ [дотелембáситис'а], -шуся, -сюся, -сишся, док. З великими труднощами доїхати, дібратися. *Набрала стільки різної всячини, що насилу дотелембасилися додому* (491 Доман. ; 522 Єлан.).

ДОТЕЛЕ'МБАТИ [дотелéмбати], -аю, -аєш, док. З великими труднощами дійти, дібратися. *Сама дивуюся, як ми дотелембали до станції з такими торбами, та ще й в таку неgodу* (49 Башт.; 576 Жовтн.).

ДОТЕЛЕ'МБАТИСЯ [дотелéмбатис'а], -аюся, -аєшся, док. З великими труднощами дібратися. *На роботі так заморився, що насилу дотелембався додому* (насел. п. див. **ДОТЕЛЕ'МБАТИ**).

ДОТЕЛЕ'МБАЧИТИ [дотелéмбачити], -чу, -чиш, док., перех. Щось важке донести, довести чи притягнути. *Наклали на гарбу стільки мішків із зерном, що насилу дотелембачив до села* (491 Доман.; 522 Єлан.).

ДОТЕЛЕ'МБАЧИТИСЯ [дотелéмбачитис'а], -чуся, -чишся, док. З великими труднощами дібратися. *Поки дотелембачилися гарбою з соломою до ферми, то й смеркло* (491 Доман.; 634 Казан.).

ДОТЕРЯ'БИТИ [дотер'áбити], -блю, -биш, док., перех. З великими труднощами дотягти. *Допоможи синові дотерябити у двір оту велику дубову гілку* (491 Доман.; 522 Єлан.).

ДОТО'ДІЧКИ [дотóд'ічки], присл. Тоді. *Ми були у вас дотодічки, як відзначали день народження сина* (447, 449 Доман.; 889 Очак.; 911 Первомай.).

ДОТУ'МКАТИ [доту́мкати], -аю, -аєш, док. Зрозуміти. *П'ять разів пояснював, поки дотумкав, як треба і чому саме так треба орати це поле* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 861 Новоодес.).

ДОХОДНИ'Й [доходні́й], -а, е. Доведений до виснаження, знемоги. Див. **ДОХОДЯ'ГА**. *Та він уже доходний: нічого не їсть, і в рот не бере; лежить, заплющивши очі* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОХОДЯ'ГА [доход'ага], -и, ч. Доведений до виснаження. *Зібрали там якихось доходяг бездомних і не занють, що з ними робити* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОХРІНИ'ТИ [дохр'ініти], -ню, -ниш, док. *Надоїсти. Ти вже мені так дохрінила своїми постійними витребеньками, що може й терпець увірватись* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 861 Новоодес.).

ДОЦИГИ'КАТИ [доцигікати], -аю, -аєш, док. Повільно з великими труднощами доїхати чи дійти. *Поки доцигикали підводою з поля додому, то й смеркло* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЦУБЕРКУВА'ТИ [доцубе^нркува́ти], -ую, -уєш, док., перех. Притягти, принести щось дуже важке. Див. **ДОТАРАБА'НИТИ**, **ДОЦУ'БРИТИ**, **ДОЦУПЕРКУВА'ТИ**. *Хлопці добре заморилися поки доцуберкували зламану деревину у двір* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 861 Новоодес.).

ДОЦУ'БРИТИ [доцубрити], -рю, -риш, док., перех. Притягти, принести щось дуже важке. *Поки доцубрили на тік віялку, то й сонце підбилося вже височенько* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЦУГИ'КАТИ [доцугікати], -аю, -аєш, док. Повільно з великими труднощами доїхати чи дійти. *Сьогодні ми порівняно швидко доцугикали в поле до бригад*(731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЦУПЕРКУВА'ТИ [доцупе^нркува́ти], -ую, -уєш, док., перех. Притягти, принести щось дуже важке. *Давай доцуперкуємо до двору ці кляті мішки, а тоді вже сядемо відпочивати* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 861 Новоодес.).

ДОЦУРГА'НИТИСЯ [доцурганитис'а], -нюся, -нишся, док. Повільно дійти, доїхати, дібратися. *До елеватора підводами із зерном ми доцурганилися пізно вечором* (342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 859, 860, 861 Новоодес.).

ДОЧИГИ'КАТИ [дочигікати], -аю, -аєш, док. Повільно дійти чи доїхати. *Доки дочигикали додому, я добре і виспався на свіжій соломі* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОЧИРГИ'КАТИ [дочиргікати], -аю, -аєш, док. Повільно доїхати чи дійти. *Дочиргикали на ферму пізно, тому довелося увесь вечір працювати* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОЧУГИ'КАТИ [дочугікати], -аю, -аєш, док. Повільно доїхати чи дійти. *Аж під вечір ми насилу дочугикали в селою* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДОЧУРГИ'КАТИ [дочургікати], -аю, -аєш, док. Повільно доїхати чи дійти. *Якби не трапилася попутна машина, ми б аж вночі дочургикали додому* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЧУ'ТНИЙ [дочутній], -а, є. Людина, яка добре чує. *Наш молодий учитель такий дочутний, що почує все, хоч ти і прошепчеш* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОШЕЛЕ'ПАТИ [дошелєпати], -аю, -аєш, док. Дійти. *Ми сьогодні поки дошелєпаємо додому, то й сонце зайде* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОШКАР' [дошкар], -я, ч. Чоловік, який розпилює колоди на дошки. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми найняли дошкарів, які за чотири дні потіяли нам усі колоди на дошки* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОШОЛО'ПАТИ [дошолопати], -аю, -аєш, док. Зрозуміти, додуматися. *Нарешті хлопці дошолопали, як треба робити* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДОЩА'НИК [дошчаник], -а, ч. Полик, зроблений із дощок. *Щоб потім не шукати, де що лежить, поклади весь інструмент на дощаник* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДОЩИ'ЦЯ [дошчйц'а], -і,ж, метеорол. Невеликий дощик. *Дощиця почала накрапати, може, нарешті, піде справжній дощ* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДОЩО'ВКА [дошчб'ўка], -и, ж., (*Lumbricus terrestris*). Черв'як-дощовик. *Дощовка живе в ґрунті, а на поверхню вилазе після великого дощу* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДОЯ'РИТИ [дойарити], -рю, -риш, недок. Працювати дояркою. *Наша мама п'ятнадцять років доярила на фермі* (505, 526 Єлан.).

ДРАБ [драб] (1), -а, ч. Обірванець, босяк. Вживається вихідцями із західних областей України. *Оті малі драби вночі обірвали геть чисто всю нашу яблуню* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДРАБ [драб] (2), -а, ч. Драбиняк. Віз, бокові частини якого драбинчасті. Див. **ДРА'БИ, ДРАБИНЧА'К**. *Драб – це гарба, якою перевозять соломку, полову, сіно* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРА'БА [дрáба], -и, ж. Драбина. *Візьми драбу, полізь на кришу і підправ біля димаря покрівлю, бо під час дощу протікає* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДРАБА'ЧКА [драбáчка], -и, ж. Борона. *Картоплище зорали, заволочили драбачками, тепер готуємось щось сіяти* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРАБ'И [дрáби], -мн. Драбиняк. *Син узяв на бригаді драби і привіз соломи для корови* (731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ДРАБИНЧА'К [драбинчáк], -а, ч. Драбиняк. *Хлопці сьогодні увесь день возили драбинчаками соломку на ферму* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРА'БКА [дрáб^пка], -и, ж. Перев'язана огорожа. *Дістав нарешті дощок і поставив від вулиці нову драбку* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРА'БКИ [дра́б^пки], мн. Одна з двох бічних частин драбиняка. Полудрабок. *Я поставив вищі драбки до своєї горби, щоб більше набрати соломи* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Врад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРА'ГА [дра́га], -и, ж. Пристрій, за допомогою якого відтягають від молотарки на скирти соломі і полову. Волокуша. *Наш син сьогодні увесь день тягав на току драгу своїм трактором* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДРАГОЛЮ'Б [драгол'у́б^п], -у, ч, бот. (*Méntha* sp). Лугова дика м'ята. Див. **КАРАНДАШИ'Н**. *Драголюб –це лугова м'ята, яка росте у нас у балці* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Врад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРАЖИ'НА [дражі́на], -и, ж, Розвора воза. *Дражиною розворюють, тобто подовжують віз, коли везуть щось довге* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРА'ЗКА [дра́з^ска], -и, ж. Загнана в руку, ногу, палець скібка. *Дай шпильку або голку витягти з пальця дразку, бо болить, це почне наривати* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДРА'КА [дра́ка],- и, ж. Бійка. *Хлопці чогось посварилися і зняли драку, у якій понабивали один одному синяки* (331, 332 Веселин.; 443, 449 Доман.).

ДРА'ЛЮ [дра́ло], -а, ч. Здирник. *Зараз оті драли здеруть з тебе не одну сотню карбованців за такі тувельки* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДРА'НИК [дра́ник], -а, ч., кул. Оладки з тертої картоплі. Деруни. Див. **ДРА'НИКИ, ДРА'ПИКИ, ДРЯПАЧІ'**. *Сьогодні вечеряли гарячі драники із свіжим молоком* (331, 332 Веселин.; 443, 449 Доман.).

ДРА'НИЦЯ [дра́ниц'а], -і, ж. 1. Тоненька дощечка для оббивання стін і стелі під штукатурку. Дранка. *Стелю вже оббили драницею і завтра зранку почнемо штукатурити* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

2. Спеціально витесана дощечка з пазами, що вживається як покрівельний матеріал. Гонт. *У нас веранда вкрита драницею, але вона вже попсувалася* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРА'НКА [дрáнка], -и, ж. Стьожки, нарвані, надрані із старих, поношених речей, дранок з яких тчуть доріжки на підлогу. *Днями виткали із дранок нові доріжки які прослали в коридорі і кухні* (331, 332 Веселин.; 443, 449 Доман.).

ДРА'ПА [дрáпа], -и, ж. Борона, якою розпушують ріллю. *Сьогодні ранком пройшлися по ріллі драпою, порозбивали груддя і розпушили землю* (331 Веселин.).

ДРАПА'К [драпáк], -а, ч. 1. Віник-деркач. *Бери, сину, драпак і починай підмітати подвір'я, бо вже багато зібралося всякого хламу* (331 Веселин.).

2. Борона з рідкими зубами. Див. **КРУ'МАР**. *По ріллі ще треба пройтися драпаком, щоб порозбивати оте груддя* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАПАКУВА'ТИ [драпакува́ти], -ую, -уєш, недок, перех. Підпушувати ріллю драпаком. Див. **ДРА'ПАТИ** – 1. *Доведеться нам і це поле драпакувати, бо земля суха і плуги вивертають велике груддя* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАПАНУ'ТИ [драпану́ти], -ну, -неш, док. Утікти. *Побачивши сторожа, хлопці драпанули із саду так, що ї кіньми не догнати* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ДРА'ПАТИ [дрáпати], -аю, -аєш, недок, перех. 1. Волочити драпаком. *Зараз земля вохка, тому картоплище орали і драпали разом* (331 Веселин.).

2. Мазати хату рудою глиною. *Учора мама драпала хату, а сьогодні буде білувати* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

3. Дряпати. *Наша кішка якась дика, дуже драпає дітей, коли вони з нею хочуть погратися* (68, 69 Башт.; 140, 141 Березан.; 169, 170, 200, 201 Березнег.; 292, 294 Веселин.; 350, 351, 353 Вознесен.; 485–487 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 743, 745, 746 Микол.; 832, 833, 835 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 995, 996, 1010, 1011 Снігур.).

ДРАПА'Ч [драпа́ч] (1), -а, ч. Старий стертий віник. Деркач. *Нарви вінича і зроби новий віник, бо цей драпач тільки пил підіймає* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАПА'Ч [драпа́ч] (2), див. **ДРАПАЧІ'**.

ДРАПА'ЧИНА [драпа́чина], -и, ж. бот. (*Rubus* L). Ожина. *Драпачина дуже колюча рослина з чорними або чорно-сизими ягодами* (331 Веселин.).

ДРАПАЧІ' [драпач'і], -ів, мн., кул. Картопляні млинці. Деруни. *Сьогодні вечеряти будемо гаряченькі драпачі із сметаною* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАПА'ЧКА [драпа́чка], -и, ж. Віник, мітла з лози. Вживається вихідцями із Тернопільської області. *Син зробив нову драпачку із лози, щоб підмітати подвір'я* (107, 109 Березан.; 173 Березнег.; 554, 558, 562 Жовтн.; 676, 683, 690 Кривоозер.; 1002 Снігур.).

2. Деревина з обрубаними на відстані 20–30см стовбура гілками, закопана у землю, щоб на ній сушити сіно, снопи. *Почепили на драпачку мокре сіно, щоб сушилося, а воно, як на гріх, дощ пішов* (331, 332 Веселин.; 443, 449 Доман.).

ДРА'ПИК [дра́пик], див. **ДРА'ПИКИ**.

ДРА'ПИКИ [дра́пики], -ів, кул. Картопляні млинці. Деруни. *Драпики смачні, коли вони свіженькі, та ще й зі сметаною* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРА'ПЦАТИ [дра́пцати], -аю, -аеш, недок. Йти, тікати. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ну той що, будемо драпцати звідси якомога скоріше* (107, 109 Березан.; 173 Березнег.; 554, 558, 562 Жовтн.; 676, 683, 690 Кривоозер.; 1002 Снігур.).

ДРАПЦУВА'ТИ [драпцува́ти], -ую, -еш, недок. Битися. *Хлопці чогось не помирилися і почали кулаками драпцувати* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАТО'В [дратоў], -у, ч. Міцна просмолена або провощена нитка, якою шиють взуття і шкіряні вироби. Дратва. *Дратов готують із сирових ниток; сукають їх, добре просмолюють, щоб не гнили* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРАХ'НУТИ [драхнути], -ну, -неш, док., перех. Трахнути, ударити. *Син один раз із розмаху драхнув сокирою, чурбак надвоє розколовся* (456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРАЧ [драч] (1), -а, ч. Млин (або ручний саморобний млинок), у якому з ячменю, вівса, гречки, проса деруть крупу, пшоно. Круподерня. Див. **ДРА'ЧКА**. *У кожному млині обов'язково є драч, щоб дерти з ячменю, вівса, гречки крупу* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРАЧ [драч] (2), -а, ч. Робітник, який розпилює колоди на дошки. Трач. *Наші драчі сьогодні розпиляли на дошки чотири бревна* (331 Веселин.).

ДРА'ЧКА [драчка] (1), -и, ж. Невелика бійка. Див. **ДРА'КА**. *Між хлопцями вчинилася драчка, але ми її швидко припинили* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДРА'ЧКА [драчка] (2), -и, ж., риб. Маленький волочок, яким ловлять бички та креветки. *Драчка складається із крил сітки і матні, а ловлять нею бички та креветки* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРАЧКА [драчка] (3), -и, ж. бот. (*Lucium barbarum*). Колюча кущова рослина дереза. *Обидва схили крутого яру, що знаходиться за селом, заросли драчкою, яка добре вкорінюється і росте на сухих схилах* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРА'ЧКА [драчка] (4), -и, ж. Лісопильня. *На драчку зараз завезли багато лісу, щоб тляли все на дошки* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРА'ЧКА [драчка] (5), -и, ж 1. Машина, пристосування або ручний млинок для розмелювання зерна на крупи. *У нашому млині є драчка, ми там деремо і ячмінь, і гречку, і просо* (11, 16, 17 Арбузин.)

2. Кухонна тертка. *Надерла драчкою картоплі, щоб приготувати на вечерю дітям драники* (331, 332 Веселин.; 443, 449 Доман.).

3. Щітка для чесання, микання волокна, вовни. *Ткацька драчка – це пристрій у вигляді дерев'яного круга з густо вбитими залізними зубцями для чесання волокна* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРАЧУ'Н [драчу́н] (1), -а, ч. Задирака. *Хлопець він хороший, тільки запальний і драчун* (331 Веселин.).

ДРАЧУ'Н [драчу́н] (2), див. **ДРАЧУНИ'**.

ДРАЧУНИ' [драчуні́], мн., кул. Оладки з тертої картоплі. Деруни. *Сьогодні дітям на вечерю приготувала драчуни із сметаною* (700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.)

ДРЕ'ВКО [дрéўко], -а, с. Новорічна чи різдвяна ялинка. *Син приніс розкішне древко, будемо сьогодні ввечері прикрашати різними бамбульками, іграшками* (384, 389, 407 Врад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.)

ДРЕ'ЗДА [дрéзда], -и, ж. Гравій, жорства. *Дорогу в сусіднє село засипали дрездою, щоб весною і під час дощів було менше грязюки* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРЕ'ЛІ [дрéл'і], -ів, мн. Залізні вила. *Дівчата накидали кукурузу у безтарки дрелями* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Врад.; 456, 462 Доман.).

ДРЕМЛЮ'ГА [дрé^нмл'у́га], -и, ж., орн. (*Chordeilis minor*). Пташка дрімлюга. *Дремлюга – це нічний комахоїдний птах сіро-бурого кольору з маленьким дзьобом, але з великим розрізом рота* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ДРЕН [дрен], -а, ч. Велика палка. *Хлопці взяли дрени і пішли до озера жаб бити, бо їх там багато розвелось* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.).

ДРЕ'ФЕТИ [дрéфети], -флю, -фиш, недок. Боятися труднощів, небезпеки; розгублюватися. Дрейфити. *Не дреф, дружище, все буде добре і за нами правда, ми виграємо справу* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРИ'БАТИ [дрі́бати], -аю, -аеш. Дриботіти, йти маленькими кроками. Див. **ДРИ'МБАТИ**. *Наша маленька внучка вже почала сама потроху дрибати* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДРИБОТІ'ТИ [дри́бот'і́ти], див. **ДРИ'БАТИ**.

ДРИВІ'ТНЯ [дрив'і́тн'а], -і, ж. Колода, на якій рубають дрова. Дровітня. Див. **ДРИ'ВОТЯНЬ**, **ДРОВ'Я'НКА**. *Пеньок, який відпиляли від акації, ми пустили на дривітню* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.).

ДРИ'ВОТЕНЬ [дрівотен'], -я, ч. Дровітня. *Давай винесемо до дривотня колоди, які будемо рубати на дрова* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.).

ДРИ'ЧВА [дрі́чва], -и, ж. 1. Холодець. Драглі. Вживається вихідцями із Житомирської області. *Купила сьогодні в магазині свинячу голову, щоб на свята зварити дривчу* (112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

2. Грузьке багнисте болотисте місце, що поросло травою. Драговина. *На дривчі можна було б косити траву, але не скрізь вона придатна до корму* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРИГЛИ'ЧКА [дри́гличка], -и, ж. кул. Холодець. *На свята приготували і дриглички, і ковбаси, і жарене м'ясо* (700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.)

ДРИГЛЮВА'ТИ [дри́глюва́ти], -юю, -юєш. недок., перех. Вибирати кісточки із вишень, слив, абрикос. *Сьогодні півдня дриглювали сливи, а тепер буду варити і консервувати* (700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРИГОТІ'ТИ [дригот'іти], -очу, -отю, -отиш, недок. Дрижати, тремтіти. *Син так змерз, що весь дриготить* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456,462 Доман.).

ДРИК [дрик], -а, ч. Старий пагін винограду. *Дрик цього куца винограду товстий міцний, дав багато у цьому році сильних відростків* (68 Башт.; 267 Брат.; 558 Жовтн.).

ДРИ'МБА [дрімба], -и, ж. Висока, худа жінка. Див. **ДРИ'НДА**. *Кудись пішла наша дримба; так ми сусідку звемо, вона худа і висока* (384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРИ'МБАТИ [дрімбати], -аю, -аєш, недок 1. Погано грати на струнному музичному інструменті. *Хто там ото дримба? Скажіть хай перестане, бо вже надоїло слухати*(456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

2. Танцювати. *Ой заграйте, цимбали, щоб ніженьки дримбами*(173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456,462 Доман.;557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.).

3. Іти маленькими кроками. *Дорогою хтось з годину уже дримбає до лавки.* (331 Весел.).

ДРИ'НДА [дрінда], -и, ж Худа тонка і висока жінка. Див. **ДРИ'МБА**. *Ну і не посидюча сусідська дримба, уже кудись побігла* (723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРИНЗУ'ЛЬКИ [дринзұл'ки], мн., жарт. Танці. Танцюльки. *Дівчата поспішають на дринзульки, бо вже чути, як грає музика у клубі* (456, 462 Доман.).

ДРИСКО'ЛА [дрискóла], -и, ж. метеорол. Болото впереміж із снігом. *Зараз на дворі така дрискола, що треба взуватися у гумаки* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРИСЛИ'ВА [дрислі́ва], -и, ж. бот. (*Prunus* sp.). Слива скороспілка. *Дрисливи поспівають раніше всіх, до того ж вони дуже м'які і довго не держаться* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.).

ДРИСЛИ'ВИЙ [дрислі́вий], -а, -е. Перестиглий. *Так у нас кажуть про дині, які мають всередині багато рідини і жабуриння, а також про зрілі сливи, абрикоси. На баитані ще є дині, але вони вже дрисливі, бо переспіли і їх не збирали* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРИСТУ'Н [дристу́н], -а, ч. Понос. *Напав дристун, і ніякі ліки нічогісінько не допомагають* (11, 16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРИХ'НУТИ [дри́хнути], -ну, -неш, док. Спати. *Вставай, доки будеш дрихнути? Уже сонце зійшло, а ти все спиш* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРИШЛЯ'К [дришл'а́к], -а, ч. Друшляк. *Помідори для томату відварила і перепустила сок через дришляк, щоб відділити шкурку і насіння* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.).

ДРІБ [др'і́б], -у, ч. Свійська птиця. *Вживається вихідцями із західних областей України. Корову і свиню ми держимо у хліву, а всякий дріб сарайчику* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРІБУШИ'ТИ [др'і́буші́ти], -шу, -шиш, недок. Іти дрібними кроками, швидко перебираючи ногами. *Дівчата дрібушили в клуб, щоб не запізнитися на танці* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРІБУ'ШКА [др'і́бу́шка], -и, ж., бот. (*Allium* сера). Дрібна цибуля. *Сьогодні перебрала всю цибулю. Дрібушку відібрала, щоб весною посадити* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРІБУ'ШКИ [др'ібу́шки], присл. Швидко і часто ступаючи. *Молодь танцювала. Дівчата ходили дрібушками, а хлопці присідали широко розправивши руки* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.).

ДРІВНЯ' [др'іўн'á], -і, ж. Колода, на якій рубають дрова. Дровітня. *Хоч ми і не часто рубаємо дрова, але дрівня є і колун є* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.).

ДРІ'ЖКИ [др'іж^шки], мн. Двоколісний однокінний візок на одну або дві особи. Бідка. *Наш бригадир усе літо їздить на дріжках, хоча в нього є свій мотоцикл* (103 Башт.; 112,113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРІМЛЮ'Х [др'імл'ух], -а, ч. орн. (*Chordeilis minor*). Птаха дрімлюга. *Дрімлюх має маленький дзьоб, але великий розріз рота* (557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРОБ'Є'ТА [дроб'єта], збір. Дрібні свійські тварини, домашні птахи. *Дроб'єта наші все літо пасуться за селом, там добра паша* (708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРОБИ'ЛКА [дроб'ілка], -и, ж. Круподерня, крупорушка. *У млині біля дробилки довелося довго стояти в черзі, щоб здати зерно на крупу* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРОБИ'НА [дроб'іна] (1), -и, ж., збірн. Домашня птиця. *Із дробини ми тримаємо курей і качок, а це задумали завести ще гусей та гиндиків* (322 Веселин.).

ДРОБИ'НА [дроб'іна] (2), -и, ж., збірн. Дрібна риба. *Коли готуємо юшку, то спершу відварюємо дробину, а потім велику рибу* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.).

ДРОВАР'НЯ [дровáрн'а], -і, ж. Сарай для дров. Дровітня. *У дроварні, яка знаходиться рядом з корівником, ми зберігаємо все топливо* (384, 389, 407 Влад.).

ДРО'ВНІ [дрóўн'і], мн. Довгі вантажні сани. *На зиму ми вже приготували дровні, щоб вивозити гній у поле* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.).

ДРОВОКО'Л [дровокóл], -а, ч. Клиноподіба сокира, якою колють дрова. Колун. Див. **ДРОВОКО'ЛКА**, **ДРОВ'Я'НКА**. *Хорошим гострим дровоколом швидко порубаєш будь-які поліна чи корчوماхи* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРОВОКО'ЛКА [дровокóлка], -и, ж. Колун. *У вас зручна і замашна дровоколка, нею дуже добре колоти дрова* (11, 16, 17 Арбузин.).

ДРОВУ'ШКА [дрóв'у́шка], -и, ж. Сарай для дров. *Наша дровушка вся забита колотими дровами і вугіллям* (112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДРОВ'Я'НКА [дрóў'я́нка], -и, ж. 1 Колода, на якій рубують дрова. Дровітня. *Рубати дрова треба на дров'янці, так буде зручніше і легше* (103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.).

2. Клиноподібна сокира, якою колють дрова. Колун. *Товсті корчوماхи колов дров'янкою, а звичайні поліна – простою сокирою* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРОВ'Я'ТНИК[дрóў'я́тник], -а, ч. Сарай для дров. *Кришу нашого дров'ятника вже давно треба ремонтувати, бо вона вже тече* (16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.).

ДРО'ГА [дрóга], -и, ж. Розвора воза, яка сполучає передок і задок воза. *Дрогу роблять із міцного дерева, щоб задок не відірвався від передка* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРОЖИ'НА [дрожі́на], -и, ж. Розвора гарби. *Гарбу, щоб була більшою, розворюємо дрожинуою* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРОК [дрок], -у, ч., бот. (*Genista* sp.). Чагарникова рослина дрiк. *Дрок— це чагарникова рослина, яка цвіте жовтими та білуватими квітками* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ДРО'МБА [дрóмба], -и, ж. Коромисло. *У нас є дві дромби, щоб носити відра: одна звичайна, а друга розмальована* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДРО'НЧИКИ [дрóнчики], -ів, мн. Дерев'яні штахети. *Від вулиці ми поставили дрончики, щоб було приємніше і для нас, і для людського слова* (11, 16, 17 Арбузин.).

ДРОТА'ТИ [дротáти], -аю, -аєш, недок., перех. Мазати стіни рудою глиною. *Розвела в глинянику руду глину, буду дротати стіни сарая* (16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДРО'ТИК [дрóтик], -а, ч., ент. (*Hippobosca equina*). Комаха кровососка кінська. *Дротик — паразитична комаха. Вона п'є кров худоби* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ДРОТЯ'НКА [дрот'ánка], -и, ж., бот. (*Juncus* sp.). Рослина оситняк. *Дротянка — це багаторічна трав'яниста рослина, яка росте на вологих місцях, а в нас на лючарах* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРУБЦЮВА'ТИ [друбц'увáти], -ною, -юєш, недок., перех. Толочити, товкти. *От капосні діти, друбцювали на огороді, рвучи горох, і все потовкли* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558

Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРУГА'К [друга́к], -а, ч., бдж. Другий рій бджіл, випущений того ж літа з одного і того ж вулика. Див. **ДРУЖА'К**. *Другак не такий сильний рій, як був первак* (829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРУГОВИ'НА [другові́на], -и, ж. Грузьке місце на болоті. Драговина. *Давай обійдемо оце місце, бо там друговина велика, можемо ще потрапити в халепу* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.).

ДРУГО'ДНІ [друго́д'н'і], присл. Другого дня. *Другодні ми повернулися з моря всі разом і ввечері пішли в клуб* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.).

ДРУЖА'К [дружа́к], -а, ч., бдж. Другий рій бджіл випущений того ж літа з одного і того ж вулика. *Ми і для дружака вже давно приготували вулик, нехай тільки виходить* (245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРУЖ'БА [дру́жба], -и, ч., етногр. Боярин, товариш молодого, який є головним розпорядником на весіллі. *Молодий із своїм дружбою ранком поїхав за молодю* (16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ДРУЖБИ'НИ [дружбі́ни], мн., етногр. Обов'язкова вечірка молодії напередодні весілля. Дівич-вечір. *Молода на дружбини збирає своїх подруг, вони співають, веселяться* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРУ'ЖНЯ [дру́жн'а], -і, ж., бот. (*Allium* сера). Кушова цибуля. *Дружню будемо споживати зеленою, а інша цибуля нехай росте, зберемо восени* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.).

ДРУЖЧИ'ТИ [дружчіти], -чу, -чиш, недок. Бути дружкою на весіллі. Вживаються вихідцями із Закарпатської області. *Минулого тижня наша донька дружчила на весіллі у наших сусідів* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДРУ'ЛИТИ [друліти], -лю, -лиш, недок, перех. Штовхати. *Хлопці сиділи спочатку смирно, а потім почали друлити один одного* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРУ'ЛИТИСЯ [друлитис'а], -люся, -лишся, недок. Штовхатися. *Граючись, діти почали друлитися, кидати сніжки, борюкатися* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.).

ДРУЛЯ'ТИ [друл'ати], див. **ДРУЛИ'ТИ**.

ДРУЛЯ'ТИСЯ [друл'атис'а], див. **ДРУ'ЛИТИСЯ**.

ДРУСЛЯ'К [друсл'ак], -а, ч. Друшляк. Див. **ДРУШЛА'Г**. *Щоб зернята не пішли в борщ, відварені помідори пропустили через друсляк* (222, 223, 224 Брат.).

ДРУШЛА'Г [друшл'аг^x], -а, ч. **ДРУШЛА'К**. *Принеси, дочко, друшлаг, я перетру на ньому помідори для борщу* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРЮГА'НКА [др'уганка], -и, ж. Бавовняна ковдра. *Купила оце в магазині для сина дрюганку, щоб укривався, бо ночами вже холоднуvато* (424 Доман.).

ДРЮЧКОВА' КВАСО'ЛЯ [др'учков'а квасол'а], -і, ж., бот. (*Phaseolus* sp.). Тичкова квасоля; квасоля з витким стеблом. *Для цієї квасолі треба забивати рядом дрючечки, щоб її стебло вилося і росло верх* (299 Веселин.).

ДРЮЧКУВА'ТИ [др'учкув'ати], -ую, -уєш, недок., перех. Бити палкою, дрючком. *Перестань дрючкувати безневинну скотину, бо й тобі може*

перепастися на горіхи (245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРЯ'БИЦЯ [др'áбиц'а], -і, ж. Драбина. *Постав, сину, дрябицю біля причілка, я сьогодні буду мазати хату* (222, 223, 224 Брат.).

ДРЯ'БЧИК [др'áбчик], -а, ч, бот. (*Verbascum* sp.). Трав'яниста рослина дивина. *Дрябчик цвіте ясно, жовтими квіточками, відвар яких використовується в медицині* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРЯМ [др'ам], -у, ч. Хмиз. *Порубай, сину, дрям, будемо топити і варити вечерю* (245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДРЯ'НИК [др'áник], див. **ДРЯ'НИКИ**.

ДРЯ'НИКИ [др'áники], -ів, мн., кул. Оладки з тертої картоплі. Деруни. *Ми любимо дряники, мама частенько готує їх на вечерю* (49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.).

ДРЯПА'К [др'апáк], -а, ч. Зношений віник. Деркач. *Син узяв дряпак і почав підмітати двір* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ДРЯПАЛКА [др'апáлка], -и, ж. Зношений старий віник. Деркач. *Візьми, сину, дряпалку, підмети двір і доріжку біля двору* (700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДРЯПА'Ч [др'апáч], -а, ч. Зношений старий віник. Деркач. *Дідусь підмітав долівку у сараї старим дряпачем на довгому держаку* (120 Березан.; 245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.; 706, 751, 752 Микол.).

ДУБ [дуб], а, ч. 1. Великий рибальський човен. *До берега наближались рибачькі дуби, навантажені рибою* (222, 223, 224 Брат.).

2. Загальна назва різних порід дерев. *У нашому садку добре підросли дуби і вже деякі з них зацвіли* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

3. Квітка хризантема, бот. (*Chrysanthemum* sp). *Дуб – хороша квітка, вона цвіте до самих морозів* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.).

4. Тупа, нетямуша людина. *От нетямуша людина! Був дуб-дубом і залишиться ним до кінця життя* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДУ'БАТИ [дуб'ати], -аю, -аєш, недок. *Ходити. Давай руцю, синочку, і будемо вчитися самостійно дубати ніжками* (245, 250 Брат.; 422 Влад.; 597 Казан.).

ДУБЕЛЬТОВО [дубел'тово], присл. Подвійно. *Ми вдвох з кумом ударили дубельтово з рушниць і вбили лисицю* (866, 868, 869 Новоодес.).

ДУБЕ'ЦЬ [дуб'ец'], -я. Дерев'яна ложка. *У нас немає залізних ложок, всі ми їмо тільки дубцями* (156 Березан.).

ДУБИ'НА [дуб'іна], -и, ч, ж. Тупа, нетямуша людина. *Як можна таку дубину поставити керівником бригади?* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДУБ'ВКА [дуб'іўка] (1), -и, ж., риб. Великий човен з овальним дном. Див. **ДУБ**. *Чоловіки дубівкою попливли до острова ловити бички, там вони добре ловляться* (150 Березан.).

ДУБ'ВКА [дуб'іўка] (2), -и, ж. Дублена шкіра. *З дубівки ми пошили синові красиве кожане пальто, таке яке було колись у батька* (685, 688 Кривоозер.).

ДУБКИ' [дубкі], -ів. Дубовий ліс, дубник, дубняк. *У дубках найкраще свіже повітря* (866, 868, 869 Новоодес.).

ДУБЛЯ'К [дубл'ак], -а, ч. 1. Молодий дубок. *У посадці, крім береста й акації, ми посадили кілька молоденьких дубляків* (222, 223, 224 Брат.).

2. Вулик, видовбаний з колод. *У нашого дідуся є ще кілька старих дубляків на власній пасіці* (695, 696 Кривоозер.).

ДУБНЯ'К [дубн'ак], -а, ч., метеорол. Великий холод. Див. **ДУБОВИ'НА**. *Подув північний вітер і приніс такий дубняк, що все позамерзало (576 Жовтн.).*

ДУБОВИ'К [дубовік], -а, ч. Зарослі молодого дуба. Дубняк. *Дубовик, який ми посадили минулого року, добре вже розрісся (218 Брат.).*

ДУБОВИ'НА [дубовіна], -и, ж. Труна. Див. **ДУБОВИ'ЩЕ**. *Поклали діда в дубовину і понесли мужики на плечах на кладовище (222, 223, 224 Брат.).*

ДУБОВИ'ЩЕ [дубовішче], -а, с. Труна. *Хтось десь помер, бо машина повезла дубовище і хрест (685, 688 Кривоозер.).*

ДУБО'ВКА [дубоўка], -и, ж. Корок з кори дуба. *Наша мама закупорює бутилки із соком дубовками, які вона зберігає багато років (695, 696 Кривоозер.).*

ДУБОНІ'С [дубоні́с], -а, ч., орн. (*Coccothraustes coccothraustes*). Птаха костолуза. *Дубоніс – невеликий співучий птах із міцним дзьобом, пристосованим для розгризання кісточок плодових дерев (331, 332 Веселин.; 448, 449 Доман.)*

ДУБОРИ'НА [дуборіна], -и, ж, метеорол. Холод. *Сьогодні на дворі дуборина, тому одягайтеся тепліше, беріть рукавиці (331Веселин.).*

ДУБРА'ВКА [дубраўка], -и, ж. Зарослі молодого дуба. Див. **ДУБРІ'ВКА**, **ДУБРО'ВА**. *Ми частенько ходимо відпочивати у дубравку, там хороша трава, свіже повітря (723, 724 Микол.).*

ДУБРІ'ВКА [дубр'іўка], -и, ж. Зарослі молодого дуба. Дубняк. *Вихователі нашого дитячого садка повели дітей гуляти у дубрівку (331, 332 Веселин.; 448,449 Доман.).*

ДУБРІВ'НИК [дубр'іўник], -а, ч. бот. (*Boletus edulis*). Гриб-боровик. *У нас на лісі всякі гриби ростуть, але більше всього дубрівники (222, 223, 224 Брат.).*

ДУБРО'ВА [дубр'ова], -и, ж. Зарослі молодого дуба. Дубняк. *У дуброві завжди відпочивають люди, бо там свіже повітря, хороша трава* (350, 356 Вознесен.).

ДУ'БЦІ [дуб'ц'і], присл. Стояти на ногах. Так говорять про малу дитину яка вчиться ходити. *У вісім місяців наш внучок уже сам міг стояти дубці, а в десять почав ходити* (331, 332 Веселин.; 448, 449 Доман.).

ДУБ'ЯНЦІ' [дуб'ян'ц'і], мн. Постоли, пошиті з дубленої (вичиненої шкіри). *Наш внучок взяв дуб'янці і побіг на вулицю гуляти* (222, 223, 224 Брат.).

ДУГА' [дуга́], -и, ж. 1. Веселка. *Після дощу завжди з'являється багатокольорова дуга* (81, 82 Башт.; 532 Єлан.; 562 Жовтн.).

2. Клепка. *Наш дідусь настругав дубових дуг, щоб зробити нову бочку, квасити капусту* (156 Березан.; 1002 Снігур.).

ДУГА'Н [дуга́н], -а, ч., бот. (*Nicotianarustica*). Сорт тютюну. *Наш дід курить тільки дуган. Він сам його вирощує, сам сіє* (160, 161 Березнег.).

ДУГАМИ'НА [дугамі́на], -и, ж. Домовина. *Поклали покійника в дугамину і понесли на кладовище ховати* (85, 99 Башт.; 321 Веселин.).

ДУД [дуд], -а, ч., див. **ДУ'ДИ**.

ДУ'ДИ [д'уди], мн. Манжети на рукавах сорочки. *Зестебни мені запонками дуди, щоб не теліпалися рукава сорочки* (331, 332 Веселин.; 690, 692 Кривоозер.; 1012 Снігур.).

ДУ'ДКА [д'удка], -и, ж, дит. Соска або пляшечка з молоком чи кашею. *На, доцю, твою любиму дудку та тільки перестань мені хникати* (222 Брат.; 337, 350 Вознесен.).

ДУ'ДКИ [д'удки], виг. Зась. *А дудки не хотів! – Сердито покрикував бригадир на тракториста* (150 Березан.; 346, 350 Вознесен.).

ДУДКО' [дудко́], -а, орн. (Урира еорпс). Птах одуд. Вживається вихідцями з Закарпатської області. *У нашому садку частенько буває, що дудко вигукує своє журливе дудукання* (81, 82 Башт.; 322 Веселин.).

ДУ'ДЛИК [дудлик], -а, ч, ент орн. (Урира еrops). Птах одуд. *Дудлик – невеликий птах із довгим чубом і яскравим строкатим забарвленням*(341, 342 Вознесен.)

ДУ'ДНИК [дудник], -а, ч., ент. (Coccinella septempunctata). Комаха сонечко. *Дудники – комахи дуже корисні, бо вони знищують тлю на листках винограду* (150 Березан.).

ДУК [дук] (1), -а, ч. Фізично здоровий і дужий чоловік. *Володимир такий дук, що й бика підніме, як мішок з пірям* (331, 332 Веселин.).

ДУК [дук] (2), -а, ч., млин. Дірка посередині верхнього млинового жорна. *Через дук верхнього каменя сиплеться зерно з коша, щоб мололося* (158 Березан.; 332 Веселин.; 829 Новоодес.; 1012 Снігур.).

ДУКІ'ЦА [дук'іца], -и, ч. Говорун, базікало. *Що отой дукіца таке розказував, що всі так весело сміялися?* (238 Брат.; 337 Вознесен.).

ДУ'СКАТИ [дускати], -аю, -аєш, недок., перех. Бити. *Хлопці чогось посварилися і почали один одного дускати* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДУ'СКАТИСЯ [дускатис'а],-аюся, -аєшся. Битися. *Граючись, хлопці часто так дускаються, немов і справді б'ються* (150, 156 Березан.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.).

ДУ'СКУВАТИСЯ [дускуватис'а], див. **ДУ'СКАТИСЯ**.

ДУЛА'П [дулап], -а, ч. Поливна машина. Водочерпалка. *Дулапом ми поливаємо овочеві поля в нашому господарстві й огороди* (332 Веселин.).

ДУ'ЛО [дуло], -а, с., ковал. Ковальський міх. *Коваль кує малим молотком, а молотобоєць – великим і дме дуло, щоб гарно горіло* (346, 372 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.; 887 Очак.; 1002 Снігур.).

ДУ'ЛЬКА [дұл'ка], -и, ж., бот. (Plantago sp.). Рослина подорожник. *Щоб швидше загоїлася ранка, треба прикласти листочок дульки* (58, 59 Башт.).

ДУ'ЛЬЦІ [дұл'шч'і], мн. Ласощі. *Діти люблять всякі дульці, особливо конфетки і бублики з маком* (863, 864, 865 Новоодес.).

ДУ'МКАТИ [дўмкати], -ую, -уєш, недок. Думати. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Про що це ти сину сьогодні увесь день думкаєш, що ні до кого й не говориш?* (330, 332 Веселин.; 337 Вознесен.).

ДУ'МКУВАТИЙ [дўмкуватиї], -а, -е. Задумливий. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Чогось наш син сьогодні думкуватий і увесь час мовчить* (330, 332, Веселин.; 337 Вознесен.).

ДУ'НА [дўна], -и, ж. Подушка. *Чого це ти, синку, коли спиш, то дуну кладеш на голову, а не під голову* (322, 332 Веселин.).

ДУНА'Й [дунайї], -ю, ч. Безмежжя. *Пшеничне поле, як дунай, простяглося до самої річки* (52, 55 Башт.).

ДУНДІ'Н [дунд'ін], -а, ч, зневажл. Ніс людини. *Ну й дундін у тебе виріс, як у справжнього носорога* (268, 269 Брат.).

ДУНДУ'К [дундўк], -а, ч., орн. (Урира ерорс). Одуд. *У посадці ми бачили дундука, мабуть, то він вечорами так журливо кричить* (81, 82 Башт.; 222, 224 Брат.).

ДУНЬ-ДУ'НЬ [дун'/дўн'], виг. Вигук, яким скликають індиків. Вживається вихідцями із західних областей України. *Скликаючи індиків, сусідка вигукувала: Дунь-дунь, мої миленькі!* (383, 384, 396 Влад.; 688 Кривоозер.).

ДУ'ПА [дўпа], -и, ж., анат. 1. Зад. *Перестань балуватися сину, бо одержиш хороших лясів по дупі* (49 Башт.; 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 462 Доман.).

2. Тупий кінець яйця. *У яєчка є гострий кінець – це носик, та тупий – це дупа, або дупка* (346, 372 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.; 887 Очак.; 1002 Снігур.).

ДУПЛИ'НА [дупліна], -и, ж. Порожнеча у стовбурі дерева, утворена внаслідок вигнивання деревини. Дупло. *У старій яблуні, що росте за хатою, утворилася дуплина* (35, 36 Арбузин.; 299 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 829 Новоодес.).

ДУПЛІ'ВКА [дупл'іўка], -и, ж., бдж. Вулик, видовбаний з цілої колоди. Дуплянка. *Зараз зрідка вживають дуплівки, більше всього використовують рамкові вулики* (81 Башт.; 124 Березан.; 359 Вознесен.).

ДУПЛО' [дуплó], -а, с., бдж. Дуплянка. *Вулики типу дупла не зовсім зручні для пасічників, тому їх рідко вживають* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДУПЛОВИ'К [дуплові́к], -а, ч., бдж. Вулик дуплянка. *Дупловики довго і марудно робити, куди кращі рамкові вулики* (124, 125 Березан.).

ДУПЛЯ'К [дупл'áк], -а, ч. 1. Дерево з дуплом. *Усі дуплянки, що росли у сквері, викорчували, а на їх місця посадили молоді дерева* (342 Вознесен.; 693 Кривоозер.; 703, 731 Микол.)

2. Вулик дуплянка. *Дупляки – давні вулики, зараз вони ще зберігаються у стариків-пасічників* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДУПЛЯ'НИК [дупл'áник], -а, ч., бдж. Вулик дупляник. *У нашого дідуся ще зберігається один дупляник, а то всі рамкові вулики* (342 Вознесен.; 693 Кривоозер.; 703, 731 Микол.).

ДУПЛЯ'НКА [дупл'áнка], -и, ж, Бодня, видовбана з товстої колоди. *У дуплянці, яка дісталася нам ще від батьків, ми засолюємо сало і м'ясо* (731, 734 Микол.).

ДУР [дур], -у, ч., мед. Черевний тиф. *Єсть така хвороба дур – це тиф, який поклав під час війни немало людей в могилу* (552, 555 Жовтн.; 1012, 1016 Снігур.).

ДУ'РА [дúра], -и, ж. Дурепа *Боже мій, яка дура, що не вийшла заміж за молодого інженера* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.)

ДУРАЧО'К [дурачóк] (1), -а, ч., бот. (*Impatiens* sp.). Кімнатна квітка, яка цвіте увесь рік червоними дрібними квітками. *Дурачок розрісся на все вікно й усміхався своїми рожевими квіточками* (634 Казан.).

ДУРАЧО'К [дурачóк] (2), -а, ч. Соска-пустишка для немовлят. *Всунь у рот йому дурачка, нехай не плаче* (456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДУРБЕ'ЦАЛО [дурбéцало], -а, ч. Дурень. *Ну що отой дурбецало виробляє? Невже не розуміє, що то непристойно?* (869 Новоодес.).

ДУРБИ'ЛО [дурбі́ло], -а, ч. Дурень, дурило. *Отой дурбило таку дурницю лягнув, що всі сміялися, аж за життя бралися* (11, 16, 17, 18 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДУРЕ'ПИЩЕ [дурéпищче], -а, ж. Збільш. до **ДУРЕПА**. *Ну ти ж і дурепище! Таке лягнула при людях, що й на коліна не налазить* (35, 39 Арбузин.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.)

ДУРИ'НДА [дурі́нда], -и, ч. і ж. Дурень, дурепа. *І чого тебе старого дуринду, понесло в таку погоду на ту рибалку?* (35, 39 Арбузин.; 150 Березан.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.)

ДУРИ'ЦЯ [дурі́ц'а], -і, ж, бот. (*Hyoscyamus niger*). Рослина блекота, дурман. *Отямся чоловіче! Ти що, дуриці наївся, що таке при людях мелеш?* (851, 852 Новоодес.; 892, 893, 895 Очак.).

ДУРКА'Ч [дурка́ч], -а, ч, орн. (*Strix strux*). Деркач. *Дуркач – це невеликий перелітний птах, який відзначається характерним скрипучим криком* (49 Башт.).

ДУРКО' [дурко́], -а, ч. Дурень. *Не будь таким дурком, то ніхто тебе ніколи й лаяти не буде* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДУРКУВАТ'И [дуркува́ти], -ую, -уєш, недок. Пустувати. *Хлопці перестаньте дуркувати, бо дам віника і вижену із хати* (840, 841 Новоодес.).

ДУРМА'Н [дурма́н], -у, ч. Самогонка. *Були в гостях, пили дурман, тепер голова болить, аж тріщить* (851, 852 Новоодес.; 892, 893, 895 Очак.).

ДУРМИ'ЛО [дурми́ло], -а, ч. Дурень. *Ну хто з таким дурмилом захоче мати серйозну справу* (573, 574 Жовт.).

ДУРШЛА'К [дуршла́к], -а, ч. Друшляк. *Усі помідори подавила, перепустила через дуришлак* (35, 39 Арбузин.; 150 Березан.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ДУ'ТЕЛЬ [ду́тел'], -я, ч. Порожній горіх. *Сьогодні увесь день перебирали горіхи, повикидали дутелі* (52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДУ'ХАЛО [ду́хало], -а, с., ковал. Ковальський міх. *Коваль розправляє у горні поповки, а молотобоєць качав духало* (10,11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ДУХОПЕ'ЛКИ [духопе́лки], невідм. Набити, надавати тумаків. *Перестань балуватися, бо як приїде батько, то дасть духопелки* (58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДУЧКА [ду́чка], -и, ж 1. Дірка посередині верхнього млинового каменя, у яку сиплеться зерно. *Із коша зерно сиплеться в дучку верхнього жорна, і там*

перемелюється (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.).

2. Ніша біля печі, для дрібних господарських речей. *У дучку ми кладемо сірники, стручки перцю, сіль, щоб була суха* (703, 705 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

3. Дірка в стіні. *У стіні є дучка, щоб кішка і кошенята могли вилазити з хати на двір* (562 Жовтн.; 640 Казан.; 877, 883 Очак.).

4. Піддувало. *Відкрий більше дучку, щоб була тяга і краще горіло у плиті* (44, 45, 47 Башт.).

5. Ямка, у яку під час дитячої гри закочують кульку. *Граючи у свинки, ми закочуємо ключками свинку у дучку, яку викопуємо у землі* (320 Веселин.).

ДУША' [душá], -і, ж. 1. М'ясиста середина розрізаного кавуна. *Душу великого кавуна ми розрізали дітям* (10,11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

2. Звужений вхід вершіабо ятера. *Душа в ятера робиться для того, щоб риба не змогла виходити з ятера* (17 Арбузин.; 150 Березан.; 526 Єлан.).

ДУ'ШЕНИЙ [дúшений], -а, -е. Тушкований. *Сьогодні на обід приготували борщ і душену картошку* (999 Снігур.).

ДУШЕ'НИК [душéник], -а, ч., кул. Тушковане м'ясо. *На обід приготували борщ і душеника з молодю картоплею* (693, 695 Кривоозер.; 731 Микол.).

ДУШЕНИ'НА [душеніна], -и, ж., кул. Відтушковане м'ясо. *На стіл подали смажену на салі картоплю і яєчню, полтім душенину* (332 Веселин; 339 Вознесен.).

ДУШИ'НКА [душійнка], -и, ж, бот. (*Origanum vulgare*). Рослина материнка. *У нас на косі душинка одна з найпоширеніших рослин, вона росте скрізь* (889, 897 Очак.).

ДУ'ШКА [д'ушка], -и, ж. 1. Дівоче плаття певного покрою. Див. **ТЕТЯ'НКА**. *Зараз у дівчат у моді плаття-душка, хто пошив, той ходить, хизується* (731 Микол.; 829 Новоодес.).

2. М'ясиста середина кавуна. *Ну а душку кавуна ми розріжемо для наших внуків* (насел. п. див. **ДУША'**).

ДУШНИ'КИ [душнік], мн. гонч. Отвори у перегородці, через які проходить вогонь на посуд, що випалюється. *Душники – це отвори у гончарській печі, через які проходить вогонь на обпалювальний посуд* (356, 359 Вознесен.).

ДУШОГРІ'ЙКА [душоґр'їйка], -и, ж. Фуфайка, тілоґрійка. *Уже ночами холодно, треба брати з собою душоґрійку* (101, 102, 103 Башт.; 490 Доман.).

ДУШОГУБ'КА [душоґуб'ка], -и, ж., риб. Невеликий човен. *Ранком ми сіли в свою душоґубку і попливли туди, де добре риба клює* (58 Башт.).

ДУШО'К [душок], -а, ч. Душник у льосі. *Треба відкрити душок, щоб поґрїб провітрився* (160 Березнег.; 562 Жовтн.; 899 Очак.).

ДУЯНИ'ЦЯ [дуйаніц'я], -і, ж., метеорол. Хурделиця, завірюха. *Вечером піднялася така дуяниця, що й світу божого не видно* (99 Башт.; 223 Брат.; 526 Єлан.).

ДЮ'ГАТИ [д'угати], -аю, -аєш, недок, перех. 1. Колоти. *Що ти цілий день дюгаєш одне бревно? А я думав, що ти вже всі поколов* (332 Веселин.; 337 Вознесен.).

2. Лякати. *Перестань дитину дюгати перед сном, бо з переляку не буде ще й спати* (731, 734 Микол.; 851 Новоодес.).

ДЮДЮ'ЛЬНИК [д'уд'ул'ник], -а, ч., метеорол. Холодна погода. *Одягайся добре, бо сьогодні надворі сильний дюдюльник, ще замерзнеш* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДЮК-ДЮ'К [д'ук/д'ук], виг. Вигук, яким скликають індиків. *Дюк-дюк, маленьки! Дюк-дюк, рідненькі! – Скликала своїх індиків сусідка* (322, 328 Веселин.; 337 Вознесен.).

ДЮРА' [д'урá], -и, ж. Діра. *На схилі балки виднілася велика дюра, з якої беруть пісок* (10,11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ДЮРА'ЛЬКА' [д'урáл'ка], -и, ж. Човен з дюралюмінію. *Купили дюральку з мотором, тепер будемо часто їздити, рибачити* (150 Березан.).

ДЮФІ'Р [д'уф'ір], -а, ч, виногр. бот. (*Vitis* sp). Сорт західноєвропейського червоного винограду. *Дюфір у нас чомусь не завжди добре родить* (934 Первомай.).

ДЯ [д'а], незм. Скорочена форма слова дядько, яка вживається при звертанні. *Дя, візьми і нас з собою на річку! Ми ж уже вміємо плавати* (333, 342 Вознесен.; 424 Доман.)

ДЯГЛИ'ЦЯ [д'агліц'а], -і, ж, бот. (*Angelica archangelica*). Трав'яниста медоносна рослина, дягель. *До дяглиці тягнуться бджоли, бо в неї сік медоносний* (685, 688 Кривоозер.).

ДЯДЯ'Н [д'ад'án], -а, ч. Дядько. *Наш дядян живе на тій же вулиці, що й ми, тільки трохи далі* (333, 342 Вознесен.; 456 Доман.).

ДЯДЬ [д'ад'], незм. Скорочена форма слова дядько, яка вживається при звертанні. *Дядь, візьми мене з собою в поле, я хочу бачити, як ви косите комбайном* (692 Кривоозер.; 731 Микол.).

ДЯ'ДЬО [д'ád'o], -і, ч. Дядько, рідний брат матері. *Сьогодні в гості приходив наш дядьо, приніс нам різних гостинців* (68 Башт.).

ДЯ'СНА [д'ásна], мн., анат. Ясна. *Зуб почав боліти, аж дясна почервоніли і розпухли так, що й язиком не повернеш* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.).

ДЬОГТЯ'РНИЦЯ [д'огт'árниц'а], -і, ж. Посудина, у якій тримають дьоготь. Мазниця. *Іди візьми дьогтярницю і змаж осі колес, бо вже скриплять* (11, 16, 17 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

Е

ЕВША'ЛО [eўшáло], -а, ч. Нерозторопна, повільна в рухах людина. *Отой евшало поки збереться йти, то й вечір настане* (545, 548 Єлан.).

Е-ГЕ-ГЕ'Й [e/ге/гéй], виг. Вигук, яким відганяють хижих птахів. *«Е-ге-гей, кляті, з огороду!»* – вигукувала сусідка, проганяючи птахів, які налетіли на огород (765, 767, 780 Новобузьк.).

ЕГЕ'Й [егéй], виг. Вигук, яким хочуть привернути чийось увагу. *Егей, хлопці! Ідіть до нас, ми вгостимо вас хорошими сигаретами* (16, 39 Арбузин.; 78, 79 Башт.; 166, 173, 175 Березнег.; 341, 356 Вознесен.; 568, 569, 584 Жовтн.; 621, 640 Казан.; 712, 723 Микол.; 765, 767, 782 Новобузьк.; 830, 845 Новоодес.; 875, 877 Очак.).

ЕГЕ'ЙКАТИ [егéйкати], -аю, -аєш, недок. Часто вигукувати «егей». *Досить тобі егейкати, всерівно вони вже не відгукнуться* (насел. п. див. **ЕГЕ'Й**).

Е'ЙБО [éйбо], част. Заперечна частка ні. *Ейбо, не хочу сьогодні йти на рибалку, бо щось небо хмуриться* (562, 574 Жовтн.; 930, 931 Первомай.).

ЕЛЕКТРИ'ЧКА [електрiчка], -и, ж. Електрична бритва. *Купив нову електричку „Харків” і тепер щодня ранком нею бриюся* (16 Арбузин.; 44, 52, 58 Башт.; 150 Березан.; 350, 359 Вознесен.; 424, 432 Доман.; 550, 558, 576 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 706, 745, 746 Микол.; 760 Новобузьк.; 828, 871 Новоодес.).

Е'ЛЛА [éл:а], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum*). Сорт картоплі. *У нас найкраще прижилася картопля елла й американка* (11, 12, 35 Арбузин.; 314 Веселин.; 396 Влад.; 505, 510, 526 Єлан.).

ЕПЕ'РКА [епéрка], -и, ж., бот. (*Morus*). Шовковиця (рослина і її плоди). *Уздовж дороги ми висадили еперки, вони вже вирости і плодоносять* (439, 441 Доман.).

ЕРПА'Ж [ерпáж^ш], -а, ч., бот. (*Allium séra*). Цибуля-сіянка. *Купила баночку ерпажу, щоб посіяти грядочку на огороді* (58, 87 Башт.; 160; 161, 162

Березнег.; 562 Жовтн.; 696 Кривоозер.; 736 Микол.; 762 Новобузьк.; 963, 970, 993 Снігур.).

ЕТ [et], виг. Означає незадоволення. *«Ет, немає про що й говорити», – відповів старий дід, коли до нього звернулися* (145 Березан.; 568, 576 Жовтн.).

ЕТА'Ж [ета́ж^ш], -а, ч. Поверх. *Піднімається щоденно на п'ятий етаж важкувато, але корисно для здоров'я* (10,11, 16, 18 Арбузин.; 144; 145, 149, 150 Березан.; 337, 342, 348 Вознесен.).

Е'ХО [éxo], -а, с. Луна. *По лісу рознеслося ехо звіриного крику, який нас усіх насторожив* (81 Башт.; 407 Врад.; 478, 490 Доман.; 533 Єлан.; 557, 558, 562, 574, 584 Жовтн.).

ЕЦЬ-Е'ЦЬ [ец'/éц'], виг. Вигук, яким кличуть ягнят. *«Ель-ець, мої миленькі! Ець-ець!» – кликала бабуся маленьких ягнят* (552 Жовтн.).

Є

ЄВРОПЕ'ЄЦЬ [йеўропéйе'ц'], -я, ч. Європейський сорт винограду. *Європеець у нас росте на дальньому винограднику і родить непогано* (44, 45, 46, 48 Башт.; 124, 125 Березан.; 883, 887, 889, 891 Очак.).

Є'ДЕН [йéде^н], -ого, ч., числ. Один. *У мене всього-на-всього єден рубель залишився в кишені* (170 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 574, 575 Жовтн.; 678 Кривоозер.; 773 Новобузьк.).

Є'ДИН [йéдин], -ого, ч., числ. Один. *У нас єдин син і єдна дочка, живуть ще з нами* (322, 330 Веселин.; 337 Вознесен.).

ЄДИНА'К [йеди́на́к], -а, ч. Єдиний син у сім'ї. Одинак. *Син ріс єдинаком у сім'ї, тому вдався трохи капризним хлопцем* (142 Березан.; 203 Березнег.; 411 Врад.; 562, 574 Жовтн.; 706, 731 Микол.; 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

ЄДИНА'ЧКА [йеди́на́чка], -и, ж. Єдина донька у сім'ї. Одиначка. *Наша єдиначка скоро вийде заміж, і ми залишимося одні* (насел. п. див. **ЄДИНА'К**).

ЄДИНОРУ'ЧКА [йєдиноручка], -и, ж. Невелика пилка з однією ручкою. Ножівка. *Візьми піди єдиноручку і відпилюй гілки, які відчахнулися і всохли* (558, 568 Жовтн.).

ЄЖЕВИ'КА [йєживіка], -и, ж., бот. (Rubus). Дикоросла кущова багаторічна рослина ожина і її плоди. *За нашим огородом пустир, там здавна росте єжевика* (10, 18, 22 Арбузин.; 44, 46, 53, 105 Башт.; 185 Березнег.; 268, 274 Брат.; 320 Веселин.; 371 Вознесен.; 383 Влад.; 478, 490 Доман.; 550, 552, 558, 574, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 829, 840 Новодес.; 899 Очак.; 946 Первомай.; 965, 981, 1012 Снігур.).

Є'ЙНА [йейна], -и, ж., займ. Її. *Єйна старша дочка вже працює на фермі дояркою* (322 Веселин.; 195 Березнег.; 558, 574 Жовтн.; 891 Очак.).

ЄЛЕ'ЦЬ [йелєц'], -я, ч., іхт. (Leuciscus leuciscus). Риба ялець. *Єлець – це невелика риба родини корошових, яка водиться у наших річках та водоймах* (68, 101, 102 Башт.; 320 Веселин.).

ЄРУНДА' [йєрунда], -и, ж. Дурниця. *Усе, що ти сказав, то просто єрунда, яка не варта доброго слова* (107, 108, 110 Березан.; 166, 167 Березнег.; 336, 373 Вознесен.; 558, 568, 576 Жовтн.; 595 Казан.; 703, 704 Микол.).

ЄРУНДО'ВИЙ [йєрундівий], -а, -е. Прикм. до **ЄРУНДА'**. *Усі твої пропозиції щодо ремонту тракторів виявилися єрундовими, ніхто на них не звернув ніякої уваги* (насел. п. див. **ЄРУНДА'**).

ЄРУНДО'ВИНА [йєрундівина], -и, ж. Дурниця. *Це якась єрундовина, яка не варта ламаного гроша в базарний день* (насел. п. див. **ЄРУНДА'**).

Ж

ЖАБАЛУ'ХА [жабалуха], -и, ж., іхт. (Bufo viridis). Жаба. Див. **ЖАБЕЛУ'ХА**. *У нашому ставку дуже багато розвелось різноманітних жабалух* (299 Веселин.; 829 Новоодес.).

ЖА'БАТИСЯ [жа́батис'а], -юся, -єшся, недок. Бовтатися. Довго купатися. *Доки ти будеш жабатися в тій воді, ану вилазь, бо вже посинів, як пуп* (332 Веселин.; 337 Вознесен.).

ЖАБЕЛУ'ХА [жабе^лл'уха], -и, ж., іхт. (*Bufo viridis*). Жаба. *Жабелухи – великі жаби, які живуть і в ставках, і в річках* (926 Первомай.).

ЖА'БКА [жа́бка], -и, ж, тк. Один з двох укріплених на нижній задній поперечниці шарнірів, з якими сполучаються задні кінці підніжки ткацького верстата. *Жабка – це шарнір на нижній задній поперечниці ткацького верстата, за допомогою якого сполучаються підніжки* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ЖАБКУВА'ТИЙ [жабкува́тиї], -а, -е. Схожий на жабу. *Жабкуваті коробочки дурману порозкривали свої ротики* (384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.).

ЖА'БЛЯЧИЙ [жа́бл'ачиї], -а, -е. Жаб'ячий. *Вечорами з озера доносився різноголосий жаблячий концерт* (22 Арбузин.; 562 Жовтн.; 911 Первомай.).

ЖА'БЛЯЧЕ МОЛОКО' [жа́бл'аче молоко́], -а, с., бот. (*Sedum acre* L.). Рослина очиток їдкий. *Коли зірвеш цю рослину, то виступає біла рідина, яку називають жаблячим молоком* (22 Арбузин.).

ЖА'БНИК [жа́бник] (1), -а, ч. 1. Водоймище (озеро, ставок), у якому водиться багато жаб. *То не озеро, а жабник, у якому й скупатися по-людськи ніде* (10, 11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

2. Бот. (*Natrix patrix*). Рослина калюжниця. *Жабник – це рослина, яка росте на болотах і берегах різних водоймищ* (514, 529 Єлан.; 744, 745 Микол.).

ЖА'БНИК [жа́бник] (2), -а, ч. Вуж. *У балці є місце, де жабники водяться; якось ми зловили двох, погралися і відпустили* (424, 427 Доман.).

ЖАБОЇ'Д [жабойі́д], -а, ч., орн. (*Ciconia ciconia*). Черногуз, лелека. *Жабойди увесь день з самого ранку і до вечора на озері ловлять жаб* (103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 56, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ЖАБОГРІ' [жабогрі́], мн. Мочар. *За селом у низині утворилися жабогрі, де водяться одні жаби* (52, 55 Башт.).

ЖАБО'Р [жабо́р], -а, ч. Жаб'ячий самець. Див. **ЖАБО'РНИК**, **ЖАБРУ'Н**, **ЖАБУ'РНИК**. *На березі ставка хлопці убили великого зеленого жабора* (69 Башт.; 267 Брат.).

ЖАБО'РНИК [жабо́рник], -а, ч. Жаб'ячий самець. *Жаборники дуже агресивні, вони іноді можуть і на людину напасти* (617 Казан.).

ЖАБРО'ВАНИЙ [жабро́ваний], -а, -е. Очищена від зябер і нутрощів. *Всю жабровану сьогодні рибу ми кинули в розсіл, щоб просолилася, а потім засушим о* (насел. п. див. **ЖАБРУВА'ТИ**).

ЖАБРУВА'ТИ [жабрува́ти], -ю, -єш, недок., перех. Виймати з риби зябра і нутрощі, готуючи до соління чи сушіння. *Сьогодні до півдня жабрували рибу, ранком виловлену рибалками в лимані* (137, 150 Березан.).

ЖАБРУ'Н [жабру́н], -а, ч. Жаб'ячий самець. *Наші хлопці вчора на озері вбили величезного зеленого жабруна* (514, 529 Єлан.; 744, 745 Микол.).

ЖАБУ'Н [жабу́н], -а, ч. Жаб'ячий самець. *Жабуні відрізняються від жаб у першу чергу величиною, а потім – кольором* (49 Башт.; 558, 562 Жовтн.).

ЖАБУ'Р [жабу́р], -а, ч. Водорості, які ростуть у стоячих водах і мають вигляд зелених ниток. Жабуриння. Див. **ЖАБУРИ'НА**. *Наша річка – мілководна, літом пересихає, тому заростає різним жабуром* (346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.;)

ЖАБУРИ'НА [жабу́рина], -и, ж. Водорості, що ростуть у стоячих водах і мають вигляд зелених ниток. *Наш ставок зацвів, зазеленів, усе покрила жабурина, ніде ї скупатися* (558 Жовтн.).

ЖАБУРИ'ННЯ [жабу́рін'а], -я, с. 1. Слизька маса, що утворюється на поверхні стоячої води. *Увесь берег озера затягнутий слизьким і вонючим жабуринням* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 65, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

2. Нутрощі дині, гарбуза. *Розріж кабак, вибери жабуриння і посади в піч, нехай печеться* (112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

3. Витяжки винограду. *Виноградний сок розлили в битони, а жабуриння відправили на ферму свиням* (706, 747 Микол.; 873, 875 Очак.).

ЖАБУ'РНИК [жабу́рник], -а, ч. Місце у водоймищі, де збирається різне жабуриння, водорості. *Треба почистити ставок і знищити отой жабурник, що загадив увесь берег* (342 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 621, 634 Казан.; 712, 723 Микол.; 767, 771 Новобузьк.).

ЖАБ'Я'ТНИК [жаб'я́тник], -а, ч. 1. Водоймище, у якому водиться багато жаб. Див. **ЖА'БНИК**. *Колись непогане озерце перетворилося у звичайний жаб'ятник* (11, 17, 32 Арбуз.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.).

2. Буфет, у якому продають горілку і вино на розлив. *Є у нас такі «герої», які з жаб'ятника і не вилазять, бо їх звідти виносять* (271, 273 Брат.; 478 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 963, 970, 981 Снігур.).

ЖА'Б'ЯЧА МО'РКВА [жаб'я́ча мо́рква], -и, ж., бот. (*Pastinaca sativa*). Ефіроносна рослина, тмин і її сім'я, що використовується в кулінарії. *Буду пекти пиріжки, так оце нарвала жаб'ячої моркви, щоб їх прикрасити* (44, 81, 82 Башт.).

ЖА'Б'ЯЧА ТРАВА' [жаб'я́ча трава́], -и, ж., бот. (*Polygonum hydropiper*). Трава сухоцвіт багнистий (або болотяний). Однорічна або багаторічна

рослина складноцвітних з жовто-білими квітками, зібраними тісними пучками на кінцях гілок. Використовується в медицині при виразковій хворобі, гіпертонії та ін. *У нас ростуть трави: вологід, лебідка, бабка, вознесеняк, жаб'яча трава, білух та ін.* (771, 773 Новобузьк.).

ЖА'Б'ЯЧЕ МИ'ЛО [жа́бйаче мї ло], -а, с., бот. (*Saponaria officinalis*). Трав'яниста рослина, корінь і стебла якої містять речовину, що дає піну. Мильнянка. Собаче мило. *Наші хлопці біля річки завжди миють ноги жаб'ячим милом* (342 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 621, 634 Казан.; 712, 723 Микол.; 767, 771 Новобузьк.).

ЖА'ВОРОНОК [жа́воронок], -а, ч., орн. (*Alauda arvensis*). Пташка жайворонок. *Зараз настала пора, коли у полі весело щебечуть жаворонки і перепели* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ЖАГВА' [жагва́], -и, ж. Грибковий паразит на старому дереві. *На вишнях понаростала жагва, треба її всю пообрізати, щоб не шкодила дерев* (780 Новобузьк.).

ЖА'ДИНА [жа́дина], -и, ч. і ж. Жаднюга. *То такий жадина, що все загриб би собі, аби була можливість* (112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557 Жовтн.).

ЖАДЮ'ГА [жад'у́га], -и, ч. і ж. Жаднюга. *Не будь таким жадюгою, не все греби собі, залиш і для інших людей* (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

ЖА'ЛИВА [жа́лива], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Крива. Див. **ЖАЛИ'ЧКА**. *Піди викоси біля стежки кляту жаливу, бо вже ніяк і ходити* (49 Башт.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 1012 Снігур.).

ЖАЛИ'ЧКА [жалічка], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Кропива. *Жаличка так розрослася побіля стежки, що ніяк і до вишень підійти* (843, 844 Новоодес.).

ЖАЛ'ЙКА [жал'йка], -и, ж. Спідній жіночий одяг. *Сьогодні під нове модне плаття одягну і нову жалійку* (840, 841 Новоодес.).

ЖА'ЛЯ [жál'а], -і, ж. Жниця. Див. **ЖА'ЧКА**. *Літом, коли женці і жалі збирали урожай вручну там, де не могли машини, довелося добре попрацювати* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, Жовтн.).

ЖАЛЯ'ПАТИ [жал'áпати], -ю, -єш, недок., перех. Розливати, розбризкувати воду. *Неси тихіше і не жаляпай воду по всій хаті* (694 Кривоозер.; 926 Первомай.).

ЖА'НДРА [жáндра], -и, ж. Відвар, який залишається після відварювання мамалиги. *Мамалигу ми їмо із жандрою, як з молоком, бо вона смачна і споживна* (342 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 621, 634 Казан.; 712, 723 Микол.; 767, 771 Новобузьк.).

ЖАРВА' [жарvá], -и, ж. Жар. *Розпалюй вогнище, щоб у його жарві можна було картоплю спекти* (377, 378 Вознесен.; 734 Микол.).

ЖАРДЕ'ЛЯ [жардél'а], -і, ж., бот. Абрикоса-дичка з дрібними плодами. *У старій посадці багато росте жардель і різних кислиць* (337, 338 Вознесен.; 525 Єлан.; 859, 870 Новоодес.).

ЖА'РЕВО [жáрево], -а, с. Заграва. *Сьогодні під час заходу сонця було велике червоне жарево, то на вітер* (424, 425, 427 Доман.; 930 Первомай.).

ЖА'РЕННЯ [жáрен':а], -я, с., кул. Запечене або засмажене м'ясо. Печеня. *На вечерю мама приготувала смажену картоплю і жарення* (695, 696, 699 Кривоозер.).

ЖАРИ'НКА [жарінка], -и, ж. Місце під піччю, куди вигортають попіл. *Із жаринки треба вибрати весь попіл і винести з хати* (422, 423 Влад.).

ЖАРИ'СТИЙ [жарі́стий], -а, -е. 1. Який горить без полум'я і дає багато жару. *Ми отоплюємо хату вугіллям, бо воно жаристе, добре обігріває і плити, і грубу* (257, 260 Брат.; 335 Вознесен.).

2. Який має колір жару; яскраво-червоний. *З такого жаристого шовку можна пошити і кофту, і спідницю?* (377, 378 Вознесен.).

ЖАРІ'ВКА [жар'і́вка], -и, ж. Електрична лампочка. *Вкрути, синку, на кухні нову жарівку, бо та чомусь перегоріла* (47 Башт.; 314 Веселин.; 974 Снігур.).

ЖАРКЕ' [жаркэ́], -ого, с., кул. Запечене або засмажене м'ясо з картоплею. Печеня. *Обід по традиції був з трьох блюд: на перше – борщ, на друге – жарке, і на третє – узвар* (16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.).

ЖАХА'Й [жахáї], -я, ч. Поношений старий одяг. *Скинь отой жахай, одягнися як слід, і тоді йди на вулицю* (238, 239 Брат.).

ЖА'ЧКА [жáчка], -и, ж. Жниця. *Наші жачки взяли коси і пішли дожинати поле, яке не докосили комбайнери* (851 Новоодес.).

ЖБАНЯ'К [жбан'áк], -а, ч. Каструлька з довгою ручкою. *Дочка жбаняком наливала воду з відра у великий казан* (337, 338 Вознесен.; 1002 Снігур.).

ЖАРНИ'ЧКА [жарні́чка], -и, ж. 1. Сковорідка. Див. **ЖАРО'ВНЯ**. *Дітям на вечерю зжарили на салі повну жарничку картоплі* (700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

2. Совок, яким вибирають жар і попіл з плити, груби. *Мама вибрала із груби жарничкою увесь жар і закрила каглу, щоб теплий дух не виходив* (255 Брат.).

ЖАРО'ВКА [жаро́вка], -и, ж. Форма, у якій випікають хліб. Жаровня. *Чотири жаровки стояли на припічку зі спеченим хлібом* (271 Брат.).

ЖАРО'ВНЯ [жаро́ўн'а], -і, ж. Сковорода. *Для чоловіків зжарила на салі повну жаровню картоплі з ясиною* (11, 16 Арбуз.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112,

113 Берез.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.).

ЖАРТОВНИ'К [жартоўнік], -а, ч. Жартівник. *Наш бригадир такий жартовник, що будь-яку серйозну розмову зведе на жарт* (49 Башт.).

ЖАРУ'РКА [жару́рка], -и, ж., бот. (*Amanita*). Гриб-мухомор. *Жарурки, які у нас ростуть, легко відрізняються від їстівних грибів* (897, 898 Очак.).

ЖА'РЯНИЙ [жа́р'аний], -а, -е. Смажений. *Як завжди на вечерю приготували жаряну картоплю з яєщиною* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.).

ЖАРЯ'НКА [жар'анка], -и, ж., кул. Смажена картопля. *Припиніть свої балачки і сідайте їсти, бо жарянка охолоне* (333, 335 Вознесен.; 828 Новоодес.).

ЖА'СНИЙ [жа́сний], -а, -е. Страшний, жахливий. *Була жасна ніч. Грім грюкає несамовито, молнія блискає, у трубі вітер гуде* (11, 16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 331, 332 Веселин.; 562 Жовтн.).

ЖА'СНО [жа́сно], присл. Страшно; жахливо. *Одній сидіти вдома чомусь було жасно, і я запросила в гості сусідку* (11, 16 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 331, 332 Веселин.; 562 Жовтн.).

ЖБИР [жбир], -у, ч. Підвищення, гірка. *Чоловіки зібралися на жбир, звідки видно все поле, і вирішують, де починати косовицю* (314 Веселин.; 974 Снігур.).

ЖВАЧ [жвач], -а, ч. Жуйка, яку жують тварини. Див. **ЖВА'ЧКА**. *Лежать собі корови на тирлі і спокійно жують свої жвачі* (271 Брат.; 332, 334 Веселин.; 1011, 1012 Снігур.).

ЖВА'ТИ [жва́ти], -ую, -єш, недок., перех. Жувати. *Корів пригнали на тирло, щоб вони тут лежали і жвали жвачку* (114 Березан.; 396 Влад.; 676 Кривоозер.; 930 Первомай.).

ЖВА'ЧКА [жва́чка], -и, ж. 1. Повторне пережовування жуйними тваринами їжі, що повертається із шлунка в ротову порожнину. Жуйка. *Корів*

пригнали на тирло, щоб вони тут лежали і жували жвачку (11, 17, 32 Арбузин.; 49, 52, 58, 103 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 456, 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.; 782, 783 Новобузьк.; 829, 842, 845, 846 Новоодес.; 875, 876, 883 Очак.).

2. Жувальна гумка. *Купила дітям жвачки, хай забавляються, і зуби будуть чисті та міцні* (49, 101 Башт.; 112, 113 Березан.; 173, 175 Березнег.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 751, 752 Микол.).

ЖВЯ'КАТИ [жв'акати], -ю, -єш, недок., перех. Надто повільно, неакуратно, неестетично їсти, сильно плямкаючи. *Перестань жвяти, бо своїм плямканням скличеш усіх свиней у хату* (49, 91 Башт.; 573 Жовт.).

ЖГРЕ'БЛО [жгрéбло], -а, с. Щітка, якою чистять корів, коней. Скребниця. *Доярки кожного ранку чистять корів жгреблом і підмивають теплою водою* (292 Веселин.; 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ЖЕБ [жеб] (1), -у, ч. Кишеня. *Поклади, синку, гроші в жеб і застебни, щоб не загубив їх десь дорогою* (337 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.).

ЖЕБ [жеб] (2), спол. Щоб. *Не даремно кажуть: чоловік не ангел, жеб не согрішив* (314, 330 Веселин.; 337 Вознесен.).

ЖЕБЕРЯ' [жебер'á], -яти, с. Лоша. *Мале жеберя завжди бігає біля кобили, ніколи від неї не відходить* (829 Новоодес.).

ЖЕБРАКИ' [же^нбракі], мн. Зябра риби. Жабри риби. *Коли варимо юшку, то жебраки з риби вичищаємо, бо вони надають гіркоту* (263, 264 Брат.).

ЖЕБРІ'ННЯ [же^нбр'ін':а], -я, с. Жевріння. *Вночі ми йшли всліпу, навмання, бо й жебріння калюжі не було видно* (416, 417 Влад.).

ЖЕГВА' [же^нгва́], -и, ж. Губка, що запалюється від іскри кресала. *Жегву для свого кресала я зробив із вати, тільки підсмалив її там, куди падає іскра* (35, 36 Арбузин.; 105 Башт.; 503, 504 Єлан.; 946 Первомай.).

ЖЕКЕ'ТКА [жек'этка], -и, ж. Чоловічий піджак. *Бери з собою жекетку, бо ввечері зараз уже стало холодно* (107, 109 Березан.; 173 Березнег.; 554, 558, 562 Жовтн.; 676, 683, 690 Кривоозер.; 1002 Снігур.).

ЖЕ'ЛЕЗИ [ж'эзэ], мн., мед. Запалення лімфатичних вузлів, що супроводжується утворенням гуль на шиї. *Желези – це запалення лімфатичних вузлів, внаслідок чого на шиї утворюються гупі* (10 Арбузин.; 462 Брат.; 478, 481 Доман.; 760 Новобузьк.; 843 Новоодес.).

ЖЕЛ'ЄЗНЯ'К [ж'э'л'эзн'ак], -а, ч. Залізна лопата. *Візьми в сараї желєзняк і обкопай дерева, а ввечері полий, бо від спеки посохнуть* (47 Башт.; 331, 332 Веселин.).

ЖЕЛЕ'ХАТИ [ж'ел'эхати], -ю, -єш, недок., перех. Бити. *Не треба корову так сильно желехати палкою, бо може перестати доїтися* (926, 927 Первомай.).

ЖЕЛЕ'ХАТИСЯ [ж'ел'эхатис'а], -юся, -єшся, недок. Битися. *Двох півнів не можна тримати, бо будуть увесь час сильно желехатися* (926, 927 Первомай.).

ЖЕЛЕ'ХНУТИ [ж'ел'эхнути], -у, -єш, док., перех. Ударити. *Давай я желехну оцим молотком, і замок розлетиться на кусочки* (926, 927 Первомай.).

ЖЕЛ'ЄЗІ'НКА [ж'ел'эзі'нка], -и, ж., анат. Селезінка. *Желєзінка – це кровотворний орган людини, який бере участь також в обміні речовин* (760 Новобузьк.).

ЖЕЛІ'ЗКО [ж'ел'і'зко], -а, с. Праска. Вживається вихідцями із західних областей України. *Нагрій желізко і погладь батькові штани і сорочку* (88 Башт.; 160, 162, 169 Березнег.; 294 Веселин.; 550, 585 Жовтн.; 753 Микол.).

ЖЕЛІ'ЗНИЙ [ж'ел'і'зний], -а, -є. Залізний. *Беріть желізні вила і приходьте на тік, будете працювати біля молотарки* (18, 21, 39 Арбузин; 88 Башт.; 156 Березан.; 222, 223, 234, 274 Брат.; 294 Веселин.; 340 Вознесен.; 389, 393 Врад.; 462Доман.; 573, 574 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 752, 753 Микол.;

773 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 875, 883, 889 Очак.; 911Первомай.; 974, 981 Снігур.).

ЖЕЛІЗНИЦЯ [же^нл'ізніц'а], -і, ж. Залізниця. *Рядом з нашим селом проходить залізниця, а станція – трохи осторонь* (18, 21, 39 Арбузин; 88 Баштан.; 156 Березан.; 222, 223, 234, 274 Брат.; 294 Веселин.; 340 Вознесен.; 389, 393 Влад.; 462 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 752, 753 Микол.; 773 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 875, 883, 889 Очак.; 911 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

ЖЕЛІЗО [же^нл'ізо], -а, с. Залізо. *Усе залізо, що валялося у дворі, ми зібрали і здали як металолом* (18, 21, 39 Арбузин; 88 Баштан.; 156 Березан.; 222, 223, 234, 274 Брат.; 294 Веселин.; 340 Вознесен.; 389, 393 Влад.; 462 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 752, 753 Микол.; 773 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 875, 883, 889 Очак.; 911 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

ЖЕЛІЗЯКА [же^нл'із'ака], -и, ж. Залізяка. *Зберіть усе залізо і віддайте на металолом, щоб не валялося ні одної залізяки* (18, 21, 39 Арбузин; 88 Башт.; 156 Березан.; 222, 223, 234, 274 Брат.; 340 Вознесен.; 389, 393 Влад.; 462 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 752, 753 Микол.; 773 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 875, 883, 889 Очак.; 911Первомай.; 974, 981 Снігур.).

ЖЕЛІЗЯЧЧЯ [же^нл'із'ач':а], -я, с. Залізяччя. *У вас по двору валяється багато всякого залізяччя, а на металолом не здається* (18, 21, 39 Арбузин; 88 Башт.; 156 Березан.; 222, 223, 234, 274 Брат.; 294 Веселин.; 340 Вознесен.; 389, 393 Влад.; 462 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 752, 753 Микол.; 773 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 875, 883, 889 Очак.; 911 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

ЖЕЛІПАТИ [же^нл'іпати], -ю, -еш, недок. 1. Голосно кричати. *Ну чого ти желіпаєш на всю горлянку? Тихіше говори!* (44, 46, 47 Башт.; 212, 217, 218 Брат.; 281 Веселин.; 552, 554 Жовтн.; 681, 692 Кривоозер.).

2. Голосно плакати, ревити. *Мале дитя несамовито желіпало на всю хату, а мати не звертала ніякої уваги* (47 Башт.; 175 Березнег.; 350 Вознесен.).

ЖЕЛІ'ПАТИСЯ [же^{л'}і'патис'а], -юся, -єшся, недок. Сваритися, лаятися. *Чогось сьогодні наші баби увесь день желіпаються, кричать одна на одну* (46, 47 Башт.; 217 Брат.; 552, 554 Жовтн.; 681, 692 Кривоозер.).

ЖЕЛІ'ПНУТИ [же^{л'}і'пнути], -у, -еш, док. Голосно крикнути. *Хтось за дверима так голосно желіпнув, що всі притихли і встали* (44, 46, 47 Башт.; 212, 217, 218 Брат.; 481 Доман.; 552, 554 Жовтн.; 681, 692 Кривоозер.).

ЖЕ'ЛО [жéло], -а, с., бдж. Жало бджоли. *Коли бчола укусить, то жело залишає в тілі, а сама гине* (1012Снігур.).

ЖЕЛУ'ДКОВИЙ [желуд^тковий], -а, -е. Шлунковий. *Сьогодні була в лікарні, брали желудковий сок, процедура не дуже приємна* (12, 22, 35, 41 Арубозин.; 44, 49, 52, 101, 103, 105 Башт.; 145, 150, 156 Березан.; 257, 268, 271, 274 Брат.; 299, 320 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 384, 396, 407 Влад.; 478, 490 Доман.; 517, 526 Єлан.; 552, 557, 562, 568 Жовтн.; 628 Казан.; 703, 704, 723 Микол.; 773, 818 Новобузьк.; 830, 851, 852 Новоодес.; 883, 891, 906 Очак.; 940 Первомай.; 963, 972, 974, 981, 999 Снігур.).

ЖЕЛУ'ДОК [же^{л'}удок], -а, ч., анат. Орган травлення людини. Шлунок. *Чогось заболів желудок, то піду в аптеку та куплю якихось ліків* (12, 22, 35, 41 Арубозин.; 44, 49, 52, 101, 103, 105 Башт.; 145, 150, 156 Березан.; 257, 268, 274, 271 Брат.; 299, 320 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 384, 396, 407 Влад.; 478, 490 Доман.; 517, 526 Єлан.; 552, 557, 562, 568 Жовтн.; 628 Казан.; 703, 704, 723 Микол.; 773, 818 Новобузьк.; 830, 851, 852 Новоодес.; 883, 891, 906 Очак.; 940 Первомай.; 963, 972, 974, 981, 999 Снігур.).

ЖЕМЕ'РА [жемéра], -и, ж., бдж. Залишки після добування воску з вощини. Воскобоїни. *Після того, коли витопили віск із вощини, залишається жемера, яку використовують для виготовлення різних речей* (103,105 Башт.; 338 Вознесен.; 424, 429 Доман.; 533 Єлан.; 678, 680 Кривоозер.; 762 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 976, 1008, 1012, 1016 Снігур.).

ЖЕ'МПЕР [жéмпер], -а, ч. В'язана кофта без рукавів. Джемпер. *Одягай, сину, жемпер під піджачок, бо надворі сьогодні холоднуватю* (683, 693, 700 Кривоозер.; 706, 736, 747 Микол.; 771 Новобузьк.; 829, 851, 870 Новоодес.; 873, 875, 889 Очак.).

ЖЕ'НТИЦЯ [жéнтиц'а], -і, ж. Сироватка, що залишається після зварювання вурди (сиру з овечого молока). Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми свіжою жентицею замісили тісто для пирогів, які спечемо на обід* (292, 294 Веселин.; 690, 692 Кривоозер.).

ЖЕ'НЧИК [жéнчик], -а, ч. Невелика діжечка для овечого молока. *Вечером подоїли всіх овець, а молоко злили у женчик, щоб зсідалося, завтра зробимо бринзу* (828, 859 Новоодес.).

ЖЕНЯ'ЧКА [же^н'ячка], -и, ж. Одруження. *Мабуть, у нашого сина вже женячка на умі, бо почав часто дуже пізно приходити* (10, 35 Арбузин.; 101, 102 Башт.; 124, 125, 127 Березан.; 282, 283 Веселин.; 350, 359 Вознесен.; 558, 562, 584 Жовтн.; 842, 851 Новоодес.).

ЖЕРДЕ'ЛЯ [же^р'дєл'а], -і, ж. 1. Довга лозина. *Візьми якусь жерделю і позбивай горіхи, що залишилися на вершках дерев* (404 Врад.; 704, 731 Микол.).

2. Натягнута мотузка, яка служить вішалкою. Жердка. *Повісь плаття і кофточку на жерделю, щоб не пом'ялися* (574, 575, 576 Жовтн.; 681, 688 Кривоозер.).

3. Висока худа жінка. *Приходила сусідська жерделя, чогось питала, коли вже будете вдома* (552 Жовтн.; 634 Казан.).

ЖЕ'РДКА [жéрд'ка], и, ж. Заслінка. *Хазяйка загнала квочку з курчатами під піч і закрила жердкою, щоб не вилазили* (47 Башт.; 340, 357 Вознесен.; 499, 501 Доман.).

ЖЕРЕБИ'НА [же^р'ре^н'біна], -и, ж. Жеребна кобила. *Чала кобила жеребина, мабуть, скоро нам приведе лошатко* (49, 51, 68, 69 Башт.; 227, 234, 238 Брат.; 278, 279, 331, 332 Веселин.; 372, 373, 374 Вознесен.; 676, 700, 701 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 901, 903 Очак.).

ЖЕРЕБИ'ТИСЯ [же^ире^иб'итис'а], -битися, недок. Стан, коли кобила виявляє статеву охоту. *Наша гніда кобила жеребитися, треба ранком вести до жеребця* (963 Снігур.).

ЖЕРЕБИ'ЦЯ [же^ире^иб'иц'а], -і, ж. Кобила. Див. **ЖЕРЕБ'Я'ТНИЦЯ**. *У нас в конюшні є дві молоді жеребиці, які скоро ожеребляться* (342 Вознесен.).

ЖЕРЕБЛЯ' [же^ире^иибл'а], -яти, с. Лоша; жереб'я. *Оте лисе жеребля добре бігає, не отстає від кобили ні на крок* (457, 478 Доман.).

ЖЕРЕБЛЯ'ЧИЙ [же^ире^ибл'ачий], -а, -е. Жереб'ячий. *Усіх жеребляток ми тримаємо у спеціальній жереблячій конюшні* (457, 478 Доман.).

ЖЕРЕБ'Я'ТНИЦЯ [же^ире^иб'йатниц'а], -і, ж. Кобила. *Жереб'ятницю запрягати зараз не треба, бо вона жеребна* (350, 356, 372, 373, 374 Вознесен.; 436, 442, 457 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.).

ЖЕРЕЛО' [же^ире^ил'о], -а, с. 1. Джерело. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *У нашій балці постійно б'є невеличке жерело холодної води* (81, 83 Башт.; 158, 159 Березан.; 213, 216 Брат.; 292, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 723, 724 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 940, 941 Первомай.; 993, 994 Снігур.).

2. Отвір погребя чи ями, через який засипають туди картоплю, буряки, моркву тощо. Див. **ЖЕ'РЛО**. *Сьогодні цілий день через жерело засипали у погріб картоплю* (44, 102 Башт.; 274 Брат.; 314, 330, 332 Веселин.; 415 Влад.; 478 Доман.; 773 Новобузьк.; 340 Новоодес.; 899 Очак.; 940 Первомай.; 974, 1012 Снігур.).

ЖЕРЕЛЯ'НКА [же^ире^ил'анка], -и, ж. (*Vombina vombina*). Жаб-джерелянка. Див. **ЖЕРЛЯ'НКА**. *Добре, коли в криниці є жерелянки, бо вони розчищають жерела, з яких прибуває вода* (11, 16 Арбузин.; 137 Березан.; 314 Веселин.; 974 Снігур.).

ЖЕ'РЛО [жéрло], -а, с. Отвір погребя, через який засипають картоплю, буряки тощо. *Жерло у погріб так зробили, що можна прямо з воза зсипати овочі* (49, 51 Башт.; 478, 480 Доман.; 558, 561 Жовтн.; 762 Новобузьк.).

ЖЕРНОВА' [же^нрновá], мн. Жорна; ручний млинок, яким розмелюють зерно. *На жерновах я розмолола кукурузу на крупу, з якої зварила мамалігу* (490 Доман.; 891 Очак.).

ЖЕРНО'ВКА [же^нрнóўка], -и, ж., млин. Палиця, за допомогою якої прокручують жорна. *Жерновкою прокручують жорна, якщо це необхідно* (105 Башт.).

ЖЕРЛЯ'НКА [же^нрл'ánка], -и, ж. Жабка-джерелянка. *Жерлянки очищають у криницях жерела, з яких прибуває вода* (16, 17 Арбузин.; 456 Доман.; 753 Микол.; 911 Первомай.).

ЖЕСТЯНИ'Й [же^нст'аній], -а, -е. Жерстяний. *Жестяна банка, у якій тримаємо гас, почала протікати, треба запаяти* (101, 103, 105 Башт.; 234, 262 Брат.; 350, 355 Вознесен.; 478, 490 Доман.; 517, 529 Єлан.; 552, 558, 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 829, 843 Новоодес.; 891, 892, 899 Очак.; 946 Первомай.; 974 Снігур.).

ЖЕСТЯ'НИК [же^нст'áник], -а, ч. Жерстяник. Майстер, що виготовляє вироби із жерсті. *Жестяники виготовляють із жести відра, виварки, вагани, поливалки* (355 Вознесен.; 552, 584 Жовтн.).

ЖЕСТЬ [жес'т'], -і, ж. Жерсть. *Ми купили трохи оцинкованої жести, щоб літом укрити веранду* (101, 103, 105 Башт.; 234, 262 Брат.; 350, 355 Вознесен.; 478, 490 Доман.; 517, 529 Єлан.; 552, 558, 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 829, 843 Новоодес.; 891, 892, 899 Очак.; 946 Первомай.; 974 Снігур.).

ЖЕ'ЧІ [жéч'і], -ей, мн. Речі; одяг. Вживається вихідцями із західних областей України. *Узяв усі свої жечі на плечі і потихесеньку потяг додому* (16, 17 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 842 Новоодес.).

ЖИВЕ'ЦЬ [живéц'], -я, ч. 1. Мальок риби. *Кляті живці обкльовують наживку і заважають нормально ловити рибу* (342 Вознесен.; 478 Доман.; 562 Жовтн.).

2. Джерело. *Пити воду ми беремо з живця, який протікає внизу балки* (10, 11 Арбузин.; 91 Башт.; 692 Кривоозер.; 907 Первомай.).

3. Ремінна лямка, яку рибалки надягають, коли витягають сіті на берег. *Мій живець чомусь почав муляти, треба нову підкладку якось поставити* (94, 99 Башт.).

4. Прутик, на якому крутиться цівка в ткацькому верстаті. *Живець – це прутик, на якому крутиться цівка в ткацькому верстаті* (851 Новоодес.; 926 Первомай.).

ЖИВНИ'К [жиўнік], -а, ч. Частина базарної площі, де продають худобу. *На живнику нашого базару зараз люди продають не тільки молодняк, а й корови* (773, 822 Новобузьк.).

ЖИВО'Т [живо́т], -а, ч., анат. Живіт. *Їжте, що дають, твій живот усе перемеле* (10, 12, 35, 41 Арбузин.; 44, 52, 101 Башт.; 526 Єлан.; 723 Микол.; 818 Новобузьк.).

ЖИВОТА'ТИЙ[животатій],-а, -е. Людина з великим животом. *Пузатий.Дорогою ішов якийсь животатий чоловік з великим чемоданом* (94 Башт.;557, 562 Жовтн.).

ЖИВОТИ'НА [животі́на], -и, ж., анат. Великий живіт. *Здержуйся їсти, бо вже таку животину відпустив, що аж страшно дивитися* (705, 731 Микол.; 860, 862 Новоодес.).

ЖИВОТИ'ЩЕ [животі́шче], -а, с. Дуже великий живіт. *Наїв животище, як барило, важко і ходити, і сидіти, і лежати* (10, 12, 35, 41 Арбузин.; 44, 52, 101 Башт.; 526 Єлан.; 723 Микол.; 818 Новобузьк.).

ЖИВОТТЯ' [живот'а́], -я, с. Життя. Див. **ЖИ'ЗНЯ, ЖИЗНЬ, ЖИТТЄ', ЖИ'ТКА**. *Довгими літніми вечорами часто розповідав дідусь про своє живоття* (44, 46, 47 Башт.; 751, 753 Микол.).

ЖИВОТЯ'КА [живот'а́ка], -и, ч. Дуже великий живіт. *Ти ж з таким животякою ні в автобус, ні в машину не сядеш* (35, 41 Арбузин.; 102 Башт.; 558, 574 Жовтн.; 685, 688 Кривоозер.; 703, 705, 731 Микол.; 829, 830, 832, 842 Новоодес.; 873, 875, 889 Очак.).

ЖИВОТЯ'РА [живот'ára], -и, ч. Дуже великий живіт. *Ну й животяра у тебе! І не важко тобі його носити?* (995, 999 Снігур.).

ЖИ'ВТИ [жіўти], -у, -еш, недок. Жити. *Живти у старій хаті син не захотів і поставив собі нову недалеко від нас* (760, 762 Новобузьк.; 876, 901 Очак.).

ЖИВУ'ХА [живу́ха], -и, ж. Погане життя. *У дочки погана живуха з чоловіком, чогось споряться, не миряться* (568, 569 Жовтн.; 704, 706 Микол.; 829, 851 Новоодес.).

ЖИ'ГАВКА [жігаўка], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Кропива. Див. **ЖА'ЛИВА, ЖИГУ'ЧКА**. *Доторкнувся до жигавки, і ноги сверблять, чешуться, аж печуть* (12, 36 Арубузин.; 693, 695 Кривоозер.; 838 Новоодес.).

ЖИ'ГАЛО [жігало], -а, с., ковал. 1. Ковальське знаряддя, яким ворущать жар у горні, викидають жужелицю. *Молотобосць жигалом ворущив жар у горні і викидав жужелицю* (216, 218 Брат.; 384, 389 Влад.; 683, 693 Кривоозер.).

2. Кочерга. Вживається вихідцями із Житомирської області. *Помішай, дочко, жигалом у плиті жар, щоб скоріше перегоріло* (718, 723, 736 Микол.; 851, 866 Новоодес.).

3. Довгий вузький ніж, яким колють свиней. Колій. *Батько один раз жигалом штрикнув, і кабан упав мертвий* (74 Башт.; 356, 357 Вознесен.; 462 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 751, 752, 753 Микол.; 891 Очак.).

ЖИГУЛ'ІСТ [жигул'іст], -а, ч. Власник або водій автомобіля «Жигулі». *Один якийсь жигуліст попросив, щоб йому допомогли замінити скат* (49 Башт.; 342, 361 Вознесен.).

ЖИГУ'ЧКА [жигу́чка], -и, ж., бот. (*Urtica dioica*). Кропива. *Жигучка так пожалила ноги, що й зараз ще сверблять* (208, 209 Березнег.; 828 Новоодес.; 873, 877 Очак.).

ЖИ'ДИК [жі́дик], -а, ч., орн. (*Passer montanus*). Горобець. Див. **ЖИДЮ'К**. *У солом'яній стрісі старого сарая завжди гніздяться жидики* (44, 81, 101 Башт.; 150, 159 Березан.; 185 Березнег.; 342 Вознесен.; 558, 562, 574, 576, 584 Жовтн.; 706, 731, 736 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 891 Очак.; 1002 Снігур.).

ЖИ'ДИЧКА [жі́дичка], -и, ж. Горобчиха. *Жидичка сидить на яйцях, а жидик носить їй їжу увесь ден* ь(44, 81, 101 Башт.; 150, 159 Березан.; 185 Березнег.; 342 Вознесен.; 558, 562, 574, 576, 584 Жовтн.; 706, 731, 736 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 891 Очак.; 1002 Снігур.).

ЖИДЮ'К [жид'у́к], -а, ч., орн. (*Passer montanus*). Горобець. *Зимою один жидюк залетів у сіни, мабуть, щоб погрітися, бо надворі було холодно* (49 Башт.; 372 Вознесен.).

ЖИ'ЖКА [жі́ж^шка], -и, ж., анат. Литка. *Жижка – це округлий м'яз на задній частині гомілки людини* (305, 307 Веселин.; 397 Врад.; 834, 835 Новоодес.).

ЖИ'ЗНЯ [жі́зн'а], -і, ж. Життя. *Була погана, а це ще гірша настала жизня* (453, 455 Доман.).

ЖИЗНЬ [жизн'ь], -і, ж. Життя. *У простого народу завжди була важка і складна жизнь* (150 Березан.; 238, 240 Брат.; 407, 409 Врад.; 557, 558, 562 Жовтн.; 685, 690 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 852 Новоодес.; 887, 889 Очак.; 981, 984 Снігур.).

ЖИ'ЛА [жі́ла], -и, ж. Лезо ножа, сокири, рубанка. *Жила сокири вже так затупилася, що нічого і не врубаси* (175, 184, 185 Березнег.; 384, 389 Врад.; 562, 568, 569 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.).

ЖИЛІ'ЗО [жилі'і́зо], -а, с. Залізо. *У нас дах був укритий жилізом, так ми його замінили шифером* (18, 19, 21, 22, 26 Арубозин.; 74, 75, 78 Башт.; 175, 176 Березнег.; 356, 372, 373 Вознесен.; 640, 641, 668, 669 Казан.; 804, 818, 819 Новобузьк.; 981, 982, 1010, 1011 Снігур.).

ЖИ'ТНИЦЯ [жітниц'а], -і, ж. Сироватка з овечого молока. *Дочка віддавила сир, а житницю віднесла теляті, щоб попило* (676, 678 Кривоозер.).

ЖИРЖИ'НА [жиржіна], -и, ж., бот. (*Dahlia*). Квітка жоржина. *Жиржини ми завжди висаджуємо у своєму квітнику, бо всі їх любляють* (71, 75 Башт.).

ЖИ'РНИЙ [жірній], -а, -е. Помаранчевий. *Диви, яка жирна квітка у цієї жоржини. Такого кольору – це рідкість* (703, 705, 731 Микол.).

ЖИРОВЕ' ЯЙЦЕ' [жирове́ яйце́], -я, с. Яйце без шкаралупи. *Наша зозуляста курка на цьому тижні знесла вже два жирових яйця* (576, 577 Жовтн.).

ЖИРОВИ'ЦЯ [жировіц'а], -і, ж., риб. Наживка для ловлення риби вудкою. *Черв'ячків не дістали, так ми жировицю зробили із тіста, домішавши для запаху олії* (1010, 1011, 1012 Снігур.).

ЖИТВО' [житво́], -а, с. Житло. *Коли збудуємо нову хату, тоді й змінимо старе житво на краще* (81, 82 Башт.; 384, 387 Врад.; 529, 532 Єлан.; 562, 568 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.).

ЖИТЯ'ЧНИЙ [жит'я́чний], -а, -е. Життєвий. *Батько й мати вели тиху розмову про свої нележкі житячні справи* (81, 82 Башт.; 264, 266 Брат.; 690, 692 Кривоозер.).

ЖИ'ТКА [жітка], -и, ж. Життя. *Весною в нас не житка, а малина: все цвіте, росте і спіє* (58, 59 Башт.; 346, 348 Вознесен.; 562, 574 Жовтн.).

ЖИ'ТНИК [жітник] (1), -а, ч. 1. Житня солома. Див. **ЖИ'ТНИЦЯ**, **ЖИТЯ'ННЯ**. *Увесь житник на току заскиртований, бо це ж добрий корм для худоби* (81, 102, 103 Башт.; 158 Березан.; 331, 332 Веселин.; 340, 355 Вознесен.; 448, 449, 478 Доман.; 526, 533 Єлан.; 558, 568 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 706, 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 930, 946 Первомай.; 963, 993, 1002, 1008, 1012 Снігур.).

2. Пряник із житньої муки. *З базару мама привезла різних пряників, а найкращі з них житники* (44, 49, 55 Башт.; 150, 152 Березан.; 160, 185, 203 Березнег.; 342 Вознесен.; 557, 562, 574, 584 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 703, 706 Микол.; 760, 768 Новобузьк.; 828, 829 Новоодес.; 883, 887, 889 Очак.; 911, 946 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

3. Ячмінь. *Житники сіємо щороку, бо потрібний і для людей, (всі ж їдять перлову кашу), і для тваринництва, і птахівництва* (573, 580 Жовтн.; 891, 899 Очак.).

ЖИ'ТНИК [жітник] (2), -а, ч., зоол. (*Myodes Pallas*). Польовий гризун нориця. *Польовий гризун житник живиться рослинною їжею, переважно злаковими, чим наносять шкоду сільському господарству* (35, 36 Арбузин.; 66, 70 Башт.; 268, 271, 273 Брат.; 456, 457, 478 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 731 Микол.; 840, 860, 862, 868 Новоодес.; 934, 960 Первомай.).

ЖИ'ТНИЦЯ [жітниц'а], -і, ж., бот. (*Bromus secalinus L.*). 1. Стоколос житній – кормова трава з родини злакових. Див. **ЖИТНЯ'К**. *У нашій балці ростуть різні трави: тяжма, житниця, вівсянка, солороси, пирій, осока* (102, 103 Башт.; 897, 898 Очак.; 999 Снігур.).

2. Житня солома. *Для скоту заготували у цьому році чимало різної соломи: і пшеничної, і житниці, і вівсянки* (35, 36 Арбузин.; 81, 101, 102 Башт.; 268, 271 Брат.; 320, 322 Веселин.; 355 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 533 Єлан.; 552, 558, 580, 584 Жовтн.; 731, 734, 751 Микол.; 822 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 891, 892, 899 Очак.; 930 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

3. Амбар. Див. **ЖИТО'ВНЯ**. *Усе, що зібрали, ми зсипали у житницю, а звідти будемо брати для всяких потреб* (74, 102 Башт.; 448, 449 Доман.; 693 Кривоозер.; 907 Первомай.).

ЖИТНЯ'К [житн'ак], -а, ч., бот. (*Bromus secalinus L.*). Стоколос житній. *У нашому заповіднику росте багато лікарських і злакових трав, до яких належать колоскові: житняк широколистий і ковила дніпровська* (897, 898 Очак.).

ЖИТО'ВНЯ [житоў'н'а], -і, ж. Комора для зберігання зерна. Житниця. *Усе зерно, що залишилося нам на зиму, зберігається у житовні* (829 Новоодес.).

ЖИТЄ' [жит':é], -я, с. Життя. Вживається вихідцями із західних областей України. *Що то за життє, коли ніхто тебе не підтримує, ніхто тобі не допомагає* (314, 330 Веселин.; 336, 371 Вознесен.).

ЖИТУВА'ННЯ [житувán':а], -я, с. Цвітіння жита. *Любо дивитися на дружнє житкування, може, дасть Бог, буде добрий урожай* (829, 842 Новоодес.).

ЖИТУВА'ТИ [житувáти],-ує, недок. Період цвітіння. *Посіви вже почали добре житувати, надіємося, що буде непоганий урожай* (829, 842 Новоодес.).

ЖИТЯ'ННЯ [жит'án':а], -я, с. Житня солома. *Усе житяння з току ми перевезли на ферму, щоб було чим годувати корів* (829 Новоодес.).

ЖИ'ЧИТИ [жічити], -у, -иш, недок., перех. Зичити, бажати. *З нагоди дня народження ми жичимо вам доброго здоров'я і довгих літ життя* (78, 79 Башт.; 173, 175 Березнег.; 760, 768 Новобузьк.; 828, 859, 869 Новоодес.).

ЖІНО'ЧЕ [ж'іно́че], -ого, с., мед. Менструація. *У нашої невістки почалося жіноче, тому на роботу сьогодні не пішла* (216, 227, 228 Брат.; 335, 340 Вознесен.; 683, 699 Кривоозер.; 834, 835 Новоодес.; 911 Первомай.).

ЖІНО'ЧІ СЛЬО'ЗИ [ж'іноч'і сл'óзи], мн. Магазин, у якому продають спиртні напої на розлив. *Чоловіки частенько заглядають у жіночі сльози* (703, 731 Микол.).

ЖЛОБ [жлоб^п], -а, ч. Дуже скупа людина. *Ну й жлоб! У нього, мабуть, зимою й снігу не випросиш* (18, 22, 39 Арбузин.; 45, 52, 58, 101 Башт.; 120, 124, 150 Березан.; 173, 175 Березнег.; 218, 268 Брат.; 384, 389, 407, 415 Влад.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 712, 713 Микол.; 765, 773 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 873, 883 Очак.).

ЖЛОБ'Я'РА [жлобйáра], -и, ч. Збільш. до **ЖЛОБ**. *Той жлоб'яра зроду ні з одним чоловіком нічим не поділиться* (18, 22, 39 Арбузин.; 45, 52, 58, 101

Башт.; 120, 124, 150 Березан.; 173, 175 Березнег.; 218, 268 Брат.; 384, 389, 407, 415 Влад.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 712, 713 Микол.; 765, 773 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 873, 883 Очак.).

ЖЛОКА'НИТИ [жлокáнити], -ю, -иш, недок., перех. Жадібно і багато пити; жлуктати. Див. **ЖЛУ'КТАТИ**, **ЖЛЬОґА'НИТИ**, **ЖЛЬО'КАТИ**. *Ти що тиждень не пив, що жлоканиш так воду?* (695, 696 Кривоозер.; 703, 705, 734 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 997 Снігур.).

ЖЛУЖЖЯ' [жлуж'а́], -я, с. Приміщення для зберігання різних господарських знарядь праці. *Лопати і сапи почисть, віднеси у жлужжя і постав у кутку* (907, 911 Первомай.).

ЖЛУК [жлук], -а, ч. Посудина для випарювання і зоління білизни. *Усе шмаття, яке треба випарювати і золити, склала у жлук* (478 Доман.; 769, 822 Новобузьк.).

ЖЛУ'КТА [жлúкта], -и, ж. Опара. *Як жлукта підійде, заміси тісто, будемо сьогодні пекти хліб* (1019, 1020 Снігур.).

ЖЛУ'КТО [жлúкто], -а, с., бдж. 1. Вулик-дуплянка, встановлений вертикально. *У лісі діти випадково натрапили на рій і зібрали його в жлукто* (10, 11, 12 Арбузин.).

2. Корито. *Свині вже хрюкають, піди насип у жлукто кукурузи, хай їдять* (21 Арбузин.; 597 Казан.).

ЖЛЬОґА'НИТИ [жл'огáнити], -ю, -иш, недок., перех. Пожадливо і багато пити; жлуктати. *Що ти там сьогодні снідав, що безперестанно воду жльоганиш?* (678, 680, 681 Кривоозер.; 951, 952 Первомай.).

ЖЛЬО'КАТИ [жл'ókати], -ю, -єш, недок., перех. Багато пити. *Перестань жльокати воду, бо лопнеш. Хіба ж можна стільки жльокати!* (676, 678, 680 Кривоозер.).

ЖМАК [жмак], -а, ч., риб. Поплавок на великій рибацькій сіті. Галаган. *Прив'яжи добре жмак, бо скоро відірветься від сіті, і тоді сіть затоне* (68, 70 Башт.; 558, 574, 575 Жовтн.).

ЖМА'КАННЯ [жма́кан':а], -я, с. Прання. *Сьогодні жмакання продовжуватиметься до вечора, бо шмаття зібралось багато* (331, 332 Веселин.; 337, 371 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.).

ЖМА'КАТИ [жма́кати], -ю, -єш, недок., перех. Прати. Див. **ЖМА'ТИ**, **ЖМИКО'ЛАТИ**. *Сьогодні замочили шмаття, а завтра будемо жмакати* (331, 332 Веселин.; 337, 371 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.).

ЖМА'КИ [жма́ки], мн. Саморобне вино, виготовлене із вичавленого винограду. *Після роботи збираються чоловіки в садку, посідають і дудлять жмаки* (78, 79 Башт.).

ЖМА'ТИ [жма́ти], -у, -єш, недок., перех. Прати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Я один дома, бо мама з дочкою пішла до річки жмати шмаття* (16, 17 Арбузин.; 314, 330 Веселин.; 693, 695 Кривоозер.).

ЖМЕЛИ'НИЙ [жме^иліній], -а, -е. Джмелиний. *Біля жмелиних гнізд не дуже лазь, бо можуть добре покусати* (21, 22, 25, 35, 36 Арбузин.; 49, 68, 74, 81, 101, 105 Башт.; 132, 133, 135, 150, 151 Березан.; 185, 186, 203, 205 Березнег.; 234, 236, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337, 350, 356 Вознесен.; 416, 418, 420 Влад.; 432, 434, 439 Доман.; 512, 513 Єлан.; 557, 558, 562, 574, 575, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 728 Микол.; 793, 797, 826 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 883, 884, 892, 893, 894, 906 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 963, 974, 982, 981, 999, 1008 Снігур.).

ЖМЕ'РА [жме́ра], -и, ж., бдж. Воскобоїни. Див. **ЖМИ'ХИ**. *Після добування воску з вощини залишається жмера, з якої ми децю виготовляємо для господарських потреб* (478 Доман.).

ЖМИКО'Л [жмикóл], -а, ч. Пучок. *На обід до картоплі нарвала жмикол редиски і молоді цибулі* (550 Жовтн.; 683, 685, 688 Кривоозер.).

ЖМИКО'ЛАТИ [жмикóлати], -ю, -єш, недок., перех. Прати. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Жмиколати шмаття ходимо до річки, там у чистій воді і полощемо все* (562, 574 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 974 Снігур.).

ЖМИ'ХИ [жмі́хи], мн., бдж. Воскобоїни. *Жмихи – це залишки після добування воску з вощини* (526, 527 Єлан.).

ЖМІЛЬ [жм'іл'], -я, ч., ент. (*Bombus*). Джміль. *Не ходи, синку, до сарайчика, бо там у стрісі розвелися жмілі і можуть покусати* (21, 22, 25, 35, 36 Арбузин.; 49, 68, 74, 81, 101, 105 Башт.; 132, 133, 135, 150, 151 Березан.; 185, 186, 203, 205 Березнег.; 234, 236, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337, 350, 356 Вознесен.; 416, 418, 420 Врад.; 432, 434, 439 Доман.; 512, 513 Єлан.; 557, 558, 562, 574, 575, 584, 585 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 728 Микол.; 793, 797, 826 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 883, 884, 892, 893, 894, 906 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 963, 974, 982, 981, 999, 1008 Снігур.).

ЖМОТ [жмот], -а, ч. Скупий чоловік. *То такий жмот, що взимку і снігу не випросиш* (101, 102, 103 Башт.; 150, 156 Березан.; 245, 249 Брат.; 335, 346, 347 Вознесен.; 557, 558 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 712, 713, 714, 753 Микол.; 829, 845, 846, 861, 862 Новоодес.).

ЖМО'ТКА [жмо́тка], -и, ж. Скупа жінка. *У тієї старої жмотки зроду нічого не випросиш* (101, 102, 103 Башт.; 150, 156 Березан.; 245, 249 Брат.; 335, 346, 347 Вознесен.; 557, 558 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 712, 713, 714, 753 Микол.; 829, 845, 846, 861, 862 Новоодес.).

ЖНЄ'КАТИ [жн'єкати], -ю, -єш, недок., перех. Жувати. Вживається вихідцями із Хмельницької області. *Доки ти будеш жнекати ті пиріжки? Кінчай та лягай спати* (203 Березнег.).

ЖНЕ'ЛЯ [жнел'а], -і, ж. Жінка, що жне (серпом, косою). Жниця. *Сьогодні ранком повиходили жнелі і почали косити сіно для своїх корів* (676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

ЖНИВА' [жнивá], мн., етногр. Свято з нагоди закінчення жнив. *Сьогодні закінчимо косовицю і завтра будемо справляти жнива* (558, 573, 574, 576 Жовтн.; 678, 681 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 767, 768 Новобузьк.).

ЖНИВОВИ'ЦЯ [жновови́ц'а], -і, ж. Час і процес збирання врожаю колоскових; жнива. *Під час жнивовиці син працював помічником комбайнера, заробив і грошей, і зерна* (829 Новоодес.).

ЖНИВУ'Р [жниву́р], -а, ч. Серп. *Візьми, сину, жнивур, піди на низ та накоси з мішечок кролям трави* (407, 409 Влад.).

ЖНИ'В'Я [жніўйа], -я, с. Жнива. *Коли наступає жнив'я, то всі чоловіки і жінки знаходяться у полі* (1012 Снігур.).

ЖНІВНИ'ЦЯ [жн'іўніц'а], -і, ж. Жінка, яка жне серпом. Жниця. *Зараз жінки вже жнівницями не працюють, бо скрізь вправляються машинами* (695, 696 Кривоозер.; 851, 852 Новоодес.).

ЖНЯ'КАТИ [жн'акати], -аю, -аєш, недок., перех. Дуже повільно їсти. *Доки ти будеш жнякати оті пиріжки? Кінчай уже та підемо в сад рвати вишні* (137 Березан.; 332 Веселин.).

ЖО'ВНА [жоўна], -и, ж., орн. (*Oriolus oriolus*). Пташка іволга. Див. **ЖО'ВНИЦЯ**. *У дальньому кутику посадки на високій акації звила гніздо жовна* (907, 911 Первомай.).

ЖО'ВНИЦЯ [жоўниц'а], -і, ж., орн. (*Oriolus oriolus*). Пташка іволга. *Жовниця пролетіла низенько над садком і пішла до свого гнізда* (562 Жовтн.).

ЖОВТЕ'ЦЬ [жоўте́ц'], -я, ч., бот. (*Vitis*). Сорт винограду. Див. **ГОЛБ'НА**. *Ми культивуємо виноград жовтець, він поспіває рано і родить добре* (574, 575 Жовтн.; 851, 852 Новоодес.; 907, 940 Первомай.; 1002 Снігур.).

ЖОВТІ'ЛЬНИЦЯ [жоўт'і́л'ниц'а], -і, ж., мед. Хвороба жовтуха. Див. **ЖОВТЯ'НКА, ЖОВТЯ'ЧКА**. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наш татко захворів на жовтільницю і зараз лежить у лікарні* (331, 332 Веселин.; 337, 338 Вознесен.).

ЖО'ВТКА [жоўтка], -и, ж., бот. (*Ficaria verna* Huds). Див. **ЖОВТЯНИ'ЦЯ**. Білоцвіт весняний. *Жовтка росте в лісах і заростях,*

навесні розпускається жовтими квіточками (424, 428, 456, 478 Доман.; 568 Жовтн.; 866, 868 Новоодес.).

ЖОВТЯ'К [жоўт'ак], -а, ч. Перестиглий огірок, що використовують для збору насіння. *Жовтяки ще лежать на грядці, а пора вже і їх зривати та вибирати насіння (298 Веселин.; 478 Доман.).*

ЖОВТОБРЮ'Х [жоўтобр'ух], -а, ч., орн. (*Motacilla flava*). Птаха плиска жовта. Див. **ЖОВТОБРЮ'ШКА**. *У жовтобрюха низ тіла жовтий, верх – зеленкуватий, голова зверху сіра (184, 185 Березнег.).*

ЖОВТОБРЮ'ШКА [жоўтобр'ушка], -и, ж., орн. (*Motacilla flava*). 1. Птаха плиска жовта. *У жовтобрюшки живіт жовтий, а тому її так називаємо (10, 11, 22 Арбузин.; 150, 156 Березан.; 424, 426 Доман.; 617 Казан.).*

2. Птаха вивільга. *Ця жовтобрюшка має яскраве жовте оперення і прямий гострий дзьоб (946 Первомай.).*

ЖОВТЯ'К [жоўт'ак], -а, ч., бот. (*Calendula officinalis*). Квіти нагідки. Календула. *Жовтяк так розрісся на городі, що вкрив і заглушив картоплю, треба його вирвати (198, 199 Березнег.; 485 Доман.; 594, 595 Казан.).*

ЖОВТЯНИ'ЦЯ [жоўт'аніц'я], -і, ж., бот. (*Ficaria verna* Huds). Рослина білоцвіт весняний. *Жовтяниця росте в лісах і заростях, а весною розпускається жовтими квітками (456, 457, 478, 480 Доман.; 514, 531 Єлан.).*

ЖОВТЯ'НКА [жоўт'анка], -и, ж., мед. Хвороба жовтуха. *Хвороба жовтянка в першу чергу свідчить, що у людини хвора печінка (49, 51, 102, 103 Башт.; 350, 353, 356 Вознесен.; 478, 481 Доман.; 676, 693, 694 Кривоозер.; 891, 893, 894 Очак.).*

ЖОВТЯ'ЧКА [жоўт'ачка], -и, ж., мед. Хвороба жовтуха. *Жовтячка – ознака серйозного захворювання печінки, тому необхідно лікуватися (399, 401 Влад.; 678, 680 Кривоозер.; 944 Первомай.).*

ЖОВЧО'К [жоўчо́к], -а, ч. Жовток яйця. *Мама відібрала жовчки, щоб ними змазати верхи пасочок* (676, 677, 685, 686 Кривоозер.; 826, 842, 843 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 1010, 1011, 1012 Снігур.).

ЖО'ГА [жо́га], -и, ж., мед. Відчуття печіння в стравоході. Печія. *Нашій мамі жога уже другий день не дає спокою, пече* (12, 35, 41 Арбузин.; 49, 78, 81, 88, 89, 94 Башт.; 150, 156 Березан.; 160, 185, 203 Березнег.; 224, 234, 257, 271 Брат.; 314 Веселин.; 359 Вознесен.; 448, 462, 478 Доман.; 514, 517 Єлан.; 558, 562, 573, 576 Жовтн.; 621, 622, 624 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 723, 728 Микол.; 793, 797, 826 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 883, 884, 892, 893, 894, 906 Очак.; 911, 926, 927 Первомай.; 963, 974, 982, 981, 999, 1008 Снігур.).

ЖОГА'Н [жога́н], -а, ч. Палиця з гвіздком. *Наш дідусь не розстається із своїм жоганом, завжди з ним ходить* (851, 852 Новоодес.; 907 Первомай.).

ЖОК [жок], -а, ч. Гулянка молоді; танці. *Кожної суботи наша молодь збирається біля клубу на жок, і танцюють до півночі* (695, 700, 701 Кривоозер.).

ЖОЛДА'К [жолда́к], -а, ч. Хлопчина. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наші молодші жолдаки зібралися і гуртом подалися кудись гуляти* (88 Башт.; 314, 330 Веселин.; 337 Вознесен.; 568 Жовтн.).

ЖО'ЛІБ [жол'і́б], -а, ч. Жолоб, з якого годують чи напувають худобу. Вживається вихідцями із західних областей України. *У жоліб, що біля колодязя, налили води, щоб скотина пила* (822, 823 Новобузьк.).

ЖО'ЛОБ [жолоб^п], -а, ч. 1. Джерело, з якого тече вода жолобом у призначене місце. *Із жолоба вода на багато краща, ніж з колодязя, хоча знаходяться рядом* (81 Башт.; 557, 562 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

2. Дерев'яний зруб колодязя; цямрина. *Щоб не обвалювався колодязь, ми поставили поки що дерев'яний жолоб* (383, 384, 387 Врад.; 447, 449 Доман.; 926 Первомай.; 1016 Снігур.).

3. Діжка, ящик для зберігання зерна, борошна. *Треба, сину, змолоти борошна, бо в жолобі вже нічого немає* (981, 999 Снігур.).

ЖОЛОБО'К [жолобо́к], -а, ч. 1. Зменш. до **ЖО'ЛОБ** – 1. *Сьогодні син змолів борошна і засипав повний жолобок* (981, 999 Снігур.).

2. Вулик, видовбаний із колоди і покладений горизонтально. *Зараз ми робимо тільки рамкові вулики, а жолобки є лише старі* (81 Башт.; 314 Веселин.; 337Вознесен.).

3. Широка дошка, прибита до лат двосхилого даху з причілка (фронтону), щоб вітер не задував боків покрівлі. Лотоки. *Жолобок на правому фронтоні зірвало вітром. Треба прибити новий, бо зірве всю кришу* (448, 449 Доман.; 532 Єлан.; 690, 692 Кривоозер.).

ЖОРСТЬ [жорс'т'], -і, ж. Жорства. *Сьогодні син привіз дві машини жорсті, бо думаємо поставити новий сарай* (135, 156, 158, 159 Березан.).

ЖУ'ЖЕЛИЦЯ [жўже^илиц'а], -і, ж., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Жук-гноювик. *Жужелиця живе в гною, риє нори в землі, де запасає гній, яким живиться* (558, 559, 574 Жовтн.; 693 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

ЖУВА'ЧКА [жува́чка], -и, ж. 1. Жуйка, яку жують тварини. *Корови в обідню пору лягають на тирлі і жують свою жувачку* (222, 223, 238 Брат.; 828 Новоодес.).

2. Жувальна гумка. *Я вже звик тримати в роті жувачку, тоді й курити не хочеться* (137, 150, 151 Березан.; 350, 359 Вознесен.; 505, 506 Єлан.).

ЖУ'ЖАЛКА [жўжалка], -и, ж. Сажа. *У комині і в димарі вже багато осіло жужалки, треба трусити, щоб не загорілася* (297, 299 Веселин.).

ЖУ'ЖЕЛИЦЯ [жўже^илиц'а] (1), -і, ж., ент. (*Blattella germanica*). Тарган. *Жужелиця – це велика комаха чорного або бурого кольору, що живе в житлових приміщеннях і пошкоджує продукти харчування* (261, 262 Брат.).

ЖУ'ЖЕЛИЦЯ [жўже^илиц'а] (2), -і, ж. Осад сажі у вигляді чорної твердої смоли. *Цього літа у комині і в димарі будемо обов'язково трусити жужелицю* (105 Башт.; 145 Березан.; 478 Доман.; 557, 558 Жовтн.).

ЖУ'ЖЕЛЬНИЦЯ [жўже^ил'ниц'а], і, ж. 1. Залишки після згорання чогось (дерева, вугілля тощо). *Дочка вибрала з груби жужельницю і винесла на смітник* (44, 58, 74, 89 Башт.; 150, 151 Березан.; 634 Новобузьк.).

2. Грибкове захворювання злакових. *Коли на пшеницю нападе жузжельниця, то її зерно перетворюється на чорний пил* (981 Снігур.).

ЖУЗЖА'ННЯ [жуж:án'а], -я, с. Дзищання. *Ми сиділи собі тихо, коли це почулося якесь дивне жузжання* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 595, 597 Казан.; 703, 704 Микол.).

ЖУЗЖА'ТИ [жуж:áти], -у, -иш, недок. Гудіти, дзижчати. *Муха, яка попалася у павутиння, спершу сильно жузжжала* (173, 175 Березнег.; 346, 347 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 595, 597 Казан.; 703, 704 Микол.).

ЖУ'ЖМА [ж'ужма], присл. Жужмом. *Син згріб усі папери, жузжма всунув у портфель і пішов у контору* (350, 356 Вознесен.; 384, 389 Влад.; 683, 685, 688 Кривоозер.).

ЖУЗУ' [жужу́], незм. Саморобне вино низької якості. *Ідучи з поля, забрели до бригадира, і він пригощав якимсь жузжу* (978 Снігур.).

ЖУКОВИ'НА [жуковіна], -и, ж. Перстень. *Вживається вихідцями із західних областей України. Нашій Ярославі на день народження подарували красиву золоту жуковину з червоним камінцем* (322, 330 Веселин.).

ЖУЛИ'ТИ [жуліти], -ю, -иш, недок., перех. Журити, сварити. *За що це ти так жулила сьогодні ранком свого старшого сина?* (788 Новобузьк.).

ЖУЛУБО'К [жулубо́к], -а, ч. Дитячі ясла. *Ми свого молодшого сина віддали в жулубок, бо ніколи дома з ним возитися* (700 Кривоозер.).

ЖУ'МЕРКИ [ж'уме^нрки], мн. Шкварки. *Наш батько дуже любить їсти смажену картоплю із жумерками* (422, 423 Влад.).

ЖУМИ'ГА [жуміга], -и, ж. Корм для худоби. *Приготувала і всипала в жолоб корові жумиги, думаю, вистачить на всю ніч* (731, 734 Микол.).

ЖУ'НЬКА [жун'ка], -и, ж, Безрукавка. *Сьогодні надворі тепло, син одів свою любиму жуньку і пішов у клуб* (887, 888, 889 Очак.).

ЖУ'ПА [жупа], -и, ж. Сніп соломи, який використовується для вкривання будівель. *Ми вже приготували жупи, щоб восени вкрити сарай* (343, 350, 353 Вознесен.; 559, 576, 577 Жовтн.).

ЖУ'ПКА [жупка], -и, ж., кул. Суп. Вживається вихідцями із західних областей України. *На перше зварила жупку, а на друге приготувала картоплю, смажену на салі* (331, 332 Веселин.).

ЖУПЛА'К [жуплак], -а, ч. Огірок, залишений на насіння. Жовтяк. *Огірки вже давно зібрали, на полі залишилися одні жуплаки* (331, 332 Веселин.; 505, 508, 510 Єлан.; 731, 732 Микол.).

ЖУР [жур], -у, ч. Тканина тюль. *Сьогодні у нашому магазині купила журу на гардіни у велику хату* (447, 448, 449 Доман.).

ЖУ'РА [жюра] (1), -и, ж. Журба. Див. **ЖУ'РИЦЯ**. *Така жура напала на дочку, я їй не знаю, що його їй робити* (271, 377 Вознесен.; 731, 734 Микол.).

ЖУ'РА [жюра] (2), -и, ж. і ч., орн. (*Ciconia ciconia*). Журавель. *Жура, жура, журавель, журавочка ти моя, ти моя, ти моя миленька* (703, 705 Микол.).

ЖУРА'В [жураў], -а, ч. 1. Пристрій біля криниці для витягування відра з водою. Журавель. Див. **ЖУРАВЕ'Й**, **ЖУРАВІ'Й**. *У балці є колодязь із журавом, там дуже добра і холодна вода* (568, 574 Жовтн.; 911 Первомай.).

2. Соха, на якій утримується криничний журавель. *Біля колодязя підгнув журав, треба б його замінити* (478 Доман.).

ЖУРАВЕ'Й [журавей], -я, ч. Пристрій біля криниці для витягування відра з водою. Журавель. *Журавей біля степового колодязя поламався, треба б справити, бо по воду далеко їздити* (478 Доман.).

ЖУРАВИ'НА [журавіна], -и, ж., бот. (*Oxycoccus palustris Pers*). Рослина журавлина і її ягоди. *Журавина – це вічнозелена кущова рослина, що дає червоні їстівні ягоди* (689, 699 Кривоозер.).

ЖУРАВІ'Й [журав'ї], -я, ч. Криничний журавель. *Біля нового колодязя наші майстри зробили добрий журавій* (320 Веселин.).

ЖУ'РИЦЯ [жюриця], -і, ж. Журба. *На сина напала журиця, видно, знову не поладив з Богданкою* (759, 760, 780 Новобузьк.).

ЖУ'РКА [журка], -и, ж. Зимовий одяг. Див. **ДЖУ'РКА**. *Ідучи на роботу, син одягнув журку, бо надворі вже холодно* (558, 559 Жовтн.).

ЖУ'РЛИК [журлик], -а, ч., орн. (*Troglodytes parvulus*). Птах волове очко. *Журлик – це найменший співучий птах пістрявого забарвлення* (851 Новоодес.; 891 Очак.).

ЖУ'ХАЛО [жухало], -а, с., риб. Бовт. *Коли поставили ятері, тоді почали жухалом гнати в них рибу* (185 Березнег.).

ЖУ'ХКАТИ [жухкати], -аю, -аєш, недок., перех. Прибивати щось яскраве, прикрашати. *Оформляючи клас до свят, учні жухкали його різними плакатами* (83, 87 Башт.).

ЖУ'ХЛИЙ [жухлий], -а, -е. Пожовтілий, скручений. Див. **ЖУ'ХНУТИ**. *В огороді від такої спеки вже все жухле, а на дощ і не збирається* (533, 535 Слан.; 576 Жовтн.; 768 Новобузьк.).

ЖУ'ХНУТИ [жухнути], -у, -еш, док. 1. Жовтіти, скручуватися (про рослини). *Уже два тижні стоїть спека. Трава жухне. Не буде ще з тиждень дощу, все пожухне* (49 Башт.; 245, 249 Брат.; 384, 387 Влад.; 576 Жовтн.; 768 Новобузьк.).

2. Кинутися тікати. *Побачивши мисливців, зайчики спритно жухнули в куці дерева* (65, 66, 105, 106 Башт.; 140, 141, 150 Березан.; 257, 259, 260 Брат.; 359, 361, 362 Вознесен.; 418, 421 Влад.; 554, 555, 588 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 731, 733, 734 Микол.; 851, 853, 854 Новоодес.; 889, 890 Очак.; 942, 946, 948, 949 Первомай.).

ЖУЧО'К [жучок], -а, ч. 1. М'ясиста середина кавуна. *Жучок розрізаного кавуна – найсолодший, тому його завжди віддають дітям* (574, 575 Жовтн.).

2. Невеликий жакет. *Ідучи на роботу, син одягнув жучок, бо надворі вже холодний вітерець подув* (83, 87 Башт.).

3. Ліхтарик з динаміком. *Син узяв свого жучка, щоб у темряві було чим підсвітити, щоб не влізти в якесь болото* (706, 731, 734 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

4. Защіпка біля мотузка, яким зачіпляють відро. *Біля вірьовки, якою витягаємо воду з колодязя, зламався жучок і ніяк причепити відро* (533, 535 Єлан.; 617 Казан.).

5. Штучна дротяна перемичка в електрозапобіжнику. *Не було справної пробки, так він поставив жучка* (49, 52 Башт.; 150 Березан.; 346, 347 Вознесен.; 456, 462 Доман.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 703, 731 Микол.).

З

ЗААГИ'ШКАТИ [за:гішкати], -ю, -єш, док., перех. і неперех. Почати вигукувати на курей «Агиш!». *Сестра заагишкала на курей, які зайшли в огород* (11, 21, 22 Арбузин.; 49, 52, 102,103 Башт.; 108, 109 Березан.; 173, 175, 203, 206 Березнег.; 275 Брат.; 292, 298, 305, Веселин.; 335, 336 Вознесен.; 425, 429 Доман.; 554, 574, 579 Жовтн.; 688,693, 696 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 773, 782, 794 Новобузьк.; 829, 830,842, 844 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 911 Первомай.; 963, 965 Снігур.).

ЗААЛАЛА'КАТИ [за:лал'акати], -ю, -єш, док. Загаласувати гуртом. Див. **ЗААЛЯЛЯ'КАТИ**. *Наші жіночки вже як заалалакають, то не скоро втихнуть* (11, 18 Арбузин.; 52, 101 Башт.; 396 Влад.; 505, 506 Єлан.; 554, 562, 568 Жовтн.; 683, 688 Кривоозер.; 713, 736 Микол.; 818, 822 Новобузьк.; 828, 851 Новоодеськ.; 891, 892, 893, 896 Очак.; 907, 946 Первомай.; 974, 989 Снігур.).

ЗААЛЯЛЯ'КАТИ [за:л'ал'акати], -ю, -єш, док. 1. Заговорити гуртом, усі разом. *Якщо наші бабоньки заалялякали, то їх уже не зупиниш* (10, 11, 18, 22, 41 Арбузин.; 46, 52, 53, 74, 83 Башт.; 117, 120, 122, 127 Березан.; 335, 378 Вознесен., 456, 497Доман.; 552, 554, 584, 591 Жовтн.; 678, 685, 700 Кривоозер.; 703, 711 Микол.; 804, 806 Новобузьк.; 834, 845, 846 Новоодес.; 924, 926, 932 Первомай.; 1008, 1016 Снігур.).

2. Початок наспівування мелодії вживанням вигука «аляля». *Знову заалялякав! Хотя б щось путнє заспівав, а то все аляля та аляля* (18, 22, 38,

39 Арбузин.; 46, 51, 58, 74, Башт.; 150, 151; Березан.; 198 Березнег.; 409, 418 Влад.; 514, 515 Єлан.; 554, 558 Жовтн.; 703, 704 Микол.; 782 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 911 Первомай.; 989 Снігур.).

ЗААРТА'ЧИТИСЯ [за:ртáчитис'а], -чуся, -чишся, док. Виявляти впертість, небажання щось зробити. Закомизитися. *Заартачилися наші дівчата, і ніяк не хочуть у дощ іти в поле* (32 Арбузин.; 44, 49, 64, 78, 101 Башт.; 109, 150 Березан.; 188 Березнег.; 336, 346 Вознесен.; 384, 390 Влад.; 554, 558, 562, 584 Жовтн.; 703, 731 Микол.; 760 Новобузьк.; 828, 829, 834, 851 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 911, 946 Первомай.; 1000, 1003, 1006, 1017 Снігур.).

ЗАБА'БЛЯНИЙ [забáбл'аний], -а, -е. Забруднений. *Син прийшов учора ввечері додому забабляний по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАБА'БЛЯТИ**).

ЗАБА'БЛЯТИ [забáбл'ати], -ю, -єш, док. перех. Забруднити, замазати. *Де ти лазив і бродив, що так ото забабляв і штани, і сорочку* (11, 18, 23, 32 Арбузин.; 46, 68, 101 Башт.; 216, 218 Брат.; 331, 332 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 384, 389, 397 Влад.; 574, 575 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 829, 851, 854, 863 Новоодес.; 934; 949 Первомай.; 985, 997, 1008 Снігур.).

ЗАБА'БЛЯТИСЯ [забáбл'атис'а], -юся, -єшся, док. Забруднитися. *Забаблявся, як чорт, по самі вуха, важко й впізнати тебе* (насел. п. див. **ЗАБА'БЛЯТИ**).

ЗАБАГА'ТИ [забагáти], -ю, -єш, док. перех. Забажати, захотіти. *Я тебе з усією відповідальністю запевняю: що забагаєш, то й зроблю* (44, 46, 82, 97 Башт.; 314, 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 424, 436, 486 Доман.; 859 Новоодес.).

ЗАБАГА'ТИСЯ [забагáтис'а], -ється, док., безос. Забажатися, захотітися. *Забагалося мені повидатися з сином, який служить в армії* (насел. п. див. **ЗАБАГА'ТИ**).

ЗАБА'ГНЕНИЙ [заба́гнений], -а, -е. Забруднений. *Внук прийшов з гулянки такий забাগнений, що довелося його мити перед сном* (насел. п. див. **ЗАБА'ГНЮВАТИСЯ**).

ЗАБА'ГНЮВАТИ [заба́гн'увати], -ю, -єш, недок., перех. Забруднювати. *Ти ж не будеш забাগнювати сорочку і штани так, як учора* (475, 478 Доман.; 554, 562 Жовтн.; 831, 837 Новоодес.).

ЗАБА'ГНЮВАТИСЯ [заба́гн'уватис'а], -юся, -єшся, недок. Забруднюватися. *Увесь день лазив по болоті і так забাগнювався, що аж страшно дивитися* (насел. п. див. **ЗАБА'ГНЮВА'ТИ**).

ЗАБАЙДЕБУ'РЕНИЙ [забайде^нбу^рений], -а, -е. Забруднений. *Почисть, сину, корову, бо прийшла із степу забайдебурена* (314, 322 Веселин.).

ЗАБАЙДЕБУ'РИТИ [забайде^нбу^рити], -ю, -иш, док. перех. Забруднити, вимазати. *Де ти лазив, що так забайдебував штани і піджак* (114 Березан; 322 Веселин.).

ЗАБАЙДЕБУ'РИТИСЯ [забайде^нбу^ритис'а], -юся, -ишся, док. Забруднитися, вимазатися. *Сьогодні ти забайдебувався по самі вуха, такого ще не було ніколи* (314, 322 Веселин.).

ЗАБАЙЛО'ВАНИЙ [забайло́ваний], -а, -е. Прив'язаний. *На фермі зараз усі корови забайловані так, що не зірвуться* (насел. п. див. **ЗАБАЙЛУВА'ТИ**).

ЗАБАЙЛУВА'ТИ [забайлува́ти], -ю, -єш, док., перех. Прив'язати (корову, коня, козу). *Як прийде корова з череди, заведеш у сарай і забайлуєш* (18, 35, 38 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 268, 269 Брат.; 576, 577, 584 Жовтн.; 873, 874, 875, 893 Очак.; 932, 933 Первомай.).

ЗАБАЙНУВА'ТИ [забайнува́ти], -ю, -єш, док., перех. Узяти; кудись щось подіти. *Син забайнував молоток кудись так, що ніяк не можу знайти* (562 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 834, 835, 851 Новоодес.).

ЗАБАЛАБО'НИТИ [забалабо́нити], -ю, -иш, док. Бити в бубон. *Ходять хлопці по посадці, грають на сопілках, а як старший забалабонить у бубон, починають співати* (703, 731 Микол.; 834, 835 Новоодес.).

ЗАБАЛАГА'НИТИ [збалага́нити], -ю, -иш, док. Заговорити. *Почувши таку приємну новину, всі присутні гуртом забалаганили* (706, 731 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

ЗАБАЛА'МКАТИ [збалáмкати], -ю, -єш, док. Заговорити. *Перебиваючи одна одну, жінки голосно і темпераментно забаламкали* (576, 580 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 829, 842, 845 Новоодес.; 930 Первомай.).

ЗАБАЛА'МКАТИСЯ [збалáмкатис'а], -юся, -єшся, док. Забрехатися. *Хватить, друже, ти вже так забаламкався, що ніхто тобі нічого не вірить* (683, 688 Кривоозер.; 751 Микол.; 782 Новобузьк.).

ЗАБАЛЮВА'ТИ [забал'увáти], -ю, -єш, док. Забенкетувати, справляти бал. *Справляючи день народження господаря, сусіди з шиком забалювали* (101, 102 Башт.; 150 Березан.; 554, 558, 562, 574, 584 Жовтн.; 783, 822, 823 Новобузьк.; 845, 846, 852 Новоодес.).

ЗАБА'Н [заба́н], -а, ч. Пальто. *Ще восени ми пошили синові на зиму новий теплий забан ходити на роботу* (337, 346 Вознесен.; 514 Єлан.).

ЗАБАНДЮ'ЖИТИСЯ [забанд'úжитис'а], -иться, док. Захотітися. *Синові як забандюжиться чогось, то хоч лопни, а дістань та дай* (90, 92 Башт.; 331, 332 Веселин.; 683 Кривоозер.; 907 Первомай.).

ЗАБАНУВА'ТИ [забанувáти], -ю, -єш, док. Засумувати, зажуритися. *Вживається вихідцями із Закарпатської області. Забанувала стара за сином, нічим їй не допоможеш і нічим не розрадиш* (48 Башт.; 154 Березан.; 216 Брат.; 331, 332 Веселин.; 384, 416 Влад.; 552, 574 Жовтн.; 907, 911 Первомай.).

ЗАБАРАХЛИ'ТИ [забарахлі́ти], -лить, док. Перебої в роботі мотора чи будь-якого механізму. *Треба їхати в гараж, бо мотор чогось забарахлив. Годинник забарахлив: то зупиняється, то поспішає* (10, 11, 12, 18, 35, 39 Арбузин.; 44, 52, 101, 102, 103 Башт.; 150, 152, 156 Березан.; 185, 203

Березнег.; 222, 223 Брат.; 279, 280 Веселин.; 335, 336, 377 Вознесен.; 404, 407 Влад.; 437 Доман.; 506 Єлан.; 557, 558, 573, 592 Жовтн.; 598 Казан.; 683, 690, 693, 700 Кривоозер.; 731, 738, 752 Микол.; 763, 801, 802 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.; 911, 912, 930, 932, 940 Первомай.; 970, 972, 994 Снігур.).

ЗАБА'РНИК [заб'арник], -а, ч. Людина, що все робить надто повільно; маруда. *Поки оті забарники і тюхтії відремонтують машину, то й день пройде* (829 Новоодес.).

ЗАБАХУРУВА'ТИ [забахурува́ти], -ю, -єш, док. Подружити. Вживається вихідцями із західних областей України. *Останнім часом наш син забихурував із сусідськими дітьми* (94 Башт.; 314, Веселин.; 337 Вознесен.; 422 Влад.; 478 Доман.; 574 Жовтн.; 701, 700 Кривоозер.; 751 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 844 Новоодес.; 873 Очак.).

ЗАБЕ'БЛЯНИЙ [заб'єбл'аний], -а, -е. Забруднений. *Внук прийшов сьогодні додому забебляний по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАБЕ'ЙКАТИ**).

ЗАБЕ'БЛЯТИ [заб'єбл'ати], -ю, -єш, док. перех. Забруднити, заляпати. *І де ото можна лазити, що так забебляв і штани, і сорочку, і навіть картуза* (101, 103, 105 Башт.; 133, 135, 137, 150–151 Березан.; 364, 367 Вознесен.; 478 Доман.; 838, 840 Новоодес.).

ЗАБЕ'БЛЯТИСЯ [заб'єбл'атис'а], -юся, -єшся, недок. Забруднитися, заляпатися. *Переходячи вулицю, брели по коліна в грязі і забеблялися, як чорти, по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАБЕ'БЛЯТИ**).

ЗАБЕ'ЙКАНИЙ [заб'єйканий], -а, -е. Забруднений. *Чого ти не підкотив штанів, коли переходив баяру, бо так забейкани, що треба прати* (насел. п. див. **ЗАБЕ'ЙКАТИ**).

ЗАБЕ'ЙКАТИ [заб'єйкати], -ю, -єш, док., перех. Забруднити, заляпати одяг, взуття. *Ну де ти ото лазив, що так забейкав і чоботи, і штани, і пальто* (331, 332 Веселин.; 337, 373 Вознесен.; 422 Влад.; 554, 558, 574 Жовтн.; 688 Кривоозер.; 731 Микол.).

ЗАБЕ'ЙКАТИСЯ [забéйкатис'а], -юся, -єшся, док. 1. Заляпатися, забруднитися. *Ти, мабуть, купався сьогодні в болоті, що забейкався по самі вуха* (насен. п. див. **ЗАБЕ'ЙКАТИ**).

2. Кудись подітися; зайти. *Куди ти забейкався? Півдня шукаю, людей питаю, ніхто нічого не знає. Як крізь землю провалився* (49 Башт.; 576 Жовтн.; 706 Микол.).

ЗАБЕ'Р [забéр] (1), -а, ч. Загороджений квітник біля хати. *У нашому забері дочка щороку висаджує різні квіти, але найбільше чорнобривці* (342 Вознесен.; 830, 831 Новодеес.).

ЗАБЕ'Р [забéр] (2), -а, ч, риб. Рибальська снасть сачок. *Сьогодні мені у забер попалося чотири карасики і чотири пліточки* (478Доман.; 678 Кривоозер.).

ЗАБЕРЕ'МЕНІТИ [заберéме^н'іти], -ію, -ієш, док. Завагітніти. *Наша невістка вже вдруге забеременіла, так що скоро буде ще один внук, а може, й внучка* (10,11, 17,18, 19 Арбузин.; 49, 52, 53, 58, 83 Башт.; 113, 120 Березан.; 227, 234, 240 Брат.; 335, 336 Вознесен.; 412, 413 Врад.; 526, 529 Єлан.; 557, 558, 562, 569, 576 Жовтн.; 681, 683 Кривоозер.; 723, 731, 734 Микол.; 829, 851 Новодеес.; 873, 875, 883 Очак.; 911, 914 Первомай.; 963, 983 Снігур.).

ЗАБИ'ЧЛИВИЙ[заб'ічливиї],-а, -е. Забудькуватий. *Чого ти став таким забичливим? Забуваєш усе, що позичав у когось* (212, 213 Брат.).

ЗАБІДО'ВАНИЙ [заб'ідованій], -а, -е. Зажурений. *Син прийшов сьогодні чомусь такий забідований, що й їсти не захотів* (насел. п. див. **ЗАБІДУВА'ТИ**).

ЗАБІДУВА'ТИ [заб'ідувáти], -ю, -єш, док. Засумувати. *Дочка забідувала, бо син поїхав кудись на заробітки і нічого не пише* (342 Вознесен.; 554, 562 Жовтн.; 706, 711 Микол.).

ЗАБІДУВА'ТИСЯ [заб'ідувáтис'а], -юся, -єшся, док. Зажуритися. *Наша сусідка дуже забідувалася за чоловіком, але що ж поробиш* (насел. п. див. **ЗАБІДУВА'ТИ**).

ЗАБІ'Й [заб'її], -ою, ч. 1. Вибоїна. Див. **ЗАБО'ІНА**. *Їдучи з роботи, шофер натрапив у степу на глибокий забій і пошкодив машину (502, 514, 530, 531 Єлан.).*

2. Кучугура. Замети. *За ніч понавертало такі снігові забої, що ні пройти, ні проїхати (930, 931 Первомай.).*

ЗАБІ'ЙНА [заб'їйна], -ої, ж. Сніжна (про зиму). *У цьому році зима була забійна, снігу випало багато, до того ж і морози були великі (552, 554 Жовтн.; 640 Казан.).*

ЗАБОГА'РАДИТИСЯ [забога́радитис'а], -иться, док. Захотіти. *Що йому ще забогарадиться, один тільки чорт лисий знає (74, 78, 79 Башт.; 166, 198 Березнег.; 298 Веселин.; 335, 346, 347 Вознесен.; 445, 447 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 685, 688 Кривоозер.; 731, 736, 734 Микол.; 851, 852, 857 Новоодеськ.).*

ЗАБО'ІНА [забóйіна], -и, ж. 1. Вибоїна. *Вночі пройшов дощ, і в забоїнах на дорозі утворилися калюжі (502, 529, 530, 531 Єлан.).*

2. Кучугура. Замет. *Сьогодні цілий день розчищали трактором на дорозі забоїни, які вночі намело (930, 931 Первомай.).*

ЗАБО'ІСТИЙ [забóйістий], -а, -е. 1. Вибоїстий; який має вибоїни. *У райцентр ми зараз їздимо ще старою дорогою, а вона забоїста (502, 529, 530, 531 Єлан.).*

2. Завалений заметами снігу. *Сьогодні не проїдемо до сусіднього села, бо дорога забоїста, треба ждати, поки розчистять снігові замети (930, 931 Первомай.).*

3. Задирикуватий. *Хлопець невитриманий, забоїстий, за що йому частенько й перепадає (576, 584 Жовтн.; 676, 693, 695 Кривоозер.).*

ЗАБО'ІСТО [забóйісто], присл. 1. Вибоїсто. *Звертай на полівку, бо шосейною дорогою їхати дуже забоїсто (502, 529, 530, 531 Єлан.).*

2. Засніжено; завалено снігом. *Сьогодні ми цією дорогою не поїдемо, бо після заметілі забоїсто (930, 931 Первомай.).*

ЗАБО'ЙНИЙ [забо́йній], -а, -е. Засніжений. *Після нічної заметілі дорога вся забойна, треба розчищати бульдозерами* (502, 529, 530, 531 Єлан.).

ЗАБО'ЙНО [забо́йно], присл. Засніжено. *Вночі пройшов сильний сніг, на дорогах забойно, треба викликати бульдозери, щоб розчистити* (насел. п. див. **ЗАБО'ЙНИЙ**).

ЗАБОМБО'РИТИ [забомбо́рити], -ю, -иш, док. Голосно і грубо заговорити. *Петро так забомборив до трактористів, що аж сюди було чути* (359 Вознесен.; 693 Кривоозер.; 751 Микол.; 830, 831 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.; 907 Первомай.; 981, 1002 Снігур.).

ЗАБО'Р [забо́р], -у, ч. Дощана огорожа. *Сусід поставив новий забор від дороги і викрасив його зеленою фарбою* (17,16, 35 Арбузин.; 45, 102, 79, 88, 94 Башт.; 135, 145 Березан.; 185, 198 Березнег.; 234, 257, 271 Брат.; 313 Веселин.; 333 Вознесен.; 396, 397, 407 Влад.; 448 Доман.; 505, 516, 517, 526 Єлан.; 557, 558, 562, 568 Жовтн.; 628, 617 Казан.; 685, 688, 690, 692, 699, 701 Кривоозер.; 734,749, 751 Микол.; 783, 760, 805 Новобузьк.; 911, 930, 959 Первомай.; 963, 996, 999 Снігур.).

ЗАБОРМОТА'ТИ [забормота́ти], -отю, -очу, -иш, док. Забурмотіти. *Вислухавши розповідь, жінки забормотали, висловлюючи своє невдоволення* (49, 52 Башт.; 166, 175 Березнег.; 346 Вознесен.; 409, 407 Влад.; 693, 695 Кривоозер.).

ЗАБО'РОМ [забо́ром], присл. Спосіб ткання. *Рядна ми тчемо переважно забором, а іноді й іншим способом. Це залежить від ниток* (487, 501 Доман.; 535, 533 Єлан.).

ЗАБО'ЧЕНЬ [забо́че^н'], -я, ч. Відгороджене в stodolі місце, де зберігають різні господарські речі. Див. **ЗАГА'ШНИК**, **ЗАП'ЛЮ'НИК**, **ЗАП'ЛЛЯ**, **ЗАПО'ЛЯ**. *Граблі, сати, поливалку віднеси у забочень, нехай там лежать до весни* (81 Башт.; 166, 169, 170 Березнег.).

ЗАБРЬО'ХКАТИСЯ [забр'о́хкатис'а], -юся, -єшся, док. Ідучи, забруднитися, заляпатися водою, болотом. *Де ти ото бродив, що забрьохкався в болото по самі вуха* (10, 16, 33, 39 Арбузин.; 52 Башт.; 337, 350, 356, 372 Вознесен.; 620 Казан.; 678, 683 Кривоозер.; 851, 852, 870 Новоодес.; 883, 875, 876 Очак.; 940 Первомай.; 981 Снігур.).

ЗАБУЗУВА'ТИ [забузува́ти], -ю, -єш, док. 1. Засипати, посипати. *Сьогодні син забузував усе подвір'я свіжим піском, щоб ліквідувати грязюку* (529, 530 Єлан.; 558, 562 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.).

2. Швидко піти чи поїхати. *Хлопці так забузували із садка, що й кіньми не догнати* (109, 112 Березан.; 166, 169, 189 Влад.; 432, 439 Доман.; 731, 734 Микол.).

ЗАБУЛДИ'ГА [забулді́га], -и, ч. П'яниця. *Що Володимир забулдига, всі знають, але ж і спеціаліст хороший. От і вирішуй, як бути* (21 Арбузин.; 46, 47 Башт.; 108, 120, 137 Березан.; 357, 359 Вознесен.; 557, 558 Жовтн.; 683, 692 Кривоозер.; 706, 703 Микол.; 829, 851 Новоодес.).

ЗАБУЛЮ'МКАТИ [забул'у́мкати], -ю, -єш, док. Кричати по-індичому. *Петя так забулюмкав, що всі гиндики підняли свої довгі шиї. Старий індик забулюмкав і всі індички збіглися до нього* (150, 151 Березан.; 407, 409 Влад.; 513, 532 Єлан.; 683, 688 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 832, 834 Новоодес.; 925 Первомай.).

ЗУБУРБОНІ'ТИ [зубурбоні́ти] (1), -ить, док. Бурхливо закипіти. *Відстав казан із кукурузою, бо забурбонів так, що й вода скоро вся вибіжить* (52, 55, 92, 90 Башт.; 144, 145, 158, 159 Березан.; 350, 356, 353 Вознесен.; 457, 456 Доман.; 529, 530, 531 Єлан.; 550, 577, 552, 553, 576 Жовтн.; 724, 723, 738, 739 Микол.; 833, 832, 836 Новоодес.; 888, 889 Очак.).

ЗАБУРБОНІ'ТИ [забурбоні́ти] (2), -ю, -иш, док. Забубніти під ніс. *Ми запитали діда, чи син дома, а він тільки забурбонів під ніс і пішов у хату* (175 Березнег.; 333, 335, 336 Вознесен.; 668, 669, 667 Казан.; 789, 790, 793 Новобузьк.; 860, 868 Новоодес.).

ЗАБУ'РИТИ [забу́рити], -ю, -иш, док. Розхвилювати. *Григорій своїми необдуманими жартами забури́в дочку так, що вона увесь вечір просумувала* (899, 901, 905 Очак.).

ЗАБУ'РИТИСЯ [забу́ритис'а], -юся, -ишся, док. Захвилюватися, розхвилюватися. *Мати сьогодні зранку забурилася і весь день нічого не робила* (899, 901, 905 Очак.).

ЗАБУРМОТІ'ТИ [забурмо́тіти], -ить, док. Бурхливо закипіти. *Притуши вогонь у плиті, бо картопля дуже сильно забурмотіла* (55, 71 Башт.; 350, 355 Вознесен.; 384, 389 Влад.).

ЗАБУРДЮ'ШКУВАТИСЯ [забурд'у́шкуватис'а], -ється, док. Наповнюватися, наливатися (про колос злакових); заколоскуватися. *Наша пшеничка після дощу піднялася і дружно забурдюшкувалася* (16, 17 Арбузин.; 693, 695 Кривоозер.; 834, 835 Новоодес.; 939, 940 Первомай.).

ЗАБУРУВА'ТИСЯ [забурува́тис'а], -юся, -ешся, док. Захвилюватися. *Син чогось забурувався, коли сказали, що викликають у контору* (108, 109 Березан.; 222, 224 Брат.; 678, 681 Кривоозер.).

ЗАБУРУ'НИТИ [забуру́нити], -нить, док. Швидко, сильно потекти (про воду). *Після дощу вода так забурунила рівчаками, що й не перейдеш* (257, 260 Брат.; 350, 359 Вознесен.; 690, 692 Кривоозер.; 822, 823 Новобузьк.).

ЗАБУСУРМА'НЕНИЙ [забусурма́нений], -а, -е. Захмарений. *З півночі небо забусурманене, може, й до нас дійдуть хмари та піде дощ* (насел. п. див. **ЗАБУСУРМА'НИТИСЯ**).

ЗАБУСУРМА'НИТИСЯ [забусурма́нитис'а], -ниться, док. Захмаритися. *Небо забусурманилося, може, вночі Бог пошле дощик на нашу землю* (335, 336, 342 Вознесен.; 634 Казан.; 773 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новодеск.; 911, 946 Первомай.).

ЗАБУХТІ'ТИ [збухт'іти] (1), -ить, док. Підходити, скисати (про молоко). *Молоко в бідоні вже забухтіло, треба перекип'ятити і відкинути*

сир, а сироватку віддати свиням (346, 350 Вознесен.; 442 Доман.; 686, 688 Кривоозер.; 940 Первомай.; 963, 974, 1002 Снігур.).

ЗАБУХТІ'ТИ [збухт'іти] (2), -тю, -чу, -тиш, док. Забухикати, закашляти. *Чого це ви забухтіли, як старі діди? Мабуть, простудилася?* (22, 26 Арбузин.; 49, 69, 101Башт.; 126, 150 Березан.; 379, 396 Влад.; 557, 558, 562, 584 Жовтн.; 683, 692, 694 Кривоозер.; 875, 876 Очак.).

ЗАВА'ВКАТИ [зава'вкати], -ю, -єш, док. Занявкати. *Прийшла кішка, кошенята зразу ж зававкали і полізли до неї* (120 Березан.; 301 Веселин.; 442 Доман.; 683 Кривоозер.; 813 Новобузьк.; 1000 Снігур.).

ЗАВА'ГА [зава'га], -и, ж. Робота, яка не потребує великого напруження. *Тобі зараз не можна напружуватися, тому будеш підмітати тік. Це робота не вашка, а тобі завага* (974, 975 Снігур.).

ЗАВАГОТІ'ТИ [завагот'іти], -ю, -єш, док. Поважчати. *Пройшов дощ, колос зразу ж почав наливатися і заваготів* (529, 530, 531 Єлан.; 693, 696, 700 Кривоозер.).

ЗАВА'Л [завал], -у, ч. Стан, коли до млина навезено дуже багато збіжжя, яке не можна швидко змолоти. *Завізно. Біля млина зараз завал, бо всі хочуть до свят змолоти, щоб мати свіжу муку* (822 Новобузьк.).

ЗАВА'ЛИ [завали], -ів, мн., мед. 1. Хвороба ангіна. Див. **ЗАВА'ЛКИ**. *Синок простудився, кашляє. Завали заважають і дихати, і ковтати їжу* (517 Єлан.; 876 Очак.).

2. Дитяча хвороба свинка. *Завали – інфекційна дитяча хвороба, при якій відбувається запалення слинних залоз* (439, 443, 478 Доман.; 529, 515 Єлан.; 891 Очак.).

3. Запалення лімфатичних вузлів, що супроводжується утворенням гуль на шії. Лімфаденіт. *Простудив шию, і тепер пішли завали – такі собі гупі на шії* (185 Березнег.; 517, 516 Єлан.; 911 Первомай.).

ЗАВА'ЛИНА [завалина], -и, ж. Яма. *Їхали степом, і тут перед нами постала завалина, слава Богу, шофер встиг зупинити машину* (357 Вознесен.; 487, 501 Доман.; 562 Жовтн.).

ЗАВА'ЛИСТИЙ [завáлистиї] -а, -е. Багатосніжний. *Цього року зима була завалиста, снігу випало набагато більше, ніж торік* (515, 527 Єлан.; 562, 576, 584 Жовтн.).

ЗАВА'ЛИСТО [завáлисто], присл. Багатосніжно. *Цієї зими снігу в степу завалисто, озимі не померзли* (насел. п. див. **ЗАВА'ЛИСТИЙ**).

ЗАВА'ЛКИ [завáлки], мн. 1. Хвороба ангіна. *Завалки – це така болізна, коли вашко дихати, і ковтати їжу* (89, 81 Башт.; 516, 517 Єлан.; 706, 731 Микол.; 829, 859 Новоодес.; 883, 876 Очак.; 994, 1012 Снігур.).

2. Дитяча хвороба свинка. *Завалки – інфекційна дитяча хвороба, при якій запалюються слинні залози* (439 Доман.; 515, 529 Єлан.).

3. Лімфаденіт. *Завалки – це запалення від простуди лімфатичних вузлів, що супроводжується утворенням гуль на шиї* (105 Башт.; 185 Березнег.; 517, 516 Єлан.; 731, 734 Микол.; 860 Новоодес.; 911 Первомай.).

ЗАВА'ЛО [завáло], -а, с. Засувка, якою закривають двері, хвіртку і т. ін. *Закрий хвіртку завалом, щоб чужі собаки не забігали у двір і не шкодили* (49 Башт.; 158 Березан.; 278, 279 Веселин.; 829 Новоодес.; 963, 964 Снігур.).

ЗАВАЛУВА'ТИ [завалува́ти], -ую, -уєш, док. Несамовито закричати (про людей). *Біля машини жінки чогось сильно завалували, мабуть, щось трапилось* (17 Арбузин.; 52, 55 Башт.; 335, 336 Вознесен.; 620 Казан.; 767, 771, 812 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 940 Первомай.).

ЗАВА'ЛЯНИЙ [завáл'аний], -а, -е. Забруднений. *Де ти лазив, що прийшов додому заваланий по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАВАЛЯ'ТИ**).

ЗАВА'ЛЯНКА [завáл'анка], -и, ж. Призьба. *З одного боку хати завалюнка зроблена, на якій вечорами сидимо і відпочиваємо* (94 Башт.; 198 Березнег.; 576 Жовтн.; 778 Новобузьк.; 859 Новоодес.).

ЗАВАЛЯ'ТИ [завал'áти], -ю, -єш, док., перех. Забруднити. *Не бери в руки глини, бо завалюєш собі і кофту, і спідницю* (562, 574, 575 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 678 Новобузьк.; 883 Очак.; 940 Первомай.).

ЗАВАЛЯ'ТИСЯ [завал'атис'а], -юся, -єшся, док. Забруднитися. *Ну де ти ото лазив, що завалявся в грязюку по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАВАЛЯ'ТИ**).

ЗАВА'ЛЬНИЙ [завал'ній], -а, -е. Багатий. *Вересень – місяць завальний на овочі та фрукти, тільки встигни з ними упоратися* (529, 530, 531 Єлан.; 562, 584 Жовтн.).

ЗАВА'ЛЬНО [завал'но], присл. Багато. *Помідор у полі завально, тільки встигай вивозити чи то на завод, чи в город у магазини* (насел. п. див. **ЗАВА'ЛЬНИЙ**).

ЗАВАНДРУВА'ТИ [завандрува'ти], -ю, -єш, док. Помандрувати. *Літом ми пішли в подорож і завандрували до самого моря* (322 Веселин.; 753 Микол.; 838, 840 Новоодес.).

ЗАВАРЗЯ'КАТИ [заварз'акати], -ю, -єш, док. Заварнякати. *Якщо Григорій заварзякав, то цього довго доведеться слухати* (150 Березан.; 203, 185 Березнег.; 415 Врад.; 697, 698 Кривоозер.; 862 Новоодес.; 911, 912 Первомай.).

ЗАВАРИ'ХА [завар'іха], -и, ж, кул. Лемішка. *Наш дідусь любить завариху, засмажену салом* (681, 688 Кривоозер.; 767, 760, 762 Новобузьк.).

ЗАВАРКИ'Й [заварк'ій], -а, -е. Густий. *На обід приготували борщ з м'ясом, кашу з котлетами і заваркий компот* (686, 693, 695 Кривоозер.; 752, 751 Микол.).

ЗАВА'РКО [завар'ко], присл. Густо. *Не дуже багато сип пиона в куліш, щоб не було заварко* (686, 693, 695 Кривоозер.; 752, 751 Микол.).

ЗАВАРУ'ХА [завар'уха], -и, ж. Сум'яття. *Там назривала серйозна заваруха, та, на щастя, приїхало начальство і розрядило скандал* (11, 41 Арбузин.; 182, 185 Березнег.; 359 Вознесен.; 465, 462 Доман.; 557, 558, 568 Жовтн.; 595, 640 Казан.; 683, 688 Кривоозер.; 731, 703 Микол.; 829, 830, 831 Новоодес.).

ЗАВА'РЮВАННЯ [завáр'уван':а], -я, с, кул. Варення. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Цього року ми зробили абрикосове і сливове заварювання* (516 Єлан.).

ЗАВА'ТРИТИСЯ [завáтритис'а], -иться, док. Загорітися. Вживається вихідцями із західних областей України. *У плиті вже завадрилося, став гріти воду, щоб викупати дітей* (35 Арбузин.; 180 Березнег.; 247 Брат.; 278, 331, 332 Веселин.; 456, 489 Доман.; 572 Жовтн.; 773 Новобузьк.; 859 Новоодес.).

ЗАВА'ЦЬКАНИЙ [завáц'каниї], -а, -е. Забруднений. *Де ти ото увесь день лазив, що прийшов завацьканий по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАВА'ЦЬКАТИ**).

ЗАВА'ЦЬКАТИ [завáц'кати], -ю, -еш, док., перех. Замазати, забруднити. *Ти хоч трошечки бережи свій одяг, щоб не завацькав у мазут* (58, 59, 94 Башт.; 281, 292 Веселин.; 456 Доман.; 505 Єлан.; 693 Кривоозер.; 703, 705 Микол.; 877 Очак.; 940 Первомай.; 981 Снігур.).

ЗАВА'ЦЬКАТИСЯ [завáц'катис'а], -юся, -ешся, док. Замазатися, забруднитися. *Ти знову завацькався біля своїх комбайнів і тракторів так, що й не відмиєшся* (насел. п. див. **ЗАВА'ЦЬКАТИ**).

ЗАВБІ'ЛЬШ [заўб'іл'ш], присл. Завбільшки. *Дідусь виростив на бащтані кавун завбільш з кабак* (340 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 760, 773 Новобузьк.; 981, 983 Снігур.).

ЗАВГЛИ'Б [заўгліб^п], присл. Завглибшки. *У балці ми викопали яму з метр завглиб і добралися до води* (234, 268, 271 Брат.; 478 Доман.; 700 Кривоозер.; 822 Новобузьк.; 883 Очак.; 930, 946 Первомай.; 963, 978, Снігур.).

ЗАВГЛИ'БКИ [заўгліб^пки], присл. Завглибшки. *На фермі викопали колодязь вісім метрів завглибки, воду будуть качати насосом* (760 Новобузьк.).

ЗАВГОДЯ' [загод'а́], присл. Завчасно. *Бригадир потурбувався про машини до комбайнів завгодя, ще вчора ввечері* (526, 529, 531 Єлан.; 693, 695 Кривоозер.; 731, 752 Микол.; 829, 830 Новоодес.).

ЗАВДАВА'ТИ [заўдава́ти], -ю, -єш, недок., перех. Давати. *Протягом місяця пила всі лікарства, які завдавали мені, але ніщо не допомагає* (389, 396 Врад.).

ЗАВДА'ЛЬШКИ [заўдал'шки], присл. Найдальше. *Діти на вигоні грали у м'яча, хто завдальшки його кине* (389, 390 Врад.).

ЗАВДА'НКА [заўда́нка], -и, ж. Закваска для тіста. Розчина. Див. **ЗАВДА'ТОК**, **ЗАВДА'ЧА**. *Завданку для тіста я вже приготувала, а ти згодом запар тісто* (315 Веселин.; 515, 533 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.).

ЗАВДА'ТОК [заўда́ток], -а, ч. Закваска для тіста. Розчина. *Треба десь дістати завдатка, бо завтра нічим буде учинити тісто для хліба* (930 Первомай.).

ЗАВДА'ЧА [заўда́ча], -і, ж. Закваска для тіста. Розчина. *Завтра будемо пекти хліб для механізаторів, тому й приготували завдачу* (35 Арбузин.; 268, 271 Брат.; 125 Березан.; 680 Кривоозер.; 830, 831 Новоодес.).

ЗАВДО'ВЖ [заўдо́ўж^ш], присл. Завдовжки, уздовж. *Посадка завдовж із кілометр для чогось літом була вирубана* (125 Березан.; 399, 401 Врад.; 67, 680, 681 Кривоозер.; 870, 871 Новоодес.).

ЗАВДРУ'ГЕ [заўдру́ге], присл. Вдруге. *Завдруге ми зустрілися з однополчанами у травні минулого року* (166, 175 Березнег.; 346 Вознесен.; 584 Жовтн.; 621 Казан.; 731, 734 Микол.; 767, 773 Новобузьк.).

ЗАВЕ'ДЕННЯ [заве́ден'а], -я, с. Заведений звичай. *Зустрічати з хороводами Новий рік – це у нашому селі давнє заведення* (471 Доман.; 851, 859 Новоодес.).

ЗА'ВЕРТЬ [за́верт'], -і, ж. 1. Заворот, крута зміна напрямку річки. *За селом заверть річки, яка у нас протікає, і круті береги* (760 Новобузьк.; 731 Микол.).

2. Місце у водоймищі з круговим рухом води, що утворюється внаслідок дії протилежних течій; вир. *Там, де зливаються Буг та Інгул, є небезпечні заверті води* (731, 747 Микол.).

ЗАВЕСНО'ВАНИЙ [заве^нсно́ваний], -а, -е. Засіяний. *Увесь город уже завеснований, дерева обкопані і побілені* (насел. п. див. **ЗАВЕСНУВА'ТИ**).

ЗАВЕСНУВА'ТИ [заве^нснуба́ти], -ю, -єш, док., перех. Посадити, посіяти (город, поле) весною. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Ми вже завеснували все поле, відведене для різних овочів* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 384, 389 Врад.; 574 Жовтн.).

ЗАВЗЯ'ТОК [заўз'а́ток], -у, ч. Злість. *Звідки в неї той клятий завзяток, ніхто з нас не знає* (529, 531 Єлан.; 706, 731 Микол.).

ЗАВИВА'НЧИК [завива́нчик], -а, ч., кул. Пиріг, спечений із тіста, згорнутого в трубку кількома шарами, між якими міститься начинка; струдель, завиванець. *Наша бабуся на свята завжди готує завиванчики з сиром* (298 Веселин.; 350, 359 Вознесен.).

ЗАВИ'ДИТИ [зави́дити], -дю, -джу, -иш, док. Заздрити. *Не треба нікому завидити, бо то дуже погана риса людини* (насел. п. див. **ЗАВИДКИ'Й**).

ЗАВИДКИ'Й [завидкі́й], -а, -е. Заздрісний. Див. **ЗА'ВИСНИЙ**, **ЗАВКРИ'ДНИЙ**. *Дівчина стала чомусь завидкою, а це погана риса характеру* (81, 82 Башт.; 526, 527 Єлан.; 562 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.).

ЗАВИ'ДЬКО [зави́д'ко], -а, Заздрісник. Див. **ЗАВИ'СНИК**. *Мабуть, найгірша риса в характері людини, коли вона завидько* (562, 568 Жовтн.).

ЗАВИРУ'ХА [завиру́ха], -и, ж. метеорол. Рвучкий круговий рух вітру; повітряна труба. *Коли я попав у завируху, то вітер зірвав з мене картуз,*

високо підняв його і далеко заніс (101, 103 Башт.; 268, 269 Брат.; 677, 676, 694, 693 Кривоозер.; 857, 860 Новоодес.; 963, 965 Снігур.).

ЗАВИ'СКАТИ [заві́скати], -ю, -єш, док. Засвистіти. Див. **ЗАВІ'ВКАТИ**. *Давайте всі разом завискаємо, може, Петя почує і відгукнеться* (407, 409 Влад.; 574, 562 Жовтн.; 681, 683 Кривоозер.).

ЗА'ВИСНИЙ [заві́сний], -а, -е. Заздрісний. *Що ти зависний, усі знають, але в такій мірі, то вже занадто* (81, 82, 101 Башт.; 150 Березан.; 529, 531 Єлан.; 562 Жовтн.; 793, 794 Новобузьк.; 974 Снігур.).

ЗАВИ'СНИК [заві́сник], -а, ч. Заздрісник. *Не будь таким зависником, не роззявляй рота на чуже добро* (21, 22, 24 Абузин.; 52, 81 Башт.; 150 Березан.; 271, 273 Брат.; 412, 413 Влад.; 478 Доман.; 573, 574, 584 Жовтн.; 686, 688 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 767, 793, 794 Новобузьк.; 830, 851 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 930, 946 Первомай.; 963, 970, 978, 981, 974 Снігур.).

ЗАВИ'СНИЦЯ [заві́сниц'а], -і, ж. Заздрісниця. *Ну чого ти ото така зависниця на чуже добро? Працюй, і ти будеш мати* (насел. п. див. **ЗАВИ'СНИК**).

ЗАВИТО'К [заві́то́к], -а, ч. Вусик виноградної лози, за допомогою якого лоза чіпляється за опори. *Виноградна лоза своїми завитками чіпляється за упори і росте ввєрх* (886, 906 Очак.; 1012, 1016 Снігур.).

ЗАВИТУ'ШКИ [заві́ту́шки], мн., кул. Домашнє печиво вергуни. *Сідайте до столу, беріть молоко і пийте з гарячими завитушками* (574, 558, 576 Жовтн.; 608, 610 Казан.; 736, 737 Микол.).

ЗАВИ'ЧКА [заві́чка], -и, ж. Звичка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Завжди приходити своєчасно – це вже у мене ввійшло у завичку* 19 Арбузин.; 160, 161, 162 Березнег.; 857, 859 Новоодес.; 948, 976 Снігур.).

ЗАВІ'ВКАТИ [зав'і́кати], -ю, -еш, док. перех. Засвистіти, щоб когось викликати. *Чуєш? Уже твої друзі завіvkали. Викликають гуляти. Підеш?* (332, 331 Веселин.; 678 Кривоозер.; 759, 767 Новобузьк.; 974, 975 Снігур.).

ЗАВІ'ДАТЕЛЬ [зав'і́дател'], -я, ч. Завідувач. Вживається вихідцями із західних областей України. *Завідатель кудись учора поїхав, а коли повернеться – невідомо* (314, 330 Веселин.; 679, 681 Кривоозер.).

ЗАВІ'ДАТЕЛЬКА [зав'і́дател'ка], -и, ж. Завідувачка. *Наша дочка закінчила технікум і тепер працює завіdателькою бібліотеки* (насел. п. див. **ЗАВІ'ДАТЕЛЬ**).

ЗАВІ'ДАТИ [зав'і́дати], -ю, -еш, док. Відвідати, завітати. *До хорого сина, який лежить у лікарні, завідали його товариші* (314 Веселин.; 337 Вознесен.; 529, 531 Єлан.; 693 Кривоозер.).

ЗАВІ'ЙНИЦЯ [зав'і́йниц'а], -і, ж., метеорол. Завірюха. *Вночі розігралася велика завійниця і понамітала багато снігу* (44, 46, 48 Башт.; 222, 223 Брат.; 279 Веселин.; 529, 531 Єлан.; 574, 562 Жовтн.; 918 Первомай.).

ЗАВІ'РНИЦЯ [зав'і́рниц'а], -і, ж. Хвіртка, якою зачиняють прохід в огорожі. *Закрий прохід в огорожі завірницею, щоб кури не залізли в огород* (212, 213, 218 Брат.).

ЗАВІ'С [зав'і́с], -у, ч. Штабка із загнутим трубкою кінцем, яким чіпляються двері на гачок одвірка. Завіса. *Ось приб'ю завіс, повішу двері і підемо в гості до кума разом* (49, 101, 102, 103 Башт.; 184, 185 Березнег.; 213, 218, 271 Брат.; 299, 300 Веселин.; 416, 418 Врад.; 695, 696, 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 875, 899 Очак.; 911, 926 Первомай.; 964, 999 Снігур.).

ЗАВІТРАКА'НИ [зав'і́трака́ни], -ів, мн. Жителі, які живуть за вітряками. *Завітракани живуть он за тим горбом, де колись стояли вітраки* (700 Кривоозер.).

ЗАВІ'СКРЕНИЙ [зав'іскре^нній], -а, -е. Забруднений. *Син їздить на тракторі і завжди приходять додому завіскрений* (насел. п. див. **ЗАВІ'СКРИТИ**).

ЗАВІ'СКРИТИ [зав'іскрити], -ю, -иш, док. Замазати, забруднити. *Не чіпай пляшки з олією, бо завіскриши руки, а потім і плаття* (11, 16, 21 Арбузин.).

ЗАВІ'СКРИТИСЯ [зав'іскритис'а], -юся, -ишся, док. 1. Замазатися, забруднитися. *Увесь день сьогодні лазив біля тракторів і завіскрився у мазут* (насел. п. див. **ЗАВІ'СКРИТИ**).

2. Заіскритися в очах від удару. *Ударився головою об одвірки так, що в очах завіскрилося* (731, 734 Микол.; 768 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.).

ЗАВІ'СОК [зав'ісок], -а, ч. Завіса, на яку навішують двері. *Змаж завісок, бо скрипить, коли відчиняють і зачиняють двері* (49, 51 Башт.; 1012, 1016 Снігур.).

ЗАВІ'ТРИТИ [зав'ітрити], -ю, -иш, док. Винюхувати (про собаку). Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Собака зразу завітрила, куди пішли злодії, які залізли у сарай*(81 Башт.; 314, 320 Веселин.; 337 Вознесен.; 550 Жовтн.).

ЗАВІТРЯКИ' [зав'ітр'акі], мн. Південна частина. *Наш син відділився і побудував собі хату на завітряках* (689 Кривоозер.).

ЗАВКРИ'ДНИЙ [заўкрідний], -а, -е. Заздрісний. *Такий завкридний, що хоче, щоб у нього все було, що є в людей* (322, 330 Веселин.; 396, 407 Влад.; 678, 681 Кривоозер.).

ЗАВКРИ'ДНО [заўкрідно], присл. Заздрісно. *Сусідові, що живе зліва, дуже завкридно, що ми синові придбали автомашину* (насел. п. див. **ЗАВКРИ'ДНИЙ**).

ЗАВО'ДІЯ [завод'іа], -я, с. Мілкий глухий рукав ріки. Див. **ЗАВО'ДИНА**. *У заводді водиться різна річкова риба, але більше всього карасів та окунів* (877 Очак.; 981 Снігур.).

ЗАВО'ДИНА [заво́дина], -и, ж. Мілкий глухий (без витоку) рукав річки. *У заводині стояча вода, тому там більше всього водяться карасики* (478 Доман.).

ЗАВО'ДИТИ [заво́дити] (1), -дю, -джу, -иш, недок., перех. Закидати сіті. *Рибаки далеченько відійшли від берега і почали заводити сіті* (150 Березан.; 526 Єлан.; 829, 860 Новоодес.).

ЗАВО'ДИТИ [заво́дити] (2), -дю, -джу, -иш, недок., перех. Розсерджувати. *Завести, розсердити багатьох можна швидко, а втихомирити куди важче. Я тебе не заводю, дай мені спокій* (11, 12, 18 Арбузин.; 44, 52, 53, 58, 64 Башт.; 112, 120, 150 Березан.; 281, 324, 329 Веселин.; 342, 350 Вознесен.; 557, 558 Жовтн.; 678, 683 Кривоозер.; 705, 706, 731 Микол.; 773, 782, 818 Новобузьк.; 828, 851 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 911 Первомай.; 963, 981 Снігур.).

ЗАВО'ДИТИСЯ [заво́дитис'я], -уся, -ишся, недок. Розсерджуватися. *Петро заводиться, як кажуть шофери, з півобороту, з півслова* (11, 12, 18 Арбузин.; 44, 52, 53, 58, 64 Башт.; 112, 120, 150 Березан.; 281, 324, 329 Веселин.; 342, 350 Вознесен.; 557, 558 Жовтн.; 678, 683 Кривоозер.; 705, 706, 731 Микол.; 773, 782, 818 Новобузьк.; 828, 851 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 911 Первомай.; 963, 981 Снігур.).

ЗАВОДЯ'НИ [завод'я́ни], мн. Працівники заводу. *У нашому селі багато живе заводян із Миколаєва і Жовтневого* (558, 574, 575 Жовтн.; 706, 747, 705 Микол.).

ЗАВО'З [заво́з'], -у, ч. Стан, коли до млина навезено дуже багато збіжжя, яке не можна швидко змолоти; завізно. *Біля млина зараз завоз великий, бо всі хочуть мати муку з нового врожаю* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 552, 554 Жовтн.).

ЗАВО'ЇСТИЙ [заво́йістий], -а, -е. Голосистий. *Наш півень такий завоїстий, як закричить, то всі почують* (49, 94, 99 Башт.; 245, 249 Брат.; 693 Кривоозер.; 857, 859 Новоодес.).

ЗАВО'ЇСТО [заво́йісто], присл. Голосисто. *Хтось із дівчат учора вечером дуже завоїсто виводив, коли співали пісень* (насел. п. див. **ЗАВО'ЇСТИЙ**).

ЗАВО'ЛІНКА [заво́л'інка], -и, ж. Призьба. Див. **ЗАВА'ЛЯНКА**. *Вечорами сходяться жінки на заволінку і гомонять про свої жіночі справи* (907 Первомай.; 996 Снігур.).

ЗАВОЛОСКУВА'ТИСЯ [заволоскува́тис'а], -ується, док. Час, коли злакові викидають цвіт. *Заколоситися. На парах пшеничка заволоскувалася, можна сподіватися на добрий урожай* (85, 99 Башт.; 342 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 974 Снігур.).

ЗАВО'МПИТИСЯ [заво́мпитис'а], -юся, -ишся, док. *Завагатися, засоромитися. Вживається вихідцями із західних областей України. Чого ти завомпився, як молода дівчина перед бравим козаком? Іди і роби так, як сказано* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 838, 841 Новодес.).

ЗАВО'РИ [заво́ри], мн. Ворота. *Піди відчини завори, бо на мінутах батько привезе соломку для корови* (49 Башт.).

ЗА'ВОРОТ [за́ворот], -у, ч. Вир. *Туди ми не запливаємо, бо там великий заворот і можна потрапити в біду* (194 Березнег.; 573, 574 Жовтн.; 731 Микол.).

ЗА'ВОРОТЕНЬ [за́вороте^ннь], -я, ч. Крута зміна напрямку річки. *Заворот. За нашим селом починається заворотень. Там річка круто змінює свій напрямок* (35 Арбузин.; 257, 262 Брат.; 577 Жовтн.).

ЗАВО'СЬКАНИЙ [заво́с'каний], -а, -е. *Забруднений. Прибери оту завоськану підстилку, що лежить біля порога, і намочи, хай відкисає* (49, 52, 55 Башт.; 150 Березан.; 562 Жовтн.).

ЗАВО'СЬКАТИ [заво́с'кати], -ю, -єш, док. перех. *Забруднити, замазати. За один день скатертину завоськали так, що й не відпереш* (49, 52, 55 Башт.; 150 Березан.; 562 Жовтн.).

ЗАВО'СЬКАТИСЯ [заво́с'катис'а], -юся. -єшся, док. Забруднитися, замазатися. *Де ото можна було лазити, щоб завоськатися по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАВО'СЬКАТИ**).

ЗАВСІГДА' [заўс'ігда́], присл. Завжди. *Ми завсігда ходимо цією стежкою до школи, бо вона найкоротша* (35, 36 Арбузин.; 175, 191 Березнег.; 337, 350, 359 Вознесен.; 396, 421 Влад.; 911, 946 Первомай.; 963 Снігур.).

ЗА'ВТРАК [заўтрак], -а, ч. Сніданок. *На завтрак приготували смажену картоплю з помідорами* (10, 22 Арбузин.; 105 Башт.; 108, 135, 144 Березан.; 340, 355 Вознесен.; 442, 490 Доман.; 568, 584 Жовтн.; 750 Микол.; 818 Новобузьк.; 851, 857, 858 Новоодес.; 926 Первомай.; 999 Снігур.).

ЗАВУЗЛО'ВАНИЙ [завузло́ваний], -а, -е. Зав'язаний. *Мішки так завузловані, що й не розв'яжеш, треба різати шнури* (насел. п. див. **ЗАВУЗЛУВА'ТИ**).

ЗАВУЗЛУВА'ТИ [завузлува́ти], -ю, -єш, док. перех. Зав'язати. *Насипали два мішки пшениці, завузлували і поклали на воза* (173, 175 Березнег.; 346 Вознесен.; 384 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 911, 926, 927 Первомай.).

ЗАВУ'ШНИЦІ [заву́шниці́], мн. Сережки. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ЗАУ'ШНИЦІ, КОВТО'К, КОГУ'ТИК**. *Дочка купила собі красиві золоті завушниці, які носить тільки по празниках* (16 Арбузин.; 49, 66, 81, 90 Башт.; 331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 568, Жовтн.; 695 Кривоозер.; 760 Новобузьк.; 828, 851 Новоодес.; 876, 891 Очак.; 993 Снігур.).

ЗАВУ'ШНИЦЯ [заву́шниці'а] (1), див. **ЗАВУ'ШНИЦІ**.

ЗАВУ'ШНИЦЯ [заву́шниці'а] (2), -і, ж., мед. Хвороба свинка. *Дитина захворіла завушницею, і лікар не велів виходити з хати* (35, 36 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 562 Жовтн.; 751 Микол.).

ЗАВУ'ШШЯ [завуш'а], -я, Місце, що знаходиться за вухами. *Доводиться часто поправляти очки на завушші, бо не держаться* (557, 558 Жовтн.; 706, 731, 704 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАВЧА'С [заўчас], присл. Завчасно. *Приходь у клуб завчас, не запізнюйся, бо ждати не будемо* (10, 11 Арбузин.; 322 Веселин.; 337 Вознесен.).

ЗАВШИ'Р [заўшір], присл. Завширшки. *Кожна посадка метрів двадцять завшир, а посередині доріжка, щоб люди ходили* (268, 269 Брат.).

ЗАВ'ЮГА [заўйуга], -и, ж, метеорол. Заметіль. *Пройшла велика зав'юга, на дорогах понамітала великі кучугури снігу* (842, 843 Новоодес.; 907 948 Первомай.; 984 Снігур.).

ЗАВ'ЯЗА'ТИСЯ У ПАЛАТА'РІ [заўязатис'а у палатар'і], фраз. Зав'язати косинку на потилиці. *Жінки зав'язалися у палатарі і дружно пішли по рядках полоти помідори* (422, 423 Влад.).

ЗАВ'Я'ЗКА [заўйаз'ка], -и, ж. 1. Шкіряний шнурок, яким з'єднуються капиці держака і бича ціпа. *Зав'язкою з'єднують капиці держака і бича ціпа* (94 Башт.; 203 Березнег.; 257, 260 Брат.; 396 Влад.).

2. Ремінець, яким обв'язують постолі й онучі на нозі. Вживається вихідцями із західних областей України. *Дідусь обв'язав онучі зав'язкою, надів биті валянки і пішов відкидати з доріжки сніг* (552 Жовтн.; 999 Снігур.).

3. В'язка конопляного волокна. *Зав'язка – це в'язка кількох ручайок (жмутів) вичесаного і сплетеного волокна* (407, 409 Влад.; 683, 699 Кривоозер.).

ЗА'ГА [зага], -и, ж. 1. Згага. Велике бажання, потреба пити. Спрага. *День неймовірно жаркий, людей мучить зага, води у поле не настачиш* (693, 700 Кривоозер.; 769, 822 Новобузьк.; 857 Новоодес.).

2. Печія. *І що я таке з'їла, що так сильно пече зага? Дайте мені хоч соди випити* 35 Арбузин.; 89 Башт.; 475 Доман.; 526 Єлан.; 744 Микол., 822 Новобузьк.).

ЗАГАЗДУВА'ТИ [загаздзува́ти], -ю, -єш, док. Загосподарювати. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми зараз загаздзували на власній землі, шкода тільки, що мало техніки, бо вона дуже дорога* (16 Арбузин.; 47 Башт.; 191 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 339, 364 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 688, 696 Кривоозер.; 706 Микол.; 759 Новобузьк.; 830 Новодес.; 974 Снігур.).

ЗАГАЙДА'КАТИ [загайда́кати], -ю, -єш, док. 1. Закричати „гайда”– заклик до спонукання іти куди-небудь. *Дівчата, які пололи помідори, загайдакали, збираючись іти на обід* (10, 18, 35, 36 Арбузин.; 124 Березан.; 250, 251 Брат.; 356 Вознесен.; 379, 398 Влад.; 694, 693 Кривоозер.; 731 Микол.; 829, 830 Новодес.).

2. Голосно заговорити, зарепетувати. Див. **ЗАГАЙДАЛА'КАТИ**. *От жінки, загайдакали на всю вулицю і ніяк не втихомиряться* (21, 22 Арбузин.; 151, 150 Березан.; 340, 346 Вознесен.; 389, 396 Влад.; 448 Доман.; 574, 558, 562, 584 Жовтн.; 701, 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 767, 773, 782 Новобузьк.; 851 Новодес.).

ЗАГАЙДАЛА'КАТИ [загайда́лакати], -ю, -єш, док. Голосно заговорити, зарепетувати. *Чого це там наші жінки загайдалакали на всю вулицю* (39, 41 Арбузин.; 150, 156 Березан.; 384, 396 Влад.; 558, 562, 574, 584 Жвотн.; 700, 701 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 767, 773, 782 Новобузьк.; 851 Новодес.).

ЗАГАЛЯСА'ТИ [загал'аса́ти], -є, док. Сильно, бурхливо закипіти. *Кукуруза в казані вже загалясала, покипить з годинку і буде готова* (44, 46, 99 Башт.; 384, 407 Влад.; 688, 693 Кривоозер.).

ЗАГАМОРИ'ТИ [загаморі́ти], -ю, -иш, док. Загалусувати, закричати. *Узнавши, що по чому, жінки загаморили, а потім стихли і розійшлися* (331, 332 Веселин.; 374 Вознесен.; 574 Жовтн.).

ЗАГАНДАЛЯ'КАТИ [загандал'а́кати], -ю, -єш, док. Почати голосно кричати, базікати, теревенити. *Пішли звідси, бо як баби загандалякають, то*

й нам дістанеться на горіхи (234, 271 Брат.; 322, 331 Веселин.; 552, 562, 568, 576 Жовтн.; 706, 731, 734 Микол.; 767, 822 Новобузьк.).

ЗАГАНТЕ'ЛЕНИЙ [загант'еленій], -а, -е. Забитий. *Пакіл так загантелений, що так просто і не виймеш* (насел. п. див. **ЗАГАНТЕ'ЛИТИ**).

ЗАГАНТЕ'ЛИТИ [загант'елити], -ю, -иш, док. перех. Забити. Див. **ЗАГАТЕ'ЛИТИ**. *Син загантелив пакіл так, що тепер я його й не вийму* (384, 407 Врад.; 553, 554 Жовтн.; 686, 688 Кривоозер.; 859, 865 Новоодес.; 907 Первомай.).

ЗАГАНЧУВА'ТИ [заганчува́ти], -ю, -еш, док., перех. Забракувати. *Бригадир заганчував вашу вчорашню роботу, тому все треба переорати* (16 Арбузин.; 46 Башт.; 432 Доман.; 751, 753 Микол.; 948 Первомай.).

ЗАГАРДО'ВАНІЙ [загард'ованій], -а, -е. Загачений. *Річка загардована, риба збирається біля гарду, там ми її і вибираємо* (16 Арбузин.).

ЗАГАРДУВА'ТИ [загардува́ти], -ю, -еш, док., перех. Загатити річку камінням (поставити гарди), щоб збиралася риба. *Ми загардували річку, риба тепер збирається біля гардів, і ми її там ловимо* (16 Арбузин.).

ЗАГА'ТА [зага́та], -и, ж. 1. Загорожа, насипана з відходів соломи, перегною, сміття. *Кури в спеку кубляться біля загати, що насипана в кінці огороду* (137 Березан.; 160, 189 Березнег.; 471 Доман.; 519, 533 Єлан.; 685, 688, 692 Кривоозер.; 702, 749 Микол.; 940 Первомай.; 981 Снігур.).

2. Будь-яка огорожа навколо садиби. *З вулиці через загату було видно увесь огород, засажений різною огородиною* (39 Арбузин.; 250 Брат.; 109 Березан.; 686, 688 Кривоозер.).

3. Утеплення стін хати знадвору кулями комишу. *Щоб тепліше було в хаті, зимою ми ставимо знадвору загату з кулів комишу* (101,102 Башт.; 588 Березнег.; 588 Жовтн.; 906Очак.).

4. Відгороджене місце в stodолі, де складають непотрібні речі. Див. **ЗАБО'ЧЕНЬ, ЗАСТОРО'НОК**. *Оцей робочий зимовий одяг віднеси в загату, нехай полежить до осені* (49, 94 Башт.; 384, 396 Врад.; 893, 895 Очак.).

5. Відгороджене в сараї місце для свині, теляти. *Відгороди в сараї загату для теляти, щоб стояло окремо від корови* (337 Вознесен.; 588 Жовтн.; 693 Кривоозер.; 891, 892, 895 Очак.).

6. Прибудова до основної будівлі. Причепа. *Для свині прибудували загату, побуде там до осені, а потім і заколемо* (506 Єлан.; 760, 767 Новобузьк.).

ЗАГАТЕ'ЛИТИ [загателити], -ю, -иш, док., перех. Забити. Див. **ЗАГАНТЕ'ЛИТИ**. *Треба загателити під одвірки два клини, щоб виправити перекося* (32 Арбузин.; 303, 323 Веселин.; 475 Доман.; 690, 692 Кривоозер.; 828 Новоодес.; 932 Первомай.).

ЗАГА'ЧНИК [загачник], -а, ч. Очкур, яким стягують штани. *Порвався загачник, і тепер нічим підв'язати штани* (527 Єлан.; 727 Микол.).

ЗАГА'ШНИК [загашник], -а, ч. Відгороджене в стодолі місце, куди складають всякі непотрібні речі. *Оці поки що непотрібні речі віднеси у загашник і складив ящик* (44, 47, 83, 103 Башт.; 160 Березнег.; 303 Веселин.; 435 Доман.; 554, 562 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 888 Очак.).

ЗАГВЕ'ДЗЯНИЙ [загвездз'аний], -а, -е. Забруднений. *Син прийшов вечером увесь загвездз'аний і промоклий до кісточок* (946 Первомай.).

ЗАГВЕ'ДЗЯТИ [загвездз'ати], -ю, -еш, док., перех. Замазати, забруднити. *Ти за один день загвездз'ав штани і сорочку так, що треба прати* (946 Первомай.).

ЗАГВЕ'ДЗЯТИСЯ [загвездз'атис'а], -юся, -ешся, док. Замазатися, забруднитися. *Ти дуже загвездз'явся, тому спершу скидай свою роботу й іди митися* (946 Первомай.).

ЗАГЕМБИ'ЧЕНИЙ [заге^мбїче^нний], -а, -е. Загорділий. *Прийшов такий загембичений, ні на кого й не дивиться, ні з ким і не говорить* (насел. п. див. **ЗАГЕМБИ'ЧИТИСЯ**).

ЗАГЕМБИ'ЧИТИСЯ [заге^мбїчитис'а], -уся, -ишся, док. Загордитися. *Ставши начальником, загембичився, мов парося на орчику* (69 Башт.; 232

Брат.; 373 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 554, 562 Жовтн.; 683 Кривоозер.; 1016 Снігур.).

ЗАГИ'КА [загі́ка], -и, ч, ж. Заїка. *Кажуть, що в дитинстві його перелякали і він загикаю став* (11, 21 Арбузин.; 44, 52 Башт.; 145, 150 Березан.; 185, 203 Березнег.; 227, 245, 249 Брат.; 359, 355 Вознесен.; 389 Влад.; 432, 478 Доман.; 505 Єлан.; 558, 562, 584 Жовтн.; 686, 688 Кривоозер.; 731, 703, 734 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 981, 999, 1012, 1016 Снігур.).

ЗАГИ'КЛИВИЙ [загі́кливиї], -а, -е. Заїкуватий. *Хлопець він хороший, здібний, до всього беручий, тільки дуже загикливий* (насел. п. див. **ЗАГИ'КА**).

ЗАГИКНУ'ТИСЯ [загікнѹ́тис'а], -уся, -єшся, док. Однокр. до **ЗАГИКНУ'ТИСЯ**. *Коли Миколі повідомили новину, то він аж загикнувся від здивування* (насел. п. див. **ЗАГИ'КА**).

ЗАГИ'КУВАТИЙ [загі́куватиї], -а, -е. Заїкуватий. *Те, що він трохи загикуватий, не може бути перешкодою до нагородження* (насел. п. див. **ЗАГИ'КА**).

ЗАГИ'КУВАТИСЯ [загі́куватис'а], -юся, -єшся, недок. Заїкатися. *Сусідський хлопчина ще з дитинства почав загикуватися, а від чого, невідомо* (насел. п. див. **ЗАГИ'КА**).

ЗАГИРЖА'ТИ [загіржа́ти], -жу, -жиш. док. 1. Заїржати (про коней). Див. **ЗАГИ'РКАТИ**. *Коні загиржали і понеслися до річки напитися води, бо була велика спека* (17, 22, 26, 32 Арбузин.; 68, 69, 87 Башт.; 257, 260 Брат.; 315, 317 Веселин.; 337 Вознесен.; 392, 393 Влад.; 427, 429 Доман.; 514, 515, 535 Єлан.; 683, 699, 700, 701 Кривоозер.; 790 Новобузьк.; 842, 843 Новоодес.; 940, 944, 952 Первомай.; 984, 1005 Снігур.).

2. Голосно зареготати. *Коли сусід розповідав про свої пригоди на полюванні, всі загиржали і качалися, взявшись за животи* (насел. п. див. **ЗАГИРЖА'ТИ**).

ЗАГИ'РИТИ [загі́рити], -ю, -иш, док., перех. 1. Далеко щось закинути. *Коли ми після обіду на вигоні гралися, то Володимир найдалше загурив м'яча* (39, 40, 41 Арбузин.; 250, 251, 262 Брат.; 279, 292 Веселин.; 384, 407, 410 Влад.; 432, 471 Доман.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 864, 865, 866, 869 Новоодес.; 883, 884, 903 Очак.; 926, 927, 952 Первомай.).

2. Заправити велику ціну за щось. *Хотіли у сусіда купити дворічну теличку, так він загурив таку ціну, як за корову* (227, 228 Брат.; 404, 406 Влад.; 478, 480 Доман.; 557, 576, 577 Жовтн.; 805, 806, 822, 826 Новобузьк.).

ЗАГИ'РКАТИ [загі́ркати], -є, док. Заіржати. *Запряжені у віз коні загиркали, видно, що дуже пили захотіли* (69 Башт.; 257, 260 Брат.; 427 Доман.; 699 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.; 943 Первомай.).

ЗАГИРМІ'ТИ [загирм'і́ти], -ить, док. 1. Загриміти. *Захмарилося, молнія блиснула і загирмів грім* (32 Арбузин.; 424 Доман.; 678 Кривоозер.; 911, 940 Первомай.).

2. Упасти з гуркотом. *Не вдержався і загирмів з криші, як куль соломи* (32 Арбузин.; 693, 695 Кривоозер.; 911 Первомай.).

ЗАГИРМОТІ'ТИ [загирмот'і́ти], -ить, док. Загриміти. *Уночі так сильно загирмотів грім, що ми всі проснулися і встали* (32 Арбузин.; 456, 462 Доман.; 678 Кривоозер.; 911, 940 Первомай.).

2. Упасти з гуркотом. *Не втримався на повороті і загирмотів з воза на повному ході* (32 Арбузин.; 693, 695 Кривоозер.; 911 Первомай.).

ЗАГИРЧА'ТИ [загирча́ти], -у, -иш, док. Загарчати. *У дворі сердито загирчав собака, видно, хтось чужий прийшов* (22 Арбузин.; 71 Башт.; 238, 240 Брат.; 407 Влад.; 683, 688 Кривоозер.).

ЗАГИЦИ'КАТИ [загиці́кати], -ю, -єш, док. 1. Загуцати. *Батько взяв синка на руки і загицикав, підкидаючи аж під стелю* (693, 695, 697 Кривоозер.; 806, 809 Новобузьк.).

2. Затанцювати. *Заграв баян, і молодь дружно загицикала якихось модних танців* (35, 36 Арбузин.; 150 Березан.; 218, 240 Брат.).

ЗАГЛІБШКИ [загліб^пшки], присл. Завглибшки. *У балці ми викопали колодязь заглибшки в чотири з половиною метри* (869, 866 Новоодес.; 878, 879 Очак.).

ЗАГЛІПАТИ [загліпати], -ю, -еш, док. Поглянути, закліпавши очима. *Батько тільки сердито заглинав очима, але сину нічого не сказав* (17, 21, 32, 35 Арбузин.; 69, 101, 102 Башт.; 150,159 Березан.; 175, 183 Березнег.; 234, 245 Брат.; 298, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 348 Вознесен.; 397, 398 Влад.; 439, 449 Доман.; 554, 562, 574, 576 Жовтн.; 683, 685, 694 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 773, 776, 794 Новобузьк.; 834, 835 Новоодес.; 883, 882, 891, 893 Очак.; 911, 930, 946, 948 Первомай.; 978, 981, 995 Снігур.).

ЗАГІН [заг'ін], -у, ч. Місце на річці, де тихо тече вода. *Ми ходимо ловити рибу в загоні, бо там вода не швидко тече* (768, 773 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.).

ЗАГІНКА [заг'інка], -и, ж. Спосіб орання поля. Див. **ЗАГО'НКА**. *Ми це поле почали орати в загінку, тобто із середини поля* (88, 89 Башт.; 124, 125 Березан.; 705, 706, 731 Микол.; 828, 840, 841 Новоодес.).

ЗАГЛА'ДА [загладá], -и, ж. Загибель. *Нашого старшого сина на війні спіткала загада, і він не повернувся додому* (514, 529, 530 Єлан.; 676, 686, 688 Кривоозер.).

ЗАГЛА'ДИТИ [загладити], -дю, -джу, -диш, док., перех. Замазати тріщини на стіні, стелі розчином глини перед тим, як білити. *Ті місця на стелі, що потріскалися, треба поскребти, потім загладити глиною, а тоді вже побілити* (17, 21, 32, 35, 38 Арбузин.; 68, 69, 94, 97 Башт.; 124, 125, 133, 135 Березан.; 160,162, 163 Березнег.; 213, 227 Брат.; 335, 339, 364 Вознесен.; 383, 404, 405, 406 Влад.; 213, 456, 471, 476 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 580, 582, 586 Жовтн.; 628, 630, 634 Казан.; 690, 691 Кривоозер.; 723, 724, 751, 753 Микол.; 767, 768, 820 Новобузьк.; 836, 845, 846 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 940, 941, 946, 948 Первомай.; 963, 970, 995, 999, 1008 Снігур.).

ЗАГЛІ'ТИСЯ [загл'ітис'а], -ється, док. Затлітися. *У печі дрова тільки заглилися, але не горять, бо дуже вже сирі* (700, 701 Кривоозер.; 857, 859 Новоодес.).

ЗАГЛО'БИТИ [загло́бити], -ю, -иш, док., перех. Забити плішку (заглобку) у ручку молотка, сокири. Заплішити. *Щоб не спадав молоток чи сокира з топорища, треба заглобити плішками-заглобками* (239, 257, 260 Брат.; 439, 448, 456, 478 Доман.; 576, 558 Жовтн.; 678, 700 Кривоозер.; 995, 999 Снігур.).

ЗАГЛО'БКА [загло́б'ка], -и, ж. Плішка. Див. **ЗАГЛУ'БКА**, **ЗАГЛУ'ШКА**. *Сокиру в топорищі закріпили заглобкою так, що скоро не спаде* (насел. п. див. **ЗАГЛО'БИТИ**).

ЗАГЛО'СНИЙ [загло́сній], -а, -е. Глухий. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш дідусь став заглосним, уже майже нічого не чує на одне вухо* (314, 330 Веселин.; 337, 362 Вознесен.; 562, 574 Жовтн.).

ЗАГЛУ'БКА [заглу́б'ка], -и, ж. Плішка. *Зроби заглибку і забий у топорище, щоб сокира не спала* (22, 24 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 331, 332, Веселин.; 448 Доман.; 840 Новоодес.; 911, 918, 919 Первомай.).

ЗАГНІ'ВАНИЙ [загн'іваний], -а, -е. Розгніваний. *Сьогодні дочка прийшла додому чомусь дуже загнівана, не захотіла й вечеряти* (насел. п. див. **ЗАГНІ'ВАТИСЯ**).

ЗАГНІ'ВАТИСЯ [загн'іватис'а], -юся, -єшся, док. Розгніватися. *Чого так загнівалася на свою рідну сестру* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 514, 530 Єлан.; 562 Жовтн.).

ЗАГО'ЛЬКАТИ [заго́л'кати], -ю, -єш, док. Закричати. *Син сильно заголькав на корову, яка направилася в огород, і вона зупинилася* (355, 373 Вознесен.; 514, 517, 530 Єлан.).

ЗАГОЛО'МШИТИ [заголомшити], -у, -иш, док. Приголомшити. *Своєю дурною поведінкою син заголомшив мене, такого я ніколи не ждав від нього* (640, 642 Казан.).

ЗАГОВО'РА [заговóра], -и, ч. Знахар. *Заговора лікує людей не ліками, а чаклуванням, заговорами, шептанням* (552, 554 Жовтн.).

ЗАГО'ГАНІЙ [загóганій], -а, -е. Убитий. *Загогану лисицю ми оббілювали, шкірку віддали вичинити* (насел. п. див. **ЗАГО'ГАТИ**).

ЗАГО'ГАТИ [загóгати], -ю, -єш, док., перех. Убити. *Лисицю, яка понадилася на ферму красти курей, учора ранком хлопці загогали* (584 Жовтн.; 683, 688, 695 Кривоозер.; 736 Микол.; 828, 870 Новоодес.).

ЗАГОГО'РИТИСЯ [загóгоритис'а], -юся, -ишся, док. Загордитися. Див. **ЗАГОГО'ШИТИСЯ**. *Похвалили за хорошу роботу, а він загогорився, іде і ні на кого не дивиться* (32 Арбузин.; 101, 102, 103 Башт.; 693, 697 Кривоозер.; 879, 882 Очак.).

ЗАГОГО'ШИТИСЯ [загóгошитис'а], -уся, -ишся, док. Загордитися. *Диви, як загогошився, коли поступив на роботу у суднобудівельний завод* (17, 18 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 287 Веселин.; 516, 519 Єлан.; 580, 582 Жовтн.; 706, 731 Микол.).

ЗА'ГОДІ [за́год'і], присл. Заздалегідь, загодя. *Усе, що потрібне до весняних польових робіт, ми приготували загоді* (49, 102, 103 Башт.; 217, 218 Брат.; 295, 298 Веселин.; 384, 389 Влад.; 767, 768 Новобузьк.).

ЗАГОЛО'ВОК [заголóвок], -а, ч. Подушка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Візьми заголовок, підклади, щоб зручно було лежати, і відпочивай на здоров'я* (49 Башт.; 160, 161, 162 Березнег.; 292, 294, 314 Веселин.; 337 Вознесен.; 828, 829, 830 Новоодес.; 946 Первомай.; 1012, 1016 Снігур.).

ЗАГО'МБИТИСЯ [загóмбитис'а], -юся, -ишся, док. Загордитися. *Похвалили трошки, а він загомбився, ніс задрав, гемби закопив* (257, 260 Брат.; 407, 409 Влад.; 447, 449 Доман.; 550, 574 Жовтн.; 602, 604 Казан.; 693, 694 Кривоозер.).

ЗАГОНОРУВА'ТИСЯ [загонорува́тис'а], -юся, -єшся, док. Загордитися; набундючитися. *Не встиг у відмінники вилізти, як уже й*

загонорувався, носа задрав (71 Башт.; 337, 374 Вознесен.; 550, 574, 575 Жовтн.).

ЗАГО'НИЧ [заго́нич], -а, ч., мисл. Мисливець, який під час полювання заганяє звіра в потрібному напрямку. *Загоничі пішли в обхід, щоб зайців вигнати на відкрите місце* (384, 389 Влад.; 584 Жовтн.; 683, 685, 688 Кривоозер.).

ЗАГО'НКА [заго́нка], -и, ж. Спосіб орання поля. *Трактористи пшеничище почали орати в загонку, тобто із середини поля* (78, 79 Башт.; 124, 142 Березан.; 703, 706, 731 Микол.; 768 Новобузьк.; 841 Новоодес.).

ЗАГО'НЧИК [заго́нчик], -а, ч. Сарайчик для свиней. *У нас в загончику годується семимісячний кабанчик і двійко місячних поросят* (69 Башт.; 828, 830, 870 Новоодес.; 907 Первомай.).

ЗАГО'НЯ [заго́н'а], -і, ж. Спосіб орання поля. *Картоплище будемо орати загоня, тобто починати з краю поля, а кінчати всередині* (11 Арбузин.; 78 Башт.; 124, 142 Березан.; 475 Доман.; 678, 683 Кривоозер.; 703, 706, 731 Микол.; 841 Новоодес.).

ЗАГОРИ'ЗИНА [загори́зина], -и, ж. Зморшка. *Не солодко, видно, живеється сину, бо загоризини вкрили все обличчя* (150 Березан.).

ЗАГОРЛАПА'НИТИ [загорлапа́нити], -ю, -иш, док. Сильно закричати; загорланити. *Хтось вечером загорлапанив на все село, немов його різали* (10, 12, 35, 41 Арубузин.; 44, 49, 52, 55, 89, 101 Башт.; 107, 150, 151, 156 Березан.; 185, 203 Березнег.; 448, 491 Доман.; 557, 562, 568, 574, 576 Жовтн.; 678, 683 Кривоозер.; 706, 736 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 828, 829, 842 Новоодес.; 882, 883, 906 Очак.; 911, 946 Первомай.; 983, 974 Снігур.).

ЗАГОРОДІ'ЛЬНЯ [загороді́ль'н'а], -і, ж. Загорожа. *Син привіз дощок, щоб поставити від вулиці нову загородільню* (554 Жовтн.).

ЗАГОРУ'Х [загору́х], -у, ч. Паркан, загорожа. *Зараз загорух у нас є тільки з вулиці, а ближчим часом поставимо і в кінці огорода* (892, 893 Очак.).

ЗАГРА'БИТИ [загра́бити], -ю, -єш, док., перех. Згребти, згорнути, загорнути. *Учням старших класів наказали заграбити яму на подвір'ї школи* (562, 574 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 974, 975 Снігур.).

ЗАГРАСО'ВАНИЙ [заграсо́ваний], -а, -е. Замішаний. *Заміс був заграсований біля глинища, щоб далеко не возити глину* (насел. п. див. **ЗАГРАСУВА'ТИ**).

ЗАГРАСУВА'ТИ [заграсува́ти], -ю, -єш, док., перех. Замісити. *Для будівництва ферми заграсували великий заміс глини* (39 Арбузин.; 44, 55 Башт.; 158 Березан.; 384, 396, 404, 409, 422 Врад.; 456 Доман.; 550, 558 Жовтн.; 678, 685, 688, 693 Кривоозер.; 912, 917, 930, 932 Первомай.).

ЗА'ГРЕБ [за́греб^п] (1), -а, ч. Грабки, якими згрібають скошене сіно. *На сінокіс послали загреб, щоб згріб скошене сіно у валки* (18, 19 Арбузин.; 442, 443 Доман.).

ЗА'ГРЕБ [за́греб^п] (2), -а, ч. Хвиля. *Ціла низка рибацьких фелюг виднілося із-за пінистих загребів* (150 Березан.; 889 Очак.).

ЗАГРИ'ЗЛИВИЙ [загрі́зливий], -а, -е. Задерикуватий. *Не чіпай отого дурного, бо він такий загризливий, що почне битися* (398, 399, 401 Врад.; 676, 697, 698 Кривоозер.).

ЗАГРИМОХКОТІ'ТИ [загримохкоті́ти], -тю, -иш, док. Сильно загримотіти. *Блиснула блискавка, а потім так сильно загримохкотіло, що всі аж поприсідали* (412, 413 Врад.; 690, 692, 693 Кривоозер.).

ЗАГРІБА'ЧКА [загр'іба́чка], -и, ж. Знаряддя, яким загрібають щось (граблі, лопата, кочерга). *Візьми загрібачку і розгорни жар у грубі. Син загрібачкою згрібав розтрушену солому* (35, 36 Арбузин.; 150, 156 Березан., 245, 247 Брат.; 384, 401 Врад.; 697, 698 Кривоозер.).

ЗАГРІБО'К [загр'ібо́к], -а, ч. Валки, що залишаються при згрібанні скошеного (сіна, вівса і т. ін.). *Готуй гарби, завтра будемо возити на ферму загрібки і скиртувати* (974, 975 Снігур.).

ЗА'ГРІГ [загр'іг^х], -у, ч. Пропуск в оранці. Огріх. *Під час нічної оранки молодий тракторист наробив багато загрозів* (462, 491 Доман.; 526 Єлан.; 829 Новоодес.).

ЗАГРОМА'ДЖЕНИЙ [загромаджениї], -а, -е. Заволочений. *Картоплище зоране і загромаджене, можна сіяти озимину* (насел. п. див. **ЗАГРОМА'ДИТИ**).

ЗАГРОМА'ДИТИ [загромадити], -джу, -дю, -иш, док., перех. Заскородити, заборонувати, заволочити. *За сьогоднішній день трактористи все пшеничне поле зорали й загромадили* (11, 12 Арбузин.; 114, 152, 150 Березан.; 401 Влад.; 678, 683 Кривоозер.; 770 Новобузьк.; 828, 845 Новоодес.; 970, 978, 980 Снігур.).

ЗАГРОМОХКОТІ'ТИ [загромахкот'іти], -тю, -иш, док. Сильно заgrimотіти. Див. **ЗАГРИМОХКОТІ'ТИ**. *Приїхала якась машина з прицепом і так загромахкотіла, що всі повибігали на вулицю* (10, 35 Арбузин.; 260 Брат.; 423 Влад.; 442 Доман.; 693, 695 Кривоозер.).

ЗАГРО'ЧИНА [загр'очина], -и, ж. Стійло для корови. *Заведи корову в загрочину і прив'яжи, щоб не відірвалася* (442, 462 Доман.; 516, 522 Єлан.; 838 Новоодес.).

ЗАГУВА'ЛЬНЯ [загува́льна], -і, ж. Призьба. *Сидять старі вечером на загувальні і ведуть тиху спокійну розмову* (187, 188 Березнег.).

ЗАГУДЗО'ВАНИЙ [загудз'ованиї], -а, -е. Зав'язаний. *Усі мішки із зерном зв'язані, загудзовані, можна вантажити на машину* (насел. п. див. **АГУДЗУВА'ТИ**).

ЗАГУДЗУВА'ТИ [загудзува́ти], -ю, -єш, док., перех. Міцно зав'язати вузол. Див. **ЗАГУ'ДЗЯТИ**. *Хлопці загудзували мішки з пшеницею так, що й не розв'яжеш* (74 Башт.; 375, 377 Вознесен.).

ЗАГУДЗУВА'ТИСЯ [загудзува́тис'а], -ється, док. Зав'язуватися, зароджуватися (про плід, зародок овочів). *Наші огірочки загудзувалися, треба б вечером ще полити* (насел. п. див. **ЗАГУДЗУВА'ТИ**).

ЗАГУ'ДЗЯНИЙ [загудз'аній], -а, -е. Зав'язаний. *Ми одержали пакунки, міцно загудзяні шпагатом, у яких були різні книги* (830 Новоодес.).

ЗАГУ'ДЗЯТИ [загудз'ати], -ю, -єш, док., перех. Міцно зав'язати вузол. *Ти загудзяв так шнурки ботинок, що я ніяк не розв'яжу* (830 Новоодес.).

ЗАГУ'ДЗЯТИСЯ [загудзатис'а], -юся, -єшся, док. Зав'язатися. *Якщо волосінь вудочок загудзялася, то її вже не розв'яжеш* (830 Новоодес.).

ЗАГУ'ЗДРАТИСЯ [загудзратис'а], -юся, -єшся, док. Бути дуже зайнятим. *Наш син сьогодні чогось загудзрався, що й на обід не приходив* (550 Жовтн.; 686, 688 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.).

ЗАГУ'МЕННЯ [загумен':а], -я, -с. Частина двору позад будинку. Задвірок. Див. **ЗАГУ'МЕНОК**, **ЗАДИ'**, **ЗАДИ'М**. *На загуменні у нас знаходиться сарайчик для курей і погріб* (314 Веселин.; 337 Вознесен.; 415 Влад.; 580 Жовтн.).

ЗАГУ'МЕНОК [загуменок], -у, ч. Місце позад двору, будинку. *Зараз увесь загуменок ми скопали і посадили там різну огородину* (829 Новоодес.).

ЗАГУНДО'СИТИ [загундосити], -сю, -шу, -сиш, док. Заговорити в ніс і загугнявити. *Після хвороби внук трохи загундосив, але це швидко пройде* (10, 12, 35, 41 Арбузин.; 52, 101, 102 Башт.; 150, 156 Березан.; 185, 203 Березнег.; 222, 234 Брат.; 305 Веселин.; 373 Вознесен.; 527 Єлан.; 557, 558, 562, 584 Жовтн.; 652 Казан.; 708, 731 Микол.; 830, 842 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 911, 930 Первомай.; 970, 981 Снігур.).

ЗА'ГУРКА [загурка], -и, ж. Розвага. *Діти завжди знайдуть якусь загурку і граються собі тихенько* (88, 89 Башт.; 552, 554 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

ЗАГУ'РКАТИ [загуркати], -є, док. Захрюкати (про свиню). *Свині наші загуркали, мабуть, їсти захотіли, або ж щось сполохало* (74, Башт.; 161, 166 Березнег.; 336, 372, 373 Вознесен.; 432, 445 Доман.; 550 Жовтн.; 685, 688, 690 Кривоозер.; 706, 731 Микол.).

ЗАГУРМЕ'ГАТИСЯ [загурме́гатис'а], -юся, -ешся, док., ірон. Недоречно дуже тепло одягтися. *Чого ти сьогодні загурмегалася, немов у Сибір збираєшся їхати* (83, 85 Башт.; 693, 696, 700 Кривоозер.).

ЗАГУТО'РИТИ [загудо́рити], -ю, -иш, док. Заговорити. *Молодь жваво загуртила про зустріч випускників школи, яка відбудеться в суботу* (346, 347 Вознесен.; 456, 462, 491 Доман.; 520, 526, Єлан.; 557, 558, 554 Жовтн.; 595 Казан.; 703, 705 Микол.; 829, 862 Новоодес.; 972, 974, 975 Снігур.).

ЗАГУТО'РИТИСЯ [загудо́ритис'а], -юся, -ишся, док. Довго говорити, захоплюючись розмовою. Заговоритися. *Загуртилась з кумою до півночі і не помітила, як час іде* (насел. п. див. **ЗАГУТО'РИТИ**).

ЗАДАВА'НКА [задава́нка], -и, ж., кул. Рязанка. *На вечерю подали гаряченькі пиріжечки і задаванку* (314 Веселин.; 337 Вознесен.; 396 Влад.; 574 Жовтн.).

ЗАДАВА'ЧКА [задава́чка], -и, ж. Задавака. *Ота задавачка, як іде, то ні на кого й не дивиться* (10, 12, 41 Арбузин.; 44, 49, 55, 101 Башт.; 150, 156 Березан.; 185, 203 Березнег.; 271, 273 Брат.; 295 Веселин.; 342 Вознесен.; 558, 562, 568 Жовтн.; 595 Казан.; 706, 705 Микол.; 768, 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 911 Первомай.; 974, 978 Снігур.).

ЗАДАВА'ЧЛИВИЙ [задава́чливий], -а, -е. Задавакуватий. *Вулицею йдуть задавачливі волосатики з гітарою і щось наспівують* (150 Березан.; 562 Жовтн.; 706 Микол.; 828 Новоодес.).

ЗАДА'ВКА [зада́ўка], -и, ж., мед. 1. Дитяча інфекційна хвороба свинка. *Задавка – це дитяча інфекційна хвороба, при якій відбувається запалення слинних залоз* (559, 558, 584 Жовтн.).

2. Хвороба ангіна. *Хлопець застудив горло і захворів задавкою, стало важко дихати, ковтати їжу* (911 Первомай.).

ЗАДА'РМУ [зада́рму], присл. Задарма. *Сьогодні на базарі майже задарму купила два відра яблук* (10, 11 Арбузин.; 292, 294 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 384, 389, 407 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗАДА'ШЛИВИЙ [зада́шливий], -а, -е. Хвалькуватий, задавакуватий. *І в кого воно вдалося таке задашливе хлоп'я? Немов у нашому роду таких і не було* (608 Казан.; 695 Кривоозер.; 712, 723 Микол.; 851, 870 Новоодес.).

ЗАДВИ'ЖКА [задв'іж^шка], -и, ж. Каглянка, засувка, якою закривають димохід. *У грубі вже прогоріли дрова, тому закривай задвижку, нехай теплий дух іде на хату* (22, 35, 36 Арбузин.; 83, 103 Башт.; 135 Березан.; 355 Вознесен.; 448, 456, 478 Доман.; 685, 692, 695 Кривоозер.; 751, 752 Микол.; 893, 891 Очак.; 907 Первомай.; 963, 974, 981, 1002 Снігур.).

ЗАДВІ'РОК [задв'ірок], -а, ч. Одвірки. *Поставив новий задвірок у сараї, а тепер треба навісити двері* (384, 396 Влад.; 688, 696 Кривоозер.; 773 Новобузьк.).

ЗАДЕНО'К [заде^нно́к], -а, ч. Нижня дошка у возі або гарбі. *Заденок у возі поламався, треба поставити новий, бо ніяк їздити* (557, 558 Жовтн.).

ЗА'ДЕРКА [заде^нрка], -и, ж., кул. Їжа, зварена з маленьких кусочків тіста. Затірка. *Була дуже зайнята, тому на швидку руку зварила на обід задерку* (18, 19 Арбузин.; 442 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 562, 574 Жовтн.).

ЗАДЗИГОНІ'ТИ [задзигон'іти], -ю, -иш. док. Задрижати від холоду. *Син зайшов у хату та так задзигонів, що мені аж моторошно стало* (448, 449 Доман.).

ЗАДЗЯВУНІ'ТИ [задз'авун'іти], -ить, док. Загавкати. *Наш песик чогось задзявунів, видно, що хтось іде в двір* (767, 768 Новобузьк.; 829, 842–843, 844 Новоодес.).

ЗАДИ' [заді], мн. Частина двору позад будинку. Задвірок. *Там, на задах, ми садовимо огірки, помідори, цибулю й кабаки* (18, 20, 22, 26 Арбузин.; 46, 47, 49, 68, 101 Башт.; 132, 133, 135, 150, 151 Березан.; 185, 186, 203, 205 Березнег.; 223, 225, 271 Брат.; 333, 356, 359 Вознесен.; 396, 398, 399, 423 Влад.; 456, 457, 471, 476 Доман.; 533, 535 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 616, 617 Казан.; 801, 802, 804, 807 Новобузьк.; 846, 847, 857, 858 Новоодес.; 894, 901, 903 Очак.; 911, 930–931 Первомай.; 996, 998, 1010, 1011 Снігур.).

ЗАДИМ [задім], -у, ч. Задвірок. *Мама пішла на задим, щоб пополоти помідори, бо після дощуку почали заростати бур'яном* (568 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.).

ЗАДИМКА [задімка], -и, ж., метеорол. Завірюха. *Задимка, яка піднялася вчора вечером, не вишухала всю ніч* (335 Вознесен.; 384, 389 Влад.; 558, 568, 576 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 1008 Снігур).

ЗАДИМОК [задімок], -у, ч., метеорол. Заморозки. *Прийшов листопад, і почалися задимки то нічні, то ранкові* (526, 527 Єлан.; 696 Кривоозер.; 751 Микол.).

ЗАДИРКАТИ [задіркати], -ю, -єш, док. Задеренчати. *Серед ночі задиркав трактор біля двору, і невдовзі хтось постукав у вікно* (161, 162 Березнег.; 222, 223 Брат.; 359, 373 Вознесен.; 634, 640 Казан.; 699, 700 Кривоозер.; 703, 706, 731 Микол.; 851 Новоодес.).

ЗАДИСТИЙ [задістий], -а, -е. Огрядний. *Петро – чоловік солідний, задистий, у твоє крісло може не вміститися* (478 Доман.).

ЗАДНИЦЯ [зідниц'а], -і, ж., анат. Частина тіла людини нижче спини. *Син балувався, ну й одержав по задниці те, що заслужив* (10, 11, 22, 36 Арубозин.; 44, 52, 102, 103 Башт.; 124, 127 Березан.; 173, 175 Березнег.; 373, 356 Вознесен.; 383, 407 Влад.; 505, 516 Єлан.; 557, 568, 584 Жовтн.; 678, 683 Кривоозер.; 706, 712, 731 Микол.; 765, 782 Новобузьк.; 851, 859 Новоодес.; 875, 877, 883 Очак.; 911, 926 Первомай.; 982, 984 Снігур.).

ЗАДНИЧИНА [задничіна], -и, ж., анат. Частина тіла людини нижче спини. *Веди себе краще, бо батько надає по задничині так, що будеш пам'ятати до нових віників* (49, 51, 83 Башт.; 338, 359 Вознесен.).

ЗАДНЯ' [зад'н'а], присл. Завидна. *Сьогодні наші повернулися з поля задня, ще й сонце не зайшло* (418, 421 Влад.; 498, 501 Доман.; 678, 695, 696 Кривоозер.; 829 Новоодес.).

ЗАДНЯК [зад'н'ак], -а, ч., риб. Задня частина човна. Корма. *На задняку човна сидів дідусь і правив, опустивши весло* (899, 901 Очак.).

ЗА'ДНЯ ХА'ТА [за́д'н'а ха́та], -и, ж. Кімната, вікна якої виходять у город, а не на вулицю або у двір. *Треба повідкривати вікна у задній хаті, щоб освіжилася* (44, 83 Башт.; 108, 144 Березан.; 303 Веселин.; 562 Жовтн., 751 Микол.; 829 Новоодес.; 981, 1003 Снігур.).

ЗАКУДКУДА'ХКАТИ [закудкуда́хкати], -є, док. Закудкудакати. *Кури вже проснулися і закудкудахкали, треба випускати з сідала у двір і годувати* (35, 36 Арбузин.; 448 Доман.; 697, 699, 700 Кривоозер.).

ЗАКУ'ЗДРАНИЙ [заку́здраній], -а, -е. Розпатланий. *Розчешися, а то ходиш така закуздрана, що люди, як побачать, то сміятимуться* (257, 260 Брат.; 384, 407, 416 Влад.; 576, 584 Жовтн.; 685, 407, 688 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 842,843 Новоодес.).

ЗАКУ'ЗДРАТИСЯ [заку́здратис'а], -юся, -єшся, док. Бути не розчесаною, патлатою. Див. **ЗАКУ'СТРАТИСЯ, ЗАКУ'ШТРАТИСЯ.** *Спала, то закуздралася, а встала, то треба ж розчесатися, а не ходити, як задріпанка* (257, 260 Брат.; 384, 407, 416 Влад.; 576, 584 Жовтн.; 685, 687, 688 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ЗАКУКА'НЕНИЙ [закука́не^нній], -а, -е., риб. Нанизаний на кукан. *Уся риба, яку сьогодні вловили, закуканена, можна іти додому* (насел. п. див. **ЗАКУКА'НИТИ**).

ЗАКУКА'НИТИ [закука́нити], -ю, -иш, док., перех. Нанизати вловлену рибу на кукан. *Вибери із судочка рибу і закукань, бо будемо іти додому* (49, 52 Башт.; 137, 150 Березан.; 203 Березнег.; 342 Вознесен.; 475 Доман.; 574, 573Жовт.; 706, 731, 747 Микол.; 829, 842, 857 Новоодес.).

ЗАКУЛДИ'КАТИ [закулді́кати], -є, док. Видавати характерні для індиків звуки. *В сараї закулдикали индики, треба вже випускати їх гуляти* (58, 74 Башт.; 169 Березнег.; 245, 250 Брат.; 346, 372 Вознесен.; 514, 515 Єлан.; 558, 562 Жовтн.).

ЗАКУПКО'ВАНИЙ [закупко́ваний], -а, -е. Складений в купі. *Зібрані огірки закупковані, бо після обіду не підвезли тари* (насел. п. див. **ЗАКУПКУВА'ТИ**).

ЗАКУПКУВА'ТИ [закупкува́ти], -ю, -єш, док., перех. Скласти в купі. *Помідори, якщо їх закупкувати, до ранку пропадуть* (568 Жовт.р.; 829, 842, 844 Новоодес.; 883, 892, 893 Очак.; 963, 994 Снігур.).

ЗАКУРГИ'КАТИ [закургі́кати], -ю, -єш, док. Стиха заспівати. *Жінки сиділи і розмовляли, а потім закургикали своїх пісень* (568, 569, 572 Жовт.; 694, 693 Кривоозер.; 703, 704, 734 Микол.; 851, 857 Новоодес.; 981, 984 Снігур.).

ЗАКУРДИ'КАТИ [закурді́кати], -є, док. Видавати звуки, характерні для індиків. *Гиндики чогось у сараї закурдикали, мабуть, просяться на вулицю* (257, 260 Брат.; 384, 396 Врад.; 700, 701 Кривоозер.).

ЗАКУРТУХА'ТИ [закуртуха́ти], -ю, -єш. док., перех. Перевернути. *Щоб Микола скоріше проснувся, хлопці закуртухали його, а потім збризнули холодною водою* (89 Башт.; 844 Новоодес.).

ЗАКУРТУХА'ТИСЯ [закуртуха́тис'а], -юся, -єшся, док. Перевернутися. *Вночі ти чогось різко закуртухався, щось промимрив, а потім знову захропів* (насел. п. див. **ЗАКУРТУХА'ТИ**).

ЗАКУ'СТРАНИЙ [заку́страній], -а, -е. Розпатланий. *Розчешися та заплети коси, бо ходиш закустрана, як погана вівця* (насел. п. див. **ЗАКУ'СТРАТИ**).

ЗАКУ'СТРАТИ [заку́страти], -ю, -єш, док., перех. Розпатлати волосся на голові. *Ти привчайся так лягати спати, щоб кудрі не закустрати* (447, 448, 449 Доман.; 892, 893, 891 Очак.).

ЗАКУ'СТРАТИСЯ [заку́стратис'а], -юся, -єшся, док. Розпатлатися, закуйовдитися. Див. **ЗАКУ'ДЛАТИСЯ, ЗАКУ'ШТРАТИСЯ**. *Щоб волосся не так закустралося, коли спиш, запинайся* (насел. п. див. **ЗАКУ'СТРАТИ**).

ЗА'КУТА [закута], -и, ж. Хлів. Див. **ЗА'КУТКА**, **ЗА'КУТНИК**. У закуті вже хрюкають свині, бо, мабуть, їсти захотіли (514, 530, 531 Єлан.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗАКУТИЛЬГА'ТИ [закутильга́ти], -ю, -еш, док. Зашкандибати (про людину з укороченою або хворою ногою). *Що це з тобою сталося, що закультигав на ліву ногу* (44 Башт.; 150 Березан.; 342 Вознесен.; 407 Влад.; 448 Доман.; 873, 875, 906 Очак.).

ЗА'КУТКА [закутка], -и, ж. Невеликий сарай. *Усі лопати, сапи і граблі почисть, віднеси в закутку і постав у вугол* (608, 609 Казан.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗА'КУТИНА [закутина], -и, ж. Закуток. *Внук провинився і заховався від батька у якусь закутину* (514, 530, 531 Єлан.; 574 Жовтн.; 688, 695, 696 Кривоозер.; 704 Микол.).

ЗА'КУТНИК [закутник], -а, ч. Хлів, сарай. *Увесь хмиз, що привезли із посадки, хлопці порубали на дрова і склали у закутник* (44, 46, 47 Башт.; 842 Новоодес.).

ЗАКУТУЛЯ'ТИ [закутул'ати], -ю, -еш, док. Жувати на кутні зуби. *Дід вкусив вареника, закутуляв, потім прицмокнув і ковтнув* (49, 101, 103 Башт.; 120, Березан.; 166, 173 Березнег.; 219, 227 Брат.; 227, 873 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 693, 700 Кривоозер.; 736, 751 Микол.; 782, 818 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 883 Очак.).

ЗАКУЦЕНІ'ЛИЙ [закуце^н'ілій], -а, -е. Замерзлий. *Син присів погрітися біля груби, бо прийшов такий закуценілий, що аж трусився* (44, 83, 85, 89 Башт.; 169, 172 Березнег.; 342 Вознесен.; 383–384, 407 Влад.; 576 Жовтн.; 685, 688 Кривоозер.; 842–844 Новоодес.).

ЗАКУЦЕНІ'ТИ [закуце^н'іти], -ю, -еш, док. Замерзнути, задубіти. *Утепли матами сарай, справ двері, бо свині закуценіють від такого холоду* (насел. п. див. **ЗАКУЦЕНІ'ЛИЙ**).

ЗАКУЧКО'ВАНИЙ [закучкóваний], -а, -е. Зібраний в купи. *Якщо закучковані помідори довго лежатимуть, то вони пропадуть* (насел. п. див. **ЗАКУЧКУВА'ТИ**).

ЗАКУЧКУВА'ТИ [закучкóвати], -ю, -єш, док. перех. Зібрати моркву, капусту, буряки в купи. *Усю моркву на ніч треба закучувати і накрити бадиллям, щоб не примерзла* (105 Башт.; 160; 161, 162 Березнег.; 342, Вознесен.; 842, 857 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 911 Первомай.; 978, 994 Снігур.).

ЗАКУ'ШКАНИЙ [заку́шканий], -а, -е. Надмірно одягнений. *Дитина так закушкана, що схожа на горохове опудало* (насел. п. див. **ЗАКУ'ШКАТИ**).

ЗАКУ'ШКАТИ [заку́шкати], -ю, -єш, док., перех. Надмірно одягнути. *Ту дитину закушкала так, що вона і не повернеться* (35 Арбузин.; 44; 49, 101, 103 Башт.; 124 Березан.; 207 Березнег.; 339, 346 Вознесен.; 456, 462 Доман.; 526 Єлан.; 569, 568, 576 Жовтн.; 621 Казан.; 688, 699, 700 Кривоозер.; 706 Микол.; 829, 851 Новоодес.; 887, 889 Очак.).

ЗАКУ'ШКАТИСЯ [заку́шкатис'а], -юся, -єшся, док. Надмірно важко одягтися. *Ти закушкався так, немов на полюс зібрався мандрувати* (насел. п. див. **ЗАКУ'ШКАТИ**).

ЗАКУШПЕ'ЛЕНИЙ [закушпéле^ний], -а, -е. Покритий пилом. *Прийшов додому внук такий закушпелений, що тільки очі блищать* (насел. п. див. **ЗАКУШПЕ'ЛИТИ**).

ЗАКУШПЕ'ЛИТИ [закушпéлити], -ю, -иш, док. Здійняти куряву. *Пройшла вулицею череда, закушпелила так, що ї світу божого не видно* (11, 21, 22 Арбузин.; 58, 74 Башт.; 120, 124, 150 Березан.; 166, 169 Березнег.; 219 Брат.; 335, 337, 346–347 Вознесен.; 407 Влад.; 445, 498 Доман.; 557, 576, 584 Жовтн.; 640, 650 Казан.; 706, 731, 734 Микол.).

ЗАКУШПЕ'ЛИТИСЯ [закушпéлитис'а], -юся, -ишся, док. Покритися пилюкою. *Піди в душ і помийся, бо дуже закушпелився біля плуга* (насел. п. див. **ЗАКУШПЕ'ЛИТИ**).

ЗАКУ'ШТРАНИЙ [заку́штраний], -а, -е. Розпатланий. *Що за мода пішла? Молодий ще хлопець, а ходить закуштраний, як старезний дідуган* (насел. п. див. **ЗАКУ'ШТРАТИ**).

ЗАКУ'ШТРАТИ [заку́штрати], -ю, -єш, док., перех. Розпатлати волосся на голові. *Ти хоч запнися платочком, виходячи з хати, бо волосся дуже закуштрала* (447, 449 Доман.; 892, 893 Очак.).

ЗАКУ'ШТРАТИСЯ [заку́штратис'а], -юся, -єшся, док. Розпатлатися. *Візьми щіточку та причешися, бо закуштралася так, що на вівцю схожа* (насел. п. див. **ЗАКУ'ШТРАТИ**).

ЗАЛА'ГА [зала́га], -и, ж., буд. Зовнішнє укріплення стін хати. *Відклади оці рівні дрючки на залаги, а останній – попилай на дрова* (688 Кривоозер.; 734 Микол.).

ЗАЛАГУ'РИТИ [залагу́рити], -ю, -иш, док. Неясно про щось заговорити. *Жінки всі гуртом залагурили, і в цьому шумі нічого не розбереш* (44, 83, 84, 89 Башт.; 108, 109 Березан.; 169, 172 Березнег.; 335, 372 Вознесен.; 383; 384, 407 Врад.; 640 Казан.; 842 Новоодес.).

ЗАЛА'ДКАТИ [зала́дкати], -ю, -єш, док. Заспівати весільних пісень. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *В народі кажуть, що не кожна свашка по правді заладкає* (10 Арбузин.; 44 Башт.; 162 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 889, 906 Очак.; 940 Первомай.).

ЗАЛА'НКА [зала́нка], -и, ж., бдж. Прополіс. *У вуликах, де старі рої гніздяться, бжолі щороку відкладають заланку* (44,106 Башт.).

ЗАЛА'СНИЙ [зла́сний], -а, -е. Ласий, захоплюючий. *Наш син здавна дуже заласний до всякої техніки, особливо до комбайнів* (838, 851 Новоодес.; 498 Доман.; 951, 952 Первомай.).

ЗАЛАТВИ'ТИ [златвіти], -лю, -иш, док., перех. Залагодити справу. *Чи вдалося вам залатвити справу, яка виникла навколо вашого сина* (137, 150 Березан.; 443,462 Доман.; 569, 751 Микол.; 984 Снігур.).

ЗАЛА'ТКА [залатка], -и, ж. Латка. *На лікті потерся піджачок, то ти приий туди залатку* (124 Березан.; 617 Казан.; 843 Новоодес.; 875, 906 Очак.).

ЗАЛА'ТОК [залаток], -а, ч. Залишок нескошених стебел. Грива. *Сьогодні наші косарі були неуважні, бо наробили чимало великих і малих залатків* (442, 475 Доман.; 505 Єлан.; 832, 834,842 Новоодес.).

ЗАЛА'ТУВАТИ [златувати], -ю, -єш, недок. Прибивати планки (лати) до крокв; покривати дах дошками. *Батько й син залатували сьогодні всю кришу на новій хаті* (44 Башт.; 161, 162 Березнег.; 558, 568, 574 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 843, 844 Новоодес.).

ЗАЛЕБОНІ'ТИ [зале^нбон'іти], -ю, -иш, док. Залепетати. *Марійка у відповідь залебоніла так, що нічого й не розбереш* (279, 314 Веселин.; 337, 346 Вознесен.; 514, 530, 531 Єлан.; 683, 693 Кривоозер.).

ЗА'ЛЕЖ [зале^нж^ш], -у, ч. Довго неорана земля. *Ми думаємо восени зорати залеж, який знаходиться за дальньою балкою, там земля непогана* (442, 475 Доман.; 688 Кривоозер.).

ЗАЛЕ'ЖАНИЙ [залéжаний], -а, -е. 1. Перелоговий. *Залежану землю ми вже давно переорали і посіяли на ній пшеницю* (356 Вознесен.; 557 Жовтн.; 819 Новобузьк.; 842, 857 Новоодес.; 934 Первомай.; 984 Снігур.).

2. Давній. *Оті залежані речі викиньте, бо в них ніхто зараз ходити не буде* (572 Жовтн.; 708, 752 Микол.).

ЗАЛИ'БИТИСЯ [заглібитис'а], -блюся, -бишся, док. Усміхнутися. *Коли повідомили про новину, він тільки залибився і нічого не сказав* (10,43 Арбузин.; 44, 101, 102 Башт.; 245, 250, 260 Брат.; 389 Врад.; 497 Доман.; 585, 586, 574 Жовтн.; 514 Єлан.; 760 Новобузьк.; 844 Новоодес.; 889 Очак.; 951 Первомай.; 981Снігур.).

ЗАЛИ'В [залиў], -у, ч. Мілкий глухий рукав річки. *У заливі є місця, де залягають соми, тому поїдемо туди на рибалку* (185 Березнег.; 340 Вознесен.; 517, 574 Єлан.; 558, 562 Жовтн.; 891 Очак.; 930 Первомай.).

ЗАЛИ'ВА [зали́ва], -и, ж. 1. Злива. *Вночі пройшла така залива, щодва дні стоять скрізь калюжі* (35 Арбузин.; 227, 260, 262, 274 Брат.; 377 Вознесен.; 384, 407, 416 Влад.; 678, 693, 700, 701 Кривоозер.; 617 Казан.; 857 Новоодес.).

2. Затока. *У заливі водяться карасики і коропці, туди й поїдемо завтра рибалити* (688 Кривоозер.; 747 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАЛИВА'НЦІ [залива́нці], мн., кул. Млинці з сиром, залиті сметаною і засмажені в печі. *Виймай з духовки заливанці, приготовлені батькові на вечерю* (44, 45 Башт.; 166, 207 Березнег.; 278, 279, 292 Веселин.; 412 Влад.; 572–574 Жовтн.; 930 Первомай.).

ЗАЛИ'ВИНА [зали́вина], -и, ж. Низина, яка навесні заливається водою. *Ми на заливині траву косимо кілька разів на рік, а восени ще й скотину випасаємо* (203, 205 Березнег.; 342 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 857 Новоодес.).

ЗАЛИ'ВКА [залиўка], -и, ж. Спільна праця сусідів і знайомих на будівництві хати. Див. **ЗАКЛА'ДЩИНА**. *Сьогодні до сусіда на заливку зійшлося багато людей* (161 Березнег.; 576 Жовтн.; 819 Новобузьк.; 842–843 Новоодес.).

ЗАЛИ'ГА [зали́га], -и, ж., риб. Човен, заповнений аж до бортів рибою. *Рибалки, вибравши рибу із ставників, привезли аж дві залиги* (11 Арбузин.; 150 Березан.; 857 Новоодес.; 883 Очак.).

ЗАЛИ'КАНИЙ [зали́каний], -а, -е. Закритий, запертий. *Сусідів сьогодні немає дома, бо хата заликана на замок* (насел. п. див. **ЗАЛИ'КАТИ**)

ЗАЛИ'КАТИ [зали́кати], -ю, -єш, док. перех. Закрити, заперти. *Итимеш з дому, заликаєш двері на замок, а ключ сховаєш у потайне місце* (574, 573 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 866 Новоодес.).

ЗАЛИМО'НИТИ [залимо́нити], -ю, -иш, док., перех. і неперех.

1. Добре заробити. *За два літні місяці ми залимонили майже по півтори тисячі рублів* (85, 94 Башт.; 166, 169 Березнег.; 342, 346, 347 Вознесен.; 462 Доман.; 557, 558, 568 Жовтн.; 703 Микол.; 851 Новоодес.).

2. Сильно ударити. *Петро викаблучувався, то Микола так залимонив його по горбу, що той аж присів* (52, 83 Башт.; 150 Березан.; 442 Доман.; 514, 515 Єлан.).

ЗАЛИ'СНИК [зали́сник], -а, ч. кул. Налісник. *Тонкий млинець, у який загортають начинку, найчастіше з сиру, називаємо залісником* (891Очак.).

ЗАЛИ'СОК [зали́сок], -а, ч. Залісина. *Чи розумнієш ти, чи старієш, що такі заліски з'явилися* (69 Башт.; 245, 250 Брат.; 295 Веселин.; 384, 407 Влад.; 678, 695 Кривоозер.).

ЗАЛИ'ТОК [зали́ток], -у, ч. Заливний луг. Вживається вихідцями із Рівненської області. *Наші корови все літо пасуться на залітку, бо там гарна трава* (866, 869 Новоодес.).

ЗА'ЛИШОК [за́лишок], -у, ч. Рогові покриття на недорозвинених копитах задніх ніг корови, свині, вівці. *У корови на задніх ногах потріскалися залишки, треба їх обрізати* (227 Брат.; 404 Влад.; 683, 685, 688 Кривоозер.).

ЗА'ЛІЖ [за́ліж^ш], -у, ч. Переліг. *У нас колись був заліж, але ми його зорали.Тепер там сіємо кукурузу, сояшники* (676, 694, 693 Кривоозер.; 734 Микол.).

ЗАЛІ'ЗКО [залі́з'ко], -а, с. Праска. Вживається вихідцями із західних областей України. *Підігрій залізко, буду прасувати білизну, яку вчора прали* (332, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 574, 558 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗАЛІ'ЗНИЙ МАГАЗІ'Н [залі́зний магазі́н], -у, ч. Магазин, у якому продаються скоб'яні вироби. *У нашому залізному магазині продаються різноманітні металеві вироби: гвіздки, завіси, лопати, граблі* (132–133 Березан.).

ЗАЛІЗНИК [зал'ізнік], -а, ч. Штикова лопата. Див.**ЗАЛІЗНЯК**. Син погострив залізник і пішов у садок обкопувати дерева (103 Башт.; 568, 569, 572 Жовтн.; 693, 696 Кривоозер.).

ЗАЛІЗНЯК [зал'ізні'ак], -а, ч. 1. Залізна лопата. Вживається вихідцями із Рівненської області. *Візьми, сину, залізник і зарий отой рівчак, що промила дощова вода біля саду* (103 Башт.; 314, 331 Веселин.; 337 Вознесен.; 695–696 Кривоозер.).

2. Казан. *У поле взяли великий залізник, у ньому будемо варити на обід борщ* (558 Жовтн.; 676–677, 683, 695–696 Кривоозер.).

ЗАЛІЗНЯНИЙ [зал'ізні'аній], -а, -е. Залізний. *У неділю в магазині купили залізняні вила, граблі, лопати* (331–332 Веселин.; 389–390 Врад.; 688, 734 Микол.; 688, 696 Кривоозер.).

ЗАЛІЗЯНИЙ [зал'із'аній], -а, -е. Залізний. *Купили в магазині залізняні граблі, бо в дерев'яних швидко ламаються зуби* (700–701 Кривоозер.).

ЗАЛІЗЯНКА [зал'із'анка], -и, ж. Залізьяка. *Наїхав на гостру залізьянку і проколов камеру на передньому скаті* (700–701 Кривоозер.).

ЗАЛІКА [зал'іка], -и, ж. Перепона на дорозі з повалених дерев. Вживається вихідцями із Вінницької області. *Після бурі, яка пройшла вночі, на дорозі утворилися заліки* (829, 842 Новоодес.).

ЗАЛІСОК [зал'ісок], -а, ч. Узлісся. *Залісок, що знаходиться біля річки, – улюблене місце нашого відпочинку* (514, 530–531 Єлан.; 842–843 Новоодес.).

ЗАЛІТТЯ [зал'іт'а], -я, с. Рання осінь. *Можна не надівати тепле пальто і шапку, бо ще заліття, тепло* (260 Брат.; 442 Доман.; 731, 734 Микол.; 981 Снігур.).

ЗАЛОГ [залог], -у, ч. Віддавання кредиторів майна або коштовностей для забезпечення одержуваної позички. *У ломбард заклали в залог шубу і реглан, бо потрібні були гроші* (184–185 Березнег.; 828, 860 Новоодес.).

ЗАЛО'М [залом], -у, ч. Огріх в оранці. *Орючи поле вночі, ти наробив сьогодні багатенько заломів, треба буде окремі місця переорати* (260 Брат.; 700–701 Кривоозер.; 1012 Снігур.).

ЗАЛО'ПОМ [залопом], присл. Залпом; в одну мить. *Прийшовши з поля на обід, син залопом випив повний ковшик води* (842, 843 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

ЗАЛОЩИ'ТИ [залошчіти], -ить, док. Зблищати. *Пішов сильний дощ, і зразу ж калюжі залощили на дорозі* (43–44 Башт.; 173, 175 Березнег.; 462 Доман.; 550, 554 Жовтн.; 866 Новоодес.).

ЗАЛОЩИ'ТИСЯ [залошчітис'а], -иться, док. Зблищати. *Розійшлися чорні хмари, і зорі залощилися в небі, моргаючи нічним трудівникам* (насел. п. див. **ЗАЛОЩИ'ТИ**).

ЗАЛУБНІ' [залубні́], мн. Сани з кузовом. *Сусід збирається залубнями їхати до млина, може, і нам повезти щось змолоти* (49, 52, 74 Башт.; 124 Березан.; 162 Березнег.; 346 Вознесен.; 456 Доман.; 514, 530 Єлан.; 695–696 Кривоозер.).

ЗАЛУ'ПКАТИ [залупкати], -ю, -єш, док. Засвистіти. *Зібралися вечером хлопці на вигоні і залупкали кожний по-своєму і хто сильніше* (688 Кривоозер.; 703, Микол.; 842–843 Новоодес.).

ЗАЛУЧА'ТИ [залучати], -ю, -єш, недок. 1. Припинити годувати дитину груддю. Відлучати. *Невістка залучила годувати сина, тому треба готувати кашу* (35 Арбузин.; 44, 52, 58, 102–103 Башт.; 109, 156 Березан.; 268 Брат.; 396, 415 Влад.; 490 Доман.; 700 Кривоозер.; 822 Новобузьк.; 829, 828, 834, 851 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 930, 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

2. Припинити годувати теля, ягня, козеня молоком з вимені матері. Відлучити. *Щоб залучити теля від корови, ми наділи йому на мордочку колючу маску. Корова сама відганяє його* (насел. п. див. **ЗАЛУЧА'ТИ**).

ЗАЛЬО'НДРАТИ [зал'ондрати], -ю, -єш, док., перех. Замазати, заляпати, забруднити. Див. **ЗАЛЬО'ПАТИ**, **ЗАЛЬО'ЦКАРИТИ**. *Чи ти*

клишоногий, що зальондрав пальто ззаду до самої спини? (150 Березан.; 169 Березнег.; 359 Вознесен.; 478 Доман.; 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 883–894 Очак.).

ЗАЛЬО'НДРАТИСЯ [зал'ондратис'а], -юся, -ешся, док. *Замазатися, заляпатися, забруднитися.* Див. **ЗАЛЬО'ПАТИСЯ**. *Зальондрався в степену так, що весь одяг треба прати* (150 Березан.; 169 Березнег.; 359 Вознесен.; 478 Доман.; 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 883, 894 Очак.).

ЗАЛЬО'ПАНИЙ [зал'опаний], -а, -е. *Забруднений. Хіба надворі така слякоть, що ти прийшов увесь зальопаний* (насел. п. див. **ЗАЛЬО'ПАТИ**).

ЗАЛЬО'ПАТИ [зал'опати], -ю, -еш, док., перех. *Заляпати. Підмазувала піч і зальопала всю долівку. Візьми віхоть і зашпаруй* (21, 22 Арбузин.; 85, 94 Башт.; 203, 205 Березнег.; 377 Вознесен.; 552, 554 Жовтн.; 628 Казан.; 723, 705 Микол.; 828, 851 Новоодес.).

ЗАЛЬО'ПАТИСЯ [зал'опатис'а], -юся, -ешся, док. *Заляпатися. Підмазувала піч, а сама зальопалася по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАЛЬО'ПАТИ**).

ЗАЛЬО'ЦКАРЕНИЙ [зал'оцкаре^нній], -а, -е. *Забруднений. Штани так зальоцкарені, що відразу й не одмиєш їх* (насел. п. див. **ЗАЛЬО'ЦКАРИТИ**).

ЗАЛЬО'ЦКАРИТИ [зал'оцкарити] -ю, -иш, док., перех. *Забруднити, замазати. Що ви варили, що каструлю так сильно зальоцкарили* (150 Березан.; 705, 734 Микол.; 893–894 Очак.; 911 Первомай.).

ЗАЛЬО'ЦКАРИТИСЯ [зал'оцкаритис'а], -юся, -ишся, док. *Забруднитися, замазатися. І де можна ото так зальоцкаритися?* (насел. п. див. **ЗАЛЬО'ЦКАРИТИ**).

ЗАМАЙТО'ЛАТИ [замайтолати], -ю, -еш, док. *Замахати, загойдати. Держачись за гілку, Петя замайтолав ногами, шукаючи, на що б стати* (870, 871 Новоодес.; 981, 983 Снігур.).

ЗАМАЙТО'ЛИТИСЯ [замаїто́литис'а], -юся, -ешся, док. Загойдатися. *Павук спустився на павутині і замайтолився біля стіни* (насел. п. див. **ЗАМАЙТО'ЛАТИ**).

ЗАМАНДРЮ'РИТИСЯ [замандр'уритис'а], -иться, док. Забажатися, захотітися. *Замандрюрилося сину піти вечером у клуб, і пішов, нікого не питаючи* (150 Березан.; 335, 346 Вознесен.; 445 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 751–752 Микол.; 851, 860 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 970, 978, 994 Снігур.).

ЗАМАНЕ'ЛИЙ [заманелі́й] -а, -е. Брудний, жирний (про волосся). *Помий голову, бо чуб уже такий заманелій, що і не розчешешся* (118–119 Березан.; 695–696 Кривоозер.).

ЗАМАНИ'ТИСЯ [замані́тис'а], док. Захотітися. *Ти дуже нетерплячий. Що заманитьсся, те й давай йому зразу ж* (47–48 Башт.; 503–504 Єлан.; 705, 706, 731 Микол.).

ЗАМАНТИЛЯ'ТИ [замантил'ати́], -ю, -еш, док. Заметляти. *Бригадир замантиляв ногами свого плаща, ні на кого не звертаючи уваги* (120, 124 Березан.; 873, 894 Очак.).

ЗАМАНТИЛЯ'ТИСЯ [замантил'атис'а], -ється, док. Заметлятися. *Машина швидко поїхала, тільки якийсь прапорець замантилявся над кузовом* (насел. п. див. **ЗАМАНТИЛЯ'ТИ**).

ЗАМАНЮ'К [заман'ук] -а, ч. Чоловік, який пристав до молодиці, яка має хату і господарство. Приймак. *Наша сусідка прийняла заманюка і живе з ним уже десять років* (52, 55 Башт.; 245 Брат.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗАМАРТУВА'ТИСЯ [замартуватис'а] -ється, док. Стан, коли кішка виявляє статеву охоту. *Наша кішка замартувалася, бо водиться з котами. Ждіть кошенят* (35 Арбузин.; 271 Брат.; 331 Веселин.; 731, 734 Микол.).

ЗАМА'ТАНКА [заматанка], -и, ж. Тепла хустка, яка зав'язується кінцями на потилиці. *Візьми, дочко, заматанку і запнися, бо надворі сьогодні вітер* (359, 380 Вознесен.; 462 Доман.).

ЗАМАХЛЮВА'ТИ [замахл'увати], -ю, -єш, док., перех. Привласнити що-небудь нечесним шляхом, вдаючись до обману, хитрощів. Зашахраювати. *Сорок рублів за прополку кукурузи бригадир замахлював, не виплатив* (142, 150 Березан.; 173, 175 Березнег.; 356, 346 Вознесен.; 456 Доман.; 557, 558, 568 Жовтн.; 704, 712 Микол.).

ЗАМАЦЬО'РЕНИЙ [замац'орєний], -а, -е. Забруднений. *Прийшов син з роботи мокрий, як хлющ, замацьорений з ніг до голови* (49, 101 Башт.; 150 Березан.; 234 Брат.; 322, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 705, 731, 747 Микол.).

ЗАМАЦЬО'РИТИ [замац'орити], -ю, -иш, док., перех. Забруднити, замазати. *Чим це ви так замацьорили стіл, що й не відшкребеш?* (насел. п. див. **ЗАМАЦЬО'РЕНИЙ**).

ЗАМАЦЬО'РИТИСЯ [замац'оритис'а], -юся, -ишся, док. Забруднитися, замазатися. *І де можна було лазити, щоб там ото замацьоритися?* (насел. п. див. **ЗАМАЦЬО'РЕНИЙ**).

ЗАМА'ШКА [замашка], -и, ж. Чоловічі рослини конопель, а також волокно з них. Плоскінь. *Дівчата замашку вибрали, зв'язали у сніпки і хваляться, що буде гарне полотно* (85, 94 Башт.; 161, 166 Березнег.; 350, 356 Вознесен.; 442, 462 Доман.; 851, 860, 870 Новоодес.).

ЗАМЕГЕ'ЛИТИ [замегелити], -ю, -иш, док. Ударити. *З розмаху замегелив так по потилиці, що він і впав на землю* (47, 48 Башт.; 150 Березан.; 357 Вознесен.; 568 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 765, 773, 782 Новобузьк.; 888, 887, 889 Очак.; 970, 981, 984 Снігур.).

ЗАМЕЛЬДУВА'ТИ [замєл'дувати], -ю, -єш, док., перех. Повідомити; довести до відома. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ЗАМІЛЬДУ'ВАТИ**. *Треба замельдувати синові, щоб обов'язково приїхав на свята у гості* (223 Брат.; 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 974 Снігур.).

ЗАМЕРЗЛЮ'К [замерзл'ук], -а, ч. Мерзлюк. Див. **ЗАМЕРЗЛЮ'КА**. *Наш си нз дитинства замерзлюк, тому завжди добре одягається і*

обувається (71, 55 Башт.; 356, 357 Вознесен.; 411, 412 Влад.; 439, 501 Доман.; 585–586 Жовтн.; 668–669 Казан.; 737–738 Микол.; 804–805 Новобузьк.; 863–865 Новоодес.; 900–901 Очак.; 972, 974 Снігур.).

ЗАМЕРЗЛЮ'КА [замер^нрзл'ука], -и, ч. і ж. Мерзлюк. *Щоб не бути замерзлюкою, треба постійно, систематично гартуватися* (насел. п. див. **ЗАМЕРЗЛЮ'К**).

ЗАМЕ'ТА [замéта], -и, ж. 1. Наметена вітром кучугура снігу. Замет. Див. **ЗА'МІТЬ**. *За ніч намело такі замети на дорогах, що треба бульдозерами їх розчищати* (245, 250 Брат.; 384, 407 Влад.; 678, 683, 693 Кривоозер.).

2. Заметіль. *Під вечір піднявся вітер і почалася замета, яка замела всі стежки і доріжки* (529–531 Єлан.; 842–843 Новоодес.).

ЗАМЕТИ'ТИ [замер^нтіти], -у, -иш, док., перех. Заразити. *У цьому році клята тля заметила всі куці винограду* (529–532 Єлан.; 695–696 Кривоозер.; 851 Новоодес.).

ЗАМЕТИ'ТИСЯ [замер^нтітис'а], -тjøся, -ишся, док. Заразитися. *Ловити рибу зараз заборонено, бо нею можна заметитися* (насел. п. див. **ЗАМЕТИ'ТИ**).

ЗАМЕТИ'ЛЬНИЦЯ [замер^ніл'ниц'а], -і, ж., метеорол. Заметіль. *Вночі розігралася велика заметільниця і не вщухала до самого ранку* (529–531 Єлан.; 695–696 Кривоозер.).

ЗАМЕТЛЮХА'ТИ [замер^нтл'ухати], -ю, -єш, док. Заметляти. *Куди ж це наш сусід сьогодні так рано заметлюхав із дому* (39 Арбузин.; 222, 223 Брат.; 298, 308 Веселин.; 384, 389, 396 Влад.; 693, 697 Кривоозер.).

ЗАМЕТЛЮХА'ТИСЯ [замер^нтл'ухатис'а], -юся, -єшся, док. Заметлятися. *Моторка пішла тихо, помітно, що на кормі заметлюхався прапорець* (39 Арбузин.; 222, 223 Брат.; 298, 308 Веселин.; 384, 389, 396 Влад.; 693, 697 Кривоозер.).

ЗАМЕШКО'ВАНИЙ [заме^ишкóваний], -а, -е. Зайнятий під житло. *Новий будинок, що недавно закінчили будувати, вже замешкований* (насел. п. див. **ЗАМЕШКУВА'ТИ**).

ЗАМЕШКУВА'ТИ [заме^ишкүва́ти], -ю, -єш, док., перех. Зайняти під житло. *У цьому році наш син замешкував трикімнатну квартиру* (331–332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 529–531 Єлан.; 695–696 Кривоозер.; 842–843 Новоодес.).

ЗАМИГИ'ЧИТИ [замигі́чити], -ить, док., метеорол. Замжичити. *Ввечері замигичило і продовжувалося майже всю ніч* (184 Березнег.; 422, 423 Влад.; 456 Доман.; 552, 554, 584 Жовтн.; 685, 688 Кривоозер.; 870 Новоодес.).

ЗАМИГКОТІ'ТИ [замигкоті́ти], -ить, док. Замиготіти. *За річкою замигкотіли зелені вогники, потім донісся гуркіт мотора* (10–12 Арбузин.; 245, 250 Брат.; 396, 407 Влад.; 529, 531 Єлан.; 685, 686 Кривоозер.; 842–843 Новоодес.).

ЗАМИ'ЗКАНИЙ [замі́зканий], -а, -е. Забруднений. *Син прийшов додому замизканий, як болотяний чорт безрогий* (насел. п. див. **ЗАМИ'ЗКАТИ**).

ЗАМИ'ЗКАТИ [замі́зкати], -ю, -єш, док., перех. Забруднити. *Замизкав за день штани й сорочку так, що з першого разу й не відпереш* (595, 597 Казан.; 767, 769 Новобузьк.; 989 Снігур.).

ЗАМИ'ЗКАТИСЯ [замі́зкатис'а], -юся, -єшся, док. Забруднитися. *Де ти ото так замизкався, що аж гидко дивитися на тебе?* (насел. п. див. **ЗАМИ'ЗКАТИ**).

ЗАМИ'КАТИСЯ [замі́катис'а], -юся, -єшся, док. Втомитися. *За день так сьогодні замикалася, що вже й ноги не носять* (628, 634 Казан.; 703, 706 Микол.; 782, 791 Новобузьк.; 964, 996 Снігур.).

ЗАМИКУЛЯ'ТИ [замікул'а́ти], -ю, -єш, док. Забігати очима. *Коли запитали, чи правда це, дід тільки замикуляв очима і нічого не сказав* (11, 39

Арбузин.; 58, 94 Башт.; 166, 169 Березнег.; 337, 335 Вознесен.; 527 Єлан.; 698, 697 Кривоозер.; 712, 723 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАМИ'МДИТИСЯ [замімдитис'а], -иться, док. Закиснутися, зіпсуватися (про молоко). *Вилий молоко у глечик, бо вже замимдилося у відрі, і постав у погріб* (183 Березнег.; 693, 699, 700 Кривоозер.).

ЗАМИ'НЬКАТИ [замін'кати], -ю, -єш, док. Мукати. *Бабуся підкликала корову, тримаючи невеликий кусочок хліба, вона тихенько заминькала* (693, 695, 696 Кривоозер.; 731, 732 Микол.; 773, 793 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 873–875, 883 Очак.; 907 Первомай.).

ЗАМИ'СНИК [замісник], -а, ч. Мисник. *Усі миски й мисочки, тарілки й тарілочки, блюдця знаходяться в замиснику* (993, 1008, 1011–1012 Снігур.).

ЗА'МІЛЬ [зám'іл'] -і, ж. Перекати ґрунту у річці. *Біля берега через кожні двадцять п'ять метрів з'являється заміль* (137, 150 Березан.; 876, 906 Очак.).

ЗАМІЛЬДУВА'ТИ [зам'іл'дува́ти], -ю, -єш, док. Повідомити. Вживається вихідцями із західних областей України. *Треба замільдувати Ярославі, що її брат приїхав з армії додому* (331–332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 974 Снігур.).

ЗАМІ'РКУВАТЕ [зам'іркувате], -ого, с. Дрібне зерно. *Усе заміркувате ми відправили на птахоферму для курей* (841–843 Новоодес.).

ЗАМІ'РКУВАТИЙ [зам'іркуватий], -а, -е. Задумливий. *Чого це ти сьогодні ходиш увесь день такий заміркуватий і сумний* (305 Веселин.; 346 Вознесен.; 389, 407 Врад.; 693, 695–696 Кривоозер.; 731 Микол.).

ЗАМІ'СТО [зам'істо], присл. Замість. *Завтра я їду в район, тому замісто мене до телят вийде дочка* (529–535 Єлан.; 691–696 Кривоозер.; 842–848 Новоодес.).

ЗА'МІТ [зám'іт], -у, ч., буд. Верхня балка на стіні. Плотва. *Заміт – балка в стіні, на яку ставлять крокви даху* (68, 70, 101–103 Башт.; 337–340 Вознесен.).

ЗА'МІТЬ [зám'ít'], -і, ж. Замет; купа снігу. *За ніч нанесло біля воріт таку заміть снігу, що й не пройти, треба прочищати доріжку* (268–269 Брат.; 550 Жовтн.; 891–892 Очак.).

ЗА'МІШКА [зám'ішка], -и, ж., кул. 1. Тісто для хліба. *Мама вигорнула з великої макітри замішку і почала робити хліб* (842–843, 860 Новоодес.; 886, 906 Очак.).

2. Мамалига. *Учора змололи у млині кукурузу, тепер є з чого готувати замішку* (35–36 Арбузин.; 101–103 Башт.; 804–805 Новобузьк.).

3. Затірка. *Замішку варять на воді або молоці, розтираючи на дрібні кульки тісто* (350, 355 Вознесен.; 407 Влад.; 573 Жовтн.; 676, 697–699 Кривоозер.).

4. Лемішка. *Замішку готують із густо запареного борошна, добре засмаженого салом* (49 Башт.; 490 Доман.).

ЗАМЛИНКУВА'ТИ [замлинкува́ти], -ю, -єш, док. 1. Заговорити. *Жінки вже замлинкували своїми язиками, це на весь вечір* (175 Березнег.; 407 Влад.; 584–585 Жовтн.; 834, 838, 842 Новоодес.).

2. Склавши руки, закрутити великими пальцями. *Склавши руки на живіт, дід замлинкував великими пальцями* (731 Микол.).

ЗАМЛІВА'ТИ [замл'іва́ти], -ю, -єш, недок. Втрачати сили, слабнути. *Другого дня батько почав замлівати, і ніщо вже не могло повернути йому сили* (517, 526–527 Єлан.; 842–844 Новоодес.).

ЗАМО'К [замо́к], -а, ч., анат. Суглоб. *Упав яюсь, ударився, тепер замок коліна так болить, що вашко ходити* (830–831 Новоодес.).

ЗАМОЛО'ТИ [замоло́ти], -ю, -єш, док., перех. Зробити попередні оберти щойно кованих жорен млина. Див. **ЗАМОЛОТИ'ТИ**. *Щойно ковани жорна обов'язково треба замолоти, кілька разів повернути перед тим, як запускати* (10, 18 Арбузин.; 478 Доман.; 514 Єлан.; 568 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 946 Первомай.; 964 Снігур.).

ЗАМОЛОТИ'ТИ [замолоті́ти], -чу, -ттю, -иш, док., перех. Зробити тихі попередні оберти щойно кованих жорен млина. *Свіжоковані жорна спершу*

треба замолотити на тихих обертах, а потім уже засипати зерно. Я попервах замолотю, а тогди будемо засипати зерно (842–843, 860 Новоодес.; 760 Новобузьк.; 906 Очак.).

ЗАМОМОТА'ТИ [замомота́ти], -чу, -тю, -иш, док. Забурмотіти. *Брат спросоння щось замомотав, перевернувся і знову ліг спати* (94, 97 Башт.; 833, 834 Новоодес.; 876, 899 Очак.).

ЗАМО'РХАНІЙ [замо́рханій], -а, -е. Заморений. *Наш кінь вже такий заморханій, що ледве бричку везе* (насел. п. див. **ЗАМО'РХАТИ**).

ЗАМО'РХАТИ [замо́рхати], -ю, -єш, док., перех. Заморити. *За день ми так коней заморхали, що вже і їсти не хочуть* (44, 49, 59 Башт.; 150 Березан.; 396 Влад.; 448 Доман.; 557, 562, 568, 574 Жовтн.; 594, 596 Казан.; 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 883, 889, 906 Очак.; 907 Первомай.).

ЗАМО'РХАТИСЯ [замо́рхатис'а], -юся, -єшся, док. Заморитися, утомитися. *І люди, і скотина вже заморхалися в таку неgodу так, що далі нікуди* (насел. п. див. **ЗАМО'РХАТИ**).

ЗАМОТИЛЯ'ТИ [замотил'а́ти], -ю, -єш, док. Замахати. *Падаючи з гори, хлопець так замотиляв ногами, що й чоботи поспадали* (322 Веселин.; 407, 409 Влад.; 683, 686, 688 Кривоозер.; 751, 752 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

ЗАМОТУ'ЗУВАТИ [замо^уту́зувати], -ю, -єш, док., перех. Зав'язати мотузком. *Як ти ці черевики замотузував так, що тепер і не розв'яжеш?* (26, 35, 36 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 109, 118 Березан.; 169, 172 Березнег.; 350, 359 Вознесен.; 447, 449 Доман.; 550, 574 Жовтн.; 723, 736 Микол.; 828, 851 Новоодес.).

ЗАМО'ЦАНІЙ [замо́цаній], -а, -е. Забруднений. *Син прийшов вчора вечері додому увесь замоцаний по самі вуха* (44–47, 55 Башт.; 342 Вознесен.; 584 Жовтн.; 695–696 Кривоозер.).

ЗАМО'ЦАТИ [замо́цати], -ю, -єш, док., перех. Замазати, забруднити. *Де ти ходив, де ти бродив, що штани й сорочку так замоцав?* (насел. п. див. **ЗАМО'ЦАНИЙ**).

ЗАМО'ЦИТИСЯ [замо́цитис'а], -юся, -єшся, док. Замазатися, забруднитися. *Скидай свою робу, умивайся, бо дуже вже ти замоцався біля свого трактора* (насел. п. див. **ЗАМО'ЦАТИ**).

ЗАМО'ЧУВАТИ [замо́чувати], -ю, -єш, недок. Випивати з нагоди вдалої купівлі чогось. *Такі чоботи требабі замочити, а то ще розсунуться, потріскаються і розпадуться* (10, 11, 18 Арбузин.; 44, 49, 52, 101 Башт.; 120, 124, 150 Березан.; 161, 162, 166 Березнег.; 339, 346 Вознесен.; 462 Доман.; 557, 558, 562, 574 Жовтн.; 693, 697, 700 Кривоозер.; 712, 723 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 846, 829, 845 Новоодес.; 873, 883 Очак.; 911, 930 Первомай.; 981, 984 Снігур.).

ЗАМУ'ЛОК [заму́лок], -а, ч. Мул. *Замулок на дні водоймищ утворюється із найдрібніших часток різних речовин* (829, 842 Новоодес.).

ЗАМУРЗЯ'КА [замурз'а́ка], -и, ч. Замазура. *Нам назустріч вибіг малий замурзяка, тримаючи в руках лозину* (89, 101 Башт.; 124, 127 Березан.; 166, 169 Березнег.; 335, 337 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 514, 516 Єлан.).

ЗАМУ'ЦЬКАНИЙ [заму́ц'каний], -а, -е. Забруднений. *Заміни біля умивальника рушник, бо сильно вже замуцьканий* (насел. п. див. **ЗАМУ'ЦЬКАТИ**).

ЗАМУ'ЦЬКАТИ [заму́ц'кати], -ю, -єш, док., перех. Забруднити, замазати. Див. **ЗАМО'ЦАТИ**. *Шо ти їв, шо так замуцькав майку?* (595, 597 Казан.; 773, 782 Новобузьк.).

ЗАМУ'ЦЬКАТИСЯ [заму́ц'катис'а], -юся, -єшся, док. Забруднитися, замазатися. *Давайте будемо умиватися, бо в довгій дорозі добре замуцькалися* (насел. п. див. **ЗАМУ'ЦЬКАТИ**).

ЗАМУ'ЦЬКУВАТИЙ [заму́ц'куватиї], -а, -е. Брудний. *Чого ти щодня приходиш додому з поля такий замуцькуватий* (595, 597 Казан.; 768, 773, 782, Новобузьк.).

ЗА'МШНИК [зámшник], -а, ч. Лимар. *Замшник займається тим, що виготовляє різну ремінну зброю для коней* (102–105 Башт.; 273–275 Брат.; 350, 356 Вознесен.; 425, 429, 478 Доман.).

ЗА'НАВЕСЕНЬ [зáнаве^исе^ин'], -я, ч. Занавіска на вікно. Див. **ЗА'НАВІСЬ, ЗА'ПАН**. *Мама приготувала на вікно чисту занавесень, ввечері ми його повісимо* (107–110 Березан.).

ЗА'НАВІСЬ [зáнав'іс'], -і, ж. Занавіска на вікно. *Треба б уже замінити занавісь на причілковому вікні* (105 Башт.; 696 Кривоозер.; 706, 751 Микол.; 829, 835, 868 Новоодес.).

ЗАНА'ЧИТИ [занáчити], -у, -иш, док., перех. Приховати гроші чи якісь речі від когось. *У получку заначив трохи грошей, ото й усе, що маю для власних потреб* (342 Вознесен.; 425 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 704, 705 Микол.; 828 Новоодес.).

ЗАНА'ЧКА [занáчка], -и, ж. Те, що приховане. *Зараз і я дістану заначку і внесу свій вклад* (насел. п. див. **ЗАНА'ЧИТИ**).

ЗАНЕ'СТИСЯ [занéстис'а], -уся, -ишся, док. Трішки поїсти, підкріпитися. *Вживається вихідцями із західних областей України. Треба трішки занестися, бо сьогодні ще нічого не їв* (416 Врад.; 828, 842 Новоодес.).

ЗАНИ'КУВАТИ [зані́кувати], -ю, -єш, недок. Заходити, куди-небудь чи навідуватися до когось на короткий час. *Ми сьогодні по дорозі додому зникнули до кума, привітали з приїздом* (10, 18 Арбузин.; 49, 103, 101 Башт.; 574–576 Жовтн.; 731, 736, 747 Микол.; 842, 844 Новоодес.; 911, 930 Первомай.).

ЗАНИ'ШКУВАТИ [зані́шкувати], -ю, -єш, недок. Затихати, замовкати. *Прийшов голова, і всі занишкли* (634 Казан.; 696 Кривоозер.).

ЗАН'ІГТИЦЯ [зан'іг^xтиц'а], -і, ж., мед. Гнійне запалення у тканинах пальця. *Від чого утворилася оця занігтиця, сам не доберу ніяк* (12, 35 Арбузин.; 44, 49, 101 Башт.; 108–110, 150, 156, 159 Березан.; 234 Брат.; 478 Доман.; 731, 734 Микол.).

ЗАНО'ЗА [зан'оза], -и, ж. Загнана в тіло скіпка. *Десь загнав у ногу занозу і тепер нариває, треба чимось змазати* (71, 74 Башт.; 169, 175 Березнег.; 350 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 608 Казан.; 703, 731 Микол.; 829, 840 Новоодес.).

ЗАНО'ЗИНА [зан'озина], -и, ж. 1. Загнана в тіло скіпка. *Дай шпильку або голку, я витягну з пальця занозину, бо починає наривати* (насел. п. див. **ЗАНО'ЗА**).

2. Деталь ярма. *Встав у ярмо занозину, щоб віл не випрягався* (218 Брат.; 829 Новоодес.).

ЗА'НЯТИ [з'ан'ати], -у, -еш, док., перех. Заповнити яку-небудь посудину чимсь. *Усі глечики заняла під молоко, а сметану перелила у горщик* (995, 999 Снігур.).

ЗА'НЯТИЙ [з'ан'атиї], -а, -е. Зайнятий. *Макітра зараз занята, я зробила тісто для хліба, а баняк можу дати* (734 Микол.; 995, 999 Снігур.).

ЗА'НЯТО [з'ан'ато], присл. Зайнято. *Усі діжки занято дощовою водою, хіба, може, візьмеш вагани* (насел. п. див. **ЗА'НЯТИЙ**).

ЗАОРА'НКА [заор'анка], -и, ж. Спосіб орання поля, коли починають орати з середини. *Це поле почнемо пахати в заоранку, так буде краще* (11, 12 Арбузин.); 161–162 Березнег.; 343 Вознесен.; 442, 475 Доман.; 851, 860 Новоодес.).

ЗАОРУ'ДУВАТИ [заору'дувати], -ю, -єш, док., перех. 1. Знайти, дістати. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Вчора заорудувала два відра крумплів, щоб посадити в городі* (331, 332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 384, 396 Влад.).

2. Заволодіти. *Сусідська дочка заорудувала дідизну і зразу ж її комусь продала* (322, 330 Веселин.; 407, 409 Влад.; 683 Кривоозер.).

ЗАПА'Д [запа́д^Т], -у, ч., метеорол. 1. Великий снігопад. *Вночі був великий запад, давно у нас такого снігу не було* (74,75 Башт.; 442 Доман.; 452, 453 Микол.).

2. Глибокий сніг. *Запад такий, що до сарая і колодязя не проберешся* (74 Башт.; 346, 347 Вознесен.; 526, 527 Єлан.).

ЗАПАДЕ'НЕЦЬ [западе́не^{ИЦ'}], -я, ч. Приїжджий із західних областей України. *Западенець захоплювався нашими широкими безмежними степами* (21, 29 Арбузин.; 78, 79 Башт.; 118, 120 Березан.; 245, 250 Брат.; 337, 339 Вознесен.; 526, 527 Єлан.; 595, 597 Казан.; 731, 736 Микол.).

ЗАПАДЕ'НКА [западе́нка], -и, ж. Жінка, яка приїхала із західних областей України. *Наша сусідка – западенка, вона добре працює на фермі* (насел. п. див. **ЗАПАДЕ'НЕЦЬ**).

ЗАПА'ДКА [запа́д^Тка], -и, ж. Закрутка біля дверцят, хвіртки. *Візьми хвіртку на западку, щоб не лізли у двір чужі собаки* (160, 203 Березнег.; 478 Доман.; 567, 580 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 899 Очаків.; 911 Первомай.; 970, 974 Снігур.).

ЗА'ПАДЬ [за́пад^И], -і, ж. 1. Легкий сніг, що осідає на деревах у тиху погоду. *На деревах така западь, що як труснеш, то всього засипе снігом* (184–185 Березнег.; 261–262 Брат.; 407–409 Влад.; 478 Доман.; 883, 899 Очак.).

2. Глибокий сніг. *І в степу така западь, що возом не проїдеш, та й саньми також, бо коні грузнуть* (234, 271 Брат.; 550 Жовтн.; 926 Первомай.).

ЗАПА'ЛЮВАЧ [запа́л'увач], -а, ч. Запальничка. Див. **ЗАЖИГА'ЛКА**. *Дай твого запалювача прикурити сигарету, бо в мене вийшов бензин* (49, 91 Башт.; 320 Веселин.; 946 Первомай.).

ЗАПАЛЯ'РИТИ [запа́ля'рити], -ю, -иш, док., перех. Ударити. *За що Грицько запалював Івана у вухо так сильно, ніхто не знає* (35, 39 Арбузин.; 250, 261 Брат.; 384, 389 Влад.; 695–696 Кривоозер.).

ЗА'ПАН [за́пан], -а, ч. 1. Фартух. Див. **ЗА'ПАСКА**, **ЗА'ПИНКА**, **ЗА'ПІНКА**, **ЗА'ПОН**. *Біля плити порався шеф-повар у білому халаті і широкому запані* (52, 56, 94 Башт.; 513, 514, 522 Єлан.; 554, 574 Жовтн.; 835, 842, 843 Новоодес.; 475 Доман.; 767, 769 Новобузьк.; 974 Снігур.).

2. Занавіска на вікно. *Повісь на причілкове вікно чистий запан, бо той припав пилукою* (322, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 396 Врад.).

ЗАПАНДЬО'РИТИ [запанд'орити], -ю, -иш, док., перех. Невідомо куди подіти, загубити. *І де ти запандьорив такого гарного кошика, з яким я ходила на базар?* (184, 185 Березнег.; 346 Вознесен.; 456 Доман.; 574 Жовт.; 712, 736 Микол.; 842, 844 Новоодес.; 883, 891 Очак.).

ЗАПА'НИТИСЯ [запа́нитис'а], -юся, -шся, док. Вибагливо одягтися. *Ти диви, як Микола запанився: новий костюм, шляпа, модний галстук* (597, 608 Казан.; 703, 706 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАПА'НКА [запа́нка], -и, ж. Хустка. Див. **ЗАПИНА'ЧКА**. *Запнишь, дочко, запанкою, бо сьогодні надворі великий вітер* (1019 Снігур.).

ЗАПА'РА [запа́ра], -и, ж. Їжа для свиней. *Сьогодні із висівки та макухи приготувала запару для свиней* (44–48 Башт.; 169–170 Березнег.; 227–228 Брат.; 350 Вознесен.; 574 Жовтн.; 695–699 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

ЗАПА'РКА [запа́рка], -и, ж. Вживається у фразеологічному словосполученні „зайти в запарку”– біситися, дуже сердитися. *Не дразни його, бо як зайде в запарку, то почне ще й битися* (557–558 Жовтн.; 595 Казан.; 703–705 Микол.; 829–830 Новоодес.).

ЗАПА'С [запа́с], -у, ч., виногр. Коротко обрізаний молодий пагін виноградної лози, який у наступному році замінить старі пагони. *На цьому куці винограду залишив два запаси, щоб у наступному році замінити стару лозу* (573–576 Жовтн.; 693–696 Кривоозер.; 713, 718 Микол.; 828, 851 Новоодес.).

ЗАПА'СКА [запа́ска] (1), -и, ж. Фартух. *Коли бабуся порасться на кухні, завжди одягає запаску, щоб не забруднити спідницю* (19 Арбузин.; 88

Башт.; 294 Веселин.; 337 Вознесен.; 424, 427, 429 Доман.; 526–530 Єлан.; 573–574 Жовтн.; 751–752 Микол.; 829, 859 Новоодес.).

ЗАПА'СКА [запа́ска] (2), -и, ж., ковал. Металева заготовка коваля. *Сьогодні ковалі робили запаски для завтрашнього дня* (65, 101 Башт.; 175, 178 Березнег.).

ЗАПАХМУ'РЯНИЙ [запахму́рянй], -а, -е. Захмарений. *Небо запахмуряне, може, вночі пройде довгожданий дощ* (насел. п. див. **ЗАПАХМУ'РИТИСЯ**).

ЗАПАХМУ'РИТИСЯ [запахму́ритис'а], -иться, док., метеорол. Захмаритися. *Під вечір запахмурилося в небі, може, вночі й дощик піде* (18, 35 Арбузин.; 234, 250 Брат.; 384, 387 Врад.; 533 Єлан.; 574 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 723, 734 Микол.; 773 Новобузьк.).

ЗАПАХТО'РИТИ [запахто́рити], -ю, -иш, док., перех. Запроторити. *Куди можна ото так запахторити рукавиці, що ніхто не може їх знайти* (681, 700 Кривоозер.; 911 Первомай.).

ЗАПАХТЬО'РЕНИЙ [запахт'óre^нній], -а, -е. Заморений. *Чоловік прийшов з роботи такий запахтьорений, що ліг спати не вечерявши* (насел. п. див. **ЗАПАХТЬО'РИТИ**).

ЗАПАХТЬО'РИТИСЯ [запахт'óритис'а], -юся, -ишся, док. Заморитися. *Я зовсім запахтьорився з цією новою машиною. І навіть я її брав?* (насел. п. див. **ЗАПАХТО'РИТИ**).

ЗАПАЦЬО'РЕНИЙ [запац'óre^нній], -а, -е. Забруднений. *Роздягайся і вмивайся, бо запацьорений так, немов у калюжі купався* (322, 329 Веселин.; 337 Вознесен.; 409 Врад.; 690, 692 Кривоозер.; 723 Микол.; 793 Новобузьк.).

ЗАПАЦЬО'РИТИ [запац'óрити], -ю, -иш, док., перех. Забруднити. *Де ти сьогодні лазив, що запацьорив так штани і сорочку?* (насел. п. див. **ЗАПАЦЬО'РЕНИЙ**).

ЗАПАЦЬО'РИТИСЯ [запац'óритис'а], -юся, -ишся, док. Забруднитися. *Не встиг вийти на вулицю, як вже запацьорився по самі вуха* (насел. п. див. **ЗАПАЦЬО'РЕНИЙ**).

ЗАПЕ'ВНО [запéўно], присл. Напевно. *Запевно, ми завтра підемо полоти буряки, а ви – помідори* (331–332 Веселин.; 407, 409 Влад.; 554 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 829–830 Новоодес.).

ЗАПЕНДЮ'ЧЕНИЙ [запе^нд'ўчениї], -а, -е. Загорділий. *Чого це наш ланковий сьогодні такий запендючений? Мабуть, від того, що похвалили* (59 Башт.; 175, 186 Березнег.; 357 Вознесен.; 550 Жовтн.; 696 Кривоозер.; 703, 705 Микол.).

ЗАПЕНДЮ'ЧИТИСЯ [запе^нд'ўчитис'а], -уся, -ишся, док. Загордитися. *Запендючився, як порося на орчику. А чого, і сам не знає* (насел. п. див. **ЗАПЕНДЮ'ЧЕНИЙ**).

ЗАПЕНДЮ'ШЕНИЙ [запе^нд'ўше^нний], -а, -е. Зажурений. *Вже місяць, як ніякої звістки немає від сина, тому дочка й запендюшена* (731, 734 Микол.; 851, 870 Новоодес.).

ЗАПЕНДЮ'ШИТИСЯ [запе^нд'ўшитис'а], -уся, -ишся, док. Зажуритися, засумувати. *Запендюшився наш сусід, бо син дуже захворів, лежить у лікарні* (насел. п. див. **ЗАПЕНДЮ'ШЕНИЙ**).

ЗАПЕТЛЮВА'ТИСЯ [запе^нтл'увáтис'а], -юся, -ешся, док. Закрутитися, роблячи щось; дуже втомитися. Див. **ЗАШПО'РТАТИСЯ**. *Сьогодні так запетлювалася, що вже не знаю, що й до чого* (557–558, 584 Жовтн.; 640 Казан.; 718, 723 Микол.).

2. Застебнутися. *Одягни кожух, запетлюйся добре та йди, бо на вулиці сильний вітер* (58 Башт.; 166–167 Березнег.; 416, 418 Влад.; 698 Кривоозер.).

ЗАПЕЧА'ТАНИЙ [запе^нчáтаний], -а, -е. Закритий. *У цьому вулику всі комірки стільника наповнені медом і запечатані* (насел. п. див. **ЗАПЕЧА'ТУВАТИ**).

ЗАПЕЧА'ТУВАТИ [запе^чатувати], -ю, -еш, недок. Закривати заповнені медом комірки стільника восковими кришечками (консервувати мед). *Коли бжолі наповнюють усі комірки стільника медом і запечатають їх, тоді буду знімати стільники і качати мед* (18, 21, 22, 36, 35 Арбузин.; 74, 75, 77 Башт.; 118, 124, 125 Березан.; 337, 339 Вознесен.; 439, 442 Доман.; 542, 545 Єлан.; 586, 587, 572 Жовтн.; 622, 624 Казан.; 745, 746 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 829, 842, 860, 861, 870 Новоодес.).

ЗАПИМБИ'ЧЕНИЙ [запи^мбіче^ний], -а, -е. Загорділий. *Тільки став працювати комбайнером, зразу вже й запимбичився, задрав носа* (насел. п. див. **ЗАПИМБИ'ЧИТИСЯ**).

ЗАПИМБИ'ЧИТИСЯ [запимбі^читис'а], -уся, -ишся, док. Загордитися. *Чого це сьогодні наш Микола ходить такий запимбичений* (278, 283, 297, 281 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

ЗАПИНА'ТИСЯ [запина^тис'а], -юся, -ешся, недок. Перериватися, припинятися (про голос, розмову). *Володимир, коли неправду говорить, то часто запинається* (175, 178 Березнег.; 350 Вознесен.; 462 Доман.; 568, 570 Жовтн.; 705, 731 Микол.).

ЗАПИНА'ЧКА [запина^чка], -и, ж. Хустка. *Принеси мені яку-небудь запиначку накинути на голову, бо вітер сильно віє* (75, 74 Башт.; 169, 172 Березнег.; 346 Вознесен.; 442 Доман.; 573, 574, 584 Жовтн.; 712, 723, 736 Микол.).

ЗАПИНДРЯ'ЧИТИ [запиндр'ачити], -у, -иш, док. Швидко побігти. *Хлопці запиндрячили навпростець, щоб швидше дібратися додому* (150 Березан.; 582 Жовтн.).

ЗАПИНДЮ'ЧИТИСЯ [запинд'учитис'а], -уся, -ишся, док. Загордитися. *Чого це наш сусід так запиндючився? Мабуть, виграв машину по лотереї* (423 Влад.; 478 Доман.).

ЗА'ПИНКА [за^пинка], -и, ж. Фартух. *Поварихи ходять у білих халатах, нових запинках і чепчиках* (107–109 Березан.; 169 Березнег.; 773 Новобузьк.; 851–852 Новоодес.).

ЗА'ПІК [зап'ік], -а, ч. Запічок. *Наш дідусь зимою лежить, заліши на запік, бо там тепло* (676-680 Кривоозер.).

ЗАП'ІЛЛЯ [зап'іл'а], -я, -с. Відгороджене в сараї місце, де складають всякі речі. *У запілли ми тримаємосьяку рухлядь, яка буває потрібною раз у рік* (851, 852 Новоодес.891,892, 893 Очак.).

ЗАП'ІЛЬНИК [зап'іл'ник], -а, ч. Відгороджене в сараї місце, де складають всякі речі. *Дитячі санки, лижі, коньки винеси у запільник до наступної зими* (736 Микол.).

ЗА'ПІН [зап'ін], -у, ч. Занавіска. *Зніми запін у кухні, бо вже задимівся, а на вікно повісь рогожку* (1012 Снігур.).

ЗА'ПІНКА [зап'інка], -и, ж. 1. Фартух. *Купила в магазині матерії, щоб пошити собі і дочці нові запінки* (160–161 Березнег.; 314 Веселин.; 697 Кривоозер.).

2. Запонка до манжета. *Застебни манжет запінкою, щоб рукав не налазив на долоню* (332 Веселин.; 407 Влад.; 676, 693–694 Кривоозер.).

ЗАП'ІПКАТИ [зап'іпкати], -ю, -єш, док. Почати видавати сигнали „піп-піп” (сигнали автомашини). *Йди скоріше до машини, бо шофер уже запінкав* (10, 12, 18 Арбузин.; 44, 49, 55, 101 Башт.; 342 Вознесен.; 449, 475 Доман.; 529 Єлан.; 557, 558, 562, 584 Жовтн.; 693, 699 Кривоозер.; 706, 703 Микол.; 828 Новоодес.; 911 Первомай.).

ЗАПІСО'ШНИК [зап'ісошник], -а, ч, буд. Підбита знизу дошками та частина даху, яка утворює стріху. *Запісошники робляться для того, щоб вітер не наносив на горище снігу і піску* (442, 475 Доман.; 589, 592 Жовтн.).

ЗАПІТЬМИ'ТИСЯ [зап'іт'мітис'а], -юся, -шся, док. Осліпнути. *Бабуся наша трохи запітьмилася, недобачає, тому ми виписали очки* (350, 355 Вознесен.).

ЗАПЛА'В [заплаў], -у, ч. Комиш, трава, гілки, нанесені з річки на берег. Див. **ЗАПЛА'ВА**. *Після вітру увесь берег річки покритий заплавом,*

треба його згрібати і сушити (573–574 Жовтн.; 731, 747 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАПЛА'ВА [запла́ва], -и, ж. Комиш, трава, гілки, нанесені з річки на берег. *Заплаву ми збираємо, сушимо і складаємо, а зимою нею топимо (574–575 Жовтн.; 705, 734 Микол.).*

ЗАПЛА'ТА [запла́та], -и, ж. Латка. *У мене порвалися теплі штани, то пришив якусь заплату (101–103; Башт.; 219, 271, 274 Брат.; 340, 371, 378 Вознесен.; 384, 396, 407 Влад.; 424, 478 Доман.; 568 Жовтн.; 773, 822 Новобузьк.; 828, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 1012 Снігур.).*

ЗАПЛЕ'ЧНИК [заплéчник], -а, ч. 1. Удар по плечах. *Балувалися, не слухали, за що ї одержали заплечника (75 Башт.; 169 Березнег.; 515 Єлан.).*

2. Мішок, який несуть, перекинувши через плече. *З автобуса виходять люди із заплечниками, везуть на базар продавати (342 Вознесен.; 557 Жовтн.; 703, 706 Микол.; 828 Новоодес.).*

ЗА'ПЛІТКА [за́плітка], -и, ж. Стрічка для коси. *Купила внучці, яка пішла у школу, заплітки для коси (331 Веселин.; 337 Вознесен.; 751 Микол.).*

ЗАПЛІ'ЧНИК [заплі́чник], -а, ч. Мішок, який несуть, перекинувши через плече. Див. **ЗАПЛЕ'ЧНИК**– 2. *Сьогодні батько у заплічнику приніс із лавки півпуда солі (456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.; 576, 584 Жовтн.; 704, 706 Микол.; 828 Новоодес.).*

ЗАПЛО'Д [заплóд^т], -у, ч., бдж. Бджолиний розплід у стадії личинок. *У вуликах зараз іде заплід, тому бжолі агресивні (44, 47, 48 Башт.; 396 Влад.; 584 Жовтн.).*

ЗАПЛЯ'МКАТИ [запл'амкати], -ю, -єш, док. Застукати клямкою. *Піди подивися, хто там заплямкав у двері (505, 526, 527 Єлан.; 773, 788 Новобузьк.)*

ЗАПО'ЛА [запо́ла], -и, ж. Відгороджене в сараї місце, де зберігають різні речі. *Винеси оце все лахміття у запалу, а як буде вільний час, передивимося і переберемо його (690, 692 Кривоозер.).*

ЗАПОЛЯГТИ' [запол'агті], -у, -еш, док. Наполягти. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наш старший син одружився і запліг на тому, щоб йому поставили хату* (314, 317 Веселин.).

ЗАПОМАГА'ТИСЯ [запомага́тис'а], -юся, -єшся, недок. Домагатися чогось. Вживається вихідцями із західних областей України. *Ми запомоглися, коли переїздили сюди, щоб нам радгосп дав хату* (574, 575 Жовтн.).

ЗАПО'МОРОКА [запóморока], -и, ж. Головокружіння. *Сиділи довго на сонці, загорали, і в дівчини сталася запоморока, то ми її віднесли у тінь* (407, 409 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

ЗА'ПОН [за́пон], -а, ч. Фартух. *Накинувши запон, мати вийшла в боковку і почала готувати обід* (85, 94 Башт.; 169 Березнег.; 842 Новоодес.).

ЗАПО'РИ [запóри], мн., мед. Хвороба запор. *У дитини запори, тому болить живіт. Треба нести в лікарню, щоб виписали ліки* (760 Новобузьк.; 829, 830, 840 Новоодес.).

ЗАПОРО'ЖНЕНИЙ [запорóжне^нний], -а, -е. Заповнений. *Усі відра запороженні, і нічим витягти свіжої води* (насел. п. див. **ЗАПОРО'ЖНЮВАТИ**).

ЗАПОРО'ЖНЮВАТИ [запорóжн'увати], -ю, -єш, недок. Заповнити чимсь. *Нам треба сьогодні запороженювати усі ці ящики, такмі наряд бригадира* (10, 11 Арбузин.; 278, 279 Веселин.; 471 Доман.; 1002 Снігур.).

ЗАПОРОЖНИ'ТИ [запорожніти], -ю, -иш, док., перех. Заповнити посуд. *Мама запорожила сьогодні ранком молоком усі глечики* (10, 11 Арбузин.; 278, 279 Веселин.; 471 Доман.; 1002 Снігур.).

ЗАПОРО'ТИ [запорóти], -ю, -иш, док., перех. Зіпсувати якусь деталь механізму, мотора, машини. *Випадково запов болт, яким кріпиться головка мотора* (44, 52, 101 Башт.; 333 Вознесен.; 828 Новоодес.; 907 Первомай.).

ЗАПО'РЧЕНИЙ [запóрче^нний], -а, -е. Зіпсований. *У нашої корови одна дійка запорчена, доїться тільки на три дійки* (835 Новоодес.).

ЗАПОТОЛО'ЧЕНИЙ [запотолóченийї], -а, -е. Завалькований. *Нова хата уже вкрита, запотолочена, завтра починаємо штукатурити* (насел. п. див. **ЗАПОТОЛО'ЧИТИ**).

ЗАПОТОЛО'ЧИТИ [запотолóчити], див. **ЗАПОТОЛО'ЧУВАТИ**.

ЗАПОТОЛО'ЧУВАТИ [запотолóчувати], -ю, -єш, недок. Закладати стелю новозбудованої хати вальками глини. Завалькувати. *У неділю зійшлися сусідки на толоку і допомогли запотолочити стелю* (10, 21 Арбузин.; 212, 234 Брат.; 442, 456 Доман.; 703 Микол.; 851 Новоодес.).

ЗАПРА'ВКА [запраўка], -и, ж, кул. 1. Овочі, які додаються у першу рідку страву при її готуванні. *Зараз кину заправку з кришеної петрушки, і борщ готовий* (41 Арбузин.; 49, 51 Башт.; 552, 554 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 823 Новобузьк.).

2. Засмажка. *Зараз приготую заправку, і можна буде сідати обідати* (103, 101 Башт.; 372 Вознесен.; 801, 899 Очак.; 930 Первомай.; 1010,1008 Снігур.).

ЗАПРАВТО'РИТИ [запраўтóрити], -ю, -иш, док., перех. 1. Далеко кудись послати. Див. **ЗАПРАХТО'РИТИ**. *Усі працюють у своєму селі, а мене заправторили аж у другу бригаду* (58, 59 Башт.; 207, 208 Березнег.; 357, 359 Вознесен.).

2. Кудись подіти якусь річ. *І куди ви заправторили совок, яким вибираємо попіл?* (634, 640 Казан.; 801, 802, 819, 820 Новобузьк.; 845, 846, 864, 865 Новоодес.).

ЗАПРАХТО'РИТИ [запрахтóрити], -ю, -иш, док., перех. 1. Кудись далеко послати. *Займався політикою, то й запрахторили аж у Сибір на десять років* (46–47 Башт.; 169, 173 Березнег.; 456 Доман.).

2. Кудись подіти якусь річ. *Куди ви запахторили нову качалочку, що розкачували тісто* (101 Башт.; 169, 173 Березнег.; 471 Доман.; 860 Новоодес.; 1002 Снігур.).

ЗАПРИНА'ДЖЕНИЙ [запринáджений] -а, -е. Принаджений. *Це місце у ставку запринаджене, тому і рибка сюди збирається* (насел. п. див. **ЗАПРИНА'ДЖУВАТИ**).

ЗАПРИНА'ДЖУВАТИ [запринáджувати], -ю, -єш, недок.; Принаджувати. Кидати принаду для риби. *Ранком хлопці запринаджували одну сторону ставка, тепер тут і риба добре ловиться* (173, 175 Березнег.; 340, 346 Вознесен.).

ЗАПУЗИРИ'ТИ [запузірити], -ю, -иш, док., перех. 1. Далеко щось закинути. *Коли ми гралися на балці, то Коля запузирив м'яча найдалі* (10, 11, 22, 39 Арбузин.; 44, 71 Башт.; 175 Березнег.; 384, 389 Влад.; 574 Жовтн.).

2. Швидко побігти. *Після обіду Микола так запузирив додому, що й мотоциклом не доженеш* (340, 350, 357 Вознесен.).

ЗАПУ'КАТИ [запу́кати], -ю, -єш, док. Стукати. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Піди, синку, подивися, хто там запукав так сильно у двері* (331–332 Веселин.; 337–339 Вознесен.; 407 Влад.).

ЗАПУСКНА' [запускна́], -ої, ж. Корова, яка не доїться. *Наша корова ще з ранньої осені стала запускною, а коли отелиться, не знаю* (160, 162 Березнег.; 442 Доман.; 842, 844 Новоодес.).

ЗАПУ'ХА [запу́ха], -и, ж. Каглянка. *Візьми запуху і закрій в'юшку, щоб тепло з груби йшло на хату* (866, 868 Новоодес.).

ЗАПЧИ'ХАТИ [запчі́хати], -є, док. Працювати з перебоями (про мотор машини). *Мотор мотоцикла чогось запчихав, а потім і зовсім захлох* (10, 12, 16 Арбузин. ; 44, 49, 61, 101 Башт.; 150, 152, 156 Березан.; 161, 162, 166, 203, 211 Березнег.; 282, 283 Веселин.; 337, 340, 341, 356 Вознесен.; 462 Доман.; 558, 574, 584 Жовтн.; 731, 738, 751 Микол.; 765, 773, 782, 794 Новобузьк.; 829, 830, 834 Новоодес.; 873, 877, 887, 889, 906 Очак.; 914, 915 Первомай.; 981 Снігур.).

ЗАП'ЯНКУВА'ТИ [запйанкува́ти], -ю, -єш, док. Зап'ячити. *У неділю чоловіки зап'янкували після обіду і горланили пісень до самого вечора* (81,82

Башт.; 166, 167 Березнег.; 348, 356 Вознесен.; 568, 576 Жовтн.; 678, 693 Кривоозер.; 706, 712 Микол.; 828, 837 Новоодес.).

ЗАП'Я'СНИК [зап'я́сник], -а, ч. Манжет на сорочці. *Застебни зап'ясники, щоб рукава не опускалися на п'ять руки і не заважали працювати* (676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

ЗАП'Я'ТОК [зап'я́ток], -а, ч. Закаблук. *Зап'яток – це задня тверда частина взуття, що охоплює п'яту* (456 Доман.; 558 Жовтн.).

ЗА'РА [за́ра], присл. Зараз. Див. **ЗА'РАЗКА**, **ЗА'РЕ**. *Зара ось прийду подивлюся, що ти там цікаве зробив* (178 Березнег.; 331 Веселин.; 422 Влад.; 503 Єлан.; 554 Жовтн.; 833, 834 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 974, 1002 Снігур.).

ЗА'РАЗКА [за́раз'ка], присл. Зараз. *Підожди хвилиночку, заразка я одягнуся і підемо в клуб разом* (58, 88 Башт.; 628, 630 Казан.; 768 Новобузьк.).

ЗАРАСКУВА'ТИСЯ [зараскува́тис'а], -ється, док. Період, коли кукурудза викинула цвіт. *У нас на першому полі кукуруза вже зараскувалася, дасть Бог, буде врожай* (608, 621 Казан.; 829, 838 Новоодес.; 891–893 Очак.).

ЗА'РЕ [за́ре], присл. Зараз. *Заре прийдуть останні хлопці, і поїдемо в район всі разом* (46,48 Башт.; 292 Веселин.; 471 Доман.; 703, 723 Микол.; 974 Снігур.).

ЗА'РЕВО [за́ре'во], -а, -с. Відблиск на небі яскравого світла, сяння небосхилу під час заходу і сходу сонця. Заграва. *Ввечері на заході було велике червоне зарево, кажуть, що це на вітер* (74, 81, 102, 105 Башт.; 150,151, 156 Березнег.; 314, 323 Веселин.; 359 Вознесен.; 383, 404, 405 Влад.; 478, 490 Доман.; 514, 515, 526 Єлан.; 557, 568 Жовтн.; 851 Новоодес.; 899 Очак.; 911 Первомай.; 972, 993 Снігур.).

ЗАРИБА'ЛИТИ [зариба́лити], -ю, -иш, док., перех. 1. Багато вловити риби. *Син сьогодні ранком зарибалив чимало бичків, підемо юшку варити* (150 Березнег.; 731, 747 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 873, 891 Очак.).

2. Заробити на якійсь халтурі. *Минулого місяця ми зарибалили на будівництві дач по п'ятсот рублів* (74 Башт.; 570–575 Жовтн.; 711, 731 Микол.; 768 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.).

ЗАРИВ [зарі́ў], -у, ч. Глинище. *Глину, щоб підмазати черінь у печі, ми беремо у зариві, який знаходиться у балці* (999 Снігур.).

ЗАРИВАТИ [зарива́ти], -ю, -єш, недок., перех. Обривати фрукти, овочі. *Завтра почнемо заривати всі груші, бо скоро можуть ударити морози* (690, 692 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.).

ЗАРИВАТИСЯ [зарива́тис'а], -юся, -єшся, недок. Починати першим сварку з ким-небудь. *Ти не дуже заривайся, бо ті хлопці можуть дати тобі бубни* (79, 80 Башт.; 150 Березан.; 166, 203 Березнег.; 227, 234 Брат.; 342 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 447 Доман.; 538, 562, 574, 576 Жовтн.; 678, 693 Кривоозер.; 706, 712 Микол.).

ЗАРІБОК [зарі́бок], -у, ч. Заробіток. Вживається вихідцями із західних областей України. *Приїхали у ваш край літом на зарібок, та й залишилися назавжди тут жити* (314, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 574, 575 Жовтн.; 860 Новоодес.).

ЗАРІГ [зарі́г^x], -у, ч. Поворот ріки, лиману. *Біля зарогу річки стоять рибацькі човни з самого ранку, видно, риба ловиться* (574–575 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

ЗАРІД [зарі́д^t], -у, ч. Зародок, початок. Вживається вихідцями із західних областей України. *На нашій кукурузі вже з'явилися зароди, і не погані, та й густенько* (38 Арбузин.; 842 Новоодес.).

ЗАРІНОК [зарі́нок], -у, ч. Пологий берег річки, вкритий піском, галькою тощо. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Дітваки як пішли ранком на зарінок купатися, то ніхто ще й не приходив* (331 Веселин.; 353 Возне; 384, 407 Влад.; 574, 558 Жовтн.; 696 Кривоозер.; 842 Новоодес.).

ЗАРІЧОК [зарі́чок], -а, ч. Місце злиття річок. *У зарічку вода холодніша, ніж у ріці, бо там значно глибше* (698 Кривоозер; 731 Микол.; 829, 868 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

ЗАРОБЛЯНИЙ [заробл'аний], -а, -е. Зароблений. *Привезли з току хліб, заробляний комбайнерами і трактористами під час жнив* (842, 860 Новоодес.; 1002 Снігур.).

ЗАРОБЛЯ'ТИ [заробл'ати], -ю, -єш, недок. Учиняти закваску для самогону. *Готуючись до свайби, заробила великий битон браги для самогонки* (191, 195 Березнег.; 425 Доман.; 640 Казан.; 751, 752 Микол.; 842, 844 Новоодес.).

ЗАРОСИ'ТИСЯ [заросітис'а], -уся, -ишся, док. Перекусити, злегка поїсти. *Забіг додому, щоб хоч трохи зароситися, бо з самого ранку нічого не їв* (44, 52 Башт.).

ЗА'РУБ [з'аруб^п], -у, ч. Посудина для зберігання зерна. *Зерно, яке ми заробили літом, зсипали у заруб, що стоїть у чулані* (763 Новобузьк.).

ЗАРУ'КА [зару́ка], -и, ж. Застава: віддавання кредиторів якого-небудь майна для забезпечування одержуваної позички. *Для заруки ми заклали всі наші облігації* (268, 269 Брат.).

ЗАРУКА'ВНИК [зарукаўник], -а, ч. Манжет сорочки. *Біля зарукавника білої сорочки одірвалася пуговиця, треба пришити* (137 Березан.; 424–425, 428 Доман.).

ЗАРУ'ЧИНОВА ПІ'СНЯ [заручинова п'іс'н'а], -і, ж. Пісня, яку виконують під час заручин. *На свадьбі дівчата так гарно співали різні заручинові пісні* (574–575 Жовтн.; 860 Новоодес.).

ЗАРЯСНУВА'ТИСЯ [зар'аснува́тис'а], -ується, док. Період, коли кукурудза викинула цвіт. *Наша кукуруза вже заряснувалася, скоро почнуть зав'язуватися качани* (175–178 Березнег.; 356 Вознесен; 442, 456, 457, 462, 466 Доман.; 533, 535 Єлан.; 574, 577, 585 Жовтн.; 797 Новобузьк.; 833–834, 851 Новоодес.).

ЗАСА'ДИСТИЙ [засадистий], -а, -е. Огрядний, дебелий. *Наш бригадир чоловік засадистий, свій мотоцикл, коли зламався, ніс на плечах, як іграшку* (101, 103, 105 Башт.).

ЗАСАЛАБО'НИТИ [засалабонити], -ю, -иш, док., перех. Сильно забити. *І навіщо він засалабонив так кілок, що я тепер і не витягну* (166 Березнег.; 255, 261 Брат.; 723 Микол.; 860 Новоодес.).

ЗАСВАЛЬБУВА'ТИ [засвал'бува́ти], -ю, -еш, док. Довго затриматися на весіллі. *Довго Петра немає, видно, засвальбував у рідного брата* (333, 372 Вознесен.; 434, 436 Доман.; 892, 893, 876 Очак.; 934 Первомай; 974 Снігур.).

ЗАСВА'ТИНИ [засва́тини], мн. Заручини. *Учора відбулися засватини, тепер Марися і Володя офіційно вже наречені* (478 Доман.).

ЗАСИ'ДОК [засі́док], -а, ч. Засиджене квочкою яйце. *Сьогодні повиймала з-під квочки засидки і підклала свіжі яйця* (22, 26 Арбузин.; 346 Вознесен.; 471 Доман.; 970 Снігур.).

ЗАСІ'КА [зас'і́ка], -и, ж. Засік. *Зерно, яке літом заробили на жнивах, тримаємо у засіці* (35 Арбузин.; 101–103 Башт.; 150 Березан.; 331 Веселин.; 359 Вознесен.; 396 Влад.; 448, 478 Доман.; 557, 574 Жовтн.; 751 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 830, 866 Новоодес.; 911, 946 Первомай.; 963, 970, 974, 999, 1012 Снігур.).

ЗАСІ'ЧНИК [зас'і́чник], -а, ч. Засторонок. Відгороджене місце в сараї, де складають що-небудь. *У засічнику лежать різні зараз зовсім не потрібні речі* (760, 762 Новобузьк.).

ЗАСКА'РЖИТИ [заска́ржити], -у, -иш, док. Звинуватити когось у чомусь, звернувшись на нього із скаргою. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Син заскаржив на сусідських хлопців, що вони його зобижають* (314, 322 Веселин.; 696 Кривоозер.).

ЗАСКА'РЖИТИСЯ [заска́ржитис'а], -уся, -ишся, док. Поскаржитися. *Сусідка заскаржилася на сина, що він не хоче слухатися її і не бажає вчитися* (насел. п. див. **ЗАСКА'РЖИТИ**).

ЗАСКВИ'РИТИ [заскві́рити], -ить, док. Заскиглити, запищати (про птахів). *Ввечері чути було, як у посадці якась пташка сильно і дуже вже жалібно засквирила* (606 Казан.; 805, 807 Новобузьк.).

ЗАСКІ'ЧКА [заск'і́чка], -и, ж. Клямка. Див. **ЗАСКО'ЧКА**. *Заскічка – це пластинка з важільцем, якою зачиняють і відчиняють двері, хвіртку* (212, 215 Брат.; 333, 350, 356 Вознесен.; 387, 388 Влад.).

ЗАСКО'ЧКА [заско́чка], -и, ж. Клямка. *Заскочка біля хвіртки відпала, і тепер хвіртка не закривається* (851 Новоодес.).

ЗАСЛО'Н [засло́н], -у, ч. 1. Зовнішня віконниця. *Зараз вітряно надворі, то піди закрій причілкове вікно заслоном* (206 Березнег.; 288, 298 Веселин; 373 Вознесен.; 545 Єлан.; 580, 583 Жовтн.; 911, 930, 931 Первомай.; 970, 972 Снігур.).

2. Затулка отвору печі. *Закрий заслоном піч, щоб дим не йшов у хату* (71, 77 Башт.; 760 Новобузьк.).

ЗАСЛО'НА [засло́на], -и, ж. 1. Затулка отвору печі. Див. **ЗАСЛО'НКА, ЗАСЛЯ'НКА, ЗАСЛО'Н** – 2. *Мати прибрала заслону печі і почала витягати горшки з їжею* (18 Арбуз.; 135 Березан.; 333 Вознесен.; 514 Єлан.; 776 Новобузьк.).

2. Занавіска на вікно. *Повісь на причілкове вікно білу заслону, а сіру зніми, щоб випрати* (44 Башт.; 404 Влад.).

ЗАСЛО'НКА [засло́нка], -и, ж. 1. Затулка отвору печі. *Постав горішки у піч і закрій заслонкою, щоб дух не виходив* (19, 35, 38 Арбузин.; 87, 102 Башт.; 135 Березан.; 162 Березнег.; 257 Брат.; 356 Вознесен.; 475, 491 Доман.; 526, 529 Єлан.; 723, 751 Микол.; 760 Новобузьк.; 840, 842, 860 Новоодес.; 930 Первомай.; 981, 999, 1002 Снігур.).

2. Занавіска на вікно. *Уже вечоріє. Затягніть заслонки на вікнах, щоб комарі не залітали* (404, 407 Влад.).

ЗАСЛЯ'НКА [засл'анка], -и, ж. Затулка отвору печі. *Відкрий заслянку печі, нехай теплий дух іде на хату, бо холодно* (842, 851 Новоодес.; 932, 934 Первомай.).

ЗАСЛЬО'ЗЕНИЙ [засл'озе^нний], -а, -е. Заплаканий. *Внук прийшов додому чогось засльозений і дуже сердитий* (насел. п. див. **ЗАСЛЬОЗИ'ТИСЯ**).

ЗАСЛЬОЗИ'ТИСЯ [засл'озітис'а], -уся, -ишся, док. Заплакатися. *Хто ж тебе, внучку, обідив, що ти так засльозився?* (554, 555 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.).

ЗАСМАЛИ'ТИ [засмаліти], -ю, -иш, док. Сильно ударити. *Засмалив у вухо так, що хлопчина і впав* (10, 18, 21 Арбузин.; 44, 61, 70, 74 Башт.; 118, 150 Березан.; 161, 163 Березнег.; 212, 263 Брат.; 212, 284–286 Веселин.; 333, 372 Вознесен.; 432, 434, 526 Доман.; 506, 509 Єлан.; 569, 586, 588 Жовтн.; 678, 681, 690 Кривоозер.; 703, 731, 751 Микол.; 760, 771 Новобузьк.; 829, 831 Новоодес.; 873, 891, 903 Очак.; 914, 918, 940 Первомай.; 963, 972 Снігур.).

ЗАСМА'ЛКА [засмálка], -и, ж. Засмага. *Засмалка – це потемніння білої шкіри людини під дією сонячного проміння* (94 Башт.).

ЗАСМИ'ЧЕНИЙ [засмічений], -а, -е. Убитий горем. *Наша сусідка ходить засмичена, дуже горює, плаче за чоловіком* (насел. див. **ЗАСМИ'ЧИТИ**).

ЗАСМИ'ЧИТИ [засмічити], -у, -иш, док. перех. Засмутити, убити горем. *Засмичили жінку різні життєві невдачі та постійні нарікання* (292 Веселин.; 409 Влад.; 706 Микол.; 926 Первомай.).

ЗАСНІ'Т [зас'ні́т], -у, ч. Грибкове захворювання злакових. Головня. *Коли на злакові нападе засніт, то зерно перетворюється на чорний пил* (102 Башт.; 331, 332 Веселин.; 731, 734 Микол. ; 773 Новобузьк.; 892, 891 Очак. ; 932, 933 Первомай.).

ЗАСНІ'ЧУВАТИСЯ [зас'ні́чуватис'а], -ється, недок. Уражатися головнею (про злакові рослини). *Щоб не заснічувалися злакові, посівне зерно протруюють* (102 Башт.; 331, 332 Веселин.; 760 Новобузьк. ; 891, 892 Очак.).

ЗАСО'В [засо́ў], -а, ч. Рухомий дерев'яний або залізний пристрій для замикання дверей, воріт, хвіртки. Засув. Див. **ЗАСО'ВКА**, **ЗАСО'Л**, **ЗАСУ'ЛКА**. *На ніч зачини сінешні двері і закрій на засов, щоб ніхто не заліз* (12, 35, 41 Арбузин.; 49, 58, 74, 83, 94, 101, 103 Башт.; 135, 150; 152 Березан.; 234, 271, 274 Брат.; 314, 320 Веселин.; 340; 359 Вознесен.; 478 Єлан. ; 734, 751 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 829, 830, 860 Новоодес.; 873, 899, 906 Очак; 911, 930 Первомай.; 963, 970, 978, 999, 1012 Снігур.).

ЗАСО'ВКА [засоўка], -и, ж. Засув. *Засовка біля сінешніх дверей не закривається знадвору, треба поправити* (79, 81, 94, 106 Башт.; 359 Вознесен.; 407 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 804 Новобузьк.; 857 Новоодес.).

ЗАСО'ВНЯ [засоўн'а], -і, ж. В'юшка, якою перекривають димохід печі, груби, щоб утримати тепло. Див. **ЗАСУ'ЛКА**. *Прикрій трохи засовню в грубі, щоб не так гоготіли дрова* (731, 734 Микол.; 782, 822 Новобузьк.).

ЗАСО'Л [засол], -у, ч. Засув. *Сінешні двері ми закриваємо на засол, а хатні – на замок* (102 Башт. ; 174 Березнег.; 432Доман.; 695–696, 700–701 Кривоозер.).

ЗАСТАВНА' ДО'ШКА [застаўна́ до́шка], -и, ж., бдж. Дошка, яка встановлюється збоку вулика. *Біля кожного вулика стояла заставна дошка, щоб при необхідності закрити вулик* (11 Арбузин.; 160 Березнег.; 842, 860 Новоодес.).

ЗАСТА'ВНІ [застаўн'і], мн. Віконниці. *Піди позакривай заставні, бо надворі починається дощ* (314, 315 Веселин.; 478 Доман.; 760 Новобузьк.; 860, 868 Новоодес.; 976, 979 Снігур.).

ЗАСТА'РЧИТИ [застарчити], -у, -иш, док. *Узяти в борг. Коли женили сина, то застарчили в сусіда 250 рублів* (978, 980 Снігур.).

ЗАСТЕБЕ'НИТИ [застебэніти], -ю, -иш, док., перех. Щось дуже далеко занести чи завезти. *Навіщо ви застебенили вагончик для відпочинку аж на край поля* (11 Арбузин.; 53, 83 Башт.; 121, 122 Березан.; 218 Брат.; 287, 308 Веселин.; 548 Єлан.; 699 Кривоозер.; 883 Очак.; 907 Первомай.).

ЗАСТИЛА'ТИСЯ [застилатис'а], -юся, -ешся. Засоромитися. *Молода дівчина застилася від настирливих поглядів людей* (38 Арбузин.; 442, 475 Доман.; 842, 860 Новоодес.).

ЗАСТ'ІЖКА [заст'іж^шка], -и, ж. Пряжка на поясі. Див. **ЗАСТЬО'ЖКА**. *Сьогодні на базарі купив новий пояс із красивою модною застіжкою* (297, 299 Веселин.; 584 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 891 Очак.; 930 Первомай.).

ЗАСТІЖКО'ВАНИЙ [заст'іж^шкóваний], -а, -е. Укладений в стіжки. *Пшениця на дослідному полі скошена і застіжкована* (насел. п. див. **ЗАСТІЖКУВА'ТИ**).

ЗАСТІЖКУВА'ТИ [заст'іж^шкува́ти], -ю, -еш, док. Укласти снопи в стіжки. *Ми снопи швидко звели на тік і застіжкували, а як буде час, то обмолотимо* (337, 350, 359 Вознесен.; 475 Доман.; 829 Новоодес.).

ЗАСТІ'НОК [зас'т'іно́к], -а, ч. Куток. *Винесіть отой старий шкаф у катражку і поставте у застінку* (331 Веселин.; 415, 422 Врад.; 574 Жовтн.; 696 Кривоозер.).

ЗАСТРИ'К [застр'і́к], -у, ч. Укол. *Дитина боїться застрики приймати, тому ховається від лікарів* (331–332 Веселин.; 337 Вознесен.; 695–696 Кривоозер.).

ЗАСТРО'МА [застро́ма], -и, ж. Загнана в тіло скіпка. *Загнав у палець застрому, тепер наливає там і болить* (300 Веселин.).

ЗАСТРОМИ'ТИ [застромі́ти], -ю, -иш, док., перех. Загнати в тіло скіпку. *І де я застромив у ногу якусь застрому, що тепер так болить і наливає?* (300 Веселин.).

ЗАСТРУ'ГА [застру́га], -и, ж. Драговина. *У низовині, що знаходиться за нашим селом, є давня заструга* (424–425, 427 Доман.).

ЗА'СТУП [за́ступ], -у, ч. Нижній край спідниці. Пелена. *Сьогодні ранком назбирала в огороді повний заступ огірків* (74 Башт.).

ЗАСТУ'ПЕНЬ [засту́пен'], -я, ч. Лопата. Заступ. *Візьми, сину, заступень й обкопай дерева на вулиці біля нашого двору* (55, 66 Башт.; 842, 844 Новоодес.).

ЗАСТУ'ПКА [засту́пка], -и, ж. Сапа. *Погостріть мою заступку, бо затупилася і важко полоти великий бур'ян* (66 Башт.; 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 574 Жовт.; 439 Доман.; 818 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 911, 951 Первомай.).

ЗАСТУПНИКУВА'ТИ [заступникува́ти], -ую, -уєш, недок. Бути заступником голови колгоспу, директора підприємства і т. ін. *Наш син три роки заступникував, а тепер уже став директором радгоспу* (101 Башт.; 150 Березан.; 203 Березнег.; 239 Брат.; 314 Веселин.; 346 Вознесен.).

ЗАСТЯ'ЖКА [заст'аж^шка], -и, ж. Стрічка, якою зав'язують комірець сорочки. *До нової святкової сорочки пришили голубі шовкові застяжки* (87 Башт.; 174 Брат.; 842, 869 Новоодес.).

ЗАСТЬО'ЖКА [зас'т'ож^шка], -и, ж. Пряжка на поясі. *Де це ти дістав таку красиву і модну застьоожку до пояса?* (35 Арбузин.; 448 Доман.).

ЗАСТЬО'ЛА [зас'т'ола], -и, ж. Підстилка, доріжка на підлогу. Див. **ЗАСТЬО'ЛКА**. *Збери оті застьоли, що в сінях, замочи, а завтра ми їх виперемо* (314 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 768 Новобузьк.).

ЗАСТЬО'ЛКА [заст'олка], -и, ж., млин. Підстилка, доріжка на підлогу. *На свята наша мама завжди простилає на підлогу красиві застьоолки* (44, 81, 83 Башт.; 150, 159 Березан.; 314, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 503 Єлан.; 574, 558 Жовтн.; 768, 805 Новобузьк.; 833, 842 Новоодес.).

ЗАСУ'ВКА [засу́вка], -и, ж. Заставка в лотках водяного млина. *Засувка затримує воду в лотках і регулює подачу на колесо* (103 Башт.; 145, 159, Березан.; 331 Веселин.; 552 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 857, 860, 863, 866 Новоодес.).

ЗАСУ'ЛКА [засу́лка], -и, ж. 1. Засув. *Приладнай у сараї до дверей якусь засулку, щоб хоч наніч замикати* (109 Березан.; 432 Доман.; 696, 701 Кривоозер.).

2. Засувка, якою перекривають димохід печі, груби, щоб утримати тепло. *Відкрий побільше засулку, щоб тяга була більша і краще горіло вугілля в грубі* (432 Доман.; 696 Кривоозер.).

ЗАСУМЛІВА'ТИСЯ [засумл'іва́тис'а], -юся, -єшся, док. Засумніватися. *Хлопці засумлівалися, чи зможемо ми викосити оце поле за один день* (52 Башт.; 173, 175 Березнег.; 873 Вознесен.; 456 Доман.; 514 Єлан.; 683, 693 Кривоозер.).

ЗАСУМО'ВАНИЙ [засумо́ваний], -а,-е. Сумний. *Сусідка увесь день сьогодні ходить дуже засумована, мабуть, щось трапилося* (118 Березан.; 833, 842 Новоодес.).

ЗАСУРГА'НИТИ [засургáнити], -ю, -иш, док., перех. Далеко послати, або на важку працю. *Засурганили нас возити зерно аж у найдалше село району* (109 Березан.; 282 Веселин.; 574, 576 Жовтн.; 696 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

ЗАСУРПЕ'ЛИТИ [засурпéлити], -ю, -иш, док., перех. З великою силою щось застромлювати, забивати. *Засурпелив палицю у землю так, що я її тепер і не витягну* (346, 347 Вознесен.; 548 Єлан.; 688 Кривоозер.; 851 Ноодес.; 889 Очак.).

ЗАТАБА'ЧИТИ [затаба́чити], -у, -иш, док. Закурити. *Давай, друже, затабачимо, може, більше світу побачимо* (97, 102 Башт.; 133 Березан.; 166, 207 Березнег.; 356, 359, 371 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 888 Єлан.).

ЗАТАЛАМА'ЧИТИ [заталама́чити], -у, -иш, док. Напитися, задовольняючи спрагу. *Давай хоч разок хлебену води, щоб заталамачити спрагу* (333, 355 Вознесен.; 407, 415 Врад.; 842, 843 Новоодес.).

ЗАТАЛАМА'ЧИТИСЯ [заталама́читися́], -уся, -ишся, док. Напитися, задовольнитися. *Уже три кухлі випив і ніяк не заталамачуся, все хочеться пити* (насел. п. див. **ЗАТАЛАМА'ЧИТИ**).

ЗАТАЛА'ПАНИЙ [затала́паній], -а, -е. Забруднений. *Дитина прийшла додому заталапана, немов купалася в болоті* (насел. п. див. **ЗАТАЛА'ПАТИ**).

ЗАТАЛА'ПАТИ [затала́пати], -ю, -єш, док., перех. Забруднити. Див. **ЗАТАЛАПА'ЧИТИ**. *Де ти ходив, де ти бродив, що так заталапав і штани, і сорочку?* (95, 87 Башт.; 160, 161 Березнег.; 232 Брат.; 373 Вознесен.; 526 Єлан.; 640 Казан.; 751 Микол.; 834, 842, 844, 860 Новоодес.; 974, 1002 Снігур.).

ЗАТАЛАПАТИСЯ [заталапáтис'а], -юся, -єшся, док. Забруднитися. Див. **ЗАТАЛАПАЧИТИСЯ**. *Ідучи додому, довелося перебродити калюжі, тому так і заталапалися* (насел. п. див. **ЗАТАЛАПАТИ**).

ЗАТАЛАПАЧЕНИЙ [заталапáче^нній], -а, -е. Забруднений. *Знімай свої штани й сорочку, я виперу, бо дуже вже заталапачені* (насел. п. див. **ЗАТАЛАПАЧИТИ**).

ЗАТАЛАПАЧИТИ [заталапáчити], -у, -иш, док., перех. Забруднити. *Принеси мені гасу вимити руки, бо дуже заталапачив у мазут* (35, 38 Арбузин.; 261, 262 Брат; 337 Вознесен.; 700, 701 Кривоозер.).

ЗАТАЛАПАЧИТИСЯ [заталапáчитис'а], -уся, -ишся, док. Забруднитися. *Діти гралися біля ставка і так заталапачилися в грязюку, що аж страшно дивитися* (насел. п. див. **ЗАТАЛАПАЧИТИ**).

ЗАТАРОВАНІЙ [затарóваній], -а, -е. Затарений. *Усі помідори, що зібрали сьогодні студенти, затаровані і винесені до дороги* (насел. п. див. **ЗАТАРУВАТИ**).

ЗАТАРУВАТИ [затарувáти], -ю, -єш, док., перех. Вкласти зібрані овочі чи фрукти у тару (ящики). *Усі зібрані помідори треба сьогодні ж затарувати і відправити на завод, бо попсуються* (32 Арбузин.; 87 Башт.; 160, 163 Березнег.; 343 Вознесен.; 471, 475 Доман.; 514, 515 Єлан.; 842, 860 Новоодес.; 963, 978, 981, 994 Снугур.).

ЗАТВОР [затвóр], -а, ч. Засув. *Піди візьми сінешні двері на затвор, бо будемо вже лягати спати* (150 Березнег.; 234 Брат.; 314 Веселин.; 396 Влад.; 577 Жовтн.; 697 Кривоозер.; 755 Микол.; 804 Новобузьк.).

ЗАТВОРА [затвóра], -и, ж. Спеціальний щит, який затримує воду. Заставка. *Затвора робоча пускає воду на лотоки, затвора ялова – перекриває воду* (946 Первомай.).

ЗАТВОРКА [затвóрка], -и, ж. Віконниця зовнішня. *Піду закрию наніч затворки, бо сьогодні надворі холодний вітер* (21, 22, 24 Арбузин.; 320, 321 Веселин.; 456 Доман.; 676, 697, 688 Кривоозер.).

ЗАСТЕБЕ'НИТИ [засте^иб'єніти], -ю, -иш, док., перех. Щось дуже далеко занести чи завезти. *Навіщо ви застебенили вагончик для відпочинку аж на край поля* (11, 19, 35 Арбузин.; 49, 53 Башт.; 120, 122 Березан.; 218, 245 Брат.; 287, 308 Веселин.; 357 Вознесен.; 532 Єлан.; 693, 699 Кривоозер.; 765, 813 Новобузьк.; 846 Новоодес.; 883 Очак.; 907 Первомай.).

ЗАТЕЛЕ'ПАНКА [зате^ил'єпанка], -и, ж. Неохайна жінка, дівчина. Нечепура. *Ти одягнися та розчешися, вже скоро обід, а ти ходиш немов якась зателепанка* (970, 972, 974 Снігур.).

ЗАТЕРЕНДІ'ТИ [зате^ире^инд'іти], -ю, -єш, док. Швидко заговорити. *Про що так голосно наші жіночки затеренділи* (331 Веселин.; 512, 522 Єлан.; 723 Микол.; 827, 860 Новоодес).

ЗАСТЕ'РКА [заст'єрка], -и, ж., кул. Затірка. Див. **ЗАТЕРУ'ХА**. *Сьогодні на сніданок спартолила застерку, бо дуже поспішала в поле* (66 Башт.; 332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 574 Жовт.; 439 Доман.; 818 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 911, 951 Первомай.).

ЗАТЕРУ'ХА [зате^ир'уха], -и, ж., кул. Затірка. *Затеруха – їжа смачна, споживна, а головне – готується дуже швидко* (10,11, 21 Арбузин.; 158 Березан.; 234 Брат.; 359 Вознесен.; 568, 575 Жовтн.; 676, 683, 697, 699 Кривоозер.; 842, 243, 860 Новоодес.).

ЗАТИ'КА [зат'іка], -и, ж. Заколесник. Стрижень, який вставляється в отвір на осі, щоб не спадало колесо. *Затика вставляється у вісь із зовнішньої сторони колеса, щоб воно не спадало* (212, 213 Брат.; 676, 690, 692 Кривоозер.; 911, 928 Первомай.).

ЗАТИ'ЛОК [зат'ілок], -а, ч. 1. Потилиця. *Не лізь, бо дам по затылку так, що й перевернешся* (10, 12, 18, 35 Арбузин.; 49, 87, 101 Башт.; 107, 135, 150 Березан.; 257, 271, 274 Брат.; 299, 332, 314 Веселин.; 342 Вознесен.; 424, 479, 490 Доман.; 557, 558, 573, 584 Жовт.; 669 Казан.; 723 Новобузьк.; 829, 835, 868, 869 Новоодес.; 883, 891, 899, 906 Очак.; 930 Первомай.; 963, 970, 972, 1012 Снігур.).

2. Крижівниця. *Затилком з'єднуються полудрабки воза, щоб вони не розходилися* (135 Березан.; 396 Влад.; 514 Єлан.; 899 Очак.).

ЗАТИ'ЛЬНИК [заті́л'ник], -а, ч. Залізний стрижень, що скріплює задні колеса воза з розворою. *Затильником скріплюють задні колеса воза з розворою* (12, 35, 41 Арбузин.; 49, 74, 90, 94 Башт.; 107, 144, 145 Березан.; 185, 203 Березнег.; 257, 268, 271 Брат.; 320, 321 Веселин.; 397, 396 Влад.; 448, 478 Доман.; 514, 517 Єлан.; 552, 557, 568, 574, 580, 584 Жовтн.; 678, 700 Кровоозер.; 731, 734 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 829, 842, 843, 860, 890 Новоодес.; 891, 893, 899 Очак.; 911, 930 Первомай.; 970, 977, 999, 1012 Снігур.).

ЗАТИ'НКА [заті́нка], -и, ж. Затичка, корок. *Принеси яку-небудь затичку заткнути бутилку з водою, яку я беру в поле* (11 Арбузин.; 893 Очак.).

ЗАТИРА'ЧКА [затирáчка], -и, ж. Гумка, якою витирають написане. *Купив зошитів, ручок, олівців, затирачку – всього, що потрібне школяру* (11, 18, 35 Арбузин. ; 49, 87, Башт.; 160, 162 Березнег.; 554, 576, 584 Жовтн.; 768, 787 Новобузьк.; 842, 860 Новоодес.; 893 Очак.; 940 Первомай.; 1002 Снігур.).

ЗА'ТИРКА [за́тирка], -и, ж., кул. Затірка. *Наша мама частенько варить нам затирку, бо вона смачна і швидко готується* (49 Башт.; 286, 332, Веселин.; 407, 409 Влад.; 568 Жовтн.; 829, 830 Новоодес.; 883, 893 Очак.; 1012 Снігур.).

ЗАТИ'РЮВАТИ [заті́р'увати], -ю, -еш, недок., перех. Кудись подіти, занести. *Куди ти затириєш молоток, стамеску й обценьки* (145 Березан.; 257 Брат.).

ЗАТИСКА'Ч [затиска́ч], -а, ч., тк. Мечик бительні. *Прикріпи затискач бительні, бо одірвався і ніяк обробляти прядиво* (10, 11 Арбузин.; 52, 74 Башт.; 145 Березан.; 169, 185, 203 Березнег.; 257 Брат.; 407 Влад.; 478 Доман.; 568, 574, 583 Жовтн.; 773 Новобузьк.; 840 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 926, 930, 946 Первомай.).

ЗАТИЧІ'ННЯ [затич'ін':а], -я, с. Жмут ганчір'я, яким затикають отвір димоходу. Каглянка. Див. **ЗАТИ'ЧКА**, **ЗАТКА'ЛО**. *Затичінням затикають димохід, щоб тепло даремно не виходило з печі* (61, 62 Башт.; 343 Вознесен.; 842, 844, 860 Новоодес.).

ЗА'ТІНЬ [зат'ін'], -і, ж. Місце, що його не освітлює сонце, де лягає тінь, холодок, затінок. *Немилосердно пекло сонце, і ми зайшли у затінь, щоб хоч трохи відпочити* (970, 974 Снігур.).

ЗАТКА'ЛО [затка́ло], -а, с. Каглянка. *Заткало – це жмут ганчір'я, яким затикають отвір димоходу печі, щоб зберегти тепло* (829, 842 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.).

ЗА'ТКАНИЙ [затканий], -а е. Заткнутий. *Степан вийняв книжку, заткану за пояс, і почав уважно переглядати* (насел. п. див. **ЗАТКА'ТИ**).

ЗАТКА'ТИ [затка́ти], -ю, -єш, док. перех. Затикати. *Заткай, сину, каглу, щоб тепло даремно не виходило з печі* (292 Веселин.; 389 Влад.; 692, 695, 696 Кривоозер.; 731 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ЗАТОВКА'ЧКА [затоўкачка], -и, ж. Ступка, у якій товчуть сало, цибулю. *Візьми затовкачку і потовчи сало з цибулею для засмажки борщу* (19 Арбузин.; 85, 87 Башт.; 160, 173, 175 Березнег.; 442 Доман.; 526, 527 Єлан.; 842 Новоодес.; 892, 893 Снігур.).

ЗАТОРИ'ГАТИ [заторігати], -ю, -єш, док., перех. Різко засіпати, засмикати. *Піди подивися, хто там так сильно заторигав двері* (526 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ЗАТОРМО'ЖЕНИЙ [затормóжений], а, -е. Загальмований. *Машина, заторможена на задні скати, просунулася по слизькій дорозі метрів з десять* (насел. п. див. **ЗАТОРМОЗИ'ТИ**).

ЗАТОРМОЗИ'ТИ [затормозіти], -зю, -жу, -иш, док. перех. Загальмувати. *Під'їжджаючи до школи, шофер затормозив машину, а потім зовсім зупинив* (45, 49, 51, 74, 75, 97, 102 Башт.; 112, 113, 124, 132, 133, 151 Березан.; 239 Брат.; 337, 339, 340, 377, 378 Вознесен.; 415, 422, 423 Влад.;

434, 439, 442, 456, 457 Доман.; 503, 505, 508, 510 Єлан.; 557, 558, 574, 575, 576, 577 Жовтн.; 595, 597, 598 Казан.; 699 Кривоозер.; 706, 712, 713, 751, 753 Микол.; 805, 806, 799, 804 Новобузьк.; 842, 843, 851, 852 Новоодес.; 911, 939, 941 Первомай.; 993, 996, 970, 972, 998, 1008, 1012 Снігур.).

ЗАТОРМОСИ'ТИ [затормосіти], -сю, -шу, -иш, док. перех. Затормошити. *Батько затормосив сина за плечі так, що той зразу ж прокинувся* (74, 101 Башт.; 107, 120 Березан.; 396 Влад.; 557, 562, 576, 884 Жовтн.; 693 Кривоозер.; 828 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 932 Первомай.).

ЗАТРАВ'ЯНІ'ЛИЙ [затраўйан'ілій], -а, -е. Покритий травою. *Наші діти зібралися на затрав'янілому березку і граються собі* (575, 584 Жовтн.; 731, 732 Микол.; 782, 791 Новобузьк.; 829, 834 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

ЗАТРАВ'ЯНІ'ТИ [затраўйан'іти], -є, док. Покритися травою. *Лужок уже затрав'янів, і наші діти ходять туди гратися* (насел. п. див. **ЗАТРАВ'ЯНІ'ЛИЙ**).

ЗАТРА'СКАТИ [затра́скати], -ю, -єш, док. Затріскотіти, залопотіти. *Голуби дружно затраскали крилами і полетіли до посадки* (87 Башт.; 331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 700, 701 Кривоозер.; 911, 951 Первомай.).

ЗДАЛЕКИ' [здалекі́], присл. Здалека. *Сусіди приїхали жити у наше село здалеки, а не з-під Карпат* (322, 331 Веселин.; 870 Новоодес.).

ЗДА'ЛИЙ [зда́лій], -а, -е. Здатний, спроможний що-небудь зробити. *Вживається вихідцями із західних областей України. Хлопчина він здалий, метикуватий, але трохи нездержаний* (19 Арбузин.; 83, 87 Башт.; 216 Брат.; 526 Єлан.; 681, 686 Кривоозер.; 822Новобузьк.).

ЗДАЛІ' [здалі́], присл. Здаля. *Ми здалі побачили дідуся, який ішов до нас у гості* (661 Казан.).

ЗДАРМА' [здарма́], присл. Даремно. *Здарма ви сьогодні виїхали в поле, бо пішов дощ і земля розмокла* (387 Влад.).

ЗДЕ'БКА [здеб'ка], -и, ж. Комора. *Вживається вихідцями із західних областей України. Крупу і борошно віднеси у здебку, а масло і сир – у льох,*

щоб не спортилися (19 Арбузин.; 322, 330 Веселин.; 337 Вознесен.; 842 Новоодес.).

ЗДИ'БАНКА [здібанка], -и, ж. Побачення. *Як тільки настане вечір, син знову піде на здибанку, а я залишаюся сама* (331, 332 Веселин.; 859 Новоодес.; 1007 Снігур.).

ЗДИ'МЕНІТИ [здіме^н'іти], -ю, -єш, док. Зникнути. Див. **ЗДИ'МИТИ**. *Здимени звідси, щоб не позорився сам і не смішив людей* (150 Березан.; 731, 734 Микол.; 768 Новобузьк.; 829 Новоодес.).

ЗДИ'МИТИ [здімити], -ю, -єш, док. 1. Зникнути, безслідно щезнути. *Микола ще раннім ранком здимів зі своїми товаришами, а куди – невідомо* (16 Арбузин.; 87 Башт.; 526, 527 Єлан.; 842 Новоодес.).

2. Згоріти. *Скирта соломи, що стояла на польовому току, ще минулого року здиміла* (150 Березан.; 245, 247 Брат.).

ЗДИ'РЦЯ [здірц'а], -і, ч. Здирник. Той, хто наполегливо вимагає або домагається чого-небудь шляхом примусу, погроз, насильства. *Звідки взялися оці кляті здирці, що вимагають то грошей, то самогону, і немає на них ніякої управи* (261, 262 Брат.; 384, 389 Врад.; 690, 692 Кривоозер.).

2. Спекулянт. *Здирці перепродують різні ходові товари і наживаються на цьому* (101, 102 Башт.; 346 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

ЗДИ'РЩИК [здірщик], -а, ч. Хабарник. *То такий здирщик, що за все хабаря здере, та ще й не малого* (257 Брат.; 346 Вознесен.; 456 Доман.; 533, 535 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 712, 718 Микол.).

ЗДИ'РЩИЦЯ [здірщиц'а], -і, ж. Хабарниця. *Як воно сталося, що була така порядна жінка, а перетворилася в здирщицю* (насел. п. див. **ЗДИ'РЩИК**).

ЗДИ'ХАТИ[здіхати], -ю, -єш, док., перех. Позбутися кого-, чого-небудь. *Кому б його здихати оцей мотоцикл, бо він мені уже не потрібний* (11, 18 Арбузин.; 46, 47, 52 Башт.; 112, 113 Березан.; 166 Березнег.; 350 Вознесен.; 514, 515 Єлан.; 576, 584 Жовтн.; 737 Микол.; 829 Новоодес.).

ЗДИХА'ТИ [здиха́ти], -ю, -єш, недок. Зітхати. *Бабуся наша важко здихає, як згадає про сина, що загинув десь в Афганістані* (342 Вознесен.; 562, 576 Жовтн.; 703 Микол.; 848 Новоодес.; 883, 889 Очак.).

ЗДИХНУ'ТИ [здихну́ти], -у, -єш, док. Зітхнути. *У відповідь на наше запитання бабуся тільки тяжко здихнула* (насел. п. див. **ЗДИХА'ТИ**).

ЗДОБАЧО'К [здобачо́к], -а, ч., кул. Круглий пиріг, спечений з яйцями. *Здобачки гарно готує наша бабуся, а пече їх завжди до свят* (561 Жовтн.).

ЗДО'БИЧ [здобіч], -і, ч., бдж. Узятток, що беруть бджоли з медоносних рослин. *Бжоло кожного разу повертається у вулик із здобиччю* (101, 102, 103 Башт.; 175, 182 Березнег.; 359 Вознесен.; 456 Доман.; 555 Жовтн.).

ЗДО'БНИК [здобнік], -а, ч., кул. Домашнє здобне печиво. *Здобники печуть завжди на свята, інколи – на неділю* (594, 595, 597 Казан.; 842, 843 Новоодес.).

ЗДО'БНИЦЯ [здобниц'а], -і, ж. Жаровня, у якій печуть пироги. *У здобниці краще печуться пироги, ніж на листі чи сковороді* (10, 11, 21 Арбузин.; 842, 843 Новоодес.).

ЗДОГА'ДЬКО [здога́дко], -а, ч. Який швидко про все здогадується; здогадливий. Кмітливий. *Якщо щось знаєш, то будеш добрим і здогадьком* (830, 831 Новоодес.).

ЗДОРОВА'Й [здорова́ї], -я, ч. Здоров'яга. *Наш бригадир – то такий здорової, що бере лантух із пшеницею на плечі і несе, як з пухом* (101, 103, 105 Башт.).

ЗДОРОВІ'ЙШИЙ [здоров'і́ший], -а, -е. Здоровіший; більший. *Ваш молодший син уже виріс здоровішим за старшого* (160, 161, 162 Березнег.; 859 Новоодес.; 911 Первомай.).

ЗДОРО'ВЛЯ [здору́в'ля], -я, с. Здоров'я. *Уже не ті года, не те й здоровля* (83, 87 Башт.; 160, 162, 173 Березнег.; 212, 218 Брат.; 350 Вознесен.; 456 Доман.; 693–695 Кривоозер.; 705, 723 Микол.; 907 Первомай.; 974, 1002 Снігур.).

ЗДОРОВЛЯ'К [здороўл'ак], -а, ч. Здоров'як. *То такий здоровляк, що, мабуть, усіх покладе на лопатки* (83, 87 Башт.; 160, 162, 173 Березнег.; 212, 218 Брат.; 350 Вознесен.; 456 Доман.; 693, 694, 718 Кривоозер.; 705, 723 Микол.; 907 Первомай.; 974, 1002 Снігур.).

ЗДОРОВЛЯ'ЧКА [здороўл'ачка], -и, ж. Здоров'ячка. *Ваша дочка така здоровлячка, що може бути доброю баскетболісткою* (насел. п. див. **ЗДОРО'ВЛЯ**).

ЗДОРО'ВНИЙ [здорóўнії], -а, е. Великий. *Ваша дочка вже здорова дівчина* (767 Новобузьк.).

ЗДОХЛЯ'КА [здохл'ака], -и, ч. і ж. Квола, немічна, слабосильна людина чи тварина. *Навіщо ти привів у двір оту здохляку? Вона ж і літри молока не дасть* (45, 48 Башт.; 169 Березнег.; 371 Вознесен.; 514, 515 Єлан.; 562 Жовтн.; 705, 731 Микол.).

ЗДРЕ'ФИТИ [здрéфити], -ю, -иш, док. Злякатися, розгубитися. *Хлопці здрефіли виходити в таку погоду на лиман ловити рибу* (120, 150 Березан.; 335, 336 Вознесен.; 449 Доман.; 576, 584 Жовтн.; 703, 706 Микол.; 829, 851 Новоодес.).

ЗДРИ'МБАТИ [здрімбати], -ю, -єш, док. Зіграти на музичному інструменті. *Пішли у клуб, здримбаємо на гітарі, заспіваємо якийсь романс* (355 Вознесен.; 456 Доман.; 562, 568 Жовтн.; 851 Новоодес.; 94 Первомай.; 963, 974, 994 Снігур.).

ЗДРУБЦЮВА'ТИ [здрубц'увати], -ю, -єш док., перех. Витовкти, витолочити. *Собаки геть чисто здрубцювали всю розсаду, і тепер довелося нову купляти* (87, 101 Башт.; 150, 156 Березан.; 160, 203 Березнег.; 322 Веселин.; 562, 574 Жовтн.).

ЗДРУБЦЬО'ВАННИЙ [здрубц'ований], -а, -е. Витолочений. *Розсада вся здрубцьована, і тепер немає чим засадити огорог* (насел. п. див. **ЗДРУБЦЮВА'ТИ**).

ЗДРЯ [здр'а], присл. Даремно. *Ми здря сьогодні розпочали поливати капусту, бо буде дощ* (49, 101, 103 Башт.; 124, 125 Березан.)

ЗДРЯ'ЧИЙ [здр'ачий], -а, -е. Присліпуватий. *Наш дідусь здрячий уже, тому для нього потрібні окуляри, а такі дістати зараз важкувато* (101, 103, 105 Башт.).

ЗДУ'КАТИ [здукати], -ю, -єш, недок. Стукати. *Піди подивися, хто там здукає у двері, кого там так пізно принесло* (16, 17, 21 Арбузин.; 45, 48 Башт.; 227, 232 Брат.; 356, 359 Вознесен.).

ЗДУ'КНУТИ [здукнути], -у, -єш, док. Однокр. до **ЗДУ'КАТИ**. Стукнути. *Хтось так здукнув у вікно, що аж шибки задзвеніли* (насел. п. див. **ЗДУ'КАТИ**).

ЗДУН [здун], -а, ч. Гончар. *Наш здун, який виробляє горшки і глечики, зараз добре заробляє, бо такий посуд усім потрібний* (101, 102 Башт.).

ЗДУ'ХИНА [здухина], -и, ж. Здухвина. Див. **ЗДУХОВИ'НА**. *Ударив якомсь кулаком у здухину і корова тут же впала* (829, 831 Новоодес.).

ЗДУХОВИ'НА [здуховіна], и, ж. Здухвина. *Здуховина у великого рогатого скоту завжди випинається* (322, 332 Веселин.).

ЗДЬОР [зд'ор], -у, ч. Жир з кишок свині. Здір. *З кишок кабана, якого днями закололи, ми зібрали багато здьору* (842, 859 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.).

ЗЕ'ДЛИК [зедлик], -а, ч. Стільчик. *Батько сидів на своємі зедлику біля груби і лагодив чоботи* (981, 983 Снігур.).

ЗЕ'КИ [зэки], мн., зневажл. Очі. *Чого ти витріщив свої зеки, як баран на нові ворота?* (723 Микол.).

ЗЕЛЕ'НИЙ ЗМІЙ [зеленій зм'ій], -я, ч. Ларьок, у якому продають спиртні напої на розлив. Забігайлівка. *Чоловіки після роботи заходять до зеленого змія і причащаються хто чим хоче* (106 Башт.; 350 Вознесен.; 550 Жовтн.; 706 Микол.; 828 Новоодес.).

ЗЕЛЕ'НИЙ ПАТРУ'ЛЬ [зелéний патру́л'], -я, ч. Людина, яка слідкує за молодими, зеленими насадженнями. *Зелений патруль систематично слідкує за станом посадок і всяких насаджень* (160, 161, 162 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 447, 449 Доман.; 584 Жовтн.).

ЗЕЛЕНИ'НА [зе'ле'ніна], -и, ж. Загальна назва рослин, що вживаються як приправа до страв (кріп, петрушка та ін). *У нас є невеличка своя тепличка, у якій ми вирощуємо зеленину круглий рік* (212, 218 Брат.; 407 Влад.; 552 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 842, 859, 863 Новоодес.).

ЗЕЛЕНИ'ЦЯ [зе'ле'ніц'а], -і, ж. Зелені, ще не дозрілі фрукти. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Діти наїлися зелениць, і в них тепер животи розболілися* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 574, 575 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

ЗЕЛЕ'НІ ДЕРКАЧІ' [зе'лén'і де'рчач'і], мн. Прізвисько жителів с. Степківки. Див. **ЗЕЛЕНІ'ВСЬКІ ДЕРКАЧІ'**. *Я чував, що зелені деркачі у цьому році зібрали добрий урожай пшениці* (946, 948 Первомай.).

ЗЕЛЕНІ'ВСЬКІ ДЕРКАЧІ' [зе'ле'н'іўс'к'і де'рчач'і], мн. Прізвисько жителів с. Степківки. *Як би там не було, а зеленівські деркачі завжди вирощують добрий урожай зернових* (946, 948 Первомай.).

ЗЕЛЕ'НКА [зе'лénка], -и, ж., бот. (Vinca). Рослина барвінок. *На Кінбурнській косі ростуть різні трави, медоносні і лікарські рослини, серед них зеленка, солороси* (889, 897, 898 Очак.).

2. Жук оленка золота. Див. **ЗЕЛЕНЯ'К, ЗОЛОТИ'Й ЖУК**. *Зеленка пошкоджує квіти та молоде листя плодових дерев* (16, 17, 22 Арбузин.; 49, 51, 74, 103 Башт.; 158 Березан.; 234, 268, 269, 274 Брат.; 340 Вознесен.; 383, 384, 407 Влад.; 462 Доман.; 517, 526, 527 Єлан.; 568, 576 Жовтн.; 773, 823 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 899 Очак.; 970, 974, 1012 Снігур.).

ЗЕЛЕНУ'ХА [зе'ле'нўха], -и, ж 1. Рання зелень, що вживається як приправа до страв. *Купила оце зеленухи для борщу* (335, 336 Вознесен.; 449, 456 Доман.; 528, 532 Єлан.).

2. Зелені, недозрілі овочі, фрукти. Див. **ЗЕЛЕНИ'ЦЯ**. *Діти рвуть у посадці всяку зеленуху, а потім хворіють* (337, 339 Вознесен.; 572, 592 Жовтн. 712, 718 Микол.; 829, 851 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

ЗЕЛЕНЧА'ТИ [зе'ле'нча'ти], -у, -иш, недок. Дзеленчати. *Діти як почнуть зеленчати ранком, то припиняють аж вечером* (35 Арбузин.; 44,49, 87, 101 Башт.;150 Березан.;160, 185 Березнег.; 335, 336, 337 Вознесен.; 383, 389, 396 Влад.; 424, 432, 448 Доман.; 513, 514 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 576 Жовтн.; 678, 683Кривоозер.; 712, 731, 734 Микол.; 760, 763 Новобузьк.; 829, 830, 831 Новоодес.; 883, 884, 886 Очак.; 911, 914 Первомай.; 963, 974,1002 Снігур.).

ЗЕЛЕНЯ'К [зе'ле'н'як], -а, ч., ент. (*Tropinota hirta*). Жук оленка золота. *Зеленяки – жуки шкідливі, вони пошкоджують квітки та молоде листя плодових дерев*(261, 262 Брат.;8Вознесен.; 753Микол.; 851Новоодес.; 877 Очак.; 976Снігур.).

ЗЕЛЕ'НЬКАТИ [зе'лєн'кати], -ю, -єш, недок. Дзеленькати, дзеленчати. *Чуєш, як зеленькають звіночки, видно, хтось їде до нас у гості* (насел. п. див. **ЗЕЛЕНЧА'ТИ**).

ЗЕЛЕ'НЬКНУТИ [зе'лєн'кнуди], -у, -єш, док. Однокр. до **ЗЕЛЕ'НЬКАТИ**. Дзеленькнуди. *Піди подивися, хто там зеленькнув, хай заходить, якщо гість* (насел. п. див. **ЗЕЛЕНЧА'ТИ**).

ЗЕЛЕНЬКОТА'ТИ [зе'ле'н'котати], див. **ЗЕЛЕНЬКОТІ'ТИ**.

ЗЕЛЕНЬКОТІ'ТИ [зе'ле'н'коті'ти], -у, -иш. Дзеленькати. *Перестань, будь добрим, зеленькотіти клямкою, бо вже у вухах звенить* (насел. п. див. **ЗЕЛЕНЧА'ТИ**).

ЗЕЛЕ'ПУХА [зе'лєпуха], -и, ж. Зелений, недозрілий фрукт. Вживається вихідцями із західних областей України. *Діти в посадці нарвали зелепухи, наїлися, і тепер животи розболілися* (83, 101 Башт.; 526 Єлан.; 692 Кривоозер.; 842 Новоодес.).

2. Зневажл. Молода недосвідчена людина. *Та що ви, залепухи жовтороті, в цьому ділі розумієте?* (842 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 930, 946 Первомай.).

ЗЕМ [зем], -у, ч. Земля. Див. **ЗЕМЛЯ'**. *Перечепився, упав на зем і дуже забив коліно лівої ноги* (85, 94 Башт.).

2. Земляна долівка. *Заміси, дочко, глину і змаж у великій хаті зем, бо вже поковиряли своїми підборами* (85, 94 Башт.; 514 Єлан.).

ЗЕМЛЕРО'ЙКА [зе^нмлеро́йка], -и, ж., зоол. (Talpa europaea). Комахоїдний ссавець, родини кротових. Землерийка. *Землеройка від польової миші відрізняється кольором і величиною* (35, 39 Арбузин.; 234, 271 Брат.; 557, 558 Жовтн.; 514 Єлан.; 568, 572 Жовтн.).

ЗЕМЛЯ' [зе^нмл'а́], і, ж. Земляна долівка. Див. **ЗЕМ**. *У старих хатах дерев'яних підлог не було і зараз ще немає, там ще земля* (19 Арбузин.; 49, 83, 87, 90 Башт.; 257 Брат.; 340, 372 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 478 Доман.; 514, 526, 527 Єлан.; 859 Новоодес.; 963, 970 Снігур.).

ЗЕМЛЯНА' ГРУ'ША [зе^нмл'анá гру́ша], -і, ж., бот. (Helianthus tuberosus). Рослина топінамбур. *Земляні груші використовуються на корм худобі, для добування цукру і спирту* (234 Брат.; 822 Новобузьк.; 963 Снігур.).

ЗЕМЛЯНИ'КА [зе^нмл'ані́ка], -и, ж., бот. (Fragaria). Суниця. *Пішли в балку, там росте земляника, насобираємо та наїмося* (10, 11 Арбузин.; 66, 81, 103, 105 Башт.; 212, 262, 268, 271, 274 Брат.; 320 Веселин.; 514 Єлан.; 550, 552, 558, 573, 574, 584 Жовтн.; 829, 840, 851 Новоодес.; 891, 899 Очак.; 926 Первомай.).

ЗЕМЛЯ'НКА [зе^нмл'анка] (1), -и, ж. Споруда (хата, катрага), стіни якої із землі (глини), а не з цегли чи каменю. *У нас зараз мало ставлять землянок, більше всього будують хати з цегли або каменю* (16 Арбузин.; 50, 94 Башт.; 107, 137, 150 Березан.; 731, 734 Микол.; 829, 842, 859 Новоодес.; 963, 1002 Снігур.).

2. Будівля з похилим дахом, укритим землею. *Зараз будуємо і хати, і сараї, шифером або черепицею криті, а землянок залишилося дуже мало* (87 Башт.; 166 Березнег.; 999 Снігур.).

3. Погріб. *Усі наші діжки з квашеною капустою, помідорами, огірками стоять у землянці* (478 Доман.).

ЗЕМЛЯ'НКА [зе^нмл'анка] (2), -и, ж., бот. (*Tribulus terrestris*). Рослина якірці. *Землянка – це така волосиста рослина з лежачими стеблами* (90 Башт.; 568 Жовтн.).

ЗЕМЛЯ'НКА [зе^нмл'анка] (3), -и, ж., орн. (*Galerida cristata*). Птах посмітюха. *Пташка землянка зверху бурувато-сірого кольору з темними плямами, знизу – рудувато-білого або сірувато-білого з темними плямами на горлі* (424, 425, 428 Доман.; 550 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 926 Первомай.).

2. Птах вівсянка. *Землянка – це маленький перелітний птах ряду горобиних* (44, 45 Башт.; 120 Березан.; 843 Новоодес.; 930 Первомай.).

ЗЕМЛЯ'НКА [зе^нмл'анка] (4), -и, ж., зоол. (*Bufo bufo*). Жаба-ропуха. *Землянки скрізь скакають, у погріб налізло багато, як їх виводити, не придумаю* (550 Жовт.; 926 Первомай.).

ЗЕМНИ'К [зе^нмнік], -а, ч. Житло, викопане в землі, землянка. *Після війни ми ще два роки жили в земнику, поки не збудували хату* (478 Доман.; 552, 553 Жовтн.; 1012 Снігур.).

2. Приміщення для зимівлі бджіл. *На зиму всі вулики занесли у земник і накрили, щоб бжололи не померзли* (843 Новоодес.).

ЗЕ'НЬКИ [зєн'ки], мн., зневажл. Очі. *Чого ти витріщив свої зеньки, як баран на нові ворота?* (22, 26 Арбузин.; 490, 491 Доман.).

ЗЕР [зер], -у, ч. Сироватка. Див. **ЦЕР**. *Зер, що залишився після того, як збили молоко, віддали свиням* (377 Вознесен.; 731 Микол.).

ЗЕ'РКАЛО [зєркало], -а, с. Дзеркало. *Син купив велике зеркало і поставив у великій хаті* (10, 41, 12, 35 Арбузин.; 49, 87, 101 Башт.; 108, 109, 110, 150 Березан.; 160, 170, 169, 208 Березнег.; 213, 257, 232 Брат.; 331 Веселин.; 351, 356 Вознесен.; 404, 402 Врад.; 425, 432, 448 Доман.; 514, 515

Єлан.; 557, 562, 568, 584 Жовтн.; 595 –596 Казан.; 700 Кривоозер.; 734 Микол.; 765–768 Новобузьк.; 842, 861 Новоодес.; 878 , 879, 888, 887 Очак.; 908, 912, 914, 918, 930 Первомай.).

ЗЕРКА'ЛЬНИЙ [зе'ркáл'ній], -а, -е. Дзеркальний. *У зеркальній глadi річки блимали далекі небесні зорі* (насел. п. див. **ЗЕ'РКАЛО**).

ЗЕРКА'ЛЬНО [зе'ркáл'но], присл. Дзеркально. *Зеркально начищена підлога блищала від світла люстри* (насел. п. див. **ЗЕ'РКАЛО**).

ЗЕРНИ'ТИСЯ [зе'рнітис'а], -ться, недок. Поява зерна в колосі. *Колосся пшенички вже почало зернитися* (384, 409 Врад.; 685, 699, 688 Кривоозер.; 804 Новобузьк.).

ЗЕ'РНИЧКО [зёрничко], -а, с. Насіння груш, яблук. *Коли консервуємо асорті, то зерничка груш і яблук обов'язково вилучаємо* (16, 33 Арбузин.).

ЗЕРНО'ВКА [зе'рнóўка], -и, ж., ент. (*Mimosestes amicus*). Жук зернівка горохова. *Зерновка – це зерноїдний жук, який багато шкоди приносить гороху* (81, 101, 105 Башт.; 676, 690, 692 Кривоозер.).

ЗЕРНОЇ'ДКА [зерной'дка], -и, ж., ент. (*Mimosestes amicus*). Жук зернівка горохова. *Зерноїдка – дуже шкідливий жук, з ним боротися дуже важко* (843, 864, 865 Новоодес.).

ЗЕРНЮКИ' [зе'рн'укі], мн. Зерна соняшника, що вживаються як ласощі. *Дівчата увесь вечір сиділи біля нашого двору і лузали зернюки* (44, 46, 47, 90 Башт.; 842, 843 Новоодес.).

ЗЕРНЯНИ'Й [зе'рн'аній], -а, -е. Зернятковий; який має в своєму складі зерня. *Купила в лавці зерняних конфет дітям, вони їх люблять* (71 Башт.; 151, 150 Березан.; 346 Вознесен.; 505, 514 Єлан.; 568 Жовтн.).

ЗЕРНЯ'ТО [зе'рн'áто], -и, с. Гарбузове насіння. *Сьогодні розбила два великі кабаки і вибрала зернято на насіння* (58 Башт.; 512, 522 Єлан.).

ЗЕ'СТРА [зэ'стра], -и, ж. Посаг. *Наша дочка збирається виходити заміж, то ми приготували їй уже й зестру* (377 Вознесен.; 424, 428, 429 Доман.; 504, 505 Єлан.; 842 Новоодес.).

ЗЄВ [з'єў], -у, ч., тк. Зів. Розхил між верхніми і нижніми нитками основи, крізь який пропускають човник під час ткання. *Коли щось ткуть, то через зєв пропускають ткацький човник із поперечною ниткою* (90, 92 Башт.; 257, 260, 274 Брат.; 424, 429 Доман.).

ЗІ'СТИ [з':істи], ззім, ззіш, док., перех. З'їсти. *Як дасте щось ззісти, то ззім, а не дасте, то якомсь уже перебуду до вечора* (18, 21 Арбузин.; 52 Башт.; 109, 110 Березан.; 169 Березнег.; 245 Брат.).

ЗІ'БИ [зіби], мн. Хвилі, які здіймає невеликий вітер, що дме з моря. *Сьогодні на морі зиби, хто хоче їхати ловити рибу, нехай відправляється* (150 Березан.; 490 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 883, 888, 891, 906 Очак.).

ЗІ'БИТИ [зібити] -ить, недок., метеорол. Стан погоди, коли вітер здіймає невеликі хвилі. *Сьогодні вітер дме з моря, і в морі зибить* (150 Березан.; 490 Доман.; 574, 573 Жовтн.; 883, 888, 891, 906 Очак.).

ЗІ'БЛИК [зіблик], -а, ч., зоол. (*Canis lupus L.*). Вовк. *Зиблики у нас не водяться, але іноді звідкілясь забігають зимою і до нас* (439 Доман.).

ЗІ'ГА [зіга], -и, ж. Дзига. *Батько купив дітям зигу, і вони цілий день граються нею у малій хаті* (35, 39 Арбузин.; 83, 87, 101, 105 Башт.; 150, 156 Березан.; 160, 162, 163, 185 Березнег.; 234, 257, 271 Брат.; 424, 427, 490, 491 Доман.; 514, 515 Єлан.; 550, 568, 576 Жовтн.; 963, 970, 1012 Снігур.).

2. Непосидлива дитина. *Ну й зига! Не посидить на одному місці ні однієї хвилини, крутиться, як зига* (насел. п. див. **ЗІ'ГА**).

ЗІ'ГАР [зігар], -а, ч. Годинник. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ДЗИ'ГАР**. *Тато купили новий великий зигар і повісили на стіні у великій хаті* (322 Весел.; 337 Вознесен.; 384 Влад.; 574, 575 Жовтн.; 692 Кривоозер.; 731 Микол.; 842 Новоодес.; 981 Снігур.).

ЗІ'ЗИЙ [зізії], -а, -е. Косоокий. Див. **ЗИЗОО'КИЙ**. *Чого це приходив до тебе отой зизий хлопчина, що дивиться в одну сторону, а бачить у другій* (292 Веселин.; 337 Вознесен.; 398, 399 Влад.; 695 Кривоозер.).

ЗИ'ЗОМ [зі́зом], присл. Косо. *Бригадир подивився зизом на нашу роботу, плюнув спересердя і, нічого не сказавши, пішов у контору* (насел. п. див. **ЗИ'ЗИЙ**).

ЗИЗОО'КИЙ [зизоо́кий], -а, -е. Косоокий. *Ранком приходив чогось зизоокий сусід, питає, коли ти будеш сьогодні дома* (насел. п. див. **ЗИ'ЗИЙ**).

ЗИЗУВА'ТИ [зизува́ти], -ю, -єш, недок. Косо поглядати. *Чого ти почав часто зизувати в ту сторону, де стоять дівчата?* (насел. п. див. **ЗИ'ЗИЙ**).

ЗИЗУВА'ТИЙ [зизува́тий], -а, -е. Косуватий. *Чи ти не зизуватий буває, що завжди заплющуєш одне око?* (насел. п. див. **ЗИ'ЗИЙ**).

ЗИЗУВА'ТО [зизува́то], присл. Косувато. *Чого це ти дивився так зизувато на дівчину?* (насел. п. див. **ЗИ'ЗИЙ**).

ЗИК [зик], -а, ч. Гедзь. *Сьогодні жарко, і зики сильно кусають корів, які не знають, куди тікати* (550 Жовтн.).

ЗИКРА'ТИЙ [зикра́тий], -а, -е. Кінь з очима не за мастю. *Я запряжу буланого коня, а ти – зикратого і поїдемо на тік разом* (462 Доман.; 514, 531 Єлан.; 840, 841 Новоодес.).

ЗИМИНА' [зимина́], -и, ж. Озимина. *Тільки посіяли у цьому році зимину, як і дощі пішли* (822, 823 Новобузьк.).

ЗИ'МКА [зі́мка], -и, ж., бот. (*Triticum*). Озима пшениця. *Наша зимка перезимувала, дасть Бог, буде добрий урожай* (447, 448 Доман.).

ЗИМКУВА'ТИ [зимкува́ти], -ю, -єш, недок. Зимувати. *Корови зимкували у новій фермі, а вівці – у другому відділенні* (184, 185 Березнег.)

ЗИ'МНИК [зі́мник], -а, ч., бдж. Утеплене приміщення для зимування бджіл. Зимівник. Див. **ЗИМО'ВНИК**. *Усі вулики ми занесли у зимник, там вони перезимують зиму* (49, 74, 83 Башт.; 203, 185 Березнег.; 271, 273 Брат.; 331, 332 Веселин.; 355 Вознесен.; 456 Доман.; 533 Єлан.; 550, 558, 568, 576 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 828 Новоодес.; 883, 887, 891, 899 Очак.; 946 Первомай.; 993, 999 Снігур.).

ЗИМО'ВКА [зимоўка], -и, ж. 1. Тепла спідниця. *Надворі вже холодно, то я одягну сьогодні зимовку і теплу кофту* (893, 894 Очак.).

2. Сорт динь. *Зимовки – тверді дині, качанисті, досягають пізньої осені у теплі* (16, 33 Арбузин.).

3. Вирій; теплі південні краї, куди відлітають на зиму перелітні птахи. *Перелітні птахи вже потяглися на зимовку, бо тут їм холодно зимою* (70 Башт.; 267 Брат.).

ЗИМО'ВНИК [зимоўник], -а, ч., бдж. Утеплене приміщення для зимівлі бджіл. Зимівник. *У нас у зимовнику тепло, тому для бджіл немає ніякої небезпеки* (10, 16, 17, 18 Арбузин.; 58, 81, 105 Башт.; 107, 137, 145, 144, 156 Березан.; 267, 271 Брат.; 353, 355 Вознесен.; 383, 417, 418 Врад.; 448, 480, 490 Доман.; 526, 533 Єлан.; 552, 558, 584 Жовтн.; 706, 731, 732, 734, 751 Микол.; 760, 773, 822 Новобузьк.; 843, 850, 851 Новоодес.; 963, 981 Снігур.).

ЗИМО'ВНИЦЯ [зимоўниц'а], -і, ж. Сорт яблук, груш, які досягають зимою зірваними. *Наші зимовниці зараз лежать у катражці, досягнуть вони аж під Новий рік* (731, 747 Микол.; 829 Новоодес.).

ЗИЧА'ТИ [зичати], -у, -иш, недок. Дзиччати. *У кутку зичала велика синя муха, яка попалася у павутиння* (83, 87 Башт.; 160, 161, 162 Березнег.; 705 Микол.; 842, 843 Новоодес.; 911 Первомай.).

ЗИЧНИЙ [зічний], -а, -е. Доброзичливий. *Бути чесною і зичливою людиною – велика порядність, яка не кожному дається* (383, 404, 405 Врад.).

ЗІБЛЯ [зібл'а], -і, ж. Земля, зяб. *На зіблі, яку ми підготували весною, посіємо ячмінь, а також пізні культури* (1010, 1011, 1012 Снігур.).

ЗІБРАНИ'ЦЯ [зібраніц'а], -і, ж. Збір жінок вечорами, де вони співають, розмовляють, виконуючи якусь роботу (вишивають, в'яжуть). *Зараз на зібраницю сходяться тільки старі жінки, а молодь іде в клуб* (91, 102 Башт.).

ЗІВ [зіў], -у, ч., тк. Розхил між верхніми і нижніми нитками основи, крізь який пропускають човник під час ткання. Див. **ЗЄВ**, **ЗІ'ВА**. *Коли ткуть, то через зів пропускають ткацький човник із поперечною ниткою* (41

Арбузин.; 101, 105 Башт.; 278, 280, 297 Веселин.; 676, 678, 680, 681Кривоозер.).

ЗІ'ВА [з'і́ва], -и, ж., тк. Розхил між верхніми і нижніми нитками основи для човника. *Через зіву пропускають ткацький човник із поперечною ниткою* (299 Веселин.; 478, 490 Доман.; 568 Жовтн.; 829, 843 Новоодес.; 926, 946 Первомай.).

ЗІВА'ТИ [з'і́вати], -ю, -єш, недок. Натискати на підніжку під час ткання для утворення зіва. *Щоб утворити зів для човника, ткаля зіває, тобто натискає на підніжку ткацького верстата* (456 Доман.; 999 Снігур.).

ЗІВО'ТА [з'і́вота], -и, ж. Зівок, позіхання. *Чогось напала зівота, а від чого, сам не знаю* (424, 429 Доман.).

ЗІ'ГЗИТИСЯ [з'і́гзитис'а], -ться, недок. Гедзатися. *Надворі жарко, гедзі страшено кусаються, а корови зігзяться* (972Снігур.).

ЗІ'ЛЬНИЦЯ [з'і́л'ниц'а], -і, ж. Посудина, у якій замочують білизну для прання. Вживається вихідцями із західних областей України. *Укинь усе шмаття у зільницю, завтра зранку почнемо прати* (267 Брат.; 281, 282 Веселин.; 362 Вознесен.; 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.)

ЗІПА [з'і́па], -и, ж. Крикуха. *О, вже зіпа, втрутилася в розмову, крику буде на всю нашу вулицю* (102, 103 Башт.; 144, 145, 156, 158, 159 Березан.; 356, 359 Вознесен.)

ЗІ'ПАТИ [з'і́пати], -ю, -єш, недок. Нічого не говорити, а тільки розкривати від оторопіння рота. *А він нічого не говорить, а тільки зіпає ротом, мов риба, вийнята з води* (52, 58 Башт.; 142, 150 Березан.; 166, 169 Березнег.; 359, 377 Вознесен.)

ЗІ'ПНУТИ [з'і́пнути], -у, -єш, док. Однокр. до **ЗІ'ПАТИ**. *Він тільки зіпнув ротом, а у відповідь нічого не сказав* (насел. п. див. **ЗІ'ПАТИ**).

ЗІ'РКА [з'і́рка], -и, ж, бот. (Tagetes). 1. Декоративна рослина чорнобривець. *Унашому квітнику ростуть і зірки, і роза, і гладіолуси* (335, 336 Вознесен.; 442 Доман.; 851 Новоодес.; 1012 Снігур.).

2. Рослина любисток. *Рослина зірка широко використовується у народній медицині* (851 Новоодес.).

ЗІРКА'ТИЙ [зірка́тиї], -а, -е. Косоокій. *Наш сусід трохи зіркатий, але бачить, дай Боже, всякому* (412 Врад.; 526, 527 Єлан.; 550 Жовт.).

ЗІРНИЙ [зі́рній], -а, -е. Зоряний. *Сьогодні небо зірне, безхмарне, видно всі великі і малі сузір'я* (212, 213 Брат.; 829 Новоодес.).

ЗІРНИ'К [зі́рнік], -а, ч. Маленьке віконечко в сараї. *У зірнику в сараї скло розбите, треба вставити, бо дощ буде забиватися* (828 Новоодес.).

ЗІРНИ'ЦЯ [зі́рніц'а], -і, ж., анат. Зіниця. *Зірниця – основна, головна частина ока, бо не даремно говорять: „Берегти, як зірницю ока”* (822, 823 Новобузьк.; 829 Новоодес.).

ЗІРНО [зі́рно], присл. Зоряно. *Надворі сьогодні тихо і зірно, тепло, погуляти б, та ніколи* (212, 213 Брат.; 829 Новоодес.).

ЗІРНУ́ТИ [зі́рну́ти], -у, -еш, док. Гостро глянути. *Дай і я зірну хоч одним оком, що там робиться на білому світі* (83, 87 Башт.; 439, 442 Доман.; 842 Новоодес.)

ЗІРОЧКИ' [зі́рочкі], -чок, мн., бот. (Gagea). Лісова рослина, квіточки якої схожі на зірочки. Вживається вихідцями із Житомирської області. Див. **СМОЛЯ'НКИ**. *У Гур'ївському лісі ростуть і зірочки, і грицики, і півники* (731 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

ЗІРОЧНИЙ [зі́рочній], -а, -е. Зоряний. *Сьогодні вечір тихий, безхмарний і дуже вже зірочний* (731 Микол.; 851, 852, 861 Новоодес.)

ЗІРОЧНО [зі́рочно], присл. Зоряно. *Як сьогодні зірочно, ні однієї хмаринки, і видно, як удень* (насел. п. див. **ЗІРОЧНИЙ**).

ЗІРЧА'СТИЙ [зі́рча́стий], -а, е. Зоряний. *У такий тихий і зірчастий вечір важко всидіти дома, тягне до людей* (372, 374 Вознесен.; 480, 478 Доман.; 542, 545 Єлан.; 676, 683, 699 Кривоозер.).

ЗІФІРИ'Н [зі́ф'ірін], -у, ч. Сир. *На вечерю сьогодні приготую дітям варенички із свіжим зіфірином* (877, 883 Очак.)

З'ЇДКИ [зйїдки], мн. Залишки грубих кормів, що не з'їли тварини. *З'їдки ми збираємо, а потім використовуємо їх для підстилання коровам* (85, 94 Башт.; 930, 931 Первомай.)

ЗЛАГОДЖЕНИЙ [злагодже^нний], -а, -е. Залагоджений. *Усі справи з купівлею техніки залагоджені, залишилося тільки перерахувати гроші* (насел. п. див. **ЗЛАГОДИТИ**).

ЗЛАГОДИТИ [злагодити], -дю, -джу, -иш, док., перех. Уладнати справу. *Син залагодив усі діла в районі і вечером уже повернувся додому* (83, 87 Башт.; 526, 527 Єлан.; 584 Жовт.; 751, 752 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 887, 883 Очак.; 927 Первомай.).

ЗЛАДЖЕНИЙ [зладже^нний], -а, -е. Зварений, спечений. *На вечерю дітям зладжена молочна каша і млинці* (насел. п. див. **ЗЛАДИТИ**).

ЗЛАДИТИ [зладити], -дю, -джу, -иш, док., перех. Зварити, спекти. *До приходу гостей ми з дочкою зладили і борщ, і картоплю з м'ясом, і салат* (85, 87 Башт.; 332, 322, 331 Веселин.; 337 Вознесен.; 574 Жовтн.; 883 Очак.).

ЗЛАКАТИ [злакати], -ю, -єш, перех. Багато випити. *Син злакав цілий глечик молока з блинами і ліг спати* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 861, 842 Новоодес.; 704, 705 Микол.; 883 Очак.; 926 Первомай.; 974 Снігур.).

ЗЛАМП'ЧЕНИЙ [зламп'ічений], -а, -е. Зроблений. *Стіни вже зламп'ічені, тепер будемо ставити крокви і вкривати* (насел. п. див. **ЗЛАМП'ЧИТИ**).

ЗЛАМП'ЧИТИ [зламп'ічити], -у, -иш, док., перех. Поставити стіни хати із лампичу. *Сусід за один тиждень зламп'ічив стіни для двоквартирного будинку* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 695, 696 Кривоозер.; 926, 927, 940 Первомай.)

ЗЛЕБВИНИ [злєбвини], мн. Оглядини. *Сьогодні ранком батьки нареченого поїхали на злебвини до нареченої* (11 Арбузин).

ЗЛЕМЕРИТИ [зле^нме^нрїти], -ю, -иш, док., перех. Жадно з'їсти. *Хлопці проголодніли, бо злемерили цілу хлібину з борщем і картоплею* (10, 11

Арбузин.; 44, 46, 48 Башт.; 120 Березан.; 166, 167 Березнег.; 350 Вознесен.; 576, 577 Жовтн.; 926, 927 Первомай.).

ЗЛЕ'ПКИ [злѣпки], мн. Погано випечений хліб. *Невістка витягла з печі не хліб, а звичайнісінькі злепки* (58, 59 Башт.; 160, 163 Березнег.; 842, 861 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 1002 Снігур.).

ЗЛЕ'ПОК [злѣпок] (1), -а, ч. Грудка землі. *Уже підсохло, а на дорозі ще валяються великі і малі злепки* (257, 260 Брат.; 767, 768 Новобузьк.).

ЗЛЕ'ПОК [злѣпок] (2), -а, ч. Спечений кусок тіста, зліплений із вишкребків із стін діжі чи ваганів. Див. **ЗЛЕ'ПУХ**. *А це спекла невеличкий злепок, бо на хлібину не вистачило* (44, 47, 88 Башт.; 166, 167 Березнег.; 766, 768 Новобузьк.).

ЗЛИВ [злий], -у, ч. Місце, де зливаються ріки. *Там, де злив двох річок, утворюється широкий Бузько-Ингульський лиман* (731, 734 Микол.).

ЗЛИ'ВОК [злівок], -а, ч. Яйце без твердої оболонки, без шкарлупи. Див. **ЗНО'СОК**. *Наша біла курка чомусь часто несе зливки, а чому, не знаю* (44, 87 Башт.; 160, 162 Березнег.; 693, 694 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.).

ЗЛИ'ГА [зліга], -и, ж. Теплий одяг з плащем, який рибалки одягають у дощ, вітер і холод. *Надворі сьогодні така погода, що треба обов'язково одягати злигу* (137, 150 Березан.; 838 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

ЗЛ'ПОК [зл'іпок], -а, ч. Спечений кусок тіста, який зліплений із вишкребків із стін діжі чи ваганів. *Нехай і зліпок спечеться, діти з охотою будуть його їсти* (10, 11 Арбузин; 61, 62 Башт.; 169, 172 Березнег.).

ЗЛПО'ШИТИ [зл'іпошити], -у, -иш, док. Сказати щось недоречно, неприємне. *Дід зліпошив, щоб я всю ніч сидів у садку і стеріг яблука та груші* (44, 47, 48 Башт.; 109, 150 Березан.; 731 Микол.; 866 Новоодес.)

ЗЛОБИ'ТЕЛЬ [зл'обітел'], -я, ч. Злий чоловік. *Чого він став таким злобителем, важко йому і вгодити ?* (58, 59 Башт.; 234, 245 Брат.; 407 Влад.; 693 Кривоозер.; 842 Новоодес.)

ЗЛОБИ'ТЕЛЬКА [злѳбѳтел'ка], -и, ж. Зла жѳнка. *Така злѳбителька, що може будь-якого обляяти без всякої причини* (насел. п. див. **ЗЛОБИ'ТЕЛЬ**).

ЗЛОБИ'ТЕЛЬСТВО [злѳбѳтел'ство], -а, с. Злѳсть. *У тебе злѳбительства, мабуть, на всѳх вистачить, ще й трохи залишиться* (насел. п. див. **ЗЛОБИ'ТЕЛЬ**).

ЗЛО'ГИ [злѳги] (1), мн. Степова рѳвнина, яка полого спускається до рѳчки. Пологи. *Зараз там, де були злоги, росте великий горѳховий сад* (377 Вознесен.; 331 Веселин.; 974 Снѳгур.).

ЗЛО'ГИ [злѳги] (2), мн. Пологи. Вживається вихѳдцями з захѳдних областей України. *У нашої невісточки злоги пройшли, слава Богу, нормально* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 424 Доман.).

ЗЛО'ДѳЙКА [злѳд'ѳйка], -и, ж., бдж. Бджола, яка краде мед чужої сѳм'ї. Див. **ВДѳВКА, ЗЛОДѳЮ'ЖКА**. *Серед бжѳл є й злѳдѳйки, які ухитряються красти мед з чужих вуликѳв* (44, 45, 49, 58, 103 Башт.; 185, 203 Березнег.; 268, 269 Брат.; 8, 355 Вознесен.; 456, 478 Доман.; 550, 552, 569 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 843, 857, 860 Новоодес.; 877, 887, 891, 893 Очак.; 950 Первомай.; 976, 1012 Снѳгур.)

ЗЛОДѳЮ'ЖКА [злѳд'ѳж^шка], -и, ж., бдж. Бджола, яка краде мед у чужої сѳм'ї. *Злѳдѳюжки – лѳниві бжѳли, тому їх треба знищувати* (700 Кривоозер.)

ЗЛОПО'МНИЙ [злѳпѳмний], -а, -е. Злопам'ятний. *Микола – злѳпомний чоловѳк, усяку образу пам'ятає дуже довго* (101 Башт.)

ЗЛЯК [зл'ак], -у, ч. Переляк. *Хлоп'ята з зляку поховалися у бур'ян, але їх швидко знайшли* (424, 429 Доман.; 840, 841 Новоодес.; 999, 1008, 1002 Снѳгур.)

ЗЛЯ'ЩИТИ [зл'ашчити], -у, -иш, док., перех. Дати ляща (ляпаса). *За що ти так сьѳгодні ранком злящив свого меншого сѳнка ?* (10, 11 Арбузин.; 49, 52 Башт.; 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 693 Кривоозер.; 705, 731 Микол.; 883, 884 Очак.; 940 Первомай.)

ЗМА'ЖКА [змаж^шка], -и, ж. Сварка. Вживається вихідцями із західних областей України. *У наших сусідів різного роду змажки бувають частенько, але до бійок не доходило* (218 Брат.; 292, 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 384, 396 Влад.; 842 Новоодес.)

ЗМАКОВІ'ЛИЙ [заков'ілії], -а, -е. Здурілий. *Чи ти змаковілий, чи зроду такий дурний, що таке витворяєш?* (насел. п. див. **ЗМАКОВІ'ТИ**).

ЗМАКОВІ'ТИ [заков'іти], -ю, -єш, док. Здуріти. *Якщо ти змаковів, то йди лікуйся, але не витворяй щоденних скандалів* (58 Башт.; 184, 185 Березнег.; 442 Доман.; 505 Єлан.; 576, 584 Жовтн.)

ЗМАЛАМУ'РИТИ [змаламу'рити], -ю, -иш, док., перех. Багато і жадно з'їсти. *Хлопці швидко змаламурили хліб з маслом, запили молоком і розійшлися на свої місця* (58 Башт.; 184, 185 Березнег.; 442 Доман.; 505 Єлан.; 576, 584 Жовтн.)

ЗМАНТИ'ТИ [змантіти], -тю, -иш, док., перех. Обдурити. *Не думай, що тобі вдасться сьогодні когось так легко змантити, як ти обдурив учора* (574 Жовтн.)

ЗМА'НЬЧЕНИЙ [змáн'ченийї], -а, -е. Зіпсований. *У корови зманьчене вим'я, молока дає мало, тому її треба здати на м'ясо* (695, 696 Кривоозер.)

ЗМА'НЬЧИТИ [змáн'чити], -у, -иш, док, перех. Зіпсувати корові вим'я. *Корові зманьчили вим'я, бо мили дійки холодною водою* (695, 696 Кривоозер.).

ЗМА'СЛАНІЙ [зма́сланийї], -а, -е. Здоєний. *Корова змаслана, молоко процідила, розлила в глечики і поставила у погріб* (55 Башт.).

ЗМА'СЛАТИ [зма́слати], -ю, -єш, док., перех. Здоїти корову. *Як змаслаєш корову, то молоко розіллєш у глечики і поставиш у погріб* (55 Башт.).

ЗМАСТИ'ГАТИ [змастігати], -ю, -єш, док. перех. Побити. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Я сьогодні трошки змастигав старшого, щоб краще глядів меншого* (334, 336, 337 Вознесен.; 574, 575 Жовтн.).

ЗМА'ХУВАТИ [зма́хувати], -ю, -еш, недок. Бути схожим на когось чи щось. *Володя й обличчям, і характером, і вдачею змахує на свого батька* (101–103 Башт.; 150, 151 Березан.; 161, 162, 173 Березнег.; 356 Вознесен.; 432, 439 Доман.; 514, 515 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 706, 731 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 829, 828 Новоодес.; 873, 875, 883 Очак.; 911 Первомай.; 981 Снігур.).

ЗМЕГЕ'ЛИТИ [зме^нгелити], -ю, -иш, док, перех. Жадібно з'їсти. *Хлопці, видно, проголодніли добре, бо одним махом змегелили цілу хлібину* (49, 55, 101 Башт.; 150 Березан.; 198 Березнег.; 322, 331 Веселин.; 336–339, 372 Вознесен.; 396, 409 Врад.; 448 Доман.; 562, 568, 574, 576 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.; 722, 723 Микол.; 782, 791 Новобузьк.; 829, 834, 842 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 911 Первомай.; 981 Снігур.).

ЗМЕДИКУВА'ТИ [зме^ндикува́ти], -ю, -еш, док. перех. Зметикувати, зрозуміти, здогадатися. *Павло зразу змедикував, як нам треба добиратися додому* (41 Арбузин.; 58 Башт.; 322 Веселин.).

ЗМЕ'РЗИТИСЯ [змéрзитис'а], -иться, док. Стати мерзеним, неприємним, гидким. *Змерзився чоловік зовсім, п'є, гуляє, того його всі ненавидять* (868, 869 Новоодес.).

ЗМЕ'ТИЦЯ [змéтиц'а], -і, ж. Місце в полі, з якого вітер змів сніг. Див. **ЗМЕ'ТИЩЕ**. *Подув сильний вітер і наробив багато зметиць у полі, а це погано для озимих посівів* (751, 753 Микол.; 842 Новоодес.).

ЗМЕ'ТИЩЕ [змéтишче], -а, с. Місце у полі, з якого вітер змів сніг. *На полі багато зметищ, там озима пшениця може вимерзнути* (74, 105 Башт.; 212, 268 Брат.; 340 Вознесен.; 383, 416, 420 Врад.; 424, 478, 490 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 773, 822 Новобузьк.).

ЗМИ'ВКИ [змійўки], мн. Мильна вода, що залишається після прання, миття. Змилки. Див. **ЗМИ'ЛИНИ**. *У змивках випери доріжки, а потім виполощи їх у чистій воді* (424, 425, 428 Доман.).

ЗМИ'ЛИНИ [змілини], -лок, мн. Змилки. *Не виливай змилини під дерева, виливай у помийну яму або ж на стежку* (101 Башт.; 271, 273 Брат.).

ЗМИ'МДИТИСЯ [змімдитис'а], -иться, док. Зіпсуватися (про молоко). *Молоко у великому битоні вже давно збухтіло і змимдилося* (183, 184 Березнег.; 700, 701 Кривоозер.; 718 Микол.).

ЗМИ'МЧЕНИЙ [змімчений], -а, -е. Зіпсований. *Корова наша змимчена, як бути з нею далі, подивимося* (574, 575 Жовтн.).

ЗМИ'МЧИТИСЯ [змімчитис'а], -иться, док. Про корову, у якої зіпсувалися дійки. *Наша корова змимчилася, одна дійка зовсім уже не доїться* (574, 575 Жовтн.).

ЗМІТА'НКА [зм'ітанка], -и, ж. Місце, з якого вітер змів сніг. *На відкритих незахищених містах утворилися змітанки* (372–374 Вознесен.; 439, 441, 442 Доман.; 514, 515 Єлан.; 584–586 Жовтн.; 845, 846, 851, 860 Новоодес.).

ЗМО'ВНИЦЯ [зм'оўниц'а], -і, ж. Баба – знахарка, яка лікує переляк народними засобами. *Лікуючи хлопця від переляку, змовниця виливала розтоплений віск над його головою у миску з водою* (930 Первомай.).

ЗМО'РА [зм'ора], -и, ж. Утома, виснаження. *Попоїздивши цілий день полями, ми зупинилися на березі річки, щоб змити пил та змору* (16, 17 Арбузин.).

ЗМОТО'РИТИ [змот'орити], -ю, -иш, док. перех. Вигадати; збрехати. *Ти, дружище, перед людьми таке змоторив, що й на вуха не налізе* (16, 17, 18, 33 Арбузин.; 52, 53, 55, 101 Башт.; 108, 117, 150–152, 156 Березан.; 169, 172 Березнег.; 216 Брат.; 296, 297, 309, 331, 332 Веселин.; 337, 340, 341, 356 Вознесен.; 409, 410, 422 Влад.; 453, 457 Доман.; 503, 504, 516 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 595, 596 Казан.; 677, 679 Кривоозер.; 713, 752, 753 Микол.; 765, 766, 802 Новобузьк.; 829, 830, 831, 861 Новоодес.; 873, 879, 882, 884, Очак.; 912, 930, 940, 942 Первомай.; 963, 964, 982, 996, 1008, 1017 Снігур.).

ЗНА'ЙДУХ [знайдух], -а, ч. Позашлюбний хлопчина. *Хоч внук і знайдух, а вона його любить і шанує* (597, 600 Казан.).

ЗНЕ'ПРИЧКА [знéпричка], присл. Зненацька. Див. **ЗНЕТЕ'ЛЬКА**, **ЗНИЧАЯ'**. *Знепричка нагрнули гості, яких ми не ждали, і все повипивали* (337 Вознесен.).

ЗНЕСИ'ЛЬНИЙ [знесі́л'ній], -а, -е. Виснажливий. *Робота у сина така знесильна, що він приходить додому і зразу ж лягає відпочивати* (268, 269 Брат.; 866–869 Новоодес.).

ЗНЕСИ'ЛЬНО [зне^нсі́л'но], присл. Виснажливо. *Ми довго ішли степом, знесильно мучила спрага, хотілося їсти, але зупинятися не було ніякої можливості* (насел. п. див. **ЗНЕСИ'ЛЬНИЙ**).

ЗНЕ'СОК [знéсок], -а, ч. Яйце, знесене у м'якій оболонці, без шкарлупи. Виливок. *Знески, кажуть, несуть кури при неправильному харчуванні, не вистачає якихось споживних речовин* (35 Арбузин.; 359 Вознесен.; 731, 734 Микол.; 829, 840 Новоодес.; 970, 974 Снігур.).

ЗНЕТЕ'ЛЬКА [зне^нтél'ка], присл. Зненацька. *Знетелька підійшли хлопці до гурту дівчат і почалися жарти* (44, 48 Башт.; 333 Вознесен.; 974 Снігур.).

ЗНИРНУ'ТИ [знирну́ти], -у, -еш, док. Винирнути. *Коли я знирнув, то побачив біля себе великого червоного м'яча* (337, 339 Вознесен.; 550 Жовтн.; 970 Снігур.).

ЗНИРЯ'ТИ [знир'áти], -ю, -еш, недок., тк. Натискати на підніжку під час ткання для утворення зіва. *Я зниряю для того, щоб утворити зів і пропустити в ньому ткацький човник* (101–105 Башт.; 804, 807 Новобузьк.).

ЗНИЧА'Я [зничáйа], присл. Зненацька. *Сиділи тихо, коли зничая хтось як гаркне, ми всі мигом скочили на ноги* (562 Жовтн.).

ЗНІМА'ТИСЯ [зн'іма́тис'а], -ється, недок. Стан, коли корова виявляє статеве бажання. Див. **ЗРИВА'ТИСЯ**. *Коли корова плигає на іншу корову, то вона знімається, треба вести до бика* (870, 871 Новоодес.; 911 Превомай.).

ЗНІ'МКА [зн'імка], и, ж. Фотографія. *У великій хаті на стіні висить знімка рідних синів і дочок* (383, 384, 407 Врад.; 516 Єлан.; 718 Жовтн.; 1010 Снігур.).

ЗНІ'СОК [зн'ісок], -а, ч. Останнє, найменше яйце, знесене куркою. *Зносок. Знісок – маленьке яїчко, ми його зваримо нашому маленькому синочку* (103 Башт.; 203 Березнег.; 568, 580 Жовтн.; 676, 678 Крвиоозер.; 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 860 Новоодес.; 891 Очак.; 946 Первомай.; 972 Снігур.).

ЗНОВИ'ТИ [зновіти], -ю, -иш, док., перех. Вигадати. *Іде Володя, що він нам сьогодні ще зновить смішного?* (10,11 Арбузин.; 79 Башт.; 331, 332 Веселин.; 842 Новоодес.).

ЗНОВИ'ТИСЯ [зновітис'а], -иться, док., перех. З'явитися нового. *Вживається вихідцями із Закарпатської області. Ось іде бригадир, він розкаже, що у нас за цей час зновитися* (331 Веселин.; 337 Вознесен.; 383, 384 Врад.).

ЗНО'ЧИ [знóч'і], присл. Звечора. *Ще зночі ми всі знали, куди ранком іти на роботу* (10,12 Арбузин.; 278, 331 Веселин.; 576 Жовтн.; 869 Новоодес.).

ЗОБ [зоб], -а, ч., мед. Пухлина щитовидної залози, воло. *У нашої невістки чомусь почав випинатися зоб, тому вона лікується* (10, 18, 22, 39 Арбузин.; 49, 52, 103 Башт.; 145 Березан.; 407 Врад.; 478 Доман.; 573, 584 Жовтн.; 705, 706 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 840 Новоодес.; 891 Очак.; 946 Первомай.; 993 Снігур.).

ЗО'БАТИ [зобати], -є, недок., перех. Дзьобати, клювати. Див. **ЗЬО'БАТИ**. *Гуска швидко зобала кусочки хліба, які діти їй кидали* (829, 842 Новоодес.).

ЗО'БУВ [зобуў], -і, ж. Взуття. *Оце в лавці купила дві пари зобуві, одну - для сина, а другу – для дочки* (907, 958 Первомай.).

ЗО'ГНИТИ [зогнити], -ю, -иш, док., перех., гонч. Нагріти посуд в огні, засмалити. *Щоб посуд був якісний, його треба добре зогнити, тобто просмалити в огні* (359 Вознесен.).

ЗОДАЛІ'К [зод:ал'ік], присл. Здалеку. *Діти ще зоддалік побачили батька і побігли його зустрічати* (731, 734 Микол.; 793 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 888, 889 Очак.).

ЗОЗУ'ЛИН ЦВІТ [зо^узу'лин ц'в'іт], -у, ч.; бот. (*Adonis vernalis*). Весняна рослина з великими жовтими квітками. Горицвіт. Зозулинець. *Коли прилетіла зозуленька, то скоро з'явиться і зозулин цвіт* (760,793, 797 Новобузьк.; 731, 734 Микол.; 842, 844 Новоодес.).

ЗОЗУ'ЛИНІ ЧЕРЕВИ'ЧКИ [зо^узу'лин'і че^рре^віч^ки], мн., бот. (*Matthiola bicornis*). Квітка фіалка. Див. **БРА'ТИКИ ПОЛЬОВІ'**. *Вечорами розупускаються зозулині черевички і пахнуть на весь двір* (889, 898 Очак.).

ЗОЗУ'ЛЬКА [зо^узу'л'ка], -и, ж., ент. (*Coccinella septempunctata*). Комаха сонечко. *Зозульки – корисні комахи, вони поїдають тлю на виноградній лозі* (8 Вознесен.; 424, 426 Доман.; 976 Снігур.).

ЗОЛА' [золá], -и, ж. Грибкове захворювання злакових; головня. *При захворюванні пшениці золою зерно перетворюється на чорний пил* (478 Доман.).

ЗО'ЛЕНЬ [зóлен'], -я, ч. Посудина, у якій виварюють і золять білизну. *Усе, що треба випрати, виварити і відзолити, складай у золень* (222, 224 Брат.; 384, 407 Влад.).

ЗО'ЛКО [зóлко], присл. Вогко і холодно. *Щоб не простудитися, одягайся, бо надворі сьогодні золко* (760 Новобузьк.; 981 Снігур.).

ЗО'ЛЬНИК [зóл'ник], -а, ч. Рушник, яким накривають на столі хліб і різне печиво. Вживається вихідцями із Вінницької області. *Візьми там у камоді чистий зольник і накрій ним хліб на столі* (720,731, 734 Микол.).

ЗОЛОВИ'ЩА [золівішча], -і, ж. Зовиця; чоловікова сестра. *Моя золовища живе недалеко від нас, через одну вулицю* (355 Вознесен.).

ЗОЛО'ВКА [золоўка], -и, ж. Зовиця; чоловікова сестра. *У неділю приходила в гості золовка, принесла дітям конфет і пряників* (10, 16, 39 Арбузин.; 52, 66, 70, 74, 81, 101, 105 Башт.; 107, 156, 158 Березан.; 203

Березнег.; 234, 268 Брат.; 299, 331, 332 Веселин.; 407, 409 Влад.; 456, 490 Доман.; 517, 533 Єлан.; 617 Казан.; 678, 680, 683, 700 Кривоозер.; 712, 723, 734, 751 Микол.; 760, 780 Новобузьк.; 828, 843, 851, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 911, 926, 930 Первомай.; 972, 981, 999, 1012 Снігур.).

ЗОЛОТА' КУ'ЛЯ [золотá кúл'а], -і, ж., бот. (*Tagetes*). Квіти чорнобривці. Див. **ЗІРКА, ПОМ'ЯКИ'**. *Виановуючи комбайнера, дівчата піднесли йому великий букет із золотих куль* (44, 94 Башт.; 442, 443 Доман.).

ЗОЛОТИЙ ЖУК [золотій жук], -а, ч., ент. (*Epicometis hirta*). Жук оленка золота. *Золотий жук – шкідлива комаха, бо пошкоджує квітки та молоде листя плодових дерев* (35, 39 Арбузин.; 257, 260 Брат.; 700 Кривоозер.; 911 Первомай.).

ЗОЛОТНИ'К [золотні́к], -а, ч.; бот. (*Agrimonia eupatoria*). Рослина парило. *У нашій балці багато корисних трав росте, серед них і подорожник, і золотник, і козелики* (271, 273 Брат.; 416 Влад.; 866–869 Новоодес.)

ЗОЛОТОБОРО'ДНИК [золотоборóдник], -а, ч., бот. (*Hypericum perforatum*). Рослина звіробій. *На нашій косі ростуть вівсянка, пирій, золотобородник та інші корисні трави* (889, 897, 898 Очак.).

ЗОЛОТУ'ХА [золоту́ха], -и, ж., бот. (*Hypericum perforatum*). Рослина звіробій. *Звіробій у нас називають золотухою, бо має жовте суцвіття* (10, 18, 39 Арбузин.).

ЗОПСІ'ТИ [зопс'і́ти], -ю, -єш, док. Зіпсувати характер, поведінку. *Що сталося, що хлопець так зопсів, не здоровається, не хоче розмовляти?* (44, 47, 59 Башт.; 166, 169 Березнег.; 576 Жотвн.; 693 Кривоозер.; 704 Микол.).

ЗОПСІ'ТИСЯ [зопс'і́тис'а], -юся, -єшся, док. Зіпсуватися в характері, поведінці. *Син зовсім зопсівся, перестав слухатися батька, грубить матері* (насел. п. див. **ЗОПСІ'ТИ**).

ЗОРА' [зорá], -и, ж. Зоря. *Я легко відшукую в небі, де знаходиться Полярна зора, від якої починається Великий і Малий Ківиш* (35 Арбузин.; 371 Вознесен.; 917, 946 Первомай.).

ЗО'РЕВО [зорево], -а, с. Заграва. *Зорево – це відблиск на небі яскравого світла і сяяння небосхилу під час заходу і сходу сонця* (35, 36 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 158 Березан.; 751 Микол.; 760, 773, Новобузьк.; 829 Новоодес.).

ЗОРЕ'ШЛИВИЙ [зорешливиї], -а, -е. Зоряний. *Вживається вихідцями із західних областей України. Ніч тоді була тиха і зорешлива, люди спокійно відпочивали* (266 Брат.; 314, 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 753 Микол.; 842, 861 Новоодес.).

ЗОРЕ'ШЛИВО [зорешливо], присл. Зоряно. *Хоча вночі було й зорешливо, ми нікого в садку не бачили* (насел. п. див. **ЗОРЕ'ШЛИВИЙ**).

ЗО'РИВО [зориво], -а, с. Пігментна пляма на обличчі жінки. *У дочки ще не зійшло з обличчя зориво, яке з'явилося після народження сина* (573, 574 Жовтн.; 711, 747 Микол.).

ЗОРИ'НИ [зоріни], -ин, мн. Свято на честь новонародженого. *На честь народження сина сусід справив дуже гучні зорини* (552, 575 Жовтн.).

ЗО'РКА [зорка], -и, ж. орн. (*Erithacus rubecula*). Птах вільшанка. Див. **ЗОРЯ'НКА**. *Зорка – це невеликий співучий птах, який ранком, на зорі, любить співати, тому й називають його зорка* (145 Березан.; 981, 1012 Снігур.).

ЗОРНИ'ЦЯ [зорніц'а], -і, ж. Блискавка. *Зорниця блискала вечером і вночі така, що жди сухої погоди* (44, 83, 87 Башт.; 195 Березнег.; 911 Первомай.).

ЗО'РЯВИЙ [зор'авиї], -а, -е. Зоряний. *Сьогодні вечір тихий, теплий і зорявий, такі дні бувають не дуже часто* (49 Башт.; 383, 384, 407 Влад.; 320 Веселин.; 582, 584 Жовтн.; 1012 Снігур.).

ЗО'РЯВО [зор'аво], -а, с. Заграва. *Коли під час заходу сонця червоне зоряво, то обов'язково буде сильний вітер* (16 Арбузин.; 49 Башт.; 320 Веселин.; 372–374 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 676, 695, 696 Кривоозер.; 981 Снігур.).

ЗОРЯ'НКА [зор'анка], -и, ж., орн. (*Erithacus rubecula*). Пташка вільшанка. *Цю пташку називають зорянкою тому, що ранком, на зорі, вона співає* (456, 478 Доман.; 829, 843 Новоодес.).

ЗО'РОВИЙ [зоровий], -а, -е. Який відбувається на зорі; ранній. *У зоровий час добре ловиться всяка риба, бо за ніч зголоділа* (137, 150 Березан.; 166 Брезнег.; 346 Вознесен.; 442 Доман.; 873, 906 Очак.; 932, 933 Первомай.).

ЗОСТРІЧА'ТИ [зостр'ічати], -ю, -єш, недок. Зустрічати. *Приємно було зустрічати і свата, і сваху* (557, 558 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

ЗОСТРІЧА'ТИСЯ [зостр'ічатис'я], -юся, -єшся, недок. Зустрічатися. *Приємно було зустрічатися із старими друзями* (насел. п. див. **ЗОСТРІЧА'ТИ**).

ЗРАЧО'К [зрачóк], -а, ч., анат. Зіниця ока. *У сина на лівому оці зрачок чогось став меншим, треба вести в лікарню* (11, 22 Арбузин.; 49, 65, 66, 81, 105 Башт.; 144, 145, 156 Березан.; 203 Березнег.; 350, 355 Вознесен.; 426, 456, 490, 491 Доман.; 550, 552, 558, 584 Жовтн.; 731, 751 Микол.; 828, 840 Новоодес.; 883, 899 Очак.; 920, 926, 930 Первомай.; 983, 993 Снігур.).

ЗРЕП'ЖИТИ [зр^еп'іжити], -у, -иш, док., перех. і неперех. 1. Заграти на музичному інструменті. *Музиканти зреп'жили таку швидку польку, що всі, хто танцював, тепер відхекуються* (227 Брат.; 504 Єлан.; 736 Микол.; 897 Очак.).

2. Зіграти партію в доміно. *За десять хвилин зреп'жили дві партії в доміно* (720 Микол.; 842 Новоодес.).

3. Майстерно виконати танець. *Микола і Петро так зреп'жили гопака, що всі здивувалися* (568, 576 Жовтн.; 693 Кривоозер.; 706, 731, 734 Микол.; 875 Очак.).

ЗРИВА'ТИСЯ [зриватис'я], -ється, недок. Стан корови, свині, коли вона має статеве бажання. *Повели корову на ферму до бугая, бо почала зриватися* (10, 16, 22, 35, 41 Арбузин.; 81, 102, 105 Башт.; 150 Березан.; 203 Березнег.; 227, 234, 257 Брат.; 356, 359 Вознесен.; 407, 422 Влад.; 448, 490

Доман.; 526, 533 Єлан.; 552, 558, 568 Жовтн.; 693, 700 Кривоозер.; 706, 731, 734 Микол.; 773 Новобузьк.; 842, 860, 861, 868 Новоодес.; 876, 891, 899 Очак.; 921, 930, 946 Первомай.; 970, 974 Снігур.).

ЗРУБ [зруб^п], -у, ч. Дерев'яні бруси, якими облицьовують стінки колодязя. *На зруб до нового колодязя приготували дубові бруси, це – навічно* (10, 11 Арбузин.; 102, 103 Башт.; 135 Березан.; 234, 271 Брат.; 299 Веселин.; 550, 573 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.; 891 Очак.; 981 Снігур.).

ЗРЯ [зр'а], присл. Даремно. *Ви зря сьогодні так рано прийшли в магазин: до обіду він буде закритий* (49 Башт.; 557, 558 Жовтн.; 703 Микол.; 976 Снігур.).

ЗСИНІ'ЛИЙ [зсин'ілії], -а, -е. Посинілий. *Картопля, видно, померзла, бо, коли її зварили, вона стала зсинілою* (насел. п. див. **ЗСИНІ'ТИ**).

ЗСИНІ'ТИ [зсин'іти], -ю, -єш, док. Посиніти. *Ти, очевидно, змерз у полі, що так зсинів увесь і трусишся* (409, 416 Влад.; 575 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 861 Новоодес.).

ЗСУ'НБРИТИ [зсунбрити], -ю, -иш, док., перех. Украсти. *Діти зсунбрили два великих кавуни, сидять зараз у садку і їдять* (576, 584 Жовтн.; 711, 731 Микол.; 877, 883 Очак.).

ЗУБАКИ' [зубакі́], -ів, мн., зневаж. Зуби. *Ти не мучся, а піди в лікарню та полікуй свої зубаки* (70 Башт.; 267 Брат.; 478 Доман.).

ЗУ'БАТИ [зубати], -ю, -єш, недок., перех. Лузати. *Дівчата сиділи на лавці біля двору і зубали увесь вечір насіння* (568, 572 Жовтн.; 845, 846 Новоодес.; 877 Очак.; 981 Снігур.).

ЗУБЕ'ЛО [зубéло], -а, с. Вудила. *Всунь у рот коню зубело, бо він норовистий, може зірватися і поносити* (68, 69, 70 Башт.; 132, 133 Березан.; 184 –186 Березнег.).

ЗУ'БКА [зуб^пка], -и, ж., кул. Суп. Вживається вихідцями із західних областей України. Див. **ЗУ'ПА**. *Усі охоче їли щойно зварену зубку з*

фрикадельками, та ще й засмажену маслом (278, 314 Веселин.; 337 Вознесен.; 396 Влад.; 693 Кривоозер.; 842 Новоодес.; 940 Первомай.).

ЗУБЛЯ'НИК [зубл'яник], -а, ч. Серп. *Хазяйка взяла зубляник і пішла в балку косити траву для кролів (594 Казан.).*

ЗУ'БОВЕ КО'ЛЕСО [зубове ко'лесо], -а, млин. Колесо з дерев'яними зубами-кілками у вітряку. *Зубове колесо крутить крила вітряка, а від нього рухаються всі механізми млина (10,18, 22 Арбузин.; 158 Березан.; 448, 478, 490 Доман.; 596, 617 Казан.; 685, 686, 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 901, 903 Очак.; 993, 999, 1011 Снігур.).*

ЗУБО'ТИК [зуботик], -а, ч.; метеорол. Вітер-низівка. *Яхтмени вітер-низівку, як правило, називають зуботиком (731 Микол.).*

ЗУЗДРІ'ТИ [зуздрі'ти], -ю, -єш, док., перех. Зустріти. *Зуздріла сьогодні куму біля магазину, трохи поговорили з нею про свайбу (575 Жовтн.; 703 Микол.; 861 Новоодес.).*

ЗУМИ'СНЕ [зумісне], присл. Навмисне. *Такий упертий хлопець, що зумисне зробить не так, як скажеш (10, 35, 38 Арбузин.; 47, 48 Башт.; 166, 182 Березнег.; 356 Вознесен.; 751, 752 Микол.; 842 Новоодес.).*

ЗУ'МЛИТИ [зумлити], -ить, недок. Дзижчати (про комах). *Як тільки погасиш світло, так і починають зумлити комарі (731, 734 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 884 Очак.).*

ЗУ'ПА [зупа], -и, ж, кул. Суп. Вживається вихідцями із західних областей України. *На вечерю зварила зупу (10, 16, 17 Арбузин.; 323, 330 Веселин.; 456, 462 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 830 Новоодес.; 981, 1012 Снігур.).*

ЗУПРЯ'ЖНИК [зупр'аж^шник], -а, ч. Орач. *Зупряжники вже виорали поле, а завтра будуть сіяти пшеницю (83 Башт.; 137, 156 Березан.; 396, 397 Влад.).*

ЗУСЕБІ'Ч [зусе^б'іч], присл. Звідусіль. З усіх боків. Див. **ЗУСІБІ'Ч**. *Зусебіч з'їжаються люди до нас на свято урожаю (318 Веселин.; 456 Доман.; 550 Жовтн.; 861 Новоодес.; 940 Первомай.).*

ЗУСІБІ'Ч [зус'іб'іч], присл. Звідусіль. *Зусібіч бігли люди тушити пожежу, яка виникла у сусідньому будинку* (558 Жовтн.; 705, 706 Микол.).

ЗУСТРІВА'ТИ [зустр'івати], -ю, -єш, недок., перех. Зустрічати. *Діти побігли на вулицю зустрівати батька і матір з роботи* (718, 576, 592 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 744, 745 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 887–889 Очак.).

ЗУСТРІВА'ТИСЯ [зустр'іватис'а], -юся, -єшся, недок. Зустрічатися. *Ми з Мариною якось зустрівалися минулого року в інституті* (насел. п. див. **ЗУСТРІВА'ТИ**).

ЗУЧИ'ТИ [зучіти], -у, -иш, док., перех. Вивчити. *Це питання треба добре зучити, а тоді вже приймати якесь рішення* (49, 52 Башт.; 107, 109 Березан.; 160, 161 Березнег.; 335, 377 Вознесен.; 432 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

ЗЦА'ПАТИ [зцапати], -ю, -єш, док., перех. 1. Схопити. *Кішка зцапала молодого горобчика і побігла кудись в садок* (102, 103 Башт.; 124, 137, 150 Березан.; 175 Березнег.; 389 Врад.; 442 Доман.; 580 Жовтн.).

2. Затримати; заарештувати. *Хлопці рвали яблука у садку, а сторож їх зцапав і повів у міліцію* (101, 102 Башт.; 150 Березан.; 384 Врад.; 514 Єлан.; 557, 558 Жовтн.).

ЗЦА'ПАТИСЯ [зцапатис'а], -юся, -єшся, док. Зчепитися битися. *Хлопці зцапалися за щось і розквасили один одному носи* (109 Березан.; 161, 162 Березнег.; 340 Вознесен.; 432 Доман.).

ЗЦЕ'РКАНИЙ [зцёрканий], -а, -е. Здоєний. *Корова зцёркана, молоко розлите в глечики і поставлено в погріб* (насел. п. див. **ЗЦЕ'РКАТИ**).

ЗЦЕ'РКАТИ [зцёркати], -ю, -єш, док., перех. Здоїти. Див. **ЗЦЯ'ПАТИ**. *Я піду зараз зцёркаю корову, а ти тим часом приготуй вечерю* (217, 218 Брат.; 389 Врад.; 693, 695 Кривоозер.).

ЗЦИ'БРИТИ [зці́брити], -ю, -иш, док., перех. Украсти. *Хлопці зцибрили на баштані з десяток динь і пішли в посадку їсти* (46, 47 Башт.; 150 Березан.; 166 Березнег.; 359 Вознесен.; 576 Жовтн.).

ЗЦИ'РКАНИЙ [зці́рканий], -а, -е. Здоєний. *Корова уже зциркана, молоко проціди, розлий у глечики і постав їх у погріб* (насел. п. див. **ЗЦИ'РКАТИ**).

ЗЦИ'РКАТИ [зці́ркати], -ю, -єш, док., перех. Здоїти. *Коли зциркають корову, то заведеш її в сарай і прив'яжеш, щоб не зірвалася* (250 Брат.; 315, 317 Веселин.; 399, 401 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 751, 753 Микол.).

ЗЦЯ'ПАНИЙ [з'ц'я́паній], -а, -е. Здоєний. *Корова зцяпана, але стоїть ще на дворі біля сарая прив'язана* (насел. п. див. **ЗЦЯ'ПАТИ**).

ЗЦЯ'ПАТИ [з'ц'я́пати], -ю, -єш, док., перех. Здоїти корову. *Я піду зцяпаю корову, а ти приготуй батькові сніданок* (234, 239 Брат.; 384, 396 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 887, 889 Очак.; 932, 933, 944, 945 Первомай.).

ЗЧАМУРО'ВАНИЙ [зчаму́рваний], -а, -е. Зроблений з чамуру. *Стіни хати і простінки вже зчамуровані, тепер треба накривати* (насел. п. див. **ЗЧАМУРУВА'ТИ**).

ЗЧАМУРУВА'ТИ [зчаму́рвати], -ю, -єш, док., перех. Збудувати хату, сарай з чамуру. *Ми за один тиждень зчамурували стіни нової хати* (75, 78 Башт.; 182, 183 Березнег.; 234, 245 Брат.; 331, 332 Веселин.; 568, 580 Жовтн.; 602 Казан.; 753 Микол.; 891, 892 Очак.; 963 Снігур.).

ЗЧАПКО'ВАНИЙ [зчапко́ваний], -а, -е. Виплотий. *Увесь огород уже зчапкований, тепер треба ще полити* (насел. п. див. **ЗЧАПКУВА'ТИ**).

ЗЧАПКУВА'ТИ [зчапку́вати], -ю, -єш, док., перех. Виполити. *Сьогодні всю капусту вже зчапкували, а завтра перейдемо на помідори* (695, 696 Кривоозер.; 828 Новоодес.).

ЗЧИ'СТКА [зчі́стка], -и, ж. Совкова лопата. *Син узяв зчистку і почав прочищати доріжки від снігу* (101, 105 Башт.; 502–504, 526 Єлан.).

ЗЧИ'СТОК [зчі'сток], -а, ч., анат. Плацента. *Зчисток – це те, що вийшло після родів* (52 Башт.; 224 Брат.; 350, 353, 356 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 822, 823 Новобузьк.; 830, 851 Новоодес.).

ЗЮРЧА'ТИ [з'урча'ти], -ить, недок. Дзюрчати. *Сніг тане, вода рівчачком увесь день зюрчить і не перестає* (162, 163 Березнег.; 350 Вознесен.; 861, 862 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 911, 940 Первомай.).

ЗЯ'БЕР [з'а'бер], -а, ч. Спеціально зволожене перед посівом зерно, щоб швидше проростало. *Весною ми сіємо зябер, він скоріше проростає і дружно сходить* (10, 11, 12, 18 Арбузин.; 384, 387 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 861 Новоодес.).

ЗЯ'БКІЙ [з'а'б^пкій], -а, -е. метеорол. Вогкий і холодний. *Із заходу вечером подув зябкий вітер, можливо, вночі й дощ піде* (145, 156 Березан.; 212, 234, 257, 262, 268 Брат.; 320, 332 Веселин.; 340 Вознесен.; 448, 478, 490 Доман.; 557, 558, 584 Жовтн.; 699, 700 Кривоозер.; 723, 736, 751 Микол.; 822 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 891, 899 Очак.; 970, 981, 993, 999 Снігур.).

ЗЯ'БКО [з'а'б^пко], присл. Вогко і холодно. *Треба одягатися, щоб не простудитися, бо надворі сьогодні зябко* (насел. п. див. **ЗЯ'БКІЙ**).

ЗЯ'БЛИТИ [з'абл'ити], -ю, -иш, недок., перех. Орати землю на зяб. *Трактористи сьогодні вже розпочали зяблити скошене поле* (11, 12, 27 Арбузин.; 87 Башт.; 448 Доман.; 580 Жовтн.; 699, 700 Кривоозер.; 889 Очак.; 911 Первомай.).

ЗЯ'БЛИЦЯ [з'аблиц'а], -і, ж., орн. (*Fringilla coelebs*). Птах зяблик. *У нашому лісі водяться різні птахи, у тому числі й зяблиці* (49 Башт.; 278, 279 Веселин.; 829 Новоодес.; 930 Первомай.).

ЗЯБЛІ'ННЯ [з'абл'ін':а], -я, с. Зяблювання. *На зябління поля виїхали всі трактористи першої бригади* (насел. п. див. **ЗЯ'БЛИТИ**).

ЗЯ'БЛЯ [з'абл'а], -і, ж. Зяб. *Трактористи сьогодні вже зорали кукурузяне поле на зяблю* (271 Брат.; 448 Доман.; 700 Кривоозер.; 842, 844 Новоодес.; 889 Очак.; 981, 982, 1010, 1011 Снігур.).

ЗЯ'БНУТИ [з'абнути], -у, -еш, недок. Мерзнути. *Доки ви там будете зябнути, заходьте у хату та погрійтеся* (234, 257, 262 Брат.; 448 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 699, 700, 701 Кривоозер.; 723, 751 Микол.; 829 Новоодес.; 963, 999 Снігур.).

ЗЯБО'К [з'абók], -а, ч., орн. (*Fringilla coelebs*). Птах зяблик. *Зябок – це різнокольоровий лісовий співучий птах, який і в нас водиться* (35, 36, 39 Арбузин.; 550, 568 Жовтн.; 926 Первомай.; 993 Снігур.).

ЗЯВ [з'аў], -а, ч. тк. Розхил між верхніми і нижніми нитками основи ткання. *Зяв між нижніми і верхніми нитками основи для того, щоб пропускати човник під час ткання* (8, 336, 355 Вознесен.; 456 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.; 1012 Снігур.).

ЗЯ'ВКАННЯ [з'аўкан:'а], -я, с. Дзявкання. *Собаче зявкання, яке доносилося із сусіднього двору, не давало нам спати* (насел. п. див. **ЗЯ'ВКАТИ**).

ЗЯ'ВКАТИ [з'аўкати], -ю, -еш, недок. Дзявкати. *Вночі чогось довго і голосно зявкав сусідський собака* (49, 87 Башт.; 150 Березан.; 562, 576 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 861 Новоодес.).

ЗЬОБ [з'об], -а, ч. Дзьоб. *У нашого старого півня здоровенний зьоб* (87 Башт.; 160, 161 Березнег.; 448, 478 Доман.; 568 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 861 Новоодес.; 891 Очак.; 911 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

ЗЬО'БАТИ [з'обати], -ю, -еш, недок., перех. Дзьобати. *На поклик дружно злетілися голуби і почали пшеничку зьобати* (44, 46, 48 Башт.; 161, 162 Березнег.; 447, 448 Доман.; 568 Жовтн.; 693, 700 Кривоозер.; 842, 861 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 911, 930 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

И

И'ВОЛГА [йволга], -и, ж., орн. (*Oriolus oriolus*). Птаха вивільга. *Иволга має яскраво-жовте або оливково-зелене оперення і прямий гострий дзьоб* (1012 Снігур.).

И'КАВКА [ікаўка], -и, ж. Гикавка, ікавка. *Ні з сього ні з того напала на хлопця икавка і ніяк не проходить* (16, 35 Арбузин.; 260 Брат.; 322 Веселин., 355 Вознесен.; 427, 478 Доман.; 700, Кривоозер.; 842 Новодес.; 911, 948 Первомай.).

И'КАТИ [ікати], -аю, -аеш, недок. Гикати, ікати. *Може, з переляку, а може й, з іншої причини хлопець запинатися почав, икати* (насел. п. див. **И'КАВКА**).

И'КНУТИ [ікнути], -ну, -неш, док. Однокор. до **И'КАТИ**. *Чого це ти так икнув, немов щось не дуже приємне згадав? Чи може з похмілля?* (насел. п. див. **И'КАВКА**).

ИКНУ'ТИСЯ [икну́тис'а], -неться, док. Гикнутися. *Чогось икнулося, мабуть, хтось добрим чи й недобрим словом згадав* (насел. п. див. **И'КАВКА**).

ИМЖИ'ТИ [имжіти], -ить, недок. Мрячити. *Увесь день надворі имжить, а хорошого дощу як не було, так і немає* (1012 Снігур.).

ИНА'ЧЕ [ина́че], присл. Інакше. *Нехай хоч лопне, хоч плаче, але не буде иначе. Як сказав, так і буде!* (16, 35 Арбузин.; 260 Брат.; 490 Доман.; 576 Жовтн.; 948 Первомай.).

ИНА'ЧИЙ [ина́чий], -а, -е. Інший, інакший. *У нас також є лом, але зовсім иначий: і менший, і лехший* (насел. п. див. **И'КАВКА**).

ИНДИ'К [инді́к], -а, ч., орн. Індик. *Кури, качки й индики спокійно ходили по двору, видзьобуючи траву* (16, 35 Арбузин.; 74 Башт.; 260, 271 Брат.; 284 Веселин.; 355, 373 Вознесен.; 427, 478 Доман.; 700 Кривоозер.; 842, 851 Новоодес.; 911, 948 Первомай.; 999 Снігур.).

ИНДИЧА' [индича́], -ати, с. Індиченя. *Индичата навперебій хапали їжу і жадібно ковтали* (насел. п. див. **ИНДИ'К**).

ИНДИЧА'ТКО [индича́тко], -а, с. Зменш.-пестл. до **ИНДИЧА'**. *Одне индичатко чогось почало на одну ніжку шкандиляти* (насел. п. див. **ИНДИ'К**).

ИНДИЧЕ'НЯ [индичéн'а], -яти, с. Пташа індички. *Одне індиченя заблудилося у траві і почало пиццати* (насел. п. див. **ИНДИ'К**).

ИНДИ'ЧКА [инді́чка], -и, ж. Індичка. *Кожна індичка охороняє своїх індичат від небезпеки* (насел. п. див. **ИНДИ'К**).

ИНДЮ'К [инд'у́к], -а, ч., орн. Індик. *Ходить, насупившись, по двору старий індюк, береже свою сім'ю* (751, 753 Микол.).

ИНДЮ'Р [инд'у́р], -а, ч. Індик. *Індюр завжди ходить насуплений, немов чогось розсердився* (829 Новодес.).

ИНДЮ'РКА [инд'у́рка], -и, ж. Індичка. *Індюрка далеко не відпускає від себе пташат, щоб нічого поганого не трапилося* (829 Новодес.).

ИНДЮ'ЧКА [инд'у́чка], -и, ж. Індичка. *Наша індючка вже почала нестися, цікаво, скільки ж вона знесе яєць у цьому році* (751, 753 Микол.).

ИНІ'Й [ин'і́й], -ю, ч. Іній. *Мабуть, буде мороз, бо дерева вбралися в иній ще з самого ранку* (299 Веселин., 574 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 829 Новоодес.).

И'НОДІ [і́ноді], присл. Іноді. *Ми іноді заходимо в гості до наших сусідів, іноді – вони до нас* (16 Арбузин.; 260 Брат.; 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 427 Доман.; 842 Новоодес.).

И'НШИЙ [і́нший], -а, -е. Інший. *Тепер інші часи настали, тому будемо по-іншому й розглядати це питання* (16, 35 Арбузин.; 260 Брат.; 490 Доман.; 517 Єлан.; 948 Первомай.).

ИРЖА' [иржа́], -і, ж. Іржа. *Було таке хороше відро для води, так іржа ззіла, і тепер треба купляти нове* (16, 17, 35 Арбузин.; 69 Башт.; 158 Березан.; 250, 260 Брат.; 427, 448, 478 Доман.; 558 Жовтн.; 634 Казан.; 700 Кривоозер.; 848, 871 Новоодес.; 883 Очак.; 930, 948 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

ИРЖА'ВИЙ [иржа́вий], -а, -е. Іржавий. *У нашому озері вода чомусь іржава, тому ми в ньому не купаємося* (насел. п. див. **ИРЖА'**).

И'РІЙ [ір'ії], -ю, ч. Теплі південні краї, куди на зиму відлітають перелітні птахи. *Вирій. Перелітні птахи ранньою весною прилітають, а восени відлітають у ирій* (150 Березан.; 355 Вознесен.).

И'РОД [ірод], -а, ч., лайл. Пройдисвіт. *От ироди прокляті! Обнесли вночі всю грушу та ще й гілки поламали!* (35, 36 Арбузин.; 260 Брат.; 427 Доман.; 634 Казан.; 700 Кривоозер.; 842 Новоодес.).

И'РОДІВ [іроді'ї], -ова, -ове, лайл. Поганий, лихий, проклятий. *От иродові душі! І немає на їх ніякої управи, що так капостять!* (насел. п. див. **И'РОД**).

ИРПА'ЖКА [ирпáж^шка], -и, ж., бот. Цибуля-сіянка. Див. **АРПА'ЖИК**. *У цьому році я висадила ирпажки на двох грядках* (568 Жовтн.).

И'СТИК [істик], -а, ч. Істик. Паличка із залізним наконечником для очищення лемеша або чересла в плузі від прилиплої землі. Див. **Ї'СТИК**. *Не забудь у поле взяти истик, щоб чистити леміш плуга, бо без нього й орати не можна* (16, 17 Арбузин.; 58 Башт.; 299 Веселин.; 383, 415 Влад.; 448 Доман.; 517, 545 Єлан.; 552 Жовтн.; 751 Микол.; 842 Новоодес.).

ИЧ [ич], част. Іч. *Ич який спритний! Усяв собі граблі, а інші що, будуть пальцями розгрібати?* (16, 35 Арбузин.; 260 Брат.; 491 Доман.; 517 Єлан.; 948 Первомай.).

I

ІВА' [івá], -и, ж., бот. (*Salix babylonica*). Вербка плакуча. *Навколо ставка розрослися і верби, й іви, які опустили свої гілки аж у воду* (58 Башт.; 173 Березнег.; 342 Вознесен.).

ІВА'НЧИК [івáнчик], -а, ч., орн. (*Motacilla alba* Linnaeus). Птах плиска біла. *Іванчик – це невеликий різнобарвний птах, який живе біля води* (575 Жовтн.; 676, 683, 699, 700, 701 Кривоозер.).

ІВИ'ЦЯ [івіц'а], -і, ж., бот. (*Prúnus* subgen). Дерево вишня і її плоди. Див. **ІВИ'ШНЯ**. *Весною у нашому садку розрослися молоді івиці так, що довелося пасинкувати* (383, 422, 423 Влад.).

ІВИ'ШНЯ [івішн'а], -і, ж., бот. (*Prúnus subgen*). Дерево вишня і її плоди. *Одна молоденька івишня уже зацвіла, подивимося, які івишні будуть родитися* (10, 16, 17 Арбузин.).

І'ВУД [і'вуд^т], -а, ч., орн. (*Oriolus oriolus*). Птаха вивільга. *Івуд – співучий птах середніх розмірів, яскраво-жовтого кольору* (751 Микол.).

ІГІ' [іг'і], ствердж. частка. Так. *Ігі, ми були в клубі, дивилися нове кіно, але Миколи там не бачили* (10, 11 Арбузин.; 268 Березнег.).

ІГІ'КАННЯ [іг'ікан':а], -я, Дія за знач. **ІГІ'КАТИ**. *Припини своє непотрібне ігікання і слухай мовчки, поки не наладили звідси* (насел. п. див. **ІГІ'**).

ІГІ'КАТИ [іг'ікати], -аю, -аеш, недок. Часто повторювати ігі. *Чого ти тільки ігікаєш, а не говориш більш нічого?* (насел. п. див. **ІГІ'**).

ІГІ'КНУТИ [іг'ікнути], -у, -еш, док. Однокр. до **ІГІ'КАТИ**. *Один раз тільки несміливо ігікнув, а то все слухав і мовчав* (насел. п. див. **ІГІ'**).

ІГЛА' [іг'ла], -и, ж. Пшениця безоста. *Пшениця ігла – безоста, вона гарно родить, але трохи примхлива* (976, 978 Снігур.).

ІГЛИЦЯ' [іглиц'а], -і, ж. 1. Одна з двох поперечних планок у бороні, що сполучають подовжні бруски з зубами. *Іглиця з'єднує подовжні бруски борони, на яких кріпляться зуби* (203, 205 Березнег.; 845 Новоодес.).

2. Деталь водяного млина. *Іглиця – це брус, що сполучає обід водяного колеса з валом* (142, 145 Березан.; 203 Березнег.; 278 Веселин.; 439, 478 Доман.; 891 Очак.; 999, 1011, 1012 Снігур.).

3. Дерев'яна голка, якою в'яжуть рибальські сіті. *У нашого дідуся є великий набір іглиць, якими він в'яже рибальські сіті* (550, 574 Жовтн.; 857, 860 Новоодес.).

ІГО'ЛКА [іг'олка], -и, ж. Хвоя. Листя голчастих дерев у вигляді голок, шпильок. *Соснові іголочки колючі, тому будь обережним, щоб не поколотися* (751 Брат.).

ІГОТЬ [ígot'], -я, ч. Металева ступка, у якій товчуть часник, цибулю, перець. *Бери, дочко, іготь і товчи для заправки борщу часник і перець* (478 Доман.).

ІГРА'ТИ [igráti], -аю, -аеш, недок., перех. і неперех. Грати. *Після уроків хлопці шостих класів пішли на вигін іграти в футбол* (10, 16, 35, 39 Арбузин.; 49, 58, 105 Башт.; 150 Березан.; 234, 245, 268 Брат.; 337 Вознесен.; 384, 407 Влад.; 456, 490 Доман.; 526 Єлан.; 552, 558, 574, 584 Жовтн.; 617 Казан.; 693, 695 Кривоозер.; 736 Микол.; 760, 822 Новобузьк.; 829, 857 Новоодес.; 883, 891 Очак.; 930, 940 Первомай.; 981, 974, 993 Снігур.).

ІГРА'ТИСЯ [igrátis'a], -аюся, -аєшся, недок. Гратися. *Діти ще зранку пішли на берег ігратися, там у них є чим забавлятися* (насел. п. див. **ІГРА'ТИ**).

ІГРО'К [igrók], -а, ч. Гравець. *Кожний ігрок був у новенькій формі, яку придбала для них школа* (10, 18, 21 Арбузин.; 44, 47, 52 Башт.; 107, 109 Березан.; 160, 166 Березнег.; 342 Вознесен.; 425 Доман.; 503 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 703, 705, 706, 751 Микол.; 828 Новоодес.; 877, 883 Очак.; 911, 932 Первомай.).

ІГРУ'ШКА [igrúška], -и, ж. Іграшка. *Купила оце в магазині для внука ігрушку новеньку, щоб забавлявся* (10, 11, 18, 22 Арбузин.; 52, 69, 74, 81, 105 Башт.; 156 Березан.; 751 Микол.; 320 Веселин.; 478, 490, 491 Доман.; 776, 800 Єлан.; 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 668 Казан.; 703 Микол.; 533 Єлан.; 617 Казан.; 804 Новобузьк.; 829, 851, 852 Новоодес.; 875, 883, 899 Очак.; 907, 911, 930 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

ІЖО'ВКА [ížo'vka], -и, ж. Мисливська рушниця марки «Іж» (Іжевськ). *Наш тато купив собі іжовку і тепер з нею ходить на полювання* (49, 55, 101 Башт.; 554, 558, 574, 576 Жовтн.; 704–708 Микол.; 828 Новоодес.).

ІЗВІ'ДУВАТИСЯ [ízv'íduvatıs'a], -уюся, -уєшся, недок. Дізнаватися. *Вживається вихідцями із західних областей України. Марина пішла ізвідуватися, що там привезли у наш магазин* (250 Брат.; 322, 324 Веселин.; 337 Вознесен.; 574, 576, 586 Жовтн.; 734 Микол.; 842 Новоодес.).

ІЗВІР [ізв'ір], -у, ч. Балка. Вживається вихідцями із західних областей України. *Наше телятко все літо пасеться в ізворі, там добра трава росте* (245 Брат.; 322, 330 Веселин.; 337 Вознесен.; 384, 407 Влад.; 830, 842, 869 Новоодес.).

ІЗВІСТЬ [ізв'іст'], -і, ж. Гашене і негашене вапно. *У цьому році будинок знадвору побілила ізвістю, її дощ не так швидко змиває* (10, 22, 35, 39 Арбузин.; 68, 74, 81, 94, 97, 101, 103 Башт.; 133, 135, 137 Березан.; 234, 251, 257, 271, 274 Брат.; 299, 320, 331 Веселин.; 355, 372 Вознесен.; 396, 407 Влад.; 448, 478, 490 Доман.; 517, 533 Єлан.; 550, 557, 558, 562, 568 Жовтн.; 617 Казан.; 700 Кривоозер.; 723, 731, 734, 736 Микол.; 780, 822 Новобузьк.; 828, 844, 851, 857 Новоодес.; 883, 891, 899 Очак.; 911, 930 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

ІЗВО'ЗИТИ [ізв'озити], -жу, -зю, -зиш, недок., перех. Звозити щось в одне місце. *Усе зерно від комбайнів ізвозимо на тік, там воно сушиться, там його провівають* (217 Брат.; 389 Влад.; 561, 576, 584, Жовтн.; 690, 692, 693 Кривоозер).

ІЗЖО'ГА [ізж'ога], -и, ж., мед. Печія; згага; відчуття печіння в стравоході. *Неначе нічого такого й не їла, а весь день сьогодні пече ізжога* (150 Березан.; 185, 200, Березнег.; 234 Брат.; 526, 531 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 705, 723 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 828, 830 Новоодес.; 875, 883 Очак.; 981, 983 Снігур.).

ІЗІВКА [із'іўка], -и, ж., ент. (Tabanidae). Комаха кінська кровососка. *Ізівки дуже кусають скотину, не дають спокійно і попастися* (234 Брат.).

ІЙ [ії], виг. Тьху. *Ій на тебе, старий дурню! Чи ти здурів на старість літ, що таке мелеш!* (10,11 Арбузин.; 94 Башт.; 278, 331, 332 Веселин.; 554, 558 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 859 Новоодес.; 877 Очак.; 940 Первомай.).

ІКАЛКА [ікалка], -и, ж. Гикавка, ікавка. *Від несподіваної звістки хлопця напала ікалка. Дай йому хоч води напитися* (145 Березан.; 234 Брат.; 526, 548 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 667 Казан.; 723 Микол.; 851 Новоодес.; 981 Снігур.).

ІКО'НИ [іко́ни], мн. Віконниці. *Піди, синку, позакривай вікна іконами, бо починається дощ* (765, 766 Новобузьк.).

ІКО'ТА [іко́та], -и, ж. Гикавка. Ікавка Див. **ІКО'ТКА**. *Мабуть, від переляку хлопця напала ікота і ніяк не проходить* (842, 846 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

ІКО'ТКА [іко́тка], -и, ж. Гикавка, ікавка. *Дай йому щось кисле з'їсти, щоб скоріше пройшла ота ікотка* (842, 848 Новоодес.; 875, 876 Очак.).

ІКРА' [ікра́], -и, ж., анат. Литка. *Ікра правої ноги чогось розболілася, мабуть, на зміну погоди* (49, 105 Башт.; 268, 274 Брат.; 299, 320 Веселин.; 424, 478 Доман.; 573 Жовтн.; 760, 773 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 883, 891 Очак.; 930 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

ІКРА'ТИЙ [ікра́тиї], -а, -е. Риба з ікрою. *Весною риба ікрата, тому й не дозволяють її ловити* (150 Березан.).

ІКРЕ'ЦЬ [ікре́ць], -я, ч. Риба з ікрою. *Якщо попадеться ікрець, то давайте мені, а змолоками – чистіть самі* (150 Березан.).

ІКРИ'ТИСЯ [ікри́тис'а], -иться, недок. Нереститися. Відкладати, метати ікру (про рибу). *Риба вже починає ікритися, тому плавати моторками категорично забороняється* (150 Березан. 424 Доман.; 574 Жовтн.; 731 Микол.; 899, 903 Очак.).

ІЛ [іл], -у, ч. Мул. *Біля берега ставок занесло ілом, тому ми у ставку майже не купаємося* (81, 105 Башт.; 158 Березан.; 298 Веселин.; 339 Вознесен.; 407 Врад.; 424, 456, 478 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 515 Єлан.; 838, 842 Новоодес.; 877, 883 Очак.; 930 Первомай.).

ІЛКИ'Й [ілки́й], -а, -е. Мулкий. *Увесь берег нашого ставка ілкий, літом ніяк і скупатися* (насел. п. див. **ІЛ**).

І'ЛКО [і́лко], присл. Мулко. *Хоча біля берега й ілко, а ми все ж таки скупалися у ставку* (насел. п. див. **ІЛ**).

І'ЛЬВА [і́л'ва], -и, ж. Халва. *Купила в лавці півкіло ільви, ми любимо з нею чай пити* (55, 71, 74 Башт.).

ІМЕ'ЛА [імéла], -и, ж., бот. (*Víscum*). Рослина, яка паразитує на багатьох деревах. Омела. Див. **БА'Б'ЯЧИЙ ПРОКЛЬО'Н**. *З імелою дуже важко боротися, бо вона розповсюджується дуже швидко* (891, 897, 898 Очак.).

ІМША'НИК [імшáник], -а, ч., бдж. Приміщення для зимівлі бджіл. *На зиму всі вулики із бжололами ми заносимо в імшаник, там тепло* (906 Очак.).

ІНДУ'К [індúк], -а, ч. Індик. *Насуплений індук повів свій виводок в огород пастися* (49 Башт.; 145 Березан.; 268 Брат.; 299 Веселин.; 478 Доман.; 526 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 706 Микол.; 851 Новоодес.).

ІНДУ'Р [індúр], -а, ч. Індик. *Мама на Новий рік зарізала старого індура, бо підріс уже молодий* (751 Микол.; 891 Очак.; 1012 Снігур.).

ІНДУ'РКА [індúрка], -и, ж. Індичка. *Індурка у нас молода, всього другий рік несеться і виводить пташат* (насел. п. див. **ІНДУ'Р**).

ІНДУЧА' [індучá], -ати, с. Індича. *Наші молоді індучата помаленьку підростають, скоро можна буде й різати* (насел. п. див. **ІНДУ'К**).

ІНДУ'ЧЕНЯ [індúчен'а], -яти, с. Індича. *У нас всього семеро молодих індученьат, бо ми тільки почали їх розводити* (насел. п. див. **ІНДУ'К**).

ІНДУ'ЧКА [індúчка], -и, ж. Індичка. *Наша індучка пішла із своїми індучатами пастися в огород* (насел. п. див. **ІНДУ'К**).

ІНДЮ'К [інд'úк], -а, ч. 1. Індик. *По двору поважно ходять голошії індюки й індючки* (16 Арбузин.; 81, 83, 86, 90, 103, 106 Башт.; 203 Березнег.; 271 Брат.; 342 Вознесен.; 396 Влад.; 456 Доман.; 517 Єлан.; 550, 562, 576 Жовтн.; 723, 731, 734 Микол.; 773 Новобузьк.; 834, 861, Новоодес.; 891, 899 Очак.; 930, 946 Первомай.; 981, 993, 999 Снігур.).

2. Переносне. Похмура людина. *Ну чого ти ходиш, індюк старий, ні до кого не говориш, не здороваєшся?* (насел. п. див. **ІНДЮ'К**).

ІНДЮЧА' [інд'учá], -ати, с. Індича. *Одне індича, видно, чогось прихворіло, бо нікуди не ходить* (насел. п. див. **ІНДЮ'К**).

ІНДЮЧЕНЯ' [інд'уче^н'н'á], -яти. с. Індича. *Як заблудилося одне індючення, то так пищало сильно* (насел. п. див. **ІНДЮ'К**).

ІНДЮ'ЧКА [інд'учка], -и, ж. Індичка. *Молода індючка ходить із своїми індючатами по двору, шукаючи поживи* (насел. п. див. **ІНДЮ'К**).

ІНДЮ'ШКА [інд'ушка], -и, ж. Індичка. *На свята зарізала індюшку, бо будуть високі гості і треба їх угощати* (10, 11 Арбузин.; 424, 425 Доман.; 550, 584 Жовтн.; 628 Казан.; 514 Микол.; 981 Снігур.).

ІНДКУБА'ТОРКА [індкуба́торка], -и, ж. Курка, яка виросла з інкубаторного курчати. *Наші інкубаторки цієї весни вже почали нестися* (550, 576, 584 Жовтн.; 693, 694, Кривоозер.; 773 Новобузьк.; 829, 851 Новоодес.).

ІРГО'НІЯ [іргон'ія], -ії, ж., бот. (*Dahlia*). Жоржина. *У нашому палісаднику уже зацвіли іргонії. І які ж красиві квіти!* (21 Арбузин.).

ІРЖА' [іржа́], -і, ж. Водоймище з іржавою водою. *У польовому ставку – іржа, а в сільському – чиста вода, у ньому ми й купаємося* (86 Башт.; 185 Березнег.; 851, 861 Новоодес.).

І'РІЙ [і'рій], -ю, ч. Вирій. Теплі південні краї, куди відлітаються зимувати перелітні птахи. *Настає осінь, дикі гуси і качки почали вже відлітати в ірій* (49 Башт.; 203 Березнег.; 234 Брат.).

ІРПА'Ж [ірпа́ж^ш], -у, ч., бот. Дрібна цибуля-сіянка. *Весною висадила ціле відро ірпажу, так що цибулі буде вдосталь* (187, 190 Березнег.; 294 Веселин.; 771 Новобузьк.).

ІРША'НИЙ [ірша́ній], -а, -е. Пошитий з овечої шкіри. *Тато іноді надівають свої іршані штани, коли йдуть на роботу на ніч* (314 Веселин.).

ІСКА' [іска́], -и, ж., бдж. Частина бджолоїної сім'ї, яка шукає місце для поселення всього відведеного рою. *Коли молодий рій вилетить із вулика, то іска шукає, де їм поселитися* (74 Башт.; 234 Брат.; 533 Єлан.; 999, 1011 Снігур.).

ІСНУВА'ННЯЧКО [існува́н':ачко], -а, с. Існування. *Настали важкі часи, не життя, а існуваннячко на білому світі* (576 Жовтн.).

І'СТО [і́сто], присл. По-справжньому. *Ми істо намагалися сьогодні закінчити орати поле, але, на жаль, не змогли* (760 Новобузьк.).

ІСТО'К [істо́к], -у. ч. 1. Початок річки. *Істок нашої річки десь аж на заході України, здається, у Хмельницькій області* (16 Арбузин.).

2. Джерело. *У балці є істок, а в ньому завжди свіжа і чиста водичка* (558 Жовтн.).

ІТАЛЬЯ'НЕЦЬ [італ'я́нец'], див. **ІТАЛЬЯ'НЦІ**.

ІТАЛЬЯ'НКА [італ'я́нка], див. **ІТАЛЬЯ'НЦІ**.

ІТАЛЬЯ'НЦІ [італ'я́нці], мн. Італійці. *На наш завод прибула група італьянців, вони зараз ведуть переговори з начальством* (747, 749 Микол.).

ІША'К [іша́к], -а, ч., перенос. Людина, яка важко трудиться. *Ну, ішаки нещасні, може пора б уже і відпочити з десяток хвилин!* (101, 102, 103 Башт.; 150 Березан.).

ІША'ЧИТИ [іша́чити], -чу, -чиш, недок. Важко трудитися. *Ішачив, як віл, цілий місяць, а заробив копійки* (101, 102, 103 Башт.; 150 Березан.).

ї

Ї'ВКА [йі́ўка], -и, ж., бот. (*Equisetum arvense* L.). Рослина хвощ польовий. Уживається вихідцями із західних областей України. *Ївка – польова трав'яниста рослина, яка широко використовується в медицині* (322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

ЇДА'К [йіда́к], -а, ч., анат. Зуб. *Чогось розболівся кутній їдак і тепер ніяк жувати їжу* (101, 102, 103 Башт., 676, 685, 686 Кривоозер.; 893, 896 Очак.; 1012 Снігур.).

ЇДЕ'Н [йіде́н], -а, -о. Один. Уживається вихідцями із західних областей України. *Прийшов їден вуйко та й почав говорити з батьком про різні*

справи (278, 322 Веселин.; 422 Врад.; 691 Кривоозер.; 926 Первомай.; 1012 Снігур.).

ЇДЖЕННЯ [й'іджен'а], -я. Їжа. *На весіллі на столах було дуже багато їдження* (961 Первомай.).

ЇДИ'НЕЦЬ [й'ідінец'], -я, ч. Єдиний син у сім'ї. Одинок. *Наш син – одинець у сім'ї, тому його не призвали до армії* (842 Новоодес.; 891 Очак.; 981 Снігур.).

ЇДИ'НИЦЯ [й'ідіниц'а], -і, ж. Єдина донька у сім'ї. *Як вийде заміж наша їдиниця, то ми залишимося до старості літ удвох* (842 Новоодес.; 891 Очак.).

ЇДЛО [й'ідло], -а, с. Їжа. Вживається вихідцями із західних областей України. *На столі стояло всяке їдло, приготовлене для дорогих гостей* (574, 581, 593 Жовтн.; 731 Микол.; 829 Новоодес.).

ЇДНА'КИЙ [й'іднакії], -а, -е. Однаковий. *У нас їднакий підхід до вирішення всіх господарських проблем у всіх регіонах* (574, 576 Жовтн.).

ЇДНА'КО [й'іднако], присл. Однаково. *Для нас їднако, хто там буде депутатом, аби тільки турбувався про народ* (насел. п. див. **ЇДНА'КИЙ**).

ЇЖ [й'іж], -а, ч., зоол. (*Eginaseus*). Їжак. Див. **ЙОЖ, ЙО'ЖИК**. *Їж – не шкідлива тваринка, нею діти полюбляють гратися* (299 Веселин.; 478 Доман.; 558 Жовтн.; 891 Очак.; 926 Первомай.).

ЇЖА'К [й'іж'ак] (1), -а, ч., іхт. (*Gymnoserphalus serpua*). Дрібна прісноводна риба з колючими плавцями. Йорж. *Завтра підемо на рибалку, у ставку добре клюють їжаки* (83, 87 Башт.).

ЇЖА'К [й'іж'ак] (2), -а, ч. Колючий намордник теляті. *Щоб відлучити теля від корови, надівають йому на морду їжак* (203 Березнег.).

ЇЖА'К [й'іж'ак] (3), -а, ч. Мотоцикл марки «Їж». *У цьому році купили синові їжака, щоб їздив у поле на роботу* (49, 86 Башт.; 703, 705 Микол.; 911, 940 Первомай.).

ЇЗДО'К [йіздо́к], -а, ч. Їздець. Наїзник. *Наші іздоки у змаганнях зайняли перше місце в районі* (107, 145 Березан.).

ЇЇНИЙ [йійні́й], -а, -е., займ. Його. Вживається вихідцями із західних областей України. *Їїні чоботи вже зовсім порвалися, треба купляти нові* (103 Башт.; 706 Микл.; 1007 Снігур.).

ЇРЖА' [йіржа́], -і, ж. Іржа. *Сільськогосподарські машини і знаряддя стоять відкриті, і їх їсть іржа* (22, 35 Арбузин.; 150, 156 Березан.; 331, 332 Веселин.; 355 Вознесен.; 424, 426 Доман.; 550, 551 Жовтн.; 751 Микол.; 813 Новобузьк.).

ЇРЖА'ВИЙ [йіржа́виї], -а, -е. *Цією голкою нічого не вишиєш і не пошиєш, бо вона іржава* (насел. п. див. **ЇРЖА'**).

ЇРЖА'ВКА [йіржа́ўка], -и, ж. Іржава вода в болоті, руда. *У болоті вода іржава, тому путня риба погано розводиться* (424, 425 Доман.).

ЇРЖА'К [йіржа́к], -а, ч., іхт. (*Gymnoserphalus sergna*). Риба йорж. *Десь треба шукати інше місце, бо тут клюють одні іржаки* (751 Микол.).

Ї'СТИК [йі́стик], -а, ч. Істик. *Забули взяти їстик, і тепер доводиться чистити леміш лопатою* (490 Доман.; 926 Первомай.).

Ї'СТИСЯ [йі́стис'а], недок. Сваритися, лаятися, гризтися. *Скільки можна бабі Мелашці їстися із сусідами із-за всяких дрібниць* (94, 101 Башт.; 491 Доман.; 529 Єлан.; 557, 576 Жовтн.; 974, 981 Снігур.).

ЇХИ'ДНИЙ [йіхі́дний], -а, -е. Зловредний, лукавий, ехидний. *Такий малий, а вже їхидний, зразу видно, що в батька вдався* (16 Арбузин.; 550 Жовтн.; 706 Микол.; 773 Новобузьк.)

Й

ЙДЕ'Н [йде́н], -а, -о. Один. Див. **ЇДЕ'Н**. Вживається вихідцями із західних областей України. *Йден хлоп почав на розказувати, де він бував і що видів* (322, 330 Веселин.; 422 Влад.; 974 Снігур.).

ЙМЕ'ННО [ім'єн:о], част. Саме; якраз; власне. *Йменно ми підемо сьогодні всі разом у клуб дивитися нову цікаву виставу* (86 Башт.; 491 Доман.).

ЙМИ'ТИ [ім'іти], йму, ймеш, док. перех. Взяти. Вживається вихідцями із Закарпаської області. *Я ймив Івана легенько за рукав піджака, а рукав і відірвався* (331, 332 Веселин.; 422 Влад.; 974 Снігур.).

ЙО [йо] (1), частка 1. Ствердж. Так. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Йо, ми всі завтра підемо на бураки, тільки дайте нам машину* (751, 753 Микол.).

2. Питальна частка. Невже. *Йо? Ми так багато заробили у вас хліба? Тоді приїдемо і наступного року* (105 Башт.).

ЙО [йо] (2), виг. Виражає здивування. *Йо! Ти так рано сьогодні прийшла на ферму. Чого це так?* (314 Веселин.).

ЙОГОВИ'НИЙ [йоговіній], -а, -е, займ. присв. Його. *Йоговина машина уже два роки стоїть у нашому гаражі* (585 Жовтн.).

ЙОГО'НИЙ [йогоній], -а, -е, займ. присв. Його. *Йогоний старший син зараз у нас працює комбайнером* (41 Арбузин.; 103 Башт.; 198 Березнег.; 706 Микол.; 1007 Снігур.).

ЙОЖ [йож^ш], -а, -ч., зоол. (Erinaceus). Їжак. *Ми тримаємо у школі йожу, годуємо його, іноді випускаємо його погуляти* (203 Березнег.; 356 Вознесен.; 558, 568 Жовтн.; 667 Казан.; 832, 851 Новоодес.)

ЙО'ЖИК [й'ожик], -а, ч., зоол. (Erinaceus). Їжак. *Діти спіймали йожика, граються з ним, годують його* (22 Арбузин.; 103, 106 Башт.; 156, 158 Березан.; 203 Березнег.; 251, 274 Брат.; 320 Веселин.; 355 Вознесен.; 424, 427, 478, 490 Доман.; 526, 529 Єлан.; 558, 574, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 723, 751 Микол.; 851, 857, 860 Новоодес.; 877, 891 Очак.; 907 Первомай.; 981, 984 Снігур.).

ЙО'ЖИКОВИЙ [й'ожиковий], -а, -е. Їжаковий. *Йожикові голки дуже колючі, але ми його взяли картузами* (насел. п. див. **ЙО'ЖИК**).

ЙО'ЛКА [й'олка], -и, ж. Ялинка, прикрашена до Нового року і Різдва. *Ми вже давно встановили і прикрасили новорічну йолку* (10, 11, 22, 35 Арбузин.; 49, 58, 59, 74, 94, 103, 105 Башт.; 145, 150, 156 Березан.; 166, 185 Березнег.; 262, 271 Брат.; 278, 279, 320 Веселин.; 355, 356 Вознесен.; 424, 427, 448, 478, 490 Доман.; 517, 529 Єлан.; 554, 562, 576 Жовтн.; 617 Казан.; 693, 703, 734 Микол.; 804, 822 Новобузьк.; 829, 851, 857 Новоодес.; 877, 891 Очак.; 930, 946 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

ЙО'ЛКИЙ [й'олкиї], -а, -е. Запліснявілий і гіркий (про масло, сир). *Масло вже зробилося йолким і стало гірчити, треба його перетопити* (58, 59 Башт.; 120 Березан.; 169 Березнег.).

ЙО'ЛОМ [й'олом], присл, риб. Підйом сіток на баркаси разом з рибою без спеціального укладання. *Коли рибаки поспішають, то сіті вибирають йолом, не вкладаючи їх* (150 Березан.).

ЙО'МКА [й'омка], -и, ж. Чаплія. Вживається вихідцями із Чернігівської області. *Сковороди виймаємо з печі і ставимо в піч йомкою, вона завжди стоїть у кутку* (86 Башт.; 107, 137 Березан.)

ЙОН [йон], -а, -о, займ. Він. Уживається вихідцями із північно-західних областей України. *Йон ще ранком поїхав у степ косити овес для коней і не повернувся* (44, 94 Башт.; 268 Брат.; 769 Новобузьк.; 974 Снігур.).

ЙОРДА'Н [йорда́н], -і, ч. Церковне свято Водохреща. *Свято Йордан відзначають 19 січня, у цей день хрестили Ісуса Христа* (105 Башт.; 424, 425 Доман.; 751 Микол.).

ЙОРЖ [йорж^ш], -а, ч., іхт. (Carangidae). Ставрида. *Сьогодні вловили трохи йоржів і бичків, а кефалі їй не бачили* (150 Березан.; 876, 882, 906 Очак.).

ЙОРЖИ'ТИСЯ [йоржітис'а], -жуся, -жишся, недок. Хоробритися, хизуватися. *Микола ходить, йоржиться, а, як дійде до діла, то нічого путнього не жди* (552, 554 Жовтн.; 705, 706 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 897, 898 Очак.; 911 Первомай.; 999 Снігур.).

ЙО'РЗАТИ [й'орзати], -аю, -аєш, недок. Совати. *Хлопець почав йорзати на стільці, видно, відчув щось погане* (насел. п. див. **ЙО'РЗАТИСЯ**).

ЙО'РЗАТИСЯ [й'орзатис'а], -аюся, -ається, недок. Соватися. *Сиди смирно, не йорзайся, бо будеш битим* (10, 16 Арбузин.; 842, 846 Новоодес.; 823 Новобузьк.; 692, 694 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 875, 877 Очак.; 940 Первомай.; 981, 984 Снігур.).

ЙОРШИ'СТИЙ [йоршістий], -а, -е. Запальний за характером чоловік. *Ти краще Миколу не чіпай, бо він хлопець йоршистий, будеш мати неприємності* (150, 156 Березан.; 175 Березнег.; 505 Єлан.; 562, 576 Жовтн.).

К

КА [ка], незм. Розмовне скорочення слова «казати» у формі теперішнього часу. *Нічого ніяк не второпаю, що він там ка, пояснить, будь ласка!* (10, 11, 21, 22, 24, 35, 38 Арбузин.; 44, 45, 46 Башт.; 576, 577, 580 Жовтн.; 703, 704, 712, 713, 714 Микол.).

КА'БА [каба], -и, ж., кул. Сальтисон. *На вечерю купили в магазині каби, хоч і не дуже добра, але їсти можна* (71, 74, 105, 106 Башт.; 706, 708 Микол.).

КАБА'Й [кабаї], -я, ч. Жилет. *Наш дідусь і літом завжди носить свій старий-престарий кабай* (383, 404, 405 Влад.; 676, 677 Кривоозер.).

КАБА'К [кабак], -а, ч., бот. (*Cucurbita* перо L.). 1. Гарбуз. *У нас в огороді вирости здоровенні кабаки, вистачить на кашу* (10, 11, 16, 17, 39, 40 Арбузин.; 49, 51, 58, 59, 78, 79, 83, 94, 101, 102 Башт.; 132, 133, 150, 151, 156, 158 Березан.; 187, 188, 203, 205, 207 Березнег.; 227, 228, 234, 236, 257, 259, 271, 273 Брат.; 292, 294, 314, 315, 317 Веселин.; 340, 356, 359, 360, 372, 373, 377, 378 Вознесен.; 384, 387, 396, 397 Влад.; 448, 449, 456, 462, 465, 478 Доман.; 505, 508, 514, 515, 526, 527, 529, 531, 532 Єлан.; 552, 554, 557, 586, 587 Жовтн.; 594, 595, 646 Казан.; 685, 686, 699, 700, 701 Кривоозер.; 723, 724, 731, 734, 736, 737, 747, 749 Микол.; 768, 769, 773, 776, 799, 802 Новобузьк.; 832, 833, 838, 840, 845, 846, 857, 859, 866, 868 Новоодес.; 873, 875, 877, 878,

900, 906 Очак.; 926, 927, 930, 931, 940, 946, 948 Перевомай.; 970, 972, 981, 982, 995, 996 Снігур.).

2. Диня, бот. (*Melo sativus* L.). *На баитані виблискували проти сонця жовтими боками запашині кабаки* (21 Арбузин.; 58 Башт.; 383, 405 Врад.).

3. Зневажл. Дурна голова. *Подумай своїм кабаком, навіщо ти так зробив? Це ж на шкоду людям* (насел. п. див. **КАБА'К** – 1)

КАБАКО'ВИЙ [кабако́вий], -а, -е. Гарбузовий. *Сьогодні на обід нам зварила мама кабакову кашу* (насел. п. див. **КАБА'К** – 1).

КАБА'Н [каба́н], -а, ч. 1. Склепіння печі. *Натопи піч так, щоб кабан добре нагрівся, тоді будеш сажати хліб* (407, 409, 415 Врад.; 676, 677, 683, 699 Кривоозер.; 939, 940, 946, 948 Первомай.).

2. Горизонтальна частина димоходу, яка знаходиться на горищі. Лежак. *Мама полізла на горище, щоб обмазати кабан і димар, бо вже потріскалися* (690, 692 Кривоозер.).

КАБАНЕ'ЦЬ [кабане́ць], -а, ч. Смуга на шкірі тварин від сильного удару батогом. *Нащо ти так бив скотину, що аж кабанці на шкірі залишилися?* (478, 480 Доман.).

КАБАНИ'ЦЯ [кабані́ця], -і, ж. Дика свиня. *У лісі ми якось бачили кабаницю з маленькими кабанчиками* (245, 246 Брат.; 350, 353, 355 Вознесен.).

КАБА'НЧИК [каба́нчик] (1), -а, ч. Тепла жіноча куртка. *Гарний і теплий кабанчик пошила мені мама на зиму* (877, 878, 883, 906 Очак.).

КАБА'НЧИК [каба́нчик] (2), -а, ч., муз. Гудзик на скрипці, басолі, до якого прикріплюють приструнник. *До кабанчика скрипки чи басолі кріпиться приструнник, від якого натягуються струни* (759, 760, 773 Новобузьк.; 828, 829 Новоодес.).

КАБА'СЬ [каба́с'], виг. Вигук, яким кличуть свиней. *«Кабась, кабась, до корита!»* – кликала жінка кабанчика, насипаючи у коритце пійла (343, 346, 347, 350 Вознесен.).

КАБА'Т [каба́т], -а, ч. Короткий жіночий теплий одяг. *Мама одягла свій кабат і пішла дати корові сіна* (597, 598, 601 Казан.; 731, 733 Микол.).

КАБАТИ'РКА [кабаті́рка], -и, ж. Кисет для тютюну; табакерка. *Наш дідусь сяде в садочку на лавочку, вийме кабатирку, наб'є люльку і смалить з годину* (213, 218, 245 Брат.; 298, 299, 331, 332 Веселин.; 528, 529 Єлан.).

КАБА'ТТЯ [каба́т':а], -я, с. Лахміття. *Винеси оце все кабаття з хати в чуланчик, щоб не валялося тут* (801, 802 Новобузьк.).

КАБАЦИ'НА [кабаці́на], -и, ж. Голова. *У діда Григорія кабаціна міністерська, все знає, все пам'ятає* (128, 130 Березан.; 996, 997 Снігур.).

КАБАЧИ'ННЯ [кабачі́н':а], -я, с. Гарбузиння. *Коли зберуть усі кабаки, кабачиння стягують у купи і спалюють, бо воно ні для чого не придатне* (насел. п. див. **КАБА'К** – 1).

КАБАЧКИ' [кабачкі́] (1), -ів, мн., бот. (*Cucurbita pepo* L.). Декоративні гарбузики. Див. **ТАРАКУ'ЦЬКИ**. *Кабачки – не їстівні, а декоративні, бо вони дуже красиві за формою і кольорами; ми їх сушимо, а потім ними діти граються* (44, 45, 47 Башт.; 930, 931 Первомай.).

КАБАЧКИ' [кабачкі́] (2), -ів, мн., бот. (*Nuphar lutea* L.). Рослина лілія жовтого кольору. *Давай попливемо у заплаву, там уже почали розцвітати кабачки, то нарвемо* (550, 584, 585 Жовтн.; 829, 842, 843, 870, 871 Новоодес.).

КАБАЧКИ' [кабачкі́] (3), -ів, мн. Гарбузове і соняшникове насіння, яке вживається як ласощі. *Сидять діти під хатою і мовчки лузаять кабачки, хто гарбузові, хто соняшникові* (10, 11, 16, 17, 35, 36 Арбузин.; 44, 45, 58, 59 Башт.; 144, 145, 150, 151 Березан.; 377, 378 Вознесен.; 383, 384, 387 Влад.; 439, 442, 448, 449, 451 Доман.; 516, 517 Єлан.; 700, 701 Кривоозер.; 703, 705, 731, 733 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 833, 835 Новоодес.; 877, 878, 906 Очак.; 940, 941 Первомай.; 981, 982, 984 Снігур.).

КАБАЧКО'ВИЙ [кабачкóвий], -а, -е. Гарбузовий. *Насушила кабачкового насіння, а тепер насмажу, будемо лузати вечорами* (насел. п. див. **КАБА'К** – 1).

КАБЕ'КА [кабéка], -и, ж., зневажл. Голова. *І оце твоя кабека замислила таку дурницю зробити для чесних людей?* (827, 828, 842 Новоодес.).

КАБЕРЛЕ'Т [кабе^нрлét], -а, ч. Двоколісний візок. Бідка. *Бригадир сів у свій каберлет і поїхав у поле до комбайнерів* (331, 332 Веселин.; 359, 360, 361 Вознесен.).

КАБЕШУВА'ТИ [кабе^ншувáти], -ую, уєш, недок. Бешкетувати. *Діти, прошу вас, перестаньте кабешувати, бо вижену з хати на мороз* (584, 585 Жовтн.).

КАБЗА' [кабзá], -и, ж. Велика торба грошей. Калитка. *Наш Микола як трусонє своєю кабзою, то купить будь-яку машину* (550, 562, 576, 577 Жовтн.; 703, 704, 731, 732 Микол.).

КАБИ' [кабí], спол. Якби. *Каби хтось інший сказав про це, ніколи б не повірила* (94, 95 Башт.; 322, 323 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 550, 558, 559 Жовтн.).

КАБИ'ЦЯ [кабíц'а] (1), -і, ж. 1. Хатня піч. *Мама намагалася добре натопити кабицю, щоб у хаті було тепло* (52, 55 Башт.).

2. Плита в приміщенні. *Розтопи кабицю, бо в хаті вже холодно, та й їсти треба щось зварити* (16, 17 Арбузин.; 119, 130 Березан.; 383, 384, 387 Врад.; 462, 465, 470 Доман.).

3. Маленька ніша збоку печі для сірників, солі та ін. *У кабиці лежать сірники, сіль, щоб не сиріли в непогоду, а також лавровий лист, перець* (44, 45, 47 Башт.; 257, 259 Брат.; 372, 373, 374 Вознесен.; 939, 940 Первомай.).

4. Ніша внизу печі, плити, груби, куди вигортають попіл. Див. **ШТАНДА'РИ**. *Вибери, дочко, з кабиці попіл, бо вже багато нагоріло його* (535, 538 Єлан.; 686, 688 Кривоозер.).

5. Літня кухня. *Літом ми готуємо їжу, снідаємо, обідаємо і вечеряємо у кабиці* (333, 334 Вознесен.; 478 Доман.).

6. Та частина гончарного горна, де згорає паливо. *У кабиці гончарного горна більше всього ми спалюємо дрова, але буває по-всякому* (22, 24 Арбузин.; 320 Веселин.; 424, 425 Доман.; 822 Новобузьк.; 911 Первомай.; 993 Снігур.).

КАБИ'ЦЯ [каб'иц'а] (2), виг. Кінець життя; амба. *Дмитро один раз шпортнув ножем, і свині – кабиця* (18, 21 Арбузин.; 44, 45, 101, 102, 103 Башт.; 112, 113, 150, 151 Березан.; 212, 218, 227, 232 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 418, 420 Влад.; 514, 515 Єлан.; 552, 554, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 621, 622 Казан.; 703, 705, 736, 737 Микол.; 758, 760, 762 Новобузьк.; 829, 842, 844 Новоодес.; 877, 878, 883, 884, 906 Очак.; 911, 926, 927, 940, 941 Первомай.; 970, 972, 995, 996, 1010, 1011 Снігур.).

КАБИ'Ч [каб'ич], -у, ч. Літня пічка надворі. *Мама розтопила кабич, щоб приготувати для тата і сина обід* (49, 50 Башт.).

КАБІНЕ'Т [каб'інет], -а, ч. Клозет. *У містах є кабінет у кожній квартирі, треба, щоб і в селах так було* (22, 24, 35, 36, 39, 40 Арбузин.; 44, 45, 46, 61, 62 Башт.; 107, 108, 109, 124, 125, 156, 158 Березан.; 203, 205, 207, 208 Березнег.; 271, 273, 275 Брат.; 331, 332 Веселин.; 350, 351, 353, 356 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 471, 475 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.; 557, 558, 559, 568, 569, 586, 587 Жовтн.; 594, 595, 596 Казан.; 695, 696, 700, 701 Кривоозер.; 703, 704, 706, 707, 731, 734 Микол.; 759, 760, 773, 774 Новобузьк.; 828, 829, 842, 844 Новоодес.; 873, 875, 883, 886, 899, 900 Очак.; 930, 931, 939, 940, 946, 949 Первомай.; 981, 982, 995, 999, 1012, 1016 Снігур.).

КАБІ'ТА [каб'іта], -и, ж. Невелика хата. *Наш старший син усе літо спить у кабіті, бо там йому зручно* (759, 760 Новобузьк.).

КА'БЛІ [кабл'і], мн. Дерев'яні вила з двома-трьома ріжками. *Бери і ти каблі, та підемо складати соломі у копицю, щоб вітер не розвіяв* (58, 59, 83, 85, 86 Башт.; 161, 162, 191, 193 Березнег.; 279, 280 Веселин.; 340, 359, 360

Вознесен.; 568, 569, 586, 587 Жовтн.; 743, 745, 746 Микол.; 860, 861, 862 Новоодес.).

КАБЛУ'К [кабл'ук], -а, ч., риб. У рибальській підхватці одна з двох зігнутих і навхрест сполучених тичок, на кінцях яких прикріплена сітка. У підхватці треба замінити один каблук, бо чогось почав дуже гнутися (573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 883, 887, 891 Очак.).

КАБЛУ'ЧКА [кабл'учка], -и, ж. Серга. Піду в лікарню, щоб прокололи вуха для каблук (58, 105, 106 Башт.; 112, 114 Березан.; 187, 189 Березнег.).

КАБУРГА' [каб'урга], -и, ж. Дика коза. У цих степах колись було багато диких кіз, яких називали кабургами. Люди, що поселилися тут, полювали на кабургу. Та й село наше колись називалося Кабурга (901, 903 Очак.).

КАБУТА'ТИ [кабут'ати], -аю, -аєш, недок. Кривуляти. Чи ти не випив часом, що ідеши і кабутаєши з однієї сторони в другу (695, 696 Кривоозер.).

КАБУТА'ТИСЯ [кабут'атис'а], -аюся, -аєшся, недок. Хитатися, кривулятися. Передні колеса воза чомусь кабутаються, треба краще підкрутити їх (695, 696 Кривоозер.).

КА'ВА [ка'ва], -и, ж, орн. (Corvus monedula). Гава. Чорні кави хмарою літали над зораною землею в пошуках поживи (245, 249 Брат.; 529, 530, 532 Слан.; 963, 964, 970, 972 Снігур.).

КАВА'Л [кавал], -у, ч. Кусок, шматок хліба, сала. Див. **КА'ВОШ**. Ідучи на роботу, син сьогодні узяв кавал сала, півхлібини і зеленої цибулі (343, 346 Вознесен.; 462, 470 Доман.; 846, 847, 851, 852 Новоодес.; 981, 983 Снігур.).

КАВАЛЕ'РКА [кавал'ерка], -и, ж. Гулянка з дівчатами. Хлопці пішли на кавалерку в клуб, та ще й досі не приходили (21, 29 Арбузин.; 383, 405 Влад.; 550, 574 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.).

КАВАЛЬЦЮВА'ТИ [кавал'ц'ув'ати], -юю, -юєш, недок., перех. Викладати стіни будівлі з кусків глини. Цілий тиждень кавальцювали стіни сарайчика для курей (343, 346, 347 Вознесен.).

КОВДО'БИНА [коўдóбина], -и, ж. Вибóйна на дорозі. *Треба ремонтувати дорогу, бо багато ковдобин і пагано їздити* (828, 870, 871 Новоодес.; 883, 884, 887, 888 Очак.).

КА'ВЕЛЬ [кáвел'], -ю, ч. Кава. *Наш тато любить ранком, ідучи на роботу, випити чашечку кавелю* (383, 422, 423 Врад.).

КА'ВКА [каў́ка], -и, ж., орн. (*Corvus monedula*). 1. Зменш. до **КА'ВА**. *Чорні кавки з криком укрили засіяне поле в пошуках поживи* (насел. п. див. **КА'ВА**).

2. Птаха ракша. *Кавка – це перлітний птах із блискучим строкатим оперенням* (407, 409 Врад.; 899, 90, 903 Очак.).

КА'ВКАТИ [каў́кати], -ає, недок. Кричати так, як галка, ворона. *Сніг покрив поля, і ворони кавкають, літаючи в пошуках поживи* (245, 249 Брат.; 529, 531, 532 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 963, 970, 972 Снігур.).

КАВНІ'Р [каў́н'і́р], -а, ч. Комір. *Кавнір біля піджака уже так засмальцювався, що нічим не відмиєш* (972, 974, 975 Снігур.).

КА'ВОШ [ка́вош], -а, ч. Шматок. *Синок відлупив кавош хліба, взяв два огірки і побіг до хлопців гуляти* (731, 732, 734 Микол.).

КАВРА'ТКА [каў́ра́тка], -и, ж. Каструля. *Кавратка з тушкованою картоплею стоїть у духовці* (39, 40, 41 Арбузин.).

КАВУ'Н [кавú́н], -а, ч., зневажл. Голова. *Ти подумай своїм кавуном і скажи, чи можна так робити, як ти ото втнув?* (10, 11, 16, 17 Арбузин.; 49, 51, 94, 97 Башт.; 117, 119, 142, 143, 150 Березан.; 340, 356, 372, 373 Вознесен.; 411–415 Врад.; 552, 554, 576, 577, 584 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 706, 707, 736, 737 Микол.; 829, 842, 844, 859 Новоодес.; 877, 878, 883, 884, 889, 890, 906 Очак.; 911, 934, 935, 940 Первомай.; 963, 964, 981, 983, 984 Снігур.).

КАВУНИ'ЦЯ [кавуні́ц'а], -і, ж., бот. Плід кавуна жіночої статі, що має широку пляму на місці цвітіння. Див. **КАВУ'НКА**. *Насіння для висаджування ми завжди збираємо з кавуниць, воно дає добрий урожай* (45, 49, 51, 58, 59 Башт.; 175, 176, 203, 205 Березнег.; 356, 359, 360, 377, 378

Вознесен.; 584, 585 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.; 877, 878 Очак.).

КАВУ'НКА [кав'унка], -и, ж. Плід кавуна жіночої статі. *Кавунки відкладаємо, з них будемо вибирати насіння для посадки в наступному році* (120, 121, 156 Березан.; 203, 205 Березнег.; 963, 964, 970, 972, 974 Снігур.).

КАВУНКИ' [кавункі́], -ів, мн., бот. (*Tribulus terrestris* L.). Рослина якріці. Див. **КАВУНЦІ'**. *Кавунки мають великі розгалужені стебла, як і в кавуна, а також дрібні жовті цвіточки* (298, 299, 300 Веселин.; 343, 346, 347 Вознесен.; 551, 552, 573, 574, 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 765, 766, 782, 786, 822, 823 Новобузьк.).

КАВУНЦІ' [кавун'ці́], -ів, мн., бот. (*Tribulus terrestris* L.). Якріці. *Кавунці, як і кавуни, мають лежачі розгалужені стебла* (насел. п. див. **КАВУНКИ'**).

КА'ВУШ [ка'вуш], -а, ч. З довгим держалном ківш, яким дістають з криниці воду, щоб напитися одній-двом особам. *Чоловіки зачерпнули кавушем води з криниці, напилися і пішли відпочивати* (44, 46, 47, 49, 51 Башт.; 456, 457, 475, 476, 478, 480 Доман.; 533, 535, 538 Єлан.).

КАВ'Я'РКА [ка'й'арка], -и, ж. Бідончик. *Свіже молоко перелий у кав'ярку і постав у льох, щоб відстоялося* (314, 315, 317 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 676, 677 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

КАГАЛА' [кагалá], -и, ж. Велика сім'я; великий круг людей. Кагал. *Уже біля воріт зібралася ціла кагала хлопчаків, ждуть нашого сина* (52, 53, 55 Башт.; 462, 465 Доман.; 514, 517 Єлан.; 557, 558, 559, 576, 577, 584 Жовтн.; 697, 698, 699 Кривоозер.; 712, 713 Микол.; 830, 851, 852 Новоодес.).

КАГА'ЛКА [кага́лка], -и, ж. Двоколісний однокінний візок наодну або дві особи. Бідка. *Наш бригадир усе літо їздить у поле кагалкою, а не мотоциклом* (207, 209, 211 Березнег.).

КАГАНО'К [каганок] (1), -а, ч. Каганець. *Засвітить каганок, бо надворі темно і в хаті нічого не видно* (105, 106 Башт.; 751, 752 Микол.).

КАГАНО'К [каганóк] (2), -а, ч. Чавунок, у якому готують їжу на багатті. *Зварила на обід каганок борщу і каструлю картоплі* (667, 668, 669 Казан.; 751, 753 Микол.).

КАГА'Т [кага́т], -а, ч. Великий дерев'яний засік для зберігання кукурудзи в качанах. *У кагат засипається до ста тонн кукурузи в качанах, яка зберігається всю зиму* (97, 105 Башт.; 550 Жовтн.).

КАГЕ'ЛКА [кагéлка], -и, ж. Каганець. *Засвіти мені кагелку, я піду в чулан і візьму там миску холодцю на вечерю* (314, 315, 329, 330 Веселин.; 573, 574 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 830 Новоодес.; 911, 914 Первомай.).

КАГЛА' [кагла́], -и, ж. 1. Затичка з ганчір'я для затуляння отвору в димоході. Каглянка. *Кагла із ганчірок щільніше затуляє димохід і краще держить тепло* (44, 45, 47 Башт.; 182, 183 Березнег.; 279, 280 Веселин.; 384, 389, 396 Влад.; 514, 516, 517 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 765, 773 Новобузьк.; 972, 974 Снігур.).

2. В'юшка, засувка для перекривання димоходу, щоб утримати тепло. Каглянка. *Візьми каглу і закрій димохід, щоб не виходило тепло* (52, 58 Башт.; 112, 113, 118 Березан.; 234, 236 Брат.; 340, 347, 348, 372, 373 Вознесен.; 432, 439, 442 Доман.; 557, 558, 559, 576, 577 Жовтн.; 634 Казан.; 703, 704, 712, 713 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

3. Рот. *Закрій свою каглу і не патякай дурниць на всю вулицю* (346, 347, 348, 377, 378 Вознесен.; 432, 435, 439 Доман.; 552, 554, 584, 585 Жовтн.; 706, 707, 723, 724 Микол.; 829, 832, 833, 842, 843 Новоодес.).

КА'ГЛИК [ка́глик], -а, ч. Маленька кабиця, розташована у дворі. *Розтопи каглик, бо вже пора готувати вечерю для батька і сина* (83, 86, 87 Башт.; 350, 353, 355 Вознесен.).

КАГЛИ'ЧКА [кагли́чка], -и, ж. Отвір у димоході, який затуляють для збереження тепла. Кагла. *У печі вже дрова перегоріли, можна й закривати вже кагличку* (58, 59 Башт.).

КАГЛІРКА [кагл'ірка], -и, ж. Ганчір'я, яким затикають каглу. Каглянка. *Візьми каглірку і заткни каглу, щоб тепло не виходило з печі* (212, 213, 218 Брат.).

КАГЛЯ' [кагл'а́], -і, ж. 1. Отвір димоходу, який закривають для збереження тепла. Кагла. *Які ж ви безпечні люди: грім гримить, а кагля відкрита* (930, 931 Первомай.; 1002, 1005, 1008 Снігур.).

2. Затичка з ганчір'я, якою затуляють отвір димоходу, щоб зберегти тепло. Каглянка. *Чого це у тебе валяється на печі кагля, якою затикають димохід?* (156, 158 Березан.; 516, 517 Єлан.; 822, 823 Новобузьк.; 1012, 1016 Снігур.).

КАГЛЯНИЙ [кагл'аній], -а, -е. Який відноситься до кагли. *Візьми кагляну затичку і заткни каглу, щоб не виходив теплий дух* (335, 336, 337 Вознесен.; 447, 471, 478 Доман.; 562, 576, 577 Жовтн.; 683, 385, 686 Кривоозер.; 773, 778 Новобузьк.).

КАГЛЯНКА [кагл'анка], -и, ж., зневажл. Бруднуля. *Умийся, одінься, причешися, щоб не виходила до людей каглянкою* (552, 554, 573, 574, 576 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 782, 786 Новобузьк.; 828, 829, 830 Новоодес.).

КАГЛЯР [кагл'ар], -а, ч. Сажотрус. *Умийся та переодягнися, бо ходиш по двору, як кагляр* (156, 158 Березан.; 320, 321 Веселин.; 580, 582 Жовтн.).

КАДА' [када́], -и, ж. Діжка. Див. **КАДКА'**. *Ми на зиму засолили каду огірків, каду помідор і каду капусти* (322, 329 Веселин.; 550, 552 Жовтн.).

КА'ДКА [кад'ка] (1), -и, ж. 1. Діжка. *У погребі стоять три кадки: одна – з капустою, друга – з огірками, третя – з помідорами* (79, 80, 101 Башт.; 273, 275 Брат.; 299, 322 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 731, 733, 734 Микол.; 788, 789 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 981, 983 Снігур.).

2. Хатня діжечка для питної води. *Кадка з водою для пиття стоїть у сінцях, а рядом – і кухоль* (35, 36 Арбузин.; 137, 152, 156, 158 Березан.; 268,

269 Брат.; 331, 332 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 552, 554, 568, 569 Жовтн.; 731, 734, 751, 752 Микол.; 830, 842, 843 Новоодес.; 934, 1012 Снігур.).

КА'ДКА [ка́дка] (2), -и, ж. Цементні кільця для криничного зрубу. *На зруб до нового колодязя ми вже приготували шість цементних кадок* (43, 94, 97 Башт.; 203, 205 Березнег.; 234, 236 Брат.; 478, 480 Доман.; 516, 517 Єлан.; 580, 582 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 828, 840 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 981, 982, 998, 999 Снігур.).

КА'ДНИЙ [ка́дний], -а, -е. Димний. *Син привіз якогось кадного вугілля, від нього смердить у хаті, як у кузні* (58, 59 Башт.; 462, 465 Доман.; 552, 554 Жовтн.).

КАДО'Б [кадо́б^п], -а, ч. Цементні кільця, що використовуються як зруб для колодязя. *Наш тато закупив і привіз кадоби, щоб зробити з них зруб для криниці* (676, 677, 693, 694 Кривоозер.).

КА'ДОБИ [ка́доби], -ів, мн. Містка посудина для зберігання намолоченого зерна. *Зерно, яке ми одержали в артілі, зберігаємо в чулані у кадобах* (16, 17 Арбузин.).

КА'ДОВБЕЦЬ [ка́доўбець], -я, ч. Вироблена з дерева сільниця. *Оце купила на базарі такий файний дерев'яний кадовбець для солі* (294, 322, 332 Веселин.; 340, 356 Вознесен.; 700, 701 Кривоозер.; 830 Новоодес.).

КА'ДОВБИНА [ка́доўбина], -и, ж. Вибоїна на дорозі. *На дорозі в райцентр утворилося чимало кадовбин, тому швидко не поїдеш машиною* (61, 62, 88, 89 Башт.; 127, 129 Березан.; 175, 176 Березнег.; 372, 373 Вознесен.).

КА'ДОЧКА [ка́дочка] (1), -и, ж., зменш. до **КА'ДКА** – 1). *На зиму заквасили кадочку капусти. Кадочка з питною водою стоїть у сінях* (насел. п. див. **КА'ДКА** – 1).

КА'ДОЧКА [ка́дочка] (2), -и, ж., бдж. Велика комірка для виведення бджолиної матки; маточник. *У кадочці виводиться бжололина матка, тому вона велика* (320, 321 Веселин.; 424, 425, 427 Доман.).

КА'ДУБ [ка́дуб^п], -а, ч. Цементні кільця, що використовуються для криничного зруба. Див. **КА'ДОБ**. *Зруб у колодязя, який викопали на фермі, зробили із цементних кадубів* (1008, 1011, 1012 Снігур.).

КАДУ'ШКА [каду́шка], -и, ж. 1. Діжка. *Треба добре вимочити кадушку, бо скоро будемо шаткувати капусту* (16, 17 Арбузин.; 667, 669 Казан.).

2. Хатня діжечка для питної води. *Принеси в кадушку свіжої води і дай мені напитися* (372, 373 Вознесен.; 667, 669 Казан.; 822, 823 Новобузьк.).

КА'ЖДИЙ [ка́ждий], -а, -е. Кожний. *Каждий день ми літом ходимо купатися в ставок* (356, 359 Вознесен.; 432, 439, 445 Доман.; 516, 517, 533, 535 Єлан.; 557, 558, 559, 562 Жовтн.; 704, 705, 723, 736, 737 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.; 873, 875, 883 Очак.; 963, 964, 981, 982, 993 Снігур.).

КАЖДОДЕ'ННИЙ [каждодéн:ий], -а, -е. Щоденний. *Каждоденна турбота про малих дітей – це вид домашньої роботи* (851, 852 Новоодес.; 981, 983, 993, 1012 Снігур.).

КАЗА'Н [казáн], -а, ч., риб. Матня ставного невода. *На голову ставного невода приробляється казан, куди збирається риба* (137, 150 Березан.).

КАЗА'НКА [казáнка], -и, ж. Човен певної форми. *Ми купили в магазині нову казанку з мотором, тепер є на чому виїздити на рибалку* (573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

КАЗАНО'К [казанóк], -а, ч., зоол. (Microchiroptera). Нічний ссавець кажан. *Ми бачили в сараї на бантині дном висіли казанки, спали, а вночі вони літають* (299, 300 Веселин.; 751, 753 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

КАЗА'НЧИК [казáнчик], -а, ч. Нічний ссавець кажан. *Казанчики починають літати, як стемніє, а вдень вони сплять* (299, 300 Веселин.).

КАЗАРМУВА'ТИ [казармува́ти], -ую, -уєш, недок. Жити у казармі; бути на казарменому режимі. *Коли призвали нас на військову перепідготовку, то довелося з місяць казармувати* (557, 558, 562 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

КАЗЕМА'Т [казе^има́т], -а, ч. Літня кухня. *Літом у казематі ми готуємо їжу, там снідаємо, обідаємо і вечеряємо* (90, 91 Башт.).

КАЗИМ'РКА [казим'ірка], -и, ж. Великий платок. *Сьогодні надворі вітер, тому запнися казиміркою і йди гуляти* (331, 332 Веселин.).

КАЗИ'ТИСЯ [казі́тис'а], -иться, недок. Стан, коли кобила виявляє статеву охоту. *Кобила почала казитися, треба вести до жеребця у сусіднє село* (568, 569 Жовтн.).

КАЗКУВА'ТИ [каз^скува́ти], -ую, -уєш, недок. Говорити. *Не казкуйте даремно, а поїдьте і на свої очі все побачите, от тоді й говоріть* (322, 323 Веселин.).

КАЗЬО'НКА [каз'о́нка], -и, ж. Державна горілка. *На свадьбі була і казьонка, але більше всього ми пили свою, домашню самогонку* (21, 22, 24 Арбузин.; 227, 228 Брат.; 292, 294, 295, 297 Веселин.; 384, 387 Влад.; 693, 694, 695, 696 Кривоозер.; 703, 705, 712, 713, 714 Микол.).

КАЙДА'НИ [кайда́ни], -ів, мн. Міцний мотуз для спутування худоби. Путо. *Вивели коней у балку, спутали кайданами, і хай пасуться собі всю ніч* (45, 47 Башт.; 320, 321 Веселин.; 552, 554 Жовтн.).

КАЙО'РА [кайо́ра], -и, ж. Дощаний човен на дві-чотири особи. *Наша кайора стоїть на водній станції на причалі* (445, 448 Доман.).

КА'ЙСТРА [ка́йстра], -и, ж. Повстяна торбина. Див. **ТА'ЙСТРА**. *Дівчата і хлопці зараз ходять із кайстрами, це, виявляється, дуже модно* (39, 40 Арбузин.; 238, 239 Брат.; 314, 315, 317 Веселин.; 337 Вознесен.; 383, 384, 387 Влад.; 573, 574 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 907, 911 Первомай.).

КА'КІШ [ка́к'іш], -у, ч., бот. (*Crocus* L.). 1. Дикий шафран; крокус. *Какіш – це багаторічна трав'яниста рослина з яскравими квітками* (10, 11, 12 Арбузин.; 52, 56, 68, 70 Башт.; 222, 223 Брат.; 383, 404, 405 Влад.; 468, 470 Доман.).

2. Латук. Див. **КАКІ'ШНИЦЯ**. *Какіш* росте у нашій балці, в якій усе літо пасеться скотина (22, 24, 26 Арбузин.; 234, 236, 261, 262 Брат.; 448, 449, 456 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

КАКІ'ШНИЦЯ [как'ішниц'а], -і, ж., бот. (*Lactuca serriola* L.). Латук. *Ми накосили в балці два мішки какішниці для кролів, бо вони її дуже їдять* (478, 480 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.).

КАКЛЕ'ТА [какл'ета], -и, ж., кул. Котлета. *Ми приготували м'ясо смажене і каклети з картоплею, беріть хто що хоче* (10, 16, 18, 21, 22 Арбузин.; 44, 45, 88, 89 Башт.; 175, 176, 178 Березнег.; 340, 356 Вознесен.; 552, 554, 557 Жовтн.; 736, 737, 738 Микол.; 765, 766, 793 Новобузьк.; 829, 842, 843, 845 Новоодес.; 873, 875, 877, 878, 883 Очак.; 963, 964, 970, 976, 1008, 1012 Снігур.).

КАЛАБА'ЛИК [калаба'лик], -а, ч. Шум, гамір, гармидер. *У хаті діти зняли такий калабалик, неначе їх там було з десяток* (25, 26 Арбузин.; 49, 51, 105, 106 Башт.; 160, 162, 163 Березнег.; 619, 620 Казан.; 843, 844, 870 Новоодес.).

КАЛАБА'НЯ [калаба'ня], -і, ж. Ковбаня. Див. **КАЛАБА'ТИНА**. *Після дощу біля нашого двору завжди утворюється велика калабаня* (587, 588 Жовтн.; 634, 640, 641, 661 Казан.; 870, 871 Новоодес.; 926, 927 Первомай.; 995, 996, 997, 1008, 1010 Снігур.).

КАЛАБА'ТИНА [калаба'тина], -и, ж. Калюжа, ковбаня. Див. **КАЛАБА'НЯ**. *У калабатині, яка утворилася після дощу, увесь день купаються качки з каченятами* (39, 40, 41 Арбузин.; 44, 45, 46, 83, 87, 105 Башт.; 118, 119 Березан.; 175, 176, 177 Березнег.; 250, 251 Брат.; 322, 323, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 356 Вознесен.; 383, 384, 387, 422, 423 Влад.; 471, 475 Доман.; 505, 506, 514, 515 Єлан.; 587, 588, 589, 593 Жовтн.; 616, 617 Казан.; 690, 692, 695, 696, 699 Кривоозер.; 751, 753 Микол.; 756, 766, 767 Новобузьк.; 830, 831, 851, 852 Новоодес.; 887, 888, 899, 901 Очак.; 917, 918, 930, 931 Первомай.; 981, 982, 984, 1002, 1003 Снігур.).

КАЛАБУ'РА [калабу́ра], -и, ж. Віддалена від центру частина села. *Наш старший син побудував собі хату на калабурі і там живе вже чотири роки* (690, 692, 700, 701 Кривоозер.).

КАЛАВУ'Р [калаву́р], -у, ч. 1. Караул, варта. *За розпорядженням бригадира ми пішли вечером на баитан у калавур* (245, 261, 262 Брат.; 279, 280, 292, 293 Веселин.; 415, 416, 418 Влад.; 683, 690, 691, 695, 696 Кривоозер.; 883 Очак.; 917, 918 Первомай.).

2. Виг. Гвалт, репет. *«Калавур, люди добрі! Рятуйте, хто в Бога вірить!»*— кричала сусідка (насел. п. див. **КАЛАВУ'Р** – 1).

КАЛАВУ'РИТИ [калаву́рити], -рю, -риш, недок., перех. Вартувати, караулити. *Вечером хлопці пішли калавурити садок, бо вже яблука досягають* (насел. п. див. **КАЛАВУ'Р** – 2).

КАЛАВУ'РНИЙ [калаву́рний], -а, е. 1. Караульний. *Калавурний кудись вийшов, а ми залишилися замість нього* (насел. п. див. **КАЛАВУ'Р** – 1).

2. Приміщення для охоронців. *У калавурному приміщенні зараз хазяйнує дід Петро* (насел. п. див. **КАЛАВУ'Р** – 1).

КАЛАДА'ШКИ [калада́шки], -шок, мн. Босоніжки. *На ногах у дівчинки були новенькі каладашки білого кольору* (586, 589, 592 Жовтн.).

КАЛАМА'Ш [калама́ш], -а, ч. Посудина, у якій косарі тримають брусок. Кушка. *Як будеш іти косити сіно, не забудь узяти каламаш, щоб гострити косу* (851, 852 Новоодес.).

КАЛАМА'ШКА [калама́шка], -и, ж. 1. Певної форми віз. *Микола ще ранком запряг коня у каламашку і поїхав у поле* (44, 46, 86, 87 Башт.; 305, 306 Веселин.; 505, 506 Єлан.; 858, 859 Новоодес.).

2. Причеп до трактора. *Тракторист причепив каламашку і поїхав возити гній у поле* (981, 982, 983 Снігур.).

3. Макогін; товкачик. *Візьми, дочко, ступку і потри каламашкою тишоно для кабакової каші* (101, 102, 103 Башт.; 911, 917, 918 Первомай.).

КАЛАМА'ШНИК [каламáшник], -а, ч. Їздовий на каламашці. *Видайте каламашнику фураж для скоту, нехай відвезе на ферму* (насел. п. див **КАЛАМА'ШКА** – 1).

КАЛАМПУ'ЦЯТИ [калампу́ц'ати], -яю, -яєш, недок., перех. 1. Варити, готувати їжу. Див. **КАЛАПУ'ЦЯТИ, КАМСТРО'ЛИТИ, КАНДВО'РИТИ, КАНДОБО'РИТИ, КАНДЬО'РИТИ, КАПТЬО'РИТИ**. *Ти, дочко, іди доїти корову, а я буду калампуцяти обід для наших чоловіків* (118, 119 Березан.; 521, 531, 532 Єлан.; 786, 787 Новобузьк.).

2. Бовтати, каламутити. *Перестань калампуцяти воду у відрі, бо нічого буде й напитися* (166, 167 Березнег.; 350, 353, 354 Вознесен.).

КАЛАНИ'ЦЯ [калані́ц'а], -і, ж. Посудина, у якій розводять глину (білу, руду, червону) для підмазування. *Розвела у каланиці білої глини, щоб підмазати комин печі* (943, 944, 945 Первомай.).

КАЛАНИ'ЧИТИ [калані́чити], -чу, -чиш, недок., перех. Підмазувати. *Перш ніж каланичити комин, треба зашпарувати всі тріщини* (943, 944, 945 Первомай.).

КАЛАНТА'РИТИ [каланта́рити], -рю, -риш, недок. Базікати. *Чи довго ще ви будете калантарити? Ідіть уже в хату, пора спати* (963, 964 Кривоозер.).

КАЛАНТИ'РКА [каланти́рка], -и, ж. Окраїна села. *Наш сусід побудував хату для сина, який оженився, аж на калантирці* (690, 691, 692 Кривоозер.).

КАЛАПУ'ЦЯТИ [калапу́ц'ати], -яю, -яєш, недок., перех. 1. Варити, готувати їжу. *Чи довго ще ти будеш калапуцяти отой борщ? Кінчай та звільняй конфорку* (39, 40 Арбузин.; 83, 84, 86 Башт.; 383, 389, 390, 404, 405 Влад.; 432, 434, 490, 491 Доман.; 552, 554, 562, 568, 574, 576, 577 Жовтн.; 706, 736, 738, 747, 749 Микол.; 769, 771, 793, 797 Новобузьк.; 828, 863, 864 Новоодес.; 883, 884, 906 Очак.; 930, 931, 946, 949 Первомай.; 963, 970, 974 Снігур.).

2. Бовтати, каламутити. *Ти вже з годину калапуцяєш сметану, а масла так ще й не збив* (112, 113, 150, 151 Березан.; 175, 176, 178 Березнег.; 257, 259 Брат.; 298, 299, 300 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

КАЛАПУ'ЦЯТИСЯ [калапу́ц'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Бовтатися. *Ти їж, як люди їдять, не калапуцяйся у мисці, як ота свиня* (насел. п. див. **КАЛАПУ'ЦЯТИ** – 2).

КАЛАСТИ'РКА [каласті́рка], -и, ж. Маленька сапка. Див. **КАЛІСТИ'РКА**. *Принеси мені каластирку, я прополю квіти в палісаднику, бо заросли травною* (731, 732, 734 Микол.).

КАЛАТА'ВКА [калатáўка], -и, ж. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. Див. **КАЛАТА'ЛКА**, **КАЛАТУ'ШКА**. *Калатавка – це дерев'яна петля біля палиці, якою крутять жорна* (320, 321 Веселин.; 899, 901 Очак.).

КАЛАТА'ЛКА [калатáлка], -и, ж. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. *Калаталка – це така дерев'яна петля на кінці палиці, якою крутять жорна* (478, 480 Доман.).

КАЛАТА'Ч [калатáч], -а, ч. Дзвіночок, який вішають вівцям на шию, щоб знати, де вони знаходяться. Тронка. *Калатач вішається вівцям на шию, щоб вночі знати, де вони знаходяться* (322, 323 Веселин.; 573, 574 Жовтн.).

КАЛАТУ'ШКА [калату́шка], -и, ж. 1. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. *Калатушка, коли крутяться жорна, безперервно стукає* (44, 45, 52, 58, 101 Башт.; 234, 261, 262, 268, 269 Брат.; 298, 299 Веселин.; 356, 359, 371 Вознесен.; 383, 407, 409 Влад.; 424, 425, 456 Доман.; 514, 515, 526, 527 Єлан.; 558, 568, 573 Жовтн.; 661, 667 Казан.; 723, 727, 731, 736 Микол.; 765, 773 Новобузьк.; 845, 851, 866 Новоодес.; 911, 926, 928 Первомай.).

2. Спеціальна паличка, якою збивають масло у масничці. *Калатушка, якою збивають масло, на нижньому кінці має дірчастий кружок* (74, 75 Башт.).

3. Паличка, якою б'ють у барабан. *Бери калатушку і будем барабанити, коли учні підуть у класи* (340, 342, 356 Вознесен.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (1), -а, ч. Мотуз, кілок або металеве кільце, яким скріплюють ярмо з дишлем. *Калач – це кілок, або металеве кільце, яким скріплюють ярмо з дишлем* (137, 158, 159 Березан.; 424, 427 Доман.; 514, 515 Єлан.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (2), -а, ч., ковал. Ковальський пристрій, на якому натягують шини на ободі коліс. *Біля кузні змонтований калач, на якому натягають шини на ободи коліс* (857, 860 Новоодес.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (3), -а, ч. 1. Рятувальний круг. *Іди бери весла, уключини, шполик і калач, а я тим часом лодку спущу на воду* (137, 150 Березан.; 747 Микол.; 883, 887 Очак.).

2. Місце, де заплуталася сітка під час ловлі риби. *Як ви викидали сітку, що утворилися калачі? Треба, мабуть, вибрати сітку, розправити і знову закинути* (144, 150 Березан.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (4), -а, ч. Кам'яне кільце для зрубу криниці. *Для зруба нового колодязя привезли шість цементних калачів* (857, 859 Новоодес.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (5), -а, ч. Підігрівальний пристрій у плиті для водяного підігрівання хати, який схожий на калач. *У плиту підсипали вугілля, щоб краще грілася вода у калачі і тепліше було в хаті* (512, 513 Єлан.).

КАЛА'Ч [кал'ач] (6), -а, ч., кул. Бублик. *Оце купила дорослим внукам калачів в'язочку, та ще й з маком* (550 Жовтн.; 706, 731 Микол.).

КАЛГА' [кал'га], -и, ж. Дерев'яна чашка. *Як був у Закарпатській області, то купив дві калги, з яких добре пити юшку* (573, 574, 575 Жовтн.).

КАЛГА'НКА [кал'ганка], -и, ж. Бідончик. *Мати принесла від сусідки повну калганку свіжого молока* (706, 712, 736 Микол.).

КАЛДА'Н [кал'дан], -у, ч., бот. (*Potentilla erecta* L.). Вічнозелена трава, яка росте по берегах водоймищ. *Увесь берег Кінбурнської коси густо заріс очеретом і калданом* (896, 897, 898 Очак.).

КАЛДИБА'НЯ [калдиба́н'а], -і, ж. Урвище, вирите водою; канава. *Вода, стікаючи в яр, розмила велику калдибаню, через яку уже й не перейдеш* (49, 51 Башт.; 215, 218 Брат.).

КАЛДИБА'ХНУТИ [калдиба́хнути], -ну, -еш, док 1. Ударити. Див. **КАНДИБА'ХНУТИ**. *Йди звідси, бо калдибахну так, що разів сто перевернешся* (83, 85, 86, Башт.; 342, 343, 346 Вознесен.; 843, 845, 840, 841, 863, 864 Новоодес.).

2. Випити. *Мужики калдибахнули по дві гальби вина і пішли спати* (557, 558, 562 Жовтн.).

КАЛДИ'К [калді́к], -а, ч., анат. Кадик; адамове яблуко. *Калдик – це випнута хрящова частина гортані, яку ми часто називаємо адамове яблуко* (49, 51, 101, 102 Башт.; 299, 300, 331, 332 Веселин.; 337, 339, 372, 373 Вознесен.; 891, 893 Очак.; 930, 932, 933 Первомай.).

КАЛДО'БИНА [калдо́бина], -и, ж. Вибита на дорозі яма. *На дорозі вже вибиті такі калдобини, що ніяк їхати машиною* (44, 46, 101, 103, 105 Башт.; 268, 269 Брат.; 576, 577, 584, 585 Жовтн.; 972, 974, 981, 982 Снігур.).

КАЛДУВА'ННЯ [калдува́н'а], -я, с. Ворожіння. *Нічیه і ніяке калдування йому не допоможе. Треба везти в лікарню* (насел. п. див. **КАЛДУ'Н**).

КАЛДУВА'ТИ [калдува́ти], -ую, -уєш, недок, перех. і неперех. Ворожити, чаклувати. *Доки ти будеш калдувати над тим моторчиком? Кінчай, пора вже обідати!* (насел. п. див. **КАЛДУ'Н**).

КАЛДУ'Н [калду́н], -а, ч. Чаклун. *Я не вірю ніяким калдунам, шептунам, то все обман* (18, 35, 36 Арбузин.; 71, 74, 75 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 213, 215, 234, 271, 273 Брат.; 340, 356 Вознесен.; 558, 559, 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 616, 617 Казан.; 731, 732, 734 Микол.; 758, 760, 762 Новобузьк.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 883, 884 Очак.; 928, 929, 946, 948 Первомай.; 995, 996, 1008, 1010 Снігур.).

КАЛДУ'НЯ [калдун'а], -і, ж. Чаклунка. *Усі оці сучасні екстрасенси – це ті ж калдуні, шептуни й ворожки, тільки виступають під новою личиною* (насел. п. див. **КАЛДУ'Н**).

КАЛИ'Б [каліб^п], -у, ч., буд. Саман, з якого ставлять стіни будівель. Див. **КАЛИ'БА**. *У неділю ми робили калиб на сарай для корови і свині* (589, 591, 592 Жовтн.; 723, 727 Микол.; 834, 835, 836, 860 Новоодес.; 888, 889, 894 Очак.; 981, 983 Снігур.).

КАЛИ'БА [каліба], -и, ж. Саман. *За день ми зробили калиби стільки, що вистачить на сарай* (160, 162, 192, 193 Березнег.).

КАЛИ'БНИЙ [каліб^пний], -а, -е. Саманний. *Сарай зробили калибний, бо ракушечник зараз дорогий* (насел. п. див. **КАЛИ'Б**).

КАЛИ'БНИК [каліб^пник], -а, ч. Форма для вироблення калибу. *Один калибник у нас є, два позичив у сусіда, і вистачило* (насел. п. див. **КАЛИ'Б**).

КАЛИ'НКА [калінка], -и, ж., іхт. (*Leuciscus leuciscus*). Риба ялець. *Сьогодні ходили на рибалку, вловили десятка два бичків, п'ять калинок* (105, 106 Башт.; 580, 581, 584 Жовтн.; 829 Новоодес.).

КАЛИ'ННИК [калін:ник], -а, ч. Зарості або кущі калини. *У калиннику діти нарвали сьогодні ягід, а я спекла їм пироги* (576, 577, 584, 585 Жовтн.; 751, 752, 753 Микол.).

КАЛИ'ТКА [калітка], -и, ж. Хвіртка. *Закрий, сину, калитку, щоб кури не виходили з двору на вулицю* (74, 75, 79, 80 Башт.; 526, 527 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 634, 640, 641 Казан.; 723, 724, 734, 744, 745 Микол.; 840, 841, 870, 871 Новоодес.; 877, 878, 906 Очак.; 907, 911 Первомай.; 970, 974, 984, 993 Снігур.).

КАЛИ'ЩЕ [каліще], -а, с. Калюжа; грязюка. *Після дощу на вулиці таке калище, що грузнеш по коліна* (723, 724, 725 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

КАЛІБРО'ВКА [каліброўка], -и, ж., ковал. Груба сталева планка з дірками різного діаметру, за допомогою якої виготовляють саморобні цвяхи.

На калібровці ковалі виготовляють цвяхи різної величини і товщини, які потрібні будівельникам (827, 828, 870, 871 Новоодес.).

КАЛІДО'Р [кал'ідор], -а, ч. Коридор. *Відро з питною водою у нас завжди стоїть у калідорі у кутку (16, 17, 35, 36, 38 Арбузин.; 58, 59, 105, 106 Башт.; 150, 151 Березан.; 234, 236 Брат.; 340, 356, 359 Вознесен.; 456, 457, 478 Доман.; 552, 554, 557, 562 Жовтн.; 702, 703, 705, 731, 732 Микол.; 799, 800, 822, 823 Новобузьк.; 842, 843, 857, 859 Новоодес.; 873, 875, 883, 884 Очак.; 930, 931, 934 Первомай.; 970, 972, 1010, 1011, 1012 Снігур.).*

КАЛІЗЕ'ЙКА [кал'ізейка], -и, ж. Жилетка. *Одягну, мабуть, свою калізейку, бо щось надворі сьогодні холоднувато (747, 749 Микол.).*

КАЛІ'КИЙ [кал'ікій], -а, е. Кривий; калічений. *Дядько Микола з війни повернувся каліким, але працює у нас в огородній бригаді (340, 356 Вознесен.; 550, 562 Жовтн.).*

КАЛІРО'ВКА [кал'іроўка], -и, ж. 1. Щеплення. *Сьогодні цілий день займалися каліровкою, прищепили живці і до яблунь, і до груші (насел. п. див. КАЛІРУВА'ТИ).*

2. Щеплене дерево. *Це росте абрикоса – дичка, а це дві – каліровки (насел. п. див. КАЛІРУВА'ТИ).*

3. Плід щепленого дерева. *Абрикоси-каліровки – більші за розміром, солодші, з них можна готувати всяке варення, бо вони не гірчать (насел. п. див. КАЛІРУВА'ТИ).*

КАЛІРУВА'ТИ [кал'ірува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Щеплювати. *Я вже добре навчився калірувати дерева, от тільки треба діставати хороші живці чи вічка для цього (49, 51, 58, 59 Башт.; 124, 125, 150, 151 Березан.; 173, 174, 187, 188 Березнег.; 340, 350, 353, 355, 356 Вознесен.; 456, 457, 462, 465 Доман.; 528, 529, 531 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 569 Жовтн.).*

КАЛІ'СТЕРКА [кал'істе^нрка], -и, ж. Маленька сапка. *Візьми, дочко, калістерку і прополи квіти, бо вже позаростали травною (858, 859 Новоодес.).*

КАЛІ'ЧКА [калі'чка], -и, ж. Ручка на кінці коси. *У косі треба направити калічку, бо зламалася і ніяк косити* (829 Новоодес.; 930, 931 Первомай.).

КАЛМА'ЧИТИ [калмáчити], -чу, -чиш, недок., перех. Обдурювати. *Не треба калмачити малих дітей, ти ж уже дорослий хлопець* (703, 705, 731, 732, 734 Микол.).

КАЛМИ'ЦЬКИЙ ЧАЙ [калміц'кий чай], -ю, ч., бот. (Nuregicum perforatum L.). Трав'яниста рослина звіробій. *Калмицький чай широко використовується в народній медицині, з нього готують відвар, яким лікують різні шлункові хвороби* (890, 899, 901, 906 Очак.).

КАЛЮ'ША [коло́ша], -і, ж. 1. Штанина, холоша. *Зачепився за якусь дротину і розірвав калошу аж до самого коліна* (21, 22, 24, 39, 41, 42 Арбузин.).

2. Зневажлива назва старого човна. *Узяли у сусіда стару калошу і намучилися, бо потрібно було постійно вичерпувати воду* (137, 144, 150 Березан.; 573, 574, 584 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 887, 891, 906 Очак.).

3. Зневажлива назва старої людини, яка в чомусь погано розбирається. *То стара дурна калоша! Хіба ж можна було так безглуздо поступати з людьми* (703, 704, 736, 751 Микол.).

КАЛЦУ'НІ [калцун'і], мн. Вовняні шкарпетки. *Сестра взяла і собі, і мені на зиму нові теплі калцуні* (292, 294, 331, 332 Веселин.; 383, 389 Влад.).

КАЛЮ'ГА [кал'уга], -и, ж. Калюжа. *Після дощу на дорозі утворилися великі калюги, ніяк навіть перейти вулицю* (331, 332 Веселин.; 857, 859 Новоодес.).

КАЛЮ'ЖИНА [кал'ужина], -и, ж. Калюжа. *Ідучи з поля, залізли в таку калюжину, що насилу вибралися* (503, 504 Єлан.; 580, 582 Жовтн.).

КАЛЮ'ЖИТИСЯ [кал'ужитис'а], -жуся, -жишся, недок. Купатися, бродити по калюжі. *Хлопці, годі вже калюжитися в отій ковбані* (359, 360 Вознесен.; 584, 585 Жовтн.).

КАЛЮ'ЖНИЦЯ [кал'ужниц'а], -і, ж., ент. (*Hydrophilus piceus*). Жук водолюб. *Калюжниця – це великий чорний водяний жук овальної форми* (105, 106 Башт.; 331, 332 Веселин.; 383, 392, 393 Влад.; 751, 752 Микол.; 773, 778, 822, 823 Новобузьк.; 840, 841, 863, 864 Новоодес.).

КА'ЛЯ [кал'а], -і, ж. 1. Прибережна смуга піску. *Каля понад берегом у нас тягнеться далеко, мабуть, кілометрів двадцять* (424, 425 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 883, 887 Очак.).

2. Калюка, грязюка. *Хлоп'ята, обмазавшись калюю, бігають біля озера, як чортенята* (44, 45, 52 Башт.).

КАЛЯ'КАТИ [кал'акати], -аю, -аєш, недок. Базікати, теревенити. *Сидять жінки біля двору, калякають про все на світі уже цілий вечір* (68, 69, 70 Башт.; 124, 125, 127 Березан.; 166, 167 Березнег.; 343, 346, 347 Вознесен.; 445, 446, 448 Доман.; 516, 517 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 751, 752, 753 Микол.; 829, 830 Новоодес.; 981, 982 Снігур.).

КАЛЕНИ'ЦЯ [кале^нніц'а], -і, ж. Дьоготь, що стікає з коліс. *Випадково притулився до колеса воза й обмазав штани у каленицю* (407, 409, 410 Влад.; 676, 677, 683, 699 Кривоозер.; 917, 918, 940, 941 Первомай.).

КАЛЯ'СКА [кал'аска], -и, ж. Дитяча коляска. *Дочка поклала сина в каляску і поїхала в гості до свекрухи* (35, 39, 41 Арбузин.; 52, 53, 74, 75, 101, 102, 103, 105 Башт.; 144, 145, 150, 151 Березан.; 173, 174 Березнег.; 337, 339 Вознесен.; 424, 425, 439, 442, 456, 457 Доман.; 529, 531, 532 Єлан.; 557, 558, 559, 562 Жовтн.; 703, 705, 706, 707, 712, 713 Микол.; 829, 842, 843, 851, 852 Новоодес.; 883, 887, 891 Очак.; 907, 911 Первомай.; 863, 964, 981, 982 Снігур.).

КАЛЯ'СТРА [кал'афра], -и, ж., кул. Молозиво. *У нас сьогодні отелилася корова, тепер і ми будемо мати калястру* (15, 21 Арбузин.; 252, 255 Брат.; 424, 425, 428, 429 Доман.; 503, 504, 529, 531 Єлан.; 690, 692, 700 Кривоозер.; 723, 724 Микол.; 972, 974 Снігур.).

КАЛЬНОГЛА'ЗИЙ [кал'ногла́зій], -а, -е. Каправий. Див. **КАЛЬНОО'КИЙ**. *Щоб не бути кальноглазим, треба щодня промивати очі холодною водою* (478, 480 Доман.).

КАЛЬНОО'КИЙ [кал'ноо́кій], -а, -е. Каправий. *Наш сусід – кальноокий, скільки не лікується, а очі болять і закисають* (49, 51, 52 Башт.; 156, 159 Березан.; 212, 213, 215 Брат.; 439, 441, 442 Доман.; 891, 893 Очак.; 1012, 1016 Снігур.).

КАЛЬО'ВКА [кал'оўка], -и, ж., тесл. Теслярський рубанок калівка. *Кальовка – це рубанок, яким витісують дошки і планки з фігурними краями* (144, 145 Березан.; 173, 174 Березнег.; 245, 249 Брат.; 350, 353, 355, 356 Вознесен.; 573, 574, 575 Жовтн.).

КАМАЗЕ'ЛЯ [камазёл'а], -і, ж. Жилетка з хутра. *Треба, мабуть, одягнути камазелю, бо надворі сьогодні холоднувато та ще й сиро* (312, 313 Веселин.; 383, 384 Влад.; 676, 677, 963, 694 Кривоозер.; 782, 786 Новобузьк.; 858, 859 Новоодес.; 1008, 1010 Снігур.).

КАМА'ШІ [камаш'і], мн. Туфлі. *Дочка купила у неділю нові камаші, привезені чи то з Італії, чи то з Франції* (101, 102, 103 Башт.; 184, 186 Березнег.).

КА'МБУЛЬНА СІТКА [ка́мбул'на с'ітка], -и, ж., риб. Сітка, якою ловлять камбалу. *Позичив у сусіда камбульну сітку, щоб завтра вловити камбали* (137, 142, 144, 150 Березан.).

КАМЕНЯ'Р [каме^н'н'ар], -а, ч., іхт. (*Neogobius gatan*). Риба бичок, що гніздиться там, де кам'яне дно. Див. **КАМІ'ННИК**, **КА'МІНЩИК**. *Каменярі у нашій річці водяться і добре ловляться, бо там же кам'яне дно* (144, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 447, 449 Микол.; 883 Очак.).

КАМІ'НКА [кам'інка], -и, ж., зоол. (*Martes*). Хижа тварина куниця. *Камінка має дуже міцне пушисте хутро, але невеличке* (424, 425, 427 Доман.).

КАМІ'НКОВИЙ [кам'інковий], -а, -е. Синій із зеленуватим відтінком. *Чоловік на честь нашого сімейного ювілею купив перстень з камінковим камінцем* (550 Жовтн.; 926, 927 Первомай.).

КАМІ'ННИК [кам'інник], -а, ч., іхт. (*Neogobius ratan*). Риба бичок, що гніздиться на кам'яному дні. *Хлоп'ята руками набрали камінників повне відро* (550, 573, 574 Жовтн.; 858, 859 Новоодес.).

КАМІ'ННИЦЯ [кам'інниц'я], -і, ж., млин. Дві міцні балки, на яких лежить нижній млиновий камінь. Див. **КАМНИ'ЦЯ**. *Камінниця повинна бути міцною, бо на ній лежать жорна* (271, 274 Брат.; 407, 409 Врад.; 490 Доман.; 558, 576, 577 Жовтн.; 760 Новобузьк.; 828, 829, 830 Новоодес.; 930, 931 Первомай.).

КАМІНЦІ' [кам'інці'], -ів, мн. Дитяча гра в крем'яхи. *У камінці граються так, щоб один із них підкинути вгору, потім устигнути захопити в жменю решту (по черзі або разом) і зловити підкинутий* (49, 101, 102 Башт.; 156, 158 Березан.; 857, 860, 862, 869 Новоодес.).

КА'МІНЩИК [ка́м'іншчик] (1), -а, ч., буд. Муляр. *Наші камінщики за тиждень мурують три-чотири коробки будинків* (685, 688, 691, 692 Кривоозер.; 703, 704 Микол.; 963, 964 Снігур.).

КА'МІНЩИК [ка́м'іншчик] (2), -а, ч., іхт. (*Neogobius ratan*). Риба бичок, що гніздиться на кам'яному дні. *Камінщики найкраще ловляться біля острова Березань* (137, 150 Березан.; 906 Очак.).

КА'МКАТИ [ка́мкати], -аю, -аєш, недок. Плямкати. *Їж акуратніше, перестань камкати на всю хату* (69, 70 Башт.).

КАМЛИ'К [камлі́к], -а, ч. Малий на зріст чоловік. *Уже покотився наш камлик до своїх знаменитих овечок* (851, 852 Новоодес.).

КАМЛИКО'ВИЙ [камликóвий], -а, -е. Зелений. *Купила старшій дочці камликовий платок із червоними квітками* (183, 184 Березнег.).

КАМЛИ'ЧКА [камлічка] (1), -и, ж. Кухлик з довгою ручкою. *Набери у камличку свіженької водички і принеси мені напитися* (105, 106 Башт.; 331, 332 Веселин.; 998, 999, 1006 Снігур.).

КАМЛИ'ЧКА [камлічка] (2), -и, ж. Приземкувата жінка. *Сам камлик і камличку взяв, бо вже дуже сподобав* (851, 852 Новоодес.).

КАМНИ'ЦЯ [камніц'я], -і, ж., млин. Дві міцні балки, не яких лежить нижній млиновий камінь. *Камниця робиться із міцного дерева, бо треба ж витримати млинові камені* (144, 145 Березан.; 350, 354, 355 Вознесен.; 568, 569, 576, 577 Жовтн.; 616, 617 Казан.; 891, 893 Очак.; 981, 983 Снігур.).

КАМО'ВКА [камóўка], -и, ж., тесл. Рубанок, яким вистругують пази у дощі чи брусах. *Син узяв камовку і почав вистругувати у брусах пази* (409, 410 Влад.; 552, 554, 576, 577, 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.).

КАМПЕ'РА [кампéра], -и, ж., бот. (*Solanum tuberosum* L.). Картопля. Див. **БАРАБО'ЛЯ, БУ'ЛЬБА, КРО'ПЛІ, КРО'МПЛІ, МАГДИБУ'РКА**. *Цього року ми зібрали добрий урожай кампери, так що вистачить на всю зиму* (529, 532 Єлан.).

КАМПО'Т [кампóт], -у, ч. Компот. *Сьогодні зварила до обіду кампот із свіжих вишень* (35, 39, 40 Арбузин.; 52, 89, 101, 102 Башт.; 150, 156, 158 Березан.; 234, 236, 257, 271, 272 Брат.; 331, 332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 407 Влад.; 445, 446, 462, 471 Доман.; 503, 504 Єлан.; 552, 554, 562, 563, 576 Жовтн.; 702, 703, 731, 736 Микол.; 773, 782, 822 Новобузьк.; 830, 851, 857 Новоодес.; 946, 948 Первомай.; 981, 984, 995, 1008 Снігур.).

КАМСТРО'ЛИТИ [камстрóлити], -лю, -лиш, недок., перех. Швидко щось варити. Див. **КАЛАПУ'ЦЯТИ**. *Чоловіки орали огород, а я в цей час камстролила для них обід* (353, 355 Вознесен.; 526 Єлан.; 842, 843 Новоодес.; 1002, 1003 Снігур.).

КА'МУЗ [ка́муз^с], -у, ч. Дрібні куски; гамуз. *Упустили макітерку, і вона розбилася на камуз* (292, 294 Веселин.; 384, 385 Влад.; 676, 677 Кривоозер.).

КАМФИ'НА [камфі́на], -и, ж. Гас. *Купили банку камфіни для керогазу, бо вже нічим варити їжу* (292, 294 Веселин.).

КАМФО'РКА [камфо́рка], -и, ж. Один із кружків, яким закривають верхні отвори кухонної плити. Конфорка. *Познімай усі камфорки із другої плити і постав виварку із шматтям* (10, 11, 15 Арбузин.; 48, 49, 58, 71, 72, 94 Башт.; 108, 109, 120, 122, 152, 154 Березан.; 169, 170, 172, 196 Березнег.; 245, 247, 257, 259 Брат.; 292, 294 Веселин.; 334, 336, 340 Вознесен.; 396-398 Влад.; 478, 480 Доман.; 558, 562, 573, 574 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 697, 698, 700, 701 Кривоозер.; 713, 714, 731 Микол.; 759, 760 Новобузьк.; 833, 836, 857, 858 Новоодес.; 884, 886 Очак.; 932, 933 Первомай.; 963, 964, 978 Снігур.).

КАМЧА'ТКА [камча́тка], -и, ж. Дальнє місце від центра села. *Наш старший син поставив собі хату аж на камчатці* (16-18, 29, 30 Арбузин.; 45, 46, 71, 72, 88, 89 Башт.; 108, 109, 129, 130 Березан.; 166, 167, 173, 174 Березнег.; 228, 232, 250, 251 Брат.; 278-280 Веселин.; 333, 340 Вознесен.; 383,407 Влад.; 424, 425 Доман.; 502-504 Єлан.; 550, 557, 562 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706 Микол.; 762, 763 Новобузьк.; 828,829 Новоодес.; 877, 883, 886 Очак.; 907, 911 Первомай.; 963, 970, 981 Снігур.).

КАМ'ЯНИ'ЦЯ [кам'яні́ця], -і, ж., млин. Дві балки, на яких лежить нижній млиновий камінь. *На кам'яниці лежить нижній млиновий камінь, тому вона робиться завжди міцною* (723 Микол.; 851 Новоодес.).

КА'М'ЯНКА [ка́м'янка], -и, ж. 1. Кам'яний будинок. *Зараз будують переважно кам'янки, бо вони теплі і красиві* (44, 45, 59 Башт.; 160, 162, 173 Березнег.; 359, 377 Вознесен.; 384 Влад.; 456 Доман.; 557, 586 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 700 Кривоозер.; 830, 857 Новоодес.; 899, 906 Очак.; 926, 942 Первомай.).

2. Плитка з гранітного каменю у домашній селянській лазні. *Щоб з'явилася у цій бані пара, треба покропити кам'янку гарячою водою* (213, 216 Брат.).

3. Шосе, бруківка. *У наше село недавно проклали кам'янку* (184, 185 Березнег.; 978, 980 Снігур.).

КАНА'ВА [канáва], -и, ж. Мур, зроблений з каміння і землі. Див. **КАНА'Л**. *Від вулиці зліпили нову канаву, бо стара почала вже розвалюватися* (107, 109 Березан.).

КАНА'ДКА [канáд'ка], -и, ж. Чоловіча зачіска. *Зараз модна чоловіча зачіска канадка, всі чоловіки так підстригаються* (10, 11, 18, 21, 35, 39 Арбузин.; 44, 45, 49, 52, 101 Башт.; 107, 108, 120, 124 Березан.; 160, 161, 166 Березнег.; 212, 213, 227, 238 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 340, 356 Вознесен.; 383, 384, 415 Влад.; 424, 425, 432 Доман.; 502–504 Єлан.; 550, 551, 557 Жовтн.; 594–596 Казан.; 702–704, 706, 736 Микол.; 758, 760, 765 Новобузьк.; 827, 828 Новоодес.; 873, 877 Очак.; 907, 908, 911, 912 Первомай.; 963, 970 Снігур.).

КАНАКА'Р [канакáр], -а, ч., етногр. Друг молодого, який запрошує родичів на весілля. Боярин. *Канакари молодого з самого ранку ходять і запрошують родичів на весілля* (868 Новоодес.).

КАНА'Л [канáл], -а, ч. Мур із каменю і землі. *Поправ, сину, канал від вулиці, а я помажу і побілю, бо наступають вже свята* (552, 554 Жовтн.).

КАНА'П [канáп], -у, ч. Дерев'яний розфарбований диван. Див. **КАНАПЕ'Й, КАНАПЕ'ЛЬ**. *Старий та ще й старомодний наш канап пора б замінити новим і моднішим* (359, 360 Вознесен.).

КАНАПЕ'Й [канапéй], -я, ч. Дерев'яний розфарбований диван. *Почесних гостей посадовили на канапей, засланий кольоровим килимом* (58, 59 Башт.; 860, 861, 863 Новоодес.).

КАНАПЕ'ЛЬ [канапéл'], -я, ч. Дерев'яний розфарбований диван. *Діти повсідалися на канпель дивитися телевизор і не хочуть іти спати* (572, 577 Жовтн.).

КАНАПЕ'Я [канапéйа], -ї, ж. Дерев'яний розфарбований диван. *Малий синок спить на канапеї, там його постійне ліжко* (842, 844 Новоодес.).

КАНА'РА [канáра], -и, ж. Мішок. *Для свиней ми днями змололи дві канари кукурузи* (416, 418 Влад.).

КАНА'ТКА [канáтка], -и, ж. 1. Міцний довгий мотуз, яким ув'язують рубель на возі при перевезенні сіна, соломи. *Щоб не розтрушувалось сіно, його добре ув'язують канаткою* (981, 998, 999 Снігур.).

2. Мотузка, тягнучи за яку, гойдають колиску. *Сиділа старенька бабуся і канаткою гойдала колиску* (81, 82 Башт.; 353, 355 Вознесен.; 723, 724 Микол.; 848, 850 Новоодес.; 997, 998 Снігур.).

3. Мотузки, якими тягнуть соломі на скирту. *Мої канатки порвалися, і тепер нічим тягнути соломі від молотарки на скирту* (140, 141 Березан.; 475, 476 Доман.; 753 Микол.).

КАНА'ШКО [канáшко], -а, ч. Малий хлопчина. Див. **КАНА'ШОК**. *О, наш канашко вже почав ходити! Дай Боже діждатися, що буде бігати!* (1008, 1010, 1011, 1016 Снігур.).

КАНА'ШОК [канáшок], -а, ч. Малий хлопчина. *Наш канашок любить сидіти у бабусі на руках* (насел. п. див. **КАНА'ШКО**).

КАНДАЛУ'ПКА [кандалу́пка], -и, ж. Кривий огірок. *У полі на гудинні залишилися одні жовтяки та кандалупки* (550, 592 593 Жовтн.; 733, 734 Микол.).

КАНДВО'РИТИ [кандво́рити], -рю, -риш, недок., перех. Швидко щось варити, готувати. Див. **КАЛАМПУ'ЦЯТИ**. *Мама поїхала в поле, буде там кандворити обід для комбайнерів, трактористів і шоферів* (644, 645, 648 Казан.; 782, 786, 787 Новобузьк.).

КАНДИБА'ХНУТИ [кандиба́хнути], -ну, -неш, недок., перех. Ударити. *Я легенько кандибахнув бичка паличкою по спині, він і побіг до череди* (550, 557, 562 Жовтн.; 745, 746 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

КАНДИ'БИНА [кандібіна], -и, ж. Вибоїна на дорозі. Див. **КАЛДО'БИНА**. *Посеред дороги були глибокі кандибини, тому їхали машиною повільно й обережно* (551, 552 Жовтн.; 706, 708 Микол.; 963, 966 Снігур.).

КАНДИБО'РИТИ [кандиборити], -рю, -риш, недок, перех. На швидку руку щось варити, готувати. *Доки ти будеш кандиборити отой обід? Уже надоїло ждати* (650, 652 Казан.; 769, 771 Новобузьк.).

КА'НДИТИ [кандити], -дю, -диш, недок. Стояти. *Не канди над душею? Иди вже спати, бо пора* (340 Вознесен.).

КАНДІ'ЙКА [канд'їка], -и, ж. 1. Кухоль або каструлька з довгою ручкою. *Кандійкою зручно набирати гарячу воду з казана чи каструлі* (58, 59, 74, 77 Башт.; 439, 441 Доман.; 520 Єлан.).

2. Бідончик. *Мама купила кандійку квасу і поставила в холодильник* (428, 429 Доман.; 514, 515 Єлан.; 667–669 Казан.; 810, 811, 818, 819 Новобузьк.; 866, 868 Новоодес.).

3. Керосинова лампа. *Після війни електрики в селі не було довго, всі користувалися гасовими кандійками* (851, 852 Новоодес.).

КАНДОГА'НКА [кандоганка], -и, ж. Жіноче пальто. *Пошили бабусі на зиму нову кандоганку, тепер буде в чому ходити в гості до внуків* (61, 63 Башт.).

КАНДЬО'РИТИ [кандорити], -рю, -риш, недок., перех. Варити їжу. *Кандьорити обід сьогодні почала зарані, щоб встигнути до приходу чоловіків усе приготувати* (161, 162, 173, 174 Березнег.; 995–997, 1010, 1011 Снігур.).

КАНИТІ'ЛЬ [канит'їл'], -і, ж. Морока, тяганина. *З тією машиною така канитіль, що краще вже її і не купляти* (132, 133, 150 Березан.; 335, 336 Вознесен.; 462, 465, 466 Доман.; 505, 508 Єлан.; 557, 558, 582, 583 Жовтн.; 712-714 Микол.).

КАНИ'ЦЯ [каниц'я], -і, ж., риб. Сітка для ловлі риби. *Рибу ми ловимо різними сітками, але більше всього каницями* (342, 343 Вознесен.).

КАНІ'ВКА [кан'іўка], -и, ж. Відро. *Сестра сходила до криниці, що знаходиться у балці, і принесла канівку свіженької водички* (51 Башт.).

КА'НКА [кánка], -и, ж., риб. Рибальська сітка. Див. **КАНИ'ЦЯ**. *Наш дідусь усю зиму в'язав канки, а тепер ними ловить у лимані рибу* (883, 891, 906 Очак.).

КА'НТА [кánта], -и, ж. Бідончик. *Злий ранішнє молоко у канту і постав у погріб, щоб не скисло* (49 Башт.; 550 Жовтн.).

КАНТА'Р [кантáр], -а, ч. Вуздечка. Див. **КАНТА'РКА**. *Кінь стояв біля дерева, прив'язаний до кантара вірвовкою* (14, 15 Арбузин.; 203, 205 Березнег.; 428, 429 Доман.; 533, 535 Єлан.; 695, 696 Кривоозер.; 911, 912 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

КАНТА'РКА [кантáрка] (1), -и, ж. Вуздечка без вудил. *Кантарка відрізняється від звичайної вуздечки тим, що вона не має вудил* (15, 16, 35, 37 Арбузин.; 94, 95 Башт.; 209, 211 Березнег.; 428 Доман.; 554, 555 Жовтн.; 974, 975 Снігур.).

КАНТА'РКА [кантáрка] (2), -и, ж., орн. (*Numida meleagris*). Курка-цесарка. *Ми завели у себе кантарок, вони несуться добре і м'ясисті* (972 Снігур.).

КА'НТЕР [кánтер], -а, ч. Ручна пружинна вага. Безмін. Кантар. *На базарі продавці зважують фрукти, як правило, кантером* (213, 214, 234, 238, 239 Брат.; 356 Вознесен.; 416, 418, 421 Влад.; 517, 518 Єлан.; 562, 576, 577 Жовтн.; 848, 849 Новоодес.; 911, 912 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

КАНТЕ'СИ [кантэ́си], мн. Туфлі на високих підборах без задників. *Наша дочка десь купила модні кантеси і тепер завжди їх взуває* (10–12 Арбузин.; 557, 562, 576 Жовтн.; 676, 677 Кривоозер.; 702, 703, 706 Микол.; 828, 842 Новоодес.; 917–919 Первомай.).

КАНТИ'ЧКА [канті́чка], -и, ж. Збірка коломинок. *Дочка привезла із Тернополя кантичку з коломишками і піснями* (29 Арбузин.; 259 Брат.; 401, 402 Влад.; 697, 698 Кривоозер.; 942 Первомай.).

КАНТУВА'ТИСЯ [кантува́тис'а], -уюся, -уєшся, недок., перех. Перебувати певний час без діла. *Я півмісяця кантувався на млині, не маючи і гроша заробітку* (45, 46 Башт.; 107–109 Березан.; 166, 167 Березнег.; 333–335 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702–704, 706 Микол.).

КА'НТУР [ка́нтур], -а, ч. 1. Бокова частина підкови. *На задній нозі коня кантур відломився, треба заново підкувати коня* (85, 86 Башт.).

2. Ручна пружинна вага. Див. **КА'НТЕР**. *Продаючи суніці, сусідка зважувала власним кантуром* (415 Врад.; 690, 697 Кривоозер.; 923, 925 Первомай.).

КАНТУ'ЧИТИ [канту́чити], -чу, -чиш, недок., перех. Прив'язувати канат одним кінцем до пакола, забитого у дно водоймища, а другим – до виступу на човні. *Ти кантуч канат, а я буду кидати якоря, щоб лодка далеко не відійшла від ставника* (150 Березан.).

КАНТЯРЕ'ШКА [кант'арéшка], -и, ж. Метелик. *Ми були в балці, а там кантярешок тьма-тьмуца, і ми наловили їх для шкільної колекції* (10, 11 Арбузин.).

КАНУ'ДИТИ [кану́дити] (1), -ить, безос., недок. Нудити. *Чогось почало канудити, видно, щось погане з'їла в обід* (58, 59, 81, 82 Башт.; 175, 176, 198, 199 Березнег.; 586, 588 Жовтн.; 736–738 Микол.; 857, 858, 866 Новоодес.; 984, 986 Снігур.).

КАНУ'ДИТИ [кану́дити] (2), -дю, -джу, -диш, недок., перех і неперех. Настирливо просити. *Перестань канудити, все одно сьогодні нікуди тебе не відпущу, сиди в хаті* (16–18 Арбузин.; 44, 45, 48 Башт.; 115, 118, 142, 143 Березан.; 221, 222, 250, 251 Брат.; 346, 347 Вознесен.; 400–402 Врад.; 446, 449 Доман.; 553, 554 Жовтн.; 963, 964 Кривоозер.; 951–953 Первомай.; 963, 964, 981, 983 Снігур.).

КАНФЕ'Т [канфéт], -у, ч. Цукерка. *Я тобі один канфет купив, зате великий і в красивій обгортці* (732, 733 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

КАНФЕ'ТА [канфéта], -и, ж. Цукерка. *Ідучи в гості до кумів, ми купили для дітей канфет і пряників* (21, 35, 36 Арбузин.; 101–103, 105 Башт.;

271, 273, 274 Брат.; 281–283 Веселин.; 337–339 Вознесен.; 407, 409, 410 Влад.; 462, 465, 466 Доман.; 551, 552, 557, 558, 562 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

КАНФЕ'ТНИЙ [канф'етний], -а, -е. Цукерковий. *Син зараз збирає і колекціонує різні канфетні обгортки*(насел. п. див. **КАНФЕ'ТА**).

КАНФО'РКА [канф'орка], -и, ж. Одне з кілець для закривання отвору юшки кухонної плити. Конфорка. Див. **КАМФО'РКА**. *Постав казан з водою на плитку, але не всі канфорки відкривай* (45, 46, 69, 70, 74, 77 Башт.; 112, 113, 140, 141 Березан.; 216, 218 Брат.; 420, 421 Влад.; 478, 480 Доман.; 558, 559, 568 Жовтн.; 700, 701 Кривоозер.; 733, 734 Микол.; 827, 828 Новоодес.; 893, 894, 906 Очак.; 981, 983, 997, 999 Снігур.).

КАНЦЕЛЯ'РІЯ [канце^л'ар'ія], -ї, ж. Вбиральня; клозет, туалет. *У міських будинках такі канцелярії у квартирах, не треба в холод і стужу виходити* (191, 193, 195 Березнег.; 359–361 Вознесен.; 485, 486 Доман.; 535, 538 Єлан.; 864, 865 Новоодес.).

КАНЦУ'ЛЯ [канц'ул'а], -і, ж. Обшарпаний кінець одягу. *Пообрізуй канцулі на халошах, бо стидно вже ї дивитися* (331, 332 Веселин.; 372–374 Вознесен.).

КА'НЦУР [к'анцур], -а, ч. Старий порваний одяг. *Не буду латати твої канцури, в яких ходиш на роботу, одягай щось інше* (693, 694 Кривоозер.).

КАНЦУ'Р'Я [канц'ур'я], -я, с. Лахміття. *Скидай своє канцур'я, мийся, переодягайся та сідай вечеряти* (693, 694 Кривоозер.).

КАНЧА'Н [к'ач'ан], -а, ч. Розвернута під час розжарювання кукурудза. Див. **БАХКАНИ'**, **БАХКАНЦІ'**, **БАРАНЦІ'**, **БУХКАНЦІ'**. *Діти дуже просили, і я їм у духовці нажарила повну миску канчанів* (883, 884, 889, 890 Очак.).

КАНЧУ' [канч'у], невідм. Кухоль. *Принеси мені, внучку, канчу свіженької водички напитися* (29, 30 Арбузин.; 255 Веселин.; 417 Влад.).

КАНЧУ'К [канч'ук], -а, ч. Заплетена жіноча коса. *Ти виклади на голові свій канчук, щоб не теліпався, як ідеши* (432, 434 Доман.; 505, 508 Єлан.).

КА'НЬКА [к'ан'ка], -и, ж., тк. Стоячок витушки. *Канька – один з чотирьох стоячків, що вкладаються у дірочки на кінцях перехрестя витушки, на які поміщають міток* (101–103 Башт.).

КА'ПА [ка'па] (1), -и, ж. 1. Ковдра, покривало. *Синове ліжко було застелене синьою капою, зверху якої лежали подушки* (10, 11, 29, 30 Арбузин.; 142, 143 Березан.; 160–162 Березнег.; 250, 251 Брат.; 333–335 Вознесен.; 420, 421 Влад.; 690, 691 Кривоозер.; 901, 903 Очак.; 911, 912 Первомай.; 963, 965, 974, 975 Снігур.).

2. Відлога. *Капа зараз широко використовується у плащах і кожах* (81, 82 Башт.; 247, 249 Брат.; 333, 335 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 928, 929 Первомай.).

КА'ПА [ка'па] (2), -и, ж. Горизонтальна частина димоходу, що лежить на горищі. Лежак. *Мама полізла на горище, щоб обмазати капу, бо потріскалася* (320, 321 Веселин.; 413, 414 Влад.; 676, 677, 699 Кривоозер.).

КА'ПА [ка'па] (3), -и, ж. Капиця. *Капа – це одна з шкіряних петель на верхніх кінцях держака і біла ціпа* (424, 425, 427 Доман.; 529–531 Єлан.; 847, 848, 850 Новоодес.).

КАПАРА'Н [капар'ан], -а, ч. Чоловічий піджак. *Ідучи на роботу, син завжди бере з собою капаран, так на всякий випадок* (323 Веселин.).

КАПА'РИТИ [капар'ити], -рю, -риш, недок. Важко працювати. *Вони відпочивали, а мені довелося капарити за трьох цілу ніч без передишки* (44, 45 Башт.; 166, 167, 198, 199 Березнег.; 341, 346, 348 Вознесен.; 448, 449, 451 Доман.; 557, 558, 584, 585 Жовтн.; 702–704 Микол.; 835, 836 Новоодес.; 873, 877, 878 Очак.; 970, 972, 974 Снігур.).

КАПА'РИТИСЯ [капар'итис'а], -юся, -ишся, недок. 1. Важко і довго трудитися. *Під час косовиці я день і ніч капарився, не злізаючи з комбайна* (насел. п. див. **КАПА'РИТИ**).

2. Вовтузитися. *Наша бабуся постійно капаритья біля печі, все щось готує* (350, 351, 353 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 857, 858 Новоодес.).

КА'ПАТИ [капати], -аю, -аєш, недок. Доносити на когось. *Ти, дружище, завжди бігаєш до начальства і капаєш на всіх, вигороджуючи себе* (39, 41 Арбузин.; 45, 48 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 175, 176, 207, 208 Березнег.; 333, 340, 356 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 551–553, 557 Жовтн.; 702–704, 706 Микол.; 827, 828, 851, 852 Новоодес.).

КАПЕ'ЛА [капéла], -и, ж. Велика родина. *Поки нагодую свою капелу, то наморюся до упаду* (18, 19, 39, 40 Арбузин.; 75, 76, 88, 89 Башт.; 109, 110, 156, 158, 159 Березан.; 184, 185, 193–195 Березнег.; 213, 214, 271 Брат.; 292–294, 320 Веселин.; 340, 356, 362, 363 Вознесен.; 449, 451, 467, 468 Доман.; 514, 515 Єлан.; 558, 561, 562, 593 Жовтн.; 609, 610, 634 Казан.; 704, 705, 743, 744, 749 Новоодес.; 884, 886, 887, 890 Очак. 915, 955, 958 Первомай.; 972, 975, 995, 999 Снігур.).

КАПЕРДА'К [капе^нрдáк], -а, ч. Капюшон; відлога. *Ти накинь, дочко, капердак на голову, бо напускається дощ* (322, 323 Веселин.; 337, 337 Вознесен.).

КАПЕ'ЦЬ [капéц'], виг. Кінець; амба. Див. **КАБИ'ЦЯ**. *Один постріл – і лисиці капець, більше шкодити не буде* (10, 11, 18, 19 Арбузин.; 45, 47, 64, 65, 98–100 Башт.; 107, 108, 115, 117 Березан.; 173, 174, 195, 196 Березнег.; 212, 213, 261, 262, 274, 275 Брат.; 285, 286, 312, 313, 322, 323 Веселин.; 333, 334, 340 Вознесен.; 393, 395, 397, 398 Влад.; 426, 427, 485, 486 Доман.; 519, 520, 548, 549 Єлан.; 558, 559, 582, 583 Жовтн.; 594–596, 660 Казан.; 683, 690–693 Кривоозер.; 647, 649, 655, 656 Микол.; 759, 762, 763 Новобузьк.; 832, 833, 870, 871 Новоодес.; 873, 876, 879, 880, 899, 900 Очак.; 928, 929, 942, 958 Первомай.; 965, 966, 1006, 1007 Снігур.).

КА'ПИ [капи], мн. Легкі кімнатні тапочки; капці. *Взунь капи і не ходи по кімнаті в туфлях, хоч вони й святкові* (49, 51 Башт.; 173, 174 Березнег.; 312, 313 Веселин.; 356, 359, 362, 363 Вознесен.; 462, 466, 470 Доман.; 535, 538

Єлан.; 553, 554, 576, 583 Жовтн.; 736, 737, 747 Микол.; 828, 845, 856 Новоодес.; 963, 965, 995, 998 Снігур.).

КАПИ'ЦІ [капі́ц'і] (1), мн. Теплі шкарпетки. *Не взувай туфлі на босу ногу, одінь капиці, які я тобі вив'язала* (341, 363 Вознесен.; 428 Доман.; 849 Новоодес.).

КАПИ'ЦІ [капі́ц'і] (2), мн., зневажл. Губи. *Чого це ти надув свої капиці і не хочеш розмовляти з людьми* (353, 354 Вознесен.; 840 Новоодес.).

КАПТА'НИ [кап'іта́ни], мн., бот. (*Aster*). Квіти айстри. *Капітани у квітнику цього року почали рано розцвітати* (550, 576, 577 Жовтн.; 731, 733 Микол.; 828, 829 Новоодес.).

КАПТА'НКА [кап'іта́нка], -и, ж. Жіноче осіннє півпальто. *Оце пошила дочці на осінь нову капітанку ходити на роботу* (94, 97 Башт.; 557, 562 Жовтн.; 706, 708, 747, 749 Микол.).

КАПТА'НША [кап'іта́нша], -і, ж. Дружина капітана. *Капітанша працює у нас у школі вчителькою, викладає математику* (828, 829, 833 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

КАПШО'Н [кап'ішо́н], -а, ч. Капюшон. *Як почне дощик моросити, то накриєш голову капішоном* (35, 36, 41, 42 Арбузин.; 49, 51, 78, 80, 101, 103 Башт.; 140, 141, 156, 158 Березан.; 245, 247, 268, 269 Брат.; 346, 347 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 552–554, 557, 592, 593 Жовтн.; 693, 694, 699 Кривоозер.; 731, 733, 734 Микол.; 829, 835, 836, 842, 844 Новоодес.; 883, 884, 889, 890 Очак.; 907, 908, 911 Первомай.).

КА'ПКА [ка́пка], -и, ж. Краплина. *Коли згадала бабуся про сина, то сльози полилися дрібними капками по щоках* (86, 87 Башт.; 161, 162 Березнег.; 342, 343 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.).

КАПКА'НЧИК [капка́нчик], -а, ч. Хлоп'ячий чубчик. *Підстригли внука під капканчик, бо вже ж йому скоро виповняється два рочки* (175, 177, 180 Березнег.; 557, 558, 562 Жовтн.; 2, 3, 5 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 963, 965 Снігур.).

КА'ПКИ [ка́пки], присл. Трішки. *Дай капки твого яблука покуштувати, а я тобі дам свого* (551, 554, 562, 586, 587 Жовтн.; 702, 703, 731, 733 Микол.).

КАПЛАВУ'ХИЙ [каплав'ухий], -а, -е. Людина з довгими великими або відстовбурченими вухами. *Ти ховай свої вуха під шапку, бо будеш ще каплавухим* (101, 103 Башт.; 200, 202 Березнег.; 668, 669 Казан.; 822, 826 Новобузьк.).

КАПЛА'ЧКА [кап'лачка], -и, ж. Дерево вишня і її плоди. *Цього року вишня-кап'лачка вродила дуже добре, краще ніж всі інші* (919, 921 Первомай.).

КАПЛИ'ЦЯ [кап'лиц'я], -і, ж. 1. Криниця. *Літом ми беремо воду у каплиці; там вода не солоні і завжди холодна* (21 Арбузин.).

2. Надбудова над криницею. *Змайстрував каплицю над колодязем, щоб закривався і пилюкою не засмічувався* (687 Кривоозер.).

КАПЛИ'ЧКА [кап'личка], -и, ж. Сарай для сільськогосподарського інвентаря. *У каплиці зберігаються лопати, граблі, сапи і всяка зброя* (418, 420 Врад.).

КА'ПРА [ка́пра] (1), -и, ж. Дерев'яний станок, на якому пиляють дрова. *У сусідів позичили капру, щоб попиляти дрова, бо наша зламалася* (193, 195 Березнег.; 978, 980 Снігур.).

КА'ПРА [ка́пра] (2), -и, ж. Гній, що виділяється з очей при захворюванні. *При запалюванні очей виділяється гній, який і зветься капра* (289, 290 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 553, 554, 557 Жовтн.; 706, 712–714 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.).

КАПРА'ВІТИ [кап'рав'іти], -іє, -іють, недок. Затягуватися гноем (про очі). *Щоб не кап'равіли очі, треба систематично зацеркувати їх каплями* (насел. п. див. **КА'ПРА** – 2).

КАПРА'Н [капран], -а, ч., іхт. (*Leuciscus idus*). Молодий в'язь. *Зараз капран погано ловиться, він став рідкістю для рибаків* (873, 883, 887, 891 Очак.).

КАПРИ'ЗА [капріза], -и, ч. і ж. Примхлива людина; капризун; капризуха. *Важко зрозуміти оту капризу, ще важче передбачити, чого вона забажає* (245, 247, 268, 269 Брат.; 949, 950 Первомай.).

КАПРИ'ЗИ [капрізи], мн. Невиправдані бажання, примхи. *Твої, дочко, капризи вже давно всім надоїли, пора б уже це зрозуміти* (10, 11, 16, 17, 29 Арбузин.; 52, 53, 98, 100 Башт.; 112, 113, 140, 143 Березан.; 169, 170, 172, 198, 199 Березнег.; 245, 249 Брат.; 359, 360 Вознесен.; 409, 410 Врад.; 568, 570, 572 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 731, 733 Микол.; 875, 876 Очак.; 965, 966 Снігур.).

КАПРИ'ЗКА [капріз'ка], -и, ж., бот. (*Dieffenbachia L.*). Хатня квітка, яка перед дощем випускає краплі на листках. Див. **А'РМА**. *Сьогодні зранку капризка заплакала, значить, буде дощ* (2, 3, 5, 747 Микол.).

КАПРИ'ЗНИК [капрізник], -а, ч. Капризун. *Ваш внук зараз уже капризник, а що буде, коли виросте?* (насел. п. див. **КАПРИ'ЗИ**).

КАПРИ'ЗНИЦЯ [капрізниц'я], -і, ж. Капризуха. *А ваша маленька капризниця з характером, хоча немає ще й десяти років* (насел. п. див. **КАПРИ'ЗИ**).

КА'ПРІ [капр'і], мн. Гній в очах. *Капрі – це гній, що виділяється з очей при загноєнні повік* (678–680 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

КАПРОО'КИЙ [капроокій], -а, -е. Косоокий. *Наш сусід – капроокий, дивиться прямо, а бачить те, що знаходиться збоку* (101–103 Башт.; 188, 189, 207, 209 Березнег.; 359, 360 Вознесен.).

КАПТИ'ЛКА [каптілка], -и, ж. Каганець. *Погаси оту каптилку, нехай не каптить у хаті* (333, 335 Вознесен.).

КА'ПТУР [ка́птур], -а, ч. 1. Бокова частина підкови. *У коней на задніх ногах стерлися каптури, треба перекувати коня* (213, 216 Брат.; 405, 406 Влад.).

2. Широкий залізний обідок на тоншому кінці маточини колеса. *Розсохлася маточина колеса, і снав каптур, треба їхати в кузню* (35, 36 Арбузин.; 45, 46, 78, 80 Башт.; 175, 176, 184, 186 Березнег.; 227, 228 Брат.; 320, 321 Веселин.; 346, 347 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 439, 441 Доман.; 505, 506, 508 Єлан.; 550, 576, 577 Жовтн.; 644, 645, 668, 669 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 712–714 Микол.; 799, 800, 823, 826 Новобузьк.; 829, 830, 842, 844 Новоодес.; 879, 882, 901, 903 Очак.; 911, 912, 943–945 Первомай.; 970, 971, 984, 985, 993, 994 Снігур.).

КАПТЬО'РИТИ [капт'орити], -рю, -риш, недок., перех. Варити, готувати їжу. *Сьогодні довго каптьорила обід, бо в печі погано горіло* (342, 343 Вознесен.; 439, 443 Доман.; 545, 548, 549 Єлан.; 568, 570, 578, 588 Жовтн.; 622, 624 Казан.; 793, 794, 811, 812 Новобузьк.; 835, 837 Новоодес.).

КАПТЬО'РКА [капт'орка], -и, ж. Приміщення для зберігання різних речей. *Дідусь у своїй каптьорці на причалі тримав на всякий випадок запасні якорі, кочети і весла* (557, 558 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 758, 759 Новобузьк.; 828, 842, 843 Новоодес.).

КА'ПУЛА [ка́пула], -и, ж. Хвіртка. Див. **КАПУ'РА**. *Поправ капулу, бо скоро всі собаки будуть забігати у наш двір* (16 Арбузин.; 290 Веселин.; 401 Влад.).

КА'ПУР [ка́пур], -а, ч. Очіпок. *Капур – це головний убір заміжньої жінки у вигляді шапочки* (309, 312 Веселин.).

КАПУ'РА [капу́ра] (1), -и, ж. Капелюх. *Наш дідусь завжди носить на голові стару-престару капур* (413, 414 Влад.).

КАПУ'РА [капу́ра] (2), -и, ж. Хвіртка. *Закрий капур, щоб кури не полізли в огород, бо перегребуть усі грядки* (676, 677, 697, 698 Кривоозер.).

КАПУ'СНИК [капу́сник], -а, ч., ент. (*Gryllotalpa gryllotalpa*). Капустянка; вовчок. *Капусник завдає великої шкоди висадженім огороднім культурам – капусті, помідорам* (568, 570, 572 Жовтн.; 864, 865 Новоодес.).

КАПУ'СНИЦЯ [капу́сниц'а], -і, ж. Поле, на якому росла капуста. Капустище. *На капусниці зараз пасуться корови, там є чим поживитися* (81, 82 Башт.).

КАПУСНИ'ЩЕ [капусні́ще], -а, с. Поле, з якого зібрано капусту. Капустище. *На капусниці зараз пасуться корови, а через день-два будемо його орати* (101, 102 Башт.; 198, 199 Березнег.; 340, 357, 358 Вознесен.; 400, 401 Влад.; 449, 451 Доман.; 517, 518 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.; 924, 925 Первомай.).

КАПУСНЯ'К [капус'н'ак], -а, ч., ент.. (*Gryllotalpa gryllotalpa*). Вовчок, капустянка. *У цьому році багато розвелось капусняків, які під'їдають корінці огородніх культур* (331, 332 Веселин.; 357, 358, 371 Вознесен.; 551, 552, 562 Жовтн.; 712, 714, 745, 746 Микол.; 864, 865 Новоодес.).

КАПУ'СТ [капу́ст], -у, ч., бот. (*Brassica napobrassica* L.). Бруква. *Капуст – це овоч з грубим м'ясистим коренем, що вживається і як їжа, і як корм для худоби* (44, 45 Башт.; 312 Веселин.).

КАПУСТЕЛЬО'НИ [капусте^л'обни], мн., бот. (*Aster* sp.). Квіти айстра. *У нашому квітнику капустельони вже почали розквітати* (292, 294 Веселин.; 341, 356 Вознесен.).

КАПУСТИ'ННЯ [капусті́н'а], -я, с. Коріння з листям, яке залишається після того, як зберуть капусту. *Син привіз повну безтарку капустиння для корови* (10, 11, 18, 19, 22, 35 Арбузин.; 49, 51, 83, 85, 94, 95 Башт.; 115, 118, 119, 140, 141, 152, 154 Березан.; 161–163, 169, 172 Березнег.; 215, 216, 138, 239, 268, 269 Брат.; 282, 283, 314, 315, 317 Веселин.; 337–339, 357, 358 Вознесен.; 384, 387, 420, 421 Влад.; 439, 441, 456, 457 Доман.; 516, 517, 535, 538 Єлан.; 554, 555, 582, 583 Жовтн.; 597, 598, 644, 648 Казан.; 685, 686, 688, 693, 694 Кривоозер.; 723, 727, 744, 745 Микол.; 760, 762, 793, 794

Новобузьк.; 830, 831, 842, 844 Новоодес.; 875, 876, 893, 894, 906 Очак.; 911, 912, 932, 933, 942 Первомай.; 965, 966, 982, 983, 1010, 1011 Снігур.).

КАПУСТИ'СЬКО [капустіс'ко], -а, с. Поле, на якому росла капуста. Капустище. *Тваринники сьогодні пастися корів вигнали на капустисько, там є для них чим поживитися* (411, 412 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 926, 927 Первомай.).

КАПУ'СТИЦЯ [капу́стиц'а], -і, ж., бот. (*Brassica oleracea* L.). 1. Капуста. *Сьогодні борщ зварила з молодієї капустиці і молодієї картоплі* (228, 232 Брат.; 393, 394 Влад.).

2. Їстівна кисла рослина, з якої готують страву. Щавель. Див. **КВАСЕ'ЦЬ, КВАСО'К**. *З капустиці варимо зелений борщ, а рвемо її у лісі або в балці* (295, 297 Веселин.).

КАПУ'СТКА [капу́стка], -и, ж., бот. (*Begonia*). 1. Квіти бегонія. *На вікнах у красивих цвітошниках росла капустка, яку ми увесь час тримаємо* (94, 97 Башт.; 160, 162, 198 Березнег.; 428, 429 Доман.; 989, 991 Снігур.).

2. Багаторічна трав'яниста рослина з жовтими квітками і стеблом, яке стелиться по землі. Гусячі лапки. *Біля підніжжя скелі росте жовта капустка, яку дуже люблять кролі* (133, 135, 136 Березан.; 901, 903 Очак.).

3. Трав'яниста рослина очиток їдкий. Див. **ЗА'ЯЧА КАПУ'СТА**. *Капустка – лікарська і медоносна трав'яниста рослина з дрібними соковитими листками* (312, 313, 328, 329 Веселин.; 449, 451 Доман.; 845, 846, 866 Новоодес.).

КАПУСТЯ'НИК [капус'т'анік] (1), -а, ч. Камінь, яким придавлюють кружки в діжці з квашеною капустою. *Полізь, дочко, у погріб і помий капустяник і кружки в дішці з квашеною капустою* (392, 393 Влад.; 685, 686, 695, 696 Кривоозер.; 917–919 Первомай.).

КАПУСТЯ'НИК [капус'т'анік] (2), -а, ч., ент. (*Pieris brassicae* L.). Метелик. *В огороді літали різні метелики, серед них і барвистий капустяник* (362, 363 Вознесен.).

КАПУСТЯНИ'ЦЯ [капуст'аніц'а], -і, ж., ент. (*Pieris brassicae* L.) Попелиця капустяна. *Капустяниця* – це дрібна паразитична комаха, яка живиться соком рослин, утворюючи великі колонії на листках капусти (516, 517 Єлан.).

КАПУСТЯНИ'ЩЕ [капуст'анішче], -а, с. Поле, на якому росла капуста. Капустище. Див. **КАПУ'СНИЩЕ, КАПУ'СНИЦЯ, КАПУ'СТИСЬКО, КАПУСТЯ'НКА**. *На капустяниці зараз пасеться молодняк, там їм є чим поживитися* (456, 457 Доман.).

КАПУСТЯ'НКА [капуст'анка], -и, ж. 1. Поле, на якому росла капуста. Капустище. *Капустянку думаємо завтра зорати, заволочити, а сіяти озиму будемо пізніше* (550, 576, 577 Жовтн.; 667, 669 Казан.; 727, 728 Микол.; 819, 820 Новобузьк.; 848, 849 Новоодес.).

2. Діжка для заквашування капусти. *Капустянку вимочили, випарили, то вже можна заквашувати в ній капусту* (257, 259 Брат.; 392, 393 Влад.; 700, 701 Кривоозер.; 923, 925 Первомай.).

КАПЦА'Н [капц'ан], -а, ч. Бідняк. *У цей складний час треба добре працювати і крутитися, щоб не стати капцаном* (295, 297 Веселин.; 400, 401 Влад.).

КАПЦАНІ'ТИ [капцан'іти], -ію, -ієш, недок. Бідніти. *Неначе і працюємо добре, і все є, а все-таки потрохи капцаніємо* (насел. п. див. **КАПЦА'Н**).

КАПЧУ'К [капч'ук], -а, ч. Кисет, виготовлений із свинячого сечового міхура. Капшук. *Наша бабуся увесь свій скарб держить у старому-престарому капчуку* (263, 264 Брат.; 697, 698 Кривоозер.).

КАПЧУРІ' [капчур'і], -ів, мн. Гуцульські плетені з вовни шкарпетки. *Сусід привіз нам подарунки із Закарпаття – кептарыки, капчурі і гуцульські череси* (314, 318 Веселин.).

КАРА'БКАТИСЯ [карабкатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Вилазити на що-небудь, чіпляючись за щось. *Ми карабкалися на дерево, чіпляючись за*

кожну гілочку, за кожний сучечок (21, 22, 27, 35, 38 Арбузин.; 44–46, 83, 85, 87 Башт.; 107–109, 132, 133 Березан.; 227, 228 Брат.; 333, 335, 340, 357, 358 Вознесен.; 465, 466, 470 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 702–705, 727, 728 Микол.).

КАРАВА'ЙЦІ [карава́йці], -ів, мн., кул. Млинці. *На сніданок мама поставили каравайці, сметану і молоко* (608, 610 Казан.).

КАРАВУ'ЛІ [караву́л], -у, ч. 1. Караул, варта. *Біля залізничного мосту через річку Інгул завжди стоїть воєнізований караул* (584, 585, 591, 592 Жовтн.; 732, 733, 751, 753 Микол.; 835, 836 Новоодес.).

КАРАВУ'ЛИТИ [караву́лити], -лю, -лиш, недок., перех. Вартувати. *Ми будемо до самого ранку каравулити біля садка, щоб ніхто не рвав яблук* (насел. п. див. **КАРАВУ'ЛІ**).

КАРАВУ'ЛЬНИЙ [караву́льний], -а, -е. 1. Приміщення для караулу. *У каравульному приміщенні було тепло, щоб грілися вартові після наряду* (насел. п. див. **КАРАВУ'ЛІ**).

2. Караульний. Вартовий. *Каравульний після зміни відпочивав, бо вночі було важко нести варту* (насел. п. див. **КАРАВУ'ЛІ**).

КАРАКА'Н [карака́н] (1), -а, ч. Тарган. *У старих меблях завелися каракани, тому меблі треба спалити* (415 Влад.).

КАРАКА'Н [карака́н] (2), -а, ч. Сухе дерево з обрубаними гілками, на яке вішають сушити глечики, горшки. Див. **КРАКА'Н**. *Мати помила глечики й горшки і повішала їх сушити на каракан* (372–374 Вознесен.; 428, 429, 485 Доман.; 863, 864 Новоодес.).

КАРА'КОВИЙ [кара́ковий], -а, -е. Карий (масть коня). *Каракового коня треба підкувати, бо загубив десь одну підкову* (478, 480, 485 Доман.; 505, 508 Єлан.).

КАРАКУ'ЗЬКИ [караку́з'ки], -зьок, мн., бот. (*Cucurbita* реро L.). Декоративні гарбузики. Див. **КАРАТО'ШКИ**, **ТАРАКУ'ЦЬКИ**, **МАРМУ'ЗКИ**. *Каракузьки – це маленькі тиковки, різних форм і кольорів, які*

тримають за іграшки (46, 47 Башт.; 160, 162, 284, 186 Березнег.; 362, 363 Вознесен.; 1002, 1003 Снігур.).

КАРАКУ'ЩИЙ [караку́ций], -а, -е. Кривоногий; каракатий. *Отой каракуций хлопчина сьогодні працює найкраще серед новачків* (550, 576, 577 Жовтн.; 745, 746 Микол.).

КАРАНДА'Ш [каранда́ш], -а, ч., бот. (*Méntha piperíta*). Різновид м'яти. Див. **КАРАНДАШИ'Н**, **КАРАНДАШИ'Р**, **ДРАГОЛЮ'Б**. *На березі річки зеленим килимом розіслався пахучий карандаш* (697, 698 Кривоозер.).

КАРАНДАШИ'Н [карандаші́н], -у, ч., бот. (*Méntha piperíta*). Різновид м'яти. *Карандашин дуже приємно пахне, особливо тихими вечорами* (359, 360 Вознесен.; 830, 831 Новоодес.).

КАРАНДАШИ'Р [карандаші́р], -у, ч., бот. (*Méntha piperíta*). Різновид м'яти. *Ми посадили в огороді карандашир, і він пахне на весь двір* (85, 87 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 475, 476, 485, 486 Доман.; 512, 513 Єлан.; 863, 864 Новоодес.).

КАРАСІ'Н [карас'і́н], -у, ч. Гас. *Зараз і карасін став великим дефіцитом, не тільки бензин та мастила* (18, 19, 29, 33 Арбузин.; 44–46, 49, 52 Башт.; 112, 113, 120, 121 Березан.; 160, 161, 173, 174 Березнег.; 212, 213 Брат.; 333, 334 Вознесен.; 383, 405 Влад.; 424, 425 Доман.; 502–504 Єлан.; 551, 552, 557 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 828, 851, 852 Новоодес.; 873, 877, 878 Очак.; 907, 908, 911, 912 Первомай.; 963, 964, 981, 982 Снігур.).

КАРАСІ'НКА [карас'і́нка], -и, ж. Гасова лампа. *Ти викинь геть оту карасінку, вона вже давно нікому не потрібна* (176, 178 Березнег.).

КАРА'СКАТИСЯ [кара́скатис'а], -аюся, -аєшся, недок. Дертися, лізти кудись. *Із яру ми караскалися хто як міг, бо протоптаной стежки там не було* (22, 26 Арбузин.; 61, 63 Башт.; 227, 228 Брат.; 299, 300 Веселин.; 384, 387 Влад.; 436, 437 Доман.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 712–714 Микол.).

КАРАСЯ'ТИНА [карас'а́тина], -и, ж., кул. М'ясо карася. *Люблю карасятину, засмажену у сметані, це їда найвищої проби* (142, 143 Березан.;

169, 171 Березнег.; 340, 359 Вознесен.; 573, 574, 584, 586 Жовтн.; 706, 747, 749 Микол.; 829, 830, 842 Новоодес.).

КАРАТО'ШКИ [карато́шки], -ок, мн., бот. (*Cucurbita pepo* L.). Декоративні гарбузики. *Каратошки є дуже красиві за кольором, тому ми виставляємо їх на вікнах як прикраси* (54, 55 Башт.; 175, 176 Березнег.; 448, 451, 465, 466 Доман.; 998, 999 Снігур.).

КАРАУ'ЛКА [карау́лка], -и, ж. Караульне приміщення. *Біля мосту з обох боків завжди стоїть наряд вартових, а рядом – і їхня караулка* (551, 552, 558 Жовтн.; 702, 703, 747 Микол.; 828 Новоодес.).

КАРАФ'ІНКА [караф'і́нка], -и, ж. Графин; карафка. *Для гостей налиї вина у карафінку і постав на стіл у центрі* (475, 476 Доман.; 678, 680, 697, 698 Кривоозер.; 915, 917, 918 Первомай.).

КАРАФО'НЬКИ [карафо́н'ки], -и, ж., бот. (*Cucurbita pepo* L.). Декоративні гарбузики. *Ми висушили з десяток карафоньок, і ними діти граються зимою* (815, 816 Новобузьк.).

КАРА'ЧКА [кара́чка], -и, ж. Ополоник. *Мама взяла карачку і почала наливати у миски свіжого борщу* (970, 974 Снігур.).

КАРА'ЧКИ [кара́чки], присл. Навпочіпки; присівши, триматися на пальцях ніг. *Підсковзнувся і впав, довелося карачки вибиратися із слизької доріжки* (384, 387 Врад.; 476, 477, 490, 492 Кривоозер.).

КАРАЧКОНО'ГИЙ [карачконо́гий], -а, -е. Клишоногий. *Вибери для сина добрі ботинки, щоб не був карачконогим або кандибою* (94, 97 Башт.; 187, 189 Березнег.; 337, 338, 340 Вознесен.).

КАРАЧО'К [карачо́к], -а, ч. Совок. *Візьми карачок і вичерпай воду з діжки, щоб засипати туди зерно* (997–999 Снігур.).

КАРАЧУ'Н [карачу́н] (1), -а, ч., бдж. Смерть бджіл від отруєння. *Днями потравили посадку ядохімікатами, тепер на бжіл напав карачун* (199 Березнег.).

КАРАЧУ'Н [карачун] (2), -а, ч., етногр. Великий буханець житнього хліба, обтуканий зубцями часнику. *Наша бабуся на Різдво завжди пече карачун – це такий житній буханець, обтуканий зубцями часнику* (18, 19, 21 Арбузин.; 322, 323 Веселин.).

КАРАВА'Ш [караваш], -а, ч., мед. Струп. *На ранці, яка почала гоїтися, здер караваш, і тепер треба знову забинтувати* (35, 37 Арбузин.; 238, 239, 247 Брат.; 278–280 Веселин.; 693, 694 Кривоозер.).

КАРГА'Ч [каргач], -а, ч. Зневажлива назва старого чоловіка. *Якого чорта сюди приперся той каргач? Дома надоїло сидіти?* (52, 55 Башт.)

КАРДИБАЛЕ'Т [кардибалет], -у, ч. Метушня, сварка, роздори. *Після виступу бригадира почався такий кардибалет, що нескоро вдалося утихомирити людей* (828, 870, 871 Новоодес.; 873, 878, 879 Очак.; 981, 984, 985 Снігур.).

КАРДІ'ГАРДІ' [кардігарді], незм. Приміщення, у якому збираються водії вранці одержувати наряд на роботу. *Шофери щоранку збираються в кардігарді, щоб одержати наряди на роботу* (838, 840, 841 Новоодес.).

КАРЕ' [каре], незм. Чоловіча зачіска. *Син завів модне каре, вуси, збирається відпустити ще й бороду* (198, 199 Березнег.; 333, 340, 350 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 706, 731, 732 Микол.).

КАРЕ'ЦЬ [карець], -я, ч. Совок. *Підмети хату, збери сміття в карець і винеси його геть на смітник* (94, 96 Башт.).

КА'РИК [карик], -а, ч. Грядка на городі. *Сьогодні посадила в огороді два карики цибулі і два редиски* (312, 318 Веселин.).

КАРИФА'Н [карифан], -а, ч. Товариш, приятель. Див. **КАРІША'Н** – 1. *Мій карифан звав сьогодні у гості, в нього день народження* (399, 400 Влад.; 939, 940 Первомай.).

КАРІ'КА [каріка], -и, ж. Конфорка плитки. *Познімай усі каріки, щоб вода в каструлі швидше закипіла для прання білизни* (678, 680, 681 Кривоозер.).

КАРІША'Н [кар'іша́н] (1), -а, ч. Товариш, приятель. *До сина прийшов давній карішан, вони разом училися ще в школі* (508, 509 Єлан.).

КАРІША'Н [кар'іша́н] (2), -а, ч. Візок на двох колесах для перевезення вантажу вручну. Див. **КАРУША'Н**. *Наш карішан учора взяла сусідка, щоб перевезти з огороду картоплю* (94, 95 Башт.; 337, 339 Вознесен.).

КАРКО'ШІ [карко́ш'і], мн. Плечі. Див. **ГОРГО'ШІ**. *Тато взяв синка на каркоші і пішов до бабусі і дідуся в гості* (193, 195, 198 Березнег.; 995–997 Снігур.).

КА'РЛИЧКА [ка́рличка], -и, ж. Паличка інваліда. *Наш храмий сусід завжди ходить з карличкою, а іноді й з милицею* (83, 85 Башт.; 362, 363 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 718, 720 Микол.).

КАРЛЮ'ЧИНА [ка́рл'учина], -и, ж. Щось дуже криве, закручене, схоже на крючок. *Це не деревина, а якась карлючина ні для чого непридатна, з неї нічого не зробиш* (703–705 Микол.; 829, 842, 844 Новоодес.).

КАРМА'К [карма́к], -а, ч., риб. Ліска з крючком для ловлі риби, закидна вудка. Див. **ЗАКИДУ'ШКА**. *Закидав сьогодні два кармаки, а вловилося всього тільки п'ять невеликих рибинок* (883, 891 Очак.).

КАРМА'Н [карма́н], -а, ч. Кишеня. *Порвався карман у штанях, і загубив ключі від сараю* (10, 11, 21, 22, 35, 36, 39, 41 Арбузин.; 44, 45, 52, 55, 74, 75, 77, 88, 89, 101–103 Башт.; 108, 109, 115, 118, 119, 150, 151 Березан.; 160–162, 173, 174, 198, 199 Березнег.; 212, 213, 227, 228, 239, 245 Брат.; 278–280, 292, 295 Веселин.; 333–335, 340, 356, 359 Вознесен.; 384, 387, 404, 405 Влад.; 424–426, 456, 457, 480 Доман.; 502–504, 516, 526 Єлан.; 551–553, 557, 558, 562 Жовтн.; 594–596, 634 Казан.; 676, 677, 697, 698 Кривоозер.; 702–704, 706, 736, 737 Микол.; 758–760, 765, 773, 782 Новобузьк.; 828, 851, 852, 870, 871 Новоодес.; 873, 877, 887, 888 Очак.; 907, 908, 911, 912 Первомай.; 963, 964, 984, 985, 993, 994, 1008, 1010 Снігур.).

КАРМА'ННИЙ [карма́н:иї], -а, -е. Кишеньковий. *Ідучи в поле, я завжди беру з собою карманний ніжик* (насел. п. див. **КАРМА'Н**).

КАРМА'НЧИК-ОБМА'НЧИК [карма́нчик/обма́нчик], -а, ч. Така нашивка на жіночій кофті, як і та, що прикриває кишеню, але зроблена лише для симетрії чи фасону. *Тут кармана немає, це – карманчик-обманчик, він зроблений для краси* (340, 341, 356 Вознесен.; 827, 828, 845, 846 Новоодес.).

КАРНА'ВКА [карна́ўка], -и, ж. Посудина, з якої кури п'ють воду. *Принеси води і налий курям у карнавку, бо вона пуста, а кури заглядають* (299, 300 Веселин.; 550, 576 Жовтн.; 678, 680, 681 Кривоозер.).

КАРНИ'З [карні́з^с], -а, ч. 1. Зовнішнє обрамлення вікна. *Цього року карнизи і рами вікон покрасили голубою краскою* (322, 323, 323 Веселин.; 342, 343 Вознесен.; 550, 562, 576, 577 Жовтн.; 706, 708, 731, 733 Микол.; 828, 830, 831 Новоодес.; 981, 982 Снігур.).

2. Плінтус. *Поприбивай до підлоги карнизи, бо коли миєш підлогу, то стіни заляпуються* (160, 161, 191, 193, 195 Березнег.; 899, 991, 997, 998 Снігур.).

3. Багет над вікном, на який вішають штори, гардини. *Прибий карнизи біля вікон, а я повішаю нові гардини* (71, 72 Башт.; 341, 357, 358 Башт.; 357, 358 Вознесен.; 447, 449 Доман.).

4. Призьба. *Карниз біля причілкової стіни треба б уже обмазати, бо потріскався й облупився* (94, 95 Башт.).

КА'РНИК [ка́рник], -а, ч. Хлівець. *Почисть карник, приготуй коритце, бо завтра принесу парочку поросяток* (372, 373 Вознесен.; 427, 429 Доман.; 512, 513 Єлан.).

КАРО'К [каро́к], -а, ч., анат. Шия. *Застебни комір, щоб прикрити карок там, де твої шрами* (212, 213 Брат.; 295 Веселин.; 400, 401 Врад.; 690, 692 Кривоозер.; 923, 925 Первомай.).

КАРПАЛИ' [карпалі́], мн. Дерев'яні вила. Див. **КАРПАЛО'Ї**. *Зламалися карпали, і тепер нічим відкидати від молотарки полову* (120, 121, 140 Березан.; 889, 890 Очак.).

КАРПАЛО'Ї [карпало́йї], мн. Дерев'яні вила. *Дівчата дружно відгортали карпалоюми полову від молотарки* (насел п. див. **КАРПАЛИ'**).

КАРПЕ'ЛЯ [карпéл'а], -і, ж., бот. (*Brassica napobrassica* L.). Овочева рослина бруква. *Карпеля – це овоч з грубим м'ясистим коренем, що вживається і як їжа, і як корм для худоби (676, 677, 699 Кривоозер.).*

КА'РТА [кáрта], -и, ж. Поле, яке знаходиться між поливними каналами або між захисними лісосмугами. *За сьогоднішній день наші механізатори полили три карти помідор (978, 980, 994 Снігур.).*

КАРТА'ВИЙ [карта́вій], -а, -е. Який не вимовляє звука „р”. *Змалку і наш син був картавий, але з часом виговорився, став нормально вимовляти звук „р” (751, 752, 755 Микол.; 829, 843 Новоодес.).*

КАРТА'ВИТИ [карта́вити], -влю, -виш, недок. Не вимовляти звука „р”. *Сусід наш не вимовляє чітко звук „р”, але картавить якось аж приємно (насел. п. див. КАРТА'ВИЙ).*

КАРТО'НОВЕ ПОЛОТНО' [карто́нове полотно́], -а, с. Полотно із середньої якості прядива. *Картонове полотно тчеться із середньої якості прядива, але воно найбільш поширене (16, 17 Арбузин.; 78–80 Башт.; 118, 119 Березан.; 257, 259 Брат.; 351, 353 Вознесен.; 409, 410 Врад.; 478, 480 Доман.; 526, 527 Єлан.; 574, 575 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 744, 745 Микол.; 863, 864 Новоодес.; 939, 940 Первомай.).*

КАРТОПЛИ'ЦЯ [картоплі́ц'а], -і, ж. Поле, з якого зібрано картоплю; картоплище. Див. **КАРТОПЛЯНИ'ЦЯ, КАРТОПЛЯНИ'ЩЕ, КАРТОПЛЯ'НКА, КАРТОФЛИ'ЩЕ.** *Картоплицю ми вже зорали, все картоплиння згребли і спалили (822, 823 Новобузьк.).*

КАРТО'ПЛЯ [карто́пл'а], -і, ж. Зневажлива назва носа людини. *Чого це ти свою картоплю сюди сунеш? Іди собі, без тебе розберемось (822, 826 Новобузьк.).*

КАРТОПЛЯ'НИК [картопл'áник], -а, ч. Пиріжок з картоплею. *Учора готувала пиріжки з сиром, а сьогодні – картопляники (44, 48, 96, 97 Башт.; 160–163 Березнег.; 744–745 Микол.; 1005–1006 Снігур.).*

КАРТОПЛЯНИ'ЦЯ [картопл'аніц'а], -і, ж. Картоплище. *Сьогодні будемо згрібати на картопляниці картоплиння, а завтра – орати* (448 Доман.).

КАРТОПЛЯНИ'ЩЕ [картопл'анішче], -а, с. Картоплище. *Трактористи поїхали на картоплянище, щоб заволочити, бо завтра будуть орати* (160–162 Березнег.; 834, 835 Новоодес.; 989, 991 Снігур.).

КАРТОПЛЯ'НКА [картопл'анка] (1), -и, ж. 1. Картоплище. *У наступному році весною на картопляниці посадимо кавуни і дині* (584, 585 Жовтн.).

2. Черв'як, який паразитує на картоплі. *У цьому році напала картоплянка і поїла багато картоплі* (732, 733 Микол.).

КАРТОПЛЯ'НКА [картопл'анка] (2), -и, ж., бот. (*Dahlia* sp.). Жоржина. *Яскраво-червоні голівки картоплянки виблискували навпроти вранішнього сонця* (95, 96 Башт.; 191, 195 Березнег.; 558, 559 Жовтн.; 849, 850 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

КАРТО'ФЕЛЬНИЙ [картофел'ний], -а, -е. Картопляний. *Наше картофельне поле знаходиться на низинному місці і регулярно поливається* (насел. п. див. **КАРТО'ФЛЯ**).

КАРТОФЛИ'ННЯ [картофлін':а], -я, с. Картоплиння. *Картофління ми спалюємо, бо воно ні на що не годиться* (насел. п. див. **КАРТО'ФЛЯ**).

КАРТОФЛИ'ЩЕ [картофлішче], -а, с. Картоплище. *Сьогодні поїдемо на картофлище, будемо готувати для оранки* (насел. п. див. **КАРТО'ФЛЯ**).

КАРТО'ФЛЯ [картофл'а], -і, ж. Картопля. *Картофлю ми садимо у себе в огороді, і нам її вистачає на всю зиму* (10, 11, 22, 24 Арбузин.; 52, 90 Башт.; 158, 159 Березан.; 263, 264 Брат.; 297 Веселин.; 341 Вознесен.; 409, 410 Влад.; 475, 476 Доман.; 527, 532 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 706, 712, 723 Микол.; 830, 870, 871 Новоодес.; 878, 879 Очак.; 908, 911, 912 Первомай.; 993, 1002 Снігур.).

КАРТОФЛЯНИЙ [картофл'аній], -а, -е. Картопляний. *Щоб довго не возитися, на обід я приготувала картопляний суп* (насел. п. див. **КАРТО'ФЛЯ**).

КАРТОФЛЯНИК [картофл'анік], -а, ч., кул. Млинець з тертої картоплі. Дерун. *Сьогодні будемо вечеряти картопляники з молоком або із сметаною* (насел. п. див. **КАРТО'ФЛЯ**).

КАРТО'ХА [карто́ха], -и, ж. Картопля. Див. **КАРТО'ХЛЯ**, **КАРТО'ШКА**. *Сьогодні снідати будемо молоду картоху з молодими огірочками* (94 Башт.; 156 Березан.; 424, 425 Доман.; 833, 834 Новоодес.).

КАРТО'ХЛЯ [карто́хл'а], -і, ж. Картопля. *Оце накопала в огороді молоді картохлі, щоб зварити дітям на вечерю* (329 Веселин.; 453, 455 Доман.; 524, 525 Єлан.; 760, 763 Новобузьк.).

КАРТОХЛЯ'К [картохл'ак], -а, ч., кул. Картопляник. Дерун. *Дочка начистила і натерла картоплі, а я зготувала на вечерю картохляки* (804 Новобузьк.).

КАРТО'ШКА [карто́шка], -и, ж. 1. Картопля. *Картошка у цьому році, дякуючи дощам, уродила у нас добре* (10, 11, 29, 33, 35, 39 Арбузин.; 44, 45, 71, 72, 88, 89 Башт.; 115, 117, 137, 150 Березан.; 166, 169, 173, 174 Березнег.; 234, 245 Брат.; 278–280 Веселин.; 333, 334, 340 Вознесен.; 424, 425, 439, 456, 457 Доман.; 502–504 Єлан.; 551–553, 557, 562 Жовтн.; 594–596 Казан.; 676, 677 Кривоозер.; 706, 718, 736, 737 Микол.; 758–760, 765, 810, 822 Новобузьк.; 828, 830, 845 Новоодес.; 873, 877, 891 Очак.; 907, 908, 911, 912 Первомай.; 963–965, 981 Снігур.).

2. Зневажлива назва носа людини. *І ти свою сопливу картошку сюди сунеш? Іди собі, обійдемося без тебе* (594, 595 Казан.; 758–760 Новобузьк.).

КАРУ'ЗЛИЙ [кару́злий], -а, -е. Присадкуватий; невисокий на зріст, але міцний, кремезний. *Хлопець він хоч і молодий ще, але карузлий* (79, 80 Башт.; 346, 347 Вознесен.; 860, 861 Новоодес.).

КАРУ'ЦА [кару́ца], -и, ж. Віз. *На тік для селян привезли з баиштану повну каруцу кавунів* (51, 55 Башт.; 424–426, 475, 476 Доман.; 505, 506, 508, 509 Єлан.).

КАРУ'ЦИКА [кару́цика], -и, ж. Віз. Див. **КАРУ'ЦА**. *Корм на ферму для худоби возимо з току каруцикою* (453, 455 Доман.; 529, 531 Єлан.).

КАРУША'Н [каруша́н], -а, ч. 1. Віз із відкидними бортами. *Карушаном добре возити овочі, наприклад, капусту, моркву, картошку, бо легко скидати* (865, 870 Новоодес.).

2. Візок для малих дітей. *Сестричка возила свого меншого братика на карушані* (465, 466 Доман.; 535, 538 Єлан.).

КАРЬО'ЖИТИ [кар'о́жити], -жу, -жиш, недок., перех. Гнути. *Навіщо ти почав карьожити хлудину, з неї тоді ж нічого не зробиш, ні ціпка, ні пужална* (52, 53, 74, 75, 77 Башт.; 127, 130 Березан.; 175, 176 Березнег.; 346, 347, 359 Вознесен.).

КАРЬО'ЖИТИСЯ [кар'о́житис'а], -жуся, -жишся, недок. Гнутися, корчитися. *У сина заболів живіт, і він почав стогнати і карьожитися від болю* (насел. п. див. **КАРЬО'ЖИТИ**).

КА'СА [ка́са] (1), -и, ж. Хата. *Заходьте всі в нашу касу, бо скоро почнеться дощ і вас намочить* (487, 489 Доман.; 522, 524 Єлан.).

КА'СА [ка́са] (2), -и, ж. Череп'яна посудина з отвором у кришці для збирання металевих грошей. Карнавка. *У нашу касу ми накидали вже чимало монет, скоро, мабуть, відкриємо її* (333, 335 Вознесен.).

КАСА'ТКА [каса́тка], -и, ж., орн. (*Hirundo rustica*). Ластівка. *І в нас біля причілкового вікна касатка зліпила гніздо* (557, 558 Жовтн.).

КАСИ'РША [касі́рша], -і, ж. 1. Касирка. *Касирша, яка працювала в магазині, перейшла на роботу в клуб* (160, 161 Березнег.; 340, 347 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 502, 503 Єлан.; 550, 551, 557, 562 Жовтн.; 706, 707, 718, 720 Микол.).

2. Дружина касира. *Касирша працює вихователькою у нашому дитячому садку* (71, 72 Башт.; 333, 340, 356 Вознесен.; 439, 441 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 845, 846 Новоодес.).

КАСКЕ'ТКА [касκέтка], -и, ж. Кепка певного фасону. *Хлопці понадівали каскетки і ходять хизуються, як поросята на орчиках* (702, 703, 706 Микол.).

КА'СПЕР [ка́спер], -а, ч., іхт. (Surginus). Риба короп. *Сьогодні у ставку вловив здорового каспера, так кілограмів на три* (580 Жовтн.).

КАСТРА'Т [кастра́т], -а, ч. Чоловік, який каструє тварин. Див. **КАСТРА'ТОР**. *Наш ветеринар – хороший кастрат, швидко і вправно каструє кабанців* (301, 303 Веселин.; 441, 443 Доман.).

КАСТРА'ТОР [кастра́тор], -а, ч. *З району привезли кастратора, щоб кастрував на фермі кабанців* (333, 334 Вознесен.; 439, 442 Доман.; 731, 733 Микол.; 827, 828 Новоодес.).

КАСТРІ'РУВАННЯ [кастр'іруван'а], -я, с. Кастрація. *Кастрірування кабанців продовжувалося до самого обіду* (насел. п. див. **КАСТРІ'РУВАТИ**).

КАСТРІ'РУВАТИ [кастр'ірувати], -ю, -єш, недок., перех. Видаляти статеві залози у тварин (бичків, кабанців, баранців). *За день ми кастрірували всіх кабанців на нашій фермі* (44–46 Башт.; 107, 109, 115 Березан.; 133, 134 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 702, 703 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

КАСТРО'НЧИК [кастро́нчик], -а, ч. Кастрюлька з довгою ручкою. *Постав, дочко, на плиту кастрончик з водою, хай гріється* (135 Березан.).

КАСЬО'Р [кас'о́р], -у, ч. Складена у вигляді хреста для просушування копа з 15 снопів. *Снопи ми зносили і складали у касьори* (851 Новоодес.).

КАТА'ЛКА [ката́лка], -и, ж. 1. Двоколісний однокінний візок для однієї-двох осіб. Бідка. *Наш бригадир усе літо в поле виїжджає на своїй каталці* (10, 14, 16, 17 Арбузин.; 213, 214, 250 Брат.; 308, 309 Веселин.; 386, 387, 396, 401 Влад.; 453, 455 Доман.; 550, 558, 559, 580, 581 Жовтн.; 706, 707, 713, 714 Микол.; 840, 841, 849, 850 Новоодес.; 926, 927, 952, 953 Первомай.).

2. Качалка. *Сестра взяла каталку і розкачувала тісто, щоб зварити вареники* (557, 558, 562 Жовтн.).

3. Дитяча коляска. *Для маленького внука сьогодні купили красиву каталку, щоб возити на вулиці* (191, 193, 198 Березнег.; 997, 998 Снігур.).

КАТА'ЛЬНЯ [катáл'н'а], -і, ж. Гойдалка. *Для внуків дідусь зробив у садку катальню на міцних вервечках* (95, 96 Башт.; 640, 643 Казан.; 760, 762 Новобузьк.; 857, 858 Новоодес.).

КА'ТАНКА [ка́танка], -и, ж. 1. Жіночий верхній суконний одяг. *Сестра одягла нову свою катанку і пішла в магазин по хліб* (52, 55 Башт.; 107, 109 Березан.).

2. Фуфайка. *Купив у магазині нову катанку, бо вже немає в чому виходити на роботу* (583, 593 Жовтн.).

КА'ТАНКИ [ка́танки], мн. Валянки, виготовлені певним способом. *Катанки трохи тонші, м'якіші, в них краще ходити, ніж у цупких валянках* (94, 97 Башт.; 428, 429 Доман.; 520, 521 Єлан.; 551, 552 Жовтн.).

КАТА'Х [ката́х], -а, ч. М'яч із вовни. *Діти цілий день грають катахом, ганяючи його палками по полю* (731, 734 Микол.).

КАТЕ'ЛКА [катéлка], -и, ж. Головка соняшника. *Хлопці нарвали в огороді молодих кателок і сидять тепер забавляються* (200, 202 Березнег.; 552, 554 Жовтн.).

КАТИ'Р [каті́р], -а, ч., мед. Нежить. *Катир – це запалення слизової оболонки носа, яке супроводжується слизисто гнійними виділеннями і чханням* (697, 698 Кривоозер.).

КАТІЛА'Ж [кат'іла́ж^ш], -у, ч. Рибальське приладдя (загальна назва). *Ідучи на рибалку, хлопці взяли увесь свій катілаж на плечі* (829, 842 Новоодес.).

КАТКО'М [катко́м], присл. Швидко бігти. *Внук побіг катком зустрічати тата і маму, які йшли з роботи* (173, 174 Березнег.; 247, 249 Брат.; 409, 410 Влад.).

КАТЛОВА'Н [катловáн], -а, ч. Водоймище, у якому штучно вирощують рибу, устриць. *У наступному році повинні закінчити мідійно-устричні катловани на Покровській косі* (133, 135 Березан.; 878, 879 Очак.).

КАТРА'ГА [катра́га], -и, ж. 1. Надбудова над погребом. Погрібник. *У катразі стояли три дішки, приготовлені для капусти, помідорів та огірків* (18, 20 Арбузин.; 101–103 Башт.; 107, 108, 110 Березан.; 228, 232 Брат.; 396, 397 Влад.; 453, 455 Доман.; 526, 527 Єлан.; 557, 558, 569, 570 Жовтн.; 685, 686 697, 698 Кривоозер.; 727, 728 Микол.; 838, 840, 841 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 943–945 Первомай.; 970, 974, 993, 994 Снігур.).

2. Кагат; купа городини, певним чином укладена й накрита соломою та землею для тривалого зберігання. *Треба обкопати рівчаком катрагу, щоб не затікала вода і не псувалася картопля* (320, 321 Веселин.; 342, 343 Вознесен.).

3. Повітка для сільськогосподарського реманенту. *Увесь свій реманент, щоб не псувався зимою, ми зберігаємо у катразі* (188, 189 Березнег.; 608, 610 Казан.; 801, 803 Новобузьк.).

КАТРА'ЖКА [катра́ж^шка], -и, ж. 1. Літня кухня, розташована в окремому будиночку у дворі. Див. **КАТРАМА'ШКА, КАТРА'ШКА**. *Хоча й невеличку катражку збудували, все ж ціле літо поралися в ній, а не в хаті* (16, 17 Арбузин.; 78–80 Башт.; 254, 255 Брат.; 335, 336 Вознесен.; 475, 476 Доман.; 520, 521 Єлан.; 576, 577 Жовтн.; 602, 605 Казан.; 810, 812 Новобузьк.).

2. Кухня в хаті. *У катражку вхід був із прихожої кімнати, розташованої перед світлицею* (35, 36 Арбузин.; 333, 357 Вознесен.; 517, 518 Єлан.; 749, 750 Микол.; 858, 859 Новоодес.).

3. Комірчина, у якій зберігають різні старі речі. *Під час окупації ми переховували пораненого радянського бійця у катрашці, накривши старим лахміттям* (52, 55, 56 Башт.; 162, 163 Березнег.; 322, 323 Веселин.).

4. Будиночок на фермі, у якому приймають молоко. *Ми молоко здаємо у катражку, яка розташована недалеко, а за це одержуємо гроші* (29, 33 Арбузин.).

КАТРАМА'ШКА [катрама́шка], -и, ж. Літня кухня, розташована в окремому будиночку. *Усе літо ми снідаємо і вечеряємо в катрамашиці, там стоїть і холодильник, і буфет* (828–835 Новоодес.; 997, 998 Снігур.).

КАТРА'Н [катра́н], -а, ч. Мазь, дьоготь, смола для човнів і рибацьких сіток. *Завтра ранком приготую катран і будемо смолити сіті* (137, 15 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 873, 883, 891 Очак.).

КАТРА'НИТИ [катра́нити] (1), -ю, -иш, недок, перех. Смолити катраном сіті, борти і днища човнів. *Сьогодні будемо катранити сіті, бо скоро вийдемо ловити рибу* (насел. п. див. **КАТРА'Н**).

КАТРА'НИТИ [катра́нити] (2), -ю, -иш, недок, перех. Ловити чорноморську акулу-катран. *Ще ранувато катранити нашу акулу, тому нічого не взяли для цього* (150 Березан.; 887 Очак.).

КАТРА'ННИЙ [катра́н:ий], -а, -е. Акулячий. *Катранні сіті робляться з товстих і дуже міцних ниток, бо катран – риба велика і сильна* (150 Березан.; 887 Очак.).

КАТРА'ШКА [катра́шка], -и, ж. Кухня у приміщенні. *Занеси мені картоплю і цибулю у катрашку, я буду готувати обід* (насел. п. див. **КАТРА'ЖКА** – 2).

КАТРУ'ПИТИ [катру́пити], -плю, -пиш, недок, перех. Мучити. *Ти мене катрупиши своєю поведінкою не один рік, я ж терплю* (354, 355 Вознесен.).

КАТРУ'ПИТИСЯ [катру́питис'а], -юся, -ишся, недок. Мучитися. *Доки я буду катрупитися з оцими горшками? Негайно іду в магазин і купляю каструлю* (354, 355 Вознесен.).

КАТРУ'СЬ [катру́с'], -я, ч., орн. (Limicolae). Птах кулик. *Катрусь – це невеликий птах з довгими ногами і довгим дзьобом, що живе на болоті* (617, 620 Казан.; 816, 817 Новобузьк.).

КАТРУ'ЦА [катру́ца], -и, ж. 1. Ніша між комином і бічною стіною, у якій зберігається все, що боїться вологи. *Сіль і сірники, щоб не сиріли, завжди зберігаються у катруці* (124–126, 439, 442 Доман.; 502–504, 514, 515 Єлан.).

2. Запічок, у який вигортають попіл, а іноді й жар. *Вигорни з печі попіл у катруцу, а як буде час, тоді винесеш* (404, 405 Влад.; 466, 469 Доман.; 535, 538 Єлан.; 687, 688 Кривоозер.).

3. Літня кухня. *Обідати будеш у катруці, там борщ і картопля, огірки і помідори* (485, 486 Доман.).

КАТУ'ЛЬКА [кату́лка], -и, ж. Качалка. *Мама взяла катульку і почала розкачувати тісто на коржі* (591, 592 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 830, 831 Новоодес.).

КАТУ'ЛЬКИ [кату́лки], мн., кул. Картопляники. Див. **ТЕРТУХИ'**. *На вечерю сьогодні мама приготувала катульки й молоко* (52, 55 Башт.).

КАТУ'НЯ [кату́н'а], -і, ж. Літня пічка у дворі; кабиця. *Літом ми їжу готуємо на катуні, а топимо в ній усім, що єсть* (1008, 1010, 1012, 1016 Снігур.).

КАТУ'РКА [кату́рка], -и, ж. Запічок. *Щоб сіль і сірники завжди були сухими, ми тримаємо їх у катуриці* (676, 677, 695, 696 Кривоозер.).

КАТЯХИ' [кат'ахі́], мн. Рештки стебел кукурудзи, соняшника, що залишаються на полі після косіння. *Катяхи, що залишилися в полі, пізніше зберемо і вивеземо* (101–103 Башт.).

КАТЬ [кат'], -і, ж. Хата. *У старій каті живуть дід і баба, бо в нову переходити не хочуть* (685, 686 Кривоозер.).

КАХИ'КА [кахі́ка], -и, ж. Кашель. *Син десь простудився, напала кахика, а лікувати немає чим* (212, 213, 218 Брат.; 413, 414 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 940, 941 Первомай.).

КАХИ'КАЛО [кахікало], -а, ч. Людина, яка сильно кашляє. *Старий кахикало не дає вночі нормально спати, як розбудить, то вже не заснеш* (359, 360 Вознесен.; 478, 480 Доман.; 517, 518 Єлан.; 568–570 Жовтн.; 712–714 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

КАЦАБА'ЙКА [кацаба́йка], -и, ж. Жилетка. Див. **КАЦАВЕ'ЙКА**, **КАЦАФЕ'ЙКА**. *Наш дідусь носить свою кацабайку і зимою, і літом в будь-яку жару* (160, 161, 187, 189 Березнег.; 984, 985 Снігур.).

КАЦАВЕ'ЙКА [кацаве́йка], -и, ж. Жилетка. *Поклади свою кацавейку на место, бо нема вже сил за порядком дивитися і прибирати за вами* (396, 397 Врад.; 685, 686 697, 698 Кривоозер.; 943–945 Первомай.; 970, 974, 993, 994 Снігур.).

КАЦА'ПКА [каца́пка], -и, ж. Велика дерев'яна ложка. *Візьми, дочко, кацапку і добре вимішай борщ, бо пора вже його знімати з плити* (551, 552, 562 Жовтн.).

КАЦАФЕ'ЙКА [кацафе́йка], -и, ж. Жилетка. *Теплу кацафейку дідусь носить всю зиму, а скидає її аж весною* (946, 948 Первомай.).

КАЦЕРУ'БИ [каце^нру́би], -ів, мн, кул. Вид печива на зразок хрустиків. *Для дітей немає кращих ласощів, ніж кацеруби, і я часто їх готую* (718, 720 Микол.).

КАЧА'-КАЧА' [кача́/кача́], виг. Вигук, яким скликають каченят. *«Кача-кача! Додому!»* – вигукувала бабуся, гонячи каченят з дощу (49, 51, 90, 92 Башт.; 175, 176 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 449, 451 Доман.; 743, 744 Микол.; 860, 862 Новоодес.; 995, 996 Снігур.).

КАЧА'ЛА [кача́ла], мн., тк. Блочки в ткацькому верстаті, якими рухаються шнури, прив'язані до верхніх рейок начиння (начильниці). *По качалах рухаються шнури, які прив'язані до верхніх рейок начиння* (105, 106 Башт.; 340, 350, 353 Вознесен.; 465, 466 Доман.; 520, 521 Єлан.; 550, 576, 577, 586 Жовтн.; 752, 753 Микол.; 835–837 Новоодес.).

КАЧА'ЛКА [кача́лка] (1), -и, ж., іхт. (*Scomber scombrus*). Велика скумбрія. *Сьогодні ми вловили тільки п'ять качалок, а то все дрібний баламут* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 747, 749 Микол.; 873, 883, 887 Очак.).

КАЧА'ЛКА [кача́лка] (2), -и, ж. Продовгувата диня качанка. *На закуску будуть дині, відбірні качалки, пахучі і солодкі, як мед* (18, 19 Арбузин.; 69, 70 Башт.; 115, 118, 119 Березан.; 191, 193, 195 Березнег.; 224, 225, 263, 264 Брат.; 296, 297 Веселин.; 361–363 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 427, 428, 449, 451 Доман.).

КАЧА'ЛКА [кача́лка] (3), -и, ж. Насіннева мітелка на очереті або подорожнику, яка розвинулася у тверде, пругке, як качан, суцвіття. *Підемо на берег і наломаємо на очереті качалок, вони вже почали з'являтися* (22, 24 Арбузин.; 81, 82 Башт.; 140, 141 Березан.; 191, 194 Березнег.; 268, 269 Брат.; 300, 301 Веселин.; 340, 356 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 573, 575 Жовтн.; 731, 733 Микол.; 829, 830, 842 Новоодес.; 911, 912 Первомай; 963, 966 Снігур.).

КАЧА'ЛКА [кача́лка] (4), -и, ж. 1. Двоколісна бідарка. *Наш бригадир завжди качалкою їздить у поле, нею об'їзжає всю бригаду* (247 Брат.; 407, 409 Влад.; 428, 429 Доман.; 914 Первомай.).

2. Коток, яким розбивають грудки на зоранім полі або ущільнюють ґрунт. *Трактор тягав по ріллі кілька качалок, розбиваючи великі грудки й ущільнюючи ґрунт* (755, 756 Микол.).

КАЧАЛКУВА'ТИ [качалкува́ти], -ую, -уєш, недок., перех. Бити палкою. *Перестань качалкувати бідну скотину, бо ще ребра поперебиваєш* (46, 97 Башт.; 152, 154 Березан.; 198 Березнег.; 448, 449 Доман.).

КАЧА'ЛО [кача́ло], -а, с., тк. Потовщення на веретені вище нижнього гострого кінця, що служить маховиком. *Качало веретена служить маховиком, бо воно потовщене* (35, 36 Арбузин.; 526, 527 Єлан.; 574 Жовтн.; 700 Кривозер.; 773, 822 Новобузьк.; 946 Первомай.).

КАЧА'ЛЬЦЕ [кача́л'це], -я, с., тк. Потовщення на веретені вище гострого кінця, яке служить маховиком. *Качальце на веретені служить*

маховиком, полехуючи крутити веретено (550 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 891, 899 Очак.).

КАЧА'Н [кача́н], -а, ч. М'ясиста середина кавуна. *Найсолодша частина кавуна – качан, його всі люблять їсти* (429 Доман.; 583 Жовтн.; 982 Снігур.).

КАЧАНЕ'ЦЬ [качане́ц'], -а, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. Див. **КАЧА'НИК, КАЧА'НЧИК**. *Кожний качанець, який трапляється, ми відбираємо для скоту* (731, 734 Микол.).

КАЧА'НИК [кача́ник], -а, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. *Качаники ми відкидаємо, бо це недорозвинені качани* (49, 90, 94, 101, 102, 103, 105 Башт.; 137, 150 Березан.; 185, 203 Березнег.; 257, 274 Брат.; 278, 320, 332 Веселин.; 517, 519 Єлан.; 550, 552, 554, 573 Жовтн.; 703, 706, 731, 734 Микол.; 773, 780, 804, 822 Новобузьк.; 842, 843, 851 Новоодес.; 883 Очак.; 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

КАЧАНИ'ННЯ [качані́н':а], -я, с. Обгортка качана кукурудзи. *Усе качаниння ми збираємо і відвозимо на ферму для корів* (268 Брат.; 424, 428 Доман.; 993, 1012 Снігур.).

КАЧАНИ'ТИСЯ [качані́тис'а], -иться, недок. Зав'язування, поява качанів на стеблі. *Кукуруза почала качанитися, якщо і далі піде так, то урожай буде добрий* (439, 448, 449 Доман.).

КАЧАНИ'ЩЕ [качані́шче], -а, с. Кукурудзище. *Сьогодні поїдемо на качанище, від комбайнів будемо возити качани на тік* (424, 429 Доман.; 760 Новобузьк.).

КАЧА'НЧИК [кача́нчик] (1), -а, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. *Качанчик – це напівпусті початки, що з якихось причин недорозвинулися* (145 Березан.; 298 Веселин.; 355, 359 Вознесен.; 478 Доман.; 678 Кривоозер.; 972, 974 Снігур.).

КАЧА'НЧИК [кача́нчик] (2), -а, ч. Суцвіття комишу. Див. **КАЧА'ЛКА** – 3. *Були сьогодні біля каналу, наламали в очереті качанчиків* (44, 45 Башт.; 576, 584 Жовтн.).

КАЧЕ'ЛЯ [качѐл'а], - і, ж. Гойдалка. Див. **КАЧЕ'ЛЬНЯ**. *Кожної весни, на свята, у нас будують качелі для дітей, але там гойдаються і дорослі* (72, 81 Башт.; 156 Березан.; 257 Брат.; 320 Веселин.; 359, 360 Вознесен.; 428, 478, 490 Доман.; 526, 527 Єлан.; 558, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 617 Казан.; 731, 734 Микол.; 773, 804, 822 Новобузьк.; 840, 851 Новоодес.; 877, 883, 899 Очак.; 930 Первомай.; 963, 970, 993, 999, 1012 Снігур.).

КАЧЕ'ЛЬНЯ [качѐл'н'а], -і, ж. Гойдалка. *Завтра зранку і ми підемо кататися на качельні, яку зробили на вигоні* (234 Брат.).

КАЧІ'ВКА [кач'іўка], -и, ж. 1. Качалка. Див. **КАЧІ'ВЦЯ**, **КАЧІ'ЛКА**. *Візьми, дочко, качівку і розкачуй тісто, а я буду ліпити вареники* (926 Первомай.).

2. Товкачик, яким товчуть перець, цибулю, часник. *Потри у ступці качівкою часник із цибулею і заправ суп* (676, 690, 692 Кривоозер.).

3. Праник. *Тато зробив нову качівку, щоб вибивати имаття, яке перемо* (676 Кривоозер.).

КАЧІ'ВЦЯ [кач'іўц'а], - і, ж. Качалка. *Дочка качівцею розкачувала тісто на коржі, а я пекла* (314, 322 Веселин.).

КАЧІ'ЛКА [кач'ілка], -и, ж. Качалка. *Ти качілкою розкачуй варениці, а я буду ліпити вареники* (49, 51 Башт.; 322, 330, 332 Веселин.; 891, 893 Очак.).

КАЧІ'ТКО [кач'ітко], -а, с. Каченя. *Одне качітко сьогодні було заблудилося у бур'яні, але качка знайшла його* (676, 678 Кривоозер.; 993, 1012 Снігур.).

КА'ЧКА [качка], -и, ж., тк. 1. Один з чотирьох стоячків, що вкладаються в дірочки на кінцях перехрестя витушки, на які поміщають міток. *На качки витушки поміщають міток пряжі, яку змотують у клубки* (41 Арбузин.; 234 Брат.; 340, 362 Вознесен.; 502, 503, 504 Єлан.; 700, 701 Кривоозер.).

2. Копил саней, за допомогою якого зв'язуються полози із коробом. *Качка зв'язує полози саней з коробом, щоб він тримався* (44, 45, 95 Башт.; 107, 109 Березан.; 526, 527 Єлан.; 762 Новобузьк.; 963, 981, 993, 1012 Снігур.).

3. Ручка на кісці. *На держаку коси є качка, якою орудують косою, коли косять* (550 Жовтн.; 870, 871 Новоодес.; 883 Очак.; 911 Первомай.; 1008, 1010, 1011, 1012 Снігур.).

4. Залізний гак на кінці дишла, де укріплюються нашильники. *До качка дишла укріплюються нашильники упряжки* (44, 47, 95 Башт.; 166, 167, 176, 177 Березнег.; 350, 356 Вознесен.; 996, 998 Снігур.).

КАЧ-КА'Ч [кач/кач], виг. Вигук, яким скликають каченят. „*Кач-кач!*” – чулося від ставка, де діти скликали своїх каченят (49, 52 Башт.; 212, 224, 268 Брат.; 389, 390, 422 Влад.; 429 Доман.; 505, 516, 529 Єлан.; 557, 573, 574 Жовтн.; 690, 692, 693 Кривоозер.; 5 Микол.; 848 Новоодес.; 873, 877, 883 Очак.; 940, 942 Первомай.; 972 Снігур.).

КАЧУ'ЛА [качу́ла], - и, ж. Молдавська смушева шапка. *Зимою чоловіки одівають свої качули і ходять хизуються* (424, 425, 429, 432 Доман.).

КАЧУ'ЛКА [качу́лка], - и, ж. 1. Качалка. *Сестра розкачувала качулкою тісто, а мати ліпила вареники з сиром* (78, 105 Башт.; 830 Новоодес.; 963, 981 Снігур.).

2. Рубель для прасування білизни. *Качалка не гірше утюга прасує білизну, особливо тонку. Мама часто качулкою гладить білизну* (212, 213, 218 Брат.; 448 Доман.).

КАЧУ'ЛЬЦЕ [качу́л'це], -я, с. Кружок, конфорка з плити. *Зніми ще одне качульце, хай казан глибше сидить, щоб скоріше закипів* (161, 162 Березнег.; 292, 294 Веселин.; 337 Вознесен.).

КАЧЯ'-КАЧЯ' [кач'а/кач'а], виг. Вигук, яким скликають качок. „*Качя - качя, рідненькі!*” – чулося від ставка, де скликали качок (234 Брат.; 396, 407 Влад.).

КА'ШКА [ка́шка] (1), -и, ж., бот. (*Achillea millefolium* L.). 1. Рослина деревій звичайний. *Рослину деревій у нас називають кашкою, бо його цвіточки такі ж білі, як і в акації* (11, 12, 14, 15 Арбузин.).

2. Суцвіття кукурудзи у вигляді мітелочки з пилком на вершині стебла. *Кукуруза вже випустила свою кашку, треба, щоб відбулося запилення* (297, 299 Веселин.; 448 Доман.).

КА'ШКА [ка́шка] (2), -и, ж. Риб'яча ікра. *Чисть рибу акуратно, а молочко і кашку збирай у чашку* (322, 330 Веселин.).

КАШЛИ'ЧКА [кашли́чка], -и, ж., ковал. Тип ковальського ковадла. *Давай сюди кашличку, на ній ми будемо кувати ці штуки* (86 Башт.).

КАШЛЮ'КА [кашл'у́ка], -и, ж., мед. Сильний кашель. Кашлюк. *На сина напала така кашлюка, що він бідний дві ночі не спав* (809 Новобузьк.).

КАШЛЮ'КАЛО [кашл'у́кало], -а, ч. Той, хто сильно і часто кашляє. Див. **КАШЛЮ'Н**, **КАШЛЯ'К**. *Старий кашлюкало не дає вночі нормально виспатися* (809 Новобузьк.).

КАШЛЮ'Н [кашл'у́н], -а, ч. Той, хто сильно і часто кашляє. *Нарешті наш кашлюн після тривалого лікування перестав кашляти* (224 Брат.; 526 Єлан.; 876 Очак.).

КАШЛЯ'К [кашл'а́к], -а, ч. Хто сильно і часто кашляє. *Наш дід такий кашляк, що вночі нікому не дає спати своїм кашлем* (993 Снігур.).

КАШУ'БА [каш'у́ба], -и, ж. 1. Місце в коморі для зерна. Засіка. *Кашубу ми вже засипали відбірним зерном, але хліб ще поступає з току* (102, 103 Башт.; 355 Вознесен.; 558 Жовтн.).

2. Ніша збоку печі для дрібних кухонних речей. *У кашубі ми зберігаємо сіль і сірники, щоб завжди були сухі* (760, 762 Новобузьк.; 930 Первомай.; 999 Снігур.).

КАШТА'НЧИК [каштáнчик], -а, ч., бот. (*Levisticum officinale*). Рослина любисток. *Каштанчик – це багаторічна ароматична трав'яниста рослина, корені якої використовуються у народній медицині* (49 Башт.).

КАШУ'ЛІ [каш'у́лі], -уль, мн., мед. Парші. *Кашулі – це заразна шкірна хвороба, при якій на шкірі під волоссям, на нігтях з'являються гнійні струпи і рубці* (359 Вознесен.; 946 Превомай.).

КВАДРА'ТКА [квaдрáтка], -и, ж., ковал. Тип підкладного ковальського коваделка, яким обробляють поковки. *Нефігурні поковки найкраще обробляються квадраткою* (217, 218 Брат.; 356, 371 Вознесен.; 550 Жовтн.).

КВА'КАТИ [квaкати], -ає, недок. Видавати короткі уривчасті звуки „ках-ках” (про качок). *Ішли качки, похитуючись з боку на бік, і тихо квакали* (568, 569 Жовтн.; 896, 897 Очак.).

КВА'КВА [квaквa], -и, ж. Птаха (загальна назва). *На Кінбурнській косі гніздяться різні квакви, перелітні і неперелітні, великі і малі* (896–898 Очак.).

КВАКУ'ХА [квaкyха], -и, ж. Квочка. *Наша квакуха висиділа курчаток, а тепер свій виводок стереже* (478 Доман.; 883 Очак.).

КВА'КША [квaкшa], -і, ж. Велика жаба. *Сьогодні на березі бачили здоровенну квакшу, яка сиділа на купі трави* (550, 568, 573, 574 Жовтн.; 828, 839 Новоодес.).

КВА'РТА [квaр́та], -и, ж. 1. Четверта частина чогось. *Поклади кварту хлібини мені в поле, бо сьогодні прийду пізно* (359, 360 Вознесен.; 397 Влад.; 429 Доман.; 926 Первомай.).

2. Чашка. *Ранком син випив цілу кварту молока і побіг на роботу* (44, 47 Башт.; 158 Березан.).

КВАРТИ'РА [квaрти́ра], -и, ж. Четверта частина Місяця. *Уже з'явилася квартира Місяця, і ночі стали трохи світлішими* (731 Микол.; 804 Новобузьк.; 883, 896 Очак.).

КВА'РТУХ [квaр́тух], -а, ч. Жіночий фартух. *Сьогодні пошила новий квартух, бо старий уже зносився* (34, 35 Арбузин.).

КВАС [квас], -у, ч. Квашені помідори. *Із квасу не такий смачний борщ, як із свіжих помідорів* (94 Башт.; 558 Жовтн.).

КВАСЕНИ'ЦЯ [квасeні́ц'я], -і, ж., бот. (*Rumex* sp.). Щавель. Див. **КВАСЕ'ЦЬ, КВАСО'К, КИСЛЕ'ЦЬ, ЛИСИ'ЧКА, ЩА'ВЕЛЬ**. *Квасеницю ми використовуємо весною, коли варимо зелений борщ* (896, 897, 898 Очак.).

КВАСЕ'ЦЬ [квасéц'], -ю, ч., бот. (*Rumex* sp.). Щавель. *Сьогодні нарвала в балці квасцю і зварила зелений борщ* (10, 32 Арбузин.; 46 Башт.; 236 Брат.; 383, 388 Влад.; 428, 429, 456 Доман.; 526, 527 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 749 Микол.; 804 Новобузьк.; 869 Новоодес.; 926 Первомай.; 963, 982 Снігур.).

КВАСИ'НА [квасі́на], -и, ж. Квашені овочі. Див. **КВАСНИ'НА**. *Уся квасина, яку ми приготували восени, стоїть у погребі* (85, 94 Башт.; 350, 355 Вознесен.; 425, 429 Доман.; 568, 569, 572 Жовтн.).

КВАСНЕ' [квасне́], -ого, с. Кисле молоко. *Піди в льох і візьми на вечерю квасне, бо нічого не приготувала* (676 Кривоозер.).

КВАСНИ'К [квасні́к], -а, ч. Діжка, у якій квасять капусту та інші овочі. *Квасник готовий для капусти; я його випарила, вимила, замочила і висушила* (107, 108, 109, 137 Березан.; 212, 218 Брат.; 760, 773 Новобузьк.; 930 Первомай.).

КВАСНИ'НА [квасні́на], -и, ж. 1. Квашені овочі. *Усю кваснину, яку заготували восени, ми зберігаємо у погребі* (46, 94 Башт.; 359, 360 Вознесен.).

2. Сироватка з коров'ячого молока. *Частину кваснини ми віддаємо теляті, а частину – поросяткам* (439, 442 Доман.).

КВАСНИ'ЦЯ [квасні́ця], -і, ж. Сироватка з коров'ячого молока. *Дочка сир віддавила, а квасницю винесла поросяткам, щоб поласували* (101, 103, 105 Башт.).

КВАСО'К [квасо́к], -у, ч., бот. (*Rumex* sp.). 1. Щавель. *Покриши, дочко, дрібненько квасок і вкинь у борщ, хай вкїпає* (12, 18, 28, 29, 39 Арбузин.; 64 Башт.; 132, 133 Березан.; 236 Брат.; 278, 320, 321 Веселин.; 337, 359, 362 Вознесен.; 422 Влад.; 462, 485, 490 Доман.; 533 Єлан.; 555, 586 Жовтн.; 676, 678, 695 Кривоозер.; 891, 899 Очак.; 912, 930, 942 Первомай.; 963, 970, 1012 Снігур.).

2. Киселиця; страва із свіжих вишень. *Квасок – це відвар із свіжих вишень, який часто ще називають кампотом* (10, 11, 35, 36 Арбузин.; 94 Башт.; 137, 151, 150, 158 Березан.; 234, 268, 269, 271 Брат.; 346, 347 Вознесен.; 407 Влад.; 424, 429, 448, 456 Доман.; 558, 568, 586 Жовтн.; 652

Казан.; 676, 685, 686 Кривоозер.; 773, 804, 822 Новобузьк.; 926, 940, 946 Первомай.; 974, 1012 Снігур.).

КВАСО'ЛИЦЯ [квасо́лиц'а], -і, ж., бот. (*Phaseolus* L.). Квасоля. *Відварила квасолиці, щоб на вечір спекти дітям пиріжки* (970 Снігур.).

КВАСОЛИ'ЩЕ [квасо́лішче], -а, с. Поле, на якому росла квасоля. *Квасолице – найкращий попередник для всіх культур* (833, 845, 846 Новоодес.).

КВАСО'ЛЬКА [квасо́л'ка], -и, ж. Цукерки драже. *У нашому магазині продаються різні конфети: квасолька, подушечки, сосульки* (39 Арбузин.; 70 Башт.; 108, 120 Березан.; 169, 175 Березнег.; 292 Веселин.; 346 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 517 Єлан.; 557, 562, 573, 574 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 704, 706 Микол.; 773 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.).

КВАСО'ЛЬНИЙ [квасо́л'ній], -а, -е. Приготовлений, зварений із квасолі; квасолевий. *Сьогодні приготувала дітям квасольний суп, вони його завжди охоче їдять* (39, 41, 42 Арбузин.; 71, 72 Башт.; 166, 169 Березнег.; 228, 245 Брат.; 389, 407, 409 Влад.; 712, 713 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

КВАСО'ЛЬНИК [квасо́л'ник], -а, ч. 1. Бадилля квасолі; квасолиння. *Увесь квасольник ми відвезли на ферму, щоб топили ним груби* (137, 156, 158 Березан.; 851, 852 Новоодес.; 875, 883 Очак.; 1012 Снігур.).

2. Суп з квасолі. *Наші діти люблять квасольник, звичайно, якщо він зварений із м'ясом* (166, 169 Березнег.; 245 Брат.; 407 Влад.; 851 Новоодес.).

КВАТИ'РА [кваті́ра], -и, ж. Кватирка. *Відкрий квартиру, щоб кімната провітрилася* (46 Башт.; 530, 532 Єлан.).

КВА'ЧИК [кв'а́чик], -а, ч. Помазок. *Купив нову безпашну бритву, квачик і мильницю, буду бритися сам дома* (706, 731, 734 Микол.; 829 Новоодес.).

КВАЧУВА'ННЯ [квачува́н':а], -я, с. Витирання стін піском. *Квачуванням стін ми займалися майже увесь день* (насел. п. див. **КВАЧУВА'ТИ**).

КВАЧУВАТИ [квачувáти], -ю, -еш, недок., перех. Витирати піском стіни перед тим, як перший раз мають їх білити. *Завтра будемо вже квачувати стіни нової хати, яку збудували для сина* (383, 389, 407 Врад.; 693, 695, 699 Кривоозер.; 858, 859 Новоодес.).

КВА'ШЕНКА [квáше^ннка], -и, ж. Квашена капуста. *У нас ще повна дішка квашенки, але є капуста і в головках* (278, 280 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 552, 554 Жовтн.; 745 Микол.).

КВАШИЛИ'НА [квашили́на], -и, ж., кул. Холодець. *Хазяйка поставила на стіл миску з квашилиною, яку зварила із заколеного кабанця* (860, 862 Новоодес.).

КВАШНЯ' [квашн'а], -і, ж. 1. Низька широка діжечка, у якій готують тісто на хліб. Діжа. *Сьогодні запарила тіста для хліба повну квашню, а завтра буду пекти* (336, 350 Вознесен.; 462 Доман.; 830 Новоодес.).

2. Виготовлене в цій посудині тісто для хліба. *Вигортай, дочко, квашню на стіл, будемо місити і ліпити хліб* (насел. п. див. **КВАШНЯ'**– 1).

3. Відлига; сира, мокра погода. *Одягай, синку, калоші, бо подворі така квашня, що замочиш ноги, а тобі це небезпечно* (828 Новоодес.).

КВЕ'ЦЯТИ [квѐц'ати], -ю, -еш, недок., перех. Мазати. *Ми приготували білої глини, бо завтра будемо квецяти стіни хати* (55 Башт.; 187, 189 Березнег.; 340, 356 Вознесен.; 972, 974 Снігур.).

КВИ'ЗНУТИ [кві́знути], -ну, -еш, недок. Хникати, скиглити. Див. **КВИ'СНУТИ**. *Ну чого ти сьогодні увесь день квизнеш? Що на тебе напало?* (347, 350 Вознесен.; 634, 640 Казан.).

КВИ'СНУТИ [кві́снути], -у, -еш, недок. Хникати, скиглити. *От капосна дитина! Почав ранком квиснути і не перестав увесь день* (693, 694, 695 Кривоозер.; 712, 713, 714 Микол.; 759, 762 Новобузьк.; 864, 865 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

КВІ'ТКА [кв'і́тка], -и, ж., буд. Укріплене на встановлених кроквах уквітчане деревце, гілка чи інший предмет як знак, що хата зведена. Див.

ВІНЕ'ЦЬ, ДЕРЕВЦЕ', ЯЛИ'НКА. Будівельна бригада сьогодні на Петровій хаті поставила квітку. Значить, будуть пирувати з нагоди зведення хати (685, 686, 688 Кривоозер.; 751, 752, 753 Микол.).

КВІТО'ЧНИК [кв'іто́чник], -а, ч. Квітник. Хазяїнує у квіточнику дочка, вона сама вибирає, які і коли садовити квіти (676, 683, 690, 692 Кривоозер.).

КВІТО'ЧНИЦЯ [кв'іто́чниц'а], -і, ж. Квітник. За квіточницею стежить дочка, вона садить квіти, вона їх поливає і прополює (78, 79, 106 Башт.; 530, 532 Єлан.).

КВІ'ЧКА [кв'і́чка], -и, ж. Квочка. Див. **КВО'КА, КВО'КША, КВОЧА'.** Наша квічка повела свій виводок в огород, щоб курчатка паслися (676, 677, 678, 680, 681 Кривоозер.).

КВО'КА [кво́ка], -и, ж. Квочка. Квока вивела своїх курчат на прогулку і ходить з ними по двору (250, 251 Брат.; 407, 409 Влад.; 550, 554, 584 Жовтн.; 678, 685, 686 Кривоозер.).

КВО'КАННЯ [кво́кан':а], -я, с. Квоктання. Якась курка хоче сісти на яйця, бо чути характерне квокання (насел. п. див. **КВО'КАТИ**).

КВО'КАТИ [кво́кати], -є, недок. Квоктати (про квочку). Див. **КВОКОТА'ТИ, КВОКЧА'ТИ, КВОХТА'ТИ.** Чогось зозуляста курка почала квокати. Чи не збирається стати квочкою?(101, 102, 103 Башт.; 203 Березнег.; 224 Брат.; 299, 320 Веселин.; 340 Вознесен.; 383 Влад.; 429 Доман.; 517 Єлан.; 568, 580, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 731, 734 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 851, 860 Новоодес.; 883, 899 Очак.; 930 Первомай.; 970, 981 Снігур.).

КВО-КВО' [кво/кво́], виг. Вигук, яким кличуть квочку. «Кво-кво, рідненька, на сідало! Кво-кво!» – чулося з сусіднього двору(102, 103 Башт.).

КВОКОТА'ТИ [квоко́тати], -ить, недок. Квоктати (про квочку). Ряба курка почала квокотати, треба, мабуть, скупати (679, 700 Кривоозер.).

КВОКЧА'ТИ [квокча́ти], -є, недок. Квоктати (про квочку). Одна курка почала квокчати, видно, хоче сісти на яйця і стати квочкою (49 Башт.).

КВО'КША [квóкша], -і, ж., орн. Квочка. *Наша квочка увесь день сидить на яйцях, уже вилупилося троє курчаток* (1012 Снігур.).

КВОСЬ-КВО'СЬ [квос'/квóс'], виг. Вигук, яким кличуть свиней. *Квось-квось, дороженькі! Квось-квось у хлів, дурненькі* (46, 87 Башт.; 336 Вознесен.; 558, 573 Жовтн.).

КВОХТА'ТИ [квохтáти], -ить, недок. Квоктати. *Квочка, відчуваючи якусь небезпеку для курчат, почала голосно квохтати* (137, 145 Березан.; 424, 429 Доман.; 517 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 693, 694, 699 Кривоозер.).

КВОЧА' [квочá], -і, ж. Квочка. *Наша квоча кудись зайшла з курчатами, і я її ніяк не знайду* (574 Жовтн.).

КВОЧА'-КВОЧА' [квочá/квочá], виг. Вигук, яким підкликають квочку з курчатами. *Вигукуючи „квоча-квоча”, бабуся підкликала квочку з курчатками* (939, 940 Первомай.).

КВОЧІ'ННЯ [квоч'і́н':а], -я, с. Квоктання квочки. *У бур'яні чулося квочіння, то квочка скликала своїх курчат* (550, 552, 554, 576, 584 Жовтн.).

КВО'ЧКА [квóчка] (1), -и, ж., бот. (*Kochia scoraria* L.). 1. Дика кущиста колюча рослина; перекотиполе. *Усе поле було вкрите квочкою та іншим бур'яном* (10, 25 Арбузин.; 44, 55 Башт.; 278, 305 Веселин.; 429 Доман.; 694 Кривоозер.; 883, 891 Очак.; 926, 940 Первомай.; 963 Снігур.).

2. Кущова цибуля. *Цибуля квочка – кущова і дуже корисна, її садять, щоб споживати молодю, зеленою* (690, 692 Кривоозер.).

КВО'ЧКА [квóчка] (2), -и, ж., астр. Сузір'я Волосожар. *Квочка – це велике сузір'я, яке знаходиться на північний схід від Полярної зірки* (34, 35 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 448 Доман.; 584 Жовтн.; 617 Казан.; 678, 700 Кривоозер.; 926 Первомай.; 963, 970 Снігур.).

КВО'ЧКА [квóчка] (3), -и, ж. Дитяча гра в платочок. *Зібралися діти біля двору і почали гратися в квочку* (83 Башт.; 448 Доман.; 731, 734 Микол.).

КВОЧ-КВО'Ч [квоч/квóч], виг. Вигук, яким кличуть квочку. *«Квоч-квоч!» – вигуквала бабуся, підкликаючи квочку з курчатами* (24, 25

Арбузин.; 46, 94 Башт.; 576, 584 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 712, 713 Микол.; 829, 833, 851 Новоодес.).

КЕ'БА [кэба], -и, ж. Здібність, розум, хист. Див. **КЕ'БЕТ**. *Я добре знаю, щоб зробити цю річ, у тебе не вистачить кеби* (10, 11, 21 Арбузин.; 101, 102, 103 Башт.; 160, 161 Березнег.; 387 Влад.; 634 Казан.; 744, 745 Микол.; 766, 773 Новобузьк.; 828, 833, 834 Новоодес.; 877, 883, 888 Очак.; 972, 974 Снігур.).

КЕ'БАТИ [кэбати], -ю, -еш, недок. Розуміти. *Ти, друже мій, нічого не кебаєш у цій справі, то й не сунь свого носа* (насел. п. див. **КЕ'БА**).

КЕ'БЕТ [кэбет], -у, ч. Здібність, розум, хист. *Треба мати кебет у голові, щоб осмислити значення того, що відбулося* (140, 141, 143 Березан.; 359, 360 Вознесен.; 428, 429 Доман.; 505, 529 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 705, 731 Микол.; 918, 921 Первомай.).

КЕБЕ'ТА [ке'бэ́та], -и, ж. Голова. *Якщо кебета варить, то зрозуміє, як треба жити серед людей* (10, 11, 21 Арбузин.; 101, 102, 103 Башт.; 161 Березнег.; 731, 744 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 875, 877, 883 Очак.; 921 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

КЕБЕТУ'РКА [ке'бе'ту́рка], -и, ж. Шапочка. Див. **КЕПТУ'РКА**. *Ти б уже сняв оту стару кебетурку та надів новий картуз* (690, 692, 693 Кривоозер.; 932, 943 Первомай.).

КЕ'ВЕР [кэвер], -а, ч. Жіночий головний убір. *Пошла собі новий кевер, бо в старий уже коси не входять* (840, 841 Новоодес.).

КЕ'ГЛО [кэгло], -а, с., тк. Пристрій у ткацькому верстаті, який затримує зворотний рух навою. *За допомогою кегла затримується зворотний рух навою* (840, 841 Новоодес.).

КЕ'ЗІЮ-КЕ'ЗІЮ [кэз'у/кэз'у], виг. Вигук, яким кличуть кіз. Див. **КЕЗЬ-КЕЗЬ**. *«Кезю-кезю, миленькі!»* – вигукувала бабуся, підкликаючи козенят (550 Жовтн.).

КЕЗЬ-КЕ'ЗЬ [кез'/кэз'], виг. Вигук, яким підкликають кіз. *Кезь-кезь, дурненька! Кезь-кезь! Іди до мене, то дам листочки* (46, 66 Башт.; 478, 490 Доман.; 552, 554 Жовтн.; 699, 700 Кривоозер.; 834, 835 Новоодес.; 981, 983 Снігур.).

КЕЙСУВА'ТИ [кейсува́ти], -ю, -єш, недок., перех. Коткувати. *Тракторист кейсував посіяне поле аж трьома широкими котками* (46, 94, 97 Башт.).

КЕ'ЛЕП [келеп], -а, ч. Дерев'яний молоток. *Залізним молотком швидко розіб'єш ручку стамески, тому користуйся келепом* (550, 584 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.; 875, 883 Очак.; 1012 Снігур.).

КЕ'ЛЮХ [кел'ух], -а, ч. Обідаючи, ми випили по келюху доброго закарпатського вина (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 456 Доман.; 522 Єлан.; 974, 1012 Снігур.).

КЕЛЯ'Р [кел'ар], -а, ч. Колісник. *Наш келяр і робить, і ремонтує колеса для возів і гарб* (49 Башт.).

КЕ'МАТИ [кемати], -ю, -єш, недок. Розуміти. *Щоб братися за таке складне діло, треба добре кемати* (245, 247 Брат.; 292, 294 Веселин.; 554, 584 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 736, 737 Микол.; 961 Первомай.).

КЕ'НАР [кена́р], -а, ч., орн. (*Luscinia*). Співучий соловейко. *У нашого сусіда поселився кенар, ми якось ходили вечером послухати, як він співає* (703 Микол.).

КЕНДИРИ'ЦЯ [кенди́риця], -і, ж. Кукурудза. Див. **КИНДЕРИ'ЦЯ**. *У цьому році ми зібрали великий урожай кендириці* (175, 182 Березнег.; 245, 247 Брат.; 292, 294 Веселин.; 341, 372 Вознесен.; 505, 526 Єлан.; 731, 736 Микол.; 838 Новоодес.; 930, 961 Первомай.; 980, 1017 Снігур.).

КЕ'НДІ [кэн'ді], мн. Калоші. *На валянки треба обути кенді, бо надворі вже з'являються розталини* (550 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.).

КЕ'ННИЙ [кѐн:иї], -а, -е. Гарний, хороший. *От кенне кіно сьогодні йшло у нашому клубі, завтра ще раз подивлюся* (46, 66, 94 Башт.; 428, 429 Доман.; 505, 529 Єлан.; 896, 897 Очак.).

КЕ'ННО [кѐн:о], присл. Гарно, хороше. *Ми кенно провели сьогодні день у лісі: відпочивали, збирали квіти і ягоди* (насел. п. див. **КЕ'ННИЙ**).

КЕ'ПТУР [кѐптур], -а, ч. Відлога. *Накрій кептуром плаща голову, бо починає вже мрячити* (340 Вознесен.).

КЕПТУ'РКА [кѐпту́рка], -и, ж. Шапочка. *Ідучи на чергування, дідусь надіває свою ношену-переношену кептурку* (383, 407 Влад.).

КЕРАСИ'Н [кѐ'расі́н], -у, ч. Гас; керосин. *Зараз і бензину, і керасину важко дістати, бо на базарах майже немає* (166 Березнег.; 347, 359 Вознесен.; 490, 491 Доман.; 550, 562, 576 Жовтн.; 751, 752 Микол.).

КЕРАСИ'НКА [кѐ'расі́нка], -и, ж. Гасова лампа. *Ідучи в погріб, мама засвітила керасинку, вставила скло* (490, 491 Доман.; 751, 752 Микол.).

КЕРАСИ'НОВИЙ [кѐ'расі́новий], -а, -я. Гасовий. *Керасинову лампу ми тримаємо на всякий випадок, бо буває, що немає електрики* (насел. п. див. **КЕРАСИ'Н**).

КЕРА'Т [кѐ'ра́т], -а, ч. Кінний привід. *На польовому току соломорізка працює від керата, бо електрики там немає* (44, 45, 95 Башт.; 558, 562 Жовтн.).

КЕРВА'ВИЙ [кѐ'рва́вий], -а, -е. Кривавий. *Війна з фашистами була тяжка, кервава, багато людей загинуло з нашого села* (314, 322 Веселин.; 550 Жовтн.).

КЕРВА'ВИТИ [кѐ'рва́вити], -ю, -иш, недок. Кривавити. *Ранка роз'ятрилася і почала кервавити, тому треба зав'язати* (314, 322 Веселин.; 550 Жовтн.).

КЕРВА'ВИЦЯ [кѐ'рва́виц'а], -і, ж. Кривавиця. *Збила палець на лівій руці так, що аж кервавиця запеклася* (314, 322 Веселин.; 550 Жовтн.).

КЕРЕ' [керé], незм. Вид хлоп'ячої зачіски. Йоржик. *Наш син завжди підстригається під кере, це йому дуже нравиться* (160, 161, 162 Березнег.; 557, 558 Жовтн.; 708 Микол.).

КЕРЕ'ЗА [керéза], -и, ж., анат. Плече. *Граючись з малим синком, батько завжди його носить на керезах* (829 Новоодес.).

КЕРЕ'СТВА [керéства], -и, ж., млин. Деталь водяного млина. *Керества – це один із чотирьох брусів, що сполучають обід водяного колеса з валом* (857 Новоодес.; 926 Первомай.).

КЕ'РЕЦЬ [kéрец'], -я, ч., бот. (*Phragmites australis*). Трава, що росте на берегах водойом. *На березі річки керець уже добре підріс, треба скосити для корови* (828 Новоодес.).

КЕРМО' [ке^нрмо́], -а, с., риб. Крило ставного невода. *Праве і ліве кермо ставного невода направляють рибу у матню невода* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 747 Микол.).

КЕРНИ'ЦЯ [ке^нрніц'а], -і, ж. 1. Криниця. Див. **КИРНИ'ЦЯ**. *Ми літом воду беремо з керниці, яку викопав наш тато, бо там хороша і холодна вода* (22 Арбузин.; 71, 83 Башт.; 331, 332 Веселин.; 432 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 608 Казан.; 685, 686 Кривоозер.; 869 Новоодес.).

КЕРОСИ'НКА [ке^нросінка], -и, ж. Гасова лампа. *На всякий випадок ми на фермі тримаємо дві керосинки* (88 Башт.; 478, 490 Доман.; 554, 584 Жовтн.; 751 Микол.).

КЕРОСІ'Р [ке^нрос'ір], -у, ч. Гас. *Купи, сину, керосіру, бо нічим заправити лампу, з якою ходимо у погріб* (508 Єлан.).

КЕРПЕ'ЦЬ [керпéц'], див. **КЕРПЦІ'**.

КЕРПЦІ' [керпц'і́], мн. Плетені вовняні шкарпетки. *Бабуся сплела на зиму для внучка теплі вовняні керпці* (760, 773 Новобузьк.; 974, 999 Снігур.).

КЕРТ [керт], -а, ч. 1. Город. *У нашому керті ми посадили картоплю, огірки, цибулю і помідори* (829 Новоодес.).

2. Палісадник. *У керті ростуть різні квіти, але більше всього ромашки* (49 Башт.; 736 Микол.).

КЕ'РТИК [кёртик], -а, ч. Квітник. *У кертику хазяїнує дочка, вона садовить квіти, доглядає їх* (314 Веселин.).

КЕРТИ'НА [ке'ртіна], -и, ж. Купка землі, вигорнута кротом із нори на поверхню. Кротовина. *Коли ми ходили пшеничищем, знайшли дві кертини, а рядом були і нори кертиць* (322, 330 Веселин.; 832 Новоодес.).

КЕРТИ'ЦЯ [ке'ртіц'а], -і, ж. (Talpa europaea). Крїт. *У полі з нїр ми вилили дві кертиці, щоб не шкодили посїви зернових* (насел. п. див. **КЕРТИ'НА**).

КЕ'РЯ [кёр'а], -і, ч. Друг, товариш. *Ей, керя! Скажи, будь добрий, де ти дістав такі модні джинси?* (10, 11, 16 Арбузин.; 44, 101, 103 Башт.; 340, 372 Вознесен.; 557, 558, 576 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 841 Новоодес.; 883 Очак.; 911 Первомай.).

КЕ'РЯТИ [кёр'ати], -ю, -єш, недок. Товаришувати. *Я з Володишром керяю ще з першого класу школи* (насел. п. див. **КЕ'РЯ**).

КЕ'СТА [кёста], -и, ж. Кофта. *Дочка одягла кесту і пішла допомагати матері садовити картоплю* (870, 871 Новоодес.).

КЕ'ТА [кёта], -и, ж. Вид упряжі. *Кета – це широка ремінна петля, один кінець якої надівається на шию коня, а другий закріплюється на передньому кінці дишля* (911 Первомай.).

КЕ'ТЯГ [кёт'аг], -а, ч. Засохлі ком'яхи болота на вівцях, коровах. *Треба полити корову, щоб розкисли кетяги грязі, які поналипали, і почистити шкрябницею добре* (102, 103 Башт.; 333, 372 Вознесен.; 554, 573, 574, 576 Жовтн.; 706, 731, 734, 736 Микол.).

КЕ'ТЯХ [кёт'ах], -а, ч. 1. Качан кукурудзи. *На кукурузі вродили добрі кетяхи, зберемо не менше як по 50 центнерів з гектара* (570 Жовтн.).

2. Гроно, кетяг. *На старому куці вродили такі кетяхи винограду, що один затягне з кілограм* (337, 359 Ваознесен.; 471, 478 Доман.).

3. Вологтя. *Просо випустило свої жовтаві кетяхи, що схилилися до землі* (88 Башт.).

КЕТЯШИ'НА [ке'т'аші'на], -и, ж. Гроно, кетяг. *Дві такі кетяшини винограду зтягнуть цілий кілограм* (насел. п. див. **КЕТЯХ** – 2).

КЕФА'ЛЬНИК [кеф'ал'ник], -а, ч., риб. Рибак, який ловить кефаль. *Зараз кефальники перевелися, бо кефаль уже майже не ловиться* (150 Березан.; 883, 906 Очак.).

КЕЦЬ [кец'], -я, ч. Самоткане простирadlo, покривало. *Дочка застелила своє ліжко новим красивим кецем, який виткали з кольорової шерсті* (182, 184 Березнег.; 1016, 1017 Снігур.).

КЕ'ЦЬКА [кец'ка], -и, ж. Скручена качалкою матерія, яку підкладають під хустину. *Кецьку підкладають під хустину, щоб краще виглядіти загнутою* (320, 322 Веселин.; 359, 362, 364 Вознесен.).

КЕ'ШТА [кешта], -и, ж. Стара селянська хата. *Кешту ми не валяли, а перетворили у сарай, там зараз стоїть корова, телиця* (314, 330 Веселин.; 762 Новобузьк.; 926 Первомай.).

КИ'БА [кіба] (1), -и, ж., орн. (*Larus cachinnans*). Чайка. Див. **КИБИ'СКА, КИГИ'ТКА, КИГИ'ЧКА**. *Кибі літають та кигичуть, видно, на зміну погоди* (150, 151 Березан.).

КИ'БА [кіба] (2), -и, ж. Корова. *Наша кибі цього року отелилася рано і привела теличку* (314, 322 Веселин.; 516, 517 Єлан.).

КИ'БАЛКА [кібалка], -и, ж. 1. Обручик, який дівчата надівають на голову, щоб до нього чіпляти стрічки. *Не забудь кибалку взяти, бо не буде до чого стрічки чіпляти* (840, 841 Новоодес.).

2. Мотузка, шпагат. *Усі мішки з кукурузою міцно позав'язували кибалками і склали в безтарки* (1005, 1007 Снігур.).

КИ'БЕЛЬ [кібел'], -я, ч. Цебер. *Синок тільки приніс із криниці повний кибель свіжої водички* (10, 11 Арбузин.; 685, 686 Кривоозер.; 841 Новоодес.).

КИБИ'СКА [кибі́ска], -и, ж., орн. (*Larus cachinnans*). Чайка. *Кибиски щось сьогодні розліталися, немов хтось їх ганяв* (873, 887 Очак.).

КИ'ГИК [кі́гик], -а, ч. Малий на зріст хлопчина. *Сусідський кигик покликав нашого сина і вдвох побігли кудись гуляти* (49, 55, 101 Башт.; 576, 584 Жовтн.).

КИГИ'КАТИ [кигі́кати], -ю, -єш, недок. Тихо плакати. *Чого ти, синку, увесь день сьогодні кигикаєш? Чи в тебе щось болить?* (150 Березан.; 883, 891 Очак.; 926 Первомай.).

КИГИ'ТКА [кигі́тка], -и, ж., орн. (*Larus cachinnans*). Чайка. *На березі сьогодні кигитки кигичили до пізнього вечора* (150 Березан.; 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.).

КИГИ'ЧИТИ [кигі́чити], -у, -иш, недок. Цигикати (про чайку). *Кигитки сильно кигичуть чогось на зміну погоди* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 883, 893 Очак.).

КИГИ'ЧКА [кигі́чка], -и, ж., орн. (*Larus cachinnans*). Чайка. *Сьогодні дуже рано кигички почали кигичити і залітати далеко від берега* (150 Березан.).

КИДАКИ' [кидакі́], -ів, мн. Вила. *Жінки кидаками відгортають полову від соломотряса молотарки* (257, 260 Брат.; 550 Жовтн.).

КИДА'Л [кида́л], -а, ч., риб. Підхват. *Кидалом устиг підхопити добрячого коропця, який клюнув на вудочку* (424, 428 Доман.).

КИ'ДЛЯ [кід'л'а], -і, ж. Спідниця. *У нашої бабусі дуже довга і рясна кидля, яку вона пошила ще в молодості* (288 Веселин.).

КИ'ЗАН [кі́зан], -а, ч., орн. (*Myotis myotis*). Кажан. *У конюшні на горищі вдень висять кизани, а вечером вилітають на прогулку* (355 Вознесен.).

КИ'ЗИК [кі́зик], -а, ч. Овечий послід; бібки. *Пройшла отара овець, зазалишаючи після себе куряву і кизик* (81 Башт.; 203 Березнег.; 212, 218

Брат.; 320 Веселин.; 396 Врад.; 550, 580 Жовтн.; 5, 734 Микол.; 835, 868 Новоодес.; 876 Очак.; 926, 930 Первомай.; 981, 982, 999 Снігур.).

КИЗИНА'КІ [кизина́к'і], мн. Соняшникові зерна, уживані як ласощі. *Сидять жінки вечером біля двору, лузають кизинакі і ведуть розмову про свої сімейні справи* (212, 213 Брат.).

КИ'ЗЛИКИ [кізлики], мн., кул. Оладки з тертої картоплі. Деруни. *Діти люблять їсти кизлики з пареним молоком або сметаною* (314 Веселин.; 516, 517 Єлан.).

КИЙ [киї], займ. Який. *Кий чорт припер оцю колоду і поклав її посеред дороги?* (218, 263 Брат.; 407 Врад.; 693, 694 Кривоозер.; 731 Микол.).

КИЙО'К [кийо́к], -а, ч. Обтерєблений качан кукурудзи. *Кукурузяні кийки ми відвезли на ферму топити в грубах* (570 Жовтн.; 731 Микол.; 829 Новоодес.).

КИ'КОТЬ [кікот'], -я, ч., анат. 1. Хрящуватий нарiст на кінчику язика птахів. Тіпун. Див. **КИ'ПОТЬ**. *Коли з'являється кикоть у курей, то треба їх напувати йодистою водою* (706, 731, 734 Микол.; 829 Новоодес.).

2. Кукса. *У брата ампували ліву ногу, кикоть ноги ще болить, тому він лежить у лікарні* (576, 584 Жовтн.; 857 Новоодес.).

КИ'ЛАВЕЦЬ [кілавец'], -я, ч. , мед. Хворий на грижу. *Якщо ти кілавець, то лягай у лікарню, щоб зробили операцію* (41 Арбузин.; 101, 102 Башт.; 517 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 703, 704, 706 Микол.; 840, 841, 843 Новоодес.; 891, 893, 899 Очак.).

КИ'ЛАВИЙ [кілавиї], -а, -е. Хворий на грижу. *Кілавій людині категорично забороняється підіймати щось важке* (насел. п. див. **КИ'ЛАВЕЦЬ**).

КИМА'К [кима́к], -а, ч., бдж. Вулик, у якому зимують бджоли. *Наші бжолі перезимували у кимаку на горищі хати і зараз добре літають* (594, 595, 596 Казан.; 787, 802 Новобузьк.).

КИМА'РИТИ [кимáрити], -ю, -иш, недок. Спати. Див. **КИ'МАТИ**. *Наш дідусь вночі сторожує біля артільної комори, а вдень кимарить* (10, 19 Арбузин.; 66, 88, 94 Башт.; 160, 163, 166 Березнег.; 263, 266 Брат.; 287, 288 Веселин.; 346, 347, 356 Вознесен.; 383, 422, 423 Влад.; 439, 487 Доман.; 512, 513 Єлан.; 554, 557, 558, 568, 569, 576 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 706, 736, 737, 738 Микол.; 836, 846, 860 Новоодес.; 873, 875, 883, 884 Очак.; 940, 941 Первомай.; 981, 982, 1010, 1012 Снігур.).

КИ'МАТИ [кімати], -ю, -єш, недок. Дрімати. *Вечером почав було уже кимати, а тут хтось заторохкотів у сінях* (787 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 883, 887 Очак.; 930, 931, 940 Первомай.; 963 Снігур.).

КИМИЗЕ'ЛЬКА [кимизéл'ка], -и, ж. Жилетка; безрукавка. *Дідусеві на зиму пошили нову теплу кимизельку, бо стара вже не гріє* (58 Башт.).

КИНДЕРИ'ЦЯ [кинде^нріц'а], -і, ж., бот. (*Zea mays* L.). Кукурудза. *Киндерицю ми вже всю зібрали, що належало, вивезли, а свою тримаємо в амбарі* (337, 339 Вознесен.).

КИ'НДІ [кінд'і], мн. Біті валянки. Див. **КЕ'НДІ**. *Дідусь надів здоровенні кинді на ноги і вийшов з хати* (10, 11 Арбузин.; 841 Новоодес.).

КИПА'РИТИ [кипáрити], -ю, -иш, недок. Важко працювати. *Кипарили ми літом більше місяця, поки поставили синові хату* (150 Березан.; 166 Березнег.; 212, 218 Брат.; 331, 332 Веселин.; 389 Влад.; 695, 696 Кривоозер.).

КИПА'РИТИСЯ [кипáритис'а], -юся, -ишся, недок. Важко трудитися. Див. **КАПА'РИТИСЯ**. *У жнива ми цілий місяць кипарилися в полі: там спали, відпочивали, їли* (насел. п. див. **КИПА'РИТИ**).

КИ'ПОТЬ [кіпот'], -я, ч., анат. Наріст на язиці птаха. Тіпун. *З'являється кипоть у курей, то я їм даю пити йодисту воду або з марганцем* (35 Арбузин.; 137, 156, 158 Березан.; 268, 269 Брат.; 584 Жовтн.; 1012 Снігур.).

КИП'Я'К [кипйáк], -а, ч. Окріп. *Приготувала кип'як, щоб замочити шмаття, яке завтра будемо прати* (250, 251 Брат.).

КИРВА'ВИЙ [кирва́виї], -а, -е. Кривавий. Див. **КЕРВА'ВИЙ**. *Зарізала курочку для борщу і залишила на підлозі слід кирвавий* (10, 11 Арбузин.; 58 Башт.; 322 Веселин.; 371 Вознесен.; 456 Доман.; 509 Єлан.; 680, 685 Кривоозер.).

КИРГИ'З [киргі́з], -а, ч., орн. (*Glareola pratincola*). Птах дерихвіст. *Киргиз – це невеликий степовий перелітний птах з довгим вилкастим хвостом*(383 Врад.; 584 Жовтн.).

КИРГИ'КАТИ [киргі́кати], -ю, -єш, недок. 1. Кигикати (про крик чайки). *З поля до води летіли чайки і голосно киргикали* (137, 150 Березан.; 876, 883, 891 Очак.).

2. Нерозбірливо, невиразно говорити. *Що ти там киргикаєш, що нічого не розбереш? Говори внятніше* (550, 576, 584 Жовтн.; 693, 695, 696 Кривоозер.).

КИРД [кирд^т], -у, ч., вівч. Отара овець. Див. **КИ'РДА**. *Кирди овець літом пасуться по балках, там для них обладнані й літні кошари* (359, 360 Вознесен.; 418, 422, 423 Врад.; 870, 871 Новоодес.).

КИ'РДА [кі́рда], -и, ж. 1. Отара овець. *Кирда наших овець зараз знаходиться на пасовищі десь у дальній балці* (736, 737, 738 Микол.; 829 Новоодес.).

2. Гурт людей. *Біля сільради зібралася ціла кирда чоловіків, про щось говорять* (736, 737 Микол.).

КИРДА'ТИЙ [кирда́тиї], -а, -е. Старший чабан. Див. **КИРДА'Ч**, **КИ'РДОВИЙ**. *Кирдатий Петро років з десять пасе наші вівці, за що його й нагородили* (359, 360 Вознесен.; 418, 422, 423 Врад.; 870, 871 Новоодес.).

КИРДА'Ч [кирда́ч], -а, ч. Чабан. *Наш сусід – кирдач, скільки пам'ятаю, він пасе вівці із своїм другом* (550 Жовтн.; 858, 859 Новоодес.).

КИ'РДИК [кі́рдик], -а, ч. Невелика отара. *Один кирдик овець пасеться в балці, а другий – по стерні ходить* (359, 360 Вознесен.; 418, 422, 423 Врад.; 870, 871 Новоодес.).

КИ'РДОВИЙ [кірдовий], -ого, ч., вівч. Старший чабан. *Наш дід уже років двадцять працює кирдовим, пасе овець разом із сусідом* (320 Веселин.; 550 Жовтн.; 859 Новоодес.).

КИРЖА' [киржа́], -і, ж. Ключка, якою діти грають з м'ячем. *Усі канікули син провів з киржею, ганяючи на льоду з хлопцями м'яча* (930 Первомай.).

КИ'РЗА [кірза], -и, ж. Чоботи з кирзи. Див. **КИРЗАКИ'**, **КИРЗАЧІ'**, **КИРЗЯКИ'**. *Купив собі кирзу ходити весною на роботу, бо гумаків не було* (706, 731, 734 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

КИРЗАКИ' [кирзакі́], -ів, мн. Кирзові чоботи. *Пройшов ранком дощ, доведеться обувати кирзаки, бо надворі грязь* (46 Башт.; 160, 161, 162 Березнег.; 263, 267 Брат.; 383 Влад.; 449, 451 Доман.; 533 Єлан.; 692, 694, 696 Кривоозер.; 836, 845 Новоодес.; 926 Первомай.).

КИРЗАЧІ' [кирзач'і́], -ів, мн. Кирзові чоботи. *Одівай, сину, свої кирзачі, бо надворі сьогодні велика грязюка* (562, 568, 573, 574 Жовтн.; 704, 705 Микол.).

КИ'РЗИЙ [кірзий], -а, -е. Сердитий. *Син сьогодні увесь день ходить кирзий, ні з ким не говорить* (550 Жовтн.; 877, 883, 884 Очак.).

КИРЗЯКИ' [кирз'акі́], -ів, мн. Кирзові чоботи. *У кирзяхах пройшов усю війну, а тепер доводиться і дома ходити в них* (44, 52, 55 Башт.; 150 Березан.).

КИ'РИК [кірик] (1), -а, ч. Малий на зріст; карапуз, недоросток. *Отому кирику, що пішов вулицею, скоро буде вісімнадцять літ, а на зріст він ще дитиною здається* (934, 940 Первомай.).

КИ'РИК [кірик] (2), -а, ч., орн. (*Glareola pratincola*). Птах дерихвіст. *Кирик – це невеликий степовий перелітний птах з довгим великим хвостом* (262 Брат.).

КИРКА' [кирка́], -и, ж. Сапа. *Візьми, дочко, кирку в сараї і пополи в квітнику та добре полий квіти* (88, 89 Башт.; 550 Жовтн.; 828 Новоодес.).

КИРКО'ШІ [кирко́ш'і], мн. Плечі. Див. **ГЕРГО'ШІ, КАРКО'ШІ**. *Синок любить сісти таткові на киркоші і кататися хоч і цілий день* (892, 893 Очак.).

КИРЛА'ТИ [кирла́ти], -ів, мн. Огорожа. *Син обгородив усю садибу кирлатами, щоб ніщо не забродило* (11, 15 Арбузин.).

КИРНИ'ЦЯ [кирні́ц'а], -і, ж. Криниця. *Літом ми беремо воду з кирниці, бо вода там і прісна, і холодна* (10, 32, 35 Арбузин.; 44, 58, 81 Башт.; 107, 132, 137, 142, 150, 152 Березан.; 160, 174 Березнег.; 219, 271 Брат.; 322 Веселин.; 355, 371, 377 Вознесен.; 422 Влад.; 439, 448, 456, 500 Доман.; 508 Єлан.; 576, 584 Жовтн.; 676, 690 Кривоозер.; 702 Микол.; 768, 804, 826 Новобузьк.; 833, 841, 842, 845, 859, 866 Новоодес.; 911, 917, 926, 930, 940 Первомай.; 970, 980, 1012 Снігур.).

КИРНИ'ЧКА [кирні́чка], -и, ж. Зменш.-пестл. до **КИРНИ'ЦЯ**. *Поблизу току, в низині, чоловіки викопали кирничку, щоб завжди була свіжа вода* (насел. п. див. **КИРНИ'ЦЯ** – 1).

КИРНИ'ЧНИЙ [кирні́чний], -а, -е. Криничний. *У відрі в сінях завжди стоїть свіжа кирнична водичка* (насел. п. див. **КИРНИ'ЦЯ**).

КИРПИ'Ч [кирпі́ч], -у, ч. 1. Виліплені у спеціальній формі або вирізані з гною і висушені плитки, якими топлять у печі. *Зараз уже рідко хто робить кирпич з гною, щоб топити ним у печі* (595, 596 Казан.; 773, 778 Новобузьк.; 995 Снігур.).

2. Обпалена цегла. *Ми купили десять тисяч кирпичу, щоб поставити синові дом* (22, 35 Арбузин.; 135, 145, 150, 158 Березан.; 213, 271 Брат.; 299 Веселин.; 340, 359 Вознесен.; 478 Доман.; 557, 558, 562, 568, 573, 584 Жовтн.; 608, 613 Казан.; 690, 693, 695 Кривоозер.; 708, 731, 734 Микол.; 760, 788, 804, 822 Новобузьк.; 829, 830, 851, 852 Новоодес.; 873, 876, 877, 883, 887 Очак.; 911, 912, 924, 925 Первомай.; 963, 970, 981, 1008 Снігур.).

КИРПИЧИ'НА [кирпичі́на], -и, ж. Цеглина. *Із плити випала одна кирпичина і тепер ніяк топити* (населен. п. див. **КИРПИ'Ч** – 2).

КИРПИ'ЧИТИСЯ [кирп'ічитис'а], -уся, -ишся, недок. Сердитися. *Не кирпичся, охолонь і подумай, як краще дібратися нам додому* (144, 145, 150, 152 Березан.; 336, 377 Вознесен.; 462, 470 Доман.; 505, 508 Єлан.; 557, 562 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 705 Микол.; 851, 859 Новоодес.).

КИРПИ'ЧНИЙ [кирп'ічний], -а, -е. Цегляний. *Ми поставили сину кирпичну хату, укриту шифером, з верандою* (насел. п. див. **КИРПИ'Ч** – 2).

КИРПОЛО'ГИ [кирпол'огі], мн. Дерев'яні вила з трьома ріжками. Див. **КИРПОЛО'Ї**. *Кирпологами добре відкидати полову від молотарки або солому* (34, 35 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 424, 429 Доман.; 533 Єлан.; 773, 822 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 899 Очак.; 993, 1012, 1016 Снігур.).

КИРПОЛО'Ї [кирпол'ойі], -ів, мн. Дерев'яні вила з трьома ріжками. *Кирполої – зручні вила і лехкі, тому ними добре працювати на току* (930, 931 Первомай.).

КИРТИ'НА [кирт'іна], -и, ж., зоол. (Talpa europaea). 1. Кріт. Див. **КЕРТИ'ЦЯ**. *У нашому кукурузяному полі завялася киртина, треба якось знищувати* (насел. п. див. **КЕРТИ'НА** – 2).

2. Свіжа купка наритої кротом землі. Кротовина. *Ми пройшли полем і знайшли з десяток киртин, то кроти готовляться до зими* (72 Башт.; 557, 558, 562 Жовтн.; 866, 869 Новоодес.; 946, 949 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

КИ'РЧИК [кірчик], -а, ч., орн. (Glareola pratincola). Птах дерихвіст. *Кирчик – це невеликий степовий перелітний птах з довгим вилкастим хвостом* (49 Башт.; 930 Первомай.).

КИРШИ'ТИ [кирші'ти], -у, иш, недок., перех. Кришити, нарізати. *Дочка кирила огірки й помідори, щоб зробити салат до картоплі* (46 Башт.; 404 Влад.; 550 Жовтн.).

КИРЯ'ТИ [кир'ати], -ю, -еш, недок., перех. Випивати. *Наш бригадир почав частенько киряти горілочку, запрошуючи чоловіків з бригади* (278, 280, 282 Веселин.; 393, 407 Влад.; 456 Доман.; 829, 842 Новоодес.).

КИСЛЕ'ЦЬ [кисл'ец'], -ю, ч., бот. (*Rútex*). Щавель. *Нарвала у балці кислецю і думаю зварити зелений борщ* (292, 294 Веселин.; 342 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.).

КИСЛИ'ЦЯ [кисліц'а] (1), -і, ж., бот. (*Bérberissp.*). 1. Колючий чагарник з їстівними кислуватими ягодами червоного кольору; ягоди цієї рослини. Барбарис. *Діти нарвали кислиць у посадці, поїли їх, і тепер напала оскома* (889, 896, 898 Очак.).

2. Щавель. *Нарвала у балці кислиці, щоб зварити зелений борщ* (558 Жовтн.).

КИСЛИ'ЦЯ [кисліц'а] (2), -і, ж., кул. Кислий відвар із свіжих вишень. Див. **КВАСО'К**. *Зараз є свіжі вишні, тому мама готує нам кислицю* (333, 336 Вознесен.; 685, 686, 693 Кривоозер.).

КИСЛИ'ЧКА [кислічка], -и, ж., бот. (*Prunus spinosa L.*). Тернослива. *Нарвала у садку кисличок, спечу з ними на вечір пирогів* (78, 106 Башт.; 505, 510 Єлан.).

КИСЛЯ'ВКА [кисл'аўка], -и, ж. Вид грибів. *Наші діти сьогодні ранком назбирали в ліску повний кошик кислявок* (312, 313 Веселин.).

КИСЛЯ'К [кисл'ак], -а, ч. 1. Кислі плоди різних дерев, чагарників (агрису, дерези, кислиці і т. ін.). *На цьому куці агрусу ростуть кисляки* (140, 141 Березан.; 161, 162 Березнег.; 371, 372 Вознесен.; 690, 692 Кривоозер.; 934 Первомай.).

2. Щавель. *Нарвала у балці кисляку, хочу зварити зелений борщ* (432, 434 Доман.; 572, 593 Жовтн.; 640 Казан.).

3. Кисле вино. *Ідучи з рибалки повз базар, випили по стакану кисляку* (333, 336 Вознесен.; 462, 478 Доман.; 562, 573, 574 Жовтн.; 712, 713 Микол.; 828, 851 Новоодес.; 970, 974 Снігур.).

КИСЛЯ'КИ [кисл'аки], мн., мед. Гній, що виділяється з очей при їх захворюванні (при кон'юктивіті). *У кутках очей з'явилися кисляки, які свідчать про їх хворобу* (72, 101, 105 Башт.; 145 Березан.; 526, 527 Єлан.; 829, 842 Новоодес.; 876 Очак.).

КИСЬ-КИ'СЬ [кис'/кіс'], виг. Вигук, яким підкликають кішок. Киць-киць. *«Кись-кись, мої миленькі! Кись-кись!»* – кликала внучка кошенят (18, 39 Арбузин.; 175 Березнег.; 346, 350 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 580, 584 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.; 712, 713, 731, 734 Микол.; 851 Новоодес.; 883, 891, 899 Очак.).

КИСЬМИ'ЧКА [кис'мічка], -и, ж. Китиця на хустці. *Пообривалися на платку кисьмички, треба нав'язати нові* (550, 573, 574 Жовтн.; 939, 940 Первомай.).

КИ'ТА [кіта], -и, ж., тк. В'язкар ручайок волокна. *Зв'язала кілька ручайок волокна в одну киту і поклала у чулані* (49, 72, 101 Башт.).

КИТА'Л [китал], -а, ч., риб. Сак, яким вибирають рибу із кошелькового невода. Див. **КИТА'ЛЮ**. *Із кошелькового невода рибу вибираємо киталом* (150 Березан.).

КИТА'ЛЮ [китало], -а, ч., риб. Сачок, підхват. *Насилу встиг киталом підхопити доброго лящика, який зривався з гачка* (875, 876 Очак.).

КИТА'ЛЬКА [китал'ка], -и, ж., тк. Ручайка. *Киталька – це жмут вичесаного і сплетеного конопляного чи лляного волокна найкращого татунку з одного сніпка* (10, 11 Арбузин.; 218 Брат.; 314, 332 Веселин.; 762, 773 Новобузьк.).

КИ'ТИЦЯ [кітиц'а] (1), -і, ж. Войлочна підкладка хомути. *У хомути зовсім потерлася китиця, треба нову зробити і підставити* (893, 894 Очак.).

КИ'ТИЦЯ [кітиц'а] (2), -і, ж. Колосок вівса. *Тонкі стеблагнулися від дорідних китиць вівса, що вже достигали* (238 Брат.; 342 Вознесен.; 760, 822 Новобузьк.; 840 Новоодес.; 993 Снігур.).

КИ'ТИЧНИК [кітичник], -а, ч. Бахрома; торочки. *Китичник теплого платка вже зовсім обтріпався, треба буде полагодити* (69 Башт.; 267 Брат.).

КИТУВА'ТИ [китувати], -ю, -єш, недок., перех. Шпаклювати. *Мати мазала хату, я китував вікна, а батько лагодив кришу* (94 Башт.; 516, 517 Єлан.; 690, 692 Кривоозер.).

КИТЯ'Х [кит'áх], -а, ч. Волоть проса. *На просі цього року зав'язалися добрі китяхи, значить, буде солідний урожай* (993, 1012 Снігур.).

КИТЯШИ'НА [кит'аші́на], -и, ж. Волоть проса. *Одна китяшина проса дасть, мабуть, грамів сто зерна, це небувалий урожай* (насел. п. див. **КИТЯ'Х**).

КИТЬ-КИ'ТЬ [кит'/кіт'], виг. Вигук, яким кличуть курей і курчат. *„Кить-кить додому, рідненькі! Кить-кить!”* – кликала хазяйка курей (173, 174 Березнег.).

КИ'ХЛІ [кіхл'і], мн., кул. Печиво вергуни, хрустики. Див. **ВУ'ШКИ, КОРА'Й, ЧЕБУРА'ШКИ**. *Наша бабуся наварила нам сьогодні у маслі цілу миску кихлів* (169, 170 Брезнег.; 257, 259 Брат.; 322, 323 Веселин.; 337, 341 Вознесен.; 509 Єлан.; 712, 713 Микол.).

КИЦЕНЯ' [кице^ин'á], -яти, с. Кошеня. *Треба налити у баночку киценяті молочка, бо воно, бідне, хоче їсти* (46, 66 Башт.; 383, 389 Врад.; 448, 478 Доман.; 514 Єлан.; 576, 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 840, 860 Новоодес.; 892, 893 Очак.).

КИ'ЦНУТИ [кіцнути], -у, -еш, док., перех. Доторкнутися рукою до одного з учасників дитячої гри в жмурки. *Я його першого кицнув, а він чомусь не хоче признатися* (685, 686, 690 Кривоозер.).

КИ'ЦЯТИ [кіц'ати], -ю, -еш, недок., перех. Жмуритися, а потім відшукувати учасників дитячої гри в жмурки. Див. **КЛЕ'ЦАТИ**. *Ховайтеся, я буду кицяти, тільки добре ховайтеся!* (685, 686, 690 Кривоозер.).

КИ'ЦЬКА [кіц'ка], -и, ж. 1. Якірець, яким витягають відра, що затонули. *Візьми кицьку і витягни відро з колодязя, яке зірвалося і затонуло* (46, 66 Башт.; 396 Врад.; 447, 449 Доман.; 530, 532 Єлан.; 699, 700 Кривоозер.; 841, 870, 871 Новоодес.; 873, 875 Очак.).

2. Грудка землі. *Внук бере кицьки і кидає на курей, які ходять по двору* (52, 55 Башт.).

КИ'ЧКА [кічка] (1), -и, ж. Старовинний головний убір заміжньої жінки. Очіпок. *Наша бабуся ще носить на голові старовинну кичку, прикриваючи коси* (529, 532 Єлан.).

КИ'ЧКА [кічка] (2), -и, ж. Гроно винограду. Див. **КИ'ТИЦЯ**. *Діти рвали дорідні кички винограду і жадібно їли* (550 Жовтн.; 873, 892 Очак.; 918, 923, 926 Первомай.).

КИ'ЧКА [кічка] (3), -и, ж. Важіль криничного журавля. *Кичка кріпиться для того, щоб було легше витягувати відро з водою* (789 Новобузьк.).

КИША'-КИША' [киша́/киша́], виг. Вигук, яким відганяють курей. *«Киша, прокляті! Киша-киша, з огороду!»* – вигукувала бабуся, виганяючи курей з грядок (22, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 55, 101, 103 Башт.; 135, 150, 152, 156 Березан.; 187, 198, 191 Березнег.; 257 Брат.; 314 Веселин.; 342 Вознесен.; 396 Влад.; 457, 478 Доман.; 517 Єлан.; 562, 568, 574, 576, 580 Жовтн.; 683, 690, 692 Кривоозер.; 712, 713, 734 Микол.; 773, 777 Новобузьк.; 834, 860 Новоодес.; 911, 930 Первомай.; 970, 974 Снігур.).

КИ'ШКАВКА [кішкаўка], -и, ж., бот. (*Bovista plumbea*). Гриб порхавка. *У посадці ми бачили ростуть гриби, але переважно то кишкавки* (456, 457 Доман.).

КИШКА'ТИЙ [кишка́тий], -а, -е. Півник, у якого уже з'явився червоний наріст на голові. *З кишкатими курчатками і борщ добре варити, і картоплю тушувати, бо вони вже зрілі* (456, 457 Доман.).

КИШКИ' [кишкі́], -шок, мн. Жабурина гарбуза разом із насінням. *Розбила два гарбузи, кишки вибрала, і поставила гарбуз у піч пектися* (11, 12, 27 Арбузин.).

КИШМАКИ' [кишмакі́], -ів, мн. Нутрощі тварин, риб. *Забили бичка, тушу вже розрубали, кишмаки вигорнули, а перебирати буду пізніше* (247 Брат.; 407, 409 Влад.; 693, 695, 696 Кривоозер.; 928 Первомай.).

КИШМЕ'Н [кишм'ен], -у, ч., бот. (*Lúcium*). Дереза. *Схил яру ми густо обсадили кишменом, щоб вода не розмивала* (424, 427, 428 Доман.; 870, 871 Новоодес.).

КИШНЯ' [кишн'а́], -і, ж. Згряя собак. Тічка. *Піди, сину, розжени або прожени оту собачу кишню, бо ще дітей покусє* (85 Башт.; 347, 359 Вознесен.; 841, 870, 871 Новоодес.).

КИ'ШОК [кішок], -а, ч. Молодий півень. *Зарізала зранку кишка, зварила борщ, то зови батька їсти* (533, 535 Єлан.).

КИЯ'НКА [кий'анка], -и, ж. 1. Замок. Див. **КОЛО'ДКА**. *Прийшли в гості до кумів, а на дверях висить киянка* (278, 279, 280 Веселин.; 690, 692 Кривоозер.).

2. Праник. *Мама прала шмаття, вибивала киянкою його і полоскала у чистій воді* (58, 90 Башт.; 107, 110 Березан.; 424, 428 Доман.).

КИЯ'НЬ [кий'ан'], -я, ч. Довбня. *Батя взяв киянь і забив наколи, щоб обгородити садок* (550 Жовтн.; 1012, 1016 Снігур.).

КИЯ'Х [кий'ах], -а, ч. 1. Качан кукурудзи. Іноді так називають тільки обтереблений качан. *Сьогодні наламала в огороді молодих кияхів і зварила дітям до обіду* (58, 59 Башт.; 478, 490 Доман.; 533, 535 Єлан.; 552, 562, 568 Жовтн.; 782, 787, 822 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 877, 879, 883, 884 Очак.).

2. Гроно винограду, волоть проса і т. ін. *Просо опустило свої кияхи аж до землі, тому косити його буде важко* (359 Вознесен.; 706, 731, 734 Микол.; 828 Новоодес.).

3. Рогозові квітки. *Рогозові квітки зібрані в густі циліндричні кияхи* (773, 822 Новобузьк.).

КИЯШИ'ННЯ [кийашин':а], -я, с. Кукурудзиння. *Усе кияшиння ми скошили і звезли до ферми, щоб зимою не возити його з току* (насел. п. див. **КИЯ'Х** – 1).

КІ'БА [к'іба], -и, ж., орн. (*Larus cachinnans*). Чайка. *Сьогодні кіби розлітаються, снують у повітрі і жалібно кричать* (1012 Снігур.).

КІ'БЕЦЬ [к'ібец'], -я, ч., орн. (*Accipiter gentilis*). Птах боривітер звичайний. *Кібець – хижий птах, що живиться переважно мишами і великими комахами, тому його називають ще мишоловець* (105 Башт.; 911 Первомай.).

КІ'БИСЬ [к'ібис'], спол. Якби. *Кібись я знала, то прийшла б, а то ж нічого не відала* (314 Веселин.; 736 Микол.).

КІ'БЧИТИ [к'ібчити], -у, -иш, недок., перех. Бити. *Що вчора син натворив, що ти його кібчила ввечорі?* (108, 142 Березан.; 166, 170 Березнег.; 340, 372 Вознесен.; 462, 485 Доман.; 562, 573, 576, 584 Жовтн.; 683, 685, 686 Кривоозер.; 751, 752 Микол.).

КІ'БЧИТИСЯ [к'ібчитис'а], -уся, -ишся, недок. Битися. *Хлопці чогось сьогодні кібчилися, і синяками один одного нагородили* (насел. п. див. **КІ'БЧИТИ**).

КІ'ВКО [к'іўко], -а, с. Конфорка плити. *Зніми ківко і постав на плиту казан, щоб грілася вода* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 550 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 907 Первомай.).

КІЗ [к'із], виг. Вигук, яким відганяють кіз. *«Кіз, кляті, від дерева!» – вигукувала хазайка, відганяючи кіз від дерева* (355 Вознесен.; 946 Первомай.; 998, 999, 1002, 1008 Снігур.).

КІЗЛІМ' [к'ізл'ім'і], -ів, мн., кул. Тоненькі коржики, спечені на сковороді. *Мама спекла кізлімі, і діти їли їх з молоком з великим апетитом* (705, 731, 734 Микол.).

КІЗЛЯ'К [к'ізл'ак] (1), -а, ч. Риба з глистами. *Кізляки завжди плавають зверху, бо вони ж із глистами і заглиблюватися не можуть* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.; 883, 887 Очак.).

КІЗЛЯ'К [к'ізл'ак] (2), -а, ч. Висушені у вигляді лампачу (саману) кізяки з домішкою соломи, які використовуються як паливо. *Зараз мало хто кізляками топить, бо є то газ, то вугілля* (597, 598 Казан.; 773, 782, 797 Новобузьк.).

КІЗЬ-КІЗЬ [к'із'/к'із'], виг. Вигук, яким підкликають кіз. Див. **КОЗЮ'-КОЗЮ'**. *«Кізь-кізь, миленька! Кізь-кізь!»* – кликала бабуся свою кізочку (101, 102, 103, 105 Башт.; 268, 269, 271 Брат.; 422, 423 Влад.; 448, 449 Доман.; 529, 530 Єлан.; 829, 842 Новоодес.).

КІ'ЙЛО [к'ійло], -а, с., бот. (*Stipa* sp.). Ковила. *Кійло – це трав'яниста степова рослина із вузькими листками та квітками, зібраними у пухнасті волоті* (597, 598 Казан.).

КІ'КАТИСЯ [к'ікатис'а], -ється, недок. Стан, коли сука виявляє статеву охоту. *Наша сучка почала кікатися, бо вчащає сусідський пес* (773, 822, 823 Новобузьк.).

КІКІЛ'ЧКА [к'ік'іл'ічка], -и, ж., бот. (*Jasminum* L.). Чагарникова рослина жасмин. *Перед вікнами у нас росте кікілічка, і вечорами вона дуже гарно пахне* (372 Вознесен.; 550, 573, 574 Жовтн.; 705 Микол.).

КІЛЕ'РІЯ [к'ілер'іа], -ї, ж. Рослина родини злакових. *У заповіднику (на Кінбуруській косі) є багато лікарських злакових рослин: житняк широколистий, кілерія сиза, перій, свинарій і шипчак* (889, 897, 898 Очак.).

КІЛЮ'К [к'ілюк], -а, ч. Щабель драбини. *Залишилося вставити ще три кілки і драбина буде готова* (102 Башт.; 160, 161, 203 Березнег.; 399 Влад.; 700 Кривоозер.; 823 Новобузьк.; 830 Новоодес.).

КІЛЮ'ЧНИК [к'ілючник], -а, ч. Кілочок або цвях, який уставляється із зовнішньої сторони колеса у вісь, щоб не спадало колесо. *Кілочники біля коліс у нас металеві і зроблені у кузні по типу шплінта* (552, 554 Жовтн.).

КІЛЬЦЕ' [к'ільце'], -я, ч. 1. Кільчик, який викидає посіяне зерно. *На кукурузі кільця ще слабенькі, маленькі, але дощ, який пройшов, підживить їх* (322, 331, 332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 432, 434 Доман.; 514 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 680, 698 Кривоозер.; 712, 713 Микол.; 851 Новоодес.).

2. Вічко картоплі. *Картопля уже викинула кільця, значить буде проростати* (448, 449, 498 Доман.; 562, 568, 573, 584 Жовтн.).

КІЛЬЧУВА'ННЯ [к'іл'чуван':а], -я, с. Кільцювання. *Сьогодні син увесь день займався кільчуванням винограду* (насел. п. див. **КІЛЬЧУВА'ТИ**).

КІЛЬЧУВА'ТИ [к'іл'чува́ти], -ую, -уєш, недок., перех., виногр. Насаджувати на пагони винограду дротяні кільця для уповільнення росту і збільшення плодоношення. Кільцювати. *Кільчувати виноград – справа тонка, робити це треба вміючи і знати, що до чого* (573, 574, 576 Жовтн.; 690, 693, 695 Кривоозер.; 712, 713, 747 Микол.; 848, 851 Новоодес.; 893, 883, 891 Очак.; 972, 981, 1008 Снігур.).

КІМ [к'ім], -у, ч. Сарай для зберігання кукурудзи в качанах. *У цьому році ми збудували новий кім і повністю загрузили його качанами* (94 Башт.; 676, 690, 693, 695, 696 Кривоозер.; 912, 914 Первомай.).

КІМБУР [к'імбур], -а, ч., метеорол. Східний вітер, який дме з Кінбурнської коси. *Кімбур – це наш місцевий вітер, який дме з Кінбурнської коси* (749 Микол.; 883 Очак.).

КІМЛА'Ч [к'імла́ч], -а, ч., метеорол. Сильний вітер у басейні ріки Дністер і на півдні Одеської та Миколаївської областей. *Як дме кімлач, то майже завжди у нас волога погода* (150 Березан.; 906 Очак.).

КІНВА' [к'інва́], -и, ж. Відро. *Візьми кінву і піди наברי в колодязі свіженької водички* (81 Башт.).

КІНДЗІРЯ'ВИЙ [к'індзір'авій], -а, -е. Кучерявий. *Якийсь кіндзірявий хлопчина сьогодні дуже гарно грав у клубі на баяні* (333, 336 Вознесен.; 411, 413 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 963, 999 Снігур.).

КІНДЗЬО'РИ [к'індз'óri], -ів, мн. Кучері. *У нашого старшого сина, як і в батька, густі чорні кіндзьори* (411, 413 Влад.; 685, 686 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 963, 999 Снігур.).

КІНДРИ'НА [к'індрі́на], -и, ж., бот. (*Larix decidua* Mill). Туя. *Ми біля своєї хати посадили дві кіндрини на згадку про Львівщину* (105, 106 Башт.; 573, 574 Жовтн.; 705 Микол.).

КІНКА [к'і́нка], -и, ж. Тачанка. *Наш бригадир у поле їздить завжди кінкою, хоча у нього є і мотоцикл* (292, 295 Веселин.).

КІННИЦЯ [к'і́н:иц'а], -і, ж. Конюшня. *У нашій кінниці зараз є всього-на-всього десяток коней, а треба б з півсотні, а зараз і сотня не завадить* (478 Доман.).

КІНОВА'ТЬ [к'і́новат'], -і, ж., тк. Полотно з візерунками, виткане внаслідок спеціального перебирання ниток. *Кіновать ткати вашко, бо потрібно під час ткання перебирати нитки* (851 Новоодес.).

КІНО'ШНИК [к'і́но́шник], -а, ч. Той, що часто ходить у кіно. *Кіношники вже давно зібралися біля клубу, мабуть, буде цікаве кіно* (558, 562, 576 Жовтн.).

КІНО'ШНИЦЯ [к'і́н'о́шниц'а], -і, ж. Та, що часто ходить у кіно. *Наші кіношниці ще зранку почали чепуритися, хоча кіно буде аж вечером* (насел. п. див. **КІНО'ШНИК**).

КІНСЬКА КА'ШКА [к'і́н'с'ка ка́шка], -и, ж., бот. (*Equisétum arvéense* L.). Трав'яниста рослина хвощ польовий. *У нашій широкій балці росте молочай, кінська кашка, пирій, щавій та різні інші трави* (85 Башт.; 169, 172 Березнег.; 516, 535 Єлан.; 840, 841, 870, 871 Новоодес.).

КІНСЬКА МУ'ХА [к'і́н'с'ка му́ха], -и, ж., ент. (*Tabanidae*). Кінська кровососка. *Кінська муха паразитує на конях і великій рогатій худобі, дуже сильно жалить* (963, 964 Снігур.).

КІНСЬКИЙ ЧАСНИ'К [к'і́н'с'киї часні́к], -а, ч., бот. (*Barbaréa vulgáris*). Рослина свиріпа. *Кінський часник – це польовий бур'ян із жовтими квіточками, насіння якого використовують при виробництві мастил* (999 Снігур.).

КІНЦІ' [к'і́н'ці́], мн., риб. Сіті, якими ловлять камбалу. *Сьогодні трижди закидали кінці, але камбали витягли мало* (150 Березан.; 906 Очак.).

КІНЧИ'ЦІ [к'інчіц'і], мн., тк. Кінці ниток основи, які не можна доткати. Див. **КІНЧИ'ЩА**. *Кінчиці основи, яких не можна доткати, як правило, ми обрізаємо* (568 Жовтн.).

КІНЧИ'ЩА [к'інчішча], мн., тк. Кінці ниток основи, які не можна доткати. *Якщо залишаються кінчища, то ми їх пізніше обрізаємо* (101, 103 Башт.; 115 Березан.; 212, 218 Брат.; 478, 490 Доман.; 558, 584 Жовтн.; 734 Микол.; 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 1012 Снігур.).

КІНЬ [к'ін'], -я, ч. Похилий вхід у погріб. *Молоко не неси вниз у погріб, а постав у коні, бо скоро будеш забирати його на вечерю* (372, 373 Вознесен.).

КІПЕ'ЦЬ [к'іпéц'], -я, ч. Межа у вигляді насипаного горбика, каменя чи закопаного стовпчика. *Щоб поділити поле на рівні карти, ми поставили дерев'яні кіпці* (94 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 442, 462 Доман.; 597, 598 Казан.).

КІ'ПЧИК [к'іпчик] (1), -а, ч., орн. (*Falco tinnunculus*). Птах боривітер. *Кіпчик – це хижий птах, що живиться переважно мишами і великими комахами* (320, 321 Веселин.; 424, 427 Доман.).

КІ'ПЧИК [к'іпчик] (2), -а, ч., тк. Верхній загострений кінець веретена. *Щоб краще було прядти пряжу, кіпчик веретена загострений* (144, 145, 156 Березан.; 203, 205 Березнег.; 212, 213, 257, 274 Брат.; 407 Влад.; 568, 576, 584 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 773 Новобузьк.).

КІРА'Т [к'іра́т], -у, ч. Кінний привід. *У нас на фермі є кірат, яким приводять в дію насос, щоб качати з колодязя воду* (829, 842 Новоодес.; 911 Первомай.).

КІРОСИ'Н [к'іросін], -у, ч. Гас. *Кіросин для різних господарських потреб ми купляємо на базі РТС або на тракторній бригаді* (35, 36 Арбузин.).

КІ'РСА [к'і́рса], -и, ж. Тирса, опилки. *У двір привезли із столярної майстерні машину кірси для того, щоб замісити заміс глини* (101, 102, 105 Башт.).

КІС [к'іс], -у, ч. *Покіс. Кіс – це ряд скошеного і відгорненого косою хліба або ж сіна* (45, 46 Башт.; 676, 683, 699 Кривоозер.).

КІ'СКА [к'іска], -и, ж. 1. Ніж, зроблений із куска коси. *Жінки обчищали буряки гострими кісками, виготовленими у кузні* (383, 389, 390 Врад.; 456, 457 Доман.; 552, 554 Жовтн.; 708, 731, 734 Микол.; 760, 773 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.; 978, 980 Снігур.).

2. Гребінь даху, зроблений з очерету. *Привіз син гарбу очерету, щоб зробити кіску на криші хати* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 447 Доман.; 693, 694 Кривоозер.).

КІ'СКИ [к'іски], мн., бот. (*Iris* sp). Квіти ірис. *У квітнику ростуть і чорнобривці, і фіалки, і кіски, які я посадила ще минулого року* (703, 705 Микол.).

КІС-КІ'С [к'іс/к'іс], виг. Вигук, яким кличуть лошат. Див. **КІСЬ-КІ'СЬ**. *„Кіс-кіс, моє маленьке! Кіс-кіс!” – підкликав конюх лошатко, тримаючи в руці свіженьку травичку* (58 Башт.; 963, 965 Снігур.).

КІСНИ'Й [к'існії], -а, -е. Тісний. *Комір у сорочки кісний, треба розстебнути, щоб не давив* (145, 150 Березан.; 191, 195 Березнег.; 356 Вознесен.; 517 Єлан.; 573, 574 Жовтн.).

КІ'СНО [к'існо], присл. Тісно. *Як їхали додому, то в автобусі було дуже кісно і жарко* (насел. п. див. **КІСНИ'Й**).

КІСНИ'К [к'існік], -а, ч. Посудина, у якій косарі тримають брусок для гостріння коси. Кушка. *Брусок, яким гострять косу, косарі носять у спеціальному кіснику* (101, 103 Башт.; 203 Березнег.; 257 Брат.; 320 Веселин.; 424, 429 Доман.; 552, 554, 562 Жовтн.; 830, 870 Новоодес.).

КІ'СОЧКА [к'ісочка], -и, ж. Невеликий саморобний ніжик із леза коси. *Дідусь вийняв свою гостру, як бритва, кісочку і вправно розрізав кавуна* (насел. п. див. **КІ'СКА** – 1).

КІСНЯ'К [к'іс'н'ак], -а, ч., анат. 1. Скелет. *Не сідай на молоде лоша, бо в нього ще кіснюк хрупкий* (829, 842 Новоодес.).

2. Хребет. *Основна частина скелета тварини – це кіснюк, на ньому все тримається* (298, 299 Веселин.).

КІ'СТО [к'істо], -а, с. Тісто. *Дочка замісила кісто на вареники, а мені доводиться ліпити* (44, 45, 48 Башт.; 160, 161, 163 Березнег.; 278, 322, 331, 332 Веселин.; 552, 554, 562, 584 Жовтн.; 706, 731, 734, 736, 747 Микол.; 793, 826 Новобузьк.; 834, 842, 859, 870 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 930 Первомай.; 974, 1012, 1019 Снігур.).

КІСТОМА'ХА [к'істомáха], -и, ж. Велика кістка. *Розрубай, сину, оцю кістомаху, вкину кісток у борщ для навару* (150 Березан.; 552, 554 Жовтн.; 598, 606 Казан.; 708 Микол.; 926 Первомай.).

КІ'СТОЧКА [к'істочка], -и, ж. Щіточка для змазування жиром сковороди, дека, форми. *Мама кісточкою із пір'їн змазувала жиром сковороду і пекла пироги* (851, 852 Новоодес.).

КІСЦЕ' [к'ісцэ], -я, с. Держак коси. Див. **КІСЯ'К, КІСЦЕ'**. *Кісце біля старої коси погано держиться, треба буде його прикріпити добре* (49, 91 Башт.; 257, 268, 274 Брат.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).

КІСЯ'К [к'іс'áк], -а, ч. Держак коси і кісся. *Як косиш, то треба добре тримати кісяк і володіти косою* (568 Жовтн.).

КІСЬБА' [к'іс'бá], -и, ж. Косіння зернових. *Коли починається кісьба, то всі виїжджають у поле, щоб скоріше зібрати хліб* (580, 582 Жовтн.; 762 Новобузьк.).

КІСЬ-КІ'СЬ [к'іс'/к'іс'], виг. Вигук, яким кличуть лошат. „*Кісь- кісь, моє маленьке! Кісь-кісь!*” – підкликав хлопчина лошатко, тримаючи в руці кусочок хліба (12, 18 Арбузин.; 71, 74 Башт.; 150 Березан.; 191 Березнег.; 320, 321 Веселин.; 442, 462 Доман.; 584, 586 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 744, 745 Микол.; 981, 982, 1010, 1011 Снігур.).

КІСЬМА' [к'іс'мá], -и, ж. Кितिці біля платка; бахрома. *У великого платка обтріпалася кісьма, треба полагодити, бо неприємно ходити* (145, 150 Березан.; 322 Веселин.; 383, 384, 396 Влад.; 840, 841 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 911 Первомай.).

КІТ [к'іт] (1), -у, ч. Біле місце на кризі. *Хлопці обережно обходили коти, щоб не провалитися, бо там тонкий лід* (212, 234, 245, 268 Брат.; 322 Веселин.; 550, 573 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.; 883, 891 Очак.).

КІТ [к'іт] (2), -у, ч. Замазка. *Вікна всі заклили, шибки обмазали кітом, щоб холод не проходив* (558 Жовтн.).

КІТЕ'ЦЬ [к'ітэц'], -я, ч., риб. Виплетена з лози рибальська снасть. *Сьогодні нам повезло: у кітцях, які поставили вечером, було чимало всякої риби* (699 Кривоозер.; 731, 747 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 928 Первомай.; 974, 998 Снігур.).

КІТКА [к'ітка], -и, ж. Колосок вівса. *Проїшли хороші затяжні дощі, після яких вівсяні кітки почали наповнюватися обважнілим зерном* (946, 949 Первомай.).

КІТКИ' [к'іткі], мн. Дрібна риба. *Біля берега з'явилися кітки, значить, прийшла морська вода* (150 Березан.; 883, 906 Очак.).

КІТЯХ [к'іт'ах], -а, ч. Мітелка на очереті. *Треба нарізати очеретяних кітяхів на віники* (667, 669 Казан.).

КІШ [к'іш], -а, ч., бдж. 1. Виплетений із соломи або рогози вулик. Див. **КОШ, КО'ШІЛЬ, КОША'РКА**. *У нашого дудуся є різні вулики: і рамкові, і коші, виплетені з рогози* (10, 18 Арбузин.; 44, 102 Башт.; 268 Брат.; 320 Веселин.; 383, 413 Влад.; 424, 478 Доман.; 558, 580, 584 Жовтн.; 751 Микол.; 773 Новобузьк.; 843 Новоодес.; 891 Очак.; 930 Первомай.; 976, 999 Снігур.).

2. Роївня. *Для збирання рою, що вилетів, або для пересадки в інший вулик у нас є кіш* (44, 45, 48 Башт.).

3. Виплетені з лози ясла для годівлі худоби. *Замість дерев'яних ясел ми використовуємо виплетені з лози коші для годівлі корів і телят* (943, 953 Первомай.).

4. Виплетена з лози клітка для домашньої птиці. *Ми сплели з лози коші, у яких тримаємо молодих курчат* (320 Веселин.; 337 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.).

5. Дерев'яна споруда, у якій зберігають кукурудзу в качанах. *Восени всі три коші заповнили відбірними качанами кукурузи* (115, 118 Березан.; 278, 280, 314 Веселин.; 407, 409 Врад.; 568, 569 Жовтн.; 695, 696, 699 Кривоозер.).

КІ'ШКА [к'ішка], -и, ж. Жердина з крючком, якою витягають з неглибокої криниці відро з водою. *Поламалася кішка, і тепер нічим витягати відро з водою із криниці* (342, 356, 372 Вознесен.; 580 Жовтн.; 686, 688 Кривоозер.; 773 Новобузьк.; 833, 834 Новоодес.; 873, 875, 884 Очак.).

КІШНЯ' [к'ішн'а], -і, ж. Косовиця. *Коли наступає кішня, то все село виходить у поле, щоб швидше зібрати урожай* (424, 427 Доман.; 829 Новоодес.).

КЛАБУ'К [клубук], -а, ч., буд. Верхній брус рами дверей. *Ключі від хатніх дверей ми завжди кладемо на клубук, про це всі знають* (676, 685, 686, 688 Кривоозер.).

КЛАДА' [кладá], -и, ж. Колода, на якій рубають дрова. *Візьми, сину, кладу і на ній рубай дрова, бо так же незручно* (52 Башт.; 703, 704 Микол.; 840, 841 Новоодес.).

КЛА'ДБИЩЕ [кладбишче], -а, с. Кладовище. *Сьогодні бабуся пішла на кладбище поправити могилку дідуся* (552, 554, 584 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 806 Новобузьк.; 828 Новоодес.).

КЛА'ДИ [кляди], мн. Нижня частина ярма. *Підправ клади ярма, бо натирають шию воліві, і ми не доїдемо додому* (840, 841, 870 Новоодес.; 999 Снігур.).

КЛАДНЯ' [клад'н'а], -і, ж. 1. Ряд кіп, складених із 15 снопів у вигляді хреста. Див. **КЛАДЬ**. *У кладні може бути і п'ять, і десять кіп, це залежить від поля, на якому склали снопи у копи* (22 Арбузин.; 46, 94 Башт.; 314, 332 Веселин.; 424, 428 Доман.; 580 Жовтн.; 860, 862 Новоодес.; 930 Первомай.).

2. Копиця сіна, соломи. *Батько привіз дві гарби соломи і склав її у кладню, щоб дощ не замочив* (552, 554, 576 Жовтн.; 787, 802 Новобузьк.; 851 Новоодес.).

КЛАДО'ВА [кладо́ва], -и, ж. Окрема неопалювана кімнатка в хаті для зберігання їстівних припасів і різних речей. Комора. Див. **КЛАДО'ВКА**. У *кладові ми зберігаємо всі сухі продукти, які щодня потрібні* (44, 58, 106 Башт.; 145, 150 Березан.; 199, 207 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 478 Доман.; 676, 679, 685, 688 Кривоозер.; 749 Микол.; 828, 859 Новоодес.; 930 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

КЛАДО'ВКА [кладо́ўка], -и, ж. Комора. *Борошно і крупи віднеси у кладовку, а звідти принеси макарони і цукор* (16, 22, 35 Арбузин.; 74, 102, 105, 106 Башт.; 135, 137, 144, 145, 150, 156 Березан.; 203 Березнег.; 234, 257, 271, 274 Брат.; 299, 320 Веселин.; 340, 359 Вознесен.; 384, 407 Влад.; 478, 490 Доман.; 552, 558, 574, 584 Жовтн.; 679, 685, 688 Кривоозер.; 731, 734, 749, 751 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 828, 859, 860 Новоодес.; 891, 893, 899 Очак.; 911, 930, 940 Первомай.; 963, 970, 976, 981, 999 Снігур.).

КЛАДОВЩИ'К [кладоўшчійк], -а, ч. Комірник. *Кладовка ще закрита, бо кладовщик не прийшов на роботу* (102, 105 Башт.; 203 Березнег.; 359 Вознесен.; 478, 490 Доман.; 552, 558, 584 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 859, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 963, 970, 981, 999 Снігур.).

КЛАДОВЩИ'ЦЯ [кладоўшчійц'а], -і, ж. Комірниця. *Кладовщиця відпустить товар, треба тільки його виписати в конторі* (насел. п. див. **КЛАДОВЩИ'К**).

КЛАДУ'ХА [кладу́ха], -и, ж. Ряд кіп снопів, складених у вигляді хреста для просушування. Див. **КЛАДНЯ'**, **КЛАДЬ**, **КЛАЙ**. *Кожна кладуха складається з шести кіп, а в нас тут шість кладух, от і щитай, скільки кіп* (271, 273 Брат.; 568 Жовтн.).

КЛАДЬ [клад'], -і, ж. 1. Ряд кіп, кожна з яких має 15 снопів, складених у вигляді хреста для просушування. *Одну кладь снопів укладаємо на одну велику гарбу* (11 Арбузин.; 105 Башт.; 156 Березан.; 203 Березнег.; 257 Брат.; 320 Веселин.; 342, 355, 359 Вознесен.; 520, 529, 533 Єлан.; 573, 584 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 751 Микол.; 822 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 899 Очак.; 911 Первомай.; 999 Снігур.).

2. Два кубометри дров. *На зиму ми купили дві кладі дров і дві тонни вугілля* (550, 576, 584 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.; 974, 981 Снігур.).

КЛАДЬКО' [клад'кó], -а, ч. Чоловік, який любить багато поїсти. *Ну й кладько, скільки не дай, усе поїсть, ще й мало* (314, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 573, 574, 586, 588 Жовтн.; 621, 628 Казан.; 712, 713 Микол.; 857, 859 Новоодес.).

КЛАЙ [клаї], -я, ч. Ряд кіп, кожна з яких має 15 снопів. *Копи ми укладаємо так, щоб увесь клай був рівним, тоді під'їздити краще, зручніше* (68, 69, 70 Башт.).

КЛАК [клак], -у, ч. Одноразова гуртова допомога сусідів при будівництві. Толока. Див. **КЛА'КА**, **КЛА'КВА**. *До сусіда на клак зібралося багато людей, за день вони перероблять усе, що задумав* (68, 69, 70 Башт.).

КЛА'КА [клáка], -и, ж. 1. Одноразова гуртова допомога сусідів, родичів, товаришів при будівництві (за частування). *Гуртом, кажуть, добре й батька бить, а клакою – хату будувать* (156 Березан.; 160, 161, 162 Березнег.; 234, 275 Брат.; 320 Веселин.; 333 Вознесен.; 383, 404, 422 Влад.; 424, 432, 439, 429, 453, 478 Доман.; 505, 514, 526 Єлан.; 568, 569 Жовтн.; 688, 692 Кривоозер.; 702, 703 Микол.; 829, 830, 842, 860 Новоодес.).

2. Заміс глини з соломою, що використовується як будівельний матеріал. *Замісили клаку, треба її прикрити соломою, щоб не висохла на сонці* (238, 239 Брат.; 286, 287 Веселин.; 407, 409 Влад.; 685, 686, 688 Кривоозер.).

КЛА'КВА [клáква], -и, ж. Толока. *На клакву до Петра зібралося чоловік з двадцять п'ять родичів і сусідів* (175, 178, 187 Березнег.; 828 Новоодес.).

КЛАМА'Р [кламáр], -я, ч. Чорнильниця. *У нашому кламарі чорнило геть зовсім висохло, треба долити або розбавити* (331, 332 Веселин.).

КЛАМПА'ЧКА [клампа́чка], -и, ж. Сорт вишень. Див. **КЛАПАКИ'**, **КЛАПА'ЧКИ**. *Клампачка – це скороспілка, яка визріває раніше всіх* (765, 766 Новобузьк.).

КЛА'НДАТИ [клáндати], -ю, -еш, недок., перех. Настирливо просити. Див. **КЛЯ'НЧИТИ**. *Ми півдня кландали у діда волока, щоб половити рибки у*

лимани, і не дав (21, 22, 35 Арбузин.; 49, 51, 74, 75, 90, 92 Башт.; 124, 125, 150, 152 Березан.; 169, 170, 175, 176, 185, 186 Березнег.; 222, 223 Брат.; 336, 340, 356 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 462, 487, 500 Доман.; 562, 568, 569, 576, 577, 583 Жовтн.; 628, 630 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 706, 708, 738, 739 Микол.; 804, 805, 806 Новобузьк.; 829, 830, 851, 854 Новоодес.; 883, 884, 888, 893, 903, 906 Очак.; 943, 944 Первомай.; 964, 996, 1010, 1011, 1012 Снігур.).

КЛАНИЦЯ [кланіц'а], -і, ж. Ручиця саней. *Кланиці підтримують з боків кузов саней, дошки, драбини та вантаж* (829, 842 Новоодес.).

КЛАНЦАКИ' [кланцакі́], мн., зневажл. Зуби. Див. **КЛАНЦЯКИ'**, **КЛАЦАНКИ**. *Чого ти вишкірив свої кланцаки, немов на продаж?* (81 Башт.; 156 Березан.; 234, 268, 274 Брат.; 320 Веселин.; 383, 407 Влад.; 424, 478, 490 Доман.; 830, 840, 842, 868 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 946, 950 Первомай.; 974, 981, 999, 1012 Снігур.).

КЛА'НЦАТИ [клáнцати], -ю, -єш, недок. Клацати зубами. Див. **КЛА'НЦЯТИ**. *Замерз аж посинів, стоїть і кланцає зубами, а йти в хату не хоче* (407 Влад.; 424, 439, 449, 478 Доман.; 829, 842, 868 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 930 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

КЛАНЦА'ТИЙ [кланцáтиї], -а, -е. Зубатий. *То такий кланцатий чоловік, що й залізний цеп перегризе, не то що вірвовку* (насел. п. див. **КЛАНЦАКИ'**).

КЛАНЦЯКИ' [кланц'акі́], -ів, мн., зневажл. Зуби. *Закрий рота, не виставляй свої кланцяки на показ* (35, 36 Арбузин.; 557, 558, 574 Жовтн.; 840 Новоодес.).

КЛА'НЦЯТИ [клáнц'ати], -ю, -єш, недок. Клацати зубами. *Собака на цепу бігає, скажено гарчить, кланцяє зубами, аж іскри сипляться* (840, 841 Новоодес.; 932, 933, 961 Первомай.).

КЛАНЯ' [клан'á], -і, ж. Ряд копиць, кожна з яких має 15 снопів. *Кожна кланя складається із п'яти копиць, розташованих так, щоб їх можна було*

забрати всі на гарбу (94, 102 Башт.; 137 Березан.; 447, 448 Доман.550, 558 Жовтн.; 676, 695, 696 Кривоозер.; 963, 974 Снігур.).

КЛАНЬ [клан'], -я, ч., іхт. (*Ponticola kessleri*). Риба головень. *У нас водиться всяка риба, у тому числі і клань, з якої добра юшка (763, 766 Новобузьк.).*

КЛАПАКИ' [клапакі], -ів, мн. Сорт вишень. *Поспіли вже наші клапаки, тому сьогодні зваримо з ними варенички (447, 448 Доман.; 517, 524, 525 Єлан.).*

КЛАПА'НЯ [клапáн'а], -і, ж. Чоловіча шапка-вушанка. Див. **КЛЕБА'НЯ**. *Надворі знявся сильний вітер, і син надів на голову свою клапаню (322, 330 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 384, 387 Врад.; 690, 692 Кривоозер.; 830 Новоодес.).*

КЛАПА'ЧКИ [клапáчки], мн. Сорт ранніх вишень. *Клапачки – ранні вишні, вони поспівають разом із черешнями (447, 448 Доман.; 517, 524, 525 Єлан.).*

КЛАПА'Ш [клапáш], -а, ч. Молоток. *Візьми клапаши і прибий дошку в заборі, щоб не лазили собаки у двір (429, 432, 439 Доман.; 505, 514 Єлан.).*

КЛАПОУ'ХИЙ [клапоу́хій], -а, -е. Клаповухий. *Заправ вуха під шапку, бо будуть відстовбурчені, як у клапоухого (946 Превомай.).*

КЛА'СНИЙ [клáсній], -а, -е. Добрий, гарний, зразковий. *Класний костюмчик купили сьогодні синові в магазині (145, 150 Березан.; 198, 199 Березнег.; 336, 347, 350 Вознесен.; 442 Доман.; 557, 558, 575 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 736, 737, 738 Микол.).*

КЛА'СНО [клáсно], присл. Добре, гарно, зразково. *Класно ми сьогодні обіграли в футбол наших давніх суперників (насел. п. див. **КЛА'СНИЙ**).*

КЛА'ЦАНКИ [клáцанки], мн. Зуби. *У тебе такі клацанки, що ти, мабуть, і залізо вгризеш, не те, що сире м'ясо (16 Арбузин.; 137, 144, 158 Березан.; 212, 213 Брат.; 314, 332 Веселин.; 372, 373 Вознесен.).*

КЛЕБА'НЯ [кле^нба^н'а], -і, ж. Чоловіча шапка-вушанка. *Пошили синові нову клібаню, бо стара вже зносилася* (331, 332 Веселин.).

КЛЕБУ'К [кле^нбу^к], -а, ч., буд. Верхня частина віконної рами. *Син забив у клібук великі гвіздки, щоб на них вішати шапки і картузи* (676, 677, 693, 694 Кривоозер.).

КЛЕВ [клеў], -а, ч., анат. Зуб, ікло собаки, вовка. Див. **КЛЕВА'К**. *Коли ми підійшли ближче, пес оскалив свої клеви і сильно загарчав* (292, 294, 305 Веселин.).

КЛЕВА'К [клева^к], -а, ч. Ікло собаки. *У нашого пса такі здорові клеваки, як у справжнього вовка* (314, 322 Веселин.).

КЛЕ'ВЕР [кле^вер], -а, ч., бот. (*Trifolium pratense* L.). Трав'яниста рослина конюшина. *Клевер – це багаторічна трав'яниста рослина, яку ми вже три роки вирощуємо для скоту* (268, 269 Брат.; 409 Влад.; 576, 584 Жовтн.).

КЛЕВЕТА' [кле^нве^н'та], -и, ж. Наклеп. *Ніщо так не страшне, як клевета, яку розпускають лихі люди* (11, 18, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 89, 101, 103 Башт.; 108, 124, 156 Березан.; 268 Брат.; 331, 332 Веселин.; 407 Влад.; 447, 448 Доман.; 573, 584 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 703, 704 Микол.; 773 Новобузьк.; 830, 851 Новоодес.; 930 Первомай.; 972, 981 Снігур.).

КЛЕВЕТА'ТИ [кле^нве^н'тати], -ю, -єш, недок. Робити наклеп; обмовляти. *Говорити правду, не треба клеветати на людину, бо це нечесно з твого боку* (насел. п. див. **КЛЕВЕТА'**).

КЛЕВЕТНИ'К [кле^нве^н'тнік], -а, ч. Наклепник. *То тільки паскудні клеветники могли вигадати таку брехню на чесну людину* (насел. п. див. **КЛЕВЕТА'**).

КЛЕВЕТНИ'ЦЯ [кле^нве^н'тніц'а], -і, ж. Наклепниця. Див. **КЛЕВЕТУ'ХА**. *Ну хто не знає бабу Євдоху? Це ж клеветниця, яка оббрехала вже півсела* (насел. п. див. **КЛЕВЕТА'**).

КЛЕВЕТНЯ' [кле^иве^ит'н'á], -і, ж. Наклеп; брехня. *Таку гидку клеветню розпускають ті, хто сам не хоче чесно працювати й іншим заважає* (насел. п. див. **КЛЕВЕТА'**).

КЛЕВЕТУ'ХА [кле^иве^иту́ха], -и, ж. Наклепниця. *Стара брехуха і клеветуха не може жити, щоб не вигадати якоїсь капості на людину* (35 Арбузин.).

КЛЕВЕ'ЦЬ [клеве́ць], -я, ч. Молоток. *Бери сокиру, пилку, клевець, обцецьки і гвіздки, підемо поправляти забор* (85, 100 Башт.; 112, 113 Березан.; 175 Березнег.; 322, 323 Веселин.; 340, 372 Вознесен.; 456, 497 Доман.; 550 Жовтн.; 597 Казан.; 692, 693, 694 Кривоозер.; 736, 737 Микол.; 773 Новобузьк.; 833, 835, 870, 871 Новоодес.; 907 Первомай.; 972 Снігур.).

КЛЕВША' [кле^иўша́], -і, ч. Клишава людина. *Під час війни сусід був поранений у ногу, з того часу він клеvша на ліву ногу* (21, 22, 24 Арбузин.).

КЛЕЙ [клеї], -ю, ч., бдж. Прополіс. *Пчолиний клей – дуже цінний, його вживають, щоб вилікуватися від багатьох хвороб* (49, 51 Башт.; 137, 144, 145, 150, 156 Березан.; 330, 331, 332 Веселин.; 456, 478 Доман.; 558, 568, 576 Жовтн.; 703, 705, 706 Микол.; 946, 950 Первомай.).

КЛЕНО'К [кле^ино́к], -а, ч., іхт. (*Leuciscus leuciscus*). Риба ялець. *Сьогодні рибачили, вловили по кілька карасиків, кленків та верховодок* (478 Доман.).

КЛЕНЧУ'К [кли^инчу́к], -а, ч., іхт. (*Ponticola kessleri*). Риба головень. Див. **КЛЕНЬ**. *Кленчук виходить на прогулку пізно, тому, поки сонце не зійде, він не ловиться* (573, 574 Жовтн.; 747 Микол.; 883 Очак.).

КЛЕНЬ [клен'], -я, ч., іхт. (*Ponticola kessleri*). Риба головень. *Сьогодні ловилися в лимані в основному бички, зрідка попадалися клені* (575 Жовтн.; 706, 731 Микол.; 829 Новоодес.).

КЛЕПА'К [клепа́к], -а, ч. Дошка, яку чоботар кладе на коліна і на ній вирізує шкіру, розбиваючи і розтягуючи її в потрібному місці. *Шорники і чоботарі увесь час тримають клепак на колінах, бо на ньому все виготовляється* (608 Казан.; 773 Новобузьк.).

КЛЕПА'ЛКА [кле^нпáлка], -и, ж. Коваделко, на якому клепають косу. *Син узяв молоток, клепалку й пішов клепати коси, бо завтра йдуть косити сіно* (166, 175, 176 Березнег.; 372, 373, 374 Вознесен.).

КЛЕПА'ТИ [кле^нпáти], -ю, -єш, недок. Помалу іти. *Клепав собі додому, аж гульк – заєць вибіг з посадки, став і дивиться на мене* (322 Веселин.; 356 Вознесен.; 526 Єлан.; 562, 576 Жовтн.; 703, 706, 736 Микол.; 842, 851 Новоодес.).

КЛЕПА'Ч [кле^нпáч] (1), -а, ч. 1. Майстер клепати коси. *Наш дідусь – добрий клепач, ніхто так не вміє клепати коси, як він* (58, 59 Башт.; 383, 416, 421 Врад.; 505, 516 Єлан.; 700 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

2. Молоток, яким клепають коси. *Візьми, сину, клепач, добре відклекай косу, погостри і постав у сараї* (49, 81, 88 Башт.; 247, 257 Брат.; 299 Веселин.; 372 Вознесен.; 478 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 760 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 974, 999, 1012 Снігур.).

КЛЕПА'Ч [кле^нпáч] (2), -а, ч. Наклепник, брехун. *Дід такий клепач, що за вечір наговорить сто мішків гречаної вовни* (22, 24, 39 Арбузин.; 49, 101 Башт.).

КЛЕПА'ЧКА [кле^нпáчка] (1), -и, ж. 1. Молоток, яким клепають косу. Див. **КЛЕПА'Ч**. *Кожному косарю завжди потрібна гарна клепачка, щоб клепати косу* (350, 356 Вознесен.; 462 Доман.; 557, 558 Жовтн.; 744, 745 Микол.; 974 Снігур.).

2. Мантачка, якою гострять косу. *Мантачкою гострять косу після того, як відклекали клепачем* (203 Березнег.; 268, 271 Брат.; 320 Веселин.; 396 Врад.; 424, 427 Доман.; 550, 573, 574 Жовтн.; 843, 857 Новоодес.; 911, 926 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

3. Коваделко, на якому клепають косу. *Неси сюди молоток і клепачку будемо клепати коси на завтра* (550 Жовтн.).

КЛЕПА'ЧКА [кле^нпáчка] (2), -и, ж. Наклепниця. *Попадешся на язик отій клепачці, оббреше так, що всі сміятимуться* (насел. п. див. **КЛЕПАЧ** – 2).

КЛЕЦ [клец], -а, ч. Кілок. *Забий біля двору клец, виведи теля і прив'яжи до нього, щоб паслося* (101, 103 Башт.).

КЛЕ'ЦАТИ [клéцати], -аю, -аеш, недок., перех. Жмуритися, а потім відшукувати учасників дитячої гри в жмурки. Див. **КИ'ЦЯТИ**. *Тобі випало клецати, то й не відказуйся, бо не приймемо грати* (550, 558, 562 Жовтн.).

КЛЕ'ЦИК [клéцик], -а, ч., кул. 1. Млинець. *Ми сьогодні вечеряли клециками, які бабуся спекла, із сметаною* (891, 892, 893, 896 Очак.).

2. Погано випечений хліб. *Це не хліб, а клецик, з якого можна коники ліпити* (550 Жовтн.; 891, 894, 896 Очак.).

КЛЕ'ЦНУТИ [клéцнути], -у, -еш, док., перех. Доторкнутися рукою до одного з учасників дитячої гри в жмурки. Див. **КИ'ЦНУТИ**. *Я його клецнув рукою по плечу, а він не хоче ніяк признаватися* (550, 558, 562 Жовтн.).

КЛЕЧАНИ'НА [кле^нчанíна], -и, ж. Гілочки з листям, якими на зелені свята прикрашають хату, двір. *Діти наламали в посадці клечанини і зараз клечать хату і двір* (145, 150 Березан.; 166, 203 Березнег.; 341, 346, 350 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 580, 583, 584 Жовтн.; 621 Казан.; 731, 733 Микол.).

КЛЕША'ВИЙ [кле^ншáвій], -а, -е. Клишоногий. *Клешавий чоловік, ідучи, повертає передню частину стопи досередини* (994, 995, 998, 1012 Снігур.).

КЛЕ'ШНЯ [клéшн'а], -і, ж., риб. 1. Знаряддя, за допомогою якого пробивають лід, щоб ловити рибу. *Зимою рибалки пробивають лід, щоб ловити рибу, клешнями; це такий невеличкий ломик* (322 Веселин.; 573, 574, 575 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

2. Знаряддя, за допомогою якого витягають гвіздки з дерева. *Візьми клешню і повитягай усі гвіздки із колоди, яку будемо пиляти* (55, 71 Башт.; 169 Березнег.; 336, 339 Вознесен.; 505, 514, 516 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 706, 736, 737 Микол.).

3. Зневажлива назва ноги людини. *Прибери свої клешині, а то розставив, як баба на базарі* (101, 102 Башт.; 120 Березан.; 166, 167 Березнег.; 447, 448 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 576 Жовтн.; 703, 708 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 981 Снігур.).

КЛЕ'ШНЯВИЙ [клéшн'авиї], -а, -е. Той, який, ідучи, повертає передню частину стопи досередини. Клишоногий. *Треба привчати дитину змалку так ходити, щоб не був клешнявим* (166, 167 Березнег.; 447, 448 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 573, 574, 576 Жовтн.; 703, 708, 731 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

КЛЕ'ШНЯТИ [клéшн'ати], -ю, -єш, недок. Незграбно іти. *Ти зміни взуття, бо в цьому клешняєш, немов зроду клешнявий* (насел. п. див. **КЛЕ'ШНЯВИЙ**).

КЛИВА'К [клива́к], -а, ч., анат. Зуб між різцями і передкореневими зубами. *Кливак знаходиться між різцями і передкореневими зубами* (278, 279 Веселин.).

КЛИК [клик], -а, ч., анат. 1. Ікло; зуб собаки, вовка, дикого кабана. *Лютий дикий кабан своїми іклами може роздерти будь-яку тварину* (21, 22, 41 Арбузин.; 45, 52, 58, 71, 74 Башт.; 108, 120, 150 Березан.; 161, 173 Березнег.; 337, 338, 346 Вознесен.; 526, 532 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 608, 621 Казан.; 712, 747 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 828, 857, 860 Новоодес.).

2. Зуб людини між різцями і передкореневими зубами. *Клик у людини – найгостріший зуб, ним і різцями кусають найтвердішу їжу* (10, 11, 35 Арбузин.; 212, 213, 218 Брат.; 299, 332 Веселин.; 550, 573, 574 Жовтн.; 708, 751 Микол.; 773, 804, 822 Новобузьк.; 946 Первомай.; 981, 999, 1012 Снігур.).

3. Зневажлива назва зубів людини. *Не вишкіряй своїх кликів, тебе ніхто вже не боїться у нас* (145, 150 Березан.; 336, 337 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 576, 584 Жовтн.; 731 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

КЛИКА'ТИЙ [кликáтиї], -а, -е. Зубатий. *Отой кликатий хлопчина і рота свого не закриває, все показує свої клики* (550 Жовтн.; 822 Новобузьк.).

КЛИКИ'ЧКА [кликічка], -и, ж., бот. (*Jasminum*). Рослина жасмін. *Кликичка – це чагарникова рослина із запашними білими квіточками, яка вирощується в садах і парках (576, 577 Жовтн.).*

КЛИКОЦЕ'Ї [кликкоцэ́йі], -їв, мн., бот. (*Galanthus nivalis*). Квіти проліски. *Підсніжники у нас на Закарпатті зовуть сливками або кликоцеями (331, 332 Веселин.).*

КЛИКУ'Н [кликун], -а, ч., орн. (*Cygnus cygnus*). Різновид лебедя. Див. **ШИПУ'Н**. *Лебеді – шипуни шиплять, а кликуни кигикають, немов кличуть когось до себе (550 Жовтн.; 896, 897, 898 Очак.).*

КЛИКУНЕ'ЦЬ [кликунец'], -я, ч., ент. (*Tettigonia viridissima*). Комаха коник. *У житі вечорами довго сюркотять кликунці, перекликаючись на різні лади (550, 562, 576 Жовтн.).*

КЛИЛО' [клило́], -а, с. Крило саней. *Клила саней приробляються для кращої їх стійкості, щоб не перекидалися на крутих поворотах (44, 94, 102 Башт.; 203, 205 Березнег.; 676, 683, 697, 698 Кривоозер.; 930, 931 Первомай.).*

КЛИНЕ'ЦЬ [клинец'], -я, ч. 1. Забитий у стіну кілочок, на який вішають різні речі. Див. **КЛИНО'К** – 2. *Забий у коморі клинець, щоб повісити окорок, який закоптили (90 Башт.; 109 Березан.; 169 Березнег.; 336, 350 Вознесен.).*

2. Вухналь. *Клинець – це вид цвяхів, якими прибивають підкову до копита коня (74, 101, 103 Башт.; 424, 429 Доман.; 760, 773, 822 Новобузьк.; 981, 983, 999 Снігур.).*

3. Цвяхок. *Візьми, сину, з десяток клинців та піди поприбивай дошки в заборі, бо всі кури скоро будуть в огороді (550, 573, 574 Жовтн.).*

КЛИНО'К [клинóк], -а, ч. 1. Сокира-колун. *Давай сюди, сину, клинок, буду колоти колоди, які привезли, на дрова (266, 267 Брат.; 407, 409 Влад.; 550, 573, 574 Жовтн.).*

2. Забитий у стіну кілочок, на який вішають щось. *Цю торбу з макухою повісь на клинок, щоб миші не погризли (35 Арбузин.; 234, 271 Брат.; 331, 332 Веселин.; 448 Доман.; 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.).*

3. Дерев'яна плішка. *Запліши топорище клинком, щоб сокира не спадала, бо то ж небезпечно* (299 Веселин.; 424, 429 Доман.; 773, 822 Новобузьк.).

4. Матня невода. *У клинок невода зібралася вся риба, яка попалася у сітку* (407 Врад.).

КЛИ'НЦІВКА [клі́нц'іўка], -и, ж. Груба сталева пластинка з дірками різного діаметра, у які вставляють металеві заготовки, щоб викувати з них саморобні цвяхи. *У кожній кузні є клинцівка, щоб робити гвіздки тих розмірів, які потрібні особливо в будівництві* (44, 45, 48 Башт.; 261, 262 Брат.; 840, 841, 857 Новоодес.; 911, 930 Первомай.; 981 Снігур.).

КЛИНЧУ'К [клинчу́к], -а, ч., іхт. (*Ponticola kessleri*). Риба головень. *Сьогодні рибачили, вловили десятків два бичків із десятків клинчуків* (552, 554 Жовтн.).

КЛИПЕ'ЦЬ [клипéц'], -я, ч. Риба з глистами. *Клипці плавають на поверхні, бо глисти не дають їм пірнати* (706, 747 Микол.).

КЛИ'ША [клі́ша], -і, ж. Клишава людина. Див. **КЛИША'НЬ**, **КЛИШОНО'ЖКА**, **КЛИШОНІ'Г**. *Щоб не був клишою, треба якесь спеціальне, взуття, йому пошити* (478 Доман.).

КЛИША'НЬ [клиша́н'], -я, ч. Клишавий чоловік. *Клишань дуже швидко зношує взуття* (478, 490 Доман.; 574 Жовтн.; 830 Новоодес.; 873, 875, 884 Очак.; 951, 952 Первомай.; 970, 984, 999 Снігур.).

КЛИШМА'Й [клишма́й], -я, ч. Клишавий чоловік. *Отой клишмай так кумедно ходить, що хоч в цирк направляй, щоб люди дивилися* (101, 102, 103 Башт.).

КЛИШОНІ'Г [клишон'і́г], -а, ч. Клишавий чоловік. *Як іде той клишоніг, то всі доріжки на підлозі контори згрібає* (830 Новоодес.; 970, 972, 974, 1012 Снігур.).

КЛИШОНО'ЖКА [клишонóж^шка], -и, ж. Клишавий чоловік. *Це в дитинстві внучка трошки клишоножка, а з часом вона виходиться* (101, 103 Башт.).

КЛІЙО'НКА [кл'ійо́нка], -и, ж. Клейонка. *Простели клійонку на стіл, і тоді будеш готувати на ньому салат до обіду* (35, 36 Арбузин.; 44, 49, 55, 74, 89, 101, 103 Башт.; 145, 150, 158 Березан.; 234, 271 Брат.; 448, 478 Доман.; 503 Єлан.; 576, 584 Жовтн.; 676, 690, 692 Кривоозер.; 706, 731, 734 Микол.; 828 Новоодес.; 876, 886, 896, 906 Очак.; 932, 933, 946, 949 Первомай.; 963, 970, 1002, 1008 Снігур.).

КЛІЙО'НКОВИЙ [кл'ійо́нковиї], -а, -е. Клейонковий. *Пошила собі клійонковий хвартух, щоб носити його на фермі біля корів* (насел. п. див. **КЛІЙО'НКА**).

КЛІЙО'НЧАСТИЙ [кл'ійо́нчастий], -а, -е. Клейончастий. Зроблений із клейонки або оббитий, обтягнутий клейонкою. *Через наші клійончасті двері тепер не так сильно проходить усякий звук* (насел. п. див. **КЛІЙО'НКА**).

КЛІ'ПАВКА [кл'іпаўка] (1), -и, ж. Каганець. Див. **БЛИКА'ВКА**. *Замість кліпавки тепер у кіхні горить файна електрична лампочка* (706, 731, 734 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

КЛІ'ПАВКА [кл'іпаўка] (2), див. **КЛІ'ПАВКИ**.

КЛІ'ПАВКИ [кл'іпаўки], мн. Вії. *У Маринки чорні, як смола, кліпавки, а очі – сині, як волошки* (292, 294 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 485, 487 Доман.; 752, 753 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 974 Снігур.).

КЛІПА'СТИЙ [кл'іпа́стий], -а, -е. Людина з великими віями. Див. **КЛІПА'ТИЙ**. *Ти, очевидно, колись підбривав свої повіки, тому вони й кліпасті* (насел. п. див. **КЛІ'ПИ** – 1).

КЛІПА'ТИЙ [кл'іпа́тий], -а, -е. Людина з великими віями. *Не ходи отаким кліпатим, візьми ножниці і підстрижи свої кліпи* (насел. п. див. **КЛІПИ** – 1).

КЛІ'ПИ [кл'іпи], -ів, мн., анат. 1. Повіки. *Кліпи зверху і знизу закривають очі і захищають їх від усяких пошкоджень* (135 Березан.; 166, 172 Березнег.; 372 Вознесен.; 442, 485 Доман.; 700 Кривоозер.; 712, 713 Микол.).

2. Волосинки, що вкривають краї повік. Вії. *Кліпи захищають наші очі від різних твердих тіл, що можуть попадати в очі* (21 Арбузин.; 213 Брат.; 292, 297 Веселин.; 422, 423 Врад.; 695, 696 Кривоозер.).

КЛІПКИ [кл'іпки], мн. 1. Повіки. *Ти кліпаєш своїми кліпками так, немов чимсь очі запорошив* (насел. п. див. **КЛІПИ** – 1).

2. Вії. *Нафарбувала свої кліпки і думає, що то дуже красиво* (насел. п. див. **КЛІПИ** – 2).

КЛІПКО' [кл'іпко́], -а, ч. Чоловік, який часто кліпає очима. *Кліпко кліпає очима за звичкою, а не від якихось зовнішніх причин* (135 Березан.; 166 Березнег.; 292 Веселин.; 422, 423 Врад.; 695, 696 Кривоозер.).

КЛІТКА [кл'ітка], -и, ж. Відгороджене місце в сараї. Засторонок. *Віднеси, сину, оте все старе барахло в сарай у клітку, щоб тут не валялося* (830 Новоодес.).

КЛІТЬ [кл'іт'], -і, ж. 1. Клітка для птахів і тварин. *Кліть з курями я вивіз на огород, щоб кури знищили всяких козявок. Кліті, у яких знаходяться кролі, завтра буду чистити* (22, 41 Арбузин.; 44, 46, 58 Башт.; 108, 142 Березан.; 163, 173 Березнег.; 350 Вознесен.; 442 Доман.; 513 Єлан.; 557, 558, 573, 576 Жовтн.; 705, 736, 737 Микол.; 829, 851 Новоодес.).

2. Маленька тісна кімнатка або хатка. *Я живу в маленькій кліті і переходити нікуди не хочу* (550, 584 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.).

КЛІЧНИЦЯ [кл'ічнійця], -і, ж., орн. (*Coracias garrulus*). Птаха ракша. *Клічниця – це невеличка перелітна пташка із блискучим строкатим оперенням* (573, 574 Жовтн.; 703, 706, 747 Микол.).

КЛЮВНЯ [клоўня], -і, ж., риб. Малий ятір. *Сьогодні вечером син поставив на ніч дві кловні, може, щось попадеться за ніч* (584 Жовтн.).

КЛОК [клок], -а, ч., риб. 1. Дошка з дірками, якою б'ють по воді, щоб викликати сомів. *Б'ючи клоком по воді, створюють такі звуки, на які іде сом* (829, 842 Новоодес.).

2. Пастка для сомів. *Клок* – це невеликий мішок із сітки, опущений за борт човна, в який заманюють сомів клокучими звуками (829, 842 Новоодес.; 930 Первомай.).

КЛО'КА [клóка], -и, ж. Квочка. *Наша клока пішла із своїми курчатами в садок збирати ягоди* (829 Новоодес.).

КЛО'КАТИ [клóкати], -є, недок. 1. Видавати характерні для індиків звуки. *У загороді, збившись у купку, сердито клокали индики* (49 Башт.; 144, 145 Березан.; 320 Веселин.; 359 Вознесен.; 424, 425, 426, 456 Доман.; 514, 530 Єлан.).

2. Квоктати (про квочку). *Наша квочка, що сидить на сідалі в чулані, чогось часто клокає* (829, 843 Новоодес.; 883, 899 Очак.).

КЛОКИ'ЧКА [клокічка], -и, ж. Дзвіночок, який вішають худобі на шию, щоб не загубилася. Тронка. *Щоб уночі не загубилася вівця, їй на шию вішаємо клокичку, яка дзвенить і чути, де знаходиться вівця* (330 Веселин.).

КЛОКУ'ЧИЙ [клоку́чий], -а, -е. Який сильно і багато клокає. *Ваші индики дуже клокучі, увесь день безперервно клокають* (насел. п. див. **КЛО'КАТИ**).

КЛОП [клоп], -а, ч., ент. (Heteroptera). Блощиця. *Коли заведуться клопи у меблях, то швидко їх не виведеш* (35, 36 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 145, 150 Березан.; 212, 213 Брат.; 331, 332 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 478 Доман.; 557, 558, 576 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 828, 829 Новоодес.; 875, 883 Очак.; 974, 981, 999 Снігур.).

КЛО'ПІТ [клоп'іт], -у, ч., млин. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. Див. **КЛО'ПОТ**. *Клопіт для того зроблено, щоб прокручувати при необхідності жорна* (90, 94, 101 Башт.; 1008, 1012 Снігур.).

КЛО'ПОТ [клóпот], -а, ч., млин. Дерев'яна петля у верхньому кінці палиці, якою крутять жорна. *Якщо треба прокрутити жорна, то це робиться просто: зачіпають клопотом і крутять* (35 Арбузин.; 212, 274 Брат.; 355 Вознесен.; 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.).

КЛОП-ЧЕРЕПА'ШКА [клоп/черепашка], -и, ж., ент. (*Eurygaster integriceps*). Невелика хоботна комаха – паразит рослин. *Клоп-черепашка – дуже шкідливий, він нещадно нищить посіви багатьох злакових рослин* (342, 355 Вознесен.; 731 Микол.; 896, 897, 898 Очак.).

КЛО'ХКАТИ [клóхкати], -є, недок. Квоктати (про квочку). *Квочка клохає, скликаючи свій виводок, щоб іти у двір* (478 Доман.).

КЛО'ЧА [клóча], -а, с., тк. Грубе, низького гатунку конопляне чи лляне волокно. *Клоча – це погане конопляне чи лляне полотно, але не найгірше* (234 Брат.).

КЛОЧА'НЕ ПОЛОТНО' [кlocháne полотно́], -а, с. Грубе полотно. Див. **КЛОЧА'НКА**. *Клочане полотно тчуть з найгіршого прядива* (68, 69, 101, 103 Башт.; 144, 145 Березан.; 478, 490 Доман.; 505, 516 Єлан.; 731 Микол.; 760, 773 Новобузьк.; 829, 851 Новоодес.; 873, 878, 879, 892 Очак.).

КЛОЧА'НИК [кlocháник], -а, ч. Клочаний батіг. *Сплів довгий-предовгий клочаник, приробив замашне пужално* (44, 45, 49, 94, 102 Башт.; 257, 271 Брат.; 384, 407 Влад.; 695, 697 Кривоозер.; 891, 893 Очак.).

КЛОЧА'НКА [кlochánка], -и, ж., тк. Грубе полотно. *Клочанку тчуть із найгіршого прядива, тому воно погане, грубе* (442, 478 Доман.).

КЛО'ЧКА [клóчка], -и, ж. Квочка. *Наша клочка повела своїх курчаток за хату у садок, там вони гребуться під деревами* (372–374, 378 Вознесен.).

КЛУБЕ'ЦЬ [клубéц'], -я, ч., тк. Прутик, на якому крутиться цівка ткацького верстата. *На клубці крутиться цівка ткацького верстата, яка виконує дуже важливу роль* (18, 35 Арбузин.; 409 Влад.; 568 Жовтн.; 822 Новобузьк.).

КЛУБНИ'К [клубні́к], -а, ч. Грядка, на якій росте полуниця. *Піду проплю клубник і попасинкую пагінці, які заважають росту клубники* (112, 113 Березан.; 296, 322, 323 Веселин.; 708, 756 Микол.; 858, 861, 863 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 951, 955 Первомай.; 978, 982. 994 Снігур.).

КЛУБНИ'КА [клубні́ка], -и, ж., бот. (*Fragaria* sp.). Рослина і ягода полуниця. Див. **КЛУБНИ'ЦЯ**. *Ми з клубники у цьому році наварили варення, а також законсервували разом із малиною* (10, 22 Арбузин.; 101, 103, 105 Башт.; 107, 113, 145, 150 Березан.; 262, 268, 274 Брат.; 296, 320, 322, 323 Веселин.; 340, 355 Вознесен.; 456, 478, 490 Доман.; 517, 526, 527 Єлан.; 557, 558, 573, 576, 584 Жовтн.; 706, 708, 736, 756 Микол.; 760, 773, 822 Новобузьк.; 851, 852, 858, 863 Новоодес.; 883, 888, 899 Очак.; 946, 955 Первомай.; 970, 974, 978, 993, 999, 1012 Снігур.).

КЛУБНИ'ЦЯ [клубні́ц'а], -і, ж., бот. (*Fragaria* sp.). Рослина і ягода полуниця. *Ми були в лісі і на галявинах назбирали повний кошичок клубниці* (322 Веселин.; 418 Влад.; 550 Жовтн.; 700 Кривоозер.).

КЛУМА'К [клумáк], -а, ч. Малий на зріст хлопець. *До дідуся підійшов якийсь клумак і подав йому свіжі газети* (870, 871 Новоодес.).

КЛУ'МЛЯ [клумл'а], -і, ж., риб. Рибальська сітка. *Наші рибакі вирішили сьогодні ловити рибу клумлями* (907, 911 Первомай.).

КЛЮВ [кл'уў], -а, ч. 1. Дзьоб птаха. Див. **КЛЮВА'К**, **КЛЮК**. *Маленька пташина у клюві наносила стільки хлудинок, пір'їнок, що й гніздо звила* (297, 299 Веселин.; 337, 350 Вознесен.; 432, 442 Доман.; 514, 515 Єлан.; 576, 584 Жовтн.).

2. Зневажл. назва носа. *О, і ти свого клюва сунеш сюди? А може тут без тебе обійдуться?* (516, 517 Єлан.).

КЛЮВА'К [кл'ува́к], -а, ч. 1. Дзьоб птаха. *Птахи подзьобали своїми клюваками спілі вишні, одні кісточкі оставили* (346, 356 Вознесен.; 407 Влад.; 568, 569 Жовтн.; 640 Казан.; 685, 686 Кривоозер.).

2. Віспяний шрам на обличчі. *Після хвороби на обличчі у хлопця з'явилися клюваки, яких тепер ніколи не виведеш* (101, 102, 103 Башт.; 175, 176, 186 Березнег.).

КЛЮК [кл'ук], -а, ч. Дзьоб птаха. *Коршун каменем упав, схопив своїм клюком курча і знявся* (124, 128 Березан.; 576, 584 Жовтн.; 747, 749 Микол.).

КЛЮКА' [кл'укá], -и, ж. Костур; ковінька. *Дід розсердився і потягнув своєю клюкою собаку, щоб не гавкав* (55, 94, 101, 102 Башт.; 257 Брат.; 562, 576, 580 Жовтн.; 930 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

КЛЮ'ЦА [кл'у́ца], -и, ж., анат. Легені. *У сина хворіли клюци, лежав цілий місяць у больниці* (516, 522 Єлан.).

КЛЮ'ЦКИ [кл'у́цки], мн., кул. Галушки. *Люблю рвані клюцки, та ще й засмажені добре салом* (49, 51 Башт.; 137, 158 Березан.; 573, 575 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 864, 865 Новоодес.).

КЛЮЧ [кл'уч], -а, ч. Жердина в журавлі, яку разом з причепленим до неї відром опускають у колодязь, щоб набрати води. Див. **КЛЮЧИ'ЦЯ**. *Опустили у колодязь ключ, а витягти не могли, бо відро зачепилося* (44, 102 Башт.; 331 Веселин.; 396 Влад.; 448 Доман.; 822 Новобузьк.; 830 Новоодес.; 899 Очак.; 911 Первомай.).

КЛЮ'ЧИК [кл'у́чик], -а, ч. 1. Маленька жабка, що живе у криницях. Джерелянка. *Якщо у криницях плавають ключики, це означає, що вода свіжа, бо вони чистять жерела* (766, 767 Новобузьк.).

2. Паросток пророслого насіння. *Кукуруза, яку посадовили на тому тижні, уже випустила ключики* (11, 12 Арбузин.; 222, 223 Брат.; 292 Веселин.; 422, 423 Влад.; 442 Доман.; 562, 584 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.).

КЛЮЧИ'НА [кл'учі́на], -и, ж. 1. Переклада, якою скріплюють крокви. *Щоб рівно стояли встановлені крокви, їх добре скріплюють ключинами* (550, 562, 584 Жовтн.; 688, 690, 692 Кривоозер.).

2. Збиті навхрест дві жердини, якими притискається солома на гребені покрівлі. *Ключиною притискається солома на гребені покрівлі, щоб вітер не розносив* (299 Веселин.).

3. Кроква. *Ми вже поставили ключини на дах, поприбивали лати, тепер готуємося укривати* (44, 45, 48 Башт.; 760, 773 Новобузьк.).

4. Гніздо на борту човна для весла. Кочет. *Ключина – це пристрій на борту човна для кріплення весла; гніздо для весла* (101, 105 Башт.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.).

КЛЮЧИ'ТИСЯ [кл'учітис'а], -иться, недок. Проростати, викидати кільця. *Після дощу пшениця дружно почала ключитися, скоро й проросте* (10, 11, 12, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 74, 102 Башт.; 456, 457 Доман.; 505, 516 Єлан.; 568, 569, 573, 574, 576 Жовтн.; 640 Казан.; 693, 694, 695 Кривоозер.; 706, 731, 734, 736 Микол.; 773, 783 Новобузьк.; 828, 859, 870 Новоодес.; 883, 891, 906 Очак.; 911, 930 Первомай.; 963, 970, 974 Снігур.).

КЛЮЧИ'ЦЯ [кл'учіц'а], -і, ж. 1. Одна з двох рейок, що мають петлі на кінцях і з'єднують вгорі полудрадки воза. *Ключиці з'єднують вгорі полудраби воза, щоб не розходилися* (268 Брат.).

2. Збиті навхрест дві жердини, два дрючки, якими притискають й укріплюють верх солом'яної покрівлі. Див. **КЛЮЧИ'НА** – 2. *Ключицею притискають й укріплюють верх солом'яної покрівлі, щоб вітер не пошкодив її* (389, 396 Влад.).

3. Жердина в журавлі, яку разом із причепленим до неї відром опускають у колодязь, щоб набрати води. Див. **КЛЮЧ, КЛЮ'ЧКА**. *Ключицею опускають відро в колодязь, набирають води і витягають відро з водою* (74 Башт.; 731, 734 Микол.).

КЛЮЧІ'ННЯ [кл'уч'ін':а], -я, с. Проростання посіяних зерен. Див. **КЛЮЧИ'ТИСЯ**. *Після дощу почалося дружнє ключіння зерна* (насел. п. див. **КЛЮЧИ'ТИСЯ**).

КЛЮ'ЧКА [кл'учка], -и, ж. 1. Гачок, яким в'яжуть панчохи, рукавиці. *Наша дочка вже добре навчилася в'язати і спицями, і ключкою* (550, 558, 562, 576 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.).

2. Костур; ковілька. *Ішов вулицею старий дід, опираючись на ключку, і питав дорогу до сільради* (94, 102, 105 Башт.; 203 Березнег.; 257 Брат.; 448 Доман.; 580, 584 Жовтн.; 930 Первомай.; 974, 999 Снігур.).

3. Милиця, якою користуються при ходінні хворі на ноги або безногі. *Дядько наш втратив на війні ногу, тому ходить з ключкою, іноді причіпляє протез* (203 Березнег.; 424, 429 Доман.).

4. Жердина в журавлі, яку разом з причепленим до неї відром опускають в колодязь, щоб набрати води. *Ключкою журавля опускають відро в колодязь, щоб набрати води, і витягають* (185, 203 Березнег.; 576, 584 Жовтн.; 703 Микол.; 883 Очак.).

5. Паросток. *Квасоля, яку ми замочили, щоб садовити, уже випустила ключки* (10, 11, 12 Арбузин.; 456, 457 Доман.; 505 Єлан.; 562, 573, 574, 576 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 783 Новобузьк.; 845, 846 Новоодес.; 974 Снігур.).

6. Зашіпка в одвірку, у яку западає клямка. *Біля сінешних дверей зламалася ключка, треба поправити* (35 Арбузин.; 234 Брат.; 999 Снігур.).

КЛЮ'ШКА [кл'ушка], -и, ж. 1. Дерев'яний або металевий гак з довгим держаком, яким висмикують із скирти сіно, солому. Ключка. *Син ключкою насмикав сіна із скирти і приніс у сарай для корови* (125, 128 Березан.; 322, 330 Веселин.; 350, 356 Вознесен.).

2. Костур, ковінька. *Дід оперезав бичка по спині ключкою так, що він втік аш на вулицю* (135 Березан.; 175, 176 Березнег.; 462, 470 Доман.; 505 Єлан.).

КЛЮШНЯ' [кл'ушн'а], -і, ж. Дерев'яні вила з двома різками, зроблені з природної розсохи, гілки. *Вирубав у нашій посадці довгу гілку, з якої зробив собі ключню* (580, 583 Жовтн.).

КЛЯГ' [кл'аг], -а, ч. Спеціальна речовина, яка прискорює скисання овечого молока. Див. **ТЯГ', СУ'ГАЧ**. *Вкинь у молоко кляг, щоб скисло молоко, і зробимо кляганку* (550 Жовтн.; 736, 737 Микол.; 851 Новоодес.).

КЛЯГА'НКА [кл'аг'анка], -и, ж. Овечий сир. Див. **БРИ'НДЗА**. *Пастухи щодня опівдні доять овець і роблять кляганку на обід* (550 Жовтн.; 736, 737 Микол.; 851 Новоодес.).

КЛЯГАТИ [кл'агати], -ю, -еш, недок., перех. Прискорювати скисання овечого молока за допомогою кляга. *Подоїмо овець, тоді будемо клягати молоко у відерці, а потім кип'ятити* (550 Жовтн.; 736, 737 Микол.; 851 Новоодес.).

КЛЯ'КАТИ [кл'აკати], -ю, -єш, недок., перех. Годувати. Див. **ПЛЯ'КАТИ**. *Маленьке телятко треба клякати з будтилочки із соскою, як і малих дітей* (322 Веселин.).

КЛЯ'МАННЯ [кл'аман':а], -а, с. Плямкання. Див. **КЛЯ'МАТИ**. *З кухні доносилося чиєсь неприємне клямання, а потім кашляння* (81, 89 Башт.; 169, 172 Березнег.).

КЛЯ'МАТИ [кл'амати], -ю, -єш, недок. Плямкати. *Привчайся не клямати, як свиня, а тихо й акуратно їсти* (81, 89 Башт.; 169, 172 Березнег.).

КЛЯ'МБА [кл'амба], -и, ж. Скоба. *Ми поставили крокви на балки і прикріпили клямбами* (617 Казан.; 891, 893 Очак.).

КЛЯ'МКАННЯ [кл'амкан':а], -а, с. Клацання клямкою дверей. Див. **КЛЯ'МКАТИ** – 1. *З сіней доносилося чиєсь клямкання, і довелося вставати і йти відкривати двері* (насел. п. див. **КЛЯ'МКАТИ** – 1).

КЛЯ'МКАТИ [кл'амкати], -ю, -єш, недок. 1. Клацати клямкою дверей. Див. **КЛЯ'МЦАТИ**. *Перестань, внучку, клямкати, бо вже аж у вухах звенить твоє клямкання* (169, 172 Березнег.; 356, 359 Вознесен.; 478, 490 Доман.; 516, 533 Єлан.; 552, 554, 584 Жовтн.; 693, 695 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 829, 848, 851 Новоодес.).

2. *Надто повільно їсти. Чи ти довго ще будеш клямкати отой борщ? Доїдай та бери картоплю з м'ясом* (749, 750 Микол.).

КЛЯ'МЦАННЯ [кл'амцан':а], -а, с. Клацання клямкою дверей. *Перестань, будь добрий, балуватися, бо вже надоїло твоє клямцання!* (насел. п. див. **КЛЯ'МЦАТИ**).

КЛЯ'МЦАТИ [кл'амцати], -ю, -єш, недок. Клацати. *Входячи у хату, незнайомий гість довго клямцав клямкою, поки відкрив двері* (137, 145, 150 Березан.; 346, 347 Вознесен.).

КЛЯ'НЧИТИ [кл'анчити], -у, -иш, недок., перех. Настирливо просити; канючити. *Перестань клянчити, всерівно сьогодні не дам тобі і копійки* (145, 150 Березан.; 191, 198 Березнег.; 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 443, 462

Доман.; 557, 558, 562, 576 Жовтн.; 718, 731, 734 Микол.; 851 Новоодес.; 875, 883 Очак.).

КЛЯ'ЦКИ [кл'áцки], -ок, мн., кул. Галушки. Див. **КЛЮ'ЦКИ**. *Щоб швидше приготувати обід, то зварила кляцки* (989 Снігур.).

КЛЯЧ [кл'ач], -а, с., риб. Одна з двох вертикальних палиць на краю невода, до якої прив'язується канат, щоб тягти невод. Див. **КЛЯ'ШНИК**, **КЛЯШНЯ'**. *Рибалки тягнуть невод за клячі, що знаходяться з обох боків* (883, 891, 892, 893, 906 Очак.).

КЛЯ'ЧИТИ [кл'áчити], -у, -иш, недок. Стояти на колінах. *Син з півгодини клячив і клячив у батька грошей, щоб піти в кіно* (322 Веселин.; 678 Кривоозер.).

КЛЯ'ШНИК [кл'áшник], -а, ч., риб. Палиця, за яку тягнуть невод. *Спершу із води показалися кляшники, а згодом –і невод* (99 Башт.; 142, 143 Березан.; 573, 574, 576 Жовтн.).

КЛЯШНЯ' [кл'ашн'á], -і, ж., риб. Палиця, за яку тягнуть невод. *Біля берега кляшні понижче опускайте, щоб невод ішов по дну і риба не вискакувала* (895 Очак.).

КЛЬОВ [кл'оў], -у, ч. Клювати, схоплювати принаду на вудці (про рибу). *Сьогодні зранку був добрий кльов, і ми вловили по два десятки таранок та іншої риби на юшку* (102 Башт.; 150 Березан.; 573, 574, 576 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.; 883, 891 Очак.; 993, 1012 Снігур.).

КЛЬО'КАТИ [кл'ókати] (1), -ю, -єш, недок. Грати в кльока (свинку). *На вигоні хлоп'ята увесь день забавляються, то кльокають, то у футбол грають* (372 Вознесен.; 442 Доман.; 530 Єлан.).

КЛЬО'КАТИ [кл'ókати] (2), -ю, -єш, недок. 1. Видавати характерні для індиків звуки. *Під тином сиділи, сховавшись від сонця, індики і сердито кльокали* (105 Башт.; 550, 558 Жовтн.).

2. Утворювати глухі звуки (про краплі, що падають із стріхи та інше). *Доц давно вже перестав, але із стріх кьокали каплі* (337, 338 Вознесен.).

КЛЬОП [кл'оп], -а, ч. Гострий край полотна коси; лезо. *Гострий край полотна коси клепають, а потім гострять, тому й називають кльопом* (851, 852 Новоодес.; 911 Первомай.).

КЛЬОЦ [кл'оц] (1), -а, ч. Дитяча гра в квача. Див. **ЛОВИ'ТКА**. *Хлопці наші часто збираються грати то в кльоца, то в ляпаса, то ще в якусь гру* (550, 557, 558, 576 Жовтн.; 705, 706, 718, 731 Микол.).

КЛЬОЦ [кл'оц] (2), виг. Вигук, який вимовляється під час гри в кльоца. *Перед тим, як розпочати гру, діти визначають, хто буде кльоцати (ловити), що робиться шляхом спеціального рахунку; на кого випадє слово „кльоц”, той і кльоцає* (насел. п. див. **КЛЬОЦ** – 1).

КЛЬОЦ [кл'оц] (3), -а, ч. Колода; брус. *Сьогодні опівдні син привіз машину кльоців для нової хати* (331, 332 Веселин.; 550, 573, 584 Жовтн.; 972, 974 Снігур.).

КЛЬО'ЦАТИ [кл'оцати], -ю, -еш, недок., перех. Ловити учасника дитячої гри в кльоца. *Кльоцати буде той, на кого під час спеціального рахунку випадє слово „кльоц”* (насел. п. див. **КЛЬОЦ** – 1).

КЛЬО'ЦИКИ [кл'оцики], мн., кул. Галушки. Див. **КЛЬО'ЦКИ**. *Сідайте до столу і будемо їсти свіженькі кльоцики, які зварила наша дочка* (331, 332 Веселин.; 749 Микол.; 793, 797 Новобузьк.; 942, 946 Первомай.).

КЛЬО'ЦКИ [кл'оцки], -ок, мн., кул. Галушки. *На вечерю мама зварила з нової муки кльоцки* (47 Башт.; 332 Веселин.; 355, 359, 360 Вознесен.; 424, 439, 478 Доман.; 550, 584 Жовтн.; 829, 830, 834, 843 Новоодес.; 891 Очак.; 911 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

КЛЬО'ЦНУТИ [кл'оцнути], -у, -еш, док., перех. Однокр. до **КЛЬО'ЦАТИ**. *Я його першим кльоцнув, а він не хоче признаватися* (насел. п. див. **КЛЬОЦ** – 1).

КЛЬОШ [кл'ош], -у, ч. Ваза для хліба. Хлібниця. *Наріш у кльош хліба і постав на стіл, бо скоро прийдуть наші гості* (49 Башт.; 331, 332 Веселин.; 731, 734 Микол.; 974 Снігур.).

КМЕНЬ [кмен'], -ю, ч., бот. (*Carum carvi* L.). Рослина кмин і її насіння. Див. **КМІН**. *Кмень – рослина, пахуче насіння якої широко використовується у кулінарії та парфумерії* (829 Новоодес.).

КМЕ'ТИЦЯ [кме́тиц'а], -і, ж. Кмітлива жінка, дівчина. *Та дівчина – кметиця, бо добре розбирається у складних проблемах сучасного життя* (558 Жовтн.).

КМЕТЬ [кмет'], -а, ч. Кмітливий чоловік, хлопець. *Наш Петро – добрий кметь, він краще всіх розбирається у проблемах приватизації промислових підприємств* (322 Веселин.; 840, 841 Новоодес.).

КМІН [км'ін], -у, ч., бот. (*Carum carvi* L.). Рослина кмин і її насіння. *Ми вирощуємо кмін, бо насіння цієї рослини дуже ціниться у кулінарії* (533 Слан.; 558 Жовтн.; 773, 822 Новобузьк.; 970, 999 Снігур.).

КНЕ'ДЛІ [кне́д'л'і], мн., кул. Галушки, приготовлені з тертої картоплі, муки і залиті олією. Див. **КНУ'ДЛІ, НУ'ДЛІ, ШАХНУ'ДЛІ**. *На столі парували гаряченькі кнедли і приємно пахли на всю хату* (99 Башт.; 840, 841, 870 Новоодес.; 974 Снігур.).

КНИ'ГА [кні́га], -и, ж., орн. (*Vanellus vanellus*). Чайка. *Білі книги з самого ранку плавають на воді, шукаючи поживи* (150 Березан.; 224 Брат.; 963, 970 Снігур.).

КНИР [книр], -а, ч. Кнур. *Наш книр забезпечує більше десятка свиноматок, які зараз поросні* (212, 213 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 478 Доман.; 676, 699, 700, 701 Кривоозер.).

КНУ'ДЛІ [кнуд'л'і], -ів, мн., кул. Галушки з тертої картоплі. *Сідайте, хлопці, до столу та будемо обідати свіженькі кнудлі* (278, 280, 332 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; 964 Снігур.).

КНУРУВА'ТИ [кнурува́ти], -є, недок. Стан, коли свиня виявляє статеву охоту. *Уже третя льоха на цьому тижні почала кнурувати на нашій фермі* (22 Арбузин.; 135 Березан.; 203 Березнег.; 268, 271 Брат.; 478 Доман.; 557, 568, 573, 580, 584 Жовтн.; 708, 751 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 911 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

КНУТ [кнут], -а, ч., іхт. (*Neogobiusfluviatilis*). Великий рябий бичок (риба). *Біля острова Березань завжди ловляться великі рябі кнути* (150 Березан.; 877, 906 Очак.).

КНЮР [кн'ур], -а, ч. Кнур, кабан – плідник. *Батько повів льоху до кнюра, може, весною приведе нам з десяток поросятток* (993, 1011, 1012 Снігур.).

КНЯЗЬО'К [кн'аз'ок], -а, ч., буд. Укріплене на даху деревце чи інший предмет як ознака, що хата зведена. *Сусід на новій хаті поставив князька, значить, закічив будувати і збирається справляти входини* (731, 734 Микол.).

КОБ [коб], спол. Якби, коли б. *Коб ти прийшла до нас у гості, я б розповіла тобі багато нового* (283, 284 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 530, 532 Єлан.; 550 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.).

КО'БА [кóба], -и, ж. Відлога. Див. **КО'БКА**. *Як піде дощ, то відкинь у плаща кобу і накрій голову* (608, 640 Казан.; 773, 782 Новобузьк.).

КО'БАТ [кóбат], -а, ч. Пальто. *Дочка одягла свій кобат і пішла кудись гуляти, а куди, не сказала* (314, 320 Веселин.; 736 Микол.).

КОБЕ'ЛЯ [кобéл'а], -і, ж. Кошик, сплетений з лози. *Школярі нарвали у саду повну кобелю яблук і відправили механізаторам на тік* (292, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 407 Врад.; 532 Єлан.).

КО'БЕЛЬ [кóбел'], -я, ч., іхт. (*Gobio gobio*). Дрібна річкова риба коблик. *Велику рибу відібрали для артілі, а кобель – на продаж у ларьок* (690, 692, 700 Кривоозер.).

КО'БЕЦЬ [кóбец'], -я, ч., орн. (*Accipiter gentilis*). Птах боривітер. *Кобець – це хижий птах, який живиться переважно мишами і великими комахами* (526 Єлан.).

КОБЗА'ЛКА [кóбзалка], -и, ж. Ковзанка. *Кобзалку, де катаємося на коньках, ми зробили на ставку* (144, 150 Березан.).

КО'БЗАТИСЯ [кóбзатис'а], -юся, -єшся, недок. Ковзатися. *Хлопці почепили на ботинки коньки і пішли на ставок кобзатися* (144, 150 Березан.).

КОБЗИ'Л [кобзі́л], -у, ч. Металева втулка в середині маточини колеса. *Кобзил у правому задньому колесі стерся, і тепер колесо не крутиться* (676, 697, 698, 700, 701 Кривоозер.).

КОБИ' [кобі́], спол. Якби, коли б. *Коби ти встала рано, то все встигла зробити* (283, 284 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 530, 532 Єлан.; 550 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.).

КОБИ'ЛА [кобі́ла], -и, ж., риб. 1. Рибальська сітка, для підльодного лову риби. *Рибаки занурили кобилу в одну ополонку, протягнули по дну і вийняли у другій ополонці з рибою* (128 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.; 841 Новоодес.; 891 Очак.).

2. Дерев'яний теслярський станок. Див. **КОБИ'ЛИЦЯ**. *Теслярська кобила має підйомний пристрій для затискання деталей, які необхідно обробляти* (10, 11, 12 Арбузин.; 49, 101, 103 Башт.; 169 Березнег.; 234, 257, 268, 271 Брат.; 424, 448, 478, 490 Доман.; 517 Єлан.; 557, 558, 576, 589 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 705, 706 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 829, 840 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

3. Знаряддя, яким взимку косять очерет. *Батько і син увесь день косили кобилою очерет, щоб літом укрити сарай* (584 Жовтн.).

КОБИЛИ'НА [кобилі́на], -и, ж. Пристрій, на якому пиляють дрова. Козли. *Давай винесемо кобилину і будемо на ній пиляти колоди на дрова* (94, 95 Башт.; 580 Жовтн.; 841 Новоодес.).

КОБИ'ЛИЦЯ [кобілиц'а], -і, ж. Дерев'яний телярський станок. *У нас у сараї стоїть кобилиця, на якій майстрував дідусь* (273, 274 Брат.; 298, 299 Веселин.; 383, 407, 416 Врад.; 478 Доман.; 532 Єлан.; 584 Жовтн.; 760 Новобузьк.).

КОБИ'ЛКА [кобі́лка], -и, ж., риб. 1. Рибальська снасть для підводного лову риби. *Лід зараз міцний, і хлопці пішли ловити рибу кобилкою* (128 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.; 841 Новоодес.; 891 Очак.).

2. Дерев'яний теслярський станок. *Теслярська кобилка – дуже зручний станок, бо деталі можна затискати для обробки* (насел. п. див. **КОБИ'ЛА** – 2).

3. Дротяна петелька на одязі. *Я тобі пришила кобилку до пальта, щоб застібався і не ходив розхристаний* (52 Башт.; 234, 268 Брат.; 490 Доман.; 695, 696 Кривоозер.; 830 Новоодес.).

4. Начеплена на шию запряженому коневі торба, з якої він їсть. Шанька. *Ідучи в поле, бригадир завжди бере кобилку з вівсом для свого коня* (35 Арбузин.; 49 Башт.; 478 Доман.; 851, 860 Новоодес.).

5. Сорт великих круглих слив. Див. **КОБИЛЬО'ХА**. *Нарвав у саду слив для пирогів, тільки самих кобилок, бо вони великі і солодкі* (576 Жовтн.).

6. Комаха коник. *Ми були в полі і наловили для шкільної колекції різних кобилок* (331, 332 Веселин.; 407, 409 Влад.).

КОБИЛЯ'КА [кобил'ака], -и, ж., зневажл. Високоросла жінка. *Виросла така кобиляка, що ї одягу для неї ніде ніколи не купиш* (10, 11, 12 Арбузин.; 49, 55, 101 Башт.; 257, 268 Брат.; 320 Веселин.; 355 Вознесен.; 407 Влад.; 439, 478 Доман.; 558, 562, 574, 576 Жовтн.; 617 Казан.; 703, 751 Микол.; 829 Новоодес.; 981, 999 Снігур.).

КОБИ'ЛЬНИК [коб'іл'ник], -а, ч., бот. (*Equisétum arvéense* L.). Хвощ польовий. *Кобильник – це лікарська трав'яниста рослина з великими гіллястими стеблами* (550 Жовтн.).

КОБИЛЬО'ХА [кобил'о́ха], -и, ж. 1. Сорт великих круглих слив. *У нашому колгоспному саду є різні сорти слив, серед них і кобилюха* (439, 448, 449 Доман.; 693, 700 Кривоозер.; 934 Первомай.).

2. Сорт квасолі з в'юнким стеблом. *Квасоля кобилюха в'ється, тому її потрібно витичувати* (336, 337, 350 Вознесен.; 514, 530 Єлан.).

КОБИРЯ'ТИ [кобир'ати], -ю, -єш, недок. Махати ногами. *Падаючи з вишні, він кобиряв ногами, немов бажав за щось уцепитися* (89, 95, 105 Башт.; 144, 145 Березан.; 184, 185 Березнег.; 335, 350 Вознесен.; 586 Жовтн.);

703, 712, 713 Микол.; 836, 840, 841 Новоодес.; 875, 877, 896 Очак.; 981, 983, 999 Снігур.).

КОБИРЯ'ТИСЯ [кобир'атис'а], -юся, -ешся, недок. Перекидатися, махаючи ногами. *Діти увесь день граються в соломі, кобиряються, плигають і спускаються із скирти вниз* (насел. п. див. **КОБИРЯ'ТИ**).

КОБИ'ЦЯ [кобіц'а], -і, ж. Колода, на якій рубають дрова. Див. **КО'ВБИЦЯ**– 3. *Кобиця, на якій рубаємо дрова, зовсім розпалася, треба шукати нову* (99 Башт.; 322, 330 Веселин.; 407 Влад.; 693 Кривоозер.).

КОБ'ВКА [коб'іўка], -и, ж. Кошик. *Дочка купляла різні овочі і складала їх у кобівку, з якою вийшла на базар* (332 Веселин.).

КОБ'ЛКА [коб'ілка], -и, ж. Шанька. *Виїжжаючи в дорогу, син узяв кобілку із вівсом, щоб погодувати коня* (68, 69, 70 Башт.; 356, 372, 373 Вознесен.; 676, 677, 700, 701 Кривоозер.; 963, 966 Снігур.).

КОБ'ТА [коб'іта], -и, ж. Дівчина; молода жінка. *До мами в гості приїхала якась молода кобіта і деякий час буде у нас жити* (292, 294, 322 Веселин.; 389, 392, 423 Влад.; 911, 926, 927 Первомай.).

КО'БКА [коб'ка], -и, ж. 1. Відлога. *Як піде дощ, то відкинь у плаща кобку і накрій голову* (10, 35 Арбузин.; 608, 640 Казан.; 773, 782 Новоодес.).

2. Теплий зимовий жіночий одяг. *Сестра одягла свою нову кобку і пішла в магазин, щоб купити цукру* (44, 45, 47 Башт.; 145 Березан.; 705, 706 Микол.; 999 Снігур.).

3. Пристрій над криницею у вигляді вала з ручкою для витягування відра з водою. *Біля колодязної кобки порвалася віршовка і тепер нічим витягати відра з водою* (292, 322 Веселин.).

4. Невелика діжечка або дерев'яне відро. *У кобку ми зливаємо сироватку, яку відвозимо на ферму для свиней* (331, 332 Веселин.).

КО'БЛА [коб'бла], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. *Діти уже півдня граються в коблу, шукають один одного по всьому дворищу* (700 Кривоозер.).

КО'БЛИК [кóблик], -а, ч., іхт. (*Gobio gobio*). Дрібна річкова риба піскар. *Чортові коблики все скльовують і не дають підходу путній рибі* (424, 425, 478 Доман.; 678, 700 Кривоозер.).

КО'БРИ [кóбри], мн. Дрючки, якими укріплюють верх солом'яного даху. *Солом'яну кришу зверху обов'язково треба придавити кобрами, щоб вітер не зруйнував покрівлю* (676, 683, 699 Кривоозер.).

КО'БЧИК [кóб^пчик], -а, ч., орн. (*Falco tinnunculus*). Хижий птах боривітер. *Кобчик хоча й хижий птах, але живиться переважно мишами і великими комахами* (573 Жовтн.; 751, 752 Микол.; 835 Новоодес.; 899 Очак.; 981, 999 Снігур.).

КОВА'Л [ковáл], -а, ч. Межа між двома ділянками землі. *Ковал ми зорали плугом, щоб добре було вилно, де чия земля* (550 Жовтн.; 736, 737 Микол.).

КОВА'ЛЕНКА [ковáленка], -и, ж. Коваделко, на якому клепають косу. *Не забудь у поле взяти коваленку, щоб клепати коси, коли будемо косити* (102 Башт.; 137, 150 Березан.; 203 Березнег.; 268, 271 Брат.; 342, 356 Вознесен.; 383 Влад.; 429, 456 Доман.; 676, 693, 695 Кривоозер.; 829, 843 Новоодес.; 911, 926, 946 Первомай.; 981 Снігур.).

КОВА'ЛЕЦЬ [ковáлец'], -я, ч. Кусок; шматок. *Син відламав ковалець хліба, взяв два помідори і пішов доганяти товаришів* (160–162 Березнег.; 336, 350 Вознесен.; 432, 462 Доман.; 527, 533 Єлан.; 558, 562 Жовтн.).

КОВА'ЛО [ковáло], -а, с., ковал. Ковадло. *На кузнечному ковалі наші кузнеці викували підкови для коней* (212, 213, 218 Брат.; 478 Доман.; 974, 993. 1012 Снігур.).

КОВА'ЛКА [ковáлка], -и, ж. Коваделко, на якому клепають косу. *Принеси мені ковалку й молоток, я буду клепати косу, бо завтра ранком піду косити траву* (911 Первомай.).

КОВАЛО'К [ковалóк], присл. Трохи. *Ковалок зо сміху не вмер учора вечером, так Петро чудакував* (568, 569 Жовтн.).

КОВА'ЛЬНИК [ковáл'ник], -а, ч., ковал. Коваль. *Наші ковальники сьогодні увесь день підковували коней* (359 Вознесен.).

КОВА'ЛЬНЯ [ковáл'н'а], -і, ж., ковал. Кузня. *Наш сусід – чоловік сильний і міцний, працює в ковальні молотобойцем* (81 Башт.; 145 Березан.; 322, 331 Веселин.; 407 Влад.; 424, 478 Доман.; 505 Єлан.; 930 Первомай.).

КОВА'ТА [ковáта], -и, ж. Ночви, у яких місять тісто. *Батько зробив нову ковату, у якій розчиняють і місять кісто для хліба* (333, 336 Вознесен.).

КОВА'Ч [ковáч], -а, ч., ковал. Коваль. *Наш ковач добре зараз заробляє, але й працює так, як ніхто в селі* (322, 330 Веселин.; 337 Вознесен.; 530, 532 Єлан.).

КОВА'ША [ковáша], -і, ж., кул. Їжа, приготовлена з кукурудзяної муки. Кваша. *Бабуся часто готує і собі, і нам на вечерю смачну ковашу* (333 Вознесен.; 550 Жовтн.).

КОВБА'Н [коўба́н], -а, ч. Дровітня. *Із стовбура старої груші зробили ковбан, щоб на ньому рубати дрова* (158, 159 Березан.; 331, 332 Веселин.; 337, 340 Вознесен.; 447, 448 Доман.; 505 Єлан.).

КОВБА'СИТИ [коўба́сити], -сю, -шу, -сиш, недок., перех. Довго замочувати шмаття перед пранням. *Доки ти будеш ковбасити оте шмаття? Пора б уже почати його прати* (74, 75, 94, 101 Башт.; 143, 144, 150 Березан.; 191, 198 Березнег.; 335, 346 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 568, 584 Жовтн.; 597 Казан.; 690, 693 Кривоозер.; 703, 705, 731 Микол.; 840, 841, 870 Новоодес.; 883, 891 Очак.; 926, 927 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

КОВБА'СИТИСЯ [коўба́ситис'а], -иться, недок. Замочуватися (про білизну). *І довго твоє прання ще буде ковбаситися у ваганах?* (насел. п. див. **КОВБА'СИТИ**).

КОВБА'ХА [коўба́ха], -и, ж. 1. Ямка; ковбаня. *Ковбаха, яка знаходиться за нашими огородами, майже ніколи не висихає, у ній постійно бовтаються качки* (337 Вознесен.).

2. Віконце над дверима. *Піди затули ковбаху, бо скло розбилося, вітер снігу надме повний коридор* (322 Веселин.).

КО'ВБИК [коўбик], -а, ч., анат. 1. Орган травлення у тварин; шлунок. *Закололи кабанця; кишки будемо начиняти м'ясом і кашею, а ковбик – м'ясом і салом* (972, 974 Снігур.).

2. Свинячий шлунок, начинений м'ясом та салом і запечений у печі. *Ковбик, як і ковбаси, зберігаються довго, аж до Паски, щоб було чим розговоритися* (94, 102 Башт.; 350, 356 Вознесен.; 499, 500 Доман.; 840, 841 Новоодес.; 972, 974 Снігур.).

КО'ВБИХА [коўбиха], -и, ж., риб. Рибальська лозова снасть. Верша. *Дідусь зв'язав дві ковбихи і збирається днями поставити у річці* (573, 574, 580 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.).

КО'ВБИЦЯ [коўбиц'а], -і, ж. 1. Місце на печі, на якому лежать і гріються. Запічок. *Ковбиця – то найважливіше місце на печі, бо там зимою добре лежати і грітися* (169 Березнег.; 341, 350 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 503, 505 Єлан.).

2. Невелика ніша збоку печі, у якій зберігають сіль, сірники. *Щоб сіль і сірники завжди були сухі, їх завжди зберігають у ковбиці* (384, 387 Влад.; 576, 584 Жовтн.; 695, 696, 699 Кривоозер.; 912, 914 Первомай.; 1012 Снігур.).

3. Колода, на якій рубають дрова. Дровітня. *З окоренка зрубаної акації зробили ковбицю, яка буде довго нам служити* (456, 457 Доман.; 751, 752 Микол.).

КОВБО'ЇНА [коўбоўіна], -и, ж. Вибоїна; яма. Див. **КОВДО'БИНА**. *Коли поверталися із степу, наша машина загрузла у глибокій ковбоїні* (576, 584 Жовтн.; 678, 693 Кривоозер.).

КОВБО'К [коўбо́к], -а, ч. Колода. *Біля нашого двору здавна лежить ковбок, на якому вечорами сидять чоловіки, що збираються погомоніти* (331, 332 Веселин.).

КОВГА'Н [коўга́н], -а, ч. 1. Виплетена з осоки або видовбана з дерева миска. *У ковгані формують хліб перед тим, як його випікати у печі* (49 Башт.; 299, 300 Веселин.; 891, 893 Очак.; 926 Первомай.).

2. Металева ступка, у якій товчуть сало, цибулю та ін. Товкачка. *Натовчи у ковгані цибулі, перцю, часнику і заправ борщ* (99 Башт.; 340 Вознесен.; 773, 818 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.).

3. Саморобне пристосування, на якому діти спускаються з пагорбка. *Ми ковган зробили із великої совкової лопати, яку нам дали не фермі* (830 Новоодес.).

КОВДО'БИНА [коўдо́бина], -и, ж. Вибіона на дорозі. *Дорогу в село треба вже ремонтувати, бо багато всяких ковдобин, ніяк нормально і їхати* (424, 429 Доман.).

КО'ВДРЯ [коўдр'а], -і, ж. Ковдра. *Наша стара ковдря уже геть порвалася, треба замінити* (150 Березан.).

КОВЕ'ЗА [ковéза], -и, ж. 1. Гирлига; костур. *У наших старих чабанів такі цікаві ковези, що хочеться і собі таку зробити* (337, 339, 340 Вознесен.; 697, 699 Кривоозер.; 706, 736, 737 Микол.; 829, 842 Новоодес.).

2. Палиця на зразок хокейної клюшки, якою ганяють і б'ють дерев'яну або вовняну кульку (м'яч) під час гри в булку (свинку). *Хлопці забрали свої ковези і пішли на вигін грати в булку* (337, 339, 340 Вознесен.; 697, 699 Кривоозер.; 706, 736, 737 Микол.).

КОВЕЛЮ'ШКА [ковe'л'ушка], -и, ж. Ковінька, гирлига. *Наш дідусь, скільки я його пам'ятаю, ходить з ковелюшкою, бо в нього пошкоджена на війні нога* (97 Башт.).

КОВЕ'Р [ковéр], -а, ч. Килим. *Купили в магазині ковер, щоб повісити у спальні на стіну* (10, 11, 18 Арбузин.; 44, 45, 49, 103 Башт.; 135, 150, 156 Березан.; 203 Березнег.; 268, 274 Брат.; 320, 330 Веселин.; 337, 340, 359, 371 Вознесен.; 448, 478 Доман.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 595, 597, 598 Казан.; 685, 686 Кривоозер.; 712, 713, 731, 734 Микол.; 773, 823 Новобузьк.;

829, 830, 835, 838, 841 Новоодес.; 873, 891, 893 Очак.; 930, 940 Первомай.; 963, 970, 974, 999 Снігур.).

КО'ВЕРЗА [кóверза], -и, ж., ч. р. Вередлива, примхлива людина. Вередуха. Коверзуха. *Наша коверза знову почала коверзувати, капризничити і дутися* (16, 17 Арбузин.; 44, 45, 52, 58 Башт.; 173, 175 Березнег.; 350, 353, 355 Вознесен.; 462, 470 Доман.; 552, 554, 573, 584 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.; 883, 884, 903, 905 Очак.; 970, 972, 998, 999 Снігур.).

КОВЕРЗУ'Н [коверзун], -а, ч. Вередун. *Скажи, нехай отой коверзун не дуже коверзує, бо доведеться самому ремонтувати комбайн* (насел. п. див. **КО'ВЕРЗА**).

КОВЕ'РЯ [ковéр'а], -і, ж. Неохайна жінка. *Ну й коверя, іде межі люди нерозчесаною, у грязному халаті* (552, 554 Жовтн.).

КОВИ'Л [кові́л], -у, ч., бот. (*Stipa* sp.). Трав'яниста степова рослина ковила. Див. **КОВИ'ЛЬ**. *На невдобах у нас буйно росте ковил, полинь* (78, 79, 81 Башт.; 160, 161, 162 Березнег.; 383, 384, 407, 409 Влад.; 840, 841, 870 Новоодес.).

КОВИ'ЛЬ [кові́л'], -ю, ж., бот. (*Stipa* sp.). Рослина ковила. *У нас на косі ростуть лікарські і злакові трави; до злакових належать колоскові: житняк і ковиль дніпровська* (896, 897, 898 Очак.).

КОВІ'НЯ [ков'ін'а], -і, ж. Кочерга. Див. **КОВІ'НЬКА** – 2. *Візьми ковіню і помішай жар у плиті, щоб краще горіло* (203 Березнег.; 322 Веселин.).

КОВІ'НЬКА [ков'ін'ка], -и, ж. 1. Коротке жіноче плюшеве пальто. Див. **ПЛЮ'ШКА**. *Мати одягла свою нерозлучну ковіньку і пішла в магазин, щоб купити цукру* (731, 734 Микол.; 841, 870 Новоодес.).

2. Кочерга. Див. **КОВІ'НЯ**. *Мати ковінькою вигортала з печі попіл, щоб винести з хати* (203, Березнег.; 322 Веселин.).

3. Хворостина. *Як будеш гнати гусей до води, то візьми ковіньку, щоб підганяти* (888, 896 Очак.).

4. Свиня. *Наша ковiнька уже почала хрюкати, мабуть, захотiла їсти* (911 Первомай.).

КОВЙО'Р [коўйoр], -а, ч. Килим. Див. **КОВЕ'Р**. *Хороший великий ковйор зараз коштує дуже дорого, бо вони привозні* (10, 12, 18, 22, 35, 41 Арбузин.; 44, 52, 58, 89, 90, 101, 105 Башт.; 107, 112, 142, 145, 150 Березан.; 234, 257, 268, 271 Брат.; 298, 331, 332 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 456, 478, 490 Доман.; 503, 517, 526 Єлан.; 554, 557, 562, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 608, 621 Казан.; 700 Кривоозер.; 705, 706, 731, 734, 751 Микол.; 773, 780, 822 Новобузьк.; 835, 842, 860, 868 Новоодес.; 876, 892, 899 Очак.; 972, 981, 999. 1012 Снiгур.).

КО'ВНІР [кoўн'ір], -а, ч. Комір. *Давай я виперу твою сорочку, бо ковнiр уже грязний, та й рукава не дуже чисті* (105 Башт.; 676 Кривоозер.).

КО'ВОРОТ [кoворoт], -а, ч. Пристрій бiля колодязя, яким витягають вiдро з водою. Див. **БАРАБА'Н**, **БАРА'Н**, **КО'БКА**. *Батько і син зробили бiля нашої криниці коворот, щоб витягати вiдра з водою* (350, 353 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.).

КОВОРО'ТКА [кoворoткa], -и, ж., тк. Прядка. *У нас на горинці стоїть коворотка, на якій колись пряла бабуся* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 574 Жовтн.).

КОВПА'К [коўпaк] (1), -а, ч. 1. Розгорнений і поставлений колосками вниз сніп поверх копи. *Щоб вiтер не роздув копу і дощ не замочив снопів, зверху ставлять для захисту ковпак* (137, 150 Березан.; 203, 205 Березнег.; 234, 245 Брат.; 320 Веселин.; 337, 353, 354, 355 Вознесен.; 448, 478 Доман.; 573, 576, 584 Жовтн.; 693, 695, 700 Кривоозер.; 734 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 981 Снiгур.).

2. Металева накладка на осі воза. *Ковпак на осі воза ставиться для того, щоб на вісь не попадала грязь* (212, 213, 218, 271 Брат.; 322 Веселин.; 350, 359 Вознесен.; 424, 447, 448, 478 Доман.; 557, 574, 580 Жовтн.; 678, 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 930, 946 Первомай.; 963, 970, 974, 999 Снiгур.).

КОВПА'К [коўпáк] (2), -а, ч., риб. Рибальська снасть. *Ковпак – це рибальська снасть з двох навхрест сполучених тичок, з прикріпленою на кінцях сіткою і довгим держалном* (840 Новоодес.).

КОВРО'ВИЙ [коўро́виї], -а, -е. Килимовий. *Ми купили для великої кімнати широкі коврові доріжки* (насел. п. див. **КОВЕ'Р**).

КО'ВТАТИ [коўтати], -ю, -єш, недок. Стукати, бити. *Бабуся ковтала ціпком по гілках, щоб осипалися червиві яблука* (292, 314, 322 Веселин.; 337, 339, 353 Вознесен.; 398, 399 Влад.).

КОВТЕ'Б [коўте́б^п], -а, ч. Глибока ковбаня. *У ковтебі, що за нашим огородом, завжди стоїть вода, там бовтаються качки* (107, 108, 109 Березан.).

КО'ВТИН [коўтин], -а, ч. Чоловічий жакет. *Брат одів свій святковий ковтин і пішов із сусідом у центр гуляти* (573, 574 Жовтн.).

КОВТКИ' [коўткі], мн. Сережки. *Ми дочці на день народження купили красиві золоті ковтки з дорогоцінним камінцем* (292, 305, 314 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 407 Влад.; 506 Єлан.; 562, 573, 574 Жовтн.; 606 Казан.; 685, 686, 688 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.; 899 Очак.).

КОВТО'К [коўто́к], -а, ч. Жмут збитої вовни. Ковтун. *У мене є два ковтки вовни, зимою буду возитися з ними, прясти* (52 Башт.; 568, 569 Жовтн.).

КО'ВТУН [коўту́н] (1), -а, ч. Клубок суканої вовни. *Добра хазяйка з одного ковтуна шерсті вив'яже багато добрих речей* (587, 588 Жовтн.).

КО'ВТУН [коўту́н] (2), -а, ч., бот. (*Morus*). Дерево шовковиця і її плоди. *На нашому ковтуні, що росте біля вулиці, родять білі шовковиці* (840, 841, 870 Новоодес.; 912 Первомай.).

КОВЧА' [коўча́], -і, ж. Кухоль з довгою ручкою. Див. **КОВШ**. *Набери, синку, ковча свіженької водички і принеси напитися* (292, 314, 322 Веселин.).

КОВЧЕ'Г [коўче́г], -а, ч. Сарай. *Дрова, які сьогодні нарубав син, занесли у ковчег й акуратно склали біля стіни* (552, 554 Жовтн.; 706, 747 Микол.).

КОВШ [коўш], -а, ч. 1. Кругла посудина з ручкою для зачерпування рідини. Ківш. *Набери мені у ковш свіженької водички і постав на тумбочку* (90 Башт.; 150 Березан.; 262 Брат.; 342, 350, 355 Вознесен.; 424, 478 Доман.; 552, 554, 576, 584 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 706, 708, 751 Микол.; 829, 851 Новоодес.; 875, 883, 906 Очак.; 911, 946 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

2. Одна з посудин на ободі водяного колеса. *Вода, яка іде з лотоків, наповнює ковші, які й крутять водяне колесо* (851 Новоодес.).

3. Сузір'я Велика Ведмедиця. *Сузір'я Великий Ковш починається від Полярної зірки і увесь час крутиться навколо неї* (35 Арбузин.; 424, 429 Доман.).

4. Рибальська лозова снасть верша. *Ниток капронових не дістав, так я сплів із лози ковш, подивимося, як буде ловитися риба* (526 Єлан.; 873, 883 Очак.).

КОВША'К [коўша́к], -а, ч. Літровий кухоль з ручкою. *Дочка носить воду відрами, а ковшаком поливає квіти в палісаднику* (322, 330 Веселин.; 383, 384 Врад.; 828, 840, 841 Новоодес.).

КОВШ'НКА [коўш'інка], -и, ж. Ковшик з довгою ручкою. *Дочка принесла із садка повну ковшинку гнилих вишень* (928 Первомай.).

КОВ'Я'ЗНУТИ [коў'язнути], -у, -еш, недок. Мерзнути. *Доки ти будеш ков'язнути на холоді? Іди вже додому та погрійся* (767, 768 Новобузьк.).

КОГІТКИ' [ког'іткі], -ів, мн. Кури. *Заганяй когитки в сарай, хай ідуть на сідало, бо вже вечір* (340 Вознесен.).

КОГОТКИ' [коготкі], -ів, мн., бот. (*Calendula officinalis*). Нагідки лікарські. *Коготки – це трав'яниста та півкущова рослина, яка широко використовується у народній медицині* (974, 981, 993, 1012 Снігур.).

КО'ГОТЬ [ко́гот'], -я, ч. Кіготь. *Випадково заломив коготь, і тепер болить вказівний палець, наче аж опух* (52, 55 Башт.; 456, 478 Доман.; 851, 852 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 1002, 1003 Снігур.).

КО'ГУТ [ко́гут], -а, ч., орн. (*Gallus domesticus*). Півень. *У курнику ранком голосно заспівав молодий когут* (10, 12, 18 Арбузин.; 69, 88, 101

Башт.; 114, 142, 152 Березан.; 162, 174, 175, 203 Березнег.; 212, 234, 267 Брат.; 278, 292, 294, 321, 322, 324, 331, 332 Веселин.; 333, 339, 340, 359, 371, 372 Вознесен.; 383, 404, 409, 410, 415, 422 Влад.; 428, 456, 490 Доман.; 526, 530 Єлан.; 558, 562, 573, 574, 580, 589 Жовтн.; 594, 644 Казан.; 688, 693, 694 Кривоозер.; 702, 731, 745, 753 Микол.; 766, 804, 806 Новобузьк.; 830, 833, 838, 841, 842, 866, 870 Новоодес.; 873, 887, 895 Очак.; 917, 930, 942 Первомай.; 974, 1008, 1012 Снігур.).

КОГУТЕНЯ' [когутен'а], -яти, с. Курчатко. *По двору ходила курка із своїми когутенятами* (насел. п. див. **КО'ГУТ**).

КОГУТКИ' [когуткі́], мн. Сережки. Див. **ЗАУ'ШНИЦІ**. *Наша дочка постійно носить у вухах золоті когутки, які подарувала хрещена мати* (106 Башт.; 292, 314 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 870 Новоодес.).

КОГУТЯ' [когут'а], -яти, с. Півник. *Сьогодні одне когутя почало чогось храматити, мабуть, підломило ніжку* (насел. п. див. **КО'ГУТ**).

КОГУТЯ'ТКО [когут'атко], -а, с. Курчатко. *Наші когутятка за літо добре підросли, восени вже можна буде й різати* (насел. п. див. **КО'ГУТ**).

КОГУТЯ'ЧИЙ [когут'ачій], -а, -е. Півнячий. *Кожного ранку з сараю чути голосний когутячий спів* (насел. п. див. **КО'ГУТ**).

КО'ДАШ [кóдаш], -а, ч., етногр. 1. Боярин на весіллі. Див. **ВО'РНИК**. *Мій брат Микола був кодашем, коли сусідський його товариш женився* (377, 378 Вознесен.).

2. Спеціально прикрашений батіг боярина. *Кодаш прикрашають, прив'язуючи червоні, сині і зелені стрічки* (377, 378 Вознесен.; 943 Первомай.).

КОДЗЮБЕ'ЙКА [кодз'убе́йка], -и, ж. Жилетка. *Принеси дідусеву кодзубейку, я попришиваю пуговички* (829, 842 Новоодес.).

КО'ДРА [кóдра], -и, ж. 1. Старий одяг. *У кутку сарая лежать кодрі: старі штани, піджаки, плаття, кофти і пальта* (83, 87 Башт.; 963, 1019 Снігур.).

2. Смужки подертого старого одягу. *Увесь старий одяг подрали на кодрі, щоб виткати доріжки на підлогу* (83, 87 Башт.; 963, 1019 Снугір.).

КОДРИ'НА [кодріна], -и, ж. Ковдра. *Щоб не холодно було спати, візьми на всякий випадок кодрину, вкриєшся* (573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.).

КО'ЄЦЬ [кóйе'ц'], -я, ч. Клітка для тимчасового утримання свійської птиці. *Батько і син сьогодні зробили новий коєць, щоб літом держати в ньому курей і качок* (693, 694 Кривоозер.; 705, 706 Микол.).

КО'ЖА [кóжа], -і, ж. Шкіра, шкура. *Ми бичка забили на м'ясо, а кожу, яку з нього зідрали, думаю вичинити* (10, 11, 12, 21 Арбузин.; 44, 49, 52, 101, 103 Башт.; 108, 113, 150 Березан.; 161, 166 Березнег.; 245, 250 Брат.; 340, 350, 359 Вознесен.; 432, 439, 442 Доман.; 514, 530, 532 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 595, 608, 640 Казан.; 712, 713, 718, 731 Микол.; 765, 766, 773 Новобузьк.; 828, 829, 851 Новоодес.; 873, 875, 877, 883, 896 Очак.; 981, 982, 999 Снігур.).

КОЖА'Н [кожа́н], -а, ч., зоол. (Microchiroptera). Кажан. *Ми бачили у сараї на горіщі на бантині висіли два кожани* (101, 102, 103, 105 Башт.; 184, 186 Березнег.; 346, 347, 356 Вознесен.).

КО'ЖАНИЙ [кóжаний], -а, -е. Шкіряний. *Воно вже видралося у високе начальство і носить великий кожаний портфель* (насел. п. див. **КО'ЖА**).

КО'ЖАНКА [кóжанка], -и, ж. Шкіряне пальто; куртка; шкірянка. *Син придбав собі красиву кожанку, в ній ходить тільки гуляти* (насел. п. див. **КО'ЖА**).

КО'ЖДИЙ [кóждий], -а, -е, займ. Кожний. *Кожного ранку ми з ферми вивозимо битонами молоко на молочарню* (108, 113, 150 Березан.; 162, 166 Березнег.; 439, 442, 478 Доман.; 505, 513 Єлан.; 573, 589 Жовтн.; 693, 694, 695 Кривоозер.; 712, 713, 718 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

КОЖЕДУ'Б [коже^идуб^п], -а, ч. Майстер, який вичиняє шкіри; кожум'яка. *Петро увесь свій вік був кожедубом, вичиняв шкіри, тому у нього й руки такі чорні* (15 Арбузин.; 383, 389 Влад.).

КОЖІ'ВКА [кож'іўка], -и, ж., тк. Котушка, на яку намотують нитки на ткацькому верстаті. *Синок з самого ранку сидить і намотує бабусі нитки на кожівку* (383, 384 Влад.; 514, 515 Єлан.; 840, 841 Новоодес.).

КОЖІВНЕ' ПОЛОТНО' [кож'іўне^о полотно^о], -а, с., тк. Тонке полотно, виготовлене з найкращого прядива. *Кожівне полотно тчеться з ниток, виготовлених з найкращого прядива* (101, 103 Башт.; 993, 1012 Снігур.).

КО'ЖКА [кож^шка], -и, ж. Кірка, яка вкриває рани, що загоюються. *Випадково яось зірвав кожуку з ранки, і тепер пішла кров, треба знову зав'язувати* (970, 974 Снігур.).

КОЖУ'Х [ко^ужух], -а, ч. 1. Чагарники, які захищають від вітру і сонця ґрунт біля молодих дубків. *Кожух – це чагарник, який захищає від вітру і сонця ґрунт навколо молодих дубків* (16 Арбузин.; 172 Березнег.; 584 Жовтн.).

2. Коричнева або кремова плівка на пряженому молоці. *Вийми глечик з печі, збери кожух у блюдо для внука, він його дуже любить* (322 Веселин.; 340 Вознесен.).

КОЖУ'ШКА [ко^ужушка] (1), -и, ж. Хутряна жилетка. *Піддінь кожушку, бо сьогодні вітряно і холодно, це замерзнеш* (573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.).

КОЖУ'ШКА [ко^ужушка] (2), -и, ж., бот. (*Aggrimonia eupatoria* L.). Трав'яниста рослина парило. *Кожушка – це дикоростуча трав'яниста лікарська рослина, відвар із зілля якої п'ють при недугах печінки* (22, 24 Арбузин.; 261, 262 Брат.; 333, 335, 336 Вознесен.).

КОЗ [коз], виг. Вигук, яким відганяють козу. *Коз, капосна, коз! Коз, від дерева, щоб ти здохла! Уже пооб'їдала всі дерева* (90, 92 Башт.; 298, 299, 300 Веселин.; 383, 389, 390 Влад.; 424, 428, 429, 456, 478 Доман.; 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 5, 703, 731, 734 Микол.; 804, 805, 806 Новобузьк.; 883, 887 Очак.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КОЗА' [коза́], -и, ж. 1. Бочка для вина. *У нас у погребі стоїть повна коза білого вина* (10, 18 Арбузин.; 107, 150 Березан.; 1017 Снігур.).

2. Залишок невиполотого. Огріх. *А он там посередині довгу козу залишили* (322 Веселин.; 569 Жовтн.; 841 Новоодес.).

3. Пропуск при косінні. *Коли комбайнери вночі косили пшеницю, то залишили в одному місці козу, треба скосити негайно* (299, 300 Веселин.).

4. Однолемішний плуг. *Візьми он козу й борону в поле на всякий випадок* (870 Новоодес.; 883, 896, 899 Очак.).

5. Засохлі соплі в носі. *Витри добре носа, а то вже й кози позасихали* (81 Башт.; 160, 172 Березнег.; 331 Веселин.; 355 Вознесен.; 683 Кривоозер.; 706, 736 Микол.; 829, 841 Новоодес.; 883, 891, 906 Очак.).

6. Помилка при заміні кошелькового невода, яка приводить до того, що між кінцями невода залишається проміжок, у який виходить косяк риби. *Ставлячи невод, допустили козу, в яку риба потроху виходить* (150 Березан.).

КОЗА'К [коза́к] (1), -а, ч., іхт. (*Zosterisessor ophiocephalus*). Риба бичок зеленуватого кольору. *Козак зустрічається здебільшого у водах Дніпровсько-Бузького лиману* (137, 142, 150 Березан.).

КОЗА'К [коза́к] (2), -а, ч., ент. (*Blattoptera, Blattaria, Blattodea*). Тарган. *От чортові козаки! І звідки вони беруться, що вже поналізували в хату?* (90, 91 Башт.; 576, 584 Жовтн.).

КОЗА'ЧКА [коза́чка], -и, ж. Розшита жіноча кофта. *У моєї сестри ще й зараз є гарна козачка, яку вона одягає тільки на великі свята* (97, 99 Башт.; 383, 396 Врад.; 870, 871 Новоодес.).

КОЗАЧКИ' [козачкі́], -ів, мн. Кімнатні квіти (загальна назва). *Я люблю, щоб у хаті росли козачки* (705, 706, 731 Микол.).

КОЗАЧО'К [козачо́к], -а, ч. Карточна гра в дурня. *Сьогодні нічого робити, так хлопці принесли карти і грають в козачка* (112 Березан.).

КОЗЕ'Л [козе́л] (1), -а, ч., іхт. (*Abramis*). 1. Підлящ, молодий лящ. *Сьогодні ранком уловив у лимані двох козлів, десятка два бичків, декілька*

тараньок (150 Березан.; 172 Березнег.; 299 Веселин.; 424 Доман.; 573, 574, 576 Жовтн.; 706, 731 Микол.; 876, 891 Очак.; 972 Снігур.).

2. Риба з глистами. *Козел завжди плаває на поверхні води, бо глисти не дають йому можливості пірнати* (150 Березан.; 574 Жовтн.; 747 Микол.).

КОЗЕ'Л [коз'ел] (2), -а, ч., буд. 1. Кроква. *Сусід уже поставив на стіни нової хати козли, скоро почне вкривати* (516, 517, 525 Єлан.; 731, 734 Микол.; 964, 974, 999 Снігур.).

2. З'єднані у горішній частині два дрючки, якими притискають верх солом'яної покрівлі. *Козлами притисли верх покрівлі так, що ніякий вітер не пошкодить, не зірве* (150, 158 Березан.; 212, 218 Брат.; 332 Веселин.; 359 Вознесен.; 514, 530, 533 Єлан.; 558, 562 Жовтн.; 883, 891, 893 Очак.; 1008, 1012 Снігур.).

3. Підставка для розпилювання колод на дрова. Козли. *Козел для розпилювання колод на дрова складається із збитих навхрест жердин* (49, 58, 105 Башт.; 262 Брат.; 350, 356 Вознесен.; 424, 428, 478 Доман.; 558 Жовтн.; 773, 822 Новобузьк.; 891, 893 Очак.; 911 Первомай.; 981, 982 Снігур.).

4. Підставка на чотирьох ніжках, на яку кладуть дощані щити, щоб мазати стіни; стелю; козли; кобилиця. *Чоловіки поставили козли і дощані щити, а ми тепер будемо білити стелю і стіни* (79, 81, 82 Башт.).

5. Пристрій, призначений для виготовлення віників. *Батя з самого ранку стоїть біля козла і в'яже віники на продаж* (554 Жовтн.; 699 Кривоозер.).

6. Устаткування для нагрівання приміщень. *Для отоплення хати син змонтував козла, який добре гріє* (552, 554 Жовтн.).

7. Великий стіг снопів. *Снопи, які ми звезли у двір, склали у великий козел, а молотити будемо трохи пізніше* (68, 69 Башт.; 829, 845, 846 Новоодес.).

КОЗЕ'ЛЕЦЬ [коз'елец'], -я, ч., тк. Штатив витушки, на якій змотують пряжу у клубки. *У нас і зараз є козелець, на якому бабуся змотує пряжу у клубки* (383, 390, 396 Влад.; 822 Новобузьк.; 828, 840, 841 Новоодес.).

КОЗЕ'ЛИК [козе́лик], -а, ч., бот. (*Tragopogon major* Jacq). Лучна трава, стебло якої їстівне. *Пішли в балку, нарвемо козеликів, вони вже солодкі, я вчора пробував* (97 Башт.; 841, 844 Новоодес.).

КОЗЕЛО'К [козе'л'ок], -а, ч., тк. Штатив витушки, на якій змотують пряжу у клубки. *На козелок ставлять витушку, на неї надівають пасмо пряжі і змотують її у клубки* (859, 870, 871 Новоодес.).

КО'ЗИР [ко́зир], -я, ч. Чоловічий головний убір із дашком; каштет. *Учора тато купив мені нового козиря, щоб я не ходив на сонці з неприкритою головою* (49, 51 Башт.).

КОЗИРЬО'К [козир'ок], -а, ч. 1. Картуз. *Дай козирьок, я надіну на голову, бо сьогодні сонце добре припікає* (802 Новобузьк.; 840, 841, 871 Новоодес.).

2. Вертикальне сіткове полотно кефального невода, яке утримується над водою спеціальними стойками і не дає можливості рибі перескакувати через невод. *Козирьок кефального невода не дає можливості рибі перескакувати через сітку* (150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

КОЗИ'ТА [козі́та], -и, ж. Швидка, рухлива дівчина. *Ну, Оксанка й козита, носитья по селу, як вітер, вирішуючи найскладніші питання* (175, 178 Березнег.; 314, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

КО'ЗЛИ [ко́зли], мн. 1. Кроковки, якими скріплюють гребінь солом'яної покрівлі, верх скирти, стіжка. Див. **КО'ЗЛИК** – 2. *Залізь, сину, на кришу і добре прикріпи козли, щоб вітер не зірвав гребінь* (35 Арбузин.; 107, 108 Березан.; 271 Брат.; 331, 332 Веселин.; 350, 359 Вознесен.; 442, 456 Доман.; 693, 694 Кривоозер.; 848, 851 Новоодес.).

2. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху з фронтонами, щоб вітер не заривав боків покрівлі. *Козли прибиваються ще й для того, щоб вітер не заносив дощу* (930 Первомай.).

КО'ЗЛИК [ко́злик] (1), -а, ч., іхт. (*Abramis*). Молодий лящ. Див. **КОЗЕ'Л** – 1. *У нас козлики частенько ловляться на вудочку, але треба мати добру принаду* (насел. п. див. **КОЗЕЛ** – 1).

КО'ЗЛИК [кóзлик] (2), -а, ч. 1. Кроковка, якою скріплюють гребінь солом'яної покрівлі, верх скирти, стіжка. Див. **КО'ЗЛИ** – 1. *Щоб вітер не руйнував покрівлі, треба густіше поставити міцні козлики* (90, 92 Башт.; 160, 161, 163 Березнег.; 372 Вознесен.; 383, 422, 423 Влад.; 478 Доман.; 692 Кривоозер.; 829, 841 Новоодес.; 899 Очак.; 911 Первомай.; 976, 1019 Снігур.).

2. Стоячок витушки. *На козлик ставлять витушку, на неї надівають пасмо пряжі і змотують її у клубок* (278, 279 Веселин.; 407, 409 Влад.; 456, 457 Доман.; 558, 568, 584, 586 Жовтн.; 828, 860, 861 Новоодес.; 911 Первомай.).

КО'ЗЛИК [кóзлик] (3), -а, ч., ент. (Tettigonioidea). Комаха коник. *Козлик – це зелена чи сіра з довгими ногами комаха, що стрибає й крилами утворює сюркотливі звуки* (861, 862, 866, 868 Новоодес.).

КОЗЛЯ'К [коз'л'ак], -а, ч., іхт. (Abramis). Молодий лящ. *Козляки у нас ловляться в окремі періоди літа, не рахуючи заборони на рибальство* (172 Березнег.; 383, 396 Влад.).

КОЗЛЯКИ' [коз'л'акі], -ів, мн. Загальна назва різних видів грибів. *Діти взяли маленькі козубки і пішли в ліс по козляки* (266 Брат.; 383, 405, 406 Влад.; 731 Микол.; 829 Новоодес.).

КОЗЛЯ'ТНИК [коз'л'атник], -а, ч. Гравець у козла (в доміно). *Вечорами збираються козлятники і грають до півночі у доміно* (150 Березан.; 160, 162 Березнег.; 227 Брат.; 333 Вознесен.; 424, 425, 426 Доман.; 550, 558, 562 Жовтн.).

КОЗЛЯ'ЧІ ВОРО'ТА [коз'л'ач'і ворóта], мн. Розвилистий стовп, на якому сушать горшки і глечики. *Познімай усі горщики і глечики з козлячих воріт і постав їх на кухні* (292, 314, 322 Веселин.; 884, 886 Очак.).

КОЗО'ДРІСТЬ [козóдр'іс'т'], -і, ж., бот. (Scilla). Проліски. Див. **КОКО'НДРАС**. *Потеплішало, почав розставати сніг, і діти пішли в ліс рвати козодрість* (1012, 1016 Снігур.).

КОЗУ' ДА'ТИ [ко^узу́ да́ти], фраз. Зробити помилку. *Тож же ще рибаки! Ставлячи невод, дали козу, а тепер дивуються, чому мало риби* (150 Березан.).

КО'ЗУБ [ко́зуб^п], -а, ч. Короб з дуба, береста, липи, лози тощо для пакування, перенесення, зберігання чого-небудь. *Горіхи, які зібрали восени, всі зсипали в козуб, то для них постійне место* (212, 234, 257 Брат.; 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 828, 830, 843 Новоодес.; 911 Первомай.).

КОЗУ'БКА [ко^узу́б^пка], -и, ж. Кошик з лози. *Сьогодні діти назбирали повну козубку різних грибів у нашому лісі* (873, 875 Очак.; 911 Первомай.).

КОЗУБО'К [ко^узубо́к], -а, ч. 1. Короб з лози, липи для зберігання, перенесення чого-небудь. Див. **КО'ЗУБ**. *Діти взяли свій козубок і пішли в ліс по козлячки* (насел. п. див. **КО'ЗУБ**).

2. Кошик, виплетений із лози. *Дочка взяла козубок і пішла на базар купити молододі картоплі* (234, 266 Брат.; 731, 734 Микол.).

КОЗУ'ЛЯ [ко^узу́л'а], -і, ж., риб. Подвійний гачок, яким ловлять рибу. *Я начепив до своєї вудочки козулю і вже п'ять таранок почепилося* (573, 574 Жовтн.; 907 Первомай.).

КОЗУ'ЛЬКА [ко^узу́л'ка] (1), -и, ж. Маленький стільчик. *Наш дідусь сидить на своїй козульці і постійно щось майструє* (752, 753 Микол.).

КОЗУ'ЛЬКА [ко^узу́л'ка] (2), -и, ж. Жук гнойовик. *Жук козулька живе в гною, риє нори в землі, заповнюючи їх гноєм, яким живиться* (107, 109, 110 Березан.; 550 Жовтн.).

КОЗЮ'-КОЗЮ' [ко^уз'у́/ко^уз'у́], виг. Вигук, яким кличуть кіз. Див. **КОЗЮ'СЮ-КОЗЮ'СЮ, КОЗЬ-КОЗЬ**. *«Козю-козю, миленька! Козю-козю!»* – підкликала бабуся свою кізочку (22, 24, 35 Арбузин.; 80, 81 Башт.; 137, 158 Березан.; 278, 279 Веселин.; 337, 339, 340 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 550, 552, 554, 558, 584 Жовтн.; 693, 694, 700 Кривоозер.; 703, 712, 713, 731,

734 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875, 883 Очак.; 911, 930, 946 Первомай.; 963, 981 Снігур.).

КОЗЮ'СЮ-КОЗЮ'СЮ [ко'з'юс'у/ко'з'юс'у], виг. Вигук, яким підкликають козу. *«Козюсю-козюсю, моя рідненька!»* – кликала хазяйка козу, тримаючи у руці кусочок хліба (554 Жовтн.; 712 Микол.; 829 Новоодес.).

КОЗЯ'ВКА [коз'аўка], -и, ж. Кузька. *Маленька козявка, коли лежав на траві, залізла під сорочку і сильно покусала тіло* (137, 151 Березан.).

КОЗЯ'К [коз'ак], -а, ч., ент. (Blattoptera, Blattaria, Blattodea). Комаха тарган. *Як заведуться в хаті козяки, то вивести їх вашко, бо вони дуже живучі* (760, 773 Новобузьк.).

КОЗЬБА' [коз'ба́], -и, ж. Час і процес косіння зернових. Косовиця. *Коли починається козьба, то наші чоловіки на цілий місяць виїжджають у поле* (137, 151 Березан.; 557, 573, 574 Жовтн.).

КОЗЬ-КОЗЬ [коз'/коз'], виг. Вигук, яким підкликають. *Скликаючи кіз, сусідка голосно вигукувала: «Козь-козь, мої миленькі! Козь-козь!»*(10, 12, 18, 21, 22, 35 Арбузин.; 44, 49, 83, 94, 101, 102, 105 Башт.; 135, 145, 150, 152, 156 Березан.; 169, 191, 203 Березнег.; 212, 234, 257, 268, 271 Брат.; 331, 332 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 383, 389 Влад.; 424, 448, 456, 478 Доман.; 514, 517, 526 Єлан.; 562, 568, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 693, 695, 700 Кривоозер.; 2, 5, 706, 751 Микол.; 773, 822, 823 Новобузьк.; 829, 851, 860 Новоодес.; 883, 892, 893, 906 Очак.; 930, 940, 946 Первомай.; 963, 974, 981, 993, 999 Снігур.).

КО'ЗЬКАТИ [коз'кати], -ю, -єш, недок. Викрикувати «козь-козь». *Діти на всю вулицю козькали, зовучи своїх кіз у двір* (насел. п. див. **КОЗЬ-КО'ЗЬ**).

КОЗЬО'Л [коз'ол] (1), -а, ч. 1. Козел, цап. *Дурний козьол заліз у провалля і тепер мекає, бо не може вилізти* (83, 102 Башт.; 322, 330 Веселин.; 396 Влад.; 448, 451 Доман.; 542, 545 Єлан.).

2. Самець сарни; сарнюк. *Козьол водить свою сарну там, де є добра паша* (10, 35, 36 Арбузин.; 471, 490 Доман.; 526 Єлан.; 557 Жовтн.; 723 Микол.; 845 Новоодес.).

3. Зневажлива назва чоловіка. *От старий козьол, почав залицятися до молодих жінок. Та кому ти потрібний?* (150 Березан.; 333, 350 Вознесен.; 505 Єлан.; 558, 576 Жовтн.).

КОЗЬО'Л [коз'ол] (2), -а, ч. 1. Кроковка, якою притискують верх солом'яної або комишевої покрівлі. *Один козьол на криші чомусь зірвався; треба поправити, бо в сильний вітер може всю кришу знести* (102, 103 Башт.; 552, 580, 586 Жовтн.).

2. Козли, на яких розпилюють колоди на дрова. *Неси сюди козьол, будемо пиляти колоди на дрова* (35 Арбузин.; 271 Брат.).

КОЗЬО'Л [коз'ол] (3), -а, ч., іхт. (Abramis). Ляц. *Сьогодні попався на вудочку чималенький козьол, а то все бралися пліточки* (930 Первомай.).

КОЗЬО'Л [коз'ол] (4), -а, ч., гонч. Опора, що підтримує черінь горна. *Козьол у горшечному горні проходить аж до прогону* (359 Вознесен.).

КОЗЬОЛО'К [коз'олок], -а, ч., тк. 1. Стоячок витушки. *Давай сюди козьолок, поставимо витушку і будемо змотувати пряжу у клубки* (191, 195 Березнег.; 478 Доман.; 520 Єлан.).

2. Кроковка, якою притискують верх солом'яної або комишевої покрівлі. *Один козьолок на криші зсунувся; треба, мабуть, поправити, бо вітер може всю кришу знести* (102, 103 Башт.; 552, 580, 586 Жовтн.).

3. Козли для розпилювання колод на дрова. *Винось козьолок, пилку і будемо розпилювати оці колоди на дрова* (35 Арбузин.; 271 Брат.).

КОЙЛА'ТИ [койлати], -ю, -еш, недок., перех., риб. Складати кодолю (канат) у койло (коло). *Рибаки відв'язали кодолю від невода і почали койлати* (137, 142, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.; 873, 887, 906 Очак.).

КО'ЙЛО [койло], -а, с., риб. Зібрані у вигляді кола кодоли рибацьких сіток. *Склавши кодоли у койла, рибаки віднесли їх у кладовку* (137, 142, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.).

КО'ЙЦЕ [кóйце], -я, с. Дерев'яний короб для курей, гусей, кролів, поросят. *У койце поклали три курки, півника й понесли на базар продавати* (695, 696, 700 Кривоозер.; 744, 745 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

КО'КАТИ [кóкати], -є, недок. Видавати уривчасті звуки «ко-ко» (про курей). *Ходять кури по двору та все кокають, немов чогось просять* (52, 58, 83 Башт.; 124, 125 Березан.; 191, 195 Березнег.; 228, 245, 257 Брат.; 299, 300, 301 Веселин.; 356, 359 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 576, 584 Жовтн.; 712, 713, 751 Микол.; 860, 861, 862 Новоодес.; 877, 878, 879 Очак.; 998, 999, 1002 Снігур.).

КОКЛЕ'ТА [кокл'ета], -и, ж., кул. Котлета. *Обідав борщ, картоплю з коклетами, кампот з яблук і груш* (142 Березан.; 554 Жовтн.; 456 Доман.; 597 Казан.; 692 Кривоозер.; 822 Новобузьк.; 859, 870 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 930, 940, 946 Первомай.).

КО'КЛЮЧ [кóкл'уч], -а, ч., мед. Хвороба коклюш. *Коключ – це гостра інфекційна, переважно дитяча, хвороба, що характеризується приступами конвульсивного кашлю* (676, 677, 678, 680 Кривоозер.).

КО'КНУТИ [кóкнути], -у, -еш, док., перех. Убити. *Будучи партизаном, наш дідусь кокнув чотирьох фашистів, серед них одного офіцера* (10, 18, 19, 21, 39, 40 Арбузин.; 45, 49, 51, 58, 59 Башт.; 142, 143, 144, 150, 151 Березан.; 207, 208 Березнег.; 245, 249 Брат.; 299, 300 Веселин.; 337, 340, 356 Вознесен.; 432, 434, 436 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 568 Жовтн.; 706, 712, 713 Микол.; 833, 834, 863 Новоодес.; 877, 878 Очак.; 918, 926, 928 Первомай.).

КОКОВА'ТИ [коков'ати], -є, недок. Видавати короткі уривчасті звуки „ко-ко” (про курей). Сокорити. Див. **КОКОРІ'ТИ**, **КОКОТА'ТИ**. *Кури коковали тихенько, сидючи в холотку біля тину* (396 Врад.; 442, 462 Доман.; 513, 535 Єлан.).

КОКО'НДРАС [кокóндрас], -у, ч., бот. (*Scilla*). Пролісок. *Завтра піду з дівчатами у ліс рвати кокондрас, він уже з'явився* (322 Веселин.).

КОКОРІ'ТИ [кокорі́ти], -ить, недок. Видавати короткі уривчасті звуки „ко-ко” (про курей). Сокорити. *Кури з самого ранку кокорять під тином, не дуже хочуть їти їсти* (731, 734 Микол.).

КОКОРУ'ЗА [кокору́за], -и, ж. Кукурудза. *Кокорuzu ми вже всю зібрали, бадилля скосили і вивезли з поля* (282, 283 Веселин.; 8 Вознесен.).

КОКОРУ'ЗКИ [кокору́зки], мн. Декоративні гарбузики. Див. **ТАРАКУ'ЦЬКИ**. *У нас ростуть декоративні кокорузки в огороді, більше всього ними діти граються* (106 Башт.; 322 Веселин.).

КОКО'СОМ [коко́сом], присл. Дивитися скоса. *Жінка подивилася так кокосом, що в чоловіка аж очі на лоб полізли* (292, 294 Веселин.; 749 Микол.).

КОКОТА'ТИ [кокотáти], -ить, недок. Видавати короткі уривчасті звуки „ко-ко” (про курей). Сокорити. *Уже закрили курей у сараї, а вони продовжують ще кокотати* (268, 269 Брат.).

КО'КОШ [ко́кош], -а, ч. 1. Півень. *Наш старший кокош злетів на штахети і дивиться звідти на вулицю* (314, 322 Веселин.; 337, 377 Вознесен.; 456 Доман.; 829, 830, 870, 871 Новоодес.).

2. М'ясиста середина кавуна. *Кокош кавуна завжди найчервоніший і найсолодший, тому його віддають дітям* (322 Веселин.; 377 Вознесен.).

КОКОША'РА [кокоша́ра], -и, ж., бот. (*Lycopersicum* L.). Помідор. *Наші кокошари уже починають буріти, а скоро й почервоніють* (597, 598 Казан.).

КОКО'ШИК [коко́шик], -а, ч. Зменш.-пестл. до **КО'КОШ** – 1. 1. *Наш молоденький кокошик уже почав ранком співати* (314, 322 Веселин.; 337, 377 Вознесен.; 456 Доман.; 829, 830, 870, 871 Новоодес.).

2. *Кокошик кавуна ми завжди віддаємо дітям, бо він найсолодший* (насел. п. див. **КО'КОШ** – 2).

КОКО'ШИ [коко́ш'і], мн. Спеціально смажена кукурудза так, щоб вона потріскалася і розвернулася. *Кокоші готують із білої кукурузи так: у казанок насипають солі і добре її прогрівають, а потім кидають туди кукурузу, яка*

через деякий час тріскається і розвертається. Оце і є кокоші! (314, 322 Веселин.; 356, 377 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.).

КОКО'ШКА [кокóшка], -и, ж. Курка. Див. **КОКО'ШНИЦЯ**. *Наша ряба кокошка несеться не в шопі на сідалі, а десь в соломі* (314, 322 Веселин.; 337, 377 Вознесен.; 456 Доман.; 829, 830, 870, 871 Новоодес.).

КОКО'ШНИЦЯ [кокóшниц'а], -і, ж. Курка. *Спіймай, сину, оту рябу кокошницю; вона погано несеться, то я заріжу її в борщ* (85 Башт.; 314, 322 Веселин.; 337, 377 Вознесен.; 456, 457 Доман.).

КОКУВА'ТИ [кокува́ти], -є, недок. Кукувати. Видавати характерні для зозулі звуки „ку-ку”. *Сьогодні вечером кокуля кокувала, комусь літа рахувала* (насел. п. див. **КОКУ'ЛЯ**).

КОКУ'ЛЯ [коку́л'а], -і, ж., орн. (Coccyzus). Зозуля. *Десь вечером кокуля кокувала, комусь літа рахувала* (150, 152, 156 Березан.; 514, 515 Єлан.; 828, 830 Новоодес.).

КО'КУШ [ко́куш], -а, ч. Гуля на тілі. *Біг і вдарився лобом об одвірок, і тепер вискочив кокуш, який болить* (101, 103, 105 Башт.; 207, 211 Березнег.).

КО'ЛБА [ко́лба], -и, ж. 1. Пристрій над криницею для витягання відра з водою. Коловорот. Див. **КО'ЛБА**. *Біля нашого колодязя є колба, щоб витягати відра з водою* (359 Вознесен.).

2. Резервуар газової лампи. *Налий у колбу керосину, бо минулої ночі увесь вигорів* (105 Башт.).

3. Скло газової лампи. *Витри колбу газової лампи, бо вже дуже закоптилася* (70 Башт.).

КОЛГО'СПНИЦЯ [колго́спниц'а], -і, ж. Сорт динь. *По всьому баштані жовтіли круглі дині колгоспниці, а поряд – рябі кавуни-херсонці* (45, 49, 52 Башт.; 169, 173, 174 Березнег.; 322 Веселин.; 333, 356 Вознесен.; 432, 439, 449 Доман.; 503, 505 Єлан.; 557, 562, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 706, 731, 736 Микол.).

КОЛДО'БИНА [колдо́бина], -и, ж. Вибоїна. *На дорозі колдобини заважають швидко їхати, тому ми їдемо обочиною* (49, 51, 90, 94 Башт.; 132, 135 Березан.; 160, 161, 162 Березнег.; 320 Веселин.; 340, 350 Вознесен.).

КОЛДУВА'ТИ [колдува́ти], -ю, -єш, недок. Чаклувати. *Нам не треба ні гадати, ні колдувати, то все дурниці, розраховані на слабкодушких людей* (насел. п. див. **КОЛДУ'Н**).

КОЛДУ'Н [ко'лдун], -а, ч. Чаклун. *Був тут у нас один колдун, який займався колдовством, та десь зник* (53, 78 Башт.; 145 Березан.; 234, 262 Брат.; 320 Веселин.; 383, 389 Влад.; 424, 456, 478 Доман.; 517, 526 Єлан.; 550, 573, 576, 584 Жовтн.; 617 Казан.; 708, 751 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 840, 851 Новоодес.; 875, 883, 899 Очак.; 972, 974, 999 Снігур.).

КОЛДУ'НЯ [ко'лдун'а], -і, ж. Чаклунка. *Зараз уже ніхто не вірить ніяким ворожкам, колдуням та екстрасенсам* (насел. п. див. **КОЛДУ'Н**).

КОЛЕЖА'НКА [коле'жанка], -и, ж. Колега; подружка. *Ми із своїми колежанками ходили на річку купатися, трохи позагоряти на сонці* (49, 55, 71 Башт.; 337, 339 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 787 Новобузьк.).

КОЛЕ'СИКИ [колéсики], -ів, мн., тк. Блоки в ткацькому верстаті, якими рухаються шнури, прив'язані до верхніх рейок начиння. *По колесиках ткацького верстата рухаються шнури, що прив'язані до верхніх рейок начиння* (101, 105 Башт.; 271, 273 Брат.; 456 Доман.; 514, 530 Єлан.; 574 Жовтн.; 1008, 1012 Снігур.).

КОЛЕ'СНИК [колéсник], -а, ч. Колісник. *Наш колесник може зробити колесо до будь-якого воза або гарби* (101 Башт.; 456 Доман.).

КОЛЕ'СНЯ [колéсн'а], -і, ж. 1. Ковальський пристрій, на якому натягують шини на обід колеса. *Неси шини до колесні, будемо натягувати на ободи коліс* (16, 22 Арбузин.; 90, 101, 105 Башт.; 145 Березан.; 160, 161, 162 Березнег.; 212, 257, 262, 268, 271 Брат.; 383, 407 Влад.; 424, 429, 456, 478

Доман.; 526, 527 Єлан.; 568, 573, 574, 576 Жовтн.; 760, 773 Новобузьк.; 829, 838, 840, 841, 851 Новоодес.; 946 Первомай.; 970, 974, 981, 1012 Снігур.).

2. Колішня плуга. Див. **КОЛІСНИЦЯ**. *Беріть на воза і плуга, і колесню, везіть у поле і будемо розорювати ланки* (11 Арбузин.).

КОЛЕ'ШНЯ [колéшн'а], -і, ж. 1. Повітка, сарай. *Усяке господарське знаряддя, призначене для бригади, зберігається у коleshні* (271 Брат.; 314 Веселин.; 337 Вознесен.; 574 Жовтн.).

2. Передня колісна частина плуга; колішня. *Колешню вивезли у поле ще вчора возом разом із плугом* (94 Башт.; 107, 110 Березан.; 271, 273 Брат.; 432, 462 Доман.; 708, 731 Микол.; 974, 999 Снігур.).

КОЛИБА' [колиба́] (1), -и, ж. 1. Курінь для сторожів, пастухів. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Наші пастухи в непогоду ночують у колибі, яку вони зробили з очерету* (90, 92 Башт.; 137 Березан.; 279, 280, 332 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; Доман.; 550, 558 Жовтн.; 692, 697 Кривоозер.; 930 Первомай.; 976, 974 Снігур.).

2. Шашлична. *У колибі, яка знаходиться на розі вулиці, продають шашлики та різні закуски* (16 Арбузин.; 685, 686 Кривоозер.).

КОЛИБА' [колиба́] (2), -и, ж., буд. Саман. *Сусіди у неділю робили колибу, думають поставити новий сарай* (278, 280 Веселин.; 456, 457 Доман.; 586, 592 Жовтн.; 934 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

КОЛИБЕ'ЛЬ [колибéл'], -і, ж. Дитяча колиска. *Внучок спить у колибелі, тому дочка зараз пішла в магазин* (52, 68 Башт.; 234 Брат.; 278, 279 Веселин.; 407 Врад.; 478 Доман.; 557, 568, 573, 574 Жовтн.; 829, 830, 843, 863 Новоодес.; 887, 893, 899 Очак.; 981 Снігур.).

КОЛИ'БНИЙ [колібній], -а, -е. Саманний. *Цього літа збудували для корови новий колибний сарай* (насел. п. див. **КОЛИ'БА** – 2).

КОЛИ'БНИЦЯ [колібниц'а], -і, ж. Форма, станок для виготовлення саману. *Батько зробив дві колибниці, щоб виготовляти колибу для будівництва сарая* (981, 999 Снігур.).

КО'ЛИК [ко́лик], -а, ч. 1. Невеликий кілок. *Забий якийсь колик і прив'яжи теля, щоб не ходило по всьому двору* (175, 176 Березнег.; 372, 373 Вознесен.; 554, 580 Жовтн.; 974 Снігур.).

2. Один із зубів на валику граблів. *Витеши колика і встав у дерев'яні граблі, бо погано гребуть* (137, 144, 145 Березан.; 580 Жовтн.; 700 Кривоозер.).

КОЛИСА'НКА [колисáнка], -и, ж. Колиска для малої дитини. *Поклади дитину в колисанку, я буду доглядати, а ти займайся своїми справами* (21, 22, 35 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 245, 249 Брат.; 337, 350 Вознесен.; 526 Єлан.; 550, 574 Жовтн.; 692, 697 Кривоозер.; 751 Микол.; 972, 974 Снігур.).

КО'ЛИШОК [ко́лишок], -а, ч. Невеликий кілок. Заколесник. *Колишок вставляється із зовнішньої сторони колеса у вісь, щоб колесо не спадало* (105 Башт.).

КОЛІЗНЯ'К [кол'ізн'áк], -а, ч., вівч. Кошара. *Загони овець у колізняк і дай наніч їм якогось корму, щоб не бекали* (892, 893 Очак.).

КОЛІСНИКИ' [кол'існикі́], -ів, мн. Чавунні бруски, з яких складається решітка у піддувалі топки для проходження повітря під паливо і виходу золи з топки. *Один колісник у грубі перегорів, і тепер падає вугілля в піддувало* (74, 75 Башт.; 166, 167 Березнег.; 234, 255 Брат.; 545 Єлан.; 584, 591, 592 Жовтн.).

КОЛІСНИ'ЦЯ [кол'існійц'á], -і, ж. Передня колісна частина плуга. Колішня. Див. **КОЛІСНЯ'ТА**. *У колісниці плуга змазав осі, щоб краще крутилися колеса* (44, 45 Башт.; 145, 156 Березнег.; 8 Вознесен.; 396, 407 Врад.; 424, 478 Доман.; 514 Єлан.; 558, 580 Жовтн.; 676, 700 Кривоозер.; 708 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 970, 972 Снігур.).

КОЛІСНЯ' [кол'іс'н'á], -і, ж. Ковальський пристрій, на якому натягують шини на ободи коліс. *Біля кузні змонтована колісня, на якій ковалі натягають шини на колеса* (35, 39 Арбузин.; 731, 734, 751 Микол.).

КОЛІСНЯ'ТА [кол'іс'н'áта], мн. Передня колісна частина плуга. Колішня. *Плуг і коліснята вивезли в поле бричкою ще вчора вечером* (49, 51

Башт.; 132, 133 Березан.; 751 Микол.; 762 Новобузьк.; 899 Очак.; 930 Первомай.).

КО'ЛЯ [кóл'йа], -ї, ж. Залізниця. *У Миколаїв ми з вами поїдемо колією, поїзд відходить ранком* (52 Башт.; 331, 332 Веселин.).

КОЛКИ'Й [колкії], -а, -е. Колючий. *Там росте якась колка трава, тому давай її обійдемо, щоб не пожалити ноги* (350, 351 Вознесен.).

КО'ЛЛЯ [кóл':а], -я, с. Металева засувка, якою перекривають димохід. *Закрий коллям каглу, щоб теплий дух з груби пішов на хату* (686, 688 Кривоозер.).

КО'ЛО [кóло], -а, с., тк. Нижній вал у ткацькому верстаті. *На коло ткацького верстата навивається зіткане полотно* (101, 103 Башт.).

КОЛОБА'НЯ [колоба́н'а], -і, ж. Ковбаня. Див. **КОЛОБА'ТИНА**. *У лимані є такі колобани, де вода закручує і втягує все, що туди попадає* (550 Жовтн.).

КОЛОБА'ТИНА [колоба́тина], -и, ж. Ковбаня. *У нашій річці є колобатини, де крутиться вода і втягує все, що туди попадає* (257, 260 Брат.; 407, 409 Влад.; 439, 497 Доман.; 533, 535 Єлан.; 640, 641 Казан.; 737, 738, 739 Микол.; 842, 843, 866 Новоодес.).

КОЛОВИ'Д [колові́д^Г], -у, ч. Обрій. *З цього пагорба відкривається хороший коловид, далеко видно, що робиться на лимані* (573, 574 Жовтн.; 747 Микол.).

КОЛО'ВОРОТ [колóворот], -а, ч., тк. 1. Прядка. *Наша бабуся часто пряде нитки на коловороті, який вона зберегла ще з тридцятих років* (407 Влад.; 424, 439 Доман.).

2. Широкий рухомий брус із двома ручицями на передку воза. *Коловорот на перетку воза дає можливість робити повороти в обидві сторони* (10, 11 Арбузин.; 105 Башт.; 107, 109 Березан.; 234 Брат.; 424, 478 Доман.; 580, 584 Жовтн.; 678 Кривоозер.; 822 Новобузьк.).

КОЛО'ВОРОТОК [колóвороток], -а, ч., тк. Прядка. *На коловоротку треба вчитися прясти нитки, так просто нічого не втнеш* (439 Доман.).

КОЛО'ДА [колóда], -и, ж., бдж. 1. Вулик-дуплянка. *У нашого дідуся, який увесь свій вік пасічникує, зберігаються вулики-колоди* (101, 105 Башт.; 424, 478, 490 Доман.; 526, 533 Єлан.; 550, 552 Жовтн.; 5 Микол.; 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 976, 984 Снігур.).

2. Висячий замок. Див. **КОЛО'ДИЦЯ, КОЛО'ДКА**. *Ідучи з дому, двері замкнули колодою, бо повернемося пізно* (320, 321 Веселин.).

КОЛОДА'Ч [колода́ч], -а, ч. Великий ніж з дерев'яною колодкою. Див. **КОЛОД'Й**. *Що то в тебе за колодач, що ним і хліба не вріжеш, не те що якусь деревину?* (693, 694, 695 Кривоозер.; 706, 738 Микол.).

КОЛО'ДВИЩЕ [колóдвишче], -а, с., метеорол. Ожеледиця. *Зараз надворі таке колодвище, що ні проїхати, ні пройти спокійно не можна* (676, 678 Кривоозер.).

КОЛО'ДЕЦЬ [колóдец'], -я, ч. Криниця. *Біля колодця, який недавно викопали в балці, вчора уже поставили журавля* (44, 45, 75 Башт.; 137, 150 Березан.; 271, 273 Брат.; 312, 320 Веселин.; 359 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 456, 478, 490 Доман.; 514, 515 Єлан.; 576. 580, 584 Жовтн.; 751, 753 Микол.; 828 Новоодес.; 883, 891, 893, 899 Очак.; 981, 993, 1012 Снігур.).

КОЛО'ДИЦЯ [колóдиц'а], -і, ж. 1. Висячий замок. Див. **КОЛО'ДА, КОЛО'ДКА**. *У Ганни ще й зараз сінешні двері закриваються колодицею* (516, 517 Єлан.; 995, 996 Снігур.).

2. Маточина колеса. *Колодиця колеса зовсім розсохлася, треба замочувати, бо повипадають спиці* (557, 558, 562 Жовтн.).

КОЛО'ДІЗНИЙ [колóд'ізній], -а, -е. Криничний. *Колодізний журавель у балці вже стоїть, мабуть, років двадцять п'ять* (насел. п. див. **КОЛО'ДІЗЬ**).

КОЛО'ДІЗЬ [колóд'із'], -я, ч. Криниця. Див. **КОЛО'ДЕЦЬ**. *Наш колодизь уже замулився, тому тато збирається його почистити* (135, 145 Березан.; 274 Брат.; 773, 822 Новобузьк.; 974, 999 Снігур.).

КОЛОДІЙ [колодії] (1), -я, ч. Великий ніж з дерев'яною колодкою. *У нас є колодій, батько його завжди бере, як іде до когось колоти свиню* (212, 213, 218 Брат.; 478 Доман.; 708 Микол.; 773, 822 Новобузьк.).

КОЛОДІЙ [колодії] (2), -я, ч. Майстер, який виготовляє колеса. Колісник. *Зараз колодії і виготовляють колеса до возів, і ремонтують* (911 Первомай.).

КОЛОДІЙНЯ [колодіїн'а], -і, ж. Ковальський пристрій, на якому надівають шини на колеса. Див. **КОЛІСНЯ'**, **КОЛОДІНЬ**. *Ковалі розігрівають шину в горні, а потім натягають її на колодійні на обід колеса* (49 Башт.; 517 Єлан.; 708 Микол.; 891, 892, 893 Очак.).

КОЛОДІНЬ [колод'ін'], -я, ч. Ковальський пристрій, на якому надівають шини на колеса. *Колодінь знаходиться біля кузні, на ньому натягають шини на ободи коліс* (58, 59 Башт.; 383, 396 Влад.; 693, 700 Кривоозер.).

КОЛО'ДКА [колóд'ка], -и, ж. 1. Висячий замок. *Сінешні двері ми замикаємо колодкою, але є біля них і засув* (102 Башт.; 274 Брат.; 320, 322, 323 Веселин.; 340, 355 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 456, 478, 490 Доман.; 528, 529 Єлан.; 558 Жовтн.; 678, 693, 700 Кривоозер.; 760, 773, 822 Новобузьк.; 830 Новоодес.; 915 Первомай.; 980, 1012 Снігур.).

2. Маточина колеса. *Колодки коліс так пересохли, що аж потріскалися, треба буде замочити* (94, 102 Башт.; 185, 203 Березнег.; 257, 271 Брат.; 299 Веселин.; 384 Влад.; 448 Доман.; 580 Жовтн.; 822 Новобузьк.; 911 Первомай.; 1012 Снігур.).

КОЛО'ДКИ [колóд'ки], мн. Колготки. *Купила в магазині сину новенькі колодки, бо ті вже на колінах попротирав* (751 Микол.).

КОЛО'ДКОВИЙ ВУ'ЛИК [колóд'ковий в'улик], -а, ч., бдж. Вулик, видовбаний з цілісної колоди. *Колодкові вулики зараз рідко зустрічаються, як правило, лише у старих пасічників* (64, 66 Башт.; 562, 573, 574 Жовтн.; 678 Кривоозер.; 930 Первомай.).

КОЛО'ДОЙКА [колóдоїка], -и, ж., ковал. Ковальський пристрій, на якому надівають шини на колеса. *Біля кузні змонтована колодойка, на якій натягають шини на колеса* (68, 69 Башт.; 266, 267 Брат.).

КОЛО'ДЯЗЬ [колóд'аз'], -я, ч. 1. Криниця. *Пастухи викопали біля озера колодязь, щоб брати прісну воду для пиття* (10, 11, 39 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 580, 583 Жовтн.).

2. Штучне обцементоване водоймище для зберігання привозної води. Див. **БАСИ'НА**. *Ми в свій колодязь щомісяця заливаємо п'ятикубовий водовоз води* (552, 554 Жовтн.; 595, 597 Казан.; 685, 686 Кривоозер.).

КОЛО'К [колóк], -а, ч. Кілок. Заколісник. *Колок вставляється із зовнішньої сторони колеса у вісь, щоб колесо не спадало* (320 Веселин.).

КО'ЛОКОЛ [кóлокол], -а, ч. Дзвін. *У звінці нашої церкви повісили один великий колокол, один середній і два маленьких* (10, 11, 22, 32, 35, 36 Арбузин.; 90, 91, 101 Башт.; 137, 144 Березан.; 234, 268, 271 Брат.; 320, 322 Веселин.; 340, 350, 356 Вознесен.; 424, 456, 478, 490, 498 Доман.; 526, 527 Єлан.; 552, 557, 558, 573, 574, 584 Жовтн.; 596, 617 Казан.; 731, 734 Микол.; 773, 823 Новобузьк.; 840, 851, 852 Новоодес.; 883, 891, 893 Очак.; 946 Первомай.; 963, 970, 972, 974, 993 Снігур.).

КОЛОКО'ЛЬЧИКИ [колокóл'чики], мн., бот. (*Protea tricolor* L.). 1. Рослина кручені паничі. *Колокольчики – це однорічна витка рослина з великими квітками, схожими на колокольчики* (10, 16 Арбузин.; 49 Башт.; 107, 109, 156 Березан.; 262, 271, 274 Брат.; 299, 300 Веселин.; 340 Вознесен.; 558, 573, 574, 576 Жовтн.; 760, 773, 823 Новобузьк.; 829, 851, 852 Новоодес.; 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

2. Трав'яниста рослина плетуха звичайна. *Колокольчики обплели увесь забор так, що за ним нічого не видно* (156 Березан.; 160, 161, 162, 175 Березнег.; 424, 425, 428, 462 Доман.; 516, 517 Єлан.; 596, 597, 598 Казан.; 685 Кривоозер.; 706, 712, 713 Микол.).

3. Трав'яниста рослина дзвоники. *Колокольчики – це напівкущова рослина з блакитними, синіми, бузковими, фіолетовими квіточками, які*

формою схожі на маленькі колокольчики, тому і рослину так називають (45, 52, 58, 71 Башт.; 144, 145 Березан.; 191, 195 Березнег.; 350, 359 Вознесен.; 557, 558, 562 Жовтн.; 873, 877, 891 Очак.; 963, 974, 981, 999 Снігур.).

КОЛО'НИ [колони], мн. Кам'яні опори, на які вішають ворота. *Колони ми вже поставили, скоро на них повісимо нові ворота, які зробив майстер (766, 768 Новобузьк.).*

КОЛОПНИ'ЩЕ [колопнішче], -а, с. Поле, на якому росли коноплі. Коноплице. *На колонниці наступного року думаємо посіяти кукурузу, а може, й просо посіємо (829 Новоодес.).*

КОЛО'ПНІ [колони], мн. Коноплі. *Колонні ми вже зібрали, але ще дуже багато з ними мороки (829 Новоодес.).*

КОЛОСКУВА'ННЯ [колоскуван'а], -я, с. Колосіння. *Уже почалося колоскування злакових, а це дуже важливий період для сільського господарства (насел. п. див. КОЛОСКУВА'ТИСЯ).*

КОЛОСКУВА'ТИСЯ [колоскуватис'а], -ється, недок. Викидати колос. *Люблю дивитися, як пшениця колоскується, аж серце радується (49, 99 Башт.; 161, 162, 166 Березнег.; 340, 341, 356 Вознесен.; 568, 572, 573, 592 Жовтн.; 608, 621 Казан.; 683, 686, 688 Кривоозер.; 751, 752, 753 Микол.; 829, 840, 841 Новоодес.; 911, 926, 943 Первомай.; 996, 998, 1008 Снігур.).*

КОЛОСОВИ'ЩЕ [колосовішче], -а, с. Колоскова частина снопа. *Колосовище пшеничного снопа було схоже на величезний букет (45, 79, 89, 94 Башт.; 383, 384, 407, 415 Влад.; 562, 573, 574 Жовтн.; 5, 731, 736, 737 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 873, 878, 883, 899 Очак.; 974, 981, 999 Снігур.).*

КО'ЛОТ [колот], -а, ч., риб. Рибальський бовт. *Колотом колотять воду, щоб риба ішла в те місце, де стоять сіті (700 Кривоозер.).*

КОЛО'ТВИЦЬ [колотвиц'], -я, ч. Скляночка, стопочка. *Будучи в гостях, випила один колотвиць горілочки і вже зап'яніла (49 Башт.).*

КОЛО'ТИНА [колотина], -и, ж. Сколотини. *Колотини ми збираємо і годуємо ними поросяток, а їх у нас двоє (830 Новоодес.).*

КОЛОТІ'ВКА [колоті'ўка], -и, ж. Посудина, у якій збивають масло. Масничка. *Налий у колотівку сметани і дай синові, щоб збивав масло* (137 Березан.; 678, 679 Кривоозер.; 1012 Снігур.).

КОЛОТІ'ВЦЕ [колоті'ўце], -я, с. 1. Товкачик, яким товчуть картоплю. *Мама відварила картоплю, потовкла її колотівцем, добре помастила і поставила на стіл* (99 Башт.; 292, 294 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 550, 554 Жовтн.; 974 Снігур.).

2. Паличка з дірчастим кружком, якою збивають масло у масничці. *Збивати масло у масничці найкраще колотівцем, а не ложкою чи кописточкою* (676, 678, 683, 693 Кривоозер.).

3. Велика копистка або палка, якою розмішують пійло для худоби, свиней. *Дочка розмішувала колотівцем пійло для корови, потроху добавляючи дерті* (502, 503, 505 Єлан.).

КОЛОТІ'ЛЬЦЕ [колоті'ўльце], -я, с. Паличка з дірчастим кружком, якою збивають масло у масничці. Див. **КОЛОТІ'ВЦЕ** – 2. *Закінчивши збивати масло, вимиєш макітру, колотільце і поставиш сушитися* (5, 705, 731 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 911, 932, 933 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

КОЛО'ТНИК [колотник], -а, ч. Сварливий чоловік; забіяка. *Ну й колотник! Не може спокійно жити, постійно знімає колотнечу, сварку, иноді й до бійки доходить* (271, 273 Брат.; 822, 823 Новобузьк.).

КОЛОТНИ'ЦЯ [колотниц'а] (1), -і, ж. Сварлива жінка. *Прийшла ота ротата колотниця і зняла таку бучу, що жінки вже всі пересварилися* (35, 36 Арбузин.; 101 Башт.; 257 Брат.; 830 Новоодес.; 887, 888 Очак.).

КОЛОТНИ'ЦЯ [колотніц'а] (2), -і, ж. Масничка. *У колотниці збивають масло переважно із вершкової сметани* (11, 27 Арбузин.; 383, 384, 407 Влад.; 478 Доман.; 568, 576 Жовтн.; 830, 840, 841 Новоодес.; 876, 891 Очак.).

КОЛОТУ'Н [коло'тун], -а, ч., метеорол. Холодна з вітром погода. *Одягайтесь, хлопці, добре, бо надворі піднявся великий колотун* (35 Арбузин.; 44, 99 Башт.; 160 Березнег.; 278, 320, 331 Веселин.; 383, 387, 422 Влад.; 448 Доман.; 554, 586 Жовтн.; 5 Микол.; 773, 782, 823 Новобузьк.; 841,

870 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 911, 912, 932 Первомай.; 963, 970, 981, 999 Снігур.).

КОЛОТУ'ХА [коло'ту́ха] (1), -и, ж. Сварлива жінка. Див. **КОЛОТНИ'ЦЯ** – 1. *Прийшла баба Дунька – відома на все село колотуха, яка, де не з'явиться, скрізь зніме колотнечу* (278, 280 Веселин.; 355 Вознесен.; 568 Жовтн.; 760, 822 Новобузьк.; 899 Очак.; 930 Первомай.).

КОЛОТУ'ХА [коло'ту́ха] (2), -и, ж. 1. Сметана-ряжанка. *Сьогодні на сніданок подали гарячі пироги з сиром і свіжу колотуху* (49, 58, 59, 90 Башт.; 261, 262 Брат.; 285, 320, 329 Веселин.; 390, 393 Влад.; 456, 498 Доман.; 505, 509 Єлан.; 550, 568, 569, 589 Жовтн.; 688, 695, 696, 700 Кривоозер.; 841, 851 Новоодес.; 907, 946, 951 Первомай.).

2. Затірка. *Колотуху варять на воді або молоці з розтертого на дрібні кусочки тіста* (107, 108, 110 Березан.; 407 Влад.; 550 Жовтн.; 706, 747 Микол.).

3. Лемішка. *Колотуха – це страва з густо запареного гречаного борошна, засмажена салом, олією або маслом* (35 Арбузин.).

4. Пійло для свиней. *Для свиней приготувала колотуху з вареної картоплі і висівок* (44, 101, 103 Башт.; 203 Березнег.; 829, 842, 843, 844 Новоодес.).

КОЛОТУ'ШКА [коло'ту́шка], -и, ж. 1. Сметана-ряжанка. *Сметану колотушку чоловіки завжди п'ють із чашок* (насел. п. див. **КОЛОТУ'ХА** – 2).

2. Масничка, у якій збивають масло. *У колотушку залила вершкову сметану, тепер буду збивати масло* (568, 569, 584 Жовтн.).

3. Паличка, якою збивають масло у масничці. Див. **КОЛОТІ'ВЦЕ** – 2, **КОЛОТІ'ЛЬЦЕ**. *Колотушка, якою збивають масло, має на кінці дірчастий кружок, що прискорює збивання масла* (10, 16, 22, 35 Арбузин.; 52, 69, 81, 89, 101, 103, 105 Башт.; 145, 156 Березан.; 234, 257, 268, 274 Брат.; 320, 332 Веселин.; 407 Влад.; 478, 490 Доман.; 526 Єлан.; 552, 562, 568, 573 Жовтн.);

667 Казан.; 5, 734, 751 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 829, 843, 851 Новоодес.; 891, 899, 906 Очак.; 911, 926 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

4. Пійло для свиней. *Наші підсвинки добре їдять колотушку і швидко набирають вагу* (44, 49, 55, 101, 103 Башт.; 185, 203 Березнег.; 829, 842, 843 Новоодес.).

5. Копистка для розмішування мамалиги, лемішки тощо. *Як будеш готувати мамалигу, то візьми колотушку і добре вимішуй, щоб не пригоріла* (90 Башт.; 273, 274 Брат.; 350, 355 Вознесен.; 424, 427, 432, 445 Доман.; 505, 514, 517 Єлан.; 568 Жовтн.; 751 Микол.; 860, 862 Новоодес.).

КОЛОТЮ'ХА [коло^ут'уха], -и, ж. Пійло для тварин. *Для свиней приготувала колотюхи, як вихолоне, тоді наллю, хай їдять* (278, 279 Веселин.).

КОЛОТЯ'НКА [колот'анка], -и, ж. Сколотини. *Колотянку, яка залишається після збивання масла, ми віддаємо поросяткам* (640 Казан.; 676, 678 Кривоозер.).

КО'ЛОТЬ [кóлот'], -і, ж. Замерзла грудка болота. *Ударив вечером мороз, і по дорозі колоть така, що на кожному кроці спотикаєшся* (158, 159 Березан.; 278, 279, 280, 292, 294 Веселин.).

КОЛОЧО'К [колочóк], -а, ч. Заколісник. *Колочок вставляється з зовнішньої сторони колеса у вісь, щоб не спадало колесо* (234, 268 Брат.; 760, 763 Новобузьк.).

КОЛО'ША [колóша], -і, ж. Холоша; штанина. Див. **КОЛО'ШИНА**. *Де ти ото бродив, що колоші штанів по коліна в болоті?* (10, 11, 35, 36, 39 Арбузин.; 49, 52, 58 Башт.; 120, 145 Березан.; 245, 249 Брат.; 292, 322 Веселин.; 432, 434, 453 Доман.; 516, 517, 524 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 695, 696, 700 Кривоозер.; 736, 737, 738 Микол.; 851, 870, 871 Новоодес.; 883, 884, 889 Очак.; 940, 951 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

КОЛО'ШИНА [колóшина], -и, ж. Штанина; холоша. *Біг, зачепився за якусь дротину і розірвав праву колошину штанів аж до самого коліна* (насел. п. див. **КОЛО'ША**).

КОЛПА'К [колпáк], -а, ч. Бляшаний ковпачок на машинці гасової лампи. *Зніми скло і почисть ковпак, щоб краще горіла лампа* (105 Башт.; 268 Брат.; 503 Єлан.; 835, 842, 843 Новоодес.).

КОЛТУ'Н [ко^ултун], -а, ч., тк. Клубок вовни, пряжі. *Наша бабуся ще літом зсукала великий колтун вовни, а тепер в'яже кофту* (505, 508, 509 Єлан.; 753, 756 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

КОЛУБА'НЯ [ко^улубан'а], -і, ж. Ковбаня. *За нашим огородом є колубаня, в якій увесь день сидить качка з каченятами* (335, 336, 340, 356 Вознесен.).

КОЛУ'Н [ко^улун], -а, ч. 1. Довгий вузький ніж, яким колють свиней. Колій. Див. **КОЛЮ'Х**. *Наш батько добре орудує колуном, одним ударом заріже будь-якого кабана* (851, 852, 860 Новоодес.; 883 Очак.).

2. Загострений пахілець, яким скріплюють дерев'яні частини будівлі у пазах. *Натеші колунів з обрізків дошок, щоб скріплювати балки, на які будуть ставитися крокви* (94, 95, 99 Башт.; 383, 389, 390 Влад.; 683, 695 Кривоозер.).

КО'ЛЮК [ко^ул'ук], -а, ч., бот. (*Carduusacanthoides* L.). Будяк. Див. **КОЛЯ'К**. *Хлопці палками позбивали всі колюки, що росли у нас за огородами* (292, 294, 322 Веселин.; 383, 384, 388 Влад.; 591, 592, 593 Жовтн.; 970, 999 Снігур.).

КО'ЛЮХ [ко^ул'ух], -а, ч. Ніж, яким колють свиней. Колій. *Батько взяв свій колюх і ранком пішов комусь колоти свиню* (16, 22 Арбузин.; 44, 45, 46, 49 Башт.; 150, 156 Березан.; 297, 299, 332 Веселин.; 478 Доман.; 911, 926, 930 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

КОЛЮ'ЧА СЛИ'ВА [ко^ул'уча слі ва], -и, ж., бот. (*Prunus spinosa* L.). Терен звичайний. *У нас добре росте колюча слива, цьому сприяє і ґрунт, і погода* (550 Жовтн.; 896, 897, 898 Очак.).

КОЛЮ'ЧИЙ [ко^ул'учиї], -ого, ч., зоол. Їжак. *Діти спіймали у посадці колючого і тепер граються з ним увесь день* (170, 172 Березнег.; 706, 731, 734 Микол.).

КОЛЮШНЯ' [ко^ул'ушн'á], -і, ж. Передня колісна частина плуга. Колішня. Див. **КОЛІСНИ'ЦЯ, КОЛІСНЯ'ТА**. *Колюшня плуга зараз знаходиться в кузні, там ковалі наварюють вісь, бо зовсім стерлася* (105 Башт.).

КО'ЛЯ [кóл'а], прийм. Біля, коло. *Діти довго гралися коля хати, а потім знялися і кудись пішли* (314, 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 828, 870, 871 Новоодес.; 963, 981 Снігур.).

КОЛЯ'БА [кол'áба], -и, ж. Калюжа. *Після дощу, який пройшов у понеділок, уже третій день стоять на вулиці коляби* (978, 980 Снігур.).

КОЛЯ'К [кол'áк], -а, ч., бот. (*Carduusacanthoides* L.). Будяк. *На пустирях, розташованих на невдобах, ростуть великі коляки та полинь* (858, 859 Новоодес.).

КОЛЯ'НДРА [кол'áндра], -и, ж., бот. (*Coriándrum sátivum*). Коріандр. *Цього року ми посадили також грядку коляндри* (212, 213 Брат.; 314, 322 Веселин.; 700, 701 Кривоозер.).

КОЛЯ'НКА [кол'áнка], -и, ж. Клиноподібна сокира, якою колють дрова. *Сьогодні будемо колоти дрова, тому піди до сусіда і візьми колянку* (584 Жовтн.; 760, 822 Новобузьк.; 840, 841, 859 Новоодес.).

КОЛЯ'РНИЙ [кол'áрній], -а, -е. Різнокольоровий. *Дочка сорочку вишила колярними нитками, та ще й золотом гантувала* (676, 678, 700, 701 Кривоозер.).

КОЛЯ'СТРА [кол'áстра], -и, ж. Молозиво. *У нас отелилася корова, а мама зварила нам сьогодні колястри* (107, 108, 109, 124, 137 Березан.; 568 Жовтн.; 676, 680. 686, 700 Кривоозер.; 760 Новобузьк.; 830, 866 Новоодес.; 911 Первомай.; 995, 999 Снігур.).

КО'ЛЬБА [кóл'ба], -и, ж. 1. Пристрій над криницею, яким витягають відро з водою. Коловорот. *Тепер і біля нашого колодязя є кольба, щоб витягати відра з водою* (271, 273 Брат.).

2. Ручка криничного коловороту. *Кольба колодязного коловороту не дуже велика, щоб і діти могли крутити коловорот* (271, 273 Брат.; 331, 332 Веселин.; 456, 478 Доман.; 762 Новобузьк.; 863, 864 Новоодес.; 911, 930 Первомай.).

3. Загнутий кінець ковіньки. *Кольба – окраса всієї ковіньки, тому її завжди роблять оригінальною* (16, 17 Арбузин.; 49, 94, 102, 103, 105 Башт.; 158, 159 Березан.; 320 Веселин.; 533 Єлан.; 558, 576 Жовтн.; 860, 862 Новоодес.; 911, 928 Первомай.).

КОЛЬО'НСЬКА ВОДА' [кол'он'с'ка вода́], -и, ж. Одеколон. *Підстригся, побрився, надушився кольонською водою, тепер хлопець хоч куди* (5 Микол.; 974 Снігур.).

КОЛЬЦО' [кол'цó], -а, с. 1. Обручальний перстень; обручка. *Тепер усім, хто жениться чи виходить заміж, надівають обручальне кільце* (10, 11, 22, 35 Арбузин.; 109, 145, 150 Березан.; 234, 267, 271 Брат.; 331, 332 Веселин.; 340, 380 Вознесен.; 608 Казан.; 700 Кривоозер.; 708, 712, 731, 734 Микол.; 773, 823 Новобузьк.; 851, 852, 860 Новоодес.; 946 Первомай.; 981, 999, 1012 Снігур.).

2. Окрема складова частина ланцюга; кільце. *Розірвалося одне кільце цепу, і тепер треба іти в кузню, щоб заварити* (насел. п. див. **КОЛЬЦО'**–1).

КОМАНДИ'РША [команді́рша], -і, ж. 1. Жінка-командир. *Командириша нашого загону – сувора жінка, не допускає ніяких випивок* (372, 373 Вознесен.; 552, 554 Жовтн.).

2. Дружина командира. *Наша командириша працює учителькою математики у школі* (18, 19 Арбузин.; 90, 92 Башт.).

КОМАНДИ'РШИН [команді́ршин], -а, -е. Командировий. *Командиришина квартира знаходиться у нашому будинку на четвертому поверсі* (насел. п. див. **КОМАНДИ'РША** – 1).

КОМАНИЦЯ [комани́ц'а], -і, ж., бот. (*Trifolium* sp.). Рослина конюшина. *Команиця – дуже цінна кормова рослина, ми її щороку сіємо для скоту* (144 Березан.; 314, 320 Веселин.).

КОМАРІ' [комар'і], -ів, мн. Усякі комахи (загальна назва). *Син натрапив в огороді на гніздо якихось дуже кусючих комарів* (25, 26 Арбузин.; 160, 161, 162 Березнег.; 222, 223 Брат.; 383, 384 Влад.; 840, 841, 870 Новоодес.; 940 Первомай.).

КОМА'РНИК [комар'ник], -а, ч. Відгороджене місце в коморі, де складають різні речі. *Збери оті всі зараз непотрібні речі і віднеси в комарник, щоб тут не валялися* (976 Снігур.).

КОМА'ШНИЦЯ [комашни́ц'а], -і, ж. Комашник, мурашник. *Біля стежки хлоп'ята розкопали комашницю, у якій водилися великі чорні мурашки* (280, 282 Веселин.).

КОМБА'ЙН [комба́йн], -а, ч., риб. Набір з трьох-п'яти гачків, що чіпляються до волосіні закидної вудочки. *Готуючись на рибалку, я зробив по три комбайни до кожної закидушки* (49, 50, 51 Башт.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.).

КОМБАЙНУВА'ТИ [комба́йнува́ти], -ю, -еш, недок., перех. Косити комбайном. *Сьогодні закінчимо комбайнувати це поле, а завтра перейдемо на інше* (20, 22, 35 Арбузин.; 69, 99, 101, 103 Башт.; 166, 169, 170, 173 Березнег.; 350, 359, 372, 377 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 432, 448, 453, 462 Доман.; 505, 514, 526, 532 Єлан.; 557, 562, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 596, 597 Казан.; 678, 683, 685, 686, 693, 697 Кривоозер.; 712, 713, 731, 734 Микол.; 765, 766, 773, 782 Новобузьк.; 829, 842, 851, 852 Новоодес.; 873, 883, 887, 891, 896 Очак.; 911, 939, 943 Первомай.; 963, 981, 999 Снігур.).

КОМБЕ'ЛЯ [комбел'а], -і, ж. Сорт винограду. *Комбеля – столовий виноград, розводити його ми почали порівняно недавно* (934, 940 Первомай.).

КОМБИ'ЦЯ [комбі́ц'а], -і, ж. Гудзик. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Біля сорочки повідривалися комбиці, тому він і ходить розхристаний* (228 Брат.; 314 Веселин.).

КОМЕ'ДІЯ [комед'іа], -ї, ж. Святковий релігійний вечір напередодні Нового року. Меланки. *Гості зберуться годин у десять вечора, і почнемо новорічну комедію* (695, 696 Кривоозер.).

КОМЕ'ЗА [комéза], -и, ж. Вередлива дівчина, жінка. Комиза. *От комеза, все для неї не так, все погане, а сама як спартолить, то хоч свиням виливай* (573, 574 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.; 873, 883, 884 Очак.).

КО'МЕЛЬ [кóмел'], -я, ч. Нижня частина стовбура дерева, що лишилася після його розпилювання; окоренок. *Комель, що залишився від стовбура акації, пригодиться для дровітні* (68, 70 Башт.; 135, 150, 152 Березан.; 292, 324 Веселин.; 337, 362, 371 Вознесен.; 462, 469 Доман.; 530, 532 Єлан.; 557, 558, 584 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 685, 686, 689 Кривоозер.; 712, 713 Микол.).

КОМИЗИ'СТИЙ [комизі́стий], -а, -е. Комизливий, вередливий. *І в кого він удався такий комизистий та ще й настирливий і впертий, як осел?* (101, 103 Башт.; 145, 150 Березан.).

КОМИНА'Р [коминáр], -а, ч. 1. Сажотрус. Див. **КОМИ'ННИК**. *Ранком коминар пішов у школу трусити сажу і ремонтувати груби* (708 Микол.; 830 Новоодес.; 891, 894, 899 Очак.).

2. Перен. Замазура. *Умийся, причешися, надінь свіжу сорочку, а то ходиш, як коминар* (708 Микол.; 830 Новоодес.; 891, 894 Очак.).

КОМИ'ННИК [комін:ик], -а, ч. Сажотрус. *Учися, сину, бо будеш коминником, який вічно ходить грязним* (44, 45 Башт.; 274 Брат.; 407, 409 Влад.; 478 Доман.; 568 Жовтн.; 773, 822 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОМИ'ННИЦЯ [комін:иц'а], -ї, ж. Безплідна жінка. *У нашого сусіда жінка коминниця, так вони на виховання взяли маленького хлопчика у приюті* (101, 103, 105 Башт.).

КОМИНО'К [коминóк], -а, ч. Горішня частина димоходу над дахом хати. Димар. *Полізу на кришу та обмажу коминок, бо потріскався від дощу, вітру і морозу* (234 Брат.).

КОМИША'НКА [комиша́нка], -и, ж. Солом'яний капелюх. *Дідусь сплів собі крилату комишанку і носить її все літо* (81 Башт.; 584, 585 Жовтн.).

КОМИ'ШНИЦЯ [комішниц'а], -і, ж., орн. (*Motacilla alba* Linnaeus). Птаха плиска біла. *Водиться у нас на косі і комишниця, яка гніздиться у прибережних комишах* (896, 897, 898 Очак.).

КОМІСТРИ'НЯ [ком'істрін'а], -і, ж. Куховарка. *Наша мама працює комістринєю, варить обіди і вечері для механізаторів* (94, 99 Башт.; 972, 974 Снігур.).

КО'МНАТА [кóмната], -и, ж. Кімната. *Ми маємо квартиру у п'ятиповерховому будинку з трьох комнат* (10, 18, 21, 22, 35, 41 Арбузин.; 44, 49, 52, 58, 103, 105 Башт.; 135, 145, 150 Березан.; 161, 162, 169, 170 Березнег.; 234, 271 Брат.; 292 Веселин.; 340, 356, 372 Вознесен.; 407 Влад.; 432, 442, 498 Доман.; 503, 504 Єлан.; 557, 558, 562 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 678, 699 Кривоозер.; 703, 706, 708 Микол.; 773 Новобузьк.; 828, 857 Новоодес.; 883, 899 Очак.; 911, 930 Первомай.; 974, 981 Снігур.).

КО'МНАТКА [кóмнатка], -и, ж. Кімната. *У мене окрема комнатка, у якій я сам собі господар* (насел. п. див. **КО'МНАТА**).

КО'МНАТНИЙ [кóмнатний], -а, -е. Кімнатний. *Не ходи боса, одінь комнатні тапочки, бо підлога холодна* (насел. п. див. **КО'МНАТА**).

КО'МНІР [кóмн'ір], -а, ч. Комір. Див. **КА'ВНІР**. *Треба краще мити шию і щодня, бо комнір сорочки швидко замазується* (49 Башт.; 407 Влад.; 573 Жовтн.; 705, 706, 731 Микол.).

КОМО'ЛИЙ [комóлій], -а, -е. Безрогий. *Зроду ще не бачив, щоб бик та був комолий* (320, 321 Веселин.; 456 Доман.; 829 Новоодес.; 930 Первомай.).

КОМО'РА [комóра], -и, ж. Літня кухня. *Літом ми завжди готуємо їжу у коморі, там обідаємо і вечеряємо* (356 Вознесен.; 478 Доман.; 841, 870 Новоодес.).

КОМО'РЯ [комóр'а], -і, ж. Комора. *У коморю ми занесли все зерно, яке заробили цього літа, а також кукурузу і просо* (145 Березан.; 780, 823 Новобузьк.).

КОМУНА'ЛКА [ко^умунáлка], -и, ж. Комунальна квартира. *З того часу, як перейшли жити в комуналку, ми перестали заготовляти овочі, бо ніде їх тримати* (342 Вознесен.; 424, 427, 432 Доман.; 502, 503 Єлан.; 550 Жовтн.; 702 Микол.; 828 Новоодес.).

КОМФО'РКА [комфóрка], -и, ж. Конфорка. *Зніми з плити комфорки, щоб казан скоріше закипів* (107, 144, 145 Березан.; 552, 554 Жовтн.).

КОНАРИ' [конарі́], -ів, мн. Грубі гілки, що ростуть від стовбура дерева. *Треба позрізати конари, що ростуть від стовбура, бо заглушають дерево* (314 Веселин.; 337 Вознесен.; 574 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 841, 870 Новоодес.).

КОНАРИ'СТИЙ [конарі́стий], -а, -е. Гіллястий. *У нашій посадці ростуть конаристі абрикоси-дички* (насел. п. див. **КОНА'Р**).

КОНВА' [конва́], -и, ж. Відро. Коновка. *Набери конву води і віднеси корові, бо сьогодні ще її не напували* (552, 554 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.).

КОНВЕ'РТА [конве́рта], -и, ж. Конверт. *Купила оце конверту, бо треба відписати сину листа в армію* (292, 314 Веселин.).

КОНДРИ'ЧИТИСЯ [кондрі́читис'а], -уся, -ишся, недок. Комизитися. *Ану перестань кондричитися, бо зараз візьму пояс і надаю по гені* (137, 150 Березан.; 207, 208 Березнег.).

КОНДУБА'СИТИСЯ [ко^ундубáситис'а], -иться, недок., метеорол. Хмаритися. *Небо уже два дні кондубаситься, а дощу все нема й нема* (88, 89, 105 Башт.; 145 Березан.; 187 Березнег.; 263 Брат.; 331, 332 Веселин.; 383, 407 Влад.; 448, 449 Доман.; 751, 753 Микол.; 933 Первомай.).

КОНДУГУ'НЯ [ко^ундугу́н'а], -і, ж. Вид верхнього теплого одягу. *Ітимеш по воду, одягни хоч кондугуню, бо надворі холодно, ще простудишся*

(10, 11 Арбузин.; 105 Башт.; 432, 434 Доман.; 533 Єлан.; 552, 554 Жовтн.; 718 Микол.; 926, 927 Первомай.).

КОНДУ'КТОРША [ко^ундукторша], -і, ж. Кондукторка. *Коли ми їхали поїздом до Києва, то кондукторша нас попередила, що поїзд приходить дуже рано* (703, 705 Микол.).

КОНДУ'КТОРШИН [ко^ундукторшин], -а, -е. Кондукторкин. *Ми взяли кондукторшин ключ і відкрили двері, щоб пройти у вагон-ресторан* (насел. п. див. **КОНДУ'КТОРША**).

КО'НИК [кóник], -а, ч. 1. Місце на даху, де сходяться схили солом'яної покрівлі. Гребінь. Див. **КОНЬО'К**. *Коник криші треба добре придавити козликами, щоб вітер не руйнував* (142, 143 Березан.; 676, 693, 694 Кривоозер.; 866, 869 Новоодес.).

2. Дротяний гачок гаплика. *Треба пришити до кожуха коника, бо відірвався і пола не застібається* (52 Башт.; 234 Брат.; 299 Веселин.; 751 Микол.; 830 Новоодес.; 911 Первомай.).

НА КО'НИКА ВЗЯ'ТИ [на кóника ўз'ати], фраз. Взяти дитину на плечі. *Давай, синку, я візьму тебе на коника і поїдемо до бабусі в гості* (52 Башт.; 751 Микол.; 830 Новоодес.).

КОНИ'НА [коніна], -и, ж., бот. (*Trifolium* sp.). Рослина конюшина. *Конина – дуже корисна трава для скоту, тому ми її посіяли на 25 га* (550 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

КОНИ'ЧИНА [конічина], -и, ж., бот. (*Trifolium* sp.) Рослина конюшина. *Ми культивуємо коничину, бо вона багаторічна і дуже корисна кормова рослина* (829 Новоодес.).

КОНО'ВЦЕ [коноўце], -я, с. Відро. *Мама взяла коновце і пішла до криниці набрати води* (314, 322 Веселин.; 676 Кривоозер.).

КОНО'ЗА [конóза], -и, ж. і ч. Вередлива людина; вередун, вередуха. *Чогось ота коноза копирчить губи, кривиться; щось їй не нравиться* (432 Доман.; 828 Новоодес.).

КОНО'ЗИТИ [конóзити], -жу,-зю, -иш, недок. Вередувати. *От людина! Не встигла й покуштувати, а вже конозить, кривиться, як середина на п'ятницю. Я не конозю* (322 Веселин.; 432, 434 Доман.; 505 Єлан.; 574 Жовтн.; 695 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 951 Первомай.).

КОНО'ЗИТИСЯ [конóзитис'а], -уся, -ишся, недок. Вередувати, комизитися. *Не треба конозитися! Їж те, що дають, бо іншого не буде* (насел. п. див. **КОНО'ЗИТИ**).

КОНОПА'С [конопáс], -а, ч. Чоловік, який пасе коней. *Микола змалку був конопасом у колгоспі, то й навчився добре їздити на конях* (442, 478 Доман.; 505, 516 Єлан.; 568, 569 Жовтн.).

КОНОПА'ТИЙ [конопáтиї], -а, -е. Покритий шрамами від віспи; віспуватий. *Хлопчина в дитинстві перехворів віспою і тепер трохи конопатий* (10, 11, 39 Арбузин.; 101, 102, 103 Башт.; 145, 150 Березан.; 224 Брат.; 359 Вознесен.; 424, 429, 432, 478 Доман.; 517, 526 Єлан.; 703, 705, 706 Микол.; 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 873, 875, 876 Очак.).

КОНОПА'ТЬ [конопáт'], -і, ж. Ключчя, яким конопатять дірки у човні. *Треба десь дістати конопаті, бо пора вже конопатити лодку* (322 Веселин.; 333, 336 Вознесен.; 424, 425 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.; 883 Очак.).

КОНО'ПИ [конóпи], -ів, мн. Коноплі. *Ми посадили і в цьому році конопи, але вони у нас чогось не дуже добре ростуть* (829 Новоодес.).

КОНО'ПЛИК [конóплик], -а, ч., орн. (*Acanthis cannabina*). Птаха коноплянка. Див. **КОНОПЛЯ'НИК** – 2. *Коноплики завжди пасуться в коноплях, бо вони живляться різним насінням* (144, 145 Березан.; 550 Жовтн.; 840, 841 Новоодес.; 926, 930 Первомай.; 993 Снігур.).

КОНОПЛИ'ННЯ [коноплін'а], -я, с. Коноплице. Див. **КОНОПЛЯ'НИК, КОНОПЛЯНИ'ЩЕ, КОНОПЛЯ'НКА, КОНО'ПНИК,**

КОНОПНИ'ЩЕ. *Сьогодні всі жінки пішли на конопління, там вигідна робота і вистачить на цілий тиждень (320 Веселин.).*

КОНОПЛЯ'НИК [конопл'яник] (1), -а, ч. Поле, з якого зібрано коноплі. Коноплице. *На коноплянику зараз усі жінки працюють, туди поїхав і наш бригадир (74, 81, 101, 102, 103 Башт.; 314, 322 Веселин.; 359 Вознесен.; 478 Доман.; 514, 526, 527 Єлан.; 552, 554, 558 Жовтн.; 667 Казан.; 685, 686 Кривоозер.; 706, 731 Микол.; 842, 859 Новоодес.; 926 Первомай.; 970, 999 Снігур.).*

КОНОПЛЯ'НИК [конопл'яник] (2), -а, ч., орн. (*Acanthis cannabina*). 1. Птах коноплянка. Див. **КОНОПЛЯ'Р, КОНОПЛЯ'РКА.** *Як тільки починають визрівати коноплі, конопляник зразу ж прилітає, бо полюблює конопляне насіння (271 Брат.; 8 Вознесен.; 448 Доман.; 877, 883 Очак.).*

2. Горобець. *Горобці – перші конопляники; як тільки почнуть досягати коноплі, вони вже тут (203 Березнег.; 396 Врад.; 899 Очак.; 930 Первомай.).*

КОНОПЛЯ'НИЦЯ [конопл'яниц'я], -і, ж. Поле, на якому росли коноплі. *На конопляниці зараз працюють усі жінки, хочуть на цьому тижні все зібрати (448 Доман.).*

КОНОПЛЯНИ'ЩЕ [конопл'янішче], -а, с. Поле, на якому росли коноплі. *Завтра зранку поїдемо орати коноплянище, а сіяти там будуть аж весною (383, 404 Врад.; 832, 835 Новоодес.; 883, 891, 893 Очак.).*

КОНОПЛЯ'НКА [конопл'янка], -и, ж. Коноплице. *Зараз поїдемо на коноплянку, там зібрані всі сили господарства, туди зібралось все начальство (81 Башт.; 396 Врад.; 428 Доман.; 529 Єлан.; 550, 552, 558, 568 Жовтн.; 842, 843 Новоодес.; 883, 899 Очак.; 930, 940 Первомай.; 1012 Снігур.).*

КОНОПЛЯ'Р [конопл'яр], -а, ч., орн. (*Acanthis cannabina*). Птах коноплянка. *Птах конопляр живиться переважно насінням конопель та різних бур'янів (49 Башт.; 278, 279 Веселин.).*

КОНОПЛЯ'РКА [конопл'арка], -и, ж., орн. (*Acanthis cannabina*). Птах коноплянка. *Коноплярка – це невеликий співучий птах, який живе у полі і живиться насінням різних бур'янів (22, 24 Арбузин.).*

КОНО'ПНИК [конопник], -а, ч. Коноплице. *Шофери зараз вивозять з конопника коноплі, які зібрали наші жінки за тиждень (35, 38 Арбузин.; 424, 428, 429, 451 Доман.).*

КОНОПНИ'ЩЕ [конопнішче], -а, с. Коноплице. *На конопниці зараз гаряча пора; жінки беруть і в'яжуть коноплі, а чоловіки зносять і складають у копи (83, 87 Башт.).*

КОНОПУ'ШКИ [конопушки], -шок, мн. Веснянки. *У сестри на обличчі виступили конопушки, які вона виводить якоюсь маззю (876 Очак.).*

КОНПО'Т [конпót], -у, ч., кул. Компот. *А запитати кашу буде свеженьким конпотом, який я зварила із свіжих фруктів (517 Єлан.).*

КОНТРОЛЕ'РША [контролёрша], -і, ж. Контролерка. *Контролерша, яка перевіряла квитки, до нас і не підходила (558, 562, 574 Жовтн.; 703, 706, 747 Микол.).*

КОНУ'ЧА [кону́ча], -і, ж. Відро. *Як завжди, у нас конуча постійно стоїть із свіжою водою в сінях (314 Веселин.).*

КОНФЕ'ТНИК [конфётник], -а, ч. Хлопець, який любить цукерки. *Наш конфетник полюбляє сосульки, які довго сесе у роті (362, 371, 375 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 703 Микол.).*

КОНФЕ'ТНИЦЯ [конфётниц'а], -і, ж. Дівчина, яка любить цукерки. *А конфетниця любить конфети з начинкою або в обгортці (насел. п. див. КОНФЕ'ТНИК).*

КОНЦЕ'РВА [концёрва], -и, ж. Консерви. *Ідучи в ліс, ми взяли на обід огірків, помідор, ковбаси і концерви (150 Березан.; 173, 175 Березнег.; 346 Вознесен.; 432, 462, 478 Доман.; 505, 514 Єлан.; 557, 558, 576 Жовтн.; 712, 713, 731 Микол.; 804, 805, 806, 826 Новобузьк.; 833, 835, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 877, 879 Очак.; 995, 998, 999 Снігур.).*

КОНЦЕРВА'ЦІЯ [концерва́ці'йа], -ї, ж. Консервація. *Всю свою концервацію ми зберігаємо у погребі і в чулані* (насел. п. див. **КОНЦЕ'РВА**).

КОНЦЕРВО'ВАНИЙ [концерво́ваний], -а, -е. Консервований. *Консервовані огірки можуть стояти і два роки, а квашені так довго не протримаються* (насел. п. див. **КОНЦЕ'РВА**).

КОНЦЕРВУВА'ННЯ [конце́рвува́н':а], -я, с. Консервування. *Для концервування ми купили тридцять кілограмів огірочків* (насел. п. див. **КОНЦЕ'РВА**).

КОНЦЕРВУВА'ТИ [конце́рвува́ти], -ю, -єш, недок. Консервувати. *Що не кажіть, а концервувати овочі й фрукти краще, ніж квасити і солити* (насел. п. див. **КОНЦЕ'РВА**).

КОНЮХА'Р [ко́н'уха́р], -я, ч. Конюх. *Наші конюхарі по черзі всю ніч чергують на конюшні, щоб нічого з кіньми не трапилося* (993, 1008, 1012 Снігур.).

КОНЮ'ШКА [ко́н'у́шка], -и, ж. Рептух. *Полову для коней носять конюшкою, так легко і зручно вправлятися* (263, 266 Брат.; 372, 373 Вознесен.).

КОНЮ'ШНИК [ко́н'у́шник], -а, ч. Конюшня. *Наш конюшник знаходиться у бригаді овочівників, бо вони більше всіх їздять кіньми* (383, 407, 409 Врад.; 5, 703 Микол.; 840, 841 Новоодес.; 896, 905 Очак.).

КОНЯ'ГА [кон'а́га], -и, ч. Збільш. до **КІНЬ**. *Дурнуваті господарі заїздили конягу, тепер немає чим і води вивезти в поле для людей* (49, 52 Башт.; 135 Березан.; 185 Березнег.; 432 Доман.; 557, 562, 584 Жовтн.).

КОНЯ'ЧКА [кон'а́чка], -и, ж., анат. Грудна кістка птаха. Кобилка. *А конячку курочки віддамо внучкові, щоб великий і здоровий ріс* (44, 45 Башт.; 314, 322 Веселин.; 591, 593 Жовтн.).

КОНЬКИ' [кон'кі́], -ів, мн. Ковзани. *Брат купив собі коньки і пішов ще зранку на ставок кататися* (10, 18, 22, 35 Арбузин.; 44, 55, 83, 90, 94, 102, 103, 105 Башт.; 107, 135, 145, 150, 152, 156 Березан.; 160, 161, 163, 203

Березнег.; 212, 257, 268, 271 Брат.; 299, 320 Веселин.; 337, 340, 355, 371 Вознесен.; 396 Влад.; 439, 448, 449, 455, 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 562, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 678, 700 Кривоозер.; 5, 708, 731, 734 Микол.; 760, 773, 823 Новобузьк.; 829, 842, 851, 860 Новоодес.; 883, 891, 893, 899 Очак.; 930 Первомай.; 963, 970, 974, 981, 999 Снігур.).

КОНЬО'К [кон'ок], -а, ч. 1. Збиті навхрест два дрючки, якими притискають верх солом'яної або комишевої покрівлі. *Треба поправити конька на криші хати, бо вітер їх зсунув із гребеня* (44, 46, 94, 99, 105 Башт.; 160, 161, 162 Березнег.; 299, 320 Веселин.; 340 Вознесен.; 396, 407 Влад.; 448, 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 688, 692 Кривоозер.; 5, 708, 731, 734, 751 Микол.; 822, 823, 826 Новобузьк.; 832, 870, 871 Новоодес.; 981, 993, 999, 1012 Снігур.).

2. Місце, де сходяться схили покрівлі. *Коньок даху десь протікає, треба добре передивитися і полагодити* (128, 135 Березан.; 227 Брат.; 478 Доман.; 508, 526, 533 Єлан.; 557, 562, 573, 574, 589 Жовтн.; 676, 685, 686 Кривоозер.; 749, 751 Микол.; 875 Очак.; 963, 981, 999 Снігур.).

3. Один з чотирьох стоячків на кінцях витушки. Коник. *Коньки вкладаються в дірочки на кінці перехрестя витушки, на які поміщають міток, щоб змотувати пряжу у клубки* (257, 274 Брат.; 396, 397 Влад.; 526, 527 Єлан.; 568 Жовтн.).

КОП [коп], -а, ч. Голова. *Найчастіше це слово вживається, коли говорять: «У тебе коп варить чи ні?»* (377, 378 Вознесен.; 517, 522 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 703, 706 Микол.).

КОПА'ЛЯ [копал'а], -і, ж. Сапальниця. *Наші молоді копалі сьогодні випололи всі огірки й цибулю* (562, 576 Жовтн.; 829, 843 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

КОПА'ЛЬНИК [копал'ник] (1), -а, ч. Сапальник. *Кожний копальник, взявши сапку в руки, обробляв по 3-4 рядки кукурузи за день* (102 Башт.; 533 Єлан.; 946, 949 Первомай.; 1010, 1011, 1012 Снігур.).

КОПА'ЛЬНИК [копáл'ник] (2), -а, ч. Невелика викопана криниця. У копальнику, що знаходиться біля озера, вода холодна і не гірка, як в озері (884 Очак.; 974 Снігур.).

КОПА'ЛЬНИЦЯ [копáл'ниц'а] (1), -і, ж. Сапальниця. Копальниці забрали свої сапи і пошли гуртом у поле (102 Башт.; 533 Єлан.).

КОПА'ЛЬНИЦЯ [копáл'ниц'а] (2), -і, ж. Плішня. Копальниця – це важкий лом на дерев'яному держаку для пробивання льоду (857 Новоодес.).

КОПА'ЛЬЩИК [копáл'щик], -а, ч. Гробокопач. Померла сусідка, і мені доручили знайти копальщиків, щоб викопали могилу (275 Брат.; 383, 384 Влад.; 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КО'ПАНИК [кóпаник], -а, ч. Плішня; лом для пробивання льоду, дроблення мерзлої землі тощо. Копаниця. Рибалки копаником пробивали на річці ополонки, щоб ловити рибу (274 Брат.).

КО'ПАНИЦЯ [кóпаниц'а], -і, ж. Криниця, викопана на низинному місці. Копанка. Копаниця, яку пастухи викопали в балці, була з доброю водою (211 Березнег.; 322, 330 Веселин.; 891, 896 Очак.; 911 Первомай.; 981 Снігур.).

КОПАНИ'ЦЯ [копаніц'а], -і, ж. Полоз саней. Копаниці саней вгрузали у пухкий сніг, що випав уночі (424, 427, 429 Доман.).

КО'ПАНКА [кóпанка], -и, ж. 1. Ковбаня для вимочування конопель. У копанці вода не годиться навіть скотину напувати, бо в ній мочили коноплі (35 Арбузин.; 101, 105 Башт.; 234, 268, 274 Брат.; 340, 355 Вознесен.; 396, 407 Влад.; 558 Жовтн.; 617 Казан.; 760, 822 Новобузьк.; 930 Первомай.).

2. Погріб. Картоплю, буряки і моркву перебрали й занесли у копанку, там вони будуть довго зберігатися (322 Веселин.).

3. Лопата. Прироби, будь добрий, до копанки новий держак, бо нічим скопати огород (552, 554 Жовтн.; 706, 736, 755 Микол.; 918, 921 Первомай.; 999 Снігур.).

4. Сапа. Погостри мою копанку, бо зовсім затупилася і нею нічого не вполеш (515, 517 Єлан.; 891, 892 Очак.).

КОПА'НЯ [копáн'а], -і, ж., млин. 1. Мучник. *Копаня – це короб, у який надходить від жорен змелене борошно* (278, 279 Веселин.).

2. Засувка печі. *Візьми, дочко, копаню і затули піч, щоб дим не йшов на хату* (1012, 1016 Снігур.).

КОПА'ТИ [копáти], -ю, -єш, недок., перех. Полоти, сапати. *Сьогодні буду копати в огороді помідори, бо вже дуже заросли* (515, 517 Єлан.; 891, 892 Очак.).

КОПА'Ч [копáч], -а, ч. Струг, яким підрізають бур'ян; сапа. *Візьми копач і попідріжай бур'ян в огороді, бо вже виріс по пояс* (46, 99 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 700 Кривоозер.).

КОПА'ЧКА [копáчка], -и, ж. Сапа. Див. **КОПО'К**. *Жінки взяли свої копачки і пішли гуртом у поле сапати помідори* (95 Башт.; 320, 322 Веселин.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 706 Микол.; 915, 961 Первомай.).

КОПА'ШКА [копáшка], -и, ж. Сапальниця. *Наші копашки всі вийшли у поле, зараз сапають буряки* (550 Жовтн.).

КОПЕ'РТА [копéрта], -и, ж. Конверт. *Купи коперту і відправ синові письмо, поздоров його зі святом* (99 314, 322 Веселин.; 337 Вознесен.; 891, 893, 899 Очак.).

КОПЕ'ЦЬ [копéц'] (1), -я, ч. 1. Кагат. *Кормові буряки ми зсипали у копець і добре прикрили соломою і землею* (322, 323 Веселин.; 487 Доман.).

2. Могила. *Поховали ми дідуся, поставили хрест, насипали копець землі. От і все!* (550, 576, 577 Жовтн.).

КОПЕ'ЦЬ [копéц'] (2), -я, ч. Уживається як присудок у значенні, близькому до слів **А'МБА**, **КАПУ'Т**, **КІНЕ'ЦЬ** та ін. *Мабуть, копець усім надіям, які ми плекали все своє життя* (347 Вознесен.; 491 Доман.).

КОПИ'Л [копíл] (1), -а, ч. 1. Дерев'яна балка, на яку ставлять крокву. Платва. *Ми привезли машину дерева на копили і на крокви нової хати* (16, 17 Арбузин.; 383, 384 Влад.).

2. Праник, яким вибивають білизну під час прання. *Мама копилом вибивала білизну, яку виварила і відбілила* (478 Доман.; 911 Первомай.).

КОПИ'Л [коп'іл] (2), -а, ч. Позашлюбний син. Див. **КОПИ'ЛЕЦЬ**. *Марина свого копила увесь час сама виховує, а це вже віддала у садочок* (320, 322 Веселин.; 597, 598 Казан.).

КОПИ'ЛЕЦЬ [коп'ілец'], -я, ч. Позашлюбний син. *Маріїн копилець уже пішов у перший клас, а батька так і не знає* (насел. п. див. **КОПИ'Л** – 2).

КОПИ'ЛИЦЯ [коп'ілиц'я], -і, ж. Позашлюбна дочка. *А красива у Людмили копилиця, та й вчиться у школі добре* (насел. п. див. **КОПИ'Л** – 2).

КОПИ'ЛКА [коп'іл'ка], -и, ж. Металева або череп'яна закрита посудина з отвором у кришці для збирання і зберігання металевих грошей; скарбничка. Див. **КАСА** –2. *У копилку діти вкидають тільки дрібні гроші, які тратити будуть перед Новим роком або на Різдво* (45, 52, 58 Башт.; 144, 145, 156 Березан.; 8, 333 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 542 Єлан.; 586, 587 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 703, 704 Микол.).

КОПИ'ЛЛЯ [коп'іл'ля], -я, с. Родина; сім'я. *Наварила борщу на все наше копилля, яке сьогодні збереться на обід* (292, 330 Веселин.; 562 Жовтн.; 1012 Снігур.).

КОПИ'ЛО [коп'іло], -а, с. 1. Дерев'яне шевське знаряддя, що має форму ступні. Копил. *Швець швидко підібрав таке копило, яке відповідає розміру моєї ступні* (49, 51 Башт.; 573, 574 Жовтн.; 617 Казан.; 760, 773 Новобузьк.).

2. Короткий брусок, закріплений у полозі саней для зв'язку полозів із коробом. Копил. *Копило саней з'ясує полози із коробом, щоб він тримався* (10, 11, 35 Арбузин.; 102, 103 Башт.; 203 Березнег.; 257 Брат.; 320, 331 Веселин.; 359 Вознесен.; 396 Влад.; 424, 427 Доман.; 550, 576 Жовтн.; 678, 700 Кривоозер.; 760 Новобузьк.; 851 Новоодес.; 911, 930 Первомай.; 974, 981, 994 Снігур.).

КОПИ'ЛЯ [коп'іл'ля], -і, ж., тк. Вид недоліку на витканому полотні. *Копилля – це недолік на полотні, зумовлений тим, що одна нитка основи помилково заведена у дві начильниці* (22 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 236 Брат.;

478 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 861, 862 Новоодес.; 1010, 1011 Снігур.).

КОПИ'РСТКА [копірстка], -и, ж. Копистка для розмішування мамалиги, каші тощо. Див. **КОПИ'СТНИК, КОПИ'СТЬ**. *Копирстка має форму продовгуючої дерев'яної лопаточки, якою розмішують мамалигу, кашу* (101, 103 Башт.; 911, 918 Первомай.).

КОПИ'РЧИТИ [копірчити], -у, -иш, недок., перех. Надувати, випинати губи, показуючи цим самим своє незадоволення. Копилити. *Наша невістка чимсь незадоволена, бо почала копірчити губи* (10, 12, 15, 18, 33 Арбузин.; 44, 49, 52, 58, 69, 103 Башт.; 112, 113, 120, 150, 156 Березан.; 166, 169 Березнег.; 222, 223 Брат.; 335, 336 Вознесен.; 456, 462 Доман.; 568, 569, 584 Жовтн.; 685, 686 Кривоозер.; 706, 731. 734 Микол.; 829, 851 Новоодес.; 875. 876, 883 Очак.; 918, 939 Первомай.; 1002, 1010, 1012 Снігур.).

КОПИ'РЧИТИСЯ [копірчитис'я], -чуся, -чишся, недок. 1. Хизуватися. *Раджу тобі, вести себе, як всі, перестань копірчитися, як порося на орчику* (870, 871 Новоодес.).

2. Гніватися, сердитися. *Що сталося, що баба почала копірчитися, ні з ким не говорить* (5, 706, 731 Микол.).

КОПИСТЕЛЬО'Н [кописте^л'он], -у, ч., бот. (*Aster* sp.). Айстра. *У нашому городчику ростуть чорнобровці і копистельони* (1012 Снігур.).

КОПИ'СТКА [копістка], -и, ж. 1. Палиця, якою ворують у печі солону, щоб краще горіла. *Доню, візьми копістку і помішай жар у печі, щоб швидше прогоріло* (99 Башт.; 160, 203 Березнег.; 383, 407 Влад.; 762 Новобузьк.; 858, 859 Новоодес.).

2. Велика дерев'яна ложка. Див. **МАЛИШТЕ'ВКА**. *Візьми, дочко, копістку, помішай борщ, бо я тільки вкинула капусту, і попробуй на сіль* (907 Первомай.).

КОПИ'СТНИК [копістник], -а, ч. Копистка для розмішування мамалиги, каші тощо. *Копистник пристосований для того, щоб розмішувати мамалигу* (150, 151 Березан.; 478 Доман.; 568 Жовтн.; 926, 930 Первомай.).

КОПИ'СТЬ [копіс'т'], -і, ж. Продовгувата лопаточка для розмішування мамалиги, каші тощо. *Тато зробив сьогодні нову копість, щоб розмішувати нею мамалигу* (49, 50 Башт.; 156, 158 Березан.).

КОПИ'Т [копіт], -а, ч. 1. Копито. *У корови, мабуть, лопнув копит на задній нозі, бо почала храматити* (90, 92 Башт.; 312, 322 Веселин.; 478 Доман.; 835, 868 Новоодес.; 930 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

2. Виготовлена з дерева форма ступні ноги. Копил. *Батько зараз вистругує копит, щоб пошити мені на зиму чоботи* (90, 91 Башт.; 383, 389 Влад.; 5, 731 Микол.; 891, 893 Очак.).

КОПИ'ТИЦЯ [копітиц'а], -і, ж. Дерев'яна лопата. *На току дівчата копотицями відгортали зерно біля молотарки* (371 Вознесен.).

КО'ПКА [кóпка], -и, ж. Бічна ніша біля отвору печі, куди вигортають попіл і жар. *У копку ми завжди вигортаємо попіл, а звідти вже потім виносимо на вулицю* (558, 562 Жовтн.; 829, 842 Новоодес.; 911 Первомай.; 974, 1012 Снігур.).

КОПНУВА'ТИ [ко'пнува́ти], -ю, -єш, недок. Складати снопи в копи. *На тому клину пшеницю косаркою косили, а жінки в'язали снопи і копнували* (95, 99 Башт.; 169, 170 Березнег.; 320, 322 Веселин.; 350, 356 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 840, 841 Новоодес.; 873, 877, 883 Очак.; 926, 940 Первомай.; 981, 999, 1012 Снігур.).

КОПО'К [копóк], -а, ч. Сапа. *Погострїть мій копок, бо завтра ранком їду в степ полоти буряки* (44, 45 Башт.; 891, 893 Очак.).

КО'ПОТЬ [кóпот'], -і, ж. Сажа. *Завтра будемо трусити в димарі і грубі копоть, щоб не загорілася* (35, 36 Арбузин.; 71 Башт.; 166, 169 Березнег.; 490, 491 Доман.).

КО'ПРА [кóпра] (1), -и, ж. Коза. *Ми копру держимо, бо наш дідько дуже любить коприне молоко* (320, 322 Веселин.; 456, 457 Доман.).

КО'ПРА [кóпра] (2), -и, ж., мед. Гній в очах. *Якщо ранком з'являється копра в очах, то ознака, що хворі очі, і треба лікуватися* (35, 36 Арбузин.; 101 Башт.; 234, 245 Брат.; 557, 558 Жовтн.).

КОПРИ'НИЙ [копрі́ній], -а, -е. Козиний. *Ми любимо коприне молоко, бо воно не тільки смачне, а й дуже корисне, особливо для дітей* (320, 322 Веселин.; 456, 457 Доман.).

КОПТИ'ТИ [коптíти], -тю, -чу, -иш, недок. Важко працювати. *Я день і ніч коптю до очманіння, не злазю з трактора, а що я маю за це?*(557, 558, 576 Жовтн.; 702, 703, 706 Микол.; 828, 851 Новоодес.).

КОПТИ'ТИСЯ [коптíтис'а], -уся, -ишся, недок. Важко трудитися. *Довелося на своїм віку коптитися і в таборах крайньої півночі, і на всіляких будовах комунізму, а на старість заробив одне – тьму хвороб* (насел. п. див. **КОПТИ'ТИ**).

КОПТІ'ЛКА [копт'і́лка], -и, ж. 1. Каганець. *Запали хоч коптілку та присвіти, бо в чулані зовсім нічого не видно* (173, 175 Березнег.; 341, 350 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 576, 577 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 706, 731, 734 Микол.).

2. Прилад для обкурювання бджіл. *Бери коптілку, розпалюй і підемо до вуликів, подивимося, як там господарюють наші пчілки* (144, 145 Березан.).

КОПУВА'ТИ [копува́ти], -ую, -уєш, недок. Складати снопи у копи. Див. **КОПНУВА'ТИ**. *Зносьте снопи і копуйте їх, тільки копи ставте однакові і рівно* (83, 85 Башт.; 840, 841 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КОПУ'Н [ко^упун], -а, ч. Маруда. *Застав копуна щось поїсти принести, то будеш голодний увесь день* (574 Жовтн.; 843, 851 Новоодес.).

КОПУ'РКА [ко^упурка], -и, ж. Комірчина. *Усі причандалля нашого рибака лежать у копуриці, ніхто їх не чіпає, щоб не було скандалу* (755, 756 Микол.; 829 Новоодес.).

КОПУ'ХА [ко^упуха], -и, ж. Марудна жінка. *Поки копуха приготує обід, то й сонце зайде, а тобі їсти перехочеться* (574 Жовтн.; 843, 851 Новоодес.; 930 Первомай.).

КОП'Я'К [коп'я́к], -а, ч. Копиця. *Сіно, яке батько накопив у балці і привіз у двір, ми посушили і склали у коп'як* (842 Новоодес.).

КОР [кор], -і, ж., мед. Дитяча хвороба кір. *Кор – дитяча хвороба, якою всі малі діти повинні перехворіти* (52, 101, 103 Башт.; 234, 245, 267 Брат.; 333, 335, 350 Вознесен.; 425, 462, 498 Доман.; 526, 529 Єлан.; 557, 558, 562, 584 Жовтн.; 595, 597, 598 Казан.; 703, 706, 731, 736 Микол.; 804, 805, 809 Новобузьк.; 830, 842, 851 Новоодес.; 891 Очак.; 974, 981, 993, 999, 1012 Снігур.).

КОРА'БЛИКИ [корáблики], -ів, мн. Легке взуття, переважно для кімнати. *Не ходи, дочко, босою, взуй кораблики, бо підлога холодна, можеш простудитися* (562, 573, 574, 575 Жовтн.; 676, 695, 696 Кривоозер.; 703, 706 Микол.; 873, 883 Очак.).

КОРА'Й [корáй], -ю, ч., кул. Печиво вергуни, хрустики. Див. **КИ'ХЛІ**, **КУРА'Й**. *Ми сьогодні снідали корай, який бабуся спекла, а запивали парним молоком* (86, 99 Башт.; 970, 972 Снігур.).

КОРА'ЙСТРА [корáйстра], -и, ж. Молозиво. Див. **КОРА'СЛО**, **КОРА'СТРА**. *Наша корова вже отелилася, тепер і в нас буде корайстра* (99 Башт.; 292, 314, 320 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 974 Снігур.).

КОРА'К [корáк], -а, ч. 1. Дерев'яний кухоль з ручкою. Коряк. *Набери, синку, корак свіженької водички і принеси напитися* (10, 16 Арбузин.; 49, 97, 99 Башт.; 150, 156 Березан.; 190, 209 Березнег.; 295, 320, 322, 323 Веселин.; 356 Вознесен.; 387, 422 Врад.; 432 Доман.; 569, 584 Жовтн.; 608, 634 Казан.; 736, 744 Микол.; 773 Новобузьк.; 866 Новоодес.; 906 Очак.; 915, 930, 940 Первомай.; 974, 980 Снігур.).

2. Совок для підбирання сміття. *Сьогодні вибрала повний корак попелу з підпиччя* (744, 751 Микол.; 773, 823 Новобузьк.; 918, 921 Первомай.).

КОРА'СЛО [корáсло], -а, с. Молозиво. *Якщо отелилася наша корова, то будемо тепер і ми їсти корасло* (377, 378 Вознесен.; 383, 384 Врад.).

КОРА'СТРА [корáстра], -и, ж. Молозиво. *Корастру люблять всі їсти: і діти, і дорослі, та ще як свіжа* (99 Башт.; 292, 320, 322 Веселин.; 337 Вознесен.).

КОРВОЛО'ТОК [корволóток], -а, ч., тк. Прядка. *У нас на горищі лежить старий корволоток, яким бабуся пряла нитки під час війни (695, 696 Кривоозер.).*

КО'РДА [кóрда], -и, ж. 1. Пристрій над криницею, за допомогою якого витягають відра з водою. Коловорот. *За допомогою корди і дитина може витягнути відро з водою (145 Березан.; 840, 841 Новоодес.; 934 Первомай.).*

2. Мечик бительні. Див. **КОРДИ'К**. *Корда бительні дуже хитається, не попадає в пази, треба б якось її прикріпити чи поправити (383, 389, 390 Влад.).*

КОРДИ'К [кордік], -а, ч., тк. Мечик бительні. *Кордик бительні погано чомусь подає прядиво, справ, будь добрий (35 Арбузин.; 514 Єлан.).*

КОРДУБА'НЯ [кордубáн'а], -і, ж., тк. 1. Потовщене місце на нитці. *Під час ткання на нитці можуть утворюватися кордубані, як правило, це буває через недогляд (456, 457 Доман.; 533, 535 Єлан.).*

2. Товста жінка. *Була тут одна кордубаня, яка і в двері не пролазила (530 Єлан.).*

КОРДУБА'СТИЙ [кордубáстий], -а, -е. 1. Криве або сукувате дерево. Кострубатий. *Оцей стовбур такий кордубастий, що годиться тільки на дрова (703, 706, 731 Микол.; 829, 842 Новоодес.).*

2. Незграбний, сутулуватий (про людину). *Виправляйся, коли сидиш за столом, бо будеш кордубастим, горбатим (706, 736 Микол.).*

КОРДУ'ПЕЛЬ [ко^урдúпел'], -я, ч. Низькорослий, але повний чоловік. *Отой кордупель пішов рости не вверху, а в ширину, чи в товщину (946 Первомай.).*

КОРЕНА'ТИЙ [коре^нна́тий], -а, -е. Коренастий. *Удався хлопчина у батька – коренатий, сильний і дуже спокійний (101, 103, 105 Башт.; 676, 678 Кривоозер.; 949 Первомай.).*

КОРЕНИ'ХА [кори^ені́ха], -и, ж. Цілюща трава. *Наша бабуся літом збирає і сушить різні цілющі трави: чебрець, ромашку, корениху,*

подорожник (383, 407, 409 Влад.; 773, 782 Новобузьк.; 828, 841 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КОРЕ'ЦЬ [корéц'], -я, ч. Посудина, у якій косарі тримають брусок. Кушка. *У косаря є корець, у якому знаходиться брусок, щоб гострити косу* (185, 203 Березнег.; 930, 931 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

КОРЕ'Ч [корéч], -а, ч., млин. Корець на ободі водяного колеса. *Кожний кореч, що знаходиться на ободі водяного колеса, набирає до десяти літрів води* (234 Брат.; 1012 Снігур.).

КО'РЕШ [кóреш], -а, ч. Товариш. Див. **КО'РІНЬ**. *Ці хлопці такі кореші, що й водою не розіллєш* (10, 18,42 Арбузин.; 44, 47, 106 Башт.; 108, 156 Березан.; 160, 183 Березнег.; 227 Брат.; 330 Веселин.; 449, 456 Доман.; 525, 538 Єлан.; 561, 568 Жовтн.; 690, 692 Кривоозер.; 703, 704, 753 Микол.; 818 Новобузьк.; 829, 851, 852 Новоодес.; 873, 877, 883, 889 Очак.; 951, 952 Первомай.; 970, 972, 981 Снігур.).

КОРЕШУВА'ТИ [корéшувáти], -ю, -єш, недок. Товаришувати. *Коля і Петя корешують ще з раннього дитинства, у школі були друзями і зараз – найкращі товариші* (насел. п. див. **КО'РЕШ**).

КОРЖ [корж^ш], -а, ч., гонч. Тонкий шматок глини-сировини, з якої гончар ліпить вироби. *Спершу гончар наготує глиняних коржів, а потім з них ліпить те, що задумав* (550 Жовтн.).

КОРЖА'ВИЙ [коржáвий], -а, -е. Який взявся цупкою корою (про землю, добрива). *Треба проборонувати поле, бо земля коржава і сіяти нія* (144, 145 Березан.; 191, 195 Березнег.; 350 Вознесен.).

КОРЖАВІ'ТИ [коржав'іти], -є, недок. Братися цупкою корою (про землю, добрива). *Після дощу земля почала коржавіти, треба б полілкою пройтися або бороною, якщо це можливо* (насел. п. див. **КОРЖА'ВИЙ**).

КОРЖА'К [коржáк], -а, ч., кул. Корж з кислого тіста. *До борщу мати подала свіжі коржаки, ще гаряченькі, тільки із сковороди зняті* (383, 416, 418 Влад.; 667, 669 Казан.; 891, 893 Очак.).

КОРЖА'Н [коржа́н], -а, ч., ент. (Microchiroptera). Кажан. *Вечером, коли зайде сонце, починають літати коржани над нашим сараєм* (866, 869 Новоодес.).

КОРЗИ'НКА [корзі́нка], -и, ж. Заплетена і закручена на голові жіноча коса. Див. **КОРО'НА**. *Дівчата, як старі бабусі, закрутили на голові корзинки* (340 Вознесен.; 456, 478 Доман.; 517, 526 Єлан.; 703, 705, 706 Микол.; 845, 846, 861, 862 Новоодес.).

КОРЗИ'ННИК [корзі́н:ик], -а, ч. Той, хто плете кошики. Кошикар. Див. **КОРЗИНОРО'Б**, **КОРЗИНЯ'Р**. *Наш дід – корзинник на все село, ніхто таких кошиків не виплете, як він* (383, 384 Врад.; 891, 893 Очак.).

КОРЗИНОРО'Б [корзинороб], -а, ч. Той, хто плете кошики. Кошикар. *Корзинороби добре заробляють за літній сезон, але й працюють від зорі до зорі* (274, 275 Брат.; 5, 703 Микол.).

КОРЗИНЯ'Р [корзин'ар], -а, ч. Той, хто плете кошики. Кошикар. *Корзинярі заготовляють літом та осінню лозу і рогіз, а плетуть вироби увесь рік* (99 Башт.; 275 Брат.).

КО'РЗЯТИ [ко́рз'ати], -ю, -єш, недок. Погано щось шити. *Навіщо ото таке корзяти, його ж ніколи ніхто не буде одягати?* (150 Березан.; 552, 554 Жовтн.; 731 Микол.; 788, 823 Новобузьк.; 828 Новоодес.).

КО'РИ [ко́ри], мн. Товсті подошви і підбори. *Зараз пішла у молоді мода на товсті кори і масивне взуття* (550, 552, 557 Жовтн.; 5, 705, 706 Микол.).

КОРИ'ДОВИЙ [корі́довий], -а, -е. Вишневого кольору. *Наша дочка сьогодні одягла коридову блузку, нову юбку і пішла в клуб* (340 Вознесен.; 828 Новоодес.).

КОРИ'НА [ко́ріна], -и, ж. Кора дерева. *От кляті зайці! Зимою пообгризли корину з дерев у нашому садку* (21, 35, 36 Арбузин.; 49 Башт.; 993, 1012 Снігур.).

КОРИТ [корі́т], -а, ч., млин. Одна з відкритих посудин на ободі водяного колеса млина. *У корит вода лється, наповнює його і рухає водяне колесо млина* (981 Снігур.).

КОРИТО [корі́то], -а, с. 1. Ночви. *Повне корито замочила різного шмаття, щоб завтра прати* (10, 12, 16, 22, 41 Арбузин.; 44, 49, 52, 90, 99 Башт.; 107, 137, 145, 150 Березан.; 297, 299, 322 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 407 Влад.; 424, 425, 429, 478 Доман.; 514, 530, 532 Єлан.; 552, 557, 562, 568, 576, 584, 589 Жовтн.; 595, 597, 613, 617 Казан.; 5, 704, 706, 712, 736 Микол.; 773, 782, 822, 823 Новобузьк.; 829, 841, 842, 851, 870, 871 Новоодес.; 876, 891, 892, 893 Очак.; 911, 932, 933 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

2. Короб, у який надходить змелене борошно; мучник. *У корито з-під каменів змелене борошно висипається через мучницю* (52 Башт.; 407, 409 Влад.; 829, 851 Новоодес.).

КОРИТЦЕ [корі́тце], -я, с. 1. Зменш. до **КОРИТО** – 1. *Вимий маленьке коритце гарячою водою і постав на сонце сушитися* (насел. п. див. **КОРИТО** – 1).

2. Коробка під кошем, через яку зерно висипається в отвір верхнього млинового каменя. *Через коритце зерно висипається із коша в отвір верхнього млинового каменя* (10 Арбузин.; 52, 101 Башт.; 212, 234, 257 Брат.; 407 Влад.; 448 Доман.; 573 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 760 Новобузьк.; 830 Новоодес.; 911 Первомай.).

3. Коритоподібна лопасть на ободі колеса водяного млина. *Наш млин уже давно стоїть, колесо не крутиться, всі коритця поломані* (383 Влад.; 946 Первомай.; 970 Снігур.).

КОРИТЯ [корі́т'а], -і, ж., млин. Коробка під кошем, через яку зерно висипається в отвір верхнього млинового каменя. *Через коритю зерно висипається в отвір верхнього млинового каменя на жорна і там мелеться* (1012 Снігур.).

КОРИТЯ'НКА [корит'анка], -и, ж., зоол. (Testudines). Черепаха. *На березі річки хлопці спіймали коритянку і тепер граються нею, забавляються* (760 Новобузьк.).

КОРИ'ЧКА [корічка], -и, ж. Дитяча гра в крем'яхи. *Весною діти охоче грають у класи, корички, особливо дівчатка* (799, 802 Новобузьк.; 891, 892 Очак.).

КОРІ'ВКА [ко^ур'іўка], -и, ж., ент. (*Geotrupes stercorarius*). Жук гнойовик. *Ми вивозили від ферм гній у поле, а в гною корівок – тьма-тьмуца* (700 Кривоозер.).

КО'РІНЬ [кóр'ін'], -я, ч. Товариш. *Славка – мій найкращий корінь, я з ним товаришую ще з першого класу* (706, 731, 734 Микол.; 842, 843 Новоодес.).

КО'РКА [кóрка], -и, ж. Верхній краєць хліба. *Корку відріж синкові, він любить її їсти, натерши часником* (857, 858 Новоодес.).

КО'РКИ [кóрки], мн. Лушпайки із старої картоплі. *Почистиш картоплю, а корки не викидай, їх віднесемо свиням* (268, 269 Брат.; 708, 727 Микол.; 829, 857 Новоодес.; 930, 946 Первомай.).

КОРКО'ВКА [коркóўка], -и, ж., мисл. Коркова мисливська рушниця. *На полювання завжди ходю із своєю корковкою, вона вже добре вивірена, звук до неї* (49, 55, 94 Башт.).

КОРКО'ШІ [коркóш'і], мн. Плечі. Див. **ГЕРГО'ШІ**. *Батько взяв меншого сина на коркоші і поніс до річки купатися* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 411 Врад.; 695, 696 Кривоозер.; 891, 892, 893 Очак.).

КОРКУБЕ'Т [ко^уркубéт], -а, ч. Декоративний гарбуз. Див. **ТАРАКУ'ЦЬКИ**. *У нас на огороді ростуть коркубети, якими ми прикрашаємо вікна; ними й діти граються* (333, 335 Вознесен.).

КОРЛА'ТА [корлáта], -и, ж. Довга поперечна планка в огорожі. Див. **КОРЛА'ТИ**. *Корлату треба ставити міцну, бо до неї прибиваються дошки огорожі* (573, 574 Жовтн.; 5, 731 Микол.).

КОРЛА'ТИ [корла́ти], -ів, мн. Дерев'яна огорожа. *Треба зробити густіші корлати, бо кури вилазять на вулицю, а там часто ходять машини* (573, 574 Жовтн.; 5, 731, 747 Микол.).

КО'РЛИК [ко́рлик], -а, ч., тк. Мечик бительні. *Корликом бительні ламають тверді стебла коноплі і вибивають кістрицю* (22, 24 Арбузин.; 617 Казан.; 830 Новоодес.).

КОРМИ'ЛИЦЯ [кормілиц'а], -і, ж. 1. Жінка, яка годує дитину груддю. *Наша молода кормилиця пішла додому годувати дитину* (829, 851, 852 Новоодес.; 873, 876, 883 Очак.).

2. Бджола, яка літає за взятком і носить мед. *Бжололи виконують різні функції: є сторожі, а є кормилиці, якіносять мед* (424, 425, 428, 442 Доман.; 595 Казан.).

КОРМЛЯ'НИК [кормл'анік], -а, ч. Угодований кабан. *Свого кормляника ми думаємо заколоти під Новий Рік, щоб були свіжі ковбаси і на Різдво Христове* (331, 332 Веселин.).

КО'РМНИК [ко́рмник], -а, ч. Угодований кабан. *У нас є кормник, ми збираємося до Великодніх свят його заколоти* (320, 321 Веселин.; 442, 478 Доман.; 926, 927 Первомай.).

КОРМУВА'ТИ [кормува́ти], -ю, -єш, недок. Керувати човном за допомогою кормового весла. *Ви беріть весла і гребіть, а я буду кормувати, бо хвиля буде збивати човна* (573, 574, 575 Жовтн.; 5, 706, 731, 747 Микол.).

КОРМУ'ШКА [ко́рмушка], -и, ж. 1. Начеплена на шию запряженому коневі торба, з якої він їсть обрік. Шанька. *Поки ми позвантажували безтарку, коні їли з кормушок кукурузу* (83 Башт.; 268 Брат.; 383 Влад.; 478 Доман.; 678, 690 Кривоозер.; 840, 859 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

2. Спеціальний пристрій, куди кладуть корм для птахів і тварин. Годівниця. *Наші школярі повісили на деревах кормушки годувати зимою птахів* (49, 52, 55 Башт.; 557, 558, 576, 584 Жовтн.; 705, 706, 712, 713, 731 Микол.).

КО'РНА [ко́рна], -и, ж., риб. Матня невода. *Протягнувши невод метрів сто п'ятдесят, ми вибрали з корни з півсотні всяких рибин* (105 Башт.; 574 Жовтн.; 667 Казан.).

КОРНУ'ЦИ [ко'рну́ци], мн. Трава з червоними листками, яка росте на толоці. *На толоці часто можна зустріти траву з червоним листям, це – корнуци* (18 Арбузин.; 333 Вознесен.; 870, 871 Новоодес.; 891 Очак.).

КО'РОБ [ко́роб^п], -а, ч. Пристрій, за допомогою якого витягають з криниці відра з водою. *Причепили до короба відро нове, бо старе вже побилося, погнулося, поки витягнеш, вся вода витече* (49 Башт.; 891 Очак.).

КОРО'БКА [ко́роб^пка], -и, ж. Одвірок, у який вправляються двері. *Ми поставили нову коробку, тепер треба вставити нові двері* (83 Башт.; 359 Вознесен.; 580 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 829 Новоодес.; 930 Первомай.).

КОРО'ВА В ОХО'ТІ [ко́рова в охот'і], фраз. Період, коли корова виявляє статеву охоту. *Наша корова в охоті, тому тато повів її на ферму до бугая* (70, 83 Башт.).

КОРО'ВИЦЯ [ко́ровиц'а], -і, ж. Будь-який неїстівний гриб. *Коровиця – неїстівний гриб, який скрізь росте, подібно печериці* (896, 897, 898 Очак.).

КОРО'ВКА [ко́роўка], -и, ж., ент. (*Lucanus cervus*) 1. Жук-одноріжок. *Коровки-носоріжки повлазили на дерева й смочуть соки із плодів* (5 Микол.; 773 Новобузьк.).

2. Жучок сонечко. Див. **БО'ЖА КОРО'ВКА**. *Коровки – дуже корисні комахи, вони знищують виноградну тлю* (963, 97970, 972, 974 Снігур.).

КОРО'ВКИ [ко́роўки], мн., бот. (*Hyoscyamus niger* L.). 1. Рослина блекота. *Ти що коровокдесь об'ївся, чи просто так дурнуватий з роду?* (700 Кривоозер.).

2. Різновид неїстівних грибів. Див. **КОРО'ВИЦЯ**. *Відбери всі коровки і викинь, а останні почисть, зваримо з ними суп на вечерю* (312, 313 Веселин.).

КОРО'ВНИК [ко́роўник], -а, ч. 1. Приміщення для корів. Корівник. Див. **КОРО'ВНЯ, КОРОВ'Я'РНЯ**. *У коровнику у нас стоять дві корови, дві*

телічки і бичок (45, 47 Башт.; 166, 169, 187 Березнег.; 350, 355, 356 Вознесен.).

2. Черета. *Ми свою телічку виганяємо у корівник, бо дома нікому її доглядати* (478 Доман.).

КОРО'ВНИЦЯ [коро́ўниц'а], -і, ж. Жінка, яка доглядає і доїть корів. Доярка. *Наші корівниці рано приходять на ферму, бо треба нагодувати, напоїти, а потім здоїти корів* (49, 52 Башт.; 191, 195 Березнег.; 356, 357 Вознесен.; 439, 442 Доман.).

КОРО'ВНЯ [коро́ўн'а], -і, ж. Корівник. *Заведи корову у корівню і прив'яжи, та поклади на ніч сіна* (584 Жовтн.).

КОРОВ'Я'РНЯ [короўйáрн'а], -і, ж. Корівник. *Наш тато працює вже десять років у коров'ярні витиринаром* (877, 891, 893 Очак.; 972, 974 Снігур.).

КОРОДЕ'Р [кородéр], -а, ч. Знаряддя, яким здирають кору із спиляного дерева. *Візьми кородер і зніми всю кору із дерева, щоб не заводилась шашіль* (18, 21 Арбузин.; 58, 59 Башт.; 173, 187 Березнег.; 340, 359, 372 Вознесен.; 383, 396 Влад.).

КОРОЛЕ'ЦЬ [королéц'], -я, ч., орн. (*Erithacus rubecula*). Перелітний співучий птах вільшанка. *Королець – співучий птах, різнокольоровий, але з чорним дзьобом* (156, 158 Березан.; 350, 355 Вознесен.; 617 Казан.; 972, 974 Снігур.).

КОРО'ЛИК [коро́лик], -а, ч., орн. (*Troglodytes troglodytes*). Птах волове очко. *Королик – це найменший у нас співучий птах буроватого кольору* (74, 105 Башт.; 760, 773 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.; 972, 974, 1012 Снігур.).

КОРОЛИ'ЦЯ [коро́ліц'а], -і, ж., зоол. Кролиця. *Добра королиця десять разів на рік приводить по п'ять-десять малят* (насел. п. див. **КОРО'ЛЬ**).

КОРО'ЛЬ [коро́л'], -я, ч., зоол. (*Oryctolagus*). Кріль. *Біля ста королів виростили учні п'ятого класу нашої школи* (22 Арбузин.; 234, 268 Брат.; 372 Вознесен.; 396 Влад.; 447, 448, 456, 478, 490 Доман.; 552, 554 Жовтн.; 676,

678, 700 Кривоозер.; 829, 841, 860, 868, 870 Новоодес.; 883, 891, 892, 893 Очак.; 930, 946 Первомай.; 970 Снігур.).

КОРОЛЬО'К [корол'о́к] (1), -а, ч. Зменш.-пестл. до **КОРО'ЛЬ**. *Один маленький корольок вискочив із клітки і сховався у траві* (насел. п. див. **КОРО'ЛЬ**).

КОРОЛЬО'К [корол'о́к] (2), -а, ч., орн. (*Erithacus rubecula*). Птах вільшанка. *Корольок – це невеликий перелітний птах родини дроздових, який гніздиться у нас в лісопосади* (44, 45, 48 Башт.; 355 Вознесен.; 383, 409 Влад.; 478, 490 Доман.; 516 Єлан.).

КОРО'МИСЕЛ [коро́мисел], -а, ч. Важіль на зводі криничного журавля. *Коромисел на зводі колодезяного журавля полегшує витягати відро з водою із колодезя* (212, 273, 274 Брат.; 356, 359 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 996, 997, 1008 Снігур.).

КОРО'МИСЛО [коро́мисло], -а, с. 1. Планка, яка повертає млиновий камінь. *Коромисло – це залізна планка у верхньому млиновому камені, в яку входить верхній кінець осі веретена і повертає камінь* (448 Доман.; 700 Кривоозер.; 981 Снігур.).

2. Барок воза. *Коромисло – дерев'яний або залізний орчик, до якого прив'язують посторонки в упряжці* (234 Брат.; 731, 734 Микол.; 829, 840 Новоодес.; 970 Снігур.).

3. Штельвага воза. *Коромисло – це довгий брусок з двома орчиками на кінцях для парокінної упряжки* (94 Башт.; 580 Жовтн.; 705, 706 Микол.; 851 Новоодес.; 1012 Снігур.).

4. Підойма воза. *Коромисло – це поперечний брус на задньому кінці передніх спиць, що допомагає підтримувати горизонтально самі спиці і дишель* (396, 399 Влад.; 448, 478 Доман.; 514, 530 Єлан.; 773, 822, 823 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 1012 Снігур.).

5. Криничний журавель. *Коромисло колодезя треба ремонтувати, бо дуже важко витягати баддю з водою* (245, 247 Брат.).

КОРО'НА [корóна] (1), -и, ж. Заплетена і закручена на голові жіноча коса. *Раніше носила випущену косу, а тепер заплела на голові корону* (105 Башт.; 568 Жовтн.; 703, 731 Микол.).

КОРО'НА [корóна] (2), -и, ж., астр. Зоряне скупчення Волосожар. *Корона – велике зоряне скупчення на північний схід від Полярної зірки* (478 Доман.).

КОРОПА'ТНИЦЯ [коропáтниц'а], -і, ж., зоол. (*Bufo bufo* L). Жаба ропуха. *Прогулюючись понад берегом, ми загнали у воду кілька великих коропатниць, які грілися на сонці* (676, 678 Кривоозер.).

КОРОПЕ'ЦЬ [коропéц'], -я, ч., іхт. (*Surpinus carpio carpio*). Молодий короп; коропчук. Див. **КОРОПЧА'К**. *Вночі ми закинули закидушки і під утро присосався короpecь* (102 Башт.; 172, 203 Березнег.; 383, 405, 406 Влад.; 706, 731 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КОРОПЧА'К [коропчáк], -а, ч., іхт. (*Surpinus carpio carpio*). Молодий короп; коропчук. *Протягнули волочок і спіймали кілька карасиків і два коропчуки* (355 Вознесен.).

КОРО'СТА [корóста], -и, ж., тк. Костриця. *Короста – це тверді частинки конопляних стебел, що висипаються під час биття конопель* (274 Брат.; 407 Влад.; 424, 425, 427, 498 Доман.; 678, 681, 699 Кривоозер.; 932, 933 Первомай.).

КОРО'СТРА [корóстра], -и, ж., мед. Короста. Див. **КОРОСТЯ'НКА**. *Коростра – це захворювання, в процесі якого виникають виразки* (101, 102, 105 Башт.; 170 Березнег.).

КОРОСТЯ'НКА [корос'т'áнка], -и, ж. Короста. *Коростянка – заразна хвороба, підчас якої дуже чешеться шкіра* (442, 475, 478 Доман.; 542, 545 Єлан.).

КОРОТА'ЙКА [коротáйка], -и, ж. Коротка зимова куртка. Див. **КОРОТИ'ШКА, КОРОТУ'ШКА**. *Пошили синові на зиму нову теплу*

коротайку, бо стара вже порвалася (21, 22, 24 Арбузин.; 88, 89 Башт.; 166, 167 Березнег.; 851 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.).

КОРОТА'Ш [коротáш], -а, ч. Низькорослий чоловік. Коротун. Див. **КОРОТИ'Ш, КОРОТИ'ШКО, КОРОТЯ'К**. *Сусідський короташ уже кудись покотився з косою на плечах* (320, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

КОРОТИ'Ш [короті́ш], -а, ч. Низькорослий чоловік. Коротун. *Коротии так добре навчився їздити на велосипеді, що може стати чемпіоном* (706, 731, 734, 736 Микол.; 829 Новоодес.).

КОРОТИ'ШКА [короті́шка], -и, ж. 1. Низькоросла жінка. Коротуха. *Коротишка виходить заміж за хорошого хлопця, який працює шофером* (706, 731, 734, 736 Микол.; 829 Новоодес.).

2. Коротка зимова куртка. *Моя коротишка вже порвалася, треба на зиму справляти нову* (851, 852 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КОРОТИ'ШКО [короті́шко], -а, ч. Низькорослий хлопець. Коротун. *Ваш коротишко – швидкий і верткий, як в'юн, випередить будь-кого* (383, 409 Влад.; 695, 696 Кривоозер.; 5, 731 Микол.; 870, 871 Новоодес.).

КОРОТУ'ШКА [коро^уту́шка], -и, ж. 1. Теплий верхній жіночий одяг. *Сьогодні у наш магазин привезли гарні плюшеві коротушки* (18, 19 Арбузин.; 292, 294 Веселин.; 337, 339, 356 Вознесен.; 416, 418 Влад.; 432, 434 Доман.; 535 Єлан.; 676, 693, 694 Кривоозер.; 845, 846 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

2. Коротка спідниця. *Наша Валентина хоча й заміжня, а носить коротушки вище колін* (10, 21, 22, 39 Арбузин.; 45, 47 Башт.; 135, 145, 150 Березан.; 187 Березнег.; 333, 335, 357 Вознесен.; 424, 425, 462 Доман.; 557, 558, 562, 576 Жовтн.; 595 Казан.; 703, 706, 712, 713 Микол.; 828, 829, 851 Новоодес.; 911 Первомай.; 963, 974, 999 Снігур.).

КОРОТЯ'К [корот'áк], -а, ч. Низькоросла людина. Коротун. *Хоча Коля і коротяк, але ж хлопчина жвавий, шустрий і розумний* (49, 51 Башт.; 137, 150, 156 Березан.).

КОРПА'Ч [корпáч], -а, ч., млин. Коритоподібна лопасть на ободі колеса водяного млина. Див. **КОРИ'ТЦЕ**. *На колесі нашого водяного млина, який*

був ще в тридцятих роках, розміщалися невеликі корпачі, але густо поставлені (453 Доман.).

КО'РСА [кóрса], -и, ж. 1. Передня загнута частина полозів саней. Скорс. *На снігових вибоїнах сани з великими корсами їдуть краще, ніж з малими* (102 Башт.; 150 Березан.; 383, 407 Влад.; 580, 582 Жовтн.; 2, 711 Микол.; 829 Новоодес.; 981, 999 Снігур.).

2. Хустка. *Запнися корсою, бо надворі вітер дме, піднялася пилюка* (892, 893 Очак.).

КОРСА'К [корса́к], -а, ч. Спідниця. *Пошила на зиму новий теплий корсак, бо плаття у мене літнє* (828, 840, 841 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОРСЕ'ЙКА [корсе́йка], -и, ж. Склянка. *Купила в магазині два десятка корсейок, бо готуємося до весілля* (49, 51 Башт.).

КОРСИ'НКА [корси́нка], -и, ж. Одяг корсетка. *Треба і собі пошити корсинку з такої кольорової матерії* (840, 841, 870 Новоодес.).

КОРТЯ'ЧКА [корт'а́чка], -и, ж. Хотіння, нетерплячка. *На тебе, синку, напала кортячка женитися, а де ж ви жити будете?* (320, 322 Веселин.; 340, 350 Вознесен.; 384, 387 Влад.; 425, 432, 498 Доман.; 529, 532 Єлан.; 568, 569, 589 Жовтн.; 640 Казан.; 697, 698 Кривоозер.; 704, 712, 713, 747 Микол.).

КОРУ'НКА [ко^уру́нка], -и, ж., буд. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху з фронтонами, щоб вітер не заривав боків покрівлі. *Корунку прибивають до лат для того, щоб вітер не заривав боків покрівлі* (676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

КО'РХОВКА [кóрхоўка], -и, ж., бот. (*Calvatia gigantea*). Гриб порхавка. *Корховка – це кулястий гриб, що швидко росте в теплу дощову погоду, а досягаючи, наповнюється пилом* (883 Очак.).

КОРЧА'ГА [корча́га] (1), -и, ж. Викорчуваний великий корінь дерева. *Біля прірви лежала велика корчага колось спіяного дерева* (18, 19, 21 Арбузин.; 166, 167 Березнег.; 383, 422, 423 Влад.; 690, 692 Кривоозер.; 743, 744 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОРЧА'ГА [корча́га] (2), -и, ж. 1. Глиняна посудина для води, яка має вузьку шийку. *Донька принесла в поле корчагу холодної води і поставила в холодку* (49, 52 Башт.; 203, 205 Березнег.; 712, 713 Микол.; 830, 870, 871 Новоодес.; 891, 894 Очак.).

2. Обплетений лозою бутель. *Сусід з нагоди великого свята вийняв для гостей з погребя корчагу вина* (526, 527 Єлан.; 552, 554, 558 Жовтн.; 851, 852 Новоодес.).

КОРЧА'К [корча́к] (1), -а, ч. 1. Окоренок. *Старі дерева, що почали вже всихати, постилювали, а викорчувати корчаки ніяк не зберемося* (150 Березан.; 432, 434 Доман.; 529, 530 Єлан.).

2. Залишок скошеного бадилля кукурудзи. *Як зоремо поле, то добре його заволочимо, щоб всі кукурузяні корчаки виволочити* (970, 974, 999 Снігур.).

КОРЧА'К [корча́к] (2), -а, ч., млин. Корець на ободі водяного колеса. *Коли був у нас водяний млин, то на ободі колеса кріпилися корчаки, в які наливалася вода* (44, 90, 92 Башт.; 514 Єлан.; 576 Жовтн.; 617 Казан.; 708, 734 Микол.; 911, 926 Первомай.).

КОРЧАКУВА'ТИЙ [корчакува́тий], -а, -е. Який має дуже покручені гілки; корчастий. *Звідки воно взялося оце корчакувате дерево, що виросло в кінці огороду?* (161, 162, 187 Березнег.; 350, 357 Вознесен.).

КО'РЧИК [ко́рчик], -а, ч. Маленька совкова лопата. Пор. **КОРЯ'К**. *Завжди корчиком набирають зерно чи борошно з мішка або кадки* (883, 891, 893 Очак.; 951, 953 Первомай.; 974, 999 Снігур.).

КОРЧІ'ВКА [ко^урч'і́вка], -и, ж. Сорт цибулі. Див. **КОРЧУ'ЛЯ**, **КОРЧУ'ХА**. *Корчівка – невелика цибуля, її вирощують, щоб їсти зеленою* (706, 731, 736 Микол.).

КОРЧІ'Й [корч'і́й] (1), -я, ч. Невикорчуваний пеньок у воді. *Корчії, що залишилися від дерев, які колись тут росли, не дають змоги пройтися волоком* (5, 711, 747 Микол.).

КОРЧІЙ [корч'ій] (2), -я, ч., мед. Хвороба правець. *Роби те, що кажуть розумні, знаючі люди, бо нападе корчій – будеш калікою* (552, 554 Жовтн.).

КОРЧОМА'ХА [корчомáха], -и, ж. Товста, сучкувата палиця. *Дід розмахнувся корчомахою й оперіщив бичка так, що той аж зігнувся і вискочив, як ошпарений із пшениці* (45, 58,74 Башт.; 142, 143 Березан.; 161, 175 Березнег.; 372, 373 Вознесен.; 442, 462 Доман.; 533, 535 Єлан.; 576, 577 Жовтн.; 640 Казан.; 708, 727 Микол.).

КОРЧО'ШКИ [корчóшки], мн. Санчата. *Дядько сів у свої корчошки і поїхав у поле, де його ждав агроном* (592, 593 Жовтн.).

КОРЧУ'ГИ [ко^урчúги], мн. Довгі вантажні сани. *Ми зимою корчугами возили солому з полевого току на ферму для корів* (102, 103 Башт.; 257, 259 Брат.; 891, 893 Очак.; 946, 950 Первомай.).

КОРЧУ'ЛЯ [ко^урчúл'а], -і, ж. Сорт цибулі. *Ми щороку висажуємо в огороді дві грядки корчулі для того, щоб їсти зелену цибулю* (744, 745 Микол.; 891, 892, 893 Очак.).

КОРЧУ'ХА [ко^урчúха], -и, ж. Сорт цибулі. *Цибуля корчуха завжди добре родить, бо вона рання* (10, 11 Арбузин.; 182, 185 Березнег.; 383, 384, 396 Влад.; 700 Кривоозер.; 773 Новобузьк.; 859 Новоодес.; 891 Очак.; 915, 921 Первомай.).

КОСА' [косá], -и, ж., анат. Селезінка. *Починаючи патрошити свиню, зразу ж виймай косу і жовч* (676, 677, 678, 685, 690, 700 Кривоозер.; 5, 705, 706, 731 Микол.; 828, 829, 870, 871 Новоодес.; 943, 944, 951 Первомай.).

КОСА'К [косáк] (1), -а, ч., орн. (Сгех сгех). Птах деркач. *Косак – невеликий перелітний птах, який відзначається характерним скрипучим криком* (292, 294 Веселин.; 422, 423 Влад.; 693, 694 Кривоозер.).

КОСА'К [косáк] (2), -а, ч. Серп. Див. **КОСА'ЦЬ**, **КОСА'Ч**. *Син узяв косак і пішов у лісосмугу косити траву для кролів* (676, 685, 686, 688 Кривоозер.; 926, 927, 961 Первомай.; 995, 999, 1012 Снігур.).

КОСА'Р [косáр] (1), -я, ч., астр. Екваторіальне сузір'я Оріон. *Сузір'я Косар складається з трьох яскравих зірок, які видно восени і взимку* (74, 77 Башт.; 340 Вознесен.; 760 Новобузьк.; 891 Очак.; 963 Снігур.).

КОСА'Р [косáр] (2), -я, ч., орн. (*Motacilla alba*). Птаха плиска біла. *Косар – це невеликий перелітний птах з довгим рухливим хвостом* (760, 773 Новобузьк.; 926 Первомай.).

КОСА'Р [косáр] (3), -я, ч. Ніж з уламка коси. *Косар – дуже гострий ніж, бо зроблений з уламка коси* (44, 45 Башт.; 822, 823 Новобузьк.; 830 Новоодес.).

КОСАРІ' [косар'і], мн., астр. Екваторіальне сузір'я Оріон. *Ми в школі якось вечером виходили спостерігати небесні зорі і бачили різні сузір'я, а серед них і Косарі* (424, 425 Доман.; 584 Жовтн.; 678 Кривоозер.; 851 Новоодес.).

КОСА'ТЕЦЬ [косáтец'], -я, ч., ент. (*Papilio machaon*). Метелик махаон. Див. **КОСА'ТИК, КОСА'Ч**. *Косатець – це великий денний метелик, який живе на польових дорогах, на узліссях і в садах* (68, 70 Башт.; 911, 932, 933 Первомай.; 993, 1008, 1010, 1012 Снігур.).

КОСА'ТИК [косáтик], -а, ч., ент. (*Papilio machaon*). Метелик махаон. *Ми наловили сьогодні косатиків для нашої шкільної колекції у зоологічний клас* (562, 568, 589 Жовтн.).

КОСА'ЦЬ [косáц'], -я, ч. Серп. *Візьми косаць і піди вниз до річки та накоси кролям свіжої трави* (829 Новоодес.).

КОСА'Ч [косáч] (1), -а, ч. 1. Косар. Див. **КОСЕ'ЦЬ, КОСІ'Й**. *Вийшли косачі й обкосили пшеничне поле, щоб можна було зайти комбайнам* (478 Доман.; 568 Жовтн.).

2. Серп. *Син узяв косача і пішов накосити кролям свіжої травички* (101, 102 Башт.; 372 Вознесен.; 429, 456 Доман.; 970 Снігур.).

КОСА'Ч [косáч] (2), -а, ч., ент. (*Papilio machaon*). Метелик махаон. *Ми наловили різних метеликів, особливо багато косачів, для шкільного гербарію (751 Микол.).*

КОСЕ'ЦЬ [косéц'], -я, ч. Косар. *Наш маленький косець сьогодні накосив цілий мішок трави для кролів (101, 103, 105 Башт.; 212, 218 Брат.; 342 Вознесен.; 529, 530 Єлан.; 676, 690, 692 Кривоозер.).*

КО'СИ [кóси], мн. Приймочки кукурудзи на верхній частині качана у вигляді пучка кіс. Див. **КО'СКИ**. *На качанах коси почали сохнути, це значить, що кукуруза спіла, можна ламати і варити (10, 11, 12, 33, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 88 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 161, 163, 203 Березнег.; 218, 257, 260 Брат.; 320, 322 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 396 Влад.; 448, 449, 478, 498 Доман.; 516, 517 Єлан.; 562, 568, 573, 574, 576 Жовтн.; 595, 597, 598 Казан.; 2, 708, 731 Микол.; 773, 822, 823 Новобузьк.; 829, 851 Новоодес.; 883, 887 Очак.; 911, 930 Первомай.; 970, 974, 999 Снігур.).*

КО'СИЙ [кóсий], -ого, ч., зоол. Заєць. *Іду собі полем, коли бачу, сидить косий під кущем і щось гризе, я його бах – і в сумку (49, 52, 55 Башт.; 137, 150 Березан.; 195, 196 Березнег.; 295, 297 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 432, 448 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 705, 731, 747 Микол.; 765, 773, 782 Новобузьк.; 828, 829, 842, 843 Новоодес.; 873, 875, 883 Очак.; 932, 933 Первомай.; 972, 974 Снігур.).*

КОСИ'ЛКА [косíлка], -и, ж. Косарка. *Ми косилкою обкосили поле, щоб було як зайти комбайнам (16 Арбузин.; 94 Башт.; 144, 145 Березан.; 234, 245 Брат.; 8, 342 Вознесен.; 383, 409 Влад.; 424, 448, 478, 490 Доман.; 678, 700 Кривоозер.; 828, 829 Новоодес.; 899, 905 Очак.; 926 Первомай.; 999 Снігур.).*

КОСИ'ЛО [косíло], -а, с. Держак коси; кісся. Див. **КОСИ'ЛЬНО**. *Коли косиш, то треба добре тримати в руках косило, щоб володіти косою (271, 273 Брат.; 700 Кривоозер.; 762 Новобузьк.).*

КОСИ'ЛЬНО [косíл'но], -а, с. Держак коси; кісся. *Прикріпи краще до косильна грабки, щоб не теліпалися, як собачий хвіст (271, 274 Брат.; 870, 871 Новоодес.; 911, 930 Первомай.).*

КОСИНЕ'ЦЬ [косинéц'], -я, ч. Верхній потовщений край полотна коси. *Як тільки косинець десь трісне, коса зразу ж порветься* (448 Доман.).

КОСИ'НКА [косі́нка], -и, ж. Трикутна хустка. *Запнився косинкою, бо сьогодні надворі вітряно і холодно* (52 Башт.; 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОСИ'ТЕЦЬ [косі́тец'], -я, ч., бот. (*Gladíolus*). Квіти гладіолус. *Квіти косителі бувають найрізноманітніших кольорів, але всі вони красиві* (700 Кривоозер.).

КОСИ'ЦЯ [косі́ц'а] (1), -і, ж., бот. (*Iris* sp.). Квіти ірис. Вживаються вихідцями із західної України. Див. **КО'СТЕ'НЬ**. *Понад заборчиком, яким відгороджений квітничок, ростуть косиці* (292, 320 Веселин.; 688, 694, 698, 699 Кривоозер.; 917, 918 Первомай.).

КОСИ'ЦЯ [косі́ц'а] (2), -і, ж., етногр. Вимолочений сніп жита чи пшениці, який держать на іменини. *Косицю ми завжди тримаємо, щоб на іменини нею уквітчати покуття* (320, 322 Веселин.).

КОСІ'Й [косі́й], -я, ч. Косар. *Який з тебе косій, коли ти не можеш і коси добре нагострити?* (822, 823 Новобузьк.; 970 Снігур.).

КО'СКИ [ко́ски], мн. Приймочки кукурудзи. *Качани кукурузи вже викинули свої ніжні коски наверх* (насел. п. див. **КО'СИ**).

КОСМА'ТИК [косма́тик], -а, ч. Патлань. Див. **КОСМА'Ч**. *Видно, пішла така мода, що багато розвелось косматиків* (333, 335 Вознесен.; 424, 425, 429 Доман.; 502, 504, 516 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 703, 705, 706 Микол.; 828 Новоодес.).

КОСМА'Ч [косма́ч], -а, ч. Патлань. *Повідпукали космачі бороди, бакенбарди, завели вуса і ходять хизуються* (271, 274 Брат.; 829, 842 Новоодес.).

КОСМА'ЧКА [косма́чка], -и, ж. Патлата жінка. *Умийся, розчешися і не ходи, як та космачка, по двору, щоб люди не сміялися* (101, 102 Башт.; 271, 274 Брат.; 829, 842 Новоодес.).

КОСМАЧО'К [космачо́к], -а, ч., бот. (*Rubus idaeus* L.). Малина. *Космачок – це багаторічна чагарникова рослина з кисло-солодкими запашними ягодами темно-червоного кольору* (498 Доман.).

КОСМЕ'Я [косме́йа], -ї, ж., бот. (*Chrysanthemum* sp.). Квітка хризантема. Див. **ЛІСО'К, ПУ'ДРИЧКО**. *Біля хати пишно цвіли аж до самих морозів різнобарвні космеї* (383, 389 Врад.; 569, 570 Жовтн.; 697, 698 Кривоозер.; 799 Новобузьк.).

КО'СМИ [ко́сми], мн. Кудли; патли. *Піди, сину, підстречися, бо косми вже такі, як у столітнього діда* (44, 45, 52 Башт.; 163, 166 Березнег.; 442 Доман.; 557, 558, 562 Жовтн.; 705, 706, 731 Микол.).

КОСОБЛИ'НДИЙ [кособлі́ндий], -а, -е. Косоокий. Див. **КОСОГЛА'ЗИЙ**. *Ти сиди рівно і дивись прямо, бо станеш ще кособлиндим* (797, 799 Новобузьк.; 946, 950 Первомай.).

КОСОВИ'ЛО [косові́ло], -а, с. Держак коси; кісся. *Біля нової коси косовило чогось погано держиться, треба б краще прикріпити* (81, 82 Башт.).

КОСОВИ'ЩЕ [косові́шче], -а, с. Держак коси. *Ти рівно держи косовище, щоб коса ішла рівно, а не вгрузала в землю* (22, 24 Арбузин.; 44, 45, 49 Башт.; 203, 205 Березнег.; 706, 731 Микол.; 822, 823 Новобузьк.).

КОСОГЛА'ЗИЙ [косогла́зій], -а, -е. Косоокий. *Коля справді косоглазій, бо дивиться прямо, а бачить все те, що відбувається справа* (10, 11 Арбузин.; 102, 103 Башт.; 234 Брат.; 331 Веселин.; 448 Доман.; 526 Єлан.; 557, 558, 576 Жовтн.; 731, 734 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 876, 883, 899 Очак.; 946 Первомай.; 974, 999 Снігур.).

КОСОЛА'ПИЙ [косола́пій], -а, -е. Клишавий. *Ти по нозі підбери собі взуття, бо будеш ще косолапим, якщо ходитимеш у такому, як зараз* (526 Єлан.; 822, 823 Новобузьк.; 842, 844 Новоодес.).

КОСОНО'ГИЙ [косоно́гій], -а, -е. Кривоногий. *Володимир косоногий, як заправський кавалерист, що прослужив усе життя в армії* (557 Жовтн.).

КОСО'Р [косóр], -а, ч., виногр. Інструмент, яким пасинкують виноград. *Жінки взяли косори і пішли пасинкувати виноград* (44, 49, 58 Башт.; 337 Вознесен.; 822, 823 Новобузьк.; 828, 829 Новоодес.; 883, 891, 896, 897 Очак.; 974, 981, 999 Снігур.).

КОСОРО'ТИЙ [косорóтиї], -а, -е. Людина з перекошеним ротом. *Отой косоротий цілий вареник ковтне за один раз і не мигне* (71, 74 Башт.; 120 Березан.; 187, 189 Березнег.; 245 Брат.; 356 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 568, 569 Жовтн.).

КОСТА'Р [костáр], -я, ч., орн. (*Coccothraustes coccothraustes*). Птаха костолуза. Див. **КОСТРУ'БА**. *Костар – це невеликий співучий птах із міцним дзьобом, пристосованим для розгризання кісточок ягід плодових дерев* (49 Башт.; 829 Новоодес.).

КО'СТЕНЬ [кóстен'], -я, ч., бот. (*Iris* sp.). Квіти ірис. *Ми огородчик свій від вулиці обсадили костенями, бо їх ніхто ніколи не рве* (1012, 1016 Снігур.).

КОСТИ'ЛЬ [кості́л'], -я, ч. 1. Милиця. Див. **КО'СТУЛЬ**. *Наш дідусь прийшов з війни без ноги і весь час ходить на костилях* (10, 11, 16, 22, 35 Арбузин.; 94, 105 Башт.; 135, 137, 145, 150, 156 Березан.; 234, 245, 271 Брат.; 320, 322 Веселин.; 337, 340, 359 Вознесен.; 390, 396 Влад.; 448, 478, 490 Доман.; 516, 517 Єлан.; 550, 552, 562, 576, 584 Жовтн.; 695, 696, 700 Кривоозер.; 5, 731, 734, 751 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 829, 851, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 930, 946 Первомай.; 972, 974, 981, 999 Снігур.).

2. Великий цвях, яким прибивають крокви. *Крокви ми прибивали костилями, які виготували нам у кузні* (10, 12, 18, 21 Арбузин.; 49, 52, 58 Башт.; 137, 144, 145 Березан.; 166, 170, 173 Березнег.; 222, 234 Брат.; 320, 322 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 422 Влад.; 424, 448, 478, 498 Доман.; 516, 517, 529 Єлан.; 552, 554, 562, 576, 584 Жовтн.; 595, 608, 621 Казан.; 693, 694, 695 Кривоозер.; 703, 706, 731, 736 Микол.; 773, 822 Новобузьк.; 829, 842, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 883, 891 Очак.; 930, 932 Первомай.; 970, 972 Снігур.)

3. Згрубіло-зневажлива назва ноги людини. *Що ти розставив свої костилі, ніяк і пройти до столу!* (насел. п. див. **КОСТИЛЬ** – 1).

КОСТИ'Р [кості́р], -я, ч., бот. (*Brómus*). Рослина костер. *У нас на косі росте багато різних трав: морський полин, костир, житняк, солороси (896, 897, 898 Очак.).*

КОСТЛЯ'ВИЙ [костл'аві́й], -а, -е. Кістлявий, худий. *Син їздив на заробітки, а оце повернувся худий, костлявий, видно, погано там жилося (526 Єлан.).*

КОСТОНО'ГА [костоно́га], -и, ж. Мокриця. *Погріб треба вичистити, вимести і провітрити, бо завелася вже коконога (760 Новобузьк.).*

КО'СТОЧКА [ко́сточка], -и, ж. Насіння з твердою оболонкою в плодах деяких фруктових дерев (вишні, сливи, абрикоси тощо). *Коли консервували абрикоси і сливи, то косточки вибирали (101, 102, 103, 105 Башт.; 108, 109 Брезан.; 166, 167 Березнег.; 218, 245 Брат.; 282 Веселин.; 359 Вознесен.; 498 Доман.; 557, 576 Жовтн.; 744, 745 Микол.; 829, 833, 842, 843 Новоодес.).*

КО'СТРА [ко́стра], -и, ж., тк. Костриця. Див. **КОСТРИ'КА**. *Працюючи бительнею, мама швидко вибивала костру з конопель (35, 38 Арбузин.; 94, 102, 103, 105 Башт.; 107, 109 Брезан.; 198 Березнег.; 478 Доман.; 526 Єлан.; 676, 693 Кривоозер.; 829, 840 Новоодес.; 926, 950 Первомай.).*

КО'СТРИК [ко́стрик], -а, ч., іхт. (*Gymnoserphalus cernuus*). Риба йорж. *Кострик – це дрібна прісноводна риба з колючими плавцями (234 Брат.; 355 Вознесен.; 5 Микол.; 822 Новобузьк.; 835 Новоодес.; 963, 970, 993, 1008, 1012 Снігур.).*

КОСТРИ'КА [кострі́ка], -и, ж. Костриця. *Кострику ми збираємо і топимо нею в грубі або в печі, а горить вона добре (383, 384, 405, 407 Врад.).*

КОСТРО'ВНИК [костро́ўник], -а, ч. Сарай для топлива (дров, вугілля, костриці). *Усе топливо ми зберігаємо у костровнику (315, 317 Веселин.; 891, 892 Очак.).*

КОСТРУ'БА [ко́стру́ба], -и, ж., орн. (*Coccothraustes coccothraustes*). Птаха костолуза. *Коструба розгризає своїм міцним дзьобом косточки ягід плодових дерев і цим живиться (842, 843 Новоодес.).*

КОСТРУБИ'ЧИТИСЯ [ко^уструбічитис'а], -чуся, -чишся, недок. Зарозуміло поводитися; чванитися. *Хлопець він у роботі хороший, а часто кострубичитьсся, носа дере вище лоба* (101, 102 Башт.; 107, 108, 110 Березан.; 203 Березнег.).

КОСТРЮ'ЛЯ [ко^устр'ул'а], -і, ж. Кастрюля. *На обід зварила кострюлю борщу і кострюльку картоплі з м'ясом* (875, 876 Очак.).

КО'СТУЛЬ [кóстул'], -я, ч. Костур; милиця. *Дідусь узяв свій костуль і пішов на вулицю, де його ждали якісь чоловіки* (580, 582 Жовтн.).

КОСТУ'РА [косту́ра], -и, ж. Маленька шкребничка, якою обробляють стіни чи долівку перед тим, як мазати. Див. **КОШТУ'РА**. *Мама костурою обшкребла стіни, щоб потім зашпарувати тріщини і побілити* (383, 422, 423 Влад.; 526, 527 Єлан.; 592, 593 Жовтн.; 702, 705 Микол.; 838, 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОСТУРЯ'ТИ [костур'áти], -ю, -єш, недок. Ходити на милицях. *Дід Микола потихеньку вже костуряє з нічної зміни додому відпочивати* (58, 59, 87 Башт.; 187, 203 Березнег.; 268, 269 Брат.; 320, 322, 329 Веселин.; 356, 357 Вознесен.; 425, 498 Доман.; 533, 535 Єлан.; 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 640 Казан.; 2, 5, 703, 705 Микол.; 773, 823 Новобузьк.; 828, 829, 860 Новоодес.; 883, 894, 896 Очак.; 998, 999 Сніугр.).

КОСТЯ'ВИЙ [кос'т'áвий], -а, -е. Який має багато дрібних кісток. *Окунь – риба костява, тому для юшки не дуже годиться* (35 Арбузин.; 150 Березан.; 161 Березнег.; 350 Вознесен.; 562, 584 Жовтн.).

КОСТЯ'К [кос'т'áк], -а, ч., анат. Скелет. *У шкільному кабінеті є костяк не тільки людини, а й різних тварин, риб* (49, 51 Башт.; 124, 125, 130 Березан.; 169, 170 Березнег.; 357, 359 Вознесен.; 432, 434, 436 Доман.; 533 Єлан.; 557, 562, 573 Жовтн.; 595, 597, 598 Казан.; 705, 706, 731 Микол.; 845, 846, 851, 861, 862 Новоодес.).

КОСУЛЕНЯ'[косулен'á], -яти, с. Маля косулі (дикої кози). *Наші косуленята вже такі ручні стали, що нікого не бояться, до людей підходять* (870 Новоодес.).

КОСУЛЕНЯ'ТКО [косулен'átko], -а, с. Маля косулі. *Косулі із своїми косуленятками вільно ходять лісом, пасуться і до людей звикли* (870, 871 Новоодес.).

КОСЦЕ'[кoсцé], -я, с. Держак коси; кісся. *Косце вже так обшмугане, що аж блищить, немов зеркальне* (899, 901 Очак.).

КОСЮ'ЧИЙ [кo^ус'úчій], -а, -е. Кусливий. Див. **КУСЮ'ЧИЙ**. *У вас рябий собака злий і дуже косячий, бо порвав штани отому дядькові добре* (822, 823 Новобузьк.).

КОСЯ'К [кoс'ák], -а, ч. 1. Одна зі складових частин обода колеса. *Один косяк переднього колеса розколовся, треба замінити колесо, а потім ковалі хай справлять обід* (94 Башт.; 173, 200, 203 Березнег.; 268, 269 Брат.; 396 Влад.; 424, 428, 478 Доман.; 550, 558, 573, 584 Жовтн.; 2, 711 Микол.; 840, 851 Новоодес.).

2. Жердка, на яку вішають одяг. *Святковий одяг у гардеропі, а чистий повсякденний – висить на косяку* (44, 83, 102 Башт.; 203 Березнег.; 780 Новобузьк.; 930 Первомай.; 1012 Снігур.).

3. Косинка. *Сестра купила в магазині собі і мамі нові газові косяки* (52, 56, 94, 105 Башт.; 769 Новобузьк.; 892, 893 Очак.).

4. Секція ставного невода. *Ми поставили лівий косяк ставного невода так, щоб він перекривав основне русло ріки* (271 Брат.; 700 Кривоозер.).

КОТ [кот], -а, ч., зоол. Кіт. *Наш старий кот став лінивим, не хоче вже мишей ловити* (10, 39 Арбузин.; 83, 94 Башт.; 218 Брат.; 462 Доман.; 514 Єлан.; 899 Очак.).

КОТЕ'Л [котéл], -а, ч., риб. Те місце ставного невода, де збирається риба. *Матня. Сьогодні з котла ставного невода ми вибрали чимало всякої рибки* (150 Березан.; 706, 747 Микол.).

КОТЕНИ'ТИСЯ [котинітис'а], -иться, недок. *Окотитися, народити кошенят. Наша кішка, мабуть, скоро буде котенитися, бо щось сильно поповніла* (105 Башт.).

КОТЕРО'ВКА [коте^ироўка], -и, ж. Сапа. *Дочка взяла котеровку і пішла в огородчик полоти квіти* (340 Вознесен.).

КОТИ' [коті́], мн., риб. 1. Рибальська снасть, сплетена з очерету. *Хлопці ще ранком взяли коти і пішли на річку ловити рибу* (838, 840 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

2. Місце у водоймищі, де залягає риба. *Я знаю, де в лимані є коти, в яких на ніч залягає риба відпочивати* (2, 706, 747 Микол.).

КОТИ'ГА [коті́га], -и, ж. Віз із напнутим на ньому шатром. *Чабани виїхали ранком на Безводнянське пасовище котигою* (305 Веселин.; 383, 407, 409 Влад.; 703, 706, 736 Микол.).

КО'ТИК [ко́тик] (1), -а, ч., анат. Одне з двох рогових утворень на недорозвинених задніх пальцях ніг парнокопитних. *Рогове утворення на недорозвинутому задньому пальці ніг у тварин у нас називають котик* (667, 669 Казан.).

КО'ТИК [ко́тик] (2), -а, ч. Ролики, на яких котяться двері. *Син поставив двері у кухню на котиках, щоб менше займали місця* (705 Микол.).

КО'ТИКИ [ко́тики] (1), мн., бот. (*Salix* sp.). 1. Біла верба. *З лози котиків ми виробляємо мітли, плетемо різного роду корзини і кошики* (11, 12, 14, 15 Арбузин.).

2. Польові квіти. *На схилах балки буйно піднялася трава, зацвіли котики* (383, 405, 406 Влад.; 502, 503 Єлан.; 5 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

3. Трав'яниста рослина конюшина. *Котики – це багаторічна трав'яниста кормова рослина з квіточками кулястої форми* (424, 425, 428 Доман.).

КО'ТИКИ [ко́тики] (2), мн., кул. Відварені галушки, змащені олією. *На вечерю мама приготувала котики, заправлені свіжою олією* (320, 322, 323 Веселин.).

КОТ-КОТ [кот/кóт], виг. Вигук, яким кличуть котів. *Кот-кот, миленький! Кот-кот, я дам моні, щоб ти краще ловив мишей* (144, 145, 156 Березан.; 337 Вознесен.).

КОТЛА'Н [котла́н], -а, ч. Кухонна плита. *Син у літній кухні зробив новий котлан, у якому є й духовка, щоб пекти пироги* (49 Башт.).

КОТЛЯ' [кот'л'а́], -яти, с. Кошеня. *Одне котля ми залишили собі, а трое котлят втопили* (322, 323 Веселин.; 891, 893 Очак.).

КОТЛЯ'ТКО [кот'л'а́тко], -а, с. Кошеня. *Біленьке котлятко бігало за сестрою, нявкало, просячи молочка* (322, 323 Веселин.; 891, 893 Очак.).

КОТО'К [котóк], -а, ч. 1. Розворений віз. *Стовпи для електрики навантажили на коток і привезли на ферму* (44, 45 Башт.; 751, 753 Микол.; 851 Новоодес.; 899, 903 Очак.; 981, 999 Снігур.).

2. Криничний коловорот. *Треба поправити колодязний коток, бо ніяк витягати відра з водою* 930 Первомай.).

КОТУ'НЯ [ко^уту́н'а], -і, ж. Літня піч. *Усе літо ми варимо їжу на котуні, яка знаходиться у дворі* (64, 78, 79, 80 Башт.; 424, 425, 432, 456 Доман.; 517, 529, 530 Єлан.; 552, 554 Жовтн.).

КОТУ'ШКА [ко^уту́шка], -и, ж., тк. Порожнистий усередині стрижень із кружечками на кінцях для намотування ниток. Коток. *Поки пошла тобі плаття і кофту, потратила майже катушку ниток* (10, 11, 18, 21, 39, 41 Арбузин.; 45, 49, 52, 58, 71 Башт.; 112, 120, 125, 133 Березан.; 166, 169, 170, 187, 207 Березнег.; 268, 269, 273, 274 Брат.; 280, 282, 283 Веселин.; 337, 339, 350 Вознесен.; 416, 418, 420, 422 Врад.; 432, 442, 462 Доман.; 503, 505, 516, 533 Єлан.; 557, 558, 562, 575 Жовтн.; 608, 621 Казан.; 706, 712, 713 Микол.; 765, 766, 782 Новобузьк.; 833, 834, 835 Новоодес.; 883, 884 Очак.; 943, 944 Первомай.; 970, 974, 981 Снігур.).

КО'ТЯХ [кóт'ах], -у, ч. Суцвіття на верболозі. *Верболіз уже викинув свої котяхи, і діти наламали їх, щоб гратися* (49, 51 Башт.; 829, 842 Новоодес.; 1012, 1016 Снігур.).

КОТЯ'ЧА РА'ДІСТЬ [кот'áча рад'іс'т'], -і, ж., бот. (*Valeriana officinalis* L.). Валеріана лікарська. Див. **КОТЯ'ЧИ СЛА'ДОСТІ**. *З коренів котячої радості виготовляють різні настойки, після яких людина заспокоюється і спить, як кішка* (10, 11, 12, 35, 36, 39 Арбузин.; 773, 782 Новобузьк.).

КОТЯ'ЧИЙ ГОРО'ШОК [кот'áчий горóшок], -у, ч., бот. (*Astragalusucrainicus* L.). Трав'яниста кущова рослина родини бобових астрагал. *Цвіточки котячого горошку схожі на цвіт гороху, тому так і назвали* (10, 11, 12, 35, 36, 39 Арбузин.).

КОТЯ'ЧИ СЛА'ДОСТІ [кот'áч'і слáдос'т'і], -ей, мн., бот. (*Valeriana officinalis* L.). Валеріана лікарська. *Валер'янку лікарську у нас ще зовуть котячі слабості* (10, 11, 12, 35, 36 Арбузин.).

КОТЯШКИ' [кот'ашкі], мн. Бібки; овечий послід. *Пройшла велика отара овець, залишаючи на дорозі котяшки* (234, 236 Брат.; 667, 669 Казан.).

КОТЬО'Л [кот'óл], -а, ч. Котел, казан. *Узяла в поле великий котьол варити борщ для механізаторів* (144, 156, 158 Березан.; 354, 355 Вознесен.; 552, 554, 557 Жовтн.; 703, 704 Микол.).

КОТЬО'НОК [кот'óнок], -а, ч. Кошеня. *Наша дочка, як і всі діти, любить гратися з маленьким котьонком* (79, 80, 105 Башт.).

КО'ФІЯ [кóф'ійа], -ії, ж. Кава. Див. **КО'ХВІЙ**. *Наш батько любить випити після сніданку чашечку кави* (105, 106 Башт.; 212, 245 Брат.; 320, 322 Веселин.).

КО'ФЛЯ [кóфл'а], -і, ж. Велика розливна ложка. *Бери, дочко, кофлю і насипай чоловікам борщу, а я тим часом поріжу хліб* (676 Кривоозер.).

КОХА'НИК [кохáник], -а, ч. Хлопець, усиновлений для виховання; годованець. *У сусідів своїх дітей немає, то вони виховують коханика, якого взяли у пріюті* (22, 26 Арбузин.).

КО'ХВІЙ [кóхв'ій], -ю, ч. Кава. *Розчинний кохвій зараз дуже дорогий, а натуральний я не вважаю* (97 Башт.; 357, 359 Вознесен.; 462, 465 Доман.; 533 Єлан.).

КО'ХЕЛЬ [кóхел'], -ю, ч., мед. Кашлюк. *Синок, очевидно, сильно простудився, бо напав великий кохель* (346, 347, 350, 355, 356 Вознесен.).

КО'ХЛЯ [кóхл'а], -і, ж. Металевий ополоник. Див. **ХО'ХЛЯ**. *Візьми кохлю розливати борщ, а велику ложку – роздавати кашу* (52, 55 Башт.; 313, 322, 323 Веселин.; 384, 387 Влад.; 442 Доман.; 573 Жовтн.; 907 Первомай.).

КО'ХОТЬ [кóхот'], -я, ч., анат. 1. Ніготь на пальцях людини. *Подріжай свої кохті на пальцях, бо вже вирости, як у кішки* (101, 102, 103 Башт.; 429, 432, 448 Доман.; 520, 526 Єлан.; 557, 576, 584 Жовтн.; 708, 731, 734 Микол.; 828, 830, 851 Новоодес.; 887, 888 Очак.; 981, 983 Снігур.).

2. Гостре рогове утворення на кінцях пальців кішки, собаки. Кіготь. *Кішка запустила свої кохті так, що кров виступила на носі* (102, 103 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 166, 167 Березнег.; 335, 337, 339 Вознесен.; 407 Влад.; 448, 449 Доман.; 514, 515, 526 Єлан.; 557, 558, 573 Жовтн.; 708 Микол.).

КО'ХТА [кóхта], -и, ж. Жіночий одяг кофта. *Пошила дочці на зиму нову спідницю, теплу кохту, а тепер треба справляти ще й пальто* (21, 35 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 676, 695, 696 Кривоозер.; 773, 782, 823 Новобузьк.; 846, 848, 851 Новоодес.; 883, 884, 890, 896 Очак.; 970, 974, 981 Снігур.).

КОХТИ'НА [кохтіна], -и, ж. Жіночий одяг кофта. *Одягни хоч яку-небудь кохтину, бо надворі зараз холоднуvато, ще простудишся* (насел. п. див. **КО'ХТА**).

КО'ЦА [кóца], -и, ж. Ковдра. Див. **КО'ЦКА**. *Сусідка виткала нам нову коцу, тепер буде чим зимою укриватися* (10, 11, 22 Арбузин.; 238 Брат.; 314 Веселин.; 355 Вознесен.).

КО'ЦАТИ [кóцати], -ю, -єш, недок. 1. Клацати зубами. *За день син намерзся так на рибалці, що аж коцає зубами* (102, 103 Башт.; 576, 584 Жовтн.).

2. Чимсь клацати. *Піди подивися, хто там коцає клямкою у двері* (101, 103 Башт.; 562, 576, 584 Жовтн.).

КОЦЕЛІ'ТИ [коце^ллі'ті], -ю, -єш, недок. Мерзнути. Див. **КОЦЕНІ'ТИ**. *Хлопці, пора додому! Доки ви будете коцеліти на морозі!* (44, 45, 101, 102 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 212, 218 Брат.; 943, 944 Первомай.; 1010, 1011 Снігур.).

КОЦЕНІ'ТИ [коце^нні'ті], -ію, -ієш, недок. Мерзнути. *Ви не довго гуляйте; як почнуть ноги коценіти, зразу ж ідіть додому* (487, 500 Доман.; 693, 695 Кривоозер.).

КОЦИ'БА [коціба], -и, ж. Коцюба. *Візьми, дочко, коцибу та добре пошурхай у печі, щоб краще горіло* (49 Башт.).

КО'ЦКА [кóцка], -и, ж. Ковдра. *Зимою дідусь вкривається теплою коцкою, яку йому виткали із шерсті* (10, 11, 22 Арбузин.; 238 Брат.; 314 Веселин.; 355 Вознесен.; 891, 892 Очак.).

КО'ЦНУТИ [кóцнути], -ну, -неш, док., перех. і неперех. 1. Клацнути. *Піди подивися, хто там коцнув клямкою сінешніх дверей?* (101, 103 Башт.; 562, 576, 584 Жовтн.).

2. Ударити. *Пастух коцнув бичка по спині палкою, щоб не ліз у шкоду* (101, 102 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 487, 489 Доман.).

3. Убити. *Хлопець займався розбоєм і воровством, так його й коцнули* (102, 103 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 576, 584 Жовтн.).

КО'ЦУР [кóцур], -а, ч., зоол. Кіт. *Біля печі лежав, мурликаючи, сірий і здоровий, як вовк, коцур* (320, 321, 322 Веселин.; 337, 350, 355 Вознесен.; 550, 592 Жовтн.; 705, 706 Микол.; 829 Новоодес.; 930, 950 Первомай.; 974, 1012 Снігур.).

КОЦУФЕ'ЙКА [ко^уцуфейка], -и, ж. Коротка ватяна куртка типу фуфайки. *Чоловіки і жінки повдівалися у теплі коцуфейки і пішли наніч на тік* (117, 118 Березан.).

КОЦЮБИ'ЛКО [ко^уц'убілко], -а, с. Держак коцюби (кочерги). Див. **КОЦЮБИ'ЩЕ**, **КОЦЮ'БНИК**. *У коцюби коротке коцюбилко, ним не дістанеш до глибини печі, щоб вигорнути попіл* (695, 696, 700 Кривоозер.).

КОЦЮ'БИТИСЯ [ко^уц'убитис'а], -блюся, -бишся, недок. Гнутися, скорчуватися (від болю, холоду тощо). *Ти так замерз, що почав коцюбитися, немов Сірко на прив'язі* (166, 167 Березнег.; 356, 359 Вознесен.; 389, 393 Влад.; 676, 695, 696 Кривоозер.).

КОЦЮБИ'ЩЕ [ко^уц'убішче], -а, с. Держак коцюби. *Це таке коцюбище ти приробив, що повік не зламається* (35, 38 Арбузин.; 49 Башт.; 158 Березан.; 552 Жовтн.; 829, 842 Новоодес.; 963, 974, 981, 1012 Снігур.).

КОЦЮ'БНИК [ко^уц'убник], -а, ч. Держак коцюби. *Вирівав оце добру хлудину матері для коцюбника, бо вже надоїло слухати* (456, 457 Доман.; 407 Влад.; 516, 517 Єлан.; 822, 823 Новобузьк.).

КОЦЮ'-КОЦЮ' [ко^уц'у/ко^уц'у], виг. Вигук, яким підкликають свиней, поросят. *„Коцю-коцю, до коритця! Коцю-коцю, мої миленькі!”* – кликала бабуся поросяток (337, 339 Вознесен.; 407 Влад.; 442, 476 Доман.; 676, 685, 686, 688 Кривоозер.; 752, 753 Микол.; 851, 852 Новоодес.; 901, 903 Очак.).

КОЧА'-КОЧА' [коча́/коча́], виг. Вигук, яким скликають курей. *У дворі стояла жінка з мискою зерна в руці і скликала курей: „Коча-коча, мої миленькі! Коча-коча!”* (18, 21 Арбузин.; 74, 75 Башт.; 187 Березнег.; 350 Вознесен.; 589 Жовтн.; 870, 871 Новоодес.).

КОЧА'ЛА [коча́ла], мн., тк. Блочки в ткацькому верстаті. *По кочалах в ткацькому верстаті рухаються шнури, що прив'язані до верхніх рейок начиння* (234 Брат.).

КОЧА'ЛО [коча́ло], -а, с., тк. Потовщення на веретені. Див. **КОЧА'ЛЬЦЕ**. *Кочало на веретені служить маховиком, що полехишує працювати веретеном* (49, 101, 103 Башт.; 144, 145 Березан.; 212, 268, 269 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 407 Влад.; 424, 448, 478 Доман.; 514 Єлан.; 558, 573, 574 Жовтн.; 617 Казан.; 830, 851, 860 Новоодес.; 926, 930, 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

КОЧА'ЛЬЦЕ [коча́л'це], -я, с., тк. Потовщення на веретені. *Кочальце на веретені робиться для того, щоб полехишити роботу з веретеном* (10, 11 Арбузин.; 203 Березнег.; 234 Брат.; 299, 300 Веселин.; 340, 355, 356

Вознесен.; 760 Новобузьк.; 891 Очак.; 930, 950 Первомай.; 1010, 1012 Снігур.).

КО'ЧЕДЬ [кóчед'], -я, ч. Гніздо для весла; кочет. *Бери весла, вставляй у кочеді і гребі щосили до середини річки* (396, 399 Влад.; 424 Доман.; 573, 574, 580 Жовтн.).

КОЧЕРЕ'ГА [кочерéга], -и, ж., бот. (*Brassica parobrassica*). Бруква. *Кочерегу ми вирощуємо як цінний корм для свиней і великого рогатого скоту* (930, 931 Первомай.).

КОЧЕРЕ'ЖИЩЕ [кочерéжищче], -а, с. Держак кочерги. Кочержилно. Див. **КОЧЕРЕ'ЖНИК**, **КОЧЕРЖИ'НА**, **КОЧЕРЖИ'ЩЕ**, **КОЧЕРО'ЖНИК**. *На прохання мамі, сьогодні вистругав і приладнав до кочерги нове кочережище* (337, 339 Вознесен.; 442, 478 Доман.; 830, 831 Новоодес.).

КОЧЕРЕ'ЖНИК [кочерéж^шник], -а, ч. Держак кочерги. Кочержилно. *Купила у скоб'яному магазині кочергу, а кочережник син зробить* (16, 17 Арбузин.; 105 Башт.; 526, 527 Єлан.; 580 Жовтн.; 829 Новоодес.; 891 Очак.; 930, 943 Первомай.).

КОЧЕРЕ'ЖНИЩЕ [кочерéж^шнищче], -а, с. Держак кочерги. *Кочережнище біля кочерги обгоріло і кочерга тепер спадає* (568, 570 Жовтн.).

КОЧЕРЖИ'НА [коче^нржіна], -и, ж. Держак кочерги. Кочержилно. *Треба приробити довшу кочержину, щоб діставати кочергою до кінця печі* (478 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 866, 869 Новоодес.; 873, 875 Очак.; 970, 972, 974 Снігур.).

КОЧЕРЖИ'ЩЕ [коче^нржіщче], -а, с. Держак кочерги. Кочержилно. *Для жінки потрібне таке кочержище, щоб добре в печі орудувати* (273, 274 Брат.; 355 Вознесен.; 442, 490 Доман.; 734 Микол.).

КОЧЕРИ'ЖКА [кочи^еріж^шка], -и, ж. Хвостик гарбуза. Див. **ВО'ЛИК**. *Збираючи в полі кабаки, хлопці брали їх за кочерижки і несли до воза* (301 Веселин.; 337, 339 Вознесен.).

КОЧЕРИ'ЖКИ [кочи^еріж^шки], мн. Корінці, які залишаються після зрізування головок капусти, скошеної кукурудзи тощо. *Кочерижки, що залишаються після зрізання головок капусти, ми збираємо для скоту, а кукурузяні – спалюємо* (22, 24 Арбузин.; 337, 339 Вознесен.).

КОЧЕРО'ЖНИК [коче^ер'ож^шник], -а, ч. Держак кочерги. Кочержилно. *Кочерожник повинен бути таким, щоб зручно було ним у печі орудувати* (271, 274 Брат.; 911 Первомай.).

КО'ЧЕТ [кóчет], -а, ч., зоол. Півень. *На птахофермі щороку вирощують багато молодих кочетів на м'ясо* (161 Березнег.; 320, 331 Веселин.; 336 Вознесен.; 576, 584 Жовтн.; 634 Казан.; 828, 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОЧЕ'ТНИЦЯ [кочéтниц'а], -і, ж. Брусок на борту човна з гніздом, куди вставляється весло. *Кочетниця має стандарти, щоб різні кочети можна було вставити* (573, 574, 584 Жовтн.; 706, 731, 747 Микол.; 883, 891, 906 Очак.).

КО'ЧЕТЬ [кóчет'], -я, ч. Гніздо на борту човна для весла. Кочет. *Вставляй весло у кочеть і греби, а я буду тобі допомагати* (58 Башт.; 137, 150, 158 Березан.; 407 Влад.; 533 Єлан.; 558 Жовтн.; 731 Микол.; 946 Первомай.).

КОЧІЯ' [коч'ійá], -ї, ж. Бричка. *Хлопці ранком запрягли булану в кочію і поїхали в поле* (51 Башт.; 516, 517 Єлан.; 787 Новобузьк.).

КО'ЧКА [кóчка], -и, ж. Купина на болоті, озері. *На озерних кочках часто гніздяться дикі качки і відкладають там яєчка* (74, 75 Башт.; 120 Березан.; 187 Березнег.; 359 Вознесен.).

КО'ЧКИ [кóчки], мн. 1. Рештки зрізаних стебел кукурудзи, соняшника, що залишилися на полі. *Пройшов комбайн, скосив кукурузу, і на полі залишилися одні кочки* (78, 106 Башт.; 859 Новоодес.).

2. Шарніри ткацького верстата. *Кочки, укріплені на задній поперечниці ткацького верстата, з якими сполучаються задні кінці підніжки* (212, 268 Брат.; 470, 480 Доман.; 911, 946 Первомай.; 970 Снігур.).

КОЧКОВА'Л [кочковáл], -а, ч. Оброблена бринза у вигляді круглих головок. *Кочковал роблять так: бринзу розпарюють у кип'ятку, потім місять, як тісто, укладають у круглі форми, пересипають сіллю і протягом кількох днів сушать* (442, 478, 498 Доман.).

КОЧУБЕ'Й [кочубе́й], -я, ч., орн. (*Galerida cristata*). Птаха посмітюха. Див. **КОЧУБЕ'ЙКА**. *Кочубей, або чубатий жайворонк, – це польовий чи степовий співучий птах різнокольорового забарвлення* (644, 645 Казан.; 1012, 1016 Снігур.).

КОЧУБЕ'ЙКА [кочубе́йка], -и, ж., орн. (*Galerida cristata*). Птах посмітюха. *Коли наші косили пшеницю, то натрапили на гніздо кочубейки, в якому було двоє яєчок* (278, 279, 280 Веселин.).

КОЧУ'ЛКА [ко'чúлка], -и, ж. Качалка. *Сестра кочулкою розкачувала тісто, а мама ліпила вареники* (963, 974, 981 Снігур.).

КОШ [кош], -а, ч. 1. Кошик. Див. **КОША'Р**. *Сьогодні ранком назбирала в огороді повний кош огірків* (49 Башт.; 320, 322 Веселин.; 462 Доман.; 533 Єлан.).

2. Вулик, виплетений із рогози. *Наш дідусь, який кожного літа пасічникує, плете коші для бжіл* (94 Башт.; 195, 196 Березнег.; 347 Вознесен.; 526 Єлан.).

3. Рибальська лозова снасть верша. *Вечером поставили кош біля очерету, а ранком вибрали з десяток добрих рибин* (396 Влад.; 700 Кривоозер.; 835, 836 Новоодес.).

КОША'К [коша́к], -а, ч., зоол. Кіт. *Наш кошак такий проворний, що виловив уже в хаті всіх мишей* (44, 45 Башт.; 424, 428 Доман.).

КОШАНИ'ЦЯ [кошані́ця], -і, ж. Суміш пшениці, ячменю, вівса та різних трав, які разом сіють, а потім косять на зелений корм для скоту. *Наші*

корови добре їдять кошаницю, яку ми щодня їм даємо, а вони нам – молоком віддають (383, 384, 407 Влад.; 442, 491 Доман.; 934 Первомай.).

КОША'Р [кошáр], -а, ч. Кошик. *Сьогодні ранком назбирали в огороді повний кошар огірочків* (736, 737 Микол.; 851, 852 Новоодес.).

КОША'РКА [кошáрка], -и, ж., бдж. Вулик із соломи або рогози. *Наші пасічники іноді плетуть з рогози кошарки, але такі вулики не поширені* (19 Арбузин.; 203 Березнег.; 407 Влад.; 448, 478 Доман.; 552, 568 Жовтн.; 851 Новоодес.; 899, 901 Очак.; 963, 995 Снігур.).

КОША'РНИК [кошáрник], -а, ч., вівч. Кошара. Див. **КОША'РНЯ**. *У нашому господарстві почали будувати для овець новий кошарник* (35, 36 Арбузин.; 383, 406 Влад.; 580 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 830, 857, 859, 870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 963 Снігур.).

КОША'РНЯ [кошáрн'а], -і, ж., вівч. Кошара. *Наніч загнали овець у кошарню, бо хмариться, і, мабуть, буде дощ* (166, 167 Березнег.; 359 Вознесен.; 591, 592 Жовтн.; 5, 705 Микол.; 891, 893 Очак.).

КОШЕ'ЛИК [коше́лик], -а, ч. Виплетене з рогози сідало, у якому квочки висиджують курчат. *Для квочки поставили в чулані кошелик, щоб там висиджувала курчат* (169, 170 Березнег.).

КО'ШЕЛЬ [ко́шел'], -я, ч., бдж. 1. Роївня. *Кошелем підбирають бжолиний рій, що вилетів із вулика* (568 Жовтн.).

2. Гаманець. *Виймай свій кошель і не скупися, викладай на півлітру товаришам, які зробили для тебе добро* (90 Башт.; 911, 950 Первомай.).

КОШЕЛЬКО'ВИЙ НЕ'ВОД [коше^л'ко́вий не́вод], -а, ч., риб. Волок з кошельком (матнею). *Звичайно, рибу краще ловити кошельковим неводом, але вибрати рибу з нього значно важче* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 891, 892, 893 Очак.).

КОШЕЛЬО'К [коше^л'о́к], -а, ч., риб. 1. Матня невода. *У кошельку невода збирається риба, яка попалася у волок* (137, 150 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 706, 747 Микол.; 891, 892, 893 Очак.).

2. Гаманець. *Гроші ношу в кошельку, в ньому вони не рвуться і не труться* (10, 22, 35, 36 Арбузин.; 69, 90, 105 Башт.; 107, 145, 150 Березан.; 234, 257, 268, 271 Брат.; 331, 332 Веселин.; 340, 355, 356 Вознесен.; 424, 478, 490, 498 Доман.; 503, 517 Єлан.; 550, 552, 568, 584 Жовтн.; 617 Казан.; 678 Кривоозер.; 712, 731, 734, 751 Микол.; 760, 773, 818, 822 Новобузьк.; 830, 851, 860, 868 Новоодес.; 876, 891, 899, 906 Очак.; 943, 953 Первомай.; 972, 981, 993, 999 Снігур.).

КО'ШИК [кóшик], -а, ч., бдж. 1. Вулик, виплетений з рогози. *Старі пасічники часто плетуть кошки для бжіл, але вони не поширені* (94 Башт.; 195, 196 Березнег.; 234 Брат.; 347 Вознесен.; 984 Снігур.).

2. Верша. *Ми поставили вечером два кошика, а ранком вибрали з піввідра різної риби* (320 Веселин.; 396 Влад.; 424 Доман.; 700 Кривоозер.; 835, 851 Новоодес.; 1012 Снігур.).

3. Заплетена і закручена на голові жіноча коса. *І ти вже закрутила на голові кошик, як це робить бабуся і мама?* (18, 35 Арбузин.; 218 Брат.; 320, 322, 332 Веселин.; 383, 407, 409 Влад.; 424, 448, 478 Доман.; 573, 584 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 760, 773 Новобузьк.; 835, 868 Новоодес.; 911 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

КОШІ' [кош'і], мн., буд. Горизонтальні перекладини між стовпами стіни, до яких прикріплюють очерет, лозу, щоб потім обмазати глиною. *Комши треба добре кріпити до кошів, щоб не відірвався, як обмажут ь* (39 Арбузин.; 383 Влад.).

КО'ШІЛЬ [кóш'іл'], -я, ч., бдж. 1. Вулик, виплетений із соломи або рогози. *На пасіці стояли два кошелі, виплетені з рогозу* (224 Брат.; 373 Вознесен.; 891 Очак.).

2. Матня волока. *У кошіль волока набралось стільки медуз, що й не потягнеш* (906 Очак.).

КО'ШКА [кóшка], -и, ж. Якірець, яким витягають затонулі відра з криниці. *Неси кошку витягнути відро з колодязя, бо зірвалося і затонуло* (11,

18, 22, 35 Арбузин.; 49, 58, 83, 94 Башт.; 234 Брат.; 516, 517 Єлан.; 2, 5 Микол.; 845, 846, 862, 860 Новоодес.; 888, 896 Очак.).

КОШНИ'ЦЯ [кошніц'а], -і, ж. Високий вузький кошик, виплетений з лози, у якому зберігають кукурудзу в качанах. *Ми на зиму для скоту засипали дві кошниці кукурузи в качанах* (331, 332 Веселин.).

КОШО'ВКА [кошóўка], -и, ж. Виплетений з рогози кошик. Див. **КОШО'ЛКА**. *Дівчинка несла кошовку, наповнену червонобокими яблуками* (320, 322 Веселин.; 337, 355, 372 Вознесен.; 573, 574 Жовтн.; 830, 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КОШО'ЛКА [кошóлка], -и, ж. 1. Кошик, виплетений із рогози. *Спорожни мені кошолку, я завтра ранком понесу на базар яблука* (10, 22, 35, 41 Арбузин.; 49, 52, 74, 78, 81, 89, 90, 101, 105 Башт.; 137, 145, 150, 156, 158 Березан.; 198, 199 Березнег.; 257, 267, 268, 271, 274 Брат.; 320 Веселин.; 340, 373 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 426, 478, 490 Доман.; 526, 527 Єлан.; 550, 552, 554, 558, 562, 568, 573, 584 Жовтн.; 661, 667 Казан.; 700 Кривоозер.; 731, 749 Микол.; 773, 822, 823 Новобузьк.; 829, 840, 843, 851, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 911, 930, 946 Первомай.; 963, 974, 981 Снігур.).

2. Велика виплетена з лози корзина з двома ручками для перенесення овочів, фруктів тощо. Див. **САПЕ'ТКА**. *Беріть кошолки і будете переносити яблука із саду до комори, а там затарують їх у ящики* (105 Башт.; 478, 490 Доман.; 667 Казан.; 711, 747 Микол.; 860 Новоодес.; 891, 899 Очак.).

КОШТИ'ЛЬ [коштíл'], -я, ч. Милиця. *Бери свої коштили і чапай потихеньку додому, бо скоро піде дощ* (257 Брат.; 2 Микол.).

КОШТИРЯ'ЦА [коштир'áца], -и, ж. Сарай для палива. *У коштиряці ми зберігаємо все томливо: дрова, вугілля, там тримаємо і дерть для свиней* (333 Вознесен.; 425, 439, 456, 457 Доман.; 503, 514, 517 Єлан.).

КО'ШТУР [кóштур], -а, ч. 1. Груба палка; костур. *Насварившись на хлопців коштуром, дід повернувся у свій курінь* (700 Кривоозер.; 829 Новоодес.).

2. Милиця. *Старий воїн шкандибав на коштурах на зустріч із своїми друзями* (187, 203 Березнег.; 462, 465 Доман.; 533, 535 Єлан.; 573, 576 Жовтн.).

КОШТУ'РА [ко'шту'ра], -и, ж. 1. Маленька шкребничка, якою обробляють стіни чи долівку хати перед тим, як мазати. Див. **КОСТУ'РА**. *Треба спершу пошкребти стіни коштурою, а потім уже шпарувати* (10, 22 Арбузин.; 212, 218 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 676, 683, 695, 696 Кривоозер.; 805, 806 Новобузьк.).

2. Маленька сапка для прополювання грядок цибулі, часнику, моркви, квітів тощо. *Між рядками цибулі й часнику краще сапати коштурою, бо вона маленька і зручна* (693, 694 Кривоозер.).

3. Кочережка. *Візьми коштуру і помішай жар у плиті, щоб скоріше прогоріло* (702, 703, 705 Микол.).

КОШУ'ЛЯ [ко'шу'л'а] (1), -і, ж. 1. Сорочка. *Дідусь, одягши свою святкову кошулю, пішов до сусіда в гості* (22 Арбузин.; 331, 332 Веселин.; 634 Казан.; 822 Новобузьк.; 876, 891 Очак.; 911, 930 Первомай.).

2. Великий кошик з двома ручками. *Беріть, хлопці, кошулі і носіть моркву із грядок у купу, яка знаходиться посеред поля* (212, 218 Брат.; 424, 429 Доман.; 830 Новоодес.; 943, 953 Первомай.; 993 Снігур.).

КОШУ'ЛЯ [ко'шу'л'а] (2), -і, ж., мед. Дрібні плямки, пухирці, гноячки та інше, що з'являються на шкірі або слизових оболонках людини. *Кошуля на шкірі або слизових оболонках може з'являтися внаслідок зовнішніх або внутрішніх причин, наприклад, інфекції, отруєння* (295, 297 Веселин.; 359, 362 Вознесен.; 760 Новобузьк.).

КОШУ'ЛЬКА [ко'шу'л'ка], -и, ж. 1. Зменш. до **КОШУ'ЛЯ** – 1. *У внучка порвалася на ліктях кошулька* (насел. п. див. **КОШУ'ЛЯ** – 1).

2. Блузка. *Дочка одягла нову шовкову кошульку і пішла в клуб на танці* (337, 339, 342 Вознесен.; 425, 427, 428 Доман.; 516, 517 Єлан.).

КРАВЕ'ЦЬ [кравец'], -я, ч., ент. (*Lethrus apterus*). Кравчик-головач. Головач. Див. **КРАВЧУ'К**. *Жук кравець дуже шкідливий, бо пошкоджує*

сходи соняшника, буряків, зернових, баштанних та інших культур (10, 16, 17 Арбузин.; 49, 51 Башт.; 137, 150, 156, 158 Березан.; 251, 257 Брат.; 8, 350, 355 Вознесен.; 424, 428 Доман.; 751 Микол.; 877 Очак.; 970, 974, 976 Снігур.).

КРАВЧУ'К [краўч'ук], -а, ч., ент. (*Lethrus apterus*). Кравчик-головач. *Боротися із таким шкідливим жуком, як кравчук, дуже важко (949 Первомай.).*

КРАДЕМЦІ' [краде^имц'і], присл. Крадькома. *Хлопці крадемці підійшли до дівчат та як свиснули, а дівчата в крик (320, 322 Веселин.).*

КРАДУ'Н [крад'ун], -а, ч. Злодій. *Розвелися великі і малі крадуни і ніякої на них управи немає (101, 103 Башт.; 234 Брат.; 557 574 Жовтн.).*

КРАДУ'НКА [крад'унка], -и, ж. Злодійка. *Якась крадунка взяла з кошолки вузлик з різним насінням (насел. п. див. КРАДУ'Н).*

КРАДЮ'ГА [крад'уга], -и, ч. Збільш. до **КРАДУ'Н**. *І де набралися оті крадюги, що беруть все підряд, потрібне й непотрібне (35, 38 Арбузин.).*

КРАЄВИ'Й [крайеві́й], -а, -е. Тутешній; характерний для даного місця. *Це хлопці наші, краєві, вони з сусіднього села, але з нашого господарства. Наші краєві звичаї не всім до вподоби, але доводиться миритися (760, 773, 823 Новобузьк.).*

КРА'ЄЦЬ [кра́йе'ц'], -я, ч. Окраєць. *Син урізав краєць хліба, шматок сала, взяв огірок і побіг не роботу (573, 574 Жовтн.; 676, 695, 696 Кривоозер.).*

КРА'КАВКА [кра́каўка], -и, ж., зоол. (*Bufo*idae). Жаба. *Уже проснулися в озері кракавки і почали вечорами кракати (97 Башт.; 439, 442 Доман.).*

КРАКА'Н [крака́н], -а, ч. Розвилистий стовп, на якому сушать глечики. Див. **КАРАКА'Н** – 2. *На кракані, що стоїть у дворі, завжди сушаться горшки, глечики, банки (597, 598 Казан.; 704, 706 Микол.; 903, 905 Очак.; 963, 974, 999 Снігур.).*

КРА'КАННЯ [к'ракан':а], -я, с. Кумкання (про жаб). *Вечорами із ставка доносилося різноголосе жаб'яче кракання* (насел. п. див. **КРАКАТИ** – 1).

КРА'КАТИ [к'ракати], -ає, недок. 1. Кумкати (про жаб). *Вечорами, тихими і зоряними, голосно кракали на різні голоси жаби* (97 Башт.; 218, 234 Брат.; 439 Доман.).

2. Кахкати (про качок). *Ідучи із ставка, кракали качки і гелготіли гуси* (83, 87 Башт.; 144, 145 Березан.; 406 Влад.).

КРА'КУЛЬ [к'ракул'], -я, ч., зоол. (Bufonidae). Велика жаба-самець. *Ми потихеньку підкралися і вбили у ставку здорового кракуля* (87, 88, 89 Башт.; 891, 893 Очак.).

КРА'ЛІ [к'рал'і], мн. Залізні вила. Див. **ГРА'ЛІ**. *Беріть, дівчата, кралі і йдіть на сінокіс перегортати сіно, щоб скоріше сохло* (644 Казан.).

КРАМА'НА [к'рама'на], мн. Плечі. *Батько взяв сина на крамана і пішов у гості до кума і куми* (893, 894 Очак.).

КРА'МАР [к'рамар], -я, ч. 1. Віник, яким підмітають двір. *Батько сплів новий крамар підмітати двір і доріжку біля двору* (917, 923 Первомай.).

2. Спеціальної форми борона. Див. **КРУМА'Р**. *Землю довелося розпушувати перед сіянням крамарем, бо взялася коржем* (930, 931 Первомай.).

КРАМА'РНЯ [к'рама'рн'а], -і, ж. Крамниця. *Сьогодні привезли у нашу крамарню жіночі модні туфлі, плаття і халати* (299, 300 Веселин.).

КРА'ННИЦЯ [к'ран':иц'а], -і, ж. Місце біля крану на вулиці для стоку води. *Сьогодні син обцементував кранницю, щоб не було грязюки* (576, 580 Жовтн.).

КРА'ПІЛЬКА [к'рап'іл'ка], -и, ж. Крапелька. *Позичила у сусідки одну крапільку нашатиру, щоб змазати виски, бо чогось болить голова* (94 Башт.).

КРАСА'ВЕЦЬ [к'раса'вец'], -я, ч. Красень; вродливий хлопець. *Іди до мене, мій любий внучку, наш умник і красавець* (10, 11, 22, 35 Арбузин.; 44, 52, 101, 103 Башт.; 234, 245, 257, 271 Брат.; 337, 339, 240 Вознесен.; 384, 407,

409, 416 Влад.; 442, 478 Доман.; 532, 533 Єлан.; 557, 558, 562, 573, 576 Жовтн.; 640, 652 Казан.; 693, 700, 701 Кривоозер.; 705, 712, 713, 731, 734 Микол.; 773, 793, 807, 823 Новобузьк.; 829, 830, 840, 848, 851 Новоодес.; 873, 883, 884, 892, 893, 899 Очак.; 932, 933, 943, 944 Первомай.; 963, 970, 974, 981, 999 Снігур.).

КРАСА'ВИЦЯ [красáвиц'а], -і, ж. Див. **КРАСІ'ТКА, КРАСО'ТКА, КРАСУ'ЛЯ**. Красуня. *Де наша маленька красавиця? Я приніс їй гостинців* (насел. п. див. **КРАСА'ВЕЦЬ**).

КРАСА'ВКА [красáўка] (1), -и, ж., бот. (*Atrópa belladónna* L.). Багаторічна рослина беладонна. *Красавка – отруйна рослина, тому її знищують, щоб скотина випадково не наїлася* (44, 88, 89 Башт.; 115, 118 Березан.; 372, 373 Вознесен.; 661 Казан.; 773, 823 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.).

КРАСА'ВКА [красáўка] (2), -и, ж., орн. (*Grus grus*). Птах журавель. *Серед журавлів, які до нас прилітають, виділяється особливий різновид – красавка, полювати на яких взагалі заборонено* (896, 897, 898 Очак.).

КРАСА'ВКА [красáўка] (3), -и, ж., ент. (*Bruchidae* Latreille). Жук зернівка. *Красавка – середнього розміру жук, що небезпечний шкідник зернових культур* (526 Єлан.).

КРАСА'ВЧИК [красáўчик], -а, ч., бот. (*Impatiens niamniamensis*). Хатня квітка бальзамін; нічна красуня. *У кімнаті було прибрано, на підвіконнях стояли і рясно цвіли красавчики* (10, 11, 39 Арбузин.; 142, 143 Березан.; 175, 180 Березнег.; 320, 322 Веселин.; 333, 359, 360 Вознесен.; 383, 422, 423 Влад.; 478 Доман.; 502, 503, 504 Єлан.; 661 Казан.; 833, 845, 846, 860 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 940 Первомай.).

КРА'СЕНЬКИЙ [красен'киї], -а, -е. Рябенський. *Син у батька вдався – трохи красенький, але це мужчин прикрашає* (516, 517 Єлан.).

КРАСИВЕ'ННИЙ [красивен'иї], -а, -е. Дуже красивий. *Микола купив сьогодні у нашій лавці красивенний костюм* (5, 705 Микол.; 830, 845, 848, 851 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

КРАСИВЕ'ННО [красивéн:о], присл. Дуже красиво. *Тобі в цій кофті страх як красивенно, кращої ти ніде й ніколи не купиш* (насел. п. див. **КРАСИВЕ'ННИЙ**).

КРАСИВІ'ЙШИЙ [красив'і́шій], -а, -е. Красивіший. *У нашому селі красивіший клуб, ніж у районному центрі* (870, 871 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 911, 939 Первомай.).

КРАСІ'ТКА [крас'і́тка], -и, ж. Красуня. *Таку красітку, як ваша Вірочка, приймуть у будь-яке акторське училище навіть без екзаменів* (594, 595 Казан.).

КРАСІ'ТНИЙ [крас'і́тній], -а, -е. Красивий, вродливий. *Якщо дівчина дуже красітна, то вона буває дуже вередлива і примхлива* (594, 595 Казан.).

КРАСІ'ТНО [крас'і́тно], присл. Красиво. *Тобі так красітно у цьому костюмі, що кращого не пошиєш* (594, 595 Казан.).

КРА'СКА [краска], -и, ж., орн. (*Coracias garrulus*). Пташка ракша. *Краска – це перелітний птах із блискучим строкатим оперенням* (568, 569 Жовтн.).

КРА'СНИЙ [красні́й], -а, -е. Червоний. *Наша дочка красне плаття одягає на великі свята або як іде в гості* (10, 11, 18, 22, 41 Арбузин.; 45, 49, 52, 58, 74 Башт.; 124, 125, 145 Березан.; 160, 161, 162, 166, 169 Березнег.; 245 Брат.; 279, 320, 322 Веселин.; 337, 350, 359 Вознесен.; 407, 409 Врад.; 442, 456, 457, 478 Доман.; 503, 532 Єлан.; 552, 554, 557, 576 Жовтн.; 693, 694, 700 Кривоозер.; 703, 705, 706, 712, 713 Микол.; 773, 782, 818, 823 Новобузьк.; 828, 829, 833, 851, 870, 871 Новоодес.; 873, 878, 883, 896, 906 Очак.; 932, 933, 943, 944 Первомай.; 963, 970, 974, 980 Снігур.).

КРАСНОБО'КИЙ [краснобо́кій], -а, -е. Червонобокий. *Краснобокі яблука ми перебрали і склали в ящик, пересипавши їх тирсою, щоб були на зиму* (насел. п. див. **КРА'СНИЙ**).

КРАСНОБО'ЧКА [краснобо́чка], -и, ж. Червонобокi яблука. *Наши краснобочки – пізні яблука, вони поспівають аж восени* (350, 353, 356 Вознесен.; 873, 883, 903 Очак.).

КРАСНОКРИ'ЛЕЦЬ [краснокрілець'], -я, ч., орн. (*Bombucilla*). Птах омелюх. Див. **КРАСНОПЕ'РЕЦЬ**. *Краснокрилець – це невеликий лісовий птах з яскравим бурувато-сірим оперенням, рудим підхвістям і чорним горлом* (21, 22, 24 Арбузин.; 314, 315, 317 Веселин.; 404, 405, 406 Влад.; 676, 685, 686, 690, 692 Кривоозер.).

КРАСНОПЕ'Р [краснопéр], -а, ч., іхт. (*Scardinius erythrophthalmus*). Риба краснопірка, або червонопірка. Див. **КРАСНОПЕ'РА**, **КРАСНОПЕ'РКА**. *У нас тут у річці ловиться таранька, краснопер, ляці і блчки* (44, 83 Башт.; 320 Веселин.; 396 Влад.; 424, 478 Доман.; 573, 574 Жовтн.; 706, 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 845, 851 Новоодес.; 899, 901, 903 Очак.; 939, 940, 960 Первомай.).

КРАСНОПЕ'РА [краснопéра], -и, ж., іхт. (*Scardinius erythrophthalmus*). Краснопірка. *Сьогодні попалася одна краснопера, якої я зроду не бачив* (331, 332 Веселин.; 353, 355 Вознесен.; 516, 517 Єлан.; 582, 583, 584 Жовтн.; 840 Новоодес.; 899, 901 Очак.).

КРАСНОПЕ'РЕЦЬ [краснопéрец'], -я, ч., орн. (*Bombucilla*). Птах омелюх. *Красноперець – це невеликий лісовий птах роду горобцеподібних* (74 Башт.; 526, 527 Єлан.; 568, 576 Жовтн.; 993, 1012 Снігур.).

КРАСНОПЕ'РКА [краснопéрка], -и, ж., іхт. (*Scardinius erythrophthalmus*). Краснопірка. *Сьогодні зранку увесь час клює красноперка, зрідка – карасик або ж окунь* (58, 74, 94, 101 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 234 Брат.; 337, 355 Вознесен.; 448, 456, 478, 490 Доман.; 517 Єлан.; 568, 580 Жовтн.; 703, 731, 734, 751 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 883, 906 Очак.; 970, 995, 1011 Снігур.).

КРАСНУ'ХА [красну́ха], -и, ж., мед. 1. Дитяча інфекційна хвороба кір. *Краснуха – інфекційна хвороба, але всі діти повинні нею обов'язково перехворіти* (557, 558, 562 Жовтн.; 706, 711 Микол.).

2. Гостре запалення шкіри у людей і деяких тварин. Бешиха. *Краснуха – хвороба неприємна, а найголовніше, що дуже важко її лікувати* (156, 158 Березан.; 851, 852 Новоодес.; 932, 933, 944 Первомай.).

КРАСНЮ'К [крас'н'у́к], -а, ч. Їстівний гриб красноноговець. *Краснюки – смачні гриби, особливо засмажені в сметані* (372, 373 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 2, 5 Микол.; 829 Новоодес.; 883, 891 Очак.).

КРАСО'ЛЯ [красо́л'а], -і, ж., бот. (*Ipomea tricolor* L.). Рослина кручені паничі. *Красоля – це однорічна витка декоративна рослина із великими лійкуватими квітками* (191, 195 Березнег.).

КРАСО'ЛЬКА [красо́л'ка], -и, ж., бот. (*Ipomea tricolor* L.). Зменш.-пестл. до **КРАСО'ЛЯ**. *Красолька розрослася і повилася так, що не видно й паркана* (191, 195 Березнег.).

КРАСО'ТКА [красо́тка], -и, ж. Красуня. *Хлопці, у клуб приїхала якась тишина, але молода красотка, видно, буде у нас завклубом* (448, 478 Доман.; 533 Єлан.; 951, 955 Первомай.).

КРАСО'ТНИЙ [красо́тний], -а, -е. Красивий. *Дочка сама пошила собі красотне плаття із голубого шовку і на свято вперше його одягла, як ішла до церкви* (970, 974 Снігур.).

КРАСО'ХА [красо́ха], -и, ж., орн. (*Coracias garrulus*). Пташка ракша. *Красоха – це перелітний птах із блискучим оперенням* (81 Башт.; 203 Березнег.; 424, 429, 448 Доман.; 700 Кривоозер.).

КРАСУ'ЛЯ [красу́л'а], -і, ж. Красуня. *Наша красуля прихорошилася і пішла з дівчатами в клуб* (44, 45, 46 Башт.; 552, 554 Жовтн.; 870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КРАСУ'ЛЬКА [красу́лка], -и, ж., ент. (*Anisoplia austriaca*). Кузька. *Красулька – це дуже небезпечний шкідник зернових культур, якого іноді зовуть хлібоїдом* (857, 858 Новоодес.; 970, 972, 974 Снігур.).

КРАСУ'Н [красу́н] (1), -а, ч. Красень. *З нашого внука виростає добрий красун, тільки треба, щоб не зазнавався* (101, 103, 105 Башт.; 298, 299 Веселин.; 799, 802 Новобузьк.).

КРАСУ'Н [красу́н] (2), -а, ч., ент. (*Anisoplia austriaca*). Кузька. *Красун – це середнього розміру жук, який дуже небезпечний для зернових культур* (49 Башт.; 150 Березан.; 299, 300 Веселин.; 760 Новобузьк.; 829 Новоодес.; 926 Первомай.; 993 Снігур.).

КРАСЮ'К [крас'у́к], -а, ч. Красень. *Наш жеребець – красюк на всю ферму* (45, 49, 58, 74 Башт.; 120, 124, 150 Березан.; 268, 269 Брат.).

КРА'СЯНИЙ [крас'аній], -а, -е. Фарбований. *На праздник мама спекла паску, були красяні яйця, ковбаса і сир* (35, 38 Арбузин.; 526, 527 Єлан.).

КРА'ХЛІ [крас'хлі], мн. Газована вода. *Діти часто ходять до лоточка і п'ють солодкі крахлі, якщо є гроші* (972, 974 Снігур.).

КРА'ЧКА [крас'чка], -и, ж., орн. (*Sterna hirundo*). Качка; крячка. *Ми підслідили, де в озері сідає крачка, попливли туди і побачили гніздо з яйцями* (16 Арбузин.; 150 Березан.; 209 Березнег.; 292 Веселин.; 343 Вознесен.; 915, 942 Первомай.; 963, 999 Снігур.).

КРАЧО'К [крас'чок], -а, ч., орн. (*Sterna hirundo*). Водяний птах крячок. *Крячок – водяний птах, він завжди гніздиться на озері, болоті, в очереті, заростях* (97 Башт.; 156 Березан.; 209 Березнег.; 295, 320 Веселин.; 356 Вознесен.; 432 Доман.; 584 Жовтн.; 744 Микол.; 915, 930 Первомай.; 963, 970, 974 Снігур.).

КРАША'К [крас'шак], -а, ч. Крючок. *Старий робочий одяг завжди висить у сінях на крашаку* (760, 773, 793, 822 Новобузьк.).

КРА'ШАНКА [крас'шанка], -и, ж. Яйце (загальна назва). *Хлоп'ята залізли на горище сараю і позабирали з гнізд горобині крашанки. Піді у сарай*

і забори з кубла крашанки (10, 11, 16 Арбузин.; 44, 48 Башт.; 160, 161, 166 Березнег.; 257 Брат.; 278, 279, 322, 332 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 456 Доман.; 530 Єлан.; 580, 584 Жовтн.; 661 Казан.; 5, 703 Микол.; 833, 834, 870, 871 Новоодес.; 891, 892, 893 Очак.; 930, 943, 944 Первомай.; 970, 995 Снігур.).

КРАШЕНИ'НА [краше^нніна], -и, ж. Пофарбована в домашніх умовах тканина. *Під час війни ми самі ткали полотно, робили крашенину і шили одяг* (456, 457 Доман.).

КРАЮ'ХА [край^уха], -и, ж. Великий окрасць хліба. *Відріж мені краюху, я люблю шкуруночку, бо вона вкусна* (74, 75, 105 Башт.; 144, 145, 156 Березан.; 271, 273, 274 Брат.; 340, 350, 355 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 424, 425, 428 Доман.; 573, 574, 576, 584 Жовтн.; 667, 669 Казан.; 5, 731, 734. 750 Микол.; 762 Новобузьк.; 828, 843, 860 Новоодес.; 891, 893, 896 Очак.; 926, 927 Первомай.; 1008, 1010, 1012 Снігур.).

КРАЮ'ШКА [край^ушка], -и, ж. 1. Зменш. до **КРАЮ'ХА**. *Одн-однісінька краюшка хліба залишилася, а більше немає нічого* (насел. п. див. **КРАЮ'ХА**).

2. Кінцева частина виноградної лози. *Батько позрізав молоді краюшки, щоб пагони винограду не росли і не смоктали соку* (896, 897, 898 Очак.).

КРЕВНЯ'К [кре^нїн'ак], -а, ч. Родич. *Після обіду тато з мамою пішов до своїх кривняків у гості* (530, 532 Єлан.; 582 Жовтн.; 891, 892 Очак.).

КРЕВНЯ'ЧКА [кре^нїн'ачка], -и, ж. Родичка. *Кривнячка, що живе в сусідньому селі, передавала вам вітання і щирі побажання* (530, 532 Єлан.; 582 Жовтн.; 891, 892 Очак.).

КРЕ'ДЕНЦ [кре^нде^нц], -а, ч. Буфет для посуду. *Перемий, дочко, всю посуду, повитирай і постав її в креденц* (320 Веселин.; 337 Вознесен.; 407 Влад.; 497, 498 Доман.; 676, 685, 686 Кривоозер.; 736, 737 Микол.; 939 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

КРЕ'КА [крéка], -и, ж., зоол. (Bufonidae). Жаба. *У нашому озері повно всяких крек, на жаль, немає на їх жабоїдів* (866, 868 Новоодес.).

КРЕМІНЦІ' [крем'ін'ці'], -ів, мн. Дитяча гра в крем'яхи. Див. **КРЕ'МУХИ**. *Весною дівчатка починають гратися в кремінці* (432, 439 Доман.; 516, 517 Єлан.; 616, 617 Казан.).

КРЕМПУВА'ТИСЯ [кре^импува́тис'а], -юся, -єшся, недок. Соромитися. *І чого ото ти так кремпуєшся? Будь як дома, ми ж усі свої люди* (292, 294 Веселин.; 848 Новоодес.; 940 Первомай.).

КРЕМСА'ЛО [кре^имсáло], -а, с. Сталева пластинка для викресування вогню з кременю. Кресало. Див. **КРЕСА'Л**, **КРЕ'СИВО**, **КРЕ'СИЛО**, **КРЕ'СЕЛО**. *Зараз сірники дорогі, тому будемо користуватися кремсалом, як це було під час війни* (273, 274 Брат.; 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 911 Первомай.).

КРЕ'МУХИ [кре́мухи], мн. Дитяча гра в крем'яхи. *Граються п'ятьма крему хами: підкидаючи один із них, необхідно вхопити у жменю решту, що лежить на землі (по одному по черзі або всі разом), і зловити підкинутий* (11, 22, 35, 38 Арбузин.; 44, 45, 52, 71, 101, 103, 105 Башт.; 135, 144, 145 Березан.; 161, 162, 166, 169 Березнег.; 213, 234, 268, 269 Брат.; 320, 322 Веселин.; 340, 350 Вознесен.; 416, 418 Влад.; 424, 425, 428, 462, 478 Доман.; 503, 505 Єлан.; 557, 573, 574, 584 Жовтн.; 704, 706, 731 Микол.; 829, 860 Новоодес.; 911 Первомай.; 972, 974 Снігур.).

ПІД КРЕ'НДЕЛЬ ВЗЯ'ТИ [п'ід крénдел' ўз'áти], фраз. Взяти під руку. *Володимир узяв під крендель Оленку і повів до клубу на танці* (150 Березан.; 166 Березнег.; 350, 356 Вознесен.; 442 Доман.; 557, 562 Жовтн.).

КРЕ'НДЗЯТИ [крénдз'ати], -ю, -єш, недок., перех. Щось довго або погано робити. Див. **КРЕ'НЗЯТИ**. *Доки ти будеш крендзяти оте плаття? Пора б уже й закінчити* (312, 313 Веселин.).

КРЕ'НДЗЯТИСЯ [крénдз'атис'а], -юся, -єшся, недок. Довго щось робити, возитися. Див. **КРЕ'НЗЯТИСЯ**. *Син увесь день крендзяється біля тину, все щось підправляє, все щось лагодить* (312, 313 Веселин.).

КРЕ'НДЯ [крéн'д'а], -і, ж. Людина, яка шкутильгає. *Напроти нас живе стара крендя, яка ще з дитинства шкутильгає* (94, 95 Башт.; 383, 404, 405 Влад.).

КРЕ'НЖІ [крéнж'і], мн. Сукупність великої кількості сухого гілля. *Сьогодні ми цілий день розчищали посадку від кренжів, зрубували сухі дерева* (422, 423 Влад.).

КРЕ'НЗЯТИ [крéн'з'ати], -яю, -яєш, недок., перех. Довго або погано щось робити. *Ще минулого тижня почав кrenzяти нові двері до хліва і ніяк не закінчить* (312, 313 Веселин.).

КРЕ'НЗЯТИСЯ [крéн'з'атис'а], -яюся, -яєшся, недок. Довго щось робити, вовтузитися. *Цілий місяць кrenzялася біля плаття, спортила тільки матерію, а з плаття вийшов пиик* (312, 313 Веселин.).

КРЕ'ПКИЙ [крéпкий], -а, -е. 1. Сильний. *Наш старший син – хлопець крепкий, не даремно служив у морфлоті* (11, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 101, 103 Башт.; 160, 161, 163 Березнег.; 212, 257, 268 Брат.; 322, 331 Веселин.; 350, 355, 372, 373 Вознесен.; 448, 462, 478 Доман.; 529, 530, 531, 532 Єлан.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 661 Казан.; 695, 696, 700 Кривоозер.; 705, 712, 713, 731 Микол.; 782, 799, 818, 822 Новобузьк.; 829, 841, 859 Новоодес.; 873, 883, 891, 892, 893 Очак.; 934, 940, 943, 944 Первомай.; 963, 970, 972, 981, 993 Снігур.).

2. Лютий мороз; великий дощ тощо. *Сьогодні надворі крепкий мороз, без рукавиць і шапки не виходь* (насел. п. див. **КРЕ'ПКИЙ** – 1).

КРЕ'ПКО [крéпко], присл. Сильно. *Наш син крепко простудився, захворів і вже другий тиждень лежить у лікарні* (насел. п. див. **КРЕПКИЙ** – 1).

КРЕСА'Л [кресáл], -а, ч. Сталева пластинка для викрешування вогню з кременю. Кресало. Див. **КРЕ'СЕЛО, КРЕ'СИВО, КРЕ'СИЛО**. *Я і собі зробив кресал, щоб прикурювати цигарки, бо сірників немає в лавці* (49, 52 Башт.; 829, 842 Новоодес.; 873, 884 Очак.).

КРЕСА'ЛКА [кре^исáлка], -и, ж. Невеличкий кишеньковий прилад для добування вогню. Запальничка. Див. **ЗАЖИГА'ЛКА**. *У мене дуже хороша кресалка, тільки зараз важко діставати для неї газ* (8 Вознесен.; 911 Первомай.; 993, 1012 Снігур.).

КРЕСА'НЯ [кре^исáн'а], -і, ж. Капелюх, шляпа. Див. **КРИСА'НЯ**. *Наш сусід на свята надіває писану кресаню і широкий розцяцькований черес* (160, 161, 162 Березнег.; 280, 292, 320 Веселин.; 497, 498 Доман.; 974 Снігур.).

КРЕ'СЕЛЮ [крéсело], -а, с. Кресало. *Сірників зараз у магазині немає, тому доводиться креселом добувати вогонь, щоб припалити цигарку* (751, 752 Микол.).

КРЕ'СИВО [крéсиво], -а, с. Кресало. *Зараз у кожній хаті є кресиво, щоб добувати вогонь, бо сірників немає* (331, 332 Веселин.; 751, 753 Микол.; 946 Первомай.).

КРЕ'СИЛО [крéсило], -а, с. Кресало. *Виймай своє кресило, креши вогонь і будемо прикурювати* (137, 156, 158 Березан.; 320, 321 Веселин.; 773, 782 Новобузьк.; 830 Новоодес.; 993 Снігур.).

КРЕ'СЛО [крéсло], -а, с. Крісло. *Сідай у кресло і пиши листи своїм друзям, вітай із святом* (107, 108, 109, 120 Березан.; 166, 167, 203 Березнег.; 227, 228, 245 Брат.; 335, 337, 339 Вознесен.; 383, 405, 406 Влад.; 439, 442, 443, 478 Доман.; 503, 514, 530, 532 Єлан.; 552, 554, 557, 558, 576 Жовтн.; 685, 686, 700 Кривоозер.; 703, 706, 712, 713, 731, 736 Микол.; 765, 773, 822, 823 Новобузьк.; 828, 829, 842 Новоодес.; 877, 878, 883, 884, 896 Очак.; 943, 944 Первомай.; 981, 983, 999 Снігур.).

КРЕ'СНИЙ [крéсній], -а, -е. Хрещений. *Приходив твій кресний батько, з нагоди іменин приніс подарунок* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕ'СНИК [крéсник], -а, ч. Хрещеник. *Мій любий кресник росте, уже закінчив дитячий садок і перейшов у школу* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕ'СНИЦЯ [крéсниц'а], -і, ж. Хрещениця. *Нарешті я діждався, що моя мила кресниця виходить заміж* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕСТ [крест], -а, ч. Хрест. *Поховали дідуся і на могилі поставили залізний крест* (10, 11, 12, 39, 41 Арбузин.; 44, 49, 52, 101, 103, 105 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 161, 162, 166, 170 Березнег.; 372, 373 Вознесен.; 457, 497, 498 Доман.; 502, 503 Єлан.; 562, 568 Жовтн.; 597, 634 Казан.; 706, 731, 734 Микол.; 765, 766, 782 Новобузьк.; 828, 829, 830, 859 Новоодес.; 883, 891, 899 Очак.; 932, 933 Первомай.; 963, 981, 974 Снігур.).

КРЕСТИ'НИ [кри'стіни], мн. Хрестини. *На крестини внучки, крім кресних батька і матері, прийшли всі наші родичі як по лінії сина, так і невістки* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕСТИ'ТИ [кри'стіти], -щу, -стю, -иш, недок., перех. Хрестити. *За рік люди відбудували церкву, у якій комуністи зробили клуб, а вчора крестили й освятили. У цю неділю я крестю свого сина* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕСТИ'ТИСЯ [кри'стітис'а], -уся, -ишся, недок. Хреститися. *Зараз і дорослі люди, і малі діти носять крестики і почали креститися, як і належить християнам* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕСТОВИ'НА [кре'стовіна], -и, ж. Хрестовина. *Оту крестовину, яку збили з обанолів, треба закріпити на верху даху* (насел. п. див. **КРЕСТ**).

КРЕЧЕ'ТІВ [креч'ет'іў], незм. Річка. *Діти як пішли ранком купатися у кречетів і ще не поверталися* (332 Веселин.).

КРЕ'ЧИТ [кр'ечит], -а, ч., орн. (*Glareola pratincola*). Птах дерихвіст. Див. **КРЕЧІ'ТКА**. *Кречит – це невеликий степовий перелітний птах з довгим вилкастим хвостом* (822 Новобузьк.).

КРЕЧІ'ТКА [кри'ч'ітка], -и, ж., орн. (*Glareola pratincola*). Птах дерихвіст. *Кречітка – птичка різнобарвна, характеризується властивим для неї криком* (21, 22, 24 Арбузин.; 101, 102, 103, 105 Башт.; 478, 490, 491 Доман.; 516Єлан.; 857, 858 Новоодес.).

КРЕЧКУВА'ТИЙ [кре'чкува'тій], -а, -е. Клишоногий. *Володя трохи кречкуватий, тому ніколи не танцює, бо ноги не туди стоять* (372, 373 Вознесен.; 411, 413 Врад.; 891, 893 Очак.; 974 Снігур.).

КРЕ'ЩЕННЯ [крéщчен':а], -я, с. Церковне свято Водохреще. *Церковне свято Крещення припадає на 19 січня в пам'ять про хрещення Ісуса Христа (353, 356 Вознесен.).*

КРИВ [криў], -у, ч., мед. Дитяча хвороба рахіт. Див. **КРИВЛЯ'ЧКА**. *Крив – це дитяча хвороба, що характеризується ненормальним розвитком кісткової і нервової системи дитини (1008, 1012 Снігур.).*

КРИВА'ВИЦЯ [кривáвиц'а], -і, ж., мед. Дизентерія. Див. **КРИВА'ВКА**. *Від чого, не знаю, напала на сина кривавиця, уже два дні нічого не їсть (1008, 1011, 1012 Снігур.).*

КРИВА'ВКА [кривáўка], -и, ж., мед. Дизентерія. *Синок захворів кривавкою, його поклали в лікарню, уже тиждень як там лежить (101, 103, 105 Башт.; 350, 353, 356 Вознесен.; 676, 677, 678, 680 Кривоозер.; 829, 842, 843 Новоодес.).*

КРИВА' ЛОПА'ТА [кривá лопáта], -и, ж. Совкова лопата. *Сьогодні до обіду батько копав канаву, а я кривою лопатою вичищав землю (883, 884 Очак.; 946 Первомай.).*

КРИВАНЖА' [криванжá], -і, ч. і ж. Згрубіло-зневажлива назва кривої людини. Див. **КРИВЕ'ЦЬ, КРИВКО', КРИВИ'НДЯ, КРИВУ'НДЯ, КРИВУНДЯ'КА, КРИВУ'ЦА**. *Ота криванжа ще й злюча, як хортиця, готова розідрати, хто про неї хоть слово погане скаже (212, 213, 216 Брат.).*

КРИВЕ'ЦЬ [кривéц'] (1), -я, ч. Крива людина. *Петро – кривець з того часу, як йому придавив трактор ногу (49, 52 Башт.; 268, 269 Брат.; 573, 574 Жовтн.; 994, 1012 Снігур.).*

КРИВЕ'ЦЬ [кривéц'] (2), -я, ч., метеорол. Вітер на півдні України, який дує переважно зимою. *Коли кривець дує з Чорного моря, то супроводжується дощами або снігопадами, а літом – це теплий вітер (150 Березан.).*

КРИВИ'НДЯ [криві́н'д'а], -і, ч. і ж., зневажл. Крива людина. *Чого це до тебе приходив отой кривиндя, що живе біля магазину (1008, 1010, 1011, 1012 Снігур.).*

КРИВКО' [криўко́], -а, ч. Крива людина. *Поки кривко дошкандибає до села, то й сонце зайде, і ми залишимося без допомоги* (478 Доман.; 981, 983 Снігур.).

КРИВЛЯ'К [криўл'ак], -а, ч. Змія. *Ми ранком бачили, як кривляк поповз із комишів у посадку* (616, 617 Казан.; 762 Новобузьк.).

КРИВЛЯ'ЧКА [криўл'ачка], -и, ж., мед. Дитяча хвороба рахіт. *У нас нещастя з внуком, захворів кривлячкою, і дочка просто в розпачі* (424, 428 Доман.).

КРИВОЛА'ПИЙ [криволáпий], -а, -е. Кривоногий, клишоногий. *Ішов якийсь криволатий і всі доріжки на підлозі позносив* (101, 103 Башт.; 150 Березан.; 617 Казан.; 731, 734 Микол.).

КРИВОНО'ЖКА [кривонóж^шка], -и, ж. Кривонога жінка. *Лікарі кажуть, що наша маленька кривоножка поступово виходиться, поправиться, і буде все нормально* (10, 11, 35 Арбузин.; 107, 108, 109 Березан.; 234, 273, 274 Брат.; 462, 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 552, 573, 574 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.).

КРИВОО'КИЙ [кривоо́кий], -а, -е. Косоокий. *Чи ти не кривоокий, що дивишся в одну сторону, а бачиш у другій?* (676, 690, 692 Кривоозер.).

КРИВОРО'Т [криворо́т], -а, ч., бот. (*Tanacetum vulgare*). Рослина пижмо. *Рослина криворот, очевидно, названа так за формою квіточки* (685, 688, 699 Кривоозер.).

КРИВУ'ЛЯ [криву́л'а], -і, ж. 1. Крива палиця. *Вулицею ішов старий дід, спираючись на сучкувату кривулю* (85, 94 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 661, 665 Казан.; 760 Новобузьк.; 891, 893 Очак.; 999 Снігур.).

2. Ручка на кісці. *Коли косиш косою, то на кривулю припадає велике навантаження* (81, 83, 105 Башт.; 268, 269 Брат.; 278, 279, 280 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 424, 426, 429 Доман.; 840 Новоодес.; 926, 946 Первомай.; 963, 981, 1012, 1016 Снігур.).

КРИВУ'НДЯ [криву́н'д'а], -і, ч. і ж., згрубіло-зневажл. Крива людина. *Стара кривундя вже кудись пошкандибала з мішком за плечима* (107, 109

Березан.; 234, 274 Брат.; 516, 517 Єлан.; 550, 557, 558, 576, 584 Жовтн.; 829, 842, 851 Новоодес.).

КРИВУНДЯ'КА [кривун'д'ака], -и, ч. і ж., згрубіло-зневажл. Крива людина. *Кривундяка не тільки зла людина, а ще й страшенно скупа* (273, 274 Брат.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 562, 576, 584 Жовтн.; 829, 842, 851 Новоодес.; 883 Очак.; 930 Первомай.).

КРИВУНДЯ'ЧКА [кривун'д'ачка], -и, ж., зневажл. Крива жінка. Див. **КРИВАНЖА'**. *Ранком у контору приходила якась кривундячка і питала директора артілі* (насел. п. див. **КРИВУНДЯ'КА**).

КРИВУ'ЦА [криву'ца], -и, ч. і ж., зневажл. Крива людина. *Здається, ти кривуцу послав у контору, щоб узнала, скільки ми заробили у минулому місяці* (840 Новоодес.).

КРИВ'Я'НКА [криу'янка], -и, ж., кул. Кров'яна ковбаса. Кров'янка. Див. **КРОВЛЯ'НКА**. *Ми зібрали кров заколеної свині і зробили крив'янку із салом* (314, 315 Веселин.; 405, 406 Врад.; 693, 697 Кривоозер.; 840, 841 Новоодес.).

КРИ'ГА [крига], -и, ж., бдж. Стільник. *Ми понесли з кілограм воску, а нам зробили криги, щоб вставляти у вулик* (102, 103 Башт.).

КРИ'ГНУТИ [кригнути], недок. Замерзати, братися кригою. *У цьому році річка почала кригнути лише в січні місяці* (500, 501 Доман.; 693, 694 Кривоозер.).

КРИЖ [криж^ш], -а, ч., анат. 1. Нижня частина спини; попереk; крижі. *Мабуть, десь протягло мене, бо почав боліти криж, ніяк навіть сісти* (835, 842 Новоодес.).

2. Круп; задня частина тулуба коня; крижі. Див. **КРИ'ЖА**. *На криж коня накинть попону, бо кінь заморився, аж мило виступило* (90, 92 Башт.; 137, 150 Березан.; 526, 527 Єлан.; 829 Новоодес.; 911 Первомай.).

КРИ'ЖА [крі́жа], -і, ж., анат. Круп; задня частина тулуба коня; крижі. *Зітри мило з крижі коня і накрой попоною, щоб не простудився* (350, 353, 356 Вознесен.; 448, 451, 466 Доман.).

КРИЖА'ВКА [крижа́ўка], -и, ж., орн. (*Anas platyrhynchos*). Велика дика качка. Крижень. Див. **КРИЖА'К**, **КРИЖНЯ'К**. *Восени ми ходили на полювання, мені якось удалося підбити двох крижавок* (21, 22, 24 Арбузин.; 822, 823 Новобузьк.).

КРИЖА'К [крижа́к], -а, ч., орн. (*Anas platyrhynchos*). Велика дика качка. Крижень. *Учора наш тато ходив на полювання і підстрелив двох крижаків* (78, 79, 105, 106 Башт.; 972, 974 Снігур.).

КРИЖА'ЛИЦЯ [крижа́лиц'а], -і, ж. Крижівниця. Див. **КРИЖА'ЛНИЦЯ**, **КРИЖАЛЬНИ'ЦЯ**. *Крижалиці з'єднують спереди і ззаді полудрабки воза і драбини гарби* (516, 517 Єлан.).

КРИЖА'ЛКА [крижа́лка], -и, ж. 1. Головка квашеної капусти. Див. **КРИЖА'ЛЯ** – 1, **СКРИЖА'ЛКА**, **КРИЖ'ВКА** – 1. *Полізь, дочко, у погріб і вийми з бочки крижалку капусти до картоплі* (372, 373 Вознесен.; 383, 404, 405 Влад.; 693, 694 Кривоозер.; 926, 932, 933 Первомай.).

2. Листок квашеної капусти, з якого роблять голубці. Див. **КРИЖЕ'ЛЯ**. *Наріж, дочко, крижалок, будемо робити на вечерю голубці* (насел. п. див. **КРИЖАЛКА** – 1).

3. Нарізані і нанизані на нитку тонкі кружальця яблук, груш, щоб сушилися. *Крижалки, які я нарізала минулого тижня, уже висохли* (2, 5 Микол.; 829, 843 Новоодес.).

КРИЖА'ЛНИЦЯ [крижа́лниц'а], -і, ж. Крижівниця. *Крижалниця – це дві рейки, що мають петлі на кінцях і з'єднують угорі полудрабки гарби спереду і ззаду* (16, 17 Арбузин.; 74 Башт.; 533 Єлан.; 568, 576 Жовтн.; 857, 866, 868 Новоодес.).

КРИЖА'ЛЯ [крижа́л'а], -і, ж. 1. Головка квашеної капусти. *Ми щороку заквашуємо бочечку крижаль, цього на зиму нам вистачає* (845, 846 Новоодес.).

2. Листок квашеної капусти. *Крижالی йдуть не тільки для голубців, їх добре їсти з картоплею, кашою* (845, 846 Новоодес.).

КРИЖАЛЬНИ'ЦЯ [крижал'ні́ц'а], -і, ж. Крижівниця. *Крижальниці з'єднують спереди і ззаді полудрабки воза і драбини гарби*(94 Башт.; 257, 271 Брат.; 448 Доман.; 557, 562 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

КРИЖА'НКА [крижа́нка], -и, ж., іхт. (Abramis). Молодий лящ. *Протягнули волочок впоперек ставка, і попалося з відерко крижанок і карасиків* (203 Березнег.).

КРИЖАЧО'К [крижачо́к], -а, ч., орн. (Anas platyrhynchos). Зменш. до **КРИЖА'К**. *Дуже низько пролетіли крижачки, не встиг і ружжю підняти* (78, 79, 105, 106 Башт.).

КРИЖЕ'ЛЯ [криже́л'а], -і, ж. Листок квашеної капусти. *Крижелі приготувала, фарш готовий, тепер буду ліпити голубці* (331, 332 Веселин.; 870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КРИЖІ'ВКА [криж'і́ўка], -и, ж. 1. Головка квашеної капусти. *Ми заквасили повну бочку крижівок, їх у нас усі люблять* (705, 706 Микол.; 891 Очак.).

2. Листок квашеної капусти. *Нарізаї крижівок для голубців, а я приготую фарш* (705, 706 Микол.; 891 Очак.).

КРИЖІВНИ'К [криж'і́ўнік], -а, ч. Складова частина саней.
КРИЖІВНИ'ЦЯ – 2. *Крижівник – це горизонтальна планка, яка сполучає передні загнуті частини полозів саней* (271, 273, 274 Брат.).

КРИЖІВНИ'ЦЯ [криж'і́ўніц'а] (1), -і, ж. Хлястик пальта, піджака тощо. *З одного боку пальта відірвалася і теліпається крижівниця, ти приший її* (320, 322 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 676, 685, 686 Кривоозер.; 930, 946 Первомай.).

КРИЖІВНИ'ЦЯ [криж'іўніц'а] (2), -і, ж. Горизонтальна планка, що сполучає передні загнуті частини полозів саней. *Крижівниця сполучає передні загнуті частини полозів саней* (442, 498 Доман.; 516, 517 Єлан.; 891, 893 Очак.).

КРИ'ЖМА [кріжма], -и, ж. Подарунок новонародженому від хрещеної матері. Крижмо. *Для крижми хрещена мати купила два дитячих набори і білої тканини* (44, 46, 48 Башт.; 127, 128 Березан.; 545 Єлан.; 573, 576 Жовтн.; 828, 870, 871 Новоодес.; 996, 998 Снігур.).

КРИЖНЯ'К [крижн'ак] (1) -а, ч., орн. (*Anas platyrhynchos*). Велика дика качка. Крижень. *Крижняки – хитрі птахи, вони літають дуже низько, тому вполювати їх важко* (212, 217, 218 Брат.; 478 Доман.; 829, 842, 843 Новоодес.).

КРИЖНЯ'К [крижн'ак] (2), -у, ч. Скупчення криги в одному місці під час льодоходу. *На поворотах річки чи лиману на мілинних місцях завжди утворюється крижняк* (883, 891, 893, 894 Очак.).

КРИЖО'ВНИК [крижоб'юник], -а, ч., бот. (*Ribes uva-crispa* L.). Рослина агрус і її ягоди. Див. **КРОСМА'ЧКА, КРУЖО'ВНИК**. *У нас у палісаднике росте два куці калірованого крижовника, на них родять великі ягоди і не дуже кислі* (22, 35 Арбузин.; 101, 103, 105 Башт.; 145, 150 Березан.; 212, 234, 268, 274 Брат.; 320, 331, 332 Веселин.; 407 Врад.; 424, 449, 478 Доман.; 505, 509, 533 Єлан.; 558, 562, 568, 573, 576, 584 Жовтн.; 617, 667 Казан.; 5, 731, 734 Микол.; 773, 782, 822 Новобузьк.; 829, 840, 851 Новоодес.; 883, 891, 893, 899 Очак.; 970, 981, 983, 993 Снігур.).

КРИЖОВНИ'ЦЯ [крижоб'юніц'а], -і, ж. 1. Брусок, що знаходиться перед передком парокінного воза, на кінцях якого укріплені орчики. *До кінців крижовниці парокінного воза кріпляться орчики* (11, 12, 35 Арбузин.; 94, 102, 105 Башт.; 257 Брат.; 396 Врад.; 424, 478, 490 Доман.; 516, 517 Єлан.; 5, 703 Микол.; 930, 931 Первомай.; 974, 993 Снігур.).

2. Крижівниця. Див. **КРИЖА'ЛЬНИЦЯ**. *Крижовниці з'єднують спереди і ззаді полудрабки воза і драбини гарби* (970, 974, 999 Снігур.).

КРИЗКИ [крі́з^кки], мн., анат. Брижі. *Кризки – це складки очеревини, прикріплені до хребця, які охоплюють і підтримують тонкі кишки (676, 678, 680 Кривоозер.).*

КРИКУ'НКА [крику́нка], -и, ж. Окраїна села, яка знаходиться біля річки. *Коли весною річка виходить із своїх берегів і завдає великої шкоди людям, які живуть поблизу, люди здійсмають крик про допомогу; от цю частину села і прозвали крикунка (930 Первомай.).*

КРИЛА'ТКИ [крила́тки], мн. Гуси. *Наші крилатки ще ранком пішли до води, а прийдуть аж під вечір (550 Жовтн.).*

КРИЛО' [крило́], -а, с., буд. Широка дошка, прибита до кінців лат двосхилого даху з фронтоном, щоб вітер не заривав боків покрівлі. *Постав, сину, драбину і прибий до лат крило, щоб вітер не заривав боків даху (44, 45, 46 Башт.; 429, 448, 449 Доман.; 529, 530 Єлан.; 703, 706, 731, 734 Микол.; 851 Новоодес.; 974, 981, 999 Снігур.).*

КРИЛЬЦЕ' [крил'це́], -я, с. 1. Ганок. *Літом син часто виходить спати у крильце, бо в хаті жарко (45, 52, 58, 83 Башт.; 145, 150 Березан.; 166 Березнег.; 335 Вознесен.; 595, 597 Казан.; 703, 706, 737 Микол.).*

2. Плавець риби. *Рибка легенько крильцями працює, але пливе швидко (568, 573, 574 Жовтн.).*

КРИЛЬЧА'ТКА [крил'ча́тка], -и, ж. Насіння клена, що схожий на крило, а падаючи, крутиться. *Кленові крильчатки, коли падають з дерева, цікаво крутяться (685, 686, 688 Кривоозер.).*

КРИ'ЛЬЩИК [крил'шчик], -а, ч. Покрівельник. *Наш дядько Микола працює у будівельній бригаді крильщиком, покриває криші будівель (58, 105 Башт.; 273, 275 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 383, 405, 406, 407 Влад.; 425, 429 Доман.; 503 Єлан.; 557, 558 Жовтн.; 661 Казан.; 703, 705 Микол.; 841, 870, 871 Новоодес.; 891, 893 Очак.).*

КРИМА'К [крима́к], -а, ч., орн. (*Columba livia*). Голуб коричневого кольору. *Кремаки – дуже красиві голуби, крім того, вони добре літають (278, 279, 280 Веселин.).*

КРИНДИ'ШИН [криндішін], -у, ч., бот. (*Méntha*). М'ята. *Криндишин ми заготовляємо для різних потреб, а росте він у нас у садку* (198, 199 Березнег.).

КРИНИ'ЦЯ [криніц'а], -і, ж. Обцементований глибокий басейн для зберігання дощової і привозної води. Див. **БАСИ'НА**. *У криниці ми зберігаємо дощову воду, але більше всього привозну* (10, 11 Арбузин.; 586 Жовтн.; 893 Очак.).

КРИНИЧА'НКА [криничанка], -и, ж., зоол. (*Bombina variegata*). Жабка, яка водиться у криницях. Джерелянка. Див. **КУ'МКА**, **КРИНИ'ЧНИЦЯ**, **КРИНИ'ЧКА**. *Якщо в колодязі є криничанки, значить, вода там чиста і смачна* (227, 228, 234 Брат.; 320 Веселин.; 384, 405, 406 Влад.; 557, 562, 573, 574, 576 Жовтн.; 661 Казан.; 693, 695 Кривоозер.; 828, 833 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КРИНИ'ЧИЩЕ [кринічишче], -а, с. Яма на місці криниці, яка висохла чи обвалилася. *Треба засипати криничище в балці, бо туди іноді скотина падає* (166, 208, 209 Березнег.; 347, 372 Вознесен.; 891, 893 Очак.).

КРИНИ'ЧКА [кринічка] (1), -и, ж., зоол. (*Bombina variegata*). Жаба джерелянка. *Криничка – оригінальна жабка, вона водиться у чистих криницях* (156, 158 Березан.; 297, 299 Веселин.; 383, 407 Влад.; 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 829, 840 Новоодес.; 926, 930 Первомай.).

КРИНИ'ЧНИК [кринічник], -а, ч. Чоловік, який копає криниці. *Криничники завжди були в пошані, бо робили людям добро* (39 Арбузин.; 61, 62 Башт.; 142, 143 Березан.; 187 Березнег.; 359 Вознесен.).

КРИНИ'ЧНИЦЯ [кринічниц'а], -і, ж., зоол. (*Bombina variegata*). Жаба джерелянка. *Криничниці розчищають джерела, з яких прибуває вода у криницю* (262 Брат.; 462, 465 Доман.).

КРИ'НКА [крінка] (1), -и, ж. Чашка. *Ідучи на роботу, син випив кринку молока, з'їв два пиріжечки* (356, 357 Вознесен.).

КРИ'НКА [крінка] (2), -и, ж. Скибка хліба. *Син відрізав кринку хліба, намазав маслом і побіг на роботу, снідаючи на ходу* (573 Жовтн.).

КРИ'ПА [кріпа], -и, ж. Човен. *Понад берегом стоять прив'язані крипи, а в неділю всі вийдуть у лиман* (676, 690, 692 Кривоозер.; 706, 747 Микол.).

КРИ'СА [кріса], -и, ж., зоол. (*Pinicola enucleator*). Щур, пацюк. *У коморі завелися криси, тепер їх дуже важко вивести* (10, 11, 18, 21, 22 Арбузин.; 45, 52, 58, 71, 101, 102, 103, 105 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 166, 169, 170, 187, 203 Березнег.; 273, 274 Брат.; 298, 299, 320 Веселин.; 341, 350, 359 Вознесен.; 383, 407, 409 Влад.; 425, 432, 478, 490 Доман.; 526, 527 Єлан.; 557, 558, 562, 573, 576, 584 Жовтн.; 595, 597, 667 Казан.; 685, 686, 695, 696 Кривоозер.; 703, 705, 706, 712, 713 Микол.; 773, 782, 818, 822, 823 Новобузьк.; 828, 829, 842, 851, 852 Новоодес.; 873, 875, 877, 883, 896 Очак.; 943, 953 Первомай.; 970, 974, 981 Снігур.).

КРИСА'НЯ [крисан'а], -і, ж. Капелюх, бриль. Див. **КРЕСА'НЯ**. *Наш дідусь кожної неділі одіває свою крисаню з пір'їною і йде до церкви* (161, 162 Березнег.; 280, 292, 320 Веселин.; 497, 498 Доман.; 974 Снігур.).

КРИСЛО' [крисло́], -а, с. Крило саней. *Крисло робиться для того, щоб сани були кращої стійкості* (432, 445, 448 Доман.; 503, 514 Єлан.; 773, 782, 822 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.).

КРИ'ТНИК [крітник], -а, ч., буд. Покрівельник. *Щоб укрити нову хату, запросили Петра, він найкращий критник у селі* (44, 102, 103 Башт.; 271 Брат.; 320 Веселин.; 456 Доман.; 550 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 822, 823 Новобузьк.; 891, 892 Очак.; 963 Снігур.).

КРИЧУ'Н [кричун], -а, ч. Криклива дитина. *О, наш кричун уже проснувся, бо подає свій голосочок* (851 Новоодес.).

КРИ'ША [кріша], -і, ж. Дах. *Кришу нової хати ми покрили шифером, а стріха – з оцинкованого заліза* (10, 12, 35, 39, 41 Арбузин.; 44, 83, 94, 101, 105 Башт.; 107, 135, 145, 150, 156 Березан.; 191, 203 Березнег.; 234, 271 Брат.; 299, 331, 332 Веселин.; 340, 359 Вознесен.; 396, 407 Влад.; 448, 456, 478 Доман.; 514, 517, 528 Єлан.; 552, 557, 558, 562, 580 Жовтн.; 671 Казан.; 705, 706, 731,

734, 751 Микол.; 773, 782, 822 Новобузьк.; 828, 829, 851, 860 Новоодес.; 875, 883, 891, 893 Очак.; 926, 927, 946 Первомай.; 963, 970, 981, 999 Снігур.).

КРИША'НИ [криша́ни], мн., кул. Покришена смажена картопля. Див. **КРИША'НКА, КРИША'НИ**. *На вечерю мама подала кришани, сало і квашену капусту* (597, 598 Казан.).

КРИША'НИЙ [криша́ний], -а, -е. Кришений. *До картоплі мама поставила на стіл кришану капусту* (597, 598 Казан.).

КРИША'НКА [криша́нка], -и, ж., кул. Смажена картопля. *Разом із кришанкою засмажила яєшню з ковбасою* (597, 598 Казан.).

КРІВ [кр'іў], -і, ж. Кров. Див. **КРІ'ВЛЯ**. *Ми крів'ю захищаєм нашу рідну землю, працею обробляєм, а потом поливаєм* (89, 101 Башт.; 829 Новоодес.).

КРІ'ВЛЯ [кр'іўл'а] (1), -і, ж. Кров. *Внучок біг, перечепився й упав так, що з носа аж крівля пішла* (44, 88, 89 Башт.; 342 Вознесен.; 685 Кривоозер.; 860 Новоодес.; 1012 Снігур.).

КРІ'ВЛЯ [кр'іўл'а] (2), -і, ж. Покрівля. *У цьому році будемо міняти солом'яну крівлю сараю на шифер* (88 Башт.; 554 Жовтн.; 859 Новоодес.; 891 Очак.).

КРІ'КВА [кр'і́ква], -и, ж., буд. Кроква. *Сусід наш уже крікви на хату поставив, скоро буде вишивати і крити* (21, 22 Арбузин.).

КРІЛИ'ЧКА [кр'ілі́чка], -и, ж., зоол. Кролиця. *Наша срібляста кріличка майже щомісяця приводить кроленят* (342 Вознесен.; 822, 823 Новобузьк.; 829 Новоодес.).

КРІПА'К [кр'іпа́к], -а, ч. Міцний самогон. *Для гостей ми приготували і вино, і горілку, і доброго кріпака* (10, 11, 12, 35, 41 Арбузин.; 49, 52, 94, 101, 102, 103 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 191, 203, 207 Березнег.; 337, 350, 359, 372 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 526, 527 Єлан.; 554, 558, 562, 568, 574, 576, 584 Жовтн.; 594, 595, 597, 644 Казан.; 705, 706, 712, 713, 731 Микол.; 765, 773, 782 Новобузьк.; 829, 830, 851 Новоодес.; 873. 876, 883 Очак.; 930, 932, 951 Первомай.; 963, 970, 974, 978 Снігур.).

КРОВА'ТКА [кравáтка], -и, ж. Дитяче ліжко. *Давай, синочку, будемо лягати в кроватку, бо пора вже бай-бай* (насел. п. див. **КРОВА'ТЬ**).

КРОВА'ТЬ [кравáт'], -і, ж. Ліжко. *Сьогодні так заморилася, що ледве-ледве долізла до кроваті, щоб лягти* (52, 101, 102, 103 Башт.; 144, 145, 150 Березан.; 191, 196, 203 Березнег.; 335, 340, 347 Вознесен.; 462, 469 Доман.; 532, 533, 535 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 597, 598 Казан.; 703, 704, 706, 708, 713 Микол.; 765, 766, 773, 782 Новобузьк.; 828, 829, 842, 851 Новоодес.; 873, 875, 883, 896 Очак.; 952, 953 Первомай.; 970, 974 Снігур.).

КРО'ВЕЛЬНИК [крóвел'ник], -а, ч. Покрівельник. *Завтра приходять кровельники і почнуть укривати хату, за тиждень закінчать* (299, 300 Веселин.; 562, 574 Жовтн.).

КРО'ВЕЛЬЩИК [крóвел'шчик], -а, ч. Покрівельник. *Кровельщики укрили нам хату шифером всього за тиждень* (83 Башт.; 731, 734, 751 Микол.; 762 Новобузьк.).

КРО'ВЛЯ [крóўл'а], -і, ж. Покрівля. *Всю стару кровлю сарая ми зняли і замінили черепицею* (83, 87 Башт.; 558, 574 Жовтн.; 595, 634 Казан.; 706, 711 Микол.; 828 Новоодес.).

КРОВЛЯ'НКА [кроўл'ánка], -и, ж., кул. Ковбаса, начинена кров'ю. *Як закололи зимою свиню, то і в нас була своя кровлянка* (372, 373 Вознесен.; 383, 405, 406, 407 Влад.; 891, 893 Очак.; 911, 952, 953 Первомай.).

КРОВОЗЛІЯ'ННЯ [кровозл'ійán':а], -я, с., мед. Крововилив у головний мозок. *Кровозліяння у головний мозок відбувається внаслідок закупорки мозкових судин* (101 Башт.; 227, 234, 271 Брат.; 448, 449 Доман.; 700, 701 Кривоозер.; 705, 731, 734 Микол.; 823 Новобузьк.; 943 Первомай.; 981, 994, 999, 1012 Снігур.).

КРОВОСО'С [кровосóс], -а, ч., ент. (*Hirrobosca equina*). Комаха кінська кровососка. *Кровосос паразитує на конях та великій рогатій худобі* (16 Арбузин.; 158, 159 Березан.; 383, 384, 405, 406 Влад.; 517, 522 Єлан.; 851, 859 Новоодес.).

КРО'КІШ [крóк'іш], -у, ч., бот. (*Pulmonaria officinalis*). Рослина крокіс, або медунка. *Крокіш* – це рослина з дрібними запашними квітками рожевого, фіолетового або синього кольору (690, 695, 700 Кривоозер.; 923, 932, 940 Первомай.).

КРО'КОВ [крóкоў], ч., буд. Кроква. *Ми вже поставили кроков, поприбивали лати, а тепер збираємося укривати* (350, 356 Вознесен.; 829, 842 Новоодес.).

КРО'ЛИК [крóлик], -а, ч., орн. (*Troglodytes troglodytes*). Маленький співучий птах волове очко. *Кролик* – дуже маленький птах, якого важко і помітити на дереві (257 Брат.; 424, 425 Доман.; 535 Єлан.).

КРОЛИ'ХА [кролі́ха], -и, ж., зоол. Кролиця. *Кролиха, коли приведе кроленят, закриває вхід у нору* (49, 105 Башт.; 144, 145 Березан.; 234, 271 Брат.; 490, 491 Доман.; 526, 527 Єлан.; 573, 576, 584 Жовтн.; 686, 688, 697 Кривоозер.; 712, 713, 714 Микол.; 829, 845, 846 Новоодес.).

КРОЛЬ [крóл'], -я, ч., зоол. Кріль. *Сірий кроль вискочив із клітки і побіг гуляти по двору* (10, 11, 12, 18, 22, 24, 35 Арбузин.; 44, 49, 52, 55, 58, 83, 88, 90, 94, 101, 105 Башт.; 107, 135, 144 Березан.; 271, 273, 274 Брат.; 320, 331 Веселин.; 340 Вознесен.; 383 Влад.; 448, 449, 478 Доман.; 514, 517, 530 Єлан.; 557, 558, 584 Жовтн.; 693, 700 Кривоозер.; 708, 731, 734, 751 Микол.; 760, 822, 823 Новобузьк.; 829, 851, 860 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 911, 946 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

КРОЛЬЧА'ТНИК [крóл'чáтник], -а, ч. Крільчатник. *Ми збудували невеличкий крольчатник, там стоять клітки із кролями* (насел. п. див. **КРОЛЬ**).

КРО'МЕ [крóме], прийм. Крім. *Кроме нас, на іменинах були гості із сусіднього села* (44, 48 Башт.; 562, 576, 584 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

КРО'МПЛІ [крóмпл'і], мн., бот. Картопля. Вживаються вихідцями із Закарпатської області. Див. **КРО'ПЛІ, КРУ'МПЛЯ**. *Наші сусіди, які приїхали із Закарпаття, картоплю називають кромплі* (320, 322 Веселин.; 342 Вознесен.; 592 Микол.).

КРО'НЗЯТИ [крóн'з'ати], -ю, -еш, недок., перех. Повільно і довго щось робити. *Син сьогодні увесь день щось кронзав у сараї, не схотів навіть обідати* (88 Башт.).

КРОПИ'ВИЦЯ [кропівиц'а], -і, ж., бот. (*Urtica dioica* L.). Кропива. Див. **КРОПО'ВА**. *Ішов огородами й обжалився кропивицею, тепер ноги страшенно сверблять* (166, 167 Березнег.; 383, 405, 406 Влад.; 462 Доман.; 591, 592 Жовтн.; 828, 852 Новоодес.; 891, 892 Очак.).

КРОПИ'ТИ [кропіти], -ить, недок., перех., бдж. Відкладати яєчка в комірку (про бджолину матку). *Матка другого вулика вже почала кропити яєчка в комірку* (860, 862 Новоодес.).

КРО'ПКА [крóпка], -и, ж. Крапля. Див. **КРО'ПЛЯ**. *Ніс мішечок з картоплею і спотів так, що кропки на лобі виступили* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.).

КРО'ПЛІ [крóпл'і], мн. Картопля. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *На вечерю дітям спартолила кроплі, будуть їсти з капустою* (753 Микол.; 978 Снігур.).

КРО'ПЛЯ [крóпл'а], -і, ж. Крапля. *Лікар приписав пити якісь ліки по три кроплі три рази в день* (315, 320 Веселин.; 891, 892 Очак.).

КРО'ПНУТИ [крóпнути], -у, -еш, док., перех. Убити. *Кинув палицю і кропнув двох горобців, що сиділи на гілляці* (314, 322 Веселин.; 387, 407 Влад.).

КРОПО'ВА [кропóва], -и, ж., бот. (*Urtica dioica* L.). Кропива. *Випадково заліз у кропову, пожалив ноги, і вони тепер сильно сверблять* (766 Новобузьк.).

КРОСМА'ЧКА [кросма́чка], -и, ж., бот. (*Ribes uva-crispa*). Рослина агрус і її плоди. *Кросмачки вже почали поспівати, пішли до нас нарвемо* (331, 332 Веселин.).

КРОСНИ'ЦЯ [кросніц'а], -і, ж., млин. Рама із стояками, на якій укріплено ківш млина. *На кросниці кріпиться ківш млина, у який засипають зерно, щоб молоти* (278, 279 Веселин.).

КРО'СНО [крóсно], -а, с., риб. Рибальська снасть. *Рибальське кросно – обтягнута сіткою конусоподібна рама (знизу – пряма, а зверху – овальна), яку, взявши за бильця, занурюють у воду і тягнуть по дну водоймища* (99 Башт.; 883, 891 Очак.).

КРОСО'ВКИ [кросоўки], мн. Кросівки. *Треба підібрати добрі кросовки, обходити їх, бо скоро будуть змагання* (5, 705 Микол.).

КРОТ [крот], -а, ч., зоол. (Talpa). Комахоїдний ссавець кріт. *Крот вирив нору, заготував на зиму зерна і тепер сидить собі та посвистує* (10, 39 Арбузин.; 66, 103 Башт.; 145 Березан.; 234, 257, 262, 274 Брат.; 299, 300 Веселин.; 478, 490 Доман.; 517, 526 Єлан.; 557, 558, 574, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 708, 731, 734, 751 Микол.; 822 Новобузьк.; 829, 845, 851, 857 Новоодес.; 891, 899 Очак.; 911 Первомай.; 972, 981, 993, 1012 Снігур.).

КРОХНА'ЛЬ [крохна́л'], -ю, ч. Крохмаль. *Ми перебрали картоплю, частину довелося пустити на крохналь* (333, 336 Вознесен.).

КРОША'К [кроша́к], -а, ч., зоол. (Bufonidae). Довга, велика жаба. *З води дивився великими очима зелений крошак, готуючись плигнути на здобич* (706, 731 Микол.).

КРО'ШНЯ [крóшн'а], -і, ж., млин. Рама із стояками, на якій укріплено ківш млина. Кросно. *Крошня – це рама із стояками, на якій укріплено ківш млина* (101 Башт.; 271 Брат.; 342 Вознесен.; 456 Доман.).

КРУГЛЯ'НКА [кругл'анка], -и, ж. Сорт будь-якого плоду круглої форми (сливи, помідора, редьки та ін.). *Наша слива рясно зацвіла, значить, у цьому році будуть круглянки* (88 Башт.; 331, 332 Веселин.).

КРУЖА'ВКО [кружаўко], -а, с., тк. Днище. *У кружавко закладають гребінь чи кужіль, щоб прости* (993, 994 Снігур.).

КРУЖА'ЛКИ [кружа́лки], мн., тк. Блочки в ткацькому верстаті. *Кружалки – це блочки в ткацькому верстаті, по яких рухаються шнури, прив'язані до верхніх рейок начиння (372, 373 Вознесен.).*

КРУЖА'ЛКО [кружа́лко], -а, с., гонч. Верхня частина гончарського круга. *Верню частину гончарного круга, на якій формується посуд, у нас називають кружалком (359, 356 Вознесен.).*

КРУЖА'ЛЬЦЯ [кружа́л'ця], мн., тк. Блочки у ткацькому верстаті. *По кружалцях ткацького верстата рухаються шнури, прив'язані до верхніх рейок начиння (331, 332 Веселин.).*

КРУЖИВНИ'ЦЯ [кружи́ўніц'я], -і, ж. Кружівниця. *Круживниці з'єднують вгорі спереди і ззаді полудрабки або драбини гарби (105 Башт.).*

КРУ'ЖКА [кру́жка] (1), -и, ж. Кухоль. *Трактористи жадно пили свіжу воду по кілька кружок підряд (10, 12, 18, 22, 39, 41 Арбузин.; 44, 49, 52, 55, 88, 90, 101 Башт.; 124, 137, 150 Березан.; 185, 203 Березнег.; 234, 257, 260, 268, 274 Брат.; 299, 320 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 407 Влад.; 448, 456, 478 Доман.; 517, 528 Єлан.; 557, 562, 568, 573, 576, 584, 592 Жовтн.; 597, 608, 644, 661 Казан.; 708, 731, 734, 751 Микол.; 766, 773, 788, 822 Новобузьк.; 829, 830, 851, 870, 871 Новоодес.; 876, 883, 891, 892, 893, 906 Очак.; 911, 930, 932, 943, 951 Первомай.; 974, 981, 994, 998 Снігур.).*

КРУ'ЖКА [кру́жка] (2), -и, ж., гонч. Верхня частина гончарського круга. *Кружка – це верхня частина гончарного круга, на якій формується посуд (404 Влад.).*

КРУЖЛЯ'К [кружл'ак], -а, ч. Ліс, посаджений колом. *У неділю ми часто літом ходимо відпочивати у кружляк, там прохолода і свіже повітря (700 Кривоозер.).*

КРУЖО'ВНИК [кружо́ўник], -а, ч., бот. (*Ribes uva-crispa*). Рослина агрус і її плоди. *Кружовники у нас ростуть у кінці саду, там зараз є три куці (74 Башт.; 350, 355 Вознесен.; 558, 568, 574, 589 Жовтн.).*

КРУЖО'К [кружо́к], -а, ч. Кругла підстилка на підлогу. *Витруси добре кружок і простели його в сінях біля дверей, щоб витирали ноги (568, 576, 584*

Жовтн.; 693, 694, 700 Кривоозер.; 712, 713 Микол.; 873, 876, 883 Очак.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КРУЗО'К [крузо́к], -у, ч., бот. (*Syrínga* L.). Бузок. *Пішли до мене, наламаємо крузку, він уже почав розцвітати* (644 Казан.).

КРУК [крук] (1), -а, ч., зоол. (*Bufo*nidae). Велика жаба-самець. Див. **КРЮК**, **КРУМ**. *Великий зелений крук сидів на березі і ловив комарів* (52, 88, 89 Башт.; 279, 280 Веселин.; 383, 398, 399 Влад.; 573, 576, 584 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 830, 831 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 1010, 1011 Снігур.).

КРУК [крук] (2), -а, ч. Жердина в журавлі, яку разом із причепленим до неї відром опускають у колодязь. *Крук разом із причепленим до нього відром опускають у колодязь, щоб набрати води* (760, 765, 766 Новобузьк.).

КРУК [крук] (3), -а, ч. Криничний журавель. *Біля колодязя, який викопали літом у балці, поставили крук, щоб легко витягати відра з водою* (676, 677, 678, 680 Кривоозер.).

КРУ'КВА [кру́ква], -и, ж., буд. Кроква. *Сусід, який зводить хату для старшого сина, уже поставив крукви* (320, 321 Веселин.; 1008, 1010, 1011, 1012 Снігур.).

КРУМ [крум], -а, ч., зоол. (*Bufo*nidae). Велика жаба-самець. *Повз нас швидко проплигав у воду великий зелений крум* (447, 448, 449 Доман.; 503, 505 Єлан.; 608 Казан.).

КРУ'МАР [кру́мар], -а, ч. Борона трикутної форми з рідкими зубцями; кремер. Див. **ДРАПА'К**. *Причепи до свого трактора крумарі, пройди по полю та розпуши землю, бо взялася корою* (568, 580 Жовтн.; 676, 677, 685 Кривоозер.).

КРУМА'РИТИ [крума́рити], -ю, -иш, недок., перех. Обробляти землю перед сівбою бороною. *Весною ріллю спершу крумарять, щоб розпушити, а потім уже сіють* (насел. п. див. **КРУ'МАР**).

КРУМАРУВА'ТИ [крумарува́ти], див. **КРУМА'РИТИ**.

КРУ'МЛЯ [к'ру́мл'а], -і, ж. Картопля. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Усю крумлю, що зібрали в огороді, перебрави і занесли в льох* (422, 423 Врад.).

КРУМКА'Ч [крумк'ач], -а, ч., орн. (Corvus corax). Ворон. *Вранці до нас прибився примерзлий крумкач, то ми його відігріли і випустили* (224, 260, 268 Брат.; 383, 407 Врад.; 891, 892 Очак.).

КРУМПЛИ'ЩЕ [крумплі'шче], -а, с. Картоплище. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *Крумплище ми сьогодні зорали і заволочили, а що будемо на ньому сіяти – це точно не вирішено* (насел. п. див. **КРУ'МПЛЯ**).

КРУ'МПЛЯ [к'ру́мпл'а], -і, ж., бот. Картопля. Вживається вихідцями із Закарпатської області. *У цьому році ми зібрали великий урожай кромплі, вистачить на всю зиму* (261, 262 Брат.; 314 Веселин.; 337 Вознесен.; 511, 513 Єлан.; 773 Новобузьк.).

КРУМЧИ'ЩЕ [крумчі'шче], -а, ч., збільш. до **КРУМКА'Ч**. *Сидить на дереві крумчище і весь вечір крумкає, як на погибель* (насел. п. див. **КРУМКА'Ч**).

КРУ'НДЗЯТИ [к'ру́ндз'ати], -ю, -єш, недок., перех. Повільно і довго щось робити. *Ти вже тиждень крундзяєш дитині платтячко і ніяк не закінчиш шити* (312, 331 Веселин.).

КРУ'НДЗЯТИСЯ [к'ру́ндз'атис'а], -юся, -єшся, недок. Довго щось робити, возитися. *Доки ти будеш крундзятися з тим деревом? Давай я допоможу викопати його* (312, 331 Веселин.).

КРУ'НКАТИ [к'ру́нкати], -є, недок. Кумкати, крумкати (про жаб). *Надійде вечір, і жаби у ставку починають на всі свої голоси крункати* (516, 517 Єлан.).

КРУ'ПНИК [к'ру́пник], -а, ч. 1. Ручний млинок, на якому деруть крупу. Див. **КРУ'ПНИЦЯ**, **КРУПОДЕ'РКА**, **КРУПОДЕ'РНИЦЯ**. Під час війни

довелося нам в ступі товкти зерно і ручним крупником дерти (49, 51 Башт.; 383, 415 Влад.; 594, 595, 597 Казан.).

2. Горщик. *Борщ будеш варити у казані, а кашу – у крупнику* (762, 782 Новобузьк.).

КРУ'ПНИЦЯ [крупниц'а], -і, ж. Ручний млинок, на якому деруть крупу. *Якщо немає крупи, а таке буває, то я на своїй крупниці швидко зроблю* (822, 823 Новобузьк.).

КРУПОДЕ'РКА [круподерка], -и, ж. Ручний млинок, на якому деруть крупу. *Ми маємо круподерку, на всякий випадок тримаємо* (105 Башт.; 144, 145 Березан.; 203 Березнег.; 490 Доман.).

КРУПОДЕ'РНИЦЯ [круподерниц'а], -і, ж. Ручний млинок, на якому деруть крупу. *Зараз саморобними круподерницями рідко хто користується, а під час війни у всіх вони були* (320, 322 Веселин.).

КРУПЧА'ТКА [крупчатка], -и, ж. Велика цибуля. *Крупчатку пора вже викопати і добре на сонці просушити* (115, 118 Березан.; 891, 892 Очак.).

КРУП'Я'НИК [круп'я́ник], -а, ч., кул. Суп із крупів. *Я швиденько спартолила круп'яник, бо дуже зайнята* (101, 102, 103, 105 Башт.; 166, 167 Березнег.).

КРУП'Я'НКА [круп'я́нка], -и, ж., кул. Ковбаса, начинена кашею з різних круп. *Ми днями закололи свиню, і тепер є у нас і кров'янка, і круп'янка* (169, 172 Березнег.; 356, 359 Вознесен.; 439, 456 Доман.).

КРУТЕ'ЛИК [круте́лик], -а, ч., млин. Пристрій, що регулює подачу зерна з ковша на камені. *За допомогою крутелика регулюється подача зерна з ковша на жорна* (52, 103 Башт.; 356 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 429 Доман.; 584 Жовтн.; 891 Очак.; 946 Первомай.).

КРУТЕ'НИКИ [круте́ники], -ів, мн., кул. Вергуни. *У нас всі люблять їсти гарячі крутеники з холодним молоком* (44, 88, 89 Башт.; 107, 109, 150 Березан.; 383, 398, 399 Влад.).

КРУ'ТЕНЬ [кру'тен'], -я, ч., метеорол. Вихор. Див. **КРУТІ'ЛЬ**. *Під вечір знявся такий сильний крутень, що божого світу не було видно* (105, 106 Башт.; 312, 313 Веселин.; 530, 532 Єлан.; 892, 893 Очак.).

КРУТИПАНИЧІ' [крутіпанич'і́], мн., бот. (*Protea tricolor* L.). Рослина кручені паничі. *Наші крутипаничі так розрослися, що обвили увесь забор* (526 Єлан.).

КРУТИ'ТИСЯ [крутітис'а], -иться, недок. Стан, коли сука виявляє статеву охоту. *Наша сучка крутиться, водиться із псом, значить, треба ждати собачат* (851 Новоодес.).

КРУТІ'ЛКА [крут'ілка] (1), -и, ж., зоол. (*Anguis fragilis*). Ящірка веретільниця. *Ящірка крутілка дуже схожа на змію, бо така ж безнога* (103 Башт.; 558 Жовтн.).

КРУТІ'ЛКА [крут'ілка] (2), -и, ж. 1. Коловорот над криницею. Див. **КРУТОВА'Л, КРУЧА'ЛКА**. *За допомогою крутілки значно легше витягати відра з водою із колодязя* (102 Башт.; 490 Доман.; 963, 1012 Снігур.).

2. Витушка. *На табуретці стояла крутілка, на якій бабуля перемотувала нитки в клубки* (568 Жовтн.).

КРУТІ'ЛЬ [крут'іл'], -я, ч. 1. Пристрій у млині, яким регулюють подачу зерна з ковша на жорна. *Прижми трохи крутіль, щоб менше подавалося зерна на жорна* (22, 35 Арбузин.; 88, 90, 101 Башт.; 158, 159 Березан.; 203 Березнег.; 257, 274 Брат.; 320 Веселин.; 359, 372 Вознесен.; 448, 456, 478 Доман.; 558, 568 Жовтн.; 617 Казан.; 708, 731, 734 Микол.; 822 Новобузьк.; 829, 830 Новоодес.; 1012 Снігур.).

2. Насад воза. *Крутіль, який знаходиться на передку, дає можливість повертати воза* (74, 90 Башт.; 350, 355 Вознесен.; 396, 397 Влад.; 456 Доман.; 526, 527 Єлан.; 568, 589 Жовтн.; 737, 738 Микол.).

3. Вихор. *На дорозі знявся такий крутіль, що підняв пиліюку метрів на п'ятдесят* (407 Влад.).

КРУТІ'НЬ [крут'ін'], -я, ч. Перевесло. *Скрутити швидко крутінь, щоб зв'язати сніп, треба велике уміння* (16, 17 Арбузин.; 137 Березан.; 203

Березнег.; 271 Брат.; 320 Веселин.; 584 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 970, 972 Снігур.).

КРУТОВА'Л [крутовáл], -а, ч. Коловорот над криницею. *У нашого крутовала треба замінити віршовку, бо скоро порветься* (899 Очак.).

КРУТОГО'Р [крутогóр], -у, ч. Високий стрімкий схил, урвище, круча. Див. **КРУТОЗЛО'ГА, КРУТОСТРІ'М, КРУТОГО'Р**. *До річки довелося спускатися крутогором, по якому немає навіть доріжки* (274 Брат.; 478 Доман.; 963 Снігур.).

КРУТОЗЛО'ГА [крутозлóга], -и, ж. Стрімкий схил балки, берега. *Усі крутозлоги у нас обсажені різними чагарниковими деревами, щоб їх не розмивала вода* (377, 378 Вознесен.).

КРУТОСТРІ'М [крутостр'ím], -у, ч. Крутий схил. *Крутострім, який тягнеться вздовж берега, покритий багатьма ярками* (337, 339, 340 Вознесен.).

КРУЧА'К [кручáк], -а, ч. Хвороба овець ценуроз. *У мозку вівці може утворюватися водяний пухир, від болю вівця крутиться, тому й ця хвороба називається кручак* (65, 66 Башт.; 150 Березан.; 372, 373 Вознесен.; 736, 737 Микол.; 891, 892 Очак.).

КРУЧА'ЛКА [кручáлка], -и, ж. Коловорот над криницею. *Давай удвох будемо крутити кручалку, щоб скоріше витягти відро з водою* (487, 489 Доман.).

КРУ'ЧЕНА КВАСО'ЛЯ [кру́чена квасóл'а], -і, ж., бот. (*Phaseolus vulgaris*). Квасоля з витким стеблом. *Для крученої квасолі я позабивав тички, щоб вона критилася вверх* (930 Первомай.).

КРУ'ЧЕНІ ПАНИЧІ' [кру́чені панич 'і], мн., бот. Рослина плетуха звичайна. *Рослина кручені паничі – це рослина із виткими стеблами* (101, 103 Башт.).

КРУ'ЧЕНИКИ [кр'ученики], мн., бот. (*Ipomea tricolor*). Рослина кручені паничі. *Крученики – це однорічна витка декоративна рослина із великими лійкуватими квітками* (993, 994 Снігур.).

КРУЧО'К [круч'ок], -а, ч. 1. Металевий або дерев'яний стрижень, загнутий на одному кінці. Крючок; гачок. *Закрий сінешні двері на кручок, щоб вночі ніхто не вліз у хату. До вудочки я причепив два кручки. Застебни полу пальта на кручок* (89 Башт.; 292, 320 Веселин.; 356 Вознесен.; 915 Первомай.; 963, 999 Снігур.).

2. Довга жердина з гачком на кінці, якою витягають відро з водою із криниці. *З криниці ми витягаємо воду кручком, який там завжди лежить* (81, 88, 89 Башт.; 343, 356 Вознесен.).

3. Жердина з гаком, якою висмикують із скирти сіно, солому. *Бери кручок і висмикуй ним із скирти солому для корови і теляти* (88, 89 Башт.; 562, 584 Жовтн.; 980 Снігур.).

4. Місце у водоймищі, де чіпляється за щось волок. *Проти дерева є кручок, тому обходьте те місце, щоб не порвати волок* (198 Березнег.; 573, 574 Жовтн.; 731 Микол.; 859 Новоодес.).

5. Пластинка з важільцем, якою зачиняють і відчиняють двері. *Справ кручок біля хатньої щиколди, бо не закриває дверей* (94 Башт.; 320 Веселин.; 866 Новоодес.; 915, 930 Первомай.; 981, 999 Снігур.).

6. Стопка, якою п'ють горілку. Див. **КРЮЧО'К**. *Перед обідом дідусь випив кручок горілки для апетиту і сів за стіл* (88, 89 Башт.; 700 Кривоозер.; 974, 981, 999 Снігур.).

КРУ'ШНИК [кр'ушник], -а, ч. Велика ложка для розливання перших блюд. Ополоник. *Мати крушником розливала борщ у миски, а ложкою додавала сметани* (109, 110 Березан.).

КРЮК [кр'ук] (1), -а, ч., зоол. (*Bufo* spp.). Велика зелена жаба-самець. *Сидить на кочці здоровий зелений крюк і ловить язиком комарів* (175, 178 Березнег.; 383, 384 Влад.; 502, 503, 504 Єлан.; 576, 588 Жовтн.; 706 Микол.; 870, 871 Новоодес.; 883, 891, 892 Очак.).

КРЮК [кр'ук] (2), -а, ч., орн. (*Corvus corax*). Ворон; крук. *Крюк – це великий хижий птах із блискучим чорно-синім пір'ям* (236 Брат.; 822 Новобузьк.).

КРЮ'КАЛКА [кр'укалка], -и, ж., орн. (*Merops apiaster*). Птах бджолоїдка звичайна. *Диви, он чортова крюкалка вже полетіла на промисел. Ну, бжололи, держіться!* (870, 871 Новоодес.).

КРЮЧО'К [кр'учок], -а, ч. Чарочка; стопочка. *Батько випив крючок горілочки, щоб зігнати втому, і приліг відпочити* (891, 892 Очак.).

КРЯ'ГА [кр'ага], -и, ж., риб. Риболовний гачок. *Я начепив на свої вудочки по дві кряги, щоб краще риба клювала* (88, 89 Башт.; 963 Снігур.).

КРЯЖО'ВНИК [кр'ажоўник], -а, ч., бот. (*Ribes uva-crispa*). Рослина агрус і її плоди. *Наш кряжовник у цьому році вже почав родити ягоди* (766 Новобузьк.; 946 Первомай.).

КРЯК [кр'ак] (1), -а, ч., зоол. (*Bufo*). Велика зелена жаба-самець. *Кажуть, що зелений кряк, коли дуже розсердиться, може і на людину плигнути, щоб укусити* (383, 397, 405, 406 Влад.; 773 Новобузьк.).

КРЯК [кр'ак] (2), -а, ч., орн. (*Sterna hirundo*). Птах крячок річковий. *Кряк – це водяний птах, у якого спина і крила сірі, черевце і хвіст білі, а дзьоб червоний з чорним кончиком* (558, 568 Жовтн.; 751, 753 Микол.).

КРЯ'КА [кр'ака] (1), -и, ж. Велика жаба. *Тепер у нашому озері кряки щовечора заводять свій концерт* (107, 110 Березан.; 424, 428 Доман.; 676, 678, 681 Кривоозер.; 760 Новобузьк.).

КРЯ'КА [кр'ака] (2), -и, ж., орн. Дика качка. *На ставку невеличкими табунями спокійно плавали кряки* (56, 88, 89 Башт.; 359, 360 Вознесен.; 890, 891, 892 Очак.).

КРЯ'КВА [кр'аква], -и, ж., орн. (*Anas platyrhynchos*). Крячка. *Кряква із своїм виводком поковила до води, де щодня купаються* (44, 88, 89 Башт.; 383, 407, 409 Влад.; 891, 892 Очак.).

КРЯ-КРЯ' [кр'а/кр'а], виг. Вигук, яким кличуть каченят. *«Кря-кря, миленькі! Кря-кря, миленькі!»* – кликала дівчинка каченят (268, 269 Брат.).

КРЯКУ'ХА [кр'акúха], -и, ж., орн. (*Anas platyrhynchos*). Велика дика качка. Крижень. *Крякуха – це велика дика качка, на яку мисливці полюють* (144, 145 Березан.).

КРЯ'ЧКА [кр'áчка], -и, ж., орн. (*Sterna hirundo*). Водяний птах крячок річковий. *Ми були на річці і бачили, як крячки сідали в очереті, видно, там гніздяться* (144, 145 Березан.; 212, 262 Брат.; 331, 332 Веселин.; 424, 478 Доман.; 573 Жовтн.; 708 Микол.; 822 Новобузьк.; 829, 840, 860 Новоодес.; 911 Первомай.; 963, 981 Снігур.).

КСЬО-КСЬО [кс'о/кс'ó], виг. Вигук, яким кличуть лошат. *«Ксьо-ксьо, миленький! Ксьо-ксьо!» – підкликав дідусь маленьке лошатко* (828, 851 Новоодес.).

КУБА'НЯ [куба́н'а], -і, ж. Місце, де знаходиться кран, з якого беруть воду. *Біля кубані діти увесь день гралися, обливалися водою і зробили велике болото* (516, 517 Єлан.).

КУБА'Р [куба́р], -я, ч., риб. 1. Риболовна снасть. *Риболовний кубар плететься з лози у вигляді довгої корзини з направленим всередину конусом* (584 Жовтн.).

2. Ящик з дірочками, у який рибалки складають рибу. *Сьогодні рибалки привезли п'ять кубарів риби і здали на базу* (150 Березан.; 906 Очак.).

КУ'БАХ [ку́бах], -а, ч. Ямка, у яку висаджують городні культури. Див. **КУБА'ШКА**. *Ти, синку, копай кубахи, а я буду вкидати в них картоплю* (383, 405, 406 Влад.; 892, 897 Очак.).

КУБА'ХА [куба́ха], -и, ж. Підпіччя. *У кубаху ми кладемо великий посуд – каструлі, горшки, сковороди, то для них найкраще місце* (676, 677, 690, 692 Кривоозер.).

КУ'БАШКА [ку́башка], -и, ж. Ямка, у яку висаджують городні культури. *У кубашки ми спершу кладемо добриво, а потім розсаду помідор* (383, 405, 406 Влад.; 892, 897 Очак.).

КУБА'ШОК [куба́шок], -а, ч. 1. Запічок, у якому зберігають сіль, сірники. *Сіль і сірники у нас завжди лежать у кубашку, бо там сухо* (88, 89 Башт.; 331, 332 Веселин.; 829, 859 Новоодес.; 934 Первомай.; 976 Снігур.).

2. Прибудова до літньої кухні. *У кубашку, який ми прибудували, знаходиться всякий посуд, овочі та фрукти* (331, 332 Веселин.).

КУБЕ'ЛЕЦЬ [кубелец'], -я, ч. Діжечка для сала. *У нас в коморі ще стоїть кубелець сала* (44, 88, 89 Башт.; 634 Казан.; 892, 893 Очак.).

КУБЕ'ЛЬЦЕ [кубел'це], -я, с. Сідало для квочки. *У кубельці, в якому сидить зозуляста квочка, вже почали вилуплюватися курчата* (88, 89 Башт.; 161, 166, 169 Березнег.; 357 Вознесен.; 706 Микол.).

КУБЕ'РНИЦЯ [кубёрниц'а], -і, ж. Килимниця. Жінка, яка тче килими. *Щоб стати доброю куберницею, треба довго і наполегливо вчитися* (88, 89 Башт.; 383, 396 Влад.; 697, 699 Кривоозер.).

КУ'БИК [ку́бик], -а, ч. Чашка. *Ранком син випив два кубики свіжого молока і пішов на роботу* (963, 974, 999 Снігур.).

КУБИ'Р [кубі́р], -я, ч., риб. Верша, сплетена із лози. *Ранком брат приніс ще живу рибу, яку вийняв із кубиря* (94, 95 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 383, 384 Влад.; 891, 892 Очак.).

КУ'БИРЕМ [ку́бирем], присл. Сторчма падати, перекидаючись. *Біг, об щось перечипився і кубирем полетів прямо в рівчак* (150 Березан.).

КУБИ'ЦЯ [кубі́ц'а], -і, ж. Дровітня. *Щоб було зручніше рубати дрова, візьми кубицю, вона он біля сарая лежить* (573, 574 Жовтн.).

КУБИ'ШКА [кубі́шка], -и, ж. Кубушка. Посудина для олії та інших потреб. *Наша кубишка для олії стоїть у чулані, але олії в ній уже немає* (49, 89, 105 Башт.; 576, 584, 586 Жовтн.; 712, 713 Микол.).

КУБИ'ШКИ [кубі́шки], мн., бот. (*Nymphaea alba*). Біле латаття. Див. **КУВШИ'НКИ**. *Кубишки – це водяна рослина з товстим повзучим кореневищем, великими плавучими листками і білими квітками* (857 Новоодес.).

КУБІ'ВКА [куб'іўка], -и, ж. Кошик. *Помідори збираємо у кубівки і відносимо до дороги, а там пересипаємо у ящики* (105, 106 Башт.; 299, 300 Веселин.; 337 Вознесен.; 705 Микол.; 891, 893 Очак.).

КУБКУ' [кубкú], незм. Ніша під піччю. *У кубку ми вигортаємо попіл, а звідти вже виносимо на вулицю* (911 Первомай.).

КУ'БЛИК [кúблик], -а, ч. Заплетена і закручена на голові жіноча коса. *Щоб не теліпалася коса, я її закрутила на голові у кублик і приколола приколкою* (32 Арбузин.; 228 Брат.; 568, 574, 586 Жовтн.; 833, 834, 835 Новоодес.; 883 Очак.; 981, 983 Снігур.).

КУБЛО' [кублó], -а, с., бдж. Та частина вулика, де містяться бджоли. *З настанням темноти бжололи злазяться у кубло і там знаходяться до ранку* (44, 45, 88, 89, 102, 103 Башт.; 383, 389, 390 Врад.; 372, 373 Вознесен.; 425, 439 Доман.; 503, 505 Єлан.; 573, 574, 576 Жовтн.; 661, 665 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 743, 745 Микол.).

КУБО'ША [кубо́ша], -і, ж., риб. Верша. *Коли риба ходить річкою, ми на ніч ставимо кубоші біля очерету* (765, 766 Новобузьк.).

КУБУ'ШОК [кубу́шок], -а, ч. Шкатулка. *Перстень, кульчики і намисто поклади у кубушок, щоб не валялися де попало* (963, 964 Снігур.).

КУВА'ДЕЛКО [кува́делко], -а, с. Коваделко, на якому клепають косу. *Принеси молоток і куваделко, я буду клепати коси, бо завтра ідемо косити сіно* (79, 94, 95 Башт.; 169, 170 Березнег.; 234, 257, 274 Брат.; 350 Вознесен.; 462 Доман.; 533, 535 Єлан.).

КУВА'ДЛО [кува́дло], -а, с., ковал. Ковадло. *У нашій кузні є велике кувадло, на якому постійно кують ковалі, і мале для дрібних поковок* (79, 94 Башт.; 169, 170 Березнег.; 234, 245, 257, 271, 274 Брат.; 424, 448, 478 Доман.; 514 Єлан.; 550, 576 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 731, 734 Микол.; 773 Новобузьк.; 828 Новоодес.; 891 Очак.; 972 Снігур.).

КУВИ'К [кувік], -а, ч., орн. (*Cuculus canorus*). Зозуля. Див. **КУКУ'ЛЯ**. **КУКУЛИ'ЧКА**. *Вечером у садку кувик довго комусь літа рахував* (150, 152 Березан.; 573, 574 Жовтн.; 751, 753 Микол.; 1012 Снігур.).

КУВИЩА'ТИ [кувишчати], -ить, недок. Кричати, кувати (про зозулю). *У лісі вечером довго кувищала зозуля, комусь довгі літа рахувала* (88, 89, 105 Башт.; 222, 224 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 383, 405, 407, 409 Врад.; 5, 703, 706 Микол.).

КУВІ'КАЛО [кув'ікало], -а, с. Свиня, порося. *Піди у хлів і подивися, з якої причини почало кувікати наше кувікало* (150 Березан.; 191, 205 Березнег.; 335, 347 Вознесен.).

КУ'ВШИК [ку'ушик], -а, ч. Глечик. Див. **КУВШИ'Н**. *Мама поставила на стіл гаряченькі блини і кувшик свіжого молока* (557, 562, 576 Жовтн.; 2 Микол.).

КУВШИ'Н [ку'ушін], -а, ч. Глечик. *Як здоїш корову, то молоко розіллеш у кувшини і поставиш у погрібник* (557, 562, 576 Жовтн.; 2, 704, 706 Микол.; 804, 805 Новобузьк.).

КУВШИ'НКИ [ку'ушінки], -нок, мн., бот. (*Nymphaea alba*). Латаття. *Ми каталися на човні і біля того берега нарвали собі багато кувшинок* (10, 11, 22 Арбузин.; 44, 88, 101, 103 Башт.; 234, 274 Брат.; 478, 490 Доман.; 516, 517 Єлан.; 550, 574, 576, 584 Жовтн.; 661 Казан.; 708, 731 Микол.; 851 Новоодес.; 892, 896, 899 Очак.; 930, 942, 944 Первомай.; 1012 Снігур.).

КУ'ГА [ку'га], -и, ж., бот. (*Turpa*). 1. Рогіз. *Ми накосили на березі озера гарбу куги, щоб укрити сарайчик* (44, 55, 101, 102, 103 Башт.; 383, 416, 418, 420 Врад.; 568, 580 Жовтн.; 773, 782 Новобузьк.; 891, 892 Очак.).

2. Очерет. *Ми наламали мітелок куги, щоб зробити з них вінички обмітати стіни* (191, 195 Березнег.; 337, 350 Вознесен.).

КУ'ГИК [ку'гик], -а, ч., орн. (*Athene noctua*). Птах сич. *Вечером у посадці довго кугикав кугик, мабуть, кликав свою подругу* (424, 425, 429, 439 Доман.; 503, 504, 516, 517 Єлан.; 617 Казан.).

КУГИ'КАННЯ [кугікан':а], -я, с. Дія за знач. **КУГИ'КАТИ**. *Вечорами з посадки доноситься журливе кугикання сича (насел. п. див. КУ'ГИК).*

КУГИ'КАТИ [кугікати], -є, недок. Кричати „куги-куги” (про крик сича, сови). *Кажуть старі люди, що так кугикають птахи на якусь велику подію (насел. п. див. КУ'ГИК).*

КУГУ'Т [куг'ут] (1), -а, ч. Півень. *У нашої сусітки кугут на світанку перший співає (10, 11, 12, 18, 22, 39 Арбузин.; 44, 49, 52, 83, 101, 103 Башт.; 150, 156 Березан.; 185, 203 Березнег.; 245, 268, 274 Брат.; 324 Веселин.; 342 Вознесен.; 422 Влад.; 456, 457 Доман.; 514, 515 Єлан.; 554, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 661 Казан.; 702, 705, 751 Микол.; 765, 773, 822 Новобузьк.; 829, 830, 841, 851 Новоодес.; 883, 891, 893, 906 Очак.; 932, 933, 940 Первомай.; 963, 970, 981, 999 Снігур.)*

КУГУ'Т [куг'ут] (2), -а, ч., зневажл. Скупа людина, яка дбає тільки про себе. *Та він такий кугут, що в нього навіть зимою не випросиш снігу (10, 11, 12, 18, 22, 39 Арбузин.; 44, 49, 52, 83, 101, 103 Башт.; 150, 156 Березан.; 185, 203 Березнег.; 245, 268, 274 Брат.; 324 Веселин.; 342 Вознесен.; 422 Влад.; 456, 457 Доман.; 514, 515 Єлан.; 554, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 661 Казан.; 702, 705, 751 Микол.; 765, 773, 822 Новобузьк.; 829, 830, 841, 851 Новоодес.; 883, 891, 893, 906 Очак.; 932, 933, 940 Первомай.; 963, 970, 981, 999 Снігур.)*

КУГУ'Т [куг'ут] (3), -а, ч. Залізний гак на кінці дишла. *До кугута, який знаходиться на кінці дишля, укріплюються нашильники (424, 425, 428 Доман.)*

КУГУ'ТИКИ [куг'утики], мн., бот. (Iris). Квіти ірис. *Кугутики – це багаторічна рослина з великими жовтими або фіолетовими квітками і вузьким мечовидним листям (907, 946 Первомай.)*

КУГУ'ТКА [куг'утка], -и, ж. Скупа жінка, яка дбає тільки про себе. *Не йди до кугутки позичати грошей, бо всерівно вона не дасть (насел. п. див. КУГУТ – 2).*

КУГУТКИ' [кугуткі́], мн. Серги. *З нагоди іменин ми купили дочці файні золоті кугутки* (292, 320 Веселин.; 338, 339 Вознесен.).

КУГУТНЯ' [кугут'н'á], -і, ж. Збірне до **КУГУ'Т** – 2. *Зібралася ненажерлива кугутня і все гребуть тільки собі* (насел. п. див. **КУГУ'Т** – 2).

КУГУТЯ'РА [кугут'áра], -и, ч. Згрубіле до **КУГУ'Т** – 2). *От кугутяра, ніколи ні в чому не вступить для колективу, тільки про себе думає* (насел. п. див. **КУГУ'Т** – 2).

КУГУ'ТЬКАЛО [кугúт'кало], -а, ч., орн. (Bubo bubo). Птах пугач. *Десь недалеко в посадці гніздиться кугутькало, бо щовечора кугика* (456, 457 Доман.).

КУДА'КАТИ [куда́кати], -є, недок. Кудкудакати. Див. **КУДА'ХКАТИ, КУДА'ХТАТИ, КУДКУДА'ХКАТИ**. *Чогось одна курка наша почала якось кумедно кудакати, чи не заслабла?* (236 Брат.).

КУДА'ХКАТИ [куда́хкати], -є, недок. Кудкудакати. *Кури вже проснулися, бо почали голосно кудахкати, то треба їх випускати з сараю* (58, 90 Башт.; 107, 144, 145 Березан.; 320, 321 Веселин.; 340, 372 Вознесен.; 424, 429, 478 Доман.; 533 Єлан.; 562, 568, 573, 574 Жовтн.; 608 Казан.; 751, 753 Микол.; 851, 860 Новоодес.; 930, 932, 933 Первомай.).

КУДА'ХТАТИ [куда́хтати], -є, недок. Кудкудакати. *Коли кури починають так голосно кудахтати, значить, у сараї щось трапилось* (773, 822 Новобузьк.).

КУДЕ'ЛИЦЯ [куде́лиц'а], -і, ж. Картопля, яка почала кущуватися. *Наша куделиця, що росте в кінці огороду, вже почала і цвісти* (371 Вознесен.).

КУДЕ'ЛЬ [куде́л'], -і, ж., тк. Куделя, кужіль. Див. **КУ'ДІЛЬ, КУ'ЖЕЛЬ, КУ'ЖІНЬ**. *Кудель – це палиця і навите на неї конопляне або лляне волокно, яке прядуть* (558, 562, 568 Жовтн.; 822, 823 Новобузьк.; 851 Новоодес.).

КУДЕ'РК [куде́рк], -у, ч., виногр. Сорт винограду. Див. **КУДЕ'РКА**. *Кудерк – дуже дрібний виноград, тому він іде більше всього на вино* (890, 891, 893 Очак.; 934 Первомай.).

КУДЕ'РКА [куде́рка], -и, ж., виногр. Сорт винограду. *Виноград кудерку ми почали вирощувати недавно за пропозицією винних заводів* (44, 45, 88, 89, 105 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 576, 585 Жовтн.; 891 Очак.; 934 Первомай.).

КУДІ'ЛКА [куд'ілка], -и, ж., бот. (*Equisetum arvense*). Рослина хвощ польовий. *Куділка – це лікарська рослина із зеленими гіллястими стеблами і лускатими листками* (843 Новоодес.).

КУ'ДІЛЬ [ку́д'і́л'], -і, ж., тк. Прядиво або вовна, намотані на палицю. *У мене лежить куділь вовни, з якої збиралася вив'язати собі кофту на зиму* (234, 274 Брат.; 676, 678, 680 Кривоозер.; 1012 Снігур.).

КУДІ'ЛЬНИЦІ [куд'і́л'ниці́], мн. Сходини жінок зимовими вечорами, щоб прясти і розважатися. *На кудільниці ми збираємося більше всього для того, щоб поговорити про наше жіноче, пожартувати, поспівати* (88, 89 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 456 Доман.; 558 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 946 Первомай.).

КУДКУДА'ХКАТИ [кудкуда́хкати], -ає, недок. Кудкудакати. *У вас у дворі, як у пташиному царстві, кури кудкудахають, гуси телочуть, качки крякають* (18, 35 Арбузин.; 94, 95 Башт.; 448, 478 Доман.; 533 Єлан.; 700 Кривоозер.; 899, 903 Очак.; 993, 1012 Снігур.).

КУДЛА'ЙКА [кудла́йка], -и, ж. і ч. Нечоса. *Розчешися, бо як побачуть люди таку кудлайку, то ще сміятимуться* (107, 108, 110 Березан.).

КУДОМ'Я'ЧИТИ [кудом'я́чити], -у, -иш, недок., перех. Бити, товкти когось. *За що це ти сьогодні ранком так молодшого сина кудом'ячила?* (334, 335, 336 Вознесен.; 487, 497 Доман.; 545, 549 Єлан.; 570 Жовтн.; 693, 694 Кривоозер.; 2, 5, 703, 731 Микол.; 851, 860, 861 Новоодес.).

КУДРЯ'ВИЙ [кудр'аві́й], -а, -е. Кучерявий. *Зараз у парихмахерській і з лисого зроблять кудрявого* (234, 271, 274 Брат.; 320 Веселин.; 336, 350 Вознесен.; 439, 442 Доман.; 505, 525 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 576 Жовтн.;

608, 640 Казан.; 690, 692 Кривоозер.; 736, 737, 738 Микол.; 829, 851, 852 Новоодес.; 875, 896, 901 Очак.; 981, 983 Снігур.).

КУДРЯ'ВЧИК [кудр'аўчик], -а, ч. Кучерявий чоловік. *О, наш маленький кудрявчик уже підстригся та ще й зачіску модну завів* (насел. п. див. **КУДРЯ'ВИЙ**).

КУЖЕЛИ'НА [кужиліна], -и, ж., млин. Деталь млина. Див. **КУЖЕ'ЛЬНИК, КУЖІ'ВКА, КУЖІ'ЛКА – 1, КУ'ЖІЛЬ – 1**. *Кужелина – це дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя в млині і через середину якого проходить верхня частина веретена* (278, 292, 298 Веселин.; 424, 432 Доман.).

КУ'ЖЕЛЬ [кўжел'], -я, ч., тк. Прядиво або вовна, намотані на палку. Кужіль. *Наша бабуся і зараз ще пряде кужель, а потім в'яже то рукавички, то носки* (262 Брат.; 708 Микол.; 946 Первомай.).

КУЖЕ'ЛЬНИК [кужёл'ник], -а, ч., млин. Дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя у млині і через середину якого проходить верхня частина веретена. *Кужельник затуляє отвір нижнього млинового каменя, через який проходить верхня частина веретена* (262 Брат.; 851 Новоодес.).

КУЖІ'ВКА [куж'іўка], -и, ж., млин. Дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя у млині. *Через кужівку проходить верхня частина веретена, яке крутить жорна* (212, 268 Брат.; 372, 373 Вознеен.; 568 Жовтн.).

КУЖІ'ЛКА [куж'ілка] (1), -и, ж., млин. Дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя у млині. *Кужілка – це дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя у млині* (10 Арбузин.; 708 Микол.; 760 Новобузьк.).

КУЖІ'ЛКА [куж'ілка] (2), -и, ж., тк. Днище, у яке закладають гребінь чи кужіль, щоб прясти. *У кужілку закладають гребінь чи кужіль із вовною або прядивом, щоб прясти* (101, 103, 105 Башт.; 156, 158 Березан.; 350, 355, 356 Вознесен.; 911, 918, 919 Первомай).

КУ'ЖІЛЬ [кúж'іл'] (1), -я, ч., млин. Циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя в млині. *Кужіль – циліндричний, тому через його середину проходить верхня частина млинового веретена* (145 Березан.; 234 Брат.; 424, 428 Доман.; 840 Новоодес.).

КУ'ЖІЛЬ [кúж'іл'] (2), -я, ч., тк. Дошка, у яку вставляють гребінь з пряжею, щоб прясти. *У нас зберігається кужіль, у який вставляється гребінь з пряжею, щоб прясти нитки* (52, 101 Башт.; 257 Брат.; 407, 409 Влад.; 830, 842 Новоодес.).

КУЖІ'ЛЬНИК [куж'іл'ник], -а, ч., млин. Дерев'яний циліндр, що затуляє отвір нижнього каменя в млині. *Кужільник затуляє отвір нижнього млинового каменя, щоб не висипалося зерно* (68, 69, 70, 90, 105 Башт.).

КУ'ЖІНЬ [куж'ін'], -я, ч. тк. Палиця і навите на ній конопляне або лляне волокно, яке прядуть. *Кужіль. Кужінь – це прядиво, намотане на палицю, яке жінки прядуть* (946, 950 Первомай.; 998, 999 Снігур.).

КУЖУ'РКА [кужурка], -и, ж. Тужурка. *Скидай, сину, свою замагляну кужурку, умивайся і сідай вечеряти* (700 Кривоозер.).

КУ'ЗИК [кúзик], -а, ч. Гудзик. *Біля мого зимового пальта відірвався один кузик, треба пришити* (88, 89 Башт.; 209 Березнег.; 331, 332 Веселин.; 342 Вознесен.; 661 Казан.; 891, 896 Очак.; 963 Снігур.).

КУЗНЕ'ЦЬ [кузнéц'], -я, ч. Коваль. *Наш кузнець – людина досвідчена, має багатий досвід роботи* (18, 35 Арбузин.; 90, 105 Башт.; 135, 145 Березан.; 191, 195, 203 Березнег.; 234, 257, 268, 271, 274 Брат.; 299, 320 Веселин.; 340 Вознесен.; 478, 490 Доман.; 517, 526 Єлан.; 550, 573, 574, 584 Жовтн.; 617, 667 Казан.; 700 Кривоозер.; 731, 734, 751 Микол.; 760 Новобузьк.; 840, 851, 860 Новоодес.; 891, 893, 899 Очак.; 911 Первомай.; 981, 993 Снігур.).

КУЗНЕ'ЧИК [кузнéчик], -а, ч., ент. (*Tettigonia viridissima*). *Коник. Кузнечик добре стрибає і своїми крилами утворює сюркотливі звуки* (144, 145 Березан.; 350, 356 Вознесен.; 478 Доман.; 505 Єлан.; 851 Новоодес.; 883, 887 Очак.).

КУ'ЗНИЦЯ [ку́зниц'а], -і, ж. Кузня. *У кузниці кузнеці літом працюють від зорі і до пізнього вечора* (насел. п. див. **КУЗНЕЦЬ**).

КУ'ЗНЯ [ку́з'н'а], -і, ж. Чавунна плаха з конфорками, яка кладеться зверху плити. *Кузня плити тріснула, тому великого баняка на неї ставити не можна* (413, 423 Врад.; 676, 683, 699 Кривоозер.).

КУЗЮ'-КУЗЮ' [куз'у́/куз'у́], виг. Вигук, яким кличуть поросят. *«Кузю-кузю, рідненькі, до коритця!»* – кликала хазяйка своїх поросяток (594, 595 Казан.).

КУЗЬМА' [куз'ма́], -и, ч., ент. (*Anisoplia austriaca*). Кузька. *Жук кузьма – один із найнебезпечніших шкідників зернових культур* (90, 92 Башт.).

КУКА'НИТИ [кука́нити], -ю, -иш, недок., перех. Нанизувати рибу на кукан. *Не треба рибу куканити, нехай поплаває у судку* (144, 150 Березан.; 573, 574, 584 Жовтн.; 706, 731, 734 Микол.).

КУКА'РДА [кука́рда], -и, ж. Бант на голові у дівчини. Див. **КУКАРДЯ'ЧКА**. *Внучку одягли, зав'язали на голові красиву кукарду і повели у школу* (554, 555 Жовтн.).

КУКАРДЯ'ЧКА [кукард'а́чка], -и, ж., зневажл. Некрасивий бант на голові у дівчини. *Що ти за кукардячку зав'язала дівчині? Зніми і давай я зав'яжу іншу* (972, 974 Снігур.).

КУКАРІ'КАТИ [кукар'і́кати], -є, недок. Кукурікати. *Наш старий півень щодня на світанку голосно кукарікає* (478 Доман.).

КУКІ'БЛИВИЙ [кук'і́бливиї], -а, -е. Бережливий, дбайливий. Див. **КУКІ'БНИЙ**. *Хлопець він роботящий і кукібливий, а чи погодиться взятися за цю нелехку справу?* (10, 11 Арбузин.).

КУКІ'БНИЙ [кук'і́бниї], -а, -е. Бережливий, дбайливий. *У нашого сина жінка гарна: і хазяйська, і кукібна, і роботяща* (10, 11 Арбузин.).

КУКІ'БНИК [кук'і́бник], -а, ч. Дбайливий чоловік. *Дмитро – добрий кукібник, от його і ставте завгоспом, кращого не знайдете* (10, 11 Арбузин.).

КУКІ'БНИЦЯ [кук'ібниц'а], -і, ж. Дбайлива жінка. *Щоб дівчина була добра кукібниця, треба з дитинства привчати* (10, 11 Арбузин.).

КУ'КЛА [к'укла], -и, ж., тк. 1. Жмут вичесаного і сплетеного конопляного чи лляного волокна найкращого гатунку. *Усе найкраще волокно мати добре повичісувала і позв'язувала в кукли* (88, 89, 105 Башт.; 298, 299 Веселин.; 372, 373 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 490 Доман.; 661 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 860 Новоодес.; 926, 946 Первомай.; 1012 Снігур.).

2. Частина сітки-плутанки. *Кукла – це основна частина сітки-плутанки, де найбільше збирається риби* (150 Березан.).

3. Лялька. *Дитячі кукли зараз чомусь дорогі стали, краще самим їх робити, ніж купляти* (10, 22, 35 Арбузин.; 49, 101, 103, 105 Башт.; 145, 150, 158 Березан.; 203 Березнег.; 234, 257, 271, 274 Брат.; 320 Веселин.; 340, 356 Вознесен.; 396 Влад.; 424, 447, 448, 498 Доман.; 526 Єлан.; 557, 558, 562, 573, 574 Жовтн.; 617 Казан.; 700, 701 Кривоозер.; 708, 734, 751 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 840, 851 Новоодес.; 877, 899, 906 Очак.; 930, 944 Первомай.; 972, 981, 993, 998, 999, 1012 Снігур.).

КУ'КОЛКА [к'уколка] (1), -и, ж., зменш. до **КУКЛА** – 3. *Хрещена мама принесла гостинців і дуже красиву куколку* (насел. п. див. **КУ'КЛА** – 3).

КУ'КОЛКА [к'уколка] (2), -и, ж., бдж. Личинка бджоли. *У вулику зараз почався розплід бжіл, у комірках з'явилися куколки* (18, 22, 35 Арбузин.; 83, 101, 102, 103, 105 Башт.; 107, 135, 144, 145 Березан.; 191, 195 Березнег.; 257, 274 Брат.; 320 Веселин.; 350, 359 Вознесен.; 383, 405, 407, 409 Доман.; 516, 517, 526 Єлан.; 557, 568, 574, 584 Жовтн.; 594, 595 Казан.; 678 Кривоозер.; 705, 706, 712, 713, 731, 751 Микол.; 829, 830, 851, 860 Новоодес.; 873, 891, 892, 893 Очак.; 932, 933 Первомай.; 972, 974, 981, 999 Снігур.).

КУКУВА'Й [кукуваї], -я, ч., орн. (*Accipiter brevipes*). Великий хижий птах рябець. *Клятий кукувай цього літа схватив двох наших маленьких курчаток* (337, 339 Вознесен.; 891, 892, 893 Очак.).

КУКУВА'ЙКАЛО [кукува́йкало], -а, ч., орн. (*Athene noctua*). Птах сич. Див. **КУКУВА'ЙЛО, КУКУВА'ЛО**. *Кукувайкало – це хижий нічний птах, що живиться переважно гризунами, а гнізда мостить у щілинах будівель* (424, 426, 429 Доман.; 974, 976, 1012 Снігур.).

КУКУВА'ЙЛО [кукува́йло], -а, ч., орн. (*Athene noctua*). Птах сич. *Увесь вечір у посадці жалібно кричав кукувайло, немов віщував щось недобре* (35, 38 Арбузин.).

КУКУВА'ЛО [кукува́ло], -а, ч., орн. (*Athene noctua*). Птах сич. Див. **КУКУВА'ЙЛО**. *Учора кукувало прилітав, сів на хату і прокричав до півночі* (857, 859 Новоодес.; 892, 893 Очак.).

КУКУДА'ХКАТИ [кукуда́хкати], -ає, недок. Кудкудакати. *Кури, голосно кукудахкали, йдучи в садок, де вони щодня гребуться* (708, 727 Микол.).

КУКУЛИ'ЧКА [кукулі́чка], -и, ж., орн. (*Cuculus canorus*). Зозуля. *Вечером у нашому садку кукуличка кукувала, комусь літа рахувала* (94, 95, 105 Башт.; 685, 686, 700 Кривоозер.; 708, 727 Микол.).

КУКУ'ЛЯ [куку́л'а], -і, ж., орн. (*Cuculus canorus*). Зозуля. *У лісочку кукуля кукувала довго і голосно, а десь далеко їй інша відповідала* (552, 554 Жовтн.).

КУКУ'НЯ [куку́н'а], -і, ж., бот. (*Lucium barbarum*). Дереза. *У густій кукуні увесь день тріскочуть горобці і деренчаки* (142, 143 Березан.).

КУКУРГУ'З [кукургу́з], -у, ч., бот. Кукурудза. Див. **КУКУРГУ'ЗА, КУКУРУ'ЗА, КУРГУ'ЗА, КУРУ'ЗА**. *Кукургуз у цьому році у нас добре вродив, особливо гібридний* (767, 769 Новобузьк.).

КУКУРГУ'ЗА [кукургу́за], -и, ж. Рослина кукурудза і її зерна. *У цьому році ми посіяли сто гектарів кукургузи на корм для скотини* (88, 89 Башт.; 158 Березан.; 259, 260 Брат.).

КУКУРГУЗИ'НА [кукургузіна], -и, ж. Кукурудзина. *Коли садовили кукургузу, то в кожну ямку клали по дві кукургузини* (насел. п. див. **КУКУРГУ'ЗА**).

КУКУРГУЗИ'ННЯ [кукургузін'а], -я, с. Стебла кукурудзи; кукурудзиння. *Усе кукургузиння ми скосили і звезли на ферму для скоту* (насел. п. див. **КУКУРГУ'ЗА**).

КУКУРГУЗИ'ЩЕ [кукургузішче], -а, с. Поле, на якому росла кукурудза. Див. **КУКУРУДЗЯ'НИК**, **КУКУРУДЗЯНИ'ЩЕ**, **КУКУРУЗИ'СЬКО**, **КУКУРУ'ЗНИК**, **КУКУРУЗНИ'ЩЕ**, **КУКУРУЗНЯ'К**. *На кукургузищі зараз працюють всі комбайни і багато автомашин* (насел. п. див. **КУКУРГУ'ЗА**).

КУКУРГУ'ЗЯНИЙ [кукургúз'аний], -а, -е. Кукурудзяний. *Кукурудзяне поле ми вже зорали, заволочили, а засівати будемо весною* (насел. п. див. **КУКУРГУ'ЗА**).

КУКУРУДЗЯ'НИК [кукурудз'анік], -а, ч. 1. Приміщення, де сушать і зберігають кукурудзу в качанах. *На зиму кукурузу зберігаємо для скотини в кукурудзянику, який стоїть біля ферми* (27, 28 Арбузин.; 105, 106 Башт.; 322 Веселин.; 383, 407, 409 Влад.; 891, 892 Очак.; 963, 964 Снігур.).

2. Поле, на якому росла кукурудза. *Трактористи першої бригади вчора і сьогодні орали кукурудзяник* (383, 384, 387 Влад.; 439, 442 Доман.; 512, 513 Єлан.).

3. Легкий літак, кукурудзяник. *У нашому господарстві кукурудзяники обприскують з повітря посадку, щоб не заводилася гусениця* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 550 Жовтн.).

КУКУРУДЗЯНИ'ЩЕ [кукурудз'анішче], -а, с. Кукурудзище. *Треба знати, яка зернова культура добре родитиме на кукурудзянищі* (105, 106 Башт.; 322 Веселин.; 383, 407, 409 Влад.; 580, 582 Жовтн.; 661 Казан.; 891, 892 Очак.; 963, 964 Снігур.).

КУКУРУДЗЯ'НКА [кукурудз'анка], -и, ж. Кукурудзяне бадилля. *Із поля на ферму кукурудзянку сьогодні возять машинами і гарбами* (322 Веселин.; 337 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 550 Жовтн.; 848 Новоодес.).

КУКУРУ'ЗА [кукуру́за], -и, ж., бот. Рослина кукурудза і її зерна. *Ми завжди вирощували і вирощуємо кукурузу для скотини, а її у нас багато* (10, 22, 33, 35 Арбузин.; 74, 83, 88, 89, 94, 102, 105 Башт.; 292, 298, 320 Веселин.; 340, 355, 359, 380 Вознесен.; 448, 456, 478 Доман.; 505, 510, 514, 517, 526 Єлан.; 552, 557, 569 Жовтн.; 617 Казан.; 685, 688, 699, 700 Кривоозер.; 731, 734, 751 Микол.; 767, 773, 822 Новобузьк.; 845, 846, 848 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 932, 933, 940 Первомай.; 963, 972, 981, 984 Снігур.).

КУКУРУЗИ'ННЯ [кукурузін'а], -я, с. Кукурудзиння. *Учора син привіз для корови і теляти гарбу кукурузиння* (насел. п. див. **КУКУРУ'ЗА**).

КУКУРУЗИ'СЬКО [кукурузіс'ко], -а, с. Кукурудзище. *На кукурузисько пастухи вигнали пастися корів і молодняк* (899, 903 Очак.).

КУКУРУЗИ'ЩЕ [кукурузішче], -а, с. Кукурудзище. *Кукурузище знаходиться за широкою балкою, там зараз косять кукурузиння* (насел. п. див. **КУКУРУ'ЗА**).

КУКУРУ'ЗНИК [кукуру́зник], -а, ч. Кукурудзище. *Кукурузу пізно збирають, тому на кукурузнику ми будемо сіяти ячмінь весною* (550, 552 Жовтн.; 703, 705 Микол.).

КУКУРУЗНИ'ЩЕ [кукурузнішче], -а, с. Кукурудзище. *На кукурузнищі зараз пастухи пасуть корови, там їм є чим поживитися* (156, 158 Березан.; 700 Кривоозер.; 842, 843 Новоодес.; 930, 946 Первомай.).

КУКУРУЗНЯ'К [кукуруз'н'ак], -а, ч. 1. Кукурудзище. *На кукурузняк сьогодні ранком виїхали трактористи, щоб зорати його і заволочити* (81 Башт.; 137, 144, 145, 156 Березан.; 353, 355 Вознесен.; 383, 416 Влад.; 448, 456, 478 Доман.; 533 Єлан.; 573, 574, 576, 586 Жовтн.; 703, 705 Микол.; 773, 823 Новобузьк.; 828, 843, 860 Новоодес.; 883, 887 Очак.).

2. Кукурудзиння. *Кукурузняк – добрий корм для скоту, але для нього потрібна добавка* (156, 158, 159 Березан.; 342, 353, 355 Вознесен.; 320 Веселин.; 550, 558 Жовтн.; 706, 711 Микол.; 804, 823 Новобузьк.; 851, 852 Новоодес.).

КУКУРУ'ЗЯНИЙ [кукуру́з'аниї], -а, -е. Кукурудзяний. *З кукурузяної муки ми готуємо мамалигу, а також млинці* (насел. п. див. **КУКУРУ'ЗА**).

КУЛА'К [кула́к], -а, ч. Невелика кількість чого-небудь; жменя. *Готуючи внучкові суп, порізала дві картоплинки і вкинула кулак вівсяної крупи* (320 Веселин.).

КУЛА'СТРА [кула́стра], -и, ж. Молозиво. *Наша корова отелилася, тепер і внас буде куластра, яку дуже любляють діти* (278, 279, 280 Веселин.).

КУЛА'ЧНЕ КО'ЛЕСО [кула́чне ко́лесо], -а, с., млин. Млинове колесо, у якого замість зубців кілки. *У кулачному колесі зламалося п'ять кілків, тому воно й торохтить* (661 Казан.).

КУЛДИ'КАТИ [кулді́кати], -є, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Ходять по двору індики й кулдикають, немов чимсь незадоволені* (44, 45, 46, 71 Башт.; 133, 135 Березан.; 562, 576, 584 Жовтн.; 708, 727, 751 Микол.; 804, 805, 818 Новобузьк.; 828, 860 Новоодес.).

КУ'ЛЕНЬКА [ку́лен'ка], -и, ж. Кімнатка. *Бабуся, повечерявши, пішла в свою куленьку відпочивати* (685, 686, 688 Кривоозер.).

КУЛЕ'ША [куле́ша], -і, ж., кул. Страва з кукурудзяного борошна. *Свіженьку кулешу і діти, і дорослі завжди їдять охоче, бо вона добра* (88, 89, 105 Башт.; 332 Веселин.; 425, 428 Доман.; 514, 528, 530 Єлан.; 573, 574 Жовтн.; 829, 830 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 930, 950 Первомай.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КУЛЕША'РНИК [куле^нша́рник], -а, ч. Великий горщик. *У степену під час жнив борщ ми варимо у великому кулешарнику* (44, 45, 48 Башт.).

КУЛИ'ГА [кулі́га], -и, ж. Город, що близько біля води. *На кулизі ми посадовили капусту, помідори й огірки* (91 Башт.).

КУЛИ'К [кулі́к], -а, ч. 1. Кулінарний виріб з муки. Булка у вигляді вузлика. *У суботу спечемо куликів, бо прийдуть внуки, а вони їх люблять* (52, 94 Башт.; 576 Жовтн.).

2. Кусок дикого каменя. *Візьми кулик, обмий добре кип'ятком і придави кружки в бочці з огірками* (554 Жовтн.).

КУЛИ'НА [кулі́на], -и, ж. Забудько. *Ну й кулина ж ти! Учора при всіх пообіцяв, а сьогодні вже й забув* (107, 108, 109 Березан.; 357 Вознесен.).

КУ'ЛІ [кúл'і], мн., кул. Галушки, тісто для яких готується впереміш із тертою картоплею. *Із сирі картоплі впереміш з мукою виробляють невеликі круглі кульки, потім їх варять у підсоленій воді, проціжують і підмащують маслом або олією* (331, 332 Веселин.).

КУЛІ'Ш [кул'іш], -у, ч., кул. Галушки або затірка. *Замісила оце тісто, щоб зварити на обід куліш* (278, 279, 280 Веселин.).

КУ'ЛКО [кúлко], -а, с. Вічко для шнурка у черевіку. *Це такий товстий шнурок, що не влазить у кулко ботинка* (52 Башт.; 342, 346 Вознесен.; 891, 893 Очак.).

КУЛЮ'К [кул'úк], -а, ч., орн. (*Calidris minuta*). Птах кулик. *У посадці на дереві кулюк зробив гніздо, у ньому вже є маленькі яєчка* (49, 51 Башт.; 751 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 1012 Снігур.).

КУЛЮ'КАННЯ [кул'úкан':а], -я, с. Дія за знач. **КУЛЮ'КАТИ**. *Чулося кулюкання индиків, які сиділи у садку за хатою* (355 Вознесен.).

КУЛЮ'КАТИ [кул'úкати], -є, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Чогось наші индики почали голосно кулюкати, видно, хтось потривожив їх* (355 Вознесен.).

КУЛЮ'ЧИНА [кул'úчина], -и, ж., бот. (*Medicago sativa*). Люцерна. *Сьогодні накосили і привезли дві безтарки кулючини для корів* (105, 106 Башт.; 342, 347 Вознесен.).

КУ'ЛЯ [кúл'а], -і, ж. 1. Найпростіший дерев'яний протез. Милиця. *Наш дідусь, який на війні втратив ногу, увесь час ходить на кулі* (829 Новоодес.).

2. Загнутий кінець ковіньки. *У дідуся така кумедна куля біля ковіньки, якої я ні в кого не бачив* (257, 260 Брат.).

КУЛЯ'К [кул'ак], -а, ч., орн. (*Calidris minuta*). Птах кулик. *Куляк – це невеликий болотяний птах з довгими ногами та довгим дзьобом* (350, 353, 355, 356 Вознесен.).

КУЛЯ'СТРА [кул'а́стра], -и, ж., кул. Молозиво. Див. **КУЛА'СТРА**. *Як отелиться наша корова, то і в нас буде кулястра* (320, 321 Веселин.; 573, 574 Жовтн.).

КУЛЯ'ТИ [кул'ати], -ю, -єш, недок. Кульгати. *Нашого сусіда на війні поранило і з того часу він куляє на праву ногу* (49 Башт.).

КУЛЯ'ЧКА [кул'ачка], -и, ж. Гирлига. *Батько зробив собі нову кулячку із груші, бо стара зламалася* (257, 260 Брат.; 2 Микол.).

КУЛЬ [кул'], -я, ч., риб. 1. Матня невода. *Куль невода був заповнений всякою рибою за один захід* (88, 89 Башт.; 203 Березнег.; 268 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 478, 489 Доман.; 568, 580 Жовтн.; 773 Новобузьк.).

2. Сніпок конопель. *Жінки, вибираючи коноплі, зв'язували їх у кулі і складали в купки* (102 Башт.; 299, 300 Веселин.).

КУ'ЛЬБА [кúл'ба], -и, ж., бот. (*Taraxacum officinale* Wigg). Рослина кульбаба лікарська. Див. **КУ'ЛЬБАБА'БА**, **КУЛЬБА'КА**. *Кульба в полі вже відцвіла і розпустила свій білий пух* (342, 347 Вознесен.; 383, 405, 406 Врад.; 891, 892, 893 Очак.).

КУ'ЛЬБАБА'БА [кúл'баба́ба], -и, ж., бот. (*Taraxacum officinale* Wigg). Рослина кульбаба. *Зірвавши кульбабабу, хлопці здувають її білий пух, щоб летів за вітром у степ* (335, 342 Вознесен.; 883, 891 Очак.).

КУЛЬБА'КА [кул'ба́ка], -и, ж., бот. (*Taraxacum officinale* Wigg). Рослина кульбаба. *Кульбака уже відцвіла і розпустила свої пухнасті парашутики* (94 Башт.; 893 Очак.).

КУЛЬБЕ'НИК [кул'б'єник], -а, ч., кул. Картопляник. *Мама натерла картоплі, щоб спекти на вечерю кульбеники* (88, 89 Башт.; 282, 283 Веселин.).

КУЛЬГА'ТИЙ [кул'г'атій], -а, -е. Кульгавий. *Петро ще з війни прийшов трохи кульгатий, тому й ходить з паличкою* (88, 89 Башт.).

КУЛЬГА'Ч [кул'г'ач], -а, ч. Людина з укороченою або хворою ногою. *Кульга. Кульгач працює в конторі рахівником уже років двадцять* (52, 89 Башт.; 212, 234 Брат.; 478 Доман.; 568, 573, 574 Жовтн.; 842, 843 Новоодес.; 930, 931 Первомай.).

КУ'ЛЬКА [к'ул'ка], -и, ж. 1. Сорт слив, які мають круглу форму. *Сливи кульки – солодкі, ми з них завжди варимо варення* (88, 89 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 383, 412, 413 Врад.; 891, 893 Очак.; 934 Первомай.).

2. Милиця. *Кулька – найпростіший протез, до того ж вічний, бо ніколи не ламається* (829 Новоодес.).

3. Загнутий кінець ковіньки. *Зламалася кулька ковіньки, треба ремонтувати якось* (105 Башт.; 203 Березнег.; 257, 260 Брат.; 517 Єлан.; 5 Микол.; 899, 903 Очак.; 930 Первомай.).

4. Ковінька. *Дідусь завжди ходить з кулькою, спираючись на неї, як на милицю* (105 Башт.; 203 Березнег.; 234 Брат.; 331, 332 Веселин.; 517 Єлан.; 822 Новобузьк.; 899, 903 Очак.).

5. Дерев'яна посудина, у якій косарі тримають брусок. *Кушка. Кулька завжди потрібна косареві, бо він дуже часто гострить косу* (44, 45, 48 Башт.).

КУ'ЛЬКО [к'ул'ко], -ох, числ. Кілька. *Купила оце на базарі кулько свіжих рибин, думаю зварити юшку на обід* (331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.).

КУ'ЛЬМА [к'ул'ма], -и, ж., риб. Матня невода. *Риба, яка потрапляє в невод, збирається у кульмі, звідки вже не виприне* (829, 842 Новоодес.; 998, 999, 1012 Снігур.).

КУЛЬО'МА [кул'о́ма], -и, ж. 1. Шиньйон. *Приколи мені кульому оцими шпильками, щоб не спадала* (88, 89 Башт.; 557, 573, 574 Жовтн.).

2. Нерозсудлива людина. *Ну й кульома! Завжди невпаад щось ляпне своїм дурним язиком* (44, 46 Башт.; 383, 422, 423 Врад.; 705 Микол.; 859 Новоодес.).

КУЛЬТИ'ШКА [кул'ті́шка], -и, ж. Кукса. Див. **КУЛЬТУ'ШКА**, **КУ'ЛЬТЯ**, **КУ'ЛЬТЯ'ПКА**. *Наш сусід – безрукій, але до культишки приробили протез, і не зразу й помітиш, що то не його, а штучна рука* (899, 903 Очак.).

КУЛЬТУ'ШКА [кул'ту́шка], -и, ж. Кукса. *Відчкрижили руку по лікоть, тепер культушкою обходиться* (88, 89 Башт.; 144, 145 Березан.; 268, 274 Брат.).

КУ'ЛЬТЯ [кúл'т'а], -і, ж. Кукса. *Микола навчився культьою орудувати так, що за дворукого справиться* (11, 35 Арбузин.; 135, 144 Березан.; 224, 234, 268 Брат.; 359 Вознесен.; 448, 478 Доман.; 516, 517 Єлан.; 557, 558, 562, 584 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 708, 731, 734, 751 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 828, 851 Новоодес.; 875, 883 Очак.; 932, 933 Первомай.; 974, 981, 999 Снігур.).

КУ'ЛЬТЯ'ПКА [кул'т'áпка], -и, ж. Кукса. *Обороняючись, дядько ударив культяпкою нападника так, що той аж перевернувся* (234, 274 Брат.; 350, 356 Вознесен.; 708, 731, 734 Микол.; 946 Первомай.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КУ'ЛЬЧА [кúл'ча], -і, ж. Найпростіший дерев'яний протез. *Дід ходить на кульчі з того часу, як ампутували ногу, іншого протеза не хоче* (860 Новоодес.).

КУ'ЛЬЧА'ТКИ [кул'чáтки], мн. СЕРЕЖКИ. Див. **КУ'ЛЬЧИКИ**. *Наша мама до цього часу зберігає свої дівочі кульчатки* (55 Башт.; 314, 320 Веселин.; 337 Вознесен.; 485, 489 Доман.; 542, 549 Єлан.; 558, 568 Жовтн.; 892, 893 Очак.).

КУ'ЛЬЧИКИ [кúл'чики], мн. СЕРЕЖКИ. *На іменини хрещена мама подарувала сестрі золоті кульчики* (10, 11, 21, 22 Арбузин.; 88, 89, 90 Башт.;

135 Березан.; 211 Березнег.; 212, 234, 245 Брат.; 278, 283, 284, 292, 332 Веселин.; 333, 340, 355, 372 Вознесен.; 407 Влад.; 550, 586, 592 Жовтн.; 676, 692, 695, 696, 698, 699, 700 Кривоозер.; 2, 5 Микол.; 773 Новобузьк.; 831, 842, 869 Новоодес.; 873, 891, 892 Очак.; 923 Первомай.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КУ'ЛЬЧИТИСЯ [кúл'читис'а], -уся, -ишся, недок. Гнутися. *Що з тобою, що ти почав кульчитися, немов столітній дідуган. Цілий місяць не було дощів, у таку спеку вся огорожина почала жухнути і кульчитися* (74, 75 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 580, 583 Жовтн.).

КУ'ЛЬША [кúл'ша], -і, ч. і ж. Каліка. *Нехай кульша займається своїми ділами, а ти на ферму сходи сам* (101, 102, 103 Башт.; 840, 870, 871 Новоодес.).

КУ'МАН [кúман], -а, ч. Посудина з вузькою шийкою для води. Див. **КУМАНЕ'ЦЬ**. *Ідучи в поле, жінки завжди беруть з собою куман для води* (88, 89, 105 Башт.; 393 Влад.; 859 Новоодес.).

КУМАНЕ'ЦЬ [куманец'], -я, ч. Кругла глиняна посудина з вузькою шийкою для води. *Маринка вийняла з кошика свій куманець з водою і поставила його в холодильник* (88, 89, 105 Башт.; 393 Влад.; 859 Новоодес.).

КУМА'РКА [кума́рка], -и, ж., ент. (Culicidae). Комар. *От клята кумарка, так укусила, що аж кров виступила* (49 Башт.; 278, 279, 280 Веселин.; 558, 562 Жовтн.; 926, 927 Первомай.).

КУМЕЛО'М [кумелóм], присл. Перекидом. *Біг до річки, за щось перечипився і полетів кумелом у бур'ян, навіть носа зідрав* (703, 705, 706 Микол.).

КУ'МИТИ [кúмити], -ла, -в, недок. Бути кумом чи кумою. Кумувати. *У нас кажуть: хто часто кумить і свашить, той усе своє з дому пташить* 331, 332 Веселин.; 337 Вознесен.; 2 Микол.).

КУМІ'РНИК [кум'і́рник], -а, ч. Той, хто займає половину хати. Співквартирант. *Нашого кумірника, який займає другу половину хати, я вже не бачила цілий місяць* (383, 405, 406 Влад.; 690, 692 Кривоозер.).

КУ'МКА [к'умка], -и, ж., зоол. (*Bombina bombina*). Жабка джерелянка. Див. **КУ'МКАЛО**, **КУ'МЧИК**, **КУ'НКА**. *Кумки – корисні жабки, вони очищують воду в криницях* (10, 11, 21, 22, 35 Арбузин.; 74, 90, 105 Башт.; 137, 156, 158 Березан.; 212, 213 Брат.; 278, 280 Веселин.; 8, 372, 373 Вознесен.; 383, 389, 390 Влад.; 424, 456, 457 Доман.; 514, 515, 533 Єлан.; 550, 573, 574 Жовтн.; 661 Казан.; 751 Микол.; 842, 843, 845, 847 Новоодес.; 877, 891, 893 Очак.; 926, 927 Первомай.; 993, 1008, 1010, 1012 Снігур.).

КУ'МКАЛО [к'умкало], -а, с., зоол. (*Bombina bombina*). Жабка джерелянка. *Якщо у криниці плаває кумкало, значить, вода добра і чиста* (576, 584 Жовтн.; 963, 964 Снігур.).

КУ'МΠΑН [к'умпан], -а, ч. Компаньйон. *Із своїм кумпаном я домовився про закупівлю лісу для хати* (314, 320 Веселин.; 530, 532 Єлан.).

КУМПА'НІЯ [кумпан'ія], -ії, ж. Компанія. *Зібралася невеличка кумпанія, дістали машину і поїхали на рибалку* (насел. п. див. **КУ'МΠΑН**).

КУ'МΠΑНКА [к'умпанка], -и, ж. Компаньйонка. *Моя кумпанка зразу ж погодилася зі мною, ми разом пішли в магазин* (насел. п. див. **КУ'МΠΑН**).

КУМП'Я'К [кумп'як], -а, ч. Окіст туші тварини. *До свят заколов свиню, один кумп'як віддав синові, другий – дочці, а що осталося – собі* (981, 983 Снігур.).

КУ'МУШКА [к'умушка], -и, ж. 1. Пестл. до **КУМА'**. *Піду в гості до кумушки, вона людина своя, вгостить з нагоди празника* (144 Березан.; 207, 211 Березнег.; 557, 558 Жовтн.; 705, 708 Микол.).

2. Евфемізм до лисиці. *Одна кумушка внадилася на ферму і почала красти серед білого дня курей* (299, 300 Веселин.; 946 Снігур.).

КУ'МЧИК [к'умчик], -а, ч., зоол. Жабка джерелянка. *То добре, коли в криниці завелися кумчики, вони чистять криничні джерела* (234 Брат.).

КУ'НДЕЛЬ [к'ундел'], -я, ч. Вівчарка. *Піди прив'яжи свого кунделя, бо ще покусав людей, які ідуть до вас у гості* (576, 577 Жовтн.; 661, 665 Казан.).

КУ'НДЯ [кунд'а], -і, ж. Одяг типу безрукавки. *Наш дідусь завжди зимою носить кундю і свою шапочку* (337 Вознесен.).

КУНИ'ЧКА [кунічка], -и, ж.1. Мітелка на очереті. *Понад берегом густою стіною стояв очерет, похитуючи своїми куничками* (234, 274 Брат.; 299, 301 Веселин.; 340 Вознесен.; 558, 562, 584 Жовтн.; 760, 773, 822 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.).

2. Суцвіття кукурудзи. *Через кунички іде запилення кукурузи, а від цього залежить урожай* (203 Березнег.; 396 Влад.; 580, 582, 583 Жовтн.; 731, 734 Микол.).

КУ'НКА [кунка], -и, ж., зоол. Жаба джерелянка. *Коли набирав воду, то у відро попалася кунка, так я її випустив у криницю* (478 Доман.).

КУ'НКАТИ [кункати], -є, недок. Кумкати (про жаб). *Вечорами жаби кункають у ставку до пізньої ночі, не зупиняючись* (456, 478 Доман.).

КУ'НЯ [кун'а], -і, ж. Суцвіття; волоть очерету. *Комиш хитається, киваючи своїми блискучими і пухнастими кунями* (320 Веселин.; 416, 418 Влад.).

КУПА'ЙЛО [купайло], -а, ч. Квіти, нав'язані на палицю, якими дівчата граються на Івана Купала. *Дівчата поробили з квітів купайла і пішли до річки гратися* (342, 347 Вознесен.; 383, 405, 406 Влад.).

КУПА'ЛКА [купалка] (1), -и, ж., бот. (*Scabiosa arvensis*). Рослина свербіжниця. *Купалка – це рослина із світло-бузковими квітками, зібраними в коши* (10, 11, 35 Арбузин.; 101, 103 Башт.; 158 Березан.; 760, 773 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.).

КУПА'ЛКА [купалка] (2), -и, ж. Купальня. *У нас на березі річки спеціально для дітей зроблено купалку* (558, 573, 574, 584 Жовтн.).

КУПКОВА' ЦИБУ'ЛЯ [купкова цибул'а], -і, ж. Кущова цибуля. Див. **КУПЧА'ТКА, КУПЧІ'ЙКА, КУЩА'ТКА**. *Купкова цибуля дає багато відростків, тому її вигідно споживати зеленою* (88, 89 Башт.; 424, 448, 449, 498 Доман.; 505 Єлан.).

КУПКУВА'ННЯ [купкува́н'а], -я, с. Зсипання в купи зібраних овочів, фруктів. *Припиніть купкування зібраних помідорів, зсипайте їх у ящики* (насел. п. див. **КУПКУВА'ТИ**).

КУПКУВА'ТИ [купкува́ти], -ю, -єш, недок., перех. Зсипати зібрані овочі і фрукти в купи. *Як не буде тари, тоді купкуйте яблука, тільки на землю підстеліть трави або листя* (883, 892, 893 Очак.; 963, 970, 974, 981 Снігур.).

КУПНО' [купно́], -а, с. Проталина. *Пригріло сонечко, сніг протанув, в окремих містах виникли купна* (498 Доман.).

КУПЦЕ'М [купце́м], присл. Гамузом, все разом. *Із поля привезли різні овочі і зсипали з підводи їх купцем, тепер треба розбирати* (175, 176 Березнег.; 425, 439 Доман.).

КУПЧАКИ' [купчакі́], -ів, мн. Квіти повняки; чорнобривці. Див. **ЗОЛОТА' КУ'ЛЯ, ПОМ'ЯКИ'**. *Перед нашим клубом уся клумба засаджена різнокольоровими купчаками* (44, 45, 46, 105 Башт.; 140, 141, 144, 150 Березан.; 342, 346 Вознесен.; 424, 429, 442 Доман.; 505 Єлан.; 693, 694 Кривоозер.; 930, 944 Первомай.; 963, 999 Снігур.).

КУПЧА'ТКА [купча́тка], -и, ж. Цибуля, яка росте кущем. *Купчатку садовимо, щоб вживати зеленою, бо в ній багато цибків*(10, 11, 12, 18, 33, 35, 36 Арбузин.; 88, 89 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 439, 448, 449, 491 Доман.; 505 Єлан.; 891, 893 Очак.; 933, 940 Первомай.).

КУПЧІ'ЙКА [купч'ї́йка], -и, ж., бот. Кушова цибуля. *Посадили грядочку і купчійки, бо в нас усі люблять їсти зелену цибулю* (39, 41 Арбузин.; 736, 737 Микол.; 829 Новоодес.).

КУР-КУ'Р [кур/ку́р], виг. Вигук, яким скликають курей. „*Кур, мої рідненькі, кур-кур, мої миленькі!*” – скликала бабуся курей (105 Башт.).

КУРА' [кура́] (1), -и, ж., метеорол. Завірюха. Див. **КУРА'ВИЦЯ, КУРГА'**. *Гонить вітер таку куру степом, що світу божого не видно* (88, 89 Башт.; 356, 372, 373 Вознесен.; 661 Казан.; 873 Очак.).

КУ'РА [ку́ра] (2), -и, ж. Курка. *Одна наша кура почала нестися за сараєм, видно, хоче бути квочкою* (49 Башт.; 870, 871 Новоодес.; 911 Первомай.).

КУРА'ВИЦЯ [кура́виц'а], -і, ж., метеорол. Завірюха. *Подув вітер, і надворі знялася така куравиця, що білого світу не видно* (891, 892, 893 Очак.).

КУРА'Й [кура́ї], -ю, ч., кул. 1. Виріб з тіста, зварений в олії. Хрустики. Див. **ВУ'ШКА, КИ'ХЛІ, КОРА'Й**. *Усі любляють їсти курай, тому наша мама частенько його готує* (58, 88, 89 Башт.; 212, 268 Брат.; 278, 280 Веселин.; 552, 558, 561, 576 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.; 705 Микол.; 765, 766 Новобузьк.; 829, 842 Новоодес.; 946, 950 Первомай.; 963, 999 Снігур.).

2. Весільне печиво – гілочки обліплені здобним тістом і спечені. Див. **ДІВУВА'ННЯ, ПАРУБКУВА'ННЯ**. *На всіх столах поряд із квітами красувався весільний курай* (383, 405, 406 Влад.; 558, 561 Жовтн.).

КУРА'ЙСТРА [кура́їстра], -и, ж., кул. Молозиво. *Наша корова отелилася, і ми сьогодні вже пробували курайстру* (314, 317 Веселин.).

КУРА'К [кура́к] (1), -а, ч. Совок, яким вибирають попіл, підбирають сміття. *Візьми курак і вибери з піддувала попіл, щоб у плиті краще горіло* (29, 33 Арбузин.; 245, 249 Брат.; 384, 387 Влад.; 928 Первомай.; 998 Снігур.).

КУРА'К [кура́к] (2), -а, ч. Курка-гермафродит. Див. **КУ'РИК**. *Серед молодих курочок виявився один курак, так я його зразу ж зарізала* (101, 102, 103 Башт.; 107, 108, 109, 137 Березан.; 169, 170 Березнег.; 212, 213, 268, 269 Брат.; 298, 299, 320, 332 Веселин.; 342, 350, 355 Вознесен.; 417, 418 Влад.; 424, 425, 456, 478 Доман.; 548, 549 Єлан.; 550, 552, 554, 558, 568, 576, 580 Жовтн.; 700 Кривоозер.; 751, 752, 753 Микол.; 773, 782 Новобузьк.; 828, 868 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 946, 950 Первомай.; 1012 Снігур.).

КУ'РА-КУ'РА [ку́ра/ку́ра], виг. Вигук, яким скликають індиків. Див. **КУР-КУР**. *«Кура-кура, миленькі! Кура-кура!» – вигукувала бабуся, скликаючи індиків* (478 Доман.).

КУРАЛЕ'СИТИ [куралéсити], -сю, -иш, недок. Бешкетувати. *Хлопці були в хаті цілий день самі, куралесили, бо все перевернули вверх дном* (150 Березан.; 552, 554 Жовтн.).

КУРА'СТРА [кура́стра], -и, ж. Молозиво. *Сьогодні нам мама приготувала курастру, яку ми давно не їли* (676, 677 Кривоозер.).

КУРА'Ч [кура́ч], -а, ч. Курець. Див. **КУРИ'ГА, КУРИ'ЛЬЩИК, КУРЯ'ГА, КУРЯ'К, КУРЯ'КА**. *Коли зійдуться після обіду курачі, то з годину смалять свої цигарки та гуторять* (1012 Снігур.).

КУРГА' [курга́], -и, ж., метеорол. Завірюха. *Одягайся добре, бо надворі сильна курга, вітер позамітав усі стежки* (107, 108, 109 Березан.).

КУРГА'Н [курга́н], -а, ч. Кладовище. *Бабуся зранку пішла на курган, щоб прибрати могилку дідуся* (550, 562, 584 Жовтн.).

КУРГИ'КАТИ [кургі́кати], -чу, -иш, недок. 1. Стиха похрюкувати (про свиней). *Піди у хлів і подивися, чого це свині кургикають; дай їм кукурузки, щоб замовчали* (135, 144, 150 Березан.).

2. Тихо наспівувати; мугикати. *Сидить бабуся в садку за хатою і щось кургикає собі під ніс* (144, 145 Березан.; 2, 5 Микол.).

КУРГО'Н [курго́н] (1), -а, ч. Фургон. *Хлопці сіли в кургон і поїхали на станцію зустрічати гостей* (78, 88, 89 Башт.; 586, 587 Жовтн.; 833, 834 Новоодес.).

КУРГО'Н [курго́н] (2), -а, ч., анат. Груднина курки; грудинка. *Курячий кургон залиш синові, він любить поласувати, посмоктати кісточки* (94, 95 Башт.).

КУРГУ'ЗА [кургу́за], -и, ж. Рослина кукурудза і її зерна. *Наламала в огороді молоді кургузи і зварила дітям, бо дуже вже просили* (963, 999 Снігур.).

КУРГУ'ЗИЙ [кургу́зій], -а, -е. Куций. *У нашого сусіда собака з кургузим хвостом, і дуже вже зла* (2 Микол.).

КУРДАФЕ'ЙКА [курдафeйка], -и, ж. Фуфайка. *Скинь оту порвану і засмальцьовану курдафeйку, одягни тепле пальто і йди* (52 Башт.; 576, 577 Жовтн.).

КУРДИ'ГАТИ [курдiгати], -є, недок. Видавати звуки, характерні для індиків. Див. **КУРДИ'КАТИ**. *Ходять по двору гиндики, понадувалися й увесь час курдигають* (911 Первомай.).

КУРДИ'КАТИ [курдiкати], -є, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Випусти гиндиків, хай ідуть пастися, щоб не курдикали у дворі* (257, 260 Брат.; 383, 396 Влад.; 700, 701 Кривоозер.).

КУРДУГУ'НЬКА [курдугун'ка], -и, ж. Пальто. Див. **КОНДУГУ'НЯ**. *Итимеш по воду, одягни курдугуеньку, бо надворі сьогодні холодно* (11 Арбузин.; 432, 434 Доман.; 552, 554, 576 Жовтн.; 927 Первомай.).

КУРДУ'ЛЯ [курдyл'а], -і, ж. Заплетена і закручена на голові жіноча коса. *Ти вже, як стара баба, закрутила на голові курдулю* (268, 269 Брат.).

КУРДУ'ПЕЛЬ [курдyпел'], -я, ч. Миршаве поросля. *Купив на базарі не поросля, а якогось курдуля, і не їсть, і не росте* (676, 678, 685 Кривоозер.).

КУРДУ'ПИЛЬ [курдyпил'], -я, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. *Курдуплі ми відібрали і відвезли на ферму свиням, а повноцінні качани будемо теребити* (58, 59 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 268, 269, 271 Брат.; 456, 490, 491 Доман.; 558, 562, 573, 574 Жовтн.; 860, 870, 871 Новоодес.; 883 Очак.; 911, 940 Первомай.; 963, 974, 981, 1012 Снігур.).

КУРДУ'ПЛИК [курдyплик], -а, ч. 1. Недорозвинений качан кукурудзи. Див. **КУРДУ'ПИЛЬ**. *Зерно з курдупликів ні на що не годиться, тому їх віддаємо скотині* (насел. п. див. **КУРДУ'ПИЛЬ**).

2. Неправильної форми огірок. *Настала велика спека, дощів немає, пішли рости одні курдуплики, а не огірки* (342 Вознесен.).

КУРДЮ'К [курд'ук], -а, ч., зневажл. Живіт. *Ти вже відпустив такий курдюк, як у вагітної жінки* (911 Первомай.).

КУРЕ'НИК [курéник], -а, ч. Невеликий курінь. *Сидір, Федір та Каленик нап'яли собі куреник, у куренику сидять і вареники їдять* (144 Березан.; 166, 167 Березнег.; 974, 993, 1012 Снігур.).

КУРЕНЯ' [курен'á], -яти, с. Курча. *Квочка з куренятами зайшла в садок, де багато різної травички* (573, 576 Жовтн.; 2, 5 Микол.).

КУ'РИ [кúри], -ей, мн., етногр. Другий або третій день весілля. *На другий день весілля сходяться гості, кожний з куркою; курей варять і парують* (44, 45, 103 Башт.; 156 Березан.; 268, 269, 273 Брат.; 278, 322 Веселин.; 356 Вознес.; 432, 449 Доман.; 532, 533 Єлан.; 552, 554, 562, 584 Жовтн.; 634 Казан.; 692, 695, 696 Кривоозер.; 703, 704, 706 Микол.; 830, 836, 848 Новоодес.; 876, 901 Очак.).

КУРИ'ГА [курíга], -и, ч., зневажл. Курець. *От чортові куриги! Понакидають окурків і у вазони з квітами, і за вікна*(58 Башт.).

КУ'РИК [кúрик], -а, ч. Курка-гермафродит. *Із двох півників, яких залишила для господарства, один виявився куриком* (88, 89 Башт.; 212, 224 Брат.).

КУ'РИ-КУ'РИ [кúри/кúри], виг. Вигук, яким скликають курей. *Розсипаючи зерно, бабуся голосно кликала: „Кури-кури! Кури-кури!”* (372, 373 Вознесен.; 661 Казан.; 892, 893 Очак.).

КУРИ'ЛЬЩИК [курíл'шчик], -а, ч. Курець. *Курильщики нехай ідуть курити на вулицю, нічого в хаті псувати повітря* (11, 22, 35 Арбузин.; 107, 109, 115 Березан.; 516, 517, 526 Єлан.; 557, 558, 576, 584 Жовтн.; 667 Казан.; 704, 705, 706 Микол.; 829, 840 Новоодес.).

КУРГ'Й [кур'íй], -я, ч. Погана хата, халупа. *У такому курії ми жили після війни, зараз і скотина у кращому приміщенні стоїть* (80, 88 Башт.; 693, 694 Кривоозер.).

КУРГ'НЬ [кур'ін'], -я, ч. 1. Нап'ята брезентом велика споруда, у якій молодь у непогоду проводить дозвілля. *У суботу в Петровому курені молодь співає і танцює до півночі* (81, 88, 89 Башт.; 661 Казан.).

2. Надбудова над погребом; погрібник. *Як здоїш корову, то молоко розіллєш у глечики і поставиш у курені* (44, 46, 48 Башт.; 268, 274 Брат.; 372, 373 Вознесен.; 404, 405 Влад.; 478, 487, 489 Доман.).

КУРША'ТКА [кур'іпáтка], -и, ж., орн. (*Perdix perdix*). *Ходили наші мужики на охоту, принесли по дві-три куріпатки* (22 Арбузин.; 234, 274 Брат.; 478 Доман.; 751 Микол.; 828 Новоодес.).

КУРІ'ПКА [кур'іпка], -и, ж. Курка. *Усі наші куріпки завжди несуться в сараї в своїх сідалах* (331, 332 Веселин.).

КУ'РКА [кúрка], -и, ж., астр. Сузір'я Волосожар. *Курка – це велике зоряне скупчення на північний схід від Полярної зірки, де неозброєним оком видно кілька найяскравіших зірок* (90 Башт.; 456 Доман.; 993 Снігур.).

КУРКА'Н [куркáн], -а, ч. Індик. *Індиків у нас часто називають помолдавськи курканами* (424, 425, 428, 462, 471 Доман.; 503, 514, 516 Єлан.; 760, 799 Новобузьк.).

КУ'РКАТИ [кúркати], -є, недок. Видавати характерні для індиків звуки. *Індики увесь день куркають, не замовкаючи і на хвилину* (137, 156, 158, 159 Березан.; 424, 425, 429, 442 Доман.; 503, 514, 515 Єлан.; 580, 581 Жовтн.; 799 Новобузьк.; 970, 999 Снігур.).

КУ'РКИ [кúрки], мн. Валянки з відрізнаними халявами. *Наш старенький дідусь і літом часто ходить у курках, бо вони м'які* (939, 940 Первомай.).

КУРКУДЕ'М [куркудém], -а, ч. Скупий чоловік. *Наш сусід такий куркудем, що ніколи нічого не дасть і не позичит* ь(372, 373 Вознесен.; 425, 429, 432 Доман.; 2 Микол.).

КУРКУДУ'ША [куркудúша], -і, ж., бот. (*Armeniaca vulgaris Lam.*). Дикоросла абрикоса. *Уся дорога до сусіднього села обсаджена шовковицями і куркудушами* (422, 423 Влад.).

КУРЛИ'К [курлі́к], -а, ч.орн. (*Troglodytes troglodytes*). Найменший співучий птах волове око. *Курлик – це дуже маленький, але голосненький птах, якого важко й побачити* (101, 103 Башт.; 448 Доман.; 700 Кривоозер.).

КУ'РМАН [кúрман], -а, ч. Шнурок, мотузка. *Біля моїх туфель не було курманів, то я взув тапочки* (105 Башт.; 589, 593 Жовтн.).

КУРМЕ'Й [курме́ї], -я, ч. Мотузка. *У нашому дворі на довгому курмеї завжди сушиться чиясь білизна* (142, 143 Березан.; 292, 294 Веселин.).

КУРНА'ТИ [курна́ти], -ю, -єш, недок. Пірнати. *Ми купалися у ставку, плавали – хто скоріше, курнали – хто дальше* (88, 89 Башт.; 892, 893 Очак.).

КУ'РНИК [кúрник] (1), -а, ч., кул. Тушкована картопля на вугільному жару. *Коли дрова перегорять, тоді на жару будемо готувати курник* (706 Микол.; 840, 841 Новоодес.).

КУ'РНИК [кúрник] (2), -а, ч., кул. Пиріг з курячим м'ясом. *З усіх пирогів, які наша хазяйка готує, курник найкращий* (911 Первомай.).

КУРНУ'Т [курну́т], -а, ч., бот. (*Cirsium*). Будяк. *Уся дорішка до ставка обросла курнутами, які страшенно жалять ноги* (333, 336 Вознесен.; 892, 893 Очак.).

КУРНУ'ЦИ [курну́ци], мн. Реп'яхи. *Де ти лазив, що прийшов, як шолудивий пес, увесь у курнуцах* (833, 834 Новоодес.; 930, 931 Первомай.).

КУРОДИ'МКА [куроді́мка], -и, ж., бдж. Прилад для обкурювання бджіл. Див. **ДИМОКУ'Р**. *У нашого дідуся на пасіці є куродимка, якою він обкурює бжіл, коли лізе у вулик* (550 Жовтн.).

КУРО'К [куро́к], -а, ч. Ручка на кісці. *Щоб упевнено косити, треба добре тримати рукою курок коси* (44, 45, 49, 74, 94, 102 Башт.; 218 Брат.; 320, 322 Веселин.; 700 Кривоозер.; 706 Микол.; 762, 773, 823 Новобузьк.).

КУРОПА'ТКА [куропа́тка], -и, ж., орн. (*Perdix perdix*). Птах куріпка сіра. *У суботу, відкриваючи сезон, наші мисливці вполювали по кілька куропаток* (10, 16, 21, 22 Арбузин.; 102, 103, 105 Башт.; 137, 156, 158, 159 Березан.; 203 Березнег.; 257, 262, 274 Брат.; 320 Веселин.; 350, 355 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 427, 456, 478, 490 Доман.; 517, 526 Єлан.; 568, 573, 574, 576, 586 Жовтн.; 617 Казан.; 700 Кривоозер.; 708, 731, 734, 751 Микол.; 782,

822, 823 Новобузьк.; 829, 843, 851, 852, 860 Новоодес.; 877, 891, 893 Очак.; 926, 930, 946 Первомай.; 963, 981, 999, 1012 Снігур.).

КУРОСА'ДНЯ [куросáд'н'а], -і, ж. Сідало для курей. *З настанням темноти кури самі потихеньку дружно пішли на куросадню* (86, 105 Башт.; 187, 189 Березнег.; 891, 892 Очак.; 963 Снігур.).

КУРТА'Ш [курта́ш], -а, ч. Чоловіче тепле пальто. Див. **КУРТА'ШКА**. *Надворі вже похолодало, і батько одягнув свій теплий курташ* (166, 167 Березнег.; 5 Микол.).

КУРТА'ШКА [курта́шка], -и, ж. Чоловіче тепле пальто. *Мама пошла синові нову курташку, щоб ходив у ній на роботу* (166, 167 Березнег.; 5 Микол.; 829 Новоодес.).

КУРТУХА'ТИ [куртуха́ти], -ю, -єш, недок., перех. 1. Штовхати. *Не куртухай так сильно ліктями в боки, бо ї ребра ще поламаєш*(44, 45, 48 Башт.; 150 Березан.).

2. Перевертати, трясти. *Щоб Микола скоріше проснувся, ми почали його куртухати з боку на бік, ставити на ноги*(88, 89 Башт.; 999 Снігур.).

КУРТУХА'ТИСЯ [куртуха́тис'а], -юся, -єшся, недок. 1. Штовхатися. *Сиди смирніше і не куртухайся так сильно, бо ще синяки понабиваєш* (44, 45, 48 Башт.; 150 Березан.).

2. Перевертатися. *Лежи спокійно, не куртухайся з боку на бік, дай нам поспати* (88, 89 Башт.; 150 Березан.).

КУРУЖІ'Й [куруж'і́й], -я, ч. Сторож. *На баитані увесь день і всю ніч ходить з ружжом куружій, який може сіллю вгостити* (762, 791, 792 Новобузьк.).

КУРУ'ЗА [куру́за], -и, ж. Рослина кукурудза і її зерна. *Курузу ми ї в огороді посадили для всяких господарських потреб* (883, 884 Очак.).

КУРУЗИ'ННЯ [курузі́н'а], -я, с. Кукурудзиння. *Сьогодні син привіз із поля для корови гарбу курузиння* (883, 884 Очак.).

КУРУЗИ'ЩЕ [курузі́шче], -а, с. Кукурудзище. *Пастухи вигнали череду корів пастися на курузище, там є чим поживитися*(883, 884 Очак.).

КУРУ'ЗЯНИЙ [кур'уз'аній], -а, -е. Кукурудзяний. *Треба змолоти курузи, бо вся курузяна і мука, і крупа вже вийшли* (883, 884 Очак.).

КУРУЗЯ'НКА [куруз'анка], -и, ж. Кукурудзяна мука або крупа. *З курузянки ми варимо кулешу, готуємо мамалигу, печемо блинці* (883, 884 Очак.).

КУРЧА'К [курч'ак], -а, с. Велике курча, яке можна вже різати. *Сьогодні для борщу зарізала одного курчака* (44, 46, 47, 105 Башт.; 271, 273 Брат.; 320 Веселин.; 424, 425, 478 Доман.; 576, 584 Жовтн.; 617 Казан.; 676 Кривоозер.; 5 Микол.; 829, 851, 860 Новоодес.; 899, 903 Очак.; 911 Первомай.; 981, 993, 999, 1012 Снігур.).

КУРЧО'НОК [курч'онок], -а, ч. Курчатко. *Один курчонок щось дуже шкутильгає, мабуть, десь ніжку підвернув чи покалічив* (105 Башт.).

КУРШУ'К [курш'ук], -а, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. *На кукурузі всі великі качани виламали і вивезли, осталися одні куршуки* (700 Кривоозер.; 829 Новоодес.).

КУРЯ' [кур'а], -яти, с. Курча. *Сьогодні десь ділося одне куря з виводка зозулястої квочки* (88, 89 Башт.; 456, 457 Доман.; 530, 532 Єлан.; 562, 586 Жовтн.; 891, 892 Очак.; 974, 981, 999 Снігур.).

КУРЯ'ВКА [кур'аўка], -и, ж., бот. (*Bovista nigrescens*). Гриб-порхавка. *Гриб курявка швидко росте в теплу дощову погоду, а досягаючи, наповнюється бурим пилом* (299, 300 Веселин.; 851, 852 Новоодес.).

КУРЯ'ГА [кур'ага], -и, ч. Курець. *Ну й противні оці куряги! Кидають окурки куди попало, тільки не в урну* (52, 55, 74 Башт.; 478, 490, 498 Доман.; 773, 822 Новобузьк.; 873, 875 Очак.; 984 Снігур.).

КУРЯ'К [кур'ак] (1), -а, ч. Курець. *І треба ж отаке! Один якийсь куряк причепив свого окурка на стелю* (49, 52 Башт.; 137, 156 Березан.; 271, 274 Брат.; 676, 678, 681 Кривоозер.; 830 Новоодес.; 873, 875, 903 Очак.).

КУРЯ'К [кур'ак] (2), -а, ч. Курячий послід. *Увесь куряк зібрали і винесли на огород, бо це дорогоцінне добриво* (342, 346 Вознесен.; 383, 407, 409 Влад.).

КУРЯ'КА [кур'ака], -и, ч. Курець. *У приміщеннях курити заборонили, а куряки курять то в туалетах, то в коридорах* (442, 478 Доман.; 529, 530 Слан.; 678, 681 Кривоозер.; 5 Микол.; 829, 851 Новоодес.; 911 Первомай.).

КУРЯ'ТЕЛЬНИК [кур'ател'ник], -а, ч. Курятник. Див. **КУРЯ'ТНЯ**. *За селом будують новий курятельник, у якому будуть вирощувати багато курей* (81 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 661 Казан.; 891, 892 Очак.).

КУРЯ'ТКО [кур'атко], -а, с. Курча. *Бідне курятко, відбилося від квочки і ходить огородом та пищить* (88, 89 Башт.; 456, 457 Доман.; 530, 532 Слан.; 562, 586 Жовтн.; 891, 892 Очак.; 974, 981, 999 Снігур.).

КУРЯ'ТНИК [кур'атник], -а, ч., зневажл. Рот. *Закрий свій курятник і мовчи, якщо тебе не питають* (81, 88, 89 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 661, 665 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 705, 706, 712 Микол.; 883, 891, 893 Очак.; 926, 930, 951 Первомай.).

КУРЯ'ТНЯ [кур'ат'н'а], -і, ж. Курятник. *У курятні у нас ночують не тільки кури, а й качки та індики* (81, 88, 89, 105 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 661 Казан.; 695, 696 Кривоозер.; 883, 891, 893 Очак.; 974, 999 Снігур.).

КУ'РЯЧА ДУ'ПКА [кúр'ача дú пка], -и, ж., мед. Бородавка. *У дочки з'явилися курячі дупки там, де й у мами, тільки трохи менші* (314, 320 Веселин.; 337 Вознесен.; 706 Микол.).

КУ'РЯЧИЙ ДОЩ [кúр'ачиї дошч], -у, ч., метеорол. Сліпий дощ; дощ у сонячний день. *Коли ішов курячий дощ, ми стояли під деревом і дивувалися цьому чуду природи* (234, 257 Брат.; 999 Снігур.).

КУ'РЯЧІ ЛА'ПКИ [кúр'ач'і ла пки], мн., бот. (*Agrimonia eupatoria*). Рослина парило. *Курячі лапки – дуже корисна рослина, бо її широко використовують господарки* (262 Брат.; 298 Веселин.; 355 Вознесен.; 456, 478 Доман.; 558, 576 Жовтн.; 899, 901 Очак.).

КУ'СА-КУ'СА [кúса/кúса], виг. Вигук, яким цькують собак. *Нацьковуючи собаку, хлопчина викрикував: «Куса-куса, Рябко! Куса-куса!»* (22, 24 Арбузин.).

КУСА'НОК [кусáнок], -а, ч. Недоїдок, огризок. Див. **КУСО'НИК**. *Люди зараз стали бережливішими, кусанків хліба не викидають* (706 Микол.).

КУСА'ЧИЙ [кусáчий], -а, -е. Який кусається; кусливий. Див. **КУСЯ'ЧИЙ**. *Наш Рябко тільки вдає, що злий, гавкає, але не кусачий* (105 Башт.; 320 Веселин.; 350, 353, 356, 359 Вознесен.).

КУСИ'ЩЕ [кусíшче], -а, ч. Великий шматок. Див. **КУ'СІНЬ, КУСМАНЯ'РА, КУСМА'РА, КУСНЯ'РА, КУСОМА'РА, КУСЯ'РА**. *Відпанахав такого кусища, що й у руці не вдержить, і хоче кудись з ним іти* (828, 870, 871 Новоодес.; 899, 901 Очак.).

КУ'СІНЬ [кúс'ін'], -я, ч. Великий шматок хліба. Кусень. *Син, ідучи на роботу, взяв кусінь хліба, сала, два огірки і цибулі* (899, 903 Очак.).

КУ'СКА [кúска], -и, ж., ент. (*Anisoplia austriaca*). Кузька. *У зерні завелася куска, треба його перепустити через трієр* (94, 105, 106 Башт.).

КУСМАНЯ'РА [кусман'áра], -и, ч. Великий шматок хліба. *Не треба хліб різати такими кусманярами, що й не вкусиш* (88, 89 Башт.; 142, 143 Березан.; 184, 185 Березнег.; 335, 336 Вознесен.; 432, 434 Доман.; 505, 509 Єлан.; 576, 584 Жовтн.).

КУСМА'РА [кусма́ра], -и, ч. Великий шматок хліба. *Такого кусмару я й за день не з'їм, тому переріжте на пополам* (870, 871 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 981, 999 Снігур.).

КУСНИ'К [кусні́к], -а, ч. Хустина. *Накинй, дочко, на голову кусник, бо надворі піднявся сильний вітер* (550, 557 Жовтн.).

КУСНЯ'РА [кус'н'áра], -и, ч. Великий шматок хліба. *Намазала сину в школу кусняру хліба маслом і дала яблуко* (44, 45, 48 Башт.; 145 Березан.; 207, 211 Березнег.; 580, 582 Жовтн.; 891, 892 Очак.).

КУСОМА'РА [кусомáра], -и, ч. Великий шматок хліба. *Син ранком умолов кусомару хліба з салом, дві крашанки і випив чашку молока* (166, 167 Березнег.; 383, 407, 409 Врад.; 442 Доман.; 562, 591, 592 Жовтн.; 744, 745 Микол.; 845, 846, 851 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 943, 944 Первомай.; 970, 972 Снігур.).

КУСО'НИК [кусóник], -а, ч. Недоїдок; огризок. *Чого ти не доїдаєш хліба, завжди залишаєш кусоник, а для кого?* (568 Жовтн.).

КУСТО'ЛЬ [кустóл'], -я, ч. Милиця. *Дід не дуже схильний ходити на протезі, більше всього бере кустолі* (268 Брат.).

КУСТРА'ТИЙ [кустрáтій], -а, -е. Кудластий, розпатланий. Див. **КУШТРА'ТИЙ**. *Ти підстрижися, бо скоро будеш таким кустратим, як наш Сірко* (424, 425, 448, 456 Доман.; 529, 530 Єлан.; 582, 583 Жовтн.; 873, 891, 893 Очак.; 932, 933 Первомай.).

КУ'СТРІ [ку́стр'і], мн. Кудли; патли. Див **КУ'ШТРІ**. *Причеши свої кустрі, бо ходиш, як бандит з великої дороги* (448, 451, 456 Доман.; 514, 515 Єлан.; 580, 582, 583 Жовтн.; 873, 883, 891, 893 Очак.; 932, 933 Первомай.).

КУСЯ'РА [кус'áра], -и, ч. Великий шматок хліба. *Сину в поле намазала кусяру хліба маслом, поклала варених крашанок, сала й огірків* (88, 89, 105 Башт.; 342, 346 Вознесен.; 442 Доман.; 533, 548, 549 Єлан.; 562, 584, 585 Жовтн.; 883, 891, 893 Очак.; 930, 931 Первомай.; 970, 974, 981 Снігур.).

КУСЯ'ЧИЙ [кус'áчий], -а, -е. Кусливий. *Ідіть сміливо у двір, наш собака не кусячий, він тільки гавкає на чужих* (212, 213, 218 Брат.; 407, 409 Врад.).

КУСЬ-КУ'СЬ [кус'/ку́с'], виг. Вигук, яким цькують собак. *Нацьковуючи собаку на непрошених гостей, хлопчина вигукував, показуючи пальцем: «Кусь-кусь, Каштан! Кусь-кусь!»* (10, 11 Арбузин.).

КУТ [кут], -а, ч. Солоне озеро, у якому лікуються від ревматизму. *Озера, в яких люди купаються, щоб вилікуватися від ревматизму, здавна називаються кутами* (891, 892, 896 Очак.).

КУТА'Р [кута́р], -я, ч. Килим. *На іменини бабуся подарувала внучці красивий кутар, щоб повісити біля лішка* (142, 143 Березан.; 292, 294 Веселин.; 407 Влад.).

КУТА'С [кута́с], -а, ч. Прикраса у вигляді китиці на одязі. *Дочка до нової спідниці попришивала кутаси з кольорових ниток* (314, 331 Веселин.; 337, 339 Вознесен.; 773, 782 Новобузьк.).

КУТА'Ч [кута́ч], -а, ч. Кочерга. *Бери кутач, вигорни з печі попіл і винеси з хати, щоб не розвіювався* (829 Новоодес.; 1008, 1010, 1011, 1012 Снігур.).

КУ'ТИ [ку́ти], кую, куєш, недок., перех. Кувати. *Грій у горні заготовки і будемо кути зубці до борін і різакі до плугів* (88, 89 Башт.; 529, 532 Єлан.; 891, 893 Очак.).

КУ'ТИЙ [ку́тиї], -а, -е. Кований. *Ця підкова не нами кута, тому ніяких претензій не приймаємо* (насел. п. див. **КУ'ТИ**).

КУТИЛЬГА'ТИ [кутил'га́ти], -ю, -єш, недок. Кульгати. *Син, бігаючи полем, підвернув праву ногу і тепер кутильгає* (88, 89, 105 Башт.; 342, 347 Вознесен.; 383, 405, 406 Влад.; 891, 892 Очак.; 932, 933 Первомаай.; 995, 998, 999 Снігур.).

КУ'ТКА [ку́тка], -и, ж., зоол. Кішка. *Наша кутка вже стара і мишею не ловить, зате добре грається з дітьми* (829 Новоодес.).

КУ'ТНИК [ку́тник], -а, ч. Кутній зуб. Див. **КУТНЯ'К**. *Ні з сього ні з того почав боліти кутник, мабуть, треба буде виривати* (320, 332 Веселин.; 526, 533 Єлан.; 804 Новобузьк.).

КУ'ТНИЦЯ [ку́тниц'а], -і, ж., анат. Пряма кишка. Див. **КУТНЯ'НКА**. *У сина трапилася неприємна хвороба, довелося вирізати кутницю* (107, 109, 110 Березан.; 911 Первомай.; 993, 994, 1012, 1016 Снігур.).

КУТНЯ'К [кутн'ак], -а, ч., анат. 1. Шлунок свині. Кендюх. *Як закололи свиню, то всі кишки і кутняк пішли на ковбаси* (331, 332 Веселин.).

2. Кутній зуб. *Правий кутняк треба заплombувати, бо, як попадає щось холодне, дуже болить* (16, 17 Арбузин.; 49, 101, 103, 105 Башт.; 137, 156, 158 Березан.; 268, 269 Брат.; 278, 279, 297, 299, 300 Веселин.; 337, 350 Вознесен.; 407, 409 Влад.; 424, 428, 429 Доман.; 557, 562, 573, 576, 586 Жовтн.; 617 Казан.; 762, 773, 782 Новобузьк.; 830, 842, 843, 851 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 911 Первомай.; 974, 1012 Снігур.).

КУТНЯ'НКА [кутн'анка], -и, ж., анат. Пряма кишка. *Чомусь кутнянка почала боліти, тому посилають на рентген* (35, 38 Арбузин.).

КУТРУ'ЦА [кутру'ца], -и, ж. Невелика ніша між комином і бічною стіною, де зберігаються сірники, сіль і таке інше. *У кутруці завжди зберігаються сіль, сірники, перець, бо там сухо* (383, 384, 387 Влад.).

КУТУЛЯ'ТИ [кутул'ати], -ю, -єш, недок., перех. Повільно жувати. *Сидить за столом дідусь, сьорбає борщ і довго кутуляє вкушений хліб* (44, 45, 49, 52, 55 Башт.; 350, 353 Вознесен.; 487, 489 Доман.; 505, 514, 530 Єлан.; 557, 558, 562, 568, 576, 584 Жовтн.; 608 Казан.; 705, 706, 713 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.).

КУТУ'НЯ [кутун'а], -і, ж. 1. Літня пічка, збудована у дворі. *Принеси палива до кутуні і розтопи, будемо готувати вечерю* (424, 425, 427, 432, 439 Доман.; 503, 505, 516 Єлан.; 676, 685, 686, 688 Кривоозер.; 845, 848 Новоодес.; 891, 893 Очак.; 915, 917 Первомай.).

2. Невелика ніша збоку печі. *Сірники і сіль ми завжди зберігаємо в кутуні, щоб не відсиріли* (287, 288 Веселин.; 870, 871 Новоодес.).

КУТЮ'-КУТЮ' [кут'у/кут'у], виг. Вигук, яким підкликають цуценят. *«Кутю-кутю, мій маленький! Кутю-кутю!» – підкликав хлопчиня собачатко* (88, 89, 105 Башт.; 212, 213, 218 Брат.; 516, 517 Єлан.; 835, 836, 859 Новоодес.).

КУТЯ'НИ [кут'ани], мн. Мешканці одного кутка села. *Сьогодні всі наші кутяни зібралися, щоб вітати героїв Другої світової війни* (81, 88, 89 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 487, 489 Доман.; 533, 535 Єлан.; 891, 893 Очак.).

КУТЯ'Ч [кут'áč], -а, ч. Коцюба. *Принеси кутяч, я розгорну жар у печі, щоб краще горіло, бо тільки жевріє* (751, 753 Микол.).

КУТЬ [кут'], виг. Вигук, яким відганяють телят. *Куть, кляте, від дерева! Куть у сарай, щоб тебе, ненажеро, розперло* (273, 274 Брат.; 298, 299 Веселин.; 413, 414 Влад.; 456, 457 Доман.; 568, 576, 586 Жовтн.; 695, 696 Кривоозер.).

КУТЬ-КУ'ТЬ [кут'/кут'], виг. 1. Вигук, яким кличуть цуценят. *«Куть-куть, маленький, додому! Куть-куть!»* – кликав хлопчина собаченя (10, 11, 18, 39 Арбузин.; 81, 83, 94, 105 Башт.; 160, 162, 163 Березнег.; 234, 274 Брат.; 416 Влад.; 429 Доман.; 526, 527 Єлан.; 550, 573, 574 Жовтн.; 617 Казан.; 703, 704 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 870, 871 Новоодес.; 930, 931 Первомай.; 972, 993, 999 Снігур.).

2. Вигук, яким підганяють телят. *«Куть-куть, рябенька! Куть-куть додому!»* – вигукувала бабуся, підганяючи теля (88, 89 Башт.; 166, 167 Березнег.; 342, 347, 348 Вознесен.; 970, 974 Снігур.).

КУТЬО'НОК [кут'онок], -а, ч. Цуценя. *Бігає по двору кутьонок, брикає, заглядає в усі щілини, видно, нудьгує саме* (94 Башт.).

КУФА'ЙКА [куфаїка], -и, ж. Фуфайка. *Одягну на всякий випадок куфайку, бо надворі починає кондубаситися* (372, 373, 377 Вознесен.; 407, 416 Влад.; 432, 439, 442, 478 Доман.; 503, 514, 515 Єлан.; 557, 558, 575, 576, 584 Жовтн.; 640 Казан.; 693, 694 Кривоозер.; 705, 706, 712, 713 Микол.; 829, 842, 843 Новоодес.; 883, 884 Очак.).

КУ'ФЕР [куфер], -а, ч. Скриня для одягу. Див. **КУ'ХОР**. *Увесь наш святковий одяг знаходиться в куфері* (330, 331, 332 Веселин.; 407 Влад.; 432, 456 Доман.; 533 Єлан.; 676, 685, 686 Кривоозер.; 2, 702, 705, 747 Микол.; 773 Новобузьк.; 840, 841 Новоодес.; 907 Первомай.; 963 Снігур.).

КУ'ФРО [куфро], -а, ч. Чемодан. *Дочка склала свої наряди у куфро і поїхала в інститут* (981 Снігур.).

КУ'ХА [кúха], -и, ж., кул. Здобний хліб, який має форму товстого коржа. *Наша бабуся на святки нам завжди пече куху і кренделі* (45, 46, 58 Башт.; 278, 280 Веселин.; 462, 469 Доман.; 522 Єлан.; 892, 893 Очак.).

КУ'ХЛИК [кúхлик], -а, ч. Чашка. *У літні дні, йдучи на роботу, ми випиваємо по кухлику молока* (44, 46, 88, 89 Башт.; 372, 373 Вознесен.; 383, 405, 406 Влад.; 487, 489 Доман.; 533 Єлан.; 891, 892 Очак.; 1011 Снігур.).

КУ'ХНЯ [кúхн'а], -і, ж. Плита, на якій готують їжу. *Постав на кухню варитися борщ, а я приготую до картоплі огірки* (424, 425, 456 Доман.; 568, 569 Жовтн.; 597 Казан.; 891, 892 Очак.).

КУ'ХОР [кúхор], -а, ч. Скриня для одягу. *Старий мамин кухор ми винесли в сарай, бо він тепер не в моді* (105 Башт.; 676, 677 Кривоозер.; 911 Первомай.; 1008, 1012 Снігур.).

КУЦАВЕ'ЙКА [куцавэ́йка], -и, ж. Коротка тепла куртка. Див. **КУЦЕ'ЙКА, КАЦАВЕ'ЙКА, КУЦОВЕ'ЙКА**. *Дочка накинула на плечі куцавейку і вийшла з хати, щоб набрати води* (44, 45 Башт.; 128, 130 Березан.; 331, 332 Веселин.; 383, 398 Влад.; 917 Первомай.).

КУ'ЦА ВУ'ЛИЦЯ [кúца вúлиц'а], -і, ж. Коротка вуличка; провулок. *Наш син поставив собі хату на куцій вулиці, яка знаходиться недалеко від нас* (700 Кривоозер.).

КУЦЕ'ЙКА [куце́йка], -и, ж. Короткий верхній теплий одяг. *Ідучи на ферму, дочка завжди бере з собою куцейку, бо часто повертається пізно* (377 Вознесен.).

КУЦЕНІ'ТИ [куци^ен'іти], -ю, -єш, недок. Мерзнути. *Доки ви там будете куценіти, заходьте в хату та нагрійтеся* (88, 89 Башт.; 342, 346 Вознесен.; 383, 407, 409 Влад.; 891, 892 Очак.; 930, 931 Первомай.; 1002, 1005 Снігур.).

КУЦИ'Т [куці́т], -а, ч. Ніж з коротким лезом. Див. **КУЦИ'ТА**. *Найди мій старий куцит, я візьму його на баштан різати кавуни* (377 Вознесен.; 422, 423 Влад.; 424, 425, 432, 462 Доман.; 505 Єлан.; 863 Новоодес.).

КУЦИ'ТА [куці́та], -и, ж. Ніж з коротким лезом. *Десь загубив свою стару куциту, і тепер нічим розрізати кавуна* (407, 409 Врад.; 892 Очак.).

КУЦІ'-БА'БА [куці́/ба́ба], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. Див. **КУЦЮ'-БА'БА**. *Вдень діти йдуть на берег і там купаються, граються то в куці-бабу, то в ловитку* (573, 574 Жовтн.).

КУ'ЦІ-КУ'ЦІ [куці́/куці́], виг. Вигук, яким підкликають поросят. Див. **КУЦЮ'-КУЦЮ'**, **КУЦЮ'НЯ-КУЦЮ'НЯ**, **КУЦЬ-КУЦЬ**, **КУ'ЦЯ-КУ'ЦЯ**. *«Куці-куці, мої рідненькі! Куці-куці!»* – вигукував хазяйка, скликаючи поросят до коритця (877, 878 Очак.).

КУЦОВЕ'ЙКА [куцове́йка], -и, ж. 1. Коротка тепла куртка. *Надворі вже холодно, тому одягни куцовойку, щоб не простудитися* (144, 145 Березан.; 337, 338 Вознесен.; 693, 694 Кривоозер.; 981, 982 Снігур.).

2. Жилетка. *Наш дідусь і літом носить свою куцовойку, щоб не простудитися* (45, 47 Башт.; 891, 893 Очак.).

КУЦУ'-КУЦУ' [куцу́/куцу́], виг. Вигук, яким кличуть цуценят. *«Куцу-куцу, миленькі! Куцу-куцу!»* – кликав хлопчина маленьких собачинят (355 Вознесен.; 396, 399 Врад.; 448, 478 Доман.; 505, 514, 515 Єлан.; 558 Жовтн.; 5, 702 Микол.; 829, 842 Новоодес.; 899, 903 Очак.; 950 Первомай.; 1012 Снігур.).

КУЦЮ'-БА'БА [куцу́/ба́ба], -и, ж. Дитяча гра в жмурки. *Діти пішли в посатку грати в куцю-баби та в ловитки* (424, 425, 427 Доман.; 930 Первомай.).

КУЦЮ'-КУЦЮ' [куцу́/куцу́], виг. 1. Вигук, яким підкликають поросят. *«Куцю-куцю до корита!»* – скликала хазяйка поросят, наливаючи у коритце молока (18, 35, 36 Арбузин.; 83, 102 Башт.; 203 Березнег.; 271, 274 Брат.; 330 Веселин.; 383, 405 Врад.; 424, 429, 439 Доман.; 514, 517, 533 Єлан.; 558, 568, 576, 584 Жовтн.; 829, 840, 842, 859, 868 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 942 Первомай.; 963, 981 Снігур.).

2. Вигук, яким кличуть цуценят. Див. **КУЦУ'-КУЦУ'**. *«Куцю-куцю в будку!» – заганяв хлопчина цуценят, які розлізлися від будки по двору (320 Веселин.; 860 Новоодес.).*

КУЦЮ'НЯ-КУЦЮ'НЯ [куц'ун'а/куц'ун'а], виг. Вигук, яким підкликають поросят. *Куцюня-куцюня, маленьке! Куцюня-куцюня, рідненьке! Иди до коритця (88, 89 Башт.; 203 Березнег.; 926 Первомай.).*

КУЦЯ'К [куц'ак], -а, ч. Низькоросла людина. Куцак. *Такі куцяки ні в баскетбол, ні у волейбол не грають, тут їм нічого робити (35, 36 Арбузин.).*

КУ'ЦЯ-КУ'ЦЯ [к'уц'а/к'уц'а], виг. Вигук, яким кличуть поросят. *«Куця-куця до корита! Куця-куця!» – кликала хазяйка поросяток до коритця (насел. п. див. **КУЦЮ'-КУЦЮ'**).*

КУ'ЦЬКА [к'уц'ка], -и, ж. Порося. *Куцька, яку ми купили місяць тому, швидко росте і набирає вагу (насел. п. див. **КУЦЮ'-КУЦЮ'**).*

КУЦЬ-КУ'ЦЬ [куц'/к'уц'], виг. 1. Вигук, яким кличуть поросят. *«Куць-куць, миленькі, до корита! Куць-куць!» – кликала хазяйка поросят (16, 22, 39 Арбузин.; 49, 50, 58, 74, 81, 101 Башт.; 107, 108, 135, 145, 156, 158 Березан.; 166, 167, 203 Березнег.; 257, 259, 260 Брат.; 278, 279, 320, 322, 332 Веселин.; 337, 340, 355, 359 Вознесен.; 396, 407, 409 Врад.; 448, 456, 478, 490 Доман.; 514, 533 Єлан.; 550, 552, 568, 573, 574, 576 Жовтн.; 678, 700 Кривоозер.; 5, 706, 708, 731, 734, 751 Микол.; 773, 782, 804, 823 Новобузьк.; 843, 851, 857, 860 Новоодес.; 876, 883, 891, 893, 899 Очак.; 911, 930, 946 Первомай.; 963, 970, 974, 993, 999, 1012 Снігур.).*

2. Вигук, яким кличуть цуценят. *Підкликаючи цуценяток, хлопчина ласкаво промовляв до них: «Куць-куць, миленькі! Куць-куць, миленькі!» (144, 145, 159 Березан.; 372, 373 Вознесен.; 485, 486, 487 Доман.; 529, 530, 532 Єлан.; 573, 574, 586 Жовтн.; 747, 749 Микол.).*

КУ'ЧА [к'уча], -і, ж. 1. Посудина, з якої годують свиней. *Приготуй пійло і налий свиням у кучу, бо вже хрюкають, їсти хочуть (576, 584, 586 Жовтн.).*

2. Драбина гарби. *Сіна на гарбу наклали вище куч і придавили рублем* (88, 89 Башт.; 892, 893 Очак.; 1019 Снігур.).

3. Уся кількість глини-сировини, приготовленої гончарем для роботи. *Гончар приготував кучу глини, з якої буде ліпити горшки, макітри і глечики.*

4. Підпіччя. *Куча – це глибока ніша під піччю, у якій ми тримаємо і великий посуд, і кочерги та рогачі* (101, 102, 103 Башт.; 584, 585 Жовтн.; 866, 868, 869 Новоодес.).

КУЧЕРЯ'ВА БА'РИШНЯ [куче^нр'áva бáришн'а], -і, ж., бот. (Aster). Квітка айстра. Див. **ТАРЕ'ЛЬЧИКИ, ТАРІ'ЛКА**. *У нашому палісаднику вже почала викидати цвіт кучерява баришня* (2 Микол.).

КУЧЕРЯ'ВИЙ [куче^нр'áвиї], -а, -е. Молодий. *Ти ще кучерявий все це знати; як підростеш, тоді узнаєш* (184, 185 Березнег.).

КУЧЕРЯ'ВКА [куче^нр'áўка], -и, ж. Спеціальна форма для випікання хліба. *Завтра приїдуть гості, тому спечу хліб у кучерявках, щоб був красивий на вигляд* (11, 12, 15 Арбузин.).

КУЧІ'ЙКА [куч'ї́ка], -и, ж. Дитяча коляска. Вживається вихідцями із Західної України. *Купили в нашому магазині файну кучійку возити внуку на прогулянку* (314, 320 Веселин.; 736, 737 Микол.).

КУ'ЧКА [кúчка], -и, ж. Ніша під піччю. *Син наносив у кучку дров, тепер мама бере сухі дрова і топить ними* (107, 108, 110 Березан.; 661 Казан.; 892, 893 Очак.).

КУЧКУВА'ННЯ [кучкува́н':а], -я, с. Збирання овочів, фруктів до купи. *Кучкування моркви робиться вдень, коли працює багато людей* (насел. п. див. **КУЧКУВА'ТИ**).

КУЧКУВА'ТИ [кучкува́ти], -ю, -єш, недок., перех. Збирати овочі, фрукти у купу. *Спочатку буряки будемо кучкувати, а потім сядемо і будемо їх чистити* (103, 105 Башт.; 347 Вознесен.; 383, 405, 406 Влад.; 842, 843 Новоодес.; 891, 892 Очак.; 978, 994 Снігур.).

КУЧМІЙ [кучм'їй], -я, ч. Патлатий; кучматий, волохатий хлопець. *Чого це до тебе приходив отой кучмій, у якого на голові копиця сіна* (432, 439 Доман.; 503, 505 Єлан.).

КУШ [куш], виг. Вигук, яким відганяють лоша. Див. **КУШ-КУ'Ш**. *«Куш від дерева, куш, кляте!»* – покрикував конюх на лоша, яке обгризало деревце (44, 45, 47, 88 Башт.; 156, 158, 159 Березан.; 298, 314, 332 Веселин.; 383, 405, 406 Влад.; 568, 576, 584 Жовтн.; 703, 706, 731 Микол.; 942, 946 Первомай.; 974, 981, 1012 Снігур.).

КУША'К [куша́к], -а, ч. Плетений чоловічий пояс. *Ідучи в клуб, син одів штани і підперезався модним кушаком* (88, 89 Башт.; 267 Брат.; 320, 321 Веселин.; 383, 405, 406 Влад.; 840, 841 Новоодес.).

КУШАНИ'ЦЯ [кушані́ця], -і, ж., кул. Зварена капуста. *На вечерю сьогодні приготуємо чоловікам кушаницю з курчатками* (407, 409 Влад.).

КУША'РКА [куша́рка], -и, ж., мед. Акушерка. Баба-повитуха. *З лікарні викликали кушарку, бо невістці стало чогось погано* (292, 294, 320 Веселин.; 574, 575 Жовтн.).

КУШИ'Н [куші́н], -а, ч. Глечик. *Несу оце батькові на роботу гарячі пироги з сиром і кушин молока* (212, 213, 218 Брат.; 322, 323 Веселин.; 333, 359, 366 Вознесен.; 456, 457 Доман.; 562, 576 Жовтн.; 667 Казан.; 734, 736 Микол.; 822, 823 Новобузьк.; 830, 848 Новоодес.).

КУ'ШКА [ку́шка], -и, ж., зневажл. Ніс. *За такі речі слід би тобі розквасити твою кушку, щоб знав, як треба відноситися до людської праці* (320, 321 Веселин.).

КУ'ШКАТИ [ку́шкати], -ю, -еш, недок., перех. Занадто тепло одягати; кутати. *Не треба так сильно кушкати дитину, бо ще запариться і потім простудиться* (22 Арбузин.; 52, 58 Башт.; 144, 145 Березан.; 335, 336 Вознесен.).

КУ'ШКАТИСЯ [кúшкатис'а], -юся, -ешся, недок. Надмірно одягатися, кутатися. *Сьогодні надворі вже потепліло, тому не треба так сильно кушкатися* (насел. п. див. **КУ'ШКАТИ**).

КУШ-КУ'Ш [куш/кúш], виг. Вигук, яким відганяють лошат. *Заганяючи лошат у конюшню, дід Петро лагідно повторював: «Куш-куш, рідненькі! Куш-куш!»* (44, 45, 47, 88, 89 Башт.; 314 Веселин.; 383, 405, 406 Влад.; 576, 584 Жовтн.; 942 Первомай.).

КУШЛИ'К [кушлі́к], -а, ч., зоол. (Gliridae). Невеликий сивий із пухнастим хвостом ссавець, який впадає у зимову сплячку. Вовчок. *Кушлик – це невеликий ссавець, який впадає у зимову сплячку, а весною просинається* (424, 425 Доман.; 773, 782 Новобузьк.; 866, 868, 869 Новоодес.).

КУШЛУ'К [кушлúк], -а, ч. Недорозвинений качан кукурудзи. *Усі кушлуки, які відібрали, перебираючи качани, ми відправили на ферму* (840, 841 Новоодес.; 926, 928 Первомай.; 974, 981, 982, 1012 Снігур.).

КУШПЕЛА' [кушпе^нла́], -и, ж. Курява. *Надворі здійнялася така кушпела, що ї світу Божого не видно* (88, 89 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 425, 432, 439 Доман.; 514, 515, 530 Єлан.; 676, 678, 695, 696 Кривоозер.).

КУШПЕ'ЛИТИ [кушпéлити], -лю, -лиш, недок. Здіймати куряву. *Кожна машина, що проїде дорогою, так кушпелить, що пилюка покрила вже всю рослинність* (насел. п. див. **КУШПЕЛА'**).

КУШТІ'Й [кушт'і́й], -я, ч. Старий будинок. *Ми нарешті розвалили старий куштій, поставивши новий будинок із ракушняка* (944, 951 Первомай.).

КУШТРА'ТИЙ [куштра́тій], -а, -е. Кудлатий. *Ваш собака такий куштраатий, що ї очей не видно за кудлами* (144, 145, 150 Березан.; 2, 731 Микол.).

КУ'ШТРАТИ [кúштрати], -аю, -аєш, недок., перех. Куйовдити. *Навіщо ти куштраєши дитину, краще змочи головку і причеши* (насел. п. див. **КУШТРА'ТИЙ**).

КУ'ШТРИ [куштр'і], мн. Кудли. *Розчеши свої куштрі, бо схожа на обсмоктану молоду вівцю* (144, 145, 150 Березан.; 2, 731 Микол.).

КУЩАВЕ'ЙКА [кушчавейка], -и, ж. Теплий верхній жіночий одяг. *Одягай, дочко, кущавейку, бо сьогодні похолодало, щоб не змерзнути* (1019, 1020 Снігур.).

КУЩА'НКА [кушч'анка], -и, ж. Кущова цибуля. *Кущанку висажуємо для того, щоб зеленою споживати* (150 Березан.).

КУЩА'СТИЙ [кушч'астий], -а, -е. Який росте кущем. *Ми щовесни висаджуємо грядочку кущастої цибулі* (83, 87 Башт.).

КУЩА'ТКА [кушч'атка], -и, ж. Кущова цибуля. *На тій грядці, де посадили кущатку, цибуля вже зійшла* (88, 89, 105 Башт.; 383, 405, 406 Влад.; 851 Новоодес.; 891, 893 Очак.).

КУЩІРЯ'ЦА [кушч'ір'аца], -и, ж. Сарай. *Заведи, сину, корову в кущіряцу і прив'яжи добре, щоб не зірвалася* (336 Вознесен.).

КУЩО'ВКА [кушч'оўка], -и, ж. 1. Та частина виноградної лози, де з'явилося ряд паростків. *Біля надрізаних пагонів утворилися кущовки, там з'явилося чимало відростків і їх треба пасинкувати* (892, 893 Очак.; 1016, 1020 Снігур.).

2. Кущова цибуля. *Кущовка швидко росте і рано досягає, тому ми її завжди висаджуємо* (685, 686 Кривоозер.).

КУЯ'ЛЬНИК [куй'ал'ник], -а, ч. Окраїна села. Див. **КУЯ'ЛЬНЯ**. *Старшому сину, який оженився, ми побудували хату на куюльнику* (127, 128 Березан.).

КУЯ'ЛЬНЯ [куй'ал'н'а], -і, ж. Окраїна села. *На куюльні зараз поселилося багато людей, там будують новий магазин* (996, 998 Снігур.).

КШ [кш], виг. Вигук, яким відганяють курей. *«Кш, кляті, з огороду! Кш, щоб ви повиздихували! Усі грядки вже склювали!»* – сварилась сусідка (11, 16, 18, 21, 22, 39 Арбузин.; 58, 59, 105 Башт.; 112, 113, 142, 144, 156 Березан.; 166, 167 Березнег.; 372–374 Вознесен.; 448, 451 Доман.; 542, 543 Слан.; 568, 569, 570 Жовтн.; 616, 617, 621, 622 Казан.; 685, 686 Кривоозер.;

743, 744, 745 Микол.; 782 –783 Новобузьк.; 845, 846, 848 Новоодес.; 899, 900, 901, 903 Очак.; 951–953, 958 Первомай.; 963, 964, 972, 974, 993, 996, 1012 Снігур.).